МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ВМГО СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ «ГАУДЕАМУС»
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Тези доповідей

XXII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

м. Київ,
16–18 квітня
2025 р.

УДК 0/9(082)
М75

Затверджено до друку
Вченою радою Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»
(протокол № від квітня 2025 р.)

Відповідальний за випуск: Олена ОМЕЛЬЧЕНКО.

Редакційна група Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»: Петро ТАЛАНЧУК (головний редактор), **Олександра ОЛЬШАНСЬКА** (заступник головного редактора), **Оксана КОЛЯДА, Оксана КОЛЯДИЧ, Ірина ТАЛАНЧУК, Анастасія БАЗИЛЕНКО, Наталія ЛОПОНОСОВА, Олена ЗАКЛАДНІЙ, Ілля ЙІЛМАЗ, Олеся ХОЛОДОВА, Марк ЗАЛЮБОВСЬКИЙ, Світлана НЕСТЕРЕНКО, Наталія ОДРІБЕЦЬ, Валентина МОВЧАН, Людмила ТАНСЬКА, Олексій ФАСТ, Тетяна КАДЛУБОВИЧ, Ірина КУЩЕНКО, Леся ДОМНІЧ, Юрій МЕЛЬНИЧУК, Василь РУДЕНКО, Олександр ДУБОВСЬКИЙ, Руслан БАСЕНКО, Ольга МАЦЮК, Анфіса БОЛДУСЄВА.**

М75 **Молодь:** освіта, наука, духовність: тези доповідей XXII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Київ. — 16–18 квітня 2025 р.). — К.: Університет «Україна», 2025. — 1241 с.

ISBN 978-966-388-720-3

DOI: https://doi.org/10.36994/978-966-388-720-3-2025-1241

У збірнику вміщено тези доповідей XXII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Молодь: освіта, наука, духовність», в яких відображено результати наукових досліджень студентів і молодих вчених у галузях економічних, юридичних, біологічних, психологічних, педагогічних, соціологічних, філологічних і технічних наук.

УДК 0/9(082)

ISBN 978-966-388-720-3

© Університет «Україна», 2025

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні учасники конференції, дорогі молоді дослідники та науковці!

Вітаємо Вас на XXII Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Молодь: освіта, наука, духовність».

Наша країна перебуває в умовах воєнного стану, і кожен день приносить нові випробування для нашої нації. Однак саме в таких умовах ми бачимо, як важливо зберігати свою ідентичність, силу духу та здатність до інновацій. Наука, освіта, нові ідеї – це ті інструменти, які допомагають нам рухатися вперед і зміцнювати нашу незалежність і гідність.

Молодь завжди була і залишається основним рушієм прогресу. Ваші свіжі погляди, нові ідеї, бажання змінювати світ навколо — це ті фактори, які визначають майбутнє науки і технологій. Саме ви є поколінням, яке здатне не лише зберігати, а й вдосконалювати існуючі знання, знаходити нові шляхи для вирішення складних завдань і долати глобальні виклики.

Наш університет завжди підтримував і підтримуватиме молодих учених. Наше завдання – створення середовища, яке сприяє розвитку інтелектуального потенціалу, професійних навичок і особистісного росту. Ця конференція є важливим фундаментом для обміну ідеями, взаємного натхнення та плідної співпраці. Це можливість презентувати свої наукові роботи, обговорити актуальні питання і знайти нові можливості для реалізації власних проєктів. Більше того, тут ви маєте можливість отримати корисні знання, які можуть стати основою для спільних наукових досліджень і навіть для майбутніх кар'єрних кроків. Важливо не лише мати бажання, а й уміти взаємодіяти, обмінюватися досвідом і сприяти розвитку спільних наукових проєктів.

Дорогі учасники конференції, бажаю вам плідної роботи, нових ідей і натхнення, а також впевненості, що кожен ваш крок наближає нас до миру, прогресу та відновлення. Спільними зусиллями ми зможемо подолати всі труднощі та побудувати краще майбутнє для нас і наступних поколінь.

Нових наукових досягнень і незламної віри у перемогу!

Разом – ми сила! Разом – ми Україна!

Петро ТАЛАНЧУК,
доктор технічних наук, професор,
дійсний член Академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
Президент Університету «Україна»

СЕКЦІЯ 1

ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДІДЖІТАЛІЗАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ — СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: СТРАТЕГІЇ УСПІХУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Айріянц А.С.
3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач
кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

У сучасному цифровому світі, що швидко розвивається, малий бізнес в Україні стикається як зі значними викликами так і з унікальними можливостями для зростання та інновацій. Дослідження ефективних маркетингових стратегії, які мають змогу допомогти підприємствам збільшувати позиції на конкурентному ринку. Оскільки діджиталізація трансформує поведінку споживачів та бізнес-операції, розуміння того, як використовувати інструменти цифрового маркетингу, стає вирішальним для малого бізнесу, який прагне підвищити свою видимість та охоплення. Ця тема є особливо актуальною в українському контексті, де зростання цифрової економіки прискорилося в останні роки завдяки технологічному прогресу та зміні споживчих уподобань.

У контексті цифрової трансформації економіки, цифровий маркетинг стає важливим інструментом для подолання різних викликів, серед яких: зниження попиту на товари та послуги через економічну нестабільність, порушення ланцюгів постачання та логістичних маршрутів, обмежений доступ до фінансових ресурсів для підтрим-

ки та розвитку бізнесу, зростання конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках [1]. Важливо зазначити, що на основі існуючих досліджень вважається, що цифровий маркетинг дає змогу оптимізувати витрати, оскільки онлайн-реклама часто є більш економічною альтернативою традиційним методам. Використання аналітичних інструментів допомагає підприємствам швидко реагувати на зміни ринку, коригувати свої стратегії та зберігати конкурентоспроможність. Наприклад, інтернет-магазини, що використовують аналітичні платформи, за допомогою яких відстежують поведінку користувачів на сайтах. Це дозволяє зрозуміти, які товари користуються більшою популярністю, для того, щоб мати можливість адаптувати асортимент відповідно до запитів. Ці дії допомагають підвищити ймовірність покупки.

Як зазначають українські науковці: «цифровий маркетинг — це реалія, з якою сьогодні стикається майже кожний бізнес» [2]. Це дає змогу зрозуміти що цифровий маркетинг сьогодні є невід'ємною частиною життя малого бізнесу в Україні. Це відкриває нові можливості, які раніше були доступні лише для великих компаній. За допомогою онлайн-платформ, таких як соціальні мережі та веб-сайти, малі підприємства можуть охопити ширшу аудиторію, не витрачаючи багато грошей на рекламу.

Однією з головних переваг цифрового маркетингу є можливість точного націлювання реклами на певні групи споживачів. Це дає змогу компаніям охопити тих, хто справді зацікавлений у їхніх продуктах чи послугах, тим самим збільшуючи їхні шанси на успіх. Інструменти аналітики допомагають швидко оцінити, що працює, а що ні, і внести необхідні зміни у свою стратегію.

Цифровий маркетинг сприяє також створенню бренду та взаємодії з клієнтами. Соціальні мережі створюють можливості для спілкування, обміну думками та отримання зворотного зв'язку. Це допомагає зміцнити довіру, що, звичайно, важливо для малого бізнесу, оскільки лояльність клієнтів є основою їх успіху.

Загалом діджиталізація значно розширює інформаційний простір, створюючи нові інформаційні продукти та знижуючи витрати на інформаційні процеси, що прискорює та спрощує пошук і обмін інформацією, сприяючи тіснішій співпраці між компаніями [3]. Завдяки сучасним інструментам для збору й аналізу даних невеликі компанії можуть швидко знаходити потрібну інформацію про ринки, споживачів і конкурентів. Це, в свою чергу, неабияк допомагає малому

бізнесу підвищувати свою конкурентоспроможність. Варто додати, що в умовах розвитку цифрового маркетингу та діджиталізації малим підприємствам легше обмінюватися інформацією, що в свою чергу допомагає знаходити партнерів, ділитися ресурсами та ідеями, це відкриває для малого бізнесу нові можливості до розвитку.

Відтак, цифровий маркетинг стає невід'ємною частиною життя малого бізнесу, та завдяки доступу до нових технологій та інформаційних ресурсів компанії можуть швидше реагувати на зміни потреб ринку та споживачів. Використання соціальних медіа, контент-маркетингу та аналітики може допомогти малому бізнесу налагодити глибокі зв'язки зі своєю аудиторією та підвищити видимість.

Базовим аспектом є можливість точного націлювання, що дозволяє підприємствам охопити саме тих споживачів, які можуть бути зацікавлені в їхніх продуктах або послугах. Керовані даними та адаптивні стратегії забезпечують конкурентну перевагу, яка дозволяє малому бізнесу не лише виживати, але й економічно зростати.

Отже, цифровий маркетинг — це не просто рекламний інструмент, а невід'ємна частина бізнес-стратегії, яка відкриває нові горизонти для процвітання малого бізнесу в сучасному цифровому світі. Успішна реалізація цих стратегій може призвести до значного зростання, підвищити лояльність клієнтів і зміцнити позиції на ринку.

Список використаних джерел

1. Чумак І.О., Кононова О.О. Вплив кольору товару на психологічне сприйняття споживачів. *Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання*. 2015. Вип. 3. С. 486–490. URL: http://global-national.in.ua/archive/3-2015/101.pdf.

2. Харахаш О.В., Іванченкова Л.В. Економіка харчової промисловості. *Економіка харчової промисловості*. 2024. Т. 16. Вип. 4. DOI: 10.15673/fie.v16i4.3061.

3. Головчук Ю.О., Мельник Ю.В., Козуб М.В. Цифровий маркетинг як інноваційний інструмент комунікацій. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-51.

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Артеменко С.П.
2 курс, група ЗМН 24.2-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Економічний розвиток країн світу все більше пов'язаний із зростанням ролі туристичної індустрії. Сьогодні Україна є самодостатньою країною завдяки значному соціально-економічному потенціалу. Однак зміни в суспільстві формують нові уявлення про туристичний потенціал регіону та його структурні складові. Для забезпечення конкурентоспроможності регіону важливо вивчити його складові частини, що має велике значення як з наукової, так і з практичної точки зору для ефективного управління та визначення напрямків подальшого розвитку. Водночас розвиток туризму в Україні стримується через недосконаліть законодавчої бази та відсутність усвідомлення туризму як важливої економічної системи.

Регіональні аспекти розвитку туризму набувають дедалі більшої важливості в умовах економічного розвитку України. Згідно зі Стратегією розвитку туризму та курортів до 2026 року, туристична галузь визначена як один з основних чинників для підвищення економічного рівня країни (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року»). Розвиток туристичного сектору сприяє позитивним змінам в інших галузях, таких як торгівля, культура, екологія, будівництво, сільське господарство, а також стимулює регіональний розвиток.

Однією з ключових методологічних проблем регіонального розвитку є відсутність загальноприйнятого визначення терміну «регіон» в економічній теорії, що призводить до різноманіття підходів та концепцій у сучасних дослідженнях. Регіон слід розглядати як цілісну економічну систему, що має свою структуру, функції, зв'язки з зовнішнім середовищем, культуру, історію та умови життя населення, що знаходяться в складних взаємозв'язках і взаємодіях, здатну до

відтворення. Важливо також створити умови для виробництва конкурентоспроможної продукції в регіоні та виходу на зовнішні ринки.

Туристичний потенціал регіону — це широке поняття, що охоплює комплекс природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявну економічну та комунікаційну інфраструктуру території, які є або можуть стати основою для розвитку різних видів туризму.

Туристичні ресурси є важливим елементом при визначенні пріоритетних напрямів розвитку туризму і водночас виступають джерелом інновацій. Це питання активно розглядається в літературі з географії, історії та організації туризму і має значну бібліографічну базу. Найпоширенішою класифікацією рекреаційно-туристичних ресурсів є їх поділ на два основні види: природні та історико-культурні. Для оцінки туристичного потенціалу регіону (дестинації) часто використовують показники туристичного балансу, що визначається як різниця між кількістю в'їзних і виїзних туристів, тобто туристичними потоками. Проте варто зазначити, що така оцінка потенціалу через туристичний баланс є неповною та не зовсім точною.

Розвиток регіонального туристичного потенціалу є ключовим чинником для сталого розвитку як місцевої, так і національної економіки. Зростаюча значущість туризму, що відображається у світових економічних тенденціях, вимагає комплексного підходу до ефективного використання та оптимізації ресурсів кожного регіону. Різноманітні складові туристичного потенціалу — природні, культурні, інфраструктурні та економічні — повинні розглядатися не як окремі елементи, а як частина єдиної системи, що може сприяти зростанню в різних секторах.

Список використаних джерел

1. Обозна А.О., Гаврилова О.В., Федотов І.А. Аналіз стану розвитку вітчизняної туристичної галузі у відповідності з міжнародними рекомендаціями статистичних показників. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7153.

2. Жук П.В. Туристично-рекреаційна сфера регіону як об'єкт дослідження конкурентоспроможності. URL: https://re.gov.ua/re202202/re202202_017_Zhuk PV.pdf.

ОСУЧАСНЕНІ ПІДХОДИ ДО УХВАЛЕННЯ СПОЖИВЧИХ РІШЕНЬ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Байрамзаде Д.Р.
3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач
кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

У сучасну епоху цифрових технологій соціальні медіа суттєво змінили особливості ухвалення споживачами рішень, до того вагоме значення в цьому процесі мають впливові особи та представники брендів. Інфлюенсери, які часто мають тисячі або навіть мільйони підписників, здатні вплинути на думку споживачів і керувати рішеннями про покупку через свою підтримку та оригінальний контент [1]. Ділячись своїм досвідом щодо товарів або послуг, вони створюють відчуття довіри та надійності, чого часто не вистачає традиційним методам реклами. Ця здатність спілкуватися на особистому рівні дає змогу їм суттєво впливати на вибір споживачів. Крім того, амбасадори бренду посилюють цей вплив, постійно просуваючи імідж і цінності бренду на різних платформах. Їх тривалий зв'язок із брендом додає довіри та сприяє почуттю лояльності серед споживачів, підвищуючи ймовірність того, що вони купуватимуть схвалені продукти.

Відгуки та рейтинги користувачів є також важливим фактором, що впливає на рішення споживачів на платформах соціальних мереж. Ці огляди надають потенційним покупцям інформацію про продукт або послугу від очевидців, пропонуючи інформацію, яка є більш достовірною та надійною, ніж звичайна реклама. Прозорість і відкритість контенту, створеного користувачами, означає, що споживачі почуваються більш впевненими у своїх рішеннях про покупку, коли вони бачать позитивні відгуки від інших користувачів. Крім того, доступність цих оглядів, часто лише за одним покликанням, дозволяє споживачам швидко й ефективно приймати обґрунтовані рішення. Така демократизація інформації дає споживачам змогу ділитися своїм досвідом і думками, тим самим впливаючи на купівельну поведінку інших у їхній мережі.

Реклама в соціальних мережах і цільовий маркетинг стали незамінними інструментами для компаній, які прагнуть впливати на рішення споживачів в епоху цифрових технологій. Ці стратегії ви-

користовують розширені алгоритми та аналітику даних, щоб охопити певну аудиторію за допомогою спеціального контенту, максимізуючи ефективність маркетингових кампаній [1]. Орієнтуючись на споживачів на основі їхніх уподобань, поведінки та історії вебперегляду, компанії можуть надавати персоналізовану рекламу, яка реагує на потенційних покупців. Такий цілеспрямований підхід не тільки покращує залучення споживачів, але й підвищує ймовірність конверсії, оскільки реклама більше відповідає потребам та інтересам глядача. Отже, компанії можуть оптимізувати свої маркетингові зусилля, гарантуючи, що їхні повідомлення досягнуть потрібної аудиторії в потрібний час, що зрештою стимулює продажі та лояльність до бренду.

Персоналізація на основі штучного інтелекту зробила революцію в процесі покупок, адаптувавши продукти та послуги до індивідуальних уподобань споживачів. Аналізуючи величезні масиви даних, системи штучного інтелекту можуть визначати моделі поведінки споживачів і передбачати, які продукти клієнт, швидше за все, придбає наступним [2]. Цей рівень персоналізації покращує враження від покупок, пропонуючи рекомендації, які тісно відповідають інтересам споживачів, зрештою підвищуючи задоволеність і лояльність клієнтів. Наприклад, онлайн-магазини використовують алгоритми штучного інтелекту для підбору персоналізованих пропозицій щодо продуктів, що не тільки покращує залучення користувачів, але й стимулює зростання продажів. Крім того, здатність штучного інтелекту навчатися та адаптуватися до відгуків споживачів гарантує, що рекомендації з часом стають точнішими, створюючи динамічне та чутливе торгове середовище.

Прогностична аналітика є ще одним важливим застосуванням штучного інтелекту для розуміння тенденцій і поведінки споживачів. Використовуючи складні алгоритми, підприємства можуть прогнозувати майбутні моделі закупівель і відповідно коригувати свої стратегії [3]. Ця технологія дозволяє компаніям передбачати вимоги ринку та оптимізувати свої запаси та маркетингові зусилля, що сприяє кращому розподілу ресурсів і підвищенню прибутковості. Прогностична аналітика допомагає компаніям залишатися на випередженні, виявляючи нові тенденції, перш ніж вони стануть основними, забезпечуючи тим самим конкурентну перевагу. Крім того, цей підхід дозволяє компаніям ухвалювати обґрунтовані рішення щодо розроблення продуктів і маркетингових кампаній, гарантуючи, що їхні пропозиції відповідають очікуванням споживачів.

Запровадження чат-ботів і віртуальних помічників у службі підтримки клієнтів являє собою кардинальний зрушення у взаємодії компаній зі своїми клієнтами. Ці керовані штучним інтелектом інструменти забезпечують миттєве та ефективне обслуговування клієнтів, надаючи запити, обробляючи замовлення та вирішуючи проблеми без втручання людини. Чат-боти покращують взаємодію з клієнтами, пропонуючи цілодобову підтримку, забезпечуючи швидке та ефективне задоволення потреб клієнтів. Крім того, віртуальні помічники можуть обробляти кілька взаємодій одночасно, значно підвищуючи ефективність операцій обслуговування клієнтів. Автоматизуючи рутинні завдання, підприємства можуть виділяти людські ресурси на більш складні питання, тим самим підвищуючи загальну якість обслуговування та задоволеність клієнтів. Таке впровадження штучного інтелекту в підтримку клієнтів не тільки оптимізує роботу, але й сприяє міцнішим відносинам з клієнтами.

У цифрову епоху конфіденційність даних стала першочерговою проблемою для споживачів, значною мірою впливаючи на їх довіру до цифрових взаємодій. З розповсюдженням цифрових платформ і послуг споживачі все більше побоюються щодо того, як збирається, використовується та поширюється їх особиста інформація. Це побоювання пов'язане зі страхом перед неправомірним використанням даних і потенційними порушеннями, що може призвести до крадіжки особистих даних або фінансових втрат. Як наслідок, споживачі більш обережні щодо компаній, з якими вони співпрацюють, часто обираючи ті, які демонструють зобов'язання захищати їх конфіденційність. Ця проблема довіри не тільки впливає на прийняття споживачем рішень, але й визначає успіх бізнесу в підтримці лояльної клієнтської бази. Щоб вирішити ці проблеми, компанії повинні надавати пріоритет прозорості та активно інформувати про свої заходи захисту даних, щоб побудувати та підтримувати довіру споживачів.

Загалом, осучаснені підходи до ухвалення споживчих рішень базуються на поєднанні технологічних інновацій, довіри до бренду та персоналізованого досвіду користувачів. Підприємства, які адаптуються до цих змін, отримують конкурентну перевагу, зміцнюючи зв'язок зі споживачами та підвищуючи їхню лояльність.

Список використаних джерел

1. Косенко О.П., Лучинський М.В. Вплив соціальних мереж на ухвалення рішень про покупку споживачами. *Матеріали конференції*. URL: https://www. konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-1299/.

2. LibreTexts Ukrayinska. Фактори, що впливають на рішення споживачів. URL: https://goo.su/pB86/.

3. Шевчук І.Б. Бізнес у соціальних мережах : навч. посібник. Львів : Видавництво ННВК «АТБ», 2021. 219 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/BSM_navchalnyy-posibnyk_2.pdf.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Бацман В.А.
4 курс, група ФН-21-1-lk, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Жигар Н.М., к.е.н., доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Прогнозування розвитку страхового ринку є важливим етапом для розуміння майбутніх тенденцій і стратегій розвитку. Український страховий ринок знаходиться на етапі реформування та інтеграції з міжнародними стандартами, тому важливо врахувати основні фактори, що впливають на його розвиток.

Розглянемо фактори, що впливають на розвиток страхового ринку в Україні. Основні внутрішні та зовнішні фактори [3]:

– економічні фактори: зростання ВВП країни, рівень інфляції, рівень доходів населення, розвиток бізнес-середовища;

– законодавчі зміни: впровадження нових законів, реформування системи нагляду за страховиками, адаптація до міжнародних стандартів;

– інновації в страхуванні: зростання популярності цифрових страхових послуг, використання технологій, таких як big data, штучний інтелект, IoT для управління ризиками;

– соціальні фактори: зміни в потребах населення, зміна демографічної ситуації, високий рівень мобільності та урбанізації;

– ризики та природні катастрофи: вплив екологічних та природних катастроф на страхові продукти, таких як страхування від стихійних лих.

Розглянемо тренди розвитку страхового ринку в Україні.

Зростання попиту на медичне та пенсійне страхування.

З розвитком економіки і підвищенням рівня доходів населення можна очікувати збільшення попиту на такі види страхування, як [2]:

– медичне страхування: як для фізичних осіб, так і для корпоративних клієнтів;

– пенсійне страхування: на фоні старіння населення України та зниження ефективності державних пенсійних програм.

Інтеграція нових технологій у страхування.

Інтеграція цифрових технологій і онлайн-платформ дозволить знизити операційні витрати та покращити обслуговування клієнтів. Серед головних інновацій [1]:

– цифрові платформи для оформлення страхових полісів;

– використання даних з великих масивів даних (big data) для аналізу ризиків;

– штучний інтелект та чат-боти для обробки запитів клієнтів.

Підвищення рівня фінансової грамотності.

Зростаюча фінансова грамотність населення призведе до збільшення інтересу до страхових послуг. Українці все частіше починають розуміти необхідність страхування, тому очікується зростання кількості страхових полісів для різних сегментів ринку.

Розвиток корпоративного страхування. Загальне покращення економічної ситуації та підвищення соціальної відповідальності бізнесу стимулюватиме розвиток корпоративних страхових програм, зокрема [5]:

– страхування співробітників (здоров'я, життя, нещасні випадки);

– пенсійне страхування для працівників.

Розглянемо основні напрямки розвитку та стратегії для страховиків. Адаптація до нових технологій [4]:

– цифровізація: страхові компанії повинні орієнтуватися на розробку та інтеграцію онлайн-платформ для оформлення та обслуговування полісів;

– штучний інтелект: використання AI для прогнозування ризиків і автоматизації обробки заявок, що дозволить знизити витрати і покращити сервіс;

– інтернет речей (IoT): впровадження IoT у страхування (наприклад, для моніторингу стану майна чи здоров'я клієнта) дозволить точніше оцінювати ризики та пропонувати індивідуалізовані умови.

Розширення продуктового портфеля супроводжується включенням нових продуктів для малого та середнього бізнесу, що включають корпоративні програми, страхування від кіберризиків, а також інноваційні програми страхування життя та здоров'я. Розвиток мікрострахування для малозабезпечених верств населення.

Підвищення фінансової грамотності:

– проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення про важливість страхування та управління фінансовими ризиками;

– співпраця з банками та іншими фінансовими установами для надання спільних фінансових послуг.

1. Зростання попиту на медичне та пенсійне страхування: прогнозується стабільне збільшення попиту на ці види страхування завдяки демографічним та економічним змінам.

2. Інтеграція технологій: страхові компанії повинні активніше впроваджувати новітні технології для оптимізації процесів та поліпшення сервісу.

3. Підвищення фінансової грамотності: зростання обізнаності населення сприятиме збільшенню попиту на страхові послуги.

4. Стратегії для страховиків: розвиток нових продуктів, впровадження цифрових технологій і збільшення фінансової грамотності стануть основними факторами для розвитку страхового ринку в Україні в наступні роки.

Загалом, прогноз розвитку страхового ринку в Україні до 2030 року виглядає позитивно з огляду на зростаючий попит на різноманітні страхові продукти, адаптацію до технологічних змін і міжнародних стандартів.

Страховий сектор України має значний потенціал для розвитку, зокрема через інновації та розширення різноманітних страхових продуктів. Враховуючи глобальні та локальні тенденції, український ринок страхування може розвиватися за рахунок запровадження нових технологій, продуктів та підходів до роботи з клієнтами.

Список використаних джерел

1. Стеценко В.І., Левченко О.С. Страховий ринок України: тенденції та перспективи розвитку. Київ : Академвидав, 2020. 567 с.

2. Коваль Л.В. Страхування в умовах глобалізації економіки. Харків : Видавничий дім «Консум», 2019. 367 с.

3. Центральний банк України. Фінансовий стан страховиків в Україні: аналіз та тенденції. Київ : НБУ, 2023. 349 с.

4. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS). Застосування стандартів в Україні. 2022. URL: https://www.ifrs.org.

5. Канадійський національний страховий огляд Інновації в страхуванні: глобальні тенденції та виклики. Toronto : CN Insurance Group, 2022. 456 с.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Бісик Л.М.
4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Колдовський А.В., к.е.н., доцент кафедри
менеджменту та туризму,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Ефективне управління персоналом є фундаментальним чинником успішного функціонування сучасних компаній, адже саме людський капітал визначає їхню конкурентоспроможність, інноваційний потенціал і здатність адаптуватися до змін у ринковому середовищі. Системність у процесах найму, мотивації, навчання, оцінювання та професійного розвитку працівників має поєднуватися з гнучкістю та здатністю до адаптації в умовах цифровізації, трансформації форматів зайнятості, глобалізації та змін у ціннісних орієнтирах трудових ресурсів [1; 2].

Сьогодні особливо актуальним стає підхід до управління персоналом, який поєднує інноваційність, гнучкість і орієнтацію на людину — враховуючи не лише бізнес-цілі компанії, а й потреби її співробітників.

У практиці управління персоналом продовжують домінувати чотири основні підходи: адміністративний, економічний, соціально-психологічний та інноваційний [1].

– *Адміністративний підхід* базується на жорсткій ієрархії, чіткому дотриманні правил, визначених обов'язків і суворому контролі, що забезпечує порядок і дисципліну, але водночас може знижувати ініціативність та внутрішню мотивацію персоналу.

– *Економічний підхід* передбачає використання матеріальних стимулів — зарплат, премій, бонусів, надбавок. Його ефективність залежить від прозорості системи заохочення, проте він не є достатнім для мотивації кваліфікованих фахівців, які очікують також нематеріальних форм визнання [2].

– *Соціально-психологічний підхід* робить акцент на створенні позитивного психологічного клімату, розвитку командної взаємодії та участі працівників у прийнятті рішень. Такий підхід сприяє під-

вищенню лояльності, зменшенню плинності кадрів і зміцненню корпоративної культури.

– *Інноваційний підхід* орієнтований на використання сучасних HR-технологій: цифровізацію управлінських процесів, впровадження гнучких та віддалених форматів роботи, проєктну зайнятість, а також HR-аналітику для прийняття обґрунтованих рішень щодо персоналу [3].

Серед провідних тенденцій у сфері управління персоналом особливе значення має автоматизація HR-процесів. Це передбачає використання спеціалізованого програмного забезпечення та цифрових платформ для рекрутингу, адаптації, навчання працівників і оцінки їхньої ефективності. Такі інструменти допомагають зменшити обсяг рутинної адміністративної роботи, сприяють ухваленню більш точних управлінських рішень і забезпечують більшу гнучкість у взаємодії з командою [4].

Одночасно активно впроваджуються гнучкі форми зайнятості — дистанційна робота, гнучкий або змішаний графік, короткострокові трудові угоди. Це дає змогу компаніям оперативно реагувати на зміни ринку, а співробітникам — ефективніше поєднувати професійні обов'язки з особистим життям.

Корпоративна культура також зазнає трансформації — вона виходить за межі формальних правил і стає важливим інструментом утримання цінних кадрів, формування лояльності та розвитку інноваційного потенціалу [4; 5]. У цьому контексті зростає значення розвитку «м'яких навичок» (soft skills): комунікативності, емоційного інтелекту, здатності до командної роботи та адаптації до змін. Ці навички дедалі частіше розглядаються як ключові — нарівні з технічною підготовкою — і активно враховуються під час добору, навчання й кар'єрного просування працівників [3; 5].

Отже, сучасне управління персоналом — це вже не просто адміністративна функція, а стратегічний напрям, спрямований на побудову ефективної взаємодії між компанією та її працівниками. Інтеграція традиційних підходів із сучасними практиками дає змогу створити адаптивну, мотивовану та продуктивну команду, здатну успішно відповідати на виклики ринку. Ефективне HR-управління сьогодні є запорукою стабільного розвитку компаній і виступає вагомою конкурентною перевагою в умовах глобалізованої економіки знань.

Список використаних джерел

1. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посібник / За заг. ред. О.В. Безпалько. Київ : Кафедра, 2020. 310 с.
2. Шубалий О.М., Рудь Н.Т., Гордійчук А.І., Шубала І.В., Дзямулич М.І., Хілуха О.А., Косінський П.М. Управління персоналом : підручник. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 414 с.
3. Armstrong M. Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice. Kogan Page, 2020.
4. Deloitte. *2023 Global Human Capital Trends.* URL: https://www2.deloitte. com/.
5. Harvard Business Review. *The New Rules of Talent Management.* 2023. URL: https://hbr.org/.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГІЇ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Бобровський М.О.
4 курс, група Мен_бд_1, спеціальність «Менеджмент», навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету.
Науковий керівник: Собчишин В.М., доцент кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, к.е.н., навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету.

Ключовим фактором національної безпеки є енергетична незалежність. Обумовлені повномасштабною війною економічна нестабільність і руйнація енергетичної інфраструктури в Україні, а також глобальні кліматичні виклики, вимагають пошуку нових підходів до розвитку нашої держави. Водночас Україна має вдале розташування та природний потенціал для розвитку відновлювальної енергетики, зокрема сонячної, вітрової, біоенергетики [2] та малої гідроенергетики. Зазначене актуалізує інноваційний підхід у впровадженні відновлювальної енергетики як інструменту відбудови та стратегічного й економічного розвитку України.

Використання відновлювальної енергії відповідає курсу України на євроінтеграцію, у тому числі вимогам Європейського зеленого

курсу (Green Deal). З висновком «зеленої» угоди з ЄС, участю у міжнародних проєктах, доступом до «зеленого» фінансування відкриваються нові економічні горизонти для України. Україна, крім того, взяла на себе зобов'язання до 2050 р. досягти вуглецевої нейтральності [3], але реалізація цього завдання без розвитку відновлювальної енергії буде неможливою. Тому майбутнє України має бути пов'язане з відновлювальною енергією, а це означає, що життя може існувати в критичних ситуаціях.

Інноваційний поступ у сфері відновлювальної енергетики відбувається як через упровадження найновіших технологій, так і за рахунок нових форм організації енергетичних процесів.

Ефективним є поєднання цифрових технологій та енергетики. Впровадження інноваційних інструментів, таких, як «розумні лічильники», енергоменеджмент, автоматизовані системи обліку та розподілу енергії, уможливлює оптимізацію споживання, виявлення втрат і зменшення навантаження на мережу.

Використання підприємствами відновлювальної енергетики забезпечує їм значний економічний ефект завдяки зниженню витрат на енергію, зменшенню залежності від змін у цінах на газ або вугілля. Так, дедалі більше аграрних підприємств і господарств переходять на енергоефективні моделі, встановлюючи сонячні електростанції на дахах ферм, теплиць, складів, що дозволяє зменшити витрати на електроенергію та здобути енергонезалежність.

Поскільки пік споживання електроенергії в сільському господарстві припадає на світловий день, коли сонячні панелі найбільш ефективні, то використання останніх є максимально виправданим. Сонячні панелі корисні для розташування сільськогосподарських об'єктів у будь-якому місці, особливо там, де не підведена електромережа. Якщо ж врахувати і вартість її підключення, окупність встановлення сонячних панелей лише пришвидшується.

Особливо перспективним, на нашу думку, є розвиток енергетичної кооперації. За такої моделі мешканці місцевого самоврядування спільно інвестують у встановлення сонячних або вітроелектростанцій для отримання прибутку від продажу електроенергії, одночасно сприяючи енергетичній незалежності місцевих установ (шкіл, лікарень тощо). При цьому на муніципалітети покладається додаткова робота в галузі встановлення, обслуговування та управління цією енергетичною системою.

Серед інновацій багатообіцяючою, з нашого погляду, є децентралізація енергетики, пов'язана з переходом від централізованих

систем до локальних мікрогенераторів й автономних енергетичних систем. Такі мікромережі, особливо в умовах війни, стали життєво необхідними для громад, що залишились без централізованого електропостачання.

Відновлювальна енергетика суттєво поліпшує інвестиційну привабливість регіону. Кожен регіон України має свої види відновлювальної енергії: вітрову, сонячну, енергію води, інші. Природна мінливість останніх залежно від сезону й погоди (поточна потужність сонячних електростанцій може змінитись у рази за секунди, вітрових — за хвилини, гідро — за дні [1, с. 144]) формує різні варіанти комплексного поєднання джерел відновлювальної енергії для електроенергетики регіону.

Відновлювальна енергетика має усі передумови стати джерелом геополітичної сили України та гарантувати їй статус країни-експортера «зеленої» енергії до Європи, особливо з урахуванням наявних транскордонних мереж і вітчизняних природних ресурсів.

Незважаючи на перспективи, розвиток відновлювальної енергетики в Україні гальмується недостатньою державною підтримкою, нестабільністю законодавства, низькою обізнаністю населення й місцевої влади, спротивом із боку традиційних енергетичних компаній. Подолання цих проблем убачаємо в необхідності:

– розроблення та впровадження стабільної нормативно-правової бази для відновлювальної енергетики;

– запровадження державних програм фінансової підтримки для малих і середніх проєктів;

– проведення інформаційних кампаній і навчань фахівців;

– підтримки розвитку локальних ініціатив шляхом надання пільгових кредитів, субсидій і технічної допомоги.

Таким чином, інноваційний розвиток відновлювальної енергетики стратегічно важливий для України, адже є не лише основою енергетичної незалежності, а й сприяє економічному зростанню, інтеграції у європейське середовище та підвищенню добробуту громад. В сучасних умовах викликів і біфуркацій відновлювальні джерела енергії забезпечують сучасність, безпечність і сталість розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Комплексне використання відновлюваних джерел енергії : навч. посібник / уклад. М.П. Кузнєцов, О.А. Мельник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 304 с. URL: https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/b4f46f28-4308-4c29-bc7b-09df16034 042/content (дата звернення: 31.03.2025).

2. Фурман І., Ксенчин Д. Розвиток біоенергетики в контексті забезпечення енергетичної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3746/3667 (дата звернення: 01.04.2025).

3. *GreenDeal* : інформаційно-аналітичний портал. URL: https://greendeal.org.ua/ (дата звернення: 31.03.2025).

ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ Й ІННОВАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Бориско Ф.О.
аспірант, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Бєлов О.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Інноваційна будівельної галузі в сучасних умовах військового стану і у майбутньому повоєнному відновленні вітчизняної економіки є основним шляхом ефективного стратегічного розвитку. Основною даного процесу виступає інноваційний потенціал. Слід відмітити, в сучасній науковій західній літературі можна зустрічаються такі терміни як інноваційний потенціал (Innovation Potential) та інноваційні можливості (Innovation Capabilities). В цій роботі розглянемо, в чому вони полягають і які маються спільні і відмінні риси.

Так, інноваційний потенціал (Innovation Potential*)* відноситься до властивої будівельній галузі здатності генерувати нові ідеї, технології та методології, які можуть змінити практику та результати. На цей потенціал впливає низка факторів, зокрема ринковий попит, технологічний прогрес і нормативно-правова база. Будівельний сектор має унікальний інноваційний потенціал, що випливає з його складності та різноманітності, оскільки він охоплює широкий спектр зацікавлених сторін, починаючи від архітекторів та інженерів до підрядників і постачальників.

Крім того, інноваційний потенціал галузі часто характеризується новими тенденціями, такими як цифровізація, модульне будівництво та практики зеленого будівництва [1]. Ці тенденції вказують на готовність до трансформаційних змін, підкріплених прогресом у матеріалознавстві, інформаційних технологіях і методологіях управління проектами. Поява інформаційного моделювання будівель (BIM) і штучного інтелекту (AI) є прикладом технологічних

компонентів, які сприяють розвитку інноваційного потенціалу будівельної галузі.

І навпаки, інноваційні можливості (Innovation Capabilities) — це організаційні атрибути, навички та ресурси, які дозволяють фірмам ефективно впроваджувати та реалізовувати інноваційні ідеї. Ці можливості охоплюють здатність фірми мобілізувати ресурси, розвивати культуру творчості та встановлювати процеси, які сприяють розробці та реалізації інноваційних ініціатив [2; 3]. У контексті будівельної індустрії інноваційні можливості можна класифікувати за різними вимірами, включаючи людський капітал, технічний досвід, кмітливість управління проектами та співпрацю між зацікавленими сторонами.

Наприклад, інвестиції фірми в навчання та розвиток робочої сили можуть значно розширити її інноваційні можливості, озброївши працівників необхідними навичками для використання нових технологій. Крім того, надійні практики управління проектами можуть полегшити інтеграцію інноваційних рішень у поточні будівельні проекти, таким чином перетворюючи теоретичний потенціал у практичне застосування. Крім того, мережі співпраці між фірмами, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами можуть підвищити потенціал компанії до інновацій шляхом об'єднання ресурсів, знань і досвіду.

У той час як інноваційний потенціал дає уявлення про те, що можливо в будівельній галузі, саме інноваційні можливості визначають, наскільки ефективно ці можливості можна перетворити в реальність. Фірма може мати високий інноваційний потенціал, але їй все ще важко реалізувати нові ідеї, якщо їй бракує необхідних можливостей. Наприклад, будівельна компанія може виявити можливість використовувати найсучасніші стійкі матеріали; однак без необхідних навичок інтегрувати ці матеріали в існуючі робочі процеси потенціал залишається нереалізованим.

Навпаки, фірми з сильним інноваційним потенціалом можуть використовувати навіть скромний інноваційний потенціал шляхом ефективного виконання, сприяння культурі, яка сприймає зміни, і залучення різних зацікавлених сторін для стимулювання спільних інновацій. Таким чином, взаємодія між потенціалом і можливостями є життєво важливою; організації, які прагнуть використовувати свій інноваційний потенціал, повинні одночасно збільшувати свої інноваційні можливості.

Підводячи підсумок, інноваційний потенціал у будівельній галузі відкриває захоплюючі можливості для трансформації, організаційні

інноваційні можливості визначають успіх цих інновацій. Оскільки галузь продовжує розвиватися у відповідь на технологічний прогрес і потреби суспільства, визнання та культивування цих окремих, але взаємопов'язаних аспектів буде важливим для будівельних фірм, які прагнуть зберегти конкурентну перевагу та операційну досконалість. Розуміння цієї різниці прокладає шлях для стратегічного планування та інвестування як у людські, так і в технологічні ресурси, дозволяючи компаніям краще орієнтуватися в складних завданнях сучасного будівництва.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Д., Калашнікова К. Цифровізація будівельної галузі України: аналіз стану, проблем та перспектив розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65.

2. Osiyevskyy O. et al. Innovation capabilities decoded: Risks and rewards in small and medium enterprise performance. *European Management Journal*. 2025.

3. Wilkinson D. Innovation capacity: how to develop it in your organisation. *The Oxford Review — OR Briefings*. 2018. URL: https://oxford-review.com/developing-innovation-capacity/ (accessed: 28.03.2025).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Буяло С.О.
здобувач освіти, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кучмєєв О.О., д.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

Порівнюючи Україну з іншими країнами світу, рівень розвитку ринку фінансових інструментів один з найнижчих: не випускаються іпотечні облігації, багато років не випускались облігації місцевих позик, не існує облігацій, забезпечених відокремленими активами. Те ж саме стосується й інфраструктурних облігацій, які поширені у світі. Кредити під будівництво доріг та мережевих споруд можна знайти, але кредитор тут один, він бере на себе всі ризики. Тим паче, що територіальні громади зараз не мають права випускати облігації місцевих позик.

У розвинутих місцевих фінансових системах основою фінансування муніципальних інвестиційних програм є муніципальний (комунальний) кредит. Успішність залученнядодаткових фінансових

ресурсів за допомогою різних форм комунального кредиту залежить від стану розвитку ринку місцевих запозичень [6, с. 55].

Здебільшого ринок облігацій в Україні спостерігався тільки на рівні великих міст, але цей ринок практично не працював. Проте, коли здійснюється об'єднання територіальних громад, і громади виходять на рівень міст, вони стають громадами обласного значення, то для них відкриваються такі інструменти. Тому такий інструмент як облігації потрібно адаптовувати для вітчизняних територіальних громадах.

На рівні законодавства в Україні наразі існують можливості випусків облігацій місцевих позик лише для міст, лише міська рада може виступати емітентом. Тож необхідно прибрати ці обмеження і дати можливість випускати облігації місцевих позик усім представницьким органам місцевого самоврядування, що значно розширить їх повноваження. Нові фінансові інструменти — облігації фондів місцевого розвитку (різновид інфраструктурних облігацій) мають бути імплементовані у фундаментальний законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» [1].

Однією із найбільших переваг територіальної громади є фінансова прозорість. І за цим законом громади матимуть право випускати свої облігації. Бюджети окремих громад після об'єднання зросли в десятки разів. Фінансово самостійні громади можуть втілювати складні інфраструктурні проекти. Менш успішні, але перспективні, також отримують шанс росту. Приміром, кілька сусідніх громад, чи навіть громади з різних куточків країни, хочуть запустити спільний або схожий проект. Вони проходять всі необхідні процедури аудиту, готують і захищають бізнес-план, оголошують про емісію. Але управління цим проектом вони здійснюють не самостійно, а створюють спеціальний фонд, який від імені громад і під контролем Мінфіну та Нацкомісії з цінних паперів розпоряджається грошима» [6].

Проте процес випуску облігацій для територіальних громад є ризиковим і повинен враховувати багато факторів. Захист інвестора на сьогоднішній день у системі облігацій на дуже низькому рівні. Наприклад, територіальна громада здійснила емісію, і інвестори купили ці облігації. Територіальна громада повинна забезпечити зворотній викуп цих паперів. Але якщо громада не заклала в бюджет таких коштів, то все — інвестор не захищений, він нічим не може примусити територіальну громаду викупити їх.

Тому вважаю і пропоную, що мати право випуску облігацій мають фінансовозабезпечені територіальні громади. При наданні громадам права випуску облігацій повинна бути певна градація, сортування по групах за фінансовою спроможністю, для того щоб територіальна громада забезпечила зворотній викуп цих паперів. Економічні успіхи територіальних громад дуже різні, як і здатність наповнювати власні бюджети і фінансувати видатки, які поліпшують життя громад.

Один із оптимальних варіантів подальшого розвитку ринку облігацій для громад, є їх фінансова спроможність. Тобто на законодавчому рівні, повинно бути прописано, що право випуску облігацій мають лише певні групи територіальних громад, повинні бути враховані такі фактори: площа громади; чисельність населення; доходи на душу населення; рівень дотаційності бюджетів; питома вага видатків на утримання апарату управління у фінансових ресурсах територіальної громади; питома вага заробітної плати у видатках загального фонду.

Кожна нова можливість, яка з'являється у громад, має синергетичний ефект. Бо нові інструменти вимагають нових знань, нових рішень і нової якості кадрів. А щоб сповна використовувати можливості, які дає реформа, керівникам територіальних громад, їхнім командам, доводиться вчитися постійно і багато. Вони вже прогресивно мислячі менеджери, які впевнено змінюють країну зсередини. І чим більше можливостей у них буде, тим швидше українці відчують зміни на краще.

Список використаних джерел

1. Щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів : *Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України*. 2019. № 2284.

2. Негода В. Децентралізація — основа формування ефективної системи управління та місцевого розвитку. *Стратегія розвитку*. 2017. № 4. С. 3–9.

3. Тарасенко Т. Проблема децентралізації в реформуванні місцевого самоврядування в Україні. *Державне управління місцевого самоврядування*. 2014. № 2 (21). С. 277–286.

4. Ткачук А.Ф. Про бюджет і не тільки. Спеціально для об'єднаних територіальних громад : посібник. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 76 с.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Вакулюк А.В.
1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Дивинська Ю.А. ст. викладач,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Період поствоєнного відновлення в Україні характеризується значним рівнем соціальних, економічних та управлінських трансформацій, які торкаються практично всіх секторів суспільного життя. Серед них особливої уваги потребує сфера управління персоналом, зокрема питання збереження й активізації трудового потенціалу в умовах нової реальності. Мотивація персоналу в цей період виступає не лише інструментом підвищення ефективності, але й стратегічним ресурсом для забезпечення стійкості організацій у довгостроковій перспективі. Післявоєнна відбудова створює нові умови праці, змінює цінності та очікування працівників, актуалізуючи потребу у трансформації традиційних мотиваційних моделей. Основними викликами в цьому контексті є емоційне вигорання, недовіра до інституцій, вимушене переміщення працівників, економічна нестабільність, розриви в соціальних зв'язках та потреба в швидкій адаптації до нових умов праці.

Після тривалих кризових періодів, викликаних збройним конфліктом, суспільство стикається з масштабним психологічним навантаженням. Працівники, які зазнали безпосереднього або опосередкованого впливу війни, перебувають у стані підвищеного стресу, тривоги та невизначеності. Це потребує від керівництва не лише перегляду підходів до матеріального стимулювання, а й інтеграції інструментів психологічної підтримки та соціального захисту. Згідно з дослідженням Черевань І. та Коваленка Ю. (2024), в умовах воєнного стану значення нематеріальних чинників мотивації значно зросло: працівники все частіше орієнтуються на безпеку, стабільність, емоційну підтримку, гнучкість та довіру в команді. Водночас у роботодавців зменшується ресурсна база для стимулювання персоналу, що актуалізує потребу в пошуку нестандартних управлінських рішень.

Умови поствоєнного ринку праці в Україні також зазнали глибоких змін. Внаслідок міграції, втрати працездатного населення,

знищення інфраструктури та релокації підприємств суттєво змінився баланс між попитом і пропозицією на робочу силу. Дослідження Мутерко Г.М. (2024) доводить, що у низці галузей виник дефіцит кваліфікованого персоналу, що вимагає нових механізмів залучення і утримання працівників. Наприклад, впровадження віддалених форматів роботи, змішаних графіків, гнучких посадових обов'язків дозволяє частково компенсувати нестачу кадрів, одночасно виступаючи додатковим стимулом для працівників, які прагнуть гнучкості у виборі способу праці.

Фінансові інструменти мотивації залишаються актуальними, проте в умовах обмежених ресурсів зростає роль нематеріальної мотивації. Практика українських підприємств показує, що визнання зусиль працівників, відкритість до діалогу, участь у прийнятті рішень, підтримка ініціатив, гідне ставлення та повага до працівника формують довготривалу прихильність до компанії та підвищують рівень залученості. Як стверджують Турло Н. та Осадчук О. (2023), на підприємствах, що активно використовували інструменти нематеріальної мотивації в період воєнного стану, відзначається нижчий рівень плинності кадрів та вища ефективність виконання завдань, попри складні зовнішні умови.

У поствоєнний період актуальним стає формування нової системи внутрішніх комунікацій, яка забезпечує прозорість управлінських рішень, постійний зворотний зв'язок та довіру з боку працівників. У цьому контексті важливо забезпечити відкриту корпоративну культуру, в якій працівники можуть вільно висловлювати свої думки, пропозиції, а також мати вплив на рішення, що стосуються їхньої праці. Практика доводить, що саме соціальна згуртованість і відчуття спільної мети є важливими мотиваторами в умовах кризи. Як підкреслюється у публікації Сербенівської А. (2024), управління через довіру, прозорість і співучасть підвищує рівень внутрішньої мобілізації працівників і сприяє стійкості організації.

Особливу роль у мотивації відіграє стратегія розвитку персоналу, орієнтована на довгострокову перспективу. Інвестиції в навчання, перекваліфікацію, кар'єрний розвиток навіть у складний час створюють основу для лояльності та підвищення трудової віддачі. Для багатьох працівників можливість професійного зростання стає визначальним фактором у прийнятті рішень щодо залишення чи зміни місця роботи. Тому актуальними є такі підходи як менторство, наставництво, індивідуальні плани розвитку, що дозволяють враховувати потреби та цілі кожного працівника.

Успішність реалізації стратегії мотивації персоналу в поствоєнний період багато в чому залежить від компетентності менеджерів, здатності виявляти гнучкість, ініціювати зміни, адаптувати управлінські моделі до нових умов. Сучасне управління персоналом повинно бути глибоко контекстуальним, гуманістичним і адаптивним. У цьому аспекті корисною є орієнтація на європейський досвід мотиваційної політики в періоди кризи: наприклад, досвід HR-управління під час відбудови після воєн у колишній Югославії або стратегії мотивації в умовах економічної турбулентності в Греції. Українські підприємства можуть запозичити такі інструменти як психологічне консультування на робочому місці, соціальні пакети, побудова локальних програм корпоративної відповідальності, інтеграція концепцій ESG (екологія, соціум, управління) у внутрішню політику мотивації.

Таким чином, мотивація персоналу в період поствоєнного відновлення вимагає комплексного та системного підходу, що поєднує традиційні матеріальні стимули з новітніми підходами до нематеріальної мотивації, емоційної підтримки, залученості працівників та стратегічного управління людським капіталом. Успішні управлінські рішення в цьому напрямі сприятимуть не лише підвищенню продуктивності праці, а й створенню нової корпоративної культури, орієнтованої на стійкість, людяність і розвиток. Такий підхід дозволить українським організаціям стати не лише суб'єктами економічного відновлення, а й агентами позитивних соціальних змін у повоєнному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Дворник І., Гарафонова О. Сучасна стратегія управління персоналом підприємства в умовах воєнного стану. *Modeling the Development of the Economic Systems*, 2023.

2. Мутерко Г.М., Михальов Д.А. Особливості мотивації персоналу підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60.

3. Сербенівська А., Лебідь Д. Актуальні проблеми мотивації персоналу на підприємствах з урахуванням особливостей воєнного стану. *Empirio*. 2024. Т. 1. Вип. 1.

4. Турло Н.П., Осадчук О.В. Стан ринку праці та мотивація персоналу в Україні в умовах воєнного стану. *Простір*. 2023. DOI: 10.32782/2224-6282/191-18.

5. Черевань І., Коваленко Ю. Мотивація персоналу підприємств: сучасні тренди в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. DOI: 10.32782/2308-1988/2024-51-14.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА КОМАНДОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Василенко Д.К.
4 курс, група МН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Колдовський А.В., к.е.н., доцент кафедри
менеджменту та туризму,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Сучасний український менеджер опинився перед викликами, які ще донедавна здавалися неймовірними. Повномасштабна війна, економічна нестабільність, переміщення працівників, психологічне виснаження, мобілізація — всі ці фактори суттєво впливають на систему управління персоналом. Якщо раніше основний акцент у роботі менеджера робився на досягненні виробничих чи проєктних цілей, то нині він змушений одночасно виступати кризовим лідером, ментором і опорою для своєї команди. Ефективне керівництво за таких умов вимагає не лише професійних знань чи досвіду, а й емоційного інтелекту, чутливості до потреб колективу, здатності оперативно адаптуватися до змін і зберігати впевненість у прийнятих рішеннях.

Одним із головних завдань керівника в реаліях сьогодення є підтримання ефективності команди, незважаючи на втрату окремих співробітників, зміну місця розташування або зовнішній тиск. Значна частина працівників виїхала за кордон, деякі — проходять військову службу, інші змушені змінити професійну сферу. У таких умовах менеджер має не лише перебудовувати робочі процеси, а й демонструвати людяність, підтримку й емпатію щодо працівників. Проблеми з мотивацією, тривожність, емоційне вигорання — це виклики, які нині знайомі більшості команд. Той керівник, який здатен забезпечити відкриту комунікацію, довіру та психологічну підтримку, зможе зберегти ефективність навіть у періоди глибокої нестабільності.

Побудова команд у нинішніх українських реаліях значно виходить за межі традиційних корпоративних практик. Це — щоденна робота над збереженням єдності не лише навколо спільної мети, а й у відчутті важливості та сенсу своєї праці. Все більше працівників згуртовуються не тільки задля результатів, а й заради взаємопідтримки. У таких умовах менеджер виконує роль фасилітатора, який

допомагає команді знайти внутрішню стабільність і джерела натхнення для подальшого руху. Він формує корпоративну культуру, задає стиль спілкування, визначає етичні рамки поведінки. У тих колективах, де панує атмосфера взаємної поваги, довіри та відповідальності, навіть у найважчих обставинах зберігається висока продуктивність.

Одним із найцінніших ресурсів сучасного менеджера є довіра. Вона відкриває можливості для ефективного делегування, прийняття ризикованих рішень та щирого обговорення проблем. У сучасному українському менеджменті дедалі більше значення набуває емоційний інтелект — здатність розуміти інших, співпереживати та налагоджувати конструктивний діалог. Хоча вирішити всі особисті проблеми співробітника неможливо, створити безпечне середовище, в якому працівник не боїться відкрито висловлюватися, — цілком реально. Це важливо як для збереження позитивного мікроклімату в колективі, так і для своєчасної реакції на зміни.

Суттєво трансформується і підхід до мотивації. Якщо раніше головну роль відігравали матеріальні стимули, то нині дедалі більше значення мають можливість впливати на процеси, гнучкість у роботі, повага до індивідуальних життєвих обставин і відчуття залученості до справи, що має глибокий сенс. У багатьох українських компаніях менеджери виступають ініціаторами соціальних, волонтерських і благодійних проєктів, які згуртовують працівників і зміцнюють командний дух.

Окремого підходу потребує процес інтеграції в команди ветеранів та людей з інвалідністю, особливо тих, хто повернувся з війни. Все більше підприємств в Україні відкривають свої двері для таких співробітників, і роль менеджера тут є надзвичайно важливою. Першочерговим завданням стає створення безбар'єрного простору — не лише фізичного, а й психологічного. Люди з бойовим досвідом можуть стикатися з внутрішніми труднощами: тривожністю, недовірою або складністю адаптації до мирного життя. Тому менеджеру необхідно з повагою та тактом допомогти такій людині стати частиною колективу — водночас надаючи підтримку і залишаючи достатньо особистого простору.

Важливо уникати упередженого ставлення та не сприймати ветеранів або осіб з інвалідністю як слабку ланку. Навпаки, саме вони можуть стати джерелом сили, нестандартного мислення та лідерства, що здатне надихати інших і підсилювати команду.

Ефективна адаптація працівника передбачає поступове залучення до робочих процесів, створення сприятливих умов для відкритого

зворотного зв'язку, гнучке ставлення до робочого графіка та чітке пояснення цінностей і принципів команди. Однією з дієвих практик є менторство, коли нового співробітника супроводжує досвідчений колега, який підтримує не лише у професійному аспекті, а й у процесі соціалізації. Менеджер, що сприяє відкритій комунікації, рівному ставленню до всіх та емоційній підтримці, створює не лише інклюзивне середовище, а й підсилює командний дух. Інтеграція ветеранів у колектив також допомагає формувати спільне розуміння відповідальності й цінностей, що має вирішальне значення для єдності колективу.

Підсумовуючи, варто відзначити, що сучасний менеджер в Україні — це не просто керівник. Це лідер, який надихає, координує та об'єднує команду у складні часи. Його успіх вимірюється не лише досягненням бізнес-результатів, а й здатністю проявляти емпатію, підтримувати людей і створювати середовище, де кожен може залишатися собою. Саме такий підхід до управління персоналом та командоутворення відповідає викликам і потребам сьогодення в українських реаліях.

Список використаних джерел

1. Коляда О.В. Управління персоналом в умовах кризи: сучасні виклики та інструменти. Київ : Ліра-К, 2023. 215 с.

2. Семко І.П. Психологія командоутворення в екстремальних умовах. Львів : Українські технології, 2022. 184 с.

3. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York : Bantam Books, 2005. 384 p.

4. Kotter J.P. Leading Change. Boston: Harvard Business Review Press, 2012. 208 p.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ЛОГІСТИЧНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Ващенко О.Г.
1 курс, група МК-24-1м, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Грущенко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214

Стратегічне планування є ключовим елементом сучасного логістичного менеджменту, оскільки дозволяє компаніям визначати довгострокові цілі та розробляти ефективні стратегії для їх досяг-

нення. Це систематичний процес, який включає управління матеріальними потоками, оптимізацію ресурсів та організацію всіх етапів постачання, транспортування, зберігання та розподілу товарів і послуг. Завдяки стратегічному плануванню підприємства можуть покращити свою конкурентоспроможність, знизити витрати та забезпечити високий рівень обслуговування клієнтів.

Ефективне стратегічне планування в логістиці приносить низку важливих переваг. Воно дозволяє знизити операційні витрати, оптимізуючи транспортування, зберігання та управління запасами. Підвищується швидкість і точність поставок, що зменшує кількість помилок і скорочує час доставки. Це, у свою чергу, покращує обслуговування клієнтів, підвищуючи їхню задоволеність і лояльність. Вдосконалення логістичних процесів зміцнює ринкові позиції компанії, роблячи її більш конкурентоспроможною і стійкою до змін. Крім того, впровадження інноваційних технологій, таких як автоматизовані системи та цифрові платформи, дозволяє ефективніше керувати логістичними процесами та підвищувати продуктивність [1].

Основні етапи стратегічного планування в логістичному менеджменті включають кілька ключових кроків. Спочатку проводиться аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, що дозволяє оцінити стан ринку, конкурентів, постачальників та власні ресурси компанії. Цей аналіз допомагає виявити потенційні ризики та можливості для зростання, а також розробити оптимальні стратегії. Наступним кроком є формулювання стратегічних цілей, де чітко визначаються основні завдання, такі як скорочення витрат, покращення швидкості обслуговування, автоматизація логістичних процесів або впровадження екологічно чистих рішень [2].

Потім розробляється логістична стратегія, яка визначає основний напрямок розвитку логістики компанії. Це може бути орієнтація на зменшення витрат, покращення якості сервісу, впровадження інноваційних технологій або розвиток екологічної відповідальності. Реалізація стратегії передбачає впровадження нових методів управління логістикою, автоматизацію складських операцій, розвиток партнерських відносин з постачальниками та використання сучасного програмного забезпечення для аналізу даних і прогнозування попиту.

Нарешті, важливо постійно контролювати та коригувати стратегію. Для цього використовуються ключові показники ефективності, такі як рівень витрат, швидкість обробки замовлень та рівень задоволеності клієнтів. За необхідності стратегію можна коригувати відповідно до змін ринку та внутрішніх процесів компанії [3].

Перспективи стратегічного планування в логістиці пов'язані з низкою недоліків та переваг. Основні виклики включають нестабільність у постачанні, викликану глобальними економічними та політичними факторами, що може призвести до перебоїв у ланцюгах постачання. Сучасні споживачі мають підвищені очікування, вимагаючи швидкої доставки, бездоганного сервісу та персоналізованого підходу. Крім того, компанії стикаються з жорсткою конкуренцією та швидкими технологічними змінами, такими як автоматизація, штучний інтелект та блокчейн, до яких потрібно швидко адаптуватися. Екологічні вимоги також стають все важливішими, вимагаючи впровадження екологічних стандартів у логістиці, що потребує додаткових інвестицій.

Однак, незважаючи на ці чинники, стратегічне планування відкриває широкі перспективи для розвитку. Цифровізація логістичних процесів за допомогою штучного інтелекту, великих даних та Інтернету речей дозволить підвищити точність прогнозування та оптимізувати логістичні операції. Автоматизація складських процесів завдяки впровадженню роботизованих систем зменшить витрати на обслуговування складів і підвищить швидкість обробки замовлень.

Розвиток сталих рішень, таких як екологічно чисті методи транспортування та зберігання товарів, сприятиме зниженню негативного впливу логістики на навколишнє середовище. Крім того, інтеграція омніканальних систем, що об'єднують різні канали постачання та продажу, підвищить ефективність управління товаропотоками та покращить обслуговування клієнтів [4].

Таким чином, стратегічне планування є основою ефективного управління логістичними процесами, дозволяючи підприємствам адаптуватися до змін ринку, підвищувати продуктивність та задовольняти потреби клієнтів. Завдяки правильному підходу до планування можна значно знизити витрати, покращити якість обслуговування та забезпечити довгостроковий розвиток компанії. Впровадження сучасних технологій та адаптація до нових тенденцій допоможуть підприємствам залишатися конкурентоспроможними та ефективно управляти логістичними процесами у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Логістика як інструмент підвищення конкурентоспроможності компанії : *NeolitLogistics.* URL: https://neolit.ua/ua/articles/logistyka-yak-instrument-pidvysh hennya-konkurentospromozhnosti-kompaniyi/.

2. Пономаренко В.С., Таньков К.М., Лепейко Т.І. Логістична стратегія підприємства. URL: https://pidru4niki.com/71723/logistika/logistichna_strategiya_ pidpriyemstva.

3. Шишкін В.О., Бахметова Я.Ю., Перспективи використання логістичної стратегії як умова забезпечення конкурентоспроможності підприємства. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/the-perspectives-of-the-logistics.

4. Цифрові технології у логістиці. *YC.Market* URL: https://blog.youcontrol. market/tsifrovi-tiekhnologhiyi-u-loghistitsi/.

СТАНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Великий Р.Є.
4 курс, група ФН-21-1,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Дацюк-Томчук М.Б., к.е.н, доцент, професор,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9794-8943

Банківська система України почала формуватися в кінці XVIII — початку XIX століття, коли на території сучасної України з'являються перші фінансові установи. Проте справжнє становлення та розвиток банківської системи розпочався після проголошення незалежності країни в 1991 році. До цього моменту банківська сфера була частиною єдиної радянської фінансової системи, і весь банківський сектор країни перебував під контролем Центрального банку СРСР.

На початку 1990-х років, через відсутність власного досвіду та проблеми в економіці, банківська система країни перебувала в стадії становлення і адаптації до нових ринкових умов. Першим кроком було створення Національного банку України в 1991 році, який отримав повноваження щодо регулювання грошово-кредитної політики та нагляду за комерційними банками. Національний банк став основним органом, що визначав монетарну політику та забезпечував стабільність національної валюти — гривні. Одним з основних завдань після проголошення незалежності стало створення умов для розвитку комерційних банків. Однак на перших же етапах розвитку банки в Україні стикаються з серйозними труднощами, зокрема з високим рівнем інфляції, нестабільністю на валютному ринку та кризами в економіці [1].

У 1996 році було запроваджено національну валюту — гривню, що стало важливим кроком для зміцнення економічної стабільності та розвитку банківської системи. Введення нової валюти дало змогу

банкам запустити нові фінансові інструменти та послуги, сприяло розвитку платіжних систем і появі нових видів фінансових послуг для населення.

На початку 2000-х років банківська система України почала стабільніше працювати. Зростання економіки, зниження інфляції та вдосконалення законодавчої бази стали важливими факторами для розвитку банківської сфери. Водночас було значно посилено контроль над фінансовими установами, особливо після кількох банкрутств банків, що відбулись у середині 1990-х років. Важливим етапом стало впровадження сучасних методів управління ризиками та контролю за діяльністю банків, зокрема система обов'язкових резервів і проведення стрес-тестування. Таким чином, становлення банківської системи України було багатогранним і поступовим процесом, який триває до сьогодні, зокрема в частині адаптації до європейських стандартів і впровадження інновацій у фінансовій сфері. Важливою частиною цього процесу стало формування основних регуляторних органів та вдосконалення банківської інфраструктури.

Розвиток банківської системи України можна умовно поділити на кілька основних етапів, кожен з яких мав свої особливості та характерні риси. Перший етап розвитку банківської системи після проголошення незалежності України (1991–1995 роки) був періодом становлення і реорганізації фінансової інфраструктури країни. У цей період у результаті економічної кризи та складної соціально-економічної ситуації банки переживали серйозні труднощі, включаючи проблеми з ліквідністю, високий рівень інфляції, відсутність сучасного банківського законодавства та практично відсутність іноземних інвестицій. У цей час активно створювалися нові комерційні банки, а також проводилася реформа державного сектору, зокрема Національний банк України був створений як центральна фінансова установа, яка взяла на себе функції з контролю за діяльністю комерційних банків і регулювання валютного ринку [3].

Другий етап (1996–2004 роки) був періодом стабілізації та вдосконалення банківської системи. У цей час на ринку почали активно працювати численні комерційні банки, було запроваджено національну валюту — гривню, що дозволило стабілізувати грошову систему. Відбулися структурні реформи, зокрема почалася модернізація банківських технологій та розвиток платіжних систем, впроваджено сучасні фінансові послуги. Цей період можна охарактеризувати як етап поступового розвитку банківських інститутів, які почали надавати більш широкий спектр послуг, таких як кредитування, де-

позитарні послуги, обслуговування міжнародної торгівлі та валютні операції. Однак банківський сектор все ще стикався з проблемами низького рівня капіталізації, недостатньою довірою до банківської системи та обмеженим доступом до міжнародних фінансових ринків.

Третій етап (2000–2013 роки) став періодом стрімкого розвитку банківської системи України. Протягом цього періоду економіка України показувала позитивну динаміку, що сприяло залученню інвестицій, зростанню банківського кредитування і покращенню загального стану банківської сфери. Відбувалась активна інтеграція українських банків до міжнародної фінансової системи, банки залучали іноземний капітал та створювали дочірні установи за кордоном. Разом з тим, у цей період виникли проблеми, пов'язані з надмірним ростом споживчого кредитування, низьким рівнем банківського нагляду та регулювання, а також зростаючим впливом політичних факторів на банківську сферу. Ці фактори призвели до розвитку негативних явищ у фінансовому секторі, таких як зростання неплатежів по кредитах і створення проблемних активів [2].

Четвертий етап (2014 — по теперішній час) став періодом глобальних змін і трансформацій банківської системи України. Починаючи з 2014 року, Україна пережила серйозні економічні труднощі, спричинені політичними та економічними кризами, анексією Криму, збройним конфліктом на сході країни та відсутністю стабільності на фінансових ринках. Водночас, це сприяло необхідності реформування банківської системи, що включало очищення від неплатоспроможних банків, зменшення числа фінансових установ і посилення вимог до капіталу та ліквідності банків. У результаті цих етапів українська банківська система стала більш зрілою і стійкою, проте вона все ще потребує подальшого розвитку, особливо в аспектах інтеграції з міжнародними фінансовими ринками, покращення корпоративного управління, цифровізації та модернізації фінансових послуг.

За роки незалежності в Україні сформувався різноманітний банківський сектор, який складається як з державних, так і приватних банків, що мають різні стратегії та підходи до обслуговування клієнтів. У 2014 році Україна пережила банківську кризу, що призвела до значних змін у банківському секторі, зокрема до закриття кількох неплатоспроможних установ та реформування банківської системи. Після цього комерційні банки почали більше орієнтуватися на якість своїх послуг, впровадження нових технологій та удосконалення системи управління ризиками. Наразі банки України активно працюють над покращенням своєї фінансової стійкості, розвитку

цифрових платіжних систем та залучення клієнтів через новітні канали, що сприяє розвитку банківської інфраструктури країни [4].

Перспективи розвитку банківської системи України залежатимуть від стабільності економіки, поліпшення регуляторної політики та впровадження нових технологій. Однією з основних задач є зміцнення фінансової стабільності через зниження рівня неплатоспроможних банків, поліпшення кредитної діяльності та забезпечення більшої прозорості на ринку. Також, важливою є інтеграція банківських технологій, зокрема, розвиток цифрових послуг та онлайн-банкінгу, що дозволить знизити операційні витрати та покращити обслуговування клієнтів. На розвиток банківської системи в Україні впливатимуть міжнародні фактори, зокрема, співпраця з міжнародними фінансовими установами та вдосконалення стандартів регулювання відповідно до міжнародних норм.

Список використаних джерел

1. Шевчук В.В. Банківська система України: теорія та практика. Київ : Кондор, 2018. 348 с.

2. Коваленко І.І. Розвиток банківської системи України в умовах глобалізації. Харків : Майдан, 2020. 215 с.

3. Національний банк України. Про стан банківської системи України. *Офіційний сайт Національного банку України*. 2021. URL: https://bank.gov.ua.

4. Мельник С.С. Еволюція банківської системи України. Львів : Львівський національний університет, 2021. 189 с.

КРЕАТИВНА НАЦІЯ: НИНІШНІЙ СТАН І МАЙБУТНЄ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ

Верголяс Н.М.
4 курс, група ЗОО-21-1, спеціальність «Облік і оподаткування»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Лавриненко Л.М., к.е.н., с.н.с.,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7104-6079

Сьогодні Україна зіштовхнулась із складним випробуванням, спричиненим вторгненням росії на територію нашої держави. Події воєнного часу змусили нас на багато речей поглянути інакше. Росія розв'язала війну, що спричинило значні потрясіння як для економіки нашої держави, так й економіки багатьох країн світу. Зараз ми перебуваємо у глибинному процесі перегляду нашої спільної системи координат і переосмислюємо власне життя у новому ціннісному

вимірі. Але ні у кого не виникає запитання щодо істинності верховенства права кожного на життя, свободу слова й думки, так і не повинно нині поставати питання щодо української національної ідентичності та нашої державності.

Перші тижні воєнних дій спричинили певний логістичний «параліч» багатьох сфер діяльності не лише України, але й людства, зупинялось виробництво, значна кількість власників малого та середнього бізнесу змушені були зачинитись, постраждали сектори великого бізнесу, підірвана посівна кампанія та багато інших негативних факторів, що відповідно негативно відобразилось на стані економіки держави.

На фоні усіх негараздів значних змін зазнав і ринок праці. Значна кількість населення залишилась без робочих місць та коштів для свого існування, частина була вимушена покинути свій дім та стати внутрішніми переселенцями або мігрувати за кордон, а частина продовжує працювати, наскільки це є можливим, на територіях, де відбуваються військові дії.

Війна стала поштовхом до появі нових тенденцій у взаємостосунках між роботодавцем та потенційним кандидатом. Значних змін на ринку праці зазнала і пріоритетність вакансій. Найбільше пропозицій щодо роботи пропонується серед торгівлі. Це зумовлено тим, що відкривається значна кількість магазинів із продуктами харчування та товарами першої необхідності. Професії продавців та касирів мали попит і в мирний час, натомість зараз пропозиції роботи у роздрібній торгівлі значно збільшились та складають 42% від усіх вакансій представлених на ринку, також спостерігається попит на спеціалістів у сфері перевезень, логістики та складів (8% від усіх актуальних вакансій). Не так багато, як у мирний час, пропозицій в IT-секторі, лише 7% від усіх актуальних і 40% пропозицій від кількості довоєнного рівня, а IT-галузь варто назвати найбільш мобільною та гнучкою [1]. У десятку сфер із найбільшою кількістю вакансій також ввійшли: видобувна сфера, сільське господарство, сфера фінансів, медицина, фармацевтика, аптеки, продукти харчування. Зокрема, практично зникли пропозиції керівних посад та топ менеджерів, натомість набирають свою актуальність робітничі професії. Для працівників, котрі переважно займались офісною роботою це значний виклик, адже при потребі зміни роботи з'являється необхідність перепрофілювання або розгляду менш оплачуваних та не керівних посад. Таку зміну тенденцій варто віднести до ризикових, адже в сучасних умовах переважна більшість працівників не мають можливості перепрофілювання ні фізично (відсутність курсів пере-

підготовки через військові дії), ні фінансово (відсутність коштів, при наявності можливості перепідготовки). Тому можна сміливо стверджувати, що зараз почалась так звана «Епоха роботодавця». За різними даними в Україні зараз на одну вакансію претендує від 7 до 15 спеціалістів. Раніше потенційні працівники перебирали вакансіями, дивились чи підходять їм умови праці, заробітна плата, локація місця роботи, культура компанії. Зараз ситуація інакша — роботодавці зараз отримують неймовірно велику кількість відгуків.

Україна володіє значними ресурсами для ефективного відновлення ринку праці. В першу чергу — це людський капітал. Українці — це освічена, креативна, талановита та працелюбна нація. Останні покоління нашої молоді виховані різносторонньо, спрямовані на розвиток та самоосвіту, навчені критично мислити та пристосовуватись до будь-яких умов праці. Саме тому людський капітал є одним із ключових факторів ефективного відновлення держави.

Україна зазнає значних людських втрат, що безпосередньо відображається на ринку праці. Навіть розглядаючи сценарій припинення бойових дій вже завтра — руйнування, котрих зазнала країна зараз вже є масштабними, тому держава потребує кардинальних реформ та програм для відновлення та відбудови країни, створення умов для повернення працездатного населення у післявоєнний час.

Війна згуртувала українське суспільство і можна стверджувати, що сьогоднішня Україна, в умовах які склалися, безпосередньо готова до змін, інновацій та креативного мислення, та беззаперечно, у нашої країни є великий потенціал. Життя та майбутній розвиток України залежить від кожного громадянина України, від вчасно прийнятого якісного управлінського рішення від швидкого реагування на зміни. Головним завданням, як і завжди, так і у даний момент є розвиток людського капіталу.

Освіченість, порядність, креативність — це головні якості сучасного професіонала. Тому, сьогодні Україна крім підтримки, повинна створювати необхідні умови щоб люди розвивалися, отримували якісну освіту та у майбутньому стали конкурентоспроможними. Тому після завершення воєнного стану використання набутого потенціалу має стати запорукою стрімкої відбудови економіки нашої держави.

Список використаних джерел

1. Аналітична записка МОП. Вплив кризи в Україні на сферу праці: попередні оцінки. 2022. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/202205/UKR_Brief%20note_11May-2022.pdf.

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ІЗ ЕЛЕКТРОННИМИ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Верголяс Н.М.
4 курс, група ЗОО-21-1, спеціальність «Облік і оподаткування»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Юрченко О., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

У сучасних умовах глобалізації та ринкових трансформацій електронні гроші займають все вагоміше місце у фінансово-господарській діяльності підприємств. Вони представляють собою вартісну одиницю, що зберігається на електронному носії та може використовуватись як платіжний інструмент. Такими носіями можуть слугувати як пластикові картки, так і цифрові файли, які фіксують інформацію про кошти.

Всі господарські процеси, пов'язані з електронною комерцією, потребують своєчасного та достовірного відображення в системі бухгалтерського обліку. Проте наразі ця сфера є недостатньо дослідженою. Вдосконалення організаційних та методологічних засад обліку електронних грошей, як нового і специфічного об'єкта обліку, сприятиме підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства в реальному часі [1, с. 121].

Випуск електронних грошей здійснюється банками для визначеного кола суб'єктів господарювання, які на договірних засадах погоджуються використовувати їх у взаєморозрахунках. Проте на сьогодні питання бухгалтерського обліку операцій з електронними грошима залишається недостатньо врегульованим. З метою впорядкування облікового відображення таких операцій до Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції щодо його застосування був включений новий субрахунок — 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті». На цьому субрахунку відображаються операції з електронними грошима, які здійснюють користувачі та комерційні агенти згідно з вимогами нормативно-правових актів НБУ та умовами використання електронних грошей.

Водночас до складу електронних грошей у бухгалтерському обліку не включаються попередньо оплачені картки одноцільового призначення, зокрема дисконтні картки роздрібних торговців, паливні картки автозаправних станцій або проїзні квитки, які приймаються до оплати виключно їх емітентами.

На сьогоднішній день спостерігається низка істотних невідповідностей у нормативно-правових актах, що регулюють використання електронних грошей — як у взаємному узгодженні між собою, так і в частині їх бухгалтерського обліку. Питанням облікового відображення електронних грошових коштів присвячені наукові праці таких дослідників, як Л. Мельянкова [1], С. Легенчука [2], А. Семенець [2], М. Радченко [3] та інших.

Розвиток банківських технологій відкриває перед суб'єктами господарювання значні можливості в організації розрахунків, виборі платіжних засобів та способів їх використання. При цьому підприємства мають право самостійно визначати підходи до ведення обліку операцій з електронними грошима. Методичний підхід до облікового відображення операцій із електронними грошовими коштами представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Облік операцій із електронними грошовими коштами на підприємстві*

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Здійснено поповнення платіжної або мобільної смарт-картки (електронного гаманця) з поточного рахунку в національній валюті.	335	311
2.	Відображено суму комісійного збору за поповнення платіжної картки.	92	333
3.	Підзвітна особа здійснила оплату товарів за допомогою електронного гаманця	372	335
4.	Первісна вартість товару, придбаного з використанням електронних грошей, формується без урахування суми ПДВ.	281	372
5.	Відображено податковий кредит з податку на додану вартість.	6412	372
6.	У разі, якщо витрати підзвітної особи не затверджені через відсутність або неналежне оформлення підтвердних документів, вона зобов'язана власноруч відновити суму поповнення смарт-картки.	335	372
7.	Здійснено оплату комісійних витрат за користування електронними грошима.	92	335
		311	335

** Джерело: розроблено автором*

З огляду на різні підходи до ведення бухгалтерського обліку електронних грошей, рахунок 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» може використовуватись для фіксації інформації про електронні гроші як про кошти, що зберігаються на електронному платіжному засобі та застосовуються суб'єктом господарювання в обмін на безготівкові грошові ресурси. Такі кошти використовуються винятково для розрахунків з продавцями за товари, придбані в електронному вигляді з метою покриття виробничих або господарських потреб у національній валюті — гривні.

Проте навіть у ситуаціях, коли оплата товарів відбувається безпосередньо з платіжної картки шляхом використання електронних грошей, згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, для таких операцій обов'язковим є використання субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами». Водночас рахунки 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках» та 33 «Інші кошти» не можуть кореспондувати з рахунками 2-го класу. Крім того, рахунок 33 не взаємодіє з рахунком 64 «Розрахунки за податками й платежами» для цілей відображення ПДВ або податкових зобов'язань. Це суттєво обмежує можливості використання субрахунку 335 у практиці бухгалтерського обліку операцій з електронними грошима.

Хоча електронні гроші можуть розглядатись як електронний платіжний засіб, водночас сам платіжний засіб виступає лише інструментом проведення розрахунків. З економічної точки зору, безготівкові кошти, що перебувають на рахунках у банку є одиницями вартості, які зберігаються в електронній формі, приймаються як засіб платежу та мають ознаки віртуальної валюти. Проте в межах чинної методології обліку безготівкові кошти відображаються окремо — як залишки на банківських рахунках, що чітко відмежовані від електронних грошей.

Таким чином, впровадження субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» можна розглядати як важливий крок у напрямі впорядкування обліку відповідних операцій, що сприятиме розв'язанню актуальних практичних і методологічних проблем, пов'язаних з обліковим відображенням електронних грошових коштів на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Кошіль А., Мельянкова Л. Електронні гроші: сучасні підходи та виклики обліку. *Сталий розвиток економіки.* 2024. Вип. 2 (49). С. 168–173. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-26

2. Легенчук С., Семенець А. Облікове відображення операцій з електронними грошима: методичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23. С. 144–147. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Nvkhdu_en_2017_23(3)__36 (дата звернення: 07.04.2024).

3. Радченко М.А. Особливості відображення електронних грошей в обліку. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. 2015. Вип. 1 (45). Том 2. С. 121–124.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Волошиненко В.М.
4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5373-1726

Загострення економічної нестабільності через військово-політичні кризи, пандемії, масштабні природні катастрофи, міжнародні санкції та зміну парадигми глобальної архітектури продовольчої і фінансової безпеки призвели до вимушеної трансформації усіх макро- та мікроекономічних інституцій по всьому світу. Сучасне економічне середовище більше не дозволяє суб'єктам господарювання функціонувати на глобальному ринку з традиційними та консервативними підходами. Нині конкурентоспроможність підприємств досягається лише за рахунок впровадження інноваційних підходів, здатних забезпечити гнучкість і стратегічну стійкість бізнесу.

Як наголошує в своїй роботі вітчизняний дослідник Хіцан Д.В., «сучасна тенденція до впровадження гнучких моделей реагування на зміни економічного середовища є однією з ключових стратегій для створення сприятливих умов для розвитку інноваційних технологій у фінансовій сфері» [1, с. 190]. Поділяючи його думку, варто відмітити той позитивний поступ, який вже вдалося досягти українським бізнес-структурам, навіть попри функціонування в умовах активної фази повномасштабної війни.

Так, під впливом викликів глобалізації та невизначеності, українські підприємства дедалі більше фокусують свою увагу на впровадженні інноваційних підходів, прогресивних рішень та новітніх ідей

до управління активами. Зокрема, застосовувані фінансові інновації вітчизняними суб'єктами можна згрупувати наступним чином:

– продуктові інновації — передбачають інвестування частини фінансових ресурсів у новітні фінансові інструменти (деривативи, криптовалюти тощо) або інноваційні фінансові послуги (краудфандинг);

– технологічні — використання цифрових і діджитальних технологій для управління грошовими операціями і фінансовими процесами на різних етапах бізнес-процесингу;

– процедурні — спрямовані на впровадження новітніх підходів в каналах постачання, сфері розподілу, в мережах комунікації з контрагентами через автоматизацію та зосередженість на сталому розвитку.

Разом з тим, ефективне управління фінансовими активами підприємства має базуватися не лише на диверсифікації портфеля компанії, забезпеченні ліквідності та збалансуванні грошових потоків в умовах глобальної економічної нестабільності, але й на активному превентивному захисті комерційних інтересів підприємств.

В цьому контексті доцільно відмітити позитивний вплив на фінансові результати діяльності виростання новинок FinTech сфери, таких як: автоматизоване управління портфелем через алгоритмічні платформи (робо-адвайзери), робота з цифровими платформами для торгівлі цінними паперами з інтегрованими аналітичними модулями, прогнозування ринкових трендів на основі аналізу великих даних, використання стрес-тестування для оцінки стійкості портфеля в умовах кризи, а також використання децентралізованих фінансів (DeFi) для управління ліквідністю і дохідністю [2].

Отже, можна зробити висновок, що розвиток фінансової грамотності та діджитальної експертності суб'єктів підприємництва в Україні дозволить вітчизняним бізнес-структурам краще впроваджувати інноваційні підходи до управління фінансовими активами, формувати технологічно підкріплену стратегічну гнучкість, а також вибудовувати ризик-орієнтоване управління як протидію глобальній економічній турбулентності.

Список використаних джерел

1. Хіцан Д.В. Інноваційні технології у фінансовій сфері: узагальнення світового досвіду. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 189–195. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001540985 (дата звернення: 07.04.2025).

2. Чернюшок А.В., Поліщук В.Г. Вплив сучасних технологій на розвиток фінансовий інновацій. *Детермінанти та імперативи розвитку фінансової архітектури України :* матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22 квітня 2021 р. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 114–116.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Гаврилюк О.Л.
4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9118-8795

Організаційна структура управління визначає склад (перелік) відділів, служб та підрозділів в управлінському апараті, їх системну організацію, характер взаємної підпорядкованості та підзвітності один одному й вищому органу управління підприємством. Вона також включає набір координаційних та інформаційних зв'язків, а також порядок розподілу управлінських функцій між різними рівнями і підрозділами в управлінській ієрархії.

Організаційна структура сучасного підприємства є ключовим елементом управлінського механізму, що забезпечує ефективне досягнення визначених цілей. В умовах сучасного ринку, аналіз та коригування організаційної структури є необхідними для успішного функціонування будь-якої компанії, при цьому її структура відображається через схему управління та штатний розклад.

Кожне підприємство прагне до процвітання, реалізуючи ряд управлінських функцій через свою структуру. Вибір загальної структури організації є стратегічним рішенням, яке базується на загальній стратегії підприємства.

Організаційна структура є важливим інструментом управління, що дозволяє виконувати необхідні функції, процеси та операції для досягнення цілей. В умовах швидких змін зовнішнього середовища та високої конкуренції питання вдосконалення організаційної структури і правильного розподілу обов'язків між підрозділами і працівниками підприємства набувають особливої важливості.

При розробці організаційної структури управління підприємства в умовах сучасного господарювання важливим аспектом є вибір конкретного способу її побудови. Залежно від обраного підходу до створення організаційної структури, основна увага зазвичай зосередже-

на на розподілі робіт за функціями та забезпеченні відповідності відповідальності управлінських працівників їх повноваженням.

Сьогодні аналіз специфіки побудови, переваг і недоліків організаційних структур управління на сучасних підприємствах дозволяє зробити важливий висновок: вибір конкретної структури має бути узгоджений із стратегічними цілями компанії. Вдосконалення організаційних структур передбачає визначення оптимального балансу між централізацією та децентралізацією управлінських функцій, а також поєднання вертикального (лінійного) та горизонтального (функціонального) керівництва з правильним розподілом функцій, прав і обов'язків серед підрозділів та посадових осіб.

У процесі становлення та розвитку ринкових відносин виникають спроби формувати організаційні структури управління, що орієнтуються на значення працівників та виробничі норми. Водночас, на відміну від бюрократичної концепції, яка ґрунтувалась на уявленні, що будь-яке відхилення від формальних норм знижує ефективність управління, нові підходи зосереджуються на мотивації працівників, взаєминах у малих групах і внутрішньогруповій поведінці, а також на задоволенні соціально-економічних потреб членів колективу і створенні сприятливих умов для досягнення кінцевих цілей організації.

Список використаних джерел

1. Зайченко К.С., Реклізон Ю.І. Удосконалення організаційної структури управління на різних етапах життєвого циклу підприємницьких структур. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60.

2. Бабич Д.В., Проскуріна Т.В., Маковій Д.Д. Удосконалення організаційної структури управління як важливий механізм управління сучасним підприємством. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 24. С. 91–95.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТРАНСФОРМУЄ ОСВІТУ

Гевчук І.І.
3 курс, група ІС-22-1-ifmc,
спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: Скільська М.І., викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

Стрімка інтеграція інформаційних систем дивовижно реформує світ. Вона вносить корективи в наше життя, не оминаючи науку й освіту.

Навчальні програми з інформаційного забезпечення потребують осучаснення, на мою думку, вони є дещо застарілі. Час змінюється, наука розвивається і треба йти в ногу з новими ІТ-технологіями. Звісно, історію розвитку інтернет-ресурсів треба знати, досліджувати і вивчати. Але, передусім, нам, майбутнім спеціалістам інформаційної, бібліотечної та архівної справи, треба освоювати нові цифрові технології і нові програми. Приміром, штучний інтелект, який безупинно розвивається і широко застосовується в науці та в сучасних технологіях.

Практично різновиди штучного інтелекту вже й раніше увійшли у наше життя. Це «розумний дім» та «розумне місто», автоматичний переклад, автоматичне розпізнавання зображень, медична діагностика, безпілотні літаки й автомобілі, системи обробки великих масивів даних, заводи-автомати, новітні системи медичної діагностики, кібербезпека та інше.

Штучний інтелект став нашим першим помічником, починаючи від інтелектуальних особистих додатків у гаджетах та закінчуючи функціями автоматичного керування автомобілями.

Перш за все, штучний інтелект не може залишити осторонь таку сферу як освіта. Чимало новаторства було впроваджено для цифрової трансформації освітніх процесів. У воєнний час зміна звичної форми навчання на мережеву — стала рятуванням колом для тих, хто хоче здобути освіту, перебуваючи на віддалі від свого навчального закладу. Освітні платформи Zoom та Moodle дозволяють замість фізичної присутності в аудиторії навчатись у віддаленому режимі оскільки кожен з нас має доступ та особистий підбір навчальних матеріалів через «розумні» пристрої. Також у віддаленому режимі можна виконувати завдання через зазначену платформу Moodle і брати участь на заняттях онлайн завдяки платформі Zoom.

Ми, студенти, вже навчилися використовувати штучний інтелект для підготовки практичних робіт, самостійних досліджень та виконання контрольних завдань. Попри те, деякі викладачі чомусь вважають, що використання даних з штучного інтелекту призведе до зниження аналітичного розвитку і абстрактного мислення студентів і не схвалюють його використання.

Але ж це передові технології цивілізованого світу! Навіщо «придумувати велосипед», коли є цікавий матеріал від штучного інтелекту, який можна взяти за основу і додати свої бачення та дослідження заданої тематики. На мою думку, застосуванню штучного інтелекту треба вчитись і треба ввести дану тему у навчальні освітні програми.

Штучний інтелект приносить в освіту не лише сотні інструментів, здатних згенерувати тексти, зображення, презентації чи інші інформаційні продукти, але й привертає нашу увагу до важливих наскрізних умінь, які виходять далеко за межі цифрової грамотності.

Всі країни, які створюють стратегічні документи з розвитку штучного інтелекту, бачать головну мету освіти у цьому процесі — гарантувати, що суспільство зможе повною мірою скористатися можливостями, які надає штучний інтелект. Для цього передбачається підвищена увага до STEM-освіти, тобто, як до популярного напряму освіти.

Ще в травні 2020 року Міністерство цифрової трансформації України за прикладом Європейського Союзу та інших розвинутих держав розробило і винесло на громадське обговорення проєкт Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Проєкт Концепції охоплює різні аспекти проблематики штучного інтелекту — науку, економіку, оборону, державне управління тощо. Перший розділ присвячений питанням освіти. Але у ньому мова йде лише про те, що треба змінювати в освіті, аби вона готувала достатню кількість конкурентоздатних фахівців у сфері штучного інтелекту. Нам важливо освоїти впровадження штучного інтелекту, передусім, в оборонних цілях, адже наша країна третій рік захищається від агресивного ворога і треба якомога більше зберегти життів наших захисників.

Серед шляхів вирішення зазначених проблем проєкт Концепції на перше місце поставив створення окремої спеціальності «Штучний інтелект». Хоча, проблема підготовки фахівців для нових галузей не вирішується створенням спеціальностей. На мою думку, треба ввести курс поглибленого навчання у кожному навчальному закладі або ввести зазначену тематику у навчальні програми поточних курсів. Освітні програми вищих навчальних закладів мають важливе. На них лягає забезпечення актуальності змісту освіти, відповідності результатів навчання вимогам ринку праці, їх здатності забезпечити успішність випускників є одним із ключових механізмів підвищення якості вищої освіти.

Вважаю, що підготовка фахівців, здатних створювати й використовувати системи і технології штучного інтелекту, має здійснюватися через спеціалізовані освітні програми в межах навчальної дисципліни «Інформаційні технології», а також включення питань штучного інтелекту до освітніх програм з інших спеціальностей, можливо й через міждисциплінарні, у тому числі спільні, магістерські та докторські програми.

Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні передбачає розширення міжнародної співпраці та участі у програмах академічної

мобільності. Є цікава ініціатива Європейського простору вищої освіти стосовно програм віртуальної мобільності, які мають доповнювати традиційні формати і сприяти розширенню доступності міжнародної мобільності для студентів освітян і науковців до можливостей штучного інтелекту.

Інтенсивний розвиток штучного інтелекту є цілком логічним поступом високорозвиненого суспільства. Його не можна ігнорувати, сподіватись на зникнення чи заборону. Він аж ніяк не зашкодить і не призведе до зниження розумових здатностей людини. А навпаки — він стане розумним помічником і другом у вирішенні проблемних питань. Штучний інтелект виконуватиме частину завдань у багатьох професіях. Ми повинні це розуміти і вчитись користуватись даними досягненнями світового розвитку ІТ-технологій.

На сучасному етапі спостерігається впровадження штучного інтелекту у різні сфери діяльності людини. Інтелектуальні системи та технології штучного інтелекту ефективно використовуються і дають переваги в освіті, науці, медицині, банківській та страховій справі, судовій системі для забезпечення безпеки програмних засобів, в обороні країни.

Щодо переваг штучного інтелекту в системі освіти — це персоналізоване навчання, адже системи на основі штучного інтелекту можуть генерувати індивідуальні плани занять і оцінювання для кожного студента на основі його унікальних здібностей до навчання та потреб. Це гарантує, що студенти отримають оптимізований досвід навчання, що призводить до більшого залучення та кращої продуктивності. Крім того, штучний інтелект може забезпечити кращий доступ до навчання для студентів з особливими потребами.

Завдяки інтелектуальним системам навчання пристрої на базі штучного інтелекту можуть визначати сфери, де потрібна додаткова підтримка, і відповідним чином надавати індивідуальні вказівки.

Ще одна перевага штучного інтелекту в освіті полягає в тому, що він дозволяє оцінювати вирішення проблем у реальному часі. Штучний інтелект фантастично змінює те, як ми навчаємось і відпочиваємо. Він надає різноманітні навчальні можливості для здобувачів освіти у всьому світі незалежно від їхніх індивідуальних обставин.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020.

ДОСВІД ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИХ КРАЇН У РЕГУЛЮВАННІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ ПЕРІОДІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Гончарук Р.С.
4 курс, група ФН-21-1-lk, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Жигар Н.М., к.е.н., доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Досвід економічно розвинутих країн у регулюванні банківської діяльності під час кризових періодів є важливим для адаптації ефективних механізмів і стратегій в Україні. Оскільки економічні та фінансові кризи є складними і багатофакторними явищами, банки в економічно розвинутих країнах мають розвинуту систему регулювання та контролю, яка спрямована на збереження стабільності фінансової системи та мінімізацію негативних наслідків для економіки. Ось кілька ключових аспектів цього досвіду та можливості їх адаптації для України.

Стрес-тестування та резерви для кризових ситуацій. Досвід економічно розвинутих країн: у багатьох розвинутих країнах, таких як США, Великобританія та країни Євросоюзу, стрес-тестування стало стандартною практикою для оцінки здатності банків витримати економічні шоки. Регулятори проводять різні сценарії кризових подій, які можуть включати зниження ВВП, падіння цін на активи чи високі рівні безробіття. Такі тести дозволяють банкам вчасно виявити слабкі місця та підготувати необхідні резерви [4].

Адаптація для України: для України важливо запровадити стрес-тестування як обов'язкову практику для всіх системних банків, з урахуванням специфіки економіки країни та геополітичних ризиків. Проведення таких тестів з різними сценаріями може допомогти банкам підготуватися до можливих економічних потрясінь, таких як політична нестабільність, війни або різкі економічні спади.

Посилення вимог до капіталу (Basilea III). Досвід економічно розвинутих країн: після фінансової кризи 2008 року було ухвалено міжнародні стандарти, зокрема Базель III, які встановлюють жорсткіші вимоги до капіталу банків. Згідно з цими стандартами, банки повинні мати більше власного капіталу для покриття можливих збитків і мати додаткові резерви для підтримки ліквідності в умовах

криз. Також введено обов'язкові вимоги до якості капіталу, зокрема до більшості капіталу, який має бути вищого рівня, а не просто облігацій чи інших боргових інструментів.

Адаптація для України: для України доцільно поступово збільшувати вимоги до банків щодо капіталізації, особливо в умовах економічної нестабільності. Це дозволить банкам мати додаткову «подушку безпеки» для покриття збитків у кризовий період. Також важливо посилити контроль за якістю капіталу, щоб банки могли витримати кризові явища без серйозних збитків для економіки.

Роль центрального банку як кредитора останньої інстанції. Досвід економічно розвинутих країн: у країнах з розвиненою економікою, таких як США та Великобританія, центральні банки мають роль кредитора останньої інстанції, що дозволяє банкам отримувати необхідну ліквідність у кризових ситуаціях. Програми надання ліквідності, такі як програми колатерального кредитування, допомагають банкам отримувати короткострокові позики на вигідних умовах, що дозволяє уникнути фінансової паніки [1].

Адаптація для України: Україна вже має інструменти кредитування через Національний банк, проте варто вдосконалити програми підтримки ліквідності, створивши більш гнучкі механізми надання ліквідності банкам, зокрема, для малих і середніх банків. Також доцільно розробити програми надання ліквідності для стабільності банківської системи в умовах кризових подій, зокрема для збереження стабільності на валютному ринку.

Захист депозитів та система страхування. Досвід економічно розвинутих країн: у розвинутих країнах діє система страхування депозитів, яка захищає вкладників у випадку банкрутства банку. Це дозволяє зберегти довіру до банківської системи навіть у кризових ситуаціях. У країнах ЄС, США та Великобританії депозити застраховані на певну суму, що знижує ризики для вкладників і запобігає масовим зняттям коштів у кризовий період.

Адаптація для України: Україна вже має систему страхування вкладів, але для покращення довіри до банківської системи важливо розширити ліміти страхування, а також розробити механізми для швидкого реагування на кризові ситуації. Прозорість та ефективність цієї системи є важливою для збереження стабільності банківського сектора [3].

Підтримка кредитування реального сектору економіки. Досвід економічно розвинутих країн: в умовах економічних криз економічно розвинені країни активно застосовують програми кредиту-

вання реального сектору економіки. Наприклад, у США під час фінансової кризи було запущено програми підтримки малого та середнього бізнесу через державні гарантії. В Україні також можуть бути використані програми кредитування за підтримки держави для стимулювання економічного відновлення після криз.

Адаптація для України: в Україні важливо стимулювати банки надавати кредити підприємствам реального сектору економіки через державні програми та субсидії для зниження вартості кредитування. Це сприятиме економічному відновленню та розвитку малого та середнього бізнесу, що є важливим у післякризовий період.

Адаптація до нових технологій та FinTech. Досвід економічно розвинутих країн: в умовах криз розвинені країни активно використовують новітні технології, такі як блокчейн та цифрові валюти, для підвищення ефективності банківської системи. Це включає забезпечення прозорості фінансових операцій та покращення швидкості обробки транзакцій.

Адаптація для України: Україна повинна активно інтегрувати технології в банківську сферу, зокрема розвиток цифрових банківських послуг та забезпечення цифрової фінансової стабільності. Впровадження FinTech-інструментів може допомогти підвищити фінансову інклюзивність та знизити транзакційні витрати.

Адаптація досвіду економічно розвинутих країн до реалій України може значно покращити стабільність банківської системи в умовах криз. Ключовими аспектами є вдосконалення регулювання ліквідності, підтримка капіталізації банків, розвиток прогресивних фінансових технологій та системи захисту депозитів. Адаптація цих практик дозволить Україні посилити фінансову стабільність та забезпечити сталий економічний розвиток.

Ось модель, що описує досвід економічно розвинутих країн у регулюванні банківської діяльності під час кризових періодів та можливості його адаптації для України. Ця модель містить основні аспекти регулювання та можливі кроки для імплементації в Україні [2].

Розглянемо модель досвіду економічно розвинутих країн у регулюванні банківської діяльності під час кризових періодів та можливості його адаптації для України.

В цій моделі розгорнуто описано аспекти розгляду досвіду економічно розвинутих країн та можливості адаптації для України. Зазначено всі фактори та їх вплив на досвід економічно розвинутих країн у регулюванні банківської діяльності під час кризових періодів та можливості його адаптації для України.

Зробимо висновки щодо застосування досвіду економічно розвинутих країн у регулюванні банківської діяльності під час кризових періодів та можливості його адаптації для України [5].

1. Стратегічні напрямки для адаптації: Україні слід впровадити і вдосконалити механізми, що були ефективні в економічно розвинутих країнах, зокрема стрес-тестування, підвищення вимог до капіталу, посилення системи кредитування реального сектору економіки, розвиток FinTech та забезпечення прозорості фінансової звітності.

2. Необхідність адаптації до місцевих умов: Важливо враховувати специфіку економічного, політичного та географічного контексту України при впровадженні міжнародних стандартів і практик. Зокрема, слід враховувати ризики, пов'язані з геополітичною ситуацією, а також необхідність підтримки стабільності банківської системи в умовах кризи.

3. Тісна співпраця з міжнародними організаціями: Україна може скористатися підтримкою міжнародних фінансових інститутів для реалізації структурних реформ і забезпечення стабільності банківської системи в умовах економічних криз.

Список використаних джерел

1. Базельські комітети з банківського нагляду. Базель III : Нормативи капіталу та ліквідності для банків. *Базельський комітет з банківського нагляду*. 2011. 567 с.

2. Національний банк України. *Основи банківського регулювання в Україні*. Київ : НБУ, 2022. 378 с.

3. Драгомирецький В.І. Банківські нормативи та їх вплив на стабільність банківської системи. *Вісник Національного банку України*. 2019. № 17 (2). С. 45–59.

4. Міщенко С.І. Економічні нормативи регулювання банківської діяльності в умовах фінансової нестабільності. *Журнал фінансових досліджень*. 2020. № 11 (3). С. 103–118.

5. Шиманович М.М. Банківський нагляд: нормативи та принципи стабільності. Київ : Академія фінансів, 2018. 76 с.

ІННОВАЦІЙНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ЕКОСИСТЕМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Грущенко О.А.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214
Залюбовська С.С.
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного управління,
Національна академія статистики, обліку та аудиту.
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5651-8165

Україна перебуває в стані глибокої економічної кризи, пов'язаної з військовою агресією, що вимагає інноваційного інвестування в розвиток логістичної екосистеми з метою підвищення конкурентоспроможності економіки.

Вчені нашої країни Бикова А.Л., Єфіменко І.В., Вініченко І.І., Гаджинський А.М., Крикавський Є.В., Кулик Ю.М., Марченко В.М., Антіпов О.М., Губський Б.В., Вінник О.М. та ін. розглядають питання логістичної екосистеми, її впливу на конкурентоспроможність економіки України в процесі здійснення реформ, що і актуалізує обрану тему дослідження.

Метою дослідження є аналіз теоретико-економічних проблем реформування та визначення процесів інноваційного інвестування у їх взаємодії з розвитком логістичної екосистеми для формування нових соціально-економічних відносин, а також деяких пропозицій щодо оптимізації, вдосконалення і реалізації сучасної економічної політики у сфері логістики, що ґрунтується на правовому, організаційному, інформаційному забезпеченні та моніторингу.

Економічна ситуація в Україні потребує в найкоротший час вирішення таких проблем, як удосконалення державного регулювання інноваційного інвестування та пожвавлення логістичної політики, що в майбутньому надасть можливість державі виступати на міжнародному ринку на рівних з економічно розвиненими країнами.

Інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються

шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [1].

Слід зауважити, що відповідно до ст. 327 Господарського кодексу України, інноваційне інвестування (інноваційна діяльність) поділяється на такі види [2]:

– проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;

– розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології;

– розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;

– технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології.

Значний імпульс досягненню конкурентоспроможності економіки дасть встановлена система державних гарантій, зокрема, підтримка інноваційних програм і проектів, спрямованих на реалізацію економічної та соціальної політики держави; охорона та захист прав інтелектуальної власності, захист від недобросовісної конкуренції у сфері інноваційної діяльності [2].

Завданням державного регулювання логістичної екосистеми є визначення діяльності виробників, постачальників, транспортних компаній, складських операторів, дистриб'юторів, роздрібних торговців, споживачів, інформаційних посередників, фінансових установ, державних органів, забезпечення підвищення конкурентоспроможності економіки, захист інвесторів.

Урядом України схвалено План України, в якому містяться ряд реформ, які направлені на досягнення цілей Ukraine Facility, заходи (умови) їх впровадження та основні економічні показники, отримання яких буде домовленістю для фінансових виплат ЄС протягом 2024–2027 років. Керівництво країни ставить певну ціль використання документу як інструменту справного визначення переваг та систематичності першорядних реформ для підтримки віднови країни, майбутнього економічного зросту, та визначає спрямування інвестицій, які будуть підтримувати економічне й соціальне зростання та підвищення стійкості [3].

Зазначимо, що логістичною екосистемою являється комплексна система, яка включає в себе всі елементи, що забезпечують рух

товарів, послуг та інформації від постачальника до споживача. Вона містить транспортну інфраструктуру, складське господарство, інформаційні технології, управління запасами, митні процедури та інші аспекти, що дозволяє реалізувати масштабні проєкти, які потребують значних фінансових ресурсів.

В Плані України відзначено особливості гарантованого відновлення транспортного сектору, який є важелем удосконалення взвємозв'язків між людьми та підприємствами, що повинно призвести до уможливлювання торгівельних відносин. Для поліпшення співпраці з Європейським Союзом, реформування та інвестування мають відновити та модернізувати логістичні системи України, сформувати транспортні мережі європейського рівня для всіх видів транспорту, відновити невдавану конкуренцію за надання портових послуг [3].

Перевагами ефективної логістичної екосистеми для бізнесу є зниження витрат (оптимізація транспортних маршрутів, управління запасами, автоматизація процесів дозволяють знизити логістичні витрати); підвищення якості обслуговування (своєчасна доставка, виконання замовлень в повному обсязі, індивідуальний підхід до клієнтів підвищують їх лояльність); скорочення термінів доставки (оптимізація логістичних процесів дозволяє скоротити час доставки товарів споживачам); підвищення ефективності використання інформаційних технологій дозволяє контролювати рівень запасів, прогнозувати попит та оптимізувати закупівлі; розширення географії продажів, реалізацію яких забезпечує інноваційне інвестування.

Виходячи з викладеного, можна констатувати, що сучасна економіка у світі глобалізації та швидкого розвитку технологій потребує ефективної та гнучкої логістичної екосистеми. А інноваційне інвестування логістичної екосистеми є ключовим фактором успіху та конкурентоспроможності економіки України.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991. № 1560-XII (у ред. від 20.10.2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text.

2. Господарський кодекс України : Кодекс України, Закон від 6.01.2003. № 436-IV. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

3. План України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2024. № 244-р URL: https://me.gov.ua/view/bb34572a-7998-4ffc-a3c6-83af50e88560.

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Гудзь Д.І.
4 курс, група ІС-21-1-lk, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Ляшук Н.В., к.філол.н., доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1305-2227

Комунікація органів публічного управління з громадськістю відбувається через безпосередні чи опосередковані процеси обміну інформацією між владою та громадянами. Цей процес дозволяє органам державного управління включити громадськість у процес прийняття рішень та визначення стратегій розвитку держави, що забезпечують прозорість управління та взаємодію з громадськістю.

Комунікативна діяльність органів публічної влади відрізняється від інших видів комунікації своїми формами та видами відносно суб'єктів взаємодії. «Комунікативна взаємодія органів публічного управління з інститутами громадянського суспільства, окремими громадянами може набувати різних форм та здійснюватися із застосуванням різних методів залежно від цілей і характеру діяльності обох суб'єктів, обсягу повноважень органів публічного управління, масштабу взаємодії (загальнодержавний, регіональний, місцевий рівень; масова чи індивідуальна комунікація)» [1, с. 83].

Вивчаючи комунікативні можливості у сфері державного управління, Г. Почепцов стверджує, що «саме комунікація набула ознак найважливішої функції будь-якої системи, зокрема й соціальної, яка є безпосередньо продуктом людської взаємодії, заснованим на досягненні взаєморозуміння та згоди, передусім унаслідок комунікативних взаємодій. Комунікація — це «нервова система державного управління», основний транслятор інформації між громадянами та державними інститутами. Грамотна комунікація — одна з необхідних умов успішного управління державою, ефективність якої порівнянна з володінням передовими засобами виробництва. Найчастіше причиною низької ефективності комунікації є ігнорування факту, що комунікація — це обмін, у якому кожному учаснику належить активна роль» [3].

Органи публічного управління взаємодіють з громадськістю через різні канали комунікації, зокрема:

– *Засоби масової інформації:* органи державного управління надсилають прес-релізи, оприлюднюють інформацію на веб-сайтах, створюють презентації та матеріали для масової аудиторії.

– *Зустрічі та засідання:* представники органів державного управління можуть зустрічатися з громадськістю на публічних зборах, форумах, конференціях та інших заходах для обговорення питань, які стосуються громадян.

– *Офіційні листування та відповіді на запити*: громадськість може звернутися до органів державного управління із запитами на інформацію або дії. Органи управління повинні реагувати на ці звернення та забезпечувати громадськість відомостями, які їм потрібні.

У сучасній практиці комунікативного менеджменту диференціюють три рівні комунікативної діяльності: міжособистісна комунікація, групова комунікація, масова комунікація. На кожному рівні комунікації в публічному управлінні застосовуються різноманітні форми комунікації:

– міжособистісна комунікація — особистий прийом громадян, засідання громадської ради, подання звернень, запитів, розсилання повідомлень;

– групова комунікація — загальні збори громадян, внесення місцевих ініціатив, консультації з громадськістю, подання петицій, повідомлення у соціальних мережах;

– масова комунікація — мітинги, проведення референдуму, флешмоб, соціологічне опитування, повідомлення на веб-сайтах та ін.

Постанова КМ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» визначає порядок проведення консультацій з громадськістю, які, згідно із останньою редакцією постанови, можуть здійснюватися у безпосередній та опосередкованій формах. Безпосередньою формою консультацій органів державної влади з громадськістю є публічне громадське обговорення (громадські слухання, форуми, «круглі столи», конференції, збори, зустрічі з громадськістю, засідання громадських рад, Інтернет- та відеоконференції) та/або електронні консультації, які здійснюються через офіційний веб-сайт органів виконавчої влади або через урядовий веб-сайт «Громадянське суспільство і влада». Опосередкованою формою консультацій органів державної влади з громадськістю є вивчення громадської думки, яке реалізується через соціологічні дослідження, спостереження, телефонні «гарячі лінії», опрацювання та узагальнення пропозицій та зауважень громадян, моніторинг друкованих та електронних ЗМІ [2].

У сучасній науці в аспекті дослідження комунікативної діяльності органів державної влади науковці застосовують термін «соціальне партнерство». Зокрема В.Е. Юрченко соціальне партнерство розглядає при конструктивній взаємодії трьох секторів сучасного суспільства: «держави-влади, бізнес-спільноти та неурядового сектору громадянського суспільства. Представники кожної із цих сторін мають, відповідно до закону, рівні можливості та ресурси для прийняття рішень і корпоративної участі в конструюванні суспільства. Розшарування суспільства, що триває, інерційність процесів реформування соціально-комунікативної сфери — основні причини відсутності взаєморозуміння і взаємовигідної співпраці наявних секторів [4, с. 158].

На думку більшості сучасних дослідників, ефективність системи державного управління залежить від оптимізації комунікативної взаємодії органів державної влади, громадськості та самоврядних структур (інститутів місцевого самоврядування). Це стає можливим завдяки побудові не лише ефективної комунікативної політики, а й єдиного комунікативного простору, що реалізується на основі принципу партнерства, реалізація якого передбачає цілковиту довіру зі сторони громадськості до органів державної влади. Звітуючи перед суспільством, органи влади повинні нести відповідальність за свої дії та прийняті рішення.

Отже, комунікація в публічному управлінні є дуже важливим інструментом у становленні демократичного суспільства, невід'ємним атрибутом публічної політики, де відкритість та прозорість публічного середовища потребує ефективних механізмів впровадження інформаційно-комунікаційними технологіями, що засновані на принципі зворотного зв'язку.

Список використаних джерел

1. Дрешпак В.М. Комунікації в публічному управлінні : навч. посібник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2015. 168 с.

2. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3.11.2010. № 996. URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п. (дата звернення: 14.03.2025).

3. Почепцов Г. Нові комунікативні можливості у сфері державного управління. URL: https://osvita.mediasapiens.ua/material/8049.pdf. (дата звернення: 14.03.2025).

4. Юрченко В.Е. Моделі впровадження комунікативних механізмів у державному управлінні України. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 157–164. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2014_4_24. (дата звернення: 12.03.2025).

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МЕСЕНДЖЕР-МАРКЕТИНГУ

Гуменюк В.І.
аспірантура, 2 курс, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Дробязко С.І., д.е.н., професор,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Месенджери увірвалися в наше життя, витіснивши e-mail, смс і навіть телефонні дзвінки, тому що написати та отримати відповідь простіше та швидше. Та й з дзвінками є ризик виявитися не вчасно і відвернути людину, а в месенджерах вона зможе відповісти, коли буде зручно. Месенджер-маркетинг — це альтернатива класичному e-mail-маркетингу. Сам по собі він з'явився ще кілька років тому, але лише з 2017 року став розглядатися як повноцінний канал комунікації між бізнесом та його клієнтами.

Месенджери є інтерактивним каналом, у якому аудиторія звикла не пасивно сприймати контент, а взаємодіяти. Для користувачів месенджерів цілком природно відповідати на запитання, залишати відгуки – до того ж, зазвичай, для цього досить просто натиснути кнопку з потрібною відповіддю. Таким чином, з'являється можливість швидко та точно сегментувати та таргетувати аудиторію. У свою чергу це надає нові можливості для персоналізації контенту. Підписка на оновлення в месенджері відбувається в один клік без необхідності заповнювати форми або навіть вводити адресу електронної пошти. У месенджерах зручно ділитися цінною інформацією, а також цікавими подіями, картинками, фото та відео-контентом, природно лише в тому випадку, якщо контент э якісним та цікавим.

Маркетинг у месенджерах — це досить новий канал комунікації з великим потенціалом, де можна реалізувати багато функцій і вирішити широкий спектр завдань. Зокрема:

– пряме спілкування з клієнтами, а саме прийом та обробка заявок;
– технічна підтримка та отримання зворотного зв'язку;
– надсилання повідомлень про статус замовлення;
– збір та сегментація бази передплатників;
– кваліфікація лідів (контактів);
– створення автоматизованих сценаріїв взаємодії;
– залучення аудиторії;
– безпосередній продаж;
– виявлення потреб споживачів;
– презентація каталогу товару/послуг;

– запис на послуги та повідомлення;

– запрошення на вебінари;

– підвищення лояльності аудиторії через неформальну комунікацію.

Ще один аргумент на користь месенджер-маркетингу — широкий функціонал та різні формати. Компанії використовують його для спілкування з клієнтами в особистих повідомленнях та групових чатах, заводять публічні канали з корисним контентом для формування ком'юніті та прогріву аудиторії, створюють чат-ботів та вибудовують воронки продажів, щоб автоматизувати лідогенерацію (надходження контактів потенційних клієнтів).

Все частіше компанії приходять до того, що підключення месенджер-маркетингу до їх загальної маркетингової стратегії стає необхідністю. Головне — правильно його інтегрувати.

Сьогодні, ніші, які впроваджують месенджер-маркетинг є дуже різними. Серед подібних бізнесів — інтернет-магазини, компанії зі сфери готельного та ресторанного бізнесу (HoReCa), івент-агентства, санаторії, hr-фахівці, благодійні організації тощо. Так, можна говорити, що месенджер-маркетинг швидше за все не підійде в тому випадку, якщо цільова аудиторія бізнесу абсолютно не присутня в соціальних мережах, що на сьогоднішній день практично неможливо.

З усього перерахованого вище можна зробити висновок, що на сьогоднішній день месенджер-маркетинг є одним з найбільш перспективних методів не тільки інтернет маркетингу, але й маркетингу традиційного. За допомогою месенджерів бізнес отримає можливість просування та продажу товарів та послуг у більш «нерекламному», а отже, не такому нав'язливому форматі. Крім того, за допомогою месенджерів можна підвищити точність таргетингу рекламних та інформаційних повідомлень і, що не менш важливо підвищити рівень лояльності вже існуючих клієнтів.

Список використаних джерел

1. Кочкина О. Что такое мессенджер-маркетинг и как его использовать, 10.06.2021 URL. https://smmplanner.com/blog/chto-takoie-miessiendzhier-markietingh-ikak-iegho-ispolzovat/.

СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРТАПІВ: ВІД ІДЕЇ ДО ПРИБУТКУ

Дацюк-Томчук М.Б.
кандидат економічних наук, доцент, професор,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9794-8943

Стартап — це молода компанія, яка шукає нові і ефективні способи задоволення потреб ринку, зазвичай із застосуванням інноваційних технологій або бізнес-моделей. Це може бути як компанія, що розробляє новий продукт, так і компанія, що пропонує унікальну послугу, яка вирішує певну проблему споживача [1].

Комерціалізація стартапу — це процес перетворення ідеї або продукту в джерело доходу. Це включає в себе розробку стратегії монетизації, залучення інвестицій, маркетинг, а також масштабування продукту для досягнення прибутку [2].

Без належної комерціалізації ідея стартапу може залишатися лише на стадії концепції. Комерціалізація дозволяє стартапу вийти на ринок, перевірити попит і отримати перші доходи. Важливість цього етапу полягає в тому, що лише через успішну комерціалізацію стартап може забезпечити свою фінансову сталість і розширити масштаби бізнесу [3].

Існують так звані етапи комерціалізації стартапу. 1. Ідея та концепція. Комерціалізація стартапу починається з формулювання ідеї, яка повинна відповідати певним критеріям: бути інноваційною, вирішувати реальну проблему ринку і бути потенційно прибутковою. Важливо, щоб ідея була чітко визначена, а її концепція була зрозуміла як команді, так і потенційним інвесторам. На цьому етапі стартапи зазвичай проводять попередні дослідження ринку, щоб зрозуміти потреби та проблеми своєї цільової аудиторії [4]. Визначення проблеми та вирішення цієї проблеми є основою для майбутнього успіху стартапу. 2. Прототип і MVP (мінімально життєздатний продукт). На наступному етапі стартап створює прототип або MVP — мінімально життєздатний продукт, який дозволяє тестувати ідею на ринку з мінімальними витратами. MVP має базові функції, які дозволяють потенційним користувачам взаємодіяти з продуктом та оцінити його цінність. Цей етап критично важливий для отримання фідбеку від реальних користувачів, що дозволяє виправити або покращити продукт [5]. 3. Тестування ринку. На цьому етапі стартап перевіряє, чи є попит на продукт або послугу, чи готові

користувачі платити за те, що пропонується. Важливо активно збирати відгуки, проводити опитування, тестувати різні маркетингові стратегії. Це дозволяє зрозуміти сильні та слабкі сторони продукту і вчасно внести необхідні корективи [6]. 4. Залучення інвестицій. Залучення фінансування — це один з ключових етапів, який дозволяє стартапу перейти до масштабування. Існує кілька джерел фінансування: ангельські інвестори, венчурний капітал, краудфандинг та інші. Інвестори можуть надати стартапу необхідні ресурси для розвитку продукту, розширення команди та маркетингових кампаній. Важливо, щоб стартап був готовий до співпраці з інвесторами, розумів, скільки грошей потрібно для розвитку і які умови вони можуть запропонувати [7]. 5. Масштабування. Коли продукт пройшов тестування і отримав позитивні відгуки, наступний етап — це масштабування. На цьому етапі стартап починає виходити на нові ринки, збільшувати обсяги виробництва або надавати додаткові послуги. Масштабування може включати в себе не тільки географічне розширення, а й оптимізацію операційних процесів, підвищення ефективності роботи команди та збільшення маркетингових зусиль [8].

Стратегії комерціалізації стартапів можуть включати різноманітні моделі, що відповідають специфіці продукту або послуги, яку пропонує стартап. Однією з найпростіших і найбільш прямолінійних є стратегія прямого продажу, яка підходить для стартапів, які мають продукт, що легко сприймається споживачами і не потребує складних угод чи посередників. Прямий продаж може здійснюватися як через інтернет-магазини, так і через фізичні магазини, ярмарки або події. Серед переваг цієї стратегії можна виділити прямий контакт з клієнтами, а також більш високі маржі, оскільки не потрібно ділитися доходом з посередниками. Проте така стратегія вимагає значних ресурсів для маркетингу та продажів, і без чіткої маркетингової стратегії складно залучити великий обсяг клієнтів [9].

Моделі підписки, зокрема для цифрових послуг або контенту, набирають популярності серед стартапів. Ця модель дозволяє забезпечити стабільний дохід на регулярній основі, що робить її привабливою для стартапів, які надають програмне забезпечення як послугу (SaaS), контентні платформи чи потокові сервіси. Перевагами цієї стратегії є стабільний і передбачуваний дохід, а також лояльніші клієнти завдяки регулярним взаємодіям. Проте, щоб уникнути відтоку клієнтів, необхідно підтримувати високу якість послуг, а також може виникнути труднощі на етапі залучення перших підписників [10].

Модель фреміум передбачає надання продукту або послуги безкоштовно з обмеженими функціями, але з можливістю оновлення до платної версії з розширеними функціями. Це популярна стратегія для стартапів у сфері програмного забезпечення, мобільних додатків та інших цифрових продуктів. Перевагою цієї моделі є можливість легко залучити велику кількість користувачів та отримати дохід від платних користувачів при малих витратах на маркетинг. Проте важливо знайти правильний баланс між безкоштовними та платними функціями, а також не всі користувачі готові платити за преміум-версію [11].

Ліцензування технологій є стратегією, що особливо популярна серед стартапів, які розробляють інноваційні технології або володіють цінною інтелектуальною власністю, такою як патенти чи алгоритми. Ліцензування дозволяє отримувати дохід від надання іншим компаніям права використовувати свої технології за певну плату. Перевагами цієї стратегії є те, що вона не потребує значних витрат на виробництво та маркетинг, і може приносити пасивний дохід, якщо ліцензіати активно використовують технології. Однак є ризик втрати контролю над технологією, а також залежність від успішності партнерів [12].

Створення партнерських відносин є ще однією стратегією комерціалізації, яка може бути вигідною для стартапів, що хочуть прискорити процес виходу на ринок. Партнерства можуть бути стратегічними, коли компанії обмінюються ресурсами, технологіями або клієнтськими базами для досягнення спільних цілей. Це може бути партнерство як з великими компаніями, так і з іншими стартапами. Переваги цієї стратегії включають розширення доступу до нових ринків і клієнтських баз, а також спільні маркетингові кампанії, що дозволяють знижувати витрати. Однак така стратегія також має свої ризики, зокрема можливість конфліктів інтересів і залежність від партнерів у реалізації стратегії.

Стартапи, які здатні ефективно справлятися з цими проблемами, мають більше шансів на успіх на етапі комерціалізації та довгостроковий розвиток.

Список використаних джерел

1. Морозов С. Як створити успішний стартап? *Forbes*. 2018. URL: https://www.forbes.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

2. Шмітт К. Комерціалізація стартапу: ключові стратегії та виклики. *Business.com*. 2020. URL: https://www.business.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

3. Baker G. Startup commercialization stages and strategies. *StartupNation*. 2021. URL: https://www.startupnation.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

4. Kovalyov P. The role of market research in startup commercialization. *Business Insider*. 2019. URL: https://www.businessinsider.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

5. Olsen R. How to successfully test your startup's MVP. *Inc*. 2022. URL: https://www.inc.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

6. Graham P. Market testing and customer feedback: critical steps in startup success. *Entrepreneur*. 2019. URL: https://www.entrepreneur.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

7. Fried J., Hansson D. Scaling a startup: Growth strategies for success. *Harvard Business Review*. 2019. URL: https://hbr.org/ (дата звернення: 06.04.2025).

8. Olsen R. Direct sales strategy for startups. *Forbes*. 2020. URL: https://www.forbes.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

9. Kaplan A. M., Haenlein M. Subscription models and startup revenue generation. *Startup.com*. 2021. URL: https://www.startup.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

10. Johnson A. The freemium business model: An introduction for startups. *Wired*. 2020. URL: https://www.wired.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

11. Miller T. Technology licensing as a strategy for startup commercialization. *Strategy+Business*. 2018. URL: https://www.strategy-business.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

12. Morris L. Partnerships and strategic alliances in startup commercialization. *McKinsey & Company*. 2020. URL: https://www.mckinsey.com/ (дата звернення: 06.04.2025).

СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ

Деркач І.М.
4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Бабенко К.Є., д.е.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Сучасні економічні умови, в яких функціонують підприємства, характеризуються високою динамікою та непередбачуваністю. Одним із ключових факторів, що здатен забезпечити стабільність компанії на ринку та зміцнити її конкурентні позиції, є грамотно сформована стратегія розвитку. Така стратегія повинна орієнтуватися на інтенсивний розвиток, передбачаючи раціональне використання наявних матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, оптимізацію продукційного або сервісного портфеля, підвищення ефективності капіталовкладень, а також максимальне задоволення

потреб споживачів — як у плані якості, так і в аспектах гарантій та післяпродажного обслуговування.

Крім визначення основних напрямів і заходів, стратегія повинна бути гнучкою та адаптивною — здатною враховувати потенційні ризики й несприятливі обставини, щоб підприємство могло своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

Адаптація підприємства до сучасних ринкових умов зумовлена необхідністю реагування на постійні зміни у зовнішньому середовищі. Це потребує від компанії розробки стратегій, здатних передбачати майбутні виклики, формувати проактивні дії та забезпечувати довгострокове планування.

Сфокусувавшись на стратегічному вимірі своєї діяльності, підприємство має оперативно реагувати на зовнішні зміни, одночасно підтримуючи стабільність, ефективність і конкурентоспроможність у довготривалій перспективі. Такий підхід сприяє збереженню високих результатів і адаптивності в умовах мінливого бізнес-середовища.

Стратегія організації формується як на основі запланованих дій, так і як реакція на непередбачувані ситуації. У спеціалізованих підприємствах зазвичай виділяють три основні рівні стратегічного планування: корпоративну (або конкурентну), функціональну та операційну стратегії.

В умовах ринкової економіки пріоритетом стає створення конкурентних переваг, які забезпечують стійкість підприємства та визначають його успіх. Саме тому особливе значення надається формуванню конкурентної стратегії. Її розробка базується на виявленні сильних сторін компанії — таких, що дозволяють виділитися на ринку та зменшити вплив конкурентного тиску. Хоч ці переваги не завжди очевидні, вони повинні проявлятися у якості продукції чи послуг, ефективності витрат, рівні обслуговування та інших аспектах, які цінують споживачі. Виходячи з цих характеристик, компанія формує стратегічну модель свого розвитку.

Отже, стратегія розвитку формує довгострокові напрямки зростання підприємства та визначає його ринкову позицію. Водночас вона має залишатися гнучкою, щоб у разі потреби можна було вносити зміни, що сприятимуть збереженню або підвищенню ефективності його діяльності.

Список використаних джерел

1. Гудзь О.І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 346–352. URL: https://economyand society.in.ua/journals/18_ukr/48.pdf.

2. Матвієнко К.В., Кваско А.В. Стратегії розвитку підприємства в сучасному конкурентному середовищі. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : збірник тез доповідей V Міжнар. наук.-практ. конференції, м. Київ, 25 квітня 2024 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2024. С. 85–87. URL: https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303666.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНІВ

Дивинська Ю.А.
4 курс, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9193-6848
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9118-8795

Туристична галузь України характеризується динамічним розвитком під впливом інноваційних процесів. Інновації в туризмі сприяють появі нових продуктів і послуг, підвищують конкурентоспроможність туристичних дестинацій та вдосконалюють якість вражень мандрівників. Завдяки впровадженню сучасних технологій і креативних підходів галузь здатна швидко адаптуватися до глобальних трендів та змін у поведінці споживачів. Таким чином, інноваційна діяльність виступає ключовим фактором прогресивних змін у сфері туризму. Для України активне освоєння новітніх технологій і рішень стає необхідною передумовою сталого зростання туристичного сектору.

На розвиток українського туризму останнім часом суттєво вплинула війна, що спричинила в галузі вкрай складну ситуацію. З початком воєнних дій туристичні потоки різко скоротилися: міжнародний туризм майже зупинився, а внутрішній обмежився через питання безпеки та переміщення громадян. Багато туристичних об'єктів було пошкоджено чи зруйновано, підприємства індустрії гостинності опинилися на межі виживання. Війна зумовила переорієнтацію пріоритетів розвитку: замість нарощування зовнішнього турпотоку увага перемістилася на підтримку внутрішнього ту-

ризму та пошук нових підходів для залучення відвідувачів в умовах кризи. Таким чином, воєнний стан став серйозним викликом для туристичної галузі, виявив її вразливість та підтвердив необхідність негайної адаптації до надзвичайних умов.

Однією зі стратегічних відповідей на сучасні виклики стала цифровізація галузі та впровадження концепції «смарт-туризму». Цифрові технології дозволяють підтримувати взаємодію з туристами навіть за умов обмеженого фізичного пересування, пропонуючи віртуальні тури, онлайн-сервіси бронювання, електронні довідники та дистанційне інформування. «Смарт-туризм» базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій і аналізі даних для створення персоналізованого та безпечного туристичного досвіду. Це включає мобільні додатки для навігації й ознайомлення з пам'ятками, інтерактивні платформи для планування подорожей, а також технології доповненої і віртуальної реальності для презентації культурної спадщини. Завдяки цифровізації туристична сфера України поступово адаптується до нових умов, зберігаючи інтерес аудиторії та закладаючи основи для відновлення після завершення воєнних дій.

Ефективна реалізація інноваційних рішень потребує сучасної модернізації системи управління туризмом та оновлення інфраструктури. Управлінські підходи змінюються з урахуванням актуальних викликів: необхідно впроваджувати стратегічне планування розвитку туризму на основі даних і прогнозів, розвивати державно-приватне партнерство та підвищувати інституційну спроможність галузі. Одночасно фізична й цифрова інфраструктура туристичного сектору, значною мірою пошкоджена війною та морально застаріла, потребує оновлення і відбудови. Зокрема, пріоритетними завданнями є реконструкція транспортної та рекреаційної інфраструктури, впровадження елементів smart-інфраструктури (інформаційно-tourist центри з електронними сервісами, мережі безкоштовного Wi-Fi у туристичних зонах тощо) та забезпечення належної кібербезпеки. Така модернізація управління й інфраструктури є необхідною передумовою підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій України та ефективного впровадження інноваційних технологій у практику.

Прикладом поєднання зазначених підходів є стратегія розвитку туризму в Житомирській області, де робляться кроки для пожвавлення галузі шляхом кластеризації, впровадження цифрових рішень та активізації культурних проєктів. Кластерний підхід передбачає об'єднання місцевих зацікавлених сторін — бізнесу, влади та громади — задля спільної розробки туристичного продукту й координації зусиль.

Така співпраця, доповнена використанням цифрових технологій, дозволяє створити єдиний інформаційний простір для туристів: діють онлайн-платформи з інтегрованими сервісами, електронні карти туристичних маршрутів, проводиться просування дестинації через інтернет та соціальні мережі. Важливу роль відіграють і культурні ініціативи: організація тематичних фестивалів, популяризація місцевої історико-культурної спадщини, підтримка творчих проєктів підвищують привабливість регіону для відвідувачів. Завдяки поєднанню кластерного підходу, цифровізації та культурного розвитку Житомирська область формує конкурентоспроможний туристичний продукт навіть в умовах загальнонаціональних викликів.

Таким чином, інновації виступають визначальним чинником трансформації туристичної галузі України. Вони не лише зумовлюють її динамічний розвиток у сприятливі часи, але й забезпечують галузі необхідні інструменти для виживання та адаптації в умовах кризи, створюючи підґрунтя для післявоєнного відновлення та майбутнього зростання.

Туристична галузь України переживає складний етап, зумовлений деструктивними наслідками війни. Водночас поточна криза відкриває нові можливості для переосмислення стратегічних орієнтирів розвитку та глибокої трансформації системи управління. Інновації, зокрема цифрові технології, виступають ключовим інструментом подолання викликів та формування ефективної, гнучкої і стійкої туристичної індустрії.

Цифровізація, кластеризація та розвиток smart-дестинацій дозволяють не лише підвищити якість туристичних послуг, а й забезпечити адаптацію галузі до нових умов глобальної конкуренції. Досвід Житомирської області демонструє дієвість таких підходів у регіональному вимірі, відкриваючи перспективи для масштабування успішних практик на національному рівні.

Успішне відновлення та подальший розвиток туризму в Україні можливе за умови комплексного поєднання інноваційних рішень, стабільної державної політики, інституційної підтримки та активної участі всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Грищенко С.І. Туристична індустрія України: аналіз тенденцій та чинників в координатах повоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-29

2. Мерчанський В. Інноваційний розвиток туризму в україні. *Актуальні проблеми розвитку сфери гостинності: перспективи та виклики* : мате-

ріали ІІ міжнародної наукової конференції, м. Ужгород, 25 квітня 2024 р. 2024. С. 164–168.

3. Плецан Х.В. Проблеми та перспективи впровадження креативних технологій в туристичну індустрію україни під час і у післявоєнний період. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2025. № 52. С. 44–47. URL: https://www.new-route.org.ua/wp-content/uploads/sgv-52.pdf#page=45 (дата звернення: 07.04.2025).

4. Хитра О., Палюх В. Особливості застосування інноваційних технологій у публічному управлінні туристичною дестинацією. *Mechanism of an economic regulation*. 2024. № 1 (103). С. 30–40. DOI: https://doi.org/10.32782/mer.2024.103. 05 (дата звернення: 08.04.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Допілко І.А.
4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Дацюк-Томчук М.Б., к.е.н., доцент, професор,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9794-8943

Державні банки України займають важливе місце в національній економіці, виконуючи стратегічні функції в стабілізації фінансової системи та розвитку ключових секторів економіки. Вони забезпечують доступ до фінансування для державних проектів, підтримують економічну політику уряду та виконують роль монетарного регулятора. Діяльність цих установ часто пов'язана з виконанням соціальних функцій, таких як кредитування малих і середніх підприємств, а також надання фінансових послуг населенню. Особливості функціонування державних банків обумовлені необхідністю забезпечення макроекономічної стабільності та підтримки національної економіки в умовах глобальних фінансових викликів. Проте діяльність державних банків супроводжується певними викликами, серед яких — висока залежність від державного фінансування, недостатня конкуренція на ринку та необхідність удосконалення системи управління [1].

Державні банки України є важливим елементом національної фінансової системи, виконуючи роль стабілізаторів економіки та забезпечуючи реалізацію державної фінансової політики. Вони активно здійснюють надання кредитів як для державних потреб, так і для підтримки ключових галузей економіки, таких як аграрний

сектор, енергетика, транспорт, а також малі та середні підприємства. Державні банки зазвичай мають вищі рівні довіри у порівнянні з комерційними, що дозволяє їм залучати великі обсяги депозитів і кредитних ресурсів, а також активно брати участь у реалізації урядових програм підтримки економічної стабільності та розвитку. Вони також виконують функцію регуляторів фінансового ринку, забезпечуючи рівновагу між потребами держави та вимогами ринку [2]. Однією з важливих характеристик є те, що державні банки можуть здійснювати валютні операції для управління офіційними резервами країни, а також служать інструментами для досягнення цілей економічної політики, таких як контроль над інфляцією і стимулювання економічного зростання. З огляду на особливості функціонування в Україні, державні банки також здійснюють інтервенції на валютному ринку та виконують функції депозитаріїв для державних цінних паперів, що робить їх ключовими учасниками монетарної та фіскальної політики країни [3].

Державні банки України є важливим елементом національної фінансової системи, виконуючи роль стабілізаторів економіки та забезпечуючи реалізацію державної фінансової політики. Вони активно здійснюють надання кредитів як для державних потреб, так і для підтримки ключових галузей економіки, таких як аграрний сектор, енергетика, транспорт, а також малі та середні підприємства. Державні банки зазвичай мають вищі рівні довіри у порівнянні з комерційними, що дозволяє їм залучати великі обсяги депозитів і кредитних ресурсів, а також активно брати участь у реалізації урядових програм підтримки економічної стабільності та розвитку. Вони також виконують функцію регуляторів фінансового ринку, забезпечуючи рівновагу між потребами держави та вимогами ринку. Однією з важливих характеристик є те, що вони можуть здійснювати валютні операції для управління офіційними резервами країни, а також служать інструментами для досягнення цілей економічної політики, таких як контроль над інфляцією і стимулювання економічного зростання. З огляду на особливості функціонування в Україні, державні банки також здійснюють інтервенції на валютному ринку та виконують функції депозитаріїв для державних цінних паперів, що робить їх ключовими учасниками монетарної та фіскальної політики країни [3].

Оскільки державні банки часто мають державні гарантії та підтримку, вони здатні пропонувати більш вигідні умови кредитування для різних економічних агентів, включаючи малі та середні підпри-

ємства, що сприяє розвитку підприємництва та створенню нових робочих місць. Це є важливим фактором у підтримці економічної активності та створенні умов для інновацій та технологічного розвитку. Державні банки також можуть активно залучати міжнародні кредити та гранти для підтримки національних ініціатив, зокрема у сфері модернізації інфраструктури та енергетичних проектів [1].

Важливою особливістю є те, що державні банки забезпечують підтримку економіки в кризові періоди, виконуючи функцію стабілізатора. Під час фінансових криз або економічних спадів державні банки здатні виступати в ролі «ліхтаря» на ринку, стабілізуючи фінансову ситуацію через збільшення кредитних потоків або державних інвестицій. Це дозволяє знизити негативний вплив кризових явищ на економіку та зберегти рівень життєвого стандарту населення [2].

Таким чином, державні банки відіграють ключову роль в економічному та фінансовому житті країни, виконуючи функції не лише фінансового посередника, але й важливого елемента стабільності та розвитку національної економіки. Їхня діяльність є невід'ємною частиною стратегії державної підтримки соціально-економічних процесів та сприяє сталому економічному зростанню [3].

Державні банки України виконують важливу роль у забезпеченні економічного розвитку країни. Вони мають великий вплив на фінансову стабільність держави завдяки своїй участі в реалізації економічної політики уряду, зокрема у напрямку кредитування пріоритетних галузей економіки та сприянні розвитку інфраструктури. Завдяки державному капіталу, ці банки можуть виконувати функцію стабілізації в умовах економічних криз, надаючи фінансову підтримку малим та середнім підприємствам, а також здійснюючи механізми антикризового фінансування.

Державні банки також активно працюють у напрямку розвитку соціальних програм, таких як іпотечне кредитування, підтримка сільського господарства та підприємств, що мають стратегічне значення для національної безпеки. Крім того, державні банки часто виконують роль агентів урядових програм з надання кредитів на вигідних умовах або за державним гарантуванням, що дозволяє залучати інвестиції в економіку та забезпечує більш доступне фінансування для підприємств у важливих секторах.

Враховуючи специфіку державного капіталу, банки мають можливість виступати інструментом регулювання економіки, сприяючи вирівнюванню фінансових потоків, розвитку регіонів та наданню пільгових кредитів для підтримки малих підприємств. Однак

ефективність таких банків також залежить від рівня політичної стабільності, надійності фінансових інститутів і здатності держави забезпечити сприятливе середовище для їхнього розвитку.

Водночас, проблема недостатньої ефективності управління і низька рентабельність державних банків є важливим питанням, яке потребує вирішення, оскільки це безпосередньо впливає на їхню здатність ефективно виконувати покладені на них функції.

Державні банки України відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку національної економіки, сприяючи реалізації урядових ініціатив та інвестиційних програм. Однак, їхня ефективність значною мірою залежить від належного управлінського контролю та здатності адаптуватися до змінюваних економічних умов. Перспективи розвитку державних банків полягають у підвищенні рівня корпоративного управління та інтеграції сучасних фінансових інструментів для досягнення більш високої рентабельності та соціально-економічної ефективності.

Список використаних джерел

1. Гнатенко А.С. Державні банки як інструмент стабілізації економіки України. *Фінансово-економічний журнал*. 2020. Т. 45. № 3. С. 25–34.

2. Ковальчук О.В. Роль державних банків у фінансовій системі України. *Економіка та управління*. 2019. Т. 32. № 1. С. 14–21.

3. Яценко І.П. Особливості функціонування державних банків в умовах економічної нестабільності. *Журнал банківської справи*. 2018. Т. 56. № 2. С. 72–79.

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Єремеєв О.С.
аспірант 2-го року навчання, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-9700-0123
Науковий керівник: Самофалова М.О., к.е.н.,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-8060-7956

Цифрова трансформація промислових секторів є не просто модною тенденцією, а ключовим фактором економічного розвитку та здатності бути конкурентоспроможними. Згідно з даними Forbes, на

сьогоднішній день більше ніж половина компаній, які у 2000 році займали високі позиції у рейтингу Fortune Global 500, вже не існують [1]. Більшість з них не змогли адаптувати свої бізнес-процеси. У той же час, найінноваційнішими компаніями в світі вважаються американські. Згідно з даними Boston Consulting Group, серед лідерів інновацій — «Apple», «Google», «Tesla», «Microsoft», «Samsung», «Amazon». Найсучаснішими підприємствами, де всі процеси автоматизовані і всі компоненти з'єднані за допомогою промислового інтернету, вважаються англійський завод трансформаторів «AMRC Factory 2050», японська компанія «Mitsubishi Electric», німецька компанія «Siemens», американський завод з виробництва біопального «DuPont», а також американські фірми «SpaceX», «Tesla» і «Boeing». Слід відзначити, що у розвинених країнах цифровізація промислового сектору становить 86,3% від загальної цифрової економіки. При цьому важливо підкреслити зростаюче значення стартапів, адже керівники великих компаній поступово все активніше впроваджують їх інноваційні рішення. У цьому світлі варто звернути увагу на те, що протягом останнього десятиріччя всього 174 стартапи, що впровадили цифрові технології, стали основою для створення новаторських галузей з сумарною капіталізацією, що перевищує квінтильйон доларів США. Цей креативний ринок активно розриває стереотипи традиційних бізнес-моделей [3].

Машинобудування виступає ключовою галуззю промисловості, оскільки її прогрес є базою науково-технічного прогресу всіх секторів економіки, а також важливою умовою для формування і розширення потенціалу держави. Цей багатогалузевий комплекс в Україні має історично значний науково-технічний та виробничий потенціал. Отже, ключовим етапом стимулювання наукової та інноваційної діяльності національного машинобудівного комплексу є формування та удосконалення інформаційної інфраструктури, яка має виконувати роль зв'язку між авторами наукових знань і інновацій та виробниками товарів і послуг, а також сприяти підвищенню інтенсивності наукових інноваційних процесів у всіх сферах діяльності. Інформаційна інфраструктура наукової діяльності створить умови, що сприятимуть підвищенню наукової та інноваційної активності всіх учасників трансформаційних відносин, що підкреслює важливість встановлення співпраці між усіма сторонами. Міжнародні проекти, що пропонують концепції відкритого доступу до результатів наукових досліджень окремих науковців чи підприємств у галузі машинобудування, відіграють значну роль у сучасному управлінні

науковими дослідженнями з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. З переходом до економіки знань стає вкрай важливою проблема покращення ефективності НДДКР, які реалізуються в українських науково-дослідних установах у сфері сучасного машинобудування, а також необхідність розвитку технологій, що вимагають високого наукового рівня [4].

Протягом років трансформації економіки України в пострадянський період машинобудівний сектор пережив тривалу і руйнівну кризу, зміни у власності, структурні зрушення тощо. Ці явища супроводжувалися значними втратами як у виробничих потужностях, так і в кадровому складі, а також більш ніж двократним зменшенням частки машинобудівної продукції в загальному обсязі промислового виробництва, поряд із зниженням активності в інноваційній та інвестиційній сферах. Оцінка прогресу промислового сектору показала, що до 2000 року рентабельність продукції на підприємствах зменшилася на 12%, частка збиткових підприємств зросла на 40%, а чисельність працівників знизилася на 37%; також зафіксовано загальне збільшення зношеності основних засобів у промисловості. У 2021 році активізація інвестиційного попиту призвела до зростання в усіх сегментах машинобудівної галузі. Загальний приріст у машинобудуванні склав 8,0%, зокрема в виробництві електричного обладнання — 22,4%, комп'ютерів, електронної та оптичної продукції — 7,5%, автотранспортних засобів, причепів, напівпричепів і інших транспортних засобів — 6,2%, а також машин і устаткування, що не входять до інших категорій — 1,2% [5, с. 5]. Процес старіння основних фондів відбувається на фоні постійного браку інвестиційних ресурсів, нерегульованого розподілу інвестицій між різними видами промислової діяльності, а також недостатньої продукції інвестиційних товарів. Приблизно 30% капітальних інвестицій у промисловості йде в добувні галузі (в 2020 році — 29,2%), ще близько чверті інвестується у виробництво та розподіл електроенергії, газу й води (загальна частка у 2020 році становила 25,5%). Лідерами за обсягом залучених інвестицій у переробну промисловість залишаються харчова та металургійна галузі, які становлять відповідно 13,4% та 12,3% від загального обсягу капіталовкладень у промисловому секторі у 2020 році. Водночас у всі сфери машинобудування було інвестовано всього 4,4% [5, с. 11]. Варто також підкреслити, що машинобудівний сектор в Україні орієнтований на експорт. Приблизно половина продукції, що виготовляється, надходить на зовнішні ринки. При цьому значну частину займали країни СНД. Хоча

існують певні вагомі досягнення в таких секторах, як авіаційно-космічна, виробництво енергетичних пристроїв, важке та транспортне машинобудування та ще деякі інші, загальна ситуація в індустрії не відповідає сучасним потребам як національної, так і світової економіки. Проте і в цих сферах все ще активно застосовуються витратні технології, що веде до збільшення ресурсомісткості продукції та ускладнює зниження виробничих витрат і розробку інноваційних товарів в інших секторах економіки, а також зростання частки інноваційної праці.

Увага до цифровізації підприємств машинобудування повинна бути спрямована на: автоматизацію HR-процесів; аналітику в HR-сфері; маркетинг у HR: створення привабливого бренду роботодавця; Smart-рекрутинг і нові інструменти; електронне навчання [6]. Акцент на цифровізації в управлінні персоналом у машинобудівних компаніях забезпечує ефективність через впровадження HR-фахівцями різноманітних сервісів та програм для автоматизації. Це включає системи для обліку працівників, розрахунку їхньої заробітної плати, податків та звітності, а також програми, які дозволяють не лише виконувати базові обчислення та облік, а й управляти процесами відбору, навчання, адаптації та атестації персоналу. Керівники машинобудівних підприємств дедалі більше фокусуються на зборі та аналізі інформації про своїх співробітників. Використання Big Data та Data Mining у сфері управління людськими ресурсами, а також перетворення HR-даних на успішні бізнес-рішення, надає можливість працювати з актуальною інформацією, прогнозною аналітикою та підвищенням значення HR [6]. Тенденції в HR-маркетингу у 2022 році: формування та підтримка зовнішніх і внутрішніх іміджів компанії (ЗМІ, блоги, події тощо); робота з лояльністю та залученням працівників; блоги колег; створення автентичного іміджу підприємства та корпоративної культури, де хочеться працювати; нестандартний креатив у просуванні HR-бренду.

Електронне навчання співробітників машинобудівних підприємств може здійснюватися через мобільне навчання, навчання з використанням Інтернет-технологій, персоналізоване навчання, індивідуальні навчальні траєкторії, а також впровадження особистих планів розвитку працівників тощо.

Список використаних джерел

1. Fortune Global 500. URL: https://fortune.com/fortune500 (дата звернення: 27.03.2025).

2. The Boston Consulting Group. URL: https://www.bcg.com/ (дата звернення: 27.03.2025).

3. Center for Creative Leadership. Digital Transformation Readiness Survey Summary. URL: https://www.ccl.org/wpcontent/uploads/2018/04/Digital-Transforma tion-Survey-Report.pdf.

4. Дашко І.М. Аналіз сучасного стану розвитку промислової галузі України. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8736 (дата звернення: 27.03.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.86.

5. Антикризова політика в реальному секторі економіки України: пріоритетні напрями і завдання : аналіт. доп. / О.В. Собкевич, А.В. Шевченко, В.М. Русан та ін.]; за наук. ред. Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2022. 72 с. DOI: https://doi.org/10. 53679/NISS-analytrep.2022.07 (дата звернення: 26.03.2025).

6. Нагорняк Г., Ханнуф К. Особливості викликів та можливостей формування інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств машинобудівного сектору України в умовах цифровізації. *Review of transport economics and management*. 2023. № 8 (24). С. 54–71. DOI: https://doi.org/10.15802/rtem2022/277123 (дата звернення: 27.03.2025).

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗБІЛЬШЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Жукова О.А.
старший викладач кафедри бізнесу і права,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8751-5071
Кубіцька Л.В.
4 курс, група ЗФН-21-4, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».

У контексті впровадження реформи децентралізації та викликів, спричинених війною, питання ефективного формування та управління доходами місцевих бюджетів набуває особливої актуальності. Саме місцеві бюджети є фінансовою основою забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування, реалізації соціальних програм, підтримки інфраструктури та стабільності на місцях.

Незважаючи на позитивні зрушення, зумовлені розширенням повноважень територіальних громад, місцеві бюджети залишаються вразливими через залежність від міжбюджетних трансфертів, обмеженість податкової бази та зовнішні економічні фактори.

Питанням формування доходів місцевих бюджетів присвячено праці українських та зарубіжних учених таких як: Г.В. Возняк, В.Г. Дем'янишина, О.М. Десятнюк, Ю.Б. Іванова, М.І. Карліна, І. Кравченка, М.І. Крупки, Л.В. Лисяк, І.О. Луніної, В.М. Опаріна, В.В. Письменного, С.В. Савчук, Л.П. Сідельникової, О.І. Тулай, В.М. Федосова, С.І. Юрія та інші.

Місцеві бюджети є основою функціонування органів місцевого самоврядування, оскільки вони забезпечують фінансування широкого спектра соціальних, економічних, інфраструктурних та адміністративних потреб на місцевому рівні.

Формування достатньої та стабільної доходної бази місцевих бюджетів є запорукою їх фінансової незалежності та спроможності ефективно вирішувати питання розвитку відповідних територій. Водночас в умовах економічної нестабільності, військової агресії, змін у податковій політиці та законодавчій базі, місцеві бюджети стикаються з численними викликами у сфері мобілізації доходів.

Особливої уваги потребує пошук ефективних шляхів збільшення доходів місцевих бюджетів з урахуванням сучасних викликів — зменшення обсягів податкових надходжень, зростання видатків на соціальну сферу, необхідність відновлення критичної інфраструктури, а також забезпечення фінансової стійкості територіальних громад в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

Доходи місцевих бюджетів поділяються на власні, закріплені та трансферти з державного бюджету.

Податкові надходження — це основне джерело доходів місцевих бюджетів. Вони включають:

– податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) — частково закріплений за місцевими бюджетами;
– єдиний податок;
– плата за землю;
– акцизний податок (на окремі групи товарів);
– податок на нерухоме майно;
– туристичний збір та інші місцеві податки і збори.

Неподаткові надходження:
– адміністративні збори і платежі;
– орендна плата за використання комунального майна;
– штрафи, пені, інші санкції.

Офіційні трансферти:
– базова і реверсна дотація;
– освітня та медична субвенції;

– субвенції на розвиток інфраструктури;
– інші міжбюджетні трансферти.

Від рівня мобілізації податкових і неподаткових надходжень залежить фінансова самостійність місцевих органів влади. Однак, більшість місцевих бюджетів все ще суттєво залежить від трансфертів із державного бюджету, що створює дисбаланс у системі міжбюджетних відносин.

Після запровадження децентралізації доходи ОТГ зросли, однак війна у 2022–2024 рр. вплинула на платоспроможність бізнесу та фізичних осіб, що зменшило податкові надходження, особливо у прифронтових регіонах. Регіональна диференціація доходів зросла.

Ключові проблеми формування доходів
– надмірна залежність від трансфертів;
– обмежена податкова автономія громад;
– тінізація економіки та слабке податкове адміністрування;
– недостатнє використання альтернативних джерел доходів;
– низький рівень цифровізації бюджетного процесу на місцях.

Напрями збільшення доходів місцевих бюджетів

1. Розширення податкових повноважень громад. Надання права встановлювати гнучкі ставки місцевих податків, запровадження нових видів зборів (екологічний, муніципальний податок на розкіш тощо).

2. Оптимізація міжбюджетних відносин. Перехід до стимулюючого принципу трансфертів, що враховує ефективність бюджетної політики на місцях.

3. Активізація інвестиційної діяльності. Створення муніципальних підприємств, участь у державно-приватному партнерстві, залучення грантів.

4. Цифровізація фінансів. Впровадження електронного моніторингу доходів, порталів відкритих бюджетів, автоматизація обліку надходжень.

5. Використання міжнародного досвіду. Адаптація кращих практик країн ЄС щодо управління місцевими фінансами: приклади Польщі, Німеччини, Швеції.

Отже, доходи місцевих бюджетів є ключовим інструментом реалізації політики розвитку на місцевому рівні. У сучасних умовах перед Україною стоїть завдання не лише зберегти фінансову самостійність громад, але й створити умови для її посилення. Для цього необхідне:
– удосконалення податкової політики;
– перехід до нових моделей міжбюджетного фінансування;
– підвищення прозорості бюджетного процесу;

– розвиток партнерств та залучення зовнішніх ресурсів.

Запропоновані заходи мають стати основою стійкої та незалежної фінансової моделі місцевого самоврядування в післявоєнній Україні.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua.

2. Податковий кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua.

3. Державна казначейська служба України. Офіційна статистика. URL: https://treasury.gov.ua.

4. Міністерство фінансів України. Звіти про виконання бюджету. URL: https://mof.gov.ua.

5. Грицай Н.І. Доходи місцевих бюджетів в умовах децентралізації: виклики та перспективи. *Фінанси України*. 2023. № 4.

ПЕРЕВАГИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Засипко Г.О.
4 курс, група МК-21-1, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кутліна І.Ю., к.т.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Розвиток і широке проникнення глобальної мережі Інтернет викликали кардинальні зміни способів ведення бізнесу і торгових операцій. Впровадження сучасного електронного інструментарію в бізнесі вплинуло на створення нового середовища для його організації та створення сприятливих умов для виходу на нові сегменти ринку, що, відповідно, дозволяє значно скоротити витрати на комунікаційні процеси з клієнтами та сприяв глобальному доступу до світових ринків [1].

Попри економічну кризу, здорожчання енергоносіїв, вартості закупки товарів, зниження купівельної спроможності людей, ритейлери продовжують вкладати кошти в розвиток штучного інтелекту та технологій. Ці інструменти допомагають їх клієнтам отримувати новий досвід покупок, якісніший сервіс та роблять послуги доступними й безпечними для більшої кількості користувачів.

Електронна комерція давно стала звичною частиною нашого життя, але інтерес до неї з кожним роком лише зростає. Уся економіка невпинно рухається в напрямку цифровізації, що є логічним в сучасних умовах розвитку економіки, адже продаж, просування та купівля товарів у мережі зазвичай набагато зручніші та вигідніші, ніж офлайн. Головним в цьому є зрозуміння, як працює e-Commerce та навчитися користуватися його можливостями.

Електронна комерція (eCommerce) — це процес, при якому людина або компанія купує товари чи послуги через інтернет. Це широке поняття охоплює будь-яку комерційну діяльність онлайн — взаємодію фізичних осіб та бізнесів, продажі в інтернет-магазинах, на маркетплейсах чи в соціальних мережах [2].

Електронна комерція є галуззю економіки, в якій реклама, просування продуктів, торговельні угоди та фінансові транзакції здійснюються безпосередньо в Інтернеті. Купівля чи продаж товарів у мережі є eCommerce.

З погляду виробників та постачальників електронна комерція — це просування та надання своїх товарів чи послуг через Інтернет. А з погляду покупців (клієнтів) це перегляд торгових пропозицій, вибір, замовлення та оплата прямо в мережі.

Наступними роками споживачі продовжуватимуть задавати тренди в торгівлі. Головними запитами покупців є автоматизація процесу покупки, наявність дешевого сегмента товарів та чиста репутація бренду у його політичних поглядах. Результати досліджень свідчать, що близько 40% опитаних компаній планують інвестувати в автоматизацію та робототехніку, щоб забезпечити комфортний пошук товарів споживачам.

Торгові мережі й підприємці відкривають власні інтернет-магазини, які не тільки сприяють кращій комунікації з покупцями, а й надають ряд переваг онлайн-шопінгу:

– швидкість і доступність вибору товарів за потрібними характеристиками;

– послуги доставки товарів прямо з офлайн магазину чи складу;

– відсутність людського фактора під час оформлення замовлення та ін.

2025 року розвиток онлайн-торгівлі відбувається в напрямку автоматизації та роботизації. Зокрема, компанії використовують голосові помічники для пошуку товарів покупцями в інтернеті, які значно пришвидшують шлях клієнта до покупки. Також можна користуватися підказками голосового робота, який допоможе зорієнтувати у виборі [3].

Для застосування голосових помічників, компанія має розширити семантичне ядро сайту, прискорити завантаження сторінок, адаптувати сайт під мобільні пристрої.

Електронна комерція має ряд дуже суттєвих переваг для бізнесу, а саме:

– Скорочення витрат: перенесення операцій в диджитал може допомогти продавцю знизити видатки на оренду, комунальні послуги, заробітну плату персоналу та інші накладні витрати.

– Збільшення продажів: Електронна комерція дає підприємствам можливість розширити географію роботи та залучити до продукту нову аудиторію.

– Покращення користувацького досвіду: електронна комерція допомагає підприємствам покращити обслуговування клієнтів, надаючи їм зручний доступ до сервісів та підтримки в режимі 24/7.

– Аналітика: електронна комерція дає ритейлерам можливість збирати дані про поведінку клієнтів, які можна використовувати для персоналізованого маркетингу, вдосконалення сервісів та продуктів.

– Підвищення гнучкості: електронна комерція дає бізнесу можливість обробляти замовлення в режимі 24/7 й взаємодіяти з клієнтами у будь-якій точці світу.

Перевагами електронної комерції для клієнтів можна назвати наступні:

– Зручність: Електронна комерція дозволяє клієнтам здійснювати покупки будь-де та будь-коли.

– Широкий вибір: клієнти eCommerce отримують доступ до величезного асортименту товарів, який не можуть надати традиційні фізичні магазини.

– Конкурентні ціни: Онлайн-майданчики часто пропонують більш конкурентні ціни, ніж традиційні магазини, завдяки нижчим накладним витратам.

– Економія часу: Електронна комерція допомагає заощадити час клієнтів, оскільки їм не потрібно їздити до магазинів, шукати необхідний товар наживо та стояти в чергах.

– Порівняння цін та характеристик: Онлайн-комерція дозволяє клієнтам ретельно вивчити характеристики цікавого товару та знайти його за найвигіднішою ціною.

– Додаткові можливості: Онлайн-магазини пропонують додаткові можливості, такі як відгуки клієнтів, персональні рекомендації продуктів та програма лояльності.

Список використаних джерел

1. Садчикова І.В., Тарасенко А.В., Дубина М.В. Теоретичне обґрунтування сутності поняття «електронна комерція». URL: https://economyandsociety.in.ua/ index.php/journal/article/view/2651.

2. Звягінцева О. Що таке e-commerce. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/ shho-take-e-commerce.

3. Що таке електронна комерція? URL: https://wezom.com.ua/ua/blog/elektronna-komertsiya.

ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В БІЗНЕС ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВ

Зобов А.Ю.
аспірантура, 2 курс, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9118-8795

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій діджиталізація стала одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств. Цифрові інструменти дедалі частіше інтегруються в основні бізнес-процеси, трансформуючи традиційні підходи до управління, виробництва, збуту, обслуговування клієнтів.

Діджиталізація (від англ. digitalization) означає процес переходу до використання цифрових технологій у всіх сферах діяльності підприємства. Вона передбачає застосування таких інструментів, як: ERP-системи, CRM-платформи, хмарні сервіси, великі дані (Big Data), блокчейн, Інтернет речей (IoT) тощо.

В основі цифрової трансформації лежить концепція управління на основі даних (data-driven decision making), що дозволяє оптимізувати процеси, знизити витрати та підвищити гнучкість у реагуванні на зміни ринку.

Серед основних переваг цифрової трансформації підприємств варто виокремити такі:

– оптимізація бізнес-процесів через автоматизацію;

– підвищення продуктивності праці та зменшення впливу людського чинника;

– поліпшення клієнтського досвіду завдяки персоналізованим підходам;

– швидший обіг інформації та доступ до аналітики в реальному часі;

– можливість масштабування бізнесу без суттєвого збільшення витрат.

Разом з тим, підприємства стикаються з низкою проблем під час впровадження цифрових рішень:

– висока вартість впровадження сучасних IT-систем;

– нестача цифрових компетентностей у працівників;
– ризики кібербезпеки та втрати конфіденційної інформації;
– опір змінам з боку персоналу.

Успішне подолання цих викликів потребує комплексного підходу, що включає навчання персоналу, адаптацію організаційної культури, залучення зовнішніх експертів.

Сучасна практика свідчить про ефективність діджиталізації у виробничих підприємствах, логістиці, сфері обслуговування. Наприклад, запровадження MES-систем дозволяє в режимі реального часу відстежувати процеси на виробництві, а використання CRM-систем підвищує ефективність роботи з клієнтами.

В Україні позитивні приклади цифрової трансформації демонструють підприємства аграрного сектору, деревообробної промисловості, IT-компанії, стартапи.

Висновки. Діджиталізація є стратегічним напрямом розвитку сучасних підприємств. Її впровадження вимагає інвестицій, зміни управлінських підходів та постійного вдосконалення цифрових навичок персоналу. Успішна реалізація цифрової трансформації дозволяє досягти якісно нового рівня конкурентоспроможності, ефективності та стійкості бізнесу в умовах нестабільного ринку.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О.Є., Гудзинський О.Д. Цифрова трансформація підприємств: стратегія, інструменти, кейси. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 240 с.
2. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. *World Economic Forum*. 2017. 172 p.
3. Tapscott D. Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York : McGraw-Hill, 1996. 342 p.

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Зощак Л.М.
старша викладачка кафедри інформаційних технологій та програмування, Івано-Франківська філія Університету «Україна».

У контексті глобальних викликів XXI століття та стрімкого розвитку цифрових технологій, Україна стоїть перед необхідністю трансформації економічних стратегій для забезпечення сталого розвитку

та конкурентоспроможності на світовій арені. Математичне моделювання економічних процесів набуває особливого значення як науково-аналітичний інструмент, що дозволяє прогнозувати економічні тенденції, оптимізувати управлінські рішення та формувати ефективні стратегії розвитку в умовах невизначеності. Цифрова трансформація створює унікальні можливості для впровадження передових методів математичного моделювання, що здатні враховувати мультифакторні впливи та забезпечувати високу точність прогнозів.

Теоретичні основи математичного моделювання в економіці спираються на математичний апарат для формалізації економічних взаємозв'язків. Системний підхід трактує економіку як динамічну систему взаємопов'язаних елементів. Принцип оптимальності шукає стани, що максимізують цільову функцію при заданих обмеженнях, а принцип рівноваги вивчає стани, здатні зберігати стабільність при зовнішніх впливах.

Сучасний етап розвитку математичного моделювання в Україні характеризується переходом від класичних детермінованих моделей до стохастичних і нечітких моделей, що враховують невизначеність ринкового середовища та поведінки економічних агентів. Застосування теорії ігор, нейронних мереж, генетичних алгоритмів та інших методів штучного інтелекту дозволяє підвищити адаптивність економічних моделей до швидкозмінних умов глобального економічного простору.

Цифрова трансформація економіки України вдосконалює математичне моделювання економічних явищ. Big Data, потужні обчислювальні ресурси та алгоритми машинного навчання уможливлюють створення складних багатофакторних моделей для аналізу економіки в реальному часі. Блокчейн-технології забезпечують надійність і прозорість транзакцій, відкриваючи нові можливості для моделювання фінансових потоків та оптимізації економічних взаємодій [1].

Математичне моделювання макроекономічних процесів в Україні має враховувати специфіку перехідної економіки, структурні диспропорції та вплив зовнішніх геополітичних факторів. Розробка інтегрованих макроекономічних моделей дозволяє оцінювати ефективність монетарної та фіскальної політики, прогнозувати інфляційні процеси, аналізувати динаміку зовнішньоторговельного балансу та формувати стратегії економічного зростання. Компаративний аналіз різних сценаріїв економічного розвитку на основі математичних моделей є необхідною умовою для обґрунтованого вибору стратегічних напрямів економічної політики.

На галузевому рівні математичне моделювання дозволяє оптимізувати структуру виробництва, аналізувати конкурентні переваги окремих секторів економіки та визначати перспективні напрями інвестицій. Моделі міжгалузевого балансу (модель «витрати-випуск») та їх модифікації з урахуванням сучасних виробничих технологій забезпечують комплексне бачення економічних взаємозв'язків та сприяють формуванню збалансованої структури національної економіки [2].

Математичне моделювання інноваційних процесів є особливо актуальним для України в контексті цифрової трансформації. Моделі дифузії інновацій, мережеві моделі трансферу технологій та моделі оптимізації інноваційних портфелів дозволяють визначати пріоритетні напрями науково-технічного розвитку та формувати ефективні механізми комерціалізації інновацій. Інтеграція математичних моделей інноваційного розвитку з моделями людського капіталу створює основу для розробки стратегій формування економіки знань в Україні [3].

Важливим аспектом є використання математичного моделювання для оцінювання соціальних наслідків економічних трансформацій. Моделі розподілу доходів, динаміки соціальної стратифікації та трудової мобільності дозволяють прогнозувати соціальні ризики та розробляти механізми їх мінімізації. Математичне моделювання демографічних процесів у взаємозв'язку з економічною динамікою є необхідною умовою для формування довгострокових стратегій соціально-економічного розвитку України [1].

Регіональний вимір математичного моделювання економічних процесів набуває особливого значення в умовах децентралізації. Просторові економетричні моделі, моделі міжрегіональних взаємодій та гравітаційні моделі економічних потоків дозволяють аналізувати регіональні диспропорції та формувати політику регіонального розвитку, спрямовану на підвищення конвергенції та економічної кооперації регіонів України.

Застосування сучасних методів математичного моделювання для аналізу та прогнозування кризових явищ набуває особливої актуальності в умовах глобальної економічної нестабільності. Моделі раннього попередження фінансових криз, моделі оцінки системних ризиків та сценарні моделі антикризового управління дозволяють розробляти превентивні заходи та підвищувати стійкість української економіки до зовнішніх шоків.

Інтеграція України у світовий економічний простір потребує розробки міжнародних економічних моделей, що враховують багато-

рівневі взаємодії в системі світової економіки. Моделі міжнародної торгівлі, транскордонного руху капіталу та глобальних виробничих ланцюгів дозволяють оптимізувати стратегії зовнішньоекономічної діяльності та підвищувати конкурентоспроможність України на глобальних ринках.

Перспективним напрямом є створення національної системи економічних моделей у єдиному аналітичному комплексі, що включатиме моделі різного рівня агрегації з можливістю динамічного оновлення даних. Формування цифрових двійників економічних систем створить потужний інструментарій для стратегічного управління економікою [4].

Реалізація потенціалу математичного моделювання вимагає системних інституційних змін для інтеграції наукових досліджень з практикою прийняття управлінських рішень. Необхідними умовами є створення спеціалізованих аналітичних центрів, розвиток міждисциплінарної освіти та формування культури використання математичних моделей у процесі прийняття рішень.

Отже, математичне моделювання економічних процесів в умовах цифрової трансформації стає не лише науковим методом дослідження економічних явищ, але й практичним інструментом стратегічного розвитку України. Інтеграція передових методів математичного моделювання з сучасними цифровими технологіями створює синергетичний ефект, що дозволяє підвищити якість економічних прогнозів, оптимізувати процеси прийняття рішень та забезпечити конкурентоспроможність української економіки в глобальному цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. Вітлінський В.В., Скіцько В.І. Моделювання економіки в умовах цифрової трансформації. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 34–49.

2. Ляшенко О.М., Гриценко А.А., Богдан Т.П. Математичне моделювання структурних трансформацій національної економіки : монографія. Київ : НДФІ, 2023. 283 с.

3. Малярець Л.М., Пономаренко В.С. Методологія побудови адаптивних економіко-математичних моделей в умовах невизначеності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Економічна*. 2021. Вип. 101. С. 18–29.

4. Черняк О.І., Камінський А.Б., Замрій Т.М. Цифрові технології в економіко-математичному моделюванні стратегічного розвитку України. *Економіка та держава*. 2024. № 1. С. 76–87.

МАЙБУТНЄ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

Зубков І.О.
викладач циклової комісії з соціальної роботи,
Полтавський фаховий коледж Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-5696-674X

Майбутнє штучного інтелекту в освіті України відкриває безліч можливостей, але водночас ставить перед нами серйозні виклики. ШІ вже зараз починає трансформувати освітній процес, і в майбутньому цей вплив лише посилиться. Його інтеграція у навчальний процес відкриває можливості для персоналізації освіти, автоматизації адміністративних завдань, розширення доступу до знань та покращення якості навчання. Розглянемо основні напрямки розвитку ШІ в освітній сфері та їхній потенційний вплив на майбутнє навчання.

1. Адаптивне навчання та персоналізація

Однією з найважливіших перспектив розвитку ШІ в освіті є створення адаптивних навчальних платформ, що підлаштовуються під індивідуальні потреби студентів. Завдяки технологіям штучного інтелекту, навчальні платформи можуть робити аналіз рівня знань, стилю навчання та прогресу студента, пропонуючи матеріали та завдання, які найкраще відповідають його поточним потребам.

Адаптивні навчальні системи вже застосовуються у багатьох країнах світу. Наприклад, платформи Coursera та Khan Academy використовують алгоритми, які допомагають студентам покращувати знання у слабких місцях, рекомендуючи відповідні матеріали. Це дозволяє кожному вчитися у своєму темпі та отримувати якісний зворотний зв'язок [1].

2. Автоматизація адміністративних процесів

Використання ШІ дозволяє зменшити адміністративне навантаження на викладачів і навчальні заклади. Сучасні освітні установи можуть застосовувати алгоритми ШІ для:

– складання індивідуальних навчальних планів;

– автоматичного оцінювання зрізів знань, та інших форм контролю рівня засвоєння знань;

– управління розкладом занять та обліком відвідуваності.

Завдяки цьому викладачі можуть зосередитися на творчих аспектах своєї роботи, взаємодії з учнями та підвищенні ефективності навчального процесу [2].

3. Розширення доступу до освіти

ШІ відіграє важливу роль у подоланні освітньої нерівності, забезпечуючи доступ до якісного навчання для студентів у віддалених

регіонах, осіб з обмеженими можливостями та тих, хто не має змоги відвідувати традиційні навчальні заклади. Онлайн-курси та навчальні платформи за допомогою ШІ можуть враховувати потреби кожного учня, надаючи особистісно-орієнтований підхід до навчання.

Прикладом цього є технологія перекладу, що дозволяє студентам вивчати навчальні матеріали різними мовами. Також розвиток голосових асистентів та програм розпізнавання мови дає змогу людям з порушеннями зору чи слуху ефективно взаємодіяти з навчальними платформами [1].

4. Використання чат-ботів та віртуальних репетиторів

ШІ вже сьогодні допомагає студентам у навчанні за допомогою інтелектуальних чат-ботів та віртуальних репетиторів. Такі системи можуть відповідати на запитання студентів у режимі реального часу, надавати пояснення складним темам та рекомендувати подальші кроки у навчанні.

Наприклад, освітня платформа Squirrel AI у Китаї використовує штучний інтелект для аналізу помилок студентів та надання персоналізованих рекомендацій. Це значно підвищує ефективність засвоєння знань [2].

5. Трансформація ролі викладача

Інтеграція ШІ в освіту змінює традиційну роль викладача. Замість того, щоб бути єдиним джерелом знань, викладачі стають менторами та координаторами навчального процесу. Вони допомагають студентам використовувати технології для самостійного вивчення матеріалу та розвивати критичне мислення.

Викладачі також можуть використовувати ШІ для аналізу навчальних результатів своїх учнів і розробки персоналізованих стратегій викладання. Це дозволяє створити більш ефективну та гнучку освітню систему [3].

6. Виклики та етичні аспекти

Попри великі перспективи, використання ШІ в освіті пов'язане з певними викликами. Основними з них є:

– питання конфіденційності та безпеки даних учнів;

– ризик надмірної автоматизації та зменшення ролі живої взаємодії;

– необхідність опрацювання та введення в навчальний процес етичних правил і норм використання штучного інтелекту [4].

Цей складний процес потребує відповідального підходу та регулювання, щоб забезпечити безпечне та ефективне використання нових технологій в освітній сфері.

7. Майбутні дослідження та інновації

Майбутнє ШІ в освіті пов'язане з подальшим розвитком інтелектуальних навчальних систем, розширенням можливостей адаптивного навчання та створенням нових методик викладання. Зокрема, перспективними напрямками є:

– використання доповненої та віртуальної реальності в освітніх програмах;

– розробка інструментів оцінювання м'яких навичок (soft skills);

– покращення алгоритмів аналізу прогресу учнів [4].

Загалом, штучний інтелект відкриває нові можливості для розвитку освіти, роблячи її більш доступною, ефективною та персоналізованою. Головне завдання — знайти баланс між використанням технологій та збереженням людського аспекту навчання.

Список використаних джерел

1. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L.B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. *Pearson*. 2016.

2. Woolf B.P. Building Intelligent Interactive Tutors: System Design and Artificial Intelligence. *Morgan Kaufmann*. 2010.

3. VanLehn K. The Relative Effectiveness of Human Tutoring, Intelligent Tutoring Systems, and Other Tutoring Systems. *Educational Psychologist*. 2011.

4. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education. *Cambridge University Press*. 2019.

ВПЛИВ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Ільков О.В.
1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Бабенко К.Є., д.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Ефективність функціонування будь-якої організації безпосередньо пов'язана з людським фактором — кваліфікацією, мотивацією, лояльністю та залученістю працівників. Сучасні умови господарювання, що супроводжуються високою конкуренцією, цифровізацією та динамічними змінами на ринку праці, вимагають від роботодавців пошуку нових підходів до управління персоналом. У цьому контексті особливого значення набуває нематеріальна мотивація —

як складова комплексної системи стимулювання, що апелює до вищих потреб особистості, її прагнення до визнання, самореалізації, розвитку та соціальної значущості [1].

Нематеріальна мотивація — це не лише доповнення до фінансових заохочень, а стратегічний інструмент, здатний сформувати довготривалу емоційну прив'язаність працівника до компанії. Вона ґрунтується на гуманістичному підході до управління, який розглядає людину не як ресурс, а як суб'єкта організації, носія цінностей, ініціативи та інтелектуального потенціалу. Такий підхід дозволяє не лише зменшити рівень плинності кадрів, але й створити умови для підвищення продуктивності праці, інноваційності та загальної стабільності колективу [2].

Ключовою особливістю нематеріальної мотивації є її здатність задовольняти немонетарні потреби працівника. До таких потреб належать: потреба в автономії, соціальній взаємодії, професійному визнанні, можливості впливати на процеси прийняття рішень, участі в суспільно важливих ініціативах, відчутті цінності власного внеску у спільну справу. Саме це забезпечує стійке залучення до діяльності, лояльність і готовність співробітника вкладати зусилля у довгостроковий розвиток організації.

До основних інструментів нематеріальної мотивації належать: публічне визнання досягнень, створення умов для особистісного і професійного розвитку, кар'єрне планування, залучення до розробки рішень, розвиток корпоративної культури, гнучкий графік роботи, наставництво, організація неформального спілкування тощо. Важливу роль відіграють також елементи «емоційної оплати» — це, зокрема, атмосфера взаємної поваги, підтримка у складних життєвих обставинах, заохочення творчості, можливість самостійного вибору засобів виконання завдань [3].

Сучасні компанії дедалі частіше звертаються до практик нематеріальної мотивації як до дієвого механізму підвищення ефективності роботи команди. Так, міжнародна корпорація Google надає своїм працівникам право використовувати частину робочого часу для реалізації власних проєктів, що дозволяє розкрити інноваційний потенціал і забезпечує глибоку залученість до корпоративної місії. Українська компанія SoftServe впроваджує системи коучингу, менторства, підтримки ментального здоров'я, що сприяє формуванню сильного й згуртованого колективу. Компанія «Нова пошта» відома своєю програмою внутрішнього кар'єрного росту, де кожен працівник має чітку траєкторію професійного розвитку [2].

Не менш важливою є роль лідерів середньої та вищої управлінської ланки у впровадженні нематеріальної мотивації. Їхня здатність створювати сприятливий мікроклімат, надихати, підтримувати та бути прикладом для наслідування є вирішальною для формування позитивного внутрішнього середовища. Надзвичайно ефективними можуть бути елементи зворотного зв'язку — індивідуальні бесіди, опитування задоволеності, групові обговорення. Це дозволяє вчасно виявляти ризики вигорання, фрустрації чи емоційного відчуження [1].

Варто зазначити, що нематеріальна мотивація має свої особливості залежно від галузі, корпоративної культури та поколінневих відмінностей. Так, для покоління Z та мілленіалів особливо важливими є прозорість комунікації, гнучкість, соціальна відповідальність компанії, можливість бути почутим. Для старших працівників цінним можуть бути стабільність, підтримка, визнання досвіду. Отже, ефективна система нематеріальної мотивації має бути адаптивною, різнорівневою та орієнтованою на індивідуальні особливості [3].

Успішна реалізація такої моделі вимагає не лише рішучості, але й стратегічного підходу: проведення діагностики організаційної культури, аналізу очікувань працівників, створення чіткої мотиваційної концепції, яка узгоджується з місією, візією та цілями компанії. Програму нематеріального стимулювання доцільно впроваджувати поетапно, із забезпеченням прозорих критеріїв оцінювання ефективності та постійним коригуванням на основі зворотного зв'язку.

Отже, нематеріальна мотивація персоналу — це складна, багаторівнева система, яка виходить за межі класичного управління і стає невіддільною частиною організаційної культури. Її впровадження є довготривалою інвестицією в людський капітал, що забезпечує конкурентні переваги, стабільність і сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Н.В. Нематеріальна мотивація персоналу сучасних підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т. 75. № 4. С. 99–104. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/76/1081.pdf.

2. Нематеріальна мотивація: перелік дієвих способів підвищити залученість персоналу. *Школа бізнесу*. URL: https://online.novaposhta.education/blog/nematerialna-motivatsiya-perelik-diyevih-sposobiv-pidvischiti-zaluchenist-personalu (дата звернення: 06.04.2025).

3. Шевчук О.І. Нематеріальна мотивація в системі управління персоналом: зарубіжний досвід та українські реалії. *Матеріали науково-практичної конференції ТНТУ ім. І. Пулюя*. 2021. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/392 11.

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ НЕСТАЧІ ДОСВІДЧЕНИХ УПРАВЛІНЦІВ

Карімбетов О.А.
2 курс, група МН-24.2-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Колдовський А.В., к.е.н., доцент кафедри
менеджменту та туризму,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

У нинішніх реаліях українські організації змушені адаптуватися до надзвичайно турбулентного середовища, яке формується під впливом як внутрішніх трансформацій, так і зовнішньополітичних загроз. Найбільш серйозним фактором, що детермінує кадрову нестабільність, є повномасштабна війна, яка не лише кардинально змінила ринок праці, але й суттєво посилила виклики у сфері управління людськими ресурсами. Зокрема, одним із найгостріших викликів постає хронічний дефіцит кваліфікованих управлінських кадрів, що призводить до дестабілізації управлінських процесів, зниження ефективності організаційного функціонування та втрати інституційної пам'яті.

У відповідь на ці виклики дедалі актуальнішим стає питання формування внутрішнього кадрового резерву. Це вимагає не лише гнучкої адаптації освітніх програм до потреб ринку, а й розгортання систем наставництва, реалізації програм безперервного професійного розвитку, інтенсивних тренінгів та управлінського коучингу. В умовах невизначеності важливо не просто заміщати втрати кадрів, а системно інвестувати у формування лідерського потенціалу з урахуванням специфіки галузей і регіонального контексту.

Ключовою складовою кадрової політики в нових умовах є тісна взаємодія бізнесу із закладами вищої освіти. Партнерські моделі, що передбачають організацію дуальної освіти, виробничих стажувань, менторських програм, залучення студентів до участі у наукових дослідженнях і стартапах, дозволяють не лише зменшити розрив між академічною підготовкою та практичними компетентностями, а й сприяють формуванню довгострокової кадрової бази для стратегічно важливих сфер економіки [1; 3].

Окрему загрозу становить перевантаження наявного управлінського персоналу, що змушений діяти в умовах підвищеного тиску, відповідальності та психологічної напруги. Це веде до зростання

ризиків професійного вигорання, зниження продуктивності й управлінської помилки. На цьому тлі надзвичайно важливим є створення підтримувального організаційного середовища, розвиток програм психологічної підтримки та м'якого управління.

Додаткову складність створює динамічність змін у нормативно-правовому полі, нестабільність ринкових умов і вплив глобальних політичних чинників. Це суттєво ускладнює стратегічне планування у сфері HR і часто змушує компанії діяти ситуативно, без належного довгострокового бачення. Відсутність комплексного підходу до модернізації системи управління персоналом лише поглиблює кадрові ризики [1].

Підвищення організаційної стійкості вимагає впровадження стратегій, що базуються на принципах гнучкості, адаптивності та інноваційності. Ефективною відповіддю на кадрові виклики є запровадження індивідуалізованих маршрутів розвитку співробітників, систем наставництва, інструментів оцінки потенціалу, побудови кадрового резерву та формування чіткої системи кар'єрного зростання.

У сфері мотивації персоналу спостерігається зростання ролі нематеріальних стимулів. Сучасні дослідження вказують на те, що ефективні HR-практики повинні враховувати психологічні потреби працівників: визнання, підтримку, гнучкість, можливість для самореалізації. Успішними вважаються моделі, що поєднують конкурентну заробітну плату з нефінансовими стимулами: участь у прийнятті рішень, командну роботу, доступ до навчальних ресурсів і перспективу професійного розвитку [2].

Використання сучасних HR-технологій відкриває нові горизонти в управлінні персоналом. Цифрові платформи для рекрутингу, автоматизовані системи управління персоналом, аналітика продуктивності, ШІ-рішення для оцінки компетенцій — усе це дозволяє зробити процеси найму, розвитку і втримання кадрів більш точними, персоналізованими й ефективними.

Не менш важливою є організаційна гнучкість, яка дозволяє швидко реагувати на кризові ситуації. Формування міжфункціональних команд, запровадження тимчасових управлінських рішень, залучення зовнішніх консультантів та розширення повноважень локальних менеджерів — усе це слугує підґрунтям для адаптивного управління в умовах невизначеності.

Окрему цінність набуває міжнародна кооперація у сфері HR. Обмін досвідом, участь у програмах технічної допомоги, впровадження передових західних практик з адаптацією до українських умов

дають змогу створити більш сталу та конкурентоспроможну систему управління людськими ресурсами.

Таким чином, ефективне управління персоналом в Україні перетворюється на один із ключових факторів забезпечення життєздатності бізнесу в умовах війни та посткризової трансформації. Побудова інституалізованої моделі управління талантами, інвестиції у внутрішній потенціал і розвиток довіри в межах корпоративної культури — це стратегічні імперативи, що визначатимуть майбутнє українського бізнесу та його внесок у відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. Бурковська А. Особливості управління людськими ресурсами підприємств в умовах системних ризиків. *Управління механізмом гарантування фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів функціонування* : матеріали ІІ Всеукр. науково-практ. конференції, м. Миколаїв, 17 листопада 2023 р. С. 29–30. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/ 123456789/16172/1/zbirnyk-tez-17-11-23-29-30.pdf.

2. Марченко М.М., Ніколаєва М.А. Важливість нематеріальної мотивації працівників в умовах війни та дефіциту трудових ресурсів в Україні. *Розвиток бізнесу в контексті європейської інтеграції: глобальні виклики, стратегічні пріоритети, реалії та перспективи : матеріали Міжнародної науково-практ. конференції.* Київ, 07 червня 2024 р. С. 384–386. DOI: 10.5281/zenodo.11867986.

3. Стожок А. Фактори мобільності працівника у сучасних умовах. *Економічний простір*. 2024. № 189. URL: https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1439.

РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЗНАНЬ ТА ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Клюйко С.В.
викладач циклової комісії правознавства,
Дубенський фаховий коледж Університету «Україна».

Актуальність теми. Розвиток штучного інтелекту (ШІ), особливо генеративних мовних і візуальних моделей, нині визначає траєкторію інновацій у багатьох галузях — від освіти та науки до культури і медіа. Проте доступ до новітніх технологій ШІ значною мірою зосереджений у руках великих транснаціональних корпорацій та країн із розвиненою ІТ-інфраструктурою. Це створює ризик посилення цифрової нерівності — так званого «ШІ-розриву», коли менші дер-

жави та незаможні спільноти не можуть скористатися перевагами нових алгоритмів.

Традиційне право інтелектуальної власності теж відіграє тут важливу роль. Якщо режими охорони творів, даних і алгоритмів будуть занадто жорсткими, це може заблокувати розвиток відкритих проєктів, наукових досліджень та освітніх ініціатив, особливо в тих регіонах, де бракує коштів на придбання дорогих ліцензій чи оренду потужних хмарних обчислень. Разом із тим, повне ігнорування прав творців вносить хаос у ринкові відносини й може підірвати стимул до створення якісного контенту.

Результати дослідження:

1. Відкриті платформи і ліцензії в епоху ШІ

1.1 Стратегія відкритого доступу. Одним із ключових механізмів, що здатен знизити цифрову нерівність, є використання відкритих баз даних та ліцензій на зразок Creative Commons. Наприклад, проєкти з оцифрування культурної спадщини (музичних записів, книжок, архівних відео) та розміщення їх у публічному доступі дають можливість студентам, науковцям і незалежним розробникам навчати свої ШІ-моделі без загрози судових позовів щодо порушення авторського права. Це надзвичайно важливо для країн, що розвиваються, адже таким чином локальні громади можуть зберегти власну культурну спадщину в цифровій формі й водночас упроваджувати нові технології.

1.2. Винятки для текстового та датового майнінгу. Для аналізу великих обсягів інформації (корпусів тексту, зображень) ШІ-алгоритми проводять машинне навчання, що технічно може включати копіювання оригінальних творів. Якщо законодавчо не передбачити окремий виняток (text and data mining), розробники ШІ-стартапів ризикують стикатися з претензіями правовласників. У країнах ЄС Директива 2019/790 заклала правові підстави, за яких дозволено копіювати та опрацьовувати зміст, якщо це робиться для дослідницьких чи освітніх цілей. Подібні механізми бажано впроваджувати в національне законодавство інших держав, щоб зменшити бар'єри для інноваційних проєктів.

2. Корпорації, держави та «ШІ-розрив»

2.1. Концентрація ресурсів і нерівні умови доступу. Найбільші ШІ-платформи потребують величезних обчислювальних потужностей і масивів даних. Багаті корпорації та розвинені країни можуть дозволити собі інвестувати у дата-центри та купівлю прав на широкі колекції творів. Водночас інші лишаються в нерівних умовах. Це

посилює ризики монополії та обмежує творчий потенціал незалежних авторів, наукових установ, університетів, які не мають відповідного фінансування.

2.2. Державна політика у сприянні відкритості

Уряди та міжнародні інституції можуть і повинні впливати на ситуацію, стимулюючи відкритий обмін даними і технологіями. Прикладами є: державні гранти на створення локальних моделей ШІ (для національних мов і культур); публічні цифрові архіви з вільними або пільговими умовами використання (Creative Commons, Public Domain); нормативні вимоги до прозорості алгоритмів і джерел даних для генеративних систем (щоб можна було контролювати, чи не порушують вони прав авторів). У такий спосіб можливо досягнути більш справедливого розподілу переваг від штучного інтелекту.

3. Етичні, екологічні та соціальні аспекти демократизації ШІ

3.1. Соціальна відповідальність алгоритмів. Якщо група дослідників у біднішій країні не має доступу до достатньої кількості репрезентативних даних, їх алгоритми можуть автоматично відтворювати упередження, що вже містяться в наявному корпусі. Це може призвести до закріплення стереотипів і дискримінації. Щоб уникнути цього, потрібна взаємодія розвинених дослідницьких центрів із локальними спільнотами, а також практики відкритого обміну даними, які дають змогу забезпечити різноманіття вибірок і зменшувати ризик алгоритмічного bias.

3.2. Екологічні ризики зосередження ШІ в одному місці. Великі дата-центри споживають значні обсяги електроенергії та води. Якщо всі моделі розвиваються лише в руках кількох корпорацій, вони можуть будувати величезні централізовані кластери, збільшуючи вуглецевий слід та використання ресурсів. Демократизація, навпаки, передбачає створення розподілених обчислювальних мереж, що знижує екологічне навантаження та дозволяє спільно знаходити «зелені» технологічні рішення.

4. Практичні кроки для подолання цифрової нерівності:

– розвиток відкритих ліцензій і збору даних, а саме створення державних програм з оцифрування та ліцензування культурної та наукової інформації під Creative Commons і міжнародна співпраця університетів та наукових центрів щодо обміну ресурсами і датасетами;

– стимулювання локальних інновацій, що передбачає впровадження податкових пільг або грантової підтримки для молодих ШІ-команд (їх стартапів) і забезпечення публічними обчислювальними

потужностями (державні хмарні платформи), доступними за пільговою ціною;

– юридичні та освітні ініціативи, у яких передбачені вийнятки для текстового та датового майнінгу, щоб університети могли навчати моделі без ризику порушень авторського права. Поширення знань про ліцензування та інструменти захисту інтелектуальної власності, щоб локальні автори та інженери розуміли свої права й можливості;

– міжнародна координація. Це робота в межах ЮНЕСКО, ВОІВ, ВООЗ та інших організацій для формування загальних стандартів прозорості, етики та доступності ШІ. Співпраця у сфері «зелених» технологій для дата-центрів, щоб мінімізувати негативний вплив на довкілля.

Висновки. Розширення доступу до знань у добу штучного інтелекту — це не лише технічне завдання, а й комплексний виклик для права інтелектуальної власності, економічної політики та соціальної сфери. Впровадження відкритих ліцензій і винятків на датамайнінг допомагає незалежним дослідникам, невеликим університетам і стартапам брати участь у глобальному науковому процесі, створюючи локальні рішення, адаптовані до своїх мов та культурного контексту. Держави та міжнародні органи мають активно регулювати екосистему ШІ, щоб не дозволити корпораціям монополізувати цілу сферу. Прозорість алгоритмів, фінансова підтримка відкритих проєктів, захист прав людини та екологічна стійкість — усе це елементи, від яких залежить подолання цифрової нерівності.

Отже, компетентне поєднання правових, економічних і освітніх інструментів дозволить спрямувати розвиток штучного інтелекту в таке русло, де він принесе максимальну користь суспільству і не буде джерелом додаткових бар'єрів чи конфліктів.

Список використаних джерел

1. Директива (ЄС) 2019/790 Європейського Парламенту і Ради від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права в цифровому середовищі.

2. Creative Commons. URL: https://creativecommons.org/ (дата звернення: 01.04.2025).

3. ЮНЕСКО. Рекомендація з етики штучного інтелекту. 2021.

4. Про основні засади розвитку штучного інтелекту в Україні: проєкт Національної стратегії. 2024.

5. CEDEM. Використання об'єктів ІВ для навчання ШІ: європейський і український досвід. Аналітичний матеріал. 2024.

6. LAION. Ініціатива зі створення відкритих наборів даних для машинного навчання. URL: https://laion.ai/ (дата звернення: 01.04.2025).

7. Google AI Blog. Democratizing AI Research: Our Approach to Open-Sourcing Large Models. 2023.

8. World Intellectual Property Organization (WIPO). Policy Approaches to AI and IP: Overview of Global Discussions. 2024.

9. WHO. WHO Calls for Safe and Ethical AI for Health. Офіційна заява від 16.05.2023.

10. OpenAI. Політика використання й прозорості даних. URL: https://openai.com/ (дата звернення: 01.04.2025).

ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ

Козаченко Г.С.
4 курс, група ЗМН-21-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Колдовський А.В., к.е.н., доцент кафедри
менеджменту та туризму,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Одним із ключових чинників забезпечення ефективності діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища є мотивація персоналу. Вона безпосередньо впливає на продуктивність, результативність праці та взаємодію в колективі. У контексті менеджменту мотивація розглядається як інструмент, що стимулює працівників до якісного виконання своїх обов'язків. Її головна мета — досягнення максимальної віддачі від персоналу через раціональне використання трудового потенціалу задля підвищення прибутковості та ефективності роботи підприємства.

Мотивація — це поєднання внутрішніх і зовнішніх стимулів, які спонукають людину до дій, спрямованих на досягнення як особистих, так і корпоративних цілей. У контексті постійних змін у політичному та економічному середовищі України, мотиваційний потенціал персоналу набуває особливої ваги. З одного боку, це відкриває нові можливості, а з іншого — створює виклики та невизначеність у повсякденному житті. Тому формування ефективної та адаптивної системи мотивації, здатної швидко реагувати на зміни й відповідати сучасним умовам, є необхідною умовою для ефективного використання трудових ресурсів і визначення нових напрямів стратегічного розвитку підприємства.

Однак впровадження сучасних мотиваційних концепцій у практичну діяльність менеджменту часто супроводжується певними труднощами. Це пов'язано з необхідністю адаптації підходів до управління персоналом до умов сучасного бізнес-середовища. Основними викликами тут виступають нестабільність ринку праці, швидкі темпи цифровізації та посилення конкуренції. У таких умовах особливо важливо розробляти нові, більш гнучкі й дієві підходи до управління людськими ресурсами, що відповідають реаліям сьогодення.

Українські фахівці підкреслюють, що для формування ефективної системи мотивації персоналу та прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідно впроваджувати мотиваційний моніторинг. Це означає, що менеджерам слід оперативно вивчати новітні теорії мотивації, аналізувати їх практичну ефективність і впроваджувати у діяльність підприємства задля створення продуктивного робочого середовища, особливо в умовах постійних змін і нестабільності.

Система мотивації базується на поєднанні інтересів і стимулів працівників, тому в розвинених країнах із ринковою економікою мотиваційний компонент є невід'ємною частиною управління персоналом. Для підтримання ефективності мотиваційного механізму необхідно здійснювати постійний моніторинг та аналіз результативності праці, що дозволяє адаптувати методи стимулювання до реальних умов. У цьому процесі сучасні цифрові інструменти відіграють важливу роль, адже дають змогу збирати, обробляти й аналізувати дані про вплив мотиваційних програм на продуктивність працівників.

Згідно з теоретичними засадами мотивації трудової діяльності, працівники прагнуть отримувати винагороди, які відповідають їхнім зусиллям та результатам праці, що дозволяє задовольнити як матеріальні, так і нематеріальні потреби — духовні, колективні, соціальні тощо. Однак практичне впровадження мотиваційних стратегій часто ускладнюється відсутністю чітких і об'єктивних критеріїв оцінки праці, оскільки на результати роботи впливають численні зовнішні чинники, які не завжди підконтрольні керівництву.

У зв'язку з цим в умовах ринкової економіки менеджери повинні приділяти особливу увагу соціально-економічним аспектам активізації трудової діяльності персоналу. Саме вони суттєво впливають на загальну ефективність праці, рівень конкурентоспроможності підприємства та його позиції на ринку. Мотивація при цьому виступає основним фактором, який визначає ставлення працівників до роботи, їхню залученість і прагнення до досягнення цілей компанії. Тому менеджери мають постійно вдосконалювати мотиваційний

моніторинг і враховувати економічну ситуацію в країні, щоб забезпечити стабільність та ефективність управління персоналом.

Список використаних джерел

1. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України* : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених (21 листопада 2019 р.). Харків : ХНАДУ, 2019. С. 945. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/kafedri/upravlinnja-ta-administruvannja/vseukra jinskanaukovo-praktichna-konferencija/.

2. Ткаченко К.А., Коптєва Г.М. Мотивація та стимулювання праці персоналу в управлінні підприємством. С. 33–38. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/96c4b15d-3200-4b4f-8f55-3e62148c5752/content.

3. Шаманська О.І. Мотиваційні чинники ефективного управління персоналом на підприємстві. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/72.pdf.

STRATEGIC IMPLICATIONS OF AI, 5G, AND BIG DATA INTEGRATION IN FINANCIAL DIGITAL INFRASTRUCTURE FOR UKRAINE'S ECONOMIC RESILIENCE

Artem Koldovskyi
PhD in Economics, Associate Professor,
Zhytomyr Economic and Humanitarian Institute of the University «Ukraine».

Amid ongoing geopolitical tensions and a surge in the digital shift around the world, the economic stability of Ukraine now increasingly depends on the strength and flexibility of the financial digital infrastructure of the country. In this developing dynamic environment, Artificial Intelligence (AI), 5G telecommunications technology and Big Data Analytics offer a promising solution to deepen the economic resilience at national level. Instead of being just instruments for modernization, these technologies allow for a future-proofed economic system that can stand shocks from abroad, other factors of vulnerability, without compromising upon sustainable growth.

The increase of strategic integration of the AI into financial analysis enables predictive analytics, the detection of the fraud (money laundering, etc.), and automation of the decision making. At the same time, low latency and high-speed communication provided by means of 5G is essential for real time data transmission between interconnected financial platforms. The key in data is big data allowing the financial institutions to analyze large volumes of structured and unstructured data that supports risk modeling, personalized banking, regulatory compliance etc. Inherent

to each of the above listed technologies, coupled together, these create a digital financial ecosystem with increased flexibility, transparency, and intelligence that enables Ukraine to better cope with economic uncertainty, investor confidence, and regulatory shift. The focus of the study is placed on the analysis of strategic implications of the application of AI, 5G, and Big Data in the financial infrastructure of Ukraine by assessing the potential impact on financial stability, risk mitigation and growth of the economy.

From 2021 through 2024, AI based credit scoring systems, selected in top 5 commercial banks in Ukraine, decreased the loan default rates by 24%, thanks to more appropriate customer profiling and fraud detection algorithms. This reduction was accompanied with an increase of 17% in small business loan approval rates as a result of risk assessments that involve the use of AI analytics to make more accurate consideration. However, the application of AI technology in the capabilities of chatbots combined with customer relationship management systems reduced the efficiency of customer service by 30%, which also allowed the average banking sector to reduce human operational costs by UAH 250 million a year (National Bank of Ukraine, 2023).

While 5G rollout in major Ukrainian cities (Kyiv, Lviv, Dnipro, Kharkiv, Odesa) facilitated deployment of mobile banking solutions for real time financial transactions with the security and low latency described above, it did not ask the question, «Can we do that?» Mobile transactions under 5G increased by 60% with fintech services being even more accessible to which rural regions gained a 45% growth in their ability to be financially included, as data provided by the Ministry of Digital Transformation (2024).

The government's fiscal monitoring tools were greatly supported by Big Data analytics. In 2023, Ukrainian Ministry of Finance made use of real time data analytics to detect outliers in tax revenues and expenditures, to detect UAH 18 billion in unidentified leakage and inefficiencies. According to EY Ukraine (2023), in the private sector, out of the top 10 Ukrainian fintech startups using Big Data, on average, the year on year increase of client acquisition was 38% while operational performance metrics improved by 21% on average.

At the same time, the National Securities and Stock Market Commission of Ukraine stated that a 29% reduction in insider trading cases in 2022 versus 2024 was achieved through AI and data integration. The AI enhanced forecasting models for algorithmic trading systems that experienced 35% of the total trading volume, increased market liquidity and price stability.

This reflects the increasing strategic importance of digital transformation technologies in underpinning Ukraine's financial resilience. The

network effects are produced by AI, 5G, and Big Data when they are deployed synergistically. One example of the AI-driven credit scoring system not only improved the outcomes of loan disbursement, but also enabled the access of previously underserved SMEs to credit which contributed to economic growth in the broader sense. On the other hand, 5G infrastructure enables smooth transition of these AI systems into mobile platforms with real time making of decision.

At the same time, the potential for these technologies to be utilized to bridge traditional economic divides in rural areas comes through an increased financial inclusion in rural areas. Such regions have always had poor access to financial services. Having 5G allow mobile-first fintech applications, Big Data defining risk profiles and customer behavior analysis, financial service providers are now confident enough to expand to otherwise less profitable markets. Moreover, this development is part of the national priorities for balanced regional development and poverty reduction.

Additionally, Big Data enhances institutional accountability through the capacity of Big Data to assist in public finance oversight. Government algorithms bringing accountability to fiscal inefficiencies rise as a hallmark of digital governance, one that leverages data driven insights to foster transparency and resource optimization. At the same time, the trend towards algorithmic trading has led to increased liquidity in capital markets, and therefore maintenance of an efficient allocation of capital — an essential requirement for a country that wishes to attract investment in the post war reconstruction of the country.

However, the process of integration is very much technologically challenging when it comes to cybersecurity, regulatory readiness and talent gaps. That is, financial institutions place more reliance on AI and Big Data, and therefore become more susceptible to cyber threats in parallel. For instance, AI based systems are largely unmonitored, and if we are passive about it, they would create biasedness or they can be manipulated by adversarial actors. With 5G networks creating an expanded attack surface, robust encryption protocols, decentralized access management, and cross sector coordination for threat detection and incident response (World Bank, 2023) is needed.

However, regulatory adaptation is not yet off the list of problems. To normalize emerging phenomena such as algorithmic trading, data ownership and AI decision accountability, Ukraine's legal frameworks and institutions should be developed in terms of speed. The absence of this increases the risk of misuse, noncompliance, or systemic disruption, especially as it is raised to also impact high stakes financial decisions.

The second challenge is also a lack of qualified professionals who will be able to manage such highly developed digital infrastructures. While there has been progress in digital education or retraining programs, the supply of data scientists, AI engineers and cybersecurity experts has some way to go in order to facilitate broader national adoption. In order to exploit the benefits of AI, 5G, and Big Data to create economic resilience, Ukraine has to take steps to create a holistic approach based on regulatory reform, infrastructure spending, education, and international cooperation.

At the same time, the potential for these technologies to be utilized to bridge traditional economic divides in rural areas comes through an increased financial inclusion in rural areas. Such regions have always had poor access to financial services. Having 5G allow mobile-first fintech applications, Big Data defining risk profiles and customer behavior analysis, financial service providers are now confident enough to expand to otherwise less profitable markets. Moreover, this development is part of the national priorities for balanced regional development and poverty reduction.

Additionally, Big Data enhances institutional accountability through the capacity of Big Data to assist in public finance oversight. Government algorithms capable of detecting fiscal inefficiencies represent a new age of digital governance, where data smart doesn't mean data dirty. At the same time, the trend towards algorithmic trading has led to increased liquidity in capital markets, and therefore maintenance of an efficient allocation of capital — an essential requirement for a country that wishes to attract investment in the post war reconstruction of the country.

However, the process of integration is very much technologically challenging when it comes to cybersecurity, regulatory readiness and talent gaps. That is, financial institutions place more reliance on AI and Big Data, and therefore become more susceptible to cyber threats in parallel. For instance, AI based systems are largely unmonitored, and if we are passive about it, they would create biasedness or they can be manipulated by adversarial actors. As 5G networks are an expanded attack surface, 5G networks require robust encryption protocols, decentralized access management and coordinated inter sector collaboration for detection and response because of that expanded attack surface (World Bank, 2023).

However, regulatory adaptation is not yet off the list of problems. To normalize emerging phenomena such as algorithmic trading, data ownership and AI decision accountability, Ukraine's legal frameworks and institutions should be developed in terms of speed. The absence of this increases the risk of misuse, noncompliance, or systemic disruption, especially as it is raised to also impact high stakes financial decisions.

The second challenge is also a lack of qualified professionals who will be able to manage such highly developed digital infrastructures. While there has been progress in digital education or retraining programs, the supply of data scientists, AI engineers and cybersecurity experts has some way to go in order to facilitate broader national adoption. In order to exploit the benefits of AI, 5G, and Big Data to create economic resilience, Ukraine has to take steps to create a holistic approach based on regulatory reform, infrastructure spending, education, and international cooperation.

References

1. EY Ukraine. (2023). Ukrainian Fintech Industry Report 2023. URL: https://www.ey.com/ua (accessed: 10.04.2025).

2. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2024). 5G and Digital Connectivity Development Strategy. Kyiv : Government of Ukraine. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/news/uriad-ukhvalyv-postanovu-dlia-zapusku-pi lotnoho-proektu-5g-ukraina-pochynaie-testuvaty-novi-standarty-zviazku (accessed: 10.04.2025).

3. National Bank of Ukraine. (2023). Annual Financial Stability Report. URL: https://bank.gov.ua/ (accessed: 10.04.2025).

4. OECD. (2023). Digital Transformation in Ukraine: Building Resilience through Technology. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: https://www.oecd.org/en/publications/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_4b13b0bb-en.html (accessed: 10.04.2025).

5. World Bank. (2023). Cybersecurity for Financial Infrastructure in Emerging Markets. Washington, D.C. : World Bank Group. URL: https://openknowledge.Worldbank.org/entities/publication/4ec1bf22-3658-4d69-b9d3-43122254bc66 (accessed: 10.04.2025).

ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ В УКРАЇНІ

Кононюк О.О.
вчитель біології та географії,
Кошелівський ліцей імені В.Ф. Ковальчука.

Геоінформаційна система (ГІС) — це сучасний інформаційно-аналітичний комплекс, який використовується для збору, зберігання, обробки, аналізу та візуалізації географічних даних. Центральним елементом ГІС є база даних, яка містить просторову та описову інформацію про об'єкти на земній поверхні. ГІС-технології стають незамінними для аналізу географічних даних, що є важливим для ухвалення ефективних управлінських рішень [5].

Законодавство України, зокрема закон «Про національну програму інформатизації» та постанова про створення системи «Електронний уряд», передбачають активне використання геоінформаційних технологій для управління природними ресурсами та екологічного моніторингу. Однак, попри їх важливість, питання створення єдиної інфраструктури геопросторових даних та механізмів їх обміну залишається невирішеним [3; 4].

ГІС широко застосовується в таких сферах, як екологія, геологія, техногенна безпека та транспорт, оскільки дозволяє ефективно аналізувати просторові дані, моделювати наслідки небезпечних подій, прогнозувати ризики та координувати заходи реагування. Інструменти ГІС, як-от Quantum GIS (QGIS) або ArcGIS Online, дають змогу не лише створювати інтерактивні цифрові карти, а й інтегрувати їх у сучасні системи управління для оперативного прийняття рішень [1].

ГІС є важливим елементом стратегічного та економічного розвитку. Їх використовують у створенні електронних карт, інфраструктурних планів, для контролю використання земельних ресурсів та просторового планування. ГІС використовується у «розумному» управлінні територіями, містами та регіонами. Завдяки ГІС бізнес та держава можуть ефективно розподіляти ресурси, оптимізувати транспортну логістику, оцінювати інвестиційні ризики та прогнозувати економічні тенденції в різних регіонах. Впровадження ГІС-технологій у агропромисловість, екологічний моніторинг та безпеку, містобудування та інженерію, сприяє створенню нових бізнес-моделей та технологічних рішень. В Україні активно впроваджується концепція «Держава у смартфоні», де ГІС може відігравати ключову роль у кадастрових реєстрах, містобудівному моніторингу та громадському контролі [1; 2; 5].

Отже, геоінформаційні системи є ключовим інструментом для цифрової трансформації, економічного зростання та інноваційного розвитку, оскільки вони дозволяють ефективно аналізувати, прогнозувати та управляти просторовими даними. Їх широке впровадження у державне управління, бізнес і науку сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень та розвитку сучасних технологій.

Список використаних джерел

1. Дистанційне зондування Землі: аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах : навч.-метод. посібник / С.О. Довгий, С.М. Бабійчук, Т.Л. Кучма та ін. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 268 с.

2. Донченко М.В. Геоінформаційні системи : навч. посібник / М.В. Донченко, І.І. Коваленко. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. П. Могили, 2021. 132 с.

3. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : Постанова КМУ від 24.02.2003. № 203. URL: https://www. kmu.gov.ua/npas/150472 (дата звернення: 20.11.2024).

4. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text (дата звернення: 05.10.2024).

5. Часковський О., Андрейчук Ю., Ямелинець Т. Застосування ГІС у природоохоронній справі на прикладі відкритої програми QGIS : навч. посібник / О. Часковський, Ю. Андрейчук, Т. Ямелинець. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, Вид-во Простір-М, 2021. 228 с.

СУЧАСНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ФУНКЦІЇ, МЕТОДИ ТА РОЛЬ МОТИВАЦІЇ

Кузьменко А.Ф.
1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Дивинська Ю.А., ст. викладач,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Підприємство — це не лише кібернетична, організаційна, технічна чи інформаційна система, але передусім економічна і соціальна структура, у якій ключову роль відіграє людина — жива, творчо активна, зі своїми достоїнствами й недоліками. Особистий потенціал працівника, його ділові якості та професійні характеристики є джерелом та базовим чинником розвитку будь-якої організації. Саме тому управління персоналом виступає універсальною задачею та провідною функцією керівника, який здійснює контроль і координацію діяльності співробітників, яким були делеговані повноваження, завдання та певний рівень компетентності. Водночас уся управлінська відповідальність за результати діяльності персоналу залишається за керівником. Проте нерідко управлінські рішення ухвалюються на підставі інтуїції, попереднього досвіду або особистих переконань управлінця, що не завжди відповідає принципам ефективного менеджменту. Зокрема, коли фахівці з технічних або економічних напрямів, такі як інженери чи економісти, обіймають керівні посади, вони зосереджують свою увагу на технічних аспектах діяльності підприємств — конструкціях, технологіях, собівартості

продукції, устаткуванні, комплектуючих виробах, контрольних операціях. У такій ситуації працівники залишаються поза колом інтересів керівника, їхні проблеми, внутрішні відносини, мотиваційні потреби, почуття та емоції не враховуються, а самі вони сприймаються виключно як підлеглі. Однак, коли фахівець стає керівником, йому доводиться управляти не виробничим процесом чи постачанням, а саме людьми. Це вимагає розуміння їхніх здібностей, особистісних якостей, конфліктів, моделей поведінки та загалом — проблем трудового середовища. У цьому полягає сутність управління персоналом, адже воно покликане забезпечити вирішення саме цих завдань.

Функції управління персоналом відображають основні напрями відповідної діяльності, спрямованої на задоволення актуальних потреб підприємства в людських ресурсах, а також на забезпечення розвитку і раціонального використання потенціалу працівників. До них належать планування персоналу, зокрема його стратегічне планування, що охоплює визначення потреби в кількісному та якісному складі кадрів; маркетинг персоналу, що полягає у забезпеченні попиту на робочі місця з боку найбільш підготовлених кандидатів; підбір, оцінка, добір і прийом на роботу працівників; адаптація, навчання та підвищення кваліфікації, що на сучасних підприємствах перетворюються у безперервний процес професійного розвитку; планування кар'єри та забезпечення професійно-посадового зростання, що відповідає як інтересам окремих працівників, так і стратегічним завданням організації; мотивація персоналу, яка є рушійною силою ініціативності, продуктивності та реалізації цілей підприємства; організація робочого місця, яка дає змогу оптимально використовувати можливості працівника і дозволяє йому проявити себе в трудовій діяльності; раціоналізація робочого режиму, що включає складання графіків роботи, відпусток, замін у разі хвороб, прогулів тощо; а також звільнення персоналу як організаційна процедура, що має бути обґрунтованою та регламентованою. Як зазначає наукова література, перелічені функції не вичерпують усього обсягу управлінських завдань у сфері персоналу, однак дають уявлення про зміст цієї діяльності як особливого виду управлінської практики [3].

Виконання управлінських функцій у сфері персоналу потребує ефективного застосування відповідних методів. Методи управління персоналом визначаються як способи впливу на колективи та окремих працівників з метою координації їхньої діяльності у процесі виробництва. На сучасному етапі їх поділяють на адміністративні, економічні та соціально-психологічні. Адміністративні методи

включають формування структури та органів управління, установлення державних замовлень, затвердження адміністративних норм і нормативів, видання наказів і розпоряджень, підбір і розміщення кадрів, розробку положень, посадових інструкцій і стандартів діяльності організації. Економічні методи передбачають техніко-економічний аналіз, планування, систему матеріального стимулювання, ціноутворення, впровадження додаткових винагород і економічних нормативів. Соціально-психологічні методи реалізуються через проведення соціального аналізу в колективі, соціальне планування, залучення працівників до участі в управлінні, розвиток колективу, психологічний вплив на працівників шляхом формування груп, створення сприятливого психологічного клімату, морального стимулювання, розвитку ініціативи та відповідальності [4].

Таким чином, управління персоналом виступає не лише технічною чи організаційною функцією, а є стратегічною складовою загальної системи управління підприємством. Від ефективності її реалізації залежить не лише продуктивність праці, а й рівень залученості персоналу, організаційна стабільність та конкурентоспроможність підприємства загалом.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом : навч. посібник. Київ : Професіонал, 2006. 511 с.

2. Гавкалова Н. Теоретичні засади ефективного менеджменту персоналу. *Україна: аспекти праці*. 2005. № 3. С. 31–36.

3. Колпаков В. Управління розвитком персоналу: теорія і практика. *Персонал*. 2004. № 11. С. 64–69

4. Мурашко М.І. Менеджмент персоналу : навч.-практ. посібник. Київ : Знання, 2006. 311 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЧНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИКОНАВСЬКИХ ПРОФІЛІЗАЦІЙ МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Купрійчук А.Д.
2 курс, факультет виконавського мистецтва та музикознавства,
кафедра історії музики,
Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра.
Науковий керівник: Гуменюк Т.К., д.філос.н., професор,
заслужений працівник освіти України,
проректор з науково-педагогічної роботи, інноваційно-методичного
забезпечення освітнього та наукового процесів,
Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра.

Щодня суспільство невпинно трансформується, адаптуючись до нових викликів життя. Шляхом такої перманентної еволюції наш світ, зокрема, дедалі більше діджиталізується. Новітні технології активно інтегруються в людське повсякдення.

Така масштабна загроза існуванню людської цивілізації, якою виявилась пандемія COVID-19, спричинила ряд незворотних процесів соціокультурного характеру. Зокрема, особливо гостро постало питання освіти. Феномен дистанційного формату навчання зазнав надзвичайно активного розвитку.

Під час пандемії COVID-19 гостро постало питання організації дистанційного навчання у вищих навчальних закладах. Ключову роль у спрямуванні освітніх практик відіграв ряд міжнародних документів. 25 листопада 2019 року була прийнята «Рекомендація ЮНЕСКО про відкриті освітні ресурси (ВОР)» [1]. Даний документ став міжнародно прийнятою програмою сприяння розвитку та використанню ВОР. У «Керівництві з відкритих освітніх практик під час закриття шкіл: Використання ВОР в умовах пандемії COVID-19» (2020) було наголошено на використанні відкритих освітніх ресурсів та відкритих освітніх практик для покращення результатів навчання [2].

Відповідно відбулося впровадження низки регулятивних нормативно-правових актів і в нашій державі. Основою для цього стали положення Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», які визначають права та обов'язки учасників освітнього процесу, включаючи можливість використання технологій дистанційного навчання.

У пункті 1 статті 9 Закону України «Про освіту» зазначено, що особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи

їх [3]. У пунктах 2 та 4 даної статті відповідно надано наступні визначення: «Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти — це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі» та «Дистанційна форма здобуття освіти — це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року, яке призвело, серед іншого, до значного руйнування освітніх закладів та до вимушеного переміщення наших громадян в межах нашої країни чи за кордон, відбулися значні законодавчі зміни щодо врегулювання питань організації дистанційного навчання у вищих навчальних закладах.

Зокрема Закон України № 2126-IXвід 15 березня 2022 року вніс зміни щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану [4]. Було створено умови для відновлення якісного та безпечного освітнього процесу, включаючи можливість запровадження дистанційного навчання. Було також створено ряд наказів і рекомендацій МОН України. Серед них, зокрема: Наказ МОН № 274 від 28.03.2022 року «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні», Наказ МОН № 1021 від 14.11.2022 року «Про внесення зміни до наказу Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274», Лист МОН № 1/3378-22 від 07.03.2022 року «Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану».

На даний момент цей формат освітнього процесу, у зв'язку з ціллю низкою чинників, набуває надзвичайної актуальності на території нашої країни.

Метою даної доповіді є розгляд перспектив синтезу та диференціації дистанційного та очного форматів навчання, зокрема — їх адаптація для здобуття студентами вищих закладів освіти мистецького спрямування високого рівня необхідних компетентностей.

Стаття 9 Закону України «Про освіту» передбачає, що здобуття освіти може відбуватися за різними формами, включно з дистанційною. Крім того, стаття 50 цього Закону визначає права та обов'язки педагогічних і науково-педагогічних працівників, зокрема, щодо використання ними в освітньому процесі сучасних освітніх техноло-

гій та методик. Також у Законі України «Про вищу освіту» стаття 63 гарантує студентам право на безпечні та нешкідливі умови навчання, безоплатне користування бібліотеками та інформаційними фондами, а також участь у науково-дослідних роботах та інших формах освітньої діяльності.

Водночас державне законодавство невпинно вдосконалювалося. Міністерством освіти і науки України (далі — МОН) було видано низку наказів та рекомендацій щодо організації дистанційного навчання. Наказ МОН від 15 лютого 2024 року № 120 затвердив Положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання. Цей документ визначив вимоги до навчально-методичного та системотехнічного забезпечення, а також врегулював питання тривалості навчання та організаційних форм освітнього процесу.

Варто зазначити, що законодавство України не містить окремих положень щодо врегулювання процесу дистанційного навчання прицільно в мистецьких закладах вищої освіти. Специфіка даних профілізацій спричиняє певні виклики при впровадженні дистанційного навчання, зокрема під час опанування практичних, виконавських дисциплін.

Яскравим прикладом процесу адаптації освітнього процесу до сучасних реалій є діяльність Київської муніципальної академії музики ім. Р.М. Глієра. Даний навчальний заклад дотримується загальнодержавних нормативно-правових актів у сфері освіти, таких як Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», які встановлюють загальні вимоги до організації освітнього процесу в країні.

Згідно чинних законодавчих норм діють накази ректора КМАМ — народного артиста України, доктора філософії, професора Злотника Олександра Йосиповича.

На даний момент запроваджено переважно змішане навчання, яке передбачає синтез очного та дистанційного форматів для опанування виконавських та теоретичних дисциплін відповідно. Водночас, актуальним лишається питання спроможності повноцінного опанування освітньої програми учасниками навчального процесу. Крім того, у зв'язку з повномасштабним вторгненням, та пов'язаними з ним надзвичайно високими ризиками для життя і здоров'я населення України, не завжди є можливим та безпечним перебування на очних заняттях. Дана проблема зумовлена переважно двома факторами.

По-перше, досить учасники освітнього процесу не мають рівного доступу до якісного матеріально-технічного забезпечення та

Інтернету. Через це виникають труднощі під час реалізації дистанційної форми навчання, значно погіршується якість засвоєння матеріалу. По-друге, опановування виконавських дисциплін, що відбувається в онлайн форматі, безперечно впливає на якість навчання, оскільки через специфіку технічного транслювання досить часто стається викривлення звучання чи то голосу, чи то інструменту... Відсутність можливості безпосереднього контакту викладача й здобувача освіти також загострює питання щодо повноцінної реалізації мети навчання студентів-виконавців. Також, опановуючи програму дистанційно, здобувачі не мають можливості повноцінно брати участь у творчо-наукових, перформативних проєктах Академії задля отримання практичного сценічного досвіду.

Водночас, у зв'язку із сучасними реаліями, подібна пластичність та адаптивність формату освітнього процесу сприяє більшій доступності мистецької освіти для здобувачів як за кордоном, так і на території України. Порівняно із заочною формою навчання, студенти мають можливість більш систематично опановувати матеріал.

Можливість викладання теоретичних дисциплін у дистанційному форматі певним чином оптимізує процес навчання, стимулюючи створення якісного цифрового дидактичного матеріалу. Таким чином, розроблено значну кількість презентацій, контрольних та тестових завдань. Виникла можливість перегляду більш різноманітних ілюстративних матеріалів, з подальшим неодноразовим зверненням до них. Розвиток дистанційного формату зумовив також активне оцифровування бібліотеки Академії. Все вищезгадане, а також активне використання платформ Google classroom, Google meet та Zoom сприяє більш прогресивному навчальному процесу.

Стрімка діджиталізація чуйно резонує до сучасних тенденцій та трендів. Активного розвитку зазнають офіційні соціальні мережі Академії. Завдяки їх використанню навчальний процес стає більш організованим, а його учасники — більш проінформованими. Відтак, за допомогою оголошень на цифрових платформах залучення здобувачів до життя закладу в усьому його розмаїтті є достатньо активним та повноцінним. Наявною також є значна перспектива популяризації діяльності навчального закладу, з метою розширення кола абітурієнтів та потенційних стейкхолдерів.

На даний момент активно постає питання відповідності якості робіт студентів виконавських профілізацій до освітніх вимог. Адже існують ризики фальсифікації певних відео-матеріалів, що стають підставою для оцінювання навчання. Крім того постає питання від-

повідності загальної мети навчання, орієнтованого безпосередньо на живе виконавство. Також, у студентів, що займаються дистанційно, обмеженим стає доступ до відповідних аудиторій, та у певних випадках — до музичних інструментів та послуг концертмейстера. На даний момент в Академії активно розроблюються різноманітні варіанти максимально ефективних рішень даної проблеми, розглядаючи її як стимул для вдосконалення та трансформації навчального процесу на даному етапі історії.

Відповідно до даної ситуації можна виокремити дві основні пропозиції. В основі подальшої реалізації дистанційного та очного форматів навчання (зокрема в рамках освітніх програм мистецьких виконавських профілізацій) у вищих навчальних закладах полягає поступовий розвиток та диференціювання.

Слід наголосити, що за можливості очна форма навчання залишається важливою складовою, зокрема, у сфері мистецької вищої освіти. З точки зору музичного мистецтва така позиція зумовлена насамперед ключовими професійно-кваліфікаційними вимогами майбутніх спеціалістів-виконавців. Адже в даному випадку ключовою метою навчального процесу є опанування саме специфіки живого виконавства, у той час як створення якісних аудіо- чи відеозаписів є лише побічною складовою. Тому гарантія якісних умов очного опанування студентами виконавських дисциплін у вищих закладах мистецької освіти лишається як ніколи актуальною. Окрім належного матеріально-технічного забезпечення аудиторій, в Академії необхідною є організація безпечного та здорового освітнього простору. У рамках воєнного стану зокрема важливим є наявність обладнаних укриттів у закладі та чіткої схеми евакуації в разі оголошення повітряної тривоги.

Сьогодні дистанційне навчання стало невід'ємною складовою освітнього процесу. Тому важливим є подальший розвиток даного формату. Зокрема, можна зазначити ряд наступних факторів. По-перше, глобальна діджиталізація навчального процесу значно оптимізує та спрощує моніторинг якості вищої освіти. Вимоги до опанування загальнодоступних цифрових платформ мають перспективу розгляду в якості обов'язкових професійних компетентностей. Важливим є також заохочення учасників освітнього процесу до розробки чи вдосконалення програмного забезпечення для покращення якості та відповідності специфічним вимогам мистецьких виконавських дисциплін. Зокрема гостро постає питання якісної передачі звуку та зображення. Необхідним є також підвищення кваліфікації

учасників освітнього процесу, зокрема — в рамках опанування необхідного програмного забезпечення. У зв'язку з сучасними ґрунтовними трансформаціями перманентно актуальною є розробка нових навчальних методик.

В умовах повномасштабного вторгнення постає питання щодо перебування деяких учасників освітнього процесу поза межами України. З одного боку, така ситуація є фактором, що робить можливою лише дистанційну форму навчання для даних осіб, та водночас — з'являються нові перспективи промоції вітчизняної мистецької освіти шляхом залучення її представників до участі у міжнародних проєктах різноманітного масштабу, численних конкурсах, майстер-класах, концертах, семінарах, благодійних заходах, програмах культурного обміну та співпраці тощо.

У зв'язку зі сказаним можна підсумувати, що вищій мистецькій освіті у майбутньому буде притаманний процес диференціації навчальних програм. Імовірною є перспектива виокремлення двох основних форм. По-перше, реалізація очного або змішаного форматів навчання у разі можливої присутності учасників освітнього процесу безпосередньо на території України та гарантії їхнього безпечного доступу до участі в освітньому процесі. Таким чином можливим буде повноцінне забезпечення опанування необхідних виконавських компетенцій. По-друге, триватиме розвиток суто дистанційного формату навчання. У даному випадку має місце інший характер вимог щодо діяльності учасників освітнього процесу, а також зростає необхідність подальшої розробки якісних методик викладання та оцінювання здобутих знань та навичок під час онлайн навчання.

У наш час вітчизняна вища мистецька освіта зазнає невпинних реформ та трансформацій. Важливим є об'єктивне та раціональне оцінювання здобувачів та забезпечення умов для якісної професійної підготовки фахівців у галузі музичного мистецтва. Існуючі виклики в першу чергу надають учасникам освітнього процесу нові стимули та можливості для розвитку. Протягом останніх трьох-шести років відбувся значне кількісне та якісне зростання цифрового сегменту навчальних технологій. Представники вітчизняних вищих закладів мистецької освіти, зокрема й нашої Академії демонструють високий рівень професійної підготовки, зокрема — на міжнародному рівні. Відбувається активна розробка модерних навчальних методик, створення великої кількості якісних цифрових дидактичних матеріалів.

Все це створює широкі перспективи розвитку як дистанційного, так і очного форматів навчання, що сприяє більш різноплановій

професійній підготовці здобувачів освіти. Подібні тенденції закладають підвалини для формування нового унікального покоління митців та виконавців, здатних адаптуватися до будь-яких викликів сучасності, зберігаючи високі професійні якості та забезпечуючи створення вітчизняного культурного продукту найвищого жартунку.

У контексті вищескзазаного діяльність КМАМ ім. Р.М. Глієра є яскравим зразком впровадження прогресивних тенденцій вітчизняної мистецької освіти,

«У збереженні високих традицій вітчизняних педагогічних, наукових та виконавських шкіл, у постійному збагаченні навчального процесу, у дбайливому ставленні до обдарованої молоді — шлях до успішного майбутнього КМАМ ім. Р.М. Глієра» (офіційний сайт КМАМ ім. Р.М. Глієра).

Список використаних джерел

1. UNESCO Recommendation on Open Educational Resources (OER).

2. Guidance on Open Educational Practices during School Closures: Utilizing OER under COVID-19 Pandemic.

3. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. Стаття 9 «Форми здобуття освіти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text.

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2126-20#Text.

FINTECH ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Курка В.О.
магістратура, 2 курс, вибірковий блок «Комерційне право»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач
кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

У період війни та післявоєнного відновлення фінансові технології (фінтех) мають велике значення у відбудові та розвитку економіки України. Збройний конфлікт значно впливає на її функціонування, створюючи труднощі для фінтех-компаній через економічну

нестабільність, зниження платоспроможності громадян та зміни в попиті на фінансові послуги. Однак, попри ці труднощі, фінансові технології можуть стати важливим інструментом адаптації до нових реалій, забезпечуючи доступ до фінансових послуг у кризових умовах та сприяючи стабільному економічному розвитку країни. Для їх успішного функціонування необхідно враховувати правові особливості законодавчої та регуляторної бази, що сприятиме розвитку фінтех-компаній в Україні.

Системне формування в Україні ефективного фінтех-сектору передбачає обов'язкове впровадження комплексу організаційно-економічних та інституційних механізмів. Вони охоплюють широкий спектр заходів, закладених у Стратегії розвитку фінансового сектору України ухваленій у 2023 році [5]. Доцільно також відзначити, що нормативно-правові акти Стратегії встановили «правила» для найважливіших аспектів діяльності українського фінтех-бізнесу, зокрема:

– визначення основних принципів фінансового обслуговування суб'єктів економіки та вимог до діяльності фінансових і регуляторних органів [1];

– інституціоналізація механізмів роботи платіжних систем, здійснення платіжних переказів та випуску цифрових валют; визначення переліку фінансових продуктів, категорій операторів фінансових послуг і принципів технологічних інновацій у фінансовій сфері [2];

– встановлення правил збору, обробки та захисту персональних даних у процесі фінтех-діяльності [3];

– урегулювання системи оподаткування ІТ-компаній у рамках правового режиму Дія.Сіті та інші питання [4].

Невідкладними кроками для вдосконалення нормативно-правового регулювання фінтех-бізнесу в Україні є такі:

– проведення комплексу регуляторних реформ для значного спрощення правового середовища, яке сприятиме розвитку фінтех-стартапів та комерціалізації інновацій у фінансовому секторі;

– розробка та адаптація нормативно-правової бази відповідно до найкращих міжнародних стандартів для реалізації Закону України «Про віртуальні активи», з участю таких уповноважених органів, як Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), Національний банк України (НБУ), Міністерство фінансів та Міністерство цифрової трансформації України, Національна комісія з регулювання фінансових послуг тощо;

– усунення суперечностей між законами України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних зло-

чинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та «Про віртуальні активи», зокрема щодо заборони використання віртуальних активів як платіжного засобу та предмета обміну на майнові активи в Україні, шляхом залучення до роботи НКЦПФР, НБУ та Нацкомфінпослуг [6];

– впровадження міжнародних стандартів щодо ринкового обігу віртуальних активів, визначених Міжнародною групою з протидії відмиванню брудних грошей (FATF), зокрема розширення переліку віртуальних активів і застосування ризик-орієнтованих методичних підходів для їх оцінки та оцінювання діяльності постачальників віртуальних активів при впровадженні нових фінансових технологій, продуктів і практик, з делегуванням відповідних функцій Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку [6];

– зміни до Податкового та Цивільного кодексів України, що стосуються конвергенції норм щодо оподаткування операцій з віртуальними активами, з передачею відповідних повноважень Верховній Раді України, Міністерству фінансів України, НБУ та Міністерству цифрової трансформації України [6];

– законодавче врегулювання питань, що стосуються інвестиційних рахунків та діяльності рейтингових агентств, з приведенням їх у відповідність до чинних нормативних актів Європейського Союзу в цій сфері;

– інтеграція норм Регламенту Європейського Союзу 2023/1114 про ринки криптоактивів (MiCA), включаючи визначення поняття «криптоактиви», їх класифікацію, правила щодо оприлюднення конфіденційної інформації, обмеження на торгівлю за допомогою інсайдерської інформації, заборону на неправомірне розголошення інсайдерських даних та маніпулювання на ринку криптовалют, а також впровадження ризикорієнтованих стандартів для постачальників сервісів у цій сфері;

– правове регулювання впровадження органами первинного фінансового моніторингу комплексного аналізу видів економічної діяльності, пов'язаних з обігом віртуальних активів, зокрема за допомогою децентралізованих фінансових технологій, для зміцнення цифрової стійкості транскордонних платежів, токенізації цінних паперів, торгового фінансування, страхування та однорангового кредитування, а також для забезпечення безпеки ринку віртуальних активів;

– законодавче регулювання діяльності P2P та P2B кредитних платформ, з включенням їх до сфери дії закону України «Про банки і банківську діяльність» та підпорядкування регуляторним вимогам

Національного банку України, з встановленням відповідальності для фінансових посередників, захисту прав кредиторів і гарантування вкладів фізичних осіб через ФГВФО, що надає можливість регулятору здійснювати моніторинг та контроль операцій P2P та P2B кредитування [6].

Описуючи механізми правового розвитку високоефективної фінтех-індустрії в Україні, не можна не звернути увагу на важливість підвищення фінансової грамотності серед українців, що тісно пов'язано з формуванням навичок цифрової грамотності. Значення цього напрямку для розвитку фінтех-бізнесу важко переоцінити, оскільки, згідно з даними загальнонаціонального опитування, проведеного в Україні для оцінки рівня фінансової грамотності за методикою ОЕСР, з початку 2022 року 11% українців (тобто кожен дев'ятий) стали жертвами фінансових шахраїв і злочинців [6].

У воєнний та повоєнний період фінтех-компанії в Україні зіштовхуються з серйозними викликами, проте одночасно мають можливості для ефективного функціонування та розвитку. Найбільш оптимальним підходом до управління такими компаніями в умовах кризи є розробка регуляторних норм, що базуються на створенні понятійно-категоріального апарату сфери FINTECH і наданні правових визначень її складовим частинам.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001. № 2664-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2664-14#Text.

2. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text.

3. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010. № 2297-VI з редакціями від 27.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2297-17# Text.

4. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021. № 1667-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1667-20# Text.

5. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Національний банк України. 2023. URL: https://bank.gov.ua/ua/files/wjgsbtnmxZukvbx.

6. Олійник Д.І. Обіг віртуальних активів в Україні. *Центр економічних і соціальних досліджень НІСД*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/ 2022-07/oliinik.pdf.

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Курнаков С.О.
3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Сучасне економічне середовище дійсно характеризується безпрецедентним рівнем невизначеності та цілою низкою факторів нестабільності, що робить ефективний фінансовий менеджмент абсолютно критичним для виживання та процвітання будь-якого підприємства. Традиційні підходи до управління фінансами потребують суттєвої адаптації до нових реалій, адже компанії стикаються з комплексом взаємопов'язаних викликів [1].

Ми спостерігаємо значну економічну волатильність, яка проявляється у непередбачуваних інфляційних стрибках, що впливають на собівартість і ціноутворення, коливаннях валютних курсів, що створюють ризики для міжнародної торгівлі, та змінах відсоткових ставок, які визначають вартість капіталу. До цього додаються постійні ризики економічних спадів та рецесій, а також збої в глобальних ланцюгах постачання, які порушують виробничі процеси та логістику. Геополітична напруженість, включно з військовими конфліктами, як в Україні, торговельними війнами та санкціями, додає ще один шар складності, руйнуючи ринки та звичні бізнес-зв'язки. Водночас швидкий технологічний розвиток та цифровізація вимагають постійних інвестицій та адаптації бізнес-моделей, а зміни в регуляторному середовищі та зростання уваги до екологічних, соціальних та управлінських аспектів (ESG) створюють нові фінансові зобов'язання та очікування з боку суспільства та інвесторів [2].

В таких умовах фінансовий менеджмент перетворюється із суто облікової функції на стратегічний інструмент навігації в турбулентному середовищі. Його ключове завдання — забезпечити життєздатність та стійкість компанії. Це досягається через проактивне управління фінансовими ризиками, гарантування достатнього рівня ліквідності для покриття зобов'язань навіть у кризові моменти, а також через впровадження гнучких підходів до планування та

бюджетування, що дозволяють швидко реагувати на зміни. Ефективний фінансовий менеджмент допомагає оптимізувати структуру капіталу, знаходити найвигідніші джерела фінансування, ретельно контролювати витрати для підтримки рентабельності та приймати обґрунтовані інвестиційні рішення, оцінюючи проекти з урахуванням підвищених ризиків. Зрештою, він надає керівництву необхідну фінансову інформацію для прийняття своєчасних та виважених рішень і допомагає побудувати фінансову «подушку безпеки», яка дозволить компанії вистояти під час штормів.

Основними проблемними питання для підприємств в сучасних мінливих економічних умовах є [3]:

– управління грошовими потоками**:** в умовах волатильності ринків та економічної невизначеності прогнозування та контроль грошових потоків (cash flow) стає значно складнішим;

– непередбачувані витрати: стрибки цін на сировину, енергоносії, логістику, необхідність термінових ремонтів чи адаптації до нових умов можуть раптово збільшити відтік коштів;

– ризики касових розривів: наслідки касових розривів можуть бути дуже серйозними — від штрафів за прострочення платежів та псування відносин з партнерами до повної зупинки операційної діяльності та репутаційних втрат;

– обмежений доступ до джерел фінансування: коли економічна ситуація нестабільна, фінансові установи (банки) та інвестори стають більш обережними та консервативними. Вони посилюють вимоги до позичальників, ретельніше оцінюють ризики, вимагають кращого забезпечення (застави) та підвищують вартість фінансування (відсоткові ставки за кредитами зростають).

Отже, актуальність переосмислення ролі та методів фінансового менеджменту є надзвичайно високою. Старі підходи вже не працюють в умовах постійної невизначеності. Сучасні виклики вимагають від фінансових фахівців та керівників гнучкості, стратегічного мислення, вміння аналізувати складну інформацію та постійно адаптувати фінансову стратегію. Саме сильний та адаптивний фінансовий менеджмент стає запорукою не лише виживання, але й довгострокового розвитку підприємства в сучасному складному світі.

Список використаних джерел

1. Назарова Т.Ю., Бабенко В.П. Методичні аспекти управління фінансовими потоками підприємства. *Трансформація обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності: сучасні тренди, виклики, міжнародний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції, 08 листопада 2024 р. / Держ. біо-

технологічний ун-т. Харків, 2024. С. 226–228. URL: https://biotechuniv.edu.ua/wp-content/uploads/2025/01/conf-08-11-24-materv1.pdf.

2. Ukraine's inflation set to peak by mid-2025, cool to 8% by year-end, central bank says. URL: https://kyivindependent.com/ukraines-inflation-set-to-peak-by-mid-2025-cool-to-8-by-year-end-central-bank-says/?utm3/.

3. Без держави не обійшлось: бізнес назвав ключові проблеми 2024 року. URL: https://www.prcenter.info/bez-derzhavy-ne-obijshlos-biznes-nazvav-klyucho vi-problemy-2024-roku/.

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Лавриненко Л.М.
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7104-6079

Сьогодні управління компанією у постійно мінливих умовах із сильною міжнародною конкуренцією стало серйозним викликом, а підтримання балансу між нестабільним середовищем й компанією потребує ретельно продуманих стратегічних рішень та вибору правильного шляху. Підприємства зі сформованим становищем на ринку, які шукають можливості для подальшого розвитку, найчастіше прагнуть до створення франчайзингових мереж.

Розвиток підприємства нерозривно пов'язаний із необхідністю приймати рішення щодо змін, адаптації до ринку, інновацій та не відставати від конкурентів. Успіх залежить передусім від вибраного шляху розвитку. Останнім часом — франчайзинг є інструментом досягнення цього успіху. Нині більшість франчайзингових підприємств стають міжнародними підприємствами на етапі свого становлення. Отже, від початку існування, завдяки стандартизації, використовуючи знання про відмінності на місцевому ринку праці та канали розподілу чи збільшуючи масштаби виробництва, вони здобувають конкурентну перевагу. Необхідно ретельно вибирати ринок і оцінювати можливості розвитку, правильно сформулювати франчайзинговий договір. Маркетингова діяльність також має велике значення для успіху компанії. Франчайзинг — це концепція, порівняно стійка до економічних коливань і криз. У разі економічного колапсу інтерес до франчайзингових систем навіть зростає — як до альтернативи працевлаштування для працівників. В останні роки франчайзинг навіть використовували як засіб від рецесії та економічної кризи [1].

Франчайзинг полягає у передаванні права користування товаром компанії, яка вже працює на ринку, як правило, відомої компанії. Найчастіше велике виробниче підприємство надає іншим право на розповсюдження власних продуктів і послуг, але предметом франчайзингової діяльності також може бути порядок надання послуг, організація виробництва, ноу-хау або бренд. Однак найважливішою особливістю франчайзингу є унікальність ідеї. Отже, франчайзинг — це ціла низка економічних відносин, за яких власник продукту чи послуги дозволяє іншій особі здійснювати певну діяльність за певну плату. Франчайзинг — це не лише метод швидкого розширення підприємств, а й альтернативна форма фінансування проектів та засіб підтримки професійної активізації.

Постійні зміни, що відбуваються, змушують менеджерів франчайзингових систем постійно уважно стежити за внутрішнім і зовнішнім середовищами та зміною ринкової кон'юнктури у них, що впливає на подальшу діяльність. Деякі ринкові умови змінюються дуже швидко, конкуренція загострюється у багатьох секторах економіки, а з іншого боку, технології породжують не лише нові можливості, але й загрози. Є кілька факторів, які спричинили зміни концепції франчайзингу. До них належать: загострення конкуренції, сучасні технології, зокрема інтернет, зростання потреб клієнтів, нові можливості для розвитку підприємств і франчайзингових концепцій, демографічні умови.

На світовому франчайзинговому ринку з'являються все нові й нові явища, які багато в чому є результатом загострення конкуренції. Ринки Західної Європи та США значно насичені товарами та послугами. Це добре помітно в деяких галузях, до яких належать ресторани швидкого харчування чи готельна індустрія, тобто підприємства, де франчайзингові зв'язки мають усталену позицію. У цій ситуації франчайзери зосереджують свою діяльність на поліпшенні своїх конкурентних позицій, використовуючи різноманітні інструменти, переважно для збільшення продажів. Особливу увагу вони приділяють поліпшенню мерчандайзингу товарів, підвищенню ефективності ланцюга поставок, вдосконаленню адміністрування та операційних систем.

Технічний прогрес є ще одним фактором, що спонукає до змін у франчайзингових системах, але найважливішу роль відіграє інтернет. Він стає новою моделлю внутрішньої комунікації та інструментом маркетингу. Інтернет створює незліченні нові можливості, змінює бізнес-середовище, спосіб отримання інформації, ведення та встановлення ділових контактів, сприяючи також виникненню загроз. Електронна комерція також починає відігравати все більшу

роль, продавці та покупці контактують онлайн. Деякі франчайзингові системи навіть починають співпрацювати із конкурентами для розроблення проектів електронної комерції та досягнення постійного зростання обсягів продажів.

Сьогодні міжнародний франчайзинг діє у понад 140 країнах світу. Найбільшої популярності франчайзинг набув у США, Франції, Німеччині, Великобританії та Польщі. Про це свідчить кількість брендів, які розвивають свої мережі через франчайзинг. Американська компанія Franchise Direct опублікувала рейтинг «ТОП-10 світових франшиз», детально вивчивши бренди з усього світу. Перше місце в останні роки незмінно займає франшиза McDonald's, також виявився успішним для франшиз KFC, BurgerKing, які зайняли другу і третю позиції рейтингу [2].

Важливими прикладами успішного розвитку та функціонування франчайзингового бізнесу є ринки США та ЄС. Найбільшої популярності франчайзинг набув саме у США, за договором комерційної концесії там працює 80%, тоді як у Європі — 67%, а в Україні — лише 23% [2]. Такий активний розвиток франчайзингових послуг у США перенаситив внутрішній ринок, що сприяло виходу франчайзингових організацій на світовий ринок для пошуку неформальних місць на ринку інших країн. Лідерами франчайзингового бізнесу в Європі є Великобританія, Німеччина, Франція та Польща. Друга у світі країна за обсягом експорту франчайзингу — Німеччина. За кількістю франчайзерів і франчайзі Німеччина займає передову позицію у сфері розвитку франчайзингу серед європейських країн.

Безперечно сьогодні франчайзинг займає важливе місце в міжнародній торгівлі, а в останні роки посилюється інтернаціоналізація цієї форми економічної співпраці. Можна виявити нову тенденцію у транснаціональних корпорацій, яка полягає не лише у первинному виборі варіанта франчайзингу або перетворенні його операцій на франчайзингову систему, все частіше це засіб для економічного зростання [3].

Майбутні виклики розвитку ринку франчайзингу багато в чому залежать від географічного регіону. В економічно розвинених країнах франчайзинг використовують для задоволення потреб заможного суспільства та його дедалі вищих вимог до рівня послуг і продуктів. У країнах, що розвиваються, франчайзинг сприяє розбудові національної економіки і є одним із методів приватизації.

Зазначимо, що протягом багатьох років відбулися істотні зміни у бізнес-середовищі франчайзингових зв'язків, які спричинені пе-

редусім такими факторами, як: зростання конкуренції, технологічний прогрес, зокрема насамперед інтернет, зростання потреб споживачів, нові можливості для розвитку підприємств, концепції франшизи, демографічні умови. У зв'язку зі змінами, що відбуваються на ринку, з'являються нові сфери, в яких починають функціонувати франчайзингові відносини: розвиваються нові канали дистрибуції, зростає роль послуг мобільного обслуговування, набувають значення послуги, адресовані зрілому клієнту. На світовому ринку франчайзингових зв'язків спостерігається також більша турбота про працівників, як у франчайзера, так і у франчайзі.

Список використаних джерел

1. Franchise Business Economic Outlook. 2022. URL: https://emarket.franchise. org/EconomicIn fographicJanuary2022.pdf.

2. International Franchise Association. 2022. URL: https://www.franchise.org.

3. Prykhodko I., Ohinok S. Factors Affecting Franchising Development In The Economy Of The European Countries. *Baltic Journal of Economic Studies, Publishing house «Baltija Publishing»*. 2019. Vol. 5 (5). URL: https://ideas.repec.org/a/bal/journl/2256-074220175519.html.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Левчук М.Ю.
6 курс, спеціальність «Професійна освіта (Фінансова грамотність)»,
Західноукраїнський національний університет;
Прокопчук Б.С.
6 курс, спеціальність «Професійна освіта (Фінансова грамотність)»,
Західноукраїнський національний університет.
Науковий керівник: Брик М.М., к.е.н., доцент,
Західноукраїнський національний університет.

Фінансова грамотність є важливою складовою соціального та життєвого досвіду людини, яка безпосередньо впливає на рівень захисту прав споживачів фінансових послуг і загальний економічний розвиток. Сьогодні жодна держава не обходить увагою питання підвищення цього показника, оскільки він є запорукою стабільного та успішного майбутнього.

В економічній літературі фінансова грамотність трактується як сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для прийняття обґрунтованих економічних і фінансових рішень. Вона сприяє підвищенню рівня компетентності громадян і забезпечує соціальну стабільність у суспільстві [1].

За результатами оцінювання фінансової грамотності ОЕСР, проведеного Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) спільно з Національним банком України у грудні 2021 року, Україна отримала 12,3 бала з 21 можливого. Це суттєво нижче середнього рівня серед 30 країн, який становить 14,5 бала. Такий показник свідчить про недостатній рівень фінансової грамотності в країні [4].

Індекс фінансової грамотності ОЕСР складається з трьох ключових компонентів: фінансових знань (зокрема, розуміння основних економічних понять, таких як відсотки та інфляція), ставлення до фінансових питань (наприклад, схильність до короткострокового чи довгострокового планування) та фінансової поведінки (зокрема, фінансове планування та накопичення заощаджень). Низький рейтинг України зумовлений слабкими показниками у складових, що стосуються рівня знань та ставлення до фінансових питань.

Низький рівень фінансової грамотності негативно позначається на функціонуванні ринків, розподілі доходів населення та уповільнює економічний розвиток як окремих країн, так і світової економіки загалом. Тому важливо приділяти особливу увагу підвищенню фінансової обізнаності громадян, використовуючи досвід розвинених країн.

Першою державою, яка на офіційному рівні визнала необхідність підвищення фінансової грамотності молоді, стали Сполучені Штати Америки. Ще у 1995 році в США була створена Коаліція JumpStart, що спрямована на підвищення фінансової обізнаності серед молоді. У цій країні економічна освіта починається вже з початкової школи, що сприяє формуванню у дітей базових фінансових навичок з раннього віку [2].

На сьогодні найвищий рівень фінансової освіти зафіксовано у США, Великобританії, Австралії, Німеччині, Франції, Канаді, Новій Зеландії та Сінгапурі. Це стало можливим завдяки активному впровадженню державних і комерційних програм, спрямованих на підвищення фінансової обізнаності молоді. Водночас кількість країн, які розробляють і реалізують подібні ініціативи, постійно зростає. Лише в Європі діє понад 200 програм фінансової грамотності.

Одним із яскравих прикладів є Польща, де протягом понад 20 років Фундація Кроненберг у співпраці з Citi Bank розробляє та впроваджує освітні проекти для громадян. Серед найбільш успішних програм можна виділити «Мої фінанси», «Фінансова незалежність для жінок», «Підприємницька програма» та «Business Startup» [3].

Важливу роль у підвищенні фінансової грамотності населення відіграють різноманітні освітні програми, спрямовані на різні вікові

та соціальні групи. Серед найвідоміших проектів можна виділити: «Відповідальність за майбутнє» (США), «Фінанси і педагогіка» (Франція), «Фінансові водійські права» (Австрія), «Економія пенсії» (Швеція), «Фінансова грамотність на роботі: змусь гроші працювати» (Великобританія), «Гроші говорять!» (Угорщина), «Фінансова грамотність. Розуміння грошей» (Австралія) та багато інших.

Особливістю таких програм є їх адаптація до культурних та економічних умов конкретного регіону, що сприяє підвищенню ефективності їх впровадження та засвоєння знань населенням.

Важливим аспектом якісної фінансової освіти є не лише надання інформації, а й розвиток практичних навичок. Для цього необхідно застосовувати інноваційні методи залучення населення, використовуючи сучасні інформаційні технології та адаптовані підходи для різних цільових аудиторій.

Наприклад, у таких країнах, як Бельгія, Австралія, Франція та Австрія, активно впроваджуються освітні платформи, де навчання відбувається у форматі інтерактивних ігор. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищенню рівня фінансової грамотності серед громадян.

Таким чином, забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення неможливе без належного рівня фінансової грамотності як окремих громадян, так і суспільства загалом. Досвід провідних країн світу та діяльність державних і приватних організацій підтверджують важливість впровадження освітніх програм у сфері фінансів в Україні.

Список використаних джерел

1. Гончар Л.В., Гарна С.О., Мартиненко А.О. Фінансова грамотність населення України як фактор успішного розвитку держави. *Інноваційна економіка*. 2019. Вип. 1–2. С. 182–186. URL: https://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/28/28 (дата звернення: 25.03.2025).

2. Дорошенко Н.О., Романів В.В. Фінансова грамотність населення України. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/?op= 1&z=6682. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.79 (дата звернення: 24.03.2025).

3. Повод Т.М. Фінансова грамотність населення як пріоритетна умова успішного розвитку держави. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 9. С. 84–90. DOI: https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.9.11.

4. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році. *Звіт за результатами дослідження*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf (дата звернення: 25.03.2025).

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ У ВІДНОВЛЕННІ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Лесик В.П.
1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Дивинська Ю.А., ст. викладач,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут У
ніверситету «Україна».

Війна в Україні завдала значного удару по соціально-економічній структурі держави, особливо в контексті функціонування ринку праці. Знищення підприємств, інфраструктури, вимушена міграція мільйонів українців, зростання безробіття, психологічні травми серед населення — усе це суттєво вплинуло на зниження трудового потенціалу країни. За даними Державної служби зайнятості, у першому півріччі 2024 року статус безробітного мали понад 250 тисяч осіб, з яких лише половина була працевлаштована. У деяких регіонах рівень безробіття досяг 17%, що значно перевищує довоєнні показники. На цьому тлі актуалізується питання пошуку ефективних інструментів, які б сприяли активізації працівників, зменшенню міграції та стимулюванню відновлення економічної активності. Одними з найважливіших таких інструментів є фінансова та психологічна мотивація працівників.

Фінансова мотивація традиційно розглядається як основа стимулювання праці. У воєнних та післявоєнних умовах вона стає не просто засобом утримання працівників, а фактором виживання для підприємств і галузей. Досвід багатьох українських компаній, зокрема «Хаскі Менеджмент», підтверджує ефективність застосування короткострокових фінансових стимулів, таких як виплата авансів щотижнево, компенсація витрат на проїзд або дитячий садок, а також премії за стабільну присутність на робочому місці. Такі заходи знижують плинність кадрів і повертають довіру до роботодавця, особливо в умовах нестабільності. Крім того, на макрорівні держава має розробляти програми субсидій, податкових пільг та компенсацій для роботодавців, які створюють нові робочі місця, особливо в постраждалих регіонах.

Утім, жодна фінансова винагорода не може бути ефективною, якщо ігнорується психологічний стан працівника. Після тривалого перебування в стресових умовах, втрати близьких, житла чи безпеки,

українські працівники потребують особливої уваги до свого ментального здоров'я. Згідно з даними Національного інституту стратегічних досліджень, понад 40% громадян України потребують професійної психологічної підтримки, однак через стигматизацію чи брак доступу до фахівців, лише 5% звертаються по допомогу. Це означає, що роботодавці, які дбають про психологічну мотивацію, отримують конкурентну перевагу у вигляді стабільного і мотивованого персоналу. Деякі компанії, зокрема Brainstack, уже впровадили системи регулярного коучингу, командної терапії, внутрішніх консультацій психологів. Інші ініціативи включають створення безпечного робочого середовища, запровадження принципів емоційно інтелігентного управління, відкритого діалогу в колективах та підтримки з боку лідерів.

Найбільший ефект дає поєднання фінансової та психологічної мотивації в єдину стратегію. Сучасні HR-підходи передбачають інтеграцію «hard» і «soft» стимулів у системи управління персоналом. Наприклад, компанія «Київстар» надає гнучкі умови праці (віддалену або гібридну форму), реалізує програми професійного зростання, підтримує соціальні ініціативи працівників та забезпечує комфортні умови на робочому місці. Такий підхід демонструє, що залученість працівника формується не лише через зарплату, а й через відчуття безпеки, важливості, можливості впливати на своє професійне середовище.

У післявоєнний період державна політика має підтримувати таку мотивацію через системну інтеграцію соціального діалогу, розширення прав працівників, стимулювання роботодавців до створення сприятливих умов праці. Доцільним є розробка національної програми «Відновлення трудового потенціалу України», яка б включала елементи фінансової підтримки, розвитку ментального здоров'я, реінтеграції внутрішньо переміщених осіб, перекваліфікації ветеранів і впровадження систем менторства для молодих працівників.

Отже, фінансова і психологічна мотивація — це не ізольовані інструменти, а взаємопов'язані складові стратегії національного відновлення. Вони мають стати основою для відновлення довіри між роботодавцем і працівником, підвищення ефективності людського капіталу та зміцнення соціальної стійкості країни. В умовах складних викликів, що постали перед Україною, саме мотивований працівник є основою економічного відновлення, конкурентоспроможності та майбутнього розвитку. Тільки шляхом інвестування у добробут та ментальне здоров'я людей можна забезпечити довготривалу стабільність і зростання — не лише на рівні окремих підприємств, а й держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Турло Н.П., Осадчук О.В. Стан ринку праці та мотивація персоналу в Україні в умовах воєнного стану. *Простір*. 2024. № 1 (22). С. 38–47. URL: https://prostir. pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/download/1541/1485/

2. Амелічев О.В. Розвиток трудового потенціалу як складова соціальної безпеки України : монографія. Вінниця : ДонНУ імені В. Стуса, 2024. 250 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1123.

3. Україна після перемоги: економічна політика / Центр економічної стратегії. Київ : ЦЕС, 2024. 78 с. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/01/ukraïna-pislya-peremogi-ekonomichna-politika-1.pdf.

4. Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення : зб. наук. праць. Львів : ЛНДЕКЦ МВС України, 2024. 96 с. URL: https://ndekc.lviv.ua/pdf/15.11.2024.pdf.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ НОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Лець А.А.
4 курс, група ІС-21-1-lk, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Подолюк С.М., к.філол.н.,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7068-9195

Сучасне суспільство невід'ємно пов'язане із цифровими технологіями, що докорінно трансформували економічні процеси, комунікації та шляхи розвитку підприємництва. Одним із найбільш потужних інструментів цифрової трансформації стали соціальні мережі, які перетворилися з каналів особистої комунікації на універсальні платформи для створення та просування бізнесу. У цьому контексті вивчення можливостей, які надають соціальні мережі для реалізації бізнес-ідей, стає особливо актуальним.

Соціальні мережі — це вебплатформи, які дозволяють користувачам створювати профілі, обмінюватися інформацією, взаємодіяти з іншими користувачами в режимі реального часу. Вони виконують роль своєрідного цифрового простору для комунікації, обміну досвідом і, що найголовніше, для підприємницької активності. За функціональним призначенням соціальні мережі поділяються на загального призначення (Facebook, Instagram), професійні (LinkedIn), візуальні (Pinterest, TikTok), мікроблогінг (Twitter/X), а також нішеві

спільноти, які формуються навколо певних інтересів або галузей. Кожен тип соціальної мережі має свою унікальну аудиторію, набір інструментів та формат комунікації, що робить їх привабливими для різних сегментів бізнесу [1].

Функціонування соціальних мереж базується на принципах соціальної взаємодії та комунікації, де кожен користувач може не лише споживати контент, але й створювати його, коментувати, ділитися та впливати на формування громадської думки. Це створює сприятливі умови для розвитку підприємництва, адже бізнес отримує можливість безпосередньо взаємодіяти з потенційними клієнтами, аналізувати їхні вподобання та адаптувати свої пропозиції відповідно до запитів аудиторії [2].

Вибір платформи для бізнесу залежить від кількох ключових чинників: цільової аудиторії, специфіки товару чи послуги, комунікаційної стратегії та бюджету на просування. Наприклад, Instagram та TikTok є ідеальними для візуально орієнтованих бізнесів — моди, краси, декору, оскільки їхній функціонал орієнтований на візуальний контент. LinkedIn найкраще підходить для B2B-компаній, які шукають професійні контакти або пропонують послуги для бізнесу. Facebook, зважаючи на свою універсальність, дозволяє працювати як з масовою, так і з сегментованою аудиторією, поєднуючи текстовий і візуальний контент [1; 3].

Успішний бізнес у соціальних мережах починається з грамотного створення бренду. Сторінка компанії у Facebook або профіль в Instagram — це не просто інформаційний ресурс, а віртуальне обличчя бренду. Айдентика, візуальна єдність, чітке позиціонування, використання релевантного контенту та стиль комунікації — усі ці елементи формують імідж компанії та забезпечують її впізнаваність серед аудиторії. Важливим є також використання інтерактивних форматів — історій, прямих ефірів, опитувань, що підвищує залученість користувачів і створює ефект присутності бренду в повсякденному житті споживача [5].

Сучасні бізнес-моделі, які функціонують завдяки соціальним мережам, охоплюють широкий спектр напрямків. Це, зокрема, дропшипінг — модель, коли продавець не зберігає товари на складі, а пересилає замовлення постачальнику; інфобізнес — продаж навчальних курсів, консультацій, тренінгів; SMM-агентства — надання послуг з просування інших бізнесів у соціальних мережах; хендмейд-бізнес — продаж товарів ручної роботи; блогінг і монетизація трафіку — отримання доходу від реклами, партнерських програм або донатів [4].

Контент-стратегія є основою ефективної присутності бренду в соціальних мережах. Вона передбачає планування тем, форматів і частоти публікацій відповідно до інтересів цільової аудиторії. Різноманітність форматів — фото, відео, сторіз, прямі ефіри, Reels/Shorts, подкасти — дозволяє підтримувати постійний інтерес до сторінки, залучати нових підписників і утримувати існуючих. Важливо використовувати контент-календар, що допомагає структурувати публікації та забезпечити регулярність взаємодії з аудиторією.

Реклама в соціальних мережах — це ще один потужний інструмент просування. За допомогою таргетингу бізнес може максимально точно охопити свою аудиторію за демографічними, поведінковими та інтересовими критеріями. Платформи Meta Ads, TikTok Ads, LinkedIn Ads пропонують широкий спектр інструментів для створення рекламних кампаній, а також аналітику для вимірювання їхньої ефективності [5]. Основні метрики — охоплення, кількість переходів, коефіцієнт конверсії, вартість залучення клієнта, рентабельність інвестицій.

Інфлюенс-маркетинг, або співпраця з блогерами, набуває дедалі більшого значення. Лідери думок мають велику довіру своїх підписників, тому їхні рекомендації можуть значно вплинути на прийняття рішень про покупку. При виборі інфлюенсера важливо враховувати не лише кількість підписників, а й рівень залучення аудиторії, відповідність тематики, автентичність подачі. Успішні кейси співпраці демонструють високу ефективність цього підходу для формування бренду та збільшення продажів [2].

Використання соціальних мереж для бізнесу має низку переваг. По-перше, це відносно низькі витрати на запуск. Створення сторінки або профілю не вимагає великих фінансових вкладень, що робить цей інструмент доступним для стартапів і мікробізнесу. По-друге, соціальні мережі забезпечують прямий контакт з аудиторією, дозволяючи бізнесу оперативно реагувати на зворотний зв'язок, вивчати уподобання споживачів, формувати довіру. По-третє, соціальні мережі мають високий потенціал вірусного поширення інформації. Один вдалий пост може стати «вірусним» і залучити тисячі нових користувачів [4].

Однак існують і певні виклики. Постійні зміни алгоритмів, які визначають, що користувачі бачать у стрічці, можуть істотно зменшити органічне охоплення контенту. Це змушує бізнес інвестувати в рекламу для підтримки видимості. Репутаційні ризики — ще одна проблема. Невдалий пост або негативний коментар можуть швидко

поширитися і зашкодити іміджу компанії. До того ж конкуренція у соціальних мережах надзвичайно висока, тому для успішної присутності необхідно постійно вдосконалюватися, аналізувати тренди та потреби аудиторії [3].

Для ефективної роботи в соціальних мережах важливо використовувати інструменти аналітики. Вбудовані сервіси — Facebook Insights, Instagram Analytics, TikTok Analytics — надають базову інформацію про охоплення, демографію аудиторії, взаємодії з контентом. Зовнішні сервіси — Hootsuite, Sprout Social, Later — дозволяють планувати публікації, моніторити показники та оптимізувати стратегію [2].

Отже, соціальні мережі стали не просто каналом просування, а повноцінною платформою для запуску, розвитку й масштабування бізнесу. Вони дають змогу підприємцям з мінімальними ресурсами протестувати ідею, налагодити контакт з цільовою аудиторією, швидко масштабувати свою діяльність та отримувати зворотний зв'язок. Проте успіх у цьому середовищі потребує системного підходу, розуміння специфіки платформ, гнучкості й адаптивності до постійних змін цифрового ландшафту.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф., Келлер К.Л. Маркетинг менеджмент. Пер. з англ. Київ : Вільямс, 2020. 832 с.

2. Олійник О.І. Соціальні мережі як засіб просування бренду в Інтернеті. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Соціальні комунікації. 2020. Вип. 3. С. 33–39.

3. Ковальчук Т. Можливості соціальних мереж у створенні іміджу малого бізнесу. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2021. № 4. С. 114–119.

4. Іванова І.В. Цифрові платформи як середовище функціонування малого підприємництва. *Бізнес-Інформ*. 2022. № 5. С. 142–147.

5. Яцюк Д.В. Цифровий маркетинг: майбутнє маркетингових комунікацій в брендингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 7. URL: http://www.invest plan.com.ua/pdf/7_2015/16.pdf (дата звернення: 04.04.2025).

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РИНОК ПРАЦІ

Литвин Н.В.
4 курс, група ЗОО-22-1, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Лавриненко Л.М., к.е.н., с.н.с.,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7104-6079

Сучасною реальністю став швидкий розвиток цифровізації, що трансформує життєдіяльність суспільства у багатьох аспектах. Ці перетворення спричинили становлення нового рівня якості життя, коли у людей змінюються пріоритети, першочерговими стають потреби у самореалізації та інтелектуальному розвитку через підвищення освітнього рівня, кваліфікації та удосконалення власних навичок та компетенції. В умовах сучасного розвитку саме наукові знання перетворюються у справжню рушійну силу. Це проявляється у науково-технічному прогресі, який розширює можливості людини, розвиваючи нові види діяльності, скорочуючи час виробництва тощо.

Під час відновлення України у післявоєнному майбутньому, фахівці прогнозують, що вітчизняний бізнес стикнеться із такими проблемами, як — недостатність знань, експертизи та технологій, дефіцит кадрів, складність отримання фінансування для відновлення, а також труднощами із адаптацією до нових умов [1]. Також викликом для підприємців може стати зростання конкуренції, відсутність платоспроможних клієнтів, обмежений доступ до дешевих фінансових ресурсів тощо.

На сьогодні одним із пріоритетних питань є сприяння продовженню цифровізації послуг, зокрема, у сфері охорони здоров'я, освітніх процесів, а також — цифровізація всіх процесів митного оформлення. Цифровізація надає більше можливостей суспільству та має безліч переваг.

Цифрова економіка задає вектор, яким розвиватимуться соціально-економічні системи мікро-, мезо-, макро- рівні на довгострокову перспективу. Як зазначив Михайло Федоров, Віце-прем'єр-міністр — Міністр цифрової трансформації: «Цифровізація дуже важлива для економіки України, адже вона дозволить збільшити кількість нових робочих місць та допоможе досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП за рік. Відкриття нових сегментів та галузей прискорить розвиток промисловості та бізнесу. Для українців цифровізація означає повний доступ до цифрової інфраструктури та якісних державних

та соціальних послуг» [2]. Безумовно, — цифрова економіка — один із основних векторів розвитку української економіки.

Ринок праці належить до типу ринків, який значною мірою розвивається під впливом чинників довкілля. Основними трендами його розвитку виступають діджиталізація економіки та глобалізація. У разі цифровізації економіки ринок праці піддається колосальним змін. Цифровізація істотно впливає на ринок праці, вона модифікує структуру навичок сучасних працівників, умови праці та динаміку зайнятості.

Переваги розвитку цифрової економіки полягають у тому, що ринок праці потребує креативно мислячих людей — творців. Людина, позбавлена саме творчого та обчислювального мислення, може бути витіснена конкуренцією у світі «розумних речей». Умови організації праці спрямовані на мотивацію працівників та підвищення кваліфікації, безперервне навчання та перекваліфікацію. Здійснювати це необхідно через широке впровадження мережного обміну передовим досвідом, цифрової техніки навчання.

Негативні наслідки розвитку полягають у «цифровізації» та «інформатизації». Сучасні мережеві технології зазвичай забезпечують комунікації без необхідності прямого контакту покупців, безліч гарантують анонімність. У певних умовах людина може виявитися зовсім самотньою. Найближчим часом можна прогнозувати серйозні зміни у галузях економіки. Цифрові технології не пов'язані із якоюсь однією галуззю, їх застосування може бути максимально широким й наскрізним. Це добре та погано одночасно.

Цифровізація підвищить рівень економіки країни, забезпечить вихід на лідерські позиції світового ринку. Однак існує негативний ефект, який впливає на зайнятих людей у виробництві продукції та послуг. Розвинені технології дозволять скоротити кількість людей на виробництві до мінімуму. Слід зазначити, що проблеми адаптації до складного середовища інформаційного суспільства у певної категорії людей (літні люди, незаможні, які не мають достатньої освіти). Так само проблеми виникнуть у середньокваліфікованих працівників, які можуть бути зайняті безпосередньо на виробництві та можуть бути витіснені роботизацією виробництва. Це спричинить зростання маси незайнятого населення з цих причин.

Світ швидко змінюється. Ринок праці опинився на порозі значної трансформації. Серед основних трендів можна назвати такі.

– *Віддалена робота як спосіб життя.* Перехід на віддалену роботу стався із 2010 і по теперішній час (враховуючи тенденції які торкнули-

ся нашу країну). І хоча більшість компаній почали залучати фрілансерів, переводити співробітників на дистанційну зайнятість та створювати віддалені чи змішані команди, проте основні підходи до віддаленого працевлаштування були сформовані саме на початку 2010-х. А сьогодення відзначається тим, що тільки закріпили цей тренд.

– *Формування нових трудових відносин та нової трудової етики*. Вже зараз виробляються підходи до регулювання взаємодії роботів, штучного інтелекту та людей. Тому найближчими роками ми прийдемо до того, що права кожної із цих категорій змінюватимуться та регулюватимуться відмінністю від сьогодення. Формуватимуться команди, у якої буде поєднана праця людей, роботів та штучного інтелекту.

– *Трансформація соціальних норм, цінностей та споживання*. Вже сьогодні ми можемо спостерігати відмову від використання речей та перехід на загальне використання.

– *Формування нової структури доходу особи*. Вже зараз персональні дані людини — зокрема, її переваги, інтереси, звички, структура споживання, інформація та знання — вже є дуже цінними. А найближчим часом вони можуть перетворитися на товар чи валюту. І це суттєво змінить, у тому числі й ринок праці.

Поняття «праця», «зайнятість» та «дохід» вже трансформуються, і в майбутньому матимуть видозмінене значення. Вирішальним фактором збереження зайнятості або отримання посади (якщо ми говоримо про висококваліфіковану роботу) буде здатність до гнучкості та адаптивності мислення. Розвиток віртуального ринку праці об'єктивно зумовлений результатами масового поширення ІКТ та цифрових платформ, їх здешевленням, а також формуванням глобального інформаційного простору.

Отже, цифрова економіка призведе до виникнення «розумних» міст, транспорту та сільського господарства, відсутності цифрової нерівності окремих регіонів, підвищення цифрової грамотності у населення. Але варто не забувати про негативні сторони цієї сфери: засмічення інформаційного простору, порушення безпеки конфіденційності особистих даних населення, дефіцит високоосвічених кадрів, появу великої кількості безробітних людей, що з'явилися у результаті впровадження цифрової економіки. В даному випадку переваг розвитку цифрової економіки має більше позитивних якостей, тому слід розвивати цей напрямок економіки та впроваджувати у регіонах країни.

Список використаних джерел

1. Лавриненко Л. Цифровізація та її вплив на ринок праці і трудові відносини. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences* : Collection of scientific papers «ΛΌГОΣ» with Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference (Vol. 1), Cambridge, March 19, 2021. Cambridge-Vinnytsia : P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 2021. P. 23–25. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/issue/view/19.03.2021/475.

2. Федоров М. Цифровізація економіки дозволить досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік. URL: https://thedigital.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ekonomiki-dozvolit-dosyagti-minimum-4-dodatkovogo-zrosta nnya-vvp-na-rik.

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У СФЕРУ ОПОДАТКУВАННЯ

Мартинюк І.А.
4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5373-1726

В умовах триваючої війни роль оподаткування в забезпеченні фінансової стійкості України є надзвичайно великою. Різке зростання витрат на оборону, щоденне масштабування збитків від руйнування інфраструктури обумовлюють високу потребу у фінансуванні з боку держави, тоді як окупація частини територій, вимушена міграція населення й бізнесу, падіння економічної активності в країні призводять до зменшення доходів економічних суб'єктів, а відтак — і зниження обсягів доходів до централізованих фінансових фондів. Тож, набуває особливої актуальності пошук дієвих механізмів збереження фінансової стабільності української держави, забезпечення стабільних податкових надходжень та зменшення фіскального навантаження на бізнес і громадян, що опинилися в кризових умовах.

З огляду на результати численних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених [1–3], ключовими стримувальними факторами на шляху до успішної оптимізації системи оподаткування є: недосконаліть податкового законодавства, відсутність чіткої довгострокової податкової стратегії, надмірна регуляторна та адміністративна складність, високий рівень тінізації економіки, а також недостатній рівень цифровізації податкових процесів і низька довіра плат-

ників податків до фіскальних органів. Ці чинники у сукупності знижують ефективність фіскальної політики, ускладнюють адміністрування податків і гальмують розвиток прозорого та інвестиційно привабливого бізнес-середовища.

В цьому контексті, потужним інструментом оптимізації фіскальних відносин, здатним підвищити ефективність адміністрування податків і покращити лояльність громадян до фіскальних органів є цифровізація.

Як зазначає науковиця Гуцалюк О.І., впровадження автоматизованих інформаційних систем в діяльність вітчизняних податкових служб протягом останніх років дозволила автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу даних, підвищило точність адміністрування та спростило контроль за дотриманням законодавства [4]. Крім того, відсутність потреби у фізичному контакті з державними інституціями із перенесенням комунікації до цифрового простору через систему інтуїтивно зрозумілих програм, значно спростило подання податкової звітності, оплату податків та отримання консультацій, забезпечивши зменшення бюрократичних бар'єрів і помилок.

На сьогоднішній день ключовими успіхами в питанні цифровізації системи оподаткування в Україні є:

1. Запуск Єдиного реєстру податкових накладних (ЄРПН) (на основі Постанови Кабінету Міністрів України № 1246 від 29 грудня 2010 року «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних»), що зробило обов'язковим для всіх платників ПДВ з 1 січня 2015 року реєстрацію податкових накладних та розрахунків коригування в електронному вигляді. В свою чергу, з 25 вересня 2024 року набрала чинності Постанова Кабінету Міністрів України № 1088, яка внесла зміни до Порядку ведення ЄРПН, зокрема щодо тривалості операційного дня для реєстрації податкових накладних та розрахунків коригування.

2. Запровадження Електронного кабінету платника податків у 2018 році (відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 637 від 14 липня 2017 року «Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету») — інтерактивного сервісу, який дозволяє фізичним та юридичним особам подавати звітність, отримувати інформацію про свої податкові зобов'язання, листуватися з податковими органами та контролювати власний податковий статус в онлайн-режимі.

3. Введення єдиного рахунку для сплати податків з 1 січня 2021 року (відповідно до нормативних актів: Закон України № 559-IX від

13 квітня 2020 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; Постанова Кабінету Міністрів України № 321 від 29 квітня 2020 року, якою затверджено Порядок функціонування єдиного рахунку) — стало прогресивним надбанням у сфері автоматизації податкового адміністрування.

4. Розвиток системи e-Check та РРО в смартфоні (програмні РРО) з 1 серпня 2020 року (відповідно до Закону України № 128-IX від 20 вересня 2019 року «Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг») — зручна альтернатива традиційним касовим апаратам, що дозволяє малому бізнесу працювати легально, не витрачаючи кошти на придбання складної техніки.

5. Відкриття даних Державної податкової служби (ДПС) з 2019 року (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 835 від 21 жовтня 2015 року «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних») — публікація відкритих даних, таких як інформація про податкову заборгованість, великих платників податків, списки ризикових контрагентів, сприяли підвищенню прозорості податкової дисципліни.

6. Інтеграція з єдиним порталом державних послуг «Дія» та іншими державними сервісами, починаючи з 2020 року (на основі Постанови Кабінету Міністрів України № 211 від 11 березня 2020 року «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19») — сприяла прискоренню цифровізації державних послуг, зокрема, автоматичної реєстрації ФОП, подачі декларацій через мобільні додатки, інтеграції з даними пенсійного фонду, митниці, банківської системи тощо.

7. Застосування пілотних інформаційно-технологічних проєктів та впровадження інструментів штучного інтелекту з метою побудови автоматизованої системи виявлення ризиків, блокування фіктивного ПДВ, проведення машинного навчання для виявлення схем ухиляння від сплати податків.

Окреслені кроки забезпечили не лише прогресивну трансформацію вітчизняної системи оподаткування, але й сприяли підвищенню довіри до економічного середовища України з боку іноземних інвесторів, міжнародних партнерів та світової спільноти. Відтак,

подальша цифровізація оподаткування має стати невід'ємною складовою реформ і у повоєнному періоді та служити цілям забезпечення фінансової стабільності, стійкості й конкурентоспроможності національної економічної системи нової епохи.

Список використаних джерел

1. Федорчак О.Є. Вплив цифровізації на ефективність податкових систем. *Академічні візії.* 2024. Вип. 30. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.11486495 (дата звернення: 05.03.2025).

2. Ганзюк С.М., Буднік Є.О. Цифрова трансформація податкової системи України. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2024. № 2 (9). С. 104–110. URL: https://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/319078 (дата звернення: 05.03.2025).

3. Owen J., Lazarov I., Oliveir Costa N. Exploring the opportunities and challenges of new technologies for EU tax administration and policy. 2021. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/695458/IPOL_STU(2021)695458_EN.pdf (дата звернення: 05.03.2025).

4. Гуцалюк О.І. Цифровізація податкової роботи підприємства через використання електронних сервісів податкових органів. *Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. Вип. 4 (54). С. 42–46 (дата звернення: 05.03.2025).

ПЕРЕВАГИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Маслюк С.В.
здобувач освіти, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кучмєєв О.О., д.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

Цифрова трансформація вже за декілька останніх років стала глобальним явищем і драйвером суспільно-економічного життя людства. В проєктах цифрової трансформації ініціаторами, замовниками, виконавцями та користувачами їх результатів є різні стейкхолдери: уряди, некомерційні та неурядові інституції, місцеві громади, суб'єкти підприємництва практично всіх галузей економіки.

Пріоритетами цифрової трансформації бізнесу загалом або його певних напрямів є широкий спектр як функціональних складових суб'єктів підприємництва, так і відповіді на змінення зовнішнього оточення, усвідомлення необхідності власного пристосування до потреб споживачів/ринків. Тобто впровадження

й адаптація до цифрових технологій набувають першочергового значення для підприємств, які прагнуть конкурувати в різноманітних умовах і досягати певних цілей. Постійний розвиток цифрових технологій, їх складність і ресурсоємність (за часом, інвестиціями, кадровою складовою) вимагають від вищого менеджменту бізнес-суб'єктів не лише цілковитої підтримки, але й повної інкорпорації до їх структури. Недотримання цих вимог не дає змоги досягти успіху, що підтверджується висновками Boston Consulting Group, за якими лише 30% компаній успішно здійснюють цифрову трансформацію [1].

Цілком природне прагнення сучасних споживачів якнайшвидше отримувати від підприємницької спільноти найцінніші інструменти вирішення власних проблем генерує наступні цілі цифрової трансформації бізнесу. Так, опитування топ-менеджменту представників лідерів цифрової трансформації виявило щонайменше шість провідних цілей, які вони прагнули досягти, реалізуючи проєкти цифрової трансформації. Ними стали (за пріоритетністю): досвід роботи з клієнтами (23%); технологічна інфраструктура (17%); ефективність процесів (16%); управління даними (14%); корпоративна культура (10%); досвід співробітників (5%) [2].

Такі цільові орієнтири можна вважати не лише результатами цифрової трансформації, але й тими конкурентними перевагами, яких набуває суб'єкт господарювання. Усі вони в сукупності роблять підприємства більш гнучкими, тобто здатними постійно вдосконалюватися та швидко розвиватися, особливо, якщо йдеться про цифрові процеси. Гнучкий бізнес ліпше підготовлений долати невизначеність і мінливість зовнішнього середовища через визначення меж і ступенів відповідальності та підзвітності, зменшення/уникнення ризиків і досягнення конкретних результатів. Звідси, цілком логічним є виникнення термінів «гнучка трансформація» та її результативної похідної «двигун гнучкого впливу», які набувають все більшого поширення [3].

Так, за даними McKinsey&Co, перехід підприємства до гнучкого стану може спричинити досить значне збільшення прибутку (від 20 до 30%) [3]. Такий результат досягається внаслідок синергії інших вигід, отримуваних від гнучкої трансформації, а саме: залучення власних співробітників (+20...30%), задоволеності клієнтів (+10... 30%), операційної ефективності (+30...50%). Підприємства під час вибору типу трансформаційних заходів можуть обирати як одну з будь-яких, вищезазначених цілей (результатів/вигід), так і дві або всі три. Цілком зрозуміло, що ступінь досягнення бажаної цілі (ре-

зультату/вигоди) залежить від стартових позицій підприємства (його цифрової зрілості та готовності до гнучких перетворень). За нижчої позиції, вищих амбіцій керівництва та комплексного підходу до цифрової трансформації бізнесодиниця може досягти й більших результатів. До того ж, покращення фінансових показників на 20...30% не завжди ототожнюються з аналогічним приростом прибутку (скороченням збитків), а характеризує аналогічний відсоток зменшення витрат, реінвестування коштів у розвиток тощо.

Гнучкість також свідчить про спроможність підприємства втілювати інновації, виявляти прогалини у власній діяльності та нові можливості цифрового розвитку.

Разом із трансформацією наявного клієнтського досвіду, трансформоване підприємство набуває нового якіснішого розуміння ролі даних, а отже й управління на цій основі. Адже структурована (особисті дані клієнтів) та неструктурована (показники й індикатори соціальних мереж) інформація, отримана від цифрового маркетингу й об'єднана з іншими даними багатьох аспектів бізнесу, дозволяє підприємству оптимізувати власні стратегії (бізнес-моделі, бізнес-процеси) для досягнення ще кращих результатів.

Ще однією вагомою перевагою цифрової трансформації стає оновлення навичок та знань персоналу підприємства, що досягається задоволенням зростаючого попиту на: аналітиків даних і вчених; фахівців зі штучного інтелекту й машинного навчання, великих даних, цифрового маркетингу та стратегії, автоматизації процесів, розвитку бізнесу, цифрової трансформації [4], — здатних власними знаннями підтримати зростання та конкурентні переваги.

Цифрова трансформація є як потужним інструментом, так і результатом змінення корпоративної культури, а також вагомою стратегічною конкурентною перевагою.

Завдяки цифровій трансформації підприємства мають змогу об'єднувати не лише власних співробітників, але й консолідувати бізнес-процеси й окремі операції, що знову ж таки веде до зміни його архітектури, кращого розуміння своєї цільової аудиторії та задоволення її потреб і запитів.

Список використаних джерел

1. BCG's Approach to Driving a Digital Transformation. URL: https://www.bcg. com/capabilities/digital-technology-data/digital-transformation/overview.

2. Hill L.A., Le Cam A., Menon S., Tedards E. Digital Transformation: A New Roadmap for Success. URL: https://hbswk.hbs.edu/item/leading-in-the-digital-era-a-new-roadmap-forsuccess.

3. Wouter A., Handscomb Ch., Ludolph J., Róna D., West D. Enterprise agility: Buzz or business impact? URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizationalperformance/our-insights/enterprise-agility-buzz-or-business-impact.

4. The Future of Jobs Report 2020. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_ Future_of_Jobs_2020.pdf.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Матвійчук А.Л.
4 курс, група ФН-21-1-lk, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Жигар Н.М., к.е.н., доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Ринок перестрахування в Україні, як і в багатьох інших країнах, відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості страхових компаній. Однак, в Україні він стикається з цілим рядом проблем, які обмежують його розвиток і ефективність. Далі будуть розглянуті основні проблеми, з якими зіштовхується цей ринок, а також запропоновані можливі шляхи їх подолання.

Розглянемо проблеми розвитку ринку перестрахування в Україні.

Низька фінансова стабільність національних страхових компаній. Однією з головних проблем є низька фінансова стабільність деяких національних страхових компаній. Багато компаній не мають достатньо власного капіталу для ефективного покриття великих ризиків, що змушує їх активно користуватися послугами перестрахування. Однак недостатній рівень капіталізації призводить до того, що українські компанії не можуть адекватно конкурувати на міжнародному ринку перестрахування, де вимоги до фінансової стійкості значно вищі [4].

Шляхи вирішення: підвищення мінімальних вимог до капіталу страхових компаній через внесення змін до законодавства. Вдосконалення корпоративного управління та підвищення рівня фінансової прозорості в діяльності страхових компаній. Сприяння залученню іноземних інвестицій для підвищення фінансової стійкості компаній.

Залежність від міжнародних перестрахувальників. Українські страхові компанії, як правило, сильно залежні від міжнародних пе-

рестрахувальних компаній, що обмежує можливості розвитку національного ринку перестрахування. В умовах політичної та економічної нестабільності, а також через глобальні кризові явища, ризики для іноземних перестрахувальників значно зростають, і вони можуть зменшити свою присутність на українському ринку.

Шляхи вирішення: підтримка розвитку національних перестрахувальних компаній через фінансові та регуляторні стимули. Поглиблення співпраці між державою та приватними компаніями для створення сприятливих умов для розвитку місцевих перестрахувальників. Створення умов для розвитку інститутів, які можуть виступати як альтернативні перестрахувальники, зокрема через створення національних перестрахувальних резервів або фондів [2].

Невизначеність регуляторної політики. Нерідко змінюється законодавча та нормативно-правова база, що регулює ринок перестрахування. Часті зміни у правилах та вимогах можуть дезорієнтувати учасників ринку і ускладнюють планування діяльності. Це також знижує довіру до ринку та відлякує потенційних інвесторів.

Шляхи вирішення: підвищення стабільності та передбачуваності регулювання ринку перестрахування шляхом створення довгострокових планів реформування ринку. Покращення координації між державними органами та страховими компаніями для формування прозорих та чітких правил діяльності на ринку. Розвиток міжнародної співпраці в рамках європейських та світових стандартів у сфері перестрахування.

Проблеми з ліквідністю на ринку. Ліквідність на ринку перестрахування в Україні часто залишається на низькому рівні. Багато компаній мають труднощі із своєчасним виконанням своїх зобов'язань через недостатню кількість фінансових ресурсів. Це підвищує ризики для страховиків та перестрахувальників, оскільки може призвести до затримок у виплатах і знижувати рівень довіри з боку клієнтів.

Шляхи вирішення: вдосконалення управління ліквідністю через модернізацію фінансових інструментів та обслуговування клієнтів. Підтримка політики зворотного викупу ризиків, що дозволяє зберігати ліквідність у разі невизначеності. Покращення доступу до фінансових ресурсів через взаємодію з міжнародними фінансовими установами та банками.

Підвищені ризики через природні катастрофи та війни. Особливо в останні роки український ринок перестрахування стикається з високими ризиками через природні катастрофи, а також через геополітичну ситуацію, зокрема війну в Україні. Це веде до зростання

вартості перестрахування і змушує компанії шукати нові способи зниження ризиків [5].

Шляхи вирішення: розвиток інноваційних інструментів для покриття катастрофічних ризиків, зокрема, через використання катастрофічних облігацій (cat bonds). Створення національних резервів для покриття ризиків від стихійних лих. Стратегічне партнерство з міжнародними перестрахувальниками для розподілу високих ризиків [1].

Розглянемо перспективи розвитку ринку перестрахування в Україні. Ринок перестрахування в Україні має значний потенціал для розвитку. Завдяки реформам, що здійснюються в галузі, та інвестиціям у модернізацію інфраструктури, українські страхові компанії можуть збільшити свою частку на міжнародному ринку перестрахування. Важливими кроками для розвитку ринку є [3]:

– продовження удосконалення законодавчої бази та адаптація українського ринку до міжнародних стандартів;

– розвиток національних перестрахувальних компаній і створення сприятливих умов для їхньої діяльності;

– посилення фінансової стійкості національних страхових компаній і вдосконалення їхньої управлінської практики.

Ринок перестрахування в Україні стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток. Однак, шляхом розробки ефективної регуляторної політики, підтримки національних перестрахувальних компаній та інвестицій в інноваційні фінансові інструменти можна значно покращити ситуацію і створити умови для сталого розвитку ринку перестрахування в Україні.

Список використаних джерел

1. Александрова М.М. Страхування : навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2002. 208 с.

2. Базилевич В.Д. Страхування : підручник. Київ : Знання, 2008. 1019 с.

3. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». Національний банк України. Київ, квітень 2020. 28 с. URL: https://bank.gov.ua/ news/all/bila-knigamaybutnyeregulyuvannya-rinku-strahuvannya.

4. Братюк В.П. Перестрахування в Україні. *Економіка управління національним господарством.* Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. № 10. С. 144–147.

5. Братюк В.П. Сучасний стан страхового ринку в Україні. *Економіка та управління підприємствами. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. Вип. 2. 2022. URL: http://tnv- econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/ 244/239 (дата звернення: 29.03.2024).

РОЛЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО МАРКЕТОЛОГА

Миколаюк Ю.О.
2 курс, група ЗМК-24-1ФМБ, спеціальність «Маркетинг»,
Фаховий коледж бізнесу та аналітики.

У статті досліджується значення освіти, науки та духовності у становленні сучасного фахівця з маркетингу. Розглядаються особливості підготовки молоді до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації, виклики морального вибору в маркетинговій практиці, а також роль наукової активності у розвитку критичного мислення та креативного підходу. Авторка робить висновок, що гармонійне поєднання знань, навичок та ціннісних орієнтирів є ключем до формування успішного, відповідального маркетолога.

Вступ. У сучасному світі маркетинг стрімко розвивається, реагуючи на нові технології, зміни в суспільстві, глобалізацію та зростаючу роль соціальних мереж. Водночас, професія маркетолога вимагає не лише технічних знань, а й етичної зрілості, внутрішніх переконань і здатності до критичного мислення. У зв'язку з цим актуальним є питання: як саме освіта, наука і духовність впливають на формування фахівця, що працює в сфері маркетингу?

Освіта як фундамент професіоналізму

Освіта є основним інструментом підготовки майбутнього маркетолога. У закладах фахової передвищої та вищої освіти студенти отримують базові знання з економіки, менеджменту, психології, інформаційних технологій та комунікацій. Однак справжня цінність освіти полягає у формуванні особистості, здатної до самостійного мислення, відповідального вибору та постійного саморозвитку.

У сучасному маркетинговому середовищі важливо не просто знати теорію, а вміти застосовувати її на практиці, зокрема через кейс-методи, проєктну роботу, участь у бізнес-симуляціях, конференціях та стартап-проєктах.

Наука як шлях до інноваційного мислення

Участь молоді в наукових дослідженнях формує здатність до глибшого розуміння маркетингових процесів. Аналітичне мислення, розробка гіпотез, експериментування з методами просування, вивчення поведінки споживачів — усе це невід'ємна частина розвитку сучасного фахівця.

Залучення студентів до науково-дослідної діяльності сприяє розумінню ринку на глибинному рівні, підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці та стимулює до подальшої освіти. Крім того, саме наука навчає не брати речі за «готову істину», а шукати власні відповіді на складні питання.

Духовність як моральна основа професії

Маркетинг як сфера діяльності має значний вплив на суспільство — він формує попит, поведінку споживачів, впливає на світогляд. У зв'язку з цим маркетолог несе моральну відповідальність за інформацію, яку транслює, та методи, які використовує.

Формування духовних якостей — чесності, порядності, поваги до людини — є запорукою етичного ведення бізнесу. Недобросовісна реклама, маніпуляції, фейкові відгуки, нав'язування зайвих потреб — усе це приклади, коли відсутність внутрішніх моральних засад шкодить не тільки репутації компанії, але й довірі споживачів у цілому.

У сучасному світі цінуються не просто «вмілі продавці», а особистості, здатні бути амбасадорами етичного підходу в бізнесі.

Висновки. Сучасний маркетолог має бути не лише фахівцем, що володіє інструментами аналізу та просування продукції, а й громадянином, який діє в межах етичних норм і моральної відповідальності. Формування такої особистості можливе лише за умови цілісного підходу до освіти, активної участі в науковій діяльності та плекання духовних цінностей.

Молодь як рушійна сила майбутнього повинна не тільки прагнути до професійного зростання, але й усвідомлювати важливість особистої відповідальності за зміни, які вона несе в суспільство.

Список використаних джерел

1. Бутенко Н.В. Етика в маркетингу : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 192 с.

2. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.

3. Котлер Ф., Келлер К. Маркетинг менеджмент. Київ : Вільямс, 2020. 832 с.

ВИКОРИСТАННЯ BIG DATE ТА АНАЛІТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ МАРКЕТИНГУ

Михайленко О.В.
2 курс, група МК-24-1ФМБ, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач
кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

Використання даних клієнтів для адаптації маркетингових кампаній стало першочерговою необхідністю сучасних маркетингових стратегій, насамперед завдяки появі великих даних. Аналізуючи різні джерела, маркетологи мають змогу досягти глибшого розуміння споживчих переваг і поведінки [1]. Це дозволяє створювати високоцільові маркетингові кампанії, ефективно охоплюючи потрібну аудиторію з потрібним повідомленням у потрібний час. Наприклад, компанії можуть сегментувати свою аудиторію на основі купівельних звичок, демографічних даних або поведінки в Інтернеті, дозволяючи індивідуальні маркетингові заходи, які більше резонують із споживачами. Цей рівень персоналізації не тільки покращує залучення клієнтів, але й сприяє вищим коефіцієнтам конверсії, оскільки потенційні клієнти з більшою ймовірністю реагуватимуть на маркетинг, який на їхню думку відповідає їхнім потребам.

Прогностична аналітика має основне значення у прогнозуванні ринкових тенденцій, пропонуючи маркетологам можливість передбачати зміни ринку та завчасно коригувати свої стратегії. Аналізуючи історичні дані та виявляючи закономірності, прогнозна аналітика може прогнозувати майбутні тенденції, забезпечуючи підприємствам конкурентну перевагу [2]. Компанії можуть використовувати цю інформацію, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо запуску продуктів, стратегій ціноутворення та рекламних заходів. Наприклад, якщо прогностична аналітика вказує на тенденцію до зростання екологічно чистих продуктів, компанія може відповідно скоригувати свої запаси та маркетингові стратегії, щоб скористатися цим попитом. Цей проактивний підхід не тільки оптимізує маркетингові витрати, але й підвищує здатність компанії відповідати очікуванням споживачів, таким чином зміцнюючи її позиції на ринку.

Персоналізація клієнтського досвіду за допомогою аналізу даних змінює спосіб взаємодії компаній зі своїми клієнтами. Використо-

вуючи Big Data, компанії можуть створити унікальний досвід для окремих користувачів, таким чином підвищуючи задоволеність і лояльність клієнтів [3]. Статистика на основі даних дозволяє компаніям зрозуміти вподобання клієнтів і передбачити їхні потреби, дозволяючи їм пропонувати персоналізовані рекомендації та послуги. Наприклад, служби потокового передавання використовують історію переглядів і налаштування, щоб пропонувати вміст, який відповідає смакам користувача, підвищуючи залученість і утримання. Цей рівень персоналізації створює більш глибокий зв'язок між брендом і споживачем, зміцнюючи лояльність і заохочуючи повторний бізнес, що в кінцевому підсумку сприяє довгостроковому успіху.

Український маркетинг помітно трансформується завдяки інтеграції передових аналітичних платформ, які стають дедалі популярнішими серед компаній, які прагнуть оптимізувати свої стратегії. Ці інструменти дозволяють компаніям збирати та обробляти величезні обсяги даних, допомагаючи їм приймати обґрунтовані рішення, які можуть призвести до збільшення продажів і покращення досвіду клієнтів [4]. Крім того, такі платформи, як Tableau і Power BI, набувають популярності завдяки своїм можливостям візуалізації даних, що дозволяє маркетологам інтерпретувати складні набори даних за допомогою інтуїтивно зрозумілих візуальних представлень.

Інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання в аналіз даних революціонізує український сектор маркетингу, надаючи компаніям потужні інструменти для прогнозування ринкових тенденцій і персоналізації досвіду клієнтів. Використовуючи аналітику, керовану штучним інтелектом, підприємства можуть автоматизувати обробку даних, ідентифікувати закономірності та генерувати прогностичну інформацію для прийняття стратегічних рішень. Алгоритми машинного навчання, наприклад, можуть аналізувати минулі взаємодії споживачів, щоб прогнозувати майбутню поведінку та вподобання, дозволяючи маркетологам точніше адаптувати свої кампанії. Цей рівень персоналізації не тільки підвищує задоволеність клієнтів, але й створює лояльність до бренду, оскільки споживачі відчувають, що їх розуміють і цінують бренди, з якими вони співпрацюють. Таким чином, впровадження технологій ШІ в маркетинг відкриває нові горизонти прийняття рішень, що дозволяє українським компаніям залишатися конкурентоспроможними в цифровому середовищі, що швидко розвивається.

Подолання інтеграції даних і проблем із якістю є ще одною важливою особливістю використання великих даних в українському мар-

кетингу. Компанії часто стикаються з проблемами консолідації даних із багатьох джерел, що може призвести до невідповідностей і неточностей [4]. Щоб вирішити ці проблеми, вони впроваджують складні системи керування даними, які сприяють бездоганній інтеграції та забезпечують якість даних. Це передбачає використання методів очищення даних для видалення дублікатів і виправлення помилок, тим самим підвищуючи надійність розуміння, отриманого з даних. Крім того, застосування стандартизованих форматів даних може спростити процес інтеграції та покращити сумісність даних на різних платформах. Вирішуючи ці проблеми з інтеграцією та якістю, компанії можуть розкрити повний потенціал аналітики великих даних, забезпечуючи більш обґрунтоване прийняття рішень і стратегічне планування.

Отже, використання великих даних та аналітики стало базовим чинником трансформації сучасного маркетингу, зокрема в Україні. Завдяки аналізу клієнтських даних компанії отримують змогу глибше розуміти поведінку та вподобання споживачів, створюючи персоналізовані кампанії, що підвищують ефективність комунікації та конверсії. Прогностична аналітика дозволяє передбачати ринкові зміни й проактивно адаптувати стратегії, а інтеграція штучного інтелекту й машинного навчання відкриває нові горизонти для персоналізації клієнтського досвіду. Водночас, подолання викликів із якістю та інтеграцією даних є критично важливим для досягнення точності та достовірності отриманих інсайтів. Таким чином, компанії, які успішно поєднують сучасні технології з ефективним управлінням даними, здобувають стратегічну перевагу й зміцнюють свою конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел

1. Кухта Є.А., Восковнюк С.Є., Рожнова Ю.С., Держипільський А.І., Ковшова І.О. Вплив «Big Data» на маркетингові дослідження в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 163–167. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/ de771544-afd5-4e96-9251-d39530c64c09/download.

2. Коростова І.О. Big Data в маркетингу. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/74.pdf.

3. Сотніков Ю., Єрешко А. Big Data як основоположний підхід у створенні портрета цільового споживача. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. № 1 (264). С. 114–135. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2608.

4. Складенко К.В. Маркетингова стратегія як інструмент конкурентоспроможності підприємства. URL: https://dspace.dsau.dp.ua.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Міхнюк Д.С.
аспірант, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Дубас Р.Г., д.е.н., професор,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Державне спеціалізоване лісогосподарське підприємство «Ліси України» є одним із найбільших лісокористувачів Європи та найбільшим лісокористувачем України (6,6 млн га земель державного лісового фонду) [1]. Підприємство не має державного фінансування, самостійно забезпечуючи господарську діяльність. Земельні ділянки лісогосподарського призначення перебувають у державній власності і передані ДП «Ліси України» в постійне користування. ДП «Ліси України» складається з центрального апарату, 12 філій з 97 надлісництвами, до складу яких входить 1343 лісництва. Об'єднання в 2022 році 150-ти окремих суб'єктів господарювання в одну юридичну особу стало радикальною трансформацією вже традиційно усталеній структурі та системі управління галуззю.

Дослідження ефективності здійснених заходів щодо системи управління може буде об'єктивним лише після аналізу публічної фінансової звітності ДП «Ліси України» [2–3]. Зокрема, за два роки функціонування (2023–2024 роки), основний фінансово-економічний показник підприємства — чистий прибуток — мав суттєве зменшення (на 0,39 млрд грн або на 13,6%). За твердженням керівництва ДП «Ліси України», таке зниження рівня прибутковості обумовлене низкою чинників [4]:

1. Широкомасштабне вторгнення росії призвело до зростання інфляції, що сформувало індекс споживчих цін на рівні 112% у порівнянні грудня 2023 і 2024 років. В той же час, вартість одного знеособленого метра кубічного деревини за той же період зросла лише на 5%. Тобто, випереджаючі темпи росту цін на паливно-матеріальні матеріали, тарифи на електроенергію та комунальні послуги, вартість послуг сторонніх організацій над темпами росту ціни основної продукції підприємства обумовили зменшення рівня його чистого доходу.

2. Значно зросли обсяги безоплатної передачі лісової продукції Збройним Силам України, що обумовлює зменшення дохідної частини бюджету підприємства.

Аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності ДП «Ліси України» свідчить про негативне зниження рентабельності діяльності на 14,4%, позитивне зниження зносу основних засобів на 4,0%, негативне зменшення обсягів заготівлі деревини на 3,8%, незначне зменшення загальної площі лісів, переданих підприємству в постійне лісокористування (-0,01%), позитивне зростання показника продуктивності праці на 16,5% та скорочення персоналу підприємства на 14,1% [2–3].

Тобто, можна зробити висновок про неоднозначні економічні результати діяльності ДП «Ліси України», зокрема, щодо суттєвого зменшення показника рентабельності та незначного зниження обсягів заготівлі деревини. Зміна останнього показника може свідчити і про зниження внутрішнього попиту, і про брак робітників в галузі (постійна мобілізація і відповідна наявність низки вакантних посад), і про не завжди ефективну роботу менеджменту підприємства.

Позитивним тенденціями є суттєве зростання продуктивності праці та зменшення зносу основних засобів. Це обумовлюється процесом оновлення техніки та обладнання, з одного боку, та зменшенням чисельності працюючих, з іншого.

В свою чергу, розглядаючи коефіцієнт ліквідності 2023 (1,1) та 2024 (1,1) років, можна впевнено стверджувати про стабільне його значення в межах нормативного рівня. Коефіцієнти платоспроможності (2023 р. — 0,54; 2024 р. — 0,64) та абсолютної ліквідності (2023 р. — 0,27; 2024 р. — 0,44) позитивно збільшилися та мали значення в межах нормативних рівнів (розраховано автором за [2–3]).

Показники фінансової стійкості ДП «Ліси України» вказують, що значення коефіцієнтів заборгованості (2023 р. — 0,46; 2024 р. — 0,36) та фінансування (2023 р. — 0,86; 2024 р. — 0,55) позитивно зменшилися, значення коефіцієнта забезпеченості поточних активів власним оборотним капіталом (2023 р. — 0,08; 2024 р. — 0,09) позитивно збільшилося, а значення коефіцієнтів покриття запасів (2023 р. — 0,90; 2024 р. — 0,78) та маневреності власного капіталу (2023 р. — 0,07; 2024 р. — 0,05) мали негативну тенденцію до зменшення.

Таким чином, в результаті здійсненої оцінки фінансового стану ДП «Ліси України» можна відзначити такі тенденції:

– підприємство характеризується достатнім рівнем ліквідності та платоспроможності, що дає змогу стверджувати про його можливість своєчасно та в повному обсязі виконувати свої поточні та довгострокові зобов'язання;

– маючи достатній запас власних фінансових ресурсів підприємству властива задовільна фінансова стійкість, хоча окремі її показники мали негативні тенденції до погіршення на кінець періоду дослідження.

Проведене дослідження доводить, що в короткостроковій перспективі сформовано достатньо ефективну систему управління в питанні формування належного фінансового стану ДП «Ліси України», що свідчить про достатньо виважену систему управління суб'єктом господарювання, але поточні виклики, пов'язані, перш за все, з повномасштабним вторгненням, негативно вплинули на погіршення фінансових результатів його діяльності в 2024 році.

Список використаних джерел

1. Про ДП «Ліси України». Офіційний сайт ДП «Ліси України». URL: https://e-forest.gov.ua/about-us/.

2. Фінансова звітність ДП «Ліси України» за 2024 рік. URL: https://e-forest.gov.ua/finansova-zvitnist-za-2024-rik/.

3. Фінансова звітність ДП «Ліси України» за 2023 рік. URL: https://e-forest.gov.ua/finansova-zvitnist-2023/.

4. Звіт про управління ДП «Ліси України» за 2024 рік. URL: https://e-forest.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/DP-LISY-UKRAINY_Zvit-pro-upravlin nia-za-2024.pdf.

ІННОВАЦІЙНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Надьон І.А.
4 курс, група ЗФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5373-1726

Ціна є ключовим індикатором ринкової діяльності підприємства, оскільки одночасно виконує функції інструменту просування та реалізації продукції, а також формує економічну основу його подальшого розвитку — прибуток.

Попри наявність значної кількості підходів до трактування дефініції «ціна», загальний підхід є досить усталеним: ціна має забез-

печувати відшкодування витрат на виробництво продукції та створювати прибуток як основу економічної ефективності та джерело зростання підприємства. Саме тому підбір ефективної і релевантної вимогам часу методики ціноутворення набуває стратегічного значення, адже дозволяє підприємству не лише адаптуватися до умов ринкового середовища, а й забезпечити його конкурентоспроможність на глобальному ринку.

Зважаючи на посилення міжнародної колаборації, відкритість європейських ринків і зміну світових парадигм економічного господарювання, зокрема щодо нових екологічних стандартів, соціальної відповідальності та етичності бізнесу, все більшій кількості підприємств доводиться впроваджувати нові підходи до формування цінової політики.

Результати проведеного дослідження демонструють, що інновації в ціноутворенні ґрунтуються на досягненнях цифровізації, врахуванні змін поведінки споживачів та орієнтації на цілі сталого розвитку.

Типологізацію новітніх підходів до формування цінової політики, що використовується компаніями-продуцентами в Європі, представлено в табл. 1.

Кожен із представлених підходів до ціноутворення є наскрізним та таким, що для максимальної ефективності має бути інтегрованим до маркетингової стратегії, фінансового плану, бізнес-моделі господарюючого суб'єкта та векторів його стратегічного розвитку.

Разом з тим, перехід з традиційних до однієї з новітніх концепцій ціноутворення є релевантним управлінським кроком, адже дозволяє забезпечити конкурентоспроможність та підвищити адаптивність компанії до глобальних трендів фінансового менеджменту.

Зокрема, згідно з прогнозом IDC Worldwide Digital Transformation Spending Guide, у 2027 році світові витрати на цифрову трансформацію сягнуть майже 3,9 трильйона доларів США, а середньорічний сукупний темп зростання (CAGR) у Європі впродовж 2023–2027 років становитиме 16,1% [2]. Крім того, за даними дослідження KPMG, у 2025 році 94% опитаних компаній (з загального числа у 203 бізнес-респонденти) планують впровадження технологій на основі штучного інтелекту та машинного навчання в бізнес-процеси [3].

Усе це зумовлює нагальну потребу в застосуванні цифрових рішень та інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації діяльності вітчизняних підприємств — зокрема у сфері збору й оновлення даних, аналізу ринкових змін, моніторингу фінансових показників, а також у процесах ефективного ціноутворення на основі

отриманої інформації. Окреслені напрями інноваційної трансформації сприятимуть формуванню належного рівня конкурентоспроможності та стійкості українських бізнес-структур в умовах глобальних викликів і загроз.

Таблиця 1

Інновації у формуванні цінової політики в країнах ЄС

№ з/п	Інноваційний підхід	Основний зміст	Компанії-прихильники	Ефект від впровадження
1	Динамічне ціноутворення *(Dynamic Pricing)*	Ціни змінюються в реальному часі залежно від попиту, ринку, поведінки	Booking.com (Нідерланди), Ryanair (Ірландія), Lufthansa (Німеччина)	Оптимізація доходу, адаптація до попиту, автоматизація
2	Ціноутворення за цінністю *(Value-Based Pricing)*	Ціна залежить від цінності для клієнта, а не витрат чи конкурентів	IKEA (Швеція), SAP (Німеччина)	Вища маржинальність, стратегічне позиціювання, клієнтська лояльність
3	Моніторинг цін конкурентів *(Digital Price Monitoring)*	Аналіз ринку та конкурентів за допомогою цифрових систем	Zalando (Німеччина), Carrefour (Франція), MediaMarkt (Німеччина)	Утримання конкурентної позиції, оперативне реагування
4	Екологічне *ціноутворення (Eco-Friendly Pricing)*	Ціна враховує екологічність виробництва, сталий розвиток	Ecover (Бельгія), BMW (Німеччина)	Додаткова вартість бренду, підтримка ESG-іміджу, лояльність еко-клієнтів
5	Індивідуалізоване ціноутворення *(Personalized Pricing)*	Ціни/знижки персоналізовані за поведінкою або даними клієнта	H&M (Швеція), Otto Group (Німеччина), Tesco (Великобританія)	Підвищення конверсій, ефективний CRM, підвищення середнього чеку

Джерело: складено автором на основі [1].

Список використаних джерел

1. Лагодієнко В., Мільчева В., Голодонюк О., Брайко М. Сучасні тенденції маркетингового ціноутворення та їх вплив на попит. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. 334 (5). С. 584–590. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-90 (дата звернення: 02.04.2025).

2. IDC: Світові витрати на цифрову трансформацію продовжать траєкторію двозначного зростання. *Ко IT для бізнесу.* 2023. URL: https://ko.com.ua/idc_ prognoz_svitovih_vitrat_na_cifrovu_transformaciyu_prodovzhit_dvoznachnu_trayektoriyu_zrostannya_145556?utm (дата звернення: 02.04.2025).

3. KPMG. Чемпіони діджиталізації 2024. URL: https://kpmg.com/ua/uk/home/ insights/2025/01/chempiony-didzhytalizatsiyi-2024.html (дата звернення: 02.04.2025).

ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ: ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Неділько С.М.
1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Дивинська Ю.А., ст. викладач,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

У сучасних умовах стрімкої трансформації економічного середовища та зростаючої конкуренції на ринку праці підприємства змушені шукати нові та більш ефективні інструменти управління людськими ресурсами. Одним із ключових механізмів підвищення продуктивності праці, формування відповідального ставлення до обов'язків та зміцнення внутрішньої корпоративної культури є система мотивації персоналу. Зокрема, фінансова мотивація відіграє провідну роль як найбільш зрозумілий, вимірюваний і прямий інструмент впливу на результати діяльності працівників [1].

Дослідження Гарвардської школи бізнесу доводять, що лише 10% співробітників працюють стабільно — або ефективно, або неефективно. У той час як решта 90% демонструють змінні результати, які значною мірою залежать від правильно поставлених завдань і стимулів [2]. Це свідчить про виняткову важливість грамотно побудованої мотиваційної політики, яка базується на індивідуальному підході та адаптації до потреб конкретних груп працівників.

Під мотивацією персоналу слід розуміти сукупність зовнішніх та внутрішніх чинників, що спонукають індивіда до виконання своїх професійних обов'язків з максимальною віддачею. У цьому контексті фінансова мотивація є невід'ємною складовою загальної системи управління персоналом і має безпосередній вплив на економічні

інтереси працівника, формуючи його поведінкову модель у межах організації.

До найбільш поширених та ефективних інструментів фінансової мотивації належать:

1. *Система преміювання та бонусів*, яка дозволяє швидко реагувати на досягнення як індивідуального, так і командного рівня. Компанія *WalkMe*, наприклад, успішно реалізує практику командного бонусування, що не лише підвищує ефективність виконання завдань, а й формує довіру та солідарність у колективі [1].

2. *Оплата за результат*, що базується на досягненні ключових показників ефективності (KPI), забезпечує стимул до ініціативної та відповідальної праці. Такий підхід активно застосовується у високотехнологічних компаніях, зокрема в *Google* та *Salesforce*, де винагорода напряму пов'язана з досягненням цілей [4].

3. *Наявність розширеного соціального пакета*, включаючи медичне страхування, гнучкий графік, абонементи до фітнес-центрів, програму підтримки ментального здоров'я тощо. Компанія *SAP*, наприклад, активно інвестує в добробут працівників, підкреслюючи важливість балансу між роботою та особистим життям [3].

4. *Санкції та штрафні механізми* застосовуються як метод підтримання дисципліни, однак ефективність такого підходу значною мірою залежить від справедливості, прозорості й поєднання з системою заохочення. Дослідження *PwC* підтверджують, що у разі переважання покарань над винагородами ризик демотивації персоналу суттєво зростає [3].

Отже, оптимальною вважається мотиваційна система, що передбачає збалансоване поєднання заохочень і санкцій, із чітким розумінням працівниками причин нарахування винагород або застосування штрафів. Такий підхід забезпечує прозорість управлінських рішень і формує атмосферу довіри в колективі.

Однак виключно фінансова мотивація не гарантує стабільного зростання ефективності. Вона має бути доповнена *нематеріальними стимулами*, серед яких особливо значущими є: можливості професійного зростання, система внутрішнього просування, суспільне визнання досягнень, залучення до прийняття рішень, розвиток емоційного інтелекту, підтримка позитивного психологічного клімату.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що фінансова мотивація персоналу виступає не лише інструментом управлінського впливу, а й важелем формування конкурентоспроможного середовища всередині організації. Найефективнішими визнаються інтегровані

мотиваційні системи, які одночасно враховують матеріальні та нематеріальні аспекти, будуються на принципах прозорості, об'єктивності та орієнтації на довгостроковий результат. Комплексний підхід до формування мотиваційної стратегії дозволяє зменшити плинність кадрів, зміцнити лояльність працівників та забезпечити стабільний розвиток підприємства в умовах мінливого ринкового середовища.

Список використаних джерел

1. Future of work and skills: pwc. *PwC*. URL: https://www.pwc.com/gx/en/issues/workforce/future-of-work-and-skills.html (date of access: 05.04.2025).

2. The science of employee motivation. *Advanced Leadership Consulting*. URL: https://leadershipconsulting.com/the-science-of-employee-motivation/ (date of access: 05.04.2025).

3. Коваль З. Аналіз можливостей інтегрування міжнародного досвіду мотивування персоналу в систему управління українських підприємств. *Економічний простір*. 2024. № 195. С. 172–176. DOI: https://doi.org/10.30838/ EP.195.172-176.

4. Прохоровська С.А. Мотивація персоналу підприємств в умовах сучасних викликів. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 2 (02). С. 45–48. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-8 (дата звернення: 08.04.2025).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Німенко Д.В.
2 курс, аспірантура, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5373-1726

Інноваційні підходи до стратегічного розвитку підприємств, орієнтовані на сталий розвиток та інтеграцію ESG-принципів (екологічних, соціальних і управлінських аспектів), набувають все більшої актуальності в умовах швидких трансформацій глобального ринку, масштабної цифровізації усіх організаційно-технологічних процесів господарської діяльності, а також змін у очікуваннях та відповідних соціально-економічних вимогах до бізнесу.

Зростання кількості досліджень в царині ESG протягом останніх років доводять зацікавленість з боку наукової спільноти України до питань протидії численним викликам нової ери, серед яких зміна клімату, соціальні нерівності та стратифікація суспільства, боротьба

з дискримінацією в складі системи менеджменту та управлінської політики. Водночас, масштаб таких подій, як осінній форум «ESG & Compliance Forum-2024», демонструє консолідацію зусиль фахівців і експертів-практиків з різних сфер українського бізнесу у пошуку актуальних інноваційних рішень, здатних сприяти сталому розвитку та довгостроковому успіху саме на основі принципів ESG.

Відтак, інтеграція підходів сталого розвитку в бізнес-моделі наразі виступає ключовим фактором створення довгострокової цінності бізнесу для всіх зацікавлених сторін через узгодження економічних цілей з соціальними та екологічними пріоритетами [1]. Впровадження таких стратегій сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, зміцненню їхньої репутації та забезпеченню довгострокової стійкості. Зокрема, позитивний досвід таких вітчизняних бізнес-структур як ОТП Банк, Укрзалізниця, Банк «Львів», UNIC, Таскомбанк, Укрсіббанк, АрселорМіттал, LIGA ZAKON, KPMG в Україні та ін., котрі активно працюють над зменшенням негативного впливу на довкілля та вирішенням соціальних проблем, свідчить про досягнення ними не лише фінансового успіху, але й покращення конкурентоспроможності на ринку [2].

Крім того, підприємства, що впроваджують ESG-принципи, демонструють високий рівень інвестиційної привабливості, що відкриває нові можливості для залучення фінансування. Так, європейський досвід дозволяє визначити позитивний тренд на фінансування проєктів із проактивною екологічною складовою, зорієнтованою на зниження викидів вуглекислого газу, використання енергоефективних технологій і раціональне використання природних ресурсів [3]. Ефективність даних проєктів вимірюється не лише зменшенням негативного впливу на навколишнє середовище, але й суттєвим скороченням операційних витрат підприємств, забезпечивши набуття економічних вигод.

В свою чергу інтеграція соціальних аспектів передбачає забезпечення рівних можливостей для працівників, дотримання прав людини, покращення умов праці та підтримку місцевих громад, що також є важливими складовими стратегії сталого розвитку. Актуальність даного підходу для українських компаній обумовлена не лише демографічними змінами, але й багаторічною потребою у забезпеченні інклюзивності бізнесу [4]. Так, забезпечення рівних можливостей для всіх учасників процесу сприятиме розвитку культури рівних можливостей у корпоративному середовищі, зменшить соціальні бар'єри та дозволить підприємствам залучати трудові таланти, що є гостро актуальним в умовах наявної кадрової кризи.

Слід зазначити, що впровадження ESG-принципів у стратегічний розвиток підприємств є важливим кроком для українських підприємств, особливо в контексті відновлення та розвитку національної економіки у повоєнний період. ESG-концепція слугує практичним інструментом участі бізнесу в досягненні глобальних цілей сталого розвитку, визначених до 2030 року, і сприяє покращенню довгострокової ринкової вартості компаній, підвищуючи їх стійкість до ризиків та відкриваючи нові можливості для залучення інвестицій в умовах відкритого ринку.

Зразковим кейсом інтеграції ESG-підходів у практику господарювання вітчизняних суб'єктів підприємництва є стратегія ProCredit Bank Ukraine. Даний банк активно впроваджує ESG-принципи, зокрема зменшує свій екологічний вплив, працює над підвищенням енергоефективності та соціальної відповідальності, а також бере участь у фінансуванні сталих проектів. Крім того, банк сертифікував свій головний офіс в Києві як «зелену» будівлю за стандартом EDGE, ставши першим таким об'єктом в Україні [5].

Однак на заваді масштабного впровадження ESG-стратегій як інноваційних підходів до розвитку бізнесу в Україні стають наступні виклики: відсутність єдиних стандартів розкриття нефінансової інформації в звітності, недостатня обізнаність підприємств про переваги сталого розвитку, обмежений доступ до фінансових ресурсів для реалізації даних ініціатив через постійні витрати на подолання наслідків війни. Подолання цих перешкод потребує активної участі держави, бізнесу та громадянського суспільства у створенні сприятливого середовища для сталого розвитку та підтримки інноваційних практик, а також залучення міжнародних партнерів і реалізації грантових програм для розвитку сталого соціально-відповідального інвестування [6].

Таким чином, інтеграція інноваційних підходів та ESG-принципів у стратегічний розвиток підприємств є необхідною умовою для забезпечення їхньої стійкості, конкурентоспроможності та відповідності сучасним вимогам глобального ринку. Водночас орієнтація на цілі сталого розвитку дозволить не лише поліпшити фінансові результати діяльності вітчизняних корпоративних суб'єктів, але й сприятиме активізації соціальної відповідальності та розвитку прогресивного бізнес-середовища на національному рівні.

Список використаних джерел

1. Швидка О. Інтеграція принципів сталого розвитку в бізнес-моделі підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 55. С. 16–24. URL: https://sedu.kneu.edu.ua/article/view/sedu_55_2024_16_24 (дата звернення: 25.03.2025).

2. LIGA ZAKON. Підсумки ESG & Compliance Forum-2024: стратегії управління ESG-ризиками та дотримання стандартів комплаєнс URL: https://biz.ligazakon.net/news/230786_pdsumki-esg—compliance-forum-2024-strateg-upravlnnya-esg-rizikami-ta-dotrimannya-standartv-komplans (дата звернення: 25.03.2025).

3. Гура В., Берданова О. Відновлення та розвиток підприємництва в Україні на основі ESG-концепції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 2 (50). С. 68–73. URL: https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.68-73 (дата звернення: 26.03.2025).

4. Пшибельський В., Цимбалюк С., Солов'янчик І. Інклюзивні підходи до інтеграції соціальної відповідальності в управління потенціалом організації. *Інноваційна економіка.* 2024. № 3 (99). С. 137–146. URL: https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1286/1458 (дата звернення: 26.03.2025).

5. ProCredit Bank. Головний офіс ProCredit Банку першим в Україні сертифіковано за стандартом зеленого будівництва EDGE. 2023. URL: https://www.procreditbank.com.ua/news/golovniy-ofis—-prokredit-banku-per—-shim-v-ukrayini-sertifikovano-za-standartom-zelenogo-budivnictva-edge-advanced (дата звернення: 26.03.2025).

6. Колесник О.О. ESG-стандарти управління в досягненні цілей сталого розвитку. *Управління соціально-економічними системами в контексті сталого розвитку* : зб. наук. праць / за ред. В.В. Ковальчука. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2024. С. 415–423. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/ 95d5b443-869e-4e76-bb5f-27e99aee67d5/download (дата звернення: 26.03.2025).

ІННОВАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ: СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНИ

Норік Д.С.
2 курс, група БУ-21, спеціальність «Економіка»,
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія».
Науковий керівник: Васюренко Л.В., к.е.н., доцент,
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія».

Технологічний прогрес визначає темпи економічного зростання та конкурентоспроможність країни в сучасному світі. Україна, володіючи потужним науково-технічним потенціалом, активно розширює співпрацю з іншими державами та міжнародними організаціями, щоб впроваджувати інновації та модернізувати свою промисловість. Таке партнерство відкриває нові можливості: залучення інвестицій, обмін новітніми технологіями та інтеграцію у світовий науковий простір.

В реаліях сьогодення є дослідження питання, як саме міжнародне співробітництво впливає на технологічний розвиток України та які перспективи воно відкриває.

Для отримання результативних визначень необхідно виокремити наступні напрями дослідження:

– аналіз основних етапів технологічного/інноваційного розвитку України;

– визначення основних напрямів міжнародної співпраці;

– оцінювання впливу міжнародного співробітництва на модернізацію країни.

Багато науковців аналізують механізми залучення іноземних інвестицій та вплив міжнародного співробітництва на модернізацію виробничих процесів. Проблематика теми цікаво досліджується у праці М. Панченко «Цифрова трансформація як напрям післявоєнного відновлення та реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу України», де розглядається цифровізація та її вплив на ринок праці, економічні процеси та бізнес-моделі [3]. Доволі змістовним є дослідження І. Петрука «Технологічний обмін як пріоритетний напрям поглиблення євроінтеграції України», в якому розбирається перспектива розвитку європейської інтеграції України, її здатність використовувати інноваційний потенціал для зміцнення конкурентоспроможної економіки та ефективної взаємодії з європейським інноваційним середовищем [4].

Зростаючий попит на інноваційні та високотехнологічні продукти формує нові ринкові умови, стимулюючи підприємства до впровадження передових технологій. Однією з ключових технологічних парадигм сучасності є Індустрія 4.0, або Четверта промислова революція, яка передбачає інтеграцію цифрових технологій, штучного інтелекту, розширеної реальності та інших інноваційних рішень у виробничі процеси й управління підприємствами. Ця концепція спрямована на автоматизацію, підвищення ефективності, персоналізацію продукції та оптимізацію ресурсів. Вона змінює конкурентні стратегії національних економік, забезпечуючи підвищення продуктивності, персоналізацію продуктів і послуг, інтеграцію в глобальні ланцюги постачань, розвиток аналітики даних та кібербезпеки [5].

Держава активно стимулює цифровізацію економіки України, заохочуючи інноваційні та інвестиційні процеси. Повністю оцифровані державні ресурси допомагають громадянам відновлювати втрачені під час війни ресурси та забезпечують прозорість економічних процесів. До війни цифровий сектор України формував близько 4% ВВП, і навіть сьогодні уряд продовжує його розвиток, зосеред-

жуючи увагу на розширенні цифрової обізнаності населення та впровадженні сучасних технологій в економіку [3].

Перспективи європейської інтеграції України залежать від її інноваційного потенціалу, конкурентоспроможності та взаємодії з європейським і світовим інноваційним простором [4]. Міжнародне співробітництво України та ЄС базується на партнерстві, заснованому на спільних інтересах, що відповідають ринковій економіці, та визначається такими документами, як Договір до енергетичної Хартії 1994 року, Угода про асоціацію України та ЄС, Меморандум про взаєморозуміння в галузі енергетики та іншими угодами [6].

Співпраця з Європейським Союзом є ключовою для технологічного оновлення України. Застарілі технології та недостатній капітал ускладнюють модернізацію промисловості, що робить необхідним оновлення виробничих структур для досягнення сталого економічного розвитку та скорочення розриву із розвиненими країнами [4].

Підсумовуючи, можна сказати, що цифрові технології та автоматизація відкривають можливості для підприємств знижувати витрати, підвищувати якість і швидко адаптуватися до змін ринку [5]. Цифровізація національної економіки сприятиме реалізації інноваційного потенціалу, допомагаючи створити більш інклюзивне, підзвітне та підготовлене до майбутнього українське суспільство [3]. Для підвищення ефективності інвестиційного забезпечення інновацій підприємства повинні залучати агенції регіонального розвитку та транскордонні організації. Це сприятиме покращенню інвестиційного клімату, надаючи підприємствам підтримку у впровадженні інноваційних проектів, залученні інвестицій та оновленні бізнес-процесів [1]. Незважаючи на внутрішні труднощі, Україна продовжує розвивати інноваційні ініціативи, шукаючи шляхи вирішення проблем для підтримки сталого розвитку [2].

Список використаних джерел

1. Бас І. Напрями та засоби активізації інтегрованого інноваційного розвитку підприємства. 2024. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/ download/1153/1172/3560 (дата звернення: 04.04.2025).

2. Боковець В., Мороз О., Краєвська А. Перспектива інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. 2024. URL: https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/255/239 (дата звернення: 04.04.2025).

3. Панченко М. Цифрова трансформація як напрям післявоєнного відновлення та реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу України. 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2452/2371 (дата звернення: 04.04.2025).

4. Петрук І.О. Технологічний обмін як пріоритетний напрям поглиблення євроінтеграції України. 2024. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac. lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/2024_Conf/2024_Zbirnik_Stud_kafedra_OKAO_30.05.2024_LTEU_Kinc._1.pdf (дата звернення: 04.04.2025).

5. Попко О.В., Вербовський І.А. Вплив впровадження технологій Індустрії 4.0 на реалізацію міжнародних конкурентних стратегій національних економік. 2023. URL: https://eprints.zu.edu.ua/39696/1/%D0%9E%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf (дата звернення: 04.04.2025).

6. Руш О.С., Войтко С.В. Розвиток міжнародного співробітництва України та Європейського Союзу у сфері альтернативної енергетики. 2022. URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/92/86 (дата звернення: 04.04.2025).

РОЗВИТОК ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРА ШВЕЦІЇ

Осадчук А.В.
аспірант, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Дубас Р.Г., д.е.н., професор,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Швеція є економічно розвиненою країною Європейського Союзу, що зарекомендувала себе як відомий європейський технологічний центр, створивши всесвітньо визнані компанії, такі як Spotify, Skype, Klarna, а також Minecraft і Candy Crush [1], незважаючи на те, що у сучасному науковому просторі вважається, що високі податки та широкі програми соціального забезпечення гальмують підприємницьку діяльність.

Високотехнологічний сектор Швеції представлено такими галузями як аерокосмічна, електроніка та електричні машини, фармацевтика та біотехнологія [2], передова робототехніка та технології мобільності, адитивні технології та цифровізація промислового виробництва [3], розглядаються складові інноваційної екосистеми та сучасні технологічні компанії [4], окремо досліджується сучасний розвиток цифрових технологій в країні [5].

За обсягами високотехнологічного експорту за останні п'ять років (2019–2023) Швеція посідає 24–25 місце серед більш як 200 країн, а її частка на світовому високотехнологічному експортному ринку

знаходилась у межах від 0,57% до 0,81%, що є досить значним показником. Слід відмітити, що високотехнологічний експорт займає значну частку у як загальному експорті країни, так і валового внутрішнього продукту. Динаміку цих показників представлено на рис. 1.

Загалом у 2023 році експорт високотехнологічної продукції становив 17,64% від загального експорту промислової продукції Швеції. У 2020 році на технологічну галузь у цілому припадало понад 6% від загального експорту Швеції. Отже, високотехнологічні галузі Швеції, зокрема аерокосмічна промисловість, електроніка, фармацевтика та послуги з передачі даних є значним внеском в експорт економіки країни.

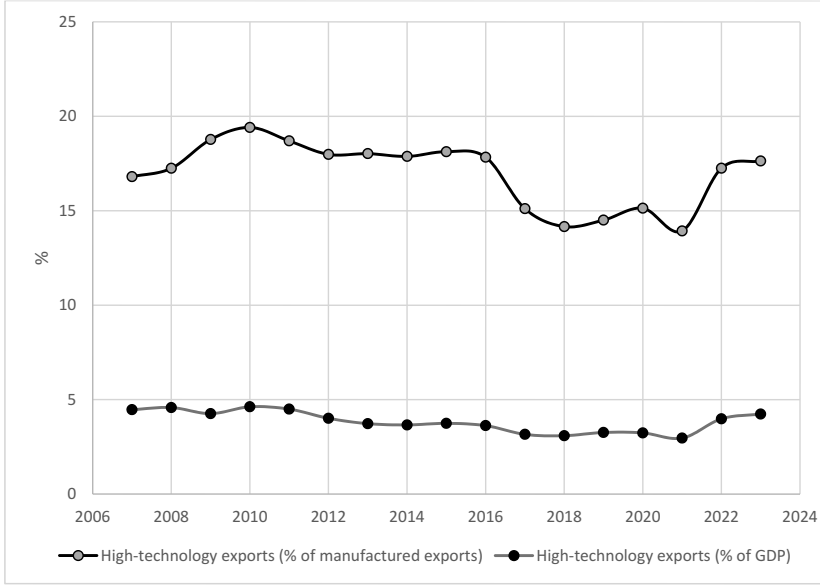

Рис. 1. Динаміка показників високотехнологічного експорту Швеції за 2007–2023 роки

Те явище, що Швеція стала провідним центром високотехнологічних інновацій у Європі, було проаналізовано в кількох ключових дослідженнях. Л. Аабоєн та інші [6] досліджують структури корпоративного управління у шведських високотехнологічних фірмах, показуючи, що міцні банківські зв'язки та інституційне фінансування відіграють значну роль у підтримці малих високотехнологічних підприємств. Це дослідження підкреслює важливість фінансо-

вих структур для підтримки високотехнологічних бізнес-моделей. А. Шихлі та інші [7] досліджують роль Швеції в міжнародному високотехнологічному співробітництві, зокрема в авіаційних технологіях. Їхнє дослідження застосовує модель потрійної спіралі для аналізу партнерства між урядовими установами, академічними колами та промисловістю, демонструючи, як міжнародна співпраця сприяє інноваціям та передачі знань.

Таким чином, дослідження і адаптація до вітчизняних реалій України досвіду Швеції з розвитку високотехнологічного сектору є досить важливим у розробці стратегії повоєнного відновлення національної економіки.

Список використаних джерел

1. Lee N. Innovation for the Masses : How to Share the Benefits of the High-Tech Economy. University of California Press, California, eBook. 229 Pages. ISBN 0520394895. *Regional Science Policy & Practice*. Elsevier, 2024. Vol. 16. № 8. P. 100054.

2. Tuck A. Top 10 Swedish Technology Companies. 2022. URL: https://technologymagazine.com/enterprise-it/top-10-swedish-tech-companies (accessed: 29.01.2025).

3. Sweden Advanced Manufacturing. *Official Website of the International Trade Administration*. 2021. URL: https://www.trade.gov/market-intelligence/sweden-advanced-manufacturing (accessed: 29.01.2025).

4. The Technology Sector in Sweden — A Brief Overview. 2024. URL: https://www.wearelava.com/unveiling-swedens-technological-renaissance-a-brief-overview-of-the-technology-market-in-sweden/ (accessed: 29.01.2025).

5. Sokolnicki T. Sweden's Digital Technologies Ecosystem. *Business Sweden The Swedish Trade & Invest Council*. 2022.

6. Aaboen L. et al. Corporate governance and performance of small high-tech firms in Sweden. *Technovation*. 2006. Vol. 26. № 8. P. 955–968.

7. Shikhli A. et al. Enhancing innovation in aviation: Applying the Triple Helix Model and PMBOK in the UAE-Sweden partnership. *Technology in Society*. 2024. Vol. 79. P. 102713.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Оселедько Д.М.
4 курс, група 072-21б-01, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Державний біотехнологічний університет.
Науковий керівник: Малій О.Г., к.е.н., доцент, Державний біотехнологічний університет.

Ефективне управління кредитним портфелем є одним із ключових чинників, який визначає фінансову стабільність та стійкість підприємства в умовах нестабільної економічної ситуації. В умовах постійних змін на фінансових ринках, коливання ставок за кредитами, а також економічних і політичних криз, підприємства стикаються з необхідністю адаптації своєї фінансової стратегії для збереження ліквідності та зниження кредитних ризиків.

Кредитний портфель підприємства є важливим інструментом, який дозволяє йому залучати необхідні фінансові ресурси для розвитку, а також забезпечувати підтримку ліквідності в складні періоди. Однак, якщо структура кредитного портфеля не оптимізована, це може призвести до підвищення фінансових ризиків, зокрема до виникнення труднощів з погашенням боргів, зниженням кредитної довіри або навіть до банкрутства підприємства. Тому оптимізація кредитного портфеля стає критично важливою для забезпечення фінансової стійкості організації.

Процес оптимізації передбачає кілька етапів. Першим кроком є детальний аналіз існуючої структури кредитного портфеля. Це включає вивчення типів кредитів, наданих підприємству, умов їх надання, процентних ставок, строків погашення, а також оцінку ризиків, що можуть виникнути при виконанні зобов'язань за цими кредитами [1]. Важливо також оцінити ліквідність підприємства та його здатність до своєчасного виконання фінансових зобов'язань.

Другим етапом є застосування методів диверсифікації кредитного портфеля. Диверсифікація дозволяє знизити ризики, пов'язані з непередбачуваними змінами на фінансових ринках. Підприємству доцільно диверсифікувати кредитні зобов'язання за різними критеріями: строками погашення, видами забезпечення, валютами, а також за рівнем ризику. Це дозволяє зменшити залежність від одного джерела фінансування або одного виду кредиту, що в свою чергу підвищує стабільність підприємства у разі економічних коливань.

Наступним кроком є використання фінансових інструментів для хеджування ризиків. Це можуть бути деривативи, які дозволяють зафіксувати курс валют, процентні ставки або інші змінні параметри, що можуть вплинути на вартість кредитів. Такий підхід дає можливість знизити вплив зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства, забезпечуючи більшу передбачуваність фінансових витрат.

Також важливою складовою оптимізації є планування оптимального співвідношення між різними видами кредитів, що дозволяє знизити загальний рівень боргового навантаження та зберегти здатність до розвитку. Різні типи кредитів мають різні умови, тому підприємство повинно ретельно обирати найбільш вигідні варіанти для забезпечення своєї фінансової стабільності [2].

Іншим аспектом оптимізації є підвищення рівня фінансової гнучкості підприємства. Це означає, що компанія повинна мати можливість швидко реагувати на зміни в економічному середовищі, зокрема на зміну процентних ставок, курсу валют чи на виникнення нових економічних ризиків. Для цього підприємству слід підтримувати оптимальний рівень ліквідності та мати можливість швидко залучати додаткові фінансові ресурси в разі необхідності.

Важливим результатом оптимізації кредитного портфеля є не тільки підвищення фінансової стійкості підприємства, а й зниження вартості капіталу. Коли підприємство має добре збалансований портфель кредитів, воно може отримати більш вигідні умови фінансування, що дозволяє знижувати витрати на обслуговування боргу. Це, в свою чергу, забезпечує підприємству додаткові фінансові ресурси для інвестування в розвиток, що сприяє зростанню його конкурентоспроможності

Механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності, розроблений О.В. Дзюблюком та О.Л. Малаховою, є комплексною системою заходів, що впливає на ресурсну базу та кредитну активність комерційних банків. Національний банк України здійснює регулювання цієї діяльності, контролюючи процеси кредитування, надаючи загальне спрямування для банків щодо забезпечення кредитами підприємницької діяльності. Кредитна політика комерційних банків є ключовим елементом, який визначає умови доступу підприємств до кредитних ресурсів, в тому числі для малих та середніх бізнесів, що перебувають під впливом економічних коливань [3]. Зокрема, під час економічного спаду банки зазвичай посилюють умови кредитування, що може призвести до зростання відсоткових ставок і, відповідно, до зменшення обсягів кредитування в секторі підприємництва.

Негативні економічні фактори значно впливають на банківську діяльність, що, в свою чергу, відображається на зменшенні обсягів кредитів, наданих підприємствам. Для покращення ситуації в умовах ринкових перетворень в Україні важливо виокремити шляхи удосконалення кредитних взаємовідносин. Серед таких шляхів — стимулювання довгострокового кредитування для підприємців, оптимізація процентної політики, застосування диференційованих підходів до кредитування малого та середнього бізнесу, а також удосконалення механізмів зменшення кредитних ризиків [4]. Це можна досягти через створення єдиної нормативної бази для оцінки фінансового стану підприємств та системи рейтингів надійності позичальників. Крім того, необхідно розвивати інфраструктуру кредитного ринку, удосконалюючи правові документи для захисту прав кредиторів і створення більш ефективних механізмів реструктуризації заборгованості, що сприятиме зниженню фінансових ризиків та забезпечить сталий розвиток підприємницької діяльності [4; 5].

Процес оптимізації кредитного портфеля включає аналіз наданих кредитів, диверсифікацію кредитних зобов'язань та застосування інструментів хеджування, що дозволяє знижувати ризики та стабілізувати фінансову діяльність підприємства. Важливими аспектами оптимізації є також підвищення фінансової гнучкості та здатність швидко реагувати на зміни в економічному середовищі. Стратегічний підхід до управління кредитним портфелем дозволяє знижувати вартість капіталу та забезпечити вигідніші умови фінансування, що в свою чергу сприяє розвитку підприємства.

З розвитком кредитного забезпечення в Україні важливим є удосконалення нормативної бази та механізмів кредитування, що дозволить знизити фінансові ризики та сприяти сталому розвитку підприємницької діяльності. Покращення умов доступу до кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств є важливою складовою стабільного економічного зростання в умовах глобальних економічних коливань.

Список використаних джерел

1. Голуб О.Ю. Кредитне забезпечення як джерело фінансування суб'єктів господарювання. *Економіка розвитку*. 2010. № 3 (55). С. 23–28.

2. Гончарук Я.М. Фінансово-кредитне забезпечення агропромислового комплексу регіону та основні напрямки підвищення його ефективності. ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2008. 22 с.

3. Дзюблюк О.В., Малахова О.Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки. Тернопіль : Вектор, 2008. 324 с.

4. Малій О.Г. Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки*. 2018. Вип. 191. С. 285–297.

5. Ставерська Т.О., Жилякова О.В. Аналіз сутності дефініції «антикризова стратегія» та її роль в процесі антикризового управління підприємством. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. № 12/1 (29). С. 14–17.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Паламаренко Ж.І.
3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-3439-7635
Науковий керівник: Грущенко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214

Метою даної роботи є вивчення впливу інновацій на економічний розвиток України, зокрема, аналіз новітніх технологій та підходів, що сприяють підвищенню продуктивності країни. Актуальність теми обумовлена необхідністю адаптації економіки України до сучасних викликів глобалізації та технологічного прогресу.

У сучасному світі інновації вважаються ключовим фактором економічного зростання.

Згідно ст.1 Закону України «Про інноваційну діяльність» вживання терміну інновації визначається у наступному значені: «інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [1]. Цим визначенням можна підкреслити те, що інновації стають основою для розвитку нових ринків, покращення конкурентоспроможності підприємств і забезпечення стійкого економічного зростання країни.

Інновації можна класифікувати за різними критеріями, такими як рівень технологій, розробка, впровадження тощо. Також вони можуть включати введення нових технологій, методів виробництва, продуктів чи послуг. Підвищуючи продуктивність і конкурентоспро-

можність, інновації стимулюють економічне зростання і сприяють підвищенню якості життя.

Слід зауважити, що однією з ключових сфер, де інновації мають великий вплив, є технології [2]. Нові технології допомагають підприємствам підвищити продуктивність, зменшити витрати та виробляти кращі продукти та послуги. Наприклад, впровадження автоматизованих виробничих систем може різко прискорити процеси та підвищити ефективність виробництва, що підвищить конкурентоспроможність українських компаній на ринку.

Вплив інноваційної діяльності на економічний розвиток України багатогранний і значний. Інновації покращують продуктивність і, отже, конкурентоспроможність шляхом впровадження нових технологій, які підвищують ефективність виробництва та знижують витрати. Розвиток інноваційних галузей спонукає до створення нових робочих місць у сферах високих технологій та наукових досліджень, що позитивно впливає на зайнятість населення. Проте деякі економісти зазначають, що залишається потреба в здійсненні додаткових практичних досліджень, які б розглядали конкретні механізми, за допомогою яких інновації трансформуються в економічний розвиток в українських реаліях [3]. Таким чином, важливо дослідити, як інноваційні рішення можуть бути адаптовані до специфіки українського ринку, щоб забезпечити ефективний економічний розвиток. Інновації також допомагають диверсифікувати економіку, зменшивши залежність від традиційних секторів, таких як сільське господарство та важка промисловість.

Наша держава активно заохочує інноваційну діяльність, особливо шляхом реалізації законодавчих ініціатив, таких як Закон України «Про інноваційну діяльність», який на законодавчому рівні уточнює мету та принципи інноваційної діяльності. Важливою складовою цієї системи є інноваційні механізми фінансування проектів, зокрема гранти, субсидії та податкові пільги. Крім того, законодавство містить положення щодо захисту прав на результати інноваційної діяльності, що є вкрай важливим для стимулювання інноваторів та розвитку інноваційної екосистеми України.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/40-15.

2. Сарахман М.І., Дербаль С.І. Роль інновацій у зростанні економіки: теорія та практика. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. 2024. Вип. 1 (36). С. 290–293.

3. Редько К.Ю., Гарник О.А., Лук'янихін В.О. Оцінка впливу інноваційного потенціалу на економічний розвиток: український контекст. *Академічні візії*. Вип. 32/2024. URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1199/ 1070.

ПСИХОЛОГІЯ КОЛЬОРУ В DIGITAL-РЕКЛАМІ: ЯК ВІЗУАЛЬНІ ТРЕНДИ ФОРМУЮТЬ ВИБІР СПОЖИВАЧІВ

Паламаренко Ж.І.
3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-3439-7635
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

У сучасному світі, де реклама є невід'ємною частиною у просуванні товарів і послуг, візуальне сприйняття стає одним із головних факторів впливу на споживачів. Мета цієї роботи — визначити, як кольорова гама, застосована в digital-рекламі, впливає на формування вибору споживачів, зокрема досліджуючи, вплив психології кольору на поведінку споживачів, аналізуючи поточні візуальні тенденції в цифровій рекламі, взаємозв'язок між кольором, брендингом і споживчою лояльністю. Актуальність теми пояснюється тим, що в інноваційному маркетингу важливо розуміти, як колір впливає на рішення покупця. Правильний вибір палітри в рекламі дає змогу компаніям розширити аудиторію залучення клієнтів і підвищити ефективність їхніх рекламних кампаній.

Колір — це дуже важливий аспект у рекламі і може по-різному впливати на споживачів. Кожен колір має свою унікальну психологію та асоціації, що може також впливати на емоційні стани та задавати різну реакцію аудиторії [1]. Наприклад, вивчення існуючих досліджень дають змогу констатувати, що синій колір викликає відчуття спокою та довіри, що робить його популярним вибором для фінансових установ і брендів охорони здоров'я. Напротивагу цього, червоний колір часто асоціюється з хвилюванням і терміновістю, тому його стратегічно використовують у розпродажах або обмежених у часі пропозиціях для стимулювання імпульсних покупок. Яскравим прикладом є бренд Coca-Cola, який ефективно використовує червоний колір, щоб позначити енергію та ентузіазм у своїх рекламних

кампаніях, що сприяє світовому визнанню та привабливості. Крім того, дослідження останніх п'яти років, опубліковані в Journal of Consumer Research, демонструють, що споживачі частіше залучаються до реклами, яка містить кольори, що відповідають їхньому емоційному стану. Це свідчить про те, що глибше розуміння психології кольору може посилити емоційний резонанс рекламних повідомлень, зрештою спонукаючи поведінку споживачів на користь брендів, які вміло використовують ці знання. Розуміння значення кольорів і вміння їх ефективно використовувати в рекламі відіграють важливу роль у формуванні уявлень споживачів про товари [2].

Сучасні візуальні тенденції в цифровій рекламі є відображенням суспільних змін і культурних впливів, причому вибір кольорів відіграє основне значення у акцентуванні уваги споживачів. Наприклад, зростання мінімалізму в дизайні призвело до переваги м'яких пастельних і приглушених тонів, які передають відчуття простоти та вишуканості. Такі бренди, як Apple і Airbnb, використали ці колірні палітри у своїй рекламі, ефективно передаючи повідомлення про елегантність і сучасність. Крім того, тенденції кольорів значною мірою визначають сезонні та культурні впливи, наприклад, яскраві відтінки часто домінують у літніх кампаніях, тоді як восени віддають перевагу землистим тонам. Прикладом цього є індустрія роздрібної торгівлі модою, де такі бренди, як H&M і Zara, часто змінюють кольори своєї реклами, щоб відобразити останні сезонні тенденції, створюючи відчуття терміновості та актуальності. Крім того, у звіті Adobe Color Trends за 2021 рік було підкреслено, як градієнти кольорів набули популярності в цифровій рекламі, дозволяючи брендам створювати візуально вражаючу графіку, яка виділяється в переповнених онлайн-просторах. Аналізуючи ці візуальні тенденції, бренди можуть посилити залученість споживачів і переконатися, що їхня реклама резонує з тенденціями часу, що сприяє більш ефективним маркетинговим результатам.

Зв'язок між кольором і брендингом є вирішальним елементом у встановленні лояльності споживачів, оскільки послідовність у використанні кольорів може значно підвищити впізнаваність бренду. Дослідження показують, що колір підвищує впізнаваність бренду на 80%, підкреслюючи важливість узгодженої колірної стратегії в зусиллях з брендингу. Наприклад, такі бренди, як Tiffany & Co., успішно створили емоційний зв'язок із споживачами за допомогою свого легендарного синього яйця малиновки, який викликає відчуття розкоші та ексклюзивності. Цей емоційний резонанс сприяє почуттю

лояльності, оскільки споживачі часто асоціюють певні кольори зі своїм досвідом і взаємодією з брендом. Крім того, стратегічне використання кольору також може викликати спогади, про що свідчить дослідження 2020 року, опубліковане в Journal of Marketing, яке виявило, що кольори, пов'язані з позитивним досвідом, можуть підвищити рівень утримання споживачів. Такі бренди, як McDonald's, скористалися цим явищем, постійно використовуючи жовтий і червоний кольори у своєму бренді, який не лише привертає увагу, але й викликає відчуття щастя та комфорту. Встановлюючи сильну кольорову ідентичність, бренди можуть розвивати тривалі відносини зі споживачами, що призводить до лояльності, яка виходить за межі простих переваг продукту.

Підсумовуючи, психологія кольору в цифровій рекламі є багатогранним явищем, яке суттєво формує вибір і поведінку споживачів. Розуміючи принципи психології кольору, підприємства можуть створювати переконливу рекламу, яка емоційно резонує з цільовою аудиторією. Сучасні візуальні тенденції під впливом культурних контекстів і суспільних змін ще більше підвищують ефективність цих колірних стратегій у цифровому маркетингу. Крім того, зв'язок між кольором і брендингом підкреслює важливість узгодженості та емоційного зв'язку для сприяння лояльності споживачів. Оскільки цифровий ландшафт продовжує розвиватися, підприємства, які ефективно використовують силу кольору, безсумнівно, отримають конкурентну перевагу, гарантуючи, що їхні повідомлення не тільки побачать, але й глибоко відчують споживачі. Отже, стратегічне використання кольору в рекламі є не просто естетичним вибором, а критично важливим компонентом успішного маркетингу, який може призвести до значного залучення споживачів і лояльності до бренду.

Список використаних джерел

1. Жигало І. Використання кольору в рекламі: психологічні аспекти впливу на споживачів. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. № 322 (5). С. 146–151. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-322-5-24.

2. Вовк О.В., Чеботарьова І.Б., Шипова М.К. Вплив колірної гами навчальної літератури на сприйняття дитиною шкільного матеріалу. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології* : колективна монографія. Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2021. С. 40–55.

3. Чумак І.О., Кононова О.О. Вплив кольору товару на психологічне сприйняття споживачів. *Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання*. 2015. Вип. 3. С. 523–526. URL: https://global-national.in.ua/archive/ 3-2015/101.pdf.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Перстюк А.В.
3 курс, група МК-23.2-1фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кутліна І.Ю., к.т.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Питання управління бізнесом в сфері роздрібної торгівлі завжди є актуальними в дискусіях наукової спільноти та практикуючих спеціалістів, що обумовлено фундаментальністю процесу торгівлі в ринковій економіці та постійними змінами, що відбуваються навколо взаємодії покупців та продавців на конкретних ринках.

Торгівля як процес потребує постійного моніторингу та розробки заходів вдосконалення, необхідних для її адаптації до можливостей/ризиків нового цифровізованого суспільства [1].

Роздрібна торгівля є видом економічної діяльності в сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів кінцевому споживачеві та надавання йому торговельних послуг.

Роздрібна торгівля передбачає торгівлю товарами, призначеними для кінцевого споживання в особистих, сімейних і домашніх цілях або для іншого, не пов'язаного з продажем, використання та надання пов'язаних з цим супутніх послуг [2].

В сучасних умовах розвитку економіки відбуваються зміни формату роздрібної торгівлі

У великих містах зростаючий темп життя, дефіцит вільного часу, скорочення кількості великих сімей, для яких було б виправдано робити великі закупівлі, — все це пояснює необхідність переходу на компактніший формат.

Шаблонні великі торгові центри залишаються в минулому. Натомість усе більше з'являється магазинів міні формату в спальних районах. Торгові точки, котрі відкриваються у сучасних новобудовах, мають конкурентну перевагу перед іншими. Вони виграють завдяки обізнаності аудиторії про район, персоналізованого асортименту, зручних приміщень і вигідній викладці товару.

В даний час спостерігаються колаборації великих брендів з малими. Спеціалізованим торговим маркам вигідніше бути представленими у більших торгових мережах. Одночасно це зручно і самим покупцям: так вони зменшать кількість поїздок за покупками [3].

Одночасно спостерігається зростання продажів у соцмережах. Упродовж найближчих років торгівля у соціальних мережах буде

розвиватися набагато швидше за традиційну онлайн-комерцію. Продажі у соцмережах наразі продовжують збільшуватися. Онлайн-шопінг у соцмережі зазвичай відбувається швидше, ніж на сайті за умови, якщо сторінку розвивають. Перевагою продажів у Facebook, Instagram, X (Twitter), TikTok є також те, що просування товарів та послуг можна здійснювати за допомогою інфлюенсерів, які за ефективністю не поступаються маркетологам.

Зростання продажів у соцмережах наразі постійно набуває поширення й розвитку.

Автоматизація бізнес-процесів сприяє підвищенню ефективності роздрібної торгівлі. Аналітичні дані дозволяють керівникам торговельних підприємств визначити час, коли потрібно поповнювати чи розпродавати товарні запаси, які товари потрібно елімінувати, а на які товари попит підвищений. Конкурентне середовище вимагає від бізнесу правильно контролювати всі процеси, що є можливим завдяки автоматизації торгівлі.

Сучасні програми обліку мають широке застосування в бізнесі, виконуючи наступні функції:

– керування обігом товарів — приходом та його реалізацією, поверненнями, переміщенням, розподілом між торговими точками;

– облік асортименту магазину;

– управління аналітикою продажів — виявлення тенденцій попиту, складання звітів, відстежування дій й мотивів поведінки клієнтів у CRM-системі;

– складання програми лояльності для клієнтів, персоналізованих повідомлень;

– покращення якості обслуговування через розуміння життєвого циклу товарів;

– розрахунок прибутку, контроль щоденних витрати й доходів тощо.

В сучасному бізнесі персоналізовані пропозиції є в тренді як ніколи раніше. Покупці продовжують обирати ті компанії та бренди, які пропонують їм персоналізовані пропозиції — у листах чи месенджерах, під час розмови з менеджером телефоном. Покупці віддають перевагу компаніям, які надають персоналізовані рекомендації щодо вибору товарів, навіть за умови вищої ціни на них. Індивідуальні пропозиції можуть бути сформувані залежно від віку, статі клієнтів, пори року, історії пошуку та купівельної поведінки.

Візуальний пошук товарів є однією важливих тенденцій у ритейлі. Покупці фотографують товар, який хочуть придбати, й завантажують

знімок в додаток для метою його ідентифікації. Цей спосіб пошуку інформації значно швидший ніж традиційний через ввід запитів словами. Покупець може самостійно під'єднати свій сайт до сервісу Google Lens та розробити власні аналоги.

Попри складні умови, роздрібна торгівля розвивається, враховуючи сучасні тенденції цифровізації всіх галузей і сфер економіки.

Список використаних джерел

1. Андріїшина О.О., Шаповал В.А. Роздрібна торгівля в умовах цифровізації суспільства. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/2/EV20222_092-103.pdf.

2. Чуприна О., Аракелова І., Попова Ю. Розвиток вітчизняної роздрібної торгівлі: сучасні тенденції та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-104.

3. Що таке електронна комерція? URL: https://wezom.com.ua/ua/blog/elektronna-komertsiya.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Петрученко Р.М.
аспірант,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Загальновідомо, що в 2022 році шляхом об'єднання понад 150 юридичних осіб державного сектору лісової галузі було створено спеціалізоване лісогосподарське підприємство «Ліси України» (надалі — ДП «Ліси України»), що радикально трансформувала існуючу десятиліттями систему управління цим важливим елементом національної економіки.

Не дивлячись на неоднозначну реакцію експертів лісового господарства на здійснену реорганізацію системи управління галуззю, новостворене державне підприємство в 2023 році, у порівнянні з 2022 роком, функціонувало з достатньо високими показниками фінансових результатів, що підтверджується офіційною звітністю [1–4] та проведеними розрахунками, зокрема:

– величина чистого прибутку зросла на 1,7 млрд. грн, що становить 142% зростання;

– рівень рентабельності діяльності зріс на 155%;

– показник продуктивності праці в розрахунку на 1 особу збільшився на 65 млн. грн (або на 24,6%).

В той же час спостерігалися окремі негативні тенденції в діяльності ДП «Ліси України»:

– рівень чистого доходу від реалізації продукції зменшився на 0,2 млрд. грн (або на 0,9%);

– загальна площа лісів, що перебувають в постійному землекористуванні, зменшилася на 13,4%, що обумовлено наявністю тимчасово окупованих територій, в тому числі і лісового фонду;

– рівень зносу основних засобів мав тенденцію до незначного збільшення — на 1,6%;

– обсяг заготівлі деревини мав тенденцію до незначного зменшення на 0,4 млн. $м^3$ (або на 3,0%).

До того ж спостерігалося зменшення чисельності персоналу підприємства на 7,1 тис. осіб (або на 20,5%), що можна трактувати як оптимізацію бізнес-процесів з одного боку, так і збільшення рівня безробіття, з іншого.

В цілому, можна стверджувати, що наведені статистичні і розрахункові дані свідчать про те, що ДП «Ліси України» покращило фінансово-господарські результати діяльності, зокрема щодо підвищення рентабельності та продуктивності праці. Така позитивна тенденція обумовлена, в першу чергу, синергетичним ефектом від об'єднання потенціалів 150 підприємств та зменшенням витрат на утримання централізованого адміністративно-управлінського апарату.

Крім того, впроваджена система управління лісовим господарством обумовлює формування в галузі таких переваг:

1. Діяльність ДП «Ліси України» знаходиться під постійним моніторингом відповідної Наглядової ради, що повинно попереджати виникнення різноманітних корупційних схем, на відміну від попередніх періодів існування цілої низки вибірково (за умови надходження скарг або журналістського розслідування) контрольованих державних підприємств.

2. Систематична прозорість і публічність інформації щодо обсягів продажу-купівлі деревини та ухвалення Закону України «Про ринок деревини» щодо прав та обов'язків стейкхолдерів продукції галузі.

3. Цифровізація лісового господарства як важливої передумови протидії «тіньовій» складовій галузі, зокрема, впровадженння цифрових інструментів щодо фотофіксації деревини та запровадження електронного сертифікату її походження.

4. Позитивне вирівнювання рівня посадових окладів співробітників підприємства, не залежно від регіону місцезнаходження філій, в яких вони працюють, що підвищуватиме імідж галузі на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Публічний звіт Голови Державного агентства лісових ресурсів України за 2022 рік. URL: https://forest.gov.ua/storage/app/sites/8/publich_zvit/publichnii-zvit-za-2022.pdf.

2. Звіт про управління Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» за 2023 рік. URL: https://e-forest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/DP-LISY-UKRAINY_Zvit-pro-upravlinnia-2023.pdf.

3. Звіт про фінансові результати ДП «Ліси України» за 2023 рік. URL: https://e-forest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/DP-LISY-UKRAINY_F2.-Zvit-pro-finansovi-rezultaty-v-tysiachakh_za-2023-rik.pdf.

4. Баланс ДП «Ліси України» станом на 31.12.2023 року. URL: https://e-forest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/DP-LISY-UKRAINY_F1.-Balans_stano m-na-31.12.2023.pdf.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНИХ ЦИФРОВИХ ІНІЦІАТИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Писаренко М.С.
здобувач освіти 3-го освітньо-наукового рівня,
спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-7295-3674
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5373-1726

Цифрова трансформація стала визначальним фактором розвитку економік у XXI столітті. В умовах України цей процес набув унікальних рис через поєднання прагнення до інноваційного розвитку економіки, процесу європейської інтеграції та активної війни. Значну роль у цьому процесі відіграють державні та міжнародні цифрові ініціативи, що каталізують зміни в бізнес-середовищі.

У центрі трансформації бізнес-процесів в Україні знаходиться платформа «Дія», яка від моменту запуску у 2020 році перетворилася на комплексну екосистему управління бізнесом. Станом на 01.04.2025 року саме «Дія» є центральною платформою для цифрового врядування, що забезпечує діджитальну ідентифікацію та доступ до понад 140 державних послуг для майже 22 мільйонів авторизованих користувачів [1].

Попри зростаючу всеосяжність функціоналу даної екосистеми, зокрема, у царині розвитку освіти, впровадження інновацій, розвитку цифрового бізнесу, платформа «Дія» формує надійне підґрунтя

для трансформації бізнес-процесів вітчизняних суб'єктів господарювання. Так, послуга «е-Підприємець» дозволяє уникнути значну кількість бюрократичних бар'єрів та зменшити адміністративні витрати протягом виконання реєстраційних процедур, що сприяє інклюзивності вітчизняного бізнесу. Крім того, реалізоване за підтримки ЄС оновлення платформи наприкінці 2024 року сприяло імплементації 5 нових послуг, у тому числі щодо можливості здійснення електронної реєстрації працівників та проведення реєстрації касового апарату без відвідування податкової [2].

В контексті впливу державних цифрових ініціатив на розвиток вітчизняного бізнесу варто відмітити запуск та постійне оновлення цифрових порталів, на кшталт:

– Дія.City — спеціальне правове та податкове середовище, створене для залучення інвестицій в IT та спрощення роботи технологічних компаній;

– Дія.Бізнес — національна ініціатива, спрямована на підтримку малого і середнього бізнесу через надання експертних консультаційних послуг, доступ до грантового фінансування, а також функціонування мережі з 15 бізнес-хабів по всій країні;

– Дія.Освіта — безкоштовна освітня платформа, зорієнтована на розвиток цифрової грамотності та підвищення кваліфікації у населення;

– Дія.Engine — новітня open-source платформа, що дозволяє державним установам оперативно створювати та впроваджувати цифрові послуги.

Не менш значну роль у забезпеченні цифрової трансформації української держави відіграють міжнародні ініціативи. Зокрема, на особливу увагу заслуговує проєкт EU4DigitalUA що є наступним етапом ініціативи EGOV4UKRAINE, в рамках якої було створено та впроваджено базу для державних електронних послуг — національну систему обміну даними «Трембіта», а також Програмний комплекс для автоматизації роботи центрів надання адміністративних послуг. Позитивний вплив на бізнес-середовище України забезпечив також запуск сучасної інформаційної системи «Вулик», що підтримує надання державних сервісів.

В свою чергу, програма «Цифрова трансформація» (Digital Transformation Activity), яка є п'ятирічною ініціативою з підвищення ефективності Уряду та фінансується USAID спільно з UK International Development, спрямована на зміцнення цифрових можливостей України та побудову стійких систем для забезпечення сталого розвитку [3].

Окреслені досягнення національного рівня у формуванні прогресивного ринкового середовища та розбудові цифрової архітектури бізнес-простору дозволяють вітчизняним підприємствам вирішити низку труднощів, наявних за збереження традиційної підходу до ведення бізнесу, а саме: зростання витрат на залучення нових клієнтів класичними каналами маркетингу; негативний вплив зростання частки онлайн продажів на підприємства з лише фізичними відділами; високі операційні витрати через низьку продуктивність праці; зростання конкуренції, особливо серед малих підприємств через зниження адміністративних бар'єрів для входу на ринок.

В цьому контексті найбільш ефективним інструментом для швидкого введення інновацій і підвищення конкурентоспроможності компаній є реінжиніринг бізнес-процесів (РБП). Він передбачає фундаментальне переосмислення та радикальне перепроектування бізнес-процесів для досягнення суттєвих покращень показників ефективності діяльності підприємства, у тому числі за рахунок використання цифрових рішень для масштабування і розвитку бізнесу.

До ключових тенденцій РБП доцільно віднести:

– інтеграцію з цифровими сервісами й діджитал-трансофрмацією;

– орієнтацію на дотримання концепту ESG та ідей сталого розвитку;

– застосування гнучких підходів до провадження змін, у тому числі через ітерацію;

– гіпер-індивідуалізацію клієнтського сервісу на основі цифрових технологій;

– фокусування на інноваційному управлінні змінами, зокрема через прогресивну інтелектуалізацію ресурсів (трудових, технічних, фінансових, інформаційних).

Тож, можна зробити висновок, що успішний реінжиніринг бізнес-процесів як перспективний формат організаційно-технологічних інновацій, вимагає не лише корпоративної готовності до трансформацій, низького опору до експериментів й інвестицій у цифровий поступ, але й врахування тих цифрових трансформацій, що мають місце в державних стратегіях. Зокрема, безпрецедентність національної та міжнародної підтримки цифрових ініціатив, інклюзивного розвитку вітчизняного бізнес-середовища та забезпечення умов для оперативної ефективності суб'єктів господарювання в Україні відкривають широкі можливості для бізнес-структур. Урахування цього комплексу факторів сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності підприємств, але й створенню основ для сталого економічного розвитку країни в умовах глобальних змін.

Список використаних джерел

1. Mamediieva G. Ukraine's Digital Transformation: Innovation for Resilience. Harvard Kennedy School. URL: https://www.hks.harvard.edu/centers/cid/voices/ ukraines-digital-transformation-innovation-resilience (дата звернення: 07.04.2025).
2. European Union supports expanding digital opportunities for Ukrainian business. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/european-union-supports-expanding-digital-opportunities-ukrainian-business_en (дата звернення: 07.04.2025).
3. Ukraine Digital Transformation Activity. Eurasia Foundation. URL: https://www.eurasia.org/project/digital-transformation-activity-en/ (дата звернення: 06.04.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА МОБІЛЬНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Погребняк А.В.
4 курс, група ОО-21-1, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Лавриненко Л.М., к.е.н., с.н.с.,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7104-6079

Трудова сфера є ключовою домінантою економічної системи, від її стану безпосередньо залежить продуктивність праці, економічне зростання, формування конкурентних переваг виробництва, добробут працюючого населення та загалом суспільний прогрес і соціальна злагода у суспільстві.

Найвідчутнішими для суспільства наслідками військової агресії є втрата самого цінного ресурсу країни — людського потенціалу. Розгортання військових дій на території України і пов'язані із цим економічні потрясіння призвели до деструктивних змін та посилення напруженості на ринку праці. Погіршення умов у сфері прикладання праці стало серйозним викликом на шляху розвитку та реалізації трудового потенціалу, самореалізації людей праці і загалом виступило руйнівним фактором суспільного прогресу та добробуту працездатного населення і членів їх родин.

Війна, у наслідок якої руйнуються підприємства, транспортна і соціальна інфраструктура, логістика, відбувається масова міграція населення зумовлює нові ризики у соціально-економічній сфері. У період воєнної агресії та у часи повоєнного відновлення пріори-

тетним завданням залишається — максимально раціональне використання робочої сили. Для підвищення зайнятості у воєнний час і у період після військових дій відновлення вкрай дуже важливим залишається питання щодо забезпечення мобільності робочої сили.

Мобільність робочої сили є одним із важливих саморегуляторів ринку праці та в умовах стрімкої динаміки економічної системи підвищує можливість адаптуватись до структурних і кон'юнктурних змін у сфері прикладання праці, максимально реалізувати трудові навики та компетентності і сприяє зростанню їх трудових доходів.

І сьогодні найголовнішим задля швидкого відновлення економіки є забезпечення робочими місцями та можливостей гідної зайнятості. Це вже наразі потребує формулювання основних принципів та напрямів оновленої політики зайнятості повоєнної економіки, яка має включати три основні напрями. Перший має бути зорієнтований на екстрене забезпечення зайнятості та доходів за умов стабілізації безпеки та соціо-гуманітарної стабільності для груп осіб, що постраждали від війни. Другий напрям має передбачати створення умов щодо відновлення та реінтеграції місцевої економіки приймаючих громад. І останній напрям створення та розвитку робочих місць має базуватися на принципах концепції гідної праці та передбачати розбудову інституційної спроможності ринку праці та соціального діалогу на національному рівні.

Гнучкі форми зайнятості (дистанційна, онлайн-зайнятість, робота на Інтернет-платформах) стали нормою у багатьох країнах через пандемію, а в Україні ще і через введення воєнного стану. Дистанційна зайнятість, швидше за все, у довгостроковій перспективі стане стандартною практикою. Можливість працювати з будь-якого місця у будь-який час має вирішальне значення для забезпечення безперервності діяльності підприємств. Дистанційна зайнятість відкриває можливості для більш ефективного розподілу робочих процесів, гнучкої організації робочого графіку, може сприяти збільшенню продуктивності працівників та збереженню конкурентоздатності країни.

Безперечно, що війна росії в Україні спричиняє катастрофічні виклики, які супроводжуються соціально-економічними втратами та формують колосальні гуманітарні потреби. Зниження рівня зайнятості призводить до зниження рівня доходів та збільшення чисельності осіб, які зіткнуться із проблемою бідності. Одночасно проблемою національного ринку праці є еміграція населення. Подальше затягування війни в Україні створює передумови адаптації українців у країнах-реципієнтах, що створює загрозу безповоротної еміграції.

У повоєнний період необхідність мобільності робочої сили буде зумовлена перспективою структурної трансформації вітчизняної економіки, змінами регіональної спеціалізації у процесі повоєнної відбудови економіки та сучасними економічними умовами, коли технологічні процеси та вимоги ринку праці до функціональних обов'язків працівників динамічно змінюються. Таким чином, саме мобільність визначає адаптаційний потенціал економіки, а саме — характеризує здатність швидко та ефективно пристосовуватися до будь яких змін.

Повномасштабне російське вторгнення 24.02.2022 р. призвело до кардинальних змін у військово-політичному, соціально-економічному, культурному житті українського суспільства, стало причиною безпрецедентних масштабів вимушеного переміщення українських громадян як в межах країни, так і за кордон у пошуках тимчасового захисту.

Можна стверджувати, що сьогоднішня Україна, в умовах які склалися, безпосередньо готова до змін, інновацій та креативного мислення, та беззаперечно, у нашої країни є великий потенціал. Головним завданням, як і завжди, так і у даний момент є розвиток людського капіталу. Освіченість, порядність, креативність — це головні якості сучасного професіонала. Тому, сьогодні Україна крім підтримки, повинна створювати необхідні умови щоб люди розвивалися, отримували якісну освіту та у майбутньому стали конкурентоспроможними.

Список використаних джерел

1. Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною : аналітичний звіт. URL: https: //gradus.app/documents/ 188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РЕКЛАМИ

Попович Ю.Ю.
3 курс, група ЗМК-23.2-1, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кутліна І.Ю., к.т.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Цифрові технології активно застосовуються в багатьох галузях і сферах економік країн світу та України. Це стосується і маркетингових комунікацій, в тому числі й реклами, що сприяє швидкій та ефективній взаємодії підприємств з цільовою аудиторією. Використання

новітніх технологій дозволяє значно підвищувати рівень залученості споживачів, створювати унікальні пропозиції та формувати конкурентні ринкові переваги.

Сучасна економіка характеризується активним процесом цифровізації бізнесу, що, в свою чергу, впливає на впровадження новітніх цифрових технологій в рекламі. Цифровізація реклами сприяє все більшому охопленню ринку, дозволяє бізнесу застосовувати цифрове спілкування з цільовою аудиторією.

Результати досліджень науковців свідчать, що останнім часом спостерігається значне зростання витрат на інтернет рекламу, а використання інноваційних технологій дозволяють рекламодавцям нарощувати потенціал для взаємодії з клієнтами [1].

Цифрова реклама є найкращим способом поширення інформації про свій бізнес в Інтернеті, що дозволяє охопити більше людей, ніж традиційні форми маркетингу, і, таким чином, може підвищити залученість клієнтів та рівень продажів. Цифрова реклама, як правило, з'являється на веб-сайтах і платформах соціальних мереж [2].

Цифрова реклама використовує онлайн-платформи, такі як пошукові системи, соціальні мережі, веб-сайти або будь-які інші онлайн-платформи, для підвищення впізнаваності бренду та залучення нових клієнтів. Переважна кількість клієнтів дізнаються про товари і послуги компанії онлайн.

Цифрова реклама являє собою величезну індустрію, що використовує безліч доступних інструментів. Компанія повинна мати чітке розуміння своєї цільової аудиторії та того, як ця компанія може їй допомогти. Для компанії важливо визначити свої цілі цифрової реклами, а відтак, наступним кроком є створення надійної та успішної цифрової рекламної кампанії [3].

Цифрова медійна реклама є унікальною з кількох причин, серед яких найважливішою є її ефективність. Цифрова реклама спрямована на цільову аудиторію компанії, з'являючись саме тоді, коли потенційні клієнти здійснюють пошук схожих товарів або послуги.

Охоплення цифрової реклами є набагато більшим, ніж у будь-якого іншого типу. Прикладом можуть бути оголошення Google, які з'являтимуться щоразу, коли споживач шукатиме товари або послуги, аналогічні тим, які пропонує та чи інша компанія.

Дієвість цифрової реклами також залежить від цінової політики. Розробка і впровадження ефективної онлайн-стратегії дозволить компанії активно впливати на залученість більшої кількості клієнтів.

Найбільш відомими видами цифрової реклами є інтернет-реклама та реклама в соціальних мережах.

Одним із найнадійніших способів підвищення обізнаності клієнтів про ту чи іншу компанію в Інтернеті є інтернет-реклама. Інформація про компанію, її товари або послуги буде з'являтися на веб-сайтах, якщо компанія має рекламу в Інтернеті, а саме банерну рекламу, рекламу в коробках поруч з іншим контентом або відеорекламу.

Значною ефективністю характеризується реклама в соціальних мережах, яка має високу швидкість поширення і охоплення цільової аудиторії, яка активно використовує різні платформи соціальних мереж. Зазвичай реклама в соціальних мережах посилається на веб-сайт тієї чи іншої компанії, збільшуючи відвідуваність їхніх веб-сайтів.

Цифрова реклама має ряд переваг, що робить її популярною для використання.

За допомогою детального таргетингу компанія може здійснювати сегментування аудиторії та налаштовування реклами на конкретних клієнтів, враховуючи наступні критерії: демографічний та географічний чинники, різноманітність інтересів, використання пристроїв та ін., що сприяє більш точному потраплянню в ціль і привернення уваги саме тих клієнтів, які будуть зацікавлені продуктом компанії.

Витрати на цифрову рекламу значно нижчі у порівнянні з традиційними методами просування.

Більшість інструментів для запуску цифрової реклами надають статистичні дані щодо отриманих результатів. Отримана інформація є вирішальною у прийнятті рішення щодо оптимізації реклами та коригування маркетингової стратегії.

Цифрова реклама дозволяє брендам збільшити свою присутність та впізнаваність у різних каналах.

Використання різних каналів просування дозволяє компанії охопити більшу частину цільової аудиторії і, таким чином, отримати кращі результати у вигляді конверсії.

Таким чином, цифрова реклама є потужним інструментом маркетингу, який дозволяє бізнесу досягнути бажаних результатів, створювати лояльні і довгострокові відносини зі споживачами.

Список використаних джерел

1. Кучерук О., Болотний Ю. Цифровізація маркетингових комунікацій у креативному бізнесі як ключовий фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*. 2024. № 2. С. 271–276. DOI: https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-36.

2. Що таке цифрова реклама і навіщо вона потрібна бізнесу? URL: https://i-web.top/shho-take-czyfrova-reklama-i-navishho-vona-potribna-biznesu/.

3. Хейна М. Цифрова (онлайн) реклама: види, переваги та приклади. URL: https://bannerboo.com/ua/blog/tsyfrova-reklama/#benefits_of_digital_ads.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Рошак В.В.
4 курс, група МН-21-4, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Самофалова М.О., к.е.н.,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-8060-7956

Цифрова трансформація сільського господарства України є ключовим етапом його розвитку, спрямованим на підвищення продуктивності та ефективності аграрного сектору. Впровадження новітніх технологій сприяє оптимізації економічних та організаційних процесів, а також змінює способи взаємодії між постачальниками та споживачами продукції [2].

Сільськогосподарська галузь вже зазнає значних змін завдяки застосуванню біотехнологій для розробки нових сортів рослин, використанню систем моніторингу техніки та контролю витрат пального, цифрових карт і журналів обліку, супутникового спостереження за полями, автоматизованих систем управління поливом, технологій паралельного водіння та автопілотування [3]. В Україні спостерігається зростання кількості фермерських господарств, що застосовують сучасні технології. Однак, обсяги інвестицій у цифровізацію скоротилися в період з 2016 по 2022 рік, що частково зумовлено пандемією (2019–2020) та повномасштабною війною (з 2022 року) [5].

Державний аграрний реєстр, створений Міністерством аграрної політики та продовольства України, є сучасною цифровою платформою, що забезпечує прозорий і ефективний розподіл державної підтримки для аграріїв. Ця автоматизована система об'єднує дані з різних державних реєстрів, надаючи агровиробникам персоналізовані електронні кабінети. Через ці кабінети фермери мають змогу у режимі реального часу отримувати інформацію про свою господарську діяльність з таких реєстрів, як реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, Державний земельний кадастр, Реєстр речових прав на нерухоме майно та Єдиний державний реєстр тварин.

Агровиробники можуть отримувати актуальну інформацію про державні програми підтримки, подавати заявки онлайн та відстежувати нові можливості. Важливо, що реєстрація та участь у програмах є безкоштовними.

Державний аграрний реєстр розвивається в рамках імплементації Закону України за підтримки Європейського Союзу та Світового банку, що спрямовано на розширення його функціоналу та вдосконалення механізму державної підтримки фермерів [4].

Штучний інтелект стає невід'ємною складовою сучасного сільського господарства, зменшуючи залежність від людського чинника у прийнятті рішень та підвищуючи точність аналітики для ефективного прогнозування. Поєднання цієї технології з Інтернетом речей, безпілотними транспортними засобами та методами дистанційного зондування сприяє розвитку точного землеробства.

Незважаючи на виклики, з якими щодня стикається аграрний сектор, цифрові рішення можуть суттєво сприяти його модернізації. Вони дозволяють знижувати витрати, оптимізувати виробничі процеси та підвищувати ефективність господарської діяльності. Водночас, в Україні лише кілька компаній займаються розробкою штучного інтелекту для аграрної сфери, що відкриває значні перспективи для подальшого розвитку цієї галузі.

Список використаних джерел

1. Агроновини. Як інновації перевертають освіту догори дригом — AgroPortal.ua. URL: https://agroportal.ua/ (дата звернення: 26.03.2025).

2. Брюховецька Н.Ю., Черних О.В. Індустрія 4.0 та цифровізація економіки: можливості використання зарубіжного досвіду на промислових підприємствах України. *Економіка промисловості*. 2020. № 2. С. 116–132. URL: https://www.doi.org/ (дата звернення: 25.03.2025).

3. Лобода О. Аналіз та переваги застосування цифрових технологій в агровиробництві. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 76–84. DOI: https://doi.org/10.-32782/2708-0366/2023.16.10 (дата звернення: 25.03.2025).

4. Derkach O.D., Mykhaylichenko Y.M., Makarenko D.O. Digital agriculture: the experience of Ukraine. *International scientific congress «Agricultural machinery»*. 2021. URL: https://www.agrimachinery.net/sbornik/2021.pdf (дата звернення: 25.03.2025).

5. National Contact Point for the EU's Digital Europe Program designated in Ukraine. *Government Portal*. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/%20news/v-ukraini-vyznachyly-natsionalnyi-kontaktnyi-punkt-prohram (дата звернення: 28.03.2025).

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ СТРАТЕГІЙ В СИСТЕМУ МЕНЕДЖМЕНТУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сєрих Х.М.
3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

У сучасних умовах ведення бізнесу інклюзивний менеджмент поступово перетворюється на важливу складову стратегічного розвитку компаній, які прагнуть діяти відповідально в соціальному вимірі. В умовах глобалізації та трансформацій економічного середовища соціальна відповідальність бізнесу набуває дедалі більшої ваги, формуючи нові вимоги до підприємств. Зосередження виключно на фінансових результатах уже не забезпечує ані стабільності, ані конкурентних переваг. Натомість впровадження інклюзивних підходів сприяє зміцненню іміджу компанії, підвищенню довіри з боку персоналу і клієнтів, а також відкриває нові можливості для залучення інвесторів.

Впровадження інклюзивних стратегій сприяє розвитку бізнесу, який відповідає сучасним викликам і здатен ефективно взаємодіяти з усіма учасниками процесу — від працівників і споживачів до постачальників та локальних спільнот.

Ключовими принципами, що забезпечують ефективне впровадження менеджменту різноманітності в організацію, є:

1. Ініціатива керівництва, яке має відігравати активну роль у створенні середовища, сприятливого для формування інклюзивної корпоративної культури.

2. Розробка дієвих механізмів реалізації інклюзивних підходів — включаючи програми, заходи та інструменти, спрямовані на підтримку різноманітності.

3. Широке залучення персоналу до процесів управління та реалізації рішень, що забезпечує створення відкритого і сприятливого для всіх робочого середовища.

На думку експертів у сфері економіки, інклюзивний менеджмент є орієнтованим на довгострокову перспективу. Його основна мета — забезпечити повноцінну зайнятість, що дозволяє зменшити соціальну нерівність, покращити рівень життя вразливих груп насе-

лення, зберегти довкілля та сприяти формуванню стійкого суспільства. Отже, інвестиції в інклюзивність є цілком обґрунтованими.

Таким чином, підтримка різноманіття у кадровому складі повинна бути інституційно закріплена та заохочуватися як на національному, так і на регіональному рівнях. Для керівників важливо усвідомлювати, що інтеграція принципів менеджменту різноманіття в управлінські процеси підвищує не лише соціальну відповідальність бізнесу, а й збагачує професійний досвід кожного працівника, що позитивно впливає на загальну ефективність організації.

Інклюзивний менеджмент виступає невід'ємною складовою сучасних стратегій розвитку бізнесу, сприяючи підвищенню соціальної відповідальності компаній та забезпеченню їх сталого зростання. В умовах сьогодення акцент на різноманіття працівників і забезпечення рівних умов для всіх не лише відповідає етичним стандартам, але й надає організаціям суттєву конкурентну перевагу.

Застосування принципів відкритості та справедливості у кадровій політиці сприяє формуванню сприятливої та ефективної атмосфери в колективі. Крім того, участь компанії у соціально значущих ініціативах і фінансування доброчинних проєктів засвідчують її прагнення підтримувати інклюзивне, справедливе суспільство.

Список використаних джерел

1. Жуковська А., Дяків О. Інклюзивний менеджмент: зарубіжний досвід та перспективи запровадження в Україні. *Інноваційна економіка*. 2024. № 3. С. 36–46. URL: https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1272.

2. Ширяєва Н.О. Проблеми якості інклюзивного менеджменту в будівельному комплексі. URL: http://mx.ogasa.org.ua/bitstream/123456789/9076/1/5_%D0%A8%D0%B8%D1%80%D1%8F%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf.

ЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНИХ ДАНИХ У МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЯХ

Скаженник М.В.
старший викладач кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

Прозорість у методах збору даних є фундаментальним етичним аспектом маркетингу, який вимагає уваги. Для компаній вкрай важливо чітко повідомляти, як вони збирають і використовують

персональні дані, щоб зміцнити довіру споживачів і дотримуватися етичних стандартів [1]. Практика прозорих даних передбачає відкритий обмін інформацією про типи зібраних даних, використовувані методи та цілі, для яких ці дані використовуватимуться. Така прозорість не лише сприяє довірі споживачів, але й узгоджується з принципом справедливості, гарантуючи, що люди не будуть введені в оману чи експлуатовані. Зберігаючи прозорість, компанії можуть продемонструвати свою прихильність до етичних методів оброблення даних, що є важливим у сучасному маркетинговому середовищі, керованому даними.

Згода та обізнаність користувачів є основними компонентами збирання етичних даних у маркетингових стратегіях. Отримання інформованої згоди від користувачів гарантує, що вони повністю обізнані про те, які дані збираються та як вони будуть використовуватися [2]. Цей процес вимагає чіткої комунікації та простих для розуміння форм згоди, що дозволяє користувачам приймати обґрунтовані рішення щодо їх особистої інформації. Крім того, обізнаність користувачів дає людям змогу контролювати свої дані, гарантуючи, що вони є активними учасниками процесу обміну інформацією. Наголошуючи на згоді та обізнаності користувачів, компанії можуть підвищити довіру користувачів і дотримуватися етичних стандартів у своїй практиці збору даних, сприяючи створенню більш шанобливого та уважного маркетингового простору.

Збалансування збору даних із питаннями конфіденційності має важливе значення для дотримання етичних стандартів у маркетингу. Хоча збір персональних даних може покращити персоналізацію та покращити споживчий досвід, це потрібно робити відповідально, щоб захистити конфіденційність особи [1]. Цього балансу можна досягти шляхом впровадження суворих заходів захисту даних, таких як анонімізація та шифрування, щоб захистити інформацію користувача. Крім того, компанії повинні обмежити збір даних необхідним, уникаючи накопичення зайвих даних, які можуть становити ризик для конфіденційності. Ретельно збалансовуючи збір даних із питаннями конфіденційності, маркетологи можуть переконатися, що їхні стратегії є ефективними та етично обґрунтованими, поважаючи права споживачів на конфіденційність і водночас досягаючи маркетингових цілей.

Забезпечення безпеки та захисту персональних даних має першочергове значення для етичного використання такої інформації в маркетингових стратегіях. Компанії стикаються зі значними проблемами у підтримці конфіденційності та захисту особистої інформації, одно-

часно використовуючи великі дані для маркетингових цілей [3]. Для організацій важливо дотримуватися законодавчих норм і впроваджувати надійні заходи захисту даних для захисту даних споживачів. Це передбачає дотримання таких принципів, як конфіденційність, забезпечення того, що доступ до особистих даних обмежується лише авторизованими особами, і збереження цілісності інформації для запобігання несанкціонованим змінам [4]. Встановлюючи надійні протоколи безпеки даних, компанії не лише захищають конфіденційність своїх споживачів, але й будують фундамент довіри, який є вирішальним для сталої маркетингової практики.

Уникнення маніпулятивних маркетингових практик є ще одним важливим аспектом відповідального використання персоналізованих даних. Етичні проблеми, пов'язані зі збором даних, часто включають використання психологічної вразливості, наприклад когнітивних упереджень та емоційної сприйнятливості, за допомогою маніпулятивних рекламних стратегій [5]. Для дотримання етичних стандартів маркетологи повинні зосередитися на прозорості та повазі до приватного життя споживачів, уникаючи тактики маніпулювання або обману споживачів [4]. Уникаючи неетичних методів, маркетологи можуть переконатися, що їхні стратегії відповідають професійній етиці, сприяючи більш чесним і надійним відносинам зі своєю аудиторією. Такий підхід не тільки дотримується етичних маркетингових принципів, але й сприяє довгостроковій економічній безпеці підприємств шляхом підвищення їх репутації та лояльності споживачів.

Зміцнення довіри через етичне використання даних має важливе значення для розвитку міцних стосунків із споживачами та заохочення лояльності до бренду. Персоналізація в маркетингу повинна виходити за рамки сегментації, щоб включати побудову значущої взаємодії та відносин між брендами та споживачами. Прозоро передаючи методи збору даних і гарантуючи, що використання даних узгоджується з чітко визначеними та законними цілями, маркетологи можуть заслужити довіру своїх споживачів [1]. Ця прозорість допомагає пом'якшити проблеми конфіденційності та підсилює важливість інформованої згоди та обізнаності користувачів у зборі даних [2]. Зрештою, довіра, заснована на етичному використанні даних, не тільки зміцнює лояльність споживачів, але й прокладає шлях для сталого розвитку бізнесу та соціальної гармонії на ринку.

Отже, етичне використання персональних даних у маркетингу вимагає від компаній не лише дотримання правових норм, а й глибокого розуміння моральної відповідальності перед споживачами. Прозо-

рість методів збору даних, інформована згода користувачів, баланс між ефективністю персоналізації та повагою до приватності, надійний захист даних і уникнення маніпуляцій — це основні принципи, що формують етичну основу сучасного маркетингу. Виконання цих умов дозволяє не лише забезпечити довіру споживачів, але й сприяє формуванню сталих, довготривалих відносин між брендами та клієнтами. У результаті, компанії, які дотримуються етичних стандартів, отримують конкурентну перевагу завдяки зміцненню своєї репутації, підвищенню лояльності споживачів і досягненню довгострокової стабільності на ринку.

Список використаних джерел

1. Сичова Н.І. Етичні та правові аспекти поширення персональних даних. URL: https://dspace.krok.edu.ua/items/e67e768c-e4fa-43a0-940b-5bd386a80c82.

2. Савченко А. Big Data в маркетингу: орієнтація на споживача. *Економіка і візія*. 2021. № 2. URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108730.

3. Федорова М.О., Назарова І.Ю. Етичні аспекти цифрового маркетингу та їх вплив на споживачів та суспільство. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/ entities/publication/b5285b9f-8458-49d1-8def-3f35f9ab56e4.

4. Шпеник О.В. Проблеми захисту персональних даних у контексті європейського законодавства. *Вісник економіки Ужгородського нац. ун-ту*. 2018. Вип. 19 (1). С. 122–127. URL: https://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_ 1_2018ua/25.pdf.

5. Стеблина І., Соколова А. Аналіз методів захисту персональних даних за українським законодавством та GDPR. *Український журнал інформаційних технологій*. 2021. Т. 3. № 2. С. 45–49. URL: https://science.lpnu.ua/uk/ujit/vsi-vypusky/vypusk-3-tom-2/analiz-metodiv-zahystu-personalnyh-danyh-za-ukrayinskym.

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Смик В.І.
3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Упродовж століть людство застосовувало різноманітні способи стимулювання до праці. Цій темі приділяли значну увагу науковці, які постійно досліджували особливості людської мотивації [1].

Мотивація є однією з форм управлінської діяльності, яка полягає у створенні умов для активізації працівників і себе самого з метою досягнення як особистих, так і організаційних цілей. Для досягнення ефективного виконання поставлених завдань керівництво повинне активно застосовувати мотиваційні механізми [2].

Для формування ефективної мотивації в організації важливо зосередити зусилля на створенні сприятливого внутрішнього мікроклімату. Виділяють два типи мотиваційного клімату [1]:

Стимулюючий — відзначається своєчасним визнанням і заохоченням високих результатів праці; урізноманітненням трудових завдань, що дозволяє повністю реалізувати потенціал працівників; наданням значного рівня самостійності та відповідальності за виконання доручень; залученням персоналу до процесу прийняття управлінських рішень; систематичним підвищенням кваліфікації для професійного зростання як в межах організації, так і поза нею; розвитком професійних і дружніх стосунків; формуванням атмосфери довіри та забезпеченням належного рівня оплати праці.

Деструктивний — характеризується постійними конфліктами в колективі, браком довіри між працівниками, несприятливими умовами праці, застарілим або несправним обладнанням, відсутністю перспектив кар'єрного зростання, некомпетентним керівництвом і слабкою професійною підготовкою персоналу.

Ефективна мотивація персоналу є ключовим фактором успішної діяльності будь-якої організації. Формування позитивного мотиваційного клімату, що передбачає підтримку, довіру, професійне зростання та визнання досягнень, сприяє зростанню продуктивності праці та задоволеності співробітників. Натомість несприятливі умови, відсутність перспектив і непрофесійне керівництво можуть призвести до зниження мотивації та ефективності роботи. Тому організаціям необхідно цілеспрямовано працювати над створенням заряджувального мотиваційного середовища як основи для стабільного розвитку та досягнення спільних цілей.

Отже, успішне функціонування організації значною мірою залежить від результативності праці всіх її працівників — від керівництва до рядового персоналу. Саме тому мотивація виступає ключовим чинником у процесі досягнення організаційних цілей.

Список використаних джерел

1. Мотивація у менеджменті. URL: http://moodle.nati.org.ua/mod/book/tool/ print/index.php?id=5272.

2. Єщенко М., Флоркевич П. Індивідуальна та групова мотивація у менеджменті сучасного підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 1 (74). С. 112–118.

3. Буняк Н. Мотивування персоналу в системі менеджменту сучасного підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: https://doi.org/10.327 82/2524-0072/2023-55-87.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Стефанишин С.І.
4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Дацюк-Томчук М.Б., к.е.н, доцент, професор,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9794-8943

Ринок страхових послуг є важливою складовою фінансової системи, яка забезпечує економічну безпеку як для фізичних осіб, так і для юридичних структур. Він виконує функцію перерозподілу ризиків та надає фінансову підтримку у випадку непередбачуваних подій. Особливості функціонування цього ринку обумовлені різноманітністю страхових продуктів, специфікою страхових компаній і регуляторними механізмами, що впливають на його ефективність. У сучасних умовах ринок страхових послуг стає все більш динамічним, інтегруючи інноваційні технології та нові підходи до управління ризиками.

Ринок страхових послуг є специфічною галуззю економіки, яка функціонує з метою надання фінансових послуг, що пов'язані з управлінням та розподілом ризиків. Операції на цьому ринку здійснюються через страхові компанії, які збирають страхові внески (премії) від клієнтів і виплачують компенсації у випадку настання страхових подій.

Особливість страхових послуг полягає в тому, що вони базуються на механізмі перерозподілу ризиків між великою кількістю учасників, що дозволяє забезпечити економічний захист для всіх застрахованих осіб. Інститут страхування, таким чином, виступає як важливий інструмент фінансового захисту, який дозволяє знизити негативні фінансові наслідки для учасників ринку.

Страховий ринок являє собою одну з найбільш специфічних складових фінансової системи, що включає в себе різноманітні види

страхування — від страхування життя до майнового і медичного страхування. Страховий ринок характеризується своєю регуляторною базою, наявністю професійних посередників, таких як страхові агенти, брокери, а також існуванням законодавчого забезпечення для гарантування прав учасників ринку.

Крім того, ринок страхових послуг є не тільки механізмом фінансового захисту, але й важливим фактором у підтримці економічної стабільності. Завдяки здатності акумулювати кошти та інвестувати їх у різні галузі економіки, страховий сектор допомагає фінансувати інфраструктурні проекти, зменшувати фінансові ризики підприємств та сприяти розвитку нових бізнес-ініціатив.

Ринок страхових послуг виконує кілька важливих функцій, які сприяють економічній стабільності і забезпеченню фінансової безпеки. Він є механізмом перерозподілу ризиків, що дозволяє знижувати індивідуальні втрати та робить економічну діяльність більш передбачуваною і стійкою. У разі настання небажаної події страхова компанія компенсує збитки застрахованих осіб, що дозволяє їм швидше відновлювати свою фінансову ситуацію.

Страховий ринок активно взаємодіє з іншими секторами економіки, зокрема, банківським, інвестиційним та пенсійним, що забезпечує їхню стабільність і зростання. Страхові компанії, маючи значні фінансові резерви, здатні інвестувати кошти в інфраструктуру, будівництво, енергетичні проекти та інші важливі галузі економіки, що стимулює економічне зростання та підвищує рівень інвестицій.

Розвиток страхових послуг сприяє підвищенню фінансової грамотності населення та підприємств. Завдяки широкому спектру страхових продуктів, підприємства та фізичні особи можуть вибирати найкращі рішення для захисту своїх фінансів від можливих втрат. Це сприяє не тільки підвищенню рівня фінансової безпеки, але й стимулює загальний розвиток фінансової інфраструктури країни.

Ринок страхових послуг є багатокомпонентною системою, що складається з різних елементів, які взаємодіють один з одним для забезпечення ефективної роботи цього сектору економіки. Основними складовими ринку страхових послуг є страхові компанії, страхувальники, страхові посередники, регулюючі органи, а також фінансові та юридичні інструменти, що забезпечують належне функціонування і розвиток страхового ринку.

Страхові компанії є основними суб'єктами ринку страхових послуг. Вони займаються розробкою і реалізацією страхових продуктів, укладанням страхових договорів, прийомом страхових платежів

та виплатою страхових відшкодувань. Страхові компанії можуть бути як державними, так і приватними, причому на ринку існує широкий спектр компаній, що спеціалізуються на різних видах страхування: від майнового до життя, здоров'я, автомобільного, сільськогосподарського тощо. Основним завданням страхових компаній є забезпечення фінансового захисту страхувальників від різного роду ризиків, а також управління фінансовими резервами для виконання своїх зобов'язань перед клієнтами.

Страхувальники — це фізичні та юридичні особи, які укладають страхові договори та сплачують страхові внески для отримання покриття ризиків, що можуть виникнути внаслідок різних подій (нещасний випадок, аварія, хвороба, стихійне лихо тощо).

Страхові посередники відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування страхового ринку. До цієї категорії належать страхові агенти, брокери та компанії, що надають послуги з аналізу і порівняння страхових продуктів. Ринок страхових послуг в Україні демонструє складну динаміку, з періодами як позитивного зростання, так і значних кризових явищ, які відображають як внутрішні, так і зовнішні економічні та політичні фактори. Процес розвитку цього ринку можна розглянути через призму кількох ключових етапів, які відображають зміни у структурі, обсягах та якості страхових послуг, а також у розвитку регулюючої системи.

Початок розвитку ринку страхових послуг в Україні припав на період після здобуття незалежності в 1991 році. У цей час були створені перші комерційні страхові компанії, а також запроваджені базові принципи страхування, орієнтовані на потреби нового ринкового господарства. З початку 2000-х років ринок страхових послуг в Україні почав стабільно розвиватися завдяки посиленню регулювання та зростанню економіки. Ключовим фактором стало покращення фінансової стабільності та поступова інтеграція до міжнародних фінансових стандартів.

Ринок страхових послуг в Україні стикається з кількома серйозними проблемами, що гальмують його розвиток. Однією з основних перешкод є низький рівень довіри до страхових компаній. Це зумовлено випадками невиплат страхових відшкодувань та відсутністю прозорості в діяльності багатьох компаній. Крім того, на ринку спостерігається недостатнє страхове покриття, адже багато українців не мають відповідного захисту від ризиків, таких як медичні витрати або нещасні випадки. Відсутність ефективного регулювання також є значною проблемою, оскільки законодавчі норми не завжди вста-

гають реагувати на швидкі зміни в економічному середовищі, що дозволяє деяким компаніям ухилятись від своїх зобов'язань.

Ринок страхових послуг в Україні має значний потенціал для розвитку, зокрема завдяки підвищенню фінансової грамотності та технологічним інноваціям. Однак для досягнення сталого зростання необхідно покращити регуляторну базу та забезпечити більшу конкуренцію на ринку.

Список використаних джерел

1. Грінченко О.П. Ринок страхових послуг в Україні: тенденції та проблеми розвитку. *Економіка і суспільство*. 2020. № 45 (3). С. 76–83.

2. Яковенко М.В. Особливості функціонування ринку страхових послуг в Україні. *Журнал фінансових досліджень*. 2019. № 29 (2). С. 58–63.

3. Ковальчук В.І. Перспективи розвитку страхового ринку в умовах глобалізації. *Страхування та фінанси*. 2018. № 34 (1). С. 102–109.

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Супрун В.І.
магістратура, 1 курс, група МН-24-1м, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Самофалова М.О., к.е.н.,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-8060-7956

Цифрова інфраструктура стала ключовим фактором розвитку сучасної економіки, інновацій, та міжнародної інтеграції. Вона забезпечує миттєвий обмін інформацією та створює базу для нових бізнес-моделей, таких як економіка спільного користування, автоматизація процесів, та цифрове підприємництво. Її роль критична для конкурентоспроможності, управлінських рішень, економічного зростання й національної безпеки. Основні компоненти цифрової інфраструктури включають платформи електронної комерції, хмарні технології та телекомунікаційну базу. Україна, маючи розвинений IT-сектор, виступає важливим хабом міжнародних цифрових потоків та демонструє успіх у створенні глобально відомих IT-продуктів. Програми державної підтримки малого і середнього бізнесу у цифровій торгівлі забезпечують освітні ресурси, фінансову допомогу та доступ до міжнародних платформ, що сприяє цифровій трансформації економіки й інтеграції України у світові ринки.

Платформи електронної комерції, фінансові технології (FinTech), криптовалюти, онлайн-сервіси — все це функціонує на основі цифрової інфраструктури. Вона сприяє розвитку нових бізнес-моделей, зокрема: економіки спільного користування (Uber, Airbnb), цифрового підприємництва, автоматизації бізнес-процесів.

Основними компонентами цифрової інфраструктури є цифрові платформи — онлайн-середовища (табл. 1), які забезпечують взаємодію між продавцями й покупцями товарів, послуг або інформації. Вони можуть виступати як посередники, надаючи інфраструктуру, аналітику, логістику, платіжні інструменти та інші сервіси [2].

Таблиця 1

Приклади міжнародних платформ

Назва	Сфера діяльності	Географія
Amazon	E-commerce, логістика	США, глобально
Alibaba	B2B, B2C, хмарні послуги	Китай, глобально
eBay	Аукціони, онлайн-продаж	Глобально
Etsy	Хендмейд, креативні товари	Глобально
Rakuten	Японський e-commerce	Азія, глобально

Платформи дозволяють навіть малому бізнесу продавати товари по всьому світу без потреби у фізичній присутності в інших країнах. Наприклад, українські виробники можуть продавати товари через Etsy або Amazon без відкриття офісів за кордоном [4]. Бізнес, який працює через маркетплейси, вимушений модернізувати свої процеси: впроваджувати CRM, облікові системи, працювати з аналітикою, SEO, діджитал-маркетингом [3].

Хмарні технології (Cloud Computing) (табл. 2) — модель надання комп'ютерних ресурсів (сервери, сховища, бази даних, мережі, програмне забезпечення) через Інтернет на вимогу. Користувачі отримують доступ до потужних обчислювальних ресурсів без необхідності створювати власну IT-інфраструктуру [2].

Хмарні технології стали ключовим елементом сучасної інфраструктури міжнародної торгівлі. Вони забезпечують гнучкість, доступність, безпеку й аналітику, необхідні для ефективного управління.

Телекомунікаційна інфраструктура — це основа глобального цифрового зв'язку. Вона забезпечує миттєву передачу даних, голосу, відео та іншої інформації між суб'єктами торгівлі незалежно від географічного положення [3].

Таблиця 2

Основні сервіси хмарних технологій

Тип сервісу	Опис	Приклади
IaaS (Infrastructure as a Service)	Оренда серверів, сховищ, мереж	Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure
PaaS (Platform as a Service)	Інструменти для розробки додатків	Google App Engine, Heroku
SaaS (Software as a Service)	Готові програми через Інтернет	Dropbox, Google Workspace, Salesforce

Україна знаходиться на перетині торгівельних і комунікаційних маршрутів між Європою, Азією та Близьким Сходом. Завдяки розвитку оптоволоконних мереж, країна може виступати цифровим хабом, через який проходять глобальні інформаційні потоки [4].

Україна має один із найрозвиненіших IT-секторів у Європі. Експорт IT-послуг швидко зростає. Україна має сильні позиції в аутсорсингу, кібербезпеці, data science, cloud solutions [5]. Завдяки цифровій інфраструктурі українські фахівці можуть створювати та продавати цифрові продукти (мобільні додатки, програми, SaaS-рішення).

Розвиток цифрової інфраструктури є стратегічною передумовою для зростання експорту IT-послуг та цифрових продуктів. Це відкриває Україні шлях до глобального визнання, економічного зростання та технологічного лідерства в регіоні [5].

Малі та середні підприємства (МСП) складають основу української економіки, однак часто не мають доступу до цифрових інструментів, не знають, як продавати онлайн, не можуть інвестувати у розробку сайтів, рекламу або логістику. Натомість Державна підтримка в цій сфері дозволяє прискорити цифровізацію бізнесу, розширює експортні можливості та підвищує конкурентоспроможність українських МСП на глобальному ринку [6]. До основних напрямків державної підтримки МСП у цифровій торгівлі належать освітні програми та цифрова грамотність, програми фінансової підтримки, платформи для цифрового експорту. Освітні програми представлені курсами з e-commerce, онлайн-маркетингу, використання CRM-систем.

До найбільш успішних проектів можна віднести «Дія.Бізнес» — безкоштовна онлайн-платформа, що містить навчальні матеріали, поради з відкриття інтернет-магазину, інструкції з експорту товарів, доступ до маркетплейсів. Програми фінансової підтримки представлені мінігрантами, пільговими кредитами, ваучерами на цифровізацію. Прикладом підключення до міжнародних торговельних

онлайн-майданчиків є проєкт «Grow with Google» у співпраці з Мінцифри та Офісом з розвитку підприємництва та експорту. В його рамках проводиться Навчання з Google Ads, аналітики, ведення бізнесу онлайн та створення інструментів для українських МСП, які хочуть виходити на ринки ЄС та США [6].

Державні програми з підтримки МСП у сфері цифрової торгівлі в Україні є критично важливими для стимулювання малого бізнесу, цифрової трансформації економіки, зростання експорту, адаптації до викликів глобального цифрового ринку. Україна вже має позитивні приклади, і подальший розвиток таких програм сприятиме економічній стійкості та міжнародній інтеграції.

Отже, цифрова інфраструктура є фундаментальним елементом сучасного глобалізованого світу, визначаючи успіх економіки, інноваційного розвитку, та міжнародної інтеграції. Її ключові компоненти, такі як платформи електронної комерції, хмарні технології, та телекомунікаційні мережі, значно знижують бар'єри для міжнародної торгівлі та створюють нові економічні можливості. Успішні приклади роботи українських IT-компаній на світовій арені підтверджують конкурентоспроможність національного сектору. Крім того, стратегічна підтримка малого і середнього бізнесу з боку держави сприяє цифровізації, розширенню експортних можливостей та адаптації до викликів глобального цифрового ринку. Подальший розвиток цифрової інфраструктури в Україні стане важливим кроком до економічної стійкості, глобального визнання та регіонального технологічного лідерства. Це дозволить країні розвиватися як конкурентоспроможний гравець у сучасній цифровій економіці.

Список використаних джерел

1. Остром В.Г. Цифрові платформи як фактор розвитку міжнародної торгівлі. Київ : Наукова думка, 2023. 180 с.

2. Мінцифри України. Програма цифровізації малого та середнього бізнесу в Україні. 2024. URL: https://mincyfra.gov.ua (дата звернення: 3.04.2005).

3. Ребров Ю.В. Інтернет-рішення для глобального бізнесу: нові виклики та можливості. Одеса : Південний, 2023. 120 с.

4. Воробйова Л.М. Хмарні сервіси та їх роль у розвитку міжнародної торгівлі. Київ : Державний університет, 2024. 195 с.

5. Гроза В.І. Перспективи цифрової економіки України в умовах глобалізації. Львів : Літературна, 2024. 210 с.

6. Національний портал електронних послуг України. Дія. Бізнес — безкоштовна онлайн-платформа для підприємців. URL: https://diya.gov.ua/business (дата звернення: 29.03.2025).

МОТИВАЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сурмило Б.Б.
3 курс, група ЗМН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Результативне управління неможливе без глибокого розуміння потреб і мотивів працівників, а також без вмілого застосування стимулів до праці. Мотивація, ефективне керівництво та взаємодія з персоналом є ключовими чинниками успіху підприємства та визначальними для продуктивності його діяльності. Вони формують основу трудового потенціалу працівника — комплексу характеристик, що впливають на ефективність його роботи. Досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства можливе лише за умови належного рівня мотивації персоналу. Тому сучасні керівники, власники та менеджери всіх рівнів повинні усвідомлювати, що на поведінку та результати праці кожного співробітника впливають різноманітні мотиви, потреби, стимули та особисті цілі, які необхідно враховувати в управлінській діяльності.

Сучасні підприємства стикаються з низкою складних завдань, вирішення яких неможливе без участі висококваліфікованого персоналу, задіяного в логістичних процесах. Лише мотивовані працівники зацікавлені у професійному розвитку, здатні адекватно реагувати на зміни в логістичній інфраструктурі та ухвалювати обґрунтовані рішення. Раціональна система мотивації таких фахівців забезпечує підприємству можливість ефективно діяти в умовах конкуренції та досягати максимального прибутку.

Мотивація, передусім, відображає прагнення людини до здійснення певної дії, яка відповідає її потребам, але яку вона не може реалізувати самостійно. У контексті трудової діяльності мотивація розглядається як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що спонукають працівника до роботи та формують її спрямованість на досягнення визначених цілей. Вона виражає прагнення особи задовольнити власні потреби та покращити своє соціально-економічне становище. Водночас важливо виявляти й усувати демотиваційні чинники, які негативно впливають на працівника, оскільки саме вони здатні істотно дестабілізувати робочі процеси на підприємстві.

Дієвий механізм мотивації можливий лише за умов, коли кожна людина має свободу вибору форм і видів діяльності, які відповідають її інтересам та потребам. Тому створення такого механізму, як і інших складових комплексної системи управління економікою, доцільно здійснювати на основі низки системних принципів. Серед них: правове забезпечення, адаптивність до особливостей регіону, досягнення оптимального співвідношення витрат і результатів, ефективність, ієрархічність структури, пріоритетність цілей, взаємозв'язок між усіма елементами системи, унікальність підходу, комплексність рішень та чітка регламентованість дій.

Існує багато різновидів методів і форм мотивації персоналу, серед яких найпоширенішими є матеріальна та нематеріальна, внутрішня і зовнішня, позитивна та негативна. Найбільш привабливою для працівників зазвичай вважається матеріальна мотивація — це гідна заробітна плата, премії, бонуси, оплачувані лікарняні, навчання тощо. Водночас такі елементи вже виходять за межі суто фінансових стимулів, демонструючи зацікавленість роботодавця в особистісному і професійному розвитку працівника.

Однак побудувати ефективну систему мотивації, спираючись лише на один із видів стимулювання — неможливо. Наприклад, виключно матеріальне заохочення може призвести до того, що працівник виконуватиме роботу формально, без внутрішньої зацікавленості, креативності та ініціативності. Саме нематеріальні стимули — визнання, кар'єрні перспективи, гнучкий графік, комфортна атмосфера — допомагають розкрити потенціал співробітників, підвищити їхню лояльність і залученість у спільну справу.

У сучасних умовах, коли конкуренція на ринку стає дедалі жорсткішою, підприємства змушені постійно адаптуватися та шукати нові шляхи розвитку. Одним із ключових стратегічних ресурсів кожної компанії є персонал. Саме тому ефективна мотивація працівників виступає фундаментом стабільного росту і успіху організації.

Список використаних джерел

1. Мантур-Чубата О.С., Рудь В.Ю. Мотивація і стимулювання праці персоналу як інструмент удосконалення діяльності підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес і управління*. 2017. Вип. 6 (11). С. 150–152.

2. Суворова І.М., Костюнік О.В. Критерії мотивації персоналу задіяного у логістичній діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучков Д.О.
4 курс, група ЗФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Пшенична М.В., к.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5373-1726

Глобалізація, як ключовий феномен сучасного світу, характеризується значними економічними інтеграціями, зростанням міжнародної торгівлі, масштабуванням глобальних фінансових ринків, інтернаціоналізацією ланцюгів поставок та збільшенням мобільності людей. За цих умов дедалі більше актуалізується глобальна конкуренція між продуцентами, посередниками, а також фінансово-кредитними інституціями. Попри створення нових можливостей для економічного розвитку, кадрового обміну та технологічного прогресу, глобалізація породжує також і виклики для всіх учасників економічної системи, змушуючи їх оптимізувати свою діяльність та забезпечити конкурентоспроможність задля виживання на ринку.

Так, вплив глобалізації на страхову галузь позначився в трьох аспектах:

1) світова конкуренція — підвищення доступності міжнародних ринків через зростання цифрової грамотності й доступу до інтернету активізували глобальну конкуренцію між страховиками;

2) зміна в поведінці споживачів — проникнення цифрових технологій в усі сфери фінансового ринку обумовило трансформацію очікувань споживачів до зручності й мобільності страхових сервісів, спричинивши прагнення до персоналізації продуктів і послуг зі страхування;

3) глобальні ризики — взаємозалежність і взаємообумовленість економічних процесів у світі нівелювала кордони для поширення нових видів ризиків, таких як пандемії, зміни клімату, кіберзагрози, що, в свою чергу, вимагає від страховиків оперативного реагування, більш точного аналізу та швидких рішень.

В цьому контексті стає зрозуміло, що саме цифровізація страхової галузі може служити потужним інструментом реагування на виклики глобалізації та ключовою стратегією адаптації вітчизняних страхових компаній в умовах глобальних змін [1].

Узагальнюючи результати досліджень вітчизняних вчених [2–3], можна дійти висновку, що впровадження цифрових технологій у практику страхування дозволить досягти низки позитивних результатів (табл. 1).

Таблиця 1

Перспективи цифровізації страхового ринку України

Результативний індикатор	Зміст
1. Скорочення витрат і підвищення ефективності	Цифрові рішення дозволяють автоматизувати процесинг страхування, що сприяє скороченню часу і ресурсів на обробку клієнтських запитів
2. Підвищення доступності й зручності для страхувальника	Використання онлайн-платформ та чат-ботів страховиками нівелює географічний фактор у суб'єктів страхування, перетворюючи процес купівлі поліса, опрацювання заявки, отримання страхового відшкодування у дистанційний, із збереженням високої якості сервісу
3. Персоналізація послуг	Імплементація технологій, таких як Big Data, дозволяють страховикам збирати точнішу інформацію про клієнтів задля гнучкої адаптації та індивідуалізації страхових полісів
4. Покращення моніторингу та аналізу ринку	Технології AI та ML уможливлюють мінімізацію фінансових збитків страховиків завдяки створенню більш точних прогнозів ризику та сценаріїв їх розвитку.
5. Відкритість і прозорість	Застосування технології Blockchain робить проведення транзакцій більш захищеними, при цьому зберігаючи прозорість розрахунків та законність операцій.

Джерело: складено автором.

Таким чином, імплементація прогресивних цифрових технологій, таких як аналітика великих даних, генеративний штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн, чат-ботинг, онлайн-платформи та мобільні застосунки дозволять страховим компаніям України не лише відповідати на виклики глобалізації, але й виступатимуть в якості потужного інструменту для їхнього подолання. Завдяки цифровим технологіям страховики можуть бути більш гнучкими, конкурентоспроможними та здатними швидко адаптуватися до змінюваного світу.

Отже, стрімкий розвиток цифрових технологій та посилення глобальних викликів визначають безальтернативність цифрової трансформації страхового ринку України, що враховувала б кращий міжнародний досвід із його інноваційною адаптацією до українських

реалій господарювання. Відтак, перспективними напрямами подальших досліджень є розробка довгострокової цифрової стратегії для вітчизняних страховиків, яка передбачала б адаптивність до змін, стійкість до зовнішніх ризиків і орієнтацію на інклюзивний розвиток. Саме в такій парадигмі цифрова трансформація має потенціал перетворити український страховий ринок на високотехнологічну, конкурентоспроможну та соціально значущу галузь в умовах глобалізованої економіки.

Список використаних джерел

1. Базилевич В.Д., Приказюк Н.В., Лобова О.М. Цифровізація у забезпеченні конкурентних переваг страхових компаній. *Економіка та держава*. 2020. № 2. С. 15–20. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.2.15 (дата звернення: 25.03.2025).

2. Пшенична М.В. Технології штучного інтелекту в страховій індустрії України: аналіз тенденцій та перспективи розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 6 (06). С. 92–96. URL: https://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/178 (дата звернення: 05.04.2025).

3. Череп О.Г., Хмельковська А.В. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку як складової фінансового ринку. Напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6 (2). С. 240–244. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=10552 (дата звернення: 04.04.2025).

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІТР

Сушич А.О.
4 курс, група МК-21, спеціальність «Маркетинг»,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет».
Науковий керівник: Коростова І.О., к.е.н., в. о. доцента,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5539-4620

Актуальність теми обумовлена швидкими змінами у світі технологій і їх впливом на всі аспекти життя суспільства. Вивчення цих проблем і напрямків розвитку є необхідним для забезпечення сталого прогресу, безпеки та інклюзивності в цифровому світі.

Формування товарного ринку, адекватного до вимог соціально-зорієнтованої ринкової економіки, вимагає подальшого вдосконалення його інфраструктури. Вона охоплює логістичні, фінансові, інформаційні та регуляторні механізми, що визначають рівень доступності та конкурентоспроможності ринків. Однак сучасні виклики потребують її постійної адаптації та вдосконалення. Постійний розвиток но-

вих технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей (IoT), 5G та інші, вимагає від фахівців постійного оновлення знань і навичок. Необхідно вирішувати питання доступності ІТР для всіх верств населення, включаючи людей з обмеженими можливостями.

Однією з основних проблем є недостатній рівень розвитку логістичної інфраструктури. Брак сучасних складських потужностей, логістичних центрів та ефективних транспортних маршрутів спричиняє високі витрати на перевезення товарів і знижує швидкість їхнього обігу. Великий рівень транспортних витрат, недостатній розвиток тарно-пакувальної бази, зменшення обсягу виробничо-технологічних і транспортно-експедиторських послуг негативно впливають на ефективність ринку. Раціональне розміщення торговельних посередників, складського господарства та оптимізація логістичних процесів дозволять знизити трансакційні витрати та покращити товарообіг.

Загальна ринкова інфраструктура включає в себе основні елементи ринкового механізму, які характеризують рух грошей, товарів, капіталів, праці та інших ресурсів. Спеціалізована інфраструктура ринків забезпечує організаційне оформлення ринкових відносин через біржі, торгові доми, аукціони, системи роздрібної та гуртової торгівлі, ярмарки, торгові палати тощо. У цьому випадку інфраструктурні елементи виконують специфічні функції, необхідні для ефективного функціонування конкретного ринку [1].

Цифровізація товарних ринків стає необхідністю, адже електронні торгові платформи, автоматизація процесів обліку та продажу дозволяють підвищити ефективність ринкових операцій і розширити можливості для бізнесу. Важливим є створення загальнодоступної системи інформаційного забезпечення учасників ринку, формування національних та регіональних інформаційно-маркетингових центрів, розроблення аналітичних систем стратегічного маркетингу та використання геоінформаційних технологій для управління ринком.

Фінансова інфраструктура також потребує вдосконалення. Обмежений доступ до кредитних ресурсів, високі ризики неплатежів та нестача страхових механізмів ускладнюють діяльність учасників ринку. Розвиток фінансових інструментів, таких як оптимальні схеми лізингу, страхування фінансових ризиків, а також впровадження безготівкових розрахунків сприятимуть стабільності товарного ринку.

Глобальні зміни в ланцюгах постачання також впливають на інфраструктуру. Геополітичні фактори, зміни у виробничих процесах та вимоги до сталого розвитку змушують бізнес адаптуватися до нових умов. У цьому контексті важливим стає розвиток екологічної

інфраструктури, що включає впровадження циркулярної економіки, зменшення негативного впливу транспорту та встановлення екологічних стандартів [2].

Ринки сільськогосподарської продукції стикаються з особливими викликами, такими як волатильність цін, кліматичні ризики та нестабільний попит. Це вимагає розвитку переробної промисловості, модернізації логістичних потужностей та ефективної державної регуляторної політики [3].

Створення прогресивної інфраструктури товарного ринку вимагає розвитку торговельно-посередницьких організацій, складського господарства, транспорту та інформаційного забезпечення. Необхідно оновити та модернізувати складське господарство, впроваджуючи нові технології зберігання та переробки товарів. Важливим є розвиток інфраструктури виставково-ярмаркової діяльності, що дозволить ефективніше просувати продукцію.

Розвиток транспортно-експедиторського обслуговування передбачає створення торговельно-транспортних фірм, транспортних терміналів, а також покращення вантажно-розвантажувальних процесів для скорочення строків доставки товарів і зниження втрат під час перевезення. Паралельно слід розвивати системи збору та перероблення використаної тари й упаковки, стимулюючи виробництво нових конкурентоспроможних пакувальних матеріалів.

Інвестиційна привабливість товарних ринків залишається ключовим чинником їхнього розвитку. Недостатнє фінансування модернізації інфраструктури потребує активного залучення приватного капіталу та впровадження державно-приватного партнерства. Це сприятиме не лише покращенню умов для бізнесу, а й забезпеченню стабільного економічного зростання.

Також важливим напрямом є кадрове забезпечення суб'єктів інфраструктури. Необхідно розвивати систему професійної підготовки та перепідготовки кадрів, формувати спеціалізовані асоціації для координації діяльності суб'єктів товарного ринку, обміну інформацією та розробки спільних стратегій розвитку.

Таким чином, удосконалення інфраструктури товарного ринку є комплексним процесом, що включає цифровізацію, покращення логістичних та фінансових механізмів, регуляторні зміни, екологічні ініціативи та розвиток кадрового потенціалу. Лише системний підхід до реформування інфраструктури дозволить створити ефективне ринкове середовище, здатне відповідати сучасним викликам глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Мацьків Р.Т., Топольницька Т.Б. Інфраструктура ринків: підходи до класифікації. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: https://www.economy.nayka. com.ua/?op=1&z=6187 (дата звернення: 08.04.2025).

2. Коростова І.О., Самофалов М.В. Інфраструктура ринку екологічно чистих товарів промислового виробництва. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2021. № 6 (2). С. 34–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_6(2)__6.

3. Івановський А.В. Економічна сутність ринку сільськогосподарської продукції. *Продовольчі ресурси*. 2022. № 10 (18). С. 219–227. DOI: https://doi.org/ 10.31073/foodresources2022-18-21.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ НЕФІНАНСОВОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ

Танцюра Д.В.
2 курс, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Гаврилечко Ю.В., к.держ.упр., доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Автором розглянуто сучасні підходи до розуміння нефінансової корпоративної звітності в українському науковому дискурсі. Проведено аналітичне групування визначень за трьома основними напрямами: інституційно-суспільним, інформаційно-комунікаційним та аналітично-інструментальним. Обґрунтовано необхідність уніфікації поняття нефінансової звітності для подальшого нормативного врегулювання, узгодження з міжнародними стандартами та забезпечення єдності в науково-практичному полі.

У сучасних умовах цифровізації, зростання вимог до прозорості бізнесу та переходу України до європейських стандартів сталого розвитку виникає необхідність чіткого, єдиного трактування поняття нефінансової корпоративної звітності (НЗ). В українському науковому та нормативному дискурсі досі не сформовано узгодженого визначення цього поняття, що обумовлюється як відсутністю законодавчо врегульованих стандартів цього виду звітування, так і незначним досвідом її використання в українському бізнес-середовищі.

На даний час спостерігається розмаїття підходів, термінологічні розбіжності, а також розбіжності у змістовному наповненні даного явища. Така ситуація ускладнює гармонізацію звітності з міжнародними стандартами (зокрема ESRS), створює методологічні

розбіжності в дослідженнях та практиці звітування підприємств. У зв'язку з цим важливим науковим завданням є узагальнення існуючих підходів до розуміння поняття нефінансової звітності з метою його подальшої уніфікації та юридизації.

На підставі аналізу сучасних наукових джерел можна виділити різні наукові підходи до поняття нефінансової звітності.

Так, деякі автори акцентують на ролі НЗ як гарантії корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Наприклад, Є. Польовик розглядає НЗ як ключовий інструмент забезпечення КСВ, що формує позитивну репутацію, відкриває бізнес-можливості, забезпечує сталий розвиток суспільства та довкілля [1]. Аналогічну позицію поділяють М. Саприкіна, О. Примаченко, М. Романенко, які розглядають звітність як базу для стратегій стійкого розвитку та діалогу з громадськістю [2; 3]. Міська Г.А., Зварич Л.В., вважають, що складання нефінансової звітності з корпоративної соціальної відповідальності варто розглядати як найважливіший інструмент стійкого розвитку, що сприятиме формуванню ефективної управлінської системи з виявлення існуючих і прогнозування потенційних внутрішні та зовнішніх загроз його діяльності, а також їх уникнення чи здійснення заходів щодо мінімізації впливу цих загроз на результати діяльності підприємства на засадах стійкого розвитку [4].

Також НЗ трактується як публічний документ, що інформує зацікавлені сторони про соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності підприємства. Зокрема, Шигун М.М., розглядає НЗ як документально оформлену сукупність даних компанії, що відображає середовище її існування, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства [5]. Давидюк Т.В., Агавердієва Х.Ф., Гречко А., Очеретяна О. розглядають НЗ як засіб прозорості, формування довіри та соціального партнерства [6; 7] А це, у свою чергу, є основною умовою вибудови ефективної взаємодії та комунікаційних стратегій.

Деякі автори (Гамкало О.Б., Дерій В.А., Бочуля Т.В., Байрактар Ю.П. та ін.) вбачають у НЗ інструмент управління, вимірювання нефінансової ефективності, оцінки ризиків і стратегічного планування [8–10]. А Гречко А. та Очеретяна О. розкривають її зміст з точки зору інструменту для підвищення інвестиційної привабливості підприємства [11].

Даний перелік наведених визначень, вочевидь, не є вичерпним, але дає можливість зробити певні узагальнення. Найбільш поширеним

є визначення НЗ у якості інструменту для вирішення завдань у сфері вирішення управлінських завдань та цілей сталого розвитку. Також усі автори погоджуються із визначенням нефінансових аспектів, які стосуються поняття НЗ, а саме: екологія, соціальна відповідальність, корпоративне управління. Визнаною є і позиція, відповідно до якої НЗ являє собою публічний звіт для зацікавлених осіб та має на меті забезпечити прозорість, довіру, репутацію та стійкий розвиток.

Разом із цим, можемо відзначити такі основні відмінності у визначенні поняття НЗ. Зокрема, у функціональному призначенні, звітність може розглядатися як засіб діалогу, інструмент оцінки чи доказ корпоративної соціальної відповідальності. У структурі та змісті поняття можна знайти ототожнення як із простим переліком ESG-показників, так і зі складною системою аналітичної звітності. Щодо нормативного статусу, то авторські позиції також різняться: від добровільного формату звітування до вимоги регулювання на рівні закону.

Таким чином, сучасні дослідження явища нефінансової корпоративної звітності в Україні засвідчують наявність різних концептуальних підходів, серед яких, зокрема, інформаційно-комунікаційний, інституційний, аналітично-інструментальний. Водночас, жоден з них не забезпечує повної універсальності з огляду на відповідність вимогам міжнародного регулювання. Усе це створює значні ризики для забезпечення розвитку корпоративної культури, соціальної відповідальності бізнесу, а також державного управління процесами сталого розвитку в цілому.

Список використаних джерел

1. Польовик Є. Нефінансова звітність як гарантія корпоративної соціальної відповідальності. *Scientia fructuosa*. 2023. № 3 (149). С. 72–82. DOI: https://doi.org/10.31617/1.2023(149)06.

2. Саприкіна М. Навіщо бізнесу звіти зі сталого розвитку. URL: https://epravda.com.ua/columns/2019/10/31/653160/.

3. Примаченко О., Романенко М. Звітність зі сталого розвитку у забезпеченні КСВ. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-146.

4. Міська Г.А., Зварич Л.В. Нефінансова звітність підприємств як аспект управління стійким розвитком. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(74-75).2020.121-131.

5. Шигун М.М., Давидюк Т.В. Корпоративна соціальна звітність як перспектива інформування про людський капітал. URL: https://web.znu.edu.ua/ herald/issues/2011/eco_2011_1/2011_1/173-178.pdf.

6. Агавердієва Х.Ф. Соціальна відповідальність недержавних пенсійних фондів. ХНЕУ, 2015.

7. Гречко А., Очеретяна О. Нефінансова звітність як інструмент підвищення інвестпривабливості. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-38.

8. Гамкало О.Б. Нефінансова звітність як інструмент вимірювання соціальної діяльності. *Статистика України*. 2017. № 4. С. 79–86.

9. Дерій В.А., Дерій М.В. Облікові та аналітичні компоненти нефінансової звітності. *Збірник ВНАУ*. 2014. № 2 (88). С. 95–103.

10. Бочуля Т.В. Інноваційний розвиток обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Харків : ІНЖЕК, 2015. 404 с.

11. Гречко А., Очеретяна О. Нефінансова звітність як інструмент підвищення інвестиційної привабливості підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-38.

ЛІДЕРСТВО В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Тітарчук Д.А.
3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

У сучасних умовах одним із ключових завдань для менеджменту будь-якої організації є забезпечення її ефективного функціонування. Важливу роль у цьому відіграє лідерство.

Основою лідерства є особистість лідера, його індивідуальні риси та цінності. Потенціал лідера, здатність привертати увагу, фокусувати зусилля на досягненні загальних цілей є важливою умовою успішної роботи колективу, яким він керує.

Не менш важливим аспектом лідерства є послідовники, їхній чисельний та якісний склад, соціально-психологічні характеристики (мотиви поведінки, рівень зрілості, потреба в деталізованих інструкціях, загальні здібності та компетентність у виконанні своїх обов'язків, розуміння своєї ролі в команді і досягненні загальних результатів), а також готовність та здатність працювати разом для досягнення спільних цілей.

У сфері менеджменту існує багато напрямів спеціалізації, що залежать від рівня, об'єкта та предмета управління. Успішні менеджери мають поєднувати в собі також якості ефективного лідера, адже лідерство й менеджмент передбачають різні характеристики, кожна з яких відповідає за окремі аспекти зміцнення організації.

На всіх рівнях управлінської ієрархії в організаціях зустрічаються керівники, які водночас є дієвими лідерами. До того ж більшість людей мають потенціал для розвитку необхідних лідерських якостей.

І лідер на керівній посаді, і менеджер мають володіти повним арсеналом методів управління персоналом і вміти обирати найбільш доцільний підхід залежно від ситуації. Основна різниця між ними полягає в розстановці акцентів. Ідеальним керівником є той, хто здатен гармонійно поєднувати в собі риси як лідера, так і менеджера.

Лідерство не замінює процес управління, а виступає його доповненням у тих випадках, коли звичні управлінські інструменти не забезпечують досягнення цілей. Ефективне лідерство базується на довірі, яка є складовою організаційної культури та чинником, що впливає на її формування.

Сучасні умови управління висувають до менеджерів вимогу не лише володіти професійними компетенціями, а й мати розвинуті лідерські якості. Саме вони дають змогу максимально розкрити управлінський потенціал, мотивувати колектив до підвищення продуктивності, а також ефективно впроваджувати стратегічні зміни та інновації. Це є ключовим чинником забезпечення стабільного й успішного функціонування організації в умовах постійної динаміки зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Буняк Н.М. Лідерство в системі менеджменту організації. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64.

2. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Дмитренко І.А. Лідерство як феномен сучасного менеджменту. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 88–91. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/159-18.

ЗМІНИ ПОТРЕБ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Троценко Н.В.
3 курс, група МК-23.2-1, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кутліна І.Ю., к.т.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

В умовах війни споживачі переосмислюють свої пріоритети, надаючи перевагу товарам і послугам, які відповідають їхнім базовим потребам і безпеці. Споживачі звертають увагу на товари, які допомагають їм виживати в умовах воєнного стану, такі як продук-

ти харчування, ліки та засоби особистої гігієни. Спостерігається зростання попиту споживачів також на послуги захисту. Широкомасштабна війна спричинила збільшення попиту на послуги безпеки, такі як страхові послуги, охорона та засоби самозахисту.

Нестабільна ситуація в умовах війни призвела до зменшення споживчого опитування, оскільки споживачі відмовляються від розкішних та зайвих витрат на користь економії ресурсів. Натомість відмічається розвиток патріотичного споживання, а саме, під час війни відбулось стимулювання розвитку патріотичного споживання, коли споживачі віддають перевагу внутрішнім продуктам та підтримують місцевих виробників. Важливо відмітити, що одночасно з цим зміна умов життя в умовах війни призвела до зростання попиту на електронну комерцію та онлайн-послуги, зокрема у сферах зв'язку та дистанційної роботи [1].

За останні три роки в Україні прослідковується адаптація ринків, тобто виробники та роздрібні мережі пристосовуються до зміни потреб споживачів в умовах війни, шукаючи шляхи оптимізації виробництва та постачання. Варто відмітити, що війна здійснила вплив на психологію споживача, зробивши його більш обережним у виборі товарів і послуг [2].

Результати досліджень свідчать і про зміни маркетингових стратегій, оскільки компанії переглядають свої довоєнні стратегії маркетингу, акцентуючись наразі на безпеці, якості та патріотизмі в рекламних кампаніях.

В цілому ж можна констатувати, що зміни потреб споживачів в умовах війни мають глобальний вплив, зокрема на міжнародну торгівлю та економічні відносини між країнами.

В умовах війни відбулась зміна пріоритетів та перепрофілювання потреб, про що свідчить акцентування уваги на важливості, в першу чергу, таких потреб споживачів, як безпека та комфорт. Саме безпека стає однією з найважливіших потреб споживачів у період війни, тому вони переоцінюють значення матеріальних благ на користь засобів захисту та безпеки.

Чималий вплив широкомасштабна війна має й на вибір місця проживання та роботи, оскільки споживачі шукають більш безпечні місця і для проживання і для роботи, що визначає їхній вибір на ринку нерухомості та на ринку праці. Аналіз психологічних аспектів умов війни стає ключовим для розуміння змін у споживчій поведінці, що змушує бізнес здійснювати пошук і розробку адаптованихих стратегій, спрямованих на задоволення нових потреб і нових вимог споживачів.

Дослідження різних науковців дозволяють зробити висновок про те, що попит споживачів на товари для виживання став пріорітетним в умовах війни, тому що населення, яке знаходиться в небезпеці, стало більш свідомим і відповідальним. Різке зростання попиту споживачів на певні групи товарів створило нові тенденції на споживчому ринку та визначило пріоритетні напрями для споживачів.

Дослідження свідчать, що спостерігається зростання загального попиту на продукти харчування, при цьому споживачі надають перевагу товарам з тривалим терміном зберігання та високою енергетичною цінністю. Особливого значення для споживачів набули консервовані продукти, сухофрукти та інші товари довготривалого зберігання [3].

В умовах війни відбулось зростання попиту на ліки, засоби особистої гігієни, оскільки вони є важливим аспектом збереження здоров'я. Споживачі активно вивчають можливості створення власних систем виживання, щоб забезпечити себе необхідними товарами. Це стосується й виникнення та зростання попиту на спеціалізовані комплекти для виживання, до складу яких входять різноманітні засоби.

Зміни попиту споживачів в умовах воєнного часу вплинуло і на споживчі звички, змушуючи бізнес адаптуватися та розвивати нові стратегії маркетингу для залучення клієнтів.

Отже, глобальний вплив на зміни у споживчих потребах в умовах війни розглядається як ключовий аспект, оскільки він має широкомасштабні наслідки для міжнародної торгівлі та економічних відносин, включає також політичні аспекти, впливає на зміни стратегічного напрямку виробництва та споживання.

Світовий досвід свідчить, зміни у споживчих потребах в країнах, які стали жертвами війни, породжують глобальну потребу в гуманітарній допомозі, що впливає на діяльність міжнародних гуманітарних організацій та обговорення міжнародних партнерств.

Список використаних джерел

1. Gradus Research. Тренди споживання українців у третьому році Великої війни. 2024. URL: https://marketer.ua/ua/consumer-trends-of-ukrainians-in-the-third-year-of-the-great-war-research.

2. Економічна правда. Зміна споживчого попиту в умовах війни. URL: https://epravda.com.ua/press/2022/06/16/688169/.

3. Длугопольський О.В., Біловус Н.І. Детермінанти поведінки покупців на споживчому ринку України в умовах воєнного стану. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 4 (1). С. 32–42. URL: https://inns.com.ua/uk/journals/tom-4-1-2024/determinanti-povedinki-pokuptsiv-na-spozhivchomu-rinku-ukrayini-v-umo vakh-voyennogo-stanu.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Тунік О.С.
1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Дивинська Ю.А., ст. викладач,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Управління персоналом є однією з ключових функцій сучасного менеджменту, адже саме від ефективності роботи працівників залежить досягнення стратегічних цілей організації. У цьому контексті мотивація персоналу виступає важливим важелем впливу на результативність, залученість та лояльність працівників. Особливої уваги заслуговують фінансові інструменти мотивації, які мають безпосередній вплив на поведінку працівника, формуючи стимул до зростання продуктивності, підвищення якості праці та збереження довгострокової залученості до діяльності підприємства.

Фінансова мотивація персоналу передбачає використання матеріальних заохочень для досягнення бажаних результатів у праці. До таких інструментів належать: основна заробітна плата, премії та бонуси, надбавки, відсотки від прибутку, опціонні програми, матеріальна допомога, соціальні пакети, страхування, а також системи колективного заохочення. Кожен з цих інструментів виконує специфічну функцію: забезпечення базової стабільності, стимулювання досягнення конкретних показників, утримання ключових співробітників або формування позитивного клімату в колективі.

Одним з найбільш поширених інструментів виступає система преміювання, яка дозволяє гнучко реагувати на індивідуальні та колективні результати. Наприклад, щомісячні або квартальні бонуси за досягнення ключових показників ефективності створюють чіткий причинно-наслідковий зв'язок між зусиллями працівника та його фінансовою винагородою. У практиці українських компаній дедалі частіше використовуються змішані системи, що поєднують фіксовану частину зарплати з варіативною, що залежить від результатів діяльності.

Не менш важливу роль відіграють довгострокові програми заохочення, зокрема участь у прибутку або опціони на акції компанії. Такі інструменти найчастіше застосовуються у великих компаніях,

орієнтованих на залучення й утримання талановитих фахівців, і створюють мотивацію працювати на стратегічний результат.

Слід також відзначити галузеву специфіку застосування фінансових стимулів. У виробничих галузях значного поширення набули системи відрядної оплати праці, де розмір винагороди прямо залежить від обсягу виконаної роботи. У сфері продажів популярними є системи комісійної винагороди, що забезпечують прямий фінансовий інтерес до зростання обсягів реалізації.

Проте ефективність фінансової мотивації залежить не лише від розміру виплат, а й від прозорості, справедливості та передбачуваності самої системи. Працівники повинні чітко розуміти, які дії призводять до яких винагород, які критерії оцінювання використовуються, та бути впевненими у дотриманні правил з боку керівництва. За даними досліджень [1], відсутність чіткої логіки нарахування премій часто призводить до зворотного ефекту — демотивації персоналу та зниження довіри до компанії.

У сучасних умовах нестабільності та високої конкуренції за таланти на ринку праці, фінансова мотивація виконує і функцію утримання персоналу. Це особливо актуально для українських підприємств, що зіштовхуються з трудовою міграцією, вигоранням кадрів і потребою в утриманні ключових співробітників. Саме тому провідні компанії України впроваджують комплексні системи матеріального стимулювання. Наприклад, компанія «Нова Пошта» практикує регулярне оновлення бонусних програм залежно від ролі та рівня працівника, а у «Київстар» запроваджено гнучкі схеми преміювання, прив'язані до корпоративних цілей та результатів щоквартального оцінювання.

Узагальнюючи, слід визнати, що фінансові інструменти мотивації залишаються одним із найбільш потужних засобів управлінського впливу. Водночас їхня ефективність значною мірою залежить від поєднання з іншими аспектами мотивації — нематеріальними факторами, корпоративною культурою, стилем лідерства та можливостями професійного розвитку. Отже, сучасний підхід до мотивації персоналу повинен бути інтегрованим, де фінансові стимули виступають важливою, але не єдиною складовою загальної системи управління людськими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Балановська Т.І., Михайліченко М.В., Троян А.В. Сучасні технології управління персоналом : навч. посібник. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2020. 466 с.

2. Череп А.В., Семенів Л.Ю. Методи та моделі управління персоналом підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2024. № 9 (6). С. 113–116.

3. Шубалий О.М. та ін. Управління персоналом : підручник. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2018. 404 с.

ФІНАНСОВИЙ ЛЕВЕРИДЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фринюк І.В.
2 курс, група ОО-23-1, спеціальність «Облік і оподаткування»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-1789-6632
Науковий керівник: Грущенко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214

Леверидж — важіль, незначною зміною якого можна суттєво змінити результати виробничофінансової діяльності підприємства; інструмент впливу на зміну структури активів і пасивів балансу з метою отримання приросту прибутку [2].

Розрізняють два основних значення цього терміну які тісно пов'язані між собою. Перший — фінансовий леверидж. Другий — операційний (або виробничий) леверидж, який допомагає спрогнозувати, як зміниться прибуток підприємства при зміні виручки від продажу продукції, або визначити, яка повинна бути виручка, щоб отримати необхідний прибуток [1].

Детальніше розглядатимемо саме фінансовий леверидж. Фінансовий леверидж є одним із ключових інструментів управління фінансами підприємства, що дозволяє ефективно використовувати позиковий капітал для підвищення прибутковості власних коштів. В умовах сучасної економіки підприємства прагнуть оптимізувати структуру капіталу, знижуючи ризики та підвищуючи рентабельність.

В свою чергу рентабельність — це відносний показник, який демонструє співвідношення прибутку до витрат або інших показників діяльності підприємства, таких як виручка або активи. Вона показує, наскільки ефективно використовуються ресурси для отримання прибутку. Розрахунок рентабельності дозволяє оцінити ефективність діяльності компанії та порівняти її з конкурентами або попередніми періодами. Ці показники допомагають приймати обґрунтовані

рішення щодо інвестицій, управління витратами, ціноутворення та стратегії розвитку. Відповідно, знання рівня рентабельності дозволяє вчасно виявити проблемні зони та внести необхідні корективи у бізнес-процеси [4].

Фінансовий левериджж (або фінансовий важіль), дозволяє впливати на прибуток підприємства, змінюючи структуру пасивів, тобто — змінюючи співвідношення між власними і позиковими засобами [2]. Основна мета застосування фінансового важеля — підвищення рентабельності власного капіталу.

Існує дві концепції фінансового левериджу: американська та європейська. За американською концепцією сила дії фінансового левериджу визначається оцінюванням взаємозв'язку між чистим прибутком і величиною прибутку до сплати відсотків і податків. За європейською концепцією сила дії фінансового левериджу визначається зростанням рентабельності власного капіталу внаслідок залучення позикового капіталу [3].

Коефіцієнт фінансового левериджу компанії підраховується за простою формулою: Коефіцієнт фінансового левериджу = Зобов'язання / Власний капітал.

Прийнято вважати, що оптимальним для бізнесу є коефіцієнт фінансового левериджу із значенням «1» — коли сума позикових коштів і власного капіталу рівні. Якщо значення коефіцієнта стає більш 1, то це означає, що, з одного боку, з допомогою більшої кількості позикових коштів компанія підвищує розмір прибутку на власний капітал, але з іншого — підвищує ступінь ризику своїх операцій. Іншими словами, чим більше кредитів бере компанія для своєї діяльності, тим менший обсяг власного капіталу їй потрібен для ведення бізнесу. Але це також означає, що фінансове становище компанії стає менш стійким — чим більше кредитів привернула компанія, тим більше шансів, що вона може не впоратися з їх обслуговуванням. Крім того, чим вище значення коефіцієнта (тобто — чим більше позик компанія вже залучила), тим складніше залучити все нові позики.

З іншого боку, занадто низьке значення коефіцієнта фінансового левериджу говорить про те, що компанія недостатньо використовує позикові кошти для підвищення рентабельності власного капіталу [1].

Успішне застосування фінансового левериджу можливе за умови, що:

– Рентабельність активів перевищує вартість залучених позикових коштів;

– Підприємство має стабільний грошовий потік для обслуговування боргу;

– Аналізується структура капіталу з урахуванням ринкових ризиків;

– Дотримується збалансованого підходу до залучення кредитних ресурсів.

Отже, фінансовий левередж є потужним інструментом підвищення рентабельності підприємства, але потребує ретельного аналізу та контролю. Оптимальне співвідношення власних і позикових коштів дозволяє підприємству розвиватися, зберігаючи фінансову стійкість. Використання левериджу має бути обґрунтованим, щоб уникнути надмірних ризиків і фінансових втрат.

Список використаних джерел

1. Суков О. Правило важеля. що таке левередж і для чого він потрібен — dsnews.ua. «Ділова столиця» українською — найсвіжіші новини України та світу. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/economics/privila-rychaga-chto-takoe-leveridzh-i-dlya-chego-on-nuzhen-01122020-408001.

2. Фінансово-економічний словник — довідник / О. Томілін та ін. Полтава, 2023. 108 с. URL: https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9ce549db-2874-4179-808c-53cf3f74f4d3/content.

3. Чернецька Ю. Управління левериджем з метою досягнення стійкого розвитку підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2010. № 38. С. 374. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/147035998.pdf.

4. Що таке рентабельність, формула, як порахувати. *Ukrainian Digital Community*. URL: https://ukrainiandigital.com/rentabelnist/.

ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТОРГІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Хоменюк О.М.
3 курс, група МК-22-1-фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач кафедри управління та ад міністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

Платформи соціальних мереж мають важливе значення у підвищенні впізнаваності бренду, даючи змогу торговельним підприємствам охоплювати ширшу аудиторію. З мільярдами активних користувачів у всьому світі такі платформи, як Facebook, Instagram,

Twitter тощо, пропонують компаніям унікальні можливості взаємодії з потенційними клієнтами в режимі реального часу [1]. Використовуючи цільову рекламу та привабливий контент, компанії можуть збільшити охоплення та налагодити зв`язок зі своєю аудиторією. Соціальні медіа також сприяють прямому спілкуванню з клієнтами, дозволяючи підприємствам вирішувати проблеми та збирати цінні відгуки. Ця взаємодія не тільки покращує задоволеність споживачів, але й збільшує рівень репутації бренду, що зрештою призводить до підвищення лояльності та конкурентоспроможності.

Пошукова оптимізація (SEO) — ще одна фундаментальна стратегія цифрового маркетингу, яка значно розширює присутність компанії в Інтернеті. Оптимізуючи свій веб–сайт і вміст для пошукових систем, торгові підприємства можуть збільшити свою видимість і залучити більш оптимальний трафік [2]. SEO включає в себе низку методів, зокрема дослідження ключових слів, оптимізацію на сторінці та створення посилань, усі вони спрямовані на покращення рейтингу пошукових систем. Вищий рейтинг у результатах пошуку збільшує ймовірність того, що потенційні клієнти дізнаються про бренд, таким чином збільшуючи охоплення. Стратегічне використання SEO не тільки збільшує трафік, але й підвищує довіру до бізнесу, оскільки користувачі часто асоціюють високорейтингові сайти з авторитетом і надійністю.

Стратегії контент–маркетингу необхідні для залучення цільової аудиторії та побудови довгострокових відносин з нею. Створюючи цінний і релевантний контент, торговельні підприємства можуть навчати, інформувати та розважати свою аудиторію, тим самим збільшуючи залучення та лояльність до бренду. Добре продуманий контент, такий як публікації в блогах, відео та інфографіка, надає клієнтам потрібну інформацію, водночас позиціонуючи бренд як лідера галузі. Крім того, контент-маркетинг посилює зусилля з оптимізації пошукових систем, заохочуючи оптимальний трафік і публікації в соціальних мережах. У разі ефективного впровадження ці стратегії допомагають підприємствам не тільки привернути увагу цільового ринку, але й утримати її, підвищуючи лояльність клієнтів і покращуючи загальний імідж бренду.

Персоналізація маркетингових кампаній за допомогою аналітики даних зробила революцію в залученні клієнтів для торгових підприємств. Використовуючи аналітику даних, компанії можуть налаштувати свої маркетингові зусилля, щоб задовольнити унікальні потреби та переваги окремих клієнтів, тим самим сприяючи більш

змістовній взаємодії [2]. Цей підхід дає змогу компаніям сегментувати свою аудиторію на основі різних параметрів, таких як демографічні дані, інтереси та поведінка. В результаті маркетингові повідомлення підбираються так, щоб резонувати з кожним сегментом, значно підвищуючи рівень залучення. Використання аналітики даних у персоналізації не тільки збільшує ймовірність конверсії, але й формує лояльність клієнтів, змушуючи їх розуміти та цінувати. Отже, торговельні підприємства можуть досягти вищих показників утримання, оскільки клієнти, швидше за все, залишатимуться лояльними до брендів, які задовольняють їхні специфічні потреби.

Маркетинг електронною поштою є також потужним інструментом для підтримки відносин із клієнтами в сфері цифрового маркетингу. Використовуючи добре розроблені кампанії електронної пошти, торговельні підприємства можуть залишатися на зв'язку зі своїми клієнтами, забезпечуючи постійну взаємодію та сприяючи почуттю спільності [3]. Ці кампанії можуть включати персоналізований вміст, рекламні пропозиції та оновлення про нові продукти чи послуги, які тримають клієнтів у курсі та зацікавлені. Крім того, маркетинг електронною поштою дає змогу компаніям напряму охоплювати клієнтів, створюючи можливості для двостороннього спілкування, що може призвести до підвищення рівня задоволеності клієнтів.

Впровадження систем зворотного зв'язку з клієнтами має вирішальне значення для постійного вдосконалення маркетингових стратегій торгових підприємств. Активно шукаючи та аналізуючи відгуки клієнтів, підприємства можуть визначити сфери вдосконалення та інновацій, які можуть призвести до покращення досвіду клієнтів [3]. Системи зворотного зв'язку можуть приймати різні форми, такі як опитування, огляди або прямі канали зв'язку, усі вони дають цінну інформацію про сприйняття та вподобання клієнтів. Цей безперервний цикл зворотного зв'язку та коригування гарантує, що маркетингові стратегії залишаються актуальними та ефективними для задоволення очікувань клієнтів. Крім того, демонстрація готовності слухати та реагувати на вхід клієнтів може значно підвищити лояльність клієнтів, оскільки це свідчить про те, що компанія цінує їхню думку та прагне надавати найвищі послуги.

Одним із основних методів вимірювання успіху стратегій цифрового маркетингу є використання ключових показників ефективності (KPI). KPI є критично важливими показниками, які дають змогу підприємствам оцінити ефективність своїх маркетингових зусиль у досягненні стратегічних цілей. Ці показники дають уявлення про

різні аспекти ефективності маркетингу та можуть включати такі показники, як показник відмов, рейтинг кліків (CTR), конверсії, ціна за придбання (CPA) і дохід [2]. Ретельно відстежуючи ці KPI, торговельні підприємства можуть визначити, які стратегії дають найкращі результати, а які сфери потребують вдосконалення. Цей підхід на основі даних дає змогу компаніям приймати обґрунтовані рішення, оптимізувати свої маркетингові кампанії та підвищити загальну прибутковість.

Аналіз коефіцієнтів конверсії та зростання продажів є ще одним важливим компонентом при оцінюванні успіху стратегій цифрового маркетингу. Коефіцієнти конверсії вказують на відсоток користувачів, які виконують бажану дію, наприклад, роблять покупку або підписуються на інформаційний бюлетень, після взаємодії з маркетинговою кампанією. Аналізуючи ці показники разом зі зростанням продажів, підприємства можуть визначити прямий вплив своїх маркетингових зусиль на отримання прибутку. Всебічний аналіз допомагає визначити сильні та слабкі сторони поточних стратегій і дає чітку картину того, як цифровий маркетинг сприяє ефективності продажів. Маючи цю інформацію, підприємства можуть уточнювати свої маркетингові підходи, щоб підвищити рівень конверсії та стимулювати стійке зростання.

Отже, впровадження комплексного підходу до цифрового маркетингу сприяє не лише зростанню продажів, а й зміцненню довіри, лояльності клієнтів та підвищенню конкурентоспроможності торговельних підприємств на ринку.

Список використаних джерел

1. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Малькова О.С. Особливості формування маркетингової стратегії підприємства в умовах цифровізації. Ефективна економіка. 2024. № 5. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.29.

2. Шостак І.В., Ліпич Л.Г. Особливості формування маркетингової стратегії розвитку підприємства в умовах цифрової трансформації, економіко-політичних змін та воєнного часу. Трансформаційна економіка. 2023. № 4. URL: https://transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/53.

3. Далик В., Продеус О., Федорига З., Бабій С. Формування стратегії цифрового маркетингу в умовах висококонкурентного середовища. Академічні візії. 2023. Вип. 19. URL: https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7952329.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ ЯК СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗПОДІЛУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Цимбалій П.А.
2 курс, спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник : Нестеренко С.С., д.е.н., професор,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

У статті розглянуто ключову роль цифровізації, діджиталізації та інновацій у стратегічному та економічному розвитку України, зокрема у сфері розподілу трудових ресурсів. Аналізуються переваги цифрової трансформації, її вплив на гнучкість ринку праці, можливості дистанційної зайнятості, а також виклики, пов'язані з нерівністю доступу до цифрових технологій. Стаття підкріплена актуальними джерелами та містить авторську аналітику.

Сучасний світ перебуває в стані глобального цифрового зсуву, і Україна — не виняток. Під впливом внутрішніх і зовнішніх викликів (війна, демографічні зміни, еміграція, трансформація ринку праці), цифровізація постає не як альтернатива, а як необхідність. Особливо гостро це питання постає у сфері розподілу трудових ресурсів, де діджиталізація відкриває нові можливості для мобільності, інклюзії та ефективного планування людського капіталу.

1. Цифровізація як рушій змін на ринку праці

Цифрові інструменти дозволяють організувати розподіл праці на основі гнучких і дистанційних моделей. Завдяки платформам для фрілансу, автоматизованим біржам праці та системам аналітики, зникає необхідність територіальної концентрації робочої сили. Це створює передумови для:

– розвитку економіки в регіонах, які раніше мали обмежені можливості;

– зменшення нерівності між центром і периферією;

– інтеграції українських працівників у глобальний ринок праці [1].

2. Діджиталізація підприємств: автоматизація й ефективне управління трудовими ресурсами

Застосування цифрових технологій у бізнесі дозволяє підприємствам:

– оптимізувати чисельність персоналу;

– прогнозувати потребу в кадрах на основі аналітики;

– швидко перенавчати співробітників відповідно до потреб ринку.

Це особливо важливо в умовах динамічного середовища, де швидкість адаптації стає критичною перевагою [2].

3. Людський капітал і цифрова освіта

Цифрова економіка вимагає нового рівня підготовки кадрів. Ключовими стають цифрова грамотність, вміння працювати з великими даними, розуміння штучного інтелекту. Програми на кшталт:

– «Дія.Освіта»;

– «IT Generation»;

– проєкти перекваліфікації для ВПО та ветеранів;

– це важливі кроки в напрямі підготовки трудового резерву майбутнього [3].

4. Проблеми й виклики цифровізації

Попри численні переваги, цифрова трансформація має низку ризиків:

– цифрова нерівність — багато працівників не мають базових цифрових навичок;

– зникнення традиційних професій, які не мають цифрових аналогів;

– загрози кібербезпеці, що вимагають спеціального законодавчого і технологічного реагування [4].

5. Роль держави та міжнародного партнерства

Україна активно реалізує політики цифрового переходу:

– екосистема «Дія» — вже стала брендом цифрової держави;

– участь у Цифровому ринку ЄС;

– інвестиції у стартапи, IT-кластери та інноваційні парки.

Це створює стійку інституційну платформу для цифрової трансформації праці, зокрема на регіональному рівні [5].

На мою думку, цифровізація — це шанс для України не наздогнати світ, а обігнати його, використовуючи гнучкість та інтелектуальний потенціал нашого народу. Цифрові технології дають змогу працівникам реалізовуватись незалежно від місця проживання, віку чи соціального статусу. Особливо важливо, що в умовах війни й міграції ми можемо зберігати людський капітал — не лише фізично, а й професійно.

У майбутньому я бачу Україну як регіональний центр цифрової праці, де люди працюють не «де є робота», а там, де вони самі створюють робочі місця — через стартапи, онлайн-сервіси, дистанційні проєкти.

Висновки. Цифровізація, діджиталізація та інновації — це не лише нові технології. Це нова філософія роботи, зайнятості та управління. Вони створюють умови для:

– гнучкого, децентралізованого ринку праці;
– перенавчання та мобільності кадрів;
– економічного зростання, заснованого на знаннях.

Україна вже зробила перші впевнені кроки. Головне — не зупинятися й інвестувати не тільки в технології, а насамперед у людей.

Список використаних джерел

1. Шкурат М.Є., Кушко З.І., Шкурат О.Є. Цифрова трансформація управління персоналом в умовах динамічного середовища. *Економічні науки*. 2024. № 4 (24). С. 66–79. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/04/4.24._topicMa ria-Ye.-Shkurat-Zoryana-%D0%86.-Kushko-Oleksandr-Ye.-Shkurat-l-66-79.pdf.

2. Цифрова трансформація організацій. *Academy Vision*. 2023. № 3 (12). С. 45–59. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/1234/1111/1124.

3. Збірник тез конференції. Кропивницький : КНТУ, 2023. С. 38–42. URL: https://kntu.kr.ua/file/content/13532/zbirnyk-tez.pdf.

4. Виклики цифрової трансформації. *Academy Vision*. 2023. № 6 (15). С. 88–97. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/1283/1172/1187.

5. Яковенко С.В. Держава у цифровій економіці: виклики та перспективи. *Економіка і суспільство*. 2023. № 51. С. 101–109. URL: https://economyandsociety. in.ua/index.php/journal/article/download/5301/5244.

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ ЖИВОПИСІ: ЛОКАЛЬНІ МОТИВИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Цуп А.В.
викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

Сучасний живопис відрізняється різноманітністю художніх практик і часто виходить за рамки традиційних технік та матеріалів, використовуючи новітні технології та експериментальні методи.

Важливим інструментом для збереження та популяризації локальної культурної ідентичності в умовах глобалізації виступає сучасний цифровий живопис. Завдяки використанню цифрових технологій, художники мають можливість переосмислювати традиційні національні мотиви через нові форми та техніки, роблячи їх доступними для широкої аудиторії в усьому світі.

Поширення цифрових платформ, таких як соціальні мережі та онлайн-галереї, сприяє створенню діалогу між культурами, забезпечуючи обмін ідеями та естетичними цінностями. Водночас локальні

символи та мотиви зберігають свою ідентичність завдяки креативним інтерпретаціям, адаптованим до сучасного контексту.

Культурна ідентичність відображає унікальні особливості кожного народу, його традиції, символіку та спадщину. У цифровому мистецтві вона відіграє роль джерела натхнення, через яке художники можуть поєднувати локальні мотиви (етнічні орнаменти, історичні події, міфи чи символи) із сучасними медіаформатами.

Один із важливих аспектів цифрового живопису — здатність інтегрувати локальні елементи у глобальний дискурс. У цифровому живописі традиційні етнічні візерунки можуть бути адаптовані до сучасних композицій, використовуючи яскраві кольори, динамічні текстури та абстрактні форми.

Цифровий живопис дозволяє переносити фольклорні сюжети або історичні події у нові, мультимедійні формати, які зрозумілі молодому поколінню. Можливість змішування традиційних та цифрових технік (наприклад, акварельний ефект у цифровій програмі) відкриває нові шляхи творчого самовираження.

Соціальні мережі, онлайн-галереї, цифрові виставки та NFT стали інструментами для просування локального мистецтва на глобальному рівні. Вони надають художникам можливість: демонструвати свої роботи широкій аудиторії, популяризувати культурну ідентичність за допомогою інтернету, налагоджувати діалог між різними культурами через коментарі, лайки та поширення контенту.

В умовах глобалізації з'являється ризик втрати автентичності, коли локальні мотиви адаптуються під популярні тренди. Проте це також стимулює художників до більш творчого та свідомого підходу в інтеграції культури у свої роботи.

З іншого боку, технології, такі як штучний інтелект та віртуальна реальність, відкривають нові горизонти для інновацій. Наприклад, створення інтерактивних інсталяцій, де глядач може «поринути» у живопис, дозволяє краще зрозуміти культурний контекст.

Цифровий живопис — це не лише засіб творчого вираження, але й потужний інструмент для підтримки культурної ідентичності в умовах глобалізації. Локальні мотиви, переосмислені через призму сучасних технік і платформ, сприяють створенню нового діалогу між традицією та інновацією, минулим і майбутнім.

Отже, цифровий живопис є не лише вираженням сучасного мистецтва, але й потужним засобом збереження і трансформації локальної культурної спадщини. Інтеграція традиційних мотивів у цифровий формат дозволяє створити новий тип мистецтва, який об'єднує

минуле і майбутнє, локальне і глобальне. Це відкриває широкі перспективи для молодих художників і сприяє розкриттю потенціалу культурної ідентичності через призму цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Гройс Б. Про сучасне мистецтво. Київ : Академія, 2015. 320 с.
2. Кампанелла М. Цифровий живопис: нові виклики у мистецтві. *Art & Media*. 2020. № 3. С. 45–60.
3. Хрущева Ю.О. Роль культурної ідентичності в добу глобалізації. Київ : Наукова думка, 2020. 256 с.
4. Бергер Дж. Мистецтво бачити. Лондон : Penguin Books, 1972. 240 с.
5. Міллер Д. Медіа і сучасна культура: глобальні виклики. Кембридж : Cambridge University Press, 2015. 400 с.
6. Марков В.А. Техніки цифрового мистецтва: від аналогу до VR. *Сучасний дизайн*. 2021. № 2. С. 12–25.
7. Флоріді Л. Четверта революція: як цифрові технології змінюють наше життя. Оксфорд : Oxford University Press, 2014. 300 с.

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Черниш Д.О.
3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orsid.org/0009-0002-8098-7134
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач
кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orsid.org/0000-0003-2244-6962

Платформи електронної комерції суттєво змінили поняття традиційної роздрібної торгівлі, пропонуючи як виклики, так і можливості для компаній у всьому світі [1]. Розповсюдження цих платформ дало змогу роздрібним торговцям розширити охоплення свого ринку, подолавши географічні обмеження та пропонуючи ширший асортимент продуктів глобальній аудиторії [2]. Цей перехід від звичайних магазинів до онлайн-ринків призвів до зниження відвідуваності традиційних роздрібних торговців, що змусило їх переглянути свої бізнес-моделі та адаптуватися до мінливого середовища роздрібної торгівлі. У результаті багато звичайних роздрібних торговців інтегрували канали онлайн-продажів, щоб залишатися конкурентоспроможними, об'єднавши фізичний і цифровий торговельний простір у безперебійний багатоканальний досвід [3].

Технології мають основне значення у покращенні клієнтського досвіду в онлайн-торгівлі, стимулюючи інновації та персоналізацію [4]. Передова аналітика даних і штучний інтелект тепер використовуються, щоб запропонувати індивідуальний досвід покупок, задовольняючи індивідуальні вподобання клієнтів і покращуючи задоволеність клієнтів. Наприклад, алгоритми рекомендацій аналізують поведінку користувачів і пропонують продукти, які відповідають їхнім смакам, тим самим збільшуючи ймовірність покупки. Крім того, технології занурення, такі як віртуальна та доповнена реальність, дозволяють споживачам візуалізувати продукти в контексті реального світу, перш ніж прийняти рішення про покупку, таким чином усуваючи розрив між досвідом покупок онлайн і в магазині. Ці технологічні досягнення не тільки покращують шлях клієнта, але й підвищують лояльність до бренду на висококонкурентному ринку [4].

Незважаючи на переваги, роздрібна онлайн-торгівля представляє кілька викликів, які підприємства повинні вирішити, щоб досягти успіху на цифровому ринку. Загрози кібербезпеці, такі як витік даних і шахрайство, створюють значні ризики як для роздрібних продавців, так і для споживачів, що вимагає надійних заходів безпеки для захисту конфіденційної інформації. Крім того, логістика управління запасами, доставкою та поверненням може бути складною та дорогою, особливо для малих та середніх підприємств, яким бракує ресурсів великих корпорацій. Однак ці виклики також створюють можливості для інновацій та зростання. Впроваджуючи передові логістичні рішення та інвестуючи в безпечні платіжні системи, роздрібні торговці можуть підвищити свою операційну ефективність і зміцнити довіру споживачів. Таким чином, напрям онлайн-роздрібної торгівлі, що розвивається, вимагає стратегічного підходу, щоб збалансувати ці виклики з потенціалом для розширення та прибутковості.

Неможливо переоцінити значення розташування та планування точки збуту у звичайній роздрібній торгівлі. Вигідне розташування забезпечує доступність і зручність, які є критичними факторами для залучення пішоходів і потенційних покупців [3]. Роздрібні продавці часто шукають місця з високою видимістю та поблизу основних транспортних магістралей або густонаселених районів, щоб отримати вигоду від спонтанних рішень щодо покупок. Крім того, планування магазину сприяє покращенню досвіду покупки та може суттєво впливати на купівельну поведінку клієнта. Ефективне планування магазину не тільки максимізує використання площі, але й направляє покупців по магазину таким чином, щоб заохочувати вивчення

продуктів і підвищувати ймовірність додаткових покупок. Стратегічно розміщуючи товари високого попиту в задній частині магазину, роздрібні торговці можуть проводити покупців повз інші товари, потенційно збільшуючи продажі імпульсивних товарів.

Обслуговування клієнтів і особиста взаємодія залишаються незамінними конкурентними перевагами для звичайних роздрібних продавців в епоху, коли домінує цифровий досвід покупок. Особиста взаємодія дозволяє роздрібним торговцям налагоджувати відносини з клієнтами, сприяючи лояльності та повторюванню бізнесу. Завдяки уважному та персоналізованому обслуговуванню торгові партнери можуть визначати та реагувати на потреби клієнтів ефективніше, ніж автоматизовані онлайн-системи. Цей особистий підхід може створити незабутній досвід покупки, який спонукає клієнтів повернутися [4]. Крім того, служба обслуговування клієнтів надає можливості для негайного зворотного зв'язку та вирішення проблем, що може підвищити задоволеність клієнтів і довіру до бренду. Інвестуючи в навчальні програми для підвищення кваліфікації свого персоналу, роздрібні продавці можуть переконатися, що їх обслуговування клієнтів залишатиметься відмінним фактором, що відрізнятиме їх від онлайн-конкурентів.

Інтеграція технологій у звичайні магазини змінює досвід роботи в магазині, пропонуючи роздрібним торговцям нові способи залучення клієнтів і оптимізації операцій. Такі технології, як цифрові вивіски, доповнена реальність і системи мобільних платежів, все частіше застосовуються для покращення шляху клієнта. Цифрові вивіски, наприклад, можна використовувати для відображення динамічного вмісту та рекламних акцій, привертаючи увагу покупців і впливаючи на рішення про покупку в режимі реального часу. Програми доповненої реальності даютьзмогу клієнтам візуалізувати продукти у своєму власному середовищі, зменшуючи невизначеність і допомагаючи в прийнятті рішень. Крім того, варіанти мобільних платежів забезпечують зручне та ефективне оформлення замовлення, мінімізуючи час очікування та підвищуючи загальну задоволеність клієнтів. Використовуючи ці технологічні досягнення, звичайні роздрібні торговці можуть запропонувати збагачений досвід покупок, який відповідає мінливим очікуванням сучасних споживачів.

Електронна комерція докорінно змінила напрям роздрібної торгівлі, відкривши нові горизонти для бізнесу та водночас поставивши перед ним низку викликів. Онлайн-платформи розширили ринки збуту, сприяли інноваціям і персоналізації клієнтського досвіду,

однак вимагали адаптації бізнес-моделей і впровадження надійних безпекових та логістичних рішень. Звичайні роздрібні продавці, зі свого боку, шукають нові шляхи для збереження конкурентоспроможності, поєднуючи фізичний простір з цифровим середовищем. Технологічна інтеграція, вдосконалене обслуговування клієнтів і ефективне планування магазинів залишаються ключовими чинниками успіху. Збалансована багатоканальна стратегія, що враховує переваги як онлайн-, так і офлайн-торгівлі, є запорукою побудови довготривалих стосунків із клієнтами та забезпечення сталого розвитку роздрібного бізнесу в умовах цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Максименко І., Акімов А., Бікýлов Д. Розвиток ринку електронної комерції в Україні в умовах сучасних викликів. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Т. 10. № 2. С. 177–186. DOI: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-177-186.

2. Ковальчук С. Особливості управління електронною комерцією в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 3 (321). С. 45–52. URL: https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/4213 (дата звернення: 6.04.2025).

3. Промодо Дослідження українського ринку електронної комерції 2024. *Promodo*. 2024. URL: https://www.promodo.com/blog/research-of-the-ukrainian-ecommerce-market.

4. Львівський національний університет імені Івана Франка Цифровий маркетинг: особливості та перспективи застосування в Україні. *Науковий вісник Львівського національного університету імені Івана Франка*. 2024. Т. 6. № 2. С. 123–130. URL: https://science.lpnu.ua/smeu/all-volumes-and-issues/volume-6-number-2-2024/digital-marketing-features-and-perspectives.

ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Черняк М.А.
3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Шафранова К.В., к.е.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Сьогодні дистанційна (віддалена) робота трансформувалася з тимчасового рішення у важливий стратегічний інструмент управління персоналом, який істотно впливає на рівень залученості та

відданості співробітників. Багато компаній переглянули свої HR-стратегії на користь більш гнучких форматів праці. Згідно з глобальним дослідженням JLL, 87% організацій наразі використовують гібридну модель роботи [2]. В умовах цифрової трансформації та постпандемічної реальності віддалена робота стала повсякденною практикою, а HR-фахівці все більше аналізують її вплив на досвід працівників, їхню активну участь у житті компанії та готовність залишатися в ній.

Залученість співробітників — це емоційна прив'язаність до роботи та готовність підтримувати місію й цілі організації. Високий рівень залученості традиційно пов'язаний із кращою продуктивністю та зменшенням плинності кадрів. При ефективному управлінні дистанційні та гібридні формати роботи здатні не лише зберігати, а й підвищувати рівень залученості. Так, за даними опитування Gallup, близько 35% працівників, які працюють дистанційно або за гібридним графіком у США, виявляють високий рівень залученості — що більше, ніж серед офісних працівників [2]. Це свідчить про позитивний вплив гнучких моделей роботи. Проте, щоб досягти цього ефекту, HR-практики мають адаптуватися: дистанційним командам потрібні чітка комунікація, ясність цілей і регулярний зворотний зв'язок, що допомагає підтримувати корпоративну культуру поза межами офісу.

Лояльність працівників відображає їхнє прагнення залишатися в компанії, поділяти її цінності та рекомендувати її іншим. Гнучкі умови праці, зокрема можливість працювати дистанційно, стали важливим фактором формування лояльності. Опитування показують, що близько 80% працівників виявляють більшу лояльність до роботодавців, які дозволяють гнучкий графік [1]. Водночас жорстка вимога повернення до офісу може спричинити кадрові втрати: 46% фахівців, здатних працювати дистанційно, заявили про можливе звільнення у разі скасування такого режиму [3].

Таким чином, баланс між роботою та особистим життям, забезпечений через гнучкі формати, є не лише комфортним рішенням для працівників, а й ефективним засобом утримання талантів. Надання персоналу більшої свободи щодо часу і місця роботи безпосередньо впливає на зростання їхньої залученості та лояльності [1], знижуючи ризики звільнення та зміцнюючи прихильність до компанії.

HR-відділи провідних компаній реалізують цілий комплекс заходів для підтримки високого рівня залученості та лояльності працівників в умовах дистанційної роботи. По-перше, формується культура взаємної довіри та орієнтації на досягнення результатів, яка

замінює традиційний підхід із жорстким контролем робочого часу. По-друге, активно впроваджуються сучасні цифрові інструменти для комунікації й спільної роботи, що допомагає зменшити відчуття ізоляції серед віддалених працівників. По-третє, компанії переглядають свої освітні програми, забезпечуючи рівний доступ до можливостей кар'єрного зростання та наставництва для всіх співробітників, незалежно від формату їхньої роботи, що сприяє підвищенню залученості.

Окрему увагу приділяють добробуту працівників: впроваджуються гнучкі графіки, заходи для запобігання професійному вигоранню, системи визнання досягнень і зворотного зв'язку. Такі ініціативи створюють позитивний досвід взаємодії працівника з компанією та поглиблюють його емоційну прихильність до роботодавця.

Дистанційна робота стала невід'ємною складовою сучасної HR-стратегії та відіграє визначальну роль у підвищенні привабливості компанії на ринку праці. Інтеграція гнучких моделей праці забезпечує не лише стабільність бізнес-процесів, а й сприяє формуванню залученої та відданої команди. Ті компанії, які вміло використовують можливості віддаленої та гібридної роботи, отримують вагомі конкурентні переваги, зокрема в аспектах утримання талантів і зміцнення командного духу.

Список використаних джерел

1. Building a connected workforce: key insights on employee engagement. *Welcome to SHRM / The Voice of All Things Work*. URL: https://www.shrm.org/labs/resources/building-a-connected-workforce-key-insights-on-employee-engagement#:~:text=Boosting%20engagement%20requires%20healthy%20work/life,Encouraging (date of access: 05.04.2025).

2. Burns J. Hybrid employees show higher rates of workplace engagement: gallup. *Facilities Dive*. URL: https://www.facilitiesdive.com/news/gallup-workplace-senti ment-engagement-hybrid-work-models/720317/#:~:text=As%20companies% 20balan ce%20leadership's%20desires,in%20the%20next%20three% 20years (date of access: 05.04.2025).

3. Once L. 46% of workers ready to quit over office return: Pew Research — Outsource Accelerator. *Outsource Accelerator*. URL: https://news.outsourceaccelera tor.com/workers-quit-office-return-pew-research/#:~:text=WASHINGTON,%20D,re mote%20work%20privileges%20were%20revoked (date of access: 05.04.2025).

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ ПІДТРИМАНОГО ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Черняк Н.С.
старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Початком розвитку соціальних послуг в Україні прийнято вважати 2003 рік, коли вступив в дію Закон України «Про соціальні послуги» [1].

За цей період пройдено значний шлях реформування соціальних послуг, зокрема: унормування порядку їх надання, стандартизація, визначення базових послуг для територіальних громад, затвердження вимог до надавачів соціальних послуг та створення реєстру надавачів соціальних послуг.

Тема особливостей надання соціальних послуг різним категоріям населення, підвищення рівня ефективності професійної діяльності соціальних служб досліджувалася Капською А.Й, Савчук О.М., Толстоуховою С.В., Голубенко Т.О., Кабаченко Н.В., Павлишиною Н.Б., Остролуцькою Л.І., Шорис Ю.О. та ін. [1]. Дослідження проводилися як до проведення адміністративної реформи в Україні, так і після проведення.

Повноваження щодо надання соціальних послуг в громаді є делегованими повноваженнями сільських, селищних, міських рад. Відповідальність за надання соціальних послуг мешканцям територіальної громади покладається на саму громаду, починаючи з визначення потреб у соціальних послугах, до визначення переліку соціальних послуг, затвердження обсягів фінансових ресурсів для забезпечення їх надання, створення надавачів соціальних послуг чи проведення закупівлі послуг в інших громадах або недержавних організаціях.

За визначенням науковця Бориславської О.М., місцеве самоврядування — це форма публічної влади, що впроваджується специфічними суб'єктами, зокрема: територіальними колективами та сформованими у них органами. Органи місцевого самоврядування покликані вирішувати питання місцевого значення, використовуючи вид власності — комунальної (муніципальної), як окремого виду публічної власності [2].

Домінанту роботи в громаді окреслили науковці Мітель та Джуді Бопп. На їх думку, підхід має формуватися на основі надання послуг та активізації членів громади до участі у розв'язанні існуючих проблем [5].

В Полтавській області напрацьований досвід надання наступних соціальних послуг: догляд вдома, інформування, консультування, соціальна адаптація (сервіс «Університет третього віку»), соціальний супровід сімей /осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах на рівні територіальних громад та стаціонарний догляд здебільшого на обласному рівні.

Дослідивши досвід процесу деінституціалізації окремих європейських країн (Швеція, Італія, Ірландія, Північна Македонія, Молдова, Польща), можна зробити висновок, що альтернативою стаціонарному догляду є соціальна послуга підтриманого проживання [3].

Послуга підтриманого проживання має ряд переваг над стаціонарним доглядом. Зокрема, мешканці продовжують проживати в громаді, де буде надано місце проживання та забезпечено допомогу в організації розпорядку дня, у веденні домашнього господарства, в організації медичного патронажу та одночасно створено умови для самостійного проживання [3]. При цьому вартість послуги підтриманого проживання значно нижча від послуги стаціонарного догляду.

Особливої актуальності запровадження зазначеної послуги набуде по завершенню бойових дій та поверненню з фронту осіб з інвалідністю внаслідок війни [2].

На думку С. Фолкмана, в тому випадку, коли мова йде про допомогу конкретній людині, необхідно використовувати ресурси особистості (витривалість, здоров'я, переконання, психологічні характеристики, самоконтроль, тощо) та ресурси соціального середовища (система соціальної підтримки людини) [5].

Для молодих учасників бойових дій перебування в інтернатному закладі, що належить до місць несвободи, буде психологічно складним, а то і принизливим. З більшим позитивом буде сприйматися проживання у будинках, квартирах чи центрах. Вони зможуть виконувати щоденні обов'язки, такі як приготування їжі, закупівля продуктів, спілкування з друзями, розвивати навички, по можливості здійснити працевлаштування. Одночасно їм буде забезпечено у всіх питаннях супровід асистентів та залучення до життєдіяльності громади.

Список використаних джерел

1. *Актуальні дослідження в соціальній сфері*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2015 р.) / гол. ред. В.В. Корнещук. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. 297 с.

2. Бориславська О. Місцеве самоврядування як форма децентралізації та гарантія демократичного політичного режиму URL: https://radnuk.info/home/24276-2013- 05-29-17-52-06.html.

3. Деінституціоналізація соціального обслуговування: деякі аспекти реалізації в Україні. URL: https://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Deinstytualizatsiya-sotsialnogo-obslugovuvannya.pdf.

4. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги підтриманого проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю : Наказ Міністерства соціальної політики України від 07.06.2017 № 956. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/z0806-17#Text.

5. Bopp M., Bopp G. A Practical Guide to Building Sugtainable Communities. Calgary : Alberta,1998. 68 p.

СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТАЛИХ ЗМІН ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

Чечель О.М.
доктор наук з державного управління, доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

У сучасному світі економічний розвиток національних економік залежить від численних факторів, серед яких важливе місце посідають цифрова трансформація та глобалізаційні зміни. Розвиток цифрових технологій, які впроваджуються в різні сфери економіки, створює нові можливості для оптимізації виробництва, підвищення продуктивності праці, удосконалення управлінських процесів та інтеграції національних ринків у світову економічну систему. Водночас глобалізація призводить до змін у структурі ринків, модифікації моделей споживчого попиту, а також появи нових економічних можливостей і викликів для країн на всіх етапах їх економічного розвитку.

Актуальність теми дослідження різних видів стратегій сталого економічного розвитку національних економік в наявних умовах цифрової трансформації та фундаментальних змін глобальних ринків визначається необхідністю адаптації внутрішніх економічних моделей до існуючих реалій глобальної економіки. Цифровізація не лише змінює способи виробництва товарів і послуг та обміну інформацією, а й активно перерозподіляє економічний вплив і владу між країнами та регіонами, де технологічні інновації стають основними драйверами економічного зростання. В умовах постійних змін у глобальному економічному середовищі, що обумовлені рядом об'єктивних економічних, політичних, соціальних та екологічних факторів, країни мають знаходити нові стратегії для забезпечення свого стійкого та сталого економічного розвитку.

Цифрова трансформація вимагає від національних економік значних інвестицій у розвиток інфраструктури, підвищення рівня кваліфікації трудових ресурсів і впровадження передових новітніх технологій. Зокрема, такі тенденції як автоматизація виробництва, використання великих баз даних (Big Data), штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних технологій надають країнам нові конкурентні переваги, але водночас підвищують ризики соціальної нерівності та загрозу безробіття у традиційних секторах економіки. Стратегії економічного розвитку в умовах цифрової трансформації повинні бути орієнтовані на створення сприятливого середовища для інновацій, підтримку стартапів, а також розвиток національних цифрових платформ, які забезпечать інтеграцію внутрішніх економік у світову цифрову економіку.

Глобалізація економіки створює нові умови для конкуренції між країнами, оскільки світовий ринок все більше регулюється глобальними стандартами та правилами. Водночас значні зміни, які відбуваються в глобальній економічній системі, відображаються на національних економіках. Перехід від традиційних моделей економічного розвитку до нових моделей, заснованих на знаннях і технологіях, а також необхідність адаптації до глобальних викликів, таких як зміна клімату, екологічна сталість, соціальні та культурні зміни, вимагають гнучких стратегій, що дозволяють ефективно використовувати конкурентні переваги національних економік в умовах глобальної інтеграції.

Цифрові технології та глобальні ринки взаємно переплітаються, що дає нові можливості для економічного зростання і водночас створює нові загрози для економічної безпеки країн. Тому національні уряди змушені переглядати свої підходи до економічного розвитку, зокрема щодо інвестиційної привабливості, політики впровадження інновацій і нових технологій, цифрових трансформацій у сфері державного управління та підтримки підприємництва.

Метою підготовки тез є в аналіз ключових стратегій економічного розвитку національних економік в умовах цифрової трансформації та постійних змін на глобальних ринках. Основними завданнями є: розглянути, як національні економіки можуть пристосуватися до нових умов глобалізації, використовуючи цифрові технології як основний інструмент для стимулювання економічного зростання, підвищення рівня продуктивності виробництва та збереження конкурентоспроможності; визначити основні напрями стратегій цифровізації економік, адаптації до змінних умов глобальних ринків і розробки політик, що сприяють сталому розвитку.

Дослідження також передбачає визначення ролі інноваційних технологій у забезпеченні ефективної економічної політики, а також обговорення можливих перспектив розвитку економічної стратегії в умовах швидкої технологічної еволюції та змін у глобальних економічних структурах. Аналіз успішних практик і стратегій окремих країн, а також порівняння різних підходів до інтеграції цифрових технологій у національні економічні стратегії дозволить окреслити можливі шляхи для досягнення сталого економічного розвитку в умовах швидко змінюваного глобального середовища.

Загалом, завданням тез є формулювання рекомендацій щодо того, як країни можуть ефективно розвивати свої економіки, сприяючи інтеграції новітніх технологій у стратегії економічного розвитку, що забезпечить підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності на світових ринках. Це передбачає врахування сучасних можливостей, викликів і загроз, які виникають внаслідок цифровізації та глобалізації, а також пошук шляхів до стабільного економічного росту, що відповідає вимогам часу.

У XXI столітті цифрова трансформація стала ключовим фактором, що визначає економічний розвиток національних економік. Інтеграція цифрових технологій у різні сфери суспільного життя відкриває нові можливості для зростання, підвищення рівня конкурентоспроможності та інтеграції в світові глобальні ринки. Однак цей процес супроводжується рядом викликів, які потребують стратегічного управління та адаптації.

Цифровізація змінює традиційні моделі і форми ведення бізнесу, сприяючи розвитку електронної комерції, фінансових технологій та інноваційних сервісів. Наприклад, Китай, який зараз має найбільший у світі національний ринок трансграничної електронної комерції B2C, активно підтримує вихід своїх компаній на міжнародні цифрові ринки. Китайські досягнення включають розробку супутникової навігаційної системи BeiDou, операційної системи Harmony OS та розвиток безпілотних автомобілів компанії Baidu [2].

Процеси глобалізації сприяють формуванню єдиного цифрового простору, що дозволяє країнам інтегруватися в світову економіку. Однак це також призводить до посилення конкуренції та необхідності адаптації до швидко змінюваних умов. Уряди розвинених країн активно підтримують розробку цифрових програм, враховуючи можливості для виходу за межі кластерного та екосистемного підходів [4].

Країни, що розвиваються, стикаються з проблемами великого цифрового розриву, недостатньо розвиненою інфраструктурою та

обмеженим доступом до передових технологій. Однак вони мають потенціал для стрибкоподібного розвитку через впровадження мобільних технологій і адаптацію до цифрових платформ. Наприклад, в Африці мобільні платежі стали основним способом фінансових транзакцій, сприяючи фінансовій інклюзії.

Активні воєнні дії мають руйнівний вплив не лише на інфраструктуру, а й економіку країни в цілому, затримуючи процеси цифровізації. Наприклад, в Україні, воєнний конфлікт призвів до значних економічних втрат та руйнувань інфраструктури. Однак навіть в умовах війни спостерігаються позитивні тенденції у розвитку цифрової економіки. Процеси цифровізації відіграють важливу роль у відновленні та розвитку національної економіки, підвищенні рівня конкурентоспроможності країни, забезпеченні переходу від матеріальних до інформаційних ресурсів, зниженні витрат виробництва, створенні новітніх розробок та виведенню їх на світовий ринок [1].

Ефективна державна політика є ключовим фактором для стимулювання цифрової трансформації. В Україні, наприклад, імплементація інструментів цифрової трансформації сприяє підвищенню цифрової стійкості економіки. Інтеграція до Єдиного цифрового ринку ЄС, цифрова трансформація соціальної сфери та розширення можливостей територіальних громад є важливими кроками на цьому шляху [3].

Міжнародна співпраця також відіграє важливу роль у розвитку цифрової економіки. Спільні проекти, міжнародний обмін досвідом і технологіями сприяють швидшому впровадженню інновацій і подоланню існуючих бар'єрів.

Загалом, для ефективного розвитку внутрішніх економік в умовах цифрової трансформації важливо забезпечити успішну інтеграцію новітніх технологій у національні стратегії економічного розвитку, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції на глобальних світових ринках. Це вимагає застосування комплексного підходу, що включає розвиток освіти, інфраструктури, кібербезпеки, міжнародної співпраці та стратегічної гнучкості. Тільки через вдале поєднання інноваційних рішень, державної політики та міжнародної інтеграції країни зможуть досягти сталого економічного розвитку в умовах глобальних змін.

Список використаних джерел

1. Пічкурова З. Розвиток цифрової економіки України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-73.

2. Чушенко О.М., Смерічевська С.В. Цифрова економіка: сучасні світові тенденції розвитку. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : збірник тез доп. V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, (25 квітня 2024 р.). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2024. С. 199–200. URL: https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303879? utm_source=chatgpt.com.

3. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Липень 2023 року. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-lypen-2023?utm_source=chatgpt.com.

4. Шиманська В.В., Бакуліна О.С., Момонт Т.В. Розвиток цифрової трансформації країн світу у глобальному вимірі. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2023. № 4 (41). С. 38–43. DOI: https://doi.org/10.32782/easterneurope.41-6.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ІНТЕГРАЦІЯ ПІДХОДІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Чікалкін С.М.
аспірант кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Думанська К.С., д.е.н. професор,
професор кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

У сучасних умовах глобалізації, швидких змін на ринках і технологічних інновацій, успішне функціонування організацій вимагає ефективного управління на всіх рівнях. Стратегічне управління та корпоративне управління є двома взаємопов'язаними, але водночас різними сферами управлінської діяльності, що визначають довгостроковий успіх компаній.

Науковці Д. Шендел та К. Хаттен у своїх працях визначають стратегічне управління як процес визначення і встановлення зв'язку організації (фірми) з її оточенням, що полягає в реалізації вибраних цілей і в намаганнях досягнути бажаного стану взаємовідносин з оточенням за допомогою розподілу ресурсів, що дозволяє ефективно і результативно діяти організації і її підрозділам [1].

Метою стратегічного управління є побудова динамічної системи, яка б дала змогу забезпечувати своєчасне визначення місії, цілей та

стратегій, розробку і виконання системи планів, забезпечуючи при цьому довгострокові конкурентні переваги підприємства на ринку.

Корпоративне управління — це концепція, яка включає в себе організаційні структури управління компанією, інструменти контролю, законодавчу базу, регламентацію прав і відповідальності акціонерів, ради директорів і керуючих, що використовуються для підтримки балансу між економічними і соціальними, особистими і суспільними цілями заінтересованих осіб у процесі створення та розподілу доданої вартості [2].

Стратегічне управління охоплює формулювання та реалізацію стратегічних планів, що дозволяють організації адаптуватися до змінюваного середовища, визначати пріоритети та забезпечувати конкурентні переваги. У той час як корпоративне управління стосується створення та підтримки ефективної структури управління, яка гарантує прийняття раціональних рішень, підзвітність і дотримання етичних стандартів [3].

У зв'язку з цим, інтеграція стратегічного та корпоративного управління стає особливо актуальною для досягнення синергії між довгостроковими цілями і операційною ефективністю компанії. В умовах постійної зміни зовнішнього середовища, конкурентного тиску, а також соціальних і екологічних викликів, організації повинні впроваджувати гнучкі та адаптивні моделі управління, що дозволяють їм швидко реагувати на зміни, забезпечуючи стабільний розвиток і максимізуючи свою цінність для всіх зацікавлених сторін.

З огляду на важливість оптимізації управлінських процесів для досягнення конкурентних переваг і сталого розвитку, дослідження взаємозв'язку між стратегічним і корпоративним управлінням є надзвичайно актуальним.

Взаємодія стратегічного та корпоративного управління є ключовим фактором успішного функціонування сучасної компанії. Стратегічне управління визначає довгострокові цілі, шляхи їх досягнення та адаптацію організації до змінного середовища. У свою чергу, корпоративне управління забезпечує організаційні рамки, механізми контролю та прозорість ухвалення рішень, що дозволяє ефективно реалізовувати обрану стратегію. Іншими словами, стратегія формує напрямок руху компанії, а корпоративне управління створює механізми, які роблять цей рух керованим і результативним.

Отже, ці дві управлінські системи доповнюють одна одну: якісне корпоративне управління сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, партнерів та стейкхолдерів, а також знижує ризики при реалізації

стратегічних рішень. Водночас ефективна стратегія дає змогу досягати цілей, визначених у межах корпоративної політики. Їх взаємодія дозволяє компанії не лише залишатися конкурентоспроможною, а й забезпечувати сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Chandler A.D. Strategy and Structure Chapters in the history of the American Industrial Enterprises Cambridge. M.A. : MIT Press, 1962.

2. Баюра Д.О. Система корпоративного управління в Україні — стан та перспективи розвитку : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 288 с.

3. Воронков Д.К. Управління стратегічними змінами щодо інноваційного розвитку підприємства. *Вісник Хмельницького нац. ун-ту*. 2009. № 6. Т. 3. С. 7–11.

БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шафранова К.В.
кандидат економічних наук, доцент, директор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Запровадження бренд-менеджменту в управлінську практику українських підприємств відбувається досить повільно, зважаючи на те, що в умовах сучасної конкуренції основна боротьба ведеться не між окремими товарами, а між брендами за місце у свідомості споживача. Висока насиченість вітчизняного ринку продукцією, загострення конкурентної боротьби, прагнення підприємств до розширення господарських зв'язків та виходу на міжнародні ринки вимагають впровадження нових підходів до стратегічного управління. Це, зокрема, передбачає активне застосування бренд-менеджменту як ефективного інструменту позиціонування та забезпечення сталого розвитку підприємства.

На сьогодні бренд — це не просто пізнаваність продукції, яку виготовляє компанія, а ціла система цінностей та смислів, що формує її імідж. Це також якість сервісу, рівень обслуговування та емоційний зв'язок зі споживачем — нематеріальні аспекти, які створюють додану цінність під час взаємодії з брендом. Саме завдяки таким емоційним складовим бренди набувають справжньої сили.

Попри це, більшість підприємств і далі зосереджують увагу переважно на управлінні матеріальними активами, тоді як бренд як нематеріальний ресурс розвитку стратегічного потенціалу часто залишається поза увагою. Те, що сьогодні прийнято вважати українськими брендами, у багатьох випадках ще не відповідає повноцінному брендуванню. У довгостроковій перспективі це може призвести до послаблення найвідоміших вітчизняних торгових марок.

Однією з ключових проблем на шляху до формування сильних національних брендів є нестабільність і несистемність у комунікаціях. В умовах жорсткої конкуренції компанії змушені активно шукати та впроваджувати нові інструменти для ефективної боротьби за увагу споживача. Володіння унікальними ресурсами, конкурентними перевагами й високим рівнем управлінських практик суттєво посилює позиції компанії на ринку, а одним із найцінніших нематеріальних активів у цьому контексті виступає бренд.

Бренд — це образ, який існує у свідомості споживачів як реакція на товарний знак. Це обіцянка виробника за допомогою товару постійно надавати споживачу специфічний набір якостей, цінностей та послуг. Бренд — це сутність, що постійно розвивається у часі, від марки як концепції, яка складається з відомих елементів (фірмової назви, фірмового знаку, слогану), до чітко сприйнятої споживачами сукупності функціональних та емоційних елементів, що єдині з самим товаром та засобом його представлення.

На сучасному етапі бренд-менеджмент переходить на новий рівень, стаючи основою діяльності організації, що дозволяє опосередковано управляти її іміджем через управління брендом товару. Розробка стратегій управління брендом товару повинна здійснюватися з урахуванням ключових елементів: управління товарним портфелем підприємства; брендами товарів, що реалізуються; ціновою політикою; методами збуту та засобами мерчандайзингу; а також сервісною підтримкою. Українським підприємствам слід орієнтувати зусилля бренд-менеджерів на розвиток комунікаційних зв'язків, що включає аналіз як зовнішнього середовища, так і внутрішніх можливостей організації. Це передбачає не лише орієнтацію на ринок товарів та отримання прибутку, а й забезпечення зворотного зв'язку для ухвалення ефективних управлінських рішень щодо виробничих процесів, фінансових та маркетингових заходів, правового захисту бренду та стратегічних напрямків розвитку організації.

Розвиток бренду — це завжди послідовний та організований процес, який охоплює етапи планування, проектування, створення,

управління та моніторингу. Результат цього процесу визначатиметься рівнем зусиль, що були вкладені, а саме — стабільною позицією на ринку та наявністю лояльних споживачів, що забезпечує стабільний дохід. Також варто зазначити, що роль бренду на ринку тісно пов'язана з економічними циклів, глобалізацією, науково-технічним прогресом і високою конкуренцією.

Список використаних джерел

1. Блажей І. Бренд-менеджмент як інструмент управління підприємством. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/10963/%D0%91%D0%9B%D0%90%D0%96%D0%95%D0%99%20%D0%86..pdf.

2. Гуляс Я.Ю. Впровадження бренд-менеджменту в управлінську діяльність вітчизняних підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес і управління*. 2018. Вип. 2 (13). — С. 85–88.

3. Мартич Є.С., Христофорова О.М., Новікова Т.В. Бренд-менеджмент у системі стратегічного управління підприємством. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 38.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОГО СЕКТОРУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Шикітка А.В.
4 курс, група МН-21-1, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Грущенко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214

Розвиток логістичного сектору є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності сучасного бізнесу [1]. У світі глобалізації та швидкого технологічного прогресу цифрові технології відіграють вирішальну роль у трансформації логістики. Інноваційні інструменти, такі як Big Data, блокчейн та IoT, дозволяють оптимізувати ланцюги постачання, покращувати обслуговування клієнтів та досягати сталого розвитку. Актуальність дослідження полягає в оцінці впливу цих технологій на ефективність логістичних процесів.

Метою дослідження є аналіз впливу цифрових технологій (Big Data, IoT, блокчейн) на ефективність логістичних процесів та виявлення перспектив їх впровадження для побудови стійких моделей

бізнесу. Це важливо, оскільки транспортна логістика значно впливає на конкурентоспроможність підприємств у зовнішньоекономічній діяльності [2].

Дослідження базується на аналізі нормативно-правової бази, що регулює цифровізацію бізнесу та впровадження електронних публічних послуг. Особливу увагу приділено Порядку надання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець», який впроваджує комплексний підхід до адміністрування державних послуг для фізичних осіб — підприємців [3].

Державна реєстрація фізичної особи підприємцем та внесення змін до реєстраційних даних: Забезпечує швидке й ефективне відкриття бізнесу та зміни в реєстрації через Єдиний державний вебпортал.

Реєстрація платниками податкових зобов'язань: Можливість онлайн-реєстрації як платника єдиного податку чи ПДВ, що зменшує час і витрати підприємців.

Засоби електронної взаємодії. Послуга передбачає інтеграцію з інформаційними системами, такими як «Трембіта», що забезпечують прозорість і безпеку обміну даними.

Реєстрація декларацій відповідності матеріально-технічної бази законодавчим вимогам: Підвищення відповідності стандартам пожежної безпеки та охорони праці.

Подання інформації про вакансії та потреби в робочій силі: Спрощує комунікацію з центрами зайнятості.

Аналіз статистичних даних щодо ефективності підприємств, які скористались електронними послугами дозволяє помітити, що значне місце займає зростання використання електронних сервісів для оптимізації бізнес-процесів.

Оцінка нормативної бази у контексті юридичних умов до і після впровадження послуги дає змогу відзначити суттєві зміни, спрямовані на спрощення процедур та забезпечення ефективності адміністративних процесів через використання цифрових інструментів.

Проведення інтерв'ю з підприємцями дає змогу помітити, що значну увагу приділяють визначенню ключових переваг та викликів, які супроводжують процес користування послугою «е-Підприємець».

Ключовими перевагами використання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець» є:

Ефективність електронних послуг. Державна реєстрація фізичних осіб підприємцями через Єдиний державний вебпортал скоротила середній час відкриття бізнесу з 5 робочих днів до 1–2 днів. Впровадження цифрових технологій, за результатами аналізу ринку логістики

за 2023 рік, сприяло загальній оптимізації процесів та підвищенню конкурентоспроможності підприємств [4]. Реєстрація платником ПДВ стала доступною без відвідування податкових органів, що знизило витрати підприємців на транспорт та адміністративні збори.

Автоматизація процесів. Використання блокчейн-технологій у «е-Підприємець» забезпечило підвищену прозорість фінансових операцій та знизило ризик шахрайства. Інтеграція з «Трембіта» дозволила автоматично обмінюватися даними між органами державної влади, що мінімізувало людський фактор і помилки.

Соціально-економічний вплив: Кількість підприємців, які скористались послугами порталу, зросла на 30% протягом першого року роботи. Спрощення умов для реєстрації вакансій дозволило створити понад 10000 нових робочих місць. Заощадження часу та коштів стимулювало розвиток малого бізнесу, особливо у регіонах.

Зазначимо певні виклики, пов'язані з використанням цифрових технологій як ключовим елементом розвитку логістичного сектору сучасного бізнесу, зокрема, деякі користувачі відзначили складність освоєння інтерфейсу порталу; нерівномірний доступ до інтернету в регіонах все ще залишається перешкодою для впровадження електронних послуг.

Отже, послуга «е-Підприємець» стала інноваційним рішенням у галузі диджиталізації державних послуг для підприємців. Її впровадження продемонструвало позитивний вплив на ефективність бізнес-процесів, спрощення адміністративних процедур і зменшення витрат.

Нормативно-правова база, що регулює електронні публічні послуги, забезпечила необхідний юридичний фундамент для їх розвитку, що сприяло прозорості й надійності взаємодії між суб'єктами ринку.

Подальший розвиток електронної інфраструктури та вдосконалення механізмів впровадження послуги дозволять стимулювати економічне зростання та підтримувати конкурентоспроможність національного бізнесу.

Список використаних джерел

1. Григорак М.Ю. Інтелектуалізація ринку логістичних послуг: концепція, методологія, компетентність : монографія. Київ : Сік Груп Україна, 2017. 513 с.

2. Боровик Т., Даниленко В. Транспортна логістика як фактор забезпечення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Економіка та управління національним господарством*. 2022. № 177. С. 35–39. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-6.

3. Про затвердження Порядку надання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець»: постанова КМУ від 07.11.2023. № 1156. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1156-2023-%D0%BF#Text.

4. Аналіз ринку логістики в Україні в 2023 році. URL: https://www.impulse-consulting.com.ua/analiz rynku-lohistyky-ukrayiny-u-2023-rotsi/.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ

Шикітка А.В.
4 курс, група МН-21-1, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Самофалова М.О., к.е.н.,
доцент кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-8060-7956

Цифровізація змінює основні принципи управління організаціями, стаючи невід'ємною частиною сучасного менеджменту. Інтеграція цифрових інструментів дозволяє покращити комунікацію, оптимізувати бізнес-процеси, автоматизувати рутинні завдання та забезпечити прийняття рішень на основі даних. На сьогоднішній день провідні міжнародні компанії, такі як Google, Microsoft, Amazon, демонструють значні успіхи у впровадженні цифрових технологій, зокрема CRM-систем, ERP-рішень, аналітичних платформ та хмарних технологій. Досвід даних компаній підтверджує ключову роль цифровізації у формуванні інноваційних підходів до управління [1; 2]. Дане твердження ґрунтується на аналізі основних аспектів цифровізації в менеджменті, зокрема впливі на управління персоналом, робочі процеси, а також побудові стратегій за допомогою великих даних та штучного інтелекту.

Використання CRM-систем (наприклад, Salesforce) забезпечує централізацію даних клієнтів, що дозволяє скорочувати час на обробку запитів та підвищувати якість обслуговування. ERP-системи, такі як SAP чи Oracle, інтегрують дані про фінанси, логістику та виробництво, оптимізуючи управління ресурсами та покращуючи міжфункціональну взаємодію. Наприклад, компанія Zara, впровадивши ERP-систему, досягла скорочення циклу виробництва та зниження залишкових товарів на 20%.

Інструменти, такі як Workday, дозволяють автоматизувати процеси рекрутингу, оцінювання персоналу та планування професій-

ного розвитку співробітників. Цифрові платформи LinkedIn Talent Insights, дозволяють аналізувати ринок праці та прогнозувати потребу в кадрах. Впровадження таких технологій, наприклад, у компанії Google, дозволило скоротити час найму персоналу на 25% та підвищити точність добору кандидатів за рахунок аналізу їхнього професійного профілю.

ШІ дозволяє менеджерам прогнозувати ринкові тренди, аналізувати поведінку клієнтів та оптимізувати маркетингові стратегії. Наприклад, платформа IBM Watson використовується для аналізу великих даних у реальному часі, що допомагає швидше ухвалювати стратегічні рішення. Netflix активно застосовує алгоритми ШІ для аналізу глядацьких вподобань, що дозволяє не лише зберігати клієнтів, а й збільшувати час їхнього використання платформи.

Використання Agile-методології в поєднанні з цифровими інструментами, такими як Jira чи Trello, дозволяє адаптувати процеси управління проектами до швидкозмінного ринкового середовища. Uber є прикладом компанії, яка успішно адаптувала свою операційну діяльність завдяки гнучкому підходу до управління технологіями.

Впровадження цифрових технологій у менеджмент дозволяє значно підвищити продуктивність організацій. Наприклад, використання CRM-систем для автоматизації роботи з клієнтами забезпечує оптимізацію процесів комунікації та покращення обслуговування. Хмарні технології стали ключовим елементом у створенні гнучкого робочого середовища, що сприяє скороченню витрат та покращенню координації між командами.

Особливу увагу приділено впровадженню штучного інтелекту, який допомагає прогнозувати поведінку клієнтів, аналізувати дані та приймати стратегічні рішення. Використання цифрових платформ для управління проектами дозволяє підвищити швидкість виконання завдань та забезпечити прозорість процесів.

Отже, цифровізація формує нову еру менеджменту, в якій технології відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності та ефективності організацій. Інтеграція цифрових інструментів сприяє створенню інноваційних підходів до управління, які відповідають викликам сучасної економіки.

Список використаних джерел

1. Гринчак Н.А., Горобець О.О. Вплив цифровізації на процес прийняття управлінських рішень у міжнародному бізнесі. *Статистика України*. 2024. № 2. DOI: 10.31767/su.2(105)2024.02.10.

2. Гудзь О.Є., Гадицький М.Г., Чернявський І.Ю. Стратегічні сценарії розвитку цифрової трансформації управління підприємств в нових економічних реаліях. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2024. № 2 (45). URL: https://journals. dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2958/2853 (дата звернення: 19.03.2025).

3. Кривов'язюк І. Детермінанти забезпечення ефективності управлінських інновацій в бізнесі. *Наукові тренди постіндустріального суспільства* : матеріали конференції МЦНД (21 жовтня 2022 р.). Дніпро, 2022. URL: https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/304 /311 (дата звернення: 19.03.2025).

ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Шишко О.Г.
1 курс, група МН-24-1м, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Грущенко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214

Сьогодні в науковому середовищі не існує єдиного узагальненого визначення поняття «конфлікт». Науковці сформулювали чимало підходів щодо визначення природи конфліктів та сутності управління конфліктами. Для загального підходу характерним є визначення конфлікту як зіткнення протилежних цілей, позицій, думок, поглядів опонентів як суб'єктів взаємодії [2]. За іншого підходу конфлікт — це відносини суб'єктів соціальної взаємодії на основі несумісних мотивів або суджень, які характеризуються їх протиборством [7]. Разом з тим, трудовим конфліктом можна назвати такий конфлікт, що виникає у сфері трудових відносин і може стосуватися засобів забезпечення праці, розміру грошової винагороди, використання професійного та інтелектуального потенціалу, різних етапів та факторів трудового процесу, викликаний протилежністю інтересів або поглядів [6].

Важливо розуміти, що складність управління трудовими конфліктами в організації полягає в тому, що усі працівники — це соціальні суб'єкти, що взаємодіють. Їх необхідно розглядати як особистостей, що мають індивідуальний та винятковий набір соціально-психологічних властивостей та якостей, у них є самосвідомість і вони мають на

меті реалізувати власні цілі та інтереси, а крім цього, зазнають впливу середовища, у якому відбувається взаємодія. Тож вагомою проблемою управління конфліктами в соціально-трудовій сфері є визначення соціально-психологічних аспектів взаємодії учасників трудового процесу, які впливають на виникнення та розвиток конфліктів, тобто є чинниками конфлікту [5].

Одним з найбільш поширеним в організаціях є міжособистісний конфлікт. З одного боку — це протиріччя, які виникають в межах особистого, службового або громадського життя і діяльності, і тягне за собою порушенням загальноприйнятих норм соціальної (і психологічної) взаємодії. З іншого — це зіткнення характерів різних особистостей. Люди з різними рисами характеру, переконаннями та цінностями часто не можуть знайти спільну мову, оскільки їх погляди та цілі можуть бути кардинально різними [4].

Будь-який трудовий конфлікт характеризується наявністю двох взаємопов'язаних аспектів. По-перше, це змістовна частина конфлікту — предмет спору, питання, що викликає розбіжності; по-друге — психологічний фактор конфлікту, пов'язаний з особистісними особливостями його учасників, з їх взаєминами, з їх емоційними реакціями на причини конфлікту [5].

Так, за авторського підходу Біловодської О. та Кириченко Т., причини конфліктів на підприємстві доцільно поділити на три групи [1]:

– об'єктивні — виникають через розподіл ресурсів і тягнуть за собою взаємозалежність завдань, недостатню чи відсутню комунікацію, відмінність у цілях;

– соціально-психологічні причини конфліктів, що включають в себе несприятливий соціально-психологічний клімат; порушення соціальних норм; складність адаптації у трудовому колективі; протиріччя поколінь тощо;

– особистісні — неможливість задоволення потреб особистості, яка безпосередньо пов'язана з діями інших осіб. Іншими словами, інші учасники перешкоджають задоволенню потреб досліджуваного учасника.

Особливу увагу, на нашу думку, варто приділити соціально-психологічному клімату в трудовому колективі — одному з вирішальних факторів успішної діяльності працівника, а відтак — організації в цілому. Науковці визначають соціально-психологічний клімат як особливий стан міжособистісних відносин та зв'язків у колективі, що може впливати на формування стійкого психічного настрою працівників у ставленні до колективу, організації та праці [3].

Соціально-психологічний клімат можна оцінювати за трьома рівнями взаємин:

– взаємини між членами колективу по вертикалі (сприйняття керівника колективом і ступінь його участі в управлінні, задоволеність членів групи керівництвом);

– взаємини між членами колективу по горизонталі (між колегами, в якій виділяють три основні підсистеми: ділові колективні відносини, які виникають безпосередньо у процесі діяльності; особисті фонові відносини, які формуються на основі групових норм поведінки і відображають типовий для цього колективу стиль взаємовідносин; особисті відносини, які формуються на симпатіях і антипатіях у сфері ділового і особистого спілкування);

– ставлення до праці (задоволеність працею, ефективність професійної діяльності; ставлення до праці під час вивчення психологічного клімату досліджується на двох рівнях: спільна задоволеність працею, характером роботи, умовами, заробітною платнею та наміром продовжувати роботу в цьому підрозділі) [4].

Соціально-психологічний клімат в організації може бути сприятливий, несприятливий, нейтральний, створювати позитивний чи негативний вплив на взаємини працівників. Як результат — сприяти виникненню та розвитку конфліктних ситуацій, чи навпаки. Наслідками сприятливого соціально-психологічного клімату в трудових колективах є: відсутність деструктивної конфліктності між співробітниками, трудова дисципліна і високі показники результатів діяльності колективу, низька плинність кадрів.

Отже, у сучасному світі, коли взаємодія та спільна праця людей визначають ступінь успіху організацій, питання конфліктів та соціально-психологічного клімату в колективі є надзвичайно важливими. Варто розуміти, що конфлікт є невід'ємною частиною функціонування будь-якої організації, проте саме формування позитивного соціально-психологічного середовища є одним із важливих способів досягнення спільних цілей та розвитку організації та економіки країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Біловодська О.А., Кириченко Т.В. Управління конфліктами в системі управління людським потенціалом підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 177–182.

2. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриценко А.М. Конфліктологія : навч. посібник / за заг. ред. В.М. Петюха, Л.В. Торгової. Київ, 2003. 193 с.

3. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління змінами в освітніх організаціях : навч.-метод. посібник. Біла Церква : КОІППОК, 2008. 76 с.

4. Кожушко-Лозинська І.І. Психологічні аспекти формування соціально-психологічного клімату в колективі вищого навчального закладу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 125–136. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2013_2_15_(дата звернення: 25.03.2025).

5. Лепейко Т.І., Назаров Н.К. Соціально-психологічні чинники конфліктів на підприємстві. *БІЗНЕСІНФОРМ. Економіка: Менеджмент і Маркетинг*. 2021. № 9. С. 236–243.

6. Олійник Є.О., Олійник А.С., Волкова Н.В., Ярошенко А.В. Врегулювання конфлікту інтересів на державній службі як важливий напрям адміністративної реформи в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 20. С. 91–97.

7. Стамат В.М., Лесік М.А. Внутрішньо-групові конфлікти та соціально-психологічний клімат в колективі. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16387 (дата звернення: 26.03.2025).

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шпак Д.В.
здобувач вищої освіти третього (доктор філософії) рівня,
спеціальність «Економіка»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/ 0009-0006-2262-633X
Науковий керівник: Думанська К.С., д.е.н,
професор кафедри економіки та менеджменту,
Університет економіки і підприємництва, м. Хмельницький.
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-0657-2667

Промислова автоматизація в Україні зазнає значного впливу майже у всіх галузях та економічних секторах. Системи контролю та управління виробництва підвищують продуктивність і ефективність основних економічних сфер, таких як машинобудування, будівництво та виробництво електроенергії. Сьогодні промислова автоматизація в Україні перебуває на етапі інтенсивного розвитку, що зумовлено впровадженням інноваційних технологій, таких як великі дані, хмарні обчислення, штучний інтелект, інтернет-магазини та інші.

Термін «промислова автоматизація виробництва» описує широкий спектр технологій, методів та інструментів, які використовуються для мінімізації потреби втручання людини в процеси, підвищення їх продуктивності, ефективності, швидкості та безпомилковості.

Впровадження систем контролю та керування на виробництві дає змогу суттєво підвищити продуктивність праці, забезпечити стабільну якість продукції, зменшити кількість працівників, залучених до різних етапів виробничого процесу, та значно знизити витрати підприємства.

Основними завданнями подібних технологій є:

– підвищення продуктивності та оптимізація використання обладнання;

– поліпшення якості продукції завдяки точному дотриманню технологічних процесів;

– забезпечення безпеки та поліпшення умов праці;

– підвищення коефіцієнта використання матеріалів;

– зменшення потреби в робочій силі.

Для здійснення цих завдань потрібне сучасне обладнання та програмне забезпечення, а також висококваліфіковані спеціалісти.

Один із провідних аспектів промислової автоматизації полягає в зменшенні потреби в ручній праці, що є особливо корисним у галузях, де виконуються повторювані або небезпечні завдання. Автоматизація таких процесів за допомогою машин дозволяє компаніям мінімізувати ризик травмування працівників та знизити витрати на оплату праці.

Загальні параметри процесів автоматизації описані в нормативних документах затверджених на державному рівні [1].

Автоматизацію виробництва за ступенем залучення поділяють на:

– Часткову — включає автоматизацію лише основних виробничих процесів.

– Комплексну — охоплює автоматизацію не тільки виробничих процесів, а й процесів управління та обслуговування.

– Повну — передбачає автоматизацію всіх основних і допоміжних процесів.

З підвищенням рівня залученості автоматизованих процесів на виробничих підприємствах, зменшується необхідна кількість робітників. В той самий час підвищуються вимоги до підготовки та рівня знань працівників які виконують функції операторів виробничого обладнання.

Сучасні тенденції до розвитку штучного інтелекту розкривають додаткові перспективи розвитку систем автоматизації. З часом алгоритми продовжуватимуть вдосконалюватися, що дозволить машинам приймати складніші рішення самостійно, без необхідності втручання людини. Це може призвести до появи ще більш розвине-

них форм автоматизації. Існують три ключові області, де ШІ надає значну допомогу в обробці даних у виробництві:

– скорочення помилок — програми ШІ здатні аналізувати різноманітні візуальні дані, включаючи інформацію із систем контролю якості на виробничих лініях;

– предикативне обслуговування — дані, одержані з журналів технічного обслуговування та продуктивності виробничих ліній, використовуються для прогнозування роботи обладнання;

– прогнозування — завдяки аналізу великого набору даних, що включає інформацію про роботу заводу, показники виробництва, продажі та зворотний зв'язок, системи штучного інтелекту можуть прогнозувати попит.

Можливості комплексної автоматизації значною мірою залежать від типу виробництва. Найбільше автоматизації піддається масове виробництво, яке характеризується вузькою спеціалізацією робочих місць та чітким і стабільним напрямком потоків заготовок, матеріалів і деталей між робочими місцями та цехами. Масове виробництво включає виготовлення виробів із добре розробленою, незмінною протягом тривалого часу конструкцією (хоча можливий випуск кількох модифікацій основного виробу, схожих за конструктивно-технологічними характеристиками), а також характеризується високою стабільністю технологічних процесів на всіх робочих місцях.

Можна підсумувати, що на теперішній час не залишилось процесів в підприємствах які не можливо було б автоматизувати навіть на низькому рівні.

Робототехніка та штучний інтелект відіграватимуть важливу роль у формуванні майбутнього промислової автоматизації.

Список використаних джерел

1. ДСТУ EN IEC 62832-1:2022 Вимірювання, управління та автоматизація промислових процесів. Цифрова фабрика. Частина 1. Загальні принципи (EN IEC 62832-1:2020, IDT; IEC 62832-1:2020, IDT).

РОЗРОБКА АЛГОРИТМІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ КАМПАНІЙ

Шутько М.С.
1 курс, група МК-24-1фмб-іет-zh, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Скаженник М.В., ст. викладач
кафедри управління та адміністрування,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2244-6962

Алгоритми штучного інтелекту здійснили революцію в маркетинговому середовищі, забезпечивши більш точне націлювання та персоналізацію кампаній. Ці системи аналізують величезні масиви даних, включаючи поведінку користувачів, інтереси та демографічні показники, щоб визначити закономірності та тенденції, які можна використовувати для більш ефективних маркетингових стратегій [1]. Наприклад, контекстна реклама стає дедалі ефективнішою, оскільки моделі машинного навчання можуть адаптувати оголошення відповідно до індивідуальних уподобань користувачів. Цей персоналізований підхід не тільки покращує взаємодію з користувачем, але й підвищує ймовірність конверсії, роблячи маркетингові зусилля більш плідними. Крім того, машинне навчання дає змогу маркетологам автоматизувати рутинні завдання, такі як сегментація аудиторії та аналіз ефективності кампанії, таким чином дозволяючи їм зосередитися на більш стратегічних ініціативах.

Оброблення природної мови (NLP) відіграє вирішальну роль у створенні контенту, покращуючи здатність розуміти та створювати людську мову. Системи NLP можуть розпізнавати тон і настрій коментарів, що дозволяє маркетологам створювати повідомлення, які резонують з цільовою аудиторією [2]. Застосовуючи NLP, підприємства можуть автоматизувати завдання зі створення контенту, такі як генерування звітів або оптимізація контенту для пошукових систем, що спрощує роботу та підвищує ефективність [3]. Крім того, NLP має вагоме значення у розробці чат–ботів, які обслуговують клієнтів, пропонують допомогу в режимі реального часу та покращують залучення аудиторії. Ця технологія не тільки економить час і ресурси, але й забезпечує послідовне та персоналізоване спілкування з клієнтами, тим самим зміцнюючи лояльність до бренду.

Інтеграція штучного інтелекту в багатоканальні маркетингові стратегії стала основою для проведення згуртованих і ефективних

кампаній. Технології штучного інтелекту, такі як чат-боти та автоматизовані системи електронної пошти, плавно взаємодіють між різними платформами, включаючи CRM, Google Ads і соціальні мережі, такі як Instagram, підвищуючи як охоплення, так і залучення [2]. Цей багатоканальний підхід гарантує, що маркетингові повідомлення є послідовними та адаптованими до конкретних особливостей кожної платформи. Аналізуючи дані з цих різноманітних каналів, системи штучного інтелекту можуть оптимізувати час і розміщення маркетингових повідомлень, гарантуючи, що вони досягнуть потрібної аудиторії в потрібний час. Це не тільки покращує ефективність маркетингових зусиль, але також значно підвищує рентабельність інвестицій за рахунок зниження витрат і збільшення коефіцієнтів конверсії [4].

Персоналізація маркетингових повідомлень за допомогою ШІ змінює спосіб спілкування компаній зі своєю аудиторією. Алгоритми штучного інтелекту мають змогу аналізувати величезні масиви даних, щоб виявити вподобання та поведінку клієнтів, дозволяючи маркетологам створювати персоналізовані повідомлення, які резонують з окремими споживачами. Цей рівень персоналізації покращує залучення клієнтів і сприяє прихильності до бренду, оскільки споживачі, швидше за все, позитивно реагуватимуть на повідомлення, які відображають їхні особисті інтереси та потреби. Крім того, персоналізація на основі штучного інтелекту може адаптуватися в режимі реального часу, гарантуючи, що маркетингові повідомлення залишатимуться актуальними в міру розвитку уподобань клієнтів. Використовуючи штучний інтелект, компанії можуть створювати більш значущі зв'язки зі своїми клієнтами, зрештою сприяючи більшій залученості та продажам.

Автоматизація сегментації клієнтів і націлювання — це ще одне потужне застосування в маркетингу. Інструменти штучного інтелекту можуть обробляти великі набори даних, щоб ідентифікувати окремі сегменти клієнтів на основі поведінки, демографічних показників і моделей покупок [4]. Ця автоматизована сегментація дає змогу маркетологам націлюватися на певні групи за допомогою спеціальних повідомлень, підвищуючи релевантність і ефективність своїх кампаній.

Включення штучного інтелекту в вимірювання ефективності кампаній революціонізувало спосіб оцінювання маркетологами своїх зусиль. Використовуючи аналітику штучного інтелекту, компанії тепер можуть відстежувати основні показники ефективності (KPI)

з більшою точністю та деталізацією, пропонуючи безпрецедентну інформацію про успішність кампаній [4]. Ці аналітичні системи здатні обробляти величезні обсяги даних у режимі реального часу, надаючи маркетологам найновіші звіти про продуктивність. Цей рівень аналізу не тільки допомагає визначити, які стратегії є ефективними, але й висвітлює області, які потребують вдосконалення. Отже, аналітика штучного інтелекту дає змогу маркетологам ухвалювати рішення на основі даних, які підвищують загальну ефективність і результативність їхніх кампаній, забезпечуючи постійне досягнення маркетингових цілей.

Кампанії, керовані штучним інтелектом, також виявилися високорентабельними, сприяючи значному збільшенню прибутку від інвестицій (ROI) для бізнесу [4]. Завдяки автоматизації різних маркетингових процесів ШІ зменшує потребу в ручному втручанні, таким чином знижуючи операційні витрати. Крім того, штучний інтелект забезпечує точне націлювання та персоналізацію, гарантуючи, що маркетингові повідомлення досягнуть потрібної аудиторії в потрібний час, що максимізує залучення та коефіцієнт конверсії. Зменшення витрат ресурсів у поєднанні з розширеними можливостями націлювання призводить до кращої рентабельності інвестицій. Така економічна ефективність дозволяє компаніям масштабувати свої маркетингові операції без пропорційного збільшення витрат, що робить штучний інтелект безцінним активом у пошуках ефективного маркетингу.

Список використаних джерел

1. Панченко М., Велика К. Дослідження впливу штучного інтелекту у маркетингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2023. Т. 7. № 2. С. 147–155. URL: https://www.mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/308.

2. Прощенко А.К. Використання штучного інтелекту в маркетингу: сучасні тенденції та перспективи. *Економіка та підприємництво: зб. наук. пр.* Київ : КНЕУ, 2023. Вип. 50. С. 123–131. URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/a93cb51d-64eb-47c7-96ec-573daedb2621.

3. Корсунова К.Ю. Штучний інтелект у дослідженні ринку та запуску рекламних кампаній: ефективні методи та етичні аспекти для міжнародного маркетингу. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 6 (276). С. 13–19. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/ view/615.

4. Яшкіна О., Чайковська М., Філатова В. Штучний інтелект в мобільному маркетингу: умови, перешкоди та перспективи використання. *Маркетинг і цифрові технології*. 2020. Т. 4. № 2. С. 53–60. URL: https://www.mdt-opu.com.ua/index.php/ mdt/article/view/102.

ЛОБІЮВАННЯ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ТА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ КРАЇН АЗІЇ

Яровой Т.С.
доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Чернігівський інститут Інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний Науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»;
ORCID: https//orcid.org/0000-0002-7266-3829
Старовойтов Д.Ф.
здобувач третього освітнього рівня (аспірант),
Відкритий міжнародний університету розвитку людини «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-2046-0302

Розмаїття соціально-економічних і політичних умов у різних державах Азії формує унікальне середовище для розвитку лобіювання, що стає важливою складовою державної політики та інструментом впливу на ухвалення управлінських рішень. Багатошарові культурні та релігійні традиції, а також характерні геополітичні обставини впливають на формування механізмів взаємодії між державними органами та впливовими структурами приватного сектора [1]. Транснаціональні корпорації й фінансові холдинги прагнуть адаптувати власні стратегії до нормативно-правових реалій азійських країн, що створює складне поле для переговорів та узгодження інтересів. Історичні чинники, пов'язані з колоніальним минулим і розмаїтими формами державного правління, додатково підсилюють неоднорідність практик лобіювання та задають специфічні напрями їхнього розвитку в різних регіонах континенту, водночас зумовлюючи складну конфігурацію відносин між владними колами та бізнес-акторами.

Помітна відмінність у рівнях економічного розвитку серед держав Азії стає одним із визначальних чинників у процесах публічного управління, оскільки в країнах зі сформованими індустріальними економіками лобіювання часто набуває прозоріших інституційних форм, тоді як у державах із перехідними чи аграрними економічними структурами може спостерігатися домінування неформальних механізмів доступу до впливових осіб [2]. Важливим фактором залишається історично зумовлений статус певних культурно-релігійних ієрархій, які суттєво впливають на легітимацію управлінських рішень, формуючи особливе ставлення до державної влади та зміцнюючи корпоративну єдність окремих суспільних груп. У багатьох країнах

регіону, що розташовані у зонах геополітичної напруги, формування оборонної політики та стратегій безпеки тісно пов'язане з інтересами як внутрішніх, так і зовнішніх акторів, які шукають способи убезпечити доступ до ресурсів або гарантувати власний політичний вплив.

Традиційні соціальні системи в окремих державах можуть бути тісно переплетені з релігійними структурами, які або ускладнюють процеси лобіювання, або, навпаки, пропонують специфічні канали комунікації між державним керівництвом та групами інтересів. Тривалі історичні контакти з іноземними інвесторами та фінансовими донорами сприяли розвиткові впливових бізнес-асоціацій, що здатні активізувати адвокаційні заходи, спрямовані на зниження регуляторних бар'єрів або надання пільгових умов у тих чи інших сферах господарської діяльності. Різниця в рівнях технологічного розвитку та економічних показниках стимулює високу конкуренцію, що часто штовхає зацікавлені групи до пошуку напівофіційних або неформальних шляхів вирішення суперечностей, поступово формуючи складну мережу взаємних зобов'язань і тіньових домовленостей, які можуть мати прямий чи непрямий вплив на державну безпеку.

Потужні транснаціональні корпорації, що присутні на азійському ринку, зазвичай прагнуть використати лобістські інструменти для захисту своїх інвестицій і створення сприятливого правового поля, завдяки чому зростає їхнє стратегічне значення у внутрішній політиці країн регіону [3]. Деякі галузеві асоціації, зорієнтовані на імпортно-експортні операції, вдаються до посиленого тиску на урядові структури, аби добитися вигідних фінансових пільг і тарифних преференцій, що може мати наслідки не лише для економічного балансу, а й для технологічної безпеки. Суттєвий внесок у формування лобістської архітектури роблять фінансові структури, які прагнуть отримати вплив на ключові регуляторні органи, вишукуючи можливості для оптимізації податкового та валютного законодавства.

Зовнішні актори, серед яких спостерігається активна участь міжнародних організацій і сусідніх держав, здійснюють додатковий тиск на уряди окремих країн, намагаючись просувати політичні або економічні програми, що узгоджуються з їхніми стратегічними інтересами. Сфера військово-технічного співробітництва, регулювання митної політики та енергетична безпека залишаються надзвичайно чутливими, тому взаємодія між державними установами й лобістськими угрупованнями може відбуватися у прихованій формі, що дає змогу уникати публічної критики та обмежує демократичну підзвітність владних рішень.

Частина азійських держав поступово запроваджує спеціалізовані законодавчі акти, які регулюють діяльність лобістів і визначають процедури звітування про зустрічі з представниками влади, проте ці реформи відбуваються нерівномірно. У низці країн юридичні норми щодо лобіювання залишаються фрагментованими та не завжди мають належний механізм реалізації, що створює правову невизначеність і посилює простір для зловживань [4]. Відкритість та прозорість у взаємодії бізнесу й урядових структур часто залежить від рівня політичної конкуренції та свободи слова, оскільки в умовах авторитарних режимів контроль над інформаційними потоками може бути надмірно централізованим.

Помітне прагнення деяких країн удосконалити механізми державного регулювання лобістської діяльності, оскільки відсутність чіткої правової бази призводить до поширення корупційних схем і дискредитації державних інституцій. Роль громадянського суспільства, включно зі спілками журналістів та експертними організаціями, може бути ключовою для зміцнення прозорих практик лобіювання, адже ці структури здатні здійснювати громадський контроль за ухваленням рішень і ініціювати громадські дискусії навколо можливих зловживань.

Лобіювання може суттєво коригувати пріоритети державної безпеки, оскільки великі приватні гравці намагаються включити власні корпоративні інтереси до порядку денного, що розглядається на рівні вищих органів влади. Коли економічна або політична значущість таких груп є надзвичайно високою, відповідні державні структури можуть зважати на пропозиції, які не завжди збігаються з довгостроковими інтересами суспільства. У разі надмірної залежності владних рішень від конкретних лобістів можуть виникати ризики послаблення внутрішньої безпеки, оскільки певні критично важливі напрями оборонної та антитерористичної діяльності можуть недоотримати необхідні ресурси чи підтримку.

Список використаних джерел

1. Наглюков І. Лобізм як засіб формування безпекової політики держави. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. Вип. 51. С. 82–90. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/51_2023/10.pdf.

2. Коцупал Д.В. Лобізм у публічному управлінні: сутність, особливості та функції. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 5. С. 30–35. DOI: https://doi.org/10. 32782/TNU-2663-6468/2023.5/06.

3. Лазарева М.О. Особливості лобістської діяльності на сучасному етапі: міжнародно-правовий вимір. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 84. Ч. 4. С. 292–298. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.4.41.

4. Yarovol T. Specifics of the Asian Model of Lobbying: The Experience of the People's Republic of China. *National Law Jornal: Teory and Practice*. 2019. № 1. P. 38–41. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/1/part_1/9.pdf.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

Яценко Д.Є.
1 курс, група МК-24-1м, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кутліна І.Ю., к.т.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Цифровий маркетинг сьогодні є однією з найбільш ефективних стратегій для просування брендів на ринку, і Україна не є винятком. Переваги цифрового маркетингу включають можливість націлювання на конкретні сегменти аудиторії, доступ до величезної кількості даних про поведінку споживачів і здатність оперативно коригувати маркетингові стратегії. Розвиток цифрових технологій, збільшення кількості інтернет-користувачів і активне використання соціальних мереж у повсякденному житті створюють ідеальні умови для використання інструментів цифрового маркетингу в Україні [3].

Визначення цифрового маркетингу та його роль в Україні. Цифровий маркетинг (digital marketing) — це сукупність методів і стратегій просування товарів і послуг за допомогою цифрових каналів, таких як вебсайти, пошукові системи, соціальні мережі, електронна пошта, контент-маркетинг та інші. У той час як традиційний маркетинг покладається на класичні засоби комунікації (ТБ, радіо, зовнішня реклама), цифровий маркетинг дозволяє більш точно і швидко досягати цільову аудиторію, враховуючи її інтереси та поведінку.

Для України цифровий маркетинг став важливою частиною бізнес-стратегій. Кількість користувачів Інтернету постійно зростає, а з ними і число покупок, що здійснюються онлайн. За даними досліджень, станом на 2023 рік більше 80% українців мають доступ до Інтернету, а понад 50% з них активно купують онлайн. Це відкриває великі можливості для бізнесів, які можуть скористатися цифровими каналами для просування своїх товарів і послуг [1].

Стратегії цифрового маркетингу на українському ринку. SEO-оптимізація. Одним з основних елементів цифрового маркетингу є SEO (Search Engine Optimization), тобто процес оптимізації вебсайтів для пошукових систем. З огляду на те, що більшість користувачів шукають інформацію про товари через Google або інші пошукові системи, забезпечення високих позицій у пошукових результатах є важливим завданням для будь-якого бізнесу. В Україні SEO є важливим інструментом для збільшення видимості сайту та залучення трафіку.

Маркетинг через соціальні мережі. Соціальні мережі стали ключовими платформами для комунікації між брендами та їх аудиторією. В Україні найбільш популярними є Facebook, Instagram, TikTok, а також месенджери, такі як Viber. Важливою перевагою соціальних мереж є можливість сегментувати аудиторію за демографічними, географічними та поведінковими ознаками, що дозволяє значно покращити ефективність рекламних кампаній.

Контент-маркетинг. Створення цінного контенту дозволяє брендам залучати та утримувати споживачів. В Україні компанії активно використовують блоги, статті, інфографіку, відео та інші форми контенту, що допомагає не лише залучити нових клієнтів, а й будувати довгострокові стосунки з існуючими. Для української аудиторії важливим є створення контенту, який враховує культурні особливості та національну ідентичність.

Реклама через інфлюенсерів. Інфлюенсер-маркетинг є популярною стратегією в Україні, особливо серед молоді. Співпраця з популярними блогерами та лідерами думок допомагає брендам отримати доступ до великої аудиторії і підвищити довіру до своїх продуктів. В Україні цей тренд набирає обертів, зокрема завдяки розвитку таких платформ, як Instagram і TikTok [2].

Використання аналітики для ефективного маркетингу. Однією із найбільших переваг цифрового маркетингу є можливість вимірювання результатів кожної кампанії. За допомогою інструментів аналітики, таких як Google Analytics, соціальні мережі та спеціалізовані платформи, бренди можуть отримувати точні дані про свою аудиторію, ефективність рекламних оголошень і поведінку користувачів на сайті [4].

Аналіз цих даних дає можливість оперативно коригувати стратегії, оптимізувати витрати на рекламу та забезпечити максимальний результат від кампанії. В Україні багато компаній використовують ці інструменти для ефективного управління маркетинговими бюджетами та досягнення цілей.

Виклики цифрового маркетингу в Україні. Попри значний розвиток цифрового маркетингу, на українському ринку існують певні виклики. Одним з основних є низький рівень довіри до онлайн-покупок у деяких регіонах, де користувачі все ще насторожено ставляться до покупок через Інтернет. Також важливим є питання кібератаки та захисту персональних даних, що може вплинути на рішення користувачів здійснювати покупки онлайн. Додатково, висока конкуренція в інтернет-просторі змушує бренди постійно адаптувати свої стратегії і шукати нові шляхи для залучення уваги споживачів [4].

Таким чином, цифровий маркетинг на українському ринку продовжує набирати популярності завдяки широкому використанню інтернет-ресурсів і соціальних мереж. Успішне використання таких інструментів, як SEO, контент-маркетинг, реклама через соціальні мережі та інфлюенсерів, дозволяє брендам ефективно досягати своїх цілей і розширювати свою аудиторію. Однак для досягнення успіху важливо враховувати особливості українського ринку, адаптувати стратегії до змінних умов та постійно використовувати аналітику для оптимізації результатів.

Список використаних джерел

1. Іванова Т. Аналіз ефективності цифрових маркетингових стратегій в Україні. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2021.

2. Платонова Л. Маркетинг у соціальних мережах: стратегії та інструменти. Київ : Видавничий центр «Академія», 2020.

3. Смирнова О. Інтернет-маркетинг: можливості та перспективи розвитку в Україні. Харків : Видавництво «Основа», 2022.

4. Черевко І. Цифровий маркетинг: теорія і практика. Київ : Видавництво «Дніпро», 2019.

РОЛЬ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Яценко Д.Є.
1 курс, група МК-24-1м, спеціальність «Маркетинг»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Грущенко О.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Інституту економіки та менеджменту Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8167-0214

Венчурний капітал є одним із ключових елементів, що підтримують інноваційний процес, особливо на етапі створення і розвитку стартапів та нових технологічних компаній. Він забезпечує фінансування для підприємств, які мають великий потенціал для зростання, але ще не здатні залучити традиційні джерела фінансування через високий рівень ризику та невизначеності.

Венчурний капітал — це інвестиції в стартапи та інноваційні компанії на ранніх етапах їх розвитку, які мають великий потенціал для швидкого зростання, але водночас і високий рівень ризику. Венчурні підприємці зазвичай забезпечують фінансування в обмін на частку в бізнесі та можуть брати участь у керуванні компанією. Головною метою венчурних інвесторів є отримання високого прибутку в разі успішного розвитку компанії та її виходу на ринок [3].

Досвід України та інших країн показує, що в цьому відношенні існує ряд типових питань, які потребують вирішення.

1. Фінансування інноваційних ідей. Венчурний капітал надає фінансову підтримку на ранніх етапах розвитку стартапів, що займаються інноваційними розробками, які ще не мають підтверджених доходів. Завдяки цьому капіталу підприємці можуть здійснювати дослідження, розробки та випробування нових технологій, продуктів чи послуг. Це дозволяє їм швидше виходити на ринок і забезпечувати технологічний прогрес [5].

2. Зменшення фінансових бар'єрів для інновацій. Багато інноваційних проектів не можуть отримати фінансування від традиційних банків через високу ймовірність невдачі на ранніх етапах розвитку. Венчурний капітал дає можливість отримати необхідні інвестиції для реалізації нових ідей, що сприяє розвитку стартапів та зниженню ризиків для їх засновників.

3. Сприяння швидкому зростанню підприємства. Венчурний капітал дозволяє стартапам швидко масштабувати свої бізнес-моделі,

збільшувати виробничі потужності та виходити на нові ринки. Компанії, які отримують венчурні інвестиції, можуть швидше залучати нових клієнтів, створювати конкурентоспроможні продукти та займати лідируючі позиції на ринку [4].

4. Менторська підтримка та експертиза. Окрім фінансування, венчурні підприємці часто беруть активну участь у стратегічному управлінні компанією, надаючи їй не тільки фінансові ресурси, а й консультації, допомогу в розбудові бізнесу, стратегічному плануванні та маркетингу. Вони можуть надати цінний досвід у розвитку інноваційних моделей, виході на нові ринки, залученні клієнтів.

5. Залучення додаткових інвестицій. Завдяки участі в проекті венчурні інвестори можуть допомогти стартапам залучити додаткове фінансування від інших джерел, таких як ангельські інвестори, стратегічні партнери чи великі корпорації. Цей процес сприяє подальшому розвитку інноваційного підприємства та його інтеграції у світовий ринок [2].

Венчурні інвестиції дозволяють швидко комерціалізувати ідеї, що сприяє виведенню нових продуктів на ринок і розвитку технологічного сектору. Завдяки венчурному фінансуванню підвищується конкурентоспроможність компаній, що дає їм змогу займати провідні позиції у своїй галузі. Крім того, венчурні інвестиції сприяють розвитку високих технологій, таких як біотехнології, інформаційні технології, штучний інтелект та нанотехнології, що забезпечує стратегічний розвиток національних економік [4].

Ефективне використання венчурного капіталу в інноваційному процесі залежить від певних факторів, таких як:

– Високий рівень ризику. Інвестиції в стартапи мають високий рівень ризику, оскільки більшість нових компаній не досягають успіху на ранніх етапах розвитку. Це може призводити до значних фінансових втрат для венчурних інвесторів.

– Важкість доступу до венчурного капіталу. Не всі стартапи мають доступ до венчурного капіталу через жорсткі критерії, які висувають інвестори щодо потенціалу зростання, інноваційності та якості менеджменту компанії. Це може обмежувати можливості для розвитку багатьох перспективних підприємств [1].

– Вплив на корпоративну культуру. Венчурні інвестори можуть мати значний вплив на управлінські рішення та стратегічний напрямок компанії, що іноді може призводити до конфліктів між засновниками та інвесторами. У деяких випадках це може змінювати початкову концепцію бізнесу та змушувати компанію йти на комп-

роміси, які можуть бути не завжди вигідними для її довгострокового розвитку.

Отже, венчурний капітал відіграє важливу роль у стимулюванні інноваційних процесів, забезпечуючи фінансування для стартапів і нових технологічних компаній. Він допомагає перетворити інноваційні ідеї на реальні продукти, сприяє швидкому зростанню компаній і їх виходу на нові ринки. Однак, через високий рівень ризику, доступ до венчурного капіталу залишається складним для багатьох стартапів, що потребує подальшого вдосконалення механізмів підтримки інноваційних підприємств на державному та міжнародному рівнях. У перспективі необхідно розвивати державні програми сприяння венчурному фінансуванню, стимулювати залучення приватних інвесторів та вдосконалювати законодавче регулювання для створення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Верхоляд І.М. Розвиток венчурного інвестування в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка і підприємництво*. 2011. № 16. С. 89–94.

2. Маслак О. Венчурне інвестування та розвиток інноваційної економіки України. Київ : НАН України, 2020.

3. Орлова-Курилова О.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку економіки: венчурне інвестування. *Вісник Чернівецького національного університету: Економіка*. 2016. С. 88–92.

4. Петренко В. Сучасні тенденції розвитку венчурного бізнесу в Україні. Львів : Видавництво ЛНУ, 2022.

5. Шкода М.С., Романенко І.В. Венчурне інвестування інноваційних процесів в Україні. *Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та студентів «Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях»*. 2023. № 1. С. 24–25.

СЕКЦІЯ 2

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ОК «УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Бундак О.А.
кандидат історичних наук, доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

В умовах цифрової трансформації суспільства зростає потреба у фахівцях, здатних ефективно управляти інноваційними документно-інформаційними проєктами. Особливе значення має підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», оскільки вони мають оволодіти не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками управління сучасними інформаційними системами.

Основною метою навчальної компоненти «Управління інноваційними документно-інформаційними проєктами» є формування у магістрів компетентностей, необхідних для розробки, реалізації та оцінки ефективності інформаційних проєктів у сфері бібліотечно-архівної справи. Курс орієнтований на вивчення: специфіки створення проєктів у сфері ІБАС; методології управління проєктами; особливостей управління документно-інформаційними системами; стратегічного планування та бюджетування; цифрових технологій у проєктній діяльності; ризик-менеджменту та оцінки ефективності проєктів.

У межах дисципліни розглядаються основи проєктного менеджменту, специфіка планування та впровадження інноваційних документно-інформаційних систем, а також використання сучасних методологій управління проєктами.

Магістри опановують процеси аналізу потреб замовника, розробки стратегії реалізації проєкту, планування бюджету, ресурсів і часу, а також управління ризиками, змінами та контролем виконання завдань. Окрему увагу приділено вивченню інструментів моніторингу проєктів, а також методам оцінки їх ефективності та результативності. Після завершення курсу магістри отримують комплексні знання та практичні навички, необхідні для успішного створення та керівництва документно-інформаційними проєктами на всіх етапах їх життєвого циклу.

Викладання курсу поєднує традиційні та інноваційні методики навчання, зокрема: лекції з використанням інтерактивних презентацій; аналіз кейсів реальних інформаційних проєктів; групові дискусії та мозкові штурми; виконання індивідуальних і командних проєктних завдань; залучення до лекційної діяльності фахівців-практиків бібліотечної сфери м. Луцька.

Саме цей аспект, на нашу думку є визначальним у процесі вивчення даної дисципліни. Адже нині освітня діяльність ЗВО спрямована на тісну співпрацю з безпосередніми роботодавцями та стейкхолдерами. З огляду на що, в Луцькому інституті до процесу викладання залучаються провідні фахівці Волинської обласної бібліотеки для юнацтва, Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки, КЗ «Публічна бібліотека Луцької міської територіальної громади», Луцької міської центральної бібліотеки для дітей «ДіМ».

Наприклад, 26.03.2025 р. в Луцькому інституті розвитку людини в рамках ОК 1.5. «Управління інноваційними документно-інформаційними проєктами» для магістрів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (викладач: к.і.н., доц. Бундак О.А.) відбулася гостьова онлайн лекція «Планування та практична реалізація документно-інформаційних проєктів», яку прочитала завідувачка науково-методичного відділу Волинської ОБЮ Зоя Корчинська. Магістри ознайомилися зі специфікою проєктної діяльності бібліотеки та розглянули основні етапи реалізації документно-інформаційних проєктів. Лекторка поділилася практичним досвідом у сфері планування, організації та впровадження інноваційних бібліотечних

ініціатив, зокрема щодо створення інформаційних ресурсів, популяризації читання серед молоді та цифрової трансформації бібліотечних послуг.

Серед практичних завдань, які ставляться перед магістрами, пропонуються наступні: *Проаналізувати проектну діяльність обласної бібліотеки для юнацтва м. Луцька за:* за сайтом бібліотеки; за фейсбучною сторінкою бібліотеки (є оголошення, сам захід, під єднатися до проекту) або практична участь або аналіз онлайн; за допомогою інтернет-видань; за професійними блогами бібліотеки. При викладі матеріалу слід враховувати наступні компоненти: назва проекту; партнери проекту; вид та терміни проекту; мета проекту; заходи, в межах яких реалізовується проект.

Оцінювання результатів навчання здійснюється на основі: виконання проєктних практичних завдань; тестування та аналітичних звітів; участі в обговореннях і захисті проєктів. Значна увага приділяється практичному застосуванню отриманих знань, що реалізується через: написання кваліфікаційних магістерських робіт; участі у різнопланових наукових заходах, які відбуваються у різнорангових закладах освіти; написанні власних проєктів під керівництвом викладачів і практиків.

Отже, викладання ОК «Управління інноваційними документно-інформаційними проєктами» для магістрантів спеціальності 029 є важливим етапом підготовки висококваліфікованих фахівців. Поєднання теоретичних основ, сучасних технологій і практичних навичок дозволяє сформувати у магістрів здатність до ефективного управління інформаційними проєктами в умовах швидкого розвитку цифрового середовища. Залучення фахівців бібліотек Луцька, які безпосередньо працюють над проєктами у сфері ІБАС, сприятиме глибшому розумінню здобувачами вищої освіти реальних викликів та можливостей у професійній діяльності.

AI ТА АНГЛІЙСЬКА МОВА: ТЕХНОЛОГІЇ, ЩО ФОРМУЮТЬ СУЧАСНЕ НАВЧАННЯ

Григоревська С.М.
4 курс, група ЗМН-21-1, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Янченко І.О., к.філол.н., доцент,
Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».

Вступ. Розвиток цифрових освітніх платформ, що працюють на базі алгоритмів машинного навчання та обробки природної мови, якісно сприяє вдосконаленню мовних і мовленнєвих навичок. Персоналізовані рекомендації, адаптивні тести, мовні тренажери та голосові інтерфейси з підтримкою синтезу і розпізнавання мовлення — усе це створює умови для нової моделі освітньої взаємодії, у якій студент може не лише вивчати матеріал, а й активно конструювати власну траєкторію мовного розвитку.

Основна частина. Персоналізація процесу навчання дає можливість кожному учневі рухатися в своєму темпі, що значно підвищує ефективність засвоєння мовного матеріалу, оскільки навчання орієнтоване на реальний рівень знань та прогрес учня [3, с. 55].

Одним із головних компонентів, що сприяють персоналізації навчання за допомогою AI, є алгоритми адаптивного навчання. Вони працюють за принципом безперервного збору даних про успіхи і труднощі студента, на основі чого визначають необхідні корективи в навчальній програмі. Наприклад, якщо учень має труднощі в граматиці або вимові, система може автоматично запропонувати додаткові вправи або пояснення, орієнтуючись на його індивідуальні помилки. Використання чат-ботів та інтелектуальних помічників, таких як Siri, Alexa та інших, є ефективним інструментом для поліпшення навичок спілкування англійською мовою. Ці технології дозволяють учням активно практикувати мовні навички в реальному часі, що є важливим для засвоєння мови. Чат-боти можуть бути налаштовані для спеціалізованих тренувань, орієнтуючись на конкретні аспекти мови, такі як граматика, лексика або розуміння на слух [6, с. 211].

Інструменти на базі AI здатні проводити точний аналіз текстів, усного мовлення та письмових відповідей, ідентифікуючи помилки в граматиці, лексиці, синтаксисі та вимові. Системи, що працюють із використанням обробки природної мови, не лише виявляють помилки, а й пояснюють їхнє походження, пропонуючи учневі варіанти вдосконалення [5, с. 112].

Серед найбільш популярних рішень варто згадати платформи, такі як Grammarly, ELSA Speak, Write&Improve (створена Кембриджським університетом), які поєднують лінгвістичну експертизу з машинним навчанням. Наприклад, Grammarly використовує багатошарові нейронні мережі для аналізу контексту, стилістики та граматичних структур, а також пропонує індивідуальні підказки з поясненнями. Програма ELSA Speak використовує голосове розпізнавання для оцінювання вимови користувача, виявляє фонетичні неточності й адаптує тренування до слабких місць [1, с. 148].

На відміну від традиційних методів оцінювання, які залежать від викладача, автоматизовані системи надають об'єктивну, послідовну і негайну оцінку.

Одним із яскравих прикладів є платформи на кшталт Duolingo, що використовують AI для створення інтерфейсу, який адаптується під рівень учня, а також для автоматичного формування навчальних завдань, що відповідають індивідуальним потребам. AI дозволяє створювати відеоуроки, які автоматично підлаштовуються під темп та рівень знань учня. Крім того, на таких платформах інтегровані інтерактивні вправи, в яких користувач може не тільки читати чи слухати, але й виконувати завдання в реальному часі, з миттєвим зворотним зв'язком [4, с. 31].

У контексті вивчення англійської мови особливого значення набуває той факт, що переважна більшість сучасних AI-моделей, включаючи GPT, створюються, навчаються та оптимізуються саме англійською мовою. Ця обставина не є випадковою, адже англійська функціонує як мова глобальної науки, бізнесу, інформаційних технологій і цифрової комунікації. Більшість текстових корпусів, що використовуються для навчання моделей великого масштабу, складаються з англомовного контенту, що зумовлює високу якість розпізнавання, генерації та аналізу англійської мови. Здатність працювати з інтерфейсами англомовного походження стає не технічною навичкою, а умовою інтелектуальної участі у сучасному освітньому процесі [2, с. 247].

Висновки. Системи адаптивного навчання і автоматичної оцінки мовних навичок допомагають точно визначати рівень учнів і коригувати матеріали відповідно до їхніх потреб. Платформи, що використовують AI, дають можливість учням отримувати миттєвий зворотний зв'язок, покращувати свої навички вимови та граматики, що сприяє ефективнішому освоєнню мови. Технології, які дозволяють створювати інтерактивні та мультимедійні навчальні матеріали, збільшують мотивацію учнів і роблять процес навчання більш цікавим і динамічним.

Список використаних джерел

1. Вейхуа Л. Мультимодальна побудова технології штучного інтелекту в сучасному навчанні іноземним мовам. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. № 7 (330). С. 147–155.

2. Грицишин В., Габрусева Н. Штучний інтелект сьогодні і завтра. *Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій* : тези Міжнародної науково-технічної конференції. Тернопіль, 2020. С. 247–248.

3. Мартиненко О., Шевелько К. Критерії відбору навчальних онлайн-платформ для підготовки майбутніх перекладачів. *Іноземні мови*. 2021. № 1. С. 52–57.

4. *Роль штучного інтелекту у вивченні іноземних мов* : тези доп. Міжвуз. наук.-метод. семінару (Київ, 15 лютого 2024 р.) / відп. ред. А.Г. Латигіна. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. 91 с.

5. Савчин І., Лямзіна Н. Інтеграція штучного інтелекту у вивчення англійської мови у вищих навчальних закладах, зокрема у Львівській національній музичній академії імені М.В.Лисенка. The 12th International scientific and practical conference «*Science and technology : problems, prospects and innovations*» (S-r 1–3, 2023) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2023. 238 p.

6. *Технології доброчесного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 31 липня — 10 вересня 2023 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 276 с.

ТИПОЛОГІЯ ПЕРСОНАЖІВ ДЕТЕКТИВНОГО ЖАНРУ

Гросевич Т.В.
кандидат філологічних наук, викладач циклової комісії журналістики,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1503-0256

Детектив (з англ. detective – «агент з розшуку», лат. detectio – «розкриття») – жанр художньої літератури, основною константою якого є розкриття певної таємниці, пов'язаної зі злочином, убивством. Домінантами класичного детективу є загадкова подія або злочин, розслідування, яке ведуть головні герої, розгадка з поясненнями, а також підказки, які читач отримує від оповідача. У таких текстах «герой цілеспрямовано розкриває, тлумачачи як докази обставини і свідчення, певну таємницю, що зазвичай оформлюється у розслідування злочину, і ця розповідь втілюється в особливу структуру, що передбачає дві фабули (злочину і розслідування)...» [1, с. 26]. Як слушно зауважує О. Кеба, «якісний детектив завжди закорінений на певній моделі буття, його філософію складає пафос пізнання,

а основою сюжету є не просто виявлення злочинця, але пошук істини» [2, с. 4]. Написаний за всіма канонами жанру, детективний текст є одним із найінтелектуальніших змістоформ генерики, що обґрунтовує його *актуальність* для читача і дослідника.

Серед розгалуженої системи персонажів провідне місце у detective story належить особливому *типу героя — детективу (нишпорці)*. Він безпосередньо займається розслідуванням і є центральною фігурою у творі. Роль детектива можуть виконувати представники різних груп людей: за віком, статтю, освітою, соціально-професійною належністю, особливістю характеру тощо. Окреслимо найпоширеніші його варіації.

Детектив-професіонал — працівник правоохоронних органів (слідства, карного розшуку, детективного бюро тощо); фахівець, який професійно володіє знаннями, уміннями й навичками розслідування та розкриття злочинів. Ним може бути як експерт спеціально створеного підрозділу (наприклад, ДБР чи НАБУ), так і звичайний слідчий або оперуповноважений поліції. У складних ситуаціях професійний нишпорка може звертатися за порадою до консультанта.

Для *приватного детектива* розслідування злочинів теж є основним видом діяльності, але він не служить в органах правопорядку, хоч і може бути відставним правоохоронцем. Переважно має високу кваліфікацію, діяльний та енергійний, розслідування проводить самостійно. Для підкреслення якостей приватного детектива автор інколи вводить у текст як другорядних персонажів детективів-професіоналів, які припускаються помилок, піддаються на провокації злочинця, стають на хибний слід, підозрюють невинних. Такий прийом використовується з метою протиставити недостатньо ефективному офіційному слідству незалежного героя-інтелектуала.

Типологічно близьким до приватного є *детектив-аматор* — персонаж, для якого розслідування злочинів є не професією, а захопленням, до якого він звертається лише вряди-годи. Саме образ непрофесійного нишпорки, на нашу думку, максимально забезпечує читачеві «ефект співучасті» та сприяє створенню враження присутності на місці злочину, коли читач, так би мовити, приміряє на себе маску слідчого. Проте такий типаж детектива (наприклад, міс Джейн Марпл із романів А. Крісті) видається дещо умовним і неправдоподібним, адже в реальній слідчій практиці випадки розслідування злочину особою (у випадку з міс Марпл — літньою жінкою, яка захоплюється квітами і садівництвом) без належної кваліфікації є малоймовірними.

Інший тип детектива — *випадкова людина*, яка ніколи не займалася подібною діяльністю, але змушена вести розслідування через гостру необхідність (здебільшого з особистих міркувань: наприклад, щоб врятувати несправедливо звинувачену близьку людину або відвести підозру від себе). Інколи випадковий детектив, як і приватний, кидає виклик офіційному слідству через неспроможність (чи небажання) останнього розплутати справу, саме тому в такого нишпорки особливо загострене почуття справедливості.

Коли людину звинувачують несправедливо, роль детектива може виконувати *адвокат*. Головне його завдання — довести слідству невинуватість обвинуваченого. До того ж, ведучи власне розслідування, адвокат може вивести розшуківців на слід справжнього злочинця чи викрити його самостійно. Зазвичай адвокат працює одноосібно, рідше є інтегрованим у систему слідства як його учасник, представник.

Жанр детективу також репрезентує тип літературного героя, який меншою мірою, опосередковано або ж узагалі не бере участі в розслідуванні злочину. До цієї групи персонажів належать:

– *партнер детектива* – особа, яка постійно перебуває в контакті з детективом, бере участь і надає технічну чи іншу допомогу у розслідуванні, але не володіє здібностями і знаннями останнього. Введення у текст такого героя продиктоване, серед іншого, необхідністю ставити детективу запитання, вислуховувати його пояснення з метою надання можливості простежувати хід думок нишпорки, фокусуючи увагу читача на тих моментах, які для нього залишилися нез'ясованими. Тож головним завданням компаньйона є більш значуще показати видатні здібності детектива на тлі середньостатистичної людини. Класичними взірцями зазначеного типу літературного героя є лікар Джон Ватсон в А.К. Дойла та капітан Артур Гастінгс в Агати Крісті, від імені яких і ведеться оповідь;

– *консультант* – має виражені здібності до ведення розслідування, але в ньому участі не бере. В детективних текстах постать консультанта може бути як головною, так і епізодичною (наприклад, слідчий у відставці, до якого детектив звертається за порадою);

– *помічник* – безпосередньо не проводить слідчо-розшукові дії, але надає детективу важливі відомості, які добуває самостійно. На відміну від консультанта, допомога помічника (експерта-криміналіста, судмедексперта, кіберпрацівника тощо) має важливіше практичне значення, оскільки забезпечує слідство новими фактичними даними.

Крім того, у творах детективного жанру представлена категорія персонажів, яка перебуває у дещо протилежних суб'єктно-об'єктних

відношеннях до розслідування. Якщо детектив у такій системі координат позиціонується суб'єктом слідства, то зазначені нижче модифікації персонажа набувають значною мірою об'єктних рис і в цьому аспекті є функціонально протилежними фігурами (хоч і не завжди антагоністами) у тексті. Це насамперед:

– *свідок* – особа, яка володіє будь-якими відомостями про предмет розслідування. Поширений сюжетний хід: постаючи на початку твору як свідок, цей персонаж зрештою виявляється злочинцем;

– *потерпілий* — той, проти кого спрямований злочин, або хто постраждав унаслідок загадкової події. Як і у випадку зі свідком, потерпілий теж може виявитися злочинцем, що є типовим варіантом розв'язки детективу;

– *підозрюваний* — особа, стосовно якої під час розслідування виникає припущення, що саме вона скоїла злочин. У зображенні цього героя автори дотримуються таких принципів: 1) підозрюваний виявляється злочинцем; 2) жоден із запідозрених не є злочинцем, тобто всі, хто потрапляє під підозру, виявляються невинними, а справжнім злочинцем виявляється той, кого ні в чому не підозрювали;

– *злочинець* – головний антагоніст, ліходій твору: він вчиняє злочин, замітає сліди, намагається протидіяти слідству. У класичному детективі постать злочинця розкривається наприкінці розслідування, а доти він може бути свідком, підозрюваним чи потерпілим. Дії зловмисника описуються і в ході основної дії, але лише такою мірою, щоб передчасно не розкрити його особистість і не порушити хронологію та причинно-наслідкову закономірність розслідування, відповідно до яких автор поступово веде читача до логічного умовиводу, що саме цей персонаж — злочинець.

Отже, детективний жанр репрезентує розгалужену систему літературних типів, що ґрунтується на принципі дотичності героя до розслідування злочину та розгадки таємниці (інакше такий персонаж функціонально індиферентний), а саме: безпосередньо чи опосередковано бере участь у слідчих діях; не бере участі у слідстві; перебуває у протилежних до суб'єкта розслідування зв'язках і є тим, на кого спрямовані дії детектива.

Список використаних джерел

1. Жигун С. Український детектив 1920–1980-х років: історія і прагматика. *Детективний жанр: художньо-естетичні трансформації в історико-літературному процесі :* монографія / за ред. проф. О.В. Кеби. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. С. 26–42.

2. Кеба О. Теоретико-методологічні зауваги до вивчення детективу. *Детективний жанр: художньо-естетичні трансформації в історико-літературному процесі :* монографія / за ред. проф. О.В. Кеби. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. С. 4–8.

ВІД ІСТОРІЇ МОВИ ДО ЛІТЕРАТУРИ: WORLD ENGLISHES ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ У ПІДГОТОВЦІ ФІЛОЛОГІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Домніч Л.М.
старший викладач кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-3618-1621

Глобальне поширення англійської мови призвело до виникнення різноманітних її варіантів, відомих як World Englishes. Розуміння цього явища, особливо, в історичному та літературному контексті, є ключовим для майбутніх філологів-перекладачів, оскільки воно забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію та формує перекладацькі компетенції.

Еволюція англійської мови від давніх форм до сучасних світових варіантів є результатом складної взаємодії історичних, соціальних та політичних факторів. Поширення англійської мови в глобальному масштабі відбувалося через першу та другу діаспори, колонізацію та глобалізацію, що призвело до виникнення різноманітних варіантів мови.

У науковому дискурсі World Englishes важливим етапом стало підняття питання про регіональні варіації англійської мови у 1978 році. Дослідники прагнули виявити прагматичні чинники, що зумовлюють використання англійської мови як міжнародної та внутрішньонаціональної. Важливим кроком стало створення Міжнародного комітету з вивчення світової англійської мови (ICWE) у 1988 році на конференції TESOL у Гонолулу, Гаваї. Згодом, у 1992 році, ICWE започаткував Міжнародну асоціацію світової англійської мови (IAWE) на конференції в Університеті Іллінойсу, США [7].

Традиційно виділяють три основні типи варіацій явища World Englishes: *ENL (English as a Native Language):* англійська як рідна мова, що використовується в країнах, де вона є основною мовою спілкування (наприклад, Велика Британія, США, Австралія); *ESL (English as*

a Second Language): англійська як друга мова, що використовується в багатомовних країнах для внутрішньонаціонального та міжнародного спілкування (наприклад, Індія, Нігерія, Сінгапур); *EFL (English as a Foreign Language):* англійська як іноземна мова, що використовується переважно для міжнародного спілкування (наприклад, Україна) [8].

Цю класифікацію запропонував Брадж Качру у своїй моделі «Трьох кіл англійської мови», яка є однією з найвпливовіших моделей поширення англійської мови [1]. Крім моделі Качру, існують й інші моделі класифікації World Englishes, такі як моделі Шнайдера, Герлаха, Модіано та МакАртура, кожна з яких пропонує свій погляд на структуру та динаміку розвитку світових варіантів англійської мови. До прикладу, модель МакАртура, представлена у вигляді «колеса», з «світовою стандартною англійською» в центрі, відображає ієрархію варіантів англійської мови та їх діалектних утворень [3]. Англійська мова, що зображується моделлю Модіано як система розширюваних кіл, є динамічною та гнучкою, де різні варіанти мови взаємодіють та впливають один на одного [4]. Модель Герлаха, на відміну від інших моделей World Englishes, зосереджується на функціональній ролі англійської мови як засобу міжнародного спілкування, підкреслюючи її використання в різних контекстах без акценту на географічному походженні [5].

Модель Едгара Вернера Шнайдера займає особливе місце в дослідженні World Englishes: він акцентує увагу на соціолінгвістичних концепціях, пов'язаних з актами ідентичності, на відміну від суто географічного та історичного підходу. Його модель описує п'ять етапів поширення англійської мови — динамічний розвиток World Englishes та його зв'язок з соціально-політичними процесами, а саме: Фаза 1 — основа (*початковий етап впровадження англійської мови на новій території)*; Фаза 2 — Екзонормативна стабілізація *(політична стабілізація та пошук формальних норм в Англії)*; Фаза 3 — Нативізація *(формування нової ідентичності та стабілізація системи L2);* Фаза 4 — Ендонормативна стабілізація *(прийняття місцевих норм та формування національної ідентичності);* Фаза 5 — диференціація *(диференціація варіантів англійської мови за регіональними, соціальними та етнічними ознаками)* [2].

Опанування здобувачами освіти спеціальності «Філологія (переклад)» навчальної дисципліни «Література англомовних країн» є невід'ємною складовою формування їхнього розуміння різноманітності явища World Englishes. Літературні твори, створені в різних англомовних регіонах, слугують відображенням культурних, соціальних та політичних реалій, що формують кожен окремий варіант анг-

лійської мови. Аналіз таких текстів дозволяє дослідити, як мова адаптується до різних контекстів, збагачуючись новими значеннями та формами, та як ці варіації впливають на процес перекладу.

Важливими для розуміння різних варіантів англійської мови є лінгвокультурні відмінності в літературних текстах (лексичні, граматичні, стилістичні особливості). Аналіз цих відмінностей дозволяє майбутнім філологам-перекладачам розвинути навички міжкультурної комунікації та адаптації.

В Україні дослідженням явища World Englishes та їх відображенням у літературі займаються зокрема М. Іванов — український перекладач з англійської мови (*відомий перекладами творів Д. Лондона*); В. Богатирець, яка досліджує англійську мову як інструмент розвитку комунікативного простору України, і торкається питань поширення та фрагментації англійської мови у світі [6]. Дослідження проведені British Council Україна, які вивчали інтернаціоналізацію українських університетів у розрізі англійської мови. Вони вивчали рівень володіння англійською мовою, та її застосування в Українському середовищі.

Окремої уваги заслуговують дослідження проведені на замовлення Міністерства цифрової трансформації України, за підтримки проекту технічної допомоги USAID «Трансформація комунікацій» (ТСА). В якому досліджувалось ставлення українців до англійської мови, стратегії її популяризації та перешкоди, з якими стикаються українці під час навчання.

Ці дослідження підкреслюють важливість вивчення World Englishes для українських філологів-перекладачів, особливо для здобувачів вищої освіти спеціальності «Філологія (переклад)», оскільки вони дозволяють їм краще розуміти глобальний контекст функціонування англійської мови та розвивати необхідні компетенції для успішної професійної діяльності.

Знання World Englishes є необхідним для формування перекладацьких компетенцій (знання, навички, вміння). Інтеграція цього аспекту в навчальні програми (аналіз сучасних програм, розробка рекомендацій) сприяє розвитку міжкультурної комунікації та подоланню мовних бар'єрів. Практичне застосування знань про World Englishes (аналіз перекладацьких стратегій, приклади перекладу) є важливим для професійної діяльності перекладачів.

В академічному контексті вивчення явища World Englishes нерозривно пов'язане з аналізом літературних творів, створених у різних англомовних країнах. Протягом навчання за спеціальністю «Філологія

(переклад)» студенти опановують дисципліни «Історія основної іноземної (англійської) мови» та «Література англомовних країн», що закладає фундамент для розвитку їхніх перекладацьких компетенцій.

Аналіз літературних творів, написаних різними варіантами англійської мови, дозволяє студентам глибше зрозуміти лінгвокультурні відмінності та соціокультурний контекст, у якому функціонує мова. Наприклад, вивчення творчості В. Шекспіра, класика англійської літератури, дозволяє простежити еволюцію мови від її ранніх форм до сучасних. Постколоніальна література, зокрема, є важливим джерелом для розуміння впливу колоніального минулого на формування мови та культурної ідентичності, й, відповідно, адекватному перекладу. Американська література, представлена такими авторами, як М. Твен та Е. Гемінґвей, демонструє відмінності між американським та британським варіантами англійської мови. Канадська література, зокрема твори М. Етвуд, відображає унікальний канадський досвід та лінгвістичні особливості. П. Вайт, (австралійський автор) демонструє формування австралійського варіанту англійської мови та його культурну специфіку. Таким чином, аналіз літературних творів, створених у різних англомовних країнах, є необхідним компонентом у підготовці кваліфікованих філологів-перекладачів. Він дозволяє студентам розвинути лінгвістичну та культурну компетенцію, необхідну для ефективної міжкультурної комунікації.

Дослідження поняття World Englishes є важливим для підготовки філологів-перекладачів, оскільки воно забезпечує розуміння різноманітності англійської мови та сприяє розвитку необхідних компетенцій. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо інтеграції World Englishes в навчальні програми.

Список використаних джерел

1. Качру Б.Б. Світова англійська мова: аккультурація, розширення та моделі плюралізму. *Тезис*. 1985. № 13 (3). С. 356–381.

2. Шнайдер Е.В. Англійська мова: динамічна модель. *Cambridge University Press.* 2007.

3. МакАртур Т. Мови англійської мови. *Англійська сьогодні*. 1987. № 3 (1). С. 8–11.

4. Модіано Н. Стандарти міжнародної англійської мови в електронну еру. *Англійська сьогодні*. 1999. № 15 (2). С. 30–37.

5. Герлах С. Глобальна англійська мова та міжкультурна комунікація: погляд на прагматику. *Журнал міжкультурної комунікації*. 2012. № 28.

6. Богатирець В. Англійська мова як інструмент розвитку комунікативного простору України. *Буковинський вісник*. URL: http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/650/ (дата звернення: 2025-04-07).

7. World Englishes. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/World_Englishes.

8. Козак Т. Концепти та різновиди англійської мови як міжнародної, світової і глобальної. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2023. № (50), 21. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/50_2023/21.pdf (дата звернення: 2025-04-07).

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON INTERLANGUAGE COMMUNICATION: ADVANTAGES AND RISKS

Zavorotna V.A.
IV year, group ПР-21-1,
Institute of Philology and Mass Communications University «Ukraine».
Scientific advisor: Medvedenko S.V., senior lecturer,
Institute of Philology and Mass Communications University «Ukraine».

Relevance of the Research. In recent years, artificial intelligence (AI) has significantly impacted various fields, including language translation and communication. The integration of AI in language processing systems has the potential to overcome language barriers and enhance communication efficiency. However, it also raises concerns about the risks of automation, miscommunication, and ethical implications. This research explores the role of AI in interlanguage communication, examining both the opportunities and challenges it presents [6, p. 20].

The Development of AI in Language Processing. AI technology has been rapidly advancing, particularly in the realm of machine translation and natural language processing (NLP). Early language translation systems were rule-based, while modern AI-driven systems, such as Google Translate and DeepL, rely on neural networks and vast datasets to improve accuracy and fluency in translations [6, p. 22]. This development has expanded the possibilities for cross-cultural communication.

Advantages of AI in Interlanguage Communication. Overcoming Language Barriers: AI-powered translation tools allow users to communicate effortlessly across languages. This helps break down communication barriers, enabling global collaboration in various fields such as business, education, and diplomacy [7, p. 45].

Improved Efficiency: AI can provide real-time translations, allowing for faster communication between speakers of different languages. This

boosts productivity in professional settings, particularly in international interactions [4, p. 67].

Accessibility and Convenience: AI translation services are accessible to a wide range of users, including those with little to no knowledge of foreign languages. This democratizes information exchange and fosters inclusivity in digital spaces [9, p. 33].

Risks and Limitations of AI in Communication. Misinterpretations and Errors: Despite improvements, AI systems still struggle with nuances, idiomatic expressions, and context-specific meanings. This can result in inaccurate translations that hinder effective communication [10, p. 89].

Loss of Cultural Nuances: AI systems may not fully grasp the cultural context behind certain phrases or expressions. As a result, some cultural subtleties may be lost in translation, leading to potential misunderstandings [3, p. 74]. Ethical Concerns and Bias: AI systems are only as good as the data they are trained on. Biases present in training datasets can perpetuate stereotypes or produce unfair translations, raising concerns about the ethical implications of AI in communication [11, p. 102].

The Use of AI in Different Communication Fields. Business and Global Trade: AI language tools are increasingly being used in international business meetings, negotiations, and customer support, making it easier for companies to operate in global markets [5, p. 56]. Education and Research: AI-driven platforms assist in language learning and provide access to academic resources, enabling students and researchers from diverse linguistic backgrounds to collaborate more effectively [8, p. 81]. Interpersonal Communication: AI tools like chatbots and translation apps are enhancing communication between people from different linguistic backgrounds, allowing for more seamless online interactions [2, p. 65].

Future Prospects. As AI continues to evolve, it is expected that machine translation systems will improve in accuracy, and AI will become more adept at understanding context and cultural nuances. However, the need for human oversight in sensitive communication contexts, such as legal or medical translation, will remain essential to avoid potentially harmful misinterpretations [1, p. 112].

References

1. Brown A. Future of AI in Cross-Cultural Communication. *New Media Perspectives*. 2023. P. 112.

2. Johnson T. AI in Interpersonal Communication: Benefits and Risks. *Digital Communication Studies*. 2021. P. 65.

3. Kim Y. The Cultural Impact of AI in Translation. *Linguistic Studies*. 2021. P. 74.

4. Li H. Enhancing Communication Efficiency with AI. *Journal of Digital Communication*. 2022. P. 67.
5. Martinez R. AI in International Business and Trade. *Business Communication Quarterly*. 2021. P. 56.
6. Nguyen T. The Evolution of Machine Translation. *AI and Language Processing*. 2020. P. 22.
7. Peters S. Breaking Language Barriers with AI. *International Communication Review*. 2021. P. 45.
8. Petrova D. AI and Language Learning Platforms. *Educational Technologies*. 2022. P. 81.
9. Smith J. AI in the Digital Age: Accessibility and Inclusion. *Global Technology Journal*. 2021. P. 33.
10. Wang L. Challenges in AI Translation Systems. *Journal of Language Technology*. 2022. P. 89.
11. Zhao Z. Ethics of Artificial Intelligence in Communication. *Tech and Society Review*. 2020. P. 102.

МОВНІ ЗМІНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ЯК ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ВПЛИВАЄ НА РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ВАРІАНТІВ

Калинюк Н.В.
доцент кафедри української мови і літератури,
іноземних мов та перекладу,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

Глобалізація — це процес інтеграції світових економік, культур та політичних систем, що виникає внаслідок технологічного прогресу та зростання міжнародної торгівлі. Вона впливає на всі аспекти суспільства, зокрема мову. Глобалізація є потужним чинником, що сприяє активному обміну між культурами та мовами. Англійська мова, будучи глобальним засобом комунікації, перебирає на себе функцію лінгва франка в багатьох сферах — бізнесі, науці, медіа, міжнародній політиці. Внаслідок цього вона не тільки поширюється територіально, а й зазнає постійного лексичного оновлення, зокрема через активні запозичення з інших мов, таких як японська (tsunami), французька (café), іспанська (fiesta), арабська (algebra) тощо [1].

В умовах глобалізації формуються нові регіональні та соціокультурні варіанти англійської мови. Наприклад, *Globish* — це спрощений варіант англійської, що використовується як універсальний засіб комунікації людьми з різними мовами, часто з обмеженим словниковим

запасом та спрощеною граматикою [2]. Інший приклад — *Singlish*, який поєднує елементи англійської з малайською, китайською та тамільською мовами, демонструючи високий рівень гібридизації [7].

Інформаційна революція також суттєво змінила мовну практику. Соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи сприяють швидкому поширенню нових слів, скорочень, мемів, емодзі, що формують нову «інтернет-англійську». Акроніми типу LOL (laugh out loud), BRB (be right back), IDK (I don't know) стали нормою спілкування в цифровому просторі [5]. Усе це формує нові стилістичні норми англійської мови.

Сучасна комунікативна практика демонструє активне використання код-світчингу — перемикання між мовами в межах одного висловлювання. Це характерне для англомовних громад із мультикультурним середовищем, де англійська переплітається з іншими мовами, збагачуючи її новими формам [4]. Така мовна поведінка є свідченням культурної гнучкості мовців та здатності англійської до адаптації.

Мовні зміни часто супроводжуються переосмисленням мовної ідентичності. У багатьох країнах місцеві варіанти англійської стають символами культурної самобутності (наприклад, Indian English, Nigerian English), а носії мови використовують її як засіб вираження належності до певної спільноти [6].

Глобалізація водночас стимулює процеси уніфікації англійської — формування стандартів, зрозумілих у глобальному масштабі. Цей процес особливо помітний у діловому та науковому дискурсах, де точність і універсальність є пріоритетними [3]. Однак уніфікація може загрожувати мовній різноманітності.

Англійська мова в умовах глобалізації виявляє виняткову здатність до адаптації. Вона одночасно зберігає функції міжнаціонального спілкування та розвиває нові варіанти відповідно до культурного контексту. Глобалізація стимулює не лише поширення мови, але й її трансформацію: нові лексичні одиниці, граматичні спрощення, зміна стилів спілкування та поява гібридних форм. Проте ці зміни супроводжуються й викликами: ризиком втрати мовної автентичності, зменшенням варіативності та впливом глобальних стандартів.

Загалом, мовна еволюція англійської мови під впливом глобалізації демонструє складну взаємодію між уніфікацією та диверсифікацією, технологічним прогресом та культурною традицією.

Список використаних джерел

1. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2003.
2. McCrum R. Globish: How the English Language Became the World's Language. London : Penguin Books, 2010.
3. Wee L. Language Policy in Singapore: Singlish, National Development and Globalization. *English and Development*. Bristol : Multilingual Matters, 2013.
4. Jenkins J. World Englishes: A Resource Book for Students. Abingdon; New York : Routledge, 2009.
5. Hall K., Nilep C. Code-Switching, Identity, and Globalization. *The Handbook of Language and Globalization*. Oxford : Wiley-Blackwell, 2010.
6. Seidlhofer B. Understanding English as a Lingua Franca. Oxford : Oxford University Press, 2011.
7. Giddens A. The Consequences of Modernity. Stanford : Stanford University Press, 1990.

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО В ЕПОХУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Кононенко Б.О.
IV курс, група ПР-21-1, спеціальність «Філологія (переклад)»,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Медведенко С.В., ст. викладач,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

Перекладознавство як наука, що вивчає теорію, практику та історію перекладу, переживає значні трансформації в сучасну епоху завдяки стрімкому розвитку технологій. Технологічні інновації, такі як штучний інтелект, машинний переклад, нейронні мережі та програмне забезпечення для автоматизованого перекладу, радикально змінюють підходи до перекладацької діяльності, відкриваючи нові можливості та водночас створюючи певні виклики. У цьому рефераті розглядаються основні аспекти впливу технологій на перекладознавство, їх переваги, обмеження та перспективи розвитку, спираючись на сучасні дослідження у цій галузі [2, с. 110].

Першим ключовим аспектом є еволюція машинного перекладу. Із появою систем на основі статистичних моделей у 1990-х роках та подальшим переходом до нейронного машинного перекладу (NMT) у 2010-х роках, таких як Google Translate чи DeepL, якість автоматичного перекладу значно покращилася. Нейронні мережі дозволяють

враховувати контекст, що робить переклад більш природним і точним. Наприклад, дослідження Венуті Л. зазначає, що NMT здатен обробляти складні синтаксичні конструкції, які раніше були недосяжними для автоматизованих систем. Проте, попри ці досягнення, машинний переклад все ще поступається людському у відтворенні культурних нюансів та емоційного забарвлення тексту [2, с. 128].

Другим важливим напрямом є інтеграція технологій у професійну діяльність перекладачів. Сьогодні широко використовуються CAT-інструменти (Computer-Assisted Translation), такі як SDL Trados чи MemoQ, які допомагають перекладачам підвищувати продуктивність шляхом автоматизації рутинних завдань, таких як управління термінологією чи повторення фрагментів тексту. За даними Бовкер Л, використання CAT-інструментів скорочує час перекладу на 30–40%, що особливо цінно в умовах глобалізації, коли попит на швидкий переклад зростає. Водночас це вимагає від перекладачів нових навичок, зокрема вміння працювати з програмним забезпеченням та адаптуватися до технологічних змін [1, с. 15].

Третім аспектом є етичні та соціальні виклики, пов'язані з технологізацією перекладознавства. Автоматизація може призводити до скорочення робочих місць для перекладачів, особливо в сегменті простих текстів, де машинний переклад уже достатньо ефективний. Крім того, виникають питання щодо конфіденційності даних, адже хмарні перекладацькі системи часто зберігають введену інформацію. Як зазначає А. Пім, перекладачам необхідно зберігати баланс між використанням технологій і професійною автономією, щоб уникнути повної залежності від машин [3, с. 32].

Нарешті, технології відкривають нові горизонти для перекладознавства як науки. Завдяки аналізу великих даних та штучному інтелекту дослідники можуть вивчати закономірності перекладу, виявляти стилістичні особливості та вдосконалювати теоретичні моделі. Наприклад, використання корпусної лінгвістики в поєднанні з AI дозволяє створювати більш точні перекладацькі глосарії та передбачати помилки [3, с. 36].

Висновок. Отже, перекладознавство в епоху технологічних інновацій перебуває на перехресті можливостей і викликів. Технології, такі як нейронний машинний переклад і CAT-інструменти, значно підвищують ефективність і доступність перекладу, але не здатні повністю замінити людський фактор, особливо в культурно чутливих контекстах. Майбутнє перекладознавства залежить від гармонійного поєднання технологічних досягнень із професійною майстерністю

перекладачів. Подальші дослідження в цій галузі мають зосередитися на вдосконаленні алгоритмів, етичних аспектах та підготовці фахівців до роботи в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Боукер Л. Технологія автоматизованого перекладу: практичний вступ. Видавництво Оттавського університету. *Перекладні Зошити*. Вересень 2008. № 1 (19). DOI: 10.5007/7005 (дата звернення: 01.04.2025).

2. Венуті Л. Хрестоматія з перекладознавства. Нью-Йорк : Рутледж, 2021. 539 с.

3. Пім А. Майбутнє технологій перекладу. *Австралійський лінгвістичний журнал*. Червень 2018. № 39 (4): 1–3 DOI: 10. 1080/07268602.2018.1483713 (дата звернення: 01.04.2025).

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ (ШІ) ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО КОРЕКЦІЙНОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ: РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ФАХІВЦЯ

Майструк В.М.
кандидат психологічних наук, доцент кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-6674-4917

Методика застосування штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі, зокрема в галузі логопедії, відкриває нові можливості для діагностики, корекції та підтримки мовленнєвого розвитку дітей та дорослих. ШІ здатен аналізувати мовлення, адаптувати навчальні завдання під індивідуальні потреби учнів та створювати персоналізовані програми розвитку. Використання його в логопедії сприяє підвищенню ефективності роботи фахівців і залученню новітніх технологій у корекційний процес.

Однією із ключових переваг штучного інтелекту є його здатність швидко й точно аналізувати мовленнєві вади. Спеціалізовані додатки на основі ШІ можуть розпізнавати проблеми артикуляції, фонетичні помилки чи інші труднощі в мовленні за допомогою аудіоаналізу. Така діагностика дає змогу логопедам зосередитися на розробці індивідуальних підходів до корекції, оскільки основний аналіз вже виконано технологією.

Іншим важливим аспектом є інтерактивні навчальні платформи, які використовують елементи штучного інтелекту. Вони адаптують

матеріали відповідно до рівня знань та прогресу дитини. Наприклад, системи, які відстежують успіхи учнів, можуть автоматично ускладнювати завдання чи змінювати методику подачі інформації для кращого засвоєння. Дітям з мовленнєвими порушеннями такі платформи пропонують інтерактивні ігри та вправи, що допомагають вдосконалювати вимову, ритм, інтонацію та розвиток словникового запасу.

Також важливою функцією є віртуальні асистенти, котрі взаємодіють з дитиною через голосові команди. Такі системи, як голосові помічники чи чат-боти, створюють безпечне середовище для тренування мовлення. Вони можуть повторювати слова, давати рекомендації або коригувати помилки, не викликаючи у дитини почуття дискомфорту, котре може виникнути під час спілкування з людиною [1].

ШІ активно застосовується і для аналізу прогресу учнів. Системи можуть зберігати аудіозаписи мовлення дитини на різних етапах навчання й порівнювати їх у динаміці. Це дає змогу логопедам бачити результати своєї роботи та коригувати програму за потреби.

Попри всі переваги, впровадження ШІ в логопедії потребує врахування етичних аспектів. Надзвичайно важливо забезпечити конфіденційність даних дітей, які використовуються в навчальних платформах. Також ШІ не може повністю замінити роботу логопеда, але є чудовим інструментом для підвищення ефективності традиційних методів [4].

Отже, використання штучного інтелекту в логопедії сприяє індивідуалізації навчання, автоматизації діагностики та створенню інтерактивного середовища, яке стимулює мовленнєвий розвиток. Це перспективна галузь, що гармонійно доповнює професійні навички логопедів, полегшуючи їхню роботу та відкриваючи нові можливості для допомоги людям із порушеннями мовлення.

Застосування штучного інтелекту (ШІ) у логопедії змінює звичні підходи до корекційної роботи, роблячи її більш інтерактивною, персоналізованою та доступною. Ось кілька ключових аспектів, які демонструють, як ШІ стає ефективним інструментом у праці логопедів:

1. Автоматична діагностика і аналіз мовлення. ШІ-технології можуть визначати різні мовленнєві порушення. Наприклад:

– аудіоаналіз для виявлення артикуляційних дефектів. Системи, аналізують голос дитини, визначають неправильні звуки та пропонують спеціальні вправи для їхньої корекції;

– аналіз тексту та звуку. Інструменти на основі ШІ здатні порівнювати вимову учня з правильною вимовою, розпізнавати фонетичні помилки та пропонувати вправи для їх виправлення.

2. Персоналізовані навчальні програми. ШІ створює індивідуальні програми для кожного учня, враховуючи його рівень і особливості розвитку.

Інтерактивні вправи на основі гри, спонукають дітей повторювати слова чи фрази, використовуючи ігрові механізми, нагороди та зворотний зв'язок у реальному часі.

Розвиток мовленнєвих навичок у динамічному середовищі, автоматично змінюють складність завдань відповідно до прогресу дитини.

3. Віртуальні логопедичні чат-боти. ШІ-технології дозволяють створювати віртуальних помічників, які працюють у реальному часі та спілкуються з дитиною.

Голосові асистенти для мовленнєвої практики, можуть проводити тренування в інтерактивній формі, пропонуючи повторювати слова або виконувати команди. Чат-боти для мовленнєвих тренувань, можуть імітувати діалог, допомагаючи дітям із формуванням граматично правильних речень.

4. Віртуальна та доповнена реальність. Технології віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) розширюють можливості логопедичних занять, забезпечуючи візуальні й аудіальні стимули.

Симуляції для розвитку мовленнєвих навичок, такі як VR-середовища, відтворюють сценарії реального життя, у яких дитина повинна взаємодіяти, використовуючи мовлення. Графічні підказки для артикуляції (AR-додатки) можуть візуалізувати, як правильно розташовувати язик або губи для відтворення певного звуку.

5. Аналіз емоцій і психологічна підтримка. ШІ здатний аналізувати не лише мовлення, а й емоційний стан дитини, допомагаючи адаптувати підхід до навчання.

6. Доступність логопедичної допомоги. ШІ відкриває можливість надання логопедичної допомоги навіть у віддалених або недостатньо забезпечених регіонах.

Дистанційна робота з логопедом проводиться завдяки додаткам на основі ШІ, батьки можуть працювати з дитиною вдома, отримуючи рекомендації через інтерактивну платформу.

Таким чином, ШІ стає одним із ключових інструментів у логопедії, дозволяє поєднувати традиційні методи з передовими технологіями. Ця інтеграція відкриває нові можливості для ефективної корекційної роботи, що є надзвичайно важливим у сучасному освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Бичкова С.Ю. Інноваційні технології як засіб підвищення якості логопедичних занять. URL: http: almanah.ltd.ua/save/2018/1%20(10)/208.pdf.
2. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. Логопсихологія : навч. посібник / за ред. М.К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.
3. Мартиненко І. Логопсихологія. Курс лекцій : навч. посібник. Київ : ДІА, 2019. 120 с.
4. Роль штучного інтелекту освіти. Індустрія електронного навчання. URL: https://elearningindustry.com/5-main-roles-artificial-intelligence-in-education.
5. Туренко Н.М. Кінезіотейпування у логопедичній практиці. *Педагогіка здоров'я*: зб. наук. пр. IX Всеукр. наук.-практ. конференції. Чернігів, 27–28 вересня 2019 р. ДНУ «Ін-т модернізації змісту освіти» [та ін.]. Чернігів, 2019. С. 319–321.
6. Штучний інтелект та інклюзивна освіта. Спекулятивне майбутнє та нові практики Artificial Intelligence and Inclusive Education: Speculative Futures and Emerging Practices. *SpringerLink*. URL: https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-8161-4.

ДИНАМІКА СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

Махлай Н.Л.
старший викладач кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».

Багатовекторний вплив технологічних, соціальних, політичних та культурних детермінант у глобалізованому середовищі зумовлює інтенсивні процеси трансформації англійської мови, одним з найбільш показових проявів яких є еволюція її лексичного складу. Одним із найбільш емпірично спостережуваних проявів цієї трансформації є безперервна динаміка її словникового складу — зокрема, активна неологізація, експоненційне зростання кількості запозичень, а також семантичні зсуви та зміни у прагматиці вживання вже існуючих лексем.

Соціокультурні процеси, такі як повсюдна діджиталізація, всеосяжна інтернаціоналізація культури, експансія соціальних мереж, генерують появу нових лексичних одиниць, що адекватно відображають нові суспільні реалії. За результатами емпіричних спостере-

жень [1], неологізми часто виконують важливу функцію соціальних маркерів, когнітивно фіксуючи зміну ціннісних орієнтацій та домінантних дискурсів у суспільстві. Такі лексеми, як doomscrolling, staycation, ghosting або cancel culture, набули значної поширеності завдяки стрімкому розвитку цифрових платформ і соціальних медіа [3]. Лексика англійської мови постійно поповнюється, збагачується, оновлюється. Слова зникають, виходять із вжитку, інші, навпаки, з'являються, починають активно використовуватися носіями мови. Найоперативніше на такі зміни реагують саме інтерактивні електронні словники, які надають користувачеві широкі можливості для лінгвістичного аналізу новоутворених лексем. У статті В.В. Панченко [1] проаналізовано три онлайн-словники, а саме: The Dictionary of Obscure Sorrows, Word Spy, Urban Dictionary, як сучасні джерела неологізмів англійської мови.

Іншою виразною тенденцією є стрімке зростання запозиченої лексики, що часто надходить з мов країн, які є джерелами інноваційних культурних трендів або технологічних проривів. Запозичення інтегруються в англійську мову, перетворюючись на неологізми в контексті активної міжкультурної комунікації, проходячи процеси фонетичної, морфологічної та семантичної адаптації до англомовного дискурсу. Словниковий склад англійської мови не лише збільшується кількісно, а й демонструє значну якісну зміну: виникають нові продуктивні типи словотворення, спостерігаються відхилення від традиційних норм морфології, з'являються складні гібридні форми. Corpus-based дослідження переконливо свідчить, що значна частина нових лексичних одиниць формується у ключових сферах цифрових комунікацій, маркетингу, екології, а також соціальної активності [2].

Таким чином, сучасна англійська мова перебуває у стані перманентної лінгвістичної еволюції. Словниковий склад виступає чутливим та динамічним індикатором соціокультурних змін, репрезентуючи нові соціальні практики, когнітивні ідеї та ціннісні погляди. Системний аналіз лексичних інновацій дає змогу простежити не лише суто мовні, а й глибші культурні трансформації, що розгортаються у глобальному комунікативному контексті.

Список використаних джерел

1. Панченко В.В. Електронні словники як сучасне джерело неологізмів англійської мови. *Закарпатські філологічні студії* : наук. журнал / ДВНЗ «Ужгородський нац. ун-т». Ужгород : Гельветика, 2022. Вип. 23. Т. 2. С. 97–101.

2. The Influence of Technology on Contemporary English Vocabulary. URL: https://ramss.spcrd.org/index.php/ramss/article/view/445 (дата звернення: 09.04.2025).

3. Neologisms under the Influence of Social Media. URL: https://www.anglisticum.ielas.org/index.php/IJLLIS/article/view/2127 (дата звернення: 09.04.2025).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Мелешко Б.В.
2 курс, група ТХ-23.1-фмб.se-cl, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Домніч Л.М., завідувачка кафедрою української мови та літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».

Сучасне мовознавство та документознавство перебувають у стані динамічного розвитку, що зумовлено інтенсивним поширенням інформаційних технологій та цифрових ресурсів. У контексті глобалізації зростає потреба в ефективній організації та обробці текстових даних, а також у створенні якісних документальних інформаційних систем. Особливого значення набуває дослідження комунікативних процесів, міжкультурного обміну та формування нових стратегій документування, які спираються на використання різноманітних електронних баз і онлайн-інструментів.

Актуальним залишається питання функціонування наукових термінів та фахової лексики в умовах стрімкого розвитку міждисциплінарних зв'язків. Зокрема, у сфері документознавства спостерігається попит на спеціалістів, які здатні оптимізувати процеси діловодства та забезпечувати фаховий супровід цифрових архівів. Разом із тим, мовознавці все частіше зосереджуються на вивченні нових мовних явищ, що виникають у мережевих комунікаціях, соціальних мережах та міжнародному інформаційному просторі.

Подальший розвиток цих галузей пов'язаний із залученням інноваційних підходів до аналізу текстових корпусів, розробкою ефективних програмних засобів автоматизованої обробки мовної інформації, а також зі створенням електронних платформ для наукової комунікації. Перспективним напрямом є інтеграція результатів досліджень мовознавства та документознавства у міждисцип-

лінарні проєкти: від інформаційного менеджменту до штучного інтелекту, який здатен виконувати лінгвістичну експертизу текстів.

Отже, проблематика сучасного мовознавства і документознавства охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із підвищенням ефективності комунікації, систематизацією текстової інформації й використанням новітніх технологій. Подальші наукові розвідки в цьому напрямі сприятимуть вдосконаленню теоретичних підходів, методології аналізу та практичного впровадження здобутих результатів у різних сферах суспільної діяльності.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.

2. Бараненко О. Сучасні технології обробки текстової інформації. *Вісник філології*. 2022. № 5 (27). С. 45–52.

3. Petrenko O. Innovative Approaches in Document Studies. *Scientific Journal of Linguistics*. 2021. Vol. 2 (14). P. 33–39.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ

Мошківська А.С.
4 курс, група ЗІС-21-1-vn,
спеціальність «Інформаційно-бібліотечна та архівна справа»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Жукова О.А., ст. викладач,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8751-5071

Інформаційне обслуговування користувачів бібліотеки є важливою складовою сучасної бібліотечної діяльності, що орієнтована на всебічне забезпечення інформаційних потреб різних категорій користувачів. Особливе місце у цьому процесі займає шкільна бібліотека, яка не тільки зберігає книжковий фонд, але й виконує просвітницьку, освітню та комунікативну функції в межах навчального середовища [1].

Сучасна бібліотека функціонує в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, що потребує постійної адаптації бібліотечної діяльності до нових викликів.

Згідно з дослідженнями таких авторитетних західних науковців, як Пітер Брофі, Дженніфер Роулі, Карол Куїчі та Крістін Брюс, бібліотека вже давно перестала бути лише місцем зберігання документів. Вона трансформувалася у динамічний інформаційний простір, де користувач є активним учасником інформаційного процесу, а бібліотекар — посередником між ним та джерелами знань. Інформаційне обслуговування, у цьому контексті, трактується як цілісний комплекс дій, що забезпечує ефективний доступ до ресурсів, розвиток інформаційної культури та навичок критичного мислення [2].

У межах дослідження практики функціонування шкільних бібліотек було виявлено, що інформаційне обслуговування потребує комплексного підходу, який охоплює як традиційні методи (використання карткових каталогів, довідково-бібліографічного апарату), так і сучасні цифрові технології, включно з електронними каталогами, базами даних, відкритими освітніми ресурсами та мультимедійними платформами [4, с. 49]. Практика показала, що більшість учнів орієнтується на швидкий доступ до інформації, тому важливо, аби бібліотека відповідала цьому запиту не лише кількісно, а й якісно — шляхом створення комфортного середовища, технічного забезпечення, а також професійної підтримки з боку бібліотекаря.

Особливе місце в теоретичному осмисленні проблематики займає поняття інформаційної грамотності. Відповідно до визначення Американської бібліотечної асоціації (ALA), інформаційна грамотність — це сукупність умінь і навичок, що дозволяють людині визначати, шукати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію для розв'язання конкретних проблем [3, с. 96]. У процесі дослідження встановлено, що рівень інформаційної грамотності учнів є недостатнім, що створює додаткове навантаження на бібліотекаря як консультанта, тренера і фасилітатора.

Саме тому, практика впровадження у навчальний процес елементів неформального навчання: індивідуальні консультації, мінілекції, тренінги щодо пошуку інформації в електронних джерелах, критичного аналізу новин, роботи з бібліографією довела, що впровадження подібних освітніх елементів підвищує рівень залученості учнів до бібліотечної діяльності, а також сприяє розвитку їхньої медіаграмотності [4, с. 52].

Ще одним важливим аспектом в організації бібліотечного обслуговування є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, цифрові платформи для управління фондами, сервіси для організації електронного чи-

тання — все це є частиною новітньої інфраструктури сучасної бібліотеки [3, с. 95]. Автоматизація електронного каталогу дозволяє проводити швидкий пошук літератури за ключовими словами, автором, темою, видавництвом. Підвищенню якості обслуговування сприяє електронне обслуговування читачів, запис книжок, формування звітів, що значно знижує навантаження на бібліотекаря.

У процесі роботи було відзначено, що шкільна бібліотека виконує не лише інформаційну, а й виховну функцію. Бібліотека — це місце, де формуються навички самостійної роботи з джерелами, розвивається читацький смак, формується національна ідентичність, а також відбувається соціалізація учнів. Саме через доступ до книжок, електронних ресурсів, обговорення прочитаного, участь у читацьких конкурсах та інтерактивних заходах школярі вчаться критично осмислювати дійсність.

Окрім цього, бібліотека виконує й профорієнтаційну функцію, адже у бібліотечному фонді зосереджено велику кількість матеріалів, присвячених вибору професії, опису сучасних спеціальностей, освітніх можливостей в Україні та за кордоном [2]. Учні активно користуються цими ресурсами під час підготовки до НМТ, вибору майбутнього фаху, вступу до закладів вищої освіти. Бібліотекар виступає при цьому важливим посередником між інформацією та потребами учня, надаючи поради, рекомендації, допомогу у пошуку.

Важливим аспектом в діяльності бібліотек є забезпечення рівного доступу до інформації для всіх категорій користувачів, включно з дітьми з особливими освітніми потребами [2]. Шкільна бібліотека, в якій проходилася практика, мала відповідні адаптовані матеріали, зокрема літературу шрифтом Брайля, книги зі збільшеним шрифтом, аудіокниги, що свідчить про соціальну орієнтованість бібліотечного простору. Доступність середовища та матеріалів створює умови для інклюзивної освіти і сприяє розширенню аудиторії бібліотеки.

Теоретично інформаційне обслуговування також передбачає дослідження потреб користувачів як передумову якісного формування фонду. За для розуміння сучасних потреб функціонування бібліотек, здійснено опитування учнів щодо тем, які їх цікавлять найбільше, форм літератури, зручних способів доступу до неї [1]. Результати дозволили сформувати добірки літератури за інтересами, організувати тематичні полиці, які відповідають актуальним запитам. Опитування підтвердило, що орієнтація на запити користувача підвищує ефективність обслуговування та зміцнює зв'язок між бібліотекою та читачем.

Важливою складовою успішного інформаційного обслуговування є також партнерство з іншими інституціями — шкільною адміністрацією, учителями, батьківським комітетом, громадськими організаціями. Така взаємодія дозволяє не тільки краще інтегрувати бібліотеку в освітній процес, а й формувати цілісне інформаційне середовище, де кожен учень отримує підтримку в пізнавальній діяльності.

Таким чином, теоретичне осмислення інформаційного обслуговування не можна обмежувати лише поняттями доступу до інформації. Це — цілісна система взаємодії, у якій беруть участь користувач, бібліотекар, інформаційне середовище, технічна інфраструктура та контент [4, с. 48]. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що ефективне інформаційне обслуговування в шкільній бібліотеці має базуватись на принципах доступності, відкритості, актуальності, орієнтації на потреби користувача та використанні сучасних технологій.

У перспективі важливим є подальший розвиток професійної компетентності бібліотекарів, удосконалення технічної бази бібліотек, створення інтерактивного інформаційного простору та запровадження інноваційних форм обслуговування, зокрема онлайн-консультацій, віртуальних читальних залів, електронних тематичних виставок. Такі заходи дозволять забезпечити повноцінне функціонування бібліотеки як центру знань, культури, комунікації та саморозвитку учнів у закладі загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Білоус В. Освітянська книгозбірня-територія інклюзивного простору. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2020. № 1 (19). URL: http://93.183.203.244/bitstream/handle/123456789/4781/інклюзія_Білоус.pdf?seque nce=1&isAllowed=y.

2. Просто про інклюзивну освіту. *Міністерство освіти і науки: офіц. сайт*. URL: https://mon.gov.ua/ua/prosto-pro-inklyuzivnu-osvitu.

3. Собко А. Бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів з особливими потребами. *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конференції / М-во культ. України та інформ. політики; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ : НАКККіМ, 2022. С. 95–96.

4. Тюркеджи Н. Асистивні технології у бібліотеках: світовий і вітчизняний досвід. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 1. С. 48–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ bv_2021_1_8.

ХАБ: ПОНЯТТЯ ТА РІЗНОВИДИ

Олексюк О.В.
3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А.
кандидат історичних наук, доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Слово «хаб» має англійське походження і з'явилося в українській мові в середині XIX століття. Первісно англійське слово hub походить від hubbe, що означало жмут, масу чи сукупність. Згодом воно стало спеціалізованим терміном у майстрів, які займалися виготовленням коліс, позначаючи маточину — центральну частину колеса, що сполучає обід зі спицями або диском [1].

Пізніше поняття «хаб» набуло значення «вузла» чи «центру» — місця, де відбувається зосередження і розподіл потоків. У транспортній сфері цей термін використовується для позначення пересадочних та перевантажувальних вузлів із необхідною інфраструктурою.

Наприкінці XX століття слово «хаб» увійшло в сферу комп'ютерних технологій та економіки. У комп'ютерній термінології воно означає пристрій для об'єднання комп'ютерів у мережу (мережевий концентратор). В економіці та управлінні хабом називають центр ділової активності, де перетинаються економічні інтереси. У банківській сфері цей термін використовують для позначення головних офісів банків, розташованих у найбільших фінансових центрах світу, таких як Франкфурт, Гонконг, Лондон, Нью-Йорк і Токіо.

На початку XXI століття термін «хаб» почав використовуватися і в економіко-географічному контексті. Нині це слово активно застосовується для позначення центрів подій, уваги та діяльності. Хаби динамічно інтегрувалися в соціальну, економічну, культурну та громадську сфери. Експерти зазначають, що наразі складно дати точне визначення цьому поняттю, оскільки існує безліч різновидів хабів залежно від їхньої мети, структури, спектра послуг та розташування.

Наприклад, у Києві працює освітній хаб IdeaHub, який надає відвідувачам зону коворкінгу, простір для роботи, а також навчальні програми з SEO, інтернет-маркетингу, основ HTML та CSS, які проводять провідні фахівці галузі. Крім того, у столиці відкрився хаб соціального спрямування для внутрішньо переміщених осіб — «Будинок вільних людей». Тут об'єдналися волонтерські організації,

завдяки чому люди, які потребують допомоги, можуть отримати консультації та необхідну підтримку.

Виокремимо кілька типів хабів у сфері культури, зокрема креативні хаби, бібліохаби, молодіжні та цифрові хаби.

Креативні хаби — це фізичні або онлайн-простори, що об'єднують творчих людей. Вони забезпечують технічні ресурси, необхідні для реалізації ідей, надають робочий простір і створюють умови для креативної діяльності. До таких хабів належать організації, які використовують свої майданчики та інфраструктуру для нетворкінгу, організаційного та бізнес-розвитку в галузі культури та творчих індустрій. Вони сприяють інноваціям, поєднуючи різні таланти, дисципліни й навички задля успішної реалізації проєктів [2].

Бібліохаби — поняття, яке ще не має чіткого визначення в спеціалізованій літературі та не внесене до Української бібліотечної енциклопедії. Деякі джерела трактують бібліохаб як оновлену, модернізовану бібліотеку («Після ремонту бібліотека ім. П. Тичини в Києві перетворилася на сучасний бібліохаб»). Інші розглядають його як окремий простір у бібліотеці для спільної роботи, тренінгів, лекцій і творчих майстер-класів. Також бібліохаб може функціонувати як структурний підрозділ бібліотеки, наприклад, молодіжний центр LesyaHub, що діє при бібліотеці імені Лесі Українки [3]. Деякі джерела акцентують на поєднанні освітніх і розважальних функцій у таких просторах.

Термін «бібліохаб» також не має усталеного написання: зустрічаються варіанти BIBLIOHUB, БібліоHUB, Бібліохаб, Бібліотека-хаб. Це свідчить про те, що дослідження бібліохабів ще тривають, залишаючи простір для подальших наукових дискусій і визначення їхньої ролі в сучасному інформаційному середовищі.

Ми розглядаємо бібліохаб як сучасний багатофункціональний простір, відкритий і доступний для всіх. Це місце для спілкування, реалізації соціальних ініціатив, особистісного розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля. Бібліохаб сприяє підвищенню рівня освіченості та культури громади, зміцнює соціальні зв'язки та згуртованість. Тут кожен може змістовно проводити час, працювати над спільними проєктами, обговорювати актуальні питання, розвивати власні навички та самовдосконалюватися. Це не лише інформаційний центр, а й епіцентр соціокультурного життя, простір для креативного навчання, самовираження та громадянської активності.

Важливо, щоб і керівники, і користувачі, і самі бібліотекарі чітко розуміли глибинну суть трансформації бібліотеки в бібліохаб. Пока-

зовим є досвід працівників центральної бібліотеки ім. Т.Г. Шевченка для дітей у Києві. Вони вирішили відмовитися від назви «Бібліохаб» і повернулися до традиційної «БІБЛІОТЕКА». Як пояснюють фахівці, із поширенням поняття «хаб» його почали сприймати насамперед як простий ремонт бібліотеки, хоча головне — це зміст і нові можливості. «Ми зрозуміли, що головне — розширення спектра послуг і впровадження інноваційних проєктів. Тому повернулися до традиційної назви, адже за півтора року пройшли шлях від бібліотеки до хабу і назад» [2].

Ми поділяємо цю думку. Якщо йдеться про бібліотеку як інституцію, вона може мати всі функції хабу, бути інформаційним, просвітницьким, комунікативним і культурним центром громади, але при цьому зберігати традиційну назву. Водночас, якщо йдеться про окремий структурний підрозділ при бібліотеці (цифровий хаб, молодіжний хаб, спільнохаб), використання терміна «хаб» є цілком виправданим. Остаточне рішення, звичайно, залишається за фахівцями бібліотекознавства.

Молодіжні хаби — це сучасні публічні простори, що об'єднують ресурси та ініціативи для розвитку культурних і соціальних проєктів у межах територіальної громади [4]. Вони слугують платформою для співпраці, навчання, творчої діяльності та громадської активності.

Цифрові хаби — це місця, де кожен охочий може безкоштовно скористатися платформою «Дія. Цифрова освіта», пройти навчання з цифрової грамотності та отримати необхідні консультації [5]. Вони сприяють підвищенню рівня цифрової компетентності населення та забезпечують доступ до сучасних технологій.

Отже, сучасне розуміння терміна «хаб» вийшло далеко за межі його початкового значення, охоплюючи широкий спектр сфер — від транспортної та економічної до соціальної та культурної. Особливе місце серед них займають бібліохаби, які продовжують трансформувати бібліотечний простір, адаптуючи його до нових вимог суспільства.

Бібліохаби стали багатофункціональними центрами, що поєднують освітню, комунікаційну, соціальну та культурну складові. Вони не тільки розширюють спектр бібліотечних послуг, а й сприяють розвитку громади, забезпечуючи доступ до знань, інформації та технологій. Проте відсутність усталеного визначення цього поняття та варіативність його трактувань свідчать про те, що процес їхнього становлення ще триває.

Досвід окремих бібліотек, які повернулися до традиційної назви, підтверджує, що головне — не зміна термінології, а якісний зміст

перетворень. Важливо, щоб як бібліотекарі, так і користувачі усвідомлювали, що успішне функціонування бібліохабів залежить не лише від оновлення простору, а й від розширення послуг, запровадження інновацій та ефективної взаємодії з громадою.

Загалом, бібліохаб є не просто модернізованою бібліотекою, а центром соціокультурного життя, що відкриває нові можливості для навчання, самореалізації та розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Хаб: матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia. org/wiki/Хаб.

2. Глосарій креативних індустрій. URL: http://uccs.org.ua/hlosarij-kreatyvnykh-industrij.

3. Бібліотека ВНУ імені Лесі Українки. Молодіжний хаб «Lesya Hub». URL: https://youthcenters.net.ua/molodigniy-tsentr-lesya-hub/.

4. Молодіжні простори в бібліотеках : посібник / УБА; Асоціація молод. центрів України. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/375/Method.pdf.

5. Цифрові хаби. URL: https://osvita.diia.gov.ua/hubs.

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕШКОДИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Пашко С.В.
старший викладач кафедри філології
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Полтавський інститут економіки і права
Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9585-1745
Кійло Е.О.
3 курс, група ПР-23.2-2-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права
Університету «Україна».
ORCID: https//orcid.org/0009-0009-5420-6454

Етнокультурні перешкоди при перекладі — це складнощі, що виникають в процесі передачі змісту з однієї мови на іншу через відмінності в культурних знаннях, традиціях, світогляді та способах мислення між носіями мови оригіналу та мови перекладу. Ці перешкоди виходять за межі суто лінгвістичних розбіжностей і зачіпають глибинні аспекти сприйняття світу. Бажання пізнати інші культури та їхніх представників, дослідити культурні відмінності та подібності супроводжує людство з моменту виникнення культур-

ного й етнічного різноманіття. Крім того, проблема збереження змісту, смислу та культурного компонента під час перекладу з однієї мови на іншу також є давньою. Особливої гостроти й актуальності це складне питання набуло в сучасну епоху цифрових технологій та активізації міжнародної комунікації у глобальному масштабі [1].

У сучасному світі різні культури активно обмінюються досвідом. Через відмінності у мовних стандартах перекладач змушений здійснювати глибокі перетворення тексту. Це підкреслює різницю у сприйнятті світу носіями різних мов, тому перекладач повинен забезпечити адекватний переклад, враховуючи міжкультурні розбіжності. Водночас оригінальний текст не повинен зазнавати значних змін, оскільки головним завданням є максимально точне передання вихідної інформації кінцевому отримувачу [2]. Позамовна культурна ситуація може стати тим фактором, що згладжує розбіжності між мовними структурами та компенсує відсутність певних елементів у мовній картині світу. У цьому контексті надзвичайно важливим є розуміння культурного перекладу. Іншим важливим аспектом є взаємодія та зближення культур. Так, О. Чередниченко вважає, що європейська співпраця у вивченні мов і культур сприятиме глибшому порозумінню між народами та, в перспективі, створенню Європи без внутрішніх кордонів [3, с. 248].

Художній переклад є важливим аспектом міжкультурної комунікації, де перекладач прагне зберегти мовне та культурне багатство, сприяючи захисту національних мов і культур. При цьому необхідно враховувати як лінгвістичні, так і позамовні фактори.

Як в усному, так і в письмовому перекладі, перекладач повинен приділяти особливу увагу міжмовним та міжкультурним проблемам, оскільки вони мають вирішальне значення. Етнолінгвістичні картини світу демонструють відмінності між культурними групами. У випадку споріднених культур мова відіграє ключову роль, оскільки спільна мова та схожий культурний досвід полегшують взаєморозуміння. Однак, коли мова йде про різні культури, неточний переклад може призвести до непорозумінь та розбіжностей [2].

Основні типи етнокультурних перешкод включають:

– *Безеквівалентна лексика (лакуни):* Відсутність у мові перекладу слів або словосполучень, що позначають унікальні для культури оригіналу предмети, явища, звичаї, соціальні інститути тощо.

– *Розбіжності в конотаціях та асоціаціях:* Слова, які формально можуть мати відповідники в іншій мові, несуть різні емоційні, стилістичні або культурні асоціації.

– *Ідіоми та фразеологізми:* Стійкі вирази, значення яких не випливає з окремих слів, часто глибоко вкорінені в культуру та історію народу і можуть не мати прямих аналогів в іншій мові.

– *Метафори та символи:* Культурно-специфічні метафори та символи можуть бути незрозумілими або мати інше значення для носіїв іншої культури.

– *Гумор та іронія:* Ці лінгвокультурні явища часто залежать від спільних культурних знань та можуть бути надзвичайно складними для перекладу.

– *Прагматичні відмінності:* Різні норми та стратегії спілкування, рівень прямоти, використання звертань, вираження емоцій можуть призводити до непорозумінь.

– *Невербальна комунікація:* Хоча й не є суто лінгвістичним аспектом, культурні відмінності в жестах, міміці, дистанції тощо можуть впливати на сприйняття повідомлення.

– *Фонові знання (cultural background knowledge):* Перекладач повинен володіти знаннями про історію, літературу, мистецтво, політичну систему та інші аспекти культури оригіналу, щоб адекватно передати зміст.

– *Стереотипи та упередження:* Як перекладача, так і аудиторії можуть впливати культурні стереотипи, що може призвести до спотворення інформації.

Подолання етнокультурних перешкод вимагає від перекладача не лише високого рівня володіння мовами, а й глибокого розуміння обох культур, здатності до міжкультурної комунікації, а також творчого підходу для пошуку адекватних способів передачі змісту з урахуванням культурних відмінностей. Часто це передбачає використання описових перекладів, адаптацію, пояснення або навіть введення елементів культури оригіналу у текст перекладу.

Список використаних джерел

1. Овчаренко Л.М. Етнокультурний складник лінгвоетнічного бар'єру і його врахування у процесі перекладу. 2022.

2. Поліщук О.С. Міжмовні та міжкультурні проблеми сучасного перекладу. *Міжнародний філологічний часопис*. 2020. Vol. 11. № 3.

3. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.

КАНАДСЬКИЙ ДІАЛЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Пашко С.В.
старший викладач кафедри філології
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Полтавський інститут економіки і права
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9585-1745

Канадський діалект української мови це — діалект української мови, характерний для українсько-канадської спільноти, яка походить від перших трьох хвиль історичної української еміграції до Західної Канади. Канадська українська мова була широко поширена від початку поселення українців у Канаді в 1892 році до середини 20 століття, коли кількість її носіїв почала поступово зменшуватися [3]. До Першої світової війни канадська влада в багатьох регіонах дозволяла викладання українською мовою в державних школах, оскільки на початку розвитку Західної Канади мовні права меншин отримали певний захист, зокрема в контексті Манітобського шкільного питання. З часом посилилися такі настрої, що призвели до повного скасування мовних прав меншин. Використання української мови в школах було суворо заборонено впродовж більшої частини XX століття, і лише після офіційного впровадження політики мультикультуралізму наприкінці 1960-х років її знову почали застосовувати в державних школах Західної Канади.

Економічно україномовні канадці часто опинялися у менш вигідному становищі через необхідність знання англійської мови для працевлаштування в більшості галузей. Вони також нерідко ставали об'єктами насмішок та дискримінації з боку представників англомовної більшості, особливо після переїзду за межі українських сільських поселень. Ті, хто переселявся до інших сільських районів або мігрував у міста, такі як Едмонтон і Вінніпег, швидше втрачали рідну мову. Українська мова стала асоціюватися з віддаленими сільськими регіонами й поступово занепадала, доки її не відродила нова хвиля іммігрантів після Другої світової війни. Новоприбулі здебільшого володіли сучасною або стандартною українською мовою, на відміну від канадського варіанту української, що побутував у ранніх діаспорних громадах [2].

Канадський діалект української мови виник внаслідок еміграційних хвиль із Західної України (Галичини, Буковини, Закарпаття) наприкінці XIX — на початку XX століття. Основу цього діалекту

сформували наддністрянські говірки, які змішалися між собою, а згодом зазнали впливу англійської мови [1].

З середини XX століття використання канадської української мови почало зменшуватися через мовну асиміляцію. Молодше покоління українців у Канаді часто переходило на англійську, а українська залишалася мовою старшого покоління та релігійних громад.

З появою нових хвиль імміграції після 1991 року носії сучасної української мови внесли нові мовні норми, що поступово витісняють канадський український діалект.

Деякими особливостями канадського діалекту української мови можна назвати:

Багато слів запозичені з англійської та адаптовані до української фонетики:

– *Гарбедж* (*garbage*) — сміття
– *Керрі* (*carry*) — нести
– *Трак* (*truck*) — вантажівка
– *Стор* (*store*) — магазин
– *Фенс* (*fence*) — паркан
– *Фарма* (*farm*) — ферма
– *Лендлорд* (*landlord*) — домовласник
– *Джоб* (*job*) — робота
– *Мувати* (*move*) — переїжджати [3].

Через вплив англійської багато фраз утворені шляхом прямого перекладу:

– *Взяти автобус* (від *take a bus* — правильно: їхати автобусом).
– *Мати добрий час* (від *have a good time* — правильно: добре проводити час).
– *Зробити рішення* (від *make a decision* — правильно: ухвалити рішення).
– *Я йду до стору* (від *I'm going to the store* — правильно: Я йду в магазин).

Також є спрощення у граматиці:

– *Я даю до брата* (замість *Я даю братові*)
– *Я був в фармі* (замість *Я був на фермі*)

Ще до особливостей канадського діалекту української мови можна віднести:

1. Фонетичні особливості: Вимова «ґ» замість «г» (*газда* замість *господар*)

Подовжена вимова голосних у деяких словах (*добреее* замість *добре*).

Твердіння «л» у кінці слів (*товаришл* замість *товариш*).

2. Діалектні слова, що збереглися в Канаді:

Файний — гарний, хороший

Клюб — клуб

Копані — картопля

Хлівець — сарай

Вшітко — усе.

3. Змішане мовлення (code-switching): *Я піду to the store купити milk.*

«Він мував до іншого city, бо тра було find a new job»

4. Також поширені типові фрази для канадського діалекту української мови: *Ми вживаємо багато гарбеджу*

Вона файна леді

Я мушу чекати for my turn

Хоча носіїв канадського українського діалекту стає дедалі менше, він продовжує існувати серед нащадків перших емігрантів, у літературі, фольклорі та серед українських громадських організацій у Канаді. Завдяки цифровим медіа та ініціативам збереження мови канадська українська має шанс на подальше дослідження та документування.

Список використаних джерел

1. Грицевич Ю. Діалектна лексика у фольклорі канадських українців першої хвилі еміграції. *Лінгвостилістичні студії.* Вип. 7. 2017.

2. Data tables, Canada Census : Language spoken at home.statcan.gc.ca. 2016.

3. Orest T. Martynowych Ukrainians in Canada: The formative period, 1891-1924. *CIUS Press*. 1991.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ПЕРЕКЛАДУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Письменна М.О.

І курс, група ПР-24-1М, спеціальність «Філологія (переклад)»,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Кнодель Л.В., д.філол.н., професор,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

Сучасні технології змінюють методику викладання перекладу, відкриваючи нові можливості та водночас створюючи виклики для майбутніх фахівців. Використання штучного інтелекту, нейроме-

режевих перекладачів, інтерактивних платформ і віртуальних середовищ підвищує ефективність навчального процесу та міжмовну компетентність студентів. У статті розглядаються основні інноваційні технології у викладанні перекладу, їхній вплив на формування професійних навичок і ключові виклики: адаптація навчальних програм до цифрових форматів, розвиток критичного мислення при використанні автоматизованих перекладацьких систем і баланс між традиційними та сучасними методами навчання. Висвітлено роль викладача в цифровій трансформації освіти та необхідність нових педагогічних компетенцій.

У сучасному світі перекладознавство зазнає значних змін під впливом цифрових технологій. Інноваційні методи викладання перекладу спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу, розвиток міжкультурної та міжмовної компетентності студентів, а також адаптацію їхніх навичок до сучасних вимог ринку праці. Використання автоматизованих перекладацьких систем, штучного інтелекту, нейромережевих алгоритмів та інтерактивних навчальних платформ відкриває нові можливості для майбутніх фахівців. Водночас впровадження цифрових технологій у викладання має як переваги, так і виклики: з одного боку, воно робить навчання більш інтерактивним і практикоорієнтованим, а з іншого — вимагає адаптації викладацьких методик до нових реалій.

Застосування цифрових технологій у навчанні перекладу включає кілька основних напрямів. Автоматизовані перекладацькі системи (CAT-tools), такі як SDL Trados, MemoQ, Smartcat, широко використовуються у професійному середовищі, тому їх інтеграція у навчальний процес є важливим етапом підготовки майбутніх перекладачів. Вони дозволяють студентам працювати з пам'яттю перекладів, термінологічними базами та розвивати навички редагування автоматизованих перекладів.

Другим важливим напрямом є штучний інтелект і нейромережевий переклад, що значно покращили якість машинного перекладу завдяки інструментам, таким як Google Translate, DeepL, Microsoft Translator. Однак студенти мають навчитися критично оцінювати результати роботи машинного перекладу, виконувати його постредагування та адаптацію до цільової аудиторії. Суттєву роль у викладанні перекладу відіграють мультимедійні платформи та дистанційне навчання. Інтерактивні сервіси, такі як Moodle, Coursera, EdX, Google Classroom, забезпечують доступ до навчальних матеріалів, тестування та практичних занять у зручному форматі.

Перспективним напрямом є віртуальна та доповнена реальність (VR і AR), які створюють реалістичне мовне середовище та дають змогу студентам практикувати переклад у режимі реального часу, що особливо важливо для синхронного та послідовного перекладу.

Попри переваги, цифрові технології у викладанні перекладу мають певні виклики. Автоматизовані системи не можуть повністю замінити людський переклад, особливо у сферах, де важливі контекст, стилістика та культурні особливості тексту. Крім того, викладачі мають опановувати нові інструменти, що потребує додаткових ресурсів і часу.

Ще однією проблемою є збереження автентичності мови, оскільки машинний переклад часто не враховує стилістичних нюансів, що вимагає ретельного редагування.

Цифрові технології також передбачають оновлення навчальних програм, що є ресурсомістким процесом, який потребує розробки нових методичних підходів, здатних поєднати традиційні та сучасні підходи до викладання перекладу.

Для ефективного використання інноваційних технологій у навчанні перекладу необхідно розвивати нові підходи, які сприятимуть вдосконаленню професійних компетенцій студентів.

Одним із ключових напрямів є гібридне навчання, яке поєднує традиційні методи викладання з цифровими технологіями, дозволяючи студентам не лише засвоювати теоретичні аспекти перекладу, а й практикувати їх за допомогою сучасних інструментів.

Розвиток цифрової грамотності студентів є ще одним важливим аспектом, що включає навчання роботі з автоматизованими перекладацькими системами, нейромережевими перекладачами та іншими технологіями, які використовуються у професійній діяльності. Оволодіння цими навичками підвищить конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Необхідно також приділяти увагу створенню інтерактивних навчальних матеріалів, таких як відеоуроки, симулятори перекладу, вебінари та інші цифрові ресурси, що сприятимуть активному залученню студентів до навчального процесу та полегшуватимуть засвоєння матеріалу.

Окрім цього, важливим напрямом є співпраця з професійними перекладачами та компаніями, що дозволяє студентам отримати реальний досвід роботи у сфері цифрового перекладу. Залучення фахівців до освітнього процесу, проведення майстер-класів, стажувань та практичних занять у реальних умовах допоможе студентам краще підготуватися до майбутньої професійної діяльності.

Отже, розвиток викладання перекладу в умовах цифрової трансформації потребує поєднання традиційних методів з інноваційними технологіями, формування цифрових компетенцій та практичного досвіду студентів.

Інноваційні технології роблять навчальний процес ефективнішим і практикоорієнтованим, проте вимагають нових компетенцій від студентів і викладачів. Для їх успішної інтеграції необхідно вдосконалювати освітні програми, розвивати цифрову грамотність і знаходити баланс між класичними та сучасними підходами.

Список використаних джерел

1. Василенко Л.І. Використання цифрових технологій у підготовці майбутніх перекладачів. *Мовознавчий вісник*. 2023. № 2. С. 74–89.

2. Карась О.М. Інноваційні методи викладання перекладу у цифрову епоху. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філологія»*. 2022. № 1. С. 38–52.

3. Попова Н.В. Використання автоматизованих перекладацьких систем у навчанні перекладачів. *Сучасна філологія*. 2021. Вип. 15. С. 19–33.

4. Федоренко І.С. Штучний інтелект у перекладі: перспективи та етичні виклики. *Філологічні студії*. 2023. № 4. С. 12–27.

ІННОВАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ

Погрібна Л.С.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови і літератури,
іноземних мов та перекладу,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

Світова інтеграція та глобалізація значно підвищили попит на висококваліфікованих перекладачів і мовознавців. Теорія перекладу та лінгвістика постійно еволюціонують, тому здобувачі другого (магістерського) рівня освіти повинні бути обізнані з найновішими дослідженнями, методами та тенденціями в цих галузях. Вивчення цієї освітньої компоненти допомагає здобувачам поглибити наявні знання та познайомитися з передовими тенденція розвитку сучасного мовознавства та перекладознавства, що є критично важливим для їх професії, кар'єрного росту та конкурентоспроможності на ринку праці. Опановування актуальними проблемами перекладознавства та мовознавства стимулює розвиток критичного мислення [4].

Аналіз сучасних досліджень, обговорення суперечливих питань та розгляд різних підходів до вирішення перекладацьких задач сприяє формуванню аналітичних навичок і здатності до аргументованої оцінки інформації. Це є ключовим елементом для будь-якого науковця або практикуючого перекладача.

Освітня компонента є фундаментальною, оскільки вона забезпечує ґрунтовні знання, необхідні для проведення власних досліджень, написання кваліфікаційної роботи та наукових статей, а також участі в наукових конференціях. У західних країнах, зокрема в США, дослідження у сфері перекладу зосереджені на інтердисциплінарних підходах, що інтегрують технологічні інновації, соціокультурні аспекти та когнітивну науку [3].

Важливим напрямком є розвиток та вдосконалення машинного перекладу і штучного інтелекту в перекладі. Дослідження в Массачусетському технологічному інституті (MIT) та Стенфордському університеті активно працюють над покращенням нейронних мереж для перекладу, що значно підвищує точність і природність перекладених текстів. Крім того, багато уваги приділяється вивченню перекладу в контексті глобалізації, міжкультурної комунікації та прав людини, зокрема переклад юридичних та медичних текстів.

В Україні дослідження в галузі перекладознавства також активно розвиваються, зосереджуючись на адаптації та впровадженні світових досягнень у національний контекст. Українські науковці досліджують проблеми перекладу художньої літератури, зокрема переклад поезії та прози, акцентуючи увагу на збереженні культурних і лінгвістичних особливостей оригіналу.

Університети проводять дослідження у сфері термінології та спеціалізованого перекладу, зокрема технічного, наукового, медичного та юридичного [1].

Важливим напрямком є також вивчення перекладацьких стратегій в умовах політичної та соціальної трансформації України, що відображає сучасні реалії та виклики, з якими стикається країна. Дослідники аналізують переклади міжнародних договорів, правових актів та інших важливих документів, зосереджуючись на точності передачі юридичних понять і відповідності міжнародним стандартам.

Це сприяє підвищенню рівня правової культури та ефективності комунікації на міжнародному рівні. Також варто відзначити дослідження, присвячені використанню новітніх технологій у перекладі, зокрема комп'ютеризованих засобів перекладу (CAT tools) та машинного перекладу.

Це допомагає українським перекладачам підвищити ефективність своєї роботи та відповідати сучасним вимогам ринку. Водночас, значна увага приділяється етичним аспектам перекладу, питанням якості та відповідності перекладених текстів культурним і соціальним нормам.

У перекладі стикаються різні культури, різні особистості, різні способи мислення, різні літератури, епохи, традиції та цінності. Перекладом цікавляться культурологи, етнографи, психологи, історики, літературознавці, і різні аспекти перекладацької діяльності можуть слугувати об'єктом вивчення в рамках відповідних наук. До таких наукових галузей відносяться як лінгвістика та літературознавство, на основі яких перекладознавство сформувалося як незалежна дисципліна, так і філософія, психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика та ціла низка інших наукових напрямків. Контрастивна лінгвістика займається зіставленням двох або більше мов з метою виявлення їх відмінностей та схожих характеристик [1].

Фактично перекладознавство постало на основі контрастивної лінгвістики, яка формувалася ще з епохи Відродження, фіксуючись у зіставних граматиках. Розвиток контрастивної лінгвістики призвів до створення типологічної класифікації мов. Для перекладознавства важливим є вивчення проявів одного і того самого явища у різних мовах. Завдяки цьому розвинулася теорія міжмовних відповідностей у перекладознавстві [2].

На думку О.Д. Швейцера відбиття соціального життя у міжмовній комунікації є важливим аспектом соціолінгвістичного напрямку у перекладі. З-поміж іншого, перекладацька діяльність передбачає відтворення реалій соціального життя, диференціації суспільства, що визначає і диференціацію мови. Мова соціально детермінована, що не може не впливати на переклад. Соціальна варіативність може відбиватися у мовленні персонажів художніх творів, політичних реаліях [4].

Вживання мови визначається соціальною ситуацією, а також різними взаємовідносинами (класовими, професійними, рівнем освіти, віком).

У результаті цього виникають жаргонізми, діалектизмі, терміни, відмінності соціального характеру можуть охоплювати навіть фонетичний та синтаксичний рівні. Переклад є найскладнішою інтелектуальною діяльністю, тобто психофізичним процесом відображення свідомістю перекладача деякої реальності. Культура яскраво проявляється в мові, тому переклад слід визнати не тільки засобом міжмовного спілкування, а й спілкування міжкультурного.

Перекладознавство має враховувати досягнення культурної антропології, історії, етнографії, релігієзнавства. Одержувач перекладу не переноситься до іншої культури, йому запропоновано «модус поведінки, релевантний контексту його власної культури». Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є моделювання перекладацького процесу. Моделі перекладу — це гіпотетичні абстрактні схеми представлення процесу перекладу, метою побудови яких є спроба знайти пояснення перетворенню змісту, вираженого засобами однієї мови, на відповідний зміст, виражений засобами іншої мови.

Модель перекладу — умовний опис низки розумових операцій, виконуючи які перекладач може здійснити переклад всього оригіналу або його частини.

Список використаних джерел

1. Литвин І.М. Проблема типології інформації в теорії и практики переводу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. Черкаси, 2012. Вип. 7 (220). С. 12–20.

2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

4. Сучасний тлумачний словник української мови / За заг. ред. В.В. Дубічинського. Харків : Школа, 2006. 1008 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА

Рябокінь Н.О.
кандидат філологічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Дяченко Н.В.
старший викладач,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Винник К.О.
1 курс, група ЗПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Сучасне мовознавство є багатогранною наукою, що охоплює численні аспекти вивчення мов, комунікаційних процесів та їх взаємодії з культурою та суспільством. Однак на сьогодні мовознавці стикаються з низкою проблем, які гальмують розвиток цієї галузі. Першочерговими проблемами є:

– Підвищення важливості міжкультурної комунікації в умовах глобалізації.

– Використання новітніх технологій у дослідженні мов.

– Необхідність розвитку мовної політики в багатомовних суспільствах.

– Збереження мовних традицій в умовах швидких соціальних змін.

– Проблема універсалізації лінгвістичних термінів і концепцій на міжнародному рівні.

Зростаюча міжкультурна взаємодія та глобалізація вимагають перегляду підходів до вивчення мовних контактів [2]. Актуальним стає питання інтеграції нових мовних засобів у глобальну комунікацію, а також розвиток нових методів лінгвістичного аналізу для розуміння культурної ідентичності в багатомовних умовах.

Нові технології, зокрема, штучний інтелект, машинне навчання, а також лінгвістика корпусів і комп'ютерна лінгвістика відкривають нові можливості для аналізу мовних даних [1]. Однак вони також ставлять питання щодо етики використання таких інструментів і точності їх результатів.

Сучасні суспільства, особливо багатомовні, потребують чіткої мовної політики для забезпечення рівних можливостей для всіх мовних груп. Проблеми лінгвістичної дискримінації та рівності мовних прав є важливими для розвитку національних і регіональних мов, що, у свою чергу, може вплинути на соціальну стабільність.

Прогнозується, що до кінця XXI століття значна кількість мов, особливо в уразливих регіонах світу, може зникнути [3]. Це створює нові виклики для лінгвістів, які повинні розробити стратегії для збереження мовної спадщини, а також забезпечити доступність лінгвістичних ресурсів для майбутніх поколінь.

Отже, необхідність інтеграції нових методів в лінгвістичні дослідження, таких як цифрові технології та штучний інтелект, відкриває нові горизонти для розвитку мовознавства.

Глобалізація вимагає створення нових міжкультурних комунікаційних моделей і забезпечення рівних можливостей для всіх мов.

Мовна політика має стати пріоритетом для урядів, щоб підтримувати мовну різноманітність і забезпечувати мовні права для всіх громадян.

Збереження мовної спадщини потребує зусиль у напрямку документації мов і створення глобальних баз даних, що допоможуть зберігати й вивчати зникаючі мови.

Список використаних джерел

1. Григорович В.В. Технології в мовознавстві: від класичних методів до цифрових підходів. Київ : Наукова думка, 2017.
2. Козак О.М. Мовна політика України в контексті глобалізації. Київ : Літера ЛТД, 2019.
3. Макаренко О. Збереження мовної спадщини: глобальні виклики та стратегії. Київ : Вид-во Либідь, 2015.

ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ З ТРЕТЬОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

Рябокінь Н.О.
кандидат філологічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Голик В.В.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Канащук В.А.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Переклад з третьої іноземної мови, зокрема іспанської, у межах вищих навчальних закладів (ЗВО) України займає важливе місце в процесі підготовки фахівців з перекладу та міжкультурної комунікації. Мета курсу полягає у формуванні комунікативної, лінгвістичної та соціокультурної компетенцій студентів, які допоможуть їм стати ефективними користувачами мови в різноманітних ситуаціях соціального, навчально-академічного та професійного спілкування; зроблять можливим безпосередні контакти з представниками інших країн; допоможуть прилучитися до культури народів — носіїв цієї мови; розширять кругозір, загальну ерудицію; сприятимуть формуванню світогляду на основі загальнолюдських цінностей та розвитку особистості [5, с. 3].

Практика перекладу з іспанської мови охоплює різні аспекти мовної діяльності, у тому числі лексичні, граматичні та стилістичні особливості, що вимагають від студентів не тільки володіння мовними знаннями, але й здатності ефективно працювати з текстами різних жанрів та тематики. Цією проблемою займалися вітчизняні науковці, зокрема Т.В. Антонова, О.В. Греков, М.О. Котик, І.В. Лещенко, Н.О. Рябокінь, Л.С. Сидореко [1–6].

Роль іспанської мови в системі вищої освіти України. Іспанська мова є однією з найбільш вивчених мов після англійської, що робить

її важливою для міжнародних комунікацій, зокрема в бізнесі, науці та культурі [1]. Вивчення іспанської мови на рівні ЗВО включає не тільки теоретичні курси, але й практичні заняття, на яких студенти засвоюють основи перекладу з іспанської мови на українську та навпаки.

Складнощі в практиці перекладу з іспанської мови. Переклад з іспанської мови на українську (і зворотний) має певні особливості, пов'язані з лексичними і граматичними відмінностями між мовами. Іспанська мова є синтетичною, що відрізняється від аналітичної української, тому студенти часто стикаються з труднощами під час перекладу складних граматичних конструкцій, таких як часи дієслів, відмінювання іменників та прикметників, а також використання артиклів [2]. Крім того, існують значні відмінності в лексичному фонді, що ускладнює точне передавання значення слів та фраз.

Методи навчання перекладу з іспанської мови у ЗВО. У навчальних закладах України для підготовки перекладачів з іспанської мови використовуються різноманітні методи, включаючи роботу з текстами різних жанрів (офіційно-ділові, літературні, технічні, медіа тощо). Викладання перекладу включає не тільки техніки прямого та зворотного перекладу, але й навчання стратегіям адаптації текстів, трансформації та локалізації [3]. Також важливим є розвиток когнітивних навичок студентів, здатних ефективно аналізувати текст і обирати найбільш відповідні еквіваленти в іншій мові.

Практичні аспекти перекладацької діяльності у ЗВО. Практика перекладу в ЗВО передбачає застосування теоретичних знань на практиці. Студенти працюють як з письмовим, так і з усним перекладом, що дозволяє розвивати навички перекладу в реальних умовах. Практичні заняття передбачають роботу з текстами різних жанрів, а також можливість виконання індивідуальних та групових проектів, спрямованих на вирішення конкретних перекладацьких завдань.

Роль технологій у практиці перекладу. В умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій, практику перекладу активно підтримують комп'ютерні програми та онлайн-платформи, що дозволяють студентам працювати з автоматизованими перекладачами та іншими цифровими інструментами. Це відкриває нові можливості для автоматизації перекладацьких процесів, але також потребує від перекладачів вміння працювати з сучасними технологіями.

Перспективи розвитку практики перекладу з іспанської мови в Україні. Зважаючи на зростаючий попит на фахівців з перекладу в Україні та за кордоном, подальший розвиток освіти у галузі перекладу з іспанської мови є необхідним. Особливу увагу слід приділяти

вдосконаленню методик навчання, інтеграції сучасних технологій у навчальний процес, а також підвищенню якості практичного навчання, що дозволить студентам бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці.

Список використаних джерел

1. Антонова Т.В. Практика перекладу з іспанської мови в умовах сучасної вищої освіти. Київ : Видавничий дім «Університет», 2017.

2. Греков О.В. Методика навчання перекладу з іспанської мови у вищих навчальних закладах. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2018.

3. Котик М.О. Мова і переклад : теорія і практика. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019.

4. Лещенко І.В. Сучасні підходи до навчання перекладу з іспанської мови: досвід вищої школи. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2020.

5. Рябокінь Н.О. Практичний курс третьої (іспанської) іноземної мови : навч. посібник для практичних занять та самостійної роботи здобувачів другого рівня вищої освіти спеціальності 035 «Філологія». Полтава : ПІЕП, 2025. 38 с.

6. Сидоренко Л.С. Технології в перекладацькому процесі: Використання цифрових інструментів в освіті. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021.

ДИСКУРС НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ, ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Рябокінь Н.О.
кандидат філологічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Дьомін С.В.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Швед Б.Ю.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Науково-технічний дискурс (НТД) є специфічною формою мовленнєвої діяльності, яка виникає в контексті наукової та технічної сфери. Він має на меті передачу точної, обґрунтованої та логічно структурованої інформації, що забезпечує ефективне спілкування серед науковців, інженерів, дослідників та практиків. Відповідно до його природи, НТД є особливим видом комунікації, орієнтованим на професійну аудиторію. НТД був предметом дослідження вітчизняних науковців, зокрема Т.В. Васильєвої, І.О. Дубровської. Л.М. Котюк, І.В. Петрової, Н.В.Тургенєва [1–5]. Але є ще певні моменти, які слід з'ясувати.

Основні особливості науково-технічного дискурсу включають:

Логічність і системність: структура повідомлення чітко організована, з акцентом на доказовість і логічні висновки.

Об'єктивність: мінімальна суб'єктивність; мовлення має бути нейтральним, з метою передати факти та дані без особистих оцінок.

Технічна лексика: використання вузькоспеціалізованих термінів і понять, що забезпечують точність і зрозумілість.

Міжнародна комунікація: науково-технічний дискурс часто ведеться на міжнародному рівні, що зумовлює використання англійської мови як основної наукової мови.

Приклад: Технічні статті в галузі інженерії або програмування, де наводяться точні визначення термінів і розкривається специфіка технологічних процесів.

Науково-технічний дискурс можна поділити на кілька основних видів:

Технічний дискурс: орієнтований на передачу інформації про технологічні процеси, пристрої, машини, обладнання.

Науковий дискурс: спрямований на опис теоретичних досліджень, наукових відкриттів, розробку гіпотез і теорій.

Професійний дискурс: вивчає специфіку професійних комунікацій у різних галузях науки та техніки.

Навчальний дискурс: охоплює спілкування у навчальних закладах, пов'язане з викладанням наукових і технічних дисциплін.

Приклад: Офіційні технічні документації з експлуатації обладнання, патенти на нові технології, технічні огляди.

Мовні засоби науково-технічного дискурсу: Науково-технічний дискурс характеризується використанням таких мовних засобів, як:

Терміни та поняття: спеціалізовані терміни, що чітко визначають предмет дослідження або технологічний процес.

Модальні конструкції: для вираження ймовірності, необхідності або припущення, наприклад: «має бути», «можливо», «необхідно».

Складні речення: використання складних структур для передачі комплексних і взаємопов'язаних думок.

Приклад: Вислови типу «Цей пристрій призначений для підвищення ефективності процесу охолодження, що є важливим для зниження витрат енергії».

Науково-технічний дискурс є важливим інструментом глобальної комунікації в науці та техніці. Він забезпечує ефективний обмін інформацією між учасниками міжнародних наукових досліджень, розробок нових технологій та інновацій. Це сприяє розвитку глобальних

науково-технічних ініціатив, створенню нових стандартів і технологій, що можуть мати великий вплив на різні аспекти людського життя.

Приклад: Участь у міжнародних конференціях, обмін дослідженнями через наукові журнали.

Оскільки науково-технічний дискурс зазвичай ведеться міжнародними мовами, важливою є роль перекладу в забезпеченні комунікації між різними мовними групами. Переклад науково-технічних текстів вимагає від перекладача не лише мовних знань, а й глибокого розуміння предметної області.

Приклад: Переклад технічних інструкцій для інженерів або наукових статей для міжнародних журналів.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т.В. Переклад науково-технічних текстів : теорія і практика. Київ : Видавництво «Академія», 2021.

2. Дубровська І.О. Науково-технічна термінологія в контексті перекладу. Одеса : Видавництво «Одеський університет», 2019.

3. Котюк Л.М. Мовні особливості науково-технічного дискурсу. Харків : Фоліо, 2016.

4. Петрова І.В. Технічний дискурс як особливий вид мовленнєвої діяльності. Львів : Видавництво «ЛНУ», 2020.

5. Тургенєв Н.В. Основи науково-технічного перекладу. Київ : Видавництво «Техніка», 2018.

СПЕЦИФІКА ПРАКТИЧНОГО КУРСУ ТРЕТЬОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 035 «ФІЛОЛОГІЯ»

Рябокінь Н.О.
кандидат філологічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Корницький Д.О.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Єфімов К.В.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Іспанська мова є однією з найбільш вивчених іноземних мов у світі і займає важливе місце в освітній програмі філологічних факультетів університетів України. Для здобувачів першого рівня вищої

освіти спеціальності 035 «Філологія» практичний курс іспанської мови має на меті сформувати навички усного та письмового спілкування, а також розвинути здатність до перекладу та аналізу текстів різних жанрів і стилів. Цією проблемою займалися вітчизняні науковці, зокрема О.В. Греков, М.О. Котик, І.В. Лещенко, Н.О. Рябокінь, Л.С. Сидореко [1–5].

Практичний курс третьої іноземної мови орієнтований на досягнення кількох ключових завдань:

– формування комунікативних навичок на рівні середньої (B1-B2) або вище;

– розвиток лексичних і граматичних знань, необхідних для повсякденного та професійного спілкування;

– вдосконалення перекладацьких умінь через роботу з текстами різної тематики (літературні, наукові, технічні, бізнесові);

– підготовка студентів до успішного застосування іспанської мови у професійній діяльності, особливо в перекладацькому контексті [4, с. 4].

Викладання практичного курсу передбачає поєднання різних методів навчання, серед яких:

– комунікативний підхід, що базується на реальних ситуаціях спілкування;

– інтерактивні методи, включаючи групові обговорення, рольові ігри, презентації та дебати;

– використання аудіо- та відеоматеріалів для покращення аудіативних навичок;

– інтеграція технологій, зокрема онлайн-ресурсів, для самоосвіти та додаткової практики.

Практичний курс передбачає вивчення низки тематичних блоків:

– Основи лексики і граматики іспанської мови.

– Оволодіння мовними структурами для різних видів діяльності (повсякденне спілкування, ділове листування, переклад літературних і технічних текстів).

– Ознайомлення з культурою та історією іспаномовних країн через автентичні тексти та аудіовізуальні матеріали.

– Робота з текстами різних жанрів: новини, статті, рекламні матеріали, наукові публікації.

Оцінка ефективності навчання включає постійний моніторинг успішності студентів через контрольні роботи, тестування, усні виступи та практичні завдання. Студенти також оцінюються за здатність застосовувати мову у реальних комунікативних ситуаціях, а також за точність і стилістичну адекватність у перекладі та аналізі текстів.

Зважаючи на глобалізацію та збільшення потреби у фахівцях, які володіють іноземними мовами, перспективи розвитку практичного курсу іспанської мови включають інтеграцію новітніх технологій у навчальний процес, застосування інтердисциплінарного підходу до викладання, а також підвищення рівня міжкультурної компетенції студентів.

Список використаних джерел

1. Греков О.В. Методика навчання перекладу з іспанської мови у вищих навчальних закладах. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2018.

2. Котик М.О. Мова і переклад : теорія і практика. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019.

3. Лещенко І.В. Сучасні підходи до навчання перекладу з іспанської мови: досвід вищої школи. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2020.

4. Рябокінь Н.О. Практичний курс третьої (іспанської) іноземної мови : навч. посібник для практичних занять та самостійної роботи здобувачів другого рівня вищої освіти спеціальності 035 «Філологія». Полтава : ПІЕП, 2025. 38 с.

5. Сидоренко Л.С. Технології в перекладацькому процесі: Використання цифрових інструментів в освіті. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021.

ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ТА ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Рябокінь Н.О.
кандидат філологічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Ткаченко В.В.
1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Усний переклад — це процес передачі мовного повідомлення з однієї мови на іншу в усній формі, у той час як письмовий переклад передбачає передачу тексту на папері або в електронному вигляді. Над цим питанням працювали лінгвісти, зокрема Л.В. Гусєва, Т.В. Демченко, О.О. Костенко, І.І. Луцик, М.І. Федорова [1–5].

Обидва види перекладу мають свої особливості, техніки та вимоги, які визначають вибір методів та інструментів для досягнення найбільш точного та ефективного результату.

Приклад: Переклад під час ділових переговорів — це усний переклад, а переклад технічної інструкції — письмовий переклад.

Усний переклад зазвичай виконується в реальному часі, що вимагає від перекладача швидкості та високого рівня професіоналізму. Найпоширеніші види усного перекладу — це послідовний (перекла-

дач чекає, поки оратор завершить виступ) та синхронний (перекладач одночасно перекладає під час мовлення оратора). Усний переклад також передбачає взаємодію з аудиторією, адаптацію до контексту та емоційного забарвлення.

Приклад: Переклад на міжнародних конференціях або в ділових переговорах є прикладом послідовного або синхронного перекладу.

Письмовий переклад не обмежений часом, тому перекладач має можливість детально опрацьовувати текст. Він може працювати з різними видами текстів: технічними, юридичними, художніми, науковими тощо. Письмовий перекладач має більше часу для дослідження контексту, пошуку відповідних термінів, що дозволяє досягти більшої точності та адекватності.

Приклад: Переклад юридичних документів, наукових статей або літературних творів є прикладом письмового перекладу.

Оскільки усний переклад виконується в реальному часі, перекладач обмежений часом і часто не має можливості повертатися до попередніх фраз для уточнень. Крім того, в усному перекладі важливу роль відіграють невербальні елементи комунікації, такі як інтонація, міміка, жести, які перекладач повинен враховувати.

Приклад: У міжнародних переговорах синхронний переклад може бути ускладнений тим, що оратор говорить швидко, а перекладач має правильно передати не лише слова, а й емоційний контекст. Письмовий переклад може бути ускладнений через необхідність врахування мовних і культурних відмінностей, а також через нюанси, пов'язані з термінологією та стилем тексту. Перекладач має знайти відповідні аналоги, які б передавали точний зміст і не спотворювали значення оригіналу.

Приклад: Переклад технічних інструкцій або юридичних документів часто потребує точності в термінах і врахування специфіки галузі, в якій цей текст був написаний.

Підготовка до усного перекладу вимагає від перекладача швидкого сприйняття мовлення, високої концентрації і здатності до адаптації в реальному часі. Письмовий переклад, у свою чергу, потребує глибокого розуміння тексту та врахування специфіки жанру.

Приклад: Підготовка до усного перекладу на міжнародному форумі передбачає ознайомлення з темою і виступаючими, а підготовка до письмового перекладу наукової статті — дослідження наукового контексту та термінології.

Отже, ці обидва види перекладу надзвичайно важливі в роботі перекладача.

Список використаних дженрел

1. Гусєва Л.В. Усне та письмове перекладання : теорія та практика. Київ : Видавництво «Літературна думка», 2017.
2. Демченко Т.В. Письмовий переклад у технічній та юридичній сфері. Одеса : ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2018.
3. Костенко О.О. Техніка письмового перекладу та термінологічні нюанси. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2016.
4. Луцик І.І. Особливості усного перекладу в діловому та політичному контекстах. Харків : Фоліо, 2019.
5. Федорова М.І. Теорія і практика усного перекладу. Львів : Львівський університет, 2020.

КОМУНІКАЦІЯ В АНТИЧНІ ЧАСИ: РИТОРИКА ТА УСНА ТРАДИЦІЯ

Сметанюк Д.П.
3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А.
кандидат історичних наук, доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Сучасне суспільство неможливо уявити без комунікації, яка є основою міжособистісних, соціальних, політичних та культурних відносин. Комунікаційний процес — це складна система передачі інформації, що розвивалася протягом століть, від усного мовлення до сучасних цифрових технологій. Вивчення історичного аспекту комунікації дозволяє зрозуміти, як змінювалися методи передавання інформації, які фактори впливали на їх розвиток і яким чином це формувало суспільні відносини.

Комунікація є основою будь-якого суспільства, а в античні часи вона набула особливої ролі через розвиток усної традиції та мистецтва риторики. Давньогрецькі та римські мислителі зробили значний внесок у формування теоретичних основ публічного мовлення, які зберігають актуальність до сьогодні. Розглянемо, як саме відбувалася комунікація в античному світі, які методи і принципи використовувалися для переконання аудиторії, а також яке місце займала риторика у суспільному житті.

До появи писемності більшість культур передавали знання, закони, релігійні вірування та міфи усно. В античному світі така традиція була особливо важливою.

Якщо звернутися до античної Греції, то стародавні греки покладалися на усну передачу знань. Гомерові епоси *«Іліада»* та *«Одіссея»* зберігалися і передавалися через покоління саме завдяки професійним оповідачам — аедам і рапсодам. Вони володіли спеціальними мнемотехніками, що допомагали запам'ятовувати великі тексти [1].

Мнемотехніка відома з давніх часів і нараховує як мінімум дві тисячі років. Вона була об'єктом наукового дослідження багатьох вчених. Вважається, що термін «Мнемоніка» введено Піфагором Самоським в VI столітті до н.е. Першу працю з мнемоніки приписують Цицерону. Мнемотехніку вивчав, розробляв і викладав Джордано Бруно: нею цікавився Аристотель і навчав цьому мистецтву свого учня Олександра Македонського. Феноменальною пам'яттю, заснованою на мнемотехніці, володіли Юлій Цезар і Наполеон Бонапарт.

Комунікація в Греції представляла собою розгорнутий процес, для якого був характерний обмін людьми, словами і письмовими текстами.

У Римській імперії важливу роль відігравали оратори та філософи, які могли впливати на суспільну думку через промови та диспути. У римській культурі існувала традиція читання вголос, оскільки рівень писемності був не надто високим серед широких мас.

Серед особливостей усної комунікації в античності виокремимо: використання повторів та ритму для полегшення запам'ятовування; велику роль голосу, жестів та інтонації у передачі змісту; використання метафор, епітетів, порівнянь для створення яскравих образів.

У Стародавній Греції великий вплив на розвиток комунікаційних процесів мала риторика, що вивчала мистецтво ефективного мовлення та переконання. Засновниками класичної риторики вважають таких філософів, як [1]:

– Сократ (469–399 до н.е.) — розглядав комунікацію через діалогічний метод, що передбачав обговорення істини шляхом питань і відповідей;

– Платон (427–347 до н.е.) — аналізував риторику як засіб впливу на суспільну думку, однак критикував її як можливий інструмент маніпуляції;

– Арістотель (384–322 до н.е.) — створив класичну теорію риторики, поділяючи її на три основні засоби переконання: логос (логічна аргументація), етос (авторитет оратора) і пафос (емоційний вплив).

У Стародавньому Римі риторика набула особливого значення у політичній та правовій сферах [2, с. 34]. Видатний оратор Марк Туллій Цицерон (106–43 до н.е.) розвинув риторичні принципи,

підкреслюючи важливість поєднання логіки, емоційного впливу та ораторської техніки. Він розвинув концепцію ідеального оратора, який повинен бути не лише красномовним, а й освіченим у філософії, праві, історії. Квінтіліан у праці *«Про виховання оратора»* запропонував структуровану систему риторичної освіти. У римській риториці виділяють такі основні типи промов: судові, політичні та епідейктичні промови (урочисті або похвальні виступи).

Риторика займала найважливіше місце в системі античної культури. «Вся культура Греції і Риму в більшій мірі була культурою усного, а не письмового слова. Є припущення, що Античність зовсім не означає читання «про себе»: навіть наодинці з собою люди вголос читали книги, філософські трактати, промови, насолоджуючись якого лунав словом» [3].

Риторика вплинула на розвиток сучасної політики, журналістики, права, маркетингу. Наприклад, під час політичних дебатів використовуються ті ж прийоми, що й у промовах Цицерона. Сучасні медіа та цифрова комунікація також використовують риторичні техніки. Наприклад, реклама апелює до пафосу (емоцій), а наукові статті — до логосу (логіки).

Отже, комунікація в античні часи базувалася на усній традиції та риториці. Давньогрецькі та римські мислителі розробили основи ефективного публічного мовлення, що стали фундаментом сучасної риторики. Техніки переконання, сформовані античними ораторами, застосовуються і сьогодні в політиці, рекламі, мас-медіа та міжособистісній комунікації.

Список використаних джерел

1. Почекаєв Р.Ю. Історія зав'язків з громадськістю : навч. посібник для академічного бакалаврату. 2017. URL: https://stud.com.ua/134048/marketing/istoriya_zvyazkiv_z_gromadskistyu.

2. Ухач В.З. Судова риторика : навч. посібник. Тернопіль : Вектор, 2011. 114 с.

3. Виноградова С.М. Риторика : підручник. URL: https://stud.com.ua/45792/ ritorika/ritorika.

СЕКЦІЯ 3

КУЛЬТУРНІ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СЬОГОДЕННЯ

КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В СУЧАСНИХ МЕДІА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Боденчук Б.І.
викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

Сучасний медіа-простір переживає період значних змін, що стосуються як технічних інновацій, так і культурних практик. Креативність стала ключовим елементом у розвитку засобів масової комунікації, формуючи нові способи взаємодії з аудиторією та визначаючи тенденції культурних трансформацій. У статті аналізуються новітні креативні практики в медіа, такі як інтерактивність, використання візуальних та мультимедійних форматів, а також їх вплив на культурні цінності, суспільні уявлення і поведінку. Особлива увага приділяється ролі нових медіа платформ у створенні контенту, що сприяє розвитку культурних інновацій та формуванню ідентичностей. У статті досліджуються приклади успішних креативних проектів та їх вплив на суспільство в контексті глобалізації та цифрової трансформації.

Медіа як важливий соціокультурний інститут постійно еволюціонує, і саме креативні практики стали одним із основних двигунів цієї еволюції. Медиасфера переживає великий вплив цифрових технологій, які змінюють способи створення, споживання та поширення інформації. Медіа сьогодні — це не лише традиційні телевізійні програми чи друковані видання, але й інноваційні цифрові платформи, що пропонують нові формати контенту, який може поєднувати в собі елементи мистецтва, техніки і культурних традицій.

Креативність у медіа відображає здатність адаптуватися до нових умов комунікації, створювати оригінальний контент, що здатен не лише зацікавити аудиторію, але й сформувати нові культурні реалії. В умовах цифрової ери медіа-контент більше не є лише статичним, він стає інтерактивним, що дозволяє глядачеві брати активну участь у процесі створення чи трансляції інформації. Медіа-компанії сьогодні активно використовують нові технології — від віртуальної реальності до штучного інтелекту — для створення інтерактивного та персоналізованого контенту. Як зазначає Лев Маневич, «Медіа відкривають нові можливості для креативного самовираження, дозволяючи створювати багатошаровий контент, який більше не є лінійним» [2].

Інтернет і соціальні медіа платформи, такі як YouTube, Instagram, TikTok, значно змінили способи комунікації та взаємодії між медіа-продукторами та їх аудиторією. Вони стали своєрідними майданчиками для культурних експериментів, де кожен користувач може стати не тільки споживачем, але й творцем контенту. Цифрові медіа трансформують сам процес створення культурного продукту, дозволяючи не тільки професійним митцям, але й аматорам брати участь у виробництві контенту.

З одного боку, це сприяє розвитку культурної диверсифікації, з іншого — є джерелом нових викликів, таких як маніпуляція інформацією та зниження якості контенту.

Інтерактивність у медіа сприяє розвитку нової культурної парадигми, де глядач не є пасивним спостерігачем, а активним учасником. Програми та платформи, що дозволяють користувачам взаємодіяти з контентом, створюють нові форми культурної самоідентифікації. Інтерактивність надає можливість для глядача впливати на хід подій, що створює новий рівень залученості та зміщує акцент з пасивного споживання на активне створення культурного досвіду.

Протягом останніх років стали популярними різноманітні креативні медіа проекти, які сприяють змінам у культурному ландшафті. Одним із таких проектів є, наприклад, фестивалі, які об'єднують різні види мистецтва, або інтерактивні медіа-платформи, що дозволяють створювати колективний культурний досвід. Креативність у сучасних медіа є основою нових культурних практик, що розширюють горизонти традиційних мистецтв і дають новий сенс культурній трансформації.

Креативність у цьому контексті стає не просто способом залучення аудиторії, а й потужним інструментом культурної трансформації,

який дозволяє переосмислити традиційні культурні практики в умовах глобалізації.

Цифрова трансформація створює нові можливості для медіа, але також й нові виклики. Одним із головних є проблема збереження культурної самобутності в умовах глобалізації, коли домінують великі платформи з міжнародним контентом. У цьому контексті важливо розглядати стратегії локалізації контенту, який би відповідав потребам конкретних культур та громад. «Глобалізація та цифрові медіа створюють нові виклики для культурних практик, оскільки національні культури можуть втратити свою самобутність під впливом універсальних стандартів глобальних платформ» [1].

Креативні практики в сучасних медіа є основою нових культурних парадигм і сприяють формуванню нових соціальних реалій. Вони відкривають можливості для розвитку культурних інновацій, але також вимагають пошуку балансів між глобальними тенденціями та локальними культурними особливостями. В умовах постійної цифрової трансформації медіа-простір є важливим інструментом культурної змінності, що потребує ретельного аналізу та гнучкої адаптації до нових умов.

Список використаних джерел

1. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. *New York University Press*. 2006.

2. Manovich L. The Language of New Media. *MIT Press.* 2001.

МЕДІАКОНТЕНТ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ПРОДУКТ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Бондарчук А.О.
викладач циклової комісії журналістики,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-0251-8888

У сучасному інформаційному суспільстві журналістика перестає бути лише засобом передачі фактів — вона дедалі більше виконує функцію культурного посередника. Медіаконтент, створений журналістами, не лише інформує, а й формує уявлення про світ, моделює соціальні цінності, ідентичності, стилі мислення та поведінки. В умовах цифрової трансформації, розвитку візуальної культури та соцмереж журналістська практика змінюється: з'являються нові формати подачі, креативні прийоми, а також тісніша взаємодія з аудиторією.

«Сучасний медіатекст, зважаючи на динамічний розвиток цифрових технологій, дедалі частіше створюється з урахуванням особливостей сприйняття інформації на мобільних платформах. Це вимагає від журналіста не лише гнучкості у формі подачі, а й урахування кросмедійних вимог до контенту» [1, с. 274].

Медіа формують культурну дійсність, відображаючи соціальні, національні та етичні цінності. Відбір тем, мова подачі, інтерпретація подій — усе це впливає на те, як суспільство сприймає реальність [2]. Особливо важливою є ця функція в умовах війни, коли ЗМІ стають інструментами культурного спротиву та мобілізації.

Мультимедійні історії, сторітелінг, подкасти, інфографіка — це інструменти, які дозволяють журналістам не лише передати інформацію, але й сформувати емоційний, естетичний зв'язок з аудиторією [3]. Візуальні елементи та інтерфейс подачі стали частиною культури споживання медіа.

Креативність є запорукою актуальності й популярності журналістського матеріалу в умовах цифрового середовища [4].

Глобалізація, інфляція уваги, алгоритми соціальних мереж — усе це змінює культуру споживання інформації. У таких умовах журналістика повинна не втратити глибину аналізу та не піддатися поверхневості трендів. Зростає значення локальних тем, історій про ідентичність, культурну спадщину, мову.

Сучасна журналістика — це не лише професія, а культурна практика, яка формує нові уявлення про світ. Медіаконтент сьогодні є не лише носієм інформації, а й самостійною формою культурного продукту, що потребує відповідного аналізу, підготовки та відповідальності з боку журналіста.

Сучасна журналістика зазнає глибоких трансформацій під впливом цифрових технологій, нових форматів подачі інформації та змін у структурі аудиторії. Медіаконтент втрачає свою виключно інформаційну функцію та набуває рис повноцінного культурного продукту, який не лише відображає, але й формує соціокультурні уявлення, цінності, ідентичності. Сучасна журналістська практика дедалі більше інтегрує елементи культурної комунікації: сторітелінг, візуальні ефекти, естетика подачі, мультимедійність — усе це стає нормою створення контенту. Такий підхід вимагає від журналіста нових компетентностей: вміння працювати з наративом, візуалізацією, технологіями, а також розуміння культурного контексту.

Журналістика виступає не лише посередником між подією та аудиторією, а й активним учасником формування соціального прос-

тору, в якому формуються культурні сенси. Медіаконтент може як підтримувати національну ідентичність, так і бути інструментом маніпуляцій — тому відповідальність журналіста зростає в рази.

З огляду на це, важливим є формування нової моделі журналістської освіти, яка поєднуватиме технічні, гуманітарні та культурологічні аспекти підготовки. Не менш важливим є створення платформ медіаграмотності для широкої аудиторії, що дозволить суспільству критично споживати контент і розуміти його культурну природу.

Список використаних джерел

1. Синоруб Г.П. Мобільні технології та сучасний медіатекст. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2019. Вип. 46. С. 273–280.

2. Бойко О.І. Медіаконтент як чинник культурної ідентичності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 2. С. 15–21.

3. Байда Ю. Цифрові трансформації в медіаосвіті. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. 2023. № 15. С. 324–328.

4. Ковальова Л. Креативність у журналістиці: від ідеї до продукту. *Філологічні студії*. 2024. № 4 (част. 2). С. 195–202.

ЦИФРОВА СПАДЩИНА: ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ 20–21 СТОЛІТЬ В ЕПОХУ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Вдовін П.П.
аспірант 2 курсу, група КЛ-23, спеціальність «Культурологія»,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Палієнко С.В., к.і.н., доцент кафедри туризму,
документних та міжкультурних комунікацій,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

1. Вступ: цифрова спадщина як інструмент національної пам'яті

У добу цифрових технологій питання збереження національної ідентичності набуває нового звучання. Цифрова спадщина охоплює оцифровані документи, архіви, 3D-моделі, мультимедійні проєкти, які зберігають і транслюють історичну пам'ять, культуру, мистецтво та мову народу. В умовах воєнних загроз, руйнування культурної інфраструктури та глобалізації цифрова спадщина стає важливою частиною національної безпеки та культурної політики.

Проєкти, як-от «Backup Ukraine» чи «Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO)», врятували тисячі цифрових копій об'єктів, архівів та колекцій, зокрема в зоні бойових дій.

2. Від аналогового до цифрового: трансформація підходів

У XX столітті головну роль у збереженні культурної спадщини відігравали архіви, музеї, бібліотеки. Здебільшого ці ресурси були недоступні широкому загалу. З переходом у цифрову епоху традиційні форми архівації почали поєднуватися з інноваційними технологіями: цифровими базами даних, хмарними сховищами, віртуальними музеями. Національна бібліотека України ім. Вернадського, наприклад, активно оцифровує рідкісні стародруки, а архіви СБУ відкривають доступ до цифрових копій документів радянського періоду.

3. Сучасні ініціативи цифровізації культурної спадщини

Значну роль у збереженні цифрової спадщини відіграють українські та міжнародні ініціативи. Серед них: «єМузей» — загальнонаціональна електронна база музейних фондів; ReHerit — онлайн-платформа для документування та інтерпретації спадщини; «Музей у смартфоні» — проєкти локальних музеїв, як-от музеї Голодомору чи Музей Івана Гончара, що відкривають свої архіви онлайн. Ці ресурси не лише забезпечують збереження, а й дозволяють залучати широку аудиторію — молодь, дослідників, діаспору.

4. Технології, що змінюють уявлення про спадщину

Цифрові інструменти відкривають нові можливості для взаємодії з культурною спадщиною. Наприклад, 3D-сканування дає змогу створити точні копії знищених чи недоступних пам'яток. У 2020-х роках Львівська політехніка створила віртуальну модель княжого міста Звенигород, яку тепер можна «відвідати» через VR. Проєкт Pinzel.AR дозволяє переглядати скульптури Йоана Пінзеля в доповненій реальності. AR, VR, цифрові картографії, інтерактивні виставки — усе це нові шляхи пізнання національного спадку.

5. Практичні кейси: цифрова трансформація української спадщини

– Довженко-Центр створив онлайн-кінотеатр, де можна переглядати класичні українські стрічки — від Параджанова до Іллєнка.

– Проєкт «Культура під час війни» документує у реальному часі втрати та пошкодження культурних об'єктів.

– Вебархів SUCHO врятував сайти музеїв, які були знищені фізично, але збережені цифрово.

– Софія Київська має віртуальний тур із можливістю детального огляду фресок та мозаїк, що особливо цінно під час обмеженого фізичного доступу.

6. Виклики: між технологією та етикою

Серед основних викликів: відсутність єдиної державної стратегії цифровізації, недостатнє фінансування, ризики втрати даних, брак цифрової освіти. Крім того, виникають етичні питання — кому належить цифрова копія спадщини, хто має право на її зміну чи продаж. Перспективи — у створенні національних дата-центрів, у партнерствах з техногігантами та в інтеграції цифрової спадщини в освіту, туризм, медіа.

7. Висновки

Цифрова спадщина — це не лише про збереження минулого, а й про формування ідентичності майбутнього. В умовах викликів сучасності, таких як війна, інформаційні атаки та глобалізація, цифрова пам'ять стає щитом культури. Завдяки новітнім технологіям Україна має шанс не лише зберегти свою історію, а й розповісти її світові — гідно, масштабно, сучасно.

Список використаних джерел

1. Халецька Л.П. Цифрове збереження об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО в Україні та Франції (на основі аналізу веб-сайтів Софії Київської та Шартрського кафедрального собору Богоматері). *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Електронні інформаційні ресурси* : зб. наук. праць. Київ : НАН України, Інститут історії України, 2015. Число 25. С. 161–172.

2. SUCHO — Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Saving_Ukrainian_Cultural_Heritage_Online.

3. ReHERIT — Платформа культурної спадщини. *ReHERIT*. URL: https://reherit. org.ua/.

4. Древня княжа столиця Звенигород «ожила» в 3D (відео). *Фотографії старого Львова*. URL: https://photo-lviv.in.ua/drevnya-knyazha-stolyczya-zvenygo rod-ozhyla-v-3d/.

5. У Політехніці презентували 3D-модель древнього Звенигорода. *Національний університет «Львівська політехніка»*. URL: https://lpnu.ua/news/u-politekhnitsi-prezentuvaly-3d-model-drevnoho-zvenyhoroda.

6. Середньовічний Звенигород відтворили у віртуальній реальності. *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3126991-serednovicnij-zve nigorod-vidtvorili-u-virtualnij-realnosti.html.

7. Довженко-Центр запустив онлайн кінотеатр. *Суспільне Культура*. URL: https://suspilne.media/culture/918789-paradzanov-illenko-kavaleridze-aki-filmi-mozna-podivitisa-v-onlajn-kinoteatri-vid-dovzenko-centru/.

ПЕРЕКЛАД ЯК КУЛЬТУРНИЙ МІСТ: РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У СТВОРЕННІ ДІАЛОГУ МІЖ КУЛЬТУРАМИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Веслоух М.С.
3 курс, група ПР-22-1, спеціальність «Філологія» (переклад)»,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Медведенко С.В., ст. викладач,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

У сучасному глобалізованому світі міжкультурна комунікація набуває особливої актуальності. Спілкування між представниками різних націй і мов є основою міжнародної співпраці, а переклад відіграє роль культурного посередника. Перекладач забезпечує ефективну передачу не лише лексичного змісту, а й глибоко закорінених культурних кодів, норм та цінностей, що формують світогляд окремих народів [3, с. 77].

Переклад відіграє визначальну роль у формуванні міжкультурного діалогу, оскільки забезпечує не лише обмін інформацією, але й глибше розуміння цінностей, менталітету та культури іншого народу. В умовах глобалізації, коли різні етноси активно взаємодіють, переклад стає механізмом інтеграції, який дозволяє зберігати культурну ідентичність і водночас бути відкритим до нових впливів. Міжкультурна комунікація через переклад вимагає не просто знання мовних еквівалентів, а глибокого розуміння культурного контексту. Кожне мовне явище — ідіома, символ, фразеологізм — відображає національні традиції, релігійні уявлення, історичний досвід. Тому перекладач має виступати як культурний посередник, який здатен не лише передати текст, а й адаптувати його до нової культурної реальності [1].

Особливе значення набуває врахування когнітивної специфіки національних мов. Те, що здається очевидним у одній культурі, може бути незрозумілим або навіть образливим в іншій. Наприклад, колористика, символіка тварин, релігійні алюзії можуть потребувати трансформації у процесі перекладу, аби зберегти інформативність і емоційний ефект. Переклад має велике значення для розвитку національної літератури та науки, оскільки саме завдяки йому відбувається інтеркультурний обмін, розширення світогляду та збагачення мовної картини світу. Таким чином, переклад виступає не тільки технічним процесом, а важливим культурним феноменом, що формує

простір для діалогу та співіснування культур у єдиному глобальному середовищі. Процеси глобалізації змушують перекладачів працювати не лише в рамках національних текстів, але й у міжнародному контексті, де відбувається постійна зміна цінностей та уявлень. Переклад впливає не тільки на мовний, а й на соціальний рівень комунікації, формуючи нові значення та концепти. Перекладач стає активним учасником культурного процесу, а не просто посередником [2, с. 47].

Міжкультурні труднощі, які виникають у процесі перекладу, часто пов'язані з відсутністю еквівалентних понять у цільовій культурі. У таких випадках перекладач повинен бути не лише фахівцем у мовах, але й культурологом, здатним знайти компроміс між буквальним перекладом і адаптацією до цільової аудиторії. Від його рішень залежить, чи буде текст зрозумілим і адекватним для іншої культури. Перекладач несе соціальну відповідальність за точність і нейтральність інформації, що передається. Особливо в умовах міжкультурного діалогу важливо уникати викривлення сенсів або нав'язування стереотипів. Адже перекладач формує уявлення цільової аудиторії про іншу культуру, що є важливим у дипломатії, літературі, мистецтві та ЗМІ [3, с. 78].

У діловому та дипломатичному контексті роль перекладу значно зростає. Тут важлива не лише точність, а й правильне передання намірів, тональності, формальності. Невдалий переклад може стати причиною непорозумінь або навіть конфліктів. Саме тому професіоналізм перекладача має вирішальне значення [4].

Висновок. У сучасному глобалізованому світі переклад є не лише технічним процесом, а важливим елементом міжкультурної комунікації. Перекладач виступає культурним посередником, який зберігає автентичність і передає тонкощі культурного контексту. Його професійність сприяє глибокому діалогу між народами, усуненню культурних бар'єрів та взаємозбагаченню. Переклад відіграє значну роль у соціальній, культурній, літературній та науковій сферах. Він зберігає національну ідентичність, водночас інтегруючи її у глобальний контекст. Завдяки цьому створюється простір для міжнародного співробітництва, у якому культури взаємодіють, зберігаючи свої унікальні риси. Етичний аспект перекладу є важливим, адже від професіоналізму перекладача залежить достовірність і нейтральність інформації. Його діяльність формує гармонійне середовище для взаєморозуміння, яке є основою мирного співіснування культур у глобальному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Особливості перекладу у культурологічному аспекті. 2024. URL: https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/303 (дата звернення: 07.04.2025).

2. Семигінівська Т.Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства. *Tractatus*. 2007. № 2. С. 45–49.

3. Чередник Л.А. Роль перекладу в кроскультурній комунікації. *Вісник ПолтНТУ*. 2021. № 3 (51). С. 78–81.

4. Як переклад може вплинути на міжкультурне спілкування? *Jurklee Translation Service*. 2023. URL: https://jurklee.ua/uk/blog/jak-pereklad-mozhe-vplynuty-na-mizhkilturne-spilkyvannya/ (дата звернення: 07.04.2025).

БІБЛІОТЕКА: НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ — ВОЛОНТЕРСТВО

Гаврось В.В.
3 курс, група ЗІС-22-1, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Конон Н.Г., ст. викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Стаття «Волонтерська діяльність в Україні: історія, сьогодення та євроінтеграція» яскраво розкриває «історичні дані благодійності українців, де описано сучасний стан волонтерства в умовах відкритої агресії країни-терориста росії та висвітлені основні засади волонтерського руху в зарубіжних країнах. Показано основні психологічні та правові закономірності здійснення волонтерства в Україні та його шлях інтеграції у європейське середовище. Представлено напрями волонтерської діяльності на теренах нашої держави. Висвітлені можливості залучення молоді до середовища волонтерів» [2].

«В залежності від цілей та напрямків соціальне партнерство класифікують за такими видами: взаємодія з органами влади; партнерство з освітніми закладами (управліннями, відділами освіти, вищими навчальними, загальноосвітніми та дошкільними закладами тощо); партнерство із закладами культури (музеями, будинками культури, творчості, театрами, кінотеатрами, музичними та школами естетичного виховання, мистецькими навчальними закладами тощо); партнерство з інформаційними організаціями (книжкові видавництва, книготорговельні організації, дизайнерські рекламні фірми, дистриб'ютори книжкової продукції, ЗМІ); партнерство з громадськими організаціями (політичні партії, творчі спілки, об'єднання,

молодіжні та екологічні організації); економічне партнерство (підприємства, бізнес-структури, приватні підприємці, торговельні організації, структури агропромислового комплексу); професійне бібліотечне партнерство (взаємодія між бібліотеками різних систем і відомств: публічними, шкільними, вищих навчальних закладів, спеціалізованими тощо)» [5, с. 3–4].

За період 2024 року у Волинській обласній бібліотеці для юнацтва (ВОБЮ) спільно з волонтерами започаткований цілий ряд заходів. Важливим з питань національно-патріотичного виховання є проєкт «Волонтери. Відомі та невідомі історії», що розпочався у 2023 році за ініціативи відділу молодіжної політики департаменту молоді та спорту Луцької міської ради (начальниця Заріна Дацик) та ВОБЮ, який знайомить із волонтерськими організаціями, волонтерами, що наближають спільну Перемогу. У зустрічах беруть участь волонтери, з метою спілкування з молоддю на різну тематику, дають можливість оточуючим пізнати їх ближче, отримати відповіді на ряд запитань.

Зокрема, зустріч з Наталією Ніколаєвою, мамою трьох діток, активною волонтеркою, фахівчинею із супроводу у «ХАБ Ветеран». «Батько Наталії був військовим льотчиком, загинув при виконанні службового завдання. Її син, Дмитро, пішов стежкою свого дідуся — теж обрав шлях військового. У всьому намагався його наслідувати. У 16 років потайки від мами тікав на революційний Майдан. За освітою медик і реабілітолог. У 2018 році пройшов строкову військову службу» [3].

12 квітня 2022 року син потрапив у полон. Наталія, в той же час, почула свій діагноз — онкологія. Проте не здалася, продовжує чекати сина, робить волонтерську справу. Життєву історію Наталії вислухали здобувачі освіти з технічного фахового коледжу Луцького національного технічного університету та Луцького фахового коледжу рекреаційних технологій та права.

«MOLESKINE: територія творчих» — проєкт спрямований на виявлення та розвиток обдарованих підлітків і молоді, сприяння творчому волевиявленню, інтелектуальному розвитку. У межах проєкту розкрита тема «Переспіваємо тривогу: музична студія в умовах війни». Мотивуюча зустріч з Вікторією Ніколюк, власницею музичної студії «Менестрель», розповідь про ідею створення власної справи, незважаючи на війну, можливість зібрати команду однодумців, впоратися з питаннями оренди та реклами, залучити учнівську молодь тощо.

У форматі модерованої бесіди запрошуються до ВОБЮ волонтери, які діляться досвідом; мотивують молодь до роботи; розпові-

дають життєві історії, про досягнення, плани та виклики. Запам'яталася зустріч з Павлом Цапюком — підприємцем, волонтером, керівником громадської організації «Військова пошта». Неординарний шлях Наталки Грушки, голови Правління ГО «Розвиток мікрорайонів міста», активної волонтерки, мешканки мікрорайону Вишків м. Луцька. «У кожного є в житті такий період, от і військові думали, що вже все, а тут за два місяці дві машини ми передали. Ми розуміємо, що їм воно треба. Тепер вони кажуть: «Ми просто зараз літаємо. «Чому ми такі сильні? Тому що за нами є ви». Ми розуміємо, що тил сьогодні працює», — розповіла волонтерка» [4].

Соціальний проєкт «Я — волонтер» спрямований на популяризацію волонтерства серед молоді, у підлітків формуються лідерські якості, а також підтримується психічне здоров'я. На заняттях учасники складають енергетичні набори для військовослужбовців, пишуть листи.

За ініціативи Руслана Теліпського, керівника волонтерського руху «Меценати для солдата», відбулась зустріч із композитором, співаком, гітаристом і лідером гурту «Чорні черешні» Юрієм Поліщуком для волонтерів, які щодня плетуть маскувальні сітки та «кікімори» у волонтерському центрі при ВОБЮ.

Отримали велику аудиторію заходи, спрямовані на формування позитивного образу ветерана в суспільстві. Так, у читальній залі бібліотеки відбувся захід «Історія тих, хто проміняв цивільне життя на фронт». В Україні вшановують добровольців — людей, які не були військовими за професією, але в критичний для держави момент, без повісток чи примусу, добровільно «поставили на паузу» своє попереднє життя й узяли до рук зброю, щоб захистити країну [1].

Учні Лищенського та Підгайцівського ліцеїв Луцького району зустрілися з ветераном російсько-української війни, лучанином Павлом Ковальським. «Захисник, розповідав про те, як та де воював, отримав поранення, рятувався спортом і уже двічі мав змогу представляти Україну на «Іграх Нескорених». У 2016 році в м. Орландо (США) переміг у відкритій категорії у стрільбі з гвинтівки з позиції лежачи і взяв друге місце у відкритій категорії зі стрільби з гвинтівки стоячи» [1].

В рамках проєкту «Цікаві розмови у бібліотеці», присутні поспілкувалися з ветераном війни, засновником громадської організації (ГО) «Зруш скелю», організатором вуличних акцій у м. Луцьку Євгеном Сивоплясом. Завдяки ветерану створена ГО, яка привертає увагу оточуючих до безбар'єрності, потреб захисників, людей

з інвалідністю. Євген з однодумцями різними акціями звертає увагу на допомогу військовим: тим що в бою і тим, хто повернувся з передової з пораненнями, хто в полоні і хто віддав своє життя за Україну.

Запам'яталася презентація збірки «Мої думки» Тараса Матвіїва, волинянина, журналіста, активного учасника Революції Гідності, громадського діяча, добровольця, воїна, Героя України, який віддав своє життя, захищаючи Українську Державу.

«Українська культура зброя проти ворога» — тема під якою у бібліотеці та навчальних закладах громад проводяться патріотичні лекції-розмови про те, чому важливо в соціальних мережах відмовитись від російського контенту і як просувати український, про актуальні аспекти української мови та культури, в рамках боротьби проти агресора, про волонтерство та повагу до героїв.

Фотопроєкт «4.5.0 на 10х15» протягом року діяв у ВОБЮ. Він був спрямований на підтримку родин загиблих, зниклих безвісти Героїв — «Фототерапія як частина арттерапії».

Отже, «волонтерська діяльність, яка має глибокі коріння у нашій державі, зараз відродилася з потрійною силою. Напад ворога не тільки не розхолодив наші душі і серця, а зробив нас монолітом. Навіть те, що жевріло останнє століття зараз набуло настільки широкомасштабного руху, що гідне подиву для світу, а для українського народу — гідне його волелюбності, емпатійності та стійкості» [2].

Список використаних джерел

1. День добровольця у бібліотеці. URL: https://vollibr.org.ua/.

2. Закалик Г.М., Коропатов О.М., Шувар Н.М. Волонтерська діяльність в Україні: історія, сьогодення та євроінтеграція. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 4. Ч. 1. С. 104–110. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/ 2022/4/part_1/17.pdf.

3. Зустріч з Наталією Ніколаєвою в межах проєкту «Волонтери. відомі та невідомі історії». URL: https://vollibr.org.ua/.

4. Мелимука Р. Жити на Вишкові, або як волонтерка Наталія Грушка об'єднала навколо себе небайдужих заради Перемоги. URL: https://lutsk.rayon.in.ua/topics/590565-zhiti-na-vishkovi-abo-yak-volonterka-nataliya-grush ka-obednala-navkolo-sebe-nebayduzhikh-zaradi-peremogi.

5. Петелько Т.М. Соціально-партнерські відносини у бібліотечній сфері: сучасні форми: метод. консультація / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської облдержадміністрації, Одеська обл. б-ка для юнацтва. Одеса, 2021. 12 с.

COGNITIVE LINGUISTICS AND NEUROLINGUISTICS: NEW APPROACHES

Громов Р.С.
4 курс, група ПР-21-1, спеціальність «Філологія (переклад)»,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Кнодель Л.В., д.пед.н., професор,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

This thesis examines recent developments in the fields of cognitive linguistics and neurolinguistics, two intersecting domains that explore the relationship between language, the brain, and human cognition. While cognitive linguistics focuses on how language reflects patterns of thought and conceptualization, neurolinguistics studies the neurological mechanisms underlying language processing. This paper explores new interdisciplinary approaches that combine insights from cognitive science, neuroscience, psycholinguistics, and computational modeling. It analyzes the theoretical foundations, recent innovations, and practical applications of both fields, particularly in language acquisition, bilingualism, and speech disorders. The study concludes with a reflection on how integrated approaches can improve linguistic theory, language learning strategies, and clinical treatment of communication disorders.

Cognitive linguistics and neurolinguistics are interdisciplinary fields that have gained increasing importance in the 21st century, particularly due to the integration of neuroscience, artificial intelligence, and experimental psychology. Cognitive linguistics, emerging in the 1970s through the work of George Lakoff and Ronald Langacker, proposes that language is not an autonomous mental faculty but deeply integrated with general cognitive processes such as perception, memory, and categorization. Neurolinguistics, meanwhile, focuses on how the brain enables language, tracing its roots to Paul Broca and Carl Wernicke's 19th-century discoveries on brain-language relationships. The convergence of these fields has led to innovative frameworks such as Embodied Cognition and the Neural Theory of Language, offering new ways to understand how linguistic meaning is processed in the brain [1].

This research adopts a qualitative methodology, analyzing contemporary scholarly literature, theoretical models, and experimental studies. Emphasis is placed on synthesizing cognitive and neurological perspectives to better understand language processing and representation. Additionally, se-

lected case studies illustrate how new approaches are applied in areas such as second language acquisition and the diagnosis and treatment of aphasia.

One of the foundational concepts in cognitive linguistics is conceptual metaphor theory, developed by Lakoff and Johnson (1980), which argues that abstract thinking is structured through metaphorical mappings derived from bodily experience. For instance, we conceptualize time as space («looking forward to the future») or emotions as physical forces («blown away by the news»). Such metaphors are not merely linguistic expressions but reflect underlying cognitive structures. In parallel, neurolinguistic studies using fMRI and EEG have provided neural evidence supporting these theories, showing that processing metaphorical language activates brain areas associated with sensorimotor experience [2].

The Embodied Cognition framework, central to modern cognitive linguistics, proposes that language understanding is grounded in bodily interaction with the environment. This view is supported by neuroscientific studies demonstrating that reading action-related verbs (like «kick» or «grasp») activates motor areas in the brain. Such findings blur the boundary between cognitive and neurological processing, reinforcing the argument that language is not separate from physical experience but is fundamentally embodied [3].

In terms of neurolinguistic innovations, neuroimaging techniques such as fMRI, MEG, and TMS have revolutionized our ability to observe how language is processed in real time. One key discovery is the dual-stream model of language processing: a dorsal stream linking auditory signals to motor planning (important for speech production), and a ventral stream connecting auditory input to semantic meaning. These findings refine earlier models of brain organization and contribute to more accurate mapping of language functions in clinical settings, especially in patients undergoing brain surgery or recovering from strokes [4].

Cognitive and neurolinguistic research has also transformed our understanding of bilingualism. Traditional views often framed bilingualism as a cognitive burden; however, modern studies reveal that managing two languages enhances executive functions like inhibition, task-switching, and working memory. Neurolinguistic studies show that bilinguals develop increased grey matter density in the left inferior parietal cortex, suggesting structural brain adaptation in response to multilingual experience [5].

Furthermore, this interdisciplinary approach has practical implications for treating language disorders such as aphasia, dyslexia, and developmental language disorder (DLD). Cognitive neurorehabilitation now integrates principles from both fields–using metaphor training, semantic

priming, and embodied tasks–to support language recovery. For example, gesture-based therapy for aphasia draws on embodied cognition by pairing verbal tasks with motor actions, engaging multiple neural pathways to facilitate recovery [6].

Another emerging approach is computational neurolinguistics, where machine learning models simulate brain-like language processing. Large language models (LLMs), like GPT or BERT, provide insights into syntax and semantics, but when integrated with neuroimaging data, they offer a novel way to test hypotheses about how language is represented in the brain. Though still in its early stages, this fusion of artificial intelligence and cognitive neuroscience holds promise for advancing both theory and therapy [7].

Despite their advances, both fields face challenges. Cognitive linguistics has been criticized for lacking empirical rigor, while neurolinguistics sometimes overemphasizes localization at the expense of functional understanding. Moreover, cross-linguistic studies remain underdeveloped, with most research still focused on Indo-European languages. Bridging this gap requires a more ecologically valid approach that includes diverse languages, cultures, and communication styles.

In conclusion, the intersection of cognitive linguistics and neurolinguistics is reshaping how we understand language as both a mental and biological phenomenon. By integrating theories of embodied meaning with neurological data, researchers can develop more accurate models of language acquisition, use, and impairment. The future of these fields lies in interdisciplinary collaboration, with implications not only for theoretical linguistics, but also for education, artificial intelligence, and clinical intervention.

References

1. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. *University of Chicago Press*. 1980.

2. Feldman J. From Molecule to Metaphor: A Neural Theory of Language. *MIT Press*. 2006.

3. Glenberg A.M., Kaschak M.P. Grounding language in action. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2002. № 9 (3). P. 558–565.

4. Hickok G., Poeppel D. The cortical organization of speech processing. *Nature Reviews Neuroscience*. 2007. № 8 (5). P. 393–402.

5. Bialystok E., Craik F.I.M., Luk G. Bilingualism: Consequences for mind and brain. *Trends in Cognitive Sciences*. 2012. № 16 (4). P. 240–250.

6. Pulvermüller F., Berthier M.L. (2008). Aphasia therapy on a neuroscience basis. *Aphasiology*. 2008. № 22 (6). P. 563–599.

7. Toneva M., Mitchell T.M., Wehbe L. (2021). Combining computational controls with natural text reveals new aspects of meaning composition. *Nature Communications*. 2021. № 12. P. 1410.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ ПРАКТИКАХ ПОДІЄВОЇ КУЛЬТУРИ

Дудченко А.Д.
4 курс, група ІМ-11, спеціальність «Культурологія»,
Київський національний університет культури і мистецтв.
Науковий керівник: Кабанець О.С., к.ю.н., ст. викладач,
Київський національний університет культури і мистецтв.

Феномен гри почав цікавити людей ще незапам'ятних часів, бо гра як частина життя, як форма людського буття постійно супроводжувала людське існування. Будучи найдавнішою формою людського пізнання оточуючого світу і сукупністю духовних і матеріальних складових, що формують і визначають соціальну сутність людини. Гра, має прикладний характер, що дозволяє людині вийти за рамки повсякденності та надає можливості реалізувати себе, соціалізуватись та адаптуватись в навколишньому світі.

Гра, як культурний феномен є одним з важливих засобів розвитку людини. Про гру є згадки в індійських Ведах, в Біблії, в творах стародавніх філософів Платона, Аристотеля [1]. Стародавні індуси сприймали життя як божественну гру («ліла»), як ілюзію («майя»), вважаючи, що ілюзія і є саме грою, а слово «ілюзія» означало в них «перебування в грі». У стародавніх греків грою називали дії, що притаманні дітям (тобто те, що називається «поринати в дитинство»).

Інтерес до гри є однією з проблем філософії та сфери гуманітарних наук. Дослідники різних галузей науки, залежно від специфіки вивчення проблематики, розкривають різні аспекти, визначають окремі певні можливості гри, виходячи з цілей, завдань, методів та парадигм своїх досліджень. Сьогодні існує велика кількість різних визначень поняття «гра», існують різні підходи та напрямки досліджень, висувається і доводиться чимало різних положень про значення ігрових практик в процесі становлення людської культури, ролі гри в процесі соціалізації, передачі накопиченого досвіду, адаптивних можливостей змістовного проведення дозвілля тощо.

Проблематику гри та її значення досліджували Ж.-Ж. Руссо, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. Коменський, К. Грос, Р. Дреджер, М. Мід та Дж. Мід, М. Монтессорі, Я. Корчак, Ф. Фребель та ін.

Гру як соціально-культурне явище в різні часи досліджували філософи, історики, соціологи, мистецтвознавці, культурологи: Й. Гейзінга розглядав гру як феномен культури; Е. Берн, як спосіб комунікації; Ф. Шеллінг як спосіб естетизації і «олюднення» людини;

Л. Керролл як математичний алгоритм, логічний механізм; Ю. Габермас розробляв культурологічну теорію гри; З. Фройд — психоаналітичну теорію гри, тощо.

У вітчизняній науці дослідження та розробку теорії гри, ігрової діяльності, специфіку керівництва іграми дітей різного віку містяться та висвітлені в науково-практичних пошуках видатних науковців, фізіологів, педагогів, психологів, зокрема: Г. Сковорода, К. Ушинський, В. Сухомлинський, А. Макаренко, К. Ушинський, В. Іванова та А. Куля, І. Зязюн, О. Бондар, П. Щедровицкий, В. Терський, І. Іванов, Л. Коваль, О. Пометун, Н. Яременко та інші.

На сучасному етапі гра як важлива складова життя повсякденності все більше охоплює сферу існування людини: дозвілля, освіта, мистецтво, культура, спорт. Ігрові технології широко застосовуються для аналізу та вирішення різних соціальних конфліктів. У виробничій сфері користуються популярністю так звані ділові ігри. Статистичні данні свідчать, що в сучасних умовах на розробку комп'ютерних ігор та ігрових розваг витрачаються величезні матеріальні ресурси, і захоплення подібними іграми стає все більш масовим явищем.

Це дозволило визначити, що гра — це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою [2].

Особлива увага в сучасних дослідженнях приділяється ролі ігрових технологій у становленні національно-культурної ідентичності, виробленні життєвих стратегій, що сприяють формуванню національної самосвідомості та розробці моделі творчого національного розвитку на основі збереження інтелектуального та духовно-морального потенціалу культури [3].

Термін «технологія» — грецьке слово: «techne» — мистецтво, майстерність, вміння і «logos» — наука, закон. «Технологія» — це наука про майстерність. В українському педагогічному словнику поняття «технологія» трактується, як системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який спрямований на оптимізацію освіти [4].

Проведене дослідження дозволило з'ясувати, що до поняття «ігрові технології» входять: методики та інструменти, які мають ігрову основу і які застосовуються в різних сферах: в освіті — це ігрове навчання, квести; в маркетингу — це гейміфікація брендів, рекламні ігри; в мистецтві — інтерактивні експозиції, VR-арт; в корпоративній

культурі — це використання ігрових тренінгів, тімбілдінгу, в культурно-дозвіллєвій сфері культурі та індустрії розваг — це анімаційно-ігрові програми, фестивалі, карнавали, свята та інші різні розважальні заходи, в яких використовуються ігри для різних вікових категорій учасників. Ігрова діяльність має наступні функції: спонукальна функція (викликає інтерес); комунікабельна функція (засвоєння елементів культури спілкування); функція самореалізації (кожен учасник гри реалізує свої можливості); розвивальна функція (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей); розважальна функція (отримання задоволення); діагностична функція (виявлення відхилень у знаннях, уміннях та навичках, поведінці); корекційна функція (внесення позитивних змін у структуру особистості)» [5, с. 184].

На думку українського філософа О. Бенюк: «Подієва культура, очевидно, тісно пов'язана з івент-індустрією та інформаційними технологіями. Допускаємо, що подієва культура створена на базі тих механізмів, законів і принципів, які застосовуються івент-індустрією та інформаційними технологіями. Ці механізми успішно працювали і працюють у масовій культурі. Але, розширивши сферу свого застосування, перетворилися на потужні суспільно- та культуро-творчі механізми, які й формують подієву культуру. Івенти творять сучасну культуру у всіх її сферах: мистецтві, науці, освіті, моралі, політиці, комунікаціях, технологіях. В інформаційному суспільстві творці івенту можуть формувати глобальні культурні цінності, керувати суспільством, творити культуру у той чи ін. спосіб. Тому митці подієвої культури мусять чітко усвідомлювати, який вплив мають на людську спільноту, який потужний засіб у їхніх руках» [6, с. 17].

Подієва культура — це культура організації та проведення різних подій, спрямованих на залучення людей, створення значних вражень та формування емоційних зв'язків. Вона включає: фестивалі та свята, виставки та ярмарки, театральні постановки, перформанси, концерти, освітні та бізнес-форуми, гейміфіковані заходи (квести, інтерактивні шоу та ін.).

Все вище викладене дозволяє зробити висновок про те, що подієва культура і ігрові технології, як її важливі складові істотно впливають на суспільство, об'єднуючи людей різного віку навколо спільних ідей, цінностей і традицій.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрецької, авт. передм. О. Кислюк. Київ : Основи, 2000. 239 с.

2. Кравець Н.М., Гречановська О.В. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17640/2013.pdf/.

3. Іванова В.В., Куля А.М. Гра як культурний простір розвитку комунікативної культури дітей старшого шкільного віку. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Гуманітарні і суспільні науки. Журнал наукових праць.* 2014. № 17 (12). С. 89–96.

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 206 с.

5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посібник для студентів. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.

6. Бенюк О.Б. Подієва культура: нове чи давно забуте старе? *Філософія подієвої культури: теорія і практика* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції (Київ, 26–27 березня 2020 р.) Київ : КНУКіМ, 2020. 186 с.

ЕСТЕТИКА ПРИРОДИ В МЕТАФОРАХ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

Єфімов К.В.
магістратура, 1 курс, група Пр-24-1м,
спеціальність «Філологія (переклад)»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Ночовна Н.В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Буяння квітневого саду
В моїх почуттях мерехтить,
Я в квітки спитаю пораду,
Як сонцю радіти щомить;
Красу почерпну від оцвітин,
Що дружно кружляють в танку,
Ну де віднайти ще у світі
Естетику щиру таку!
Естетика диво-природи,
Природи, що вмить ожива,
Спинити цю мить може фото
Й п'янкі поетичні слова!
© Наталія Ночовна

Швидкоплинність нашого сьогодення, пріоритетизація суспільних проблем та концентрування на вирішенні побутових поточностей зачасти не залишає нам можливостей і часу почерпувати життєві сили від краси оточуючого світу.

Краса природи здатна покращити настрій, спонукати до рефлексій буденщини і, таким чином, є своєрідним психотерапевтичним і ціннісноствочим ресурсом.

Одним із потужних засобів, що дозволяють нам пізнати естетику природи, є поетичне слово. Поет як митець віршованого слова через метафори дає нам можливість пізнати красу природи, зупинити миттєвості навколишньої краси, екстраполювати плин природи на наші життєві процеси. Розуміння та поціновування краси природи набуває особливої значущості ще й тому, що суспільство нині перебуває на межі глобальної екологічної кризи. Літературні джерела, зокрема поетичні твори, відіграють важливу роль в усвідомленні цього та формуванні відповідних ціннісних орієнтацій, адже поезія здатна не лише описувати природні явища і компоненти навколишнього середовища, а й відображати їхню естетичну цінність через образне поетичне слово.

Вище окреслене дає нам право говорити про актуальність цієї статті та значущість піднятої нами проблеми.

Важливе значення у контексті нашого дослідження має науковий доробок Томаса Р. Фрімана (Thomas R. Freeman), який досліджував взаємов'язок між поезією, та емоціями, та когнітивною сферою, зокрема те, як поетичне слово і метафори здатні викликати у людини емоційні реакції, формуючи розуміння нами світу. Українська вчена О. Слоньовська, досліджуючи поетику української літератури, у своїх наукових пошуках зосереджувалася на вивченні питань метафори та образності в поетичних текстах. Терапевтичний потенціал художніх засобів, зокрема, й поетичного слова став об'єктом досліджень О. Федій. І. Дідух вивчала психологічні аспекти формування екологічної свідомості особистості, у тому числі, через вплив художніх засобів.

Метафора як один із ключових тропів поетичної мови має унікальну здатність перетворювати звичайне на незвичайне, відкривати нові грані сприйняття природних об'єктів та явищ. Вона дозволяє не просто описувати природу, а й відчувати її емоційно, інтелектуально та духовно, встановлюючи глибокий зв'язок між внутрішнім світом людини та зовнішнім середовищем природи.

Таким чином, поетичне слово, яке через художні засоби, у тому числі метафори, розкриває естетику навколишнього світу, сприяє при цьому поглибленню розуміння толерантної етичної, відповідальної взаємодії людини з природою.

Аналіз поетичних метафор дозволяє виявити, як митці слова осмислюють та інтерпретують природні явища, які емоції та асоціа-

ції викликаються через такі об'єкти та явища. Це сприяє кращому розумінню складних взаємозв'язків між людиною та довкіллям.

Досліджуючи метафоричні образи природи, можемо зрезюмувати, що наявність метафор прямо пов'язана з багатством і виразністю поетичної мови, її здатністю до створення яскравих, емоційно насичених картин світу.

Погоджуємося з А. Подворчан, що за допомогою метафор як художнього засобу поезія стає емоційнішою, впливовішою для читача, спонукає замислитися над актуальними питаннями навколишнього світу і сьогодення, сприяє ствердженню певних світоглядних орієнтирів особистості [1, с. 165].

Поезія разом із природою є двостороннім потужним засобом у формуванні ціннісної сфери підростаючого покоління, як естетичних смаків, так екологічного світогляду.

У цьому контексті також важливою є інтерпретація О. Радулом творчого спадку В. Сухомлинського, зокрема про те, що «....саме краса природи пробуджує думку дитини, яка своєю чергою проситься в слово, шукає й знаходить яскраві, точні, любі серцю слова, що виливається у виникнення нових поетичних образів, здатних викликати у дитячій душі гордість і радість» [2, с. 81].

У підсумку дозволимо собі стверджувати про взаємозв'язок між естетикою природи та її відображенням у метафоричному багатстві поетичного слова, які, поза усім іншим, у своїй синергії є ще й потужними засобами формування ціннісно-естетичної сфери підростаючого покоління, і суспільства у цілому.

Список використаних джерел

1. Подворчан А. Формування естетичних смаків учнів засобами художнього мовлення (на матеріалі твору Євгена Маланюка «уривок з поеми». *Питання лінгводидактики та методики викладання мови*. 2020. № 33. С. 164–167.

2. Радул О.С., Ткаченко О.М. (2024). Естетичне виховання засобами природи в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. (214). С. 78–84.

КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Кнодель Л.В.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови і літератури,
іноземної філології та перекладу,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».

Психологи відмічають, що в сучасних умовах для формування ефективної комунікації міжкультурна взаємодія потребує «ізоморфних контрибуцій», тобто однакового трактування поведінки та соціально-політичних процесів усіма учасниками комунікації. Для українців усвідомлення необхідності розуміння крос-культурних відмінностей загострилось у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, коли багато людей вимушені були іммігрувати в інші країни, переселятися всередині країни в інші регіони, які мають свої етнокультурні особливості. Це вимагає від них нових крос-культурних навиків взаємодії — від адаптації та знання мови до розуміння й сприйняття традицій, правил поведінки.

Крос-культурні психологи Кембриджського університету визначили основні маркерів компетенцій, необхідних для ефективної комунікації в сучасному світі, зокрема й для діяльності журналістів: адаптації до стресу, залученість до іншої культури, партнерські стосунки та відкритість до інших людей. Крос-культурні комунікації — складний термін, який ґрунтується на двох основних поняттях — «комунікація» та «культура», тому розглянемо їх для подальшого трактування в контексті нашого дослідження [1].

Вважаємо, що, незважаючи на всю широту трактування терміна «комунікація», зміст поняття не є уніфікованим, а змінюється з розвитком технологій та суспільних взаємовідносин. Тож ми будемо розглядати це явище, характерне для людського середовища, у широкому значенні — «як будь-який контакт з іншою людиною чи будь-яку взаємодію» [2].

Комунікація являє собою двосторонній обмін повідомленнями, коли одержувач повідомлення реагує на послання відправника.

Вона передбачає наявність діалогу між обома учасниками комунікативного процесу. Феномен комунікації розглядається в різних аспектах, для нашого дослідження важливими є комунікативні можливості медіа, їх вплив на культуру та розвиток або занепад соціумів. На початку XX ст., із появою електронних засобів інформа-

ції (телебачення й радіо), з'явилися роботи філософів та соціологів, пов'язані з розвитком нових комунікативних технологій та їхнім впливом на майбутнє людства.

Канадський філософ, філолог і дослідник медіа М. Маклуен у роботі «Understanding Media: The Extensions of Man» першим звернув увагу на наслідки для суспільства появи широкого інформаційного поля, яке в науковому колі визначене як «глобальне село». Нові засоби й технології передачі інформації він порівняв із «колосальною колективною хірургічною операцією, що проводиться на соціальному тілі при повній зневазі до антисептиків», а поле боротьби у війні «перемістилося у ментальне творення-і-руйнування образів». Вважаючи, що на всіх етапах цивілізації революційні зрушення в розвитку суспільних відносин, свідомості та психології людей детермінуються технічними засобами зв'язку, науковець передбачив вирішальну роль електронних медій для соціально-культурного прогресу, що спілкування буде відбуватися у форматі усних та електронних повідомлень, «які скорочують простір, час і однолінійність стосунків, повертаючи нас до множинності відносин одночасно» й залучаючи тим самим до нових «макроміфів», «ритуалів» і «мов» глобальних радіо- й телевізійних зв'язків [3].

Постулати М. Маклуена абсолютно актуальні для нашого часу, коли сучасна війна фактично відбувається в прямому етері й, окрім територій, іде боротьба за мізки, думки, цінності та ідеї. Погоджуємось з ідеєю, що «новітні технології в інформаційному суспільстві не можуть розглядатися поза контекстом культури, вони повинні бути одухотворені, тільки тоді вони не стануть далекою йому артефактною реальністю». Сучасна реальність — це реальність, сконструйована медіа, що виступають елементом формування сучасного суспільства й культури, традицій, міфів та архетипів.

Ця сконструйована реальність впливає на формування громадської думки й суспільної свідомості. У розумінні Ю. Габермаса, комунікація — це певна соціальна дія, важливий аспект життєвого світу, повсякденна реальність людини, яку вона створює за допомогою дії та спілкування, тобто комунікації. Більше того, сам життєвий світ є продуктом комунікативної діяльності людини. Це означає, що будь-яке суспільство являє собою багатоканальну систему комунікативних зв'язків і відносин [5].

Теорія німецького філософа Ю. Габермаса про комунікативну дію та важливість дискурсу для її успішної реалізації, на нашу думку, цілком пов'язана з культурними особливостями та суспільно-полі-

тичними практиками, притаманними тому чи іншому суспільству. Фраза Г. Померанца, що «стиль полеміки важливіший за предмет полеміки, важливіший за правоту в суперечці [5].

Бо правота ніколи не буває досконалою і ніколи немає такого ясного і твердого добра, що проти його опонента добрі усі засоби. Обстоюючи добро, ми постійно грішимо проти добра. Навіть тоді, коли у формальному, правовому плані ми є чистими, — хто знає весь наслідок своїх дій?», — відображає ідею про важливість дискурсу й філософське підґрунтя будь-якої комунікативної дії, яка допомагає роз'язувати морально-етичні проблеми, формалізує цінності та орієнтири співрозмовників, допомагає шукати консенсус.

Роздуми Н. Луманна акцентовані на тому, що людина перебуває у світі безкінечних зв'язків, що продукують факти, події та явища, які її психіка не здатна перетворити і які потребують спрощення [3].

Соціальна система якраз і має виконувати таку функцію, оскільки її завдання — «утворювати, переробляти та редукувати складність і робити світ придатним до потреб людини хоча б за мінімальним порядком, аби людина могла в ньому орієнтуватися та діяти планомірне». На його теорії зрозумілості суспільно-політичної інформації ґрунтується діяльність інформаційно-комунікативних підрозділів органів влади, які намагаються простими словами передавати складні речі.

Це спрощення обґрунтоване психічними особливостями людини, психіка якої, на думку німецького психотерапевта та засновника аналітичної психології К. Юнга, довго й повільно пристосовується до змін [4].

Різного роду маніпулятори, інформаційні «кілери» та учасники інформаційно-психологічних операцій також використовують ці особливості людської психіки. Представники Української школи архетипіки (далі — УША), які багато років проводять соціологічні опитування за унікальними методиками, констатують, що з 2004 р. українське суспільство перебуває в патопсихологічному стані, а з лютого 2023 р. — у травматичному психологічному стані, що відображається й на продуктивності життя, рівня агресії та раціональності ухвалення рішень. Безумовно, вплив такого стану відбивається на медійному відображенні дійсності, на напруженні та агресивності в коментарях, які можемо бачити під публікаціями медій, у рецепції сприйняття медійної інформації [3].

Список використаних джерел

1. Afonin E., Martynov A. Ukrainian Miracle: from Depression to Social Optimism / KyivMohyla Academy Publishing House, Kyiv, 2019. 296 p.

2. Babina V.O., Moiseieva T.M. Problems of the unity of professionalism and culture in communicative relations in the era of globalization. *Naukovi Innovaciyi ta Peredovi Texnologiyi [Scientific Innovations and Advanced Technologies]*. 2021. № 2 (2). P. 101–115.

3. Bielska T.V. Public Policy and Public Administration Under the Influence of Global Civil Society, PhD diss. (public administration) / Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Dnipro, 2017. 402 p.

4. Bielska T.V., Lashkina M.G. Interdisciplinary discourse of the convergence factor of the Postmodern World: reflection in the Public Communicative Space during the war in Ukraine. *Naukovi Perspektyvy: Zhurnal [Scientific Perspectives: Journal]*. 2023. № 5 (35). P. 16–31. DOI: https://doi. org/10.52058/2708-7530-2023-5(35).

5. Habermas Yu. Engaging the Other: Studies in Political Theory, Astroljabija. Lviv, 2006. 416 p.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ СУЧАСНІ МЕДІА-ПЛАТФОРМИ

Коваленко А.О.
3 курс, аспірантура, група 83-013, спеціальність «Початкова освіта»,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка.
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9636-6987
Науковий керівник: Бірюк Л.Я., д.пед.н., професор,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка.

Інтеграція української народної пісні в освітній процес початкової школи через сучасні медіа-платформи є актуальною темою сьогодення, коли українському народу на долю випало боронити не тільки власну свободу, незалежність, а й зберігати традиції, культурну спадщину, народні звичаї, пісенність та обрядовість і поєднувати традиційні музичні цінності з інноваційними технологіями навчання.

Важливість модернізації, демократизації, націоналізації сучасної освіти, медіаграмотності сучасних молодших школярів виступає на передній план в Конституції України, законах України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття),

Національній доктрині розвитку освіти, Типовій освітній програмі Нової української школи (НУШ), Типовій освітній програмі для 3–4 класу, розробленій під керівництвом О.Я. Савченко, Типовій освітній програмі для 1–2, 3–4 класів, розробленій під керівництвом Р.Б. Шияна, альтернативних освітніх програмах науково-педагогічного проекту «Інтелект України», за педагогічною технологією «Росток», освітній програмі «Світ чекає крилатих».

Проблема інтеграції української народної пісні в освітній процес початкової школи через сучасні медіа-платформи висвітлені у працях діячів минулого: А. Авдієвського, Г. Падалки, В. Андрущенко, О. Ростовського та сучасних науковців; В. Ковальської, М.А. Назаркевич, Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими та О.В. Ковальчук, О.І. Поясик, О.В. Слипанюк та М.П. Ковальчук. Н. Філіпчук у своїх працях наголошує на тому, що діяльність з національно-патріотичного виховання особистості потребує тісної взаємодії між державою та інститутами громадянського суспільства, а також інтегрованої діяльності освітніх, наукових, культурних закладів з використанням медіа-платформ [1, с. 115].

Використання цифрових технологій в вокальній початковій освіті сприяє залученню учнів до активного навчання та розширює їхні можливості для самостійної роботи.

Досить популярними в даному керунку можуть стати *віртуальні вокальні уроки.* В даний час відводиться більше навчального часу дистанційному навчанню, тому вчителі запроваджують онлайн-курси та відео-уроки, які дозволяють учням отримувати якісні візуальні демонстрації технік співу та вокальних вправ, що впливає на їхнє розуміння та виконання в процесі вокальної діяльності. Можемо стверджувати, що це досить зручний та ефективний спосіб вокального навчання, який сприяє розвитку артистичних здібностей учнів початкових класів.

Інтерактивні навчальні платформи, що пропонують інтерактивні форми і методи дистанційної музичної освіти, можуть бути адаптовані для навчання вокалу, забезпечуючи зворотний зв'язок та можливість самостійного контролю прогресу.

Також вчителі можуть запропонувати молодшим школярам *мобільні додатки* для розвитку музичних навичок — це спеціальні додатки, які допомагають розвивати музичний слух, ритм та інші аспекти вокальних навичок і є корисними для молодших школярів (*Sing Sharp:* аналізує голос, визначає ваш вокальний діапазон та пропонує індивідуальні уроки співу та вправи для тренування вокалу;

EarMaster: тренує музичний слух, включає вправи на розпізнавання інтервалів, акордів та ритмів; *ToneGym*: веб-додаток, з великим вибором вправ для тренування слуху, включаючи визначення інтервалів та розпізнавання акордових послідовностей; *SoundGym:* додаток пропонує вправи для тренування слуху; *The Ear Gym — Ear Trainer:* додаток з вокальними вправами для тренування слуху, розпізнавання інтервалів та ритмів).

Аналізуючи медіа-платформи для інтеграції української народної пісні в початковій освіті, ми виокремили такі переваги: по-перше молодші школярі можуть займатися в зручний для них час та у власному темпі; медіа-платформи надають величезний вибір ресурсів, від відео-уроків до інтерактивних вправ; застосування сучасних інтерактивних технологій значно підіймає на високий рівень інтерес учнів до навчання.

Незважаючи на очевидні переваги потрібно враховувати також баланс між технологіями та живим спілкуванням, необхідно ретельно підходити до вибору додатків, забезпечити належний контроль за використанням додатків, щоб уникнути перевантаження учнів початкових класів

Отже, використання медіа-платформ у навчанні вокалу молодших школярів є перспективним напрямом, що поєднує традиційні методи з сучасними технологіями, забезпечуючи ефективний та цікавий навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Філіпчук Н. Виховання особистості засобами музейної педагогіки. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи*: матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.). Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2017. С. 115–116.

2. Інститут післядипломної педагогічної освіти. *Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як освітня стратегія*. Бібліотека ІППО. URL: https://library.ippro.com.ua/attachments/article/430/Інтеграція%20навчальних%20предметів.pdf (дата звернення: 21.03.2025).

3. Кифенко О.В., Романова Г.В. Сучасні технології початкової освіти. *Мистецтво та освіта: новації і перспективи*. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2022. С. 45–50.

4. Очеретянко В.І. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти. *Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти : збірник наукових та науково-методичних праць*. Хмельницький : ХОІППО, 2020. С. 20–25.

ЕТНОДИЗАЙН МОДИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КРЕАТИВНІЙ ІНДУСТРІЇ

Коркушко А.Л.
аспірант третього року навчання,
кафедра професійної освіти у сфері технологій та дизайну,
Київський національний університет технологій та дизайну.
Науковий керівник: Семенова А.В., д.пед.н., професор,
завідувачка кафедри професійної освіти у сфері технологій та дизайну,
Київський національний університет технологій та дизайну.

Сучасна українська креативна індустрія переживає епоху відродження, де етнодизайн моди займає центральне місце, виступаючи не лише як тренд, але й як потужний інструмент культурного самовираження та економічного розвитку. Цей феномен є результатом глибокого переосмислення національної спадщини, де традиційні мотиви, автентичні технології та локальні ремісничі практики майстерно поєднуються з сучасними дизайнерськими рішеннями. Такий симбіоз дозволяє створювати конкурентоспроможні продукти, які не лише відображають унікальність української культури, але й органічно інтегруються у світовий модний простір.

Етнодизайн моди в українському контексті — це не просто використання етнічних елементів, а глибокий синтез традицій та сучасності. Він формує національний стиль, який виражає культурну ідентичність, залишаючись при цьому актуальним у глобальній модній системі. Особливостями цього напряму є використання традиційних орнаментів, зокрема вишиваних, ткацьких та вибійчаних узорів, інтерпретація силуетів традиційного українського одягу, таких як сорочки, жупани, кептарі та плахти, а також використання натуральних матеріалів та ручних технік, таких як вишивка, ткацтво, гаптування та мережка. Важливим аспектом є символічне навантаження кольорів і мотивів, які мають глибоке культурне значення.

Повернення до етнодизайну в українській моді пов'язане з переосмисленням національної ідентичності після здобуття незалежності. Цей процес сприяв формуванню нового напряму, де традиційні форми, візерунки та ремесла стають основою для сучасних дизайнерських концепцій. Українські бренди, такі як Vita Kin, Gunia Project, Foberini, Etnodim та Ruslan Baginskiy, активно працюють з етнічними мотивами, адаптуючи їх для сучасного одягу та аксесуарів.

Окремим аспектом етнодизайну є значення символів, що використовуються в українській моді. Наприклад, ромб символізує ро-

дючість та достаток, дерево життя — рід та спадкоємність поколінь, а квіти та рослинні орнаменти — красу, жіночність та життєву силу.

Сучасна мода тяжіє до усвідомленого споживання, сталого виробництва та культурної відповідальності. Український етнодизайн відповідає цим трендам завдяки використанню екологічних матеріалів, підтримці традиційних ремісничих технік, інтеграції ручної роботи в сучасний дизайн та принципам slow fashion, що передбачає створення позачасових, якісних виробів.

Етнодизайн моди в Україні є не лише культурним явищем, але й важливою складовою креативної економіки. Він сприяє розвитку локальних виробництв і ремісничих майстерень, збільшенню експортного потенціалу українських дизайнерів та створенню нових бізнес-моделей, що базуються на традиціях.

Вплив етнодизайну на формування національного бренду України. Етнодизайн виступає фундаментом для формування національного бренду України на міжнародній арені. Його унікальність підкреслюється регіональним різноманіттям, де кожна область має власні особливості орнаментики та технік декорування. Гуцульські, подільські, поліські та інші регіональні традиції створюють багатогранну палітру для сучасних дизайнерів. Важливим аспектом є те, що етнодизайн у модній індустрії стає не лише естетичним явищем, але й платформою для культурної дипломатії. Участь українських дизайнерів у міжнародних тижнях моди, виставках та показах сприяє популяризації української культури, формуванню позитивного іміджу країни та підвищенню її впізнаваності у світі.

Роль освіти у розвитку етнодизайну моди. Одним із важливих факторів розвитку етнодизайну є спеціалізована освіта, спрямована на вивчення традиційних технік та їх сучасну інтерпретацію. В Україні функціонують мистецькі навчальні заклади, які пропонують програми з етнодизайну та народного мистецтва, зокрема Львівська національна академія мистецтв, Київський національний університет технологій та дизайну, Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва.

Освітні програми включають вивчення історії українського костюма, традиційних ремесел, символіки орнаментів та сучасних методів проєктування. Випускники таких програм поєднують глибоке розуміння національних традицій із сучасними дизайнерськими підходами, що сприяє інноваційному розвитку галузі.

Цифрові технології у розвитку етнодизайну. Сучасний етап розвитку етнодизайну характеризується активним впровадженням

цифрових технологій. Віртуальні примірювальні, 3D-моделювання одягу, цифрова вишивка та 3D-друк дозволяють поєднувати традиційні мотиви з інноваційними техніками виробництва. Такий підхід робить етнодизайн доступнішим для молодої аудиторії та відкриває нові можливості для творчості.

Окремо варто відзначити розвиток діджитал-архівів українських орнаментів та етнографічних колекцій, які стають важливим ресурсом для дизайнерів, дослідників та освітян. Цифрова каталогізація культурної спадщини сприяє її збереженню та поширенню, а також полегшує доступ до джерел натхнення для творців.

Виклики та перспективи розвитку. Попри активний розвиток, етнодизайн моди в Україні стикається з викликами, такими як проблема культурного привласнення, необхідність державної підтримки ремісничих ініціатив та використання сучасних технологій без втрати автентичності.

Важливим викликом є також баланс між комерціалізацією та збереженням культурної цінності. Надмірна комерціалізація може призвести до спрощення та банального використання етнічних елементів без розуміння їхнього культурного контексту. З іншого боку, надто консервативний підхід може обмежувати творчий потенціал та розвиток галузі.

Перспективи розвитку включають цифровізацію етнодизайну, співпрацю з міжнародними брендами та популяризацію української моди на глобальному рівні. Важливим напрямом є також розвиток інклюзивного дизайну, який враховує потреби різних груп споживачів та сприяє соціальній інтеграції.

Таким чином, етнодизайн моди в українській креативній індустрії є потужним інструментом збереження та переосмислення національної культури. Він формує унікальний стиль, що поєднує традицію й інновації, та сприяє утвердженню України як важливого гравця у світовій модній індустрії.

Список використаних джерел

1. Воронова Н.І. Український традиційний одяг як джерело натхнення для сучасних дизайнерів. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. 2019. Вип. 41. С. 180–186.

2. Мельник М.Т. Індустрія моди: теорія та практика бізнесу. Київ : Ліра-К, 2021. 384 с.

3. Національні традиції як основа підготовки фахівців з дизайну одягу / Т.В. Ніколаєва, Т.В. Шафранська, Т.І. Ніколаєва. *Art and Design*. 2019. № 1. С. 140–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/artges_2019_1_14.

4. Тригуб О.Л. Етностиль у сучасному українському дизайні одягу: трансформація та інтерпретація. *Народознавчі зошити*. 2021. № 3 (159). С. 698–705.
5. Чупріна Н.В., Струмінська Т.В. Сучасні технології дизайн-діяльності : навч. посібник. Київ : КНУТД, 2022. 416 с.

PR-ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІА: СТРАТЕГІЯ ДОВІРИ ТА ЗАЛУЧЕННЯ АУДИТОРІЇ ДО ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

Лялевський Ю.В.
4 курс, група ІС-21-1-lk, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Васюра Р.В., ст. викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5375-2888

У сучасному світі, де інформаційний потік невпинно зростає, а конкуренція між інтернет-виданнями стає все більш жорсткою, ефективне використання PR-інструментів є ключовим фактором успіху медіа. Традиційні способи комунікації з аудиторією вже не дають бажаного результату, адже споживачі контенту стають вибагливішими, а інформаційний шум — дедалі інтенсивнішим. Саме тому PR у медійному просторі виконує не лише функцію просування, а й формування довіри, репутації та емоційного зв'язку з аудиторією.

Public Relations (PR) — це комплекс стратегій і тактик, спрямованих на формування позитивного іміджу компаній, організацій чи особистостей через ефективну комунікацію з цільовою аудиторією. У медіаіндустрії PR виконує функцію управління репутацією, підвищення впізнаваності бренду, налагодження довіри та залучення нових споживачів контенту [2]. Особливу роль PR відіграє у формуванні громадської думки, адже сучасні ЗМІ є ключовими майданчиками для взаємодії з аудиторією.

Головним викликом для інтернет-видань є не лише залучення та утримання читачів, а й боротьба з інформаційною війною, фейковими новинами та маніпуляціями. У таких умовах важливо створювати якісний, достовірний контент, особливо для молоді, яка є вразливою до дезінформації. PR-інструменти, зокрема контент-маркетинг, співпраця з лідерами думок і інтерактивні формати, допомагають зміцнювати довіру аудиторії, підвищувати медіаграмотність та забезпечувати ефективну комунікацію.

Однією з ключових складових таких відносин є ефективне управління репутацією. Читачі віддають перевагу надійним медіа, які не лише створюють якісний контент, а й зміцнюють власний бренд. Для цього важливо забезпечувати прозорість комунікації та використовувати PR-інструменти для кризового менеджменту.

Попри значну кількість досліджень, присвячених PR-стратегіям у медіа, залишається чимало аспектів, які потребують подальшого аналізу. Зокрема, недостатньо вивчений комплексний вплив сучасних PR-інструментів на залучення аудиторії в цифровому середовищі. Дослідження, що стосуються ролі контент-маркетингу, співпраці з інфлюенсерами та використання соціальних мереж, часто розглядають ці елементи окремо, не інтегруючи їх у загальну PR-стратегію інтернет-видань. Крім того, потребує глибшого аналізу ефективність різних форматів комунікації, зокрема інтерактивного контенту, гейміфікації, подкастів і відео-PR, у зміцненні довіри аудиторії [2].

Окрему увагу слід приділити застосуванню штучного інтелекту та алгоритмічних технологій у PR-стратегіях медіа, що відкриває нові можливості для персоналізації контенту та автоматизації комунікацій.

Успішні PR-кампанії показують, як креативні стратегії та нетрадиційні методи можуть ефективно залучати аудиторію, зміцнювати бренд та підвищувати довіру, навіть в умовах обмежених ресурсів. Інноваційні підходи здатні впливати на аудиторію та формувати суспільну думку без використання традиційної реклами [2].

Подібний підхід є ефективним і для інтернет-видань, які активно використовують PR-інструменти для залучення та утримання аудиторії. Вони активно застосовують інтерактивний контент, співпрацюють з місцевими блогерами та укладають інформаційні партнерства, що допомагає розширити охоплення та зміцнити довіру читачів. Особливу увагу такі видання приділяють оперативному висвітленню новин та соціальних ініціатив, що не лише підвищує впізнаваність бренду, а й сприяє формуванню лояльної спільноти, що є важливим для підтримання стабільної аудиторії.

Соціальні мережі та SMM стали основними інструментами для просування медіа. Це важливо, бо вони дозволяють створити ефективні стратегії, орієнтуючись на специфіку кожної платформи і вподобання аудиторії. Видання активно публікує новини, статті та інтерактивний контент у Facebook та Instagram, що дозволяє їм не лише залучати нових підписників, а й підтримувати постійний контакт з існуючими читачами та підвищити впізнаваність бренду.

Однак важливо зазначити, що в епоху фейкових новин, дезінформації та інформаційних маніпуляцій, коли читачі часто не мають можливості самостійно оцінити достовірність джерел чи не найважливішим фактором для будь-якого медіа стає довіра аудиторії. Тому медіа, зокрема інтернет-видання, повинні приділяти особливу увагу перевірці фактів, взаємодії з офіційними джерелами та публікації спростувань у разі виявлення фейків або маніпуляцій. Така потреба виникає через зростаючий ризик негативного впливу неправдивої інформації на громадську думку, довіру до медіа та якість публічних дискусій. Прикладом такого підходу стала публікація інтернет-видання ВолиньPost від 16 вересня 2024 року статті під назвою «Електронні листи про начебто ракетний обстріл Рівненської АЕС — фейк — ЦПД». У цій статті видання спростувало інформацію про нібито ракетний обстріл, яка була розповсюджена через електронні листи. Для підтвердження спростування ВолиньPost посилалося на офіційні джерела, зокрема Центр протидії дезінформації (ЦПД) та Міністерство енергетики України, які заявили про неправдивість цієї інформації. Такий підхід є важливим інструментом для зміцнення довіри до медіа та забезпечення аудиторії достовірною і актуальною інформацією [3].

Серед інших важливих інструментів, що застосовуються медіа для залучення аудиторії, варто зазначити роль email-маркетингу та персоналізованих розсилок. Платформа має можливість надсилати підписникам новини або статті, що відповідають їх інтересам, тим самим інтернет видання зміцнює зв'язок з аудиторією. Це сприяє її регулярному поверненню на сайт, що в свою чергу посилює рівень залучення.

Не можна не згадати й про такі PR-заходи, як вебінари, подкасти та інтерактивний контент. Ці формати допомагають не лише інформувати, але й активно залучати читачів. Це дозволяє читачам долучатися до дискусій, задавати питання та формувати власну думку. Такі заходи сприяють створенню не просто лояльної аудиторії, а й спільноти, в якій кожен голос важливий.

Інновації у PR, зокрема використання чат-ботів та інтерактивних платформ, відіграють важливу роль у розвитку інтернет-видань. ВолиньPost активно використовує месенджери, як-от Telegram, для оперативного поширення новин і взаємодії з аудиторією, що підвищує ефективність комунікації та залучає читачів до обговорень [3].

Сучасний PR-маркетинг також включає використання штучного інтелекту та автоматизації. AI сприяє персоналізації контенту, прогнозуванню реакцій аудиторії та швидкому реагуванню на зміни, що робить стратегії медіа більш ефективними.

У сучасному медіа-просторі PR-інструменти відіграють важливу роль у формуванні репутації, залученні та утриманні аудиторії, а також у боротьбі з інформаційними маніпуляціями та фейковими новинами. Інноваційні підходи, такі як контент-маркетинг, інтерактивні формати та використання штучного інтелекту, роблять PR-стратегії ефективними та допомагають медіа адаптуватися до сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Баранецька А.Д. Медіакомунікація як специфічний вид соціокультурної взаємодії: до теорії питання. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2014. № 1–2. С. 10–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2014_1-2_4 (дата звернення: 25.03.2025).

2. Березенко В.В. Теорія PR : навч.-метод. посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Реклама і зв'язки з громадськістю». Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 139 с.

3. Волинь пост. URL: https://www.volynpost.com/news/244265-elektronni-lysty-pro-nachebto-raketnyj-obstril-rivnenskoi-aes—fejk-cpd (дата звернення: 31.03.2025).

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Масло Л.В.
головний спеціаліст відділу з питань загальної середньої освіти управління освіти Святошинської районної в м. Києві державної адміністрації

У статті розглянуто ключові напрямки реалізації державної політики в сфері інклюзивної освіти в умовах війни, що охоплюють адаптацію освітніх систем, психологічну підтримку, удосконалення законодавства та підготовку педагогічних кадрів. Все це спрямовано на забезпечення рівного доступу до освіти для дітей з особливими освітніми потребами навіть у складних умовах війни.

Актуальність дослідження даної теми зумовлена тим, що полягає в необхідності адаптувати існуючі політики до нових реалій, щоб забезпечити рівні можливості для всіх дітей, зокрема дітей з особливими освітніми потребами (далі ООП), у період збройного конфлікту. Це вимагає розробки нових підходів до освітнього процесу, створення гнучких та ефективних механізмів підтримки дітей та їхніх родин, а також врахування специфічних потреб та викликів, з якими стикаються діти в умовах війни.

Метою статті є дослідження того, як механізми реалізації державної політики в сфері інклюзивної освіти може бути адаптований і вдосконалений в умовах війни для забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, зокрема дітей з ООП, та їх інтеграції в освітній процес, незважаючи на труднощі та виклики воєнного часу.

Об'єктом дослідження є процеси та інституції, що забезпечують впровадження і виконання державної політики у сфері інклюзивної освіти. Реалізація державної політики у сфері інклюзивної освіти в умовах війни є складним та багатогранним процесом, оскільки війна створює додаткові виклики для доступності та якості освіти для дітей з ООП. Однак, важливість забезпечення прав дітей з ООП на освіту залишається незмінною, і державна політика повинна адаптуватися до нових умов.

Інклюзивна освіта в умовах війни є надзвичайно важливим напрямком, що потребує спеціального підходу через складні та непередбачувані умови, пов'язані з конфліктом. Вона спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, включаючи тих, які мають особливі освітні потреби, в умовах війни, коли інфраструктура, психологічний клімат і доступ до ресурсів можуть бути обмеженими.

Інклюзивне навчання та його організація завжди залишались актуальними, а особливо зараз, коли значно обмежені можливості для навчання. Підхід до навчання осіб з особливими освітніми потребами має бути індивідуальним та базуватися на навчальних потребах, які необхідно задовольняти. В умовах сьогодення, коли прослідковується неочікувана та досить негативна для навчального процесу ситуація в Україні, інклюзивне навчання повинно відбуватись у відповідності до правил, визначених Міністерством освіти і науки України. Інклюзивне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах організовується з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі в освітньому процесі.

В умовах війни першочерговим завданням є створення безпечних умов для навчання дітей, включаючи дітей з ООП:

– У процесі роботи з учнями з особливими освітніми потребами, першим кроком у навчальному закладі є створення комфортного простору для соціалізації та адаптації до навчального процесу. Виходячи із зони комфорту, яку діти мають в рідних стінах домівки, і потрапляючи в нову психотравматуючу ситуацію, де відсутні близькі люди, вони отримують психотравму, пов'язану з освоєнням нового простору і нових рамок. Для зменшення психоемоційної напруги

і для легшої адаптації в закладах освіти створено комфортні умови для переходу від ігрової діяльності до навчальної, а саме створення ресурсних кімнат.

– Забезпечення наявності укриттів в школах для дітей з особливими освітніми потребами, щоб вони могли залишатися у безпеці під час обстрілів.

– Школи повинні бути адаптовані для фізичних потреб дітей з ООП. Це включає безперешкодний доступ до будівель (пандуси, ліфти, широкі двері), спеціальні туалети та класні кімнати, облаштовані для зручності учнів з інвалідністю.

Війна створює додаткові труднощі для дітей з ООП, тому навчальні програми мають бути адаптованими до нових умов:

– Освітній процес для дітей з ООП має бути побудований на основі їх індивідуальних потреб. Це включає використання спеціальних програм, диференційованих завдань та методик, які враховують їх здатність до сприйняття інформації.

– Розробка дистанційних та онлайн програм для дітей, які не можуть відвідувати школи через бойові дії, переміщення чи пошкодження шкіл.

– Інклюзивні методики повинні бути гнучкими, враховувати особливості кожної дитини (психологічний стан, інтелектуальні, фізичні потреби) та забезпечувати доступ до необхідних матеріалів у будь-якому форматі (текстовому, аудіо чи відео).

– Передумовою у забезпеченні ефективності навчання дитини з ООП є індивідуалізація освітнього процесу з урахуванням її індивідуальних потреб і можливостей, здібностей та інтересів, що забезпечується шляхом розробки індивідуальної програми розвитку (ІПР).

– Індивідуальний навчальний план учня має забезпечувати виконання ним освітньої програми закладу освіти та передбачати його участь у контрольних заходах, а також у разі необхідності враховує особливі освітні потреби учня, визначені за результатами комплексної психолого-педагогічної оцінки його розвитку.

– Системне психолого-педагогічне супроводження дітей з особливими освітніми потребами у процесі навчання та виховання, що спрямоване на корекцію порушень шляхом розвитку пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, мовлення, особистості дитини здійснюється за допомогою психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять.

Враховуючи, що багато дітей можуть бути змушені залишити свої домівки через бойові дії або руйнування шкіл, впровадження дис-

танційного навчання є важливою частиною забезпечення інклюзивної освіти в умовах війни:

– Використання дистанційних платформ, які підтримують інтерактивне навчання, доступність для дітей з різними фізичними та психологічними потребами, наприклад, сурдопереклад, субтитри, адаптовані програми для дітей з порушеннями зору або слуху.

– Створення доступних онлайн-ресурсів та матеріалів, зокрема за допомогою платформ, які дозволяють адаптувати контент під специфічні освітні потреби дітей з ООП.

Діти, які пережили травматичні події війни, потребують особливої уваги:

– Важливою частиною є психологічна допомога, яка повинна надаватися як учням, так і їхнім родинам. Травми, стрес, переміщення можуть значно погіршити їхній емоційний стан, тому психологи та педагоги мають бути готовими до роботи в умовах стресу та стресових ситуацій. Особливо важливо, спостерігати за проявами в дитини будь-яких симптомів пригніченості та стресу і завжди бути поруч у цей важкий час. В умовах відчуття страху чи паніки застосовувати спеціальні вправи, які допомагають нормалізувати емоційний стан та зменшити стан тривожності, розмовляти чітко, тихо та повільно.

– Онлайн-консультації для дітей з ООП та їхніх родин можуть стати важливим елементом психологічної підтримки, особливо коли діти перебувають далеко від домівки або не можуть відвідувати звичайні заняття.

– Підготовка спеціальних програм для психологічної підтримки дітей, які пережили травму війни, як на рівні навчальних закладів, так і через онлайн-ресурси.

– Важливо створити систему регулярних зустрічей та обговорень з батьками дітей з ООП. Це дає можливість своєчасно коригувати методи навчання та забезпечувати додаткову підтримку для дітей.

В умовах війни особливо важливо забезпечити соціальну інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами, адже війна може призвести до соціальної ізоляції, депресії та відчуження:

– Організація інклюзивних культурних та спортивних заходів, які допоможуть дітям з інвалідністю долати соціальну ізоляцію і адаптуватися до нових умов.

– Створення ситуацій, в яких учні з ООП можуть взаємодіяти з іншими дітьми, розвивати соціальні навички та взаємну повагу. Це включає організацію спільних проєктів, ігор та творчих заходів.

– Проведення навчальних тренінгів та програм для вчителів та родин щодо підтримки соціалізації дітей з інвалідністю, особливо в контексті стресових ситуацій. Важливо проводити заняття з виховання толерантності, в яких учні дізнаються більше про різноманітність людей та важливість рівних можливостей для всіх.

Вчителі та інші спеціалісти, що працюють з дітьми з інвалідністю, повинні мати підготовку та ресурси для роботи в умовах війни:

– Проведення тренінгів для педагогів, щоб вони могли ефективно використовувати дистанційні методи навчання та технічні засоби для забезпечення доступу до освіти.

– Розвиток професійних компетенцій у психологічній допомозі та навичках роботи з дітьми, які пережили травму. Вчителі повинні пройти спеціалізовані курси для роботи з дітьми з ООП. Це включає розуміння психології таких дітей, знання адаптованих методик навчання, а також практичні навички з організації інклюзивного освітнього процесу.

– Команда психолого-педагогічного супроводу є важливим елементом інклюзивної освіти, що допомагає створити сприятливі умови для навчання дітей з ООП. Спільні зусилля психологів, педагогів, соціальних працівників та медичних спеціалістів забезпечують дітям можливість отримати рівний доступ до освіти, сприяють їхній соціалізації, розвитку та адаптації в навчальному середовищі.

Інклюзивна освіта в умовах війни має бути гнучкою, адаптованою та враховувати потреби дітей з особливими освітніми потребами, які стають особливо вразливими в цей період. Необхідно використовувати технології для дистанційного навчання, забезпечити психологічну підтримку та мобільність навчального процесу, щоб забезпечити рівні можливості для всіх дітей, навіть у таких складних умовах. Важливо враховувати емоційний стан дітей та їхні почуття, приймати та цінувати їх особистість незалежно від фізичного стану, бути відкритими до дітей з особливими освітніми потребами, надавати можливість висловлювати почуття та емоції, підтримувати та допомагати реалізувати їх потенційні можливості, відзначати їх успіхи та позитивні зміни, розвивати емпатію.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021. № 957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF# Text.

2. Концепція розвитку інклюзивної освіти, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010. № 912. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya.

3. Про безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації. Лист Міністерства освіти і науки України від 03.08.2023. № 1/11479-23. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/ 2023/08/04/Lyst.MON-1.11479-23.vid.03.08.2023-1.pdf.

4. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти : посібник державної служби якості освіти. 86 с.

5. Столична освіта: якість в умовах воєнного стану : Порадник IV. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч-метод. посібник. У 2 ч. / Упоряд. О.Г. Фіданян, М.Ф. Войцехівський, О.О. Дідур. Київ : Київ. ун-т Б. Грінченка, 2023. 664 с.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: КРЕАТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Мельник Х.П.
2 курс, група OPN-DF23, спеціальність «Освітні, педагогічні науки», Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-8167-9396
Науковий керівник: Бахмат Н.В., д.пед.н., професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

У публікації досліджуються креативні методи викладання медіаграмотності, аналізуючи сучасні підходи та практики, також розглядається інтеграція медіаосвіти в навчальні програми, використання інтерактивних технологій.

Постановка проблеми. Незважаючи на визнання важливості медіаграмотності, її впровадження в освітній процес стикається з низкою викликів. Серед них — випуск єдиних стандартів медіаосвіти, недостатня підготовка педагогів та обмеженість ресурсів для інтеграції медіаграмотності в навчальні програми. Крім того, швидкий розвиток медіатехнологій вимагає постійного оновлення підходів до викладання, що підкреслює необхідність креативних методів навчання.

Основна частина. У XXI столітті інформаційні потоки стали невід'ємною частиною повсякденного життя. Здатність критично оцінювати та аналізувати інформацію є ключовою компетенцією сучасної людини. Медіаграмотність, як складова цієї компетенції, забезпечує розуміння впливу медіа на суспільство та особистість, сприяє формуванню етичних норм у взаємодії з інформацією, одночасно,

використовує потребу впровадження медіаграмотності в освітній процес, з використанням креативних методів викладання [3].

Одним із ефективних підходів є інтеграція медіаграмотності в існуючі навчальні предмети. Наприклад, на уроках з мистецтва учні можуть використовувати програми для перевірки фотографій на фейк, що сприяють розумінню маніпуляцій у медіа та розвитку віртуальної грамотності. Автор джерела зазначає, що «компетентності з медіаграмотності, якими повинна володіти кожна людина, актуальною є модель десяти компетентностей, створена нідерландською організацією, що спеціалізується на медіаграмотності, Mediawijzer.net.» [1].

Сучасні технології відкривають нові можливості для викладання медіаграмотності. Використання інтерактивних платформ, онлайн-ігор та симуляцій дозволяє учням зануритися в реальні медіаситуації та навчитися приймати обґрунтовані рішення. Наприклад, онлайн-гра «Медіазнайко» допоможе учням розпізнавати маніпуляції в медіа та формувати навички критичного аналізу інформації [2].

Педагоги прогресують у впровадженні медіаграмотності, так як їхня медіакомпетентність впливає на якість навчання та здатність учнів критично сприймати інформацію. Тому важливо забезпечити підготовку вчителів з медіаосвіти, надаючи їм необхідні ресурси та підтримку. Наприклад, створення кабінетів медіаосвіти та проведення тренінгів, що підвищує компетентність.

Висновки. Медіаграмотність є невід'ємною складовою сучасної освіти, що сприяє розвитку критичного мислення та підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві. Інтеграція медіаосвіти в навчальні програми, використання інтерактивних технологій та підвищення медіакомпетентності педагогів є ключовими аспектами ефективного впровадження медіаграмотності. Подолання існуючих викликів потребує спільних зусиль освітян, розробників навчальних програм та суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Медіаграмотність у школі. Ключові компетентності, форми та методи роботи. *Видавництво «Шкільний світ»*. 2020. URL: https://osvitaua.com/2020/05/90017/.

2. Онлайн-гра «Медіазнайко». URL: https://www.aup.com.ua/Game/.

3. Попов М.О. (2024) Сучасні підходи до розвитку медіаграмотності в освітньому процесі. *«Освітньо-науковий простір» («Educational scientific space»)*. Т. 1. № 7 (2). С. 131–139.

4. Уварова Т., Спас Т. Медіаграмотність та медіакомпетентність у сучасній освіті: виклики і тенденції. *Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 4. С. 191–197.

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРАКТИК У РОЗВИТКОВІ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Мельничук А.С.
2 курс, група БСОМСз,
спеціальність «Середня освіта. Музичне мистецтво»,
Вінницький державний педагогічний університет
ім. М. Коцюбинського;
Барановська А.А.
викладач кафедри вокально-хорової підготовки теорії
та методики музичної освіти імені Віталія Газінського,
Вінницький державний педагогічний університет
ім. М. Коцюбинського;
Сідорова І.С.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри вокально-хорової підготовки теорії
та методики музичної освіти імені Віталія Газінського,
Вінницький державний педагогічний університет
ім. М. Коцюбинського.
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9212-1701

Сьогодні Україна переживає страшні часи війни, але більшість освітян, що проживає у безпечних регіонах, продовжує працювати, навчатися, розвиватися, обмінюватися та ділитися досвідом... Важливо пристосовуватися до сучасних реалій і намагатися у таких умовах продовжувати виховувати нашу молодь, розвивати її творчий потенціал, звертатися до витоків українського мистецтва, вивчати національні традиції засобами мультимедійних інструментів. «Відродження інтересу до української культури, вивчення та написання нових творів, навіяних воєнною тематикою, пошуки шляхів естетичного виховання на основі патріотизму і відданості українським цінностям» [2, с. 73] спонукають до раціональних розвідок використання цифрових сучасних засобів у творчій діяльності учнівської та студентської молоді. Тому, крім провадження новітніх практик навчання варто зосередитися на розвиткові освітнього процесу в галузі мистецтва [6], використовувати елементи європейського досвіду соціо-культурного розвитку засобами «цифрових каналів передачі інформації» [7].

У сучасному світі потрібно використовувати креативні ідеї для заохочення підростаючого покоління до особистісного розвитку, до розвитку у школярів підліткового віку творчих задатків, для реалізації у студентської молоді творчого потенціалу. Важливо навчити

їх самостійності, цілеспрямованості у досягненні власних творчих цілей. Юнацький вік — період, коли формуються ціннісні орієнтації. Учні повинні розуміти мистецькі цінності, вибирати та оцінювати високоякісні твори мистецтва. «Проте, це можливо лише для тих учнів, які мають здатність сприймати, переживати та оцінювати естетичний зміст мистецьких творів. Тому, розвиток мистецького світогляду серед підлітків вважається однією з важливих завдань мистецького навчання як у школі, так і в позашкільних гуртках. У сучасних умовах суспільного розвитку, цей процес активізує духовно-емоційну сферу особистості учнів та розвиває їх здатність не лише до емоційних переживань, а й до розумових процесів» [2, с. 75].

Для гармонійного розвитку студентської молоді нові можливості відкриває «створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності, ...що полягає у прилученні студентів до художніх цінностей та задоволення їхніх інтересів і потреб» [5, с. 148]. У мотивації до особистісного розвитку молодого покоління велику роль відіграють різні форми творчої роботи, зокрема участь у мистецьких олімпіадах, конкурсах, музичних фестивалях, творчих квестах та інших формах.

Корисною та цікавою практикою є створення музичних відеороликів для YouTube каналу та інших соціальних мереж. Загалом, така робота вимагає запис професійною апаратурою. Але якщо не вдається запросити професійного відео-оператора, це можна зробити за допомогою власних гаджетів, сучасних телефонів тощо. Запис відео виконання певного музичного твору та вдалі кадри для відеоролику можна змонтувати у певних додатках.

Пропонуємо кілька додатків для самостійного створення відеороликів та відео-кліпів: *YouCut* (Instagram відео редактор з розмитим фоном, без водяних знаків та без обрізання. За його допомогою можна зробити монтаж відео з додаванням музики та інших ефектів); *KineMaster* (повнофункціональний відео-редактор із простим інтерфейсом та низкою інструментів для створення відеороликів на професійному рівні. Підходить фахівцям різних сфер діяльності, зокрема мобільним журналістам та новачкам-редакторам); *GoPro* (дасть змогу за кілька простих кроків створити ефектний кліп. Quik не пропонує великого спектру можливостей для редагування, проте має свої переваги: вибирає ключові моменти у вашому контенті та робить фокус на них у відео); *iMovie* (доволі популярний та універсальний відеоредактор з базовим функціоналом. Простий у використанні для перших кроків в опануванні відео-монтажу); *Adobe Premiere Rush* (адапто-

ваний під можливості та обмеження мобільних пристроїв. Він розроблений для створення відео для соціальних мереж та має повний асортимент інструментів, щоб створити дійсно якісний продукт) [7].

Якісна зйомка відіграє ключову роль, проте монтаж відео — це окремий процес, який допоможе створити динамічну роботу та налаштує на потрібний настрій під час перегляду, тому запропоновані додатки стануть корисною практикою по створенню креативного продукту з вашими учнями та студентами.

Музичні твори, які ви обираєте для створення відео-кліпів повинні подобатися учням та бути посильними для їхнього виконання. Від цього залежить рівень натхнення та зосередженість у вивченні нового музичного матеріалу [2, с. 72]. Твори спочатку потрібно обирати не складні, технічно доступними. Згодом, варто спробувати і складніший музичний матеріал з особливою цікавою гармонією, щоб виховувати почуття ансамблю, естетичний смак, гармонічний слух і розвивати виконавську майстерність.

Автори діляться власними здобутками у створенні творчих відео-кліпів зі своїми вихованцями. Так, Анна Мельничук, вчитель мистецьких дисциплін та керівник вокального ансамблю «Butterflies» Попільнянської мистецької школи імені Касяна Євченка створила кавери на пісню А. Кузьменка «Мам» (https://youtu.be/DzAwgBatp_I?si=nQIiU6k5wxCRU8h4) та пісню Jerry Heil «Гімн молоді» (https://www.facebook.com/share/v/16SRKbV8Nk/).

Аліна Барановська, викладач, вчитель КЗ «Вінницький ліцей № 29», художній керівник вокального ансамблю «The voice», до складу якого входять учні 7–10 класів записала кавери на пісню Мама-Rika & KOLA «ЛЮДИ» (https://youtu.be/x0Bc2K8Nsuw?si=cYG_bpwkgrD0Fw7Y), KOLA «Вірте люди у дива» (https://youtu.be/DyEJe2YDWDg), з ученицями 9-Б класу на популярну нині пісню «Ой у лузі червона калина» та набрали 64 тисячі переглядів у YouTube (https://youtu.be/690OjfU2-KA?si=rHsMR7tfJVOZGbqo).

Вартими уваги є творчі роботи викладачів кафедри вокально-хорової підготовки теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, які упродовж дистанційного навчання створили низку творчих робіт, присвячених актуальним темам сьогодення. Так, Народна артистка України, професор кафедри Ірина Швець зі студентами створили відеоролики, в яких озвучені вірші на воєнну тематику, у форматі студентського дистанційного поетичного конкурсу «Поезія вільних» [3], поетичний проєкт «Пам'ятай про жертв го-

лодомору! Підтримуй тих, хто бореться за Україну!» [4], музичний проєкт «З Україною в серці — віримо у перемогу!» та багато інших [3; 4].

Відеозаписи кліпів вимагають певних зусиль у підготовці та організації. Але готовий результат того вартий. Коли ваші вихованці дивляться на себе в екрани, оцінюють свою роботу, відчувають себе у ролі справжніх артистів, це дуже мотивує їх до нових творчих досягнень, стимулює, піднімає самооцінку.

Список використаних джерел:

1. Грінченко Т.Д., Зузяк Т.П., Сідорова І.С. Трансформація мистецької освіти в умовах воєнного стану (на прикладі факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій ВДПУ імені М. Коцюбинського). *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2024. № 31. С. 161–168. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/45464.

2. Мельничук А.С. Формування музично-естетичного світогляду учнів підліткового віку засобами вокального мистецтва. *Мистецтво та освіта в контексті європейського виміру* : матеріали Всеукраїнської науково-практ. онлайн-конференції за участю здобувачів вищої освіти та молодих учених : збірник наукових праць (09 листопада 2023 р.). Вінниця : ВДПУ, 2023. С. 72–78.

3. Офіційна сторінка кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти у facebook. URL: https://www.facebook.com/10005733 1523461/videos/242251341626308.

4. Офіційна сторінка кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти у facebook. URL: https://www.facebook.com/watch/?v= 328502339810818.

5. Сідорова І.С. Створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності студентів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія* : зб. наук. праць / ред. кол.: М.І. Сметанський (голова) та ін. Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2011. Вип. 23. С. 147–150. URL: https://library. vspu.net/bitstreams/ccee2f34-2ff0-4eac-85c833397de7dfce/dow nload.

6. Sidorova I., Smolina O., Khomiakova O., Andriichuk P., Romaniuk L. Introduction of the latest teaching practices and development of the educational process in the field of culture and art: the experience of EU countries. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. 2022. Vol. 16, № 2. P. 70–81. DOI: https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.4

7. Skoryk T., Dorohan I., Demchyk K., Sidorova I., Strebkova D. International exchanges and cooperation in art education in Ukraine: challenges and opportunities. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. 6: 2023 spe 001. URL: https://malque.pub/ojs/index. php/mr/article/view/1768.

8. 10 додатків для монтажу відео на телефоні. URL: https://bazilik.media/10-dodatkiv-dlia-montazhu-video-na-telefoni/.

РОЛЬ ЗМІ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Мокрій Д.Т.
аспірант 2 курсу, кафедра туризму, документних та міжкультурних комунікацій,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Палієнко С.В., к.і.н., доцент кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна»

У сучасному світі, що стрімко трансформується під впливом глобалізаційних, урбанізаційних та цифрових процесів, дедалі відчутнішою стає загроза втрати традиційних форм культурної самобутності. В умовах інтенсивних соціокультурних змін постає потреба у формуванні сталого культурного простору, що передбачає комплексне переосмислення функцій освіти, засобів масової інформації (ЗМІ), культурних інституцій і їхньої здатності впливати на збереження та відтворення національної ідентичності.

Особливої ваги у цьому процесі набувають ЗМІ як потужний комунікаційний ресурс, що здатен не лише транслювати культурні цінності, а й формувати суспільну свідомість, привертати увагу до проблем збереження нематеріальної культурної спадщини, а також сприяти її інтеграції в сучасний культурний дискурс [1, с. 63–64].

Нематеріальна культурна спадщина — як жива форма передачі історичної пам'яті, знань, обрядів, звичаїв, усної творчості та ремесел — потребує не лише охорони, а й активного залучення до культурного простору сучасного суспільства.

Сучасні засоби масової інформації (далі — ЗМІ) не лише інформують широку аудиторію про елементи спадщини, а й активно формують ціннісне ставлення до культурних традицій, заохочуючи участь громад у збереженні нематеріальних проявів культури. Також вони виконують низку важливих функцій у сфері збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини, які охоплюють як інформаційний, так і культурно-виховний аспекти:

– інформативна функція полягає у поширенні знань про традиції, обряди, свята, народні ремесла та інші елементи культурної спадщини. Через різноманітні формати медіа, а саме телевізійні програми, статті, подкасти, відеоблоги, засоби масової інформації доносять

до широкої аудиторії інформацію про особливості локальної та національної культури;

– освітня функція спрямована на формування у громадян, особливо молоді, культурної обізнаності, поваги до традиційної культури, а також інтересу до вивчення і збереження національної спадщини [2, с. 115]. Засоби масової інформації виступають інструментом культурного виховання та формування ідентичності;

– архівна функція реалізується через фіксацію та збереження елементів нематеріальної культурної спадщини у цифровому форматі (відео, аудіо, фото), що дозволяє документувати культурні практики та забезпечити їх доступність.

Цифрові технології, зокрема інтернет-ресурси та соціальні медіаплатформи (YouTube, Instagram, Facebook), значно розширили можливості поширення культурних об'єктів, що раніше обмежувалися межами локальних спільнот. Фото-, відео-, аудіо- та текстовий контент у цих медіа забезпечує широке представлення елементів нематеріальної культурної спадщини, сприяє їх популяризації серед міжнародної аудиторії та формує позитивний імідж національної культури на глобальному рівні [3].

Соціальні медіа стали майданчиком для взаємодії культурних організацій, митців, дослідників і ширших аудиторій, забезпечуючи пряму комунікацію та обмін знаннями. Наприклад, через відео- та фотоконтент на YouTube або Instagram можна продемонструвати процеси виготовлення народних ремесел, проведення традиційних свят або обрядів. Ці ресурси дозволяють залучати молодь та широкі верстви населення до активного ознайомлення з культурними надбаннями, навіть якщо вони проживають на іншому кінці світу.

У підсумку, ЗМІ відіграють стратегічну роль у процесах збереження, переосмислення та популяризації нематеріальної культурної спадщини, забезпечуючи її видимість і значущість у контексті сучасного медійного простору та глобалізованого світу [4].

Крім того, ЗМІ виступають впливовим інструментами культурної дипломатії, допомагаючи формувати позитивний імідж національних культур на міжнародній арені. Завдяки регулярному висвітленню культурних подій, фестивалів, виставок та документальних проектів, медіа не лише інформують, але й сприяють культурному обміну, що дозволяє різним націям краще розуміти і оцінювати інші культури.

Список використаних джерел

1. Аксьонова Н.В. Потенціал нематеріальної культурної спадщини в умовах глобалізації: стан і перспективи. *Географія та туризм.* 2019. Вип. 48. С. 62–73.

2. Левченко І.В. Роль ЗМІ в популяризації традиційної культури та нематеріальної спадщини. *Культурна спадщина і нові медіа: виклики та можливості*. Львів : Львівський національний університет, 2021. С. 112–124.

3. Культурна спадщина та цифрові технології. URL: https://reherit.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/Bila-knyga-3-Kulturna-spadshhyna-ta-tsyfrovi-tehnologii-.pdf (дата звернення: 7.04.2025).

4. Культурна дипломатія як інструмент формування іміджу держави. e-Pidruchniki.com. URL: https://epidruchniki.com/content/791_kyltyrna_diplomatiya_ yak_instryment_formyvannya_imidjy_derjavi.html (дата звернення: 07.04.2025).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

Олексюк О.В.
3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А.
кандидат історичних наук, доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Слід відзначити, що соціальна реклама в Україні наразі залишається відносно молодим напрямом у сфері суспільних комунікацій. До того ж статистичні дані свідчать, що вона є найменш розвиненою складовою маркетингових та суспільно-політичних комунікацій [1, с. 195].

Серед основних проблем розвитку соціальної реклами в Україні виділимо:

– Недостатнє фінансування та відсутність державної підтримки. В Україні соціальна реклама здебільшого фінансується громадськими організаціями, благодійними фондами, міжнародними донорами та волонтерами [2]. Державне фінансування таких кампаній є нерегулярним і недостатнім. Так, кампанії на кшталт «Допоможіть знайти дитину» або «Повітряна тривога» реалізуються завдяки підтримці міжнародних організацій та ІТ-спільноти, а не державних органів. Волонтерські проєкти, такі як «Повернись живим», змушені залучати кошти самостійно через краудфандинг.

– Відсутність системного підходу та стратегічного планування. Соціальні рекламні кампанії в Україні часто проводяться точково, без довгострокового планування, що констатує факт відсутності єдиної стратегії на державному рівні. Наприклад, кампанії на тему безпеки на дорогах «Збережи життя — притисни ремінь», мають тимчасовий ефект, оскільки не підкріплюються довгостроковими заходами.

– Низька залученість бізнесу. Комерційні компанії неохоче підтримують соціальну рекламу, оскільки вона не приносить прямого прибутку та відсутні податкові стимули для бізнесу, який фінансує соціальні ініціативи [6]. Для порівняння — у США та Великобританії діють програми корпоративної соціальної відповідальності (CSR), які заохочують компанії вкладати кошти у соціальні ініціативи [3, с. 123]. В Україні лише кілька великих компаній активно підтримують соціальну рекламу «Нова пошта» та «ПриватБанк» [4].

– Слабка ефективність традиційних каналів комунікації. Соціальна реклама на телебаченні та радіо має низький рівень залученості молодіжної аудиторії, а друкована реклама поступово втрачає актуальність. Традиційні білборди та плакати мають обмежений вплив на молодь, яка споживає інформацію переважно через смартфони.

Що можна запропонувати і які рішення слід приймати для підвищення рівня соціальної реклами? Наші пропозиції:

– введення податкових пільг для бізнесу, що фінансує соціальну рекламу;

– стимулювання партнерства між державою, бізнесом та громадськими організаціями;

– розробка загальнодержавної стратегії соціальної реклами;

– впровадження системного моніторингу ефективності соціальних кампаній;

– введення державних грантів для соціальних ініціатив;

– акцент на цифрових каналах: соцмережі, відеоплатформи, мобільні додатки;

– використання інтерактивного контенту (ігрові механіки, доповнена реальність).

Однією з основних перешкод для розвитку соціальної реклами, на нашу думку, є прагнення людей уникати труднощів і проблем. Це пояснюється тим, що значна частина населення України не хоче стикатися з соціальною рекламою, яка акцентує увагу на складних питаннях. Оскільки багато хто вже вважає своє реальне життя непростим, а будь-яка реклама викликає у них дедалі більше негативних емоцій.

Україна переживає складний час, проте слід дивитися вперед та спрямувати максимальні зусилля на розвиткові соціальної реклами, яка є вагомим чинником суспільного життя держави [5]. Тому ми вбачаємо наступні перспективи для розвитку соціальної реклами в Україні:

– використання цифрових технологій та Big Data, що дає можливість створення персоналізованої соціальної реклами на основі аналізу даних про поведінку користувачів та використання штучного інтелекту для таргетованого розповсюдження;

– розвиток інтерактивного та вірусного контенту. Соціальна реклама, створена у форматі відеоблогів, інтерактивних роликів або челенджів, має більший шанс стати вірусною;

– розвиток партнерства між державою, бізнесом та громадськістю, що дає можливість залучення компаній до фінансування соціальної реклами через корпоративну соціальну відповідальність та проведення спільних ініціатив держави та громадських організацій [6, с. 57];

– запровадження законодавчих ініціатив для стимулювання соціальної реклами, серед яких — введення обов'язкових квот на соціальну рекламу у ЗМІ та спрощення бюрократичних процедур для соціальних кампаній.

Загалом в Україні ж розвиток соціальної реклами гальмується через недосконале законодавство, яке нечітко визначає її межі та механізми фінансування. Це, своєю чергою, сприяє її використанню в комерційних або політичних цілях, що суперечить самій ідеї такої реклами та підриває довіру суспільства.

На жаль, соціальна реклама в Україні досі не набула статусу важливого соціального інституту, який би отримував державну підтримку в організаційному, фінансовому та матеріально-технічному аспектах [7, с. 74]. Тому для ефективного розвитку цієї сфери необхідно вдосконалювати чинне законодавство, а також запроваджувати чіткі стандарти, які сприятимуть створенню дієвої та якісної соціальної реклами.

Попри виклики, соціальна реклама в Україні має великий потенціал для розвитку. Вона відіграє важливу роль у мобілізації суспільства, особливо під час війни. Основними проблемами залишаються недостатнє фінансування, відсутність стратегічного підходу та низька інтеграція бізнесу [8, с. 82].

Однак перспективи розвитку є значними, особливо завдяки цифровим технологіям, вірусному контенту та партнерствам між

різними секторами. Впровадження сучасних методів комунікації та державної підтримки дозволить зробити соціальну рекламу в Україні більш ефективною та впливовою.

Список використаних джерел

1. Клос Л., Джавадян О.-М. Соціальна реклама як приклад сучасної практики соціальної роботи в Україні. *Social Work and Education*. Vol. 8, № 2. 2021. С. 190–203.

2. Курбан О.В. Соціальна реклама: держзамовлення, ринок маркетингових комунікацій чи сфера громадянської відповідальності суспільства? *Дзеркало тижня*. 2007. № 16 (28 квітня — 11 травня).

3. Слушаєнко В.Є. Соціальна реклама: світовий досвід та українські реалії. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць.* 2009. № 4. С. 122–126.

4. Гасаненко Н. Як оцінювати ефективність соціальної реклами. 2005. URL: www.oca.com.ua/artic/a10.pdf .

5. Тимошенко А.Л. Соціальна реклама в Україні: аналіз впливу на формування позитивно спрямованої поведінки молоді. URL: http://ukr-socium. org.ua/Arhiv.

6. Гнатовська Д.О., Мунтян І.В., Євтушок О.В. Соціальна реклама в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку. *Економіка харчової промисловості*. Т. 12. Вип. 2/2020. С. 55–62.

7. Олтаржевський Д.О. Соціальна реклама : навч. посібник. Київ : Центр вільної преси, 2016. 120 с.

8. Лященко А.В. Функціонування реклами в соціокультурних умовах сучасного суспільства. *Держава та регіони*. 2012. № 4. С. 81–83.

КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ

П'ятницький Н.М.
3 курс, група ПР-22-1, спеціальність «Філологія (переклад)»,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
Науковий керівник: Медведенко С.В., ст. викладач,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна»

В даній тезі розглядається комп'ютерний сленг як частина цифрової культури, його адаптація в українській мові та виклики, що виникають при перекладі і сприйнятті термінів у різних культурних контекстах. Запропоновано стратегії для подолання непорозумінь у міжкультурному спілкуванні.

Комп'ютерний сленг — це неформальні мовні одиниці, що виникають у сфері інформаційних технологій, зокрема в онлайн-середовищі, серед програмістів, геймерів, користувачів соціальних мереж тощо [1, с. 229].

Комп'ютерний сленг виник з появою електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) у США у 1940–50-х роках. З розвитком ЕОМ в Україні також почала формуватися специфічна мова, якою спілкуються комп'ютерні професіонали. Технічні спеціалісти почали створювати власні скорочення, абревіатури та жаргон для швидшого спілкування та обміну знаннями. Ці слова були технічними, а згодом і жартівливими або іронічними, що притаманне будь-якому професійному середовищу [1, с. 230].

Із розвитком інтернету та масовим поширенням комп'ютерів у побуті, сленг почав виходити за межі професійного середовища. Він став елементом молодіжної субкультури, особливо в середовищі геймерів, хакерів, програмістів і користувачів форумів. Англійська мова, як домінантна в IT-сфері, стала основним джерелом нових сленгових термінів [1, с. 231]. Однією з яскравих форм комп'ютерного сленгу є Leet speak (1337) — стиль письма, у якому літери замінюються на цифри або символи (наприклад, «h4x0r» замість «hacker»). Цей стиль був популярний у геймерському середовищі 2000-х роках. Його складність сприйняття робило його своєрідним маркером «належності до спільноти» [1, с. 232].

В українській (як і в інших) мовній спільноті комп'ютерний сленг адаптувався до національного контексту: англомовні терміни змінювалися фонетично та морфологічно (наприклад, «флешка», «прошивка», «глючить», «завис»), іноді отримуючи нові значення, властиві лише локальній культурі. Ці трансформації часто супроводжуються гумором, іронією або емоційним забарвленням [2].

В сленгу часто застосовується транслітерація або зміна орфографії, що робить слово «ближчим» до звучання: наприклад, чатитися, лайкати, треш, рейд. У деяких випадках слова набувають нових значень, наприклад, флуд означає не просто «потік», а беззмістовне повідомлення у чаті. А слово «токсик» означає не просто шкідливу речовину, а людину, яка поводиться агресивно в онлайн-середовищі [3].

Поява соціальних мереж, мемів, чатів і стрімінгових платформ значно пришвидшила зміну сленгових форм. Нові слова часто виникають у відповідь на інтернет-тренди, вірусні явища, або як реакція на специфічні події (наприклад, «рейдж», «бан», «шиперити», «кринж», «флекс» тощо) [3].

Більшість термінів у комп'ютерному сленгу є нетривалими — вони швидко застарівають або трансформуються, залежно від технологічних змін (наприклад, зникнення терміну «дискетка» разом із самими дискетами). Водночас деякі слова (як-от «лайк», «хак», «баг») стали частиною повсякденної мови навіть поза ІТ-сферою [3].

У міжкультурній комунікації комп'ютерний сленг часто викликає труднощі навіть у досвідчених користувачів. Типовими проблемами розуміння комп'ютерного сленгу є:

1. Сленг може бути незрозумілим для людей, які не знайомі з темою або належать до іншої мовної культури.

2. Варіативність значень у різних країнах або субкультурах.

3. Наявність культурно зумовлених асоціацій або гумору, що не підлягає буквальному перекладу [2, с. 50].

Шляхи подолання бар'єрів:

1. Розробка словників комп'ютерного сленгу.

2. Використання контекстного перекладу та адаптації.

3. Освітні ініціативи щодо цифрової грамотності та міжкультурної комунікації [2, с. 52].

Висновок. Комп'ютерний сленг є важливою частиною цифрової культури, а також є важливою частиною сучасної мови, але водночас створює бар'єри в міжкультурній комунікації. Успішне подолання цих бар'єрів вимагає лінгвістичної гнучкості, культурної чутливості та освітньої підтримки. Комп'ютерний сленг відображає розвиток комп'ютерних технологій, що постійно змінюється, тому нові слова та вирази з'являються регулярно, що відбиваючись у сучасному способі спілкування людей.

Список використаних джерел

1. Бровко К. Вплив інтернет-сленгу на розвиток пізнавальної активності студентської молоді до вивчення іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних-наук*. 2022. Т. 1. Вип. 48. С. 229–233. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-35 (дата звернення: 06.04.2025).

2. Польовик Д.В. Актуалізація комп'ютерного сленгу в мові українських видань. *«Південний архів» (філологічні науки)*. 2023. № 92. С. 46–52. DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2023-92-5 (дата звернення: 06.04.2025).

3. Словник internet-сленгу. Інформаційно-пізнавальне видання. URL: https:// cnt.sumy.ua/wp-content/uploads/internet-terminy-44.pdf (дата звернення: 06.04.2025).

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В КОНТЕКСТІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Попович О.В.
3 курс, група ПТБ 1/с-2023,
спеціальність «Підприємництво та торгівля»,
Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу.
Науковий керівник: Олійник Т.М., ст. викладач,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
викладач,
Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу.

У зв'язку з інтеграцією України до Європейського освітнього простору актуальності набуває проблема формування кроскультурної компетенції випускників вузів, що виявляється у здатності вільно орієнтуватись у складних соціокультурних обставинах, здійснювати повноцінні контакти з представниками інших країн і культур у різних сферах людської діяльності, здійснювати обмін досягненнями культур, налагоджувати безпосередні контакти між державними інститутами та суспільними рухами різних країн, співпрацювати у міжнародних наукових, культурних, творчих, соціальних проектах та активно реалізовувати особистісний потенціал у професійній та творчій діяльності.

Відзначено, що світ нині об'єднаний турботою про виховання громадянина всієї планети. Інтенсивно розвивається американський освітній простір, спрямований на створення глобальної освіти людини незалежно від місця її проживання. Розуміння того, що сучасна освіта має стати міжнародною, спрямовано на розвиток здатності молоді оцінювати явища з позиції іншої людини, різних культур. Міжнародна освіта розглядається як наукова та прикладна соціально-педагогічна діяльність. Що її основне завдання полягає у вихованні особистості, здатної до міжкультурного діалогу. Такий напрям освіти створює умови для кроскультурного навчання, результатом якого є формування здібності молодої людини сензитивно і компетентно взаємодіяти в різних культурних контекстах. Встановлено, що основну мету і результат кроскультурного навчання становить формування готовності особистості до кроскультурної взаємодії.

Встановлення кроскультурних відносин із країнами зарубіжжя, участь у культурно-освітніх програмах вимагають від сучасної освіти певної відповідальності за підготовку фахівців, яка виявляється у мобільності студентів та викладачів. Необхідність спілкування,

потреба у взаєморозумінні та продуктивній співпраці, у свою чергу спонукають до міжкультурної комунікації, яку неможливо реалізувати без володіння практичними знаннями, вміннями та навичками спілкування, що спонукає до пошуку ефективних підходів у процесі навчання різних дисциплін.

Кроскультурні тенденції в освіті, економіці та політиці, а також в інших сферах людської діяльності посилюються в XXI столітті. Ці тенденції передбачають розвиток і формування гармонійної та всебічно розвинутої особистості, яка повинна прагнути до активної реалізації свого творчого потенціалу, крім того, сучасність потребує досить високого рівня виконання фахівцями різних галузей своїх професійних функцій.

Підвищений інтерес науковців до проблеми професійної підготовки студентів економічних спеціальностей зумовлений потребами розв'язання ряду суперечностей між:

– невідповідністю усталеної практики професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей та необхідністю підвищення її ефективності;

– сучасним станом професійної підготовки майбутніх фахівців у пізнавальній діяльності студентів, підвищення рівня їх активної самостійності, забезпечення суб'єктних відносин;

– обсягом професійно-значущої інформації та навчальним часом, відведеним на її засвоєння навчальними планами;

– реальним і необхідним рівнем готовності викладачів до підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців;

– недостатньою сформованістю міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін.

Процес підготовки нового покоління фахівців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток, потребує зростання якості освітніх послуг і докорінного оновлення професійної підготовки. Необхідність виконання Закону України «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта» зумовлюють потребу здійснити аналіз та узагальнити провідні сучасні аспекти професійної підготовки студентів непедагогічних спеціальностей. Теоретичні висновки повинні узагальнити досвід сучасної професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей та педагогічної науки з метою підвищення пошуку її ефективності та конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринку праці.

Проблеми професійно-економічної освіти наразі призвели до дефіциту кваліфікованих кадрів, які здатні після здобуття відповід-

ного освітньо-кваліфікаційного рівня знайти своє місце на ринку праці, адаптуватися в умовах швидкоплинної, невизначеної національної економіки, розв'язувати складні сучасні задачі підприємства на високому професійному рівні. Зміна середовища умов життєдіяльності майбутніх фахівців економічного профілю вимагає зміни технологій та інструментарію їхньої професійної підготовки.

Розбудова національної економіки на макро- і мікро рівні значною мірою залежить від рівня підготовки кадрів: менеджерів, економістів, бухгалтерів і фінансистів, логістів і маркетологів тощо. Світовий досвід бізнесу і трансформація економічних перетворень доводить, що на рейки має стати випереджувальна освіта. Це усвідомлюється освітянами, але перехід від запізнюючої освіти здійснюється повільно або фрагментарно. Практика свідчить, що навчання таким галузям економічної науки і за спеціальностями, як логістика, менеджмент, маркетинг, інформаційні системи в менеджменті, рекламна діяльність, подекуди відбувається не за цілями випереджувальної освіти. Отож, маємо проблему розбудови технологій навчання економічних дисциплін на шляху переорієнтації економічної освіти на випереджувальну основу.

Вдосконалення вищої економічної освіти вимагає врахування у навчанні економічних дисциплін не тільки сучасних тенденцій розвитку економічних процесів та досягнень, а й вимог до організації навчання, що відповідає потребам економічних перетворень, входження до Європейського освітнього простору та гуманізації освіти. Удосконалення всіх ланок освіти диктується змінами, що відбуваються в науці, техніці, виробництві, які зумовлюють необхідність постійного підвищення кожним громадянином України своїх загальноосвітніх, економічних, технічних, екологічних та інших знань, умілого та ефективного їх застосування в усіх сферах виробництва. Тому, можна констатувати, що питання розвитку вищої економічної освіти у нашій державі залишається на периферії інтересів суспільства третього тисячоліття і економічної науки.

Сьогодні відбувається, передусім, серйозна зміна цілей освіти, а звідси, і критеріїв ефективності. Не якість знань, як така, і тим більше не обсяг засвоєних знань і вмінь, а розвиток особистості, реалізація унікальних людських можливостей, підготовка до складностей життя стають провідною ціллю освіти, яка виходить далеко за межі конкретного предмету. Наша система вищої економічної освіти поки все ще орієнтована на знання, уміння й навички як кінцеву ціль, як результат. Рівень знань слугує основним критерієм в оцінюванні

студентів в процесі навчанні та отриманні фахової підготовки за його підсумками у вищих навчальних закладах.

Орієнтація на особистісний підхід у навчанні означає, що педагогічні впливи мають спиратися на синтез видобутих психологічною та педагогічною наукою закономірностей будови, функціонування та розвитку особистості. Набуває сили самоврядування як сукупність виховних заходів на рівні навчального закладу, факультету. Ми бачимо проблему перебудови навчальновиховного процесу у вищих закладах освіти з наголосом на виховання фахівця в контексті особистісно — орієнтованої парадигми навчання — ненасильницьке, вільне виховання молодої людини в процесі здобуття нею професійної освіти.

Поступово усвідомлюється необхідність переходу від масового до диференційованого навчання. Реалізується принцип варіативності, який дає можливість педагогічним колективам навчальних закладів вибирати і конструювати педагогічний процес за любою моделлю.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку економічної освіти в Україні. *Освіта України*. 2004. № 6. С. 4–5.

2. Смущенко І.А. Крос-культурна грамотність як невід'ємний компонент іншомовної освіти студентів економічного профілю. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2014. Вип. 42. С. 313–316.

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ЮНАЦТВА

Ракуцький А.С.
3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А.
кандидат історичних наук, доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Волинська обласна бібліотека для юнацтва (ВОБЮ) надає довідково-бібліографічне обслуговування як у традиційному оперативному форматі «запит-відповідь», так і шляхом виконання складних письмових довідок, що є платною послугою (дистанційне обслуговування). З 2014 р. по 2024 р. кількість таких довідок «на замовлення користувачів» перевищила 6526. ВОБЮ сформувала значну базу

комп'ютерних файлів довідок, яка налічує понад 1617 записів (за останні 10 р.). У разі повторного тематичного запиту бібліографічний список може бути роздрукований або скопійований без змін, чи доповнений актуальною бібліографічною та фактографічною інформацією відповідно до запиту. Окрім того, бібліотека надає послуги щодо «Складання та редагування бібліографічних посібників».

Варто відзначити тенденцію до зменшення кількості нескладних бібліографічних довідок, водночас значно ускладнюються запити користувачів. Це свідчить про зростання довіри до професіоналізму бібліографів, але, з іншого боку, відображає зниження рівня інформаційної культури користувачів, їхніх навичок самостійного пошуку релевантної інформації та задоволення власних інформаційних потреб. Сучасне інформаційне середовище сприяє формуванню нової стратегії розвитку бібліотеки, яка виходить за межі її фізичного простору обслуговування.

Впровадження телекомунікаційних засобів зв'язку дозволило наблизити бібліотечні послуги до читачів, які перебувають поза межами закладу. З 2011 р. у бібліотеці функціонує сервіс «Дистанційне бібліографічне обслуговування», що надає віддаленим користувачам доступ до бібліографічної інформації завдяки базам електронних ресурсів та розширенню онлайн-мережі. З 2014 по 2024 рр. цією послугою, яка здійснюється через електронну пошту бібліотеки (voub@ukr.net), скористалося понад 1617 осіб [1, с. 299]. На відміну від сервісу «віртуальна довідка», поширеного в багатьох бібліотеках, дистанційне бібліографічне обслуговування орієнтоване на обслуговування конкретного віддаленого користувача. Воно передбачає можливість діалогу для уточнення теми, мети запиту, а також вже відомих користувачеві інформаційних ресурсів. У подальшому надається послуга електронної доставки документів, що дозволяє замовляти копії друкованих документів із фондів бібліотеки. Це можуть бути статті з журналів і збірників, фрагменти монографій (до 40 сторінок) чи власні електронні ресурси бібліотеки. Також існує і так зване індивідуальне обслуговування користувачів (постійне), учасниками якого є, в більшості випадків, науковці та викладачі Волині. Серед них: Конон Н.Г., Дем'янюк О.Й., Бундак О.А., Понєдєльник Л.А. та інші. Термін виконання довідок зазвичай становить від одного до п'яти робочих днів у порядку надходження запитів, що відповідає вимогам Закону України «Про доступ до публічної інформації» [2].

Система інформаційно-бібліографічного обслуговування (ІБО) зазнала суттєвих змін і продовжує розвиватися, залишаючи в основі

диференційований підхід. Поряд із традиційними елементами, такими як Дні інформації, Дні спеціаліста, інформаційні списки, перегляди та бібліографічні огляди, впроваджено створення сучасних електронних інформаційних продуктів. Серед них — добірки бібліографічних і вебліографічних матеріалів, аналітико-інформаційні видання, електронні презентації та повнотекстові документи, які можуть бути використані на практиці. Додатково проводяться презентації баз даних і вебсайтів, які допомагають користувачам освоювати основи Інтернет пошуку. Традиційні бібліотечні заняття з відвідувачами були доповнені новими педагогічними методиками та формами: навчання основам комп'ютерної грамотності, роботи в Інтернеті, створення веб-сайтів тощо. ВОБЮ надає додаткові платні послуги, зокрема можливість навчання та роботи на комп'ютері та в мережі Інтернет, роздрук, набір й сканування текстів і фото. Щорічно послуг з використанням комп'ютерної техніки, надається на суму понад 26 тис. грн.

Працівники відділів автоматизації та інформаційно-бібліографічної роботи активно займаються методичною діяльністю, спрямованою на впровадження інноваційних технологій у діяльність бібліотек області, а також поширенням електронних копій документів.

Відділи бібліотеки активно займаються видавничою бібліографічною діяльністю. Одним із основних проєктів є серія бібліографічних дайджестів «За сторінками підручника XXI століття». Його головна мета — подати узагальнену інформацію з певних тем, на які є постійний попит читачів Бібліотеки, але коло публікацій з яких досить обмежене. Основні споживачі дайджестів — учні закладів загальної освіти, студенти ЗВО, усі, хто виявляє інтерес до тем, що висвітлюються у виданнях.

Від оголошення на сайті подано гіперпосилання до виданих бібліографічних дайджестів. Ця серія започаткувала напрямок, який розширює коло читання учнів та студентів згідно з освітніми програмами та спрощує пошук документів для науково-дослідницьких робіт. Тут присутні різнопланові посібники: «Віртуальні навігатори мовного всесвіту», «Життя у французькому стилі», «Німеччина: презентуємо країну», «Панорама Polska» тощо.

Цей жанр є надзвичайно ефективним для висвітлення актуальних педагогічних проблем, коли підготовлено методико-бібліографічний аналітико-реферативний матеріал на конкретну тему. Всі видання серії «Інформаційний простір освіти» сприяють глибокому розумінню та поширенню знань у сфері освіти [3]. Дана серія доступна

в друкованому та електронному форматах, включає видання, краєзнавчі бібліографічні та вебліографічні посібники: «Бути громадянином», «Жіноча гілка волинського письменства», «Вчені Волині»...

З початком повномасштабного вторгнення започатковано нову серію «Інформаційний бібліографічний фронт», яка налаштована на інформування громадян про хід, події та наслідки цієї страшної війни XXI століття [4].

Методико-бібліографічний дайджест «Бібліотека Нової української школи» з серії «Інформаційний простір освіти» розглядає організацію роботи шкільної бібліотеки в умовах Нової української школи (НУШ) у текстовому та бібліографічному форматах. Такі видання часто готуються до нових навчальних курсів. Наприклад, методико-бібліографічний дайджест «Проєктування виховної системи в умовах НУШ» був виданий для курсу, що організовувався у Волинському ІППО, з яким ВОБЮ має угоду про співпрацю. Інновацією в багатьох бібліографічних дайджестах, зокрема тих, що спрямовані на організацію практичної роботи та навчання, є додавання електронних повнотекстових документів, рекомендованих у посібниках.

Користувачі можуть отримати будь-який із цих документів через електронну пошту ВОБЮ (voub@ukr.net) або безпосередньо в бібліотеці, скопіювавши матеріал на свій електронний пристрій. Електронний варіант цих видань дозволяє користувачам використовувати їх в будь-якій бібліотеці або школі за наявності комп'ютера. Інформаційна підтримка освіти завжди була і залишається пріоритетом для бібліотеки.

Постійну бібліографічну допомогу отримують також вчителі ЗОШ, а важливі педагогічні проблеми знаходять своє відображення в бібліографічних посібниках. Наприклад, дайджести «Сучасні підлітки. Які вони?...», «Шкільне самоврядування: проблеми становлення та досвід», «Насильство як соціально-психологічна проблема суспільства». Багато користувачів бібліотеки, переважно педпрацівники, активно поповнюють власні електронні бібліографічні архіви. Вони регулярно отримують актуальну інформацію за визначеними темами чи проблемами в електронному форматі, що сприяє їхній професійній діяльності.

Модернізація бібліографічної служби бібліотеки та всіх напрямів її діяльності значною мірою обумовлена впровадженням сучасних ІТ у бібліотечні процеси. Сучасні підходи до організації бібліографічної діяльності передбачають використання електронних ресурсів, доступ до Інтернету, розширення комунікаційних каналів

і врахування рівня підготовки користувачів. Однак, незалежно від форми бібліографічного обслуговування, ключовою залишається вимога забезпечення високої якості наданих послуг і створюваних бібліографічних продуктів, а також орієнтація на індивідуальні потреби користувачів. Варто пам'ятати, що технологічні інновації є лише основою для побудови стійких і результативних взаємовідносин із користувачами — як індивідуальними, так і груповими. Головним залишається дотримання особистісно-орієнтованого підходу, що сприяє задоволенню інформаційних потреб і підвищенню ефективності взаємодії з читачами.

Список використаних джерел

1. Ількевич Н. Форми дистанційного бібліографічного обслуговування користувачів Волинської обласної бібліотеки для юнацтва. *Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу :* матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, присвяч. 20-ти річчю ін-ту (м. Луцьк, 21–22 травня 2020 р.) / упоряд.: О.А. Бундак, Т.Й. Жалко, Н.Г. Конон. Луцьк, 2020. С. 298–299.

2. Про доступ до публічної інформації : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text (дата звернення: 25.03.2025).

3. Волинська ОБЮ. «Серія. Інформаційний простір освіти». URL: https://sites.google.com/view/bibliographlutsk/% D1%81%D0%B5%D1%8.

4. Сороко Н.В. Роль інформаційної культури в удосконаленні професійної компетентності вчителів. *Електронне наукове фахове видання схвалено Вченою радою Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (Протокол № 8 від 30 жовтня 2006 р.). 2007. Вип. № 4. URL: http://www.ime.edu-ua.net/em4/emg.html (дата звернення: 20.03.2025).

ФЕЙКОВІ НОВИНИ ЯК НОВА ПАНДЕМІЯ. ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ

Ухтомський А.О.
кандидат богослов'я, доцент,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-1764-1136

Явище фейкових новин з'явилося давно. Ще у 44 до Р. Х. римський правитель Октавіан Август намагався дискредитувати конкурента Марка Антонія, поширивши чорну пропаганду, вигравіруавши на монетах текст про те, що Антоній ігнорував традиційні

римські цінності, був одержимий Клеопатрою, та завжди був п'яним... Сьогодні поширення фейків перетворилося на соціальну загрозу завдяки швидкому розвитку ЗМІ та електронних технологій.

Дослідники з Університету Південної Каліфорнії Ян Андерсон та Венді Вуд з'ясували, що поширенню фейкових новин сприяє внутрішня природа соціальних медіа, «яка заохочує користувачів формувати звички ділитися новинами, що залучає інших і привертає соціальне визнання» [1]. Велику роль у процесі поширення фейкових новин відіграють не лише люди, а й облікові записи ботів, які автоматично створюють і доставляють фейковий контент.

В Кореї існує дві найбільші платформи, Naver і Kakao, що вживають заходів для запобігання фейковим новинам. Naver — це найбільша пошукова платформа в Південній Кореї, що працює з 1999 р. їй належить майже 80% пошукового ринку країни. Компанія Naver (https://www.naver.com/) створила та впровадила політику захисту молоді, щоб допомогти молоді вирости здоровими особистостями.

Компанія запобігає доступу молодих людей до шкідливої інформації через встановлення та застосування окремих пристроїв автентифікації, щоб запобігти доступу молоді до шкідливої для молоді інформації без будь-яких обмежень, і вживає превентивних заходів для запобігання впливу молоді до шкідливої інформації. Також проводяться тренінги для інформаційно-комунікаційних працівників щодо законів, пов'язаних із захистом молоді, і стандартів санкцій, як реагувати на виявлення шкідливої інформації та процедур повідомлення про порушення. Naver залучає професійний персонал для надання консультацій і вирішення скарг, викликаних шкідливою інформацією для молоді, щоб запобігти поширенню шкоди.

Користувачі можуть вимагати консультації щодо збитків та розгляду скарг по телефону або електронною поштою.

В 2021 р. Naver скасовує «швидко зростаючі терміни пошуку». Було визнано, що побічні ефекти були більшими, ніж початкова мета надання інформації про різні інтереси користувачів. Було багато випадків зловживань, які суперечать початковій меті, наприклад, рекламні ключові слова піднімаються на вершину пошукових термінів у реальному часі або слова, пов'язані з конкретними політичними питаннями, концентруються в пошукових термінах. Naver пояснив, що вони продовжуватимуть досягати популярної мети пошукових термінів — повертати дані про пошукові слова, отримані від користувачів, як цінну інформацію, яку користувачі зможуть використовувати через «Лабораторію даних». З вересня 2022 року

компанія покращила доступність сторінки збору інформації про виправлення та почала запобігати поширенню фейкових новин, вміст яких відрізняється від фактів, збираючи та надаючи виправлення, спростування та майбутні звіти.

Пошукового портал Kakao (https://www.kakaocorp.com/page/), що також має декілька додатків також регулює дописи та видавців, чий вміст вважається неправдивим серед дописів, які видають себе за або викрадають назву медіа-компанії чи позицію медіа-компанії через свою власну операційну політику.

Крім того, незважаючи на те, що Kakao не уточнював, що це фейкові новини, з липня 2014 р. портал повідомив, що фільтрує шкідливий контент, зокрема фейкові новини, за допомогою технології штучного інтелекту (ШІ)

У випадку KakaoTalk, яка є відкритою платформою, практично неможливо попередньо цензурувати фейкові новини або шахрайство з видаванням себе за іншу особу через можливість порушення конфіденційності. Розглядається якомога швидше, і санкції накладаються відповідно до внутрішньої політики.

Ситуація в Кореї щодо поширення фейків дещо краща завдяки саморегулюванню основних порталів.

Приклад корейського інформаційного агентства Йонап (Yonhap News) зі збору персональної інформації згідно «Закону про сприяння використанню інформаційно-комунікаційних мереж і захисту інформації» (набув чинності 28 жовтня 2024 р.).

Компанія збирає особисту інформацію для реєстрації членства, консультації клієнтів, подання заявки на обслуговування тощо.

Загальний член має зареєструватися та використовувати такі служби: ідентифікатор, пароль, ім'я, псевдонім, стать, рік народження, електронна пошта, статус отримання електронної пошти, інформація про автентифікацію підписки. Також він має надсилати інформаційний бюлетень (необов'язково): електронну пошту, сфери інтересів.

Збір особистої інформацію відбувається через веб-сайт, у письмовій формі, факсом, телефоном, електронною поштою. Наступна інформація може автоматично генеруватися та збиратися під час використання веб-сайту ПК та мобільного веб-сайту/програми: записи про використання служби, такі як IP-адреса, файли cookie, дата й час відвідування, записи про використання служби та записи про неналежне використання, а також інформація про пристрій.

Таким чином інформаційне агентство забезпечило себе зворотнім зв'язком, примусовим та на добровільній основі задля іденти-

фікації споживачів й уникнення несправжніх споживачів. Що стосується пошукових порталів Naver та Kakao, вони мають систему відстежування й захисту від фейків, які працюють на законодавчій основі, задля уникнення дезінформації перш зі все із сусідньої Північної Кореї. Цю законодавчу та збройну ініціативну можна перейняти, зокрема у наш час російської агресії в Україні.

Список використаних джерел

1. Anderson I.A., Wood W. Sharing of misinformation is habitual, not just lazy or biased. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2023. Vol. 120. № 4. URL: https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2216614120 (дата звернення: 10.04.25).

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ КРОС-КУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Чайка А.Ю.
3 курс, група ПТБ 1/нс-2022,
спеціальність «Підприємництво та торгівля»,
Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу.
Науковий керівник: Олійник Т.М., ст. викладач,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
викладач,
Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу.

Переорієнтація на фундаментальні цінності світової культури в поєднанні із збереженням національної самобутності в зв'язку з інтеграцією України в світовий освітянський простір, стосунки людей, які належать до різних культур у полікультурному суспільстві, спонукають людей до формування готовності жити в умовах цього середовища, і саме вища освіта закладає основи готовності майбутніх фахівців жити й ефективно працювати в полікультурному просторі, вести міжкультурний діалог, духовно збагачуватися під впливом інших різноманітних культур та водночас зберігати свою внутрішню неповторність.

Глобалізація сучасного світу та стрімкий розвиток міжнародних зв'язків у всіх галузях суспільного життя, що вимагає розуміння культур різних народів, їхніх національних традицій, особливостей полі культурного світу та вміння жити в ньому, зумовлює потребу формування загальнокультурної компетентності студентської молоді.

Загальнокультурна компетентність визначається вченими як професійно значуща інтегративна якість особистості, її здатність

взаємодіяти з представниками інших культур в умовах полікультурного суспільства, яка ґрунтується на сукупності знань, умінь, навичок, світоглядних уявлень, ціннісних орієнтацій та досвіді, що виявляється в розумовій культурі, загальній ерудиції, культурі спілкування та дозволяє ефективно здійснювати професійну діяльність [1, с. 15].

Загальнокультурна компетентність є картиною світу людини, яку становить система універсальних елементів культури суспільства (загальнопоширені знання та уявлення, що накопичені протягом багатьох століть) та вміння особистості користуватися такими знаннями. Таким чином, основною метою формування загальнокультурної компетентності є не лише засвоєння обсягу знань та вмінь, а оволодіння зразками культури людства та вміння використовувати цей культурний досвід у взаємодії з іншими членами суспільства.

Незважаючи на розширення інформаційно-комунікативних зв'язків студентської молоді та глобалізацію суспільства, на практиці далеко не всі студенти усвідомлюють національно-культурні особливості як власної, так і інших культур. Вивчення інших культур — це ціннісний педагогічний ресурс, який допоможе студентам уникнути численних непорозумінь, що можуть виникнути під час крос-культурної комунікації.

Безсумнівно, культурний бар'єр може стати реальним фактором, що перешкоджає взаєморозумінню учасників комунікації і щоб його подолати, необхідна підготовка студентів до реального спілкування іноземною мовою з носіями мови. Лінгвокраїнознавчий та між культурний аспект є вкрай важливими і пріоритетними у навчанні іноземної мови.

Комунікативна поведінка є невід'ємною частиною національної культури. Знання норм і традицій спілкування народу дозволить учасникам мовленнєвого акту, які належать до різних національних культур, адекватно розуміти й сприймати один одного, сприятиме ефективній між культурній комунікації.

Найефективніше комунікація відбувається завдяки поєднанню знань, навичок і умінь, а також з інформацією культурологічного характеру, до складу якої входять ознайомлення з особливостями вербального і невербального спілкування, зі способом життя і стилем мислення.

Сформованість загальнокультурної компетентності визначає активну життєдіяльність здобувачів освіти, їхню здатність орієнтуватися в різних сферах соціального й професійного життя, гармонізує внутрішній світ і відносини з соціумом. Перехід від традиційної

до особистісно-орієнтованої парадигми освіти підвищує значущість цієї інтеграційної якості особистості, оскільки суспільству потрібні активні, компетентні фахівці, здатні самостійно ухвалювати рішення та брати на себе відповідальність за їх реалізацію, ставити цілі й конструювати шляхи їх досягнення.

Таким чином, включення в навчальний процес елементів кроскультурної комунікації сприяє формуванню загальнокультурної компетентності здобувачів освіти, включенню їх у міжкультурний діалог, усвідомленню себе громадянами світу. Завдяки цьому досвіду студентська молодь вчиться розуміти, як функціонує культура та мова; усвідомлює культурні відмінності, тісний зв'язок між культурою та комунікацією; дізнається про труднощі та бар'єри, що виникають під час міжкультурної взаємодії; вчиться аналізувати свої почуття, емоції, стереотипи, хибні уявлення, невірне сприйняття представників іншої культури; виробляє продуктивні шляхи функціонування в полікультурному просторі.

Список використаних джерел

1. Несвірська Т.В. Формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Житомир, 2012. 20 с.

СЕКЦІЯ 4

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ

ТРАНЗИТ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ З АРМІЙСЬКОГО ДО ЦИВІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРЕЗ ВИЩУ ОСВІТУ

Батаєва К.В.
доктор філософських наук, професор кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4628-4817
Артеменко А.Б.
PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9924-7411

Українські військові, які залишили армійську службу під час або після війни, можуть стикатися з різними проблемами транзиту (переходу) до цивільного життя. Багато хто з них відчуває почуття втраченої мети, тому їм важче адаптуватися до соціальної дійсності; ці переживання часто можуть бути пов'язаними з певними проблемами психічного здоров'я, включаючи тривогу, депресію, зловживання алкоголем тощо [1–7]. Однак навчання у закладах вищої освіти може допомогти ветеранам пришвидшити пристосування до соціального життя, отримати нову спеціальність та реадаптуватися до різних контекстів існування в українському суспільстві. Мета цієї статті — продемонструвати переваги й складнощі, з якими стикаються українські ветерани під час транзиту з військового до цивільного середовища через вищу освіту.

Військове та цивільне життя мають свою специфіку та культурні розбіжності. Вища освіта стимулює студентів до автономії та незалежної навчальної роботи, тоді як армія сфокусована на контролі

за військовослужбовцями та заохоченні колективних (а не індивідуальних) зусиль задля досягнення певних військових цілей [8]. Існують різноманітні ризикові ситуації, пов'язані з процесом адаптації студентів-ветеранів до університетського середовища. Йдеться про можливу невідповідність ціннісно-поведінкових систем ветеранів та решти студентів, які вступили до вишу одразу ж після школи, наслідком чого може стати їхнє взаємне відторгнення; про недостатню успішність ветеранів, які під час служби в армії могли втратити шкільні навички навчання тощо. Культурний розрив між армією та університетським життям може сприяти розвитку тривожних станів та невпевненості ветеранів-студентів на перших етапах їх навчання у закладах вищої освіти. Послабленню цих ефектів може сприяти створення в українських університетах товариського середовища, коли адміністрація, викладачі та студенти будуть намагатися сумлінно ставитися до студентів-ветеранів, поважаючи їх гідність і честь.

Розглянемо деякі проекти західних теоретиків щодо сприяння адаптації студентів-ветеранів до університетського середовища. В працях Е. Кемпбела, Л. Зінгера, А. Коена [9–11] представлено концепцію когортного навчання ветеранів, націленого на створення автономних груп студентів-ветеранів. Обґрунтуванням для створення таких когортних груп є свідчення ветеранів щодо труднощів у спілкуванні зі студентами, які не є ветеранами. Такі студенти часто мало знають про поточні військові конфлікти та можуть задавати недоречні запитання. Як наслідок, ветерани часто вважатимуть інтеграцію в типові студентські спільноти як непривабливу для них. У деяких дослідженнях, навпаки, проект когортного навчання ветеранів піддається критиці, оскільки такий навчальний формат може законсервувати ідентифікацію ветеранів із військовим співтовариством та загальмувати процес трансформації мілітарної ідентичності в цивільну. Як вважають Д. Діраміо, К. Джарвіс, М. Бічборд, Д. Лі, С. Адкісон, висока згуртованість когорт ветеранів-студентів може мати своїм негативним ефектом їхню самоізоляцію. Навпаки, соціальна залученість може бути посередником у вирішенні проблем, з якими стикаються студенти-ветерани, та позитивно впливати на їх пристосування до цивільного життя [12, p. 42; 13, p. 856].

В американських проектах соціальної інтеграції ветеранів-студентів велике значення надають створенню студентських центрів для ветеранів, де вони можуть регулярно зустрічатися один з одним для вирішення навчальних проблем, для отримання інформації про академічні заходи та занять з репетиторами тощо [11]. В університетських

ветеранських центрах бажано створити психологічні консультаційні служби з метою надання професійної допомоги щодо подолання наслідків посттравматичного стресового розладу (ПТСР), таких як депресія, проблеми з пам'яттю та концентрацією уваги [14].

Оскільки транзит ветеранів з армійського до академічного середовища зазвичай супроводжується складнощами із соціальною адаптацією до нових соціокультурних умов, в українських закладах вищої освіти необхідно створити ефективне освітнє середовище, яке сприятиме досягненню ветеранами-студентами найкращих академічних результатів. Створення товариського академічного середовища для ветеранів, де вони не вважатимуть себе аутсайдерами, може мати позитивний вплив на їхній адаптаційний досвід. Майбутні дослідження мають бути спрямовані на виявлення кращих засобів транзиту ветеранів через вищу освіту, зокрема для жінок-ветеранів та ветеранів з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Misca G., Augustus J., Russell J., Walker J. Meaning(s) of transition(s) from military to civilian life at the intersection with mental health: implications for clinical settings. *Front. Psychol*. 2023. № 14.

2. Whitworth J., et al. Reconceptualizing the U.S. Military's Transition Assistance Program: The Success in Transition Model. *Journal of Veterans Studies*. 2020. № 6 (1). P. 25–35.

3. Ziencik C. Transitioning from the Military to Higher Education: A Case Study of the Transition Assistance Program. *Journal of Veterans Studies*. 2020. № 6 (2). P. 30–45.

4. Артеменко А., Батаєва К. Мілітарна ідентичність та соціальна адаптація ветеранів АТО/ООС. Харків : Вид-во ХГУ «НУА», 2022. 192 с.

5. Bataeva E., Artemenko A. Influence of military identity on social adaptation of Ukrainian veterans. *Ukrainian Society*. 2021. № 3 (78). P. 54–75.

6. Sokurianska L., Bataeva E., Bakirov V. Ukrainian veterans in higher education: military identity and educational practices. *The Ideology and Politics Journal*. 2019. № 2 (13). P. 167–184.

7. Sokurianska L., Bataeva E., Golikov A. Social support for integration practices of Ukrainian veterans in higher education. *Ukrainian Society*. 2021. № 2. P. 95–106.

8. Naphan D.E., Elliott M. Role exit from the military: Student veterans' perceptions of transitioning from the U.S. military to higher education. *The Qualitative Report*. 2015. № 20 (2). P. 36–48.

9. Campbell E. Veteran Student Success: An Evaluation of Veteran Students' Perceptions of a Cohort Learning Model. (PhD thesis, Oregon State University). 2016.

10. Persky K.R., Oliver D.E. Veterans Coming Home to the Community College: Linking Research to Practice. Community College *Journal of Research and Practice*. 2010. № 35 (1–2). P. 111–120.

11. Zinger L., Cohen A. Veterans Returning from War into the Classroom: How Can Colleges Be Better Prepared to Meet Their Needs. *Contemporary Issues in Education Research*. 2010. № 3 (1). P. 39–51.

12. DiRamio D., Jarvis K. Veterans in Higher Education: when Johnny and Jane Come Marching to Campus. *ASHE Higher Education Report*. 2011. № 37 (3). Retrieved from.

13. Beachboard M.R., Beachboard J.C., Li W., Adkison S.R. Cohorts and Relatedness: Self-determination Theory as an Explanation of How Learning Communities Affect Educational Outcomes. *Research in Higher Education*. 2011. № 52. P. 853–874.

14. Mackiewicz Dawn H. An Exploration of Student Veterans' Transitions from the Military to a Two-Year Community College and Their Perceptions of Support Services and Veteran Programs. (PhD thesis, Northeastern University). 2018.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ

Бацман О.С.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9358-4513
Мякушко Н.С.
кандидат політичних наук, завідувач, доцент кафедри
соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3779-7861
Криштофяк В.П.
магістратура, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Штучний інтелект (ШІ) відіграє все більш важливу роль у розвитку соціальних послуг, особливо в контексті підтримки літніх людей. З розвитком технологій виникають нові можливості для покращення якості життя людей похилого віку, зокрема через автоматизацію, моніторинг здоров'я, соціальну інтеграцію та інші інноваційні рішення. У цьому контексті ШІ дозволяє адаптувати соціальні послуги до індивідуальних потреб старших громадян, підвищуючи їх доступність, ефективність та персоналізацію.

Питання використання штучного інтелекту у сфері соціальної підтримки людей літнього віку є багатогранною та активно досліджується науковцями з різних галузей: інформатики, медицини, соціології, психології тощо. Артур Келлі досліджував роль технологій в старіння суспільства та їх застосування для поліпшення якості життя людей похилого віку. Він зосереджувався на інтеграції інтелектуальних систем у соціальні послуги. Марія Хамбрік спеціалізується на дослідженнях, пов'язаних з використанням штучного інтелекту та робототехніки для підтримки старшого покоління, зокрема в контексті моніторингу здоров'я і забезпечення безпеки. Томас Беккер активно вивчає технології штучного інтелекту та їх застосування в соціальних послугах для літніх людей в Німеччині. Він розробляв моделі використання ШІ для полегшення повсякденного життя старших людей. Шеріна Шарма досліджує, як ШІ та робототехніка можуть бути використані для забезпечення соціальної інтеграції літніх людей та зменшення їх соціальної ізоляції. Джуліанна Еванс вивчала застосування систем штучного інтелекту для забезпечення психологічної підтримки людей старшого віку, зокрема шляхом використання чат-ботів і віртуальних асистентів для боротьби з самотністю. Грегорі Р. Браун працював над інтеграцією ШІ в сферу соціального обслуговування та медичних технологій для літніх людей в США, розробляючи програми для дистанційного моніторингу та допомоги. Марко Джонсон досліджував можливості застосування штучного інтелекту для покращення доступу літніх людей до медичних послуг і моніторингу їх здоров'я в реальному часі. Енн С. Рікс вивчала вплив цифрових технологій, зокрема ШІ, на підтримку старшого покоління в країнах Європи, акцентуючи увагу на етичних питаннях і проблемах конфіденційності.

Однією з основних проблем для людей старшого віку є підтримка здоров'я та безпеки. За допомогою технологій штучного інтелекту можна здійснювати безперервний моніторинг фізіологічних параметрів, таких як серцевий ритм, температура тіла, рівень кисню в крові та інші важливі показники. Для цього використовуються носимі пристрої, які оснащені сенсорами, що збирають дані в реальному часі. В разі аномальних показників система може негайно сповістити родичів або медичних працівників.

ШІ також дозволяє створювати прогнози щодо розвитку захворювань, таких як деменція або інсульт, що дозволяє рано виявляти проблему та вчасно надавати необхідну допомогу.

Використання роботизованих систем для допомоги людям літнього віку стає все більш поширеним. Штучний інтелект дозволяє

розвивати роботи, які можуть виконувати різноманітні функції: від допомоги в домашніх справах до надання емоційної підтримки. Такі роботи можуть допомагати з приготуванням їжі, нагадувати про прийом ліків, здійснювати моніторинг діяльності людини та навіть взаємодіяти з нею через голосові або візуальні інтерфейси. Це особливо важливо для тих людей, які мають обмежену мобільність або живуть на самоті.

Використання таких пристроїв знижує рівень ізоляції, що є важливою проблемою для багатьох літніх людей, і підвищує їх автономію.

Штучний інтелект може допомогти у створенні персоналізованих програм для літніх людей. Завдяки аналізу великих обсягів даних, таких як історія здоров'я, інтереси та вподобання людини, ШІ здатний рекомендувати індивідуальні плани соціальної підтримки. Це може включати, наприклад, організацію діяльності, яка відповідає інтересам конкретної особи (музика, фізична активність, заняття мистецтвом), що допомагає зберігати психічне здоров'я та активність.

Технології ШІ також дозволяють створювати адаптивні інтерфейси для людей із обмеженими можливостями, таких як погіршення зору чи слуху, що робить соціальні послуги більш доступними.

Штучний інтелект має великий потенціал у сфері телемедицини, зокрема для дистанційного консультування та моніторингу здоров'я. Літні люди, особливо ті, хто живе в віддалених районах, мають обмежений доступ до медичних установ. Використання ШІ для дистанційної діагностики та консультування може забезпечити їм необхідну медичну підтримку, не виходячи з дому. Телемедичні системи можуть здійснювати попередній аналіз симптомів та надавати рекомендації щодо подальших дій, а також проводити віртуальні консультації з лікарями.

Інтелектуальні системи, такі як чат-боти або голосові асистенти, здатні надавати емоційну підтримку людям похилого віку. Вони можуть бути використані для регулярного спілкування, допомоги в боротьбі з відчуттям самотності та депресії. Такі системи можуть підтримувати регулярну комунікацію, пропонувати різноманітні соціальні активності або просто бути на зв'язку у моменти потреби.

Додатково, такі технології можуть допомагати в соціалізації через проведення онлайн-зустрічей, чатів, вебінарів або відеоконференцій, що дозволяє людям похилого віку залишатися частиною соціальних мереж.

Незважаючи на численні переваги, впровадження штучного інтелекту в соціальну сферу для підтримки літніх людей супроводжується певними викликами та етичними питаннями. Одним із головних

є ризик втрати конфіденційності та захисту особистих даних. Збирання, обробка та зберігання чутливої інформації про здоров'я та особисті дані потребують високих стандартів захисту.

Також виникає питання залежності від технологій. Потрібно забезпечити, щоб люди не ставали повністю залежними від технологічних систем, зберігаючи при цьому можливість взаємодії з реальним світом і людьми.

Майбутнє використання ШІ в соціальній підтримці людей літнього віку обіцяє значні поліпшення. Постійно вдосконалювані алгоритми штучного інтелекту можуть дати змогу розробляти нові типи взаємодії та інтеграції з іншими технологіями, такими як Інтернет речей (IoT), що дозволить створювати ще більш персоналізовані та ефективні системи допомоги.

Збільшення співпраці між державними органами, технологічними компаніями та соціальними установами буде сприяти створенню більш ефективних і доступних рішень для підтримки літніх людей.

Штучний інтелект має величезний потенціал для поліпшення якості життя людей літнього віку. Від моніторингу здоров'я до підтримки емоційного благополуччя та соціалізації, технології ШІ дозволяють створювати інноваційні рішення для розв'язання численних проблем, з якими стикаються літні люди. Однак важливо забезпечити баланс між технологіями та особистими зв'язками, а також враховувати етичні та правові аспекти їх використання.

ДОСТУП ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Берладин К.О.
3 курс, група СР-22-1-zh, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Бородіна О.С., к.пед.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Безсумнівно, доступ до вищої освіти є ключовим фактором для соціальної інтеграції та самореалізації кожної людини, зокрема й осіб з інвалідністю. В Україні, незважаючи на законодавчі гарантії, цей доступ залишається обмеженим через низку системних проблем.

Закон України «Про вищу освіту» декларує рівні права на здобуття вищої освіти для всіх громадян, незалежно від стану здоров'я.

Проте, на практиці, особи з інвалідністю стикаються з численними бар'єрами, що обмежують їхні можливості [2; 3].

Фізична доступність: значна частина закладів вищої освіти не обладнані пандусами, ліфтами, спеціалізованими туалетами та іншими необхідними пристосуваннями. Транспортна інфраструктура часто не пристосована для потреб осіб з інвалідністю, що ускладнює пересування до місць навчання.

Інформаційна доступність: навчальні матеріали та веб-сайти закладів освіти часто не адаптовані для осіб з порушеннями зору чи слуху. Недостатньо кваліфікованих перекладачів жестової мови та фахівців з тифлопедагогіки.

Педагогічна підтримка: не вистачає педагогів, які володіють методиками роботи з особами з різними видами інвалідності. Інклюзивне навчання часто зводиться до формального зарахування, без належного супроводу та адаптації навчального процесу.

Соціально-психологічні бар'єри: стереотипи та упередження в суспільстві ускладнюють інтеграцію осіб з інвалідністю в студентське середовище. недостатня психологічна підтримка та соціальна адаптація можуть призвести до ізоляції та зниження мотивації до навчання.

Квоти та пільги: вступні квоти для осіб з інвалідністю є важливим кроком, але вони не вирішують системних проблем. Необхідно розширювати спектр пільг та стипендій, а також забезпечувати доступ до гуртожитків та інших соціальних послуг.

Шляхи покращення доступності до вищої освіти осіб з інвалідністю: посилення контролю за дотриманням законодавства щодо доступності освіти; фінансування адаптації закладів освіти до потреб осіб з інвалідністю; підготовка педагогічних кадрів та розробка інклюзивних методик навчання; інформаційна кампанія для подолання стереотипів та формування толерантного суспільства; необхідно зосереджуватись на створенні умов для соціалізації та працевлаштування осіб з інвалідністю після закінчення навчання [1].

Незважаючи на певні позитивні зрушення, вільний доступ до вищої освіти для осіб з інвалідністю в Україні залишається скоріше декларацією, ніж реальністю. Для подолання існуючих бар'єрів необхідна комплексна та системна робота на рівні держави, закладів освіти та суспільства в цілому. Тільки тоді ми зможемо забезпечити рівні можливості для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С., Микитюк О.М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2015. 140 с.

2. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінет Міністрів України, поточна редакція від 28.07.2021 р. № 635-2019-п. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text.

3. Про вищу освіту : Закон України поточна редакція від 17.11.2024 р. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5#Text.

ВАЛЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ: ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Бородіна О.С.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».

Сучасне суспільство стикається з викликами, пов'язаними зі збереженням здоров'я населення та навколишнього середовища. Формування культури здорового способу життя нерозривно пов'язане з розвитком екологічної свідомості та валеологічних знань. Особливо актуальним є врахування принципів інклюзії, що забезпечують рівний доступ до здорового способу життя для всіх груп населення. У цьому контексті необхідно розглядати здоров'я як комплексний показник фізичного, психоемоційного та соціального благополуччя, що формується під впливом як особистих звичок, так і зовнішніх факторів довкілля.

Валеологія як наука про здоровий спосіб життя включає комплекс знань, що забезпечують фізичне, психічне та соціальне благополуччя людини. Вона досліджує механізми збереження здоров'я, способи профілактики захворювань, оптимальні умови життєдіяльності та формування гармонійного способу життя. Валеологія інтегрує знання з медицини, біології, психології, соціології та педагогіки, що дозволяє комплексно розглядати питання здоров'я людини та його взаємозв'язок із довкіллям.

Екологічна свідомість, у свою чергу, визначає ступінь відповідальності людини за стан довкілля та його вплив на здоров'я. Вона включає екологічні знання, екологічну етику та екологічну культуру поведінки, що сприяють формуванню екологічно безпечного способу життя [1]. Високий рівень екологічної свідомості сприяє зменшенню впливу негативних факторів навколишнього середовища на здоров'я, що особливо важливо в умовах урбанізації та техногенного навантаження.

У поєднанні ці дві концепції формують основу для створення стійкого суспільства, орієнтованого на здоровий спосіб життя. Взаємозв'язок валеології та екологічної свідомості дозволяє не лише зберігати і покращувати здоров'я індивідуума, а й підвищувати рівень загального добробуту населення. Це сприяє розвитку екологічно свідомої поведінки, впровадженню принципів сталого розвитку та гармонізації взаємовідносин людини з природою.

Дослідження доводять — якість навколишнього середовища безпосередньо впливає на рівень захворюваності населення. Погіршення екологічного стану, викликане промисловими викидами, забрудненням води та повітря, а також знищенням природних екосистем, призводить до зростання хронічних захворювань, зокрема алергічних реакцій, серцево-судинних і онкологічних хвороб. Підвищена концентрація шкідливих речовин у довкіллі має негативний вплив на імунну систему, особливо у дітей та людей похилого віку.

Раціональне використання природних ресурсів, мінімізація екологічного забруднення, збільшення кількості зелених зон у містах сприяють зниженню рівня стресу та покращенню здоров'я. Зелені насадження відіграють важливу роль у процесі очищення повітря від шкідливих домішок, регуляції мікроклімату та забезпеченні комфортного міського середовища. Дослідження підтверджують, що мешканці районів із достатньою кількістю парків та скверів мають нижчий рівень психоемоційного напруження та кращі показники фізичного здоров'я.

Важливим аспектом є екологічна освіта, що забезпечує усвідомлення індивідами необхідності дбайливого ставлення до природи. Формування екологічної свідомості має починатися ще в дитячому віці, оскільки саме на цьому етапі закладаються основи відповідальної поведінки щодо навколишнього середовища. Освітні програми, які включають валеологічні та екологічні компоненти, сприяють формуванню здорових звичок та екологічно відповідального стилю життя.

Інклюзивне суспільство передбачає створення рівних умов для всіх його членів, незалежно від фізичних можливостей, соціального статусу чи інших факторів [2]. Особливу увагу необхідно приділяти людям з інвалідністю, адже вони часто стикаються з перешкодами у доступі до якісної екологічної освіти та здорового середовища. Формування екологічної свідомості в інклюзивному середовищі передбачає: доступність екологічної освіти для всіх груп населення, включаючи адаптацію навчальних матеріалів для осіб з інвалідністю; створення екологічно чистих, безбар'єрних зон відпочинку, що враховують потреби людей з інвалідністю; впровадження валеологічних практик у програми соціальної адаптації, спрямовані на підтримку здорового способу життя.

Здоровий спосіб життя більш ефективно прищеплюється у суспільствах із високим рівнем екологічної відповідальності. Саме тому важливо розробляти національні програми з підвищення екологічної грамотності та формування культури здорового життя серед широких верств населення. Включення екологічних та валеологічних принципів у систему освіти та міське планування дозволить створити більш гармонійне та здорове суспільство.

Інтеграція валеологічних аспектів у процес формування екологічної свідомості є необхідною умовою для створення культури здорового способу життя. Подальші дослідження повинні зосереджуватись на розробці інноваційних підходів до екологічної освіти та практик, що сприятимуть збереженню здоров'я населення та навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Бородіна О.С. Еколого-валеологічна компетентність здобувачів вищої освіти. *Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук* : зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.). Ч. 1. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. С. 46–49.

2. Бородіна О.С. Інклюзивність в різних сферах життя людини. *Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики* : тези доповідей XXIV Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Київ, 26–28 листопада 2024 р.). Київ : Університет «Україна», 2024.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Бриндецький Д.С.
1 курс, група КІ-24-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Дубенська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: Кондицька І.М., викладач,
Дубенська філія Університету «Україна».

Сьогодні ми живемо в світі, де екрани смартфонів стали майже продовженням наших рук, а стрічки соціальних мереж — нескінченним джерелом інформації та спілкування. Соціальні мережі відкрили перед нами безліч можливостей, але, на жаль, несуть і значні ризики для нашого психічного здоров'я та самооцінки, особливо для молодого покоління.

Сучасна молодь зростає в епоху діджиталізації, цифрових технологій, де соціальні мережі займають усе суттєве місце в повсякденному житті.

Ми бачимо ідеалізовані образи, відредаговані фотографії, історії успіху без згадки про труднощі. Цей штучно створений світ часто змушує нас порівнювати себе з іншими. Через постійне порівняння свого життя з життям інших користувачів соціальних мереж, підлітки можуть почувати себе менш успішними, привабливими або популярними.

Постійне прагнення до лайків та схвалення може перетворитися на залежність, а їх відсутність — викликати розчарування та тривогу.

Зовсім не правильно було б стверджувати, що соціальні мережі — це лише небезпека для дитячої та підліткової психіки. Існує багато способів, за допомогою яких сучасні комп'ютерні технології, включаючи спілкування у соціальних мережах, можуть позитивно вплинути на життя наших дітей. Усе залежить від того, як використовуються такі технології.

Соціальні мережі дозволяють молодим людям підтримувати зв'язок з друзями та родиною, незалежно від відстані. Це особливо важливо для тих, хто переїхав через повномасштабне вторгнення росії або має друзів в інших містах чи країнах. Вони можуть легко спілкуватися, обмінюватися новинами та підтримувати один одного. Соціальні мережі можуть стати джерелом натхнення та мотивації, дозволяючи ділитися досягненнями та радіти за успіхи один одного. Через них молодь має можливість знаходити та приєднуватися до спільнот за інтересами. Молоді люди можуть спілкуватися з однодумцями, обмінюватися знаннями, досвідом та отримувати підтримку

у своїх захопленнях. Це може сприяти розвитку їхніх інтересів та розширенню кругозору. Також соціальні мережі є джерелом різноманітної інформації та навчальних матеріалів. Молодь може використовувати їх для вивчення нових тем, розвитку навичок, участі в онлайн-курсах та вебінарах. Багато освітніх закладів та організацій використовують соціальні мережі для поширення корисної інформації та залучення студентів. Соціальні мережі надають молодим людям простір для самовираження, демонстрації своїх талантів та творчих робіт. Вони можуть ділитися своєю музикою, малюнками, фотографіями, відео та іншим контентом, отримуючи відгуки та знаходячи свою аудиторію.

Соціальні мережі можуть бути потужним інструментом для інформування молоді про важливі соціальні та політичні події. Вони можуть сприяти підвищенню громадянської свідомості, залученню до соціальних рухів та волонтерської діяльності.

Для деяких молодих людей, особливо тих, хто відчуває себе ізольовано, соціальні мережі можуть стати місцем, де вони можуть знайти підтримку та розуміння. Анонімні спільноти та групи підтримки можуть допомогти впоратися з емоційними труднощами та почуттям самотності.

Але одночасно, недостатнє усвідомлення впливу соціальних мереж може призвести до негативних наслідків для психічного здоров'я. Постійний доступ до соціальних мереж може призвести до зниження самооцінки, почуття неповноцінності та стресу. Негативні порівняння з іншими, поширення недостовірної інформації та вплив негативних трендів можуть суттєво позначитися на емоційному стані підлітків. Важливо навчити їх розрізняти реальність від ілюзій та виробляти критичне мислення щодо отриманої інформації.

Надмірне проведення часу в соціальних мережах може призвести до відчуття самотності та відчуженості, оскільки в реальному житті вони не отримують достатньої кількості соціального контакту. Крім того, соціальні мережі можуть сприяти розвитку залежності від інтернету та порушити сон підлітків, що негативно впливає на їхнє психічне та фізичне здоров'я. Мозок підлітків усе ще розвивається і потребує від восьми до десяти годин сну на добу. Використання соціальних медіа може вплинути як на кількість, так і на якість сну підлітків і, таким чином, погіршити симптоми психічних захворювань, включаючи депресію та тривожність.

Для забезпечення психічного здоров'я підлітків у контексті використання соціальних мереж важливо забезпечити їм адекватну

самооцінку. Важливо навчити підлітків розрізняти реальне життя від життя в соціальних мережах, розуміти, що багато фотографій та постів є лише «витягнутими» моментами з життя людей.

Також важливо постійно підтримувати контакт з підлітками, розмовляти з ними про їх почуття та надавати їм підтримку у будь-яких ситуаціях.

Соціальні мережі можуть бути чудовим інструментом для спілкування, самовираження та отримання інформації. Проте, важливо використовувати їх з користю та уважно ставитися до впливу, який вони мають на психічне здоров'я.

Важливо пам'ятати, що позитивний вплив соціальних мереж залежить від свідомого та помірного їх використання. Розвиток критичного мислення та вміння фільтрувати інформацію є ключовими для отримання максимальної користі від цих технологій.

Соціальні мережі — це потужний інструмент, який може бути корисним, але й небезпечним. Лише усвідомлене та відповідальне ставлення до їх використання, підтримка один одного та спільні зусилля допоможуть нам мінімізувати негативний вплив соціальних мереж на самооцінку та психічне здоров'я нашої молоді. Майбутнє нашої нації залежить від того, наскільки здоровими та щасливими будуть наші діти. Отже, працюймо разом, щоб забезпечити їм гармонійний розвиток у цифровому світі!

Список використаних джерел

1. Войскунський О.Є. Психологія кіберпростору. Акрополіс. 2016.

2. Пірен М.І. Психологія впливу: теорія і практика. Видавництво «Центр учбової літератури». 2019.

3. Сердюк Л.З. Психологія залежної поведінки молоді в умовах цифрового суспільства. Видавництво «Логос». 2021.

4. Титаренко Т.М. Життєстійкість особистості: соціально-психологічні аспекти. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. 2020.

5. Бондарчук О.В., Іванова І.П. Вплив соціальних мереж на емоційний стан підлітків. *Проблеми сучасної психології*. 2020. № 4 (1). С. 15–28.

6. Коваленко А.А., Петренко П.П. Самооцінка молоді в контексті використання Instagram. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2021. № 2. С. 35–45.

ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Булах Б.В.
магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Поджинська О.О., к.психол.н., доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Студентський період є ключовим етапом становлення особистості, пошуку професійної ідентичності та самоактуалізації. У цей період молоді люди часто зіштовхуються з суперечностями між власними потребами, цінностями, зовнішніми вимогами та очікуваннями. Наслідком цих протиріч стають внутрішньоособистісні конфлікти, які значною мірою впливають на психологічний стан, соціальну адаптацію та життєву ефективність студентів.

Поняття «внутрішньоособистісний конфлікт» у психологічній науці розглядається як боротьба протилежних тенденцій у внутрішньому світі індивіда [5]. Згідно з Г.М. Дубчак, конфлікт проявляється у зіткненні протилежних психологічних установок, що заважає реалізації поведінкових стратегій Важливість має усвідомлення джерел конфлікту для його конструктивного подолання [3]. Як зазначає О.А. Блінов, внутрішньоособистісні конфлікти мають специфічну латентну форму прояву, часто супроводжуються депресією, тривожністю та внутрішнім напруженням [2]. Виокремлюють три рівні розвитку конфлікту — від рівноваги до кризи особистості. Такі конфлікти можуть бути як свідомими, так і несвідомими, причинами виникнення є як особистісні, так і ситуаційні фактори [1].

Таким чином, своєчасне виявлення і профілактика внутрішньоособистісних конфліктів є важливим чинником збереження психологічного здоров'я студентської молоді та її гармонійного розвитку.

У період навчання у закладі вищої освіти студентська молодь перебуває у стані активного особистісного розвитку, що супроводжується значними психологічними змінами, соціальними викликами та зростанням рівня відповідальності. У даному контексті особливої актуальності набуває проблема внутрішньоособистісних конфліктів, які виникають як результат суперечностей між окремими елементами психічної структури особистості — мотивами, потребами, цінностями, установками, «Я-образами» [2].

Внутрішньоособистісний конфлікт є одним із найпоширеніших і найглибших типів конфліктів, що безпосередньо впливає на психоемоційний стан людини, її поведінку, самооцінку та загальне функціонування в соціальному середовищі [3]. Для студентів, які перебувають у віковому проміжку 18–25 років, характерними є суперечності між реальними можливостями та очікуваннями, між потребою в автономії та залежністю від думки інших, між професійним самовизначенням і страхом перед майбутнім. Типовими формами прояву внутрішніх конфліктів у студентському середовищі є мотиваційні, ціннісні, рольові суперечності, а також конфлікти самооцінки [2; 3; 4].

Виникнення таких конфліктів часто пов'язане з психологічною та соціальною невизначеністю, характерною для даного періоду життя. Студенти стикаються з необхідністю ухвалення важливих рішень, водночас відчуваючи тиск з боку сім'ї, освітнього середовища та суспільства загалом. Суперечність між бажаннями та реальністю, нестача життєвого досвіду, низький рівень самопізнання та саморегуляції, невпевненість у власних силах можуть спричиняти глибокі внутрішні переживання.

Якщо внутрішньоособистісний конфлікт не знаходить конструктивного вирішення, це може призвести до негативних наслідків: зниження навчальної мотивації, емоційного вигорання, тривожності, фрустрації, а в окремих випадках — до розвитку психосоматичних розладів. Водночас успішне подолання внутрішніх суперечностей сприяє формуванню зрілої, свідомої особистості, здатної до адаптації, самореалізації та прийняття зважених рішень [2].

У зв'язку з цим важливим завданням психологічного супроводу студентів є своєчасне виявлення таких конфліктів, їх аналіз і подолання шляхом розвитку рефлексії, емоційного самоконтролю, формування навичок саморегуляції та підтримки адекватної самооцінки. Ефективним засобом може стати індивідуальне й групове психологічне консультування, використання методів арт-терапії, когнітивно-поведінкових підходів та тренінгів особистісного зростання.

Отже, внутрішньоособистісні конфлікти студентів у період здобуття вищої освіти є природним, але потенційно проблемним явищем, що потребує належної уваги з боку психологів, педагогів та адміністрації закладів вищої освіти. Їх вчасне виявлення та корекція є запорукою не лише успішного навчання, а й гармонійного особистісного становлення майбутніх фахівців.

Внутрішньоособистісні конфлікти є невід'ємною частиною розвитку студентської особистості. Усвідомлення їх причин, динаміки

та можливих наслідків дозволяє не лише вчасно ідентифікувати психологічні труднощі, а й використовувати їх як ресурс для саморозвитку. Важливими завданнями психологічного супроводу студентів є формування навичок рефлексії, саморегуляції та конструктивного подолання внутрішніх протиріч.

Список використаних джерел

1. Батуліна Ю.С., Омельченко Г.Ю. Психологія стресу і методи його профілактики. *Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання :* матеріали VI Всеукр. міждисциплінарної наук.-практ. конференції студентів і молодих вчених (м. Харків, 20 жовтня 2020 р.). Харків, 2020. С. 8–9.

2. Блінов О.А. Особливості організації проведення психологічного тренінгу. *Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Серія: Психологічні науки*. 2008. Вип. 12. С. 9–23.

3. Дубчак Г.М. Психологічні механізми внутрішньоособистісних конфліктів. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2007. № 3. С. 116–124.

4. Іванова О.С. Взаємозв'язок рівня стресу та самооцінки стресостійкості з копінг стратегіями поведінки. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 2. С. 109–116.

5. Матяш-Заяц Л.П. Передумови виникнення конфліктів у ранньому юнацькому віці. *Збірник наукових статей викладачів, докторантів, аспірантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2002. Вип. 3. С. 18–20.

ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ

Вертелецька В.А.
1 курс, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Співак Л.М., д.психол.н., професор,
Професор кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університет «Україна».

Висвітлено поняття посттравматичного зростання, його особливості та відмінності від резильєнтності. Описано чинники, які сприяють розвиткові постравматичного зростання, та представлено модель М. Лахада BASIC Ph. Наведено приклад дослідження, де аналізуються показники і ресурси посттравматичного зростання у військових та цивільних.

Останні дослідження психологічного стану українців в умовах повномасштабної війни, що триває вже четвертий рік, вказують на

невтішну тенденцію до погіршення психоемоційного здоров'я як військових, так і цивільних громадян. З досліджуваних груп найвищий рівень тривоги, депресії, невротичні стани спостерінаються у цивільних чоловіків, демобілізованих військових та українців, які виїхали за кордон. Значне погіршення стану відзначається в осіб, що пережили втрату близької людини [1]. В цих умовах особливо гостро постає потреба якісної кваліфікованої допомоги спеціалістів психологічної і соціальної сфери з метою збереження психічного здоров'я українців, які постраждали внаслідок воєнних дій.

Психотравмуючі події, такі як війна, втрата близької людини, втрата домівки і вимушений переїзд, спричиняють значний негативний вплив на здоров'я людини. Більшість людей здатна справитися з наслідками такого впливу й опанувати емоційний стрес, залучивши внутрішні особистісні і зовнішні ресурси. У деякої частини людей, що за різними оцінками складає близько 10% постраждалих, розвивається посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Є також певна категорія осіб, що пережили психотравмуючий досвід і відзначають у себе позитивні зміни особистісного стану, який можна назвати посттравматичним зростанням (ПТЗ).

Вперше термін «посттравматичне зростання» був запропонований психологами Р. Тедескі та Л. Калхуном у 1995 р. як «досвід позитивних змін, унаслідок боротьби зі значною життєвою кризою» [2]. Зіткнення з травмою дозволяє активізувати наявні внутрішні ресурси особистості, що може призвести до її якісної трансформації, зміни поглядів на життя, переосмислення цінностей, сенсу життя, стосунків з іншими і відношення до самої себе.

Феномен посттравматичного зростання відрізняється від поняття резильєнтність, що означає здатність людини справлятися з наслідками стресу, нормалізувати психоемоційний стан та відновлюватися після травмівних подій. На думку Тедескі і Калхуна концепція ПТЗ не тотожна з механізмами психологічних захистів людини, які можуть іноді спотворювати реальність заради збереження психічної рівноваги. Навпаки, посттравматичне зростання виникає в умовах, коли неможливо уникнути змін і пристосуватися до обставин [3].

Незважаючи на те, що не кожна людина здатна розвинути у себе посттравматичне зростання, і воно не є обов'язковим наслідком подолання травми, виявлення тих якостей і ресурсів особистості, які сприяють його розвитку, є важливим питанням для дослідження і подальшого застосування в терапевтичній роботі.

Історично травматичні події у свідомості людей пов'язуються зі стражданням. Ідеями страждання та надання йому сенсу пронизані філософські вчення А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, релігійні концепції християнства, ісламу і буддизму. В логотерапії В. Франкла головним фактором зростання є активізація духовної сутності, пошуку і надання власного сенсу тому досвіду, з яким людині довелося зіткнутися попри її волю.

Ізраїльський психолог-травматерапевт, професор М. Лахад створив модель BASIC Ph, в якій описав шість груп ресурсів і стратегій, які людина індивідуально поєднує та використовує для збереження психічного здоров'я в умовах стресогенної ситуації. У кожній літері в назві моделі *BASIC Ph* зашифровано певну стратегію. *Belief* означає переконання, цінності, віру у себе і власні можливості, релігійні вірування. *Affect* — здатність розпізнавати, проявляти, регулювати емоції і почуття. *Social* — стратегія залучення соціальної підтримки і допомоги, приналежність. *Imagination* — спосіб подолання через уяву, творчість, фантазії. *Cognitive* — це аналіз, логіка, критичне мислення, навчання і знання. *Physical* означає фізіологічну і фізичну діяльність тіла, активність, спорт, роботу, відчуття себе через органи чуття [4].

Дослідження Н. Погорільської, Г. Найдьонової і А. Карп'юк показало, що для військовослужбовців ресурс любові є значним чинником зростання у ставленні до інших. Це прояв почуттів, підтримка, довіра і відкритість у взаєминах, сприяння саморозвитку близької людини. Ресурс любові також сприяє розвитку таких показників ПТЗ, як сила особистості, розуміння власних ресурсів, зростання цінності життя. Детермінантами зростання для цивільних осіб є досягнення успіху і професійна реалізація, робота над собою та вміння використовувати власні ресурси, бачити нові можливості [5].

Взявши до уваги модель М. Лахада, можна припустити, що військовослужбовцям притаманно поєднувати такі стратегії: *Belief, Affect, Social*, іншими словами — віра в себе, цінність життя, відкритість і прояв почуттів та цінність особистісних стосунків. Для цивільних популярнішими виглядають ресурси *Imagination, Cognitive, Physical*, або уявлення про успіх, професійна самореалізація, планування, діяльність, робота. Однак для кожного індивіда ця комбінація параметрів індивідуальна. Люди використовують різні ресурси, залежно від того, в яких обставинах перебувають, і яку цінність для них мають показники посттравматичного особистісного зростання.

Ефективність інтегративної моделі М. Лахада в роботі психологів вже перевірена і підтверджена в умовах воєнного стану [4]. Подальші

дослідження доцільно спрямувати на те, щоб виявити і застосовувати ті ресурси і стратегії, які сприяють відновленню і збереженню психічного здоров'я та посттравматичному зростанню дорослих українців, що постраждали внаслідок воєнних дій, втратили своїх близьких та зазнали матеріальних втрат.

Список використаних джерел

1. Духлій П.М., Трофімова Д.О. Вплив війни на психологічний стан громадян України: аналіз емпіричних даних. *Габітус*. 2024. Вип. 68. С. 141–150. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-5208. 2024.68.24.

2. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15. № 1. P. 1–18.

3. Мельник О.В. Посттравматичне зростання та резилентна реінтеграція учасників бойових дій на Сході України. *Psychological Jornal*. 2019. Vol. 5. Issue 6. P. 79–90. DOI: https://doi.org/10.31108/1.2019.5.6.

4. Spivak L. Psychological techniques for maintaining future psychologist's mental health in wartime. Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві в умовах воєнного стану : матеріали VII Міжн. наук.-практ. конференції (19 травня 2023 р., м. Миколаїв) / За заг. ред. А.М. Старєвої; упоряд. А.В. Завгородній, С.В. Кандюк-Лебідь, О.А. Шевченко. Миколаїв : МІРЛ та МФК Ун-ту «Україна», 2023. С. 216–219.

5. Погорільська Н.І., Найдьонова Г.О., Карпюк А.В. Ресурси посттравматичного зростання українців в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 57–62. DOI: https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.4/09.

ДЕПРЕСІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ. РОЛЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В ЛІКУВАННІ ДЕПРЕСІЇ

Високос Д.О.
1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Калакура М.М., к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4483-5013

У даній роботі розглядаються актуальні соціально-психологічні проблеми особистості, що виникли в умовах воєнного стану. Особливу увагу приділено депресивним розладам та їх впливу на фізичне та психічне здоров'я. Досліджується роль харчових продуктів у підтримці психологічного стану та лікуванні депресії. Надаються рекомендації щодо збалансованого харчування як частини комплексного

підходу до подолання депресивних станів, а також розглядаються додаткові методи психологічної підтримки.

Вступ. У період воєнних дій психічне здоров'я населення зазнає значного навантаження. Війна стає джерелом хронічного стресу, тривоги, втрати соціальних зв'язків та почуття безпеки, що може призводити до розвитку депресивних станів. Систематичне переживання страху, невизначеність майбутнього, втрата близьких людей і домівки формують підґрунтя для погіршення емоційного стану великої частини суспільства.

У сучасних умовах, коли доступ до медичної допомоги та психотерапії може бути обмеженим, особливого значення набувають природні ресурси підтримки психіки, зокрема харчування. Наукові дослідження підтверджують, що певні продукти харчування мають здатність впливати на емоційний стан, зменшувати прояви тривожності та депресії, покращувати якість сну і загальне самопочуття. Таке харчування може стати важливою частиною комплексної допомоги при депресивних розладах.

Метою даної роботи є висвітлення особливостей впливу воєнного часу на психічне здоров'я та аналіз ролі продуктів харчування як природного ресурсу у підтримці психоемоційного стану людини.

Депресія — це серйозний психічний розлад, який впливає на те, як людина почувається, думає та діє. Вона може викликати почуття смутку та втрати інтересу до діяльності, яка раніше приносила задоволення. Депресія може призвести до різноманітних емоційних і фізичних проблем і знизити здатність людини функціонувати на роботі та вдома.

Основні симптоми депресії. Постійне відчуття смутку, тривоги або «порожнечі»; втрата інтересу або задоволення від хобі та діяльності; Відчуття безнадії або песимізму; почуття провини, нікчемності або безпорадності; дратівливість, розчарування або неспокій; порушення сну, включаючи безсоння або надмірну сонливість; зміни апетиту — втрата або збільшення ваги; втома або втрата енергії; труднощі з концентрацією уваги, запам'ятовуванням або прийняттям рішень; фізичні болі, такі як головний біль, болі в спині або шлунку, які не мають чіткої причини; думки про смерть або самогубство.

Загальні соціально-психологічні проблеми особистості. Війна спричиняє масову травматизацію, зростання тривожності, втрату соціальних зв'язків та кризу ідентичності, що особливо впливає на вразливі групи населення, такі як діти, літні люди та особи з інвалідністю.

Ризик розвитку ПТСР зростає через постійний стрес та травматичні події, що вимагає розробки спеціалізованих програм психологічної допомоги.

Депресія під час війни. Фактори: втрата близьких, вимушене переселення, економічні труднощі, інформаційний стрес, а також почуття безсилля та невизначеності.

Симптоми: постійний смуток, втрата інтересу, порушення сну та апетиту, втома, суїцидальні думки, а також специфічні прояви, такі як підвищена дратівливість та агресія.

Депресія негативно впливає на фізичне і психологічне здоров'я людини, спричиняючи зниження імунітету, порушення когнітивних функцій та соціальну ізоляцію.

Роль харчових продуктів в лікуванні депресії. Харчування впливає на нейрохімічні процеси, зокрема на рівень серотоніну, дофаміну та норадреналіну, що регулюють настрій та емоційний стан.

Продукти: жирна риба (омега-3), темний шоколад (флавоноїди), фрукти та овочі (вітаміни групи В, вітамін D), цільнозернові продукти (складні вуглеводи), горіхи та насіння (магній, цинк).

Продукти, яких слід уникати: цукор, оброблені продукти, алкоголь, кофеїн, трансжири, що можуть погіршити настрій та спричинити запальні процеси.

Збалансоване харчування та режим дня є важливими факторами підтримки психологічного здоров'я, включаючи регулярні прийоми їжі, достатнє споживання води та здоровий сон.

Необхідна консультація з фахівцем для індивідуального підбору дієти, особливо для осіб з хронічними захворюваннями та харчовими обмеженнями.

Додаткові методи психологічної підтримки: фізична активність (вивільнення ендорфінів), соціальна підтримка (спілкування з близькими), психотерапія (когнітивно-поведінкова терапія, арт-терапія), медитація та релаксаційні техніки.

Висновки. Війна суттєво впливає на психічне здоров'я, спричиняючи депресивні розлади, що вимагає комплексного підходу до підтримки.

Збалансоване харчування є важливим компонентом підтримки психологічного стану, але не є єдиним методом лікування депресії.

Необхідно поєднувати дієтичне харчування з психологічною підтримкою та медикаментозним лікуванням (за потреби), а також використовувати додаткові методи, такі як фізична активність та соціальна підтримка.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку індивідуальних програм харчування та психологічної допомоги для людей, які пережили травматичні події, з урахуванням їхніх потреб та ресурсів.

Список використаних джерел

1. Карпенко Ю.О. Психологічні наслідки війни в Україні. *Вісник психології*. 2022. № 75. С. 10–18.

2. Іванова О.П. Депресивні розлади в умовах воєнного стану. *Медична психологія*. 2023. № 18 (1). С. 25–32.

3. Степанова Н.І. Вплив харчування на психологічний стан людини. *Харчова промисловість*. 2021. № 4. С. 45–52.

4. Всесвітня організація охорони здоров'я. *Психічне здоров'я в умовах війни*. 2023. URL: [https://www.who.int/ukraine/mental-health] (https://www.google.com/ search?q=https://www.who.int/ukraine/mental-health).

5. Програма психологічної підтримки населення в умовах воєнного стану. *Міністерство охорони здоров'я України*. 2022. URL: [https://moz.gov.ua/] (https://moz.gov.ua/).

6. Smith J. Nutrition and Mental Health. *Journal of Nutritional Biochemistry*. 2020. № 80, 108389.

НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Вишар Є.В.
старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0937-7042

Вибір професії часто починається з появи окремих мотивів, що стосуються різних аспектів діяльності, її тривалості чи зовнішніх атрибутів професії. Залежно від обставин, важливими для людини можуть бути різноманітні фактори, такі як творчі можливості, перспективи професійного зростання, престиж професії, її значення в суспільстві, умови праці, які відповідають звичкам і рисам характеру. Це свідчить про те, що професійна спрямованість базується на широкому колі потреб, інтересів і цінностей людини. Чим ширша професійна спрямованість, тим глибший сенс має вибір цієї діяльності для людини, і тим більш різноманітне задоволення вона отримує від реалізації цього вибору.

Таким чином, одна з форм розвитку професійної спрямованості полягає в розширенні її мотивів — від окремого мотиву до більш комплексної системи мотивів. Професійна спрямованість великої групи людей може включати спільні мотиви, але при цьому бути різною, оскільки система мотивів передбачає їх певну організацію та структуру. Одні й ті самі мотиви можуть бути організовані по-різному та мати різні взаємозв'язки. Особливо важливим є той факт, що провідні мотиви можуть змінюватися.

Зазвичай мотиви, які лежать в основі професійної спрямованості, є неоднорідними за походженням і характером зв'язку з професією. Можна виділити, по-перше, групу мотивів, що відображають потребу у основному змісті професії. Друга група мотивів пов'язана з відображенням професії в суспільній свідомості (мотиви престижу, соціальної значущості професії). У цьому випадку зв'язок індивідуальної свідомості з професією є більш опосередкованим. Третя група мотивів виражає потреби, що виникають у особистості в процесі взаємодії з професією (мотиви самовираження, самоствердження, матеріальні потреби, особливості характеру тощо) [1]. Четверта група включає мотиви, що відображають самосвідомість особистості в умовах взаємодії з професією (переконаність у власній придатності, в наявності творчого потенціалу, в тому, що вибраний шлях є її «покликанням» тощо).

Мотиви, які відносяться до п'ятої групи, виражають інтерес людини до зовнішніх, об'єктивно менш важливих атрибутів професії. Саме ці мотиви часто є основою прагнення до певних «романтичних» професій.

Зважаючи на ці міркування, рівень професійної спрямованості визначається мірою відповідності основного мотиву вибору професії (отже, особистісного сенсу) об'єктивному змісту цієї діяльності. При високому рівні спрямованості людина орієнтується на суттєві аспекти діяльності, які відображають її об'єктивне призначення. Водночас при низькому рівні спрямованості провідний мотив більше пов'язаний із зовнішніми аспектами діяльності, а не з її змістом.

Список використаних джерел

1. Бондар Л.В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів — майбутніх практичних психологів. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2017. № 10. С. 41–48.

2. Шевченко Н.Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки : монографія. Київ : Миллениум, 2015. 298 с.

ДУХОВНІСТЬ ЯК АНТИСУЇЦИДАЛЬНИЙ ЧИННИК ПОВЕДІНКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Галицька О.В.
старший викладач,
Рівненський інститут Університету «Україна»;
здобувачка PhD,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля.
ORCID: http://orcid.org/0009-0005-2322-3711

У статті розглядається феномен духовності як чинник, що здатний протидіяти суїцидальній поведінці серед молоді. Проаналізовано основні психолого-соціальні чинники ризику суїциду в юнацькому віці. Висвітлено зв'язок між рівнем духовного розвитку особистості та її стійкістю до деструктивних тенденцій. Акцент зроблено на значенні духовних орієнтацій, віри, ціннісного світогляду як основи формування антисувіцидального ресурсу особистості.

Актуальність теми. У сучасному світі зростає кількість випадків суїцидів серед молоді, що зумовлює необхідність глибшого аналізу причин цього явища та пошуку ефективних превентивних засобів. Юнацький вік є критичним періодом становлення особистості, що супроводжується інтенсивними пошуками сенсу життя, самовизначенням та ідентифікацією з ціннісними орієнтирами. У цьому віці молода людина особливо вразлива до деструктивних інформаційних впливів, соціального тиску та внутрішніх конфліктів.

На цьому тлі духовність постає як потужний антисувіцидальний чинник, здатний забезпечити особистості внутрішню опору, моральну стійкість, критичне мислення та здатність до самопізнання. Формування духовних орієнтирів, віри у вищий смисл, усвідомлення своєї цінності та відповідальності за життя є важливими аспектами психічного здоров'я молоді. Дослідження духовності як захисного чинника суїцидальної поведінки є актуальним завданням психології, педагогіки, філософії та соціології, що має не лише теоретичне, а й практичне значення для системи освіти, охорони здоров'я та соціальної підтримки молоді.

Постановка проблеми. Суїцид серед молоді залишається однією з найгостріших соціально-психологічних проблем сучасності. Юнацький вік, як період активного особистісного становлення, водночас є і критичним у сенсі психоемоційної вразливості. Важливо виявити не лише чинники ризику, а й захисні механізми, що допомагають запобігти суїцидальній поведінці. Одним із таких потенційних

захисних чинників є духовність особистості, яка формує систему цінностей, сенсожиттєві орієнтири та внутрішні ресурси подолання кризових станів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. На нашу думку, формування духовності молоді як антисуїцидального ресурсу має стати пріоритетом у роботі освітніх, соціальних і психологічних інституцій. Необхідно розвивати системи ціннісного виховання, етичного та духовного самопізнання, вчити молодь рефлексії над життєвими ситуаціями, сприяти формуванню сенсу життя, що відповідає глибоким особистісним запитам. Важливим чинником у запобіганні суїцидальній поведінці є також створення духовно підтримувального середовища — родинного, освітнього, культурного, — яке сприяє формуванню в молоді почуття власної значущості, гідності, відповідальності за себе та інших. Саме через діалог культур, залучення до національних традицій, мистецтва, віри молоді люди здатні глибше усвідомити себе, віднайти сенс існування й вистояти перед викликами екзистенційної кризи. Цю думку поділяють як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники проблеми суїцидальної поведінки — В. Москаленко, О. Тульчинський, Т. Говорун [2], І. Тюнін, Л. Лісна, А. Маслоу, В. Франкл [3], К. Юнг. Вони підкреслюють роль внутрішньої цілісності, системи цінностей, наявності сенсу життя у подоланні криз. Серед науковців, які розглядали духовність у контексті психологічної стійкості та життєздатності, варто згадати Г. Шевченко [4], І. Беха, В. Андрущенка [1], О. Киричука. Однак питання духовності як антисуїцидального чинника в юнацькому віці потребує подальшого міждисциплінарного аналізу.

Мета статті — теоретично обґрунтувати духовність як антисуїцидальний чинник поведінки в юнацькому віці та виокремити її ключові складники, що можуть сприяти зниженню ризиків суїцидальних проявів.

Виклад основного матеріалу. Юнацький вік характеризується пошуком ідентичності, сенсу життя, самоствердження в соціумі. Недостатній рівень соціальної підтримки, сімейні проблеми, інформаційні впливи, внутрішні конфлікти часто стають чинниками, що підштовхують молоду людину до суїцидальних думок.

У цьому контексті особливої актуальності набуває феномен духовності, що виступає як внутрішній регулятор поведінки, джерело моральних орієнтирів і життєстійкості. Духовність включає такі компоненти: усвідомлення сенсу життя, ціннісні орієнтації, віра у вищі смисли, здатність до любові, милосердя, співпереживання, відповідальності.

В. Франкл, засновник логотерапії, вважав пошук смислу основною мотиваційною силою людини. Втрата сенсу, на його думку, часто веде до екзистенційного вакууму, який може проявлятись у депресіях, девіантній поведінці, зокрема у формі суїциду [3]. Саме тому духовний розвиток, здатність особистості знаходити сенс навіть у стражданні, є ключем до подолання кризових станів.

У вітчизняному контексті Г. Шевченко наголошує, що духовність є не лише внутрішнім станом, а й результатом цілеспрямованого впливу виховання, культури, соціального середовища [4]. Духовно розвинена особистість здатна критично мислити, протистояти інформаційному тиску, має цілісне уявлення про себе, інших і світ.

Дослідження доводять, що молодь, яка має виражені релігійні або філософські переконання, значно рідше демонструє суїцидальну поведінку. Ціннісні орієнтації, наявність особистісного сенсу, віра в Бога або вищу справедливість формують внутрішній захист від деструктивних імпульсів [1; 3].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз підтверджує, що духовність виступає важливим антисуїцидальним чинником, який позитивно впливає на світогляд, ціннісні орієнтири та поведінку юнацтва. Духовність виконує важливу захисну функцію у структурі особистості, формуючи ціннісні орієнтири, життєвий смисл та внутрішні ресурси. В юнацькому віці, коли особистість особливо вразлива до соціально-психологічного впливу, наявність духовного стрижня може суттєво зменшити ризики суїцидальної поведінки. Отже, розвиток духовності є важливим чинником превенції суїцидів серед молоді. Наявність духовного стрижня сприяє формуванню вищих смислів життя, стійкості до стресових ситуацій, підвищенню рівня емпатії, здатності до саморефлексії та відповідального вибору.

Зростаюча кількість випадків суїцидальної поведінки серед молоді зумовлює потребу в активнішому включенні духовно-ціннісного компонента в систему превентивної роботи, освітні та виховні програми. Особливої актуальності набуває створення безпечного духовного середовища у навчальних закладах, залучення родини, релігійних і культурних інституцій до формування в молоді глибшого розуміння сенсу життя, любові до ближнього, відповідальності за власні вчинки.

Перспективами подальших наукових розвідок є розроблення цілісної моделі духовно-орієнтованої профілактики суїцидальної поведінки, поглиблений аналіз ролі окремих духовних практик (молитви, медитації, волонтерства, духовного наставництва) у стабілізації

емоційного стану підлітків та юнаків, а також емпіричне вивчення впливу духовності на зниження суїцидальних ризиків у різних соціальних та культурних контекстах.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Поступ у майбутнє: смисли і цінності освіти XXI століття : монографія. Київ : Знання України, 2012. 470 с.

2. Говорун Т. Духовність як соціокультурна категорія. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки*. 2004. Вип. 6. С. 111–118.

3. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Київ : Наш Формат, 2016. 224 с.

4. Шевченко Г. Формування духовності особистості: соціально-філософський аналіз : дис. каф. філос. наук: 09.00.03. Київ, 2008. 428 с.

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Гордійчук В.І.
кандидат наук з фізичної культури та спорту,
доцент кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1844-3104

Інклюзивне освітнє середовище є ключовим інструментом соціалізації та розвитку молоді з особливими освітніми потребами (ООП). Воно забезпечує рівний доступ до освіти, сприяє формуванню навичок спілкування, співпраці та самостійності, а також допомагає подолати соціальні бар'єри. Інклюзія сприяє особистісному зростанню молоді з ООП і формуванню гармонійного, справедливого суспільства.

Сучасне суспільство спрямоване на створення умов для повноцінної участі кожної людини у всіх аспектах життя. Однією з важливих складових цього процесу є інклюзивна освіта, яка забезпечує інтеграцію молоді з особливими освітніми потребами (ООП) у навчальне середовище. Інклюзія сприяє розвитку особистісного потенціалу, соціалізації та адаптації молоді з ООП, відкриваючи їм шлях до активної участі у суспільному житті [4].

Інклюзивне освітнє середовище — це не просто фізичний простір чи сукупність методик, а цілісна система цінностей, підходів і практик, спрямованих на забезпечення рівного доступу до освіти

для всіх здобувачів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, включно з особами з особливими освітніми потребами (ООП) [6]. Йдеться про таке середовище, де кожен студент почувається прийнятим, підтриманим і цінним, а навчання організовано так, щоб максимально враховувати потенціал кожного.

Основою інклюзивного освітнього середовища є повага до різноманіття та ідеї, що різниця між людьми не є перешкодою, а навпаки — ресурсом для навчання. Включення означає не тільки фізичну присутність студентів з ООП у звичайних навчальних закладах, але й їхню активну участь у всіх аспектах шкільного або студентського життя — академічному, соціальному, культурному.

Доступність є одним із найважливіших елементів інклюзивного середовища. Вона охоплює фізичну доступність будівель, приміщень, аудиторій (наявність пандусів, ліфтів, відповідного освітлення та звукових систем), а також інформаційну доступність — це забезпечення навчальних матеріалів у різних форматах (аудіо, шрифт Брайля, електронні ресурси зі спеціальними налаштуваннями). Крім цього, необхідною є гнучкість у побудові навчального процесу: змінюються не лише методики викладання, а й система оцінювання, організація занять, темп навчання, види завдань [4].

Функціонування інклюзивного середовища неможливе без мультидисциплінарної команди фахівців — це педагоги, психологи, дефектологи, логопеди, сурдопедагоги, а також тьютори або асистенти вчителя. Їхня роль полягає не тільки в супроводі студентів з ООП, а й у підтримці викладачів, забезпеченні ефективної комунікації між учасниками освітнього процесу, проведенні консультування та моніторингу прогресу.Інклюзія сприяє формуванню атмосфери поваги до прав кожної людини, створенню доброзичливого і підтримувального мікроклімату в закладі освіти. У такому середовищі руйнуються стереотипи, знижується рівень стигматизації та дискримінації, зміцнюються принципи громадянського суспільства.

Щодо соціалізації молоді з ООП, інклюзивне середовище виконує надзвичайно важливу функцію. Молодь навчається бути частиною колективу, діяти в команді, відчувати приналежність до спільноти. Завдяки інтеграції в загальноосвітнє середовище, студенти з ООП мають більше шансів для формування повноцінної соціальної ідентичності, подолання ізоляції, розвитку емпатії та навичок ефективної міжособистісної взаємодії.

Спільне навчання сприяє формуванню у студентів з ООП життєво важливих навичок: уміння відстоювати свою думку, брати участь у

прийнятті рішень, відповідально ставитися до обов'язків. Також інклюзія забезпечує можливості для участі в позаурочній діяльності — це проєкти, студентські організації, волонтерські ініціативи, творчі конкурси, спортивні події. Участь у таких заходах підвищує самооцінку, сприяє формуванню лідерських якостей, розвиває емоційний інтелект. Інклюзивна освіта в Україні, як і в багатьох інших країнах, переживає етап становлення та активного розвитку. Незважаючи на очевидні успіхи — ухвалення законодавчих актів, впровадження інклюзивних класів і груп, зростання обізнаності педагогів — система ще стикається з численними викликами. Ці виклики багатовимірні: вони стосуються як організаційного, матеріального, так і психологічного рівня.

Однією з найсуттєвіших проблем залишається недостатня професійна підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах інклюзії. Значна частина вчителів відчуває брак знань щодо особливостей психофізичного розвитку студентів з ООП, не володіє адаптивними методиками викладання або не вміє працювати у команді з асистентами, тьюторами, спеціалістами з інклюзивної освіти. Система педагогічної освіти лише поступово змінюється в напрямку підготовки до інклюзивного середовища, тож вкрай актуальним є масове і систематичне підвищення кваліфікації, впровадження міждисциплінарного підходу до навчання фахівців, розвиток методичної бази, створення відкритих ресурсів для самоосвіти вчителів.

Наступний виклик — обмеженість фінансових і матеріально-технічних ресурсів. Реальна інклюзія можлива лише за умов повної фізичної та інформаційної доступності. Це стосується облаштування приміщень (пандуси, ліфти, доступні туалети, належне освітлення і звук), наявності спеціалізованого обладнання (інтерактивні дошки, слухові апарати, спеціальні клавіатури, шрифт Брайля тощо), адаптованих підручників, технологій альтернативної комунікації, програмного забезпечення. Такі речі потребують серйозних інвестицій, а також ефективного управління ресурсами. Часто кошти виділяються, але не завжди використовуються з урахуванням реальних потреб шкіл і студентів.

Ще одним критичним елементом є недостатня взаємодія між закладом освіти та родинами студентів з ООП. Успішна інклюзія неможлива без активної участі батьків або законних представників. Вони не лише джерело цінної інформації про індивідуальні потреби дитини, а й партнери у процесі навчання та соціалізації. Проте часто родини самі стикаються з бар'єрами — браком інформації, емоційним виснаженням, недовірою до системи або почуттям ізольованості.

Тому освітній заклад повинен не лише залучати батьків до співпраці, а й створювати для них простір підтримки: консультування, психоемоційна допомога, батьківські клуби, інформування про права та можливості.

Окремо слід виділити проблему суспільного сприйняття інклюзії, яка залишається неоднозначною. Частина громадськості досі не готова сприймати людей з ООП як рівноправних учасників соціального життя. Побутують стереотипи, страхи, упередження: що «інклюзія знижує якість освіти», «відволікає увагу вчителя», «погано впливає на інших учнів». Усе це — наслідки низької обізнаності, відсутності культури сприйняття різноманітності. Важливо вести активну просвітницьку роботу не лише в межах освітніх закладів, а й через ЗМІ, соціальні кампанії, культурні події. Формування позитивного ставлення до інклюзії повинно починатися ще в дитинстві — через казки, мультфільми, ігри, в яких представлені герої з різними здібностями.

Незважаючи на всі ці виклики, інклюзивне освітнє середовище — це потужний інструмент соціальних змін, який формує фундаментально нову якість суспільства. Воно не лише розширює можливості молоді з ООП, а й виховує в усіх учасниках освітнього процесу такі риси, як емпатія, відповідальність, активна громадянська позиція.

Для ефективного вдосконалення інклюзії необхідно:

– системно підходити до підготовки педагогів і всього персоналу;

– забезпечити достатнє фінансування та прозоре управління ресурсами;

– створити мережу підтримки для батьків;

– формувати позитивне суспільне ставлення до різноманіття;

– забезпечити міжвідомчу координацію та стратегічне планування на рівні держави.

Інклюзія — це не просто освітня політика, це філософія людяності, що стосується кожного. Вона відкриває двері до справедливого світу, де кожна людина — незалежно від її можливостей — має право на розвиток, гідність, і повноцінне життя.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Розвиваємо інклюзивну школу разом: партнерство між інклюзивними та спеціальними навчальними закладами. URL: http://www.ussf.kiev.ua/completedproject/5/.

2. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12.

3. Про охорону дитинства : Закон України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402-14.

4. Засенко В.В. Сучасні проблеми теорії і практики навчання дітей з особливими потребами. URL: http://canada-ukraine. org/ukr_Journal_V1.htm.

5. Конвенція ООН про права дитини. URL: http://www. unicef.org /ukraine/convention_ small_final.pdf.

6. Колупаєва А. Інтегративні тенденції в освіті дітей з особливими потребами в Україні. URL: http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_V1.htm.

7. Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів : практико-зорієнтований посібник / За ред. І.Г. Єрмакова, К.С. Тороп, К.В. Рейди. Дніпро : «Інновація», 2018. 382 с.

8. Татьянчикова І.В. Соціалізація дитини з вадами розвитку : теорія, досвід, технології : монографія. Слов'янськ : Вид-во Б.І. Маторіна, 2017. 457 с.

9. Татьянчикова І.В. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами : поради педагогам та батькам : методичні рекомендації педагогам спеціальних закладів освіти та батькам, які виховують дитину з особливими потребами. Слов'янськ : Видавництво Б.І. Маторіна, 2020. 161 с.

10. Татьянчикова І., Ширіна А. Сходинками інклюзивної освіти : науково-методичний посібник. Сл ов'янськ : Видавництво Б.І. Маторіна, 2021. 59 с.

КІБЕРБУЛІНГ ЯК ЧИННИК ДЕВІАЦІЙ У ПІДЛІТКІВ

Горонгозов В.І.
1 курс, група ПЛ-24-1-м, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Поджинська О.О., к.психол.н.,
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

У сучасному цифровому суспільстві технології стали неодмінною частиною соціального середовища підлітків. Саме в онлайн-просторі відбувається значна частина комунікації, формування ідентичності, соціальних ролей та самооцінки. Однак разом з позитивними аспектами цифрової комунікації з'являються і нові ризики — одним із найбільш деструктивних явищ є кібербулінг.

Кібербулінг — це систематичне переслідування, знущання або цькування іншої особи за допомогою електронних засобів комунікації, таких як соціальні мережі, месенджери, форуми тощо [1]. У більшості випадків жертви кібербулінгу є підлітками — найбільш вразливою віковою групою через нестабільність психоемоційного стану, пошук ідентичності та соціального визнання.

Кібербулінг є не лише формою психологічного насилля, а й одним із чинників, що провокує девіантну поведінку у підлітків. Жертви

систематичного кіберпереслідування часто демонструють поведінкові реакції, які виходять за межі соціальних норм: агресію, ізоляцію, прогули, зниження навчальної мотивації, самопошкодження та навіть суїцидальні думки [2].

Психологічні наслідки кібербулінгу включають формування вторинної травматизації, стійкої тривожності, депресивних станів і порушення самооцінки. Підлітки, які не мають адекватної психологічної підтримки, починають сприймати девіантну поведінку як захисний механізм. Це може проявлятися у вигляді злочинної поведінки, вживання психоактивних речовин або відмови від соціальної взаємодії.

Цікаво, що проблема кібербулінгу знаходить відображення і в сучасній масовій культурі. Так, у серіалі *Adolescence* (Netflix) головний герой, підліток, стає об'єктом жорстокого онлайн-цькування, що поступово руйнує його психоемоційний стан. В умовах постійного приниження, ізоляції та браку підтримки з боку дорослих, у нього наростає внутрішня напруга, агресія та відчай. Ці чинники, у поєднанні з глибоким відчуттям несправедливості, зрештою призводять до трагедії — герой вбиває дівчинку, яка брала участь у його приниженні. Цей художній приклад демонструє, наскільки руйнівними можуть бути наслідки кібербулінгу, зокрема як провокативного чинника до девіантної поведінки в підлітковому віці [3].

Проблема кібербулінгу є мультифакторною і вимагає системного підходу до її вирішення. Насамперед важливо формувати цифрову компетентність у підлітків — вміння безпечно поводитись у мережі, розпізнавати маніпуляції, знати свої права та алгоритми захисту.

Крім того, ключову роль відіграє реакція дорослих: батьків, педагогів, психологів. Дуже часто жертви не звертаються по допомогу, бо бояться осуду або не довіряють дорослим. Відтак, надзвичайно важливо створювати психологічно безпечне освітнє середовище, у якому підліток зможе відкрито говорити про свої переживання.

Профілактика девіантної поведінки у контексті кібербулінгу має містити освітні програми з медіаграмотності, психологічну просвіту, тренінги з розвитку емоційного інтелекту, а також активну позицію шкільного психолога.

Отже, кібербулінг виступає потужним психосоціальним чинником, що провокує девіантну поведінку у підлітковому середовищі. Саме тому надзвичайно важливо не лише реагувати на вже наявні прояви, а й активно працювати на випередження, залучаючи всі ресурси освітнього і соціального простору.

Список використаних джерел

1. Kowalski R.M., Limber S.P., Agatston P.W. Cyberbullying: Bullying in the digital age. *Wiley-Blackwell.* 2012.

2. Livingstone S., Smith P.K. Annual Research Review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2014. № 55 (6). С. 635–654.

3. «Adolescence» TV drama exposes global issue of teenage violence. 7 квітня 2025. URL: https://www.reuters.com/business/media-telecom/adolescence-tv-drama-exposes-global-issue-teenage-violence-2025-04-07/.

КОМПЛЕКСНА СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ СИМПТОМАМИ ПТСР

Деркач Д.О.
4 курс, група СР-21-4, спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Жукова О.А., ст. викладач,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8751-5071

Актуальність даного питання зумовлена необхідністю своєчасного реагування на наслідки психотравм у дитячому віці. Психоемоційні порушення, що виникають після пережитих стресових подій, можуть мати тривалий вплив на розвиток, навчання та соціальну адаптацію дитини. Тому важливо забезпечити комплексний підхід до підтримки, який включає психологічну, соціальну та педагогічну допомогу, спрямовану на відновлення внутрішнього ресурсу та нормалізацію життєдіяльності.

Проблематика посттравматичного стресового розладу у дітей поки що не набула широкого висвітлення серед українських науковців. Наявні дослідження мають фрагментарний характер і здебільшого зосереджуються на окремих аспектах цієї теми. Так, у роботі В. Горбунової [2] йдеться про рівень поширеності симптомів ПТСР серед дитячого населення, тоді як Н. Пророк [4] аналізує особливості клінічної картини та передумови виникнення цього розладу. Однак питання реабілітації та комплексного підходу до подолання наслідків психотравм у дітей залишаються поза межами уваги більшості дослідників.

Реакція психіки на глибоку травму, спричинену екстремальними подіями, може призвести до формування посттравматичного

стресового розладу (ПТСР). Цей розлад виникає як наслідок сильного емоційного потрясіння, пов'язаного з критичними ситуаціями, що несуть загрозу життю або психологічній цілісності людини. До таких ситуацій належать переживання війни, природних катастроф, актів насильства, терористичних атак або систематичного знущання. У Міжнародній класифікації хвороб (МКХ-10) підкреслюється зв'язок між ПТСР та втратою базового відчуття безпеки. В умовах збройного протистояння ця проблема особливо загострюється, адже вплив війни не обмежується фізичними травмами — він глибоко проникає в емоційну сферу, змінюючи сприйняття реальності. Люди, які страждають на ПТСР, часто стикаються з такими проявами, як емоційне вигорання, повторювані спогади про подію, надмірна настороженість, ізольованість, втрата довіри до світу та почуття безсилля [1, с. 22–28].

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) є поширеним серед осіб різного віку, включно з дітьми та підлітками. Згідно з дослідженням «Індекс майбутнього», проведеним у жовтні 2023 року Київською школою економіки за ініціативи Фонду Олени Зеленської та за підтримки ЮНІСЕФ, 44% опитаних дітей та підлітків в Україні мають ознаки потенційного ПТСР. В опитуванні взяли участь 1 313 респондентів віком від 10 до 17 років [3].

У дитячому віці психотравматичні події можуть мати набагато глибший вплив, ніж у дорослому, через те, що нервова система перебуває на етапі формування, а мозок — у фазі активного розвитку. Через недостатню здатність осмислювати складні життєві ситуації, діти є особливо чутливими до травматичних подій, які нерідко залишають глибокий емоційний слід. Посттравматичний стресовий розлад у них може виникати вже незабаром після події й супроводжуватись сильними психічними реакціями. Такий стан вимагає негайної уваги фахівців, адже вчасне втручання допомагає запобігти розвитку серйозніших психоемоційних ускладнень у майбутньому.

Посттравматичний стресовий розлад у дітей може бути спричинений низкою різних факторів, серед яких варто виділити найбільш значущі [4, с. 157–161]:

– Війна та пов'язані з нею трагічні події, зокрема примусове переселення, перебування в окупованих територіях, участь у бойових діях або ставати свідками насильства.

– Терористичні акти, природні чи техногенні катастрофи, що забрали численні життя.

– Втрата близької людини через смерть.

– Піддавання фізичному або сексуальному насильству.

– Розлучення батьків або розлука дитини з родиною.

Враховуючи вплив війни на психічне здоров'я, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) стає дедалі актуальнішим, особливо у контексті дітей, які переживають наслідки військових конфліктів. Цей розлад має серйозний вплив на дитячу психіку і може призводити до численних проблем, серед яких [2]:

– Ризик розвитку депресії або депресивного розладу.
– Зростання рівня тривожності.
– Формування психосоматичних розладів.
– Виникнення агресії.
– Схильність до асоціальної поведінки та інші.

Посттравматичний стресовий розлад має серйозний вплив на адаптацію дитини в суспільстві. Внаслідок цього дитина може втратити здатність до нормальної комунікації, що призводить до погіршення стосунків з родиною та оточенням. Часто вона залишається самотньою у своїх переживаннях, не виявляючи емоцій. В таких ситуаціях необхідно звертатися до кваліфікованих спеціалістів. Психотерапевти та психологи займаються підтримкою дітей у подоланні психічних наслідків ПТСР, допомагаючи їм справлятися з емоційними та психологічними труднощами. Вони також працюють з іншими порушеннями та негативними станами. Однак тільки психотерапевтичної допомоги часто недостатньо, що робить важливим використання комплексного підходу, зокрема через соціальну реабілітацію.

Соціальна реабілітація при посттравматичному стресовому розладі має на меті не лише відновлення психічного здоров'я, а й сприяння кращій соціальній інтеграції та адаптації людини до норм суспільства. Для дітей, які пережили ПТСР, цей процес особливо важливий, оскільки допомагає повернути їх до активної життєдіяльності, навчання та соціальної взаємодії. Це є необхідною умовою для того, щоб дитина могла знову стати повноцінним учасником соціального середовища [6, с. 78–86].

Забезпечення реабілітації потребує взаємодії з різними спеціалістами, серед яких:

– соціальні працівники;
– соціальні психологи та педагоги;
– психіатри;
– психологи та вчителі загальної практики.

Процес реабілітації дітей, які пережили посттравматичний стресовий розлад, передбачає використання різноманітних підходів та програм. До них відносяться:

– Проведення тренінгів, спрямованих на поліпшення психоемоційного та соціального стану дитини за участі професіоналів і батьків.

– Індивідуальна робота з дитиною, що орієнтована на усунення специфічних симптомів ПТСР і допомогу у подоланні травмуючих переживань.

– Розробка програм соціальної реабілітації, які мають реалізовуватись на базі різних установ, таких як навчальні заклади, медичні організації або центри психологічної підтримки.

Особливо ефективними можуть бути групові заняття, які надають можливість дітям з подібним досвідом підтримувати одне одного. Завдяки поєднанню ігрової діяльності, психотерапевтичних методик і створенню позитивної емоційної атмосфери, такі програми не лише поліпшують психологічний стан дітей, а й сприяють їх адаптації та інтеграції в суспільство після пережитих травм.

Соціальна реабілітація дітей, які пережили посттравматичний стресовий розлад, є важливим інструментом для подолання ПТСР і мінімізації його наслідків. Завдяки спеціально розробленим програмам та реабілітаційним заходам можна значно покращити психологічний стан дітей, сприяти відновленню їх емоційної рівноваги та соціальної адаптації. Це дає змогу відновити їхні соціальні функції та сприяти успішному поверненню до нормального життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Галич М.Ю., Литвин В.В. Загальна характеристика посттравматичного стресового розладу в умовах воєнного часу: діагностика та профілактика. *Юридична психологія*. 2022. Вип. № 1 (30). С. 22–28

2. Горбунова В. Посттравматичний стресовий розлад. Центр психічного здоров'я і психотерапії «Простір Надії». URL: https://ipz.org.ua/wpcontent/uplo ads/2017/12/PROSTIR_NADIJY-dr.pdf.

3. Ознаки ПТСР мають 44% українських дітей — дослідження. URL: https://interfax.com.ua/news/pharmacy/972116.html?utm_source=chatgpt.com.

4. Пророк Н.В. Особливості посткризової психологічної діагностики дітей. *Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі* : матеріали Всеукр. наук.- практ. конференції (м. Лисичанськ, 27 лютого 2017 р.). Лисичанськ : ФОП Чернов О.Г., 2017. С. 157–161.

5. Романчук О.І. Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії. 2020. URL: https://i-cbt.org.ua/wpcontent/uploads/ 2017/11/Romanchuk_PTSD.pdf.

6. Спартак О.С. Психосоціальна реабілітація посттравматичних стресових розладів. *Psychological Journal*. 2021. Vol. 7. Issue 7 (51). С. 78–86.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТОСУНКІВ СІМЕЙНИХ ПАР ЗРІЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ ТА АДАПТАЦІЇ

Дублякова М.Л.
1 курс, група 1-МКПР,
спеціальність «Клінічна психологія та реабілітація»,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.
Науковий керівник: Біла О.Г., к.п.н., доцент,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

Війна, яка зараз триває в нашій державі, це не тільки політична чи економічна криза, це ще й чинник надзвичайно глибокого стресу, в якому вже доволі тривалий час перебуває кожна українська сім'я. В умовах постійної тривоги, страху та невизначеності, в більшості сімейних пар зникає комунікація, втрачаються довіра, взаємопідтримка та емоційний зв'язок. У жінки в сім'ї з'являються нові обов'язки та ролі, до того ж, постійна напруга та страх за свого чоловіка приводять жінку до емоційного виснаження, в той час, як у чоловіка, через постійне відчуття тиску з боку влади та суспільства, почуття провини та страху за життя, накопичується агресія, наступає емоційне відчуження, що може призвести до апатії чи депресії. Як наслідок, у сімейній парі частішають конфлікти, руйнуються стосунки, і на жаль, все це може призвести до розлучення пари.

Війна — це кризовий фактор та справжнє випробування на міцність для кожної родини, саме тому, на нашу думку, українські сімейні пари наразі вкрай потребують підтримки психолога, який допоможе подружжю не тільки м'яко адаптуватися до існування в умовах військового стану, а й зберегти любов, гармонію та взаєморозуміння.

В науковій літературі [1; 2; 3; 4], присвяченій проблемі стосунків сімейних пар в умовах військового стану (Л. Слюсар, Р. Федоренко, І. Шинкаренко, Д. Караванської), сім'я для кожного з нас розглядається, як основне джерело психоемоційної підтримки, стабільності, комфорту та безпеки, особливо зважаючи на ті стресові обставини, в яких всі ми зараз перебуваємо.

Тому, розглядаючи питання оптимізації стосунків сімейних пар в умовах військового стану, ми припускаємо, що одними з найважливіших факторів у роботі психолога з сімейними парами в даному контексті, є покращення в парі динаміки таких показників, як — сімейна згуртованість та сімейна адаптація.

Сім'я — це основа держави, оскільки рушійною силою життя є взаємини між чоловіком і жінкою [2, с. 4]. Серед найпоширеніших тенденцій у сучасній сім'ї, загострених у період війни, визначають:

– послаблення матеріальної і психологічної (захисної) функції сім'ї;

– порушення механізму адаптації родини до кризових явищ у суспільстві;

– трансформація та суперечливість сімейних ролей;

– ускладнення дитячо-батьківських взаємовідносин;

– нестабільність життєвих родинних планів в умовах війни;

– вплив патогенних чинників на психічне здоров'я членів сім'ї [1, с. 560].

У період економічних, соціальних, військових випробувань «активізується» захисна функція сім'ї: активізується перевірений історичним досвідом механізм виживання за рахунок взаємодопомоги і взаємозахисту членів родини [3].

Адаптивність, згуртованість сім'ї, хороша комунікація та ефективне керуваннями фінансами, гнучкість, що дозволяє змінювати стратегії в залежності від вимог ситуації — всі ці фактори сприяють життєстійкості сім'ї [4, с. 3].

Саме тому, на нашу думку, психологічна підтримка подружньої пари в контексті оптимізації сімейних стосунків під час війни є надважливою, оскільки психолог може стати саме тим путівником, який допоможе партнерам в сім'ї відновити ефективну комунікацію один з одним, досягти взаєморозуміння та взаємопідтримки в парі, а це, в свою чергу буде зміцнювати згуртованість та адаптацію в родині в умовах таких стресових криз, як війна.

Дослідниця Ірина Шинкаренко у своїй науковій роботі наголошує, що «увага психологів має бути прикута до вивчення та оцінки емоційного благополуччя кожного члена сім'ї, до переживань сімейної тривоги, провини, напруженості й визначення факторів, що дозволяють сімейній системі змінюватися та адаптуватися в умовах такої соціальної кризи, як війна» [4, с. 1].

Тож, виходячи з вищесказаного, на нашу думку, психологу доцільно буде проводити психокорекційну роботу з подружніми парами, яка сприятиме зміцненню стосунків, згуртованості, адаптації в сімейних парах в умовах військового стану. Ми вважаємо, що дана робота передбачає такі заходи, як консультації з сімейними парами у вигляді бесіди або інтерв'ю, які спрямовані на відновлення емоційного зв'язку в подружжі. Це може бути психоедукація (доне-

сення до подружньої пари інформації про особливості функціонування партнерів у сім'ї в умовах війни та про важливість згуртованості та взаємопідтримки всіх членів родини). Також, ми припускаємо, що оптимізувати стосунки в парі можна шляхом залучення різних методів психотерапії для корегування деструктивних шаблонів поведінки в парі, а також, зокрема, використання технік активного слухання, емоційного рефреймінгу, тощо.

Таким чином, розглядаючи природу сімейних стосунків в парі в умовах військового стану через проведення психокорекційних заходів, зокрема, покращення динаміки показників сімейної згуртованості та адаптації, ми можемо спрогнозувати, що робота психолога з сімейними парами сприятиме оптимізації подружніх стосунків, і як наслідок, покращить емоційне благополуччя та життєстійкість українських родин як в кризових, так і в майбутньому, у мирних умовах.

Список використаних джерел

1. Шинкаренко І.О. Сім'я в умовах війни: психологічні, психосоціальні та психопатологічні проблеми. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. № 2. С. 550–557.

2. Федоренко Р.П. Психологія сім'ї : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 480 с.

3. Слюсар Л. The Ukrainian family in the conditions of war. *Demography and social economy*. URL: https://doi.org/10.15407/dse2023.02.003 (дата звернення: 07.04.2025).

4. Караванська Д.О. Сімейна взаємодія та адаптація в умовах соціальної кризи (війни): гендерні відмінності. *Modern strategies of global scientific solutions* : Collection of abstracts of the V International scientific and practical conference (м. Стокгольм, 27–29 грудня 2023 р.). Стокгольм, 2023. С. 337–341.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Дума М.В.
старший викладач,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».

Війна в Україні стала трагедією національного масштабу, глибокою травмою для кожної окремої особистості, спричинивши широкий спектр соціально-психологічних проблем, які потребують негайного та комплексного вирішення.

Нестабільність воєнного часу спричиняє безперервний ріст кризових ситуацій, з якими стикається кожен українець. Ці ситуації

ставлять під загрозу не лише фізичне виживання, але й здатність людини ефективно функціонувати в суспільстві. Постійний стрес та травматичні події можуть призвести до глибоких і тривалих змін в особистості.

Отже, питання відновлення психологічного здоров'я та працездатності тих, хто пережив соціально-психологічні травми війни, набуває критичної важливості. Наразі, як ніколи, потрібні комплексні та ефективні програми психологічної реабілітації.

Війна в Україні вирізняється безпрецедентною інтенсивністю та непередбачуваністю. Використання потужних засобів ураження, таких як авіабомби, крилаті ракети, дистанційне мінування та артилерія, у поєднанні з передовими технологіями, включаючи штучний інтелект та безпілотні літальні апарати, створює надзвичайно руйнівне середовище.

Критичні руйнування військової та цивільної інфраструктури мають глибокий негативний вплив на психофізіологічний стан та благополуччя всього українського суспільства, спричиняючи масове вимушене переселення з небезпечних регіонів.

У зв'язку з цим, виникає гостра потреба в розробці та впровадженні комплексних програм реабілітації, реадаптації та інших соціально-психологічних заходів, спрямованих на відновлення фізичного та психічного здоров'я постраждалих.

Важливо розуміти, що кожна категорія населення переживає ці травми по-різному, і тому потребує індивідуалізованих стратегій підтримки. Так, для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) першочерговим завданням є адаптація до нових соціально-економічних та культурних реалій, пошук житла та роботи, а також інтеграція в нову громаду.

Люди, які пережили окупацію, стикаються з більш глибокими психологічними наслідками, такими як втрата близьких, свідчення або переживання насильства, включаючи сексуальне, та руйнування звичного життя. Їхні потреби включають не лише психологічну підтримку, але й юридичну допомогу для відновлення прав та документування злочинів.

Особливої уваги потребують військовослужбовці та цивільні, які отримали фізичні травми, каліцтва, ампутації, контузії та поранення. Їхні потреби виходять за рамки психологічної підтримки, вимагаючи тривалої медичної реабілітації, протезування, а також соціальної інтеграції та підтримки для повернення до повноцінного життя.

Крім того, важливо враховувати, що війна не лише завдає миттєвих травм, але й має довготривалі наслідки, такі як посттравматич-

ний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні розлади та психосоматичні захворювання. Ці наслідки можуть проявлятися через роки після завершення конфлікту, впливаючи на соціальну адаптацію, працездатність та якість життя постраждалих.

Тому, окрім невідкладної допомоги, необхідні довгострокові програми психологічної реабілітації, соціальної підтримки та медичного спостереження.

Найбільш ефективних інструментів для підтримки осіб, які пережили психотравмуючі події війни, є соціально-психологічна система підтримки.

Соціально-психологічна система підтримки базується на класичній моделі соціальної роботи, передбачає надання індивідуалізованої допомоги комбатантам, членам їхніх сімей, родинам загиблих воїнів, внутрішньо переміщеним особам та іншим вразливим групам населення.

Соціально-психологічна система підтримки використовує різноманітні методи та форми соціальної роботи, враховуючи психологічні ресурси та сильні сторони клієнта, а також сприяючи посттравматичному зростанню та соціальній активності, поєднує довгострокову соціальну підтримку з цілеспрямованою психологічною допомогою, що є ключовим для збереження цілісності особистості, відновлення психологічного здоров'я та працездатності, подолання депресії та тривоги, а також покращення якості життя.

Соціально-психологічна система підтримки передбачає надання комплексу правових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних та інформаційних послуг протягом тривалого часу з метою поліпшення життєвої ситуації та вирішення проблем клієнта.

До основних методів соціальної роботи, що використовуються в соціально-психологічній системі підтримки, належать індивідуальна робота, соціальне навчання, психолого-педагогічна та юридична підтримка, консультування.

Реалізація система підтримки включає діагностику проблеми та планування, надання соціальної допомоги та оцінку результатів.

Для ефективного впровадження системи соціально-психологічної підтримки на національному рівні необхідно створити потужну мережу, яка об'єднає зусилля державних та недержавних організацій.

Це передбачає тісну співпрацю українських соціальних працівників та психологів з європейськими науково-дослідними центрами для обміну досвідом та найкращими практиками.

Важливим є залучення до цієї мережі громадських організацій, волонтерів, ветеранських спільнот, а також представників бізнесу, які можуть надати фінансову та матеріальну підтримку.

Соціально-психологічна система підтримки повинна бути невід'ємною частиною державної політики як під час війни, так і в період відновлення країни. Він є фундаментом для забезпечення комплексного підходу до підтримки населення, оскільки інтегрує соціальну та психологічну допомогу.

Цей підхід дозволить не лише реагувати на негативні наслідки війни, але й сприяти посттравматичному зростанню та соціальній реінтеграції постраждалих.

Для забезпечення ефективності системи підтримки подолання наслідків війни необхідно:

– розробити єдині стандарти та протоколи надання соціально-психологічних послуг;

– створити національний реєстр фахівців, які надають такі послуги;

– запровадити систему безперервного навчання та підвищення кваліфікації для соціальних працівників та психологів;

– забезпечити фінансування програм соціально-психологічного супроводу з державного бюджету та залучити міжнародну допомогу;

– провести інформаційну кампанію для підвищення обізнаності населення про доступні послуги;

– створити цифрову платформу для надання онлайн-консультацій та психологічної підтримки.

Така системна робота дозволить створити стійку та ефективну систему соціально-психологічної допомоги, яка допоможе українцям подолати наслідки війни та відновити повноцінне життя.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л.М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : метод. рекомендації. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.

2. Титаренко Т.М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ОНКОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФАКТОРИ РИЗИКУ, НАСЛІДКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ

Дяковська О.О.
1 курс, група 1-МКПР, спеціальність «Психологія»,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.
Науковий керівник: Куліш О.В., к.пед.н., доцент,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

Емоційне вигорання є широко визнаним психологічним синдромом, що виникає внаслідок тривалого професійного стресу. Воно характеризується трьома ключовими компонентами: емоційним виснаженням, деперсоналізацією та зниженням відчуття професійної самореалізації [6]. Цей стан особливо поширений серед медичних працівників, які щодня стикаються з високими емоційними та фізичними навантаженнями. В онкології, де медики працюють із пацієнтами з важкими, часто невиліковними захворюваннями, ризик вигорання є ще вищим через специфіку цієї спеціалізації. Під час війни в Україні, яка триває з 2014 року та загострилася у 2022 р., ситуація ускладнюється зовнішніми факторами: нестачею ресурсів, загрозою життю та психологічним тиском, спричиненим воєнними реаліями. Актуальність дослідження емоційного вигорання в таких умовах зумовлена необхідністю підтримки медичних працівників, які є основою функціонування системи охорони здоров'я в кризовий період.

Розуміння механізмів вигорання базується на кількох теоретичних моделях. Найвідомішою є трикомпонентна модель Крістіни Маслач, яка пояснює вигорання як результат дисбалансу між вимогами роботи та ресурсами, доступними для їхнього виконання [5]. Емоційне виснаження проявляється у втраті енергії, деперсоналізація — у цинічному ставленні до пацієнтів, а зниження самореалізації — у сумнівах у власній компетентності. У контексті онкології під час війни ці аспекти набувають нових форм: медики можуть уникати емоційного контакту з хворими як захисний механізм або відчувати безсилля через обмежені можливості лікування.

Інша модель — теорія збереження ресурсів (Conservation of Resources Theory, COR), розроблена Стівеном Хобфоллом [4], стверджує, що вигорання виникає через поступову втрату ресурсів, таких як час, емоційна стабільність чи соціальна підтримка. У воєнний період онкологи втрачають ці ресурси через інтенсивність роботи,

брак медикаментів і постійну загрозу безпеці, що запускає кумулятивний процес виснаження [3].

Модель вимог і ресурсів (Job Demands-Resources Model, JD-R), запропонована Демероуті та Баккером [1], доповнює попередні підходи, акцентуючи на взаємодії між високими професійними вимогами (наприклад, догляд за онкохворими) та доступними ресурсами (підтримка, відпочинок). У воєнних умовах вимоги зростають через руйнування інфраструктури та еміграцію персоналу, тоді як ресурси скорочуються, що робить цю модель релевантною для аналізу вигорання в Україні.

Емоційне вигорання онкологів зумовлене комплексом професійних і воєнних стресорів. Першим фактором є постійний контакт із стражданнями та смертю. Дослідження показують, що онкологи регулярно стикаються з високою смертністю, що викликає почуття безнадії та емоційне виснаження [7]. У воєнний час цей фактор посилюється через більшу кількість травматичних випадків і пізню діагностику раку через обмежений доступ до медичних послуг.

Другим фактором є високе робоче навантаження. Надмірна кількість годин роботи та брак відпочинку є основними причинами вигорання серед медиків [6]. В Україні війна призвела до скорочення персоналу через міграцію чи мобілізацію, що може змушувати онкологів працювати понаднормово.

Третій фактор — висока емпатія до пацієнтів, що робить медиків вразливими до вторинного травматичного стресу. Дослідження висвітлюють, що тісні емоційні зв'язки з хворими можуть призводити до «переживання» їхнього болю, що особливо актуально в онкології під час війни, коли пацієнти діляться травматичними історіями [9].

Емоційне вигорання має серйозні наслідки як для самих медиків, так і для якості медичної допомоги. На індивідуальному рівні воно призводить до погіршення психічного здоров'я: депресії, тривожності та зниження якості життя [6]. На професійному рівні деперсоналізація та виснаження можуть спричинити помилки в роботі та зниження емпатії до пацієнтів, що погіршує результати лікування [9].

Для подолання вигорання пропонується комплексний підхід. На індивідуальному рівні ефективними є техніки саморегуляції, такі як майндфулнес і релаксація, які допомагають відновлювати емоційні ресурси [3]. На організаційному рівні необхідні психологічна підтримка, скорочення робочого навантаження та забезпечення базових умов праці, таких як доступ до медикаментів і обладнання [2].

Соціальні стратегії включають створення груп взаємопідтримки серед медиків і залучення громадських ініціатив, які спрямовані на профілактику вигорання. У контексті війни важливими є спеціалізовані тренінги з управління стресом і забезпечення мінімальних ресурсів для роботи. Поєднання різних підходів може значно знизити рівень вигорання серед онкологів.

Дослідження емоційного вигорання медичних працівників в онкології під час війни має як теоретичне, так і практичне значення. На практичному рівні результати можуть бути використані для розробки цільових інтервенцій, спрямованих на підтримку онкологів в Україні, що є критично важливим для збереження їхнього здоров'я та стабільності системи охорони здоров'я в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Demerouti E., Bakker A.B., Nachreiner F., Schaufeli W.B. The job demands-resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*. 2001. № 86 (3). P. 499–512.

2. Dyrbye L.N., Shanafelt T.D., Sinsky C.A., et al. Burnout among health care professionals: A call to explore and address this underrecognized threat to safe, high-quality care. *NAM Perspectives*. 2017. № 7 (7).

3. Halbesleben J.R.B., Neveu J.-P., Paustian-Underdahl S.C., Westman M. Getting to the «COR»: Understanding the role of resources in conservation of resources theory. *Journal of Management*. 2014. № 40 (5). P. 1334–1364.

4. Hobfoll S.E. Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*. 1989. № 44 (3). P. 513–524.

5. Maslach C., Jackson S.E. The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*. 1981. № 2 (2). P. 99–113.

6. Maslach C., Leiter M.P. Understanding the burnout experience: Recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*. 2016. № 15 (2). P. 103–111.

7. Shanafelt T.D., Boone S., Tan L., et al. Burnout and satisfaction with work-life balance among US physicians relative to the general US population. *Archives of Internal Medicine*. 2017. № 172 (18). P. 1377–1385.

8. Weinberg A., Marshall G. Moral distress and burnout in oncology: A review of the literature. *Journal of Clinical Oncology*. 2014. № 32 (15). P. 1540–1545.

9. West C.P., Dyrbye L.N., Shanafelt T.D. Physician burnout: Contributors, consequences and solutions. *Journal of Internal Medicine*. 2014. № 283 (6). P. 516–529.

СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ТА ПІДТРИМКА БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

Жукова О.А.
старший викладач кафедри реабілітаційних технологій,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8751-5071
Дерманська Л.С.
4 курс, група СР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».

Беззаперечно важливим напрямом соціальної політики держави є соціальна робота у сфері зайнятості населення, оскільки право на працю є одним із фундаментальних прав людини. Українська Конституція закріплює цей факт статтею 43. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [1].

Тим не менш, сьогоденні реалії ринку праці суттєво ускладнюють реалізацію вищезазначеного права, особливо для вразливих верств населення, зокрема безробітних. Державна влада намагається впроваджувати ефективні механізми соціального захисту та матеріальної підтримки осіб, що з тих чи інших причин втратили роботу, а також молодих фахівців-випускників, що шукають роботу вперше.

Важливу роль у забезпеченні права на працю відіграє Кодекс законів про працю України. Зокрема, стаття 22 КЗпП наголошує на тому, що необґрунтована відмова у прийнятті на роботу, тобто відмова без будь-яких мотивів або з підстав, що не стосуються кваліфікації чи професійних якостей працівника, або з інших підстав, не передбачених законом забороняється, а стаття 5^1 закріплює право на безоплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб [2].

Державна служба зайнятості відіграє вирішальну роль у формуванні сприятливих умов для працевлаштування населення та розвитку якомога найбільш ефективного ринку праці. Важливою складовою її структури є обласні та місцеві центри зайнятості, що покликані

займатися підтримкою безробітних громадян і координувати соціальні програми зайнятості на місцевому рівні. Підсилюючи позицію уже вказаних приписів, Закон України «Про зайнятість населення» передбачає наявність додаткових гарантій для безробітних, що прописані у статті 5.

Зрештою, такі гарантії прописані ледь не у кожній статті документу. Кожен має право на вільний вибір місця, виду діяльності та роду занять, яке забезпечується державою шляхом створення правових, організаційних та економічних умов для такого вибору (стаття 6). Кожен має право на професійну орієнтацію, яке забезпечується шляхом надання комплексу профорієнтаційних послуг з вибору або зміни професії, виду діяльності та інших профорієнтаційних послуг (стаття 7). Даний закон — це збірник різних прав працівника, що захищаються державою [3].

Динаміка рівня безробіття в Україні впродовж останніх років чітко показує нестабільність економічної ситуації в країні. Проблема безробіття нечувано загострилася через вторгнення рф на територію України і до сьогодні є вкрай актуальною. Руйнування та банкрутство підприємств, евакуація людей з нині окупованих територій та тих, де ще ведуться бойові дії привела до безпрецедентних руйнувань та втрати робочих місць.

На початку повномасштабного вторгнення ситуація на ринку праці України зазнала катастрофічних змін. За даними сайту з пошуку роботи Work.ua, кількість вакансій скоротилася більш ніж у 15 разів — із 100 тисяч до всього 6 тисяч пропозицій. Водночас конкуренція серед шукачів різко зросла: якщо раніше на одну вакансію претендувало кілька осіб, то після початку війни цей показник збільшився у п'ять разів. У середньому понад 100 кандидатів боролися за одне робоче місце, а на деякі популярні професії кількість охочих могла сягати кількох сотень [4].

Що стосується кількості безробітних на теренах України — справжні цифри на сьогодні визначити неможливо. Станом на лютий 2025 року, у Державному центрі зайнятості було офіційно зареєстровано 102,4 тисячі безробітних. Втім, представники Міністерства економіки наголошують на тому, що фактична кількість безробітних в Україні значно перевищує кількість офіційно зареєстрованих.

Розглянемо динаміку кількості безробітних в Україні за 2019–2024 роках без урахування окупованих територій (рис. 1) [5].

Оприлюднені підрахунки показують, що рівень безробіття падає, але з огляду на ситуацію в країні, ми не можемо їм довіряти. Повно-

масштабна війна суттєво змінила ринок праці: багато підприємств закрилися або скоротили персонал, а мільйони українців були змушені виїхати за кордон чи переміститися всередині країни, втративши роботу. Значна частина безробітних громадян банально не звертається до центрів зайнятості через низьку ефективність їхніх програм або відсутність підходящих вакансій. Крім того, багато людей перейшли до неформального сектору економіки, що не фіксується в офіційній статистиці.

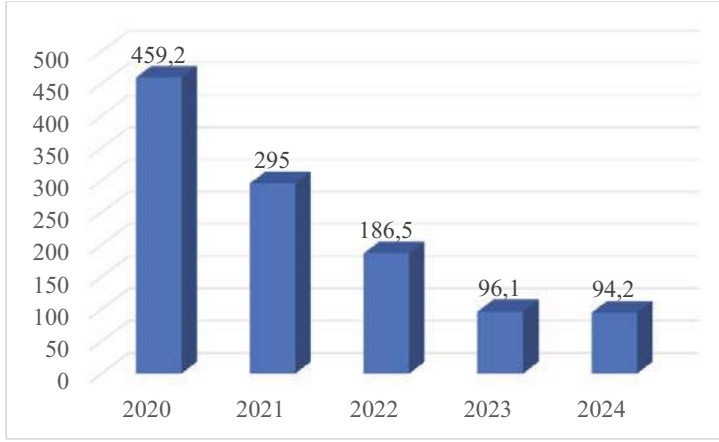

Рис. 1. Динаміка кількості безробітних в Україні за 2019–2024 роках

У цьому контексті соціальна робота у сфері зайнятості слугує своєрідним містком між людиною та ринком праці. Вона не лише сприяє подоланню індивідуальних труднощів у працевлаштуванні, а й допомагає забезпечити соціальну рівновагу та захист громадян. Завдяки комплексній підтримці — від професійного консультування та навчання до психологічної допомоги — соціальна робота сприяє інтеграції вразливих категорій населення у сферу трудової діяльності.

Неабияк важливо розвивати економіку та бізнес не лише в цілому, але й на рівні громад. Малий і середній бізнес є важливим джерелом робочих місць, тому необхідні програми підтримки підприємців а також різні освітні ініціативи. Зокрема, у сільській місцевості та малих містах ефективними є програми розвитку кооперативів, аграрного підприємництва та локального туризму.

Невпинно рухаючись у майбутнє державі слід не тільки розробляти нові програми надання робочих місць для безробітних,

а і вдосконалювати вже існуючі. Ефективність впроваджуваних заходів залежить не лише від законодавчих гарантій, а й від їхньої реальної імплементації. Спільні зусилля законодавців та працівників ЦЗ на місцях можуть суттєво покращити ситуацію, що на превеликий жаль досі являється вельми складною.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://www.president.gov.ua/documents/constitution.

2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/322-08.

3. Про зайнятість населення : Закон України від 05 липня 2012 р. № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013, № 24, ст. 243. Редакція від 01 січня 2025 р.

4. Євась Т.В., Жукова О.А. Сучасний стан соціальної роботи у сфері зайнятості населення. International Scientific Conference «*Transformation of the Economic System in the Modern Context: Processes, Strategies, Technologies*» : Conference Proceedings (May 30–31, 2024. Leipzig, Germany). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 128 p. P. 33–37.

5. Кількість зареєстрованих безробітних. *Сайт Мінфін*. URL: https://index. minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/.

6. Сайт Державної служби зайнятості. URL: https://dcz.gov.ua/.

ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРУ

Заіка В.М.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Ніжинська О.В.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Спеціальна освіта»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Когнітивний розвиток дітей старшого дошкільного віку є одним з найважливіших етапів у формуванні особистості дитини. Адже, саме в цей період закладаються основи подальшого навчання, соціалізації та адаптації до соціального середовища. Когнітивний розвиток

охоплює широкий спектр психічних процесів, серед яких важливе місце займають пам'ять, мислення, увага, мовлення, сприйняття, уява та інші. Ці процеси взаємопов'язані і складають основу для розвитку більш складних навичок, необхідних для ефективного засвоєння знань, взаємодії з іншими людьми та орієнтації в навколишньому світі.

З метою дослідження особливостей когнітивного розвитку дітей старшого дошкільного віку з порушенням зору нами були застосовані наступні методики: «Відгадай на дотик»; методика «Упізнай на смак»; методика «Понюхай і назви»; методика «Відгадай за звуком»; методика «Знайди квадрат»; тест на інтелектуальний розвиток (TIP); методика «Придумай історію»; методика «Хто це?»; тест «Володіння зв'язним мовленням» (С. Максименко).

Базою дослідження виступив Кременчуцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 2 Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області. Заклад має офтальмологічні групи, що забезпечують комплексну підтримку дітей з особливими освітніми потребами. У закладі працюють тифлопедагоги, логопеди, психологи та вихователі, які реалізують програми корекції та розвитку.

Констатувальним дослідженням було охоплено 60 дітей старшого дошкільного віку, які відвідують дві офтальмологічні групи закладу дошкільної освіти № 2 м. Кременчук та мають порушення зору. До контрольної групи увійшло 30 дітей (13 дівчаток та 17 хлопчиків), які пройшли первинне тестування з використанням комплексу методик, проте не отримували корекційного впливу.

Експериментальна група також складалася з 30 дітей (12 дівчаток та 18 хлопчиків), які після первинного діагностування брали участь у спеціальній корекційній програмі, спрямованій на стимуляцію когнітивних процесів. Після завершення корекційного впливу учасники цієї групи пройшли повторне тестування за тими ж методиками.

На констатувальному етапі було встановлено, що між контрольною та експериментальною групами не спостерігалося значних відмінностей. Навпаки, експериментальна група виявилася репрезентативною, що дозволяє розглядати її як аналог контрольної, що підтверджено методами математичної статистики.

Порівняльний аналіз результатів після реалізації корекційної програми продемонстрував позитивну динаміку когнітивного розвитку. Зокрема, у дітей з експериментальної групи покращилися пам'ять, мовлення та здатність до аналізу й синтезу інформації, що

свідчить про ефективність застосованих методів сенсорної стимуляції, дидактичних ігор та адаптованих педагогічних технологій.

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що когнітивний розвиток дітей із порушеннями зору можна значно покращити за умови комплексного підходу до навчання. Ключову роль відіграє індивідуалізація освітнього процесу, яка враховує особливості кожної дитини, використання спеціальних дидактичних матеріалів. Важливим чинником є також забезпечення психологічної підтримки, яка допомагає дітям долати труднощі в навчанні та сприяє їхній соціальній адаптації.

Отримані результати можуть сприяти вдосконаленню педагогічних стратегій, спрямованих на підтримку дітей із порушеннями зору. Подальші дослідження можуть ґрунтуватися на інтегрованих методах, таких як арт-терапія, музикотерапія та когнітивно-поведінкові техніки. Окрім того, перспективним напрямом є розробка інноваційних освітніх технологій, зокрема використання цифрових ресурсів та інтерактивних засобів навчання, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Заіка В.М.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Середа Т.В.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Спеціальна освіта»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

З метою вивчення психолого-педагогічного супроводу та соціалізації дітей з порушенням зору було проведене емпіричне дослідження, яке проводилось на базі Чернігівського дошкільного навчального закладу № 37 «Казка» Чернігівської міської ради Чернігівської області (експериментальна група) та Чернігівського дошкільного навчального закладу № 74 «Будинок добра і радості» Чернігівської міської ради Чернігівської області (контрольна група). У дослідженні брали участь 21 дитина, з них 11 дівчаток та 10 хлопчиків віком 3–6 років. Використовувались наступні методи дослідження: Методика «Який Я?» (мета: визначення самооцінки дитини); Методика

«Сходинки» (мета: вивчення динаміки самооцінки); Соціометрія для дошкільників Тест «Два будиночки» (мета: виявлення дітей з проблемами у спілкуванні); Тест «Ставлення дитини до чужого дорослого» (для батьків і вихователів); Ставлення дитини до однолітків (для батьків і вихователів); Профіль соціального розвитку дитини (для вихователів).

Використання адаптаційних методик у психолого-педагогічному супроводі сприяло суттєвому покращенню соціалізації дітей в експериментальній групі порівняно з контрольною групою, де застосовувалися традиційні педагогічні методи. Відмінності між групами були статистично значущими ($t(40 = 4,21, p < 0,01$).

Результати аналізу показали, що в експериментальній групі рівень соціальної взаємодії значно зріс, що підтверджено результатами кореляційного аналізу та t-тесту. Діти стали більш відкритими до спілкування з однолітками та дорослими, частіше ініціювали контакти та активніше брали участь у спільних іграх.

Аналіз також показав, що такі чинники, як вік дитини, попередній досвід взаємодії з соціумом та рівень сенсорного розвитку, не мали статистично значущого впливу на кінцеві результати, що свідчить про універсальність та ефективність застосованих методик.

Дослідження підтвердило, що розвиток компенсаторних механізмів є ключовим аспектом успішної соціалізації дітей з порушенням зору. Використання всіх збережених аналізаторів допомагає дітям краще орієнтуватися у просторі, ефективніше взаємодіяти з оточенням та засвоювати соціальні норми.

Отримані результати підкреслюють необхідність впровадження комплексних програм психолого-педагогічного супроводу в освітні заклади для дітей з порушенням зору, що сприятиме їхній повноцінній інтеграції у соціальне середовище. Виявлено, що системна робота з дітьми з порушенням зору, яка включає спеціально розроблені методики соціальної адаптації, сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, підвищенню рівня самостійності та зменшенню соціальної ізоляції.

Таким чином, аналіз результатів дослідження доводить, що психолого-педагогічний супровід є важливим фактором соціалізації дітей з порушенням зору, а застосування цілеспрямованих методик сприяє підвищенню рівня їхньої соціальної компетентності, формуванню самостійності та ефективному включенню в суспільне життя.

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Закалюжна О.А.
1 курс, магістратура, ЗПЛ-24-1м_ist, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Мілютіна К.Л., д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Розглянуто поняття резильєнтності як важливої складової психічного та фізичного здоров'я молоді України. Висвітлено поняття внутрішніх та зовнішніх ресурсів організму людини. Описано кілька сучасних моделей резильєнтності і, зокрема, шкалу PR-6 з опорою на нейробіологічні процеси.

Під час воєнного конфлікту в Україні особливої уваги потребує дослідження феномену стресостійкості молоді. Хронічний стрес здатен викликати психічну травму, негативно вплинути на ментальне, емоційне та фізичне здоров'я і подальший розвиток особистості. Разом з тим, фокус на особистісних внутрішніх та зовнішніх ресурсах людини, таких, як оптимізм, цілеспрямованість, соціальна взаємодія, саморегуляція, фізична активність та інші, їх розвиток та примноження сприяють підвищенню рівня резильєнтності — важливого показника стресостійкості та благополуччя людини.

В цьому аспекті набувають важливого значення вивчення і практичне використання багатовимірних моделей резильєнтності для пошуку ефективних особистих стратегій подолання стресу та збереження внутрішнього гомеостаза людини.

Резильєнтність — складний біопсихосоціальний динамічний процес, який здебільшого вивчався з точки зору психологічних характеристик. Відома інтегративна модель BASIC Ph M. Лахада описує шість ресурсних каналів для подолання стресу: віра і цінності, емоції, соціалізація, уява, пізнання та фізична активність. Для відновлення та укріплення власних внутрішніх ресурсів людині важливо розуміти свої домінантні канали (їх зазвичай декілька) і розвивати пасивні, мало проявлені.

На основі зарубіжних досліджень українська вчена О. Чиханцова розробила власну модель та описала такі чинники підвищення резильєнтності: оптимізм, соціальні контакти, самопроєктування, самоставлення, цілі, смисли.

У 2016 році П. Россоу та Ю. Россоу розробили 6-факторну шкалу резильєнтності PR-6, описали нейробіологічні процеси, які мають відповідні поведінкові характеристики. PR-6 охоплює наступні сфери:

1. *Бачення, позитивний світогляд.* Неврологічні структури цієї сфери включають вентральне смугасте тіло через його роль у регуляції системи винагороди; гіпокамп, пов'язаний зі зберіганням пам'яті; префронтальну кору з функцією сприймати, інтегрувати, модифікувати, нервову діяльність людини.

2. *Емоційна врівноваженість* стосується емоційної регуляції і пов'язана зі здатністю інсули керувати гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової віссю.

3. *Наполегливість та витривалість* залежать від того, наскільки ефективно префронтальна кора може регулювати лімбічну систему.

4. *Міркування, зосередженість на вирішенні проблеми* залежать від того, наскільки оптимально префронтальна кора у поєднанні з поясною аналізують помилки та удосконалюють наступні реакції.

5. *Співпраця та психосоціальна взаємодія*. Припущено, що фузиформна звивина відіграє значну роль у розпізнаванні виразу обличчя і активізує мигдалину для відповідної реакції.

6. *Здоров'я* впливає на благополуччя людини, хронічні хвороби корелюють зі станами тривоги та депресії. Такі чинники, як фізичні вправи, харчування, сон впливають на синтез BDNF — білка, який стимулює нейропластичність та репаративну регенерацію в центральній нервовій системі. Наприклад, неякісний сон погіршує здатність людини до пізнавальних процесів, підвищує емоційне збудження — все це негативно впливає на здатність адаптуватися до негараздів.

Отже, дослідження різноманітних моделей резильєнтності дозволяє використовувати їх для практичного застосування у тренінгових психологічних та освітніх програмах для навчання молоді навичкам ефективних адаптивних копінг-стратегій, сприяти нормалізації психічного та фізичного здоров'я української нації.

Список використаних джерел

1. Ассонов Д., Хаустова О. Розвиток концепції резилієнсу в науковій літературі протягом останніх років. *PMGP*. 2019. № 4. URL: https://uk.e-medjournal.com/index. php/psp/article/view/219.

2. Чиханцова О. Розвиток резильєнтності особистості в ситуаціях невизначеності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. DOI: https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.1/07.

3. Rossouw P., Rossouw J.G. The Predictive 6-Factor Resilience Scale: Neurobiological Fundamentals and Organizational Application. *International journal of neuropsychotherapy*. 2016. № 4 (1). DOI: 10.1244/ijnpt.2016.0031-0045. URL: file:// /C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/IJNPT_Vol4_issue1p31-45.pdf.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ — УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ

Закладній Є.М.
магістратура, 1 курс, група ЗСР-24-1м-vn,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко Г.В., д.пед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6893-8869

Збройна агресія проти України, що триває з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, спричинила залучення великої кількості громадян до участі в бойових діях. Більшість із них зазнали травматичних психоемоційних переживань. Після повернення з фронту військовослужбовці стикаються з викликами адаптації до мирного життя, що ускладнюється психологічними наслідками війни. Саме тому психологічна складова соціальної допомоги відіграє ключову роль у реабілітації та інтеграції учасників бойових дій.

Соціальна допомога військовослужбовцям, які брали участь у бойових діях, включає не лише матеріальну підтримку, а й комплексну психологічну допомогу. Саме психологічний вимір цієї підтримки визначає ступінь успішності реінтеграції ветеранів у цивільне життя, відновлення психоемоційного стану, стабілізації внутрішніх ресурсів особистості.

Бойовий досвід, зокрема участь у воєнних конфліктах, часто пов'язаний із надзвичайним стресом, втратою побратимів, свідченням насилля, що спричиняє глибокі психологічні травми. В умовах триваючої війни в Україні, питання психологічної реабілітації захисників набуває стратегічного значення для безпеки, соціальної згуртованості та сталого розвитку держави.

Військова служба в умовах бойових дій спричиняє суттєві зміни у психологічному стані особистості. Найбільш поширеними психоемоційними наслідками є:

– Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) — хронічний стан, що виникає після пережитих екстремальних ситуацій. Симптоми включають порушення сну, уникання спілкування, кошмари, тривожність, дратівливість, емоційне оніміння.

– Тривожно-депресивні розлади, зниження мотивації, втрата сенсу життя.

– Суїцидальні думки, особливо у випадках емоційної ізоляції.

– Залежності (алкогольна, наркотична, ігрова) як дезадаптивна стратегія подолання психологічного болю.

– Порушення соціальних зв'язків — проблеми в родині, уникнення спілкування, агресія або відстороненість.

– Фантомна вина вижившого, почуття провини за загиблих побратимів.

Соціальна допомога в контексті реабілітації учасників бойових дій є не лише системою підтримки, а й інструментом подолання психологічної кризи. Соціальна допомога охоплює низку заходів, спрямованих на забезпечення добробуту, психологічного комфорту, професійної та соціальної адаптації. Вона має терапевтичну цінність для осіб з бойовим досвідом.

Психологічна допомога як елемент соціального захисту включає:

– Психологічну діагностику та оцінку психічного стану.

– Консультування (індивідуальне, сімейне, кризове).

– Групову терапію (включно з групами ветеранів).

– Програми соціальної адаптації (перенавчання, допомога у працевлаштуванні).

– Медико-психологічну реабілітацію.

Забезпечення такої допомоги потребує мультидисциплінарного підходу — взаємодії психологів, соціальних працівників, психіатрів, медиків, юристів, волонтерів.

Психологічні методи роботи з військовослужбовцями:

– Індивідуальне психологічне консультування. Робота з фахівцем дозволяє ветеранові: вербалізувати травматичний досвід; усвідомити власні переживання; знайти внутрішні ресурси для подолання наслідків травми.

– Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ). Застосовується для корекції деструктивних мислительних шаблонів. КПТ допомагає впоратися з тривожністю, депресією та почуттям провини.

– Тілесно-орієнтована та арт-терапія. Ці методи сприяють розрядженню напруги, вираженню емоцій, зняттю блоків у психіці, особливо в тих, хто не готовий до вербального самовираження.

– Групова психотерапія. Групи взаємодопомоги (особливо з числа побратимів) дають можливість ветеранам підтримувати один одного, ділитися досвідом, зменшити відчуття ізоляції.

Отже, психолог виконує функції діагностики, психотерапевтичного супроводу, кризового втручання. Соціальний працівник координує надання допомоги, організовує супровід, надає інформацію про пільги, сприяє інтеграції.

Психологічні аспекти соціальної допомоги військовослужбовцям — учасникам бойових дій є ключовим чинником ефективної реінтеграції цих осіб у мирне життя. Своєчасна, кваліфікована психологічна допомога у поєднанні із соціальною підтримкою здатна не лише запобігти деструктивним наслідкам, а й відновити життєву активність, професійний потенціал та психоемоційну рівновагу ветеранів. Необхідним є цілісний, гуманістичний підхід, що включає психологічну підтримку, соціальні послуги, міжсекторальну взаємодію та підтримку з боку громади, здатен забезпечити успішну реінтеграцію ветеранів у суспільство та відновлення їхнього потенціалу як громадян і професіоналів.

Список використаних джерел

1. Гуменюк І.М. Соціальна реабілітація учасників бойових дій: виклики та шляхи вирішення. *Соціальна робота в Україні*. 2021. № 2 (35). С. 45–56.

2. Бевз Г.М. Психосоціальна допомога військовим: сучасні виклики. *Психологія і суспільство*. 2019. № 3. С. 29–34.

3. Клімов І.І. Групова терапія ветеранів як елемент реінтеграційної політики. *Вісник психології*. 2021. № 2. С. 13–20.

4. Стандарти психологічної допомоги для учасників бойових дій. Наказ № 287. *Міністерство охорони здоров'я України*. 2022.

ОЦІНКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Закладній О.А.
магістратура, 1 курс, група ЗСР-24-1м-vn,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко Г.В., д.пед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6893-8869

У сучасному світі зростає кількість дітей, які змушені покидати свої домівки через військові конфлікти, політичні переслідування, економічну нестабільність або природні катастрофи. Україна, зокрема після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, стикається з масштабним внутрішнім переміщенням населення, значну частину якого складають діти. Вимушене переселення — це надзвичайно складний соціальний і психологічний виклик для дитячої психіки, оскільки воно передбачає втрату знайомого середовища, друзів, рутини, часто — членів родини або домівки. У таких умовах надзвичайно важливою є своєчасна оцінка психологічного і соціального стану дітей для виявлення їхніх потреб і розробки дієвих програм підтримки.

Психологічний стан дитини, яка зазнала вимушеного переселення, суттєво залежить від її віку, типу подій, які вона пережила, та наявності підтримки з боку дорослих. Часто такі діти виявляють ознаки тривожності, депресії, емоційного виснаження, а в деяких випадках — посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Особливо чутливими до стресу є діти дошкільного та молодшого шкільного віку, які ще не мають розвинених механізмів саморегуляції. Їхній емоційний стан часто проявляється через плаксивість, порушення сну, нічні кошмари, відчуженість або надмірну збудливість. У підлітків може виникати апатія, замкненість, агресивна поведінка або зловживання гаджетами, що є спробою втекти від реальності.

Соціальний аспект життя дитини також зазнає суттєвих змін. Після переміщення діти часто опиняються в нових соціальних умовах, де вони можуть зіткнутися з труднощами інтеграції в освітні заклади, нестачею друзів, нерозумінням з боку однолітків або дорослих. Стигматизація, дискримінація чи упереджене ставлення можуть призводити до ще більшої соціальної ізоляції. Крім того, пере-

селені діти часто мають обмежений доступ до якісної освіти, медичних та соціальних послуг, що також негативно впливає на їхній загальний добробут.

Оцінка психологічного стану таких дітей повинна здійснюватися фахівцями-психологами із залученням різноманітних методів: індивідуальні бесіди, діагностичні тести, спостереження за поведінкою, арт-терапевтичні методики, зокрема малюнкові тести. Важливо не лише виявити ознаки травматизації, а й оцінити ресурсний потенціал дитини: її стратегії подолання стресу, рівень емоційної стійкості, підтримку з боку родини. Важливим джерелом інформації можуть бути також вчителі, соціальні працівники та батьки, які можуть надати додаткову інформацію про зміну поведінки, адаптацію до нового середовища, труднощі у спілкуванні або навчанні.

Соціальна оцінка включає вивчення мікросоціального середовища дитини: умови проживання, забезпеченість базовими потребами, якість комунікацій у родині, рівень включеності у соціальне та шкільне життя, наявність дозвілля. Соціальні працівники можуть використовувати інтерв'ю, анкетування, аналіз кейсів для побудови комплексного бачення ситуації. Важливою складовою соціальної оцінки є також дослідження рівня інтеграції дитини в нову громаду: чи відвідує вона школу, чи бере участь у позашкільній діяльності, чи має друзів серед місцевих дітей.

Комплексна оцінка дозволяє виявити дітей, які потребують термінової психологічної або соціальної допомоги. Для подолання негативних наслідків переселення важливо забезпечити доступ до професійної психотерапевтичної підтримки, створити умови для безпечної соціалізації, сприяти залученню до навчання та позашкільних активностей. Освітні заклади повинні діяти як простір соціальної адаптації, тому важливо, щоб вчителі мали базову підготовку з кризової педагогіки, були толерантними до індивідуальних відмінностей і вміли підтримувати дітей, які пережили травму.

Особливу роль у системі підтримки відіграє громада. Місцеві органи влади, громадські організації, волонтери мають об'єднати зусилля для створення програм інтеграції, психосоціальної підтримки та розбудови толерантного середовища. Важливим є також залучення самих переселенців до спільної діяльності, адже це сприяє відчуттю приналежності та подоланню ізоляції. Успішні приклади можна знайти в програмах ЮНІСЕФ, ООН, Міжнародної організації з міграції, а також в українських ініціативах — таких як «Спільно. Соціальні послуги для сімей у громаді».

Отже, оцінка психологічного і соціального стану дітей в умовах вимушеного переселення є надзвичайно важливою для забезпечення їхнього повноцінного розвитку, психоемоційного благополуччя та соціальної інтеграції. Вона повинна бути комплексною, системною та чутливою до потреб кожної дитини. Від ефективності цієї оцінки залежить подальша побудова індивідуальних і групових програм допомоги, здатних мінімізувати негативний вплив травматичного досвіду та забезпечити дітям шанс на здорове і гідне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Психологія дітей у кризових ситуаціях. Київ : Либідь, 2021. 240 с.

2. Борисова І. Соціальна робота з дітьми, які зазнали травматичного досвіду. Харків : Основа, 2020. 192 с.

3. UNICEF. Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Refugee Children. URL: 2023. https://www.unicef.org

4. Савчин М. Психологічні травми війни у дітей: діагностика і допомога. *Практична психологія і соціальна робота*. 2022. № 7. С. 12–17.

5. Терещенко Н. Оцінка соціального середовища дитини в умовах переміщення. Ужгород : Говерла, 2022. 158 с.

МІЖКУЛЬТУРНІ ВІДМІННОСТІ В НЕВЕРБАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ПЕРЕКЛАД

Іванова К.Р.
3 курс, група ЗПЛ-22-1, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-9697-2222
Науковий керівник: Домніч Л.М., ст. викладач,
Інститут філології та масових комунікацій
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-3618-1621

Міжкультурні відмінності в невербальній комунікації становлять значний виклик для міжкультурного спілкування та процесу перекладу, оскільки варіативність інтерпретації невербальних сигналів, зумовлена культурними нормами та цінностями, може призводити до комунікативних бар'єрів та спотворення змісту повідомлення. Міжкультурна комунікація у сучасному світі стала невід'ємною частиною повсякденного життя.

Невербальна комунікація, яка включає жести, міміку, проксеміку та інші невербальні сигнали, відіграє ключову роль у передачі

інформації та емоцій між представниками різних культур. Однак значення та інтерпретація цих сигналів можуть суттєво відрізнятися в залежності від культурного контексту, що створює виклики для перекладачів та комунікаторів [1].

Невербальна комунікація охоплює всі форми передачі інформації без використання слів. Основні види невербальних сигналів включають:

жести: рухи руками, які можуть мати різні значення в різних культурах [3].

міміка: вирази обличчя, що відображають емоції та наміри [4].

проксеміка: використання простору та дистанції між людьми під час спілкування [5].

паралінгвістика: особливості голосу, такі як тон, темп, гучність [2].

Ці невербальні елементи доповнюють вербальне спілкування, надаючи додатковий контекст та зміст повідомленням.

Культурні відмінності можуть суттєво впливати на інтерпретацію невербальних сигналів, до прикладу: у деяких культурах певні жести можуть вважатися образливими, тоді як в інших вони є нейтральними або позитивними (*жести*) [3]; (*міміка*): вирази обличчя, що виражають емоції, можуть інтерпретуватися по-різному в різних культурах [4]; дистанція між співрозмовниками варіюється; те, що в одній культурі вважається нормальною відстанню, в іншій може сприйматися як надмірна близькість або відстороненість (*проксеміка*) [5].

Нерозуміння цих відмінностей може призвести до комунікативних бар'єрів та непорозумінь [1].

Переклад — це не лише передача слів з однієї мови на іншу, але й передача змісту, який включає невербальні елементи [2]. Невербальні сигнали можуть змінювати або доповнювати значення вербального повідомлення. До прикладу, сарказм часто передається через інтонацію та вираз обличчя; без цих підказок переклад може бути неточним. Тому перекладачі повинні бути обізнані з культурними особливостями невербальної комунікації, щоб забезпечити адекватну передачу повідомлення [4].

Для ефективної міжкультурної комунікації необхідно:

1. Розвивати міжкультурну компетентність: знання та розуміння культурних відмінностей у невербальній комунікації сприяє кращій адаптації та уникненню непорозумінь [5].

2. Спостереження та адаптація: бути уважним до невербальних сигналів співрозмовника та адаптувати власну поведінку відповідно до контексту [3].

3. Навчання та підготовка: участь у тренінгах та семінарах з міжкультурної комунікації допомагає покращити навички розпізнавання та інтерпретації невербальних сигналів [1].

Невербальна комунікація є важливим компонентом міжкультурної взаємодії. Розуміння та врахування культурних відмінностей у невербальних сигналах є необхідним для ефективного спілкування та перекладу. Розвиток міжкультурної компетентності та адаптація до різних комунікативних стилів сприяють успішній взаємодії в багатокультурному середовищі [2].

Список використаних джерел

1. Ґерреро Л.К., ДеВіто Дж. А., Гехт М.Л. The Nonverbal Communication Reader: Classic and Contemporary Readings. Prospect Heights, IL : Waveland Press, 1999.

2. Джексон Дж. The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication. London : Routledge, 2012.

3. Мацумото Д. Nonverbal Communication: Science and Applications. Los Angeles, CA : Sage Publications, 2013.

4. Нойліп Дж. В. Intercultural Communication: A Contextual Approach. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2006.

5. Сорреллс К. Intercultural Communication: Globalization and Social Justice. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2015.

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Іванюк І.Я.
старший викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Кушпетюк О.І.
кандидат історичних наук, доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Сучасні трансформації в системі вищої освіти України, зумовлені як внутрішніми реформами, так і глобальними викликами, вимагають від викладача не лише високого рівня фахової підготовки, а й сформованої педагогічної майстерності, яка тісно пов'язана з його особистісними якостями та психологічною зрілістю. У центрі уваги постає проблема комплексного розуміння професійної компетент-

ності викладача як інтегративного утворення, що включає як знання та уміння, так і психологічні компоненти, які визначають ефективність його професійної діяльності. Особливого значення набуває наукове осмислення ролі психологічних чинників у забезпеченні високого рівня професійної компетентності викладача як основи його педагогічної майстерності.

Поняття професійної компетентності викладача закладу вищої освіти не має єдиного визначення в науковій педагогічній літературі, тому питання формування системи його компетенцій залишається актуальним.

Концептуальною основою професійної підготовки педагогічних працівників у вищій школі, формування їх професійної компетентності стали роботи Г. Балла, О. Алексюка, І. Зязюна, Н. Кузьміної, Є. Клімова, В. Сластьоніна, А. Маркової та ін.

Структуру та зміст професійної компетентності викладача вищого закладу освіти досліджували М. Головань, Т. Бугайчук, О. Гура, Л. Карамушко, А. Савченко, В. Стрельніков, І. Ярмола та ін.

Більшість дослідників вважають, що професійна компетентність формується в процесі навчання, підвищення кваліфікації або самоосвіти викладачів закладів освіти. Водночас існують різні підходи до визначення структури та змісту професійної компетентності викладача вищої школи.

Компетентність є інтегрованою характеристикою особистості, що включає знання, уміння, навички, досвід та особистісні якості, які забезпечують здатність і готовність розв'язувати професійні завдання, усвідомлюючи значущість своєї діяльності та її результатів. Поняття «компетентний» застосовується до особи, яка володіє відповідними компетенціями, і використовується як оцінна категорія щодо ефективності виконання професійних функцій. Її основою є знання, обізнаність та досвід у соціально-професійній сфері. Компетентність проявляється у практичному застосуванні набутих компетенцій у професійній діяльності [3].

У науковій педагогічній літературі поняття «педагогічна майстерність» і «професійна компетентність» викладача розглядаються як взаємопов'язані, проте відмінні категорії, що визначають ефективність педагогічної діяльності у закладах вищої освіти.

Педагогічна майстерність є вищим рівнем професійної діяльності викладача, що поєднує глибокі знання предмета, психологічну та методичну підготовку, володіння сучасними освітніми технологіями й творчий підхід до навчання [1, с. 88].

В. Сухомлинський визначає педагогічну майстерність як сукупність професійних умінь та особистісних якостей, які забезпечують ефективний освітній процес та сприяють всебічному розвитку здобувачів освіти [9, с. 15].

Особистісні якості викладача вищого закладу освіти відіграють вирішальну роль у формуванні його педагогічної майстерності. До цих якостей належать кілька ключових компонентів:

Висока пізнавальна активність та інтелектуальна гнучкість є важливими для викладача, оскільки вони дозволяють йому адаптуватися до нових освітніх вимог та технологічних інновацій. Такі якості забезпечують можливість викладача швидко орієнтуватися в складних ситуаціях та приймати ефективні рішення. За словами М.С. Голованя, інтелектуальна гнучкість та креативність викладача дозволяють йому досягати прогресивних результатів у педагогічній діяльності [3].

Стресостійкість і емоційна стабільність також є фундаментальними якостями викладача вищого навчального закладу. Професійна діяльність викладача часто супроводжується високим рівнем психологічного напруження, тому здатність протистояти стрес-факторам та підтримувати емоційну стабільність є життєво важливою. Українські науковці, такі як Л. Пляка та Л. Кайдалова, підкреслюють важливість формування стресостійкості як засобу збереження психологічного здоров'я та підвищення ефективності професійної діяльності викладача [7].

Комунікативні навички та здатність до емпатії є необхідними для ефективної взаємодії з студентами та колегами. Викладач повинен володіти високими комунікативними навичками, щоб забезпечувати успішне спілкування та створювати сприятливі умови для навчання. Українські дослідники, наприклад Л. Нестеренко, підкреслюють важливість розвитку комунікативної компетентності як дієвого механізму ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу [5].

Самодисципліна та організаційні здібності дозволяють викладачеві ефективно планувати та організовувати свою роботу, забезпечуючи високий рівень професійної діяльності. Ці якості також сприяють розвитку рефлексивних здібностей та здатності до самооцінки, що є важливими для постійного професійного зростання. Українські вчені наголошують на необхідності розвитку цих якостей для забезпечення ефективності сучасного педагогічного процесу та побудови індивідуального освітнього маршруту [2].

Отже, професійна компетентність викладача вищої школи розглядається як інтегративне утворення, що поєднує знання, уміння,

навички, цінності та особистісні якості, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків [8, с. 61]. У педагогічній науці (О. Пєхота, Л. Карамушка, А. Савченко) професійну компетентність визначають як динамічний процес, що формується через освіту, підвищення кваліфікації та практичний досвід [6, с. 112].

Взаємозв'язок між педагогічною майстерністю та професійною компетентністю проявляється у тому, що педагогічна майстерність є вищим рівнем реалізації професійної компетентності. Психологічні детермінанти, такі як пізнавальна активність, мотиваційна сфера, емоційна стабільність, емпатія, креативність та комунікативна компетентність, виступають внутрішніми чинниками, що суттєво впливають на рівень педагогічної майстерності викладача. Їх вивчення дозволяє глибше зрозуміти механізми професійного становлення особистості у вищій школі, а також розробити ефективні моделі психолого-педагогічної підтримки та професійного розвитку викладацького складу.

Список використаних джерел

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: історія, теорія, практика. Київ : Вища школа, 2020. 312 с.

2. Білозерська С.І., Мащак С.О. Особистісні якості викладача як передумова професійної успішності майбутнього вчителя. *Габітус.* 2022. Вип. 36. С. 127–132.

3. Головань М.С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Збірник статей.* Ялта : РВВ КГУ, 2014. Вип. 44. Ч. 3. С. 79–88.

4. Карамушка Л.М. Професійна компетентність викладача: психологічні аспекти. Київ : Академвидав, 2022. 176 с.

5. Нестеренко Л.О. Педагогічні умови розвитку психолого-педагогічної культури викладача ВНЗ. *Проблеми освіти* : наук. зб. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН-молодь спорту України. Київ, 2016. Вип. 73. С. 200–205.

6. Пєхота О.М. Теорія і методика підготовки викладачів до педагогічної діяльності. Одеса : Астропринт, 2021. 290 с.

7. Пляка Л.В., Кайдалова Л.Г., Альохіна Н.В. Формування стресостійкості як складової психологічного здоров'я сучасного викладача. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (67). С. 144–148.

8. Савченко А.Я. Компетентнісний підхід у підготовці викладачів. Харків : Прапор, 2018. 210 с.

9. Сухомлинський В.О. Педагогічна майстерність. Київ : Радянська школа, 1987. 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ільченко Н.В.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Кущенко І.В.
кандидатка психологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні проблема внутрішньо переміщених осіб (ВПО) набуває особливої гостроти. Мільйони громадян змушені залишати свої домівки через бойові дії, що спричиняє значні психологічні та соціальні виклики. Переміщення, втрата близьких, житла, роботи та соціальних зв'язків призводять до підвищеного рівня стресу, тривожності, депресивних станів та посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

В цих умовах робота практичного психолога відіграє ключову роль у підтримці психічного здоров'я ВПО. Зростає потреба у спеціалізованій психологічній допомозі, що враховує специфіку військових травм, емоційного вигорання та адаптації до нових умов життя. Важливим аспектом є розробка ефективних методів роботи, спрямованих на стабілізацію емоційного стану, відновлення особистісних ресурсів та сприяння соціальній інтеграції.

Серед науковців, які досліджують проблему надання психологічної допомоги ВПО варто виділити таких, як Волошин С., Дем'яненко М., Кердивар В., Лазос Г та багато ін.

Проблема внутрішньо переміщених осіб залишається однією з найважливіших у сфері соціальної політики та міграційних досліджень України, вимагаючи подальшого удосконалення законодавства, адаптаційних механізмів і програм підтримки для ВПО.

Військові конфлікти та пов'язані з ними гуманітарні кризи спричиняють масові внутрішні переміщення населення, що значно впливає на психічний стан людей. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) переживають значний емоційний стрес, втрату дому, роботи, звичного соціального середовища та, нерідко, близьких людей. Війна викликає у ВПО почуття невизначеності, страху, безпорадності, що може призводити до розвитку тривожних і депресивних розладів, посттрав-

матичного стресового розладу (ПТСР), психосоматичних захворювань та інших порушень [3].

В умовах війни психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам набуває критичного значення, адже вона не лише сприяє стабілізації психоемоційного стану постраждалих, а й допомагає їм адаптуватися до нових життєвих обставин, знайти внутрішні ресурси для подолання кризи та відновити відчуття контролю над власним життям [2].

Особливості психологічної допомоги ВПО визначаються як загальними механізмами психічної реакції на стрес і травму, так і конкретними умовами, в яких перебувають ці люди. Залежно від віку, статі, соціального статусу, рівня пережитої травматизації та інших факторів, підходи до надання психологічної допомоги можуть суттєво відрізнятися.

Надання психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам має враховувати складність їхнього досвіду та потребу у багатоаспектній підтримці. Особливо важливо забезпечити їх почуттям безпеки, стабільності та соціальної інтеграції, що сприятиме зменшенню рівня психологічного дискомфорту та покращенню адаптації в нових умовах [1].

Психологічна підтримка ВПО може бути реалізована через індивідуальне консультування, групову терапію, психоедукацію, кризове втручання, психотерапевтичні методи та підтримку громадських організацій. У цьому розділі розглянемо особливості роботи психологів із внутрішньо переміщеними особами, ефективні методики допомоги, а також виклики, з якими стикаються фахівці в цій сфері [2].

Кожна людина має унікальний досвід пережитого, що визначає її реакцію на стрес та адаптаційні можливості. Тому психологічна допомога повинна бути персоналізованою та орієнтованою на потреби конкретної особи.

Надання психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам має бути заснована на принципах гуманності, безпеки, етичності, соціальної підтримки та використанні превентивних заходів. Дотримання цих принципів дозволяє ефективно працювати з емоційним станом ВПО, сприяє їхній адаптації та поверненню до стабільного життя.

Ефективна психологічна допомога ВПО має базуватися на комплексному підході, що включає різні форми (індивідуальна, групова, сімейна, дистанційна) та методи роботи (когнітивно-поведінкові, гуманістичні, тілесно-орієнтовані, арт-терапевтичні, наративні).

Успішність психологічної допомоги залежить від її своєчасності, чутливості до індивідуальних потреб, а також використання доказових підходів [1].

Форми роботи визначають, яким чином психолог взаємодіє з ВПО, враховуючи рівень їхньої психоемоційної стабільності, мотивацію до змін та наявні ресурси. Залежно від індивідуальних потреб та обставин, можуть використовуватися такі форми роботи:

1. Індивідуальне консультування — спрямоване на глибоке опрацювання особистих переживань, травматичних подій, адаптаційних труднощів та формування стратегії подолання стресу.

2. Групова терапія — дає змогу обговорювати спільний досвід, отримувати емоційну підтримку та розвивати навички взаємодії в нових соціальних умовах.

3. Психоедукація — інформування про психологічні аспекти адаптації, техніки саморегуляції, управління стресом та емоційною стабільністю.

4. Арт-терапія — використання творчих методів (малювання, музика, ліплення) для вираження емоцій та роботи з травматичним досвідом.

5. Кризове втручання — надання невідкладної психологічної допомоги у випадках сильного стресу або емоційної дестабілізації.

6. Онлайн-підтримка — дистанційне консультування, що забезпечує безперервний зв'язок із фахівцем та доступ до психологічної допомоги в будь-яких умовах [1; 4].

Поєднання цих методів дозволяє комплексно підтримувати ВПО, сприяючи їхній адаптації та емоційному благополуччю.

Отже, робота психолога з ВПО — це багатогранний процес, що включає використання різних методів та технік. Від когнітивно-поведінкових до тілесно-орієнтованих, кожен підхід має свої унікальні переваги та дозволяє враховувати індивідуальні потреби клієнта. Комплексний підхід, який включає індивідуальну, групову, сімейну та дистанційну роботу, є найбільш ефективним у підтримці адаптації ВПО і відновленні їхнього психічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Волошин С.М. Методи та форми роботи практичного психолога з внутрішньо переміщеними особами. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 6. С. 24–27.

2. Лазос Г.П. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам (на прикладі роботи з переселенцями із Криму). Київ : ТОВ «Видавництво «Логос», 2015. 206 с.

3. Львов О.О., Жабко Н.В. Важливість профілактики та корекції посттравматичних стресових розладів. Арт-терапевтичний підхід. Психологічні та психотерапевтичні аспекти. *Простір арт-терапії : зб. наук. праць.* ДВНЗ УМО НАПН України, Арт-терапевтична асоціація. Київ : Золоті ворота, 2018. С. 21–42.

4. Титаренко Т.М. Технології відновлення психологічного здоров'я особистості в умовах війни: комплексний підхід. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*. 2019. № 43 (46). С. 54–62.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Канівець Н.В.
викладач-методист,
Тернопільський коледж Університету «Україна».

Психічне здоров'я молоді значною мірою залежить від соціально-психологічних факторів, які впливають на їх емоційний стан, розвиток особистості та адаптацію до навколишнього середовища. Актуальність вивчення проблем психічного здоров'я особистості в умовах сьогодення, є вкрай важливою. Так, як окрім постійної загрози фізичному здоров'ю, молодь переживає перманентний психологічний тиск: повітряні тривоги, емоційну лабільність, апатію, хронічну втому, головний біль, напругу, депресивні стани, гострі стресові реакції, посттравматичний стресовий розлад і т.д.

Сучасна молодь стикається з багатьма проблемами, стресами, як в сімейному оточені, так і навколишньому світі зокрема.

Основні фактори, які безпосередньо діють на психіку молоді, на їх здоров'я є:

– сімейне оточення;
– соціальна взаємодія;
– освітнє середовище;
– емоційна стійкість;
– цифровий вплив.

Найбільшого впливу на психіку молоді надає сімейне благополуччя. Сімейна підтримка, довіра та позитивна атмосфера в родині є фундаментом психологічного здоров'я молодих людей. І навпаки відсутність емоційної, моральної підтримки або конфліктні відносини можуть призвести до стресу та тривоги. Сім'я виконує важливу соціальну функцію, грає особливу роль в житті людини, її захищеності, формуванні її як особистості, задоволенні духовних потреб. Молодь, яка виховувалася в умовах завищеної уваги і турботи та

постійному контролі, великій кількості заборон та обмежень характеризуються слабкістю, імпульсивністю, нерішучістю, нетерплячістю. Молодь, яка виховувалася в сім'ї з байдужим ставлення до себе, схильна до конфліктних ситуацій не тільки з батьками, але і з однолітками. У них відзначається непокірність, незібраність, збудливість, відсутність стійкої мотивації.

Немалий вплив на психічний стан має соціальне і освітнє середовище. Молодь, яка вступає у взаємодію з оточуючим світом, набуває життєвого досвіду та сприймає навколишній світ через взаємодію з іншими людьми. Формування здорових соціальних навичок, дружні стосунки та підтримка з боку однолітків допомагають розвивати емоційний інтелект і підвищують самооцінку. І навпаки, тривале цькування, залякування, агресивне переслідування зі сторони однолітків веде до відсторонення, байдужості до навколишнього світу, що в свою чергу впливає на психічний стан здоров'я молоді.

Освітнє середовище це різновид соціальної взаємодії. Тут молодь вже стикається не тільки з однолітками, а й з дорослими людьми: викладачами, освітніми працівниками. Безпечне та інклюзивне навчальне середовище сприяє зниженню рівня стресу, а викладачі можуть відігравати важливу роль у наданні психологічної підтримки. І навпаки, викликати почуття відчуженості та некомфорту, якщо здобувачі освіти стикаються з несправедливістю зі сторони дорослих людей, їх байдужістю, відстороненістю.

Емоційна стійкість — це теж один із факторів, який діє на психіку молоді. Розвиток навичок справляння зі стресом, управління емоціями та адаптації до життєвих викликів є необхідним для психічного здоров'я молоді. Бо саме спокійна, урівноважена, цілеспрямована дитина, яка відчуває задоволення й самоповагу може досягти хороших успіхів у навчанні, спілкуванні і взаємодії з іншими людьми. Така дитина вміє справлятися зі стресом, тривогами, негараздами, вмінням вирішувати проблеми і приймати рішення, вона демонструє упевненість і дотримується позитивної думки про себе та свою сім'ю.

Найпоширеніший і найвпливовіший в сучасному світі фактор, який діє на молодь — це соціальні мережі. Сучасна молодь багато часу проводить у соцмережах: Facebook, YouTube, Instagram, WhatsApp, TikTok, Telegram, Pinterest. Поринаючи у віртуальний світ відео сюжетів, фотографій, дописів вони відриваються від реального світу. Вони вважають, що вони постійно мають бути в соцмережі, щоб побачити і почути ту чи іншу інформацію, яка їм близька по душі, або одразу дати відповіді на повідомлення. Це негативно впливає на їхній психологіч-

ний стан та посилює залежність молоді від соцмереж. Дивлячись різні сюжети чи повідомлення молодь сприймає її по різному: одні не реагують на інформацію, інші навпаки стають роздратованими,тривожними, що може привести навіть до поганого самопочуваття. Забрати смартфони чи телефони? Це не вихід. Адже у них вже виробилася звичка постійно заглядати у смартфони і проглядати всю підряд інформацію. Дієвою для психічного здоров'я молоді буде навчити її правильно використовувати соцмережі на свою користь, а не витрачати багато часу на перегляд різних непотрібних відео матеріалів та дописів.

Щоб сучасні молоді люди були психічно здоровими необхідна фізична активність (заняття спортом на відкритому повітрі, такі як біг, плавання, велосипед або йога), контакт з природою (чисте повітря, вода та екологічно безпечна їжа) і правильно підібране товариство (друзі, товариші по роботі).

Список використаних джерел

1. Вплив соціального середовища на психічний розвиток дитини — ключові аспекти та рекомендації. *Psyhologist: психологічна допомога*. URL: https://psyho logist.com.ua/vpliv-sotsialnogo-seredovisha-na-psixichnij-rozvitok-ditini-klyuchovi-aspekti-ta-rekomendatsii.

2. Вплив шкільного середовища на психічний стан дитини — важливі аспекти. *Psyhologist: психологічна допомога*. URL: https://psyhologist.com.ua/vpliv-shkilnogo-seredovisha-na-psixichnij-stan-ditini-vazhlivi-aspekti.

ДО ПИТАННЯ ДІАГНОСТИКИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗВО

Клеценко Л.В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0092-381X

Дослідження саморегуляції та мотивації є невід'ємною складовою діагностичної діяльності практичного психолога, оскільки мотивація виступає енергетичним підґрунтям успішної навчальної діяльності. Планові (зазвичай, групові) дослідження мотиваційної сфери особливо важливі на перехідних етапах навчання — під час вступу до вищого навчального закладу та в період адаптації до навчально-професійної діяльності. Отримані результати допомагають психологу визначити напрямки профілактичної та розвивальної роботи, а також виявити

студентів, які потребують більш глибокої діагностики для організації корекційної роботи. Вивчення саморегуляції є не менш значущим, оскільки саме регуляторні навички визначають здатність студентів до ефективної організації власної навчально-професійної діяльності.

Складна та багатовимірна структура мотивації навчання зумовлює необхідність використання різних підходів до її діагностики, серед яких: експеримент, спостереження, бесіда, опитування, анкетування, аналіз продуктів діяльності тощо. Усі ці методи можна згрупувати в три основні категорії:

1. Дослідження мотивації та мотиваторів — передбачає використання бесіди, опитувань і анкетувань. Ці методи допомагають пояснити та передбачити поведінкові мотиви особистості, оскільки виявляють її стійкі потреби, інтереси та особистісні диспозиції.

2. Оцінка поведінки та її причин зовнішнім спостерігачем — здійснюється за допомогою методу спостереження, який належить до сфери соціальної психології та пов'язаний із каузальною атрибуцією (інтерпретацією суб'єктом причин і мотивів поведінки інших людей).

3. Експериментальні методи виявлення мотивів — застосовуються для глибшого аналізу мотиваційної сфери.

Окрім того, у вивченні мотивації використовуються три загальні методичні підходи: прямий, непрямий та проективний. Комплексна діагностика передбачає використання всіх трьох підходів, оскільки мотивація містить неусвідомлені складові, а усвідомлені мотиви можуть бути як реальними, так і декларативними.

Хоча прямі методики є найбільш розробленими, стандартизованими та зручними у використанні, непрямі методи дозволяють уникнути штучності ситуації обстеження. Вони можуть природним чином інтегруватися в повсякденне життя досліджуваного, зменшуючи ризик появи тривожності, протидії чи активації захисних механізмів. Наприклад, під час бесіди можна варіювати запитання та уточнювати деталі відповідей, чого неможливо зробити при анкетуванні чи опитуванні. Непрямі методи доцільні в разі необхідності поглибленого дослідження окремих студентів або уточнення результатів групового аналізу.

Проективні методики допомагають виявити мотиви, які не усвідомлюються особистістю або ж свідомо приховуються. Одним із найпоширеніших проективних методів є малюнкові тести, які виконують не лише діагностичну, а й терапевтичну функцію, що підтверджується, зокрема, у символдрамі. Малюнок слугує своєрідним засобом вираження внутрішнього світу людини.

Однак у юнацькому віці деякі респонденти можуть втратити інтерес до малювання через зростання рефлективності та критичності до власних творчих проявів. Тому серед студентів доцільно застосовувати й інші проективні методики, зокрема метод незакінчених речень або кольорові асоціативні тести (наприклад, «КТС» А.М. Еткінда, «тест кольорових виборів» Л.М. Собчик).

Під час підбору методик для діагностики мотиваційної сфери студентів слід враховувати такі аспекти:

– вікові особливості респондентів;

– специфіку навчального закладу;

– принцип наступності у діагностичному підході;

– прогнозовані відхилення (діагностичні параметри) та особливості ієрархії навчальних мотивів на певному етапі навчання;

– ергономічність методик (витрати часу та ресурсів на проведення та обробку результатів) тощо [1].

Вибір конкретної методики або комплексу діагностичних інструментів залежить не лише від вікової категорії студентів, а й від завдань, що стоять перед психологом. Наприклад, якщо практичному психологу закладу вищої освіти необхідно встановити причини низької академічної успішності конкретного студента, він має застосовувати комплексний підхід до аналізу мотиваційної сфери.

Список використаних джерел

1. Кузнецов М.А., Фоменко К.І., Кузнецов О.І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Харків : ХНПУ, 2015. 339 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ЖІНОЧОМУ КОЛЕКТИВІ

Коломієць Н.О.
4 курс, спеціальність «Психологія»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Лєснічєнко Н.П., PhD з психології, доцент,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7531-4843

У статті здійснено психологічний аналіз чинників виникнення конфліктів у жіночому колективі. Розглянуто основні особистісні, соціальні та організаційні фактори, що впливають на розвиток конф-

ліктних ситуацій. Встановлено, що рівень агресії, стиль поведінки у конфліктах та соціально-психологічна атмосфера в колективі є визначальними у формуванні конфліктної взаємодії. Визначено, що сприятлива соціально-психологічна атмосфера сприяє конструктивному вирішенню конфліктів шляхом компромісу та співпраці, тоді як високий рівень агресії та використання неефективних стратегій поведінки призводять до посилення конфліктності. Наголошено на важливості врахування індивідуальних особливостей учасниць та формування позитивного клімату в колективі для запобігання та ефективного врегулювання конфліктів.

У сучасному суспільстві значна частина професійної діяльності здійснюється у колективах, де домінують жінки. Особливості комунікації, емоційного реагування та міжособистісних відносин у жіночих колективах часто створюють сприятливий ґрунт для виникнення конфліктних ситуацій. Психологічні чинники, такі як емоційна чутливість, конкуренція, прагнення до визнання та соціальна взаємодія, відіграють важливу роль у розвитку конфліктів. Вивчення природи конфліктів у жіночих колективах дозволить розробити ефективні методи профілактики та вирішення конфліктів, що сприятиме покращенню якості професійної діяльності та соціальної взаємодії.

Розробкою даної проблеми займалося багато науковців, представники різних галузей науки: Антонійчук Н.В., Ващенко І.В., Гіренко С.П., Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П., Ситнік С.В., Сивогракова З.А., Алєксєєнко Н.В. та інші.

Об'єкт дослідження — психологічні особливості взаємодії у жіночих колективах.

Предмет — чинники, що визначають виникнення конфліктів у жіночих колективах, а також психологічні механізми їхнього виникнення і розвитку.

Мета роботи — психологічний аналіз чинників виникнення конфліктів у жіночих колективах та розробка рекомендацій щодо їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу. Конфлікти у жіночих колективах є поширеним явищем, що має суттєвий вплив на соціально-психологічний клімат у робочому середовищі, ефективність професійної діяльності та рівень задоволеності роботою. Жіночі колективи відзначаються своєю специфікою, яка обумовлена психологічними, соціальними та емоційними особливостями представниць жіночої статі. Відмінності у стилі спілкування, рівень емоційної чутливості, соціальні ролі та очікування, а також рівень конкуренції є ключо-

вими факторами, що сприяють виникненню та розвитку конфліктів у жіночих групах.

У психологічній літературі конфлікт визначається як протиріччя між учасниками соціальної взаємодії, що виникає внаслідок розбіжностей у поглядах, інтересах, потребах чи цілях. Конфлікти у жіночих колективах мають свої особливості через домінування емоційного компонента та соціальної взаємодії. Дослідники зазначають, що жінки частіше схильні до відкритого обговорення проблем, але водночас проявляють високу емоційну чутливість до критики та негативної оцінки. Це створює підґрунтя для частих непорозумінь, напружень та конфліктів у процесі спільної діяльності [9, с. 27].

Психологічні чинники виникнення конфліктів у жіночих колективах можна умовно поділити на внутрішньоособистісні, міжособистісні та соціально-психологічні. Внутрішньоособистісні чинники охоплюють особистісні риси жінок, такі як рівень емоційної стабільності, самоконтроль, рівень домагань та особистісна мотивація. Наприклад, жінки з високим рівнем тривожності частіше схильні до сприйняття нейтральних ситуацій як загрозливих, що може провокувати конфлікти навіть у разі незначних непорозумінь [1, с. 6].

Міжособистісні чинники пов'язані з особливостями взаємодії між членами колективу. У жіночих колективах часто спостерігається тенденція до створення неформальних груп, що базуються на емоційній підтримці та спільних інтересах. У таких групах виникає ризик формування «інсайдерів» і «аутсайдерів», що провокує суперництво та конфлікти. Крім того, жінки часто схильні до проявів заздрості та конкуренції у сфері зовнішнього вигляду, соціального статусу та професійних досягнень [8, с. 34].

Окреме місце серед причин конфліктів у жіночих колективах посідають рольові конфлікти та невідповідність соціальних очікувань. У сучасному суспільстві жінки часто поєднують професійну діяльність із сімейними обов'язками, що створює додаткове навантаження та підвищує рівень емоційного виснаження. Рольові конфлікти виникають у випадку невідповідності між професійними та сімейними обов'язками, що призводить до почуття провини, незадоволеності та агресії, яка може виявлятися у конфліктах з колегами.

У процесі емпіричного дослідження було проведено комплексну оцінку чинників виникнення конфліктів у жіночому колективі, що дозволило визначити рівень агресії, типи регулювання конфліктів, а також оцінити соціально-психологічну атмосферу в колективі.

У дослідженні взяли участь 20 жінок, які працюють у спільному соціально-професійному середовищі.

Для збору емпіричних даних використовувалися такі методики: методика виявлення показників і форм агресії А. Басса і А. Дарки, тест А. Ассингера «Оцінка агресивності у відносинах», тест К. Томаса «Визначення способів регулювання конфліктів» та методика О. Аджиєвої «Оцінка власної поведінки в конфліктній ситуації» [6, с. 155].

Результати, отримані за методикою А. Басса і А. Дарки, засвідчили середньо-високий рівень агресії в колективі. Середні показники фізичної агресії становили 5,4 бала, вербальної — 6,2 бала, роздратованості — 6,3 бала, а непрямої агресії — 5,6 бала. Такі дані свідчать про наявність проявів агресії у міжособистісних стосунках, що може створювати передумови для конфліктів.

Аналіз результатів тесту А. Ассингера вказує на загальний рівень агресивності у міжособистісних відносинах, що становив у середньому 16,1 бала. Це свідчить про наявну схильність до конфліктної поведінки та низьку толерантність до розбіжностей серед частини учасниць.

Згідно з результатами тесту К. Томаса, найбільш поширеними стратегіями врегулювання конфліктів серед учасниць були суперництво (35%) та уникнення (29%). Співробітництво як конструктивна стратегія спостерігалося лише у 18% випадків, а компроміс обирали 13% респонденток. Це свідчить про те, що значна частина жінок схильна до конфронтаційної або пасивної моделі поведінки в конфліктних ситуаціях, що, своєю чергою, може призводити до ескалації напруженості у колективі.

За методикою О. Аджиєвої було виявлено, що 55% опитаних зазначили свою схильність наполягати на власній правоті навіть ціною погіршення взаємин у колективі. 48% повідомили про тенденцію до уникнення конфліктів, що свідчить про пасивне ставлення до розв'язання проблем і можливе накопичення напруги.

Кореляційний аналіз показав наявність позитивного зв'язку між рівнем фізичної агресії та вибором стратегії суперництва ($r = 0,62$, $p < 0,01$), а також між рівнем вербальної агресії та схильністю до уникнення конфліктів ($r = 0,53$, $p < 0,01$). Це свідчить про вплив індивідуальних агресивних рис на стиль поведінки в конфліктних ситуаціях.

Також було вивчено соціально-психологічний клімат у колективі. Середній рівень оцінки емоційного комфорту та взаємної підтримки за 10-бальною шкалою склав 5,2 бала, що свідчить про помірно

несприятливу атмосферу. Багато учасниць відзначали недовіру, низький рівень командного духу та обмежену підтримку з боку колег [5, с. 78].

Отже, результати дослідження підтверджують гіпотезу про те, що виникнення конфліктів у жіночому колективі є наслідком поєднання особистісних (високий рівень агресії), соціальних (низька згуртованість), та організаційних чинників (неефективне врегулювання конфліктів). Саме ці фактори найбільше впливають на динаміку конфліктних процесів у колективі.

Профілактика конфліктів у жіночих колективах передбачає формування сприятливого соціально-психологічного клімату, створення умов для відкритого обговорення проблем та встановлення чітких норм поведінки. Організація тренінгів із розвитку комунікативних навичок, підвищення рівня емоційного інтелекту та вміння конструктивно висловлювати власну думку є ефективними методами попередження конфліктів. Важливим завданням керівництва є забезпечення рівних можливостей для професійного розвитку, уникнення дискримінації та створення умов для гармонійного поєднання професійної та сімейної ролей.

Таким чином, конфлікти у жіночих колективах є складним і багатофакторним явищем, обумовленим психологічними особливостями жінок, специфікою соціальної взаємодії та організаційними умовами. Виявлення та аналіз основних чинників конфліктів дозволяють розробити ефективні стратегії їх подолання та профілактики.

Список використаних джерел

1. Антонійчук Н.В. Конфліктна поведінка особистості як результат впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки*. 2019. Вип. 5. С. 3–8.

2. Бєляєва К. Профілактика конфліктів: вплив практичного психолога на їх вирішення. *Психолог*. 2018. № 17–18. С. 38–44.

3. Ващенко І.В., Гіренко С.П. Конфлікти великих соціальних груп. Харків : Бурун-Книга, 2016. 208 с.

4. Гарькавець С.О., Полуектова К.О. Проблема соціальних конфліктів, психологічні наслідки та шляхи подолання. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : *зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені В. Даля*. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. № 3 (47). С. 110–117.

5. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2020. 304 с.

6. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту : навч. посібник. Київ : Каравела, 2023. 304 с.

7. Конфліктологія: загальна та юридична : підручник / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, О.М. Сахань, В.Д. Воднік; за заг. ред. Л.М. Герасіної. Харків : Право, 2021. 224 с.

8. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці : навч. посібник. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

9. Сивогракова З.А., Алєксєєнко Н.В. Психологія конфліктів. Соціально-психологічний вимір управління конфліктами : конспект лекції. Харків : УкрДУЗТ, 2020. 52 с.

10. Ситнік С.В. Конфліктна поведінка у осіб з різним локусом контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 4. С. 65–71.

ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ ЗА МЕТОДОМ СИМВОЛДРАМИ, ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕЖИВАНЬ ПІДЛІТКІВ ЧЕРЕЗ НЕПРИЙНЯТТЯ ОДНОЛІТКАМИ

Корпесьо М.І.
3 курс, група ЗПЛ-23.2, спеціальність «Психологія», Рівненський інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Вронська В.М., ст. викладач кафедри психології, соціальної роботи та гуманітарних дисциплін, Рівненський інститут Університету «Україна».

Переживання підлітків, пов'язані з неприйняттям однолітками, є однією з найгостріших проблем у сучасній психологічній практиці. Соціальне відторгнення серед підлітків може призводити до формування низької самооцінки, соціальної ізоляції, а також виникнення тривожних та депресивних станів. З огляду на значущість цієї проблеми, вивчення ефективних методів психотерапевтичної допомоги набуває актуальності. Метод символдрами є одним із найбільш перспективних підходів, що дозволяє вирішувати проблеми емоційного характеру через використання символів і образів у рамках терапевтичної роботи.

Обухов Я. визначає символдраму (кататимно-імагінативна психотерапія або метод «сновидінь наяву») як один із напрямів психокорекції та психотерапії, що базується на принципах глибинної психології, в якому використовується особливий метод роботи з уявою, для того щоб зробити наочними несвідомі бажання людини, її фантазії, конфлікти і механізми захисту, а також відносини «перенесення

і опір». Символдрама сприяє їх переробці як на символічному рівні, так і в ході психотерапевтичної бесіди. В основі методу символдрами лежить теоретична база психоаналізу [6].

Символдрама, також відома як кататимно-імагінативна психотерапія, базується на використанні внутрішніх образів, які виникають у процесі уявного споглядання. Цей метод спирається на глибинно-психологічні концепції, зокрема ідеї психоаналізу, та передбачає роботу з архетиповими символами, що допомагають клієнту усвідомлювати та опрацьовувати глибинні переживання. Принципи методу включають інтегративність, орієнтацію на клієнт-центрований підхід, а також врахування індивідуальних особливостей клієнта.

Основними техніками символдрами є побудова образів у спонтанному уявному процесі, інтерпретація цих образів та їх подальше опрацювання. Наприклад, підлітку може бути запропоновано уявити метафоричну картину, що відображає його взаємини з однолітками. Під час такого процесу символи виступають як віддзеркалення внутрішніх емоційних станів, що дозволяє терапевту проводити їх аналіз та допомагати підліткові формувати адаптивні моделі поведінки.

Підлітковий вік є одним із найважливіших і водночас складних етапів розвитку особистості. Це період, коли людина переходить від дитинства до дорослого життя, і цей перехід супроводжується значними фізіологічними, психологічними та соціальними змінами. У підлітковому віці формуються ключові риси особистості, самоусвідомлення, соціальні ролі та моральні цінності [1].

Використання символдрами у роботі з підлітками демонструє високу результативність. Практичний досвід свідчить, що даний метод сприяє поліпшенню емоційного стану клієнтів, підвищенню їх соціальної впевненості та здатності адаптуватися до нових умов середовища. Емпіричні дані підтверджують, що застосування символдрами знижує рівень тривоги та депресії серед підлітків, а також покращує якість міжособистісної взаємодії. Символдрама допомагає підліткам знижувати рівень тривожності, вирішувати міжособистісні конфлікти та розвивати емоційну стійкість.

Вона сприяє формуванню позитивного мислення, підвищенню самооцінки та емоційного благополуччя.

Психологічна корекція — це спрямований психологічний вплив на психологічні структури для забезпечення повноцінного розвитку й функціонування особистості. Символдрама є ефективним методом психокорекції на основі роботи з уявою з метою наочної демонстрації несвідомих бажань, фантазій, конфліктів і механізмів

захисту пацієнта; ефективна у роботі з актуальним та кризовими станами, внутрішньоособистісними та міжособистісними конфліктами, проблемами адаптації та соціалізації, проблемами сексуального характеру, а також стратегіями самореалізації та життєуспіху особистості.

Отже, метод символдрами є ефективним інструментом психотерапевтичної роботи з підлітками, які стикаються з соціальним неприйняттям. Для його успішного застосування необхідно враховувати індивідуальні особливості клієнта, а також створювати умови для емоційно комфортного проведення терапевтичних сеансів. Перспективи подальших досліджень включають вивчення специфічних символів, які найбільш часто використовуються підлітками у процесі терапії, а також розробку нових адаптивних моделей терапевтичного процесу.

Список використаних джерел

1. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції. Суми : Університетська книга, 2008. 384 с.

2. Максименко С.Д. Практикум із групової психокорекції : підручник / С.Д. Максименко, О.О. Прокоф'єва, Я.В. Цехмістер, О.В. Кочкурова. Київ : Вид. дім «Слово», 2015. 752 с.

3. Методи психосемантики в дослідженні соціальних уявлень / О.М. Васильченко. *Соціальна психологія*. 2004. № 2 (4). С. 19–37.

4. Митник О.Я., Томаржевська І.В. Психологічне консультування : навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2016. 128 с.

5. Мілютіна К. Форми психокорекційного впливу. Київ, 2007. 144 с.

6. Обухов Я.Л. Основи символдрами. Вступ до основного ступеня. Київ : Главник, 2007. 112 с.

7. Панок В.Г. Психологічне консультування: теорія та практика : навч.-метод. посібник / В.Г. Панок, І.М. Зварич, Я.В. Чаплак, О.М. Чернописький. Чернівці : Чернівецький нац. унт, 2011. 272 с.

8. Пшук Н.Г., Стукан Л.В., Кирилюк Н.П. Психологічне консультування та психокорекція : навч.-метод. посібник. Вінниця : ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2018. 514 с.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК РЕСУРС АДАПТАЦІЇ ТА СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Кудлаєнко О.О.
4 курс, група ПЛ-21-1, спеціальність «Психологія»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Найчук В.В., к.психол.н., доцент,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2971-1386

Актуальність обраної теми зумовлена сучасними викликами вищої освіти, які висувають до студентів не лише високі академічні вимоги, але й потребу в адаптації до швидких змін, інформаційного навантаження, невизначеності майбутнього, а в умовах війни — ще й до психоемоційного напруження, втрат, евакуацій, руйнування усталеного укладу життя. Особливо вразливими в цьому контексті є студенти технічних спеціальностей, адже їх навчання орієнтоване переважно на когнітивну сферу, тоді як емоційно-особистісна складова часто залишається поза увагою освітнього процесу. Проте саме розвинений емоційний інтелект дозволяє ефективніше справлятися зі стресом, регулювати власні емоції, встановлювати продуктивні міжособистісні стосунки, що є критично важливим як для особистого благополуччя, так і для професійного становлення.

Дослідження емоційного інтелекту як фактора стресостійкості набуває особливого значення в умовах невизначеності та психологічного навантаження, з якими стикаються студенти технічного профілю в Україні. У зв'язку з цим актуальним є вивчення теоретичних засад формування емоційного інтелекту, його впливу на адаптаційні механізми молоді та розробка практичних рекомендацій щодо інтеграції розвитку емоційної сфери в професійну підготовку майбутніх інженерів, програмістів та інших технічних фахівців. Це дозволить посилити внутрішню психологічну стійкість студентів, підвищити ефективність навчання та профілактувати вигорання в умовах постійних змін.

Розгляд феномену емоційного інтелекту є одним із провідних напрямів сучасної психології особистості, соціальної психології, когнітивної науки, а також педагогіки та нейропсихології [6]. Упродовж

тривалого часу традиційна наукова думка розглядала інтелект і емоції як протилежні психічні процеси, які функціонують у різних системах, не перетинаючись [3]. Такий дуалізм, що базувався на раціоналістичній картині світу, протиставляв логіку і розум почуттям і пристрастям, приписуючи першому вищу цінність. Однак поступове накопичення емпіричних даних, розвиток нейронаук і зміна філософських орієнтирів у науці дозволили дослідникам по-новому поглянути на взаємозв'язок емоційної та інтелектуальної сфери [7].

У класичній психології емоції традиційно розглядаються як форма відображення значущості життєвих ситуацій для індивіда [4]. Їх природа полягає у швидкому реагуванні на зміни у зовнішньому або внутрішньому середовищі, і вони виконують функцію адаптації, мобілізуючи організм до відповідної реакції [5]. Емоції виникають як відповідь на відповідність або невідповідність потреб, мотивів, цілей індивіда тій ситуації, в якій він опинився. Згідно з традиційним підходом, емоції є продуктом цілісної взаємодії пізнавальної, вольової та сенсорної сфер. Вони мають тенденцію до інтенсивності, короткочасності й часто неусвідомлюваності. Почуття ж розглядаються як стійкі, узагальнені форми емоційного переживання, які тісно пов'язані з особистісними цінностями, переконаннями, ставленням до явищ і об'єктів реальності [2].

Під інтелектом у традиційній когнітивній психології розуміється здатність до навчання, узагальнення, вирішення проблем, оперування абстрактними поняттями, тобто інтегральна характеристика когнітивної діяльності людини [1]. Інтелект вважається основою будь-якої успішної адаптації, оскільки дозволяє людині не лише реагувати на ситуацію, а й передбачати її, будувати плани, приймати оптимальні рішення. Класичні теорії інтелекту, зокрема модель Чарльза Спірмена, фокусувалися на факторі g — загальному інтелекті, що вважається базовим джерелом розумових здібностей [13]. Згодом з'явилися альтернативні моделі, які враховували диференціацію інтелекту на вербальний, логічний, просторовий тощо [8].

Однак така редукція інтелекту до суто когнітивних показників виявилася недостатньою для пояснення багатьох аспектів соціального функціонування особистості. Багато людей з високим IQ не досягали успіху в кар'єрі, виявлялися соціально неадаптованими, мали труднощі в міжособистісній сфері, тоді як інші з середніми показниками інтелекту демонстрували яскраві лідерські якості, гнучкість, здатність до конструктивного діалогу, ефективну саморегуляцію. Це протиріччя породило новий напрям досліджень — вивчення так

званих «некогнітивних» форм інтелекту, до яких і належить емоційний інтелект [12].

Концепція емоційного інтелекту отримала наукове обґрунтування наприкінці XX ст. завдяки роботам Пітера Саловея та Джона Майєра [13], які у 1990 році опублікували статтю, в якій представили емоційний інтелект як здатність людини до моніторингу власних та чужих емоцій, їх диференціації, використання емоційної інформації для керування мисленням і поведінкою. У цьому підході емоції не заперечуються як «нераціональні», а розглядаються як корисний інформаційний ресурс, який забезпечує розуміння контексту, мотивацію, інтуїцію, а отже — сприяє ефективнішому пізнанню.

Справжню популярність концепція здобула після виходу у 1995 р. книги Деніела Ґоулмана «Емоційний інтелект», у якій автор, опираючись на ідеї Саловея та Майєра, розвинув модель, яка охоплювала п'ять основних складових: самосвідомість, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички. Ґоулман запропонував прикладну модель, яка дозволяла оцінити й розвивати емоційний інтелект у конкретних соціальних та професійних ситуаціях. Згідно з його позицією, емоційний інтелект є визначальним чинником успішності людини в житті навіть більшою мірою, ніж IQ. Цей підхід спричинив активне впровадження ЕІ у сферу менеджменту, освіти, психотерапії [10].

Сучасні дослідження підтверджують, що емоційний інтелект не лише співіснує з когнітивним, а й є його функціональним продовженням. Наприклад, в умовах невизначеності, де логічна модель не спрацьовує, саме емоційна чутливість, інтуїція, вміння керувати собою визначають ефективність діяльності. Крім того, емоційний інтелект позитивно корелює з адаптаційністю, рівнем особистісної автономії, ефективністю комунікації, низьким рівнем тривожності та депресії, високим рівнем задоволеності життям [11].

У педагогічному дискурсі поняття емоційного інтелекту трактується як основа емоційної компетентності, що забезпечує успішну соціалізацію, навчання та професійне становлення. Зокрема, у вищій школі розвиток ЕІ пов'язується з такими навчальними результатами як емоційна саморефлексія, здатність до самонавчання, критичне мислення, здатність до емпатійного слухання, побудови довірливих міжособистісних стосунків [6].

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту є не лише необхідністю в контексті зростаючих психоемоційних навантажень, а й стратегічною інвестицією в особистість, що прагне бути продуктивною, здоровою, зрілою та стійкою до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Андонова А. Ризикові фактори зважують на стрес при студентиті. Management & Education. *Upravlenie i Obrazovanie*. 2015. № 11.

2. Бугранова Ю.В. Прокрастинація та стрес у студентів. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти.* 2015. № 5. С. 31–34.

3. Висідалко Н.Л., Бабенка А.І. Психологічний аналіз стресу у навчальній діяльності студентів. *Молоді вчення*. 2016. № 1. С. 199–201.

4. Дерев'янко С.П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища : дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2009.

5. Дубчак Г.М. Аналіз навчального стресу студентів: гендерний аспект. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2016. № 6. С. 39–47.

6. Зарицька В.В., Козарик О.С. Емоційний інтелект у структурі професійної діяльності. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 112–116.

7. Діомідова Н.Ю. Емоційний інтелект як чинник перебігу психоемоційних станів студентів у ситуації іспиту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2016. Вип. 5 (2). С. 28–33.

8. Карпенко Є.В. Роль емоційного інтелекту в процесі життєздійснення особистості. *Український психологічний журнал*. 2018. № 1. С. 74–85.

9. Пирог Г.В., Марчук К.А. Стреси у студентів: причини та прояви у міжсесійний період. International Multidisciplinary Conference «*Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland*» : conf. proceedings. Stalowa Wola : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. С. 135–138.

10. Попова Т.М. Емоційний інтелект і тривога в період раннього зростання. *Біологія та валеологія*. 2013. № 15. С. 109–114.

11. Федорова Я.В. Стрес та його роль в навчальній діяльності студента. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. № 39 (4). С. 290–294.

12. Циганчук Т.В. Динаміка переживання стресу студентами 1–4 курсів вищих навчальних закладів. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. праць Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; за ред. С.Д. Максименка. 2010. Т. 6. С. 360–367.

13. Lazarus R., Folkman S. Stress, Appraisal, and Coping. New York : Springer, 1984.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Кудрікова К.Р.
2 курс, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
асистент фізичного терапевта,
Краматорська міська лікарня № 2.
Науковий керівник: Холодова О.С., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Актуальність теми інноваційних підходів до психологічної реабілітації через використання технологій та віртуальної реальності полягає в їхній потенційній здатності трансформувати та покращити способи, якими люди отримують психологічну підтримку та відновлення. Використання інноваційних технологій може забезпечити більш доступну, ефективну та індивідуалізовану підтримку для людей, які потребують психологічної реабілітації. Такі підходи дозволяють вирішувати різноманітні психологічні проблеми, включаючи тривожні розлади, депресію, фобії та травматичні досвіди, забезпечуючи індивідуально адаптовані методи лікування та підтримки.

Війна та післявоєнний період часто призводить до фізичних та психологічних травм серед осіб, які безпосередньо стикалися з конфліктом. Потреба в реабілітаційних послугах стає надзвичайно важливою для відновлення здоров'я, благополуччя та самостійності тих, хто пережив війну. Протягом років з'явилися новаторські методи реабілітації, які принесли надію та зцілення тим, хто постраждав [1].

Таким чином, варто розглянути ряд методів та інструментів, спрямованих на поліпшення ефективності та доступності процесу реабілітації.

Використання технологій біофідбеку та нейрофідбеку дозволить пацієнтам бачити та розуміти свої фізіологічні реакції на стрес, що допомагає їм усвідомлювати та контролювати свої емоції.

Слід звернути увагу на створення мобільних додатків та онлайн-платформ для самостійної практики технік релаксації, медитації та когнітивно-поведінкової терапії, що дозволить пацієнтам займатися реабілітацією у зручний для них час та місце.

Важливої уваги заслуговує розробка спеціалізованих ігор та додатків, що спрямовані на покращення пам'яті, уваги та інших

когнітивних функцій, які можуть бути пошкоджені в результаті травми чи стресу.

Однією з найвидатніших новацій у сфері реабілітації під час та після воєнних конфліктів є широке використання телемедицини та телетерапії, що дозволяє медичним працівникам надавати медичну та психологічну допомогу дистанційно, за допомогою Zoom, Google meet, Skype, Google classroom та ін. [1].

На сьогодні, актуальним є покращення протезних та ортопедичних технологій, яке може значно полегшити життя людей, які мають ампутовані кінцівки або обмеження у рухах через війну та травми. Інновації, такі як 3D-друк та міоелектричні протези, зробили штучні кінцівки більш доступними та ефективними. Ці новітні розробки дозволяють тим, хто пережив війну, відновити значну частину своєї рухливості та самостійності, що покращує їх загальний стан та якість життя.

Використання віртуальної реальності в реабілітації стало все більш поширеним, пропонуючи захоплюючий досвід, який сприяє як фізичному, так і психологічному відновленню. Програми реабілітації у віртуальній реальності можуть імітувати реальні сценарії, що допомагає пацієнтам повторно вивчати завдання та відновлювати свою впевненість.

Використання віртуальної реальності в психологічній реабілітації стає все більш популярним, оскільки вона надає економічно ефективний засіб для дослідження та відтворення соціальних взаємодій у контрольованому середовищі. Цей інструмент може бути використаний як форма терапевтичного втручання. Наприклад, одним із прикладів є експозиційна терапія віртуальною реальністю (VRET), яка є формою експозиційної терапії, спрямованої на лікування тривожних розладів, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) і фобії.

Великої уваги заслуговують такі методи як розробка віртуальних середовищ, які відтворюють ситуації, що спричинили травму; створення віртуальних сценаріїв, завдяки яким пацієнти можуть взаємодіяти з іншими людьми та виконувати різноманітні завдання, що допомагають їм зміцнити навички соціальної адаптації; організація віртуальних груп підтримки та терапії пацієнти можуть обмінюватися досвідом та підтримувати один одного під час процесу реабілітації.

Таким чином, використання інноваційних підходів до психологічної реабілітації через використання технологій та віртуальної реальності відкриває широкі можливості для поліпшення ефективності та доступності лікування. Технології віртуальної реальності дозво-

ляють створити безпечне і контрольоване середовище, де пацієнти можуть працювати над своїми проблемами та подолати травматичні враження.

Список використаних джерел

1. Світличний В.А., Хмурінський Н.О. Інноваційні форми реабілітації у воєнних та післявоєнних умовах. С. 275–277. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/772b8a3d-db00-43e5-82ce-6a5c5e8a6089/content.

2. Січемо. (26 серпня 2023 року). Віртуальна реальність як психологічна допомога. [Video]. *Youtube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=XPPE-Ej85 iQM.

3. Relief and Rehabilitation for a Post-war World. Bloomsbury. URL: https://www.bloomsbury.com/us/relief-and-rehabilitation-for-a-postwarworld-9781350179110/.

4. Tony Parisi, Learning Virtual Reality: Developing Immersive Experiences and Applications. 2020. 123 p.

ВОЛОНТЕРСТВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кузьменко В.Й.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціально-реабілітаційних технологій,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Волонтерство та соціальна робота мають спільне історичне коріння, спільне філософське та етичне підґрунтя та етичне підґрунтя та сферу діяльності. Вони також перебувають під значним впливом політичний та культурний контекст, в якому вони розвиваються. Сьогодні як волонтерська, так і соціальна робота стикаються з соціальними тенденціями, пов'язаними з модернізацією суспільства, такими як глобалізація, технологічний розвиток, демографічні зміни, зміни в громадянському суспільстві, зростання постмодерністських цінностей та зміни в сім'ї та на роботі. У сфері соціальної, а також волонтерської роботи ці явища цікавлять експертів, а їх трансформація та майбутнє є предметом рефлексії.

Незважаючи на зазначені зміни у ставленні до волонтерства та соціальної роботи, можна зробити висновок, що соціальна робота ніколи повністю не поривала зв'язків з волонтерами. Під час Другої світової війни соціальні працівники звернулися до волонтерів як до необхідного джерела задоволення соціальних потреб. У 1950-х роках волонтери стають партнерами для надання додаткових послуг

соціальної роботи, вони допомагають збирати гроші, навчати, допомагають в офісах. У 1960-х роках частина волонтерів перейшла до надання прямих послуг, вони пропонували терапію, консультування в рамках телефонного кризового втручання, адвокацію у випадках домашнього насильства та участь у групах самодопомоги.

Повернення соціальної роботи до використання допомоги волонтерів ґрунтувалося на ідеї, що належним чином підготовлені та контрольовані волонтери можуть доповнити роботу соціальних працівників і допомогти їм сконцентруватися на більш складних аспектах їхньої роботи.

Розвиток громадянського суспільства приніс із собою розвиток явища волонтерства. У деяких сферах, таких як гуманітарна чи благодійна діяльність, простір для повноцінної реалізації тільки відкрився, але в більшості сфер громадської та волонтерської діяльності з'явилася нова традиція.

Повертаючись до сучасності, слід зазначити наступне. У зв'язку з визначенням місії соціальної роботи в сучасній науковій літературі ми зустрічаємо поняття соціального функціонування. У цьому контексті можна сприймати волонтерство як шлях до розвитку потенціалу особистості, що призводить до підтримки її соціального функціонування в суспільстві. Воно представляє втручання соціальної роботи по відношенню до клієнтів, які можуть бути як реципієнтами, так і суб'єктами волонтерської діяльності. Водночас це втручання, спрямоване на створення умов життя клієнтів, частково в сенсі покращення якості соціальних послуг організацій, а частково в сенсі розбудови інклюзивного суспільства.

Волонтерські програми можуть бути використані як частина послуг соціальної роботи по-різному. Допомога волонтерів може надаватися паралельно з професійними послугами, але може передувати або слідувати за професійною допомогою. Аналіз переваг волонтерства та співпраці професійних соціальних працівників з волонтерами може бути частиною широкого спектру діяльності соціальної роботи.

Волонтерська служба не обов'язково і не виключно означає аматорство. Групи волонтерів з'являються у вигляді добре скоординованих професійних команд експертів, які бажають і віддані служінню тим, хто цього найбільше потребує. Вони здатні формувати альтернативні концепції державної та соціальної політики, займаються адвокацією та лобіюванням. Вони виявляють прогалини в соціальній допомозі та швидко реагують на суспільні потреби на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Соціальна робота та волонтерство розвиваються в постіндустріальну епоху, на яку суттєво впливає процес модернізації. Ці впливи у сфері соціальної та волонтерської роботи є предметом зацікавленості експертів та роздумів про їхні зміни та майбутнє. Вони також впливають на їхні взаємовідносини.

Наслідки суспільної модернізації впливають не лише на сферу соціальної роботи, але й на сферу волонтерства. Деякі теорії вбачають у результатах модернізації «загрозу» для сфери громадської участі та визначають тенденції зниження добровільних зусиль у всіх групах населення, але особливо серед молодого покоління. Зокрема, першопричини шукають у зростанні індивідуалізму, розпаді традиційних локальних мереж і спільнот, послабленні зв'язків з релігією, культивуванні споживацького способу життя, а також у тому, що окремі люди відірваності від «зовнішнього світу». Дослідження показують, що тенденції, пов'язані з модернізацією не відображаються автоматично на зменшенні участі людей в житті суспільства, а у зміні так званих формул чи стилів волонтерства. Так само, як і в сфері соціальної роботи, ми стикаємося з двома тенденціями.

З одного боку, визначається потреба у професіоналізації волонтерства, головним чином, з точки зору розвитку формального, керованого менеджментом волонтерства. З іншого боку, спостерігається розвиток волонтерства на рівні громади, як у формальному, так і у неформальній або віртуальній громаді.

Обидві ці тенденції зі сфери волонтерства можуть бути відображені в контексті соціальної роботи. Предметом інтересу для соціальної роботи, на наш погляд, є як формальне, так і неформальне волонтерство. Обидва, однак, знаходять своє застосування в різних сферах соціальної роботи. Формально кероване волонтерство є частиною теорії, досліджень та практичного рівня індивідуальної та групової соціальної роботи. Неформальне волонтерство — це частина теорії, досліджень і практики соціальної роботи в громаді, зокрема.

Отже, соціальні процеси, пов'язані з модернізацією суспільства, змінюють ставлення людей до волонтерства і ставлять перед соціальною роботою нові виклики.

Список використаних джерел

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ, 2021. 164 с. URL: https://caritas.ua/wp-content/uploads/2022/02/5_ukr_digital_whole.pdf.

2. Булах І.С., Коробка Н.М. Вивчення проблеми морального зростання особистості підліткового віку. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2013. Вип. 12. С. 146–155. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3111/Bulakh_Korobka.pdf?sequence=1.

3. Буняк Н.А. Загальна психологія : лекції. Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 300 с.

4. Волонтерство в Україні: правовий аспект та фактор національної єдності. URL: https://adalet.com.ua/en/blog/volunteering-in-ukraine-legal-aspect-and-factor-of-national-unity.

5. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2015. 36 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/volonter-697e4.pdf.

6. Гайдук К. Міжнародний день волонтера: історія руху у світі та в Україні. URL: https://apostrophe.ua/ua/news/society/2021-12-05/mejdunarodnyiy-den-volontera-istoriya-dvijeniya-v-mire-i-v-ukraine/251903.

7. Головко Л., Головко Т. Волонтерська діяльність як фактор резильєнтності та нарощування соціального капіталу в громадах (на прикладі однієї з громад Київської області). *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 4 (54). С. 38–54.

8. Даценко О.А. Психологічний дискурс життєстійкості особистості. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2022. № 7. С. 17–27. DOI: https://doi.org/10. 31812/psychology.v7i.7254.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ВОЛОНТЕРАМ, ЧЛЕНАМ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Кучерява М.В.
1 курс, група СР-24-1м, спеціальність «Соціальна робота»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Базиленко А.К., к.психол.н., доцент,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

В умовах воєнного стану, соціальної нестабільності та постійних викликів, з якими стикається українське суспільство, значення волонтерської діяльності та активності громадських організацій значно зросло. Саме вони першими надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, підтримують родини військових, організовують гуманітарні вантажі, забезпечують правову та емоційну підтримку вразливим групам населення. У цьому контексті питання підготовки волонтерів та членів громадських організацій до ефективної соціальної взаємодії є надзвичайно актуальним [2].

Метою тез є визначення ефективних підходів і методів викладання соціальної роботи для волонтерів та активістів громадського сектору, з урахуванням їхніх потреб, мотивації та особливостей цільових груп, з якими вони працюють.

Волонтери та громадські організації виконують численні функції у соціальній сфері: від надання матеріальної, гуманітарної допомоги, евакуації до підтримки психоемоційного стану людей у кризі, адвокації прав людини та інформування населення. Багато з них діють швидко та ефективно, навіть без професійної підготовки, спираючись лише на власний досвід, інтуїцію чи внутрішню мотивацію допомагати. Але така ситуація створює ризики, зокрема: ненавмисне порушення етичних норм, некоректне спілкування з людьми у стані травми, неправильне реагування у випадках насильства, або ж повне вигорання самих волонтерів [4].

Навчання волонтерів та членів громадських організацій має свої особливості, оскільки більшість із них не є професійними працівниками соціальної сфери, але вони часто виконують функції, подібні до діяльності соціальних служб. Важливо розробити ефективні методики викладання соціальної роботи для цієї цільової аудиторії, враховуючи їхній мотиваційний рівень, потреби та обмежені ресурси, в тому числі і брак часу на навчання, різний попередній досвід роботи, фактор зайнятості на основній роботі та інші чинники.

Отже, базові знання з соціальної роботи є необхідністю, що забезпечує якість, безпечність і сталість волонтерської діяльності. Це знання про етичні принципи, права клієнтів, інтервізію та супервізію, комунікацію, кризову підтримку, міжвідомчу взаємодію [1, с. 45–57].

Педагогічна робота з волонтерами та представниками громадських організацій має будуватися на основі андрагогічного підходу, який враховує досвід, автономію та мотивацію дорослого учня [2, с. 68–79].

Навчання має бути гнучким, практикоорієнтованим, побудованим на реальних кейсах, груповій роботі, фасилітації. Особливої ефективності досягають такі методи, як: тренінги, ситуаційне моделювання, рольові ігри, метод проєктів [3].

Також важливо застосовувати інклюзивний та чутливий підхід, адже самі волонтери часто походять із різних середовищ, мають різні цінності та рівень освіти. Неприпустимим є зверхній або формалізований стиль викладання. Замість цього мають домінувати повага, співпраця, рівноправний обмін досвідом.

Одним із провідних напрямів є освітній підхід «рівний-рівному» — навчання новачків більш досвідченими волонтерами. Такий

формат сприяє довірі, активному залученню та зменшенню бар'єрів у сприйнятті інформації. Для закріплення знань рекомендовано впроваджувати системи консультування, менторства та регулярної супервізії.

Не менш важливою є психоемоційна підтримка волонтерів, зокрема через навчання навичкам саморегуляції, управління стресом, профілактики вигорання. Це є передумовою довготривалої ефективної роботи у соціальній сфері.

Наведемо також кілька прикладів міжнародних практик навчання волонтерів і представників громадських організацій, які можуть дати уявлення про підготовку закордоном.

У Великобританії діє Національна рада волонтерських організацій — NCVO (National Council for Voluntary Organisations), яка розробляє курси для волонтерів, менеджерів волонтерських програм та активістів громадських організацій, активно проводить навчання з формування певних компетенцій. Основні форми підготовки: онлайн-курси, тренінги та менторські програми. Всі курси мають особливість, це орієнтація студентів на розвиток лідерства, управління проєктами, етики та захисту прав клієнтів. Особливістю є також те, що тут використовується модель «Learning by doing», де учасники одразу застосовують знання на практиці, у своїх спільнотах. Тобто така модель відповідає саме активним формам навчання.

Не менш цікавою є практика, яку впроваджує Німеччина. Це — система Volkshochschule та проєкти у межах Sozialarbeit Volkshochschule (VHS). Це ціла мережа освітніх центрів для дорослих, де часто навчаються і волонтери. Тут відбувається навчання базовим навичкам соціальної роботи, міжкультурній комунікації, роботі з мігрантами та людьми з інвалідністю. Головною особливістю є акцент на інтеркультурну компетентність, супервізію та практичне стажування під менторством професіоналів соціальної сфери.

У США працює державна програма AmeriCorps, яка готує волонтерів для служіння в громадах по всій країні. Підхід дуже змістовний та фундаментальний. Перед початком служби волонтери проходять інтенсивну підготовку, що містить курси з основ соціальної роботи, де обов'язковими є комунікативні навички, запобігання вигоранню, а також так звану «культурну чутливість», підхід «Service-learning», який поєднує навчання та служіння, обов'язкову рефлексію досвіду.

Цікавим є також приклад Норвегії, а саме Норвезький Червоний Хрест — Red Cross Volunteer School. Ця установа має власну систему навчання волонтерів. Тут навчають в першу чергу роботі з людьми

у кризових ситуаціях, базовим навички психологічної підтримки. Важлива відмінність та особливість цієї системи — це модульна система навчання, що дозволяє поступово підвищувати рівень залучення — від базового до координатора певних напрямків чи проєктів.

Отже, викладання соціальної роботи волонтерам та членам громадських організацій є важливим інструментом підвищення ефективності їхньої діяльності. Основними викликами в цьому процесі є обмежений час на навчання, необхідність практичної орієнтації курсу та врахування особливостей дорослого навчання.

Найбільш ефективними методами навчання є інтерактивні тренінги, моделювання, кейс-методи, менторство та підтримка супервізорів. Крім того, велике значення має навчання технік подолання емоційного вигорання, що допоможе зберігати ефективність роботи волонтерів у довгостроковій перспективі.

Запровадження систематичного навчання волонтерів та активістів сприятиме підвищенню якості соціальних послуг та зміцненню соціальної згуртованості у суспільстві.

Ефективне навчання волонтерів і представників громадських організацій має бути практичним, емоційно безпечним, співтворчим і гнучким. Важливо як надавати лекційний матеріал, що, безумовно, є фундаментом для подальшого ефективного засвоєння знань, а також створювати умови для спільного пошуку рішень, рефлексії та дій.

Навчання волонтерів і членів громадських організацій — це не додатковий елемент, а обов'язкова складова їхньої ефективності. Така підготовка має поєднувати знання, навички, етичні орієнтири та емоційну підтримку. Використання сучасних методів викладання, побудованих на практиці, партнерстві та чутливості, забезпечує високу якість соціальної допомоги, знижує ризики і підвищує соціальну згуртованість у часи викликів.

Список використаних джерел

1. Андреєва Г.М. Методи соціальної роботи у волонтерській діяльності. *Соціальна педагогіка і робота*. 2022. № 4. С. 45–57.

2. Бондаренко В. Андрагогічні підходи у навчанні волонтерів соціальної сфери. *Український соціологічний журнал*. 2023. № 3. С. 68–79.

3. Крутій К.Л., Мороз О.В. Інтерактивні методи навчання у підготовці волонтерів. Київ : Інститут соціальної політики, 2020.

4. Програма розвитку ООН в Україні. *Доповіді про розвиток громадянського суспільства та соціального волонтерства*. 2025. URL: https://www.ua.undp.org.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО КІБЕРСПОРТИВНОГО ПРОСТОРУ

Ларченко Н.Р.
магістратура, група ЗПЛ-24-1м,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Масляпікова І.В.
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедрою соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Кіберспорт перетворився на надзвичайно прибуткову індустрію розваг, що останнім часом почала привертати увагу дослідників. Розвиток кіберспорту та онлайн-ігор як індустрії сприяв виникненню нового напрямку наукових досліджень, що наразі перебуває на етапі становлення і набуває дедалі більшої актуальності. Кіберспорт є досить складним соціокультурним явищем, і його вивчення вимагає міждисциплінарного підходу.

Кіберспорт є багатогранним явищем, яке активно досліджується в різних наукових галузях. У сфері економіки роботи Н. Лохман, О. Карнащук і О. Корнілової акцентують увагу на перспективах комерційного успіху кіберспорту, тоді як А. Пей аналізує можливості його трансформації у багатомільярдну індустрію. З точки зору когнітивної науки Т. Чанг, С. Сам, М. Чан, Е. Лай і Н. Ченг досліджують вплив проблемного геймінгу на розвиток кіберспорту. Крім того, П. Грей, Дж. Вуонг, Д. Зава і Т. МакХейл зосереджують увагу на фізіологічних реакціях учасників кіберспортивних змагань, а також вивчають вплив таких ігор на здоров'я та ризики залежності у дітей [1].

Сучасні комп'ютерні ігри стали невід'ємною складовою життя багатьох людей, незалежно від їхнього віку чи соціального статусу. Популярність цього виду розваг невпинно зростає, сприяючи перетворенню індустрії ігор на багатомільярдний бізнес. Від традиційних аркадних ігор до інноваційної віртуальної реальності — відеоігри приваблюють представників різних вікових груп і культур. Проте захоплення комп'ютерними іграми не лише відкриває нові можливості, але й викликає численні питання стосовно їхнього впливу на людську психіку [2].

Можемо зазначити, що кіберспорт може мати як позитивний, так і негативний вплив. Отже, позитивними аспектами впливу комп'ютерних ігор є [3]:

– Розвиток когнітивних здібностей, а саме дослідження виявляють, що відеоігри, особливо ті, які потребують стратегічного мислення або швидкої реакції, сприяють удосконаленню когнітивних навичок. Наприклад, ігри з акцентом на динамічні дії розвивають здатність швидко приймати рішення та покращують рефлекси, тоді як стратегічні ігри формують навички аналізу й довгострокового планування.

– Формування соціальних навичок і командної співпраці — онлайн-ігри, передусім мультиплеєрного формату, сприяють розвитку навичок комунікації та кооперації. Взаємодія в командах для досягнення загальної мети формує вміння працювати спільно, а також розвиває комунікативну компетентність і здатність до компромісу.

– Релаксація та зменшення стресу, де відеоігри часто допомагають знизити рівень напруження та стресу, надаючи можливість розслабитися і уникнути реальних турбот. Перебування у вигаданих світах дозволяє тимчасово відсторонитися від реальних проблем і відновити емоційну рівновагу.

– Розвиток емоційної стійкості, а саме під час гри людина стикається з поразками або невдачами та вчиться їх долати. Це може позитивно впливати на розвиток здатності справлятися з труднощами в реальному житті.

– Когнітивний розвиток, де багаточисленні дослідження підтверджують, що комп'ютерні ігри здатні стимулювати розвиток когнітивних здібностей. Вони сприяють покращенню пам'яті, уваги та навичок вирішення складних завдань, особливо якщо йдеться про стратегічні чи логічні ігри.

– Покращення пам'яті — науковці з Каліфорнійського університету довели, що стратегічні ігри можуть збільшити короткочасну пам'ять на 20% всього після кількох тижнів регулярної гри. Розвиток уваги Ігри, які потребують оперативного реагування та високої концентрації, допомагають тренувати здатність зосереджуватися. Це навичка, що має велике значення у багатьох життєвих аспектах.

Наприклад, вирішення проблем стратегії, такі як «Civilization» або «StarCraft», стимулюють гравців до стратегічного планування і глибокого мислення, що позитивно впливає на їх здатність вирішувати складні завдання. Комп'ютерні ігри також сприяють формуванню соціальних зв'язків, особливо у багатокористувацьких режимах. Гравці активно взаємодіють один з одним, співпрацюючи чи змагаючись, а це розвиває комунікативні навички та вміння взаємодіяти у команді. Участь у багатокористувацьких іграх Ігри типу «World of Warcraft» або «Fortnite» дозволяють гравцям не лише спільно

досягати цілей у віртуальних світах, але й формувати дружні зв'язки та спільноти. Активність у геймерських спільнотах Чати, форуми та стрімінги — це популярні платформи для обміну думками, досвідом та емоціями від гри, сприяючи загальному соціальному залученню. Формування дружби Для багатьох людей захоплення іграми стає способом знаходити нових друзів та будувати тривалі взаємини, які часто переходять у реальне життя [4].

Тому, можемо підкреслити, що комп'ютерні ігри можуть слугувати ефективним засобом емоційної розрядки, дозволяючи гравцям відволіктися від буденних проблем і зануритися у віртуальні світи.

До негативного впливу комп'ютерних ігор можемо віднести такі аспекти [5]:

– Ігрова залежність, що є однією з основних проблем є залежність від відеоігор. Надмірне захоплення може призвести до негативного впливу на фізичне здоров'я, соціальну взаємодію, кар'єру чи навчання. У деяких випадках формується патологічна поведінка, яка потребує спеціалізованої терапії та корекції.

– Підвищення агресивності та вплив на психіку — деякі дослідження вказують на потенційний зв'язок між тривалим контактом із насильницьким ігровим контентом і підвищеним рівнем агресії. Насильство у віртуальному середовищі може сприяти формуванню агресивних моделей поведінки, особливо у дітей та підлітків.

– Проблеми зі здоров'ям, а саме тривале сидіння перед екраном може спровокувати появу фізичних захворювань, таких як порушення зору, деформація постави або опорно-рухового апарату, а також ожиріння через низький рівень фізичної активності. Окрім цього, нестача сну через тривалі нічні сесії погіршує загальний стан організму й емоційної.

– Соціальна ізоляція часто стає побічним ефектом надмірного захоплення комп'ютерними іграми. У зв'язку з цим гравці можуть витрачати значно більше часу у віртуальному просторі, віддаляючись від живого спілкування з близькими та друзями. У результаті це нерідко спричиняє соціальну ізоляцію. Водночас комп'ютерні ігри мають і позитивні аспекти, які стосуються психологічного розвитку.

– Вплив на настрій, а саме довге перебування у грі може викликати емоційний дисбаланс, особливо після тривалих або виснажливих ігрових сеансів.

– Порушення сну — невміння вчасно перервати гру часто спричиняє безсоння, що негативно позначається на фізичному та психічному здоров'ї гравця. Соціальна тривога: Нестача живого спілкування

з оточенням може перерости у розвиток соціальної тривожності та невпевненості у взаємодії з людьми.

– Соціальна ізоляція та проблеми у відносинах, де надмірне захоплення іграми здатне викликати серйозну соціальну ізоляцію. Обмеження реального спілкування: Люди, які проводять значну частину свого часу за іграми, нерідко втрачають зв'язок із друзями та близькими.

– Конфлікти в сім'ї, у багатьох випадках захоплення комп'ютерними іграми стає причиною суперечок із членами родини чи партнерами через недостатню увагу до спілкування або виконання обов'язків.

Усвідомлене керування ігровою діяльністю є важливим для досягнення гармонійного поєднання між розвагами та іншими життєвими пріоритетами. Раціональний підхід, вибірковість і відкритість до реального соціального спілкування дозволяють насолоджуватися іграми без шкоди для особистісного розвитку та загального благополуччя [6].

Отже, кіберспорт і комп'ютерні ігри стали невід'ємною частиною сучасної культури, особливо серед дітей та підлітків. З одного боку, вони відкривають широкі можливості для розвитку когнітивних, емоційних і соціальних навичок, стимулюють командну роботу, аналітичне мислення та навіть знижують рівень стресу. З іншого — надмірне захоплення іграми може викликати низку психологічних і фізичних проблем: ігрову залежність, агресію, соціальну ізоляцію, порушення сну та здоров'я.

У контексті психологічної роботи з дітьми важливо не лише враховувати потенційні ризики, але й навчати їх свідомого ставлення до віртуальних розваг. Психологи, педагоги та батьки мають відігравати активну роль у формуванні ігрової культури, що базується на балансі між віртуальним і реальним життям, особистісним розвитком та здоровим соціальним функціонуванням.

Таким чином, глибоке розуміння психологічних аспектів впливу комп'ютерних ігор дозволяє не лише зменшити негативні наслідки, але й ефективно використовувати позитивний потенціал кіберспорту в освітньому та виховному процесі.

Список використаних джерел

1. Лисенко Т., Морозова О. Ознаки кіберспорту як спортивної дисципліни. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту* : зб. наук. пр. Харків : ХДАФК, 2019. Вип. 3. С. 63–67.

2. Терещук Н.В. Ігрова залежність у підлітковому віці як форма адиктивної поведінки. *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2009. № 2. С. 8–12.

3. Кореганова О.І. Комп'ютер у дошкільному закладі. Комп'ютер у школі та сім'ї. Київ, 2000. 40 с.

4. Булгаков М. Кіберспорт: історія та перспективи. *Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії* : матеріали II Всеукр. електрон. наук.-практ. конференції з міжнар. участю. Київ : НУФВСУ, 2019. 270 с.

5. Ігри на межі. Від позитивного впливу до залежності. Психологія. Вплив відеоігор на психологію дитини. 2024. URL: https://mindscope.biz.ua/igry-na-mezhi-vid-pozytyvnogo-vplyvu-do-ryzykiv-zalezhnosti/.

6. Дрессер О. Комп'ютер та діти: користь чи шкода. URL: http://zakinppo.org.ua/bezpeka-zhitt-dijalnosti/1442-kompjuter-ta-diti-korist-chi-shkoda.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Литовченко В.П.
старший викладач кафедри психології,
Приватний вищий навчальний заклад
«Медико-Природничий Університет»,
член Молодіжної ради при Міністерстві охорони здоров'я України,
доктор філософії (PhD) з психології
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1869-6168

В Україні після ратифікації Конвенції ООН про права людей з інвалідністю (2009) розпочалося активне впровадження інклюзивного навчання у закладах вищої освіти. На сучасному етапі у переважній більшості національних вишів навчаються студенти з ООП, зокрема з інвалідністю, які отримують освітні послуги на рівній основі та з урахуванням індивідуальних особливих потреб [1].

Необхідно зазначити, що відповідно до «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», що розроблено Національним агентством забезпечення якості вищої освіти та затверджено МОН України (наказ МОН України від 15.05.2024 № 686) обов'язковою є відповідність освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти «Критеріям оцінювання якості освітньої програми». Зокрема, передбачено, що заклад вищої освіти створює достатні умови щодо реалізації права на освіту для осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються за освітньою програмою. Відповідно рекомендовано: систематичний

моніторинг та аналіз потреб здобувачів освіти; врахування визначених потреб здобувачів освіти під час організації освітнього процесу (запровадження гнучких методів навчання і викладання, розподіл, планування і надання навчальних ресурсів тощо); застосування інклюзивних технологій викладання та навчання, а також створення цифрового інклюзивного навчального контенту, що забезпечує доступність для всіх здобувачів освіти, які навчаються за ОП; забезпечення додатковою підтримкою (зокрема, психолого-педагогічним супроводом) в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами; забезпечення для осіб з особливими освітніми потребами доступу до інфраструктури ЗВО; отримання та аналіз зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти в контексті задоволеності умовами щодо реалізації права на освіту для осіб з особливими освітніми потребами [2].

Отже, національні заклади вищої освіти зобов'язанні забезпечити доступні умови для навчання студентів з особливими освітніми потребами, які до них вступають. Створення безбар'єрного середовища передбачає архітектурну доступність, облаштування фізичного простору (пандуси, ліфти, доступні санітарні приміщення, маркування поверхів, безбар'єрний вхід тощо), адаптацію методів та матеріалів, а також розроблення індивідуальних навчальних планів. Координує роботу з реалізації інклюзивного навчання спеціальний навчально-реабілітаційний підрозділ (ресурсний центр, центр супроводу) або група психолого-педагогічного супроводу, які створюють в університетах для оцінювання потреб студентів та забезпечення комплексної підтримки.

За результатами аналізу педагогічної практики нами визначено основні умови для реалізації права на освіту студентів з ООП:

– цінності, ставлення (включено до документів, Статуту ЗВО тощо);

– традиції ЗВО у підтримці студентів з особливими освітніми потребами;

– архітектурна, фізична, предметна доступність (дотримання чинних норм для закладів освіти, зокрема при виконанні ремонтних робіт);

– ресурсні центри інклюзивного навчання (адаптивні засоби та технології тощо);

– відсутність студентів з особливими освітніми потребами, які навчаються за освітньою програмою, не є причиною ігнорування таких умов (студент може перевестися, у ЗВО можуть працювати викладачі з ООП тощо).

На особливу увагу заслуговує проблема організації інклюзивного навчання у закладах медичної освіти. Якщо доступність передбачає усунення бар'єрів, то варто зазначити, що суттєвими бар'єрами, поряд з архітектурними, організаційними тощо, є існуючі стереотипи і упередження. Стосовно навчання осіб з особливими потребами на медичних спеціальностях є порівняно більш серйозні упередження, зважаючи на високі вимоги до професії лікаря.

У такому контексті варто акцентувати увагу на нових викликах, з якими буде стикатися медична освіта (на додипломному та післядипломному рівні) під час війни та у повоєнний період: поновлення кваліфікації медиків, які були мобілізовані та довгий час не мали необхідної медичної практики; медиків, які отримали травми, що призвели до втрати здоров'я й функціональності, інвалідизації; вступ до медичного закладу освіти для осіб, що займали посади бойових медиків і отримали статус особи з інвалідністю внаслідок війни.

Результати дослідження проблеми залучення осіб з особливими освітніми потребами (з інвалідністю) до здобуття медичної освіти засвідчили актуальність проблеми, зокрема у зарубіжній практиці.

Так, стосовно вступу до медичних закладів вищої освіти, дані Служби прийому до університетів і коледжів Великої Британії (Universities and Colleges Admissions Service, UCAS) 2000/5 засвідчили, що лише приблизно 2% тих, хто був прийнятий на медичну підготовку, заявили про інвалідність або хронічні захворювання у порівнянні з приблизно 6% для студентів загалом (за різними спеціальностями).

Snashall D., професор медицини праці, клінічний директор Служби охорони здоров'я та безпеки праці Фонду Національної служби охорони здоров'я Гая та Сент-Томаса, називає чинники того, що осіб з обмеженими можливостями у медицині достатньо мало: деякі потенційні кандидати можуть вважати, що їх інвалідність стане перешкодою у роботі лікарем. Таку думку підкріплено «культурою в медицині», яка певною мірою вороже ставиться до інвалідності у своїх рядах. Деякі представники у професійному колі можуть вважати, що лікарі з інвалідністю будуть створювати додаткові труднощі, не зможуть впоратися з фізичними та емоційними навантаженнями або зможуть практикувати лише у дуже вузьких сферах/галузях й таким чином перешкоджатимуть іншому здібному лікарю пройти навчання та практику [3].

Як зазначають Meeks L., Conrad S., Nouri Z., Moreland C., Hu X., Dill M. лікарі з обмеженими можливостями мають значно більш високу ймовірність у тому, що вони відчуватимуть негативне ставлення

як з боку пацієнтів, так і з боку колег [4]. Висновки науковців свідчать про необхідність започаткування політики і практики боротьби з негативним («жорстоким») ставленням, що спрямоване на інвалідність лікаря.

Актуальним у такому контексті є досвід студентів та лікарів з інвалідністю. За результатами аналізу міжнародних публікацій можна наводити значну кількість прикладів труднощів, з якими стикаються здобувачі освіти та медичні працівники, які мають особливі потреби.

Визначено, що особи з інвалідністю відчувають суттєві труднощі під час здобуття фаху лікаря, що зумовлено недостатнім рівнем організації спеціальної підтримки в закладі освіти, на базах практик (лікарнях) та упередженим ставленням до можливості таких осіб відповідати стандартам професії лікаря, якісно виконувати професійні обов'язки.

Список використаних джерел

1. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635 URL: https://zakon. rada. gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text.

2. Роз'яснення щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми : метод. посібник / А. Бутенко, Г. Денискіна, О. Єременко, О. Книш, І. Сімшаг, О. Требенко. Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2024. 127 с.

3. Snashall D. Doctors with disabilities: licensed to practice?. *Clinical medicine* (London, England). 2009. № 9 (4). P. 315–319. DOI: https://doi.org/10.7861/ clinmedicine.9-4-315.

4. Meeks L., Conrad S., Nouri Z., Moreland C., Hu X., Dill M. Patient And Coworker Mistreatment Of Physicians With Disabilities. *Health Affairs*. 2022. Vol. 41, 10: Disability & Health. DOI: https://doi.org/10.1377/hlthaff.2022.00502

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Литовченко О.В.
аспірант,
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України.

Метою публікації є аналіз актуальних напрямів соціальної роботи з дітьми та молоддю у Великій Британії, визначення актуальних аспектів.

Соціальна робота Великої Британії є частиною міжнародної соціальної роботи, Британська асоціація соціальних працівників (BASW) є членом Міжнародної федерації соціальних працівників (IFSW), інших міжнародних спільнот у сфері соціальної роботи.

За результатами аналізу публікацій на офіційному веб-сайті організації (www.basw.co.uk), визначено такі актуальні аспекти соціальної роботи: виклики, пов'язані з пандемією коронавірусу (з-поміж інших, погіршення ментального здоров'я дітей та молоді тощо); рівність, різноманітність, інклюзивність; практика соціальної роботи, заснована на стосунках; війна в Україні (у межах міжнародної соціальної роботи BASW окремо акцентує на питаннях, пов'язаних із війною в Україні, підтримки біженців, соціальних працівників та інше).

В умовах війни актуальним є вивчення та упровадження прогресивного досвіду міжнародної соціальної роботи, зокрема європейських країн.

Метою статті є аналіз актуальних напрямів соціальної роботи з дітьми та молоддю у Великій Британії, — країни, підтримка якої для України у різних сферах є дієвою і важливою.

Дослідження базується на положеннях міжнародних документів (Global Definition of Social Work (2014) та інші). Актуальними у межах проблеми є також міжнародні документи щодо Глобального порядку денного соціальної роботи та соціального розвитку на 2020–2030 роки: The Global Agenda for Social Work; Social Development: Extending the Influence of Social Work та The Global Agenda: Commitments to Action.

Соціальна робота Великої Британії є частиною міжнародної соціальної роботи, Британська асоціація соціальних працівників (BASW) [1], є членом Міжнародної федерації соціальних працівників (IFSW) [3], інших міжнародних спільнот у сфері соціальної роботи.

Таким чином, соціальна робота Великої Британії сприймає міжнародні етичні принципи та цінності соціальної роботи, приєднується до глобального визначення соціальної роботи: «Соціальна робота — це заснована на практиці професія та академічна дисципліна, яка сприяє соціальним змінам та розвитку, соціальній згуртованості, активізації та звільненню людей. Центральне місце в соціальній роботі посідають принципи соціальної справедливості, прав людини, колективної відповідальності і поваги до різноманітності» [2].

Аналіз інформаційних ресурсів дозволив узагальнити такі актуальні аспекти соціальної роботи з дітьми та молоддю у Великій Британії.

Виклики, пов'язані з пандемією коронавірусу. На офіційному вебсайті організації (www.basw.co.uk) окрема увага приділена діям та

оновленням BASW під час пандемії коронавірусу. Зокрема BASW приєднався до заклику науковців і лідерів сектору до створення Цільової групи з питань благополуччя щодо COVID-19, запустив набір інструментів для благополуччя та поділився ресурсами.

Пріоритетними напрямками, на яких зосереджувалися соціальні працівники в умовах пандемії, є:

– Засоби гігієни, засоби захисту та тестування. Covid-19 і вакцинація.

– Послідовне керівництво щодо забезпечення безпеки соціальних працівників в офісі.

– Соціальна робота з адвокації дотримання прав людини.

– Підтримка вразливих молодих людей, сімей і дорослих, які можуть не мати достатнього доступу до продуктів харчування.

– Діти-шукачі притулку, молодь або дорослі, які не говорять і не читають англійською мовою та інші.

Окрім цього, звіти та аналітичні матеріали засвідчують негативний вплив пандемії коронавірусу на ментальне здоров'я дітей та молоді, погіршення навичок соціальної адаптації в умовах дистанційної освіти тощо.

Рівність, різноманітність, інклюзивність. Ця теза поєднує практику соціальної роботи із підтримки людей, зокрема дітей та молоді, які потребують соціальної інклюзії.

Практика соціальної роботи, заснована на стосунках. Одну із невирішених проблем фахівці Великобританії пов'язують із тим, що соціальні працівники витрачають близько 80% свого часу, працюючи за комп'ютером або заповнюючи документи, тоді як лише 20% свого часу — на безпосередній контакт з дітьми та сім'ями. Прдставники BASW прагнуть змінити ситуацію, щоб соціальні працівники мали більше часу, щоб будувати якісні стосунки з дітьми та сім'ями.

Війна в Україні. У межах актуальних питань міжнародної соціальної роботи BASW окремо акцентує на питаннях, пов'язаних із війною в Україні (https://www.basw.co.uk/what-we-do/international-work/war-ukraine/). «Оскільки війна в Україні триває, BASW співпрацює з колегами по всій Європі та додає свій голос і вплив, щоб чинити тиск на уряд Великобританії, щоб наполягати на тому, щоб він надав термінові гуманітарні маршрути для біженців з України», — зазначають представники організації. Окрім того, розробляються документи і програми підтримки соціальних працівників в Україні, плани щодо розв'язання кризових явищ і проблем, зумовлених війною в Україні.

Отже, соціальна робота з дітьми та молоддю у Великобританії сприймає цінності міжнародної соціальної роботи, а також вирішує локальні питання соціальної підтримки, соціальної інклюзії, захисту прав тощо. Зокрема, власну специфіку і питання, які потребують вирішення, мають Уельс, Англія, Північна Ірландія, Шотландія.

Список використаних джерел

1. Британська асоціація соціальних працівників. URL: https://www.basw.co.uk/.

2. Global Definition of Social Work / IFSW, IASSW. 2014. URL: https://www.ifsw.org/what-issocial-work/global-definition-of-social-work/.

3. International federation of social workers. URL: https://www.ifsw.org.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Луференко М.В.
3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Савицька А.Ю., ст. викладач кафедри
соціально-реабілітаційних технологій,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Соціальна робота з членами сімей військовослужбовців стає дедалі актуальнішою в контексті триваючого збройного конфлікту в Україні. Події, що пов'язані з повномасштабним вторгненням, призвели до низки соціально-психологічних проблем (втрата життєвої стабільності, відсутність сприятливого соціально-психологічного середовища для особистості, невизначеність щодо майбутнього тощо), які неможливо вирішити без системного втручання фахівців із соціальної роботи. Тому члени сімей військовослужбовців наразі є однією з ключових категорій клієнтів соціальної роботи.

Наукові напрацювання Ю. Бриндікова, О. Караман, Н. Олексюк, Є. Потапчук, В. Турбана висвітлювали особливості здійснення соціальної роботи з членами сімей військовослужбовців. Аналіз існуючих джерел щодо теоретичного підґрунтя соціальної роботи з досліджуваною категорією становить низку філософських, історичних, порівняльних, політичних, загальнонаукових, конкретно-наукових підходів, а також підходів соціальної роботи. Також можна включити

комплекс теорій державного управління, воєнної науки, філософії війни та миру, соціальної політики, теорії права, прав людини та інших [3].

Фахова соціальна робота з членами сімей військовослужбовців полягає в теоретичному обґрунтуванні принципів, методів і умов реалізації соціальної допомоги сім'ям військовослужбовців; розширенні та посиленні підготовки фахівців з соціальної роботи; запровадженні елементів соціальної справедливості в рамках підпорядкування, що притаманне військовій службі.

Аналіз наявних наукових досліджень та нормативно-правової бази дозволяє відзначити, що вся різноманітність соціальної роботи з членами сімей військовослужбовців включає наступні основні напрями та завдання роботи:

– забезпечення гідних умов життя;

– забезпечення повного спектру необхідних соціальних послуг;

– адаптаційні заходи з метою надання соціально-педагогічної та психологічної допомоги (зокрема, налагодження нових соціальних контактів, адаптація до умов життя та вирішення конфліктів);

– соціально-психологічна реабілітація (наприклад, допомога у процесі відновлення здоров'я);

– соціальна підтримка;

– проведення профілактичних заходів з метою запобігання девіантній поведінці та поведінці, що загрожує здоров'ю (надмірне вживання алкоголю, вживання наркотиків, захворювання, що передаються статевим шляхом, гепатит, ВІЛ/СНІД, домашнє насильство);

– психосоціальна підтримка (надання психологічної та емоційної підтримки);

– інформаційна підтримка (надання інформації про доступні соціальні послуги, допомога у вирішенні питань, що стосуються медичного обслуговування, житла, освіти та інших потреб);

– робота з членами сімей військовослужбовців з метою забезпечення їх потреб у підтримці, консультуванні та допомозі у вирішенні проблем, пов'язаних з відсутністю військовослужбовців вдома [1, с. 64].

Соціальна робота з сім'ями військовослужбовців відбувається і в межах реалізації експериментального проєкту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості. Це передбачає надання наступних видів допомоги: психологічну діагностику (оцінка потреб), психологічне консультування (індивідуальне, групове, сімейне), забезпечення психологічної підтримки та

допомоги (після травм та стресових розладів, зниження рівня стресу, розвиток батьківських навичок, допомога у побудові відносин з дітьми), безкоштовну юридичну допомогу тощо [2]. Головною складністю в роботі фахівця із соціальної роботи є необхідність поєднання допомоги військовослужбовцям та членам їхніх сімей,сприяння побудові відносин та подоланню критичних моментів. Працюючи з даною категорією клієнтів, фахівці мають створити систему соціальної підтримки сімей військовослужбовців, яка включає: оцінку потреб членів сім'ї, стратегічний розвиток громади з урахуванням потенціалу ветеранів та їхніх сімей, створення групи взаємодопомоги, забезпечення комунікації в громаді.

Таким чином, соціальна робота з членами сімей військовослужбовців включає поєднання відповідної матеріальної підтримки та забезпечення соціальної підтримки, що реалізується шляхом надання соціальних послуг, таких як соціальна адаптація, представництво інтересів, психологічне консультування і консультування з питань реалізації їх пільг і гарантій, реабілітація та соціальна адаптація.

Список використаних джерел

1. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікті на сході України. *Соціальна робота та соціальна політика*. 2021. № 2 (9). С. 61–71.

2. Про реалізацію експериментального проекту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-%D0%BF#Text.

3. Трубавіна І.М., Каліна К.Є., Байдала В.В. До питання про теоретичні основи соціальної роботи з військовослужбовцями (на основі світових і вітчизняних теорій). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2020. № 7 (338) С. 211–224.

ТЕХНОЛОГІЇ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Малорошвіло О.І.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, 1 курс,
спеціальність «Соціальна робота»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Бацман О.С.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9358-4513

Технології ресоціалізації неповнолітніх, звільнених з місць позбавлення волі, спрямовані на відновлення їхньої соціальної активності, інтеграцію в суспільство та запобігання рецидивній злочинності. Ці технології базуються на комплексному підході, який включає соціально-психологічну підтримку, освітні та професійні програми, залучення до трудової діяльності, медичну та психологічну реабілітацію.

Виділяємо основні технології ресоціалізації:

1. Соціально-психологічна реабілітація:

– Психологічна підтримка та корекційні програми (індивідуальна та групова терапія).

– Соціальна адаптація через тренінги, спрямовані на розвиток комунікативних навичок, емоційного інтелекту та навичок вирішення конфліктів [1].

2. Освітні програми:

– Надання можливості здобути повну загальну середню освіту.

– Курси професійної підготовки відповідно до ринку праці.

– Навчання фінансовій грамотності та основам ведення особистого бюджету.

3. Трудова адаптація:

– Організація стажувань та сприяння працевлаштуванню.

– Співпраця з підприємствами та соціально відповідальним бізнесом для надання робочих місць.

– Навчання підприємницьким навичкам і підтримка молодіжних стартапів.

4. Соціальна підтримка та наставництво:

– Програми наставництва, в яких беруть участь соціальні працівники, волонтери, представники громадських організацій.

– Підтримка через сімейні та громадські зв'язки.

5. Юридичний супровід:

– Консультації щодо прав та обов'язків, допомога у відновленні документів.

– Захист від дискримінації та стигматизації у суспільстві.

6. Медична та психологічна допомога:

– Реабілітація для осіб із залежностями.

– Доступ до медичних послуг, у тому числі психіатричної допомоги.

Прикладами ефективних моделей ресоціалізації є:

– Модель «Дім напівшляху» — забезпечення тимчасового житла та підтримки для поступової інтеграції в суспільство.

– Проєкти ресторативного правосуддя — залучення до суспільно корисної діяльності та медіація між правопорушником і потерпілим.

– Система менторства — супровід неповнолітнього наставником у процесі адаптації [2].

Ресоціалізація неповнолітніх, звільнених з місць позбавлення волі в період війни, потребує адаптованих технологій, які враховують виклики військового часу, зокрема нестабільність соціального середовища, відсутність житла, психологічні травми, обмежений доступ до освіти та працевлаштування.

Ресоціалізація неповнолітніх, звільнених з місць позбавлення волі в умовах війни, є складним, але вкрай необхідним процесом. Війна створює додаткові ризики для цієї категорії молоді, зокрема відсутність соціальної підтримки, підвищену загрозу залучення до незаконної діяльності, психологічні травми та труднощі з інтеграцією в суспільство.

Для ефективної ресоціалізації необхідне впровадження комплексних технологій, що включають екстрену соціальну допомогу, психологічну реабілітацію, доступ до освіти та професійного навчання, юридичну підтримку та сприяння працевлаштуванню. Особливо важливими є програми наставництва, правового захисту та залучення до волонтерської діяльності, які допомагають колишнім ув'язненим адаптуватися до умов мирного життя.

В умовах війни особливого значення набувають дистанційна освіта, мобільні реабілітаційні центри та спеціалізовані шелтери, що забезпечують тимчасове житло та підтримку. Важливим аспектом є запобігання стигматизації таких осіб та створення можливостей для їхньої інтеграції в громаду [3].

Отже, ресоціалізація неповнолітніх у період війни вимагає тісної співпраці держави, громадських організацій, бізнесу та міжна-

родних партнерів. Лише комплексний підхід, орієнтований на безпеку, розвиток та соціальну інтеграцію, може забезпечити успішне повернення молоді до повноцінного життя та запобігти повторному скоєнню злочинів.

Список використаних джерел

1. Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика / гол. ред. О.М. Бандурка; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2020. № 1. 200 с.

2. Кримінально-виконавче право : методичні рекомендації до курсової роботи / уклад. О.М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Десна Поліграф, 2020. 30 с.

3. Південноукраїнський правничий часопис / гол. ред. О.М. Тогочинський; Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса : ОДУВС, 2023. № 1. 150 с.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Марченко О.В.
кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3342-0525
Петріченко С.С.
2 курс, група ФН-24-1м-pl, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Наведено підходи до формування духовно-моральних цінностей здобувачів вищої освіти України. Розглянуті завдання закладів вищої освіти стосовно виховання у студентів якостей розвиненої особистість, здатної усвідомлювати свою відповідальність за долю України. Запропоновано залучення студентів до волонтерства, як важливого напрямку вдосконалення духовно-моральних цінностей.

Проблема вдосконалення внутрішнього світу здобувачів вищої освіти, їх духовності і моральності особливо актуальна для сучасного суспільства. Поряд з наданням освітянських послуг перед закладами вищої освіти цілеспрямовано ставиться завдання виховати морально зрілу, духовно розвинену особистість, здатну усвідомлювати свою відповідальність за долю України. Освітянські заклади повинні виховувати у здобувачів такі духовно-моральні цінності, як доброта, милосердя, мир, працьовитість, стриманість, терпіння. Духовно-моральне вихо-

вання формує загальну культуру особистості, знайомить молоду людину з гуманістичними загальнолюдськими і національними цінностями. Зміст духовно-морального виховання включає формування у молоді уявлень про моральні основи суспільства, розвиток моральних почуттів (сумлінності, співчуття і співпереживання, любові, довіри, обов'язку тощо), виховання високих моральних якостей (доброти, милосердя, чесності, справедливості, скромності і делікатності, тощо), формування норм поведінки (ввічливості, тактовності, людської гідності, поваги до старших, дотримання правил етикету, тощо). Потрібно приділяти час питанням захисту історичної пам'яті. Їх вирішення так чи інакше визначає один з основних напрямків державної політики — збереження спадкоємності поколінь. Комплекс заходів у сфері освіти, виховання та розвитку студентів повинен бути спрямований на:

– інформаційне, нормативно-правове, науково-методичне та організаційне забезпечення співробітництва закладів вищої освіти і студентами;

– виховання морально зрілої, духовно розвиненої особистості, здатної усвідомлювати свою відповідальність за долю України, всього людства, навколишнього світу, бути хранителем культурної спадщини свого народу;

– консолідацію зусиль щодо використання традицій і цінностей у формуванні особистості студента, духовно-моральному і патріотичному вихованні молоді;

– проведення спільних наукових досліджень на духовно-моральну, філософську, психолого-педагогічну та історичну тематику.

Важливим напрямом вдосконалення духовно-моральних цінностей здобувачів вищої освіти є волонтерство. Це широкий спектр діяльності, що включає традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, що здійснюються добровільно на благо суспільства без очікування грошової винагороди. У сучасних умовах волонтерство розглядається як добровільна діяльність, обрана свідомо і яка не має комерційної вигоди. Важливою умовою волонтерства є вдосконалення внутрішнього духовного потенціалу молоді, що сприяє розвитку доброти, милосердя, моральності, толерантності.

Список використаних джерел

1. Гуров С.Ю. Сутність і проблеми формування духовно-моральних цінностей. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 4. С. 33–41.

2. Гуров С.Ю. Технологія проведення діагностичної роботи зі студентами гуманітарних спеціальностей для підвищення рівня вихованості духовно-моральних цінностей. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. № 1 (3). Ч. 1. С. 49–58.

ФЕНОМЕН НЕВИЗНАЧЕНОЇ ВТРАТИ В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СІМЕЙ БЕЗВІСНО ЗНИКЛИХ

Мегедь А.Р.
1 курс, група ПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Поджинська О.О., к.психол.н.,
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Феномен невизначеної втрати у випадках безвісти зниклих осіб є багатовимірною та глибоко травматичною проблемою, що змушує переглянути усталені концепції горювання та процесу прийняття втрати. На відміну від класичних уявлень, у яких втрата розглядається як подія з певними етапами проживання скорботи, невизначена втрата є тривалим і нестабільним процесом, що постійно змінюється під впливом нових обставин. Її ключовою особливістю є відсутність остаточних доказів щодо статусу зниклої людини, що створює постійну напругу між надією та прийняттям реальності.

Така невизначеність породжує у близьких складний спектр емоційних реакцій — від відчаю та безсилля до тимчасового полегшення у моменти отримання непідтвердженої інформації. Традиційні механізми психологічної адаптації, які передбачають проходження через стадії горя, виявляються недостатніми, адже родичі не можуть завершити процес прощання, не маючи конкретної інформації про долю близької людини. Це може призводити до хронічного стресу, тривожних розладів і навіть депресивних станів.

На відміну від класичного переживання втрати, яке зазвичай має чітку послідовність етапів — від заперечення до прийняття — горювання у випадках невизначеної втрати набуває зовсім іншого характеру. Його природа ближча до маятникового процесу: людина постійно коливається між надією на повернення зниклого та спробами змиритися з його можливою втратою. Ці емоційні гойдалки — від сподівання до відчаю — створюють хронічний стрес, що не лише виснажує психіку, а й перешкоджає адаптації до нової реальності та побудові цілісної особистісної ідентичності.

Традиційні моделі горювання (зокрема, п'яти етапна модель Е. Кюблер-Росс) орієнтовані на певну логіку і часову обмеженість процесу вони передбачають, що біль втрати з часом згасає, поступаючись прийняттю. Проте в ситуаціях, коли доля близької людини залишається невідомою, дана модель не працює. Відсутність остаточного підтвердження смерті або життя ставить людину у стан постійної тривоги та емоційного «зависання».

Дослідник Рибик Л.А. зазначає, що у випадку невизначеної втрати виникає унікальний психологічний стан, коли неможливо пройти класичні стадії горювання повністю. Така ситуація підтримує внутрішній конфлікт між раціональним усвідомленням втрати та емоційною прив'язаністю, яка не дозволяє попрощатися з образом зниклого. Як наслідок, особистість залишається у пастці незавершеного горя, яке затягується на роки й часто супроводжується почуттям провини, безсилля та соціальної ізоляції.

Більше того, невизначена втрата має не лише особистісний, а й соціальний вимір: оточення часто не знає, як реагувати, що призводить до недостатньої підтримки з боку суспільства. Це ще більше ускладнює проживання втрати та сприяє формуванню так званого «замороженого горя», яке може стати хронічним і мати серйозні наслідки для психічного здоров'я.

Важливим аспектом сучасного осмислення феномена невизначеної втрати є поєднання теорії невизначеної втрати з іншими науковими підходами, зокрема із системною теорією. Системний підхід дає змогу розглядати втрату як частину багатовимірного інформаційного середовища, де взаємодіють різні елементи: часові виміри, комунікаційні канали, інформаційні потоки та соціальні структури.

Серед важливих наслідків невизначеної втрати слід виокремити її вплив на формування особистісної ідентичності та соціальної самооцінки. Тривале перебування у стані невизначеності здатне дезорієнтувати людину: розмиваються особистісні межі, виникає втрата розуміння своїх соціальних ролей та місця у світі. Це часто супроводжується внутрішнім конфліктом між бажанням жити далі та почуттям провини за «відпущення» зниклого.

Емоційна розгубленість і відчуття безсилля ведуть до зниження самооцінки. Людина починає сумніватися у своїй здатності справлятися з життєвими труднощами, що ускладнює побудову здорових взаємин та підтримку соціальних зв'язків. Втрата опори в собі й у середовищі сприяє посиленню ізоляції.

Феномен невизначеної втрати у випадках безвісного зникнення часто супроводжується тривожними розладами, депресією та ПТСР. Ці стани взаємопов'язані, формуючи замкнене коло, яке перешкоджає опрацюванню втрати та адаптації до нової реальності. Без належної психологічної та соціальної підтримки зростає ризик розвитку хронічного емоційного виснаження.

Список використаних джерел

1. Невизначена втрата: як рідним зниклих безвісти подбати про психологічну рівновагу. URL: https://shumsk.crl.net.ua/novyny/nevyznachena-vtrata-yak-ridnym-znyklyh-bezvisty-podbaty-pro-psyhologichnu-rivnovagu/ (дата звернення: 27.10.2024).

2. Власенко І.А., Вінник Н.Д. Переживання втрати: специфіка, конфлікт, трансценденція, подолання. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 3. С. 12–14.

3. Войтович М.В. Психологічні особливості горювання. *Актуальні проблеми психології. Серія «Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія»*. 2019. № 19. С. 10–23.

4. Слободянюк О.В. Психологічні особливості переживання невизначеної втрати у членів сімей зниклих безвісти. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Серія: Психологія*. 2020. № 65. С. 153–160.

THE USE OF FAIRY TALE THERAPY AS A MEANS OF CORRECTING FEARS IN PRESCHOOL CHILDREN

Melnyk T.H.
4 year, Group ZPL-21-4vn, Specialty «Psychology»,
Open International University of Human Development «Ukraine»
Vinnytsia Institute of Economics and Social Sciences.
Scientific advisor: Lesnichenko N.P., Doctor of Philosophy in Psychology,
Associate Professor of the Department of Social Technologies,
Open International University of Human Development «Ukraine»
Vinnytsia Institute of Economics and Social Sciences.

Fears are an integral part of the mental development of preschool children; however, their excessive intensity can hinder emotional well-being and social adaptation. In the current wartime conditions, children face new fears: explosions, loss of loved ones, and loneliness. Fairy tale therapy, as a method of psychological correction, enables the processing of these experiences through a metaphorical approach, contributing to the reduction of anxiety [1]. The aim of this study was to investigate the effectiveness of fairy tale therapy in correcting fears in preschool children.

This article presents the results of an experiment conducted with the participation of 20 preschoolers and their parents.

The study was carried out in three stages: diagnostic, formative, and control. During the diagnostic stage, parental surveys and the following methods were used to identify fears: «Fears in Houses» and «Fear Drawing» (O. Zakharova, M. Panfilova), «Ladder» for assessing self-esteem (V.G. Shchur), and «Choosing the Right Face» (R. Temml, M. Dorky, V. Amen). The «Fears in Houses» method involves children distributing fears between a black and a red house, allowing the identification of their intensity [2].

The diagnostic results revealed that 60% of the children exhibited heightened anxiety, 30% had a high level, and 10% had a low level. Parental surveys identified fears of darkness (5.5%), hunger (10%), and the death of parents (2.2%). According to the «Fears in Houses» method, the predominant fears were the death of parents (99%), monsters (89%), strangers (89%), and darkness (70%). The «Fear Drawing» method indicated emotional instability in children with high levels of fear, characterized by dark colors and depictions of war. The Student's t-test ($t = 28.2$, $p \leqslant 0.01$) confirmed differences between groups with normative (45%) and elevated (55%) fear levels.

During the formative stage, fairy tale therapy was applied: short tales were read with illustrations, and children created their own stories [1]. The control stage demonstrated a reduction in anxiety and aggression, as noted by educators. Recommendations include using simple tales, ensuring a safe environment, and engaging children in creating stories to overcome fears.

The experiment proved the effectiveness of fairy tale therapy in correcting preschoolers' fears, confirming its ability to reduce anxiety and prevent the consolidation of fears. The most common fears-death of parents, war, and loneliness-are successfully modified using this method. Future research could adapt fairy tale therapy to wartime conditions.

References

1. Shalimova L.L. Fairy Tale Therapy as a Means of Developing Preschoolers. Kharkiv : Ranok Publishing House, 2012. 160 p.

2. «Fears in Houses» Method. URL: https://vseosvita.ua/library/metodika-strahi-v-budinockah-24205.html (accessed: 23.01.2025).

ПРАВО НА ОСВІТУ: ВІД ЗАКОНУ ДО РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Мигалко В.Ю.
3 курс, група СР-22-1-zh, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Бородіна О.С., к.пед.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
ніверситету «Україна».

В Україні існує правова база для забезпечення рівного доступу осіб з інвалідністю до вищої освіти, однак на практиці доступність може варіюватися в залежності від конкретних навчальних закладів, їхнього фінансування та інфраструктури.

Законодавчі гарантії: Конституція України та Закон України «Про освіту» (ст. 53) гарантують право на освіту для всіх громадян, у тому числі для осіб з інвалідністю [2]. Закон України «Про вищу освіту» (ст. 4, 7, 54) також передбачає рівний доступ до вищої освіти для людей з інвалідністю, а також визначає обов'язок університетів забезпечувати доступність навчального процесу [3]. Закон України «Про освіту» (ст. 19, 20, 21), де йдеться про інклюзивне навчання та адаптацію освітнього середовища [4].

Інфраструктура та матеріально-технічне забезпечення: багато вищих навчальних закладів України зобов'язані створювати безбар'єрне середовище. Проте не всі університети встигли адаптувати свої будівлі та інші об'єкти до вимог доступності для людей з інвалідністю (наприклад, встановлення пандусів, ліфтів для людей з інвалідністю тощо).

Окрім того, не всі університети мають відповідні технічні засоби та матеріали для забезпечення участі осіб з інвалідністю у навчальному процесі (наприклад, спеціальне програмне забезпечення, інструменти для читання або запису лекцій тощо).

Навчальний процес та підтримка: деякі навчальні заклади забезпечують підтримку для студентів з інвалідністю, включаючи індивідуальні плани навчання, адаптовані програми, доступ до допоміжних технологій та медичної допомоги, які можуть передбачати зміну термінів виконання завдань, використання альтернативних форм контролю знань або викладення матеріалу в доступному форматі [1].

Однак інколи існують проблеми з недостатньою кількістю кваліфікованих фахівців для роботи з такими студентами, а також з організацією інклюзивного навчання в усіх дисциплінах.

Вища освіта через дистанційне навчання: в умовах пандемії COVID-19 зросла популярність онлайн-освіти, що може бути додатковою можливістю для людей з інвалідністю здобувати вищу освіту без фізичних бар'єрів. Проте це також потребує наявності доступу до Інтернету та відповідних технологій.

Таким чином, хоча законодавча база надає особам з інвалідністю можливість здобувати вищу освіту в Україні, фактичний доступ може залежати від інфраструктури та ресурсів конкретних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С., Микитюк О.М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2015. 140 с.

2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n 4331 (дата звернення: 07.04.2025 р.).

3. Про вищу освіту : Закон України поточна редакція від 17.11.2024 р. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5#Text (дата звернення: 07.04.2025 р.).

4. Про освіту : Закон України поточна редакція від 15.11.2024 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 07.04.2025 р.).

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Моісеєнко М.М.

1 курс, група 1-МКПР, спеціальність «Клінічна психологія», Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

Науковий керівник: Чистовська Ю.Ю., д.психол.н., професорка, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

Важливою складовою частиною процесу розвитку дошкільної і шкільної психологічної служби є впровадження в неї нейропсихологічного підходу до діагностики, профілактики та корекції труднощів навчання. Активне розповсюдження цього напряму характерне для всіх країн з високим рівнем індустріального та культурного розвитку.

Нейропсихологія розвивається у напрямку використання якісного підходу до аналізу вищих психічних функцій, розробленого А. Лурія. Відправною точкою досліджень А. Лурія був аналіз пору-

шень вищих психічних функцій. Очевидним є той факт, що характерні порушення проявляються неоднаково у дітей та дорослих.

Л.С. Виготський у своїх роботах вказував на те, що найкращим методом роботи з дітьми є той, який має певний баланс між вивченням зовнішніх симптомокомплексів розвитку та визначенням актуального стану внутрішнього розвитку (конкретних областей мозку), що виявляється у цих зовнішніх ознаках.

Нейропсихологія дитячого віку — галузь нейропсихології, що вивчає взаємозв'язок соціального функціонування (поведінка та навчання) дитини з формуванням її психічних функції; з розвитком мозку в нормі та патології, а також досліджує можливості використання знань для корекційної роботи [1].

Нейропсихологічна діагностика в рамках теорії системної динамічної локалізації якраз і виявляє взаємозв'язок конкретних порушень із осередками мозкових уражень [2].

Теоретичні уявлення про морфогенез та функціогенез психічних функцій дозволяють описати варіанти онтогенезу дитини:

1. Типовий онтогенез дітей-правшів.

2. Незрілість:

– відставання анатомічного розвитку певних відділів мозку;

– внаслідок відсутності запиту навколишнього середовища не досягається необхідний рівень функціональності і натомість нормального морфогенезу;

– не розвинені взаємозв'язки між різними структурами та рівнями мозку на тлі нормального морфогенезу.

3. Атиповий онтогенез: морфо- та функціогенез володіють специфічними рисами внаслідок атипового розвитку, наприклад, у лівшів.

4. Аномальний онтогенез, що пов'язаний з патологією мозку.

Підсумовуючи, можна сказати, що нейропсихолог під час діагностики, спираючись на її принципи та знання про онтогенез, вирішує наступні завдання:

1. Опис індивідуальних особливостей стану психічних функцій в нормі та при атипії розвитку.

2. Визначення дефіцитарного блоку мозку та системного впливу дефіциту на вищі психічні функції з прогнозуванням зони ризику випадання тієї чи іншої функції.

3. Диференціація причин дизонтогенезу (захворювання ЦНС, органічні та психогенні порушення, соціальні причини).

4. Визначення причин аномального психічного функціонування та їх профілактика.

5. Розробка програм корекційних заходів.

6. Оцінка стану в динаміці, а також ефекту корекційної дії, у разі її наявності [3].

Отже, на етапі вступу до школи у дитини має бути сформовано конкретний рівень розвитку розумових здібностей.

Одним із важливих аспектів, який пов'язаний з корекційною роботою у напрямку готовності дітей до школи є розвиток особистості дитини та її розумових здібностей, які лежать у основі успішності майбутньої навчальної діяльності [1].

Необхідно відзначити, що всі корекційні заняття доцільно проводити в малих групах та ігровій формі. До кожного заняття включаються вправи та ігри:

– на вміння встановлювати стосунки, слухати іншу людину, навчитися пояснювати та відстоювати свою позицію;

– на розвиток концентрації, перемикання, розподілу уваги;

– на розвиток довільної пам'яті (слухової, зорової, тактильної, рухової, словесно-логічної, емоційної);

– вправи, пов'язані з розвитком мислення та інших пізнавальних психічних процесів;

– командні та рольові ігри.

Загалом, слід зазначити, що формування нейропсихологічної готовності дітей до навчання у школі є досить актуальною темою, яка потребує подальшої реалізації. Отримані результати потребують подальшого осмислення.

Список використаних джерел

1. Войтко В.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку : навч.-метод. посібник. Кропивницький : КЗ «КОІППО ім. В. Сухомлинського», 2019. 48 с.

2. Мельничук М.М. Особливості застосування нейропсихологічних методів у дитячому віці. *Синергетичний підхід до проєктування життєвого простору особистості* : зб. наук. матеріалів міжнарод. наук.-практ. онлайн-конф. (27–28 квітня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 184–188.

3. Смоляк В., Турубарова А., Кіріллова А. Особливості нейропсихологічного підходу до обстеження вищих психічних функцій у дітей дошкільного віку. *Становлення особистості в умовах сучасного розвитку суспільства: психолого-педагогічний, корекційно-реабілітаційний, соціальний і медичний аспекти* : матеріали всеукр.наук.-практ. конф. з міжн. участю (24 травня 2024 р.). Полтава : ПРИНТМАКС, 2024. С. 83–88.

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ОСОБАМ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ПСИХОЛОГІЧНУ ТРАВМУ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Морозюк В.І.
1 курс, група СР-24-1М-zh, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Батаєва К.В., д.філос.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4628-4817

Втрати близьких, житла, здоров'я чи роботи через війну мають значні психологічні та соціальні наслідки. Ось огляд факторів, які можуть спричинити травму війни: Оскільки психічне здоров'я громадян впливає на емоційний стан суспільства, його відновлення є важливою частиною діяльності соціальних працівників. Допомога постраждалим має бути комплексною й системною — включати психологічну підтримку, соціальну адаптацію, забезпечення базових потреб та реінтеграцію в суспільство. Це підкреслює актуальність дослідження ефективних підходів до такої допомоги. Поняття «психологічна травма» означає реакцію людини на подію або серію подій, які перевищують її здатність впоратися з ситуацією. Внаслідок отримання психологічної травми, людина може стикнутися з явищем посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що розвивається у деяких осіб після травматичної події (його симптомами є флешбеки, надмірна емоційна збуджуваність чи, навпаки, загальмованість, уникання контактів з іншими особами).

Соціальна допомога таким особам передбачає процес відновлення здатності людини інтегруватися у суспільство після пережитої травми та включає навчання, працевлаштування, створення мережі підтримки. В дослідженнях українських вчених пропонуються певні рекомендації щодо соціальної допомоги особам, які пережили психологічну травму внаслідок війни. Найчастіше рекомендується забезпечення психологічної підтримки (це система соціально-психологічних способів і методів, які сприяють відновленню здібностей, ціннісних орієнтирів і самосвідомості особистості, підвищенню її конкурентоспроможності та адаптованості, а також подоланню стресових ситуацій [1, с. 11]). О. Туриніна описує певні прояви психічних травм та етапи їх переживання, а також методи активізації ресурсів потерпілого [2]. Наголошується на важливості емпатійного контакту з потерпілим та описуються шляхи опрацювання їх переживань.

Т. Титаренко наводить основні критерії адаптивності особи, яка пережила психологічну травму внаслідок війни: внутрішня інтегрованість, дотримання загальних норм суспільного життя, дотримання правових норм суспільства, працевлаштування, здорові стосунки в родині та соціальному оточенні [3, с. 88]. Найбільш ефективними методами допомоги особам з психічними травмами визнаються індивідуальні консультації та участь у волонтерських групах самодопомоги [3, с. 88].

О. Столярик зазначає, що українська система професійної освіти не приділяє достатньої уваги травмоінформованому підходу, що є необхідним для соціальних працівників [4, с. 211]. Ключовими компетентностями, які повинні формуватися у соціальних працівників, є: знання про травму та її вплив на особистість, емоційна стійкість, навички ефективного спілкування, безоціночність, створення безпечного середовища, навички кризового втручання, культурна компетентність, уміння працювати в команді, самопіклування та виявлення травматичних симптомів [4, с. 213–214].

Г. Ломакіна проаналізувала основні напрями соціально-психологічної роботи з постраждалими від війни: соціальна та професійна адаптація, психологічна підтримка, медичні та реабілітаційні послуги, психосоціальна та психокорекційна робота, соціальна активність. Ці напрями спрямовані на подолання негативних впливів війни та підтримку уразливих верств населення. Задля підтримки учасників бойових дій та інших вразливих соціальних груп необхідно використовувати соціально-психологічний супровід, психосоціальну реабілітацію, залучення до соціальної активності [5, с. 3].

Війна є однією з найбільш руйнівних подій для людини та суспільства, залишаючи після себе не лише фізичні, а й глибокі психологічні наслідки. Пережитий досвід втрат і травм впливає на всі аспекти життя постраждалих осіб, спричиняючи довготривалі емоційні, когнітивні та поведінкові зміни. Психологічна травма, спричинена війною, може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії, тривожних розладів, порушення адаптації та соціальної ізоляції.

Важливою частиною соціальної допомоги людям з психотравмами є підготовка соціальних працівників, які будуть зорієнтовані на індивідуальний підхід до кожного клієнта (клієнтоорієнтованість).

Список використаних джерел

1. Царенко Л., Вебер Т., Войтович М., Гриценок Л., Кочубей В., Гридковець Л. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посібник. Т. 2. Київ, 2018.

2. Туриніна Л. Психологія травмуючих ситуацій. Київ : ДП Видавничий дім «Персонал», 2017.

3. Титаренко Т. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практ. посібник. Кропивницький, 2019.

4. Столярик О. Формування компетентностей майбутніх соціальних працівників для роботи в умовах травмівних подій : матеріали VI Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція (23–24 жовтня 2024 року, м. Запоріжжя). С. 211–212.

5. Ломакін Г. Система соціально-психологічного супроводу людей, що зазнали наслідків травм війни. *Психосоматична медицина та загальна практика*. Т. 9 (2). 2024. С. 242–254.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

Мякушко Н.С.
кандидат політичних наук, завідувач, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3779-7861
Бацман О.С.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9358-4513
Столяр І.В.
1 курс, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Соціальна робота»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

У сучасних умовах соціальне обслуговування відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту населення. Соціальні послуги спрямовані на підтримку осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, і є необхідним інструментом реалізації державної соціальної політики. В умовах реформування та стандартизації соціального забезпечення в Україні актуальним є питання покращення якості та доступності соціальних послуг.

Російська агресія проти України значно вплинула на систему соціального обслуговування. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб, руйнування інфраструктури та зростання рівня бідності створили нові виклики для соціальних служб. Соціальні працівники змушені адаптуватися до кризових умов, надаючи екстрену допомогу,

психологічну підтримку та сприяючи інтеграції переміщених осіб у громади. Попри труднощі, система соціального захисту продовжує працювати, демонструючи стійкість та готовність до швидких змін.

Проблеми та виклики соціального обслуговування населення досліджувала низка науковців, зокрема: В. Полтавський аналізував систему соціального забезпечення людей похилого віку та роль державних органів у її функціонуванні; І. Грицак досліджував соціальні послуги для внутрішньо переміщених осіб та виклики, пов'язані з їхньою інтеграцією; Л. Ковальчук займалася проблематикою розвитку соціального волонтерства та співпраці державного та громадського секторів; Т. Сидоренко розглядала питання цифровізації соціальних послуг та впровадження інноваційних технологій у цій сфері. Дослідження вищезазначених науковців сприяють вдосконаленню соціальної політики та підвищенню ефективності соціальних послуг в Україні [3].

Соціальні послуги — це комплекс заходів, спрямованих на покращення умов життя осіб, які потребують допомоги. Вони включають матеріальну підтримку, психологічну допомогу, догляд, реабілітацію та соціальну адаптацію. Ефективність таких послуг безпосередньо впливає на рівень життя соціально вразливих категорій громадян.

Законодавча база України у сфері соціального обслуговування включає такі основні нормативно-правові акти, як Закон України «Про соціальні послуги», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту соціальних послуг», а також низка підзаконних актів. Важливим кроком у вдосконаленні соціального забезпечення є впровадження європейських стандартів надання послуг [1].

Соціальні послуги в Україні надаються різним категоріям населення в залежності від їхніх потреб та соціального статусу. Розглянемо основні категорії осіб, яким надаються соціальні послуги.

Однією з найбільших категорій отримувачів соціальних послуг є люди похилого віку. Соціальні послуги для цієї групи включають догляд вдома, забезпечення медичними послугами, психологічну допомогу, організацію дозвілля та допомогу в побутових справах.

Особи з інвалідністю отримують допомогу у вигляді реабілітаційних послуг, допомоги в адаптації до соціального середовища, забезпечення технічними засобами реабілітації, медичного обслуговування, а також допомоги в повсякденному житті.

Сім'ї з дітьми, а саме сім'ї, які опинились у складних життєвих обставинах, отримують соціальні послуги, що включають надання

матеріальної допомоги, консультації з виховання дітей, допомогу у працевлаштуванні та навчанні.

Соціальні послуги для малозабезпечених осіб включають матеріальну допомогу, допомогу в отриманні житла або поліпшенні умов проживання, підтримку у вигляді благодійної допомоги.

Безробітним особам, які шукають роботу, надаються послуги з професійної орієнтації, перекваліфікації, допомога в працевлаштуванні, тимчасова фінансова підтримка.

Особам, які постраждали від насильства, соціальні послуги включають надання притулку, психологічну допомогу, юридичну підтримку, а також допомогу в адаптації до нормального життя після пережитого насильства.

Для безпритульних та бездомних осіб передбачено надання притулку, харчування, медичного обслуговування, а також сприяння в пошуку житла та відновленні соціальних зв'язків.

Вищезазначені послуги покликані забезпечити захист і підтримку найуразливіших верств населення, допомогти їм інтегруватися в суспільство, поліпшити умови життя та знизити рівень соціальної ізоляції [2].

На наш погляд, для підвищення ефективності надання соціальних послуг необхідно:

– впровадження інноваційних підходів, зокрема цифрових технологій у сфері соціального обслуговування;

– підвищення кваліфікації соціальних працівників;

– залучення міжнародного досвіду та адаптація найкращих практик;

– збільшення фінансування та ресурсного забезпечення соціальних програм.

Війна в Україні створила додаткові виклики для системи соціального захисту. Збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, руйнування інфраструктури та зростання потреб населення в соціальній допомозі вимагають адаптації та реформування соціальних послуг. Попри труднощі, соціальні служби продовжують працювати, демонструючи гнучкість та здатність до швидкого реагування в умовах кризи. Соціальні послуги є невід'ємною складовою системи соціального захисту в Україні. Їхня якість та ефективність впливають на рівень життя населення, особливо вразливих його категорій. Удосконалення законодавчої бази, запровадження сучасних методів та підходів у наданні соціальних послуг є ключовими напрямками розвитку цієї сфери.

Забезпечення доступності, якості та ефективності соціальних послуг сприятиме підвищенню соціального добробуту та створенню більш справедливого суспільства.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. Стратегії розвитку соціальних послуг в Україні на період до 2025 року : офіційний документ. Міністерство соціальної політики України. Київ : Міністерство соціальної політики, 2022. 65 с.

2. Шевченко І.А. Особливості надання соціальних послуг в Україні: теорія та практика. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. 185 с.

3. Лавренюк Н.В. Соціальна робота в системі надання соціальних послуг: теорія та практика. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 180 с.

ВИЗНАЧЕННЯ, ВИДИ ТА ПРОЯВИ ВІДДІЛІВ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ. ЗНАЧЕННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЮМЕ

Некипіла О.Д.
1 курс, група ЗПЛ-24-1PhD-ist, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Співак Л.М., д.психол.н., професор,
професор кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університет «Україна».

Відділи з управління персоналом відповідають за набір нових співробітників. Кандидати спочатку подають своє резюме або curriculum vitae (CV), яке містить інформацію про їх кваліфікацію, досвід і навички. Потім рекрутер переглядає заяви та обирає кандидатів для співбесіди. Успішні кандидати отримують роботу і стають частиною штатного складу. Резюме є документом, який використовують для подання власного професійного досвіду та навичок, найчастіше для пошуку роботи. Воно зазвичай коротше за CV і містить лише досвід, безпосередньо пов'язаний з конкретною посадою. Резюме використовують для виділення кандидатів серед великої кількості заявок. Можна виділити кілька видів резюме: за хронологічним порядком, функціональне та комбіноване. Успішне резюме повинно бути рекламним інструментом, що викликає інтерес у роботодавця. Важливо адаптувати резюме під кожну конкретну позицію, щоб збільшити шанси на отримання співбесіди.

Відділи людських ресурсів відповідають за набір нових працівників. Спочатку від кандидатів вимагається подати резюме або CV,

яке містить інформацію про їхні кваліфікації, досвід і навички. Рекрутер перевіряє заявки і відбирає кандидатів для співбесіди. Успішних кандидатів наймають і вносять в розклад заробітної плати.

Резюме — це документ, який використовується людьми для подання своїх даних та навичок. Резюме можуть використовуватися з різних причин, але найчастіше їх використовують для пошуку нової роботи. Типове резюме містить короткий опис відповідного досвіду роботи та освіти. Резюме, як правило, є першим документом, з яким потенційний роботодавець знайомиться щодо шукача роботи, і зазвичай використовується для відбору кандидатів, часто супроводжуваного співбесідою, коли шукають працівника. Резюме подібне до, але суттєво відрізняється від CV. У багатьох контекстах резюме є коротким (зазвичай однією сторінкою), тому воно містить лише досвід, безпосередньо пов'язаний з конкретною посадою. Багато резюме містять точні ключові слова, яких шукає потенційний роботодавець, активно використовують дієслова та подають інформацію в сприятливому вигляді. Резюме подібне до curriculum vitae (CV) в багатьох країнах, хоча в Канаді (англійською мовою), США та Австралії резюме є значно коротшим за CV. Раніше резюме, як правило, не перевищувало дві сторінки, оскільки потенційні роботодавці зазвичай не витрачали багато часу на детальне ознайомлення з резюме кожного кандидата. В деяких країнах роботодавці змінили своє ставлення до прийнятної довжини резюме. Оскільки все більше шукачів роботи та роботодавців використовують інтернет-ресурси для пошуку та заповнення вакансій, для кандидатів важливо мати довші резюме, щоб відрізнятися від інших, і роботодавці стають більш схильними до прийняття резюме, що перевищують дві сторінки. Багато професіоналів з написання резюме і кадрових працівників вважають, що резюме повинно бути достатньо довгим, щоб надати чіткий, точний та адекватний опис досвіду роботи та навичок кандидата. Передача резюме безпосередньо роботодавцям стала популярною ще в 2002 році. Шукаючі роботу могли обійти процес подачі заявок і звертатися до роботодавців через прямі електронні листи та масову розсилку резюме, що стало відомим як «резюме-бласти» — масова розсилка резюме для збільшення особистої видимості на ринку праці. Проте масова розсилка резюме до роботодавців часто може мати негативний ефект на шанси кандидата на працевлаштування, оскільки ці резюме не адаптовані під конкретні вакансії. Тому зазвичай доцільніше коригувати резюме для кожної поданої позиції. Різноманітні формати резюме, складні чи прості, можуть дати різні

результати для кожної людини, професії чи галузі. Важливо зазначити, що резюме, яке використовують медичні працівники, професори, художники та люди в інших спеціалізованих сферах, можуть бути значно довшими.

Етимологія і правила письма. Resume — це французьке слово, яке означає «резюме», хоча фактичне походження походить від минулого причастя французького слова resumer («відновити», конкретно «підсумовувати»). Правопис слова resume може спричиняти плутанину з дієсловом (гетеронімом), яке найчастіше означає «продовжувати» (має й інші значення, зокрема «підсумовувати»); правопис resume не підтримується безпосередньою етимологією, тому було оскаржено, але він підтримується фонетикою і зараз прийнятий деякими авторитетами. У бізнес-світі це слово використовують в США та англомовній Канаді. У Великобританії, Ірландії та Новій Зеландії в усіх контекстах використовують Curriculum Vitae та CV, а слово resume має дуже обмежене вживання. В Австралії та Індії терміни resume і CV можуть використовуватися взаємозамінно. Однак резюме зазвичай має вільну форму організації і використовується для пошуку роботи в приватному секторі, тоді як curriculum vitae (vita, але не curriculum vita, як зазначено вище) зазвичай має більш стандартизований вигляд і формат для пошуку посад в академічних чи освітніх установах. Інша відмінність полягає в тому, що резюме має тенденцію бути більш описовим і орієнтованим на конкретну мету чи аудиторію, тоді як curriculum vitae, як правило, організоване так, щоб надавати інформацію про людину в компактному вигляді, з чіткою хронологією.

Список використаних джерел

1. Тищенко Н. Роль відділу людських ресурсів у сучасних організаціях. *Бізнес-менеджмент і психологія*. 2021. № 2. С. 45–52.

2. Петренко О. Особливості підготовки резюме для пошуку роботи. *Психологія праці та управління*. 2020. № 4. С. 19–26.

3. Ковальчук Л. Управління людськими ресурсами: теорія та практика. *Журнал економічних досліджень*. 2022. № 3. С. 67–73.

4. Козак В. Технології підбору кадрів та створення ефективного резюме. *Журнал кадрових технологій*. 2021. № 5. С. 58–64.

5. Яковенко О. Вплив відділів людських ресурсів на розвиток компанії. *Вісник соціальних наук*. 2021. № 6. С. 90–96.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЯ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

Ничипорук О.А.
завідувач навчально-методичним відділом,
викладач кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій,
Дубенська філія Університету «Україна».

Повномасштабна війна в Україні стала не лише збройним протистоянням, а й глибоким соціальним викликом, який суттєво трансформує цінності, поведінкові моделі та ідентичність українського суспільства. Найбільш вразливою, але водночас і динамічною категорією цього процесу є молодь — покоління, яке формується в умовах кризової турбулентності, нестабільності та радикальних змін. Соціологічний аналіз змін, що відбуваються в ціннісному вимірі молоді, є ключовим для передбачення векторів розвитку української державності, ідентичності та культури в найближчому майбутньому.

Війна в Україні стала каталізатором переоцінки пріоритетів, загострила відчуття патріотизму, відповідальності та соціальної згуртованості серед молодого покоління. Молодь, яка ще донедавна була заглиблена в освітні та кар'єрні плани, сьогодні змушена стикатися з втратами, викликами міграції, відривом від звичного середовища, емоційним вигоранням і травматичними подіями. За результатами останніх соціологічних досліджень, більше ніж 60% української молоді визнають, що зазнали психологічного тиску чи травми з початку війни. Усе це спричинило зсув у ціннісних орієнтирах — від індивідуалістичних до колективних, від прагматичних до гуманістичних, від особистого успіху — до служіння суспільству.

Серед ключових змін у соціальній поведінці молоді слід виокремити: зростання громадянської активності, участь у волонтерстві, допомогу армії, підтримку біженців, благодійність. Такі форми участі не лише сприяють розбудові громадянського суспільства, а й відображають глибокий внутрішній процес солідаризації. Молодь дедалі частіше бере на себе ініціативу в реалізації соціальних проєктів, організації гуманітарної допомоги, менторських програм, просвітницьких ініціатив. Паралельно зростає цінність таких категорій, як гідність, свобода, стійкість, єдність, надія та відповідальність.

Водночас молоді люди змушені адаптуватися до нових реалій, що включають руйнування освітньої інфраструктури, проблеми з досту-

пом до якісної освіти, вимушену міграцію або переселення. Це накладає обмеження на професійне становлення, соціалізацію та створення сім'ї. Особливої ваги набуває проблема втрати звичного соціального оточення, культурного коду, а отже — і ризик дезорієнтації, відчуження чи соціальної ізоляції. Молоді українці, які перебувають за кордоном, часто стикаються з проблемою подвійної ідентичності, адаптації до нових культурних норм і пошуку себе між двома світами.

Незважаючи на ці труднощі, війна стала поштовхом для зростання нового типу молодіжного лідерства. Молоді українці все частіше виявляють ініціативу в локальних громадах, займаються самоосвітою, беруть участь у міжнародних програмах, розвивають цифрові та підприємницькі навички. Особливе місце посідає цифрова трансформація — молодь активно використовує онлайн-платформи для освіти, ментального здоров'я, комунікації та самореалізації. Цифрова грамотність стала однією з базових компетентностей сучасної української молоді.

Серед пріоритетів, які змінюються під впливом війни, — цінність сім'ї, здоров'я, фізичної безпеки та часу, проведеного з близькими. Молодь переосмислює поняття щастя, успіху, майбутнього. Замість акценту на матеріальних благах, зростає значущість психологічного добробуту, стабільності, відчуття причетності до спільної справи. Ці зрушення позначаються на професійних орієнтаціях — все більше молодих людей обирають професії, пов'язані з безпекою, охороною здоров'я, психологічною допомогою, військовою службою, педагогікою, культурною дипломатією та волонтерською діяльністю.

На державному рівні важливим кроком стала реалізація Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки, яка орієнтована на підтримку молоді з уразливих категорій, включаючи ВПО, людей з деокупованих територій, молодь з інвалідністю та тих, хто постраждав від воєнних дій. Окрему роль відіграє програма ментального здоров'я «Як ти?» — вона забезпечує інтеграцію психологічної допомоги в молодіжну політику. Особливо актуальним є розширення мережі молодіжних центрів, які стають точками залучення молоді до громадського життя та взаємодії з місцевими громадами.

Міжнародний досвід країн, що пройшли через збройні конфлікти (Ізраїль, Боснія і Герцеговина, Хорватія), свідчить, що післявоєнна молодіжна політика повинна базуватись на трьох ключових засадах: (1) відновлення довіри до держави через відкриту участь молоді у прийнятті рішень; (2) впровадження освітніх та культур-

них програм, орієнтованих на ідентичність, пам'ять і примирення; (3) підтримка інноваційної підприємницької активності молоді через гранти, хаби, акселератори. В Україні цей досвід поступово імплементується через партнерство держави з міжнародними донорами та інституціями — ЮНІСЕФ, ПРООН, USAID, Erasmus+.

Надзвичайно важливим є збереження балансу між потребою держави в мобілізації молоді до участі у відбудові країни й правом молодої людини на повноцінне особистісне зростання. Потрібні освітні та психосоціальні програми, що сприятимуть розвитку м'яких навичок, критичного мислення, лідерства, відповідального громадянства. Інвестиції в молодь — це не витрати, а стратегічна передумова для сталого, демократичного, інноваційного розвитку України.

Таким чином, війна формує нове покоління українців — зрілих, рішучих, цілеспрямованих, із чіткою громадянською позицією. Трансформація соціальних цінностей молоді є складним, але обнадійливим процесом, який вимагає постійної наукової уваги, соціальної підтримки та цілеспрямованої державної політики. Саме в руках цієї молоді — майбутнє української нації після перемоги.

Список використаних джерел

1. Digital Youth and Post-War Resilience / European Youth Foundation Report. Strasbourg, 2022.

2. Глобальні тренди трансформації молоді / ЮНІСЕФ. Нью-Йорк, 2021.

3. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки : Постанова КМУ № 579 від 30.06.2021.

4. Молодіжна політика в умовах війни: досвід країн НАТО та Східної Європи / USAID, Київ, 2023.

5. Молодь в умовах війни: аналітична записка / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. Птухи НАН України. Київ, 2023.

6. Молодь і війна в Україні: стратегічний аналіз / Український інститут майбутнього. Київ, 2024.

7. Програма ментального здоров'я «Як ти?» / Перша леді України Олена Зеленська. Міністерство охорони здоров'я, 2022.

8. Соціологічне опитування молоді України: виклики війни та трансформація ідентичності / Центр Разумкова. Київ, 2023.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Ніколюк Н.В.
3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Савицька А.Ю., ст. викладач кафедри
соціально-реабілітаційних технологій,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»

У сучасному суспільстві питання інтеграції дітей з функціональними обмеженнями в соціальне життя є надзвичайно важливим. Одним із ключових інструментів для цього є соціальна робота, зокрема — діяльність центрів соціальної реабілітації, які забезпечують комплексну підтримку, розвиток і адаптацію дітей до умов суспільства. Система таких центрів повинна бути не лише інституційною, але й гнучкою, мультидисциплінарною та орієнтованою на потреби конкретної дитини. Актуальність проблеми посилюється соціальними змінами, зростанням кількості дітей з особливими потребами та необхідністю реалізації прав людини відповідно до міжнародних стандартів.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006) [3] проголошує право кожної дитини з інвалідністю на повноцінне життя, освіту, соціальну участь і підтримку з боку держави. Саме центри соціальної реабілітації відіграють роль проміжної ланки між родиною, школою та громадою, допомагаючи дитині з функціональними обмеженнями знайти своє місце у соціумі. У вітчизняному науковому просторі проблематику соціальної роботи з дітьми з інвалідністю досліджували О. Замашкіна, І. Звєрєва, А. Капська, В. Тесленко, Н. Мирошніченко, О. Молчан, Р. Слухенська. Їх праці акцентують увагу на важливості індивідуального підходу, створення інклюзивного середовища, а також соціально-психологічної адаптації.

Водночас міжнародний досвід має важливе значення для розвитку ефективних моделей соціальної роботи в цій сфері. Важливу роль у дослідженнях інклюзивної освіти та соціальної справедливості відіграє Лен Бартон (Len Barton), який доводив необхідність участі дитини в соціальному житті та прийнятті рішень. Його концепція інклюзії передбачає не просто фізичну присутність у школі, а реальну участь і визнання особистості [2, с. 45].

Центри соціальної реабілітації відіграють важливу роль у підтримці дітей з функціональними обмеженнями, забезпечуючи їм доступ до необхідних послуг. Основними напрямами діяльності є діагностика психоемоційного та когнітивного стану дитини, виявлення індивідуальних особливостей та побудова персоналізованих планів роботи. Наприклад, на первинному етапі фахівець проводить психологічне тестування з використанням методик Люшера, Векслера, шкали соціального розвитку, щоб визначити сильні й проблемні сторони дитини. Отримані результати слугують основою для формування реабілітаційного маршруту, який включає щотижневі заняття з логопедом, психокорекційні сесії, групову роботу з розвитку комунікативних навичок тощо [6, с. 90].

Другим важливим напрямом є корекційно-розвивальна та освітньо-просвітницька діяльність. У центрах проводяться заняття з розвитку дрібної моторики, соціальних навичок, емоційного інтелекту, часто у формі ігротерапії, арттерапії, казкотерапії. Наприклад, із дітьми з розладами аутистичного спектра проводять тренінги за методикою АВА (прикладного аналізу поведінки), а з дітьми з інтелектуальними порушеннями — адаптовані заняття з елементами методики Монтессорі. Також реалізуються програми інформування батьків, зокрема через щомісячні консультації з психологом або правозахисником, групи підтримки для сімей, які виховують дітей з інвалідністю, або відкриті лекції про права дитини, адаптацію в школі, соціальні гарантії [7, с. 112].

Невід'ємною частиною діяльності центрів є мультидисциплінарний підхід, який забезпечується спільною роботою команди фахівців. Наприклад, у типовому центрі працює команда з соціального працівника, психолога, логопеда-дефектолога, реабілітолога, іноді — масажиста, інструктора з ЛФК і лікаря. Вони разом розробляють індивідуальний план супроводу дитини, а також координують свої дії через щотижневі обговорення результатів. За потреби до роботи долучаються вчителі інклюзивних шкіл, представники служб у справах дітей чи волонтери, які супроводжують дітей під час соціокультурних заходів — відвідувань музеїв, екскурсій, святкових заходів. Саме така командна модель створює підтримуюче середовище, в якому дитина не лише адаптується, а й розвивається як активний член суспільства [1, с. 36].

До ключових напрямів роботи фахівця належать: організаторська діяльність (створення індивідуальних планів підтримки), психодіагностика, корекційно-розвивальні заняття, навчання навичкам самообслуговування, проведення соціальних тренінгів. Особлива ува-

га приділяється підтримці батьків: консультації, психологічна допомога, юридичне інформування. Це дозволяє створити єдиний реабілітаційний простір для дитини в родинному та позародинному середовищі [5, с. 120].

Соціокультурна діяльність у центрах реабілітації охоплює різноманітні форми: гуртки, творчі майстерні, клуби за інтересами, екскурсії, конкурси, свята та фестивалі. Вона спрямована на розвиток соціальної активності, комунікативних навичок і творчого потенціалу дітей з інвалідністю. Такі заходи сприяють зниженню тривожності, усуненню емоційної напруги та формуванню позитивного «Я-образу». Завдяки спільним подіям діти з функціональними обмеженнями поступово адаптуються до соціуму та навчаються взаємодіяти з однолітками. До реалізації заходів активно залучаються волонтери — старшокласники і студенти, що допомагає формувати у молоді толерантне ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.

Незважаючи на значні досягнення, соціальна робота з дітьми з функціональними обмеженнями в Україні стикається з низкою викликів: нерівномірність розподілу послуг, нестача фахівців, брак фінансування, слабке міжвідомче партнерство. Не менш важливою проблемою залишається стигматизація таких дітей, що обмежує їхні можливості щодо освіти, участі в житті громади та майбутнього працевлаштування. Саме тому досвід міжнародної практики повинен слугувати основою для подальших змін у національній системі реабілітації [4, с. 10].

Можемо зробити висновок, що соціальна робота в центрах реабілітації має бути спрямована не лише на корекцію чи компенсацію порушень, а на створення умов для повноцінного життя дитини в суспільстві. Це передбачає поєднання медичних, педагогічних, психологічних та соціальних підходів, а також активну участь громади й родини. Професійна підготовка фахівців, міжвідомча співпраця та політична воля є запорукою сталого розвитку цієї сфери. У майбутньому важливо не лише підтримувати вже існуючі центри, а й розширювати мережу, з урахуванням досвіду країн, де інклюзія стала основою соціального добробуту.

Список використаних джерел

1. Бабенко О. Соціальна робота з дітьми, які мають функціональні обмеження. Умань : УДПУ, 2020. 210 с.

2. Горішна Н.М., Петрочко Ж.В., Столярик О.Ю. Законодавчі аспекти соціальної реабілітації дітей з інвалідністю: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Соціальна політика і соціальна робота,* 2023. № 3 (10). С. 45–51.

3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 30.03.2025).

4. Небесійчук Л.В. Соціально-реабілітаційна підтримка батьків дітей з комплексними порушеннями : метод. посібник. Львів : Український католицький університет, 2020. 36 с.

5. Семигіна Т.В. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю: сучасні підходи та перспективи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки,* 2021. Вип. 2. С. 120–125.

6. Семигіна Т.В. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

7. Сотник О.В. Актуальні аспекти соціального супроводу дітей з інвалідністю в Україні. *Публічне управління та адміністрування в Україні,* 2021. № 22. С. 112–118.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОТРЕБИ ПІДЛІТКІВ З ООП: ОСОБЛИВОСТІ ВІКУ ТА ДІАГНОЗУ

Омельченко О.В.
1 курс, магістратура, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія», старший викладач кафедри бізнесу і права, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5121-0222

Підлітковий вік є критичним етапом у формуванні особистості, самооцінки, соціальної ідентичності та автономності. У цей період психоемоційний стан особливо вразливий до зовнішніх впливів, а будь-які бар'єри — фізичні, соціальні чи когнітивні — можуть посилювати внутрішні конфлікти, тривожність і почуття ізоляції. Підлітки з особливими освітніми потребами (ООП) стикаються з подвійним викликом: з одного боку, вони переживають типові для віку труднощі, а з іншого — потребують специфічного підходу, зумовленого характером діагнозу. Ігнорування психологічних потреб таких учнів може призвести до емоційного виснаження, втрати навчальної мотивації, соціального відчуження або порушення поведінки. Саме тому вивчення вікових і клінічних особливостей підлітків з ООП є надзвичайно важливим для побудови ефективної системи психологічної підтримки у закладах освіти. Це дозволить не лише зберегти психічне здоров'я учнів, а й сприяти їхній успішній адаптації, розвитку потенціалу та самореалізації.

Підлітковий вік є періодом глибоких змін і становлення особистості. У цей час відбувається перехід від дитячої залежності до

дорослої самостійності, формуються основи самоідентичності, змінюється ставлення до себе та світу. Психологічно цей вік характеризується посиленою потребою у визнанні, незалежності, самовираженні та приналежності до соціальної групи.

Однією з провідних потреб у підлітковому віці є потреба у самоствердженні, що проявляється у прагненні підлітка мати власну думку, приймати рішення самостійно, іноді — у формі протестної поведінки. Водночас підліток ще не завжди готовий до повної відповідальності за свої дії, що створює внутрішні конфлікти.

Іншою важливою особливістю є емоційна нестабільність, що зумовлена гормональними змінами, підвищеною чутливістю до критики та соціальних оцінок. Підлітки схильні до полярного мислення, різких змін настрою, гіперреактивності на відчуття несправедливості чи неприйняття.

Самооцінка в підлітковому віці формується дуже динамічно і значною мірою залежить від успіхів у навчанні, міжособистісного статусу, зовнішності та прийняття з боку однолітків. У цей період надзвичайно важливою є підтримка з боку значущих дорослих — батьків, учителів, психологів — адже їхнє ставлення формує основу впевненості у собі. Також саме в підлітковому віці загострюється потреба в соціальній взаємодії, з'являються перші глибокі прив'язаності, виникає зацікавленість у приналежності до групи, колективу. Водночас підвищується вразливість до соціального виключення, приниження чи нерозуміння.

Усі ці особливості створюють специфічне психологічне тло, яке необхідно враховувати при побудові ефективної підтримки підлітків, особливо тих, хто має особливі освітні потреби. Саме поєднання вікової динаміки та індивідуальних труднощів формує унікальний запит на допомогу, до якого необхідно ставитися уважно й професійно.

Поняття «особливі освітні потреби» (ООП) охоплює широкий спектр фізичних, інтелектуальних, сенсорних, емоційно-вольових та психосоціальних особливостей розвитку дитини, які потребують адаптації навчального процесу, спеціальної підтримки або модифікації освітнього середовища. Визначення ООП є гнучким і спрямоване не лише на фіксацію діагнозу, а й на виявлення індивідуальних труднощів у навчанні, соціальній адаптації, спілкуванні тощо.

До категорій дітей з ООП належать, зокрема:

– діти з порушеннями інтелектуального розвитку (легка, помірна, глибока розумова відсталість);

– з порушеннями слуху або зору;

– з розладами аутистичного спектра (РАС);

– з мовленнєвими порушеннями (дизартрія, алалія, заїкання);

– з порушеннями опорно-рухового апарату;

– з емоційно-поведінковими розладами або психосоматичними захворюваннями;

– внутрішньо переміщені особи.

Особливістю психологічного супроводу підлітків з ООП є те, що кожен випадок вимагає індивідуального підходу, оскільки навіть при однаковому медичному діагнозі рівень соціальної адаптації, когнітивного розвитку, емоційної стабільності може суттєво відрізнятися.

Крім того, у багатьох підлітків з ООП простежується супутній емоційний фон тривожності, ізольованості або страху бути «не таким, як усі», що є наслідком попереднього досвіду відторгнення, критики чи невдач. Тому особливої уваги потребує робота зі зміцнення самооцінки, формування позитивного образу «Я», розвиток навичок саморегуляції, комунікації та подолання фрустрації.

Для ефективної допомоги важливо не лише знати особливості діагнозу, а й розуміти, як він впливає на сприйняття світу, на побудову стосунків з оточенням і на здатність до навчання. Лише такий підхід дозволяє вибудувати дійсно корисну, чутливу і професійну психологічну підтримку.

Психологічні потреби підлітків з особливими освітніми потребами (ООП) мають спільні риси з потребами їхніх однолітків, проте суттєво модифікуються під впливом особливостей розвитку, типу порушень та досвіду взаємодії з соціальним середовищем. У центрі уваги — не лише навчання, а й психоемоційний комфорт, впевненість у власній цінності, можливість бути прийнятим і зрозумілим.

Однією з ключових потреб таких підлітків є потреба у прийнятті, як з боку дорослих (учителів, психологів, батьків), так і з боку однолітків. Багато учнів з ООП мають досвід відчуження, неприйняття, осуду або надмірної опіки, що формує в них установку на уникнення спілкування або знижену самооцінку. Позитивна увага, емпатійне ставлення та підтримка сприяють відновленню довіри до світу та власної гідності.

Не менш важливою є потреба у впевненості та безпеці. Підлітки з ООП часто відчувають тривогу перед новим, труднощі у прогнозуванні подій чи власних реакцій, що потребує створення стабільного, передбачуваного середовища. Послідовність дій дорослих, чіткість правил, емоційна підтримка — усе це знижує рівень напруги та сприяє емоційній стабільності.

Ще одна важлива потреба — потреба у визнанні та самореалізації. Незважаючи на наявні особливості, підлітки з ООП, як і всі інші, прагнуть бути успішними, корисними, почуватися компетентними. Це означає, що психологічна підтримка повинна включати створення ситуацій успіху, підкріплення навіть незначних досягнень, розвиток сильних сторін та інтересів дитини.

Також значущою є потреба у соціальній взаємодії та комунікації. Часто саме через труднощі у спілкуванні діти з ООП відчувають себе ізольованими. Тому вкрай важливим є навчання навичкам соціальної взаємодії, розвиток емоційного інтелекту, формування вмінь висловлювати думки, почуття, прохання, будувати стосунки.

Забезпечення цих психологічних потреб — це не додаткова опція, а базова умова для ефективного навчання, гармонійного розвитку та соціальної інтеграції підлітків з ООП. Професійна діяльність психолога у цьому процесі має бути орієнтована не лише на діагностику й корекцію, а передусім — на підтримку особистості та створення умов для її зростання.

Підлітки з особливими освітніми потребами переживають той самий складний перехідний період, що й їхні однолітки, але з додатковими труднощами, зумовленими особливостями розвитку. Вони так само прагнуть визнання, прийняття, самостійності та соціального включення, проте потребують більш чутливого, адаптованого підходу до задоволення цих потреб. Урахування вікової специфіки та впливу діагнозу на емоційний стан, самооцінку та поведінку підлітка є основою ефективної психологічної підтримки в освітньому середовищі.

Важливо, щоб усі учасники освітнього процесу — психологи, педагоги, батьки — спільно створювали умови, в яких підліток з ООП почуватиметься не лише захищено, а й спроможним впливати на власне життя, розвивати сильні сторони та будувати позитивне майбутнє. Повага до індивідуальності, цілісне бачення особистості та системна підтримка — ключ до формування гармонійного, інклюзивного середовища, у якому кожна дитина має шанс реалізувати свій потенціал.

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇХ РОЗКРИТТЯ ЧЕРЕЗ ПОЗИТИВНУ ПСИХОТЕРАПІЮ

Отенко С.А.
PhD з психології, доцент кафедри психології,
соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9066-0077

У статті висвітлюється роль психосоціальних ресурсів у процесі адаптації особистості до життєвих викликів та кризових ситуацій. Розглянуто позитивну психотерапію як метод, що сприяє усвідомленню та розвитку внутрішніх ресурсів особистості, зміцненню її стресостійкості та покращенню соціальної взаємодії. Проаналізовано техніки позитивної психотерапії та їхній вплив на емоційне благополуччя. Окрему увагу приділено практичним методам відновлення внутрішньої рівноваги.

Вступ. У сучасному світі людина постійно стикається з викликами, які впливають на її психологічний стан та соціальне функціонування. Здатність долати труднощі, адаптуватися до змін та підтримувати внутрішню рівновагу значною мірою залежить від наявних психосоціальних ресурсів. Вони включають емоційну стійкість, підтримку соціального оточення, мотивацію до розвитку та здатність до саморегуляції.

Одним із підходів, що сприяє активізації внутрішніх ресурсів особистості, є позитивна психотерапія (ППТ). Вона базується на принципах балансу, позитивної переоцінки та розвитку внутрішніх можливостей людини. Завдяки своїм методикам ППТ дозволяє гармонізувати емоційний стан, зміцнити стресостійкість і покращити міжособистісні відносини.

У статті розглядається та аналізуються основні принципи позитивної психотерапії та її методи, що сприяють розкриттю внутрішнього потенціалу людини. Особлива увага приділяється ефективності цих технік у практичній психології та можливостям їх застосування в різних сферах життя.

Теоретичний огляд. Психосоціальні ресурси особистості є предметом дослідження багатьох наукових напрямів, зокрема психології, соціології та психотерапії. Вони визначають здатність людини адаптуватися до життєвих труднощів, зберігати психологічне благополуччя та будувати ефективні соціальні взаємодії. Одним із підходів,

що сприяє розкриттю цих ресурсів, є позитивна психотерапія, яка зосереджується на внутрішніх можливостях особистості та допомагає людині використовувати їх у процесі подолання труднощів.

Проблематика психосоціальних ресурсів особистості широко досліджувалась у науковій літературі. Так, Лазарус Р.З. [2] розробивши теорію стресу та копінг-стратегій, розглядаючи психологічні ресурси як важливий механізм подолання труднощів. Антонівський О. [1] запропонував концепцію салютогенезу, яка підкреслює значення особистісних та соціальних ресурсів у підтримці здоров'я.

Позитивна психотерапія (ППТ), започаткована Пезешкіаном Н. [3] базується на кількох ключових принципах:

– Принцип балансу — особистість розглядається через чотири основні сфери життя: тіло, діяльність, контакти та сенси. Гармонійний розвиток цих сфер сприяє внутрішньої рівновазі.

– Принцип позитивної переоцінки — увага фокусується не на проблемах, а на ресурсах та можливостях і здібностях людини.

– Принцип двоаспектності — врахування як зовнішніх, так і внутрішніх факторів у формуванні особистості та її реакцій на стресові ситуації.

Практичні методики ППТ, такі як «модель балансу», техніки саморефлексії та розвиток позитивного мислення, допомагають людям краще усвідомлювати свої внутрішні можливості, підвищувати самооцінку та покращувати міжособистісні стосунки.

Ефективність технік позитивної психотерапії:

Підвищення самооцінки та впевненості: ППТ допомагає людям усвідомити свої сильні сторони, що сприяє підвищенню самооцінки та впевненості у собі.

Зниження рівня стресу та тривожності: Техніки ППТ, такі як позитивна інтерпретація та робота з ресурсами, допомагають людям краще справлятися зі стресовими ситуаціями та знижувати рівень тривожності.

Покращення міжособистісних стосунків: ППТ сприяє розвитку емпатії, розуміння та вміння будувати здорові стосунки з іншими людьми.

Подолання депресії та апатії: ППТ допомагає людям знаходити сенс життя, ставити цілі та рухатися до них, що сприяє подоланню депресії та апатії.

Розвиток особистісного зростання: ППТ стимулює самопізнання, саморозвиток та розкриття потенціалу людини.

Приклади використання позитивної психотерапії:

ППТ ефективна для людей, які переживають стрес, тривожність, депресію, мають проблеми у стосунках або хочуть розвинути свій потенціал.

ППТ є універсальна та адаптована до осіб різного віку та культурного середовища.

ППТ може бути використана як індивідуальна, так і групова терапія.

Застосування ППТ у реабілітації

Військові — баланс між фізичною активністю та соціальною адаптацією.

Переселенці — п'ятикрокова модель для зниження тривоги.

Молодь — вербалізація та інвентаризація для усвідомлення ресурсів.

Волонтери — ситуативне підбадьорювання для боротьби з вигоранням.

Сім'ї, які втратили рідних — вербалізація для опрацювання горя.

Діти — баланс через творчі методи та безпечне середовище.

Переваги позитивної психотерапії:

Фокус на ресурсах та потенціалі людини.

Оптимістичний та гуманістичний підхід.

Універсальність та адаптивність до різних культур.

Ефективність у вирішенні широкого спектру проблем.

Важливо зазначити, що ефективність ППТ може варіюватися залежно від індивідуальних особливостей людини, тяжкості її проблем та кваліфікації психотерапевта.

Список використаних джерел

1. Antonovsky A. Unraveling the Mystery of Health. Сан-Франциско : Jossey-Bass, 1987.

2. Lazarus R.S. Emotion and Adaptation. New York : Oxford University Pres, 1991.

3. Peseschkian N. Positive Psychotherapy: Theory and Practice of New Method. Berlin : Springer, 1987.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Павленко В.Є.
магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Кущенко І.В., к.психол.н., доцент,
завідувач кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-2215-6006

Нині, проблема підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, набуває особливої актуальності. Зростає кількість діагнозів, що супроводжуються тривалим або постійним порушенням функціонування дитини, що ставить батьків у складні життєві обставини. Виховання такої дитини пов'язане з емоційним напруженням, зміною звичного способу життя, соціальною ізоляцією та високим рівнем стресу. Психологічна допомога батькам у цій ситуації є не лише бажаною, а й необхідною умовою для збереження психічного здоров'я як дорослих, так і самої дитини.

У психолого-педагогічній літературі, медіапросторі та суспільному дискурсі використовується широкий спектр термінів для позначення осіб із порушеннями розвитку чи здоров'я, зокрема: «інвалід», «особи з обмеженими функціональними можливостями», «люди з обмеженою дієздатністю», «особи з особливими потребами», «особи з вадами розвитку» тощо. Така термінологічна варіативність свідчить про відсутність уніфікованого підходу до категоризації даної соціально вразливої групи населення, що, у свою чергу, відображає як еволюцію суспільного ставлення, так і неоднозначність концептуальних засад у сфері соціальної політики та гуманітарних наук [1].

Дітьми з інвалідністю вважаються особи віком до 18 років, які мають стійкі порушення фізичного, психічного, сенсорного або інтелектуального характеру, що істотно ускладнюють їхнє повсякденне функціонування, психофізичний розвиток, процеси соціалізації та інтеграції у суспільне середовище. Зазначені особи потребують індивідуалізованого підходу, що передбачає створення спеціальних умов для ефективного здійснення виховного, освітнього, медико-реабілітаційного й соціального супроводу [2].

Варто наголосити, що діти з інвалідністю відзначаються не лише фізичними чи інтелектуальними обмеженнями, але й суттєвими

емоційно-психологічними труднощами. Їхній внутрішній світ характеризується підвищеною вразливістю, схильністю до страхів, тривожності, а також складнощами у взаємодії з однолітками. Типи порушень, які можуть бути фізичними, сенсорними, інтелектуальними або комплексними, мають специфічні характеристики розвитку та впливу на сприйняття навколишнього середовища, що, у свою чергу, визначає індивідуальні потреби кожної дитини в психологічній підтримці та соціалізації.

Батьки дітей з інвалідністю проходять складний емоційний процес, що включає етапи від шоку до прийняття діагнозу дитини [2]. Для них характерними є прояви тривожності, депресивних симптомів, почуття провини, а також соціальна ізоляція. Як зазначає Калініна [3], в умовах хронічного стресу родини потребують кваліфікованої психологічної підтримки. Окрім того, важливо враховувати гендерні особливості сприйняття ситуації: матері частіше зазнають емоційного вигорання, тоді як батьки мають тенденцію або ігнорувати проблему, або витісняти її.

Психологічна допомога для батьків дітей з інвалідністю передбачає застосування різноманітних методів, зокрема індивідуального консультування, групових тренінгів, корекційних програм, арт-терапевтичних технік та практик саморегуляції. Важливою складовою такої допомоги є створення умов для емоційного «розвантаження» батьків, підвищення їхньої самооцінки, навчання адаптивним стратегіям поведінки, а також формування підтримуючого соціального середовища. Особливо високої ефективності досягають групи взаємопідтримки, де батьки мають можливість обмінюватися досвідом та отримувати психологічну підтримку від однодумців.

Здійснивши аналіз науково-методичної літератури [1; 2; 3], нами було описано основні методи роботи з батьками, які представлено в табл. 1.

Отже, психологічна підтримка батьків, що виховують дітей з інвалідністю, є надзвичайно важливим напрямком роботи фахівців. Надання своєчасної допомоги сприяє зниженню емоційного вигорання, покращенню психоемоційного стану та підвищенню адаптивних можливостей родини.

Таблиця 1

Опис методів роботи з батьками дітей з інвалідністю

Метод роботи з батьками	Опис методу	Мета/Завдання
Індивідуальні консультації	Проведення індивідуальних зустрічей з батьками для обговорення специфічних потреб дитини, медичних та соціальних аспектів.	Надання підтримки та допомоги в адаптації до нових умов життя, вирішення конкретних проблем.
Психологічна підтримка	Організація психологічних консультацій або терапевтичних сесій для батьків, щоб допомогти їм справитися з емоційними труднощами, пов'язаними з інвалідністю дитини.	Зменшення стресу та емоційного навантаження на батьків, покращення їх психологічного стану.
Спільні тренінги та семінари	Проведення тренінгів для батьків, де розглядаються питання реабілітації, розвитку дитини, соціальної адаптації.	Покращення знань батьків щодо специфіки розвитку дітей з інвалідністю та методів їхнього виховання.
Інформаційні ресурси	Розповсюдження серед батьків спеціалізованих матеріалів, брошур, інформаційних листівок з рекомендаціями щодо розвитку дітей з інвалідністю.	Підвищення обізнаності батьків, забезпечення їх актуальною інформацією та ресурсами для підтримки розвитку дитини.
Взаємодія з іншими сім'ями	Створення груп підтримки для батьків дітей з інвалідністю, де вони можуть обмінюватися досвідом і отримувати емоційну підтримку.	Створення спільноти підтримки та взаємодії, обмін досвідом та зменшення ізоляції батьків.
Спільні заходи та активності	Організація спеціальних заходів (занять, свят, екскурсій), в яких можуть брати участь як діти, так і батьки.	Покращення соціальної адаптації дітей з інвалідністю та їх інтеграція в суспільство разом з батьками.
Навчання та розвиток навичок	Організація спеціальних навчальних програм, що допомагають батькам розвивати у дитини необхідні життєві та соціальні навички.	Сприяння розвитку дитини в умовах її особливих потреб, навчання батьків методам корекційної роботи.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О.С. Соціально-психологічна підтримка батьків дітей з інвалідністю. *Науковий вісник ХДУ*. 2018. № 4. С. 56–60.

2. Малярчук Ю.О. Психологічна допомога батькам дітей з особливими потребами. *Наукові записки з психології*. 2021. № 58 (2). С. 112–116.

3. Калініна Т.О. Емоційне вигорання у батьків дітей з інвалідністю: психологічні чинники та корекція. *Актуальні проблеми психології*. 2022. № 5 (12). С. 22–29.

СТРЕС ЯК ЧИННИК ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Павленко Л.О.
1 курс, магістратура, група ЗПЛ-24-13-зМ,
спеціальність «Психологія»,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.
Науковий керівник: Сидоренко В.В., д.пед.н.,
доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Проблема емоційного вигорання стає дедалі актуальнішою через стрімкі зміни соціально-економічної і політичної ситуації, збільшення психічних навантажень у професійній діяльності, постійне зростання суперечностей в суспільстві. І однією з вагомих чинників який впливає на розвиток емоційного вигорання є саме стрес. Через надмірне емоційне навантаження під час стресу організм людини починає стомлюватися, що призводить до його психологічного виснаження та ймовірних проявів «вигорання» особистості.

Питанням розвитку та причинами емоційного вигорання займалися зарубіжні та вітчизняні дослідники (Дж. Грінберг, Б. Перлман, Е. Хартман, М. Буриш, Д. Дирендонк, Г. Сельє, С. Джексон, А. Чіром, А. Пайнс та ін.).

Стреси стали частиною життя сучасної людини, що викликає питання у використанні методів боротьби з ними. Деякі особливості психічного сприймання, надмірні психологічні та емоційні навантаження у процесі діяльності людини призводять до того, що характер особистості змінюється, піддається деформації, виникає байдужість, дратівливість, грубість, як під час виконання роботи, а іноді — пригніченість від неможливості допомагати іншим через низку проблем, незалежних від людини.

За визначенням ВООЗ «Синдром вигорання» — це фізичне, емоційне або мотиваційне виснаження, що характеризується порушенням продуктивності в роботі та втомою, безсонням, підвищеною схильністю до соматичних захворювань, а також вживанням алкоголю або інших психоактивних речовин з метою одержати тимчасове полегшення, що має тенденцію до розвитку фізіологічної залежності (у багатьох випадках) та суїцидальної поведінки. У сучасному швидко мінливому світі працівники системи «людина-людина» несуть великий емоційний тягар, що призводить до того, що вони вчасно не помічають початок емоційного вигорання [1].

Як вважають деякі науковці пережитий на роботі стрес здійснює негативний вплив не лише на професійне та особисте життя людини, але й приносить дискомфорт та призводить до проблем зі здоров'ям. Визначено, що стрес, вигорання, а також реакції на стресові чинники викликають численні збої в усталеному біосоціальному та власне психологічному ритмі діяльності людини, призводячи до розладів харчової поведінки, порушень сну та негативно впливають на особистісну статусно-рольову значущість [3].

Науковці Б. Перлман та Є. Хартман запропонували модель, яка розглядає професійний стрес як причину емоційного вигорання, який перебуває в свою чергу в чотирьох стадіях [4]. Перший етап включає в себе первинний стрес в робочій ситуації. Друга стадія визначається змінами сприймання ситуації в ході переживання стресу. Третя стадія включає основні прояви організму на стресові фактори, а четверта стадія характеризується наслідками самого стресу. Дослідники вважають, що синдром емоційного вигорання є характерним саме для четвертої стадії.

Так, серед індивідуально-психологічних факторів, що спричиняють вигорання, вчені виділяють схильність до стресових реакцій як співвідношення екстернальності та інтернальності, що означає ступінь відповідальності людини за своє життя. Стратегія поведінки людини у стресових ситуаціях є одним із найважливіших факторів, що визначають ймовірність розвитку у людини психосоматичних захворювань. Стратегії емоційного придушення часто підвищують ризик розвитку передхворобливих станів або захворювань. Проте вміння контролювати прояв емоцій, а іноді й придушувати їх, є необхідною навичкою для людей комунікативних (соціальних) професій. Те, як працівник бореться зі стресом, також відіграє важливу роль у розвитку синдрому вигорання. Дослідження показують, що найбільш вразливими є ті, хто реагує на конкуренцію агресивно,

неконтрольовано, хоче їй протистояти і не відмовляється від конкуренції. Такі люди схильні недооцінювати складність завдань і час, необхідний для їх виконання. Фактор стресу змушує їх почуватися пригніченими та розчарованими, оскільки вони не можуть досягти своїх цілей [2].

Проте, слід зауважити, що незважаючи на подібність ефектів емоційного вигорання і професійних стресів, не слід їх вважати рівноцінними. Даний феномен більш за все є не різновидом стресу, а наслідком впливу різноманітних стресових факторів.

Отже, емоційне вигорання з'являється під впливом різних зовнішніх і внутрішніх чинників. Профілактичні заходи, що попереджають емоційне вигорання, передбачають особистісно-орієнтовані підходи, спрямовані на покращення здатностей людини протидіяти стресовим впливам через зміну відношення до ситуацій, стосунків, світогляду. Зокрема, це внутрішня робота над собою, переосмислення власної поведінки, саморефлексія емоційних станів, активний відпочинок та сон, опанування навичок саморегуляції.

Список використаних джерел

1. Боярська Л.М. До питання формування особистості лікаря та профілактика емоційного вигорання. *Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)* : зб. матеріалів IV Міжнародної науково-практ. конф. (23–24 лютого 2023 р.). Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. 207 с. С. 64–69.

2. Максименко С.Д. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти : навч. посібник. Київ : Міленіум, 2004. 264 с.

3. Рудницький О. Психоемоційне вигорання особистості: теоретичні аспекти проблеми. *Психологічні перспективи*. 2024. № 43. С. 161–180. DOI: https://doi. org/10.29038/2227-1376-2024-43-rud.

4. Шкраб'юк В., Білик Д. Емоційне вигорання особистості: психологічний аналіз проблеми: *Молодий вчений*. 2020. № 10 (86). С. 293–296. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-60.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Пастух М.В.
4 курс, група ЗПЛ-21-4-vn, спеціальність «Психологія»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Котик І.О., к.психол.н., доцент,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».

Актуальність теми. Встановлення актуальності обґрунтовується на необхідності глибокого аналізу чинників, які сприяють формуванню асоціальної поведінки у молодших школярів, після чого її результат може мати тривалі негативні наслідки для соціального розвитку дитини. Проблема асоціальної поведінки молодших школярів є першочерговим аспектом розвитку сучасної психології, після чого вона ускладнюється адаптацією дітей у соціальному середовищі та їх подальшим особистісним розвитком.

Мета дослідження. Усунення психологічних визначень асоціальної поведінки у молодших школярів та виявлення шляхів її попередження і корекції.

Завдання дослідження: проаналізувати наукові підходи до розуміння асоціальної поведінки у дітей молодшого шкільного віку; визначити основні психологічні особливості дітей з асоціальними проявами поведінки; оцінити роль сімейного середовища та шкільного колективу у формуванні поведінкових відхилень; дослідити ефективність психологічних методів корекції та профілактики асоціальної поведінки.

У дослідженні процесу асоціальної поведінки молодших школярів був застосований метод емпіричного збору даних — опитування, яке дало змогу отримати загальне виявлення про основні тенденції та фактори. Вибірка дослідження включала 32 молодших школяра віком від 6 до 10 років які навчаються у загальноосвітніх школах міських та сільських територій. Поза тим, до дослідження залучено 20 вчителів початкових класів та 25 батьків, що дозволило отримати різнопланові оцінки особливостей поведінки дітей та факторів, які впливають на їхню соціалізацію. Опитування включало як закриті, так і відкриті питання для отримання більш глибокої інформації. До того ж, проведено напів-структурований інтерв'ю з учителями та батьками, що сприяло виявленню додатково якісних характеристик поведінкових проявів школярів. Важелем дослідження стало

використання психодіагностичних методик для оцінки рівня соціальної адаптації дітей та їх емоційності до асоціальної поведінки.

Аналіз результатів дослідження асоціальної поведінки молодших школярів. Згідно з отриманими даними, можна зробити кілька ключових висновків.

По-перше, високий рівень асоціальної поведінки зафіксовано у 24% школярів міської місцевості та 36% школярів сільської місцевості. Яке свідчить про те, що серед дітей, які мешкають у сільській місцевості, асоціальна поведінка проявляється частіше, що може бути наслідком обмеженого доступу до соціальних ресурсів.

По-друге, виявлено середній рівень асоціальної поведінки, що є найбільш поширеним серед респондентів, це вказує на наявність певних поведінкових ризиків у більшості дітей, що свідчить про необхідність розробки системних заходів профілактики, які могли б запобігти подальшому розвитку девіантної поведінки.

По-третє, оцінки, надані вчителями та батьками, також підтверджують виявлені тенденції. Зокрема, 30% вчителів та 28% батьків вказують на високий рівень асоціальної поведінки серед дітей. Водночас понад половина респондентів оцінюють її як середню, що підкреслює необхідність цілеспрямованого педагогічного та психологічного впливу на учнів для корекції небажаних моделей поведінки.

Отже, проведене дослідження дозволило визначити основні чинники, що впливають на формування асоціальної поведінки у молодших школярів. Важливо підкреслити, що ключову роль у цьому процесі відіграють як індивідуально-психологічні особливості дитини, так і соціальні фактори, включаючи сімейне та шкільне середовище. Важливий вплив педагогічної підтримки та виховного впливу батьків на рівень соціальної адаптації дитини. Було підтверджено, що негативні сімейні фактори, зокрема конфліктність у родині та емоційне нехтування, сприяють посиленню асоціальних тенденцій у поведінці дітей.

Результати дослідження можуть бути використані для подальшої розробки ефективних методик профілактики та корекції девіантної поведінки у молодших школярів.

Практичні рекомендації для педагогів і батьків: 1) Важливо створювати умови для розвитку емоційної стабільності дітей, зокрема шляхом зміцнення їхнього почуття безпеки та підтримки у сім'ї та школі. 2) Профілактика асоціальної поведінки є навчання дітей конструктивному вирішенню конфліктів та розвитку емпатії через інтерактивні ігри, групові дискусії та соціальні проєкти. 3) Ефективна

комунікація між школою та сім'єю дозволяє забезпечити єдиний підхід до виховання, що зменшує ризик формування девіантних моделей поведінки. 4) Важливо використовувати психологічні техніки, спрямовані на розвиток самоконтролю та зниження рівня імпульсивності у дітей. 5) Вчителям слід звертати увагу на формування сприятливого мікроклімату у колективі, що сприяє підвищенню рівня соціалізації школярів. Реалізація цих рекомендацій може сприяти зниженню рівня асоціальної поведінки у молодших школярів та покращенню їхньої адаптації у соціальному середовищі.

Список використаних джерел

1. Гнипа Т.В. Психолого-педагогічні особливості поведінки молодших школярів в конфліктних ситуаціях. 2020.

2. Мороз О.І., Яцюрик А.О. Психолого-педагогічні особливості корекції агресивної поведінки в середовищі молодших школярів. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія*. 2024. № 1. С. 53–58.

3. Тарасова Т. Особливості формування просоціальної поведінки учнів початкової школи. *Digital Library NAES of Ukraine*.

4. Хомич І.С. Дослідження особливостей особистісних цінностей молодших школярів. *Психологія: реальність і перспективи*. 2019. № 11. С. 165–172.

5. Хомич І.С. Особливості соціально-психологічної компетентності молодших школярів у сфері нормовідповідності власної поведінки. *Психологія: реальність і перспективи*. 2019. № 12. С. 222–228.

СУТНІСТЬ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЙОГО РОЛЬ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Письмак О.С.
викладач кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій,
Дубенська філія Університету «Україна».

В умовах динамічного розвитку сучасного бізнес-середовища, де ключову роль відіграють знання, інновації та адаптивність, управління персоналом (HR-менеджмент) набуває особливого значення. Усвідомлення того, що саме людський капітал є головною рушійною силою та конкурентною перевагою організації, зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до управління персоналом.

Актуальність даного дослідження полягає в необхідності аналізу сутності HR-менеджменту та його ролі в управлінні сучасною організацією, особливо в контексті українських підприємств, які часто

використовують застарілі методи управління людськими ресурсами. Метою даної роботи є розгляд та дослідження сучасних методів HR-консалтингу та їхньої потенційної ролі в оптимізації управління персоналом.

В управлінні сучасним підприємством HR-менеджмент є одним з ключових напрямів, поряд з управлінням виробництвом, фінансами та якістю. Ефективність діяльності будь-якої організації значною мірою визначається рівнем розвитку її персоналу. Саме тому значення HR-менеджменту постійно зростає, адже ефективне управління людськими ресурсами безпосередньо впливає на продуктивність праці та загальні показники діяльності підприємства.

Під поняттям «HR-менеджмент» розуміють комплекс заходів, спрямованих на забезпечення організації необхідним кваліфікованим персоналом, ефективне управління його діяльністю та розвитком потенціалу, з обов'язковим урахуванням стратегічних цілей підприємства та морально-етичних принципів. Основним завданням HR-менеджменту є найефективніше використання навичок та знань працівників відповідно до стратегічних цілей організації. Він також передбачає створення економічних і соціальних умов для нормального функціонування та розвитку потенціалу робочої сили на рівні підприємства. Таким чином, головним об'єктом HR-менеджменту є персонал конкретної організації.

Персонал, згідно з визначенням, є сукупністю всіх працівників підприємства, включаючи постійних та тимчасових, виробничих та управлінських, які виконують покладені на них роботодавцем функції та обов'язки [2]. Управління людськими ресурсами є особливо складним аспектом управління підприємством через наявність «людського фактору» — сукупності компетентностей, якостей та рис людини, що можуть позитивно або негативно впливати на виробничі процеси. Саме врахування людського фактору є критично важливим при формуванні стратегії підприємства.

Розвиток HR-менеджменту в останні роки значно прискорився під впливом таких факторів, як автоматизація виробництва, зростання вимог до ефективності управління персоналом, підвищення уваги до питань толерантності та трудової дискримінації, а також усвідомлення важливості корпоративної культури. Людські ресурси визнаються ключовим фактором конкурентоздатності підприємства, що зумовлює необхідність формування ефективної HR-системи.

Система управління персоналом включає в себе ряд ключових функцій, спрямованих на забезпечення ефективного управління

людськими ресурсами. До них належать: розробка та затвердження HR-стратегії, планування потреби в персоналі, організація процесів пошуку, відбору та залучення персоналу, регулювання процесів вивільнення, ротації та трудових переміщень, забезпечення ефективності адаптації та соціалізації, організація навчання та кваліфікаційного розвитку, визначення заробітної плати та пільг, створення системи мотивації, впровадження корпоративної культури та регулювання трудових відносин.

Основними цілями функціонування системи HR-менеджменту на підприємстві є формування стабільного та ефективного трудового колективу, досягнення високого рівня конкурентоздатності організації, підвищення прибутковості та формування позитивного іміджу підприємства на ринку. Досягнення цих цілей здійснюється через розробку та реалізацію HR-стратегії, яка повинна відповідати загальній стратегії підприємства та визначати основні напрями роботи з людськими ресурсами.

Незважаючи на зростання усвідомлення важливості HR-менеджменту, багато українських підприємств продовжують використовувати застарілі підходи до управління персоналом, що негативно впливає на їхню ефективність. Це може проявлятися у високій плинності кадрів, зниженні працездатності та мотивації персоналу, неефективному використанні бюджету на пошук нових працівників та відсутності персоналу з необхідною кваліфікацією.

У таких ситуаціях керівництво підприємства може зіткнутися з труднощами у самостійному вирішенні кризових ситуацій або впровадженні сучасних методів управління персоналом. У цьому контексті звернення до HR-консультанта може стати ефективним рішенням.

Консалтинг визначається як вид послуг, що передбачає надання допомоги з широкого кола питань у різних сферах діяльності, включаючи фінансову, юридичну, технологічну та експертну, з метою вирішення проблем та підвищення ефективності діяльності [3]. HR-консалтинг, у свою чергу, є комплексом послуг, спрямованих на підвищення ефективності системи управління персоналом. Він може включати дослідження ринку праці, оптимізацію взаємовідносин між співробітниками та інші процеси, що визначаються індивідуальними потребами клієнта.

HR-консультант може бути необхідним у різних ситуаціях, таких як побудова системи управління персоналом з нуля, збільшення штату без відповідного зростання ефективності, наявність проблем у комунікаціях, висока плинність кадрів, неадекватна система

оплати праці, неефективний процес рекрутменту та відсутність планування бюджету. HR-консалтинг допомагає вирішити такі питання, як підвищення ефективності HR-менеджменту, оптимізація системи мотивації, формування корпоративної культури, оцінка кадрового потенціалу та розробка критеріїв оцінки результативності роботи персоналу. Основною метою HR-консультування є надання експертної допомоги у вирішенні управлінських та ділових проблем, оптимізації бізнесу та підвищенні ефективності HR-менеджменту.

Для досягнення мети дослідження було визначено ряд завдань, включаючи дослідження ролі HR-менеджменту в управлінні сучасною організацією, аналіз методичних підходів та організаційних особливостей впровадження HR-консалтингу, визначення сучасних методів рекрутменту та адаптації персоналу, а також способів оптимізації морально-психологічного клімату в колективі. Також було проведено аналіз та оцінку функціонуючої системи HR-менеджменту на підприємстві, встановлено ефективність використовуваних методів рекрутменту та адаптації персоналу, та розроблено антикризову стратегію HR-менеджменту з використанням сучасних інструментів консалтингу.

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що в сучасних умовах підприємницької діяльності грамотне управління персоналом стає ключовим фактором успішного розвитку компанії. Усвідомлення персоналу як головного ресурсу підприємства та необхідність побудови ефективної HR-стратегії, що відповідає загальній стратегії розвитку, є критично важливими для досягнення конкурентоздатності та прибутковості. Звернення до HR-консультантів може бути ефективним інструментом для модернізації системи управління персоналом, особливо в умовах кризи або планування значних змін.

Список використаних джерел

1. Петрига О.М., Яворська Т.І., Прус Ю.О.; за ред. Петриги О.М., Яворської Т.І. Економіка аграрного підприємства : навч. посібник. Мелітополь : Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2020. 498 с.

2. Серьогін С.М., Бородін Є.І., Комарова К.В., Липовська Н.А., Тарасенко Т.М. Управління персоналом в органах публічної влади : навч. посібник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. 200 с.

3. Холодницька А.В. Кадровий консалтинг : конспект лекцій. Чернігів : ЧНТУ, 2021. 83 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ САМОСТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Піхлик В.М.
аспірантура, 2 курс, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Островська К.О., д.психол.н., професор,
професор кафедри психології,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Війна є надзвичайним стресогенним фактором, який впливає не лише на фізичне життя людини, а й суттєво змінює її внутрішній світ, цінності та уявлення про себе. У таких умовах самоставлення — тобто ставлення особистості до самої себе — проходить глибокі трансформації. Це стосується як людей, безпосередньо залучених до бойових дій, так і цивільного населення, вимушених переселенців, волонтерів. Саме тому вивчення змін у самоставленні особистості є важливим для розуміння механізмів психологічної адаптації, формування стійкості та відновлення особистісної цілісності.

Нині у психології не існує єдиного підходу й визначення поняття «самоставлення». Вивчення робіт, присвячених розгляду проблеми самоставлення, а також аналіз ставлення людини до самої себе, велика кількість термінів, які використовуються для опису його змісту, свідчать про складність феномену самоставлення. Дефініції, що можуть описати самоставлення є надзвичайно різноманітними, а саме: загальна самооцінка, самоповага, самоприйняття, емоційно-ціннісне ставлення до себе, впевненість у собі, аутосимпатія, самооцінка тощо. Також, у дослідженнях самоставлення зустрічаються як термінологічні, так і змістовні відмінності [1].

Під час війни спостерігаються як позитивні, так і деструктивні зміни в самоставленні особистості. До позитивних належать підвищення почуття гідності, переоцінка життєвих цінностей, формування нової ідентичності — громадянської, національної, професійної. Натомість до негативних проявів — зниження самооцінки, втрата сенсу життя, почуття провини чи безпорадності. Особливу роль у трансформації самоставлення відіграють психологічна травма, досвід втрат, соціальна підтримка, належність до спільноти, рівень внутрішніх ресурсів особистості.

Складний процес трансформації самоставлення особистості під час війни охоплює кілька важливих елементів, серед них можемо виділити:

1. Психологічні механізми трансформації. Війна створює умови, за яких особистість змушена переглядати свої цінності, ролі та ідентичність. Психологічні стратегії виживання, такі як когнітивна реструктуризація, можуть сприяти розвитку більш адаптивних форм самоставлення. Людина може переосмислити свою роль у світі, підвищити почуття власної гідності і глибше усвідомити свою національну та громадянську ідентичність. Такі зміни можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на психологічний стан.

2. Чинники, що впливають на самоставлення в умовах війни: Психологічні травми та стрес:

– Військові дії, втрати близьких, насильство та постійний стрес змінюють самовідчуття особистості.

– Соціальна підтримка та ізоляція, що включає в себе підтримку з боку родини, друзів та спільноти сприяє збереженню позитивного самоставлення, тоді як ізоляція та відсутність підтримки можуть призвести до депресії та зниження самооцінки.

– Індивідуальні ресурси та особистісна стійкість визначає рівень людей, які мають високий рівень емоційної стійкості та адаптивності, частіше зберігають позитивне самоставлення.

3. Позитивні та негативні зміни в самоставленні особистості. В умовах війни особистість може пережити як позитивні, так і негативні зміни:

– Позитивні зміни — формування нових життєвих пріоритетів, підвищення відчуття власної цінності, переоцінка життєвих цінностей, солідарність з іншими.

– Негативні зміни — психологічні травми, зниження самооцінки, почуття провини, депресія, втрачений сенс життя, емоційна та соціальна ізоляція.

Трансформація самоставлення в умовах війни — це складний, динамічний процес, що залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників. Його наукове осмислення має значення не лише для психологічної допомоги, але й для побудови програм соціальної реабілітації, профілактики посттравматичних розладів, підтримки особистісного зростання в умовах післякризового відновлення.

Список використаних джерел

1. Піхлик В.М. Самоставлення особистості: концепції, структура та вплив на поведінку. *Науковий журнал з соціології та психології «Габітус»*. 2024. Вип. 66. С. 225–229. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.66.36.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Полєщук А.П.
3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Савицька А.Ю., ст. викладач кафедри
соціально-реабілітаційних технологій,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»

У суспільстві в процесі соціального життя утворюється система взаємодій особистостей. Різноманітні соціальні відносини, суб'єктами яких вони є, зумовлені різноманітністю соціальних інтересів. Соціальні відносини мають об'єктивний характер, але для кожної людини вони, відображаючись у її внутрішньому світі, набувають особистісного сенсу, що виявляється в індивідуальних поведінці, почуттях, настроях та ін.

Кожна особа входить у певне культурне середовище та може соціалізуватися і самореалізуватися лише у багаторівневій системі взаємодії в соціумі. Соціальна взаємодія виявляється у взаємозв'язках між людьми, в обміні діяльністю, інформацією, досвідом, уміннями та навичками, плодами праці. Саме через спільну діяльність відбувається координація дій, узгодження цілей, обмін думками, формується внутрішній світ людини, її свідомість, почуття та весь спектр життєвого досвіду [1].

Одним із способів взаємодії виступає спілкування, що дозволяє побачити сенс та зміст слів, своїх дій і дій партнера, сприяти положенню партнерів, а також їх позицій відповідно один одного. При спілкуванні необхідно пам'ятати, що:

– взаємодія людей залежить від психологічних позицій, які вони займають в процесі спілкування;

– форми взаємодії людей характеризуються відповідно до займаної позиції учасників.

Характеристики поведінки людини в різних ситуаціях при взаємодії з іншими суб'єктами спілкування будуть різні. Зміна поведінки супроводжується зміною емоційного стану. Р. Шмідт у своїх наукових працях розглядає ділове спілкування з позицій трансактного аналізу. Автор наводить практичні поради з оволодіння мистецтвом трансактного аналізу:

– Кожна форма трансакцій має свої позитивні і негативні аспекти.

– Не буває хороших чи поганих форм трансакцій

– Форму трансакції обирають відповідно ситуації

– Необхідно уникати прихованих трансакцій, які супроводжуються критикою або невдоволенням.

– Критичні зауваження слід висловлювати прямо, але у ввічливій формі. Це допоможе встановити відкриті відносини.

– Трансакція покращує практику ділового спілкування, дає змогу свідомо контролювати свої психічні стани, розуміти стан партнера по спілкуванню і знаходити шляхи оптимізації взаємодії з ним [2].

У процесі здійснення соціальної роботи надавачі послуг співпрацюють з:

– отримувачами соціальних послуг (клієнтами), їх опікунами та офіційними представниками;

– структурними підрозділами органів виконавчої влади з питань соціального захисту населення на рівні громади (міські, районні, сільські/селищні ради) та адміністрації;

– підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, а також фізичними особами-підприємцями, які долучаються до надання соціальних послуг або соціальної допомоги вразливим категоріям населення;

– засобами масової інформації;

– комерційними організаціями (підприємствами великого, середнього і малого бізнесу);

– громадськими організаціями (міжнародні, всеукраїнські, обласні, районні, місцеві);

– медичними установами;

– закладами освіти та культури;

– релігійними установами та організаціями;

– громадськими лідерами (відомі люди, діячі культури, спорту, бізнесмени) і волонтерами.

Співпраця допомагає соціальним працівникам підвищити свою самоефективність. Змістовно працюючи з колегами, соціальні працівники формують відчуття того, що їхню роботу цінують і що вони здатні впоратись із поставленим завданням.

Основними принципами співробітництва є: відкритість, прозорість, рівний доступ до публічної діяльності, можливість впроваджувати новітні технології та ін. Відповідно до принципу відкритості, інформація про умови взаємодії, застосування форм, методів,

правил і технологій соціальної роботи є прозорою і доступною для всіх учасників співпраці.

Таким чином, основними напрямками професійної взаємодії у соціальній роботі є організація соціально значущих проектів та ініціатив, проведення публічних дискусій і консультацій з питань вирішення проблем соціально вразливих верств населення, впровадження заходів, спрямованих на підтримку різних категорій громадян за місцем проживання, взаємодія щодо здійснення соціальної роботи та соціально-правового захисту дітей та сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, попередження виникнення нових складних життєвих обставин.

Список використаних джерел

1. Гірняк А., Пивощук Н. Психологічна готовність до конструктивної соціальної взаємодії як ресурс міжособистісного порозуміння». *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації :* матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Тернопіль, 4–5 листопада 2022 р.) в 2 т. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. Т. 2. 244 с.

2. Schmidt R.F. Physiologie kompakt. 3. Auflage. Heidelberg : Springer. P. 1–347.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА

Присяжнюк О.О.
4 курс, група СР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко Г.В., д.пед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6893-8869

Соціальне сирітство залишається однією з найгостріших проблем сучасного українського суспільства, що виникає внаслідок неспроможності батьків виконувати свої обов'язки через складні життєві обставини. Профілактика цього явища потребує комплексного підходу, спрямованого на підтримку неблагополучних сімей та запобігання вилученню дітей із сімейного середовища. Метою даної роботи є детальний аналіз форм та методів соціальної роботи з неблагополучними сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою профілактики соціального сирітства.

Соціальне сирітство — це ситуація, коли діти залишаються без батьківського піклування через різні соціально-економічні, психо-

логічні та правові причини, незважаючи на те, що їхні батьки живі. Основними причинами соціального сирітства є:

Бідність та матеріальні труднощі сім'ї: Нестача фінансових ресурсів обмежує можливості батьків забезпечити базові потреби дітей, що може призвести до вилучення дітей із сім'ї.

Зловживання алкоголем чи наркотиками батьками: Поведінка, пов'язана із залежністю, негативно впливає на здатність батьків виконувати виховні функції та створює небезпечне середовище для дітей.

Насильство в сім'ї: Фізичне, психологічне або сексуальне насильство щодо дітей або між батьками створює загрозу для безпеки та розвитку дітей.

Психічні захворювання батьків: Неліковані або важкі психічні розлади можуть обмежувати здатність батьків адекватно піклуватися про дітей.

Безробіття та відсутність стабільного доходу: Економічна нестабільність підвищує рівень стресу в сім'ї та може призвести до нездатності забезпечити належні умови для дітей.

Неблагополучні сім'ї — це такі, які не можуть самостійно подолати життєві труднощі та забезпечити належні умови для виховання та розвитку дітей. Складні життєві обставини включають: Безробіття знижує рівень доходу сім'ї та може призвести до соціальної ізоляції. Серйозні захворювання членів сім'ї: Хвороби, що потребують тривалого лікування або є хронічними, обтяжують сім'ю фінансово та емоційно. Конфлікти та насильство в сім'ї: Постійні суперечки та агресія руйнують сімейні зв'язки та створюють небезпечне середовище для дітей. Втрата житла або вимушене переселення: Відсутність постійного місця проживання ускладнює забезпечення стабільності та безпеки для дітей. Соціальна робота з неблагополучними сім'ями спрямована на підтримку та відновлення їхніх функцій через різні форми та методи: Соціальний супровід, Індивідуальна робота з сім'єю, що включає оцінку потреб, планування допомоги та контроль за виконанням плану. Соціальний супровід допомагає сім'ям розвинути навички самостійного подолання труднощів та сприяє їх соціальній інтеграції.

Консультування: Надання психологічної підтримки, інформації щодо прав та обов'язків, допомога у вирішенні конфліктів. Консультування сприяє покращенню комунікації між членами сім'ї та допомагає знайти конструктивні шляхи вирішення проблем.

Матеріальна підтримка: Надання допомоги у вигляді продуктів харчування, одягу, фінансової допомоги. Така підтримка спрямована на задоволення базових потреб сім'ї та створення стабільного

середовища для дітей. Навчальні програми: Проведення тренінгів для батьків з метою підвищення їхньої компетентності у вихованні дітей. Освітні програми допомагають батькам оволодіти ефективними методами виховання та покращити взаємини з дітьми. Медіація: Допомога у вирішенні сімейних конфліктів шляхом залучення нейтральної сторони. Медіація сприяє зниженню рівня напруги в сім'ї та знаходженню взаємоприйнятних рішень. Роль соціального працівника у профілактиці соціального сирітстваСоціальний працівник відіграє ключову роль у профілактиці соціального сирітства, виконуючи такі функції: Діагностика проблем сім'ї: Оцінка ситуації та визначення потреб сім'ї. Соціальний працівник аналізує фактори, що впливають на функціонування сім'ї, та ідентифікує ризики, які можуть призвести до соціального сирітства.

Це дозволяє своєчасно втрутитись і попередити негативні наслідки для дітей.Розробка індивідуального плану допомоги: Соціальний працівник разом із сім'єю формує план подолання складних життєвих обставин, що включає конкретні дії, відповідальних осіб та строки їх виконання. Такий підхід забезпечує системну та ефективну підтримку.Міжвідомча взаємодія також важливою є співпраця з медичними, освітніми, юридичними та правоохоронними установами, а також громадськими організаціями. Такий міждисциплінарний підхід забезпечує комплексну підтримку та посилює ефективність соціальної роботи.Моніторинг та оцінка результатів, постійний нагляд за виконанням плану допомоги, а також оцінка його ефективності дозволяють вчасно вносити корективи. Це забезпечує адаптивність соціальної роботи до змін у житті сім'ї.

Виклики та перспективи: Серед головних викликів соціальної роботи з неблагополучними сім'ями варто виокремити: Недостатнє фінансування та ресурси: Брак коштів та обмеженість матеріальної бази ускладнюють можливості надання якісної допомоги. Кадровий голод: Недостатня кількість кваліфікованих спеціалістів у сфері соціальної роботи впливає на навантаження та якість надання послуг. Суспільні стереотипи: Стигматизація сімей у складних обставинах заважає ефективній реабілітації та ресоціалізації. Юридичні прогалини: Недосконаліть законодавства або його недостатня реалізація можуть перешкоджати захисту прав дітей і підтримці сімей. Перспективи розвитку включають: Підвищення професійного рівня соціальних працівників через постійну освіту, обмін досвідом, стажування. Впровадження новітніх методик і технологій соціальної роботи, включаючи цифрові інструменти.

Активне залучення громади та волонтерського руху до профілактики соціального сирітства. Розширення мережі соціальних служб, зокрема на рівні територіальних громад. Профілактика соціального сирітства вимагає системного підходу, де ключову роль відіграють соціальні працівники, органи влади, громади та самі сім'ї. Комплексна робота з неблагополучними сім'ями, що базується на принципах індивідуального підходу, міжвідомчої взаємодії та поваги до людської гідності, дозволяє ефективно протидіяти соціальному сирітству й сприяти збереженню сім'ї як основної соціальної цінності.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text.

2. Методичні рекомендації щодо організації соціального супроводу сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Міністерство соціальної політики України*. Київ : Мінсоцполітики, 2020. 48 с.

3. Безпалько О.В. Соціальна робота з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2018. 240 с.

4. Звєрєва І.Д. Теорія і практика соціальної роботи : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 312 с.

5. Семигіна Т.В. Соціальна політика і соціальна робота: тенденції розвитку в Україні. *Практична психологія та соціальна робота*. 2021. № 6. С. 3–8.

6. Соціальна робота в Україні: проблеми і перспективи : зб. наук. праць / За ред. Т.І. Гурковської. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 150 с.

7. Аналітична довідка щодо соціального сирітства в Україні (станом на 2023 рік). *Державна служба України у справах дітей*. URL: https://children.gov.ua.

СТАВЛЕННЯ ДО СМЕРТІ ЯК ФАКТОР СТІЙКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Проць В.Я.
магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Кущенко І.В., к.психол.н., доцент,
завідувач кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-2215-6006

Актуальність теми. Розвиток резильєнтності студентської молоді через ставлення до смерті в періоди нестабільності, зокрема воєнний час, є важливим завданням психологічної науки і практики.

Актуальність теми дослідження обумовлена зростанням випадків як суїцидальної поведінки підлітків, так і стійкості молоді у різних життєвих обставинах в умовах воєнного стану.

Мета дослідження: теоретично вивчити та визначити методи дослідження психологічних чинників резильєнтності особистості. Результати дослідження можуть бути використані у роботі практичного психолога, соціального педагога, куратора-викладача з просвітницькою метою та при розробці дієвих заходів розвитку стійкості.

Виклад основного матеріалу. Наразі українська молодь переживає складні часи пов'язані з війною між росією та Україною. Військові дії теж впливають на психологічний стан не тільки студентів, а і дорослих та сформованих людей. Реакція на небезпеку, страх — це те, що неможливо обійти стороною в даній ситуації. Війна дуже негативно впливає на психіку молоді, одним з наслідків є помітне погіршення психологічної стійкості, іншими словами емоційної врівноваженості, а також підготовленості швидко та ефективно діяти в екстремальних життєвих умовах.

Новітня психологія розвивається в тому напрямку, щоб молодь та підлітки мали змогу знайти реальні шляхи, як діяти в небезпечному для життя середовищі.

Резильєнтність — це багатовимірне поняття, яке включає в себе здатність адаптуватися, справлятися та відновлюватися після несприятливих подій, стресів і травм. Резильєнтність — це не фіксована риса, а скоріше динамічний процес, який можна розвивати і зміцнювати за допомогою різних соціальних, а також психологічних факторів, таких як соціальна підтримка, стратегії подолання, емоційна регуляція, менталізація та інтервенції позитивної психології. Дослідження резильєнтності розвивалися хвилеподібно: від фокусу на ризиках, а також захисних факторах, аж до акценту на позитивній психології, посттравматичному зростанні та динамічному процесі життєстійкості. Сучасні дослідження резильєнтності підкреслюють необхідність багатовимірного та контекстуального підходу, який враховує індивідуальні, соціальні та культурні чинники і визнає складну та динамічну природу резильєнтності.

Життєстійкість (резильєнтність) має критично важливе значення для людей, особливо під час війни, які часто стикаються з непередбачуваними і важкими ситуаціями, що можуть спричинити психологічний дистрес і погіршити їхню ефективність. Резильєнтність допомагає людям підтримувати їхню психологічну готовність справлятися зі стресами, особливо студентам під час навчання, а також

ефективно виконувати поставлені перед ними завдання. Із психодинамічної теорії випливає, що резильєнтність можна розглядати як здатність протистояти труднощам, а також відновлюватися після складних життєвих викликів завдяки використанню ресурсів его, таких як менталізація, регуляція емоцій і захисні механізми. Розвиваючи дані ресурси, люди можуть краще орієнтуватися в ситуаціях стресу і зберігати стабільне відчуття своєї персони.

Отже, за різними визначеннями сучасні студенти — це молодь віком 18–25 років, і цей вік визначається як пізня юність або рання зрілість. У психологічному аспекті пізня юність характеризується вирішуванням питання завершального самовизначення й інтеґрації у спільноту дорослих людей. Людина студентського віку готова до значних фізичних і розумових навантажень, маючи індивідуальні характеристики, які необхідно враховувати в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу:

– психологічні;

– соціальні;

– біологічні.

Необхідна умова успішної діяльності студента — опанування нових для нього особливостей навчання у виші, а головним складником цього процесу є *адаптація*.

Соціальну адаптацію студентів у виші поділяють на:

– *професійну* (пристосування до характеру, змісту, умов і організації навчального процесу, вироблення навичок самостійності в навчальній і наукові роботі);

– *соціально-психологічну* (пристосування індивіда до групи, взаємовідносини з нею, індивідуальний стиль поведінки).

На долю сучасних студентів випали багато викликів і випробувань: становлення держави, пандемія Covid, війна. Ми з'ясували, що на формування характеру та певних поведінкових патернів впливають стресові фактори, серед яких є і травмуючі, такі як переживання смерті рідних та близьких.

Ми дослідили поняття «смерть» як незворотне припинення функціональних процесів, що підтримують життя, який характеризується остаточним розривом узгодженості процесів життєдіяльності (харчування, дихання тощо) даного організму.

Ще з часів античної філософії людство цікавило це містичне на той час явище, а вже кінець XIX і особливо XX століття внесли в питання смерті корінні зміни. Смерть перестала нести на собі відбиток містики, але таємниця її збереглася. Смерть, будучи закономірним

завершенням життя, стала таким же предметом наукових досліджень, як і саме життя. засновник дослідної патології, знаменитий француз Клод Бернар, стояв біля витоків танатології, науки про смерть. Альфред Нобель, Іван Павлов теж займалися вивченням танатології. Кюблер-Росс виділила п'ять фаз пристосування до думок про смерть:

1. «Заперечення».
2. «Протест».
3. «Торг».
4. Депресія.
5. Прийняття смерті.

А. Петерсон (1977) виділяє чотири види смерті: соціальна, психологічна, мозкова, фізіологічна.

Висновки. Проаналізувавши основні наукові психологічні підходи до визначення сутності поняття резильєнтності, здійснивши теоретичний аналіз останніх наукових досліджень, присвячених вивченню психологічних чинників розвитку резильєнтності особистості та поняття смерті як фактора стійкості, охарактеризувавши закономірності психічного розвитку особистості студентського віку, ми припустили, що є певні психологічні механізми, що сприяють підвищенню стійкості через усвідомлене світосприйняття та явища смерті зокрема.

Після того, як людина пройде всі фази горювання і прийняття, наступає етап посттравматичного зростання, проте не у всіх. І задача що саме впливає на стійке формування резильєнтності і є наступним етапом нашого дослідження, де ми використаємо такий діагностичний інструментарій:

– тест життєстійкості С. Мадді (адаптація Д. Леонтьєва, О. Рассказової, 2006), розроблений у рамках вивчення факторів, що сприяють успішному подоланню стресорів та зниження внутрішньої напруги;

– методика «Шкала резилієнсу Коннора-Девідсона»;

– опитувальник посттравматичних когніцій (Posttraumatic Cognitions Inventory, PCTI) створений E.B. Foa, A. Ehlers, D.M. Clark, D.F. Tolin, S.M. Orsillo у 1999 р.

Список використаних джерел

1. Bessel van der Kolk. The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma. New York, 2015. 624 p.

2. Wright M.O., Masten A.S., Narayan A.J. Resilience processes in development: Four waves of research on positive adaptation in the context of adversity. In S. Goldstein & R.B. Brooks (Eds.), Handbook of resilience in children (p. 15–37).

Springer Science + Business Media. 2013. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3661-4_2 (дата звернення: 04.04.2025).

3. Аристотель. Метафізика : монографія / пер. з англ. О. Юдін. Харків : Фоліо, 2020. 300 с.

4. Вітенко І., Спіріна І. Загальна та медична психологія (практикум) : навч. посібник. Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2002. 175 с.

5. Голідей Р., Генсільман С. Стоїцизм на кожен день. 366 роздумів про мудрість, стійкість і мистецтво жити / пер. з англ. А. Ящук. Київ : Наш Формат, 2022. 464 с.

6. Подоляк Л., Юрченко В. Психологія вищої школи: навч. посібник для магістрантів і аспірантів. Київ : ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.

7. Турецька Х., Кунікевич Б. Україномовна адаптація опитувальника менталізації на неклінічній вибірці. *Габітус*. 2020. № 17. С. 131–136. DOI: https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.17.23 (дата звернення 04.04.2025).

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЖИТТЄВИХ ПЛАНІВ ОСОБИСТОСТІ

Расцвєтова Н.Я.
1 курс, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Базиленко А.К., к.психол.н., доцент,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Реалізація життєвих планів є ключовим процесом у житті кожної людини, оскільки вона визначає рівень самореалізації, соціальну успішність, емоційне благополуччя та загальну задоволеність життям. У сучасному світі, що постійно змінюється, здатність особистості ефективно планувати своє майбутнє, адаптуватися до нових обставин і досягати поставлених цілей набуває особливого значення. Однак цей процес не є простим і залежить від багатьох психологічних чинників, які впливають на здатність людини перетворювати свої наміри у конкретні дії.

Життєві плани формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Внутрішні чинники включають риси характеру, рівень самооцінки, мотивацію, когнітивний стиль, рівень тривожності, емоційний інтелект, а також: особистісні цінності та переконання — ті принципи, які людина вважає важливими і на яких будує свої рішення та поведінку; саморегуляцію та здатність до самоконтролю — вміння управляти своїми емоціями, імпульсами та поведінкою в різних ситуаціях; рівень самосвідомості — розуміння своїх почуттів, думок, мотивів та реакцій; внутрішню мотивацію — прагнення досягати

цілей, що мають особисту цінність, а не зумовлені зовнішніми стимулами; стратегію подолання труднощів (копінг-стратегії) — індивідуальні способи реагування на стрес, кризи або виклики; гнучкість мислення — здатність адаптуватися до нових обставин, відкритість до змін та нових ідей; рівень оптимізму та віра в себе — загальна настанова на позитивний результат і переконання у власних можливостях; рефлексивність — здатність аналізувати власний досвід, робити висновки та використовувати їх для особистісного зростання.

Усі ці внутрішні чинники впливають на поведінку людини, її емоційні реакції, здатність до самореалізації та досягнення життєвих цілей. Зовнішні чинники впливають на особистість через соціальні та культурні фактори, що оточують людину. Вони можуть змінюватися залежно від обставин, але мають потужний вплив на поведінку, цінності та розвиток.

Родина є основним джерелом формування першочергових переконань і звичок. Вона впливає на формування самооцінки, емоційного інтелекту, ставлення до грошей, праці, успіху та невдач.

Культурний контекст визначає багато аспектів поведінки, моральних переконань, уявлень про успіх, сімейні ролі і соціальні обов'язки. Культура формує цінності, які можуть бути різними в різних регіонах чи громадах. Друзі, колеги, соціальні групи, з якими людина взаємодіє, можуть мати великий вплив на розвиток особистості.

Підтримка від оточення (родини, друзів, колег, менторів) є критично важливою для емоційного благополуччя. Доступ до ресурсів підтримки (психологічної, емоційної, фінансової) може істотно вплинути на здатність людини долати труднощі.

Матеріальні умови життя і доступ до економічних ресурсів визначають можливості людини в різних сферах: освіті, професійному розвитку, соціальній мобільності. Зміни в економічній ситуації (кризи, зростання або спад економіки) можуть значно впливати на рівень стресу, тривожність і навіть здоров'я.

Відкрите чи обмежене суспільство створює можливості для особистісного та професійного розвитку. Інституційні фактори, такі як доступність освіти, рівень розвитку кар'єрних можливостей, свобода вираження думок, рівність прав і можливості реалізувати свій потенціал, суттєво впливають на життя індивідів. Відповідно, суспільна структура може сприяти або обмежувати особистісний ріст та розвиток.

Ці зовнішні чинники взаємодіють з внутрішніми і часто визначають, як людина сприймає світ, як вона формує свої переконання

і як долає життєві труднощі. Вони можуть підтримувати або обмежувати розвиток внутрішніх потенціалів, таких як впевненість, мотивація чи самосвідомість.

Також важливу роль відіграє ранній життєвий досвід, адже ще в дитинстві людина починає усвідомлювати свої прагнення, формувати уявлення про майбутнє, оцінювати власні можливості та розвивати віру у себе.

На здатність реалізовувати життєві плани впливає низка психологічних чинників. Висока самооцінка та впевненість у власних силах дозволяють людині сміливо брати на себе відповідальність за своє життя, приймати рішення, долати труднощі та не зупинятися перед викликами. Важливе значення має рівень мотивації: якщо людина має сильне внутрішнє бажання досягти певної мети, вона буде готова докладати зусиль, витрачати час і ресурси на її реалізацію. Особливу роль у цьому процесі відіграє емоційний інтелект, тобто здатність розуміти власні емоції, керувати ними, а також ефективно взаємодіяти з іншими людьми.

Гнучкість мислення та адаптивність є ще одним важливим чинником, оскільки життєві обставини можуть змінюватися, а людина повинна вміти переглядати свої плани, коригувати стратегію, шукати альтернативні шляхи досягнення своїх цілей. Висока стресостійкість і здатність до саморегуляції допомагають зберігати емоційну рівновагу, не піддаватися паніці та зневірі у складних ситуаціях. Навички самоаналізу та рефлексії дозволяють оцінювати свої дії, вчитися на власному досвіді, уникати повторення помилок і формувати ефективні стратегії досягнення бажаного результату.

Соціальна підтримка також є важливим фактором, оскільки людина, яка отримує підтримку від родини, друзів чи наставників, має більше ресурсів для подолання труднощів. Сприятливе оточення може забезпечити не лише емоційне підкріплення, а й допомогу у вигляді знань, досвіду, корисних контактів та нових можливостей.

Однак існують і психологічні бар'єри, які можуть перешкоджати реалізації життєвих планів. Одним із найпоширеніших є страх невдачі, який може паралізувати людину, змушувати її уникати активних дій або постійно відкладати важливі рішення. Синдром самозванця змушує навіть успішних людей сумніватися у своїх досягненнях, що негативно впливає на їхню впевненість у собі. Перфекціонізм може призводити до прокрастинації, коли людина боїться розпочати або завершити справу через побоювання, що результат не буде ідеальним. Негативні переконання та обмежувальні установки, такі

як «Я не гідний успіху» або «Я не зможу цього зробити», можуть значно обмежити потенціал особистості, створюючи внутрішні психологічні блоки.

Прокрастинація та відсутність самодисципліни також можуть заважати реалізації життєвих планів, адже навіть найчіткіше сформульовані цілі залишаться лише ідеями, якщо людина не навчиться систематично працювати над ними. Неможливість правильно розподіляти свій час, пріоритети та ресурси може призвести до постійного відчуття незавершеності, хаосу та незадоволеності власним життям.

Аналізуючи всі ці чинники, ми можемо зробити висновок, що успішна реалізація життєвих планів вимагає поєднання особистісних якостей, емоційної зрілості, ефективного планування та підтримки з боку соціального оточення. Важливо усвідомлювати, що життєві цілі не завжди залишаються незмінними: вони можуть трансформуватися під впливом життєвого досвіду, нових пріоритетів і змін у навколишньому середовищі [1].

Ключову роль у реалізації планів відіграє розвиток гнучкості мислення, здатності адаптуватися до змін і зберігати внутрішню мотивацію навіть у складних обставинах [2]. Також суттєве значення має наявність підтримуючого середовища, яке сприяє особистісному зростанню і допомагає долати труднощі [3].

Емоційна компетентність, зокрема навички саморефлексії та управління емоціями, допомагає людині залишатися стійкою перед викликами і зберігати позитивний настрій [4]. Таким чином, інтеграція внутрішніх ресурсів особистості із зовнішніми можливостями створює міцну основу для досягнення поставлених цілей і самореалізації.

Список використаних джерел

1. Васильєва О.В. Психологія життєвого самовизначення особистості. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020.

2. Слободяник О.О. Емоційний інтелект у професійному розвитку особистості. *Психологічний журнал*. 2021. № 7 (2). С. 34–41.

3. Долішній М.І., Романенко О.М. Соціальні чинники розвитку особистості в сучасних умовах. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2022.

4. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-методологічні засади. Київ : Либідь, 2018.

ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Рачинський В.П.
3 курс, група ср-22мк-1, спеціальність «Соціальна робота»,
Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Султанова Н.В., д.п.н,
Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».

На сучасному етапі поняття «посттравматичний стресовий розлад», яке використовували в більшості випадків, які стосувались подолання наслідків природних, екологічних, техногенних катастроф в мирний час, трансформувалось в поняття «посттравматичний стресовий розлад» як наслідок військових дій в Україні.

С початком війни в житті кожного українця відбулись певні корективи та зміни. Воєнний стан істотно змінив психологічний стан українців: знаходження в постійній небезпеці, втрати, стреси, що спричиняють хвилювання, високий рівень тривоги, почуття безпомічності, депресії, страхи, неспокій, втома тощо. Всі ці негативні чинники та емоційні навантаження під час війни виснажують людей і більшість з них не здатна справлятися зі своїми психоемоційними і соціальними проблемами, що сприяє виникненню посттравматичного стресового розладу в великої кількості людей різного віку. Психологічні травма, які отримують люди, що постраждали під час війни має довгостроковий характер і потребує вивчення, аналізу, опрацювання та пошуків ефективних шляхів вирішення та допомоги. Слід зазначити, що емоційний вплив наслідків війни на людей додає ще і інші додатковими соціальні проблеми.

Показники виникнення ПТСР у людей в умовах військового часу виросли на 92%, у порівнянні із загальними даними про поширеність ПТСР після важкого стресу в мирний час (0,5–1,2%), а найбільш високі показники ПТСР є у тих категорій людей, які пережили окупацію і у військових ЗСУ.

Проблеми роботи з людьми різних вікових категорій з пост травматичним синдромом, їх підтримка та підготовка до інтеграції в соціум досліджували науковці: О. Безпалько, Л. Виготський, А. Іваненко, І. Іванова, А. Капська, О. Карпенко, Н. Коляда, Г. Лактіонова, Н. Левченко, Т. Семигіна, І. Татьянчикова, Е. Ярська-Смирнова та ін. Робота психологів, соціальних працівників та волонтерів має

фокусуватися на заохоченні та мотивуванні людини до зміненого війною соціального середовища через активну життєву позицію.

Аналізуючи існуючи дослідження та досвід соціально-психологічної підтримки людей з ПТРС, Human Rights Watch в Камеруні, Центральній Африканській Республіці, Ізраїлі, В'єтнамі, Сирії та Південному Судані, можна зробити висновок, що люди різних вікових категорій стикаються з великою кількістю труднощів, намагаючись уникнути небезпеки під час збройних конфліктів та нападів [1].

У 1952 році було розроблено класифікацію DSM, до якої увійшла категорія «Узагальнені стресові реакції». У 1968 році вищезгадана категорія отримала назву «Реакція адаптації», а в DSM — III було вперше введено поняття «ПТСР», де цей синдром було відмежовано від категорії гострої реакції на стрес [2]. Істотний вплив уточнення та визначення критеріїв ПТСР мала теорія Марді Горовіца, де було описано психічні реакції людей на екстремальні ситуації [3]. М. Хоровіц також розробив і діагностичні критерії для ПТСР, що були прийняті за основу при складанні Американської класифікації хвороб та вводить у вживання поняття «посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)».

Відповідно до Міжнародного класифікатора хвороб — основного діагностичного стандарту в європейських країнах, визначається, що травмуючи події, які виходять за межі звичайного людського досвіду, впливають на розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Таким чином, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) являє собою комплекс психофізіологічних реакцій людини на фізичну або психологічну травму, а травма визначається як переживання, потрясіння, яка у більшості людей викликає страх, жах, відчуття безпорадності [4].

У людей, які не можуть пережити критичну, драматичну ситуацію, адекватно осмислити події та переробити ці події під свою особистісну структуру переживання критичної ситуації, виникає посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). ПТСР визначається як критична ситуація для людини, що пов'язана з неможливістю знайти контроль над емоційними реакціями і знайти після того, що відбувається, місце в подальших перспективах свого життя. Тому ПТСР характеризується виникненням у людини переживань пов'язаних з неможливістю впоратись з цією ситуацією самостійно, з тим, що ці ситуації носить непередбачуваний характер, особистісно значущі, мають певний дефіцит підтримки та невизначеність щодо закінчення цих стресових подій та ситуацій [5].

Вирішення цієї проблеми потребує кваліфікованої професійної соціально-психологічної підтримки і допомоги: проведення консультування фахівцями; отримання певних знань та навичок про те, як підтримати і зберегти власне психічне і фізичне здоров'я; як актуалізувати особистісні ресурси, спрямовані не тільки на адаптацію людей різного віку до умов реальності, а ще й на особистісний розвиток, продуктивну життєдіяльність в різних сферах життя; опанування навичками самозахисту; набуття активної життєвої позиції; збереження своєї національної ідентичності; зростання на шляху до психологічного і соціального благополуччя кожного і зокрема сталого розвитку українського суспільства загалом.

Слід зазначити, що сьогодні, на жаль, кількість людей з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) та інвалідністю в наслідок війни, дуже сильно збільшується. Тому соціально-психологічна підтримка людей різного віку у військовий та після воєнний час є актуальним питанням, яке потребує вирішення, вивчення існуючого світового досвіду та досліджень науковців, психологів, соціальних працівників, спеціалістів у галузі психічного здоров'я [6].

С початком бойових дій 2022 року кількість консультацій з фахівцями психологами різко виросло в усьому світі. Слід зазначити, що в Україні негативний, руйнівний вплив на психічне здоров'я спричиняє війна і всі негативні наслідки, що пов'язані з нею, а саме: матеріальні втрати, втрата роботи, внутрішня міграція, еміграція, невпевненість в завтрашньому дні та майбутньому. І навіть та людина, яка має стабільний психологічний стан, з часом стає пригніченою хаосом війни.

Соціально-психологічна підтримка — це сприяння в подоланні наслідків збройного конфлікту на Сході України та травматичних подій, поверненні до мирного життя; турбота та відновлення гармонійних стосунків [7]. Соціально-психологічна реабілітація як система заходів з медицини, соціальної та психологічної підтримки має бути пріоритетом для всіх вікових категорій людей та людей з інвалідністю під час та після збройного конфлікту. Соціально-психологічна підтримка та реабілітація надають людям інструменти та ресурси, які є вкрай необхідними для стабілізації та управління своїм психічним здоров'ям. А психологічна підтримка може допомогти людям почати жити повноцінним і продуктивним життям у подальшому. Також, окрім психологічної підтримки, дуже важливо отримувати й фізичну реабілітацію та інші форми підтримки, а саме: доступ до всіх ланок освіти та можливості працевлаштування.

Проведений теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічної підтримки людей під час війни в Україні з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), дозволяє стверджувати, що соціально-психологічна підтримка — це допомога, яка спрямована на задоволення потреб, інтересів людей різного віку: як дітей так і дорослих людей, на їх інтеграцію в суспільне життя та покращення якості їхнього життя загалом. Соціально-психологічна підтримка може і повинна бути спрямована на допомогу та мотивацію людей, підвищення їхньої самооцінки, збільшенню незалежності і сприяти полегшенню пристосування до фізичних, емоційних, психічних змін, через які ці різновікові категорії людей проходять під час воєнного стану в Україні.

Список використаних джерел

1. Туриніна О.Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім» Персонал», 2017. 160 с.

2. Ben-Ezra, 2002; Stkpiec, 2006.

3. Shay, 2002; Terence, 2010.

4. Міжнародний класифікатор хвороб. URL: https://moz.gov.ua/uploads/1/52 62-dn_20180523_981_dod_1.pdf.

5. Комплексний ПТСР: діагностика та лікування. URL: https://www.darnit sa.ua/ptsr/shcho-take-kptsr-diagnostika-ta-likuvannya/

6. Психологічна підтримка. URL: https://yarmiz.org.ua/ua/psychological-aid/.

7. Технології психотерапевтичної допомоги постраждалим у подоланні проявів посттравматичного стресового розладу : монографія / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос [та ін.]; за ред. З.Г. Кісарчук. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 178 с.

ВІЛЬНИЙ ДОСТУП ДО ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Ренькас Ю.Б.
3 курс, група СР-22-1-zh, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Бородіна О.С., к.пед.н., доцент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Інклюзивність в освіті є важливою складовою розвитку демократичного та справедливого суспільства. В Україні останнім часом активно обговорюється питання доступу осіб з інвалідністю до здобуття

вищої освіти. Однак, незважаючи на позитивні зміни в законодавстві та розвиток інклюзивної освіти, проблема вільного доступу до вищої освіти для людей з інвалідністю все ще залишається актуальною.

Законодавчо питання доступу осіб з інвалідністю до освіти в Україні підтримується і закріплюється на рівні Конституції України [1], де зазначено, що всі громадяни мають право на рівний доступ до освіти, без дискримінації за фізичними чи іншими ознаками. Окремо варто зазначити Закон України «Про освіту» [2], який передбачає можливості для здобуття освіти особами з інвалідністю, зокрема через розвиток інклюзивної освіти. Водночас, цей процес потребує не лише нормативно-правових змін, але й значних практичних зусиль.

Інклюзивна освіта, що передбачає спільне навчання осіб з інвалідністю та без інвалідності, набуває все більшого поширення в загальноосвітніх школах, але вищі навчальні заклади в Україні ще не повністю адаптовані для надання рівних можливостей для всіх. На жаль, не всі університети можуть похвалитися створенням умов для навчання студентів з інвалідністю. Відсутність доступних приміщень, неспроможність забезпечити спеціальні технічні засоби для навчання, недостатнє оснащення аудиторій для людей з порушеннями слуху чи зору — ці проблеми значно ускладнюють процес здобуття вищої освіти для багатьох людей з інвалідністю.

Ще однією серйозною перепоною є соціальна стигматизація та упередження, з якими стикаються студенти з інвалідністю. Незважаючи на законодавчу базу, яка гарантує рівні права, люди з інвалідністю часто стикаються з бар'єрами не лише фізичного, а й психологічного характеру. Це стосується як ставлення викладачів, так і одногрупників. Недостатня обізнаність про проблеми осіб з інвалідністю в навчальних закладах, а також відсутність досвіду у викладачів роботи з такими студентами, часто призводять до того, що ці студенти не отримують належної підтримки.

З іншого боку, в Україні є позитивні приклади університетів, які активно працюють над впровадженням інклюзивної освіти. Це включає адаптацію навчальних програм, надання спеціалізованих консультацій, використання технічних засобів для підтримки студентів з інвалідністю та створення комфортних умов для їхнього навчання. Наприклад, деякі заклади вищої освіти вже впровадили онлайн-курси з адаптованими форматами подання матеріалу, застосовують програмне забезпечення для студентів з порушенням зору, а також забезпечують доступ до навчальних приміщень через пандуси, ліфти та тактильні покажчики.

Особливо варто відзначити роботу окремих вишів, які мають спеціальні відділи або центри підтримки студентів з інвалідністю. Такі підрозділи не лише надають консультативну допомогу, а й супроводжують студентів протягом усього навчання — від вступу до захисту дипломної роботи. У деяких університетах розробляються індивідуальні освітні траєкторії, які враховують потреби та можливості кожного студента, забезпечуючи максимально комфортні умови для засвоєння знань.

Крім того, такі заклади освіти виступають ініціаторами соціальних проєктів, спрямованих на формування толерантного середовища серед студентства, викладачів та адміністрації. Проведення тренінгів, семінарів, зустрічей із громадськими організаціями дозволяє формувати культуру інклюзії в академічному середовищі. Таким чином, університети, які розвивають інклюзивні підходи, не лише відкривають двері до освіти для осіб з інвалідністю, а й активно сприяють їхній соціалізації, професійному зростанню та повноцінній участі в житті суспільства.

Незважаючи на позитивні зміни, система вищої освіти в Україні все ще далека від ідеалу в плані доступності для осіб з інвалідністю. У багатьох університетах фізичне середовище залишається недоступним — відсутні пандуси, ліфти або адаптовані санітарні приміщення, що унеможливлює повноцінну участь студентів з порушеннями опорно-рухового апарату в навчальному процесі. Для того, щоб забезпечити реальний вільний доступ до вищої освіти, необхідні не лише зміни в законодавстві, а й значні інвестиції в інфраструктуру навчальних закладів, навчання викладачів і створення підтримуючого середовища для студентів з інвалідністю. Важливо також запроваджувати системні механізми моніторингу доступності та ефективності інклюзивної освіти.

Таким чином, хоча в Україні і робляться певні кроки на шляху до забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю в здобутті вищої освіти, для досягнення реального вільного доступу необхідно вирішити низку проблем. Це стосується не лише фізичної доступності, а й зміни соціальних стереотипів, навчання викладачів та створення національної стратегії щодо розвитку інклюзивної освіти на всіх рівнях. Тільки таким чином ми можемо забезпечити справедливу можливість для всіх громадян здобувати освіту та реалізовувати свій потенціал, незалежно від фізичних або інших обмежень.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n 4331 (дата звернення: 07.04.2025 р.).

2. Про освіту : Закон України поточна редакція від 15.11.2024 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 07.04.2025 р.).

БАР'ЄРИ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ: СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Романський Р.В.
1 курс, магістратура, група СР-24-1м-ist,
спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко Г.В., д.пед.н., професорка, директорка,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».

У сучасному українському суспільстві, яке перебуває на шляху демократичного розвитку, особливого значення набуває формування інклюзивного соціального середовища. Попри законодавчі зміни, впровадження інклюзивної освіти та розширення прав осіб з інвалідністю, на рівні масової свідомості досі існують глибоко вкорінені стереотипи та упередження, які перешкоджають повноцінній інтеграції людей з інвалідністю у всі сфери суспільного життя.

Ці стереотипи можуть проявлятися у формі жалості, знецінення можливостей, надмірної опіки або, навпаки, — ігнорування та соціального виключення. Такі уявлення створюють психологічні бар'єри, які іноді є набагато серйознішими, ніж фізичні перешкоди. Особливо небезпечною є їхня латентність — багато стереотипів побутують у вигляді «загальноприйнятих істин» і не викликають критичного переосмислення.

Дослідження цієї проблеми є важливим кроком до переосмислення суспільних цінностей, розвитку соціальної відповідальності, формування культури рівності та гідності. Подолання бар'єрів у свідомості — це передумова для створення справді інклюзивного, гуманного і справедливого суспільства, в якому кожна людина, незалежно від своїх фізичних чи психічних особливостей, матиме рівні права, можливості й повагу.

Стереотип — це спрощене, узагальнене уявлення про певну групу людей, яке ґрунтується не на реальних знаннях чи особистому досвіді, а на упередженнях, соціальних установках або культурних шаблонах. Стереотипи можуть здаватися правдоподібними, але насправді вони рідко відповідають дійсності.

На відміну від факту, який є об'єктивним і підтвердженим, стереотип є суб'єктивним і часто викривленим. Наприклад, факт: «Люди з інвалідністю мають право на працю згідно із законодавством». Стереотип: «Люди з інвалідністю не можуть працювати». Перший ґрунтується на реальності, другий — на упередженні.

У суспільній свідомості щодо людей з інвалідністю досі поширені типові стереотипи:

«Люди з інвалідністю не можуть працювати» — це помилкове уявлення ігнорує той факт, що багато людей з різними формами інвалідності мають високий рівень професіоналізму, успішно працюють у бізнесі, державних структурах, ІТ, освіті тощо.

«Потребують тільки допомоги і опіки» — такий підхід позбавляє людину суб'єктності, зводячи її до об'єкта піклування. Насправді, більшість людей з інвалідністю прагнуть не жалості, а рівного доступу, самостійності й можливості бути корисними.

«Інвалідність = страждання» — це емоційно забарвлений стереотип, який спрощує сприйняття. Людина з інвалідністю може жити повноцінно, щасливо, мати родину, хобі, цілі й мрії — так само, як і будь-хто інший.

Коріння таких стереотипів — у декількох джерелах (рис. 1).

Стереотипи щодо людей з інвалідністю проявляються не лише у словах чи думках, а й у поведінці, рішеннях і системних підходах. Вони закріплюються в повсякденному житті та впливають на якість життя людей з інвалідністю.

1. *У сфері освіти*. Дітей з інвалідністю іноді вважають «тими, хто не зможе навчатися», і через це їм відмовляють у доступі до якісної освіти або не забезпечують належної підтримки. Вчителі, керуючись упередженими уявленнями, занижують очікування від таких учнів.

2. *На ринку праці*. Роботодавці часто не готові брати на роботу людей з інвалідністю, вважаючи їх менш продуктивними або такими, хто потребує надмірної уваги. У реальності ж ці працівники можуть бути відповідальними, мотивованими та висококваліфікованими.

3. У побуті та громадських місцях. Погляди співчуття, надмірна опіка або, навпаки, ігнорування — це поширені реакції. Людина з ін-

валідністю може відчувати себе ізольованою лише тому, що люди навколо не знають, як взаємодіяти з нею природно та без бар'єрів.

4. *У мові*. Фрази на кшталт «прикований до візка», «страждає на ДЦП», «люди з особливими потребами» — часто вживаються без злого наміру, але вони формують сприйняття людини через призму її діагнозу, а не особистості. Натомість коректна мова — «людина з інвалідністю», «використовує візок» — ставить людину, а не її стан, на перше місце.

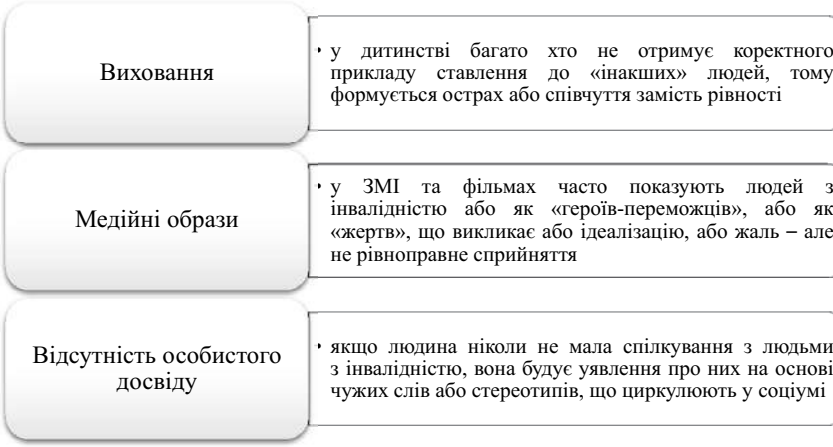

Рис. 1. Джерела походження стереотипів про людей з інвалідністю

5. *У медіа та рекламі*. Люди з інвалідністю рідко представлені як звичайні герої сюжетів. Їх або ідеалізують, або показують як об'єкт жалості, підкреслюючи «подолання» інвалідності, замість того щоб демонструвати повсякденне, повноцінне життя.

6. *У законотворчості та адміністративних рішеннях*. Розробники рішень часто не залучають людей з інвалідністю до обговорення, через що сервіси, інфраструктура або програми не відповідають реальним потребам цієї частини суспільства.

Усі ці прояви — не просто прикрі випадковості. Вони є наслідком системних упереджень, які необхідно подолати через просвіту, контакт, співпрацю та коректне висвітлення теми у суспільному просторі.

Зміна суспільної свідомості щодо людей з інвалідністю є необхідною умовою для побудови рівноправного, інклюзивного суспільства. Упереджені уявлення й стереотипи не лише обмежують можливості самих людей з інвалідністю, але й збіднюють суспільство

в цілому, позбавляючи його цінного потенціалу, досвіду та різноманіття. Формування толерантного ставлення дозволяє не просто допомагати, а створювати умови для повноцінної участі кожної людини в соціальному, культурному та професійному житті.

Подолання бар'єрів у суспільній свідомості щодо інвалідності — це не лише питання справедливості, а й крок до зрілості суспільства. Лише через активне переосмислення стереотипів, освіту, живу взаємодію та зміну мови ми можемо збудувати таке середовище, де кожна людина відчуватиме себе прийнятою, потрібною й гідною. Інклюзія починається з мислення — отже, саме його маємо змінювати перш за все.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г.В. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 240 с.

2. Давиденко Г.В. Упровадження соціальної інклюзії у закладах вищої освіти: бар'єри та шляхи їх подолання. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля : науковий журнал. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2018. № 2 (16). С. 123–128.

3. Таргоній І.В. Феномен «толерантність» у працях педагогів. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали міжнар. наук. інтернет. конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 29 березня 2019 р.). Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 45. С. 235–236.

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рощина М.М.
магістерка психології, арт-терапевтка, волонтерка,
голова правління ГО «Янгол на долоні».

Сьогодні війна кидає виклик нашому суспільству щодо обороноздатності та національної консолідації, в умовах військових дій, важливу роль відіграє громадянський сектор, представлений волонтерським рухом [7], в цьому контексті актуальним стає питання розгляду психологічних детермінант волонтерської діяльності. Цей аспект досліджували такі вчені: Н.П. Борецька, О.В. Безпалько, Н.А. Вайнілович, О.В. Іщенко, О.Ю. Касперович, У.П. Косова, А.М. Льовочкіна, Т.Л. Лях, А. Омото, О.В. Панькова, А.І. Рудська, М. Снайдер, Т. Шварц та ін.

Волонтерська діяльність, відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» — це добровільна, соціально спрямована,

неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [6]. У той час як в психологічному контексті волонтерська діяльність — є своєрідним способом взаємопідтримки і піклування, допомоги членам громади, взаємодією для спільного напрацювання способів вирішення проблем [3].

Як українські так і зарубіжні дослідники за характерними особливостями визначають волонтерську діяльність як: добровільний соціально орієнтований вид діяльності, що носить суспільно-корисний характер, ставить за мету змінити навколишній світ. Така діяльність неприбуткова, має немонетарну мотивацію і її результатом є благо. Волонтерська діяльність відрізняється від інших видів діяльності тим, що не висуває високих вимог до професійної підготовки чи наявності досвіду, однак, вимагає особливих особистісних якостей: психолого-педагогічну компетентність; відповідальність і самодисципліну; глибоку зацікавленість у вирішенні проблем тих, хто потребує допомоги; такі цінності як: гуманність, справедливість, конфіденційність, безкорисливість і чесність; диференційоване застосування навичок спілкування; наявність рис особистості, що викликають довіру людей [3]. Розкриваючи зміст чинників, що впливають на волонтерську діяльність, треба зазначити такі компоненти: ресурсний, смисловий, зовнішній. Також розрізняють мотиви діяльності у кризовий та мирний час. Так, у ситуації кризи провідним мотивом буде збереження безпеки своєї сім'ї і свого суспільства як середовища життя.

До категорії психологічних детермінант волонтерства належать:

– особистісні детермінанти (індивідуально-психологічні властивості: інтернальність і соціальна екстраверсія, впевненість, емпатія, рефлексія, альтруїстична і творча спрямованість; ціннісно-смислова і нормативна системи, емоційні особливості (зокрема, емоційна гнучкість), схильність до даного виду діяльності, спрямованість особистості, самооцінка, соціальна компетентність);

– комунікативно-діяльнісні (успішність діяльності, зміст і процес, а також керівництво волонтерською діяльністю);

– соціально-психологічні (система підкріплення, вплив суспільної уваги, суспільне визнання, зміст і стратегічне планування діяльності, соціально-психологічний клімат волонтерської організації) [2].

Важливо підкреслити, що серед чинників, які найбільше спонукають людей долучатися до волонтерства з початку Революції гідності в Україні і нині, визначне місце займає віра у свої можливості здійснити доленосні зміни в країні, на другому місці духовне

пробудження нації, солідарність, довіра громадян до волонтерів, готовність їх підтримувати [5]. Позитивними аспектами є зміцнення віри у власні сили, солідарність і готовність прийти на допомогу. Отже, волонтерська діяльність у надзвичайно складний період об'єднала суспільство, дала можливість створити дієву структуру груп людей та організацій, що готові взяти на себе вирішення найбільш глобальних та нагальних проблем, також активна громадянська позиція, шляхетність, жертовність та відданість справі є тими рисами, які характеризують українського волонтера [4].

Примітка: попередню редакцію тез у збірнику матеріалів XX Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених «Молодь: освіта, наука, духовність» від 24–26 квітня 2023 року вважати недійсною, через наявність технічних помилок у вигляді застарілого та неповного зазначення використаних джерел та цитування.

Список використаних джерел

1. Борецька Н.П., Крапівіна Г.О. Інформаційні механізми волонтерства. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2012. № 1 (3). С. 76–83.

2. Круцюк О.В. Індивідуально-психологічні та мотиваційні особливості особистості як чинники діяльності волонтера. 2019. URL: https:// scc.knu.ua/ upload/iblock/008/dis_Krutsiuk%20O.%20V.pdf.

3. Лях Т.Л. Методика організації волонтерських груп : навч. посібник. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 149 с.

4. Міхєєва О. Актуальність волонтерської діяльності у період війни. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053052.

5. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Ресурсний потенціал волонтерського руху українського суспільства: дослідницька розвідка. *Український соціум*. 2016. № 1 (56). С. 65–74.

6. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42. Ст. 435. URL: http://zakon2.rada. gov.ua/laws/show/3236-17 (дата звернення: 09.03.2023).

7. Щотова Ю., Івженко І. Волонтерські практики в умовах воєнних дій. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0053052.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї, ЯКА ОПИНИЛАСЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Рябіщук В.А.
4 курс, група ЗСР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко В.В., д.політ.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3921-5098

Сім'я в історії людської цивілізації була і досі залишається первинною і основною соціальною спільністю, утворенням, до складу якого входять особи, котрі проживають спільно, мають спільний побут, взаємні права та обов'язки. Життєздатність сім'ї визначається ефективністю виконання нею сукупності соціально-психологічних функцій — репродуктивної, господарської, економічної, соціалізаційної та ін. Здорова сім'я не лише виконує означені функції, а й є відкритою до взаємодії соціальною системою, спроможною самостійно розв'язувати різноманітні проблеми із залученням усіх своїх членів. Поряд зі здоровими, благополучними і ефективно функціонуючими сім'ями у суспільстві також є сім'ї, неспроможні розв'язувати типові сімейні проблеми за рахунок власних (психологічних, економічних, соціальних та ін.) ресурсів, і такі сім'ї здебільшого називають неблагополучними або дисфункційними, часто це сім'ї, котрі опинилися в складних життєвих обставинах.

Мета статті — визначити і систематизувати типові соціально-психологічні проблеми сім'ї у складних життєвих обставинах.

Теорія соціальної роботи поділяє сім'ї на соціально благополучні (здорові) та дисфункційні (сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах) [1, с. 138]. Складні життєві обставини — обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно [2].

Складні сімейні обставини можуть бути викликані різноманітними чинниками — як внутрішньосімейними, так і зовнішніми, незалежними від взаємин у сім'ї. Наразі у теорії і практиці вітчизняної соціальної роботи та в чинному законодавстві виокремлюють такі чинники, що створюють складні життєві обставини для сімей і негативно впливають на їхнє соціальне функціонування: «похилий вік;

часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією» [2].

Названі чинники сімейної дисфункційності створюють певні типові проблеми соціально-психологічного характеру, що відбиваються на якості життя сім'ї:

– порушення соціальної адаптації усіх членів сім'ї;

– негативний досвід соціалізації молодших членів сім'ї;

– незадоволеність базових потреб деяких або всіх членів сім'ї;

– послаблення або втрата сім'єю більшості своїх функцій — захисної, рекреаційної, економічної;

– втрата або зниження цінності сім'ї і шлюбу для членів сім'ї;

– втрата взаємної довіри і підтримки між членами сім'ї;

– прояв різних видів насильства (фізичного, психологічного, економічного) у сімейних стосунках;

– стрес і психологічна травматизація членів сім'ї, зокрема дітей, осіб з інвалідністю, людей похилого віку;

– відсутність життєвих планів в умовах економічної нестабільності і політичних ризиків;

– конфлікти і порушення здорової комунікації між членами сім'ї;

– руйнація соціальних контактів сім'ї (соціальна ізоляція) через різного роду залежності когось з її членів або через порушення закону (скоєння злочину) членом сім'ї.

Таким чином, типові соціально-психологічні проблеми сім'ї, яка опинилась у складних життєвих обставинах, можуть бути зумовлені різноманітними факторами, але завжди призводять до порушення нормального розвитку сімейної структури, характеризуються наявністю проблем у спілкуванні між членами сім'ї, відсутністю здорових емоційних контактів, близькості і довіри.

Соціальна робота з такими сім'ями передбачає щонайперше створення умов для розвитку сімейної системи через соціальний

супровід, налагодження соціальних контактів, соціально-психологічне консультування, надання матеріальної та психологічної допомоги й підтримки усім членам сім'ї. Такий підхід відкриє можливості для самостійного пошуку сім'єю способів виходу зі складних обставин, покращення свого становища, акумуляції своїх сімейних ресурсів — матеріальних і нематеріальних — для розв'язання різноманітних проблем, що неминуче виникають на життєвому шляху кожної людини і кожної сім'ї.

Висновки. Сім'я в складних життєвих обставинах потребує особливої уваги в системі соціальної роботи. Спричинити складні обставини життя можуть різноманітні фактори, що тягнуть за собою появу комплексу проблем соціально-психологічного характеру, які сім'я неспроможна розв'язати самостійно. Для відновлення нормального функціонування сім'ї потрібен інтегрований соціальний супровід, що враховуватиме як типові, так і специфічні проблеми і потреби кожної сім'ї, буде орієнтований на розвиток економічної та психологічної стабільності усіх членів родини.

Список використаних джерел

1. Вдовиченко Р.П. Соціальна підтримка сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Наука та освіта в умовах воєнного часу :* матеріали ІІ Міжнародної наук.-практ. конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Дніпро, 18 жовтня 2024 р). Research Europe, 2024. С. 138–140.

2. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII. 2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n414.

ОСОБИСТІСНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ДОРОСЛИХ У СІМ'ЯХ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Рябчук А.Л.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Поджинська О.О.
кандидат психологічних наук, доцент кафедри
психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Сім'я відіграє ключову роль у розвитку дитини, особливо якщо йдеться про виховання дітей з особливими потребами. У такому випадку психологічний мікроклімат у родині значною мірою визначає

рівень соціальної адаптації, емоційного добробуту та когнітивного розвитку дитини. Важливим аспектом формування сприятливого середовища є особистісна саморегуляція дорослих, тобто їхня здатність контролювати власний емоційний стан, долати труднощі та ефективно адаптуватися до змінних життєвих обставин.

Дослідження підтверджують М. Андрєєва, О. Василенко, М. Деркач, М. Чайковський, Н. Семагіна, С. Іванвої, О. Безсонова, що якість взаємодії між батьками та дитиною з особливими потребами безпосередньо впливає на її емоційний і когнітивний розвиток. Здатність дорослих контролювати власні емоції, не піддаватися стресу та ефективно розв'язувати проблеми сприяє створенню гармонійного середовища, в якому дитина почувається захищеною та підтриманою. Відповідно, у таких умовах дитина краще навчається саморегуляції поведінки, що є критично важливим для її подальшої соціалізації. Окрім емоційної стабільності, стратегії виховання також мають велике значення. Позитивне підкріплення, адаптивні методи навчання та терплячий підхід дозволяють дитині більш впевнено взаємодіяти з навколишнім світом. Якщо ж батьки використовують авторитарний або хаотичний стиль виховання, це може спричинити додатковий стрес у дитини, посилюючи її труднощі з адаптацією. Особливу увагу психологи Т. Жук, І. Макаренко, О. Ніжинська, приділяють підтримці батьків, адже виховання дитини з особливими потребами нерідко супроводжується високим рівнем стресу, емоційного вигорання та психологічного виснаження. Соціальна підтримка, психологічне консультування та розвиток навичок стресостійкості є важливими компонентами успішної адаптації родини до особливих обставин [1, с. 126].

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про існування різних стратегій виховання, які застосовують батьки дітей з особливими потребами. Особливо це помітно у сім'ях, де виховуються діти з синдромом Дауна. В таких родинах найчастіше зустрічаються дві основні деструктивні стратегії виховання: гіперопікаюча та авторитарно-відрікаюча. Обидві вони створюють серйозні бар'єри для гармонійного розвитку дитини та негативно впливають на формування її здатності до поведінкової саморегуляції.

Гіперопікаюча стратегія виховання передбачає надмірний контроль з боку батьків, що позбавляє дитину можливості приймати самостійні рішення та формувати незалежність. Такий підхід, хоча й може виглядати як прояв турботи, насправді заважає розвитку соціальних навичок і впевненості в собі. Діти, які зростають у надмірно

захищеному середовищі, часто відчувають труднощі з адаптацією до реального світу та не мають достатньої мотивації до навчання нових навичок. Авторитарно-відрікаюча стратегія виховання характеризується емоційною дистанцією батьків, жорстким контролем без врахування індивідуальних потреб дитини та високими вимогами. Такий підхід може призвести до розвитку тривожності, страху перед помилками та зниження самооцінки у дитини [2, с. 82]. В результаті, її поведінкова саморегуляція формується в умовах постійного стресу, що ускладнює адаптацію до суспільного життя.

На противагу цим деструктивним підходам, конструктивна стратегія виховання, заснована на авторитетному стилі, є найефективнішою у сприянні гармонійному розвитку дітей з особливим потребами. Авторитетний стиль характеризується балансом між встановленням чітких меж і підтримкою самостійності дитини. Батьки, які дотримуються цього підходу, забезпечують емоційну безпеку, водночас сприяючи розвитку незалежності та відповідальності у дитини.

Важливим чинником підтримки особистісної саморегуляції дорослих у сім'ях, які виховують дітей з особливими потребами, є взаємодія з іншими родинами, що мають подібний досвід. Взаємодія створює унікальне середовище взаємної підтримки, обміну інформацією та спільного подолання труднощів. Дослідження підтверджують, що зв'язки між такими сім'ями позитивно впливають на загальне функціонування родини, сприяючи усвідомленню особливостей розвитку дитини, а також зменшенню рівня стресу та емоційного виснаження у батьків. Обмін досвідом допомагає батькам знайти ефективні стратегії виховання, адаптації та соціалізації дітей з особливими потребами. Спілкування з іншими сім'ями дозволяє зрозуміти, що вони не самотні у своїх труднощах, а також отримати практичні поради щодо освітніх програм, медичної підтримки та методів психологічної допомоги.

Професійна психологічна підтримка батьків дітей з особливими потребами, є не менш важливим елементом комплексного підходу до допомоги таким сім'ям, що сприяє не лише покращенню емоційного стану батьків, а й підвищенню їхньої стресостійкості. У цьому контексті значну роль відіграють спеціалізовані центри раннього втручання, що надають батькам необхідні знання, психологічну підтримку та інструменти для створення сприятливого середовища для розвитку дитини. Окрім безпосередньої допомоги у подоланні стресу та емоційного вигорання, психологічна підтримка відіграє ключову роль у зміні стереотипного мислення щодо дітей з особливи-

ми потребами. Соціальні упередження та внутрішні страхи можуть значно ускладнювати процес прийняття особливостей дитини, що негативно позначається як на її розвитку, так і на загальному функціонуванні сім'ї. Професійні психологи допомагають батькам переосмислити своє ставлення, зосередитися на сильних сторонах дитини та адаптувати виховні підходи відповідно до її потреб [3, с. 152].

Таким чином, особистісна саморегуляція дорослих у сім'ях, які виховують дітей з особливими потребами, є багатовимірним процесом, що включає адаптивність, психологічну гнучкість, емоційну стійкість і розвиток конструктивних виховних стратегій. Дослідження свідчать, що якість взаємодії дорослих із дитиною з особливими потребами відіграє вирішальну роль у її розвитку та становленні поведінкової саморегуляції. Ефективна саморегуляція батьків передбачає подолання почуття втрати ідеалізованого образу здорової дитини, переосмислення своєї батьківської ролі, формування авторитетного стилю виховання та встановлення позитивного контакту з дитиною. Важливими ресурсами для підтримки батьківської саморегуляції є взаємодія з іншими сім'ями, що мають схожий досвід, а також отримання професійної психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Подкоритова Л.О. Зміст психологічної роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології : зб. наук. праць.* 2020. Т. 2. № 1. С. 125–129.

2. Царькова О. Концептуалізація системи сімейно-орієнтованого психолого-педагогічного супроводу родини, яка виховує дитину з особливими потребами : монографія. Мелітополь : Мелітоп. держ. пед. ун-т імені Богдана Хмельницького, 2019. 417 с.

3. Криклива М. Проблема психолого-педагогічної допомоги батькам, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. *Психологічні засади розвитку, психодіагностики та корекції особистості в системі неперервної освіти* : наук.-практ. конференція (м. Вінниця, 30 жовтня 2020 р.). С. 150–154.

РОЗВИТОК СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Савицька А.Ю.
соціальний менеджер,
Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг»
Брусилівської селищної ради;
старший викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6421-5017

На сьогодні питання підтримки сім'ї та захисту прав дітей, котрі залишились без батьківської опіки, все ще на часі. У сучасній державній соціальній політиці України головним напрямом є розвиток сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. Як результат, продовжується закриття інституційних закладів або їх перепрофілювання у заклади соціального обслуговування, що виконують функції не лише щодо влаштування дітей у прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу, але й функції з профілактики соціального сирітства.

Особливості розвитку сімейних форм виховання досліджували науковці різних напрямів. Зокрема, Т. Вечерок, О. Вишневський, Ю. Грицакова, Т. Лісовська, Г. Лещук, М. Петрус розкрили особливості сімейного виховання в національній традиції; Т. Журавель, О. Мілаш, Л. Пономаренко, О. Тавлуй, Л. Токарчук, А. Суходольська, І. Ченбай, Л. Харченко, Ю. Харченко, І. Яніцька вивчали розвиток окремих сімейних форм виховання в Україні; О. Сурженко, С. Червонецька, О. Конопельцева — досвід сімейного виховання в зарубіжних країнах.; Г. Бевз, Т. Говорун — відображали в наукових працях психологічні особливості сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, які втратили батьківське піклування Враховуючи збільшення кількості дітей, позбавлених сімейного середовища та особливості децентралізації в країні, актуальним постає дослідження впровадження сімейних форм виховання.

Т. Лісовська [1, с. 4] підкреслює, що сімейне виховання — це непростий, багатоаспектний і безперервний процес цілеспрямованого виховання та розвитку особистості, що відбувається в межах конкретної сім'ї. Цей процес є неповторним для кожної родини та залежить від базових виховних цінностей, національних та історичних традицій країни, а також від загального стану духовно-морального

життя суспільства. Важливу роль у сімейному вихованні відіграє дитинство, адже саме в цей період закладаються основи для гармонійного розвитку дитини, з урахуванням її інтересів та потреб. У цей час формуються ціннісні орієнтири, моральні принципи, розвиваються здібності, вміння та навички дитини Але дуже часто, з різноманітних причин, діти можуть виховуватися без сім'ї.

Історично в Україні доволі довго існувало лише дві сімейні форми влаштування дітей, які втратили батьківське піклування — усиновлення та встановлення опіки або піклування над дитиною:

1. Усиновлення — найкраща форма сімейного влаштування дитини на сьогодні. Адже передбачає прийняття дитини в сім'ю на правах рідної. Ця форма є єдиною, що приводить до втрати дитиною статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.

2. Опіка та піклування — влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають у сімейних або родинних відносинах. Мета полягає у захисті особистих і майнових прав та інтересів таких дітей.

Однак останніми роками в Україні почали активно розвиватися нові соціальні форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, такі як прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу та патронатні сім'ї.

3. Прийомна сім'я — це сім'я або окрема особа, котра не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від 1 до 4 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

4. Дитячий будинок сімейного типу (або велика прийомна сім'я) — це окрема сім'я, створена за бажанням подружжя або окремої особи, котра не перебуває у шлюбі, котрі беруть на виховання та спільне проживання щонайменше 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у такому дитячому будинку не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних дітей.

5. Патронатна сім'я — відносно нова для України форма сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проте, в країнах де ця форма розвинена, практично не існує дитячих будинків. Ця форма є тимчасовою, не більше трьох місяців, а в окремих випадках — не більше шести місяців. Патронатна сім'я — це подібно на тимчасовий прихисток для дитини, де патронатний вихователь доглядає за нею у своїй родині в період, коли

батьки чи сама дитина опинилися у складних життєвих обставинах і не можуть проживати разом.

З огляду на те, що кожна дитина має право зростати в сім'ї, то для розвитку сімейних форм виховання варто популяризувати даний напрямок. До прикладу, проводити рекламні та просвітницькі заходи у громаді для поширення правдивої інформації про сімейні форми виховання дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. На жаль, існує ще багато стереотипів та міфів щодо усиновлення, прийомних дітей, опіки. Усе це у громаді трапляється через незнання правдивих фактів та необхідної інформації. Також слід підвищувати кваліфікацію фахівців з роботи з дітьми та усиновителями. Сучасні діти потребують сучасних підходів до роботи з ними. Тому не варто, щоб з дітьми працювали люди без спеціальної освіти та без індивідуального підходу до дитини. Окремої уваги слід приділити щодо підходів до будь-якої форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Це стосується тих випадків, коли дитину треба якомога швидше влаштувати в родину і на вибір самої форми бракує часу. Особливо необхідно дослухатися до бажань та потреб влаштованих дітей. За купою паперів дуже часто ми забуваємо запитати дитину, чи все у неї гаразд. А треба на це звертати увагу насамперед. Ще одна важлива складова, яку завжди потрібно враховувати при виборі форми влаштування дитини — це стан здоров'я дитини. Першочергово необхідно забезпечити дітям більш природне та здорове середовище для розвитку, де вони можуть отримати індивідуальну увагу, любов та підтримку.

Таким чином, сімейне виховання в Україні відіграє найважливішу роль у становленні особистості дитини, формуючи його світогляд, суспільні цінності та громадську практику. Держава наполегливо підтримує сімейні форми виховання, виокремлюючи їх як пріоритетні у порівнянні з інституційним доглядом, що засвідчено законодавчо та підкріплено Конституцією та Сімейним кодексом України.

Список використаних джерел

1. Лісовська Т.А. Сімейне виховання : навчально-метод. посібник. Миколаїв : видавець Румянцева Г.В., 2023. 152 с.

КОРЕКЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Сачковська В.В.
2 курс, група ЗСПО-23-1, спеціальність «Спеціальна освіта»,
Луцький інститут розвитку людини університету «Україна».
Науковий керівник: Закусило О.Ю., ст. викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3732-5584

Корекція інтелектуальних порушень у дітей є однією з найбільш важливих і складних задач в сучасній педагогіці, психології та спеціальній освіті. Інтелектуальні порушення можуть суттєво впливати на розвиток дитини, її соціальну адаптацію, здатність до навчання і взаємодії з іншими людьми. Оскільки інтелектуальні порушення не лише впливають на когнітивні процеси, але й на емоційну та соціальну сферу дитини, важливо застосовувати комплексні методи корекції для забезпечення її гармонійного розвитку. У статті розглядаються основні аспекти корекції інтелектуальних порушень у дітей, а також методи, що застосовуються для корекції таких порушень.

Інтелектуальні порушення — це порушення в розвитку пізнавальних процесів, що виражаються в затримці розвитку інтелектуальної діяльності, мовлення, пам'яті, уваги, сприймання та інших когнітивних функцій. Причини таких порушень можуть бути як вродженими, так і набутими, вони можуть проявлятися в різних формах і на різних етапах розвитку дитини.

Інтелектуальні порушення в залежності від ступеня тяжкості класифікуються на:

– Легку розумову відсталість — характеризується незначними порушеннями в пізнавальній діяльності. Діти з такою відсталістю здатні засвоювати знання, але потребують особливих умов для навчання.

– Помірну розумову відсталість — діти з помірною відсталістю мають значні труднощі в навчанні та повсякденному житті. Вони потребують особливого навчання та підтримки.

– Тяжку розумову відсталість — діти з таким порушенням не здатні до самостійного виконання повсякденних завдань без постійної допомоги дорослих.

– Глибоку розумову відсталість — дитина вимагає постійного догляду і допомоги у всіх аспектах життя, включаючи харчування та гігієну.

Залежно від причин інтелектуальних порушень, їх можна класифікувати як генетичні, екологічні або викликані патологіями під час вагітності та пологів.

Корекція інтелектуальних порушень є складним і багатоетапним процесом, що вимагає комплексного підходу. Вона включає в себе педагогічні, психологічні, фізичні та соціальні методи, а також розробку індивідуальних програм розвитку для кожної дитини.

Одним з основних напрямків корекції є спеціалізоване навчання. Застосування індивідуальних програм навчання дозволяє дітям з інтелектуальними порушеннями засвоювати матеріал в темпі, який відповідає їх можливостям. Спеціально розроблені методики навчання, зокрема ігрові, надають дітям можливість не тільки навчатися, але й розвивати соціальні навички через активну взаємодію.

Індивідуальні програми навчання передбачають:

– врахування індивідуальних потреб і здібностей дитини;

– використання спеціальних методів навчання, що включають наочні матеріали, інтерактивні вправи та ігри;

– постійне повторення матеріалу, що дозволяє закріпити знання та навички.

Психологічні методи корекції спрямовані на розвиток емоційної сфери дитини, формування позитивного самоусвідомлення і забезпечення емоційної підтримки. Діти з інтелектуальними порушеннями часто мають проблеми з емоційним фоном, що може призвести до депресії, тривоги або агресії. Тому важливою складовою корекційної роботи є психотерапевтичні методи.

До основних психологічних методів відносяться:

– когнітивно-поведінкова терапія — використовується для корекції негативних емоційних і когнітивних патернів;

– соціальна реабілітація — включає тренінги для розвитку соціальних навичок, таких як уміння працювати в групі, спілкуватися з однолітками та дорослими;

– психотерапія — допомагає дитині справлятися з емоційними проблемами, підвищує рівень самоповаги та психологічну стійкість.

Фізичні методи корекції передбачають заняття лікувальною фізкультурою, що сприяє розвитку моторики, координації рухів і загального фізичного здоров'я. Для дітей з інтелектуальними порушеннями важливо створити умови для фізичної активності, що позитивно впливає на їхню нервову систему і здатність до навчання.

Соціальні методи передбачають забезпечення умов для соціалізації дитини. Інклюзивне навчання, що передбачає навчання разом

з дітьми без порушень, сприяє розвитку соціальних навичок і адаптації до суспільства. Важливим аспектом є також участь дитини в гуртках, клубах за інтересами, де вона може взаємодіяти з однолітками та розвивати навички комунікації.

Батьки мають надзвичайно важливу роль у процесі корекції інтелектуальних порушень. Вони повинні активно співпрацювати з педагогами, психологами та іншими спеціалістами, підтримувати дитину вдома, створювати сприятливі умови для її розвитку.

Ключові завдання батьків:

– забезпечення емоційної підтримки;

– участь у навчанні та розвитку дитини;

– створення позитивного, безпечного середовища вдома, що сприяє розвитку дитини;

– сприяння соціалізації дитини через участь у громадських заходах, взаємодію з іншими дітьми.

З розвитком новітніх технологій і методик корекції інтелектуальних порушень з'являються нові можливості для допомоги дітям з такими порушеннями. Використання комп'ютерних програм для розвитку когнітивних навичок, нейропсихологічна корекція, а також створення інклюзивних шкіл і спеціальних реабілітаційних центрів дозволяють значно підвищити якість життя дітей з інтелектуальними порушеннями.

Корекція інтелектуальних порушень у дітей є складним, але необхідним процесом для забезпечення рівних можливостей у розвитку і соціалізації дітей. Важливо застосовувати індивідуальний підхід, поєднуючи педагогічні, психологічні, фізичні та соціальні методи. Успіх корекційної роботи залежить від тісної співпраці батьків, педагогів, психологів та інших спеціалістів, а також від соціальної підтримки та розвитку інклюзивних практик в освіті.

Список використаних джерел

1. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : науково-метод. посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків / Укладач О.В. Гаяш. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2016. 120 с.

2. Трикоз С.В., Блеч Г.О. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

3. Чеботарьова О.В., Гладченко І.В. та ін. Дитина із синдромом Дауна. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 48 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Суховецька Г.А.
4 курс, група СР-21-1-ун, спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко В.В., д.політ.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3921-5098

Домашнє насильство — це одна з найгостріших соціальних проблем сучасного суспільства, що не лише загрожує фізичному та психічному здоров'ю дитини, а й руйнує її довіру до навколишнього світу. У таких умовах надзвичайно важливу роль відіграє система соціальної роботи, яка повинна забезпечити своєчасне виявлення таких випадків, надати професійну допомогу та сприяти реінтеграції дитини в безпечне середовище. Діти, які зазнали насильства, потребують не лише правового захисту, а й глибокої психологічної реабілітації, що можливо лише за умови мультидисциплінарного підходу.

Соціальна робота в цій сфері — це багатогранна діяльність, яка включає етапи діагностики, кризового втручання, психологічного супроводу, а також співпраці з родиною або опікунами. Ефективність такої роботи значною мірою залежить від кваліфікації фахівців, злагодженої взаємодії соціальних служб, освітніх та медичних закладів, а також від здатності дитини отримати позитивний досвід підтримки й довіри. В даній роботі розкрито основні напрями соціальної допомоги дітям, які зазнали насильства, та запропоновано ефективні підходи до її реалізації [3].

Сучасна статистика свідчить про постійне зростання випадків насильства в сім'ї, при цьому значна частина потерпілих — це діти. Вони не здатні самостійно звернутися по допомогу або ідентифікувати ситуацію як насильницьку. Це ускладнює процес виявлення фактів порушення їх прав. Актуальність проблеми полягає в тому, що без належного соціального втручання дитина може залишитися в середовищі, що завдає непоправної шкоди її психіці, формує низьку самооцінку, страх дорослих, і навіть провокує повторюваність насильницьких сценаріїв у її власному дорослому житті. Соціальна

робота, спрямована на допомогу дітям, що зазнали насильства, має бути не лише реактивною, а й профілактичною. Працівники повинні вміти виявити ознаки неблагополуччя, працювати із сигналами вчителів, медиків, сусідів, а також розуміти юридичні та психологічні аспекти втручання. Це вимагає системного підходу, широкої міжвідомчої взаємодії та глибокого аналізу причин, які призводять до таких ситуацій у сім'ї [2].

Форми насильства, з якими стикаються діти в сім'ї, можуть бути різними за проявами: фізичне покарання, словесні приниження, ігнорування, економічна залежність або навіть сексуальне насильство. Часто саме емоційне та психологічне насильство залишає найглибші травми, які важко діагностувати, оскільки вони не залишають фізичних слідів, але гальмують розвиток особистості дитини. Розуміння цих форм є необхідним для ефективної соціальної роботи. Соціальний працівник повинен не лише розпізнати зовнішні ознаки страждання дитини, а й побачити приховані сигнали: замкнутість, агресію, апатію, небажання спілкуватися. У більшості випадків діти бояться говорити правду через страх перед кривдниками або відчуття провини. Саме тому фахівець має діяти тактовно, але впевнено, дотримуючись етичних норм і процедур безпеки.

Соціальна робота з постраждалими дітьми включає кілька етапів: виявлення, оцінка ситуації, кризове втручання, тривалий супровід і реабілітація. Важливо не лише зреагувати на випадок насильства, а й забезпечити безперервний процес допомоги — від емоційного стабілізування до формування нової соціальної підтримки. Кожна дитина потребує індивідуального підходу, враховуючи вік, тип пережитого насильства та особливості сімейної ситуації. До основних методів роботи відносять консультування, індивідуальні та групові бесіди, роботу з батьками або опікунами, участь у судових процесах як представника інтересів дитини. Важливу роль відіграє залучення освітніх установ, які часто першими помічають зміни в поведінці дитини. Координація з поліцією, медиками, юристами створює ефективне поле для комплексної підтримки [1].

Психологічна допомога — це ключовий компонент соціальної роботи з дітьми, які зазнали насильства. Вона покликана зняти емоційне напруження, подолати наслідки травми, відновити відчуття захищеності. Через індивідуальні бесіди, арт-терапію, ігрову терапію та інші методи фахівці допомагають дітям проговорити свої страхи, емоції, біль.

Особливо важливо, щоб психологічна допомога надавалась послідовно й системно, у безпечному для дитини середовищі. Довіра

до спеціаліста формується поступово, і будь-який поспіх чи тиск можуть зруйнувати процес. Соціальний працівник має не лише організувати доступ до психолога, а й координувати його діяльність у рамках загального плану соціального супроводу [3].

Соціальний працівник повинен мати багатопрофільні знання — з психології, педагогіки, права, соціології. У роботі з дітьми він має виявляти емпатію, терпіння, вміння налагодити контакт, особливо в стресових ситуаціях. Крім того, важливими є навички документування випадків насильства, складання індивідуальних планів допомоги та взаємодії з іншими службами. Професійна етика фахівця вимагає суворого дотримання конфіденційності, чесності, недопущення звинувачення дитини у пережитому насильстві. Працівник має бути не лише джерелом допомоги, а й прикладом стабільної фігури для дитини, яка, можливо, вперше зустрічає дорослого, що не завдає болю, а підтримує.

Соціальна профілактика — це діяльність, спрямована на попередження насильства в сім'ях. Вона включає тренінги для батьків, інформаційні кампанії, роботу з підлітками щодо навичок ненасильницької поведінки, формування культури сімейних стосунків. Такі заходи дозволяють виявити родини, які перебувають у кризі, ще до проявів агресії щодо дитини. Фахівці наголошують, що профілактична діяльність є ефективнішою, ніж реагування на наслідки. Важливою є співпраця з місцевими громадами, школами, релігійними та молодіжними організаціями. Така стратегія сприяє створенню навколо дитини підтримуючого середовища, що є найкращим бар'єром для домашнього насильства [1].

Результати дослідження підтвердили, що найбільш ефективною формою допомоги дітям є поєднання психологічної підтримки з практичною допомогою в адаптації до нових умов життя. Це можуть бути позашкільні заходи, групи взаємодопомоги, інтеграція в здорове соціальне середовище через школу або гуртки.Також було доведено, що реабілітація дитини вимагає не лише уваги до неї, а й впливу на батьків або осіб, які її оточують. Сімейна терапія, правові заходи, освітні програми — усе це є необхідною частиною комплексної роботи. Соціальна допомога має бути тривалою, а не разовою [2].

Отже, проблема насильства над дітьми в сім'ї потребує невідкладного вирішення на рівні соціальної політики, фахової практики та суспільної свідомості. Соціальна робота в цій сфері має бути багатовимірною: включати в себе діагностику, психо-соціальний супровід, профілактику, правовий захист і освітню діяльність. Надання

допомоги дітям, які зазнали насильства, — це не просто виконання обов'язків, а місія, яка змінює долі.

Забезпечення фахової підготовки соціальних працівників, створення ефективних механізмів співпраці між установами, розвиток інфраструктури для реабілітації постраждалих — усе це необхідно для формування суспільства, в якому кожна дитина почуватиметься у безпеці. Від нашої уваги до цієї проблеми залежить, наскільки гуманним і стійким буде наше майбутнє.

Список використаних джерел

1. Климчук Л.О. Соціальна робота в Україні: теоретичні засади та практика. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

2. Лук'янова Л.Б. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Знання, 2010. 327 с.

3. Стельмахович М.Г. Основи сімейного виховання. Київ : ІЗМН, 1996. 192 с.

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Таран М.О.
студентка навчально-наукового інституту права,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Соціальний захист відіграє значну роль у суспільному розвитку та розвитку держави. Соціальна сфера займає одну з найважливіших галузей, де держава повинна приділити чимало уваги до вразливих категорій населення. Статус України, як соціальної держави закріплений в Конституції України, але не завжди задекларовані норми можливо реалізувати на практиці, особливо в умовах війни. Сучасний етап розвитку системи соціальних права та гарантування належного соціального захисту населення характеризується активізацією процесу правового регулювання особливих суспільних відносин, що виникають внаслідок війни. Результатом цього процесу є інтенсивне формування нових правових норм, які мають допомогти в процесі регламентації у соціальній сфері.

При виділенні соціальних прав як групи, слід відзначити, що поділ прав на особисті, політичні, соціальні чи економічні є умовним, про що прямо зазначає Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях. Людина розглядається як єдина система і її права також [1].

Важливість саме соціальних прав і свобод в системі основних прав і свобод людини викликана тим, що усі інші права та свободи

мають ціннісне значення для особи виключно за умови, коли вона має достатні засоби для існування. Серед специфічних ознак, що притаманні виключно соціальним правам, зокрема пов'язаність із рівнем економічного розвитку держави; наявність комплексного і розгалуженого законодавства, яке чітко регламентує всі процедури, що пов'язані із наданням соціальної допомоги, здійсненню соціального захисту і соціального забезпечення; менша визначеність і чіткість формулювання у порівнянні із громадянськими і політичними правами [2].

Соціальні права потребують здійснення позитивних обов'язків держави, які ґрунтуються на ресурсах, доступних для держави [3]. Війна спричинила збільшення витрат на соціальну допомогу й надалі прогнозується тільки збільшення цієї статті видатків, адже стрімко зростає кількість громадян України, які потребують від держави підтримки [4]. На жаль, для законодавства України характерно закріплювати обов'язки держави по гарантування соціальних прав людини, але в бюджетах відсутні належні кошти, для реалізації цих обов'язків належним чином.

Серед напрямків, на які має бути сфокусована діяльність держави для реального забезпечення соціальних прав, має бути захист вразливих категорій населення і забезпечення максимальної адресності надання належної соціальної підтримки; профілактика виникнення соціальних ризиків, чіткість у визначенні та підвищенні рівня забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги малозабезпеченим сім'ям з урахуванням фінансових можливостей державного бюджету; трансформація програм соціальної підтримки населення в єдину базову соціальну допомогу з урахуванням уніфікованих критеріїв обрахунку сукупного доходу сім'ї та її фінансово-майнового стану; забезпечення своєчасного та в повному обсязі фінансування пенсійних виплат, призначених відповідно до чинного законодавства; упорядкування системи пенсійного забезпечення в контексті реструктуризації соціального захисту, визначення місця в ньому та співвідношення всіх видів виплат і допомог, умов їх призначення, перерахунку та виплати; переформатування солідарних пенсій та визначення єдиних підходів до нарахування страхових пенсій для всіх категорій громадян; розвиток системи соціальних послуг як ключового інструмента для допомоги людям, які потрапили у складні життєві обставини, зокрема внаслідок повномасштабного вторгнення, і потребують посиленої психосоціальної допомоги [5].

Отже, важливим завданням для держави є забезпечення соціального захисту та допомоги попри виклики війни, а в перспективі — комплексне упорядкування системи соціального захисту.

Список використаних джерел

1. Бадида А.Ю. Соціальні права у практиці європейського суду з прав людини. *Право України: юридичний журнал*. № 9. 2019. С. 141–153 URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/26254.

2. Петросян К.Є. Соціальні права в умовах війни: поняття та судовий механізм їх захисту. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. № 2 (48). 2024. URL: https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-177-185.

3. Бадида А.Ю. Соціальні права у практиці європейського суду з прав людини. *Право України: юридичний журнал*. № 9. 2019. С. 141–153 URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/26254.

4. Мікуляк К.А, Красноноженко В.О. Вплив війни на реалізацію соціального захисту громадян України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2023. № 42. С. 85–90 DOI: https://doi.org/10.31521/ modecon.V42(2023)-12.

5. Показники Державного бюджету на 2025–2026 роки. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/.

ФУНКЦІЇ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ МИКОЛАЇВСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ХУДОЖНЬОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ)

Тиршолян А.С.
3 курс, група ЗПЛ-22-1-тк, спеціальність «Психологія»,
Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Олексюк О.Є., к.пед.н., доцент,
Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».

Аналіз наукової і методичної літератури, існуючих досліджень та вивчення і аналіз існуючого практичного досвіду в галузі психології і сучасного театрального мистецтва, дозволив з'ясувати, що використання театрального мистецтва є засобом терапевтичного впливу на глядачів, а його головна терапевтична функція в умовах війни досліджена в недостатньо повній мірі, бо висвітлено лише окремі аспекти зазначеної проблеми. Проте, слід зазначити, що дана проблема є актуальною у воєнний час і потребує ретельного вивчення та аналізу, що і обумовило наше звернення до даної теми.

Початок військових дій у 2022 року на території України вносить істотні зміни в театральне життя України і м. Миколаєва зокрема. З введенням воєнного стану і комендантської години Миколаївський академічний художній драматичний театр як і більшість українських театрів припинив репетиції і покази вистав, працював лише пошивний цех театру, якій шив одяг та балаклави для ЗСУ. Під час обстрілів міста було зруйновано частину будівлі та двору театру: пошкоджено дах малої сцени, гримерки, швейна майстерня, туалетні кімнати. Знаходитись в приміщенні театру стає небезпечно. І тоді спортивну залу театру, в якій займались актори для підтримання своєї фізичної форми, за підтримки закордонних партнерів та громадської організації MyArt, було відремонтовано та пере облаштовано на невеликий сценічний майданчик «Сцена в укриті», що дало можливість театру відновити свою твору роботу з показу вистав, навіть під час інтенсивних обстрілів та бомбардувань. В серпні 2022 року на «Сцені в укритті», де глядачі можуть відчувати себе в безпеці, розпочинаються покази вистав.

Першими виставами нового воєнного сезону 2022 року стали: вистава в жанрі-трагікомедію за п'єсою І. Жаміака «Усе сплачено!», режисер-постановник Є. Сокольченко, художник-постановник А. Мажурецький; вистава в жанрі-трагікомедії на 1 дію «Станція, або Розклад бажань на завтра», режисер-постановник С. Лагошняк, художник-постановник О. Каштан. 28 січня 2023 року відбулась ще одна прем'єра в жанрі трагіфарсу «чорного гумору» «Кароль», за п'єсою драматурга С. Мрожека, режисер-постановник Д. Курилов, художник-постановник О. Рикусова.

Слід підкреслити те, що не випадково в репертуарі театру під час військових дій першими виставами стають вистави в жанрі трагікомедії і трагіфарсу, які надали можливість глядачам переключитись та відволіктись від трагічних подій війни в прифронтовому місті. Це стало терапією засобами театрального мистецтва, яка допомагала рятувати психіку глядачів, які живуть в умовах війни.

Австрійський психіатр і лікар-психотерапевт В. Франкл вважав, що: «У кожного часу свої неврози і кожному часу потрібна своя психотерапія» [1]. Театральне мистецтво в часи війни має істотний психотерапевтичний вплив на глядачів, здійснюючи одну з важливих функцій театрального мистецтва: *терапевтичну, а* саме: під час перегляду театральної вистави глядачами, «спрацьовує» багато механізмів їх позбавлення від негативних емоцій та станів, таких як: тривога, роздратування, неврівноваженість, внутрішня напруга, виснаження,

розгубленість, невпевненість у майбутньому, поганий настрій, депресія, відсутність радості в житті.

Це положення підтверджує директорка та художня керівниця Львівського драматичного театру ім. Лесі Українки О. Пужаковська, яка вважає, що: «Сьогодні театр може мати на меті здійснення трьох основних функцій: *терапевтичної, документалістичної і розважальної.* Найбільш популярним напрямком буде саме останній, адже реалізація перших двох є значно складнішою» [2]. Терапевтична функція театрального мистецтва сприяє гармонізації психічного стану глядачів через перегляд вистав і надає можливість глядачеві не тільки переключитись і відпочити, а ще дає можливість для самопізнання. А цінність застосування театрального мистецтва в терапевтичних цілях полягає в тому, що за його допомогою можна на символічному рівні висловити і дослідити різні почуття та емоції: любов, ненависть, образу, злість, страх, радість тощо.

Режисер і художній керівник Львівського незалежного театру «Варта» А. Вусик зазначає, що: «Театр може бути інструментом терапії і діалогу, якщо він знає, як це робити... Україна не зосереджена на розвитку «терапевтичних» форм театру, у її фокусі театр драматичний. Утім, терапевтичний ефект для соціуму зумовлює уже той факт, що *театр діє під час війни:* глядачеві важливо бачити та відчувати цю боротьбу. У якійсь мірі цей чинник можна вважати само достатнім» [2]. Воєнний стан і виклики, які постали перед українськими театрами вимагали і вимагають кардинальних змін: «Нові реалії вимагають від нас переосмислення змістів і форм — деякі вистави втратили свою актуальність або не резонують з теперішнім часом. Декілька вистав були написані авторами країни-агресора та поставлені давно, тож, очевидно, були зняті» [3].

У 2022 році театр повністю переходить грати вистави українською мовою і знімає зі свого репертуару всі вистави, які йшли російською мовою. Директор-художній керівник А. Свістун та актори Миколаївського академічного російського драматичного театру звернулись з ініціативою відмови мати в назві театру слово «російський». В 2022 році депутати Миколаївської обласної ради підтримують цю ініціативу і погоджують виключення з назви театру слова «російський». В Центрі надання адміністративних послуг театр було зареєстровано з оновленою назвою — «Миколаївський академічний художній драматичний театр» [4].

Ще одним важливим напрямком роботи стає творча співпраця Миколаївського академічного драматичного театру з Херсонським

обласним академічним музично-драматичним театром ім. М. Куліша. На сцені миколаївського театру, херсонській театр починає показувати свої вистави: «Позивний Горобчик» за п'єсою Н. Ворожбіт; «Молочайник» за п'єсою О. Гриценко; «Буде тобі враже так, як відьма скаже» за п'єсою О. Маляренко. Також миколаївський та херсонський театри в творчій колаборації створили 3 вистави: «Перевізник» за п'єсою Н. Захоженко; музично-пластичну виставу «Катерина» за поемою Т. Шевченка; казку-мюзикл для сімейного перегляду «Котигорошко проти вікінгів» за п'єсою А. Мовчан.

В березні 2023 року театр започатковує ще один формат показу вистав на великій сцені театру: «Сцена на сцені»: 150 глядачів і акторів перебувають разом на одному театральному майданчику. Це дозволило театру впровадити одну з популярних форм альтернативного сучасного інтерактивного театру — імерсивний театр, коли під час вистави як глядачі так і актори знаходяться на сцені і не тільки занурюються в сценічні події, а і стають важливою і органічною, живою частиною імерсивної вистави.

Директор-художній керівник театру А. Свистун зазначає, що «Робота театру не зупинилась і актори Миколаївського академічного художнього драматичного театру грають в укритті, на імпровізованих майданчиках та на сценах театрів, готуються до прем'єр, концертних програм та гастролей. Експериментують, використовуючи нові формати спектаклів» [4]. За період 2022–2025 року Миколаївський академічний художній драматичний театр здійснив понад 15 прем'єр спектаклів, серед яких 5 вистав для дітей та понад 7 театралізованих тематичних концертних програм для різних категорій глядачів.

Все вище викладене дозволяє зробити висновок про те, що вистави Миколаївського академічного художнього драматичного театру мають істотний психологічний вплив як на глядачів так і на соціокультурне середовище в умовах війни. Вистави Миколаївського академічного художнього драматичного театру допомагають глядачам впоратись з різними негативними емоційними станами, виконуючи одну з головних функцій театрального мистецтва у воєнний час — терапевтичну.

Список використаних джерел

1. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 160 с.

2. Костинюк Л. Терапія театром. URL: https://zbruc.eu/node/115359 (дата звернення: 25.03. 2025 р.).

3. Кіхтенко В. Без Чехова і Чайковського: як українські театри змінили репертуар через повномасштабну війну. URL: https://suspilne.media/culture/9035 89-bez-cehova-i-cajkovskogo-ak-ukrainski-teatri-zminili-repertuar-cerez-povnomas stabnu-vijnu/ (дата звернення: 27.03. 2025 р.).

4. Ворошилова О., Мілякіна О. Миколаївський академічний художній драматичний театр. Над чим працюють актори. URL: https://suspilne.media/myko laiv/375956-mikolaivskij-akademicnij-hudoznij-dramaticnij-teatr-nad-cim-pracuut-ak tori/ (дата звернення: 30.03. 2025 р.).

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ В ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї

Ткач К.Є.
3 курс, спеціальність «Соціальна робота»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
Науковий керівник: Черняк Н.С., ст. викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Адаптація дитини в прийомній сім'ї є одним із найскладніших етапів як для самої дитини, так і для батьків, адже вона передбачає не лише фізичне пристосування до нового середовища, а й суттєві психологічні зміни.

У практиці соціальних служб України значна увага приділяється підготовці прийомних батьків до цього процесу через тренінги, консультації та обмін досвідом. Нажаль, короткотривалі курси не завжди забезпечують достатній рівень компетентності, що робить актуальними проблеми інтеграції дитини-сироти в нову сім'ю та її подальшу адаптацію, тож від успішності цього етапу залежить майбутнє благополуччя дитини та її емоційна стабільність.

Адаптація в контексті прийомної сім'ї — це процес пристосування дитини до нових умов життя та норм соціальної групи, який ускладнюється її попереднім досвідом. Дослідник Г.М. Бевз виділяє кілька ключових труднощів: сформований стиль поведінки дитини, який може суперечити нормам сім'ї, усталені цінності прийомної родини та не завжди позитивне ставлення оточення до такого типу виховання. Л.Ц. Ваховський зазначає, що виховання прийомної дитини рідко буває безпроблемним, а Н.М. Комарова та І.В. Пєша вказують на типові негативні явища — батьківське домінування, надмірний контроль і неповне прийняття дитини. Крім того, вищевказані фактори часто посилюються страхом батьків щодо «небла-

гополучного генофонду», що призводить до перебільшення проблем у поведінці дитини [2].

Перший місяць перебування дитини в сім'ї, який називають «медовим», зазвичай проходить відносно спокійно, оскільки обидві сторони знайомляться та проявляють обережність, але уже через кілька тижнів можуть виникати перші труднощі: напруга у стосунках між прийомними батьками й дитиною, конфлікти з рідними дітьми чи непорозуміння з іншими членами родини. Загалом, існує три стадії адаптації: «Знайомство» (початковий позитивний період), «Регресія» (повернення до минулих моделей поведінки) та «Подолання труднощів» (успішне завершення адаптації).

Варто зазначити, що тривалість цього процесу залежить від віку дитини, її характеру та попереднього життєвого досвіду. Відповідно, у табл. 1. розглянуто основні стадії адаптації дитини в прийомній сім'ї та їхні характеристики.

Таблиця 1

Стадії адаптації дитини в прийомній сім'ї

Стадія	Характеристика	Тривалість
Знайомство	Позитивне сприйняття, обережність сторін	Перший місяць
Регресія	Прояви минулих моделей поведінки, конфлікти	1–3 місяці
Подолання труднощів	Формування довіри, стабілізація стосунків	3–12 місяців

Список використаних джерел

1. Діти і війна в Україні: про становище дітей із сімейних форм виховання та інституційних закладів. *Звіт за результатами моніторингу за лютий-червень 2022*. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/26731/file/UNICEF_CiACmonito ring%20report.pdf.

2. Камінська О.Д., Громик Н.В. Проблема дитячих страхів у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. *Psychological journal*. 2018. № 4 (14). С. 86–104.

3. Кияниця З.П., Петрочко Ж.В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посібник у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2018. 256 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА СІМЕЙ З ДІТЬМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ ЯК НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Ткаченко С.М.
3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота»,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Савицька А.Ю., ст. викладач кафедри
соціально-реабілітаційних технологій,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»

Протягом останніх років в Україні спостерігається зростання кількості родин, що потрапили у складні життєві обставини. Цей факт викликаний пандемією, збройним конфліктом та кризовими явищами в інституті сім'ї. Занепокоєння українського суспільства викликає потреба значної частини родин у соціально-психологічній підтримці через проблеми у взаєминах батьків та дітей, між дорослими членами родини, а також між сім'єю та її оточенням. Сучасний стан середньостатистичної сім'ї в Україні можна описати як кризовий. Збільшення числа родин у складних обставинах зумовлено війною, зростанням кількості малозабезпечених, погіршенням здоров'я, зміною традиційних ролей у родині, особливо жінок, збільшенням розлучень, неповних родин, випадками домашнього насильства, зростанням числа вимушено переміщених осіб тощо.

Вітчизняні дослідники, які вивчали проблеми сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах — Н. Боровко, О. Волошок, Г. Герило, Т. Гніда, І. Корнієнко, М. Кушнерчук, Ю. Луценко, Е. Моцовкина, Л. Рень, Л. Помиткіна.

Дослідження сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, присвячує увагу чимало науковців різних сфер: юристи, педагоги, соціальні педагоги, фахівці із соціальної роботи, соціологи, психологи. Законом України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII «Про соціальні послуги» визначено, що складні життєві обставини — обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно. Щоб зрозуміти, що саме може спричиняти складні життєві обставини потрібно знов звернутись до Закону України «Про соціальні послуги», де перелічено чинники, що можуть зумовити їх виникнення. Насамперед, це похилий вік; часткова або повна втрата

рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [4].

Науковець Л. Рень визначив, що «сім'я у складних життєвих обставинах — це сім'я, яка через об'єктивні чи суб'єктивні причини втратила свої виховні можливості, внаслідок чого в ній складаються негативні умови для виховання дитини» [4]. Автор у своїх працях обґрунтував ідею про те, що в умовах деформації інституту сім'ї, коли зростає агресія, псуються стосунки батьків та дітей, батьки жорстоко ставляться до дітей, де прослідковуються факти відмежування дитини від сім'ї, підростаюче покоління стає вражаюче беззахисним й уразливим. Так, український дослідник О. Бондарчук виділяє особливості рольових і міжособистісних стосунків членів сім'ї, їх взаємодію, що відбивається на емоційному рівні та стабільному психологічному стані родини, тобто на її психологічному кліматі [1].

До поширених проблем сучасних українських сімей, які впливають на їх функціонування можна зарахувати:

– порушення механізму адаптації сім'ї;

– ослаблення її захисної функції;

– структурно-функціональну трансформацію сім'ї за невизначеності;

– зниження значення сім'ї у системі життєвих цінностей особистості;

– погіршення дитячо-батьківських взаємин;

– орієнтацію подружжя на малодітну сім'ю;

– загострення суперечностей між партнерами в орієнтації сім'ї на егалітарний або патріархальний розвиток;

– дисфункціональний розвиток сім'ї;

– ускладнення сімейної адаптації молодого подружжя внаслідок неадекватних дошлюбних очікувань, завищених вимог до партнера;

– нестабільність життєвих планів в умовах соціально-економічної і політичної нестабільності [2].

Кожна сім'я, яка опинилася у складних життєвих обставинах, має причину або комплекс причин, які провокують проблеми сімейного життя і з якими члени родини не можуть впоратися самостійно. Як правило, попередня інформація про родини, які потребують підтримки, формується не на підставі вивчення життєвих обставин родини, а за зовнішніми проявами неблагополуччя, саме зовнішні прояви як наслідки сімейного неблагополуччя стають причинами звернень членів сім'ї до соціальних служб. Якими б не були зовнішні ознаки сімейного неблагополуччя, вони провокуються внутрішньосімейними та зовнішніми проблемами, на подолання яких і має бути зорієнтована соціальна робота. Незалежно від розмаїтості підходів у класифікації проблем, що провокують складні життєві обставини сімей, існує необхідність формування цілісної системи заходів державної сімейної політики, вироблення відповідних механізмів, які протидіяли б комплексу взаємопов'язаних та взаємозумовлених причин, що детермінують проблеми розвитку і функціонування сім'ї.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О.І. Переживання підлітками батьківсько-дитячих стосунків та рівень осмисленості ними життя. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*. 2024. Вип. 29 (58). С. 48–61.

2. Кісарчук З., Костів В., Пов'якель Н., Постовий В., Протас О., Столярчук О. Проблеми українських сімей в період війни. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 2023, С. 95.

3. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text.

4. Рень Л.В. Соціально-педагогічні умови профілактичної роботи з дітьми вулиці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2011. 20 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Фарадж С.І.
1 курс, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Співак Л.М., д.психол.н., професор,
професор кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки,
Інститут соціальних технологій Університет «Україна».

Сучасні соціально-економічні умови характеризуються високим ступенем невизначеності, що вимагає від особистості професійної гнучкості та внутрішньої стійкості. У цих умовах професійна самоактуалізація стає важливим процесом, спрямованим на реалізацію можливостей, збереження зв'язку з особистими цінностями та налагодження професійної траєкторії. У роботі розглядаються психологічні чинники, що сприяють самоактуалізації, такі як толерантність до невизначеності та спрямованість на успіх. Визначається їх роль як внутрішніх опор, що допомагають адаптуватися до умов, що змінюються, без втрати сенсу. Результати можуть бути корисними для кар'єрного консультування та психологічної підтримки фахівців.

Сучасні соціальні та економічні реалії характеризуються високим рівнем невизначеності, нестабільністю та швидкими трансформаціями у професійній сфері. Традиційна модель професійного розвитку, заснована на стабільності, послідовності та лінійному зростанні, поступово втрачає свою актуальність. Все частіше спеціалісту доводиться переосмислювати свій шлях, адаптуватися до нових умов, освоювати суміжні або нові напрями. Паралельно спостерігається зростання популярності короткострокового навчання, онлайн-курсів та самоосвіти, що відображає прагнення гнучкості та швидкого включення до нового професійного середовища. Це вимагає також значних внутрішніх ресурсів.

Одним із таких ресурсів є професійна самоактуалізація — усвідомлене прагнення реалізації особистісного потенціалу у професійній діяльності. Самоактуалізація дозволяє особистості не просто адаптуватися до реальності, що змінюється, але і вибудовувати стійкий зв'язок між внутрішніми цінностями і зовнішніми діями. Однак цей процес не може бути реалізований без певних психологічних чинників, що сприяють стабільності та внутрішній опорі [1].

До таких чинників можна віднести толерантність до невизначеності, спрямованість на досягнення успіху, а також особистісну рефлексію і вміння співвідносити зовнішні обставини з внутрішніми завданнями. Ці компоненти дозволяють зберігати внутрішню стійкість за умов зовнішньої нестабільності і підтримувати активну професійну позицію.

Рефлексія як чинник професійного й особистісного розвитку стимулює людину до глибшого осмислення власного життєвого й професійного шляху, сприяючи усвідомленню тих факторів, які впливають на її економічну поведінку, систему цінностей і мотивацію. Як внутрішній механізм адаптації, рефлексія забезпечує формування свідомих стратегій дії, розвиває здатність до самостійного мислення, відповідального прийняття рішень і творчого підходу в професійній сфері [4].

Толерантність до невизначеності відображає готовність особистості приймати складні умови, як-то відсутність чітких орієнтирів і швидку зміну середовища, як природну частину професійної реальності. Такі люди, як правило, демонструють більш гнучку поведінку, менше схильні до стресу і легше приймають нестандартні рішення [2].

Спрямованість на досягнення успіху є стійкою мотивацією, пов'язаною з бажанням досягати цілей, долати труднощі і демонструвати результативність. В умовах невизначеності цей вектор дозволяє зберігати напрямок руху, навіть за відсутності гарантованого результату [3].

Мета цього дослідження — описати психологічні чинники професійної самоактуалізації особистості в умовах невизначеності. Виявити особливості взаємозв'язку між рівнем професійної самоактуалізації особистості, толерантністю до невизначеності та спрямованістю на досягнення успіху. Передбачається, що ці характеристики особистості можуть виконувати функцію психологічних чинників, що підтримують процес самоактуалізації в нестабільних умовах.

Таким чином, в умовах зростаючої невизначеності, стрімкої трансформації професійного простору та зміни суспільних запитів, питання внутрішньої стійкості особистості набуває особливої значущості. Професійна самоактуалізація як психологічний процес стає не просто способом реалізації потенціалу, але і внутрішньою стратегією, що дозволяє зберігати цілісність, напрям і сенс в умовах зовнішньої нестабільності.

Толерантність до невизначеності та спрямованість на досягнення успіху виступають як ключові чинники, що підтримують цей

процес, дозволяючи особистості не втрачати зв'язок із собою, адаптуватися до змін без втрати ціннісного фокусу та вибудовувати усвідомлену професійну траєкторію.

Результати дослідження дозволять глибше зрозуміти, за рахунок яких внутрішніх ресурсів відбувається професійне становлення в умовах невизначеності і тим самим розширять практичні можливості супроводу особистості на шляху професійного зростання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Рутина Ю.В. Професійна самоактуалізація особистості. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка*. URL: http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/13.pdf (дата звернення: 05.04.2025).

2. Громова Г.М. Толерантність до невизначеності як чинник трансформації травматичного досвіду особистості : дис... д-ра філософії. Київ, 2022. 208 с. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/hromova-dis_07_2022.pdf (дата звернення: 05.04.2025).

3. Володавчик В.С. Мотивація досягнення успіху у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Імідж сучасного педагога*. 2023, (196). С. 63–67. DOI: https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1(196)-63-67 (дата звернення: 05.04.2025).

4. Ковальчук З.Я. Особистісна рефлексія в умовах постійних соціальних змін. Соціально-правові студії. 2021. Вип. 4 (14). С. 177–183. URL: https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/S&LS_2021_Vol.%204,%20No.%204_177-183.pdf (дата звернення: 08.04.2025).

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ» У КЛАСИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

Харченко О.М.
магістратура, 1 курс, група ПЛ-24-1М, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Співак Л.М., д.психол.н., професор, професор кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університет «Україна».

Сучасний світ перебуває у стані економічної, соціальної турбулентності та невизначеності, перевантаженості інформацією, значна частина якої має негативний зміст. В таких умовах все більшого значення набуває розвиток внутрішніх психологічних ресурсів людини, які сприяють ефективній адаптації особистості в складних умовах та підтримці психологічної рівноваги. Один з таких ресурсів,

який поєднує емоційні, когнітивні та некогнітивні компоненти особистості, є зокрема, емоційний інтелект.

Актуальність вивчення емоційного інтелекту зумовлена важливістю не тільки в перерахованих умовах, але й інших ключових сферах життя. Зокрема емоційний інтелект допомагає успішно проходити стресові ситуації, приймати рішення, формувати соціальні зв'язки, адаптуватися до змін, будувати бізнес, кар'єру чи успішно проходити освітній шлях.

Отже, дослідження емоційного інтелекту як ресурсу для особистісного зростання є важливим кроком для розуміння здатності людини до адаптації і збереження психічної рівноваги в складних життєвих ситуаціях.

Метою дослідження визначено теоретичне обґрунтування емоційного інтелекту у контексті особистісного зростання та інших важливих сферах життя особистості.

Термін емоційний інтелект вперше був сформульований двома психологами — Д. Маєром та П. Саловеєм в науковому журналі в 1990 році. Згодом поняття з'явилося в роботі одного з дослідників емоційного інтелекту Д. Гоулмана, який видав свою книгу «Емоційний інтелект» в 1995 році. На той час за допомогою рівня IQ оцінювали чи буде людина успішною протягом життя, велися дискусії навколо питання про те, чи коефіцієнт IQ можливо розвинути, чи він закладений генетично.

Д. Гоулман визначив емоційний інтелект як вміння виявляти і головне контролювати власні емоції та ідентифікувати чужі емоції та почуття. Вказані компетенції допомагають впливати на власну поведінку та поведінку інших. За моделлю Гоулмана, ключовими компонентами являються самосвідомість, мотивація, саморегуляція, соціальні навички і емпатія. Осмислити сутність та важливість емоційного інтелекту допоможе частина тексту з книги: «Будь-хто може розізлитися — це легко. Проте злитися на конкретну людину саме такою мірою, саме в цей момент, задля конкретної мети, обравши саме цей спосіб — це нелегко (Аристотель)» [1].

Р. Бар-Он — ще один вчений, який досліджував важливість емоційного інтелекту вважав, що набір знань, компетенцій та некогнітивних здібностей, які є основою емоційного інтелекту, дозволяють ефективно діяти в складних життєвих ситуаціях. Вчений виділив ключові фактори високого рівня емоційного інтелекту:

– усвідомлення власних емоцій, самоактуалізація. Здатність виявити свої сильні та слабкі сторони;

– здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, проявляти емпатію;

– адаптація до змін, гнучкість;

– вміння справлятися зі стресом;

– загальний настрій, який включає в себе оптимізм та емоційну рівновагу [1].

Отже, формування та покращення рівня емоційного інтелекту можливе, навіть необхідне для ефективного функціонування в мінливому соціальному середовищі та реалізації свого потенціалу в усіх сферах життя.

Всі дослідники, чиї моделі та концепції відрізняються, схожі в думці, що здатність виявляти, ідентифікувати та контролювати власні думки, розуміти емоції інших — головні компоненти емоційного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2018. 512 с.

2. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера. Наш формат, 2020. 288 с.

3. Модель емоційного інтелекту / Р. Бар-Она. URL: https://eq-ap.com/2022/08/03/ (дата звернення: 09.04.2025).

МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДІ

Червак Г.Б.
старший викладач циклової комісії
з права та інформаційних технологій,
Миколаївський фаховий коледж Університету «Україна»;
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Психологія», група ЗПЛ-23-1м-тк,
Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-7628-8238
Науковий керівник: Старєва А.М., к.пед.н., доцент,
Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».

У сучасному світі медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільної свідомості та способів пізнання навколишньої дійсності. Швидкий розвиток інформаційних технологій та розширення доступу до цифрових комунікаційних платформ створюють умови для постійного зростання обсягів інформації, що циркулює у глобальному

інформаційному просторі. В цих умовах медіа не лише стають каналом передачі фактів та новин, а й активним учасником конструювання соціальної реальності, впливаючи на те, як люди сприймають і оцінюють події, явища та власний життєвий досвід.

Суттєвою проблемою сучасності є феномен інформаційного перевантаження, коли кількість отримуваної інформації значно перевищує здатність людини її критично осмислювати. Це призводить до розвитку поверхового сприйняття, зростання емоційного реагування на події та послаблення здатності до аналітичного мислення. Медіа активно використовують різні техніки впливу — маніпуляції, спрощення складних концепцій, акцентування на сенсаційності, що формує викривлену картину реальності та підштовхує до прийняття упереджених або нераціональних рішень.

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій молодь постійно взаємодіє з різними медіаплатформами, такими як соціальні мережі, інтернет-ресурси, телевізійні програми та мобільні додатки. Це створює як нові можливості для навчання та спілкування, так і серйозні виклики, зокрема ризики маніпуляції, дезінформації та зниження уваги до критичного аналізу інформації. Тому інтеграція медіаосвіти стає актуальною на всіх рівнях навчання — від початкової школи до вищої освіти.

Ключове завдання медіаосвіти полягає у навчанні навичкам критичного мислення, аналізу та інтерпретації інформації, яка постійно надходить з різноманітних джерел, включаючи новинні платформи, соціальні мережі, телебачення, радіо та інтернет. Медіаосвіта покликана допомогти людям зрозуміти, як створюється та поширюється контент, які інтереси можуть стояти за інформаційними повідомленнями та як уникати маніпулятивних впливів [2].

Роль медіаосвіти у сучасному світі особливо актуальна у зв'язку з проблемами дезінформації та фейкових новин. Медіаосвічена особистість здатна ідентифікувати джерела ненадійної інформації, розрізняти факти та думки, уникати поширення чуток і перевіряти достовірність повідомлень. Ці навички є надзвичайно важливими для забезпечення якісного інформаційного обміну та збереження демократичних цінностей.

Маніпулятивні техніки та пропаганда у медіа є потужними засобами впливу на свідомість і поведінку людей. Їх розпізнання та розуміння є важливою частиною медіаграмотності, що дозволяє аудиторії уникати маніпуляцій, критично оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. Розвиток цих навичок є необхід-

ною умовою для захисту демократичних цінностей та інформаційної безпеки в сучасному суспільстві [1].

Критичне мислення — це здатність людини об'єктивно та раціонально аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, розуміти контекст і виявляти маніпулятивні впливи. Воно передбачає активну розумову діяльність, яка включає формулювання запитань, перевірку фактів, зіставлення різних джерел і аргументів, а також прийняття зважених рішень на основі наявних даних [3].

Критичне мислення дозволяє уникати автоматичного прийняття інформації на віру. Воно спонукає до самостійного аналізу та перевірки отриманих даних, підвищуючи рівень інформаційної безпеки та свідомості.

Ефективна взаємодія з медіа вимагає розвитку конкретних навичок критичного мислення, які дозволяють не лише оцінювати інформацію, а й виявляти її приховані аспекти. Навички критичного мислення для аналізу інформації:

1. Аналіз джерел інформації: важливо оцінювати, хто є автором повідомлення, яке джерело поширює інформацію і чи є воно надійним; необхідно враховувати репутацію видання або платформи та їхню можливу упередженість. *Приклад запитання:* Хто стоїть за цією публікацією і яка його мета?

2. Виявлення фактів і думок: Людина повинна розрізняти фактичні твердження, які можна перевірити, та суб'єктивні думки або оцінки; факти мають базуватися на достовірних даних, а не на припущеннях чи емоційних аргументах. *Приклад запитання:* Чи можна підтвердити цей факт з незалежного джерела?

3. Перевірка достовірності: необхідно звіряти отриману інформацію з кількома незалежними джерелами, особливо у випадках, коли вона здається сумнівною або має сенсаційний характер; важливо уникати поширення неперевірених відомостей, які можуть виявитися фейковими. *Приклад запитання:* Чи підтверджується ця інформація іншими джерелами?

4. Критичний аналіз контенту: слід уміти розпізнавати маніпулятивні прийоми, такі як перебільшення, спрощення або викривлення фактів; важливо звертати увагу на аргументацію і виявляти логічні помилки або суперечності в матеріалі. *Приклад запитання:* Чи містить повідомлення маніпулятивні прийоми?

5. Розуміння контексту: кожне повідомлення варто оцінювати у ширшому контексті подій, що передували його створенню; це дає змогу зрозуміти, як обставини впливають на зміст повідомлення і чи

не вирвано інформацію з загального контексту. *Приклад запитання:* У якому контексті була створена ця новина і як це впливає на її зміст?

6. Рефлексія та самостійні висновки: після аналізу інформації варто зробити власні висновки, обдумавши усі «за» і «проти»; важливо проаналізувати, як отримана інформація узгоджується з власними переконаннями та впливає на прийняття рішень. *Приклад запитання:* Які аргументи є найбільш переконливими і як вони впливають на мою думку?

7. Навичка ставити запитання: критичне мислення передбачає активне формулювання запитань щодо змісту повідомлень; це сприяє виявленню можливих прихованих мотивів та інтересів, що стоять за інформацією. *Приклад запитання:* Чому ця інформація стала актуальною саме зараз? Хто може отримати від цього вигоду?

Розвиток критичного мислення є одним із важливих завдань сучасної освіти, оскільки він допомагає молоді вміло аналізувати інформацію, розуміти її контекст, приймати обґрунтовані рішення та уникати впливу маніпуляцій. Для досягнення цієї мети в освітньому процесі використовуються різні методи, серед яких провідними є дискусії, дебати та аналіз кейсів. Ці методи сприяють активному залученню до навчального процесу, розвивають аналітичні здібності, здатність до аргументації та співпраці з іншими [3].

Отже, інтеграція медіаосвіти в освітній процес є необхідною умовою для підготовки молоді до життя в умовах інформаційного суспільства. Вона сприяє розвитку критичного мислення, інформаційної грамотності та соціальної активності, допомагаючи адаптуватися до викликів сучасного інформаційного середовища. Завдяки медіаосвіті молодь стає більш відповідальною, свідомою та підготовленою до ефективної взаємодії з медіапростором.

Список використаних джерел

1. Бондаревська К. Сучасні аспекти медіаграмотності у сфері вищої освіти. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку* : зб. статей VII міжнародної наук.-метод. конференції (21–22 березня 2019, м. Київ). Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. С. 13–17.

2. Медіаосвіта та медіаграмотність / ред.-упор. В. Іванов, О. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

3. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89–98.

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Чернецька І.В.
здобувачка, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Дубенська філія Університету «Україна»;
Письмак О.С.
викладач кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій,
Дубенська філія Університету «Україна».

Стрес — це природна реакція організму на будь-які зовнішні або внутрішні подразники, що порушують його рівновагу та вимагають адаптації. У робочій сфері стрес може виникати через різні причини: високе навантаження, жорсткі дедлайни, конфлікти в колективі, відсутність кар'єрного зростання або навіть через недостатню мотивацію. За своїм впливом на людину стрес поділяється на еустрес і дистрес. Еустрес, або позитивний стрес, є корисним, оскільки стимулює активність, підвищує концентрацію уваги і допомагає мобілізувати сили для досягнення результатів. Водночас дистрес, або негативний стрес, є небезпечним, оскільки виснажує організм, знижує продуктивність і може спричинити емоційне вигорання.

Окрім того, фізіологічний стрес виникає через брак сну, неправильне харчування або фізичне виснаження. Психологічний стрес пов'язаний із внутрішнім напруженням, страхами та тривожністю. Соціальний стрес зазвичай пов'язаний із відносинами між людьми, наприклад, з тиском з боку керівництва, конфліктами чи конкуренцією між співробітниками.

Один із перших негативних наслідків стресу — це зниження концентрації уваги та когнітивних здібностей. Людина, яка перебуває у стані постійного напруження, важче сприймає нову інформацію, швидше забуває важливі деталі. Наприклад, якщо працівник постійно відчуває тиск через нестачу часу або занадто високі очікування з боку керівництва, його мозок працює в стані перевантаження [1].

Якщо людина постійно працює у стресових умовах і не бачить перспектив для змін, вона поступово втрачає інтерес до своєї роботи. Такий стан може призвести до так званого синдрому емоційного вигорання, коли людина стає байдужою до своїх обов'язків і виконує роботу лише механічно, без ентузіазму та ініціативи. Працівники, які регулярно переживають стрес, частіше страждають від головного болю, порушень сну, проблем із серцево-судинною системою та зниження імунітету.

Окремої уваги заслуговує вплив стресу на соціальну взаємодію в колективі. Люди, які відчувають сильне психологічне навантаження, стають більш дратівливими, схильними до конфліктів і менш терплячими до своїх колег. Це може призвести до погіршення атмосфери в робочому середовищі, зниження командного духу та навіть до втрати ефективної комунікації між співробітниками.

Ще один важливий аспект — це зниження креативності та здатності приймати рішення. Коли людина перебуває у стані тривалого стресу, її мислення стає шаблонним, а мозок працює в режимі «виживання», що не дозволяє генерувати нові ідеї. Це особливо критично для сфер, де необхідний творчий підхід, стратегічне планування чи здатність швидко адаптуватися до змін.

Існують як індивідуальні підходи до боротьби зі стресом, так і корпоративні стратегії, які допомагають створювати здорове робоче середовище. За даними Американської психологічної асоціації (APA), працівники, які не вміють ефективно планувати свій день, частіше страждають від хронічного стресу та вигорання.

Хочу назвати декілька методів, які можуть допомогти в таких ситуаціях:

Метод «Правило двох хвилин»: Якщо завдання займає менше двох хвилин — його потрібно виконати відразу.

Техніка Pomodoro: Робота поділяється на 25-хвилинні інтервали (помодоро) з короткими перервами, що дозволяє підтримувати концентрацію без перевтоми.

Списки справ (To-Do Lists) та пріоритезація: Використання матриці Ейзенхауера (поділ справ на термінові та важливі) допомагає розподілити завдання та не витрачати енергію на незначні речі.

Метод GTD (Getting Things Done): Розроблений Девідом Алленом, цей метод передбачає записування всіх завдань у список, їх сортування та поступове виконання, щоб розвантажити пам'ять та знизити стрес [3].

Також може допомогти відключення робочих повідомлень після закінчення дня. У деяких країнах, як-от Франції, діє «право на відключення» — працівники не зобов'язані відповідати на робочі повідомлення у неробочий час. Важливо записувати плани на завтра, прибирати робочий стіл або виходити на прогулянку — це допомагає мозку «переключитися» з робочого режиму. Важливу роль відіграє оптимізація робочого місця: правильне освітлення, зручне робоче місце і фоновий шум.

За даними Гарвардської медичної школи, фізична активність є одним із найефективніших методів боротьби зі стресом. Під час руху організм виробляє ендорфіни — гормони щастя, які допомагають знижувати рівень кортизолу (гормону стресу).

Дослідження Стенфордського університету показують, що люди, які мають добрі стосунки в колективі, менше страждають від стресу, навіть у складних робочих умовах. Спільні активності, такі як тренінги, тимбілдінги чи навіть обіди з колегами, створюють позитивний мікроклімат у колективі. В деяких компаніях існують корпоративні психологи або спеціальні програми менторства, які допомагають впоратися зі стресовими ситуаціями.

Останнім часом стало популярним використання технік усвідомленості. Майндфулнес — це практика зосередженого усвідомлення своїх емоцій та реакцій, що допомагає краще контролювати стрес. Багато компаній, таких як Google чи Apple, впровадили програми з медитації для своїх працівників, що значно покращило їхній психоемоційний стан.

Також є розроблені спеціальні програми, які допомагають справлятися зі стресом: Headspace, Insight Timer, Smiling Mind та інші. Ці додатки пропонують різноманітні програми, керовані медитації та звуки, які можуть допомогти позбутися стресу, заспокоїтися чи, можливо, краще спати [2].

Доречно буде навести приклади успішних стратегій боротьби зі стресом у відомих компаніях. Google (створює комфортне робочого середовища та психологічну підтримку застосовуючи програми з усвідомленості), Microsoft (гібридний графік і «день без зустрічей»), Netflix (політика необмежених відпусток і фокус на результатах), Amazon (програма «WorkingWell»), Facebook (Meta) (щедрі фінансові бонуси та соцпакети) та інші. З цього ми бачимо, що успішні компанії розуміють, що продуктивність працівників безпосередньо залежить від їхнього стану і намагаються сприяти зручним робочим умовам задля досягнення їх максимальної продуктивності.

Отже, можна зробити висновки, що стрес на робочому місці є однією з найбільших проблем сучасного корпоративного середовища. Стрес є невід'ємною частиною сучасного робочого середовища, але його рівень та вплив можна контролювати. Тому важливо своєчасно розпізнавати ознаки надмірного стресу та впроваджувати дієві методи його подолання.

Компанії, які дбають про ментальне здоров'я своїх працівників, не лише створюють сприятливу атмосферу, а й отримують відчутні

економічні переваги у вигляді підвищеної продуктивності, зниження плинності кадрів та кращої репутації на ринку праці.

Тому, впровадження ефективних методів управління стресом дозволить підвищити продуктивність, зменшити ризики вигоряння та створити здорове робоче середовище, в якому співробітники зможуть розвиватися та досягати високих результатів без загрози для власного благополуччя. Інвестуючи у психічне здоров'я персоналу, компанії отримують не лише задоволених працівників, а й підвищену ефективність, конкурентоспроможність та фінансову стабільність.

Список використаних джерел

1. Климчук В.В. Психологічні аспекти стресу в трудовій діяльності та методи його подолання. Київ : Академія, 2021.

2. Новий iPady Pro вже в дорозі! Прибуває разом з MacBooky Бо вже восени. URL: https://www.letemsvetemapplem.eu/uk/2025/03/31/%D0%B4%D0%B5%D0%B2%27%D1%8F%D1%82%D1%8C-ipady-pro-jsou-na-ceste-dorazi-spolu-s-macboo ky-pro-uz-na-podzim/#al1.

3. Тік-так: 15 найефективніших технік тайм-менеджменту. URL: https://para. school/blog/management/15-tehnik-tajm-menedzhmenta.

СЕКЦІЯ 5

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Аванесян Г.М.
доцент кафедри правознавства та фінансів,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3258-3215
Замчій Д.С.
4 курс, група ПЗ-21-2-pl, спеціальність «Право»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Дослідження господарсько-правової відповідальності є надзвичайно актуальним у контексті сучасного розвитку економічних відносин в Україні. Господарсько-правова відповідальність виступає важливим інструментом забезпечення законності та правопорядку у сфері господарювання, сприяє стабільності економічних відносин та захисту прав суб'єктів господарювання. У сучасних умовах, коли відбувається трансформація економіки, реформування господарського законодавства та інтеграція України до європейського економічного простору, питання ефективності механізмів господарсько-правової відповідальності набуває особливої значущості.

Цім питанням присвячени праці таких вчених-правознавців як О.А. Беляневич, А.О. Згама, О.О. Кикоть, С. Кравчик, І.М. Шевченко, В.С. Щербина, Є.А. Горбань, О.А. Заярний, І.М. Бокоч та А.О. Гелич, О. Бабак, якими були досліджені теоретичні та практичні аспекти господарсько-правової відповідальності, її підстави, принципи, функції, види та особливості застосування у різних сферах господарської діяльності.

Господарсько-правова відповідальність являє собою комплексний правовий інститут, що посідає особливе місце в системі юридичної відповідальності та має важливе значення для забезпечення стабільності й ефективності господарського обороту. Зважаючи на специфіку господарських відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, господарсько-правова відповідальність характеризується низкою особливостей, що відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності.

Досліджуючи правову природу господарсько-правової відповідальності, слід насамперед зазначити, що вона є реакцією держави на протиправну поведінку суб'єкта господарювання, що порушує встановлений правопорядок у сфері господарювання. При цьому важливою особливістю цього виду відповідальності є те, що вона спрямована не лише на покарання порушника, але й на відновлення порушених прав та інтересів суб'єктів господарювання, компенсацію заподіяних збитків та забезпечення нормального функціонування економічних відносин.

Нормативно-правова регламентація господарсько-правової відповідальності, закріплена в статті 216 Господарського кодексу України, встановлює юридичну конструкцію, згідно з якою учасники господарських правовідносин підлягають застосуванню спеціалізованих господарсько-правових санкцій за вчинення правопорушень у сфері господарювання, але виключно за наявності підстав та в порядку, чітко регламентованому законодавством [2]. Аналізуючи правову природу господарсько-правової відповідальності, необхідно звернути увагу на її функції, серед яких виділяють компенсаційну, превентивну, стимулюючу, сигналізаційну та інформаційну [3].

Принциповою доктринальною відмінністю господарсько-правової відповідальності є встановлений законодавцем принцип незалежності її настання від суб'єктивного елементу складу правопорушення — вини, що кардинально відрізняє її від інших видів юридичної відповідальності. Відповідно до нормативних приписів статті 218 Господарського кодексу України, на суб'єкта господарювання покладається юридичний обов'язок доведення факту вжиття ним усього можливого комплексу заходів для запобігання протиправній ситуації в господарських відносинах, що фактично встановлює презумпцію винності порушника господарських зобов'язань [2]. Законодавча конструкція також передбачає можливість закріплення в нормативних актах випадків безвинної відповідальності, що суттєво посилює захист законних інтересів потерпілої сторони.

Особливістю суб'єктного складу правовідносин господарсько-правової відповідальності є їх персоніфікована обмеженість, оскільки відповідно до легального визначення суб'єктами такої відповідальності можуть виступати виключно учасники господарських правовідносин — суб'єкти господарювання та інші спеціальні суб'єкти, вичерпний перелік яких закріплено в статті 2 Господарського кодексу України. Така законодавча диференціація зумовлює необхідність розробки та імплементації спеціальних правових механізмів реалізації відповідальності, які корелюють з правовим статусом цих суб'єктів та специфікою їх функціонального призначення в системі господарських відносин.

Юридичним фактом, що породжує правовідносини господарсько-правової відповідальності, виступає господарське правопорушення, що кваліфікується як протиправний акт (дія або бездіяльність) суб'єкта господарювання, результатом якого є порушення нормативних приписів господарського законодавства, індивідуалізованих планових завдань, умов договірних зобов'язань, що спричиняє деформацію встановленого правопорядку та завдає шкоди правам і законним інтересам інших учасників господарського обороту. Фактичний склад такого правопорушення утворюють наступні юридично значущі елементи: протиправний характер поведінки, настання суспільно шкідливих наслідків, наявність причинно-наслідкового зв'язку між ними, а також вина правопорушника, яка, втім, може бути виключена з цього складу у випадках, коли законом передбачена відповідальність незалежно від вини [1].

Таким чином, правова природа господарсько-правової відповідальності визначається її функціональним призначенням у системі правового регулювання господарських відносин, специфічними принципами, на яких вона базується, особливостями підстав та умов її застосування, а також специфікою заходів впливу на правопорушників. Усе це зумовлює необхідність виділення господарсько-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності, що має свої особливості та відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку у сфері господарювання.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 04.04.2025).

2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19–20, № 21-22. Ст. 144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 04.04.2025).

3. Бокоч І.М., Гелич А.О. Принципи господарсько-правової відповідальності. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/322991682.pdf (дата звернення: 04.04.2025).

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ COMMUNITY POLICING У СВІТІ: ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ПІДХОДИ

Боровик А.В.
магістратура, 1 курс, група 501/24-ПД-М-К,
спеціальність «Правоохоронна діяльність»,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник: Веселов М.Ю., д.ю.н., професор, професор кафедри
державно-правових дисциплін та безпеки життєдіяльності,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ.

У сучасних умовах глобальної трансформації безпекових стратегій, що супроводжуються зростанням суспільного запиту на прозорість, підзвітність та діалог із владою, зростає інтерес до моделі community policing як до ефективного механізму налагодження стійкої взаємодії між поліцією та громадою. Цей підхід, що отримав широке поширення у демократичних країнах світу, передбачає активну участь громадян у формуванні безпекового простору, спільну відповідальність за правопорядок та впровадження превентивних механізмів, орієнтованих на потреби конкретної спільноти.

У Великобританії модель community policing реалізується через створення локальних безпекових партнерств, зосереджених на розбудові довіри, ранньому виявленні проблем і патрулюванні на основі залучення. Такий підхід має чітке нормативне підґрунтя та підтримується з боку органів місцевого самоврядування. Його результатом є зниження рівня рецидивної злочинності та підвищення ефективності поліційного реагування на інциденти [1].

У США яскравим прикладом стала ініціатива CompStat у Нью-Йорку, що об'єднала цифрову аналітику, прозору звітність та децентралізацію прийняття рішень. Вона сприяла покращенню рівня безпеки на рівні районів, підвищенню відповідальності дільничних

офіцерів та зміцненню громадської довіри до поліції. Разом із тим, впровадження цієї ініціативи показало, що community policing є ефективним лише за умови підтримки з боку муніципальної влади та належного фінансування [2].

Канада акцентує увагу на інклюзивність та міжкультурну взаємодію. Поліція активно співпрацює з представниками етнічних громад, проводить освітні заходи, працює з молоддю у шкільному середовищі. Такий підхід спрямований не тільки на запобігання правопорушенням, а й на довготривале формування культури законності та поваги до прав людини [3].

У Південній Африці формуються комітети громадської безпеки, проводяться навчання для поліцейських, однак проблема низького рівня довіри до правоохоронців та відсутність ресурсів стримує ефективність ініціатив. Важливо, що в умовах постколоніального суспільства такі проєкти часто мають обмежене охоплення та потребують ретельної адаптації до культурного контексту [4].

Цікавим є досвід Японії, де модель community policing базується на системі *Kōban* — поліцейських будок, розташованих у житлових районах. Поліцейські в них не лише патрулюють територію, а й консультують громадян, працюють із місцевими школами, проводять профілактичні бесіди. Така модель забезпечує високий рівень довіри до поліції, особливо у містах із щільним населенням [5].

У Бразилії в Ріо-де-Жанейро впроваджено проєкт *Pacifying Police Units (UPPs)*, що передбачає постійну присутність поліції у небезпечних районах (фавелах). Проєкт спрямовано на відновлення довіри населення, скорочення впливу злочинних угруповань та соціальну інтеграцію. Хоча перші результати були позитивними, згодом програма зіткнулась із проблемами фінансування, корупції та втрати підтримки серед мешканців [6].

Україна, у свою чергу, після 2014 року почала процес глибокої реформи Національної поліції. У межах проєкту «Поліцейський офіцер громади» правоохоронці закріплюються за конкретними територіальними громадами та працюють на основі партнерства з населенням. Програма «Діалоги» спрямована на посередництво під час конфліктних ситуацій та взаємодію з активними групами громадян. Незважаючи на позитивні зрушення, система все ще потребує сталого нормативного закріплення принципів community policing та подолання залишків авторитарної моделі силової взаємодії з населенням [7].

Таким чином, практика реалізації community policing у світі свідчить про його багатофункціональність — від реагування на злочин-

ність до відновлення соціального капіталу у громадах. Однак визначальним фактором ефективності залишається політична воля, готовність влади ділитися повноваженнями, а також спроможність громад до самоорганізації.

Узагальнюючи міжнародний досвід, можна зробити висновок, що правове регулювання суспільних відносин у сфері громадської безпеки має враховувати не лише національну специфіку, а й глобальні тенденції до децентралізації, міжінституційної взаємодії та гуманізації поліційної функції. Community policing не є панацеєю, але становить ефективний інструмент модернізації системи правопорядку на основі довіри, співпраці та соціальної солідарності.

Список використаних джерел

1. The Police Foundation. *Neighbourhood Policing: Past, Present and Future*. 2017. URL: https://www.police-foundation.org.uk/wp-content/uploads/2017/06/neig hbourhood_policing_past_present_future.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

2. National Institute of Justice. *CompStat and Community Policing in NYC*. URL: https://nij.ojp.gov/topics/articles/compstat-and-community-policing (дата звернення: 07.04.2025).

3. Ontario Ministry of the Solicitor General. *Community Safety Initiatives and Resources*. URL: https://www.ontario.ca/page/community-safety-initiatives-and-resources (дата звернення: 07.04.2025).

4. Safe Community Foundation. *Community Policing Forums*. URL: https://safecommunity.co.za/community-policing-forums/ (дата звернення: 07.04.2025).

5. National Police Agency of Japan. *Koban and Community Policing in Japan*. URL: https://www.npa.go.jp/english/koban/index.html (дата звернення: 07.04.2025).

6. The Guardian. *Rio's community policing programme: success or failure?* URL: https://www.theguardian.com/world/2014/aug/06/rio-favela-community-poli cing-programme (дата звернення: 07.04.2025).

7. Центр Громадської Безпеки. *Що таке Community Policing?* URL: https://cop.org.ua/ua/community-policing/shcho-take-community-policing.

ПРАВА ЛЮДИНИ В МЕДІАЦІЇ

Братасюк Д.В.
1 курс, група ПЗ-24-1м-pl, спеціальність «Право»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Кравченко А.П.
кандидат юридичних наук,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Оскільки медіація представляє собою альтернативний спосіб вирішення конфліктів, який ґрунтується на добровільній участі сторін, неупередженості медіатора та конфіденційності процесу, то головним її аспектом є дотримання прав людини, так як цей процес спрямований на мирне розв'язання суперечок із повагою до кожного учасника з урахуванням принципів справедливості, добровільності та рівноправності. Основні права людини в медіації включають право на гідність та повагу, право на добровільність, право на рівність, право на неупередженість, право на справедливий процес та право на конфіденційність. Повага до гідності кожної людини є фундаментальним принципом, який сприяє конструктивному діалогу та ефективному вирішенню спору. Це означає, що всі учасники медіації повинні поводитися коректно, уникати образ та дотримуватися норм етики. Одним із ключових принципів медіації є право на добровільність, який гарантує, що всі учасники беруть участь у процесі за власним бажанням, без примусу та тиску. Це право забезпечує ефективність і справедливість медіації, адже лише вільне волевиявлення сторін може привести до взаємовигідного вирішення конфлікту. Жодна зі сторін не може бути примушена брати участь у переговорах або приймати рішення всупереч своїй волі. Якщо одна зі сторін відчуває тиск або примус, вона має право відмовитися від подальшої участі в процесі. Це гарантує чесність процесу — можливість учасників відкрито висловлювати свої інтереси, шукати рішення без тиску, що сприяє його ефективності, оскільки добровільна участь збільшує шанси на досягнення реальних і довготривалих домовленостей та захищає права людини, забезпечуючи рівність, справедливість та можливість самостійно ухвалювати рішення. Право на рівність забезпечує усім учасникам медіації рівні права та можливості, створення таких умов, за яких жодна зі сторін не буде дискримінована за ознакою статі, віку, національності, соціального статусу чи інших факторів. Воно гарантує, що всі сторони мають рівні можливості брати участь у переговорах, однаковий доступ до інформації,

можливість висловлювати свою точку зору та впливати на ухвалення рішень. Жодна зі сторін не може мати перевагу через свій соціальний статус, фінансове становище чи інші фактори. Підґрунтям рівності сторін є свобода вибору, яка гарантує, сторонам можливість самостійно ухвалюють рішення щодо участі у процесі, вибору медіатора та підписання угоди, що значною мірою підвищує ефективність переговорів і сприяє досягненню справедливого вирішення конфлікту. Свобода вибору включає в себе свободу участі, при якій жодна зі сторін не може бути змушена брати участь у медіації проти своєї волі, а кожен учасник має право припинити процес у будь-який момент без негативних наслідків, вільний вибір медіатора, який відповідає їхнім очікуванням є нейтральним, професійним та неупередженим, свободу прийняття рішень — самостійне вирішення укладання домовленостей, без нав'язування позиції з боку медіатора та право відмовитися від запропонованих варіантів вирішення конфлікту, свободу формулювання угоди за взаємною згодою та, у разі неможливості дійти спільного рішення, можливість звернутися до суду чи інших методів врегулювання спору. Вона забезпечує справедливість медіації, захищає права людини — виключає примус і тиск у переговорах та робить її ефективним, демократичним і гуманним способом вирішення конфліктів. Право на неупередженість означає, що медіатор має бути незалежним і неупередженим. Він не повинен займати позицію жодної зі сторін або впливати на рішення учасників. Його завдання — допомогти сторонам знайти компроміс, що відповідатиме їхнім інтересам. Медіатор забезпечує рівний голос учасників у переговорах, а якщо одна зі сторін почувається дискримінованою, вона може вимагати заміни медіатора. Будь-які форми нерівного ставлення суперечать принципам медіації та можуть бути підставою для припинення процесу. Право на справедливий процес забезпечує проходження медіації у атмосфері відкритого діалогу, де кожна сторона може вільно висловити свою точку зору та вислухати опонента. Важливо, щоб жодна зі сторін не була поставлена в нерівні умови через вплив, страх або маніпуляцію. Право на конфіденційність забороняє сторонам використовувати отримані дані поза межами процесу без згоди іншої сторони, що є особливо важливим у випадках сімейних, трудових чи комерційних спорів.

Таким чином, дотримання прав людини в медіації є запорукою її успішності, сприяє зменшенню кількості конфліктів, що переходять у судову площину, підвищує ефективність цього методу вирішення конфліктів, сприяє зміцненню правової культури суспільства.

Медіація дозволяє сторонам самостійно приймати рішення, які відповідають їхнім потребам і гарантують справедливий баланс інтересів. Дотримання прав людини в медіації робить цей процес гуманним, ефективним і справедливим та є однією із засад формування суспільства, де конфлікти розв'язуються мирним шляхом.

ПРАВО НА ВІДПУСТКУ: ГАРАНТІЇ І ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Гевчук А.І.
2 курс, група ПЗ-22-1фмб-tr, спеціальність «Право»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: Скільська М.І., викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

Конституційне право на відпочинок має кожен працівник підприємства, установи, організації, незалежно від їх форми власності. Дана гарантія забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку та відпусток. Від ефективності реалізації права на відпочинок значною мірою залежить здоров'я працівників, а відтак, продуктивність їхньої праці. Серед передбачених видів відпочинку найбільш тривалим часом відпочинку є відпустки.

Я працююча студентка, поєдную роботу з навчанням і з власного досвіду знаю, як важливо мати право на основну та додаткові відпустки, тому досліджувала правові підстави надання відпустки на власному прикладі.

Курс дисципліни «Трудове право» дав можливість уяснити свої права, обов'язки й гарантії та уміти захищати їх. Це мої перші кроки в юридичній практиці.

Гарантії реалізації права на відпочинок відіграють важливу роль у забезпеченні нормальної життєдіяльності працівника. Слово «гарантія» (від французького «garantie») означає забезпечення, запорука.

Згідно з статтею 6 Закону України «Про відпустки» щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менш як 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік, який відлічується з дня укладення трудового договору. Також цією статтею для окремих категорій працівників встановлено більшу тривалість щорічної основної відпустки. Для осіб інвалідністю I і II груп установлена відпустка не менше 30 календарних днів, для осіб інвалідністю III групи — не менше 26 календарних днів, для осіб віком до 18 років — не менше 31 календарного дня. Оскільки я не досягла ще свого повноліття, то маю право саме на таку тривалість відпустки.

Закон України «Про відпустки» передбачає право на гарантоване надання відпустки визначеної тривалості зі збереженням на її період місця роботи (посади), заробітної плати (допомоги) у випадках, передбачених цим Законом, та забороною заміни відпустки грошовою компенсацією, крім випадків, передбачених статтею 24 цього Закону.

Окрім основної щорічної відпустки Законом передбачені щорічні додаткові відпустки: додаткова відпустка за роботу із шкідливими та важкими умовами праці; додаткова відпустка за особливий характер праці; інші додаткові відпустки, передбачені законодавством. Щорічні відпустки надаються працівникові з таким розрахунком, щоб вони були використані, як правило, до закінчення робочого року.

Право працівника на щорічні відпустки повної тривалості у перший рік роботи настає після закінчення 6 місяців безперервної роботи на даному підприємстві. Працівникам, які навчаються в навчальних закладах без відриву від виробництва, щорічні відпустки за їх бажанням приєднуються до часу проведення настановних занять, виконання лабораторних робіт, складання заліків та іспитів, часу підготовки і захисту дипломного проекту та інших робіт, передбачених навчальною програмою.

У проекті нового Трудового кодексу України, за яким ймовірно нам, майбутнім юристам доведеться працювати вже після закінчення навчального закладу, ширше розкривають поняття гарантій відпусток, відводячи їм окрему статтю з відповідною назвою, чого нема в діючому Кодексі Законів про працю.

Відрадним є закріплення серед гарантій права на відпустку — матеріальної допомоги на оздоровлення, яка може бути закріплена не лише в законодавстві, а і в колективному чи трудовому договорі. Оскільки автори Проекту пішли шляхом виділення окремої статті, присвяченої гарантіям права на відпустку, то слід внести до неї положення про заборону розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця в період перебування працівника у відпустці (крім розірвання трудового договору у разі ліквідації юридичної особи). Хоча, збереження за працівниками, що перебувають у відпустці, місця роботи фактично обмежує права роботодавця, але закон все ж таки має бути на стороні менш захищеної сторони — працівника.

З практики знаю, як роботодавець неохоче виконує приписи нормативно-правових актів і диктує свої правила.

На жаль, зустрічаються факти неофіційного працевлаштування. У приватному бізнесі роботодавці з метою уникнення оподаткування та відрахувань коштів у пенсійний фонд, соцстрах, грубо порушу-

ють вимоги трудового й податкового законодавства і не оформляють працівників на роботу в установленому порядку. Працівники, які отримують заробітну плату «в конвертах» позбавлені права на відпустку, як і низки інших законодавчо встановлених гарантій (виплат по листках непрацездатності, по вагітності і пологах, по догляду за дитиною до трирічного віку, по втраті працездатності, втрачають стаж роботи та ін.). Це негативне явище, з яким треба боротися.

Часом, навіть офіційно працевлаштованим працівникам роботодавці неохоче надають відпустки, відтерміновуючи їх на зимовий період. Звісно, щорічна відпустка за ініціативою власника, як виняток, може бути перенесена на інший період, але тільки за письмовою згодою працівника та за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації або іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом. У разі перенесення щорічної відпустки новий термін її надання встановлюється за згодою між працівником і власником або уповноваженим ним органом. Працівник також може ініціювати перенесення відпустки. Для цього досить подати заяву на ім'я керівника з проханням перенести відпустку на інший період або поділити її на частини. Це позитивна законодавчо-установлена норма для працюючих студентів, коли треба брати участь у екзаменаційних сесіях чи захисті курсових або дипломних проектів.

Також слід мати на увазі, що окрім оплачуваних відпусток, працівник має право на відпустку без збереження заробітної плати. За рік працівник може взяти навіть кілька разів відпустку без збереження заробітної плати за сімейними обставинами та з інших причин (у моєму випадку — у зв'язку з навчанням), але сумарно ця відпустка не може бути більшою, ніж 30 календарних днів на рік.

Забороняється ненадання щорічних відпусток повної тривалості протягом двох років підряд, а також ненадання їх протягом робочого року особам віком до вісімнадцяти років. У разі звільнення працівника йому виплачується грошова компенсація за всі не використані ним дні щорічної відпустки.

Таким чином, для працюючих студентів законодавство про відпустки дає гарантії для повноцінного навчання і відпочинку. І цим правом варто скористатися.

Список використаних джерел

1. Про відпустки : Закон України № 504/96-ВР, редакція від 24.12.2023, підстава — 3494-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр#Text.

СВОБОДА СЛОВА ТА ЦЕНЗУРА: ПРАВОВИЙ БАЛАНС МІЖ ПРАВОМ НА ВІЛЬНЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТОМ СУСПІЛЬСТВА

Горбенко О.В.
здобувач фахової передвищої освіти, 1 курс,
спеціальність «Журналістика»,
Миколаївський фаховий коледж Університету «Україна»;
Іванисик О.М.
викладач,
Васильківський фаховий коледж Університету «Україна».

У роботі розглянуто проблему встановлення правового балансу між свободою слова та необхідністю захисту суспільства від деструктивного контенту. Проаналізовано основні механізми регулювання інформаційного простору та виклики, що постають перед демократичними суспільствами в умовах цифрової трансформації медіасередовища.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і формування глобального інформаційного простору перетворили питання свободи слова та цензури на комплексну проблему міжнародного рівня. Сучасне суспільство стикається з дилемою: як гарантувати фундаментальне право на вільне висловлювання, одночасно захищаючи суспільні цінності від потенційно шкідливої інформації.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю розробки збалансованих підходів до регулювання інформаційного середовища в умовах появи нових технологій поширення контенту, зростання впливу соціальних мереж та трансформації споживання медіапродукту. Свобода вираження нерозривно поєднана з постійним розвитком комунікаційних технологій, що відбивається у прецедентних рішеннях Європейського суду з прав людини, міжнародних документах тощо.

Свобода слова є одним із основоположних прав людини, закріплених у міжнародних документах, зокрема у статті 19 Загальної декларації прав людини та статті 10 Європейської конвенції з прав людини. Водночас жодне право не є абсолютним, а його реалізація пов'язана з відповідальністю та може підлягати обмеженням, необхідним для функціонування демократичного суспільства.

Традиційне розуміння цензури як системи державного контролю за змістом інформації трансформувалося в епоху цифрових технологій. Сучасні форми обмеження контенту охоплюють різноманітні механізми: від законодавчих норм щодо протидії дезінформації,

мови ворожнечі та екстремізму до саморегуляції медіаплатформ та алгоритмічної модерації контенту.

Міжнародний досвід демонструє різні підходи до вирішення проблеми балансу між свободою висловлювання та захистом суспільства. У США домінує доктрина широкого захисту свободи слова з мінімальними обмеженнями, тоді як європейські країни застосовують більш обмежувальний підхід, особливо щодо контенту, пов'язаного з ненавистю, дезінформацією та захистом персональних даних.

Правове регулювання свободи слова в Україні ґрунтується на конституційних гарантіях та міжнародних зобов'язаннях. Стаття 34 Конституції гарантує право на свободу думки і слова, визначаючи водночас легітимні підстави для його обмеження.

Основними моделями регулювання інформаційного простору є:

– Законодавче регулювання — встановлення нормативно-правових актів, що визначають межі допустимого контенту та відповідальність за поширення забороненої інформації.

– Судовий контроль — розгляд інформаційних спорів та блокування контенту виключно за рішенням суду.

– Саморегуляція медіаіндустрії — впровадження професійних стандартів, етичних кодексів та створення органів саморегулювання.

– Співрегулювання — взаємодія державних органів та представників медіаіндустрії у формуванні регуляторних механізмів.

– Технологічні рішення — алгоритмічна модерація контенту, системи фактчекінгу, інструменти виявлення маніпуляцій.

– Медіаосвіта — формування критичного мислення та навичок оцінки інформації.

Серед основних викликів у забезпеченні балансу між свободою слова та захистом суспільства варто виділити: трансформацію інформаційного простору під впливом соціальних мереж, що розмиває традиційні ролі комунікаторів; транскордонний характер інформаційних потоків, що ускладнює застосування національного законодавства; розвиток технологій штучного інтелекту для модерації контенту; поширення дезінформації та маніпулятивних технологій, включаючи діпфейки; захист журналістів від переслідувань та тиску.

Для досягнення оптимального балансу доцільно розвивати комплексну систему медіаосвіти та медіаграмотності, забезпечити прозорість алгоритмів модерації контенту, а також диференційований підхід до різних типів контенту. В рішенні цього питання важливе міжнародне співробітництво з питань регулювання інформаційного простору, незалежні системи фактчекінгу, а також створення

окремих спеціалізованих колегій або суддів у межах існуючих судів для інформаційних спорів.

Пошук оптимального балансу між захистом свободи слова та необхідністю обмеження шкідливого контенту залишається актуальним питанням правового регулювання. Комплексний підхід має поєднувати законодавче регулювання, судовий контроль, саморегуляцію, технологічні рішення та медіаосвіту. Усі обмеження свободи слова повинні відповідати критеріям законності, легітимної мети та необхідності в демократичному суспільстві, розробленим у практиці Європейського суду з прав людини.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 02.10.2013 № 995_004. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.03.2025).

2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР/ URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 04.03.2025).

3. Свобода слова в умовах збройного конфлікту. Огляд практики Європейського суду з прав людини / О.О. Бурмагін, Л.В. Опришко, Д.І. Опришко. Київ : ГО «Платформа прав людини», 2019. 112 с.

4. Про інформацію : Закон Україні. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ 2657-12 (дата звернення: 04.03.2025).

5. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ 2782-12 (дата звернення: 04.03.2025).

ЗЕМЕЛЬНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ

Дума З.Є.
старший викладач,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».

Ринок землі в Україні — це не просто економічна категорія, це — основа нашої національної безпеки, добробуту та майбутнього. Відкриття ринку землі у 2021 році стало історичною подією, але водночас породило безліч викликів та ризиків, які потребують пильної уваги. 2025 рік стане визначальним у формуванні сталого та ефективного земельного ринку, який відповідатиме інтересам українського народу.

Одним з головних викликів є забезпечення прозорості та справедливості земельних відносин. Необхідно створити ефективні механізми контролю за обігом землі, щоб запобігти спекуляціям, рей-

дерству та концентрації земель в руках олігархічних структур. Важливо забезпечити рівний доступ до землі для малих та середніх фермерів, які є основою українського села.

Війна, що триває, також створює безпрецедентні ризики для земельного ринку. Знищення інфраструктури, мінування територій, окупація земель — все це ускладнює оцінку вартості землі та створює перешкоди для її ефективного використання. Необхідно розробити механізми компенсації збитків для власників землі, постраждалих від війни, та створити умови для відновлення сільськогосподарського виробництва на деокупованих територіях.

Ще одним важливим викликом є залучення інвестицій у сільське господарство. Відкриття ринку землі відкриває нові можливості для інвесторів, але необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат, який гарантуватиме захист прав власності та забезпечить стабільність земельних відносин. Важливо залучити інвестиції в розвиток інфраструктури, впровадження новітніх технологій та підтримку малих та середніх фермерів.

Не менш важливим є питання збереження родючості українських чорноземів. Нераціональне використання землі, виснаження ґрунтів та зміна клімату можуть призвести до катастрофічних наслідків для сільського господарства. Необхідно впроваджувати екологічно чисті технології, підтримувати органічне землеробство та забезпечити ефективний контроль за використанням земельних ресурсів.

За 2024 рік середня ціна землі аграрного призначення зросла на 21% і становила 46 678 гривень за гектар, згідно з даними Міністерства аграрної політики. Вже в січні цього року вартість знову зросла — до 48 622 гривень. В окремих, більш безпечних регіонах, земля ще дорожча.

З 2024 року, коли юридичні особи, такі як агрохолдинги та фермерські господарства, отримали доступ до ринку сільськогосподарської землі, ціни на неї почали зростати. Це пов'язано з тим, що юридичні особи, як правило, готові платити більше, ніж фізичні.

За даними Мінагрополітики, середня ціна, запропонована юридичними особами, склала 62 656 гривень за гектар. Це свідчить про те, що українська земля, ймовірно, недооцінена, і її вартість, ймовірно, продовжить зростати.

Сумарно в Україні 33 мільйони гектарів сільськогосподарських земель. За весь період після зняття мораторію, тобто з липня 2021-го до кінця 2024-го, було продано 604 тисячі гектарів землі. На 2024 рік припало 53% обсягу проданої землі — 320 660 гектарів.

Найбільше на продажу землі аграрного призначення можуть заробити мешканці західного регіону. Для прикладу, в Івано-Франківській області, за даними інформаційної системи «Опендатабот», середня ціна гектара землі становить 93 141 гривню. Це — найдорожча українська земля, а ще ж і ландшафти близькі до гірської місцевості, тому такі ділянки цікаві й для тих, хто хоче придбати землю й змінити її цільове призначення для будівництва.

Дорогою є земля й у Львівській області — 71 896 гривень за гектар. Відповідно, найдешевшою є земля в Миколаївській (31 698 гривень), Дніпропетровській (32 266 гривень), Сумській (31 144 гривні) та Чернігівській областях (34 396 гривень).

Найактивніше ринок продажу землі розвивається в Полтавській області, де 2024-го було продано 45 622 гектари. Далі йдуть Одещина (понад 33 тисячі) та Дніпропетровщина (понад 30 тисяч). Найменше угідь продали в західному регіоні — Волинська, Рівненська та Івано-Франківська області.

Утім, реальна ціна продажу деяких ділянок може бути значно вищою, ніж інформація від Міністерства аграрної політики.

З вартістю оренди землі склалася доволі цікава ситуація.

У 2024-му Фонд державного майна запустив проєкт «Земельний банк», щоб здавати в оренду державні землі через онлайн-аукціони на сервісі «Prozorro Продажі».

Попередні розрахунки показували, що в середньому оренда 1 гектара землі приноситиме до державного бюджету 9,9 тисячі гривень на рік, а таких земель у державній власності 860 тисяч гектарів. Середня ціна оренди земельної ділянки з комунальної власності становить 8,6 тисячі гривень на рік.

Високі ставки оренди, що склалися внаслідок конкурентних торгів, є наслідком реальної вартості землі та готовності аграріїв платити за ефективні земельні ділянки, кажуть у Земельному банку. Це стимулює ефективніше використання землі, впровадження сучасних агротехнологій та підвищення загальної продуктивності аграрного сектору.

Отже, ринок землі в Україні переживає період активного формування та розвитку, позначений як значними можливостями, так і серйозними викликами. Відкриття ринку для юридичних осіб у 2024 році стимулювало зростання цін, що свідчить про інвестиційну привабливість українських земель. Однак, існує значна регіональна диференціація цін та активності ринку, що відображає вплив безпекової ситуації та економічних факторів.

Ключовими викликами залишаються забезпечення прозорості та справедливості земельних відносин, подолання наслідків війни, залучення інвестицій та збереження родючості ґрунтів. Успішне вирішення цих завдань вимагає консолідації зусиль держави, бізнесу та суспільства. Особливу увагу слід приділити:

– запобігання спекуляціям та концентрації земель;
– забезпечення рівного доступу до землі;
– створення сприятливих умов для розвитку фермерських господарств;
– розробка механізмів компенсації збитків;
– відновлення інфраструктури на деокупованих територіях;
– створення сприятливого інвестиційного клімату;
– впровадження екологічно чистих технологій;
– підтримка органічного землеробства;
– контроль за використанням земельних ресурсів;
– підвищення ефективності використання державних земель;
– залучення коштів до державного бюджету;
– створення прозорих та конкурентних умов оренди.

2025 рік стане роком випробувань для земельного ринку України. Від того, як ми зможемо подолати виклики та мінімізувати ризики, залежить наше майбутнє.

Необхідно об'єднати зусилля держави, бізнесу, громадськості та науковців для створення сталого та ефективного земельного ринку, який відповідатиме інтересам українського народу.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Кисіль В.С.
2 курс, спеціальність «Менеджмент»,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: Кучмєєв О.О., д.е.н., доцент,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».

Проблеми екології були та є актуальними для всього людства. Саме тому 21 січня 2020 року у швейцарському місті Давосі розпочав роботу Всесвітній економічний форум, головною темою якого стала — «Зацікавлені сторони за згуртований та стійкий світ». Учасники обговорили подолання проблем у галузі клімату, навколишнього середовища, економіки і промисловості, що спрямоване на їх пере-

творення та досягнення більш стійких бізнес-моделей. Серед домінуючих ризиків, які будуть мати значення для людства в найближчі десять років є ризики клімату та екології [1].

Однією із актуальних тем давоських перемовин став «зелений банкінг». Зелений банкінг — діяльність банку, спрямована на перерозподіл грошових ресурсів і фінансування проектів із захисту навколишнього середовища та у соціальній сфері [2].

В даний час можна зустріти наступні визначення «зелений банкінг». Наприклад, експерти Інституту вищого навчання в Індії відзначають, що до «зеленого банкінгу» можна віднести процеси та продукти, які роблять банківську діяльність стійкою в економічному та екологічному сенсі. При цьому оцінка рівня розвитку «зеленого банкінгу» будується на основі застосування «Сітки зрілості зеленого менеджменту/управління» [3]. Оцінка успіхів банку у зеленому менеджменті в цьому випадку проводиться на основі опитування та розрахунку зелених індексів за окремими підрозділами банку, після чого проводиться відображення зеленого зростання відділень банку та всього банку загалом у вигляді таблиці із чотирьох стадій [3].

Перша стадія: «Невизначеність» — банк чи його підрозділи не мають точного уявлення, що таке зелений банкінг, не знаються на зелених продуктах і послугах. На стадії «Пробудження»: банк вже розуміє цінність зеленого менеджменту, але не готовий витрачати на «зелені» заходи фінансових та тимчасових ресурсів. На стадії «Мудрість»: продовжується подальший розвиток зеленого банкінгу. Зрештою, на заключному етапі «Визначеність» — зелений банкінг стає важливою частиною стратегії банку, при цьому екологічні аспекти постійно враховуються після прийняття рішень [3].

Одним із найпоширеніших інструментів зеленого фінансування є кліматичні або екологічні/зелені облігації. При випуску даних цінних паперів крім таких показників, як купонний дохід, вартість, терміни звернення, також враховується екологічна оцінка проекту [4].

Ринок зелених облігацій стрімко зростає: якщо у 2016 році його обсяг оцінювався у 81,6 млрд. дол. США, то у 2019 році він досяг 257,7 млрд. дол. США. Потрібно зазначити, що активне зростання зеленого ринку почалося з 2015 року. Згідно зі звітом міжнародної організації Climate Bonds Initiative, на кінець III кварталу 2020 року загальний обсяг зелених випусків становив 948 млрд. дол. США, з яких 194 млрд. дол. США припало на перші три квартали 2020 року. До кінця 2022 обсяг ринку зелених облігацій може перетнути поріг у 1 трлн. дол. США [4].

Україна готує запуск ринку «зелених» облігацій для залучення коштів на енергоефективні та «зелені» проекти. Наразі урядом розроблено проект «Про схвалення Концепції впровадження та розвитку ринку «зелених» облігацій в Україні». Даною концепцією передбачено механізми, терміни та план дій для формування національної моделі ринку «зелених» облігацій [5].

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), потенціал українського ринку енергоефективності та «чистої» енергетики до 2030 року складає73 млрд. дол. США. Згідно з дослідженнями, до 2030 року Україна зможе залучити через випуск зелених облігацій 36 млрд. дол. США [5].

Протягом 2020 року в «зелену» енергетику в Україні інвестори інвестували 1,24 млрд. євро, з них 46 млн. євро — у проекти з енергоефективності через програму «теплих кредитів» (кредити на 35 млн. євро) та енергосервіс (122 інвестиційних проектів на суму 11 млн. євро) [5].

Отже, в Україні, як і в багатьох інших країнах, розповсюдження фінансових послуг за допомогою «зеленого банкінгу» активно впроваджується в діяльність банківських установ. Головною метою впровадження «зеленого банкінгу» постає мінімізація ризиків, пов'язаних із негативними наслідками людської діяльності для оточуючого світу, а також залучення нових інвестицій в Україну з боку розвинених країн. Тому, втілення принципів «зеленого банкінгу» допоможе Україні наблизитися до екологічних стандартів, що були прийняті в ЄС.

Список використаних джерел

1. The World Economic Forum. URL: https://www.weforum.org (дата звернення: 15.03.2025).

2. Економічна енциклопедія та українські економісти / С. Злупко. *Вісник НАН України*. 2003. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/70486 (дата звернення: 15.03.2025).

3. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». Реалізація інвестиційних проектів. URL: https://www.oschadbank.ua/credit/realizacia-investycijnyh-proektiv (дата звернення: 16.03.2025).

4. Авраменко А.А., Ворфоломєєв О.О. Кліматичні облігації: секторальний та регіональний аналіз. *Інтернет-журнал «Наукознавство»*. 2017. URL: http://nau kovedenie.ru/ PDF/119EVN317.pdf (дата звернення: 16.03.2025).

5. Потенціал ринку «зелених» облігацій в Україні становить $36 мільярдів — Держенергоефективність. URL: https://minfin.com.ua/2021/01/26/59129542/ (дата звернення: 17.03.2025).

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Коваленко В.Ф.
старший викладач кафедри правознавства та фінансів,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1848-1354
Чирва С.М.
1 курс, група ЗПЗ-24-1м-pl, спеціальність «Право»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

Визначення поняття «військовополонені» у статті 4 Женевської Конвенції III 170 [1]:

A. Військовополоненими, у розумінні цієї Конвенції, є особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

a) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

b) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;

c) вони носять зброю відкрито;

d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за зразком, наведеним у додатку.

5. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носить зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

Це визначення було інкорпороване в українську правову систему. Воно також відповідає визначенню військовополоненого за міжнародним звичаєвим правом [2].

Воєнізовані або добровольчі формування, що входять до складу збройних сил, повинні бути «офіційно включені» до складу збройних сил і перебувати під відповідальним командуванням цих сил, щоб їхні члени могли набути статусу військовополонених після потрапляння в полон. При цьому члени інших ополчень і добровольчих формувань, які формально не входять до складу збройних сил, але іншим чином належать до сторони збройного конфлікту, можуть користуватися статусом військовополоненого за умови дотримання чотирьох умов, встановлених пунктом 2 статті 4 [3].

Судді зобов'язані дотримуватися цих правил в судових провадженнях з наступних причин:

– Україна зобов'язана дотримуватися положень Женевської Конвенції III як Висока Договірна Сторона, а також усіх норм звичаєвого МГП.187 Недотримання цих правил у повному обсязі може призвести до міжнародно-правової відповідальності України за недотримання зобов'язань за міжнародними договорами.

– Умисне позбавлення військовополоненого права на справедливий і і належний судовий розгляд є воєнним злочином згідно зі статтею 8(2)(a)(vi) Римського статуту та статтею 438 КК України. Відповідно, серйозне порушення будь-якого з наведених нижче правил може мати наслідком індивідуальну кримінальну відповідальність.

Принципова відмінність між військовополоненими і не військовополоненими полягає в тому, що військовополонені не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за безпосередню участь у бойових діях. Для того, щоб вважатися «безпосередньою участю» у бойових діях, діяння має відповідати таким критеріям [4]:

і. діяння має з великою ймовірністю негативно вплинути на військові операції або військовий потенціал сторони збройного конф-

лікту або, як альтернатива, спричинити смерть, поранення або знищення захищених осіб чи об'єктів;

ii. повинен існувати прямий причинно-наслідковий зв'язок між діянням і шкодою, яка може бути заподіяна або внаслідок цього діяння, або внаслідок скоординованої військової операції, невід'ємною частиною якої це діяння є; та iii. діяння має бути спеціально спрямоване на безпосереднє заподіяння необхідного ступеня шкоди на користь однієї сторони конфлікту та на шкоду іншій.

Військовополонений не може бути притягнутий до відповідальності за вбивство або поранення військовослужбовців супротивника або знищення військових об'єктів противника вчинених до моменту його захоплення в полон.

Однак військовополонені мають бути засуджені, якщо вони, як стверджується, вчинили серйозні порушення Женевських конвенцій або інші воєнні злочини до того, як потрапили в полон. Женевська Конвенція III також встановлює детальні правила застосування судових і дисциплінарних заходів щодо правопорушень, скоєних військовополоненими після того, як вони потрапили в полон. Конвенція передбачає, що військовополонений «підпорядковується законам, статутам і наказам, які є чинними у збройних силах держави, що тримає в полоні». Це означає, що до військовополонених можуть застосовуватися ті ж правові та дисциплінарні покарання, що й до військовослужбовців збройних сил держави, що тримає в полоні, за таке ж правопорушення. Цей розділ фокусується на правилах, що застосовуються саме тоді, коли військовополонений зазнає кримінального переслідування за міжнародні злочини, що були скоєні до полону.

Що стосується національного законодавства, то застосовне право має бути розумно передбачуваним і доступним для обвинувачених військовополонених на момент скоєння ймовірного злочину [5]. Це означає, що на момент вчинення злочину військовополонений «знав або повинен був знати, що буде покараним, якщо його спіймають» [6]. Це відображає принцип міжнародного права прав людини, згідно з яким «ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення будь-якої дії або бездіяльності, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами або за міжнародним правом».

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція 1949 року про поводження з військовополоненими, 75 UNTS 135.

2. МКЧХ, Звичаєве МГП, норма 106.

3. Женевська Конвенція III, стаття 4(2); Коментар МКЧХ до Женевської Конвенції III 2020 року, стаття 4, п. 980.

4. Мезлер Н. Пояснювальне керівництво щодо поняття прямої участі у бойових діях за міжнародним гуманітарним право (МКЧХ, травень 2009 р.); Онлайн збірник справ МКЧХ «Як право захищає на війні», «Безпосередня участь у воєнних діях».

5. Коментар МКЧХ до Женевської Конвенції III 2020 року, стаття 99, п. 3962.

6. Національний військовий трибунал США, Рішення у справі «Justice». С. 977–978.

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА НАЦІОНАЛЬНУ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВУ СИСТЕМУ

Колибаб'юк С.П.
кандидат історичних наук,
доцент кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-6862-1042

Римське право — правова система Стародавнього Риму, що діяла в Римській державі (царського, республіканського періодів і періоду імперії) та Візантії. Розвиток римського права охоплює понад тисячу років юриспруденції, від Законів Дванадцяти таблиць (бл. 439 р. до Р. Х.) до лат. Corpus Iuris Civilis (528–35 рр.) імператора Юстиніана I. Римське право стало основою всіх правових систем у континентальній Європі, Ефіопії та найдавніших Європейських колоніях. Римське право справило надзвичайно глибокий і тривалий вплив на формування національних та міжнародних правових систем. Ось основні аспекти цього впливу. Романо-германська правова сім'я, також відома як континентальна правова система, є однією з найпоширеніших правових систем у світі, яка бере свій початок у римському праві, особливо в Corpus Juris Civilis імператора Юстиніана. Основною рисою цієї системи є наявність кодифікованих законів, тобто законів, зібраних у систематизовані кодекси. Слід зазначити, що кодекси, такі як Цивільний кодекс і Кримінальний кодекс, є основним джерелом права. Значну роль відіграє юридична наука у тлумаченні та застосуванні законів. Юристи та науковці аналізують законодавство та формулюють правові принципи. Юридична освіта в країнах романо-германської правової сім'ї базується на вивченні кодифікованого права та юридичної науки. Це сприяло географічному поширенню. Романо-германська правова сім'я поширена в більшості

країн континентальної Європи, Латинської Америки, а також у деяких країнах Африки та Азії. Україна також входить до цієї правової сім'ї. Звісно, це вплинуло на національні правові систему. Романо-германська правова сім'я вплинула на формування багатьох національних правових систем, зокрема в галузі приватного права, кримінального права та адміністративного права. Принципи римського права, такі як свобода договору, принцип добросовісності та принцип справедливості, стали основоположними для сучасного права. Отже, романо-германська правова сім'я є важливою складовою світової правової системи, що відіграє значну роль у регулюванні суспільних відносин у багатьох країнах світу. Значний вплив римського приватного права на сучасні правові системи, зокрема на інститути власності, зобов'язань та спадкування, а також на основоположні принципи приватного права. Римське право розробило детальні концепції права власності, включаючи різні види власності (приватна, публічна), способи набуття та припинення права власності, а також засоби захисту права власності. Ці концепції були рецептовані (запозичені) багатьма сучасними правовими системами, зокрема, в частині визначення права власності як абсолютного права, яке надає власнику широкі повноваження щодо володіння, користування та розпорядження майном. Було закладено основи сучасного зобов'язального права, розробивши систему договорів, яка регулює відносини між кредитором та боржником. Римські юристи розробили детальні правила щодо укладення, виконання та припинення договорів, а також щодо відповідальності за порушення договорів. Багато видів договорів, відомих у сучасному праві (купівля-продаж, найм, позика), мають римське походження. Питання спадкування теж є важливим. Римське право розробило детальні правила щодо спадкування, включаючи спадкування за заповітом та за законом. Римські юристи розробили концепції спадкової маси, спадкоємців, обов'язкової частки у спадщині та інші інститути спадкового права. Сучасне спадкове право значною мірою ґрунтується на римських правових нормах. Закладено Основоположні принципи приватного права: свобода договору, добросовісність, справедливість. Отже, вплив римського приватного права на сучасні правові системи є незаперечним. Його інститути та принципи продовжують відігравати важливу роль у регулюванні приватних правовідносин у багатьох країнах світу.

Варто згадати і юридичну термінологію. Справді, величезна кількість юридичних термінів, які використовуються в сучасних правових

системах, мають латинське походження. Це є яскравим свідченням глибокого впливу римського права на формування та розвиток правової культури в усьому світі. Ось декілька прикладів латинських термінів, які широко використовуються в юриспруденції: Ab initio: (від початку) — використовується для позначення чогось, що існувало з самого початку. Ad hoc: (для цього) — використовується для позначення чогось, що створено або призначено для конкретної мети. Alibi: (в іншому місці) — використовується для позначення доказу того, що особа була в іншому місці в момент скоєння злочину. Corpus delicti: (тіло злочину) — використовується для позначення сукупності фактів, що доводять факт скоєння злочину. De facto: (фактично) — використовується для позначення чогось, що існує на практиці, але не обов'язково юридично. De jure: (юридично) — використовується для позначення чогось, що існує згідно з законом. Habeas corpus: (маєш тіло) — використовується для позначення судового наказу, що вимагає, щоб затриману особу доставили до суду для визначення законності її затримання. Ius: (право) — загальний термін для позначення права. Pacta sunt servanda: (договори повинні виконуватися) — основоположний принцип міжнародного права. Res judicata: (вирішена справа) — використовується для позначення справи, яка вже була вирішена судом. Одже, вплив латинської мови на юридичну термінологію є не лише історичним явищем, але й продовжує впливати на сучасну юридичну практику. Латинські терміни часто використовуються для позначення складних юридичних понять, оскільки вони є точними та стислими. Значний вплив мала юридична освіта. Римське право відіграло важливу роль у формуванні системи юридичної освіти в Європі. Юридичні факультети університетів вивчали римське право як основу для розуміння права загалом. Згадаймо міжнародне право. Римське право вплинуло на формування деяких принципів міжнародного права, таких як принцип добросовісності, принцип pacta sunt servanda (договори повинні виконуватися) та принцип res judicata (справа, вирішена судом), на формування міжнародного приватного права, яке регулює приватні правовідносини з іноземним елементом, римське морське право, яке регулювало морську торгівлю та морські спори, вплинуло на формування міжнародного морського права.

Вплив римського права на українську правову систему є складним і багатогранним процесом, який прослідковується протягом усієї історії України. Зазначимо основні етапи цього впливу. Вплив візантійського права, яке базувалося на римському праві, був значним

у Київській Русі. Цей вплив прослідковується в таких правових пам'ятках, як «Руська Правда», яка містить елементи візантійського права, зокрема в частині регулювання майнових відносин. Також вплив візантійського права прослідковується в церковному праві, яке регулювало сімейні та спадкові відносини. Цей вплив відбувався через торговельні і культурні зв'язки з Візантією, а також через діяльність церкви. Литовсько-Руська держава теж зазнала рецепійований вплив римського права. Литовські статути, які діяли на території України в складі Литовсько-Руської держави, містили елементи римського права. Особливо це прослідковується в частині регулювання майнових відносин, зобов'язань та спадкування. Вплив римського права відбувався через рецепцію (запозичення) норм римського права з польського права, яке, в свою чергу, зазнало впливу римського права. Сучасна українська правова система, як частина романо-германської правової сім'ї, також зазнала впливу римського права, особливо в галузі приватного права. Це прослідковується в Цивільному кодексі України, який містить багато норм, що мають римське походження. Особливо це стосується регулювання права власності, зобов'язань та спадкування. Також велике значення має юридична термінологія, яка в своїй більшості походить з латини, що є прямим наслідком впливу римського права. Вплив римського права на сучасну українську правову систему відбувається через вивчення римського права в юридичних навчальних закладах, а також через використання норм римського права в судовій практиці. Отже, римське право є фундаментом багатьох сучасних правових систем, його принципи та інститути продовжують впливати на національне та міжнародне право.

Список використаних джерел

1. Палмер Б. Нетлінна система: що світ зобов'язаний римському праву. 2001. 414 с.

2. Рогач О.Я., Бєлов Д.М. Категорія «парадигма» в сучасних умовах функціонування української держави: теоретичні засади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 37–42.

3. Рогач О.Я., Бєлов Д.М. Зміна сучасної парадигми українського права в умовах військової агресії з боку РФ. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70 (2). С. 136–141.

4. Бєлов Д.М., Бєлова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85–90.

5. Макарчук В.С. Основи римського приватного права. Київ, 2000.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТУ «ПОЛІЦІЯ ГРОМАДИ / COMMUNITY POLICING» В УКРАЇНІ

Малишев В.Ю.
4 курс, група ПЗ-21-1-if, спеціальність «Право»,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: Пилипів Р.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0351-5988

Питання про необхідність посилення взаємодії та комунікації між населенням, поліцією та місцевою владою стає дедалі актуальнішим. Це наштовхує на думку, що в суспільстві з'являється розуміння спільної відповідальності за безпеку та якість життя в громадах. В Україні створено законодавче підґрунтя для розвитку стратегії взаємодії поліції з населенням, а також участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні та підтримці правоохоронної діяльності. Разом з тим, з'являються дискусії про те, що являють собою «взаємодія», «партнерство», «комунікація», в яких формах вони відбуваються, які необхідно мати інструменти, ресурси тощо. Тому перед суспільством та владою стоїть важливе завдання — дати практичний поштовх положенням, передбаченим законодавством України. Побудова партнерства між поліцією і суспільством є складним і багатоступеневим процесом, який потрібно розглядати комплексно і глобально [1].

Безпека — одна з найважливіших цінностей для людини, а співпраця поліції та громади — найкращий спосіб її гарантувати. Таку взаємодію ще називають англійським терміном «*Community Policing*» (CoP).

Community Policing — це постійна співпраця поліції з населенням та місцевою владою. А головна мета такої взаємодії — створення спільного безпечного простору. Проєкт «Поліція громади» розглядається і як філософія взаємодії поліції з громадою, і як стратегія правоохоронної діяльності. Філософія та організація взаємодії поліції з громадою (далі — CoP) відповідають досвіду, накопиченому під час модернізації поліцейських сил та перегляду поліцейських цінностей у всій Європі та Північній Америці, і є, власне, підходом, орієнтованим на громаду який визнає, що ефективна поліцейська діяльність залежить від допомоги і підтримки з боку громади, якій надається послуга. Поліцейська діяльність за згодою дозволяє поліції та громаді

тісно співпрацювати інноваційними способами, які допомагають виявляти та вирішувати проблеми, що стоять перед громадою [2].

На державному рівні необхідність встановлення виключно партнерських засад взаємодії поліції із громадами вперше було визнано у Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України, затвердженій Кабінетом Міністрів України 22.10.2014 року. Ключові принципи такого підходу діяльності поліції включають в себе: спільне розв'язання проблем, взаємодію, прозорість, звітування, участь громади та фокус на запобіганні злочинності.

Реалізація моделі CoP залежить від ряду організаційно-управлінських і правових інструментів, які відрізняються в різних країнах. На ці відмінності впливає низка факторів, у тому числі культурні та історичні особливості, стан корупції та агресії в поліцейському середовищі, а також характер відносин між державними органами, правоохоронними органами, громадянами та рівень злочинності в різних сферах суспільного життя. Загальновизнано, що моделі CoP є ефективнішими в розвинених країнах, ніж у країнах з економікою, що розвивається [3].

Сам підхід партнерських відносин поліції з громадою, що є ключовим моментом в реалізації стратегії CoP, втілюється у різних програмах та проєктах, які спрямовані на розвиток різноманітних форм взаємодії та підзвітності поліції інтересам та потребам громади, ширшому залученню у ці проєкти громадян, надання пріоритетності превентивним заходам впливу свідомість та поведінку окремих соціальних груп соціуму.

Країни які мають успішні приклади реалізації програм: Канада, США, Велика Британія, Австралія. Ці країни мають багатий досвід впровадження стратегії CoP та розробили успішні програми, які можна використовувати як приклад для інших країн, зокрема України [4; 5].

Основними методи застосування та впровадження стратегії CoP в Україні представлені на рис. 1.

На сьогодні в Україні більш-менш успішно в діяльності Національної поліції запроваджені та реалізуються такі проєкти як: перетворення формату діяльності патрульної поліції, «Поліцейський офіцер громади», «Безпечне середовище в закладі освіти» (від 2024 року в нашій країні створені підрозділи Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти) тощо.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що концепція «поліції громади» є ефективним підходом до забезпечення

безпеки та підвищення якості життя. Впровадження інноваційних програм CoP в Україні може значно покращити взаємодію поліції з громадою та сприяти створенню більш безпечного і комфортного середовища для життя.

Рис. 1. Основні методи застосування та впровадження стратегії CoP в Україні

Список використаних джерел

1. Офіс безпеки громади (Community Safety Office). Безпека у громаді. URL: https://cop.org.ua/ua/dosvid/ukrainskyi-dosvid/zahalnoukrainskyi-dosvid/ofis-bez peki-gromadi-community-safety-office (дата звернення: 07.04.2025).

2. Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють з громадою. Київ : Консультативна місія Європейського Союзу. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/pdf/Posibnik_zv_gromaga2LQ3.pdf (дата звернення: 07.04.2025).

3. Veselov M., Holodnyk Y., Svoboda I., Horbach-Kudria I., Beikun A. Effectiveness of administrative and legal mechanisms for the implementation of community police in EU countries: the case of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2023. № 12 (69). P. 227–238. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2023.69.09.20 (дата звернення: 07.04.2025).

4. Ухваріна І. Як у Канаді і Євросоюзі регулюють взаємодію поліції та громади. Проєкт проекту «Шерифи для нових громад». URL: https://sheriffua.org/news/kanada/jak-u-kanadi-i-jevrosojuzi-reguljujut-vzajemodi ju-politsiji-ta-gromadi (дата звернення: 07.04.2025).

5. Як британська поліція взаємодіє з громадою онлайн? Успішні практики. Громадський простір: 30.09.2016. URL: https://www.prostir.ua/?blogs=yak-brytanska-politsiya-vzajemodije-z-hromadoyu-onlajn-uspishni-praktyky (дата звернення: 07.04.2025).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА

Масленніков В.О.
3 курс, група ПЗ-22-1-мк, спеціальність «Право»,
Миколаївський міжрегіональний інститут.
Науковий керівник: Половченя А. Б., к.ю.н.,
Миколаївський міжрегіональний інститут.

Банківське право — це особлива галузь фінансового права, яка має як публічне, так і приватне спрямування. Воно регулює діяльність банківських установ, встановлює порядок їх створення, функціонування, контролю та ліквідації, а також формує засади взаємовідносин банків із клієнтами. У сучасних умовах ця галузь відіграє критично важливу роль, оскільки саме через банки циркулює основна маса коштів у країні, реалізується грошово-кредитна політика, забезпечується фінансова стабільність.

Джерельна база банківського права доволі широка. Вона включає як загальнонаціональні нормативно-правові акти (Конституція України, Цивільний кодекс, Господарський кодекс), так і спеціалізоване законодавство. Ключовим є Закон України «Про банки і банківську діяльність», а також Закон «Про Національний банк України». Важливе місце посідають нормативні акти самого НБУ, які деталізують механізми регуляції та нагляду. Крім того, Україна поступово гармонізує своє законодавство із міжнародними стандартами — наприклад, із Базельськими принципами банківського нагляду та рекомендаціями FATF у сфері протидії відмиванню доходів [1].

Суб'єктами банківського права є, з одного боку, держава в особі Національного банку України, а з іншого — комерційні банки, їхні клієнти (фізичні та юридичні особи), інші фінансові установи, аудитори, арбітражні керуючи тощо. Взаємодія між ними повинна відбуватись на засадах законності, фінансової прозорості, відповідальності та довіри. Банківська система України має дворівневу структуру: на першому рівні — НБУ, як центральний банк, а на другому — комерційні банки, що обслуговують клієнтів. Національний банк є не просто емітентом грошей, а й ключовим гравцем у забезпеченні стабільності фінансової системи. До його функцій належать регулювання грошово-кредитної політики, валютний контроль, банківський нагляд, ліцензування нових банків, встановлення облікової ставки, мінімальних резервів тощо.

Окремої уваги заслуговує механізм ліцензування банківської діяльності. Банк може здійснювати свою діяльність лише за наявності

відповідної ліцензії від НБУ. Отримання такої ліцензії вимагає дотримання багатьох критеріїв: достатній капітал, прозора структура власності, ділова репутація засновників, наявність ефективної системи внутрішнього контролю. Порушення цих вимог може призвести до анулювання ліцензії.

Банківська таємниця є важливим елементом захисту прав клієнтів. Відомості про рахунки, залишки, операції не підлягають розголошенню. Винятки передбачені законом і можливі лише за рішенням суду або на запит визначених державних органів. Утім, із розвитком цифрових технологій та посиленням боротьби з тіньовими схемами виникає потреба переглядати баланс між таємницею і прозорістю.

Центральне місце в банківській практиці посідає договір банківського рахунку та банківського вкладу. Через ці договори банки акумулюють кошти населення та бізнесу, використовуючи їх для кредитування чи інвестування. Водночас саме ці договори найчастіше стають предметом спорів — особливо у випадках банкрутства банків. У сфері банківського нагляду ключову роль відіграє НБУ. Він здійснює як пруденційний нагляд (оцінка фінансової стабільності банку), так і інспектування — планові й позапланові перевірки. В останні роки акцент робиться також на стратегічний нагляд — аналіз бізнес-моделі банку, його довгострокових ризиків.

У разі порушення законодавства банки несуть відповідальність: фінансову (штрафи, санкції), цивільну (відшкодування збитків), а в окремих випадках і кримінальну — наприклад, за шахрайство чи відмивання коштів [2].

З метою захисту вкладників у 2001 році був створений Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Він виплачує компенсації у разі ліквідації банку (наразі — до 600 000 грн на одного вкладника), а також бере участь у процедурі виведення банків з ринку.

Проте система банківського права стикається з низкою викликів. Серед них — недовіра населення до банків, повільне повернення вкладів при ліквідації установ, вплив політичних інтересів на банківський нагляд, високий рівень проблемних кредитів (NPL), недосконалість судової системи.

На мою думку, подальший розвиток банківського права має відбуватись у кількох ключових напрямках. По-перше, це цифровізація банківських послуг і врегулювання діяльності нових гравців — фінтех-компаній, необанків, платформ на основі штучного інтелекту. По-друге, це впровадження принципів Open Banking — відкритого доступу до фінансової інформації через API, що стимулює

конкуренцію. По-третє — підвищення фінансової грамотності населення, щоб кожен громадянин усвідомлював свої права, ризики та механізми захисту у стосунках із банками.

Таким чином, банківське право — це не просто набір норм і процедур. Це жива система, яка має адаптуватися до нових економічних, технологічних і соціальних реалій. Від її ефективності залежить не лише стабільність банківського сектору, а й довіра громадян до держави загалом.

Список використаних джерел

1. Базельський комітет з банківського нагляду. URL: https://bank.gov.ua/ admin_uploads/article/Core_Principles_for_effective_banking_supervision-April_20 24_ua.pdf?v=7.

2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 30. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення: 07.04.2025).

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРАНСФОРМАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Неділько Б.В.
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Федоренко Т.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

У сучасному світі, де стрімко відбувається процес цифровізації, впровадження новітніх технологій у сферу правосуддя стає необхідною умовою для підвищення ефективності та доступності судової системи.

Штучний інтелект (ШІ) дедалі активніше використовується у правозастосовній практиці розвинених країн, сприяючи автоматизації рутинних процесів, аналітиці судової практики, прогнозуванню рішень та підвищенню якості правосуддя.

Використання ШІ в судах має значний потенціал, аби покращити ефективність, швидкість та доступність правосуддя. Розділимо переваги застосування ШІ в судочинстві на чотири основних компоненти: ефективність, швидкість, якість та доступність [1].

Судова система України знаходиться зараз на початковому етапі впровадження ШІ, але вже зараз такі системи застосовують для:

– Автоматичного розподілу судових справ між суддями — це знижує ризик упередженості та гарантує рівні права при розподілі справ.

– Автоматичного аналізу судових документів, який допомагає ефективно виявляти в них ключову інформацію — це сприяє суддям та їхнім помічникам в ухваленні виважених рішень.

– Прогнозування результатів справ, яке дає оцінку ймовірності успіху в судовому процесі, дозволяючи сторонам краще оцінювати свої шанси перед подачею позову (а суддям це допомагає аналізувати потенційні ризики) [2].

І хоча, використання ШІ в судочинстві несе за собою ризики, заперечувати його допоміжну роль в зменшенні навантаження на судову систему не варто.

Визначимо, що існує безліч сервісів ШІ для користування Україні, серед таких зазначимо два «Суд на долоні» та Wincourt. «Суд на долоні» — це аналітичний сервіс, який допомагає в пошуку, дослідженні та візуалізації судових рішень. Wincourt — сервіс, який може аналізувати судові документи та прогнозувати судові рішення. Він аналізує текст користувача, надає рекомендації для адвокатів, рекомендації щодо законодавства та схожих судових рішень. Зазначені сервіси є платними та залежно від того як часто особа прагне користуватися ним, обирає собі пакет для користування [1].

Штучний інтелект виступає потужним інструментом цифрової трансформації, який здатен змінити традиційні підходи до функціонування судової системи. Йдеться не лише про технічне оновлення, а про глибинну трансформацію принципів організації судової діяльності — від електронного документообігу до впровадження систем аналізу судових рішень, інтелектуального розподілу справ, а в перспективі — і формування допоміжних висновків на основі алгоритмічних моделей.

Отже, трансформація судової системи за допомогою ШІ відкриває нові можливості для оптимізації судового провадження, зниження навантаження на суддів та покращення доступу до правосуддя. Водночас, використання ШІ у цій сфері потребує глибокого аналізу з точки зору правових, етичних та процедурних аспектів, зокрема — забезпечення дотримання принципів верховенства права, справедливості, недискримінації та захисту персональних даних.

Дослідження ролі штучного інтелекту в трансформації судової системи є надзвичайно актуальним і потребує системного наукового підходу з урахуванням сучасних викликів цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Роль штучного інтелекту в модернізації судової системи: інструменти для суддів. URL: https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-sud.

2. Удовенко Ж.В. Переваги та недоліки впровадження системи штучного інтелекту у правосуддя України. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: «Історія та археологія», «Державне управління», «Економіка», «Педагогіка», «Техніка», «Право»*. 2023. № 4 (10). С. 252–263. DOI: https://doi.org/10.52058/ 2786-6300-2023-4(10)-252-262.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Несен Д.В.
3 курс, група 23-1-mk, спеціальність «Право»,
Миколаївський міжрегіональний інститут.
Науковий керівник: Половченя А.Б., к.ю.н.,
Миколаївський міжрегіональний інститут.

Сімейне право традиційно розглядається як самостійна галузь права, що регулює особисті немайнові та майнові відносини, які виникають із шлюбу, спорідненості, усиновлення та інших форм сімейних зв'язків. Водночас цивільне право регулює майнові та особисті немайнові відносини між фізичними та юридичними особами на засадах рівності. Відповідно до частини першої статті 8 СКУ, якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим кодексом, до них можуть застосовуватися норми ЦКУ за умови, що це не суперечить суті сімейних відносин [3]. Це свідчить про субсидіарний характер застосування цивільного законодавства у сфері сімейних відносин.

Застосування норм цивільного права до регулювання сімейних відносин має місце в ситуаціях, коли сімейне законодавство не містить відповідних норм. Наприклад, питання, пов'язані з правочинами між подружжям, управлінням майном неповнолітніх дітей або спадкуванням, можуть вимагати застосування цивільно-правових норм [4]. Однак таке застосування має бути обережним і враховувати специфіку сімейних відносин, щоб уникнути порушення їхньої сутності та принципів. Зокрема, при вирішенні питань щодо визнання недійсними сімейних правочинів необхідно враховувати як норми СКУ, так і відповідні положення ЦКУ, зважаючи на їхню взаємодію та пріоритетність [2].

Принципи сімейного права відіграють ключову роль у регулюванні сімейних відносин, оскільки вони відображають основні засади

та цінності, на яких базується ця галузь права. До основних принципів належать добровільність шлюбу, рівність прав та обов'язків подружжя, пріоритет інтересів дітей, а також захист сім'ї державою. Ці принципи мають нормативне вираження і визначають правову політику держави щодо забезпечення охорони і захисту сім'ї, материнства, батьківства та дитинства. Вони також сприяють одностайності судової практики та вдосконаленню сімейного законодавства [3].

Незважаючи на існуючу нормативну базу, застосування норм цивільного права до сімейних відносин супроводжується певними проблемами. Зокрема, відсутність чітких критеріїв щодо меж застосування цивільно-правових норм може призводити до правової невизначеності та колізій. Крім того, деякі норми ЦКУ можуть не враховувати специфіку сімейних відносин, що потребує обережного підходу при їхньому застосуванні [2]. Перспективи вдосконалення правового регулювання сімейних відносин полягають у гармонізації норм сімейного та цивільного права, розробці спеціальних положень, які б враховували особливості сімейних відносин, а також у підвищенні ролі судової практики в тлумаченні та застосуванні відповідних норм [1].

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що регулювання сімейних відносин у цивільному праві України є складним і багатогранним процесом, що вимагає врахування специфіки цих відносин та принципів сімейного права. Субсидіарне застосування норм цивільного права можливе лише за умови, що це не суперечить суті сімейних відносин та їхнім основним засадам. Вдосконалення правового регулювання в цій сфері потребує комплексного підходу, спрямованого на гармонізацію законодавства та врахування сучасних соціальних реалій.

Список використаних джерел

1. Приходько В.О. Розвиток сімейного законодавства України в умовах оновлення цивільного законодавства. *Матеріали наук. конференції ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2024.

2. Сімейне право України : навч. посібник / О.І. Харитонова, Н.М. Кузнєцова, Ю.М. Тодика та ін.; за ред. О.І. Харитонової. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 368 с.

3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

ЕТИЧНІ НОРМИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Пікалюк С.С.
старший викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7035-9527

На сучасному етапі розвитку правової доктрини склався традиційний підхід до розуміння адвокатури як інституту громадянського суспільства, який втілює в державі ідею правового захисту та забезпечує ефективне здійснення правосуддя. Зокрема, значна увага почала приділятися питанням адвокатської етики, її регуляторного впливу та впливу на професійний статус адвоката. Важливу роль у цьому процесі відіграла послідовна практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який тривалий час розвиває свою позицію щодо особливої ролі адвокатів у правосудді та необхідності дотримання ними етичних стандартів професійної поведінки.

Почати слід з того, що поняття «адвокатська етика» та «правовий статус адвоката», які є ключовими для нашого аналізу, мають кілька різних трактувань. Для того, щоб зрозуміти їх взаємозв'язок, необхідно спершу визначити значення останнього.

А.В. Біцай вважає, що правовий статус адвоката — це сукупність професійних прав, обов'язків та відповідальності, закріплених в чинному законодавстві, міжнародно-правових актах і гарантованих державою. Відповідно до цього статусу, адвокат як суб'єкт права здійснює свою професійну діяльність [1, с. 102]. Такий підхід визначає три основні складові правового статусу адвоката: професійні права, обов'язки та відповідальність. Важливо зазначити, що ці три компоненти залишаються сталими в різних трактуваннях змісту правового статусу адвоката, що є логічним, оскільки в теорії права правовий статус розглядається як базова категорія, основою якої є права, обов'язки та відповідальність суб'єкта.

В.В. Заборовський, один із провідних дослідників правового статусу адвоката в Україні, у своїй публікації визначає правовий статус адвоката як поєднання прав, обов'язків, відповідальності та гарантій його діяльності, закріплених не лише в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а й в інших нормативно-правових актах [2]. Отже, до вищезгаданої тріади додається ще один важливий елемент — гарантії професійної діяльності адвоката. Подальше розвинення його наукової концепції дозволило йому запро-

понувати розуміння правового статусу адвоката як комплексної категорії, що відображає його правове становище в суспільстві, характеризуючи наявність у адвоката юридично закріпленої сукупності прав, обов'язків, гарантій і відповідальності, які є необхідними для виконання адвокатської діяльності з забезпечення реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу [3, с. 162].

Подібний підхід до трактування правового статусу адвоката можна зустріти і в більш ранніх працях вітчизняних дослідників. Наприклад, у 2002 році П.В. Хотенець у своєму дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Правовий статус адвоката в Україні» також виділяв у структурі правового статусу адвоката права, обов'язки, відповідальність і гарантії діяльності адвоката як суб'єкта правовідносин та члена адвокатської корпорації [4, с. 5].

А.М. Бірюкова системно підійшла до дослідження поняття «правовий статус адвоката». Вона правильно зауважила, що це питання залишається одним із найбільш актуальних і дискусійних у правовій науці, а різниця в судженнях щодо нього зумовлена різними уявленнями про структуру (сукупність елементів) правового статусу адвоката. На її думку, поняття «правовий статус адвоката», яке є багатогранною та цілісною категорією, має трактуватися як система взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, що на рівні нормативних актів концентровано виражають правові можливості адвоката в державі та суспільстві, описуючи різноманітні взаємозв'язки, що виникають під час здійснення ним адвокатської діяльності. Фундаментальними і обов'язковими елементами, які складають зміст правового статусу адвоката, є: права та обов'язки адвоката (права, обов'язки, заборони, обмеження); умови та порядок набуття статусу адвоката, його зупинення та втрати; гарантії адвокатської діяльності; дисциплінарна відповідальність адвоката (види, порядок притягнення) [5, с. 183–184].

Отже, дане визначення не включає етику як частину професійного статусу адвоката. Однак варто зазначити, що А.М. Бірюкова, аналізуючи категорію «правовий статус адвоката», одночасно досліджує регулюючий характер норм професійної етики в адвокатській діяльності. Вона підкреслює, що зміст адвокатської етики включає: 1) моральні принципи, яких адвокати повинні дотримуватися в процесі своєї професійної діяльності; 2) норми поведінки адвоката в різних сферах та ситуаціях, що пов'язані з його професією, які конкретизують і наповнюють змістом моральні принципи; 3) методи

впровадження моральних настанов та засоби забезпечення дотримання етичних норм адвокатами [5, с. 318]. Для нашого дослідження важливо те, що цей висновок вона робить, аналізуючи певні передумови розвитку адвокатської етики, зокрема обговорюючи професійний обов'язок адвоката як етичну категорію.

Етична сутність професійних обов'язків адвоката тісно пов'язана з незалежним і самостійним характером його діяльності. Як зазначає С. Компанейцев, правовий аспект професійного обов'язку адвоката має ґрунтуватися на моральних засадах суспільного життя, відображаючи їх особливості у своїй структурі [6].

Таким чином, етика є невід'ємною основою обов'язків адвоката, що безпосередньо випливає з його правового статусу.

У цьому контексті етика адвоката визначає не тільки моральну основу його обов'язків, але й його права та гарантії діяльності, оскільки вони тісно пов'язані з певними привілеями, що можна трактувати як особливі переваги, надані законом окремій групі осіб. У такому розрізі наявність таких переваг повинна бути обґрунтована не лише специфікою професійного статусу особи та завданнями, які вона виконує, але й наявністю в неї високих моральних цінностей і орієнтирів. Ці цінності повинні демонструвати суспільству виправданість існування певних гарантій, формувати повагу до особи та професії, яку вона представляє, а також сприяти зміцненню її авторитету [7].

Результати дослідження, проведеного в рамках цієї публікації, дозволяють зробити висновок, що етика є невід'ємною складовою правового статусу адвоката. Як невід'ємна частина таких компонентів, як права, обов'язки, відповідальність і гарантії професійної діяльності, що взаємопов'язані та взаємодіють, етика не зливається з іншими складовими і повинна займати окреме місце в цій системі.

Список використаних джерел

1. Біцай А.В. Участь адвоката в медіації : монографія. Київ : Алерта, 2017. 260 с.

2. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2012. Вип. 19. Т. 1. С. 162–164.

3. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України : монографія. Ужгород : «Гельветика». 2017. 900 с.

4. Хотенець П.В. Правовий статус адвоката в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 22 с.

5. Бірюкова А.М. Адвокатура України в умовах глобалізації : монографія. Київ : Алерта, 2018. 424 с.

6. Компанейцев С. Професійний обов'язок як структурний елемент деонтологічних засад діяльності адвоката. *Підприємництво, господарство і право.* 2012. № 6. С. 115–116.

7. Хотинська-Нор О.З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 51. Т. 2. С. 161–164.

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ, ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРАВ НА ЧУЖІ РЕЧІ У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Подольська О.І.
1 курс, група ПЗ-24-2-фмб-pl, спеціальність «Право», Полтавський фаховий коледж Університету «Україна».
Науковий керівник: Лісний І.А., викладач циклової комісії правознавства, Полтавський фаховий коледж Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3157-6323

Римське приватне право, яке сформувалося впродовж тисячоліття, стало основою сучасних цивільно-правових систем континентального права. Одним із найважливіших його інститутів були речові права, які включали не лише право власності, але й так звані права на чужі речі (iura in re aliena).

Права на чужі речі в римському праві (iura in re aliena) — це обмежені речові права, які давали можливість користуватись річчю, не будучи її власником. Вони діяли erga omnes (проти всіх) і підлягали захисту речовими позовами (actiones in rem). Відповідно до класифікації класичного римського права, вони протиставлялись праву власності (dominium, proprietas), що було повним і виключним.

Інститут прав на чужі речі виник внаслідок потреби розмежувати володіння, користування та розпорядження майном. Із розвитком аграрного та міського життя, поширенням оренди та сервітутів, виникла необхідність у встановленні юридичних форм, що дозволяли обмежене користування майном без втрати власником своїх прав [1, с. 207].

Сервітути встановлювались на користь конкретної особи (особові) або земельної ділянки (речові). Основні типи:

1. Узуфрукт (usufructus) — право користування чужою річчю з можливістю отримання плодів без зміни її сутності.

2. Узус (usus) — обмежене право користування без отримання плодів.

3. Хабітаціо (habitatio) — право проживання.

4. Опера аніміаліум (operae) — право користування чужими тваринами.

Речові сервітути поділялися на сільські та міські, наприклад: право проходу, проводу води, зведення будівель.

Емфітевзис (emphyteusis), це майже повне право на землю, яке формально залишалося у власності іншої особи, але емфітевта мав права користування, обробітку, передання та навіть відчуження з виплатою чиншу. Емфітевзис виник з грецьких практик та отримав імперське регулювання при імператорі Зеноні.

Суперфіцій (superficies) — право зведення та користування будівлею на чужій землі. Було поширеним у міському праві та визнавалось як окреме речове право. Суперфіціарій мав майже повне право на забудову, однак земля залишалась у власності головного власника.

Застава (pignus, hypotheca) — форми забезпечення боргових зобов'язань. *Pignus* — застава з передачею речі кредитору, *hypotheca* — без передачі володіння. Обидві форми допускали звернення стягнення на предмет застави у разі невиконання зобов'язання [2, с. 88–89].

Римське право надзвичайно чітко регламентувало правовий статус речей і прав на них. Обмежені речові права були ефективним засобом врегулювання соціальних і господарських відносин. Завдяки ясній класифікації, довготривалому застосуванню та юриспруденції, ці інститути стали основою для подальшого розвитку іпотеки, сервітутів, оренди, концесій та інших прав у сучасному праві [3, с. 281].

Права на чужі речі в римському праві стали ключовим інструментом правового врегулювання взаємин між власниками та користувачами майна. Чітка структура, універсальність та гнучкість цього інституту забезпечили його живучість і вплив на сучасне цивільне законодавство більшості європейських країн.

Список використаних джерел

1. Майданик Р.А., Рябоконь Є.О. Римське приватне право : практикум. Київ : Алерта, 2021. 220 с.

2. Основи римського приватного права : підручник / за заг. ред. В.І. Борисової, Л.М. Баранової. Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 287 с.

3. Римське цивільне право : практикум / уклад. І.М. Лубко, Н.О. Попова. Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. 492 с.

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Рачинський Р.Ю.
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Федоренко Т.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Шлюбний договір як інструмент врегулювання майнових прав та обов'язків подружжя набуває дедалі більшої значущості в умовах трансформації соціальних і правових відносин у сім'ї. В українському законодавстві шлюбний договір було офіційно закріплено з 2002 року (зі вступом у силу Сімейного кодексу України 01.01.2004 р.), однак його застосування в реальному житті залишається обмеженим, а правозастосовна практика — неоднозначною.

Шлюбний договір — це важливий правовий інструмент, який дає подружжю можливість узгодити майнові відносини як під час шлюбу, так і після його розірвання. В Україні процес укладення шлюбних договорів регулюється Сімейним кодексом України, який передбачає можливість укладення як шлюбного договору, так і інших майнових угод між подружжям [4].

Сімейний кодекс України, що набрав чинності з 1 січня 2004 року, питанню шлюбного договору приділяє значно більше уваги, ніж Кодекс про шлюб та сім'ю України який був прийнятий в 1969 р., у якому питанню шлюбного контракту було присвячено лише одну статтю.

Сімейним кодексом України передбачено, що шлюбним договором регулюються лише майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки, а також майнові права та обов'язки подружжя як батьків [3].

Згідно з ч. 3 ст. 93 Сімейного кодексу України шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. Отже, подружжя не зможе, передбачити якісь обов'язки особистого характеру по відношенню один до одного, а також особисті немайнові відносини між ними та дітьми [3].

Важливою умовою шлюбного договору є те, що його положення не повинні зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені цим

Кодексом, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невигідне для нього матеріальне становище.

Крім того, ч. 5 ст. 93 Сімейного кодексу України визначено, що за шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації [3].

Найважливішою особливістю шлюбного договору є те, що ним майнові права й обов'язки подружжя може бути визначено інакше, ніж це передбачено загальними правилами сімейного законодавства. Зокрема, може бути встановлено, що певне майно, яке належало одному з подружжя до шлюбу або буде одержано під час шлюбу в дар, стає їхньою спільною сумісною власністю; може бути визначено на розсуд подружжя розмір часток у праві власності на майно, що буде нажите в період шлюбу; може бути передбачено умови поділу спільного майна в разі розірвання шлюбу, а також порядок погашення боргів кожного з подружжя за рахунок спільного чи роздільного майна [2].

Шлюбний договір може містити також положення про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень про спільну сумісну власність і вважати це майно спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них [1].

Більшість подружніх пар і досі не усвідомлюють переваг цього правового інструменту, що часто призводить до конфліктних ситуацій у разі розірвання шлюбу або поділу майна. Водночас у судовій практиці спостерігаються випадки оспорювання умов шлюбних договорів, що свідчить про потребу у більш чіткому нормативному регулюванні та тлумаченні.

З урахуванням порівняльного аналізу із зарубіжними правовими системами, де шлюбні договори давно стали поширеною практикою, виникає потреба в удосконаленні національного підходу, а також в інформуванні громадян про їхні правові можливості у сфері шлюбно-сімейних відносин.

Таким чином, дослідження проблем правозастосування шлюбного договору в Україні та визначення перспектив його розвитку є своєчасним, соціально важливим і теоретично значущим кроком для зміцнення правової культури.

Список використаних джерел

1. Білоусов В.М. Шлюбний договір в Україні: практичне втілення. 2016. № 4. URL: http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/23846.

2. Липець Л.В. Шлюбний договір в Україні і в світі: порівняльні аспекти шлюбного і трудового договорів, а також шлюбних договорів в Україні і в США. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 27–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ jnn_2015_8_6.

3. Сімейний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21–22, ст. 135.

4. Шлюбний договір в Україні: переваги, недоліки та юридичні аспекти. URL: https://enotar.kyiv.ua/shlyubnyj-dohovir-2024.

ПОНЯТТЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Рязанцев О.Є.
кандидат юридичних наук,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4270-3030
Пікалюк С.С.
старший викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7035-9527

Легітимація є важливим етапом створення юридичних осіб, оскільки виступає своєрідним «фільтром» для нових учасників економічного обороту, забезпечуючи безпеку інших суб'єктів. Саме тому правильне теоретичне обґрунтування та законодавче регулювання процесу легітимації є гарантією стабільного розвитку бізнесу, залучення іноземних інвестицій та економічного зростання, що має особливу важливість у період війни.

Згідно з західними словниками, зокрема The Oxford English Dictionary, під словом «легітимний» розуміється: «той, що проголошується законним», «санкціонований, уповноважений чи дозволений законом», «відповідний до закону чи правила», «відповідний визнаному стандартному типу» [1]. В соціально-правовому контексті легітимацію розуміють як публічний процес засвідчення, схвалення, виправдання або доведення обґрунтованості та необхідності певної соціальної дії, статусу або інституції [2, с. 63]. У теорії права під легітимацією розуміється визнання існування певного суб'єкта права у правовому полі держави. Таке визнання проходить у декілька етапів і передбачає проходження процедури державної реєстрації, отримання різних дозволів та документів, що підтверджують можливість суб'єкта існувати у правовому полі держави [3, с. 143].

Слід звернути увагу на те, що легітимація юридичної особи, узаконення її існування як учасника економічного обороту відбувається в процесі створення юридичної особи і є його важливим та обов'язковим, але не єдиним етапом. І для розуміння змісту самої легітимації важливо з'ясувати її місце в юридичному процесі створення організації зі статусом юридичної особи. Здебільшого серед етапів створення юридичних осіб виділяють наступні: дореєстраційний (підготовчий, організаційний, ініціативно-організаційний) етап, реєстраційний (легітимаційний, легалізаційний) і постреєстраційний (післяреєстраційний), в межах якого відбувається постановлення на податковий облік, до Пенсійного фонду, органів статистики тощо [4, с. 142; 5, с. 224–225]. Легітимаційна стадія є етапом, на якому відбувається офіційне визнання організації державою і надання їй статусу юридичної особи. Це ключовий етап у процесі створення юридичної особи. Однією з основних процедур на цьому етапі є державна реєстрація, оскільки юридична особа вважається створеною з моменту її реєстрації (ч. 4 ст. 87 ЦК) [6].

На нашу думку, легітимаційна стадія створення юридичної особи включає не лише державну реєстрацію, а й отримання ліцензій для здійснення окремих видів господарської діяльності та інших дозвільних документів, якщо цього вимагає специфіка діяльності організації. Це є умовою набуття юридичною особою повного обсягу цивільної та господарської правоздатності, а отже, можливості повною мірою реалізовувати свою дієздатність. Адже для організації, яка створюється з метою здійснення ліцензованих видів діяльності або діяльності в специфічних сферах, державної реєстрації недостатньо, щоб почати свою діяльність. Підтвердженням нашої думки є ч. 3 ст. 91 ЦК України, яка зазначає, що юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, лише після отримання спеціального дозволу (ліцензії). Отже, навіть після державної реєстрації статусу юридичної особи, організація, яка планує займатися діяльністю, що вимагає ліцензії чи інших дозвільних документів, зможе здійснювати свою діяльність тільки після їх отримання [3, с. 68].

Таким чином, для того щоб юридична особа могла повноцінно вступити в економічний оборот як суб'єкт права і отримати можливість здійснювати свою діяльність, вона повинна пройти всі передбачені законом процедури легітимації, включаючи державну реєстрацію, а також ліцензування та дозвільні процедури.

Державна реєстрація є обов'язковою для всіх юридичних осіб і регламентується Законом України «Про державну реєстрацію юри-

дичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [8]. Ліцензування та дозвільні процедури стають обов'язковими лише тоді, коли цього вимагає закон, наприклад, для діяльності, що потребує ліцензії або дозволів.

Легітимація юридичних осіб — це сукупність юридично значимих дій та процедур, спрямованих на визнання державою факту виникнення нових суб'єктів права зі статусом юридичної особи та узаконення їх діяльності відповідно до вимог закону.

Процедура легітимації включає кілька основних етапів, серед яких: державна реєстрація створення юридичної особи; ліцензування; дозвільні процедури.

Також легітимація може включати ряд дій та процедур, що передують або відбуваються після державної реєстрації створення юридичної особи. Як правило, ці процедури прямо передбачені законом і є невід'ємною частиною процесу легітимації.

Легітимація юридичної особи сама є процедурою, оскільки передбачає чітку послідовність дій для її узаконення, реалізуючи таким чином найважливіший етап процесу створення організації. Процедури легітимації регулюються нормами права і супроводжуються обов'язковими вимогами на всіх етапах, що робить їх публічно-правовими та адміністративними, чим вони відрізняються від інших стадій і дій при створенні юридичної особи.

Ми дійшли висновку, що процедура легітимації є індивідуальною для кожної конкретної юридичної особи, включаючи сукупність юридичних дій та процедур, що залежать від її правових характеристик, таких як організаційно-правова форма, форма власності, сфера діяльності тощо.

Зважаючи на це, є необхідність продовжувати дослідження в напрямку розглянутих у статті питань, зокрема, уніфікації термінології та теоретичних підходів до процедури легітимації юридичних осіб, а також вивчення досвіду зарубіжних країн для вдосконалення законодавства в цій сфері.

Список використаних джерел

1. The Oxford English Dictionary. Vol. VI (L-M). Oxford : At the Clarendon Press, 1970. P. 189.

2. Висоцький О.Ю. Легітимація / Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 2: Філософія права. Харків : Право, 2017. С. 398–401.

3. Ільницька Н. Адміністративно-правове регулювання створення юридичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2021. 252 с.

4. Кампі О.Ю. Особливості легітимації суб'єктів діяльності із спільного інвестування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2011. Вип. 16. С. 141–145.

5. Кравчук В.М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. Київ : Істина, 2005. 720 с.

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15 (дата звернення: 06.04.2025).

7. Хомко Л.В. Легітимація суб'єктів підприємницької діяльності: сутність та законодавче забезпечення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 142–151.

8. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/755- 15 (дата звернення: 06.04.2025).

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ

Садковський С.П.
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Федоренко Т. В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

У сучасному цифровому середовищі цифровий контент набуває все більшого значення як об'єкт правовідносин. Його використання охоплює найрізноманітніші сфери — від соціальних мереж і мультимедійних сервісів до електронної комерції та освітніх платформ. Водночас правова природа цифрового контенту викликає численні дискусії, зокрема щодо визначення його юридичного статусу, об'єкта права інтелектуальної власності, а також можливостей цивільно-правового захисту.

В умовах стрімкої цифровізації та розвитку нових інформаційних технологій традиційні підходи до правового регулювання об'єктів нематеріального характеру виявляються недостатніми. Законодавство нерідко не встигає за технологічними інноваціями, що призводить до прогалин у правовому полі та неоднозначної судової практики. Особливої актуальності це питання набуває в контексті євроінтеграційного курсу України та гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу.

Нині інформаційні технології є важливою складовою життя споживачів. З плином часу все більше до цивільного обігу втягуються

нові блага, які існують у цифровому просторі, але мають реальну економічну цінність, представляють інтерес для учасників цивільного обігу, активно ними використовуються. Одним з найпоширеніших та затребуваних об'єктів зі сфери цифрових технологій є цифровий контент [4].

Згідно з законом України «Про цифровий контент та цифрові послуги», цифровий контент — дані, які створюються і надаються в цифровій формі. До цифрового контенту належать, зокрема, комп'ютерні програми, застосунки, відеофайли, аудіофайли, музичні файли, цифрові ігри та електронні книги [2].

Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги», який є новелою в українському законодавстві. Цей закон був ухвалений у рамках євроінтеграційного процесу, і його метою є гармонізація національного права із правом Європейського Союзу, зокрема із Директивою (ЄС) 2019/770.

Вищезазначений закон був оприлюднений у 2023 році, набрання чинності відбулося з 2024 року з певними перехідними положеннями. Основною метою цього закону є: забезпечення належного захисту прав споживачів у відносинах щодо надання цифрового контенту або цифрових послуг; встановлення вимог до змісту, якості, оновлення цифрового контенту/послуг; врегулювання відповідальності сторін (постачальника й споживача).

Що стосується Директиви (ЄС) 2019/770 — це Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС від 20 травня 2019 р. про деякі аспекти договорів на постачання цифрового контенту та цифрових послуг.

Основною метою Директиви (ЄС) 2019/770 є забезпечення уніфікованого підходу в ЄС до прав споживачів при користуванні цифровим контентом і цифровими послугами, незалежно від того, чи оплачуються вони грошима, чи йдуть в обмін на персональні дані [1].

Цифровий контент є нематеріальним благом, яке існує у цифровому вимірі, може втілюватися в об'єктивній реальності на різноманітних носіях, представляє інтерес для учасників цивільних правовідносин, має споріднену правову природу як з цифровою інформацією, так і об'єктами авторського права, однак наразі потребує розроблення власного правового режиму регулювання правовідносин [3].

Таким чином, дослідження особливостей правової природи цифрового контенту є своєчасним і необхідним як для удосконалення правового регулювання у сфері цифрових технологій, так і для забезпечення ефективного захисту прав користувачів, авторів і власників цифрового контенту.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2019/770 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri= CELEX:32019L0770.

2. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2023. № 90. Ст. 345.

3. Саванець Л.М., Стахира Г.М. Цифровий контент як об'єкт авторського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2019. Вип. 59. Т. 1. С. 167–170.

4. Стахира Г.М. Цивільно-правове регулювання обігу цифрового контенту : дис.... д-ра філос. : 081 — Право. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 232 с.

ЗАКОННЕ ЗАТРИМАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Сердюк В.П.
кандидат юридичних наук, доцент,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Досліджуване питання. Яке затримання особи вважається законним у кримінальному провадженні України і хто його може виконати.

Відповідно до нашого висновку із аналізу судової практики вітчизняних судів затримання особи без ухвали слідчого судді, суду є основним видом цього тимчасового запобіжного заходу, який здійснюється з метою припинення кримінального правопорушення, попередження уникнення від слідства чи суду та запобігання спробам перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином. Можливість затримання особи без попереднього отримання рішення суду обумовлена тим, що часто необхідність затримання виникає раптово і має невідкладний характер.

Згідно вимог КПК України законне затримання можна поділити на два види: 1) кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, зазначених у статтях 482 і 482^{-2} цього Кодексу: при вчиненні або замаху на вчинення кримінального правопорушення; безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні. Кожен, хто не є уповноваженою службовою особою (особою, якій законом надано право здійснювати затримання) і затримав відповідну особу в порядку, передбаченому частиною другою цієї статті тобто, безпосередньо після вчинення

кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні, зобов'язаний негайно доставити її до уповноваженої службової особи або негайно повідомити уповноважену службову особу про затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення (ст. 207 КПК України);

2) Затримання уповноваженою службовою особою яка має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

– якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

– якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

– якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;

– якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255–1, 255–2 Кримінального кодексу України.

– уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 і статтею 236 цього Кодексу.

– повноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 цього Кодексу, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

– уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, яка розшукується Міжнародним кримінальним судом або стосовно якої надійшло прохання Міжнародного кримінального суду про тимчасовий арешт або про арешт і передачу, також роз'яснює

особі її право надати згоду на передачу до Міжнародного кримінального суду у спрощеному порядку.

– про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, обов'язково складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених статтею 104 цього Кодексу, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 цього Кодексу; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. У разі якщо на момент затримання прізвище, ім'я, по батькові затриманої особи не відомі, у протоколі зазначається докладний опис такої особи та долучається її фотознімок. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому та надсилається прокурору.

Особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 цього Кодексу. Затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу (ст. 211 ч. 1–2).

Порівнюючи сучасне законодавче затримання з минулим можна зробити висновок про його прогрес у захисті прав людини, що потребує додаткових наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Документ 4651-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 26.12.2024, підстава — 4111-IX с. 117.

2. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: https://reyestr. court.gov.ua/Review/9453390.

УПОВНОВАЖЕНА НА ЗАТРИМАННЯ СЛУЖБОВА ОСОБА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Сердюк Є.В.
кандидат юридичних наук,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

З моменту прийняття діючого кримінального процесуального кодексу України законодавцем введено: «уповноважена на затримання службова особа у кримінальному провадженні». Орган до якого

відноситься така особа законодавець не закріпив, лише визначив що вона має право на затримання особи яка вчинила злочин відповідно діючого КПК. Також, законодавець виділив, що уповноважена особа може затримати особу яка вчинила лише злочин. Адже, відповідно до кримінального кодексу України кримінальне правопорушення складається з злочину та проступку. Тобто, уповноважена особа встановивши, що затримана нею особа вчинила не злочин, а проступок повинна відпустити її або виконати інші процесуальні дії щодо спрямування справи відповідно до КПК.

Узагальнюючи судову практику вітчизняних судів із Єдиного державного реєстру судових рішень на предмет встановлення судом уповноваженої особи на затримання того хто вчинив злочин, встановлено, що суди відносять до них відповідно до ст. 208 КПК України: працівників ОВС, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України та інших правоохоронних органів, який має право здійснити затримання особи. При затриманні уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи, під час проведення якого мають бути присутніми не менше двох понятих. Обшук особи повинен бути здійснений особами тієї ж статі.

Відповідно до діючого КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

– якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

– якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

– якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;

– якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого статтями 255, 255^{-1}, 255^{-2} Кримінального кодексу України;

– особливості затримання окремої категорії осіб визначаються главою 37 Кодексу.

А також: — уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує.

– уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 і статтею 236 цього Кодексу.

– уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 цього Кодексу, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом.

– особі, яка затримана у зв'язку з її розшуком компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, роз'яснюється її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію).

– про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, обов'язково складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених статтею 104 цього Кодексу, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 цього Кодексу; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. У разі якщо на момент затримання прізвище, ім'я, по батькові затриманої особи не відомі, у протоколі зазначається докладний опис такої особи та долучається її фотознімок. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія

протоколу негайно під розпис вручається затриманому та надсилається прокурору.

– повноважена службова особа, що здійснила затримання особи, яка розшукується Міжнародним кримінальним судом або стосовно якої надійшло прохання Міжнародного кримінального суду про тимчасовий арешт або про арешт і передачу, також роз'яснює особі її право надати згоду на передачу до Міжнародного кримінального суду у спрощеному порядку.

– затримання співробітника кадрового складу розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків і пов'язані з цим особистий обшук та огляд його речей застосовуються тільки в присутності офіційних представників цього органу (Стаття 208 ч.1-5 КПК України).

Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду є основним видом цього тимчасового запобіжного заходу, який здійснюється з метою припинення кримінального правопорушення, попередження уникнення від слідства чи суду та запобігання спробам перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином. Можливість затримання особи без попереднього отримання рішення суду обумовлена тим, що часто необхідність затримання виникає раптово і має невідкладний характер.

Отже, затримання особи без ухвали слідчого судді, суду як тимчасовий запобіжний захід передбачає такий різновид, як — затримання уповноваженою службовою особою. Дана законодавча конструкція дозволяє правозастосувачам результативніше використовувати можливості кримінального процесуального кодексу України.

На наш погляд, було б зрозуміліше та ефективніше для кримінального провадження щоб законодавець закріпив правоохоронні органи та їх співробітників які мають право на затримання особи без ухвали слідчого судді, суду як одного із виду тимчасового запобіжного заходу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Документ 4651-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 26.12.2024, підстава — 4111-IX с. 117.

2. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: https://reyestr. court.gov.ua/Review/94533906.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Скільська М.І.
викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

Питання розвитку малого підприємництва завжди актуальне. Особливо роль підприємництва стає значущою зараз, коли виснажена війною економіка нашої країни потребує зміцнення і стабільності.

В нинішній час, попри воєнний стан і значні втрати в сфері інфраструктури та економічні труднощі, підприємництво є надійною опорою в усіх галузях економіки і забезпечує основні потреби суспільства.

Саме тому найпоширенішим видом господарської діяльності в Україні є підприємницька. Ми вже звикли до абревіатур: ФОП — фізична особа-підприємець, до МПП — мале приватне підприємство ТзОВ — товариство з обмеженою відповідальністю, СП — спільне підприємство і т.д. Усе це форми малого підприємництва, які є невід'ємним елементом ринкової економіки.

Підприємці — успішні господарники, постачальники, виробники і активні волонтери. Без них неможливо уявити сьогодення.

Здійснення підприємницької діяльності на ефективному рівні можливе лише за створення сприятливого зовнішнього середовища, тобто сукупності соціальних, економічних, правових і психологічних умов, стимулів для розвитку бізнесу, а також вкладення в нього матеріальних і фінансових ресурсів на пільгових умовах. У цьому полягає основний зміст державної підтримки підприємництва, основними елементами якої, зокрема, є: нормативно-правове регулювання, фінансова підтримка, майнова підтримка, інформаційна підтримка.

Завдяки удосконаленню законодавчої бази, підприємницька діяльність має доступну спрощену форму державної реєстрації і пільгове кредитування. Започаткувати свій бізнес можна також з допомогою цільових програм центрів зайнятості. Така форма відкриття своєї справи доступна випускникам вищих навчальних закладів, які можуть скористатися із законодавчо врегульованих державних гарантій.

Правове забезпечення підприємництва створює саме те сприятливе середовище, в якому діє приватний бізнес. Це державні гарантії на захист права власності, рівність прав і свободу підприємницької

діяльності, вільну і законну конкуренцію, всебічну державну підтримку. До правових засобів правового забезпечення відносяться норми і принципи права, правозастосовна діяльність, нормативні договори, юридичні факти, суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

Важливим правовим аспектом є те, що захист прав суб'єктів підприємницької діяльності регулюється і гарантується Конституцією України, нормами цивільного і господарського права.

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Це право базується на свободі підприємницької діяльності, тобто на реальній можливості здійснення особою на власний розсуд і ризик господарської діяльності, не забороненої законом, з метою одержання прибутку.

Конституційне право на підприємницьку діяльність не може бути реалізоване без участі в цьому держави. Тому існує потреба постійного вдосконалення чинного законодавства в цій сфері, приведення його у відповідність до принципів, проголошених Основним законом України.

Правове забезпечення діяльності підприємців має стати правовою стратегією держави, органів публічної адміністрації і суб'єктів підприємництва.

Суб'єкти підприємницької діяльності відповідно до чинного законодавства мають права, і обов'язки. Вони мають діяти в рамках Конституції та законів, не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ними збитки, сплачувати податки і збори.

Також дотримуватись вимог господарського та цивільного законодавства України, а саме: наявність повної дієздатності особи, яка настає з 18 років, а у виняткових випадках з 16 років; проходження легалізації підприємницької діяльності; здійснення підприємницької діяльності у будь-яких організаційних формах, що передбачені законом, за вибором підприємця; встановлення чіткого напрямку діяльності із зазначенням цього виду діяльності у реєстраційних документах.

Нові правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва передбачають: удосконалення та спрощення порядку ведення обліку і спрощеної системи оподаткування; залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для дер-

жавних та регіональних потреб; забезпечення фінансової державної підтримки малих і середніх підприємств шляхом запровадження державних програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами тощо; сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва; гарантування прав суб'єктів малого і середнього підприємництва під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва; впровадження механізмів сприяння та стимулювання до використання у виробництві суб'єктами малого і середнього підприємництва новітніх технологій, а також технологій, які забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг). Все це свідчить про особливу увагу держави до сфери розвитку зазначених суб'єктів господарювання.

Підприємництво здатне створювати конкурентне середовище, тим самим допомагаючи економіці розвиватися і підвищувати якість товарів і послуг.

Наша держава має великий ресурсний та професіональний потенціал для створення розгалуженої системи малих підприємств. Це є одним з першочергових завдань економіки, вирішення якого приведе до подолання безробіття, підвищення рівня життя населення та розвитку виробничих сил країни. Випускники вищих навчальних закладів поповнять ряди підприємців. Країні потрібні креативні, освічені, підприємливі спеціалісти, якими вони стануть. Тому студентам важливо отримати основи знань з господарського права і підприємництва, щоб надалі застосувати їх для відкриття своєї справи і успішного здійснення господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 256.

3. Господарський кодекс України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 2755-VI. Ст. 207.

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців : Закон України від 15.05.2003 р. № 755. *Офіційний вісник України*. 2003. № 25. С. 1172.

ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Слободян І.Ю.
старший викладач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університет «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8217-2997

Запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на всі аспекти життя громадян — від економічної діяльності та трудових прав до освіти, соціального забезпечення та психологічного стану. Трудові відносини не стали виключенням, нажаль, тому зазнали певних змін, зокрема у зв'язку з ухваленням Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [9; 10]. Проте навіть у цей період роботодавці повинні дотримуватися трудового законодавства, та чітко усвідомлювати, що його порушення тягне за собою відповідальність.

Опираючись на судову практику та численні звіти асоціації медіаторів України можемо виокремити основні порушення трудового законодавства під час воєнного стану. Незаконне звільнення працівників: звільнення без законних підстав (наприклад, без дотримання передбачених процедур або без відповідних документів) [2, ст. 40]. Звільнення мобілізованих працівників (крім випадків, передбачених законом) [2, ст. 5]. Порушення виплати заробітної плати: несвоєчасна або неповна виплата заробітної плати [4, ст. 24]. Виплата «в конвертах», що позбавляє працівників соціальних гарантій [2, ст. 95]. Відмова у виплаті компенсації за невикористану відпустку чи вихідної допомоги при звільненні [5, ст. 24]. Ігнорування гарантій для мобілізованих та військовозобов'язаних: відмова у збереженні місця роботи та середнього заробітку для працівників, призваних на військову службу [3, ст. 4]. Примушування до роботи мобілізованих осіб [2, ст. 119]. Примушення до надурочних робіт без належного оформлення: в умовах воєнного стану можливе збільшення робочого часу, проте воно має відповідати нормам законодавства [3, ст. 6]. Відмова у наданні вихідних або відпусток без вагомих підстав [2, ст. 79]. Недотримання правил охорони праці: відсутність належних умов праці, особливо у небезпечних зонах [6, ст. 13]. Відмова в наданні засобів індивідуального захисту або нехтування правилами безпеки [6, ст. 17]. Порушення прав осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій: незаконна відмова у працевлаштуванні

через інвалідність, сімейний стан чи стать [2, ст. 22]. Відмова в наданні гнучкого графіку чи відпустки для працівників, які доглядають за дітьми або літніми родичами [5, ст. 18]. Зловживання «простоями» або «відпустками без збереження зарплати»: примусове відправлення працівників у неоплачувану відпустку без їхньої згоди [3, ст. 12]: оголошення «простою» без реальних підстав [2, ст. 34].

Попри виклики, суспільство демонструє високий рівень стійкості, адаптуючись до нових умов та шукаючи шляхи для розвитку навіть у складних обставинах. Однак, роботодавцям слід чітко розуміти, за такі дії вони можуть бути та будуть притягнуті до відповідальності, а саме: адміністративна: штрафи за порушення трудового законодавства [7, ст. 41], кримінальна: за грубі порушення трудових прав [8, ст. 172–173], цивільна: можливість працівника звернутися до суду з вимогою про компенсацію [2, ст. 232].

Пам'ятаймо, настане день, коли зброя замовкне, і ми почнемо будувати майбутнє, про яке мріяли.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text.

2. Кодекс законів про працю України (КЗпП) : Закон № 322–08. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text.

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text.

4. Про оплату праці : Закон № 108/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text.

5. Про відпустки : Закон № 504/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text.

6. Про охорону праці : Закон № 2694-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2694-12#Text.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) : Закон № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text.

8. Кримінальний кодекс України (ККУ) : Закон № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

9. Про особливості трудових відносин під час дії воєнного стану : Постанова КМУ № 100.

10. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці. URL: https://dsp.gov.ua.

ВПЛИВ МАС-МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Стохальська Ю.В.
1 курс, група ПЗ-24-1фмб-db, спеціальність «Право»,
Дубенський фаховий коледж Університету «Україна».
Науковий керівник: Ничипорук О.А., викладач циклової комісії
загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін,
Дубенський фаховий коледж Університету «Україна».

У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють провідну роль у процесах формування громадської думки. Їхній вплив охоплює всі ключові сфери суспільного життя — політичну, соціальну, економічну та культурну. Засоби масової інформації не лише передають новини та факти, а й активно впливають на сприйняття реальності, сприяючи формуванню певних уявлень, установок та стереотипів. Особливо відчутним цей вплив стає в періоди соціально-політичної напруги, виборчих кампаній, криз чи воєнних дій, коли інформаційний простір перетворюється на арену боротьби за масову свідомість.

Серед основних механізмів інформаційного впливу ЗМІ виокремлюють фреймінг — подання інформації в заданому контексті з метою зміни акцентів, і праймінг — налаштування свідомості аудиторії через повторювані повідомлення. Обидва ці підходи спрямовані на формування наперед заданих реакцій з боку споживачів інформації. До того ж значну роль у конструюванні емоційного ставлення до подій або персоналій відіграє емоційна маніпуляція. Через використання емоційно насичених заголовків, драматичних образів, нав'язування відчуття тривоги, гніву чи співчуття медіа можуть викликати сильні емоційні реакції, які знижують рівень критичного мислення в аудиторії.

Особливої уваги заслуговує проблема дезінформації та пропаганди. У сучасних умовах ці явища є важливими інструментами інформаційної війни. Дезінформація — це свідоме поширення неправдивої або викривленої інформації для введення громадськості в оману. Пропаганда ж діє через повторення та нав'язування певних ідеологічних тез, які часто не мають під собою об'єктивного підґрунтя. Зокрема, під час повномасштабної російсько-української війни спостерігається систематичне використання медіа держави-агресора для виправдання своїх дій, дискредитації України, поширення фейкових наративів і маніпуляцій. В умовах гібридної війни інформація стала повноцінною зброєю, яка використовується не менш активно, ніж фізичні засоби впливу.

Не менш потужним засобом впливу є реклама — як у її комерційній, так і соціально-політичній формі. Реклама застосовує численні психологічні методи для нав'язування моделей поведінки, споживчих уподобань і навіть політичних симпатій. У багатьох випадках вона спрямована на створення ілюзорних уявлень, які можуть суперечити реальним цінностям та інтересам особи. Внаслідок цього формуються споживацькі установки, послаблюється критичне сприйняття дійсності, а громадська думка набуває рис керованості.

Важливим аспектом є вплив ЗМІ на політичну свідомість громадян. Через добір новин, експертних коментарів, інтерв'ю та репортажів засоби масової інформації формують уявлення населення про політичні інститути, лідерів, партії, вибори й протести. У періоди активної політичної боротьби ЗМІ часто стають засобом маніпуляцій — через замовні матеріали, чорний піар, викривлення фактів та інше. В Україні спостерігається виразна тенденція використання медіа як інструменту політичної боротьби, а не лише джерела об'єктивної інформації.

Зростання ролі цифрових платформ і соціальних мереж також істотно змінило характер споживання інформації. За даними Pew Research Center, понад половина дорослого населення США отримує новини через соціальні мережі. Така динаміка актуальна і для України, де значна частина молоді орієнтується на контент із Facebook, YouTube, Instagram та TikTok. Це створює як нові можливості для швидкої комунікації, так і загрози, пов'язані з поширенням фейків, алгоритмічною «бульбашкою» та зниженням якості журналістських стандартів.

У цьому контексті ключового значення набуває розвиток медіаграмотності. Це поняття включає здатність критично оцінювати інформацію, перевіряти джерела, виявляти маніпуляції та формувати власну позицію на основі достовірних фактів. Підвищення рівня медіаграмотності є необхідною умовою стабільного демократичного розвитку, адже дозволяє уникати інформаційного впливу, зберігати незалежність думки та сприяє формуванню активного, відповідального громадянина.

З огляду на виклики, пов'язані з масштабною дезінформацією та інформаційною війною, в Україні активно впроваджуються системні підходи до розвитку медіаосвіти. Зокрема, у 2023 році Міністерство культури та інформаційної політики України затвердило *Національну стратегію розвитку медіаграмотності до 2030 року*. Цей документ визначає пріоритети державної політики у сфері підвищення рівня медіаграмотності серед населення, передбачаючи інтеграцію медіаосвіти в усі рівні формальної та неформальної освіти, під-

тримку досліджень, створення освітніх платформ, залучення журналістської спільноти, а також розвиток партнерств із громадськими організаціями та міжнародними інституціями. Реалізація стратегії має на меті формування стійкого до маніпуляцій інформаційного простору та підвищення спроможності громадян ефективно функціонувати в умовах цифрової доби.

Отже, мас-медіа є потужним чинником впливу на громадську думку, здатним як слугувати інструментом просвітництва, так і засобом маніпуляції. Їхня роль особливо зростає в умовах інформаційних загроз, політичних викликів і воєнних конфліктів. Забезпечення етичності медіапрактик, прозорості джерел інформації, підтримка незалежної журналістики та підвищення рівня критичного мислення громадян є стратегічними напрямами розвитку сучасного суспільства, яке прагне зберегти демократичні цінності та інформаційну безпеку.

Список використаних джерел

1. Бараннік О.В. Медіаграмотність як складова інформаційної безпеки в умовах гібридної війни. *Інформаційне суспільство*. 2022. № 2. С. 35–40.

2. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту) : підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти / Т.В. Бакка, Л.В. Марголіна, Т.В. Мелещенко, О.В. Желіба. Київ : УОВЦ «Оріон», 2023. 256 с.

3. Міністерство культури та інформаційної політики України. *Національна стратегія розвитку медіаграмотності до 2030 року*. 2023. URL: https://mkip. gov.ua.

4. Пархоменко І.С. Маніпулятивні технології в сучасних ЗМІ та їх вплив на формування громадської думки. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2023. № 1 (62). С. 112–118.

ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Стрілко Д.Л.
викладач циклової комісії правознавства,
Полтавський фаховий коледж Університету «Україна»;
Трьомка О.В.
1 курс, група ПЗ-24-2фмб-pl, спеціальність «Право»,
Полтавський фаховий коледж Університету «Україна».

Правові прогалини є серйозною проблемою для правозастосування, оскільки ускладнюють регулювання суспільних відносин та можуть спричиняти правову невизначеність. Так, чинне законодавство не визначає правовий статус штучного інтелекту (ШІ), його

відповідальність та авторські права на контент, створений за допомогою ШІ. У результаті виникає проблема авторства творів, відсутність правил використання ШІ у державному управлінні та правозастосуванні, можливість використання ШІ для шахрайських дій без правових наслідків. Україна має розробити законодавчі акти щодо етичного та правового регулювання використання ШІ.

Основним способом заповнення прогалин є ухвалення нових законів або внесення змін до чинних нормативно-правових актів, тобто правотворча діяльність державних органів. Наприклад, із розвитком цифрових технологій в Україні був розроблений Закон «Про віртуальні активи» для регулювання криптовалют, але на даний момент поки не набрав чинності [4]. До 2022 року українське трудове законодавство не передбачало чіткої відповідальності за мобінг (психологічний тиск, булінг у робочому середовищі). Як наслідок жертви мобінгу не могли захистити свої права, а роботодавці не несли відповідальності за створення токсичної робочої атмосфери. У 2022 році до Кодексу законів про працю України внесли зміни, що передбачають відповідальність за мобінг [3].

До засобів подолання прогалин належать аналогія закону, аналогія права, субсидіарне застосування правових норм. Аналогія закону — це спосіб вирішення правових ситуацій, коли для певних відносин немає прямої норми в законодавстві, але є норми, що регулюють подібні або аналогічні відносини. У такому випадку застосовується правило, встановлене для схожих ситуацій. Аналогія виключається, якщо вона прямо заборонена законом або якщо закон пов'язує настання юридичних наслідків з наявністю конкретних норм [1, с. 346]. Аналогія виключається, якщо вона прямо заборонена законом або у випадках, коли закон пов'язує настання юридичних наслідків з наявністю конкретних норм. У разі наявності прогалин у галузі кримінального законодавства, а також законодавства про адміністративні правопорушення правильним рішенням для правозастосовчого органу буде відмова в провадженні у справі. Однак аналогія є досить поширеною в галузях приватного права. Так, Цивільний кодекс України в ст. 8 встановлює, що у випадках неврегульованості цивільних відносин Цивільним кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором вони регулюються тими правовими нормами Цивільного кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини.

Умови застосування аналогії закону:

1. Наявність прогалини в законодавстві. Потрібно встановити, що законодавство не містить прямої норми для регулювання конкретних відносин.

2. Схожість правовідносин. Необхідно знайти норму, яка регулює аналогічні відносини за своїм змістом.

3. Розкриття правового принципу. Важливо зрозуміти принцип, закладений у нормі, яка застосовується за аналогією, щоб перенести його на нерегульовані відносини.

Аналогія закону дозволяє забезпечити справедливість і правопорядок у випадках, коли законодавство ще не адаптоване до нових суспільних відносин.

При подоланні прогалин у праві може бути застосована аналогія права. Аналогія права — це метод вирішення правових ситуацій, коли неможливо застосувати конкретну норму закону чи знайти аналогічну норму для регулювання певних відносин. У цьому випадку рішення приймається на основі загальних принципів права, таких як справедливість, рівність, гуманізм, добросовісність тощо.

Умови застосування аналогії права:

1. Відсутність прямої норми.

2. Неможливість використати аналогію закону. Немає схожих норм, які можна застосувати до цієї ситуації.

3. Застосування загальних принципів. Вирішення питання базується на загальних правових принципах, що діють у правовій системі [2, с. 422].

При застосуванні аналогії права важливого значення набувають принципи та положення, закріплені у конституції. Беручи до уваги той факт, що норми Конституції України є нормами прямої дії, правозастосовчий орган може мотивувати рішення в конкретній справі, спираючись на конституційні норми.

З метою подолання прогалин використовується також субсидіарне застосування норм права (міжгалузева аналогія). Субсидіарне застосування норм права (міжгалузева аналогія) — це механізм використання правових норм іншої галузі права для врегулювання відносин у випадках, коли в «рідній» галузі відсутні відповідні норми. Такий підхід застосовується тоді, коли законодавство конкретної галузі не передбачає прямого регулювання певної ситуації, але в іншій галузі існують правила, які можуть бути застосовані за аналогією.

Умови субсидіарного застосування норм:

1. Прогалина в законодавстві. Відсутність норми в конкретній галузі права, яка могла б врегулювати певне правовідношення.

2. Сумісність правових відносин. Відносини, що регулюються іншою галуззю, повинні бути подібними за своєю суттю до тих, що підлягають врегулюванню.

3. Юридичний принцип. Норма з іншої галузі повинна відповідати загальним принципам права, щоб її можна було використовувати без порушення сутності регулювання.

Теоретичною основою субсидіарного застосування є системність права, розподіл його на взаємопов'язані галузі та інститути. З цього випливає, що запозичення у випадку застосування міжгалузевої аналогії можливе тільки в галузях, що мають схожість у засобі правового регулювання. Наприклад, у випадку відсутності прямої норми в сімейному законодавстві можна застосовувати норми цивільного права. Якщо ж трудове законодавство не врегульовує певні моменти, можуть бути застосовані норми цивільного права, які не суперечать специфіці трудових відносин. Субсидіарне застосування дозволяє забезпечити цілісність правової системи, уникнути прогалин у регулюванні суспільних відносин та забезпечити правову справедливість у складних випадках.

Отже, суд, як і будь-який інший правозастосовний орган, під час подолання прогалин не створює нову правову норму. Він формує індивідуальний припис на основі чинного законодавства — правило, яке застосовується лише до конкретного випадку. Завдяки цьому і вирішується проблема прогалини під час розгляду певної юридичної справи. Це одна з ключових особливостей функціонування права за умов наявності прогалин у законодавстві.

Список використаних джерел

1. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта, 2013. 524 с.

2. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Кондор, 2006. 477 с.

3. Кодексу законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 06.04.2025).

4. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02. 2022 р. № 2074-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 06.04.2025).

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тимчишин А.М.
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9591-8273
Тимчишин К.В.
викладач,
Івано-Франківський фаховий коледж
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія».

Інклюзивна освіта є важливим елементом забезпечення рівного доступу до навчання для всіх здобувачів освіти, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби. Проте військові дії створюють численні перешкоди для її реалізації, що потребує особливої уваги з боку науковців, педагогів та державних інституцій.

Особливої актуальності та нового змісту інклюзивне навчання набуло з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України [1, с. 5]. Заклади вищої освіти в умовах воєнного стану зіштовхуються з низкою серйозних викликів, які впливають на освітній процес, наукову діяльність і функціонування навчальних закладів. Зокрема, руйнування освітньої інфраструктури, знищення або пошкодження будівель закладів освіти, втрата навчальних лабораторій, бібліотек, дослідницьких центрів тощо. Вимушена міграція здобувачів освіти і викладацького складу за кордон або в інші регіони теж є вагомим дестабілізуючим фактором. Перехід на дистанційне навчання досить часто супроводжується проблемами з доступом до Інтернету та браком електроенергії, відсутністю якісного технічного обладнання у здобувачів освіти та викладачів.

Не менш серйозний вплив на якість освітнього процесу має психологічний стан його учасників: дедалі частіше спостерігається високий рівень стресу та тривожності як у здобувачів освіти, так і у викладачів, а також вигорання через нестабільність, втрати та постійне навантаження, про що свідчать результати анонімних опитувань та тестувань.

Новітні дослідження світових вчених свідчать про те, що для сталого економічного розвитку країни первинно мають бути розвинуті інклюзивні інституції, зокрема, забезпечено безумовне верховенство

права, економічні свободи, недоторканість приватної власності, вільні вибори тощо [2, с. 44]. Проблема рівного доступу до освіти в Україні постала ще в період становлення незалежності, проте її корені сягають значно глибше: формально освіта для осіб з особливими освітніми потребами була безкоштовною, але можливості навчання залежали від соціального статусу, прописки та інших чинників. Особи з інвалідністю часто отримували освіту в спеціалізованих інтернатах або взагалі були позбавлені доступу до якісного навчання. Після прийняття Закону України «Про освіту» у 2017 році на усіх рівнях почалось впровадження інклюзивної освіти, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [3]. Однак проблема фінансування та нерівного доступу залишалася актуальною.

Війна значно ускладнює забезпечення рівного доступу до освіти для осіб з особливими освітніми потребами. Доцільно зауважити, що в умовах воєнного стану досить значна кількість осіб з особливими освітніми потребами була тимчасово переміщена до інших регіонів України. За таких умов виникли проблеми в організації освітнього процесу для таких осіб, зокрема тих, які навчались у інклюзивних класах та групах [4, с. 190].

Ще одним значним викликом є психологічний стан здобувачів з особливими освітніми потребами. Війна викликає підвищений рівень стресу, тривожності та страху, що може погіршити когнітивні й емоційні навички даної категорії навчального процесу. Брак кваліфікованої психологічної допомоги, недостатня підготовка педагогів до роботи у кризових умовах ускладнюють ефективне навчання та соціалізацію здобувачів освіти.

Крім того, інклюзивна освіта стикається з проблемою дефіциту кваліфікованих кадрів. Багато науково-педагогічних працівників змушені залишати свої місця роботи через бойові дії або виїжджати за кордон, що створює кадровий вакуум. Водночас, навчальні заклади не завжди мають можливість проводити підготовку нових спеціалістів через нестачу ресурсів та зміни у пріоритетах державного фінансування.

Важливу роль в цих умовах відіграють інклюзивно-ресурсні центри. Зокрема, йдеться про: розроблення інноваційних підходів до системного кваліфікованого супроводу та надання психолого-педагогічних і корекційно-розвивальних послуг особам з особливими освітніми потребами в умовах війни та повоєнного відродження; удос-

коналення нормативно-правового, методичного, кадрового забезпечення інклюзивно-ресурсних центрів; оновлення психолого-педагогічних і корекційно-розвивальних послуг у територіальних громадах, які є необхідними для дітей з особливими освітніми потребами та їх сімей, у тому числі внутрішньо переміщених [5, с. 118].

Фінансові труднощі також впливають на ефективність інклюзивної освіти. Через скорочення бюджетного фінансування та перенаправлення ресурсів на оборонні потреби навчальні заклади часто залишаються без необхідних технічних засобів, адаптивних матеріалів та обладнання. Це обмежує можливості для навчання дітей з інвалідністю та створює нерівні умови для отримання освіти.

Зрештою, важливою проблемою є відсутність координації між державними органами, міжнародними організаціями та громадським сектором у забезпеченні інклюзивного навчання. Військові дії вимагають швидких адаптаційних рішень, проте їх реалізація часто ускладнюється бюрократичними перешкодами. Узгодженість дій різних зацікавлених сторін є ключовим чинником для подолання кризових викликів і забезпечення безперервності освітнього процесу для всіх його учасників, незалежно від їхніх особливих потреб.

Щодо перспектив слід зазначити, що розвиток інклюзивної освіти у закладах вищої освіти в умовах війни вимагає комплексного підходу, який враховує як поточні проблеми та завдання, так і довгострокові стратегічні рішення. Одним із ключових напрямів є впровадження цифрових технологій, що дають змогу забезпечити навчальний процес навіть в умовах бойових дій або вимушеної міграції учасників навчального процесу. Створення адаптивних онлайн-платформ, інтерактивних курсів та електронних ресурсів сприятиме доступності вищої освіти для осіб з інвалідністю та інших категорій здобувачів освіти, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Ще одним важливим аспектом є посилення психологічної підтримки здобувачів з особливими освітніми потребами. У період воєнних дій рівень стресу серед молоді зростає, що негативно впливає на процес навчання та соціальної адаптації. Запровадження психологічних центрів при закладах вищої освіти, регулярні консультації зі спеціалістами, групові заняття з психоемоційного розвантаження допоможуть мінімізувати негативний вплив війни на студентів і сприятимуть створенню безпечного навчального середовища. Водночас виявлено психологічні проблеми дистанційного навчання, зокрема: відчуття тривоги є найбільш поширеним симптомом серед дітей, який назвали 75% опитуваних; серед 18% респондентів шкільного

віку діти часто або весь час знаходяться у стані суму; 36% молоді відчувають самотність та злість; 64% вчителів згадали брак спілкування як одну з головних проблем дітей; 61% батьків спостерігають у дітей симптоми стресу, такі як погіршення якості та тривалості сну, проблеми з концентрацією, труднощі у спілкуванні, високий рівень тривожності [6, с. 205].

Не менш важливим напрямом є підготовка та перепідготовка викладачів до роботи в інклюзивному середовищі. В умовах війни зростає потреба у педагогах, які володіють методиками дистанційного навчання для здобувачів з інвалідністю, знають особливості психологічної підтримки та можуть ефективно адаптувати навчальні програми до нових реалій.

Значну роль у забезпеченні інклюзивного навчання відіграє розвиток партнерства між державними установами, громадськими організаціями та міжнародними фондами. Спільна координація дій, обмін досвідом, створення спільних проектів дозволять більш ефективно адаптувати систему вищої освіти до умов війни, забезпечити рівний доступ до навчання та підтримати здобувачів із особливими потребами.

В умовах війни важливо також зробити освітні програми більш гнучкими, адаптуючи їх до нових викликів. Впровадження змішаних форм навчання, модульних курсів, а також індивідуальних навчальних планів для студентів, які перебувають у складних умовах, допоможе зберегти безперервність освітнього процесу та забезпечити якісну підготовку майбутніх фахівців.

Отже, інклюзивна освіта в умовах війни стикається з численними викликами, які потребують комплексного підходу до їх вирішення. Запровадження сучасних технологій, психологічної підтримки та адаптивних методів навчання сприятиме забезпеченню рівного доступу до освіти для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від умов, у яких вони перебувають.

Список використаних джерел

1. Коссова-Сіліна Г.О. Інклюзивне навчання в ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану : навч.-метод. посібник. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 129 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740470 (дата звернення: 10.03.2025).

2. Мельнік М.А. Інклюзивна політика держави під час війни. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 6 (276). С. 44–49. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/ download/620/592 (дата звернення: 10.03.2025).

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 10.03.2025).

4. Кричківська О.В. Інклюзивне навчання в умовах воєнного стану / О.В. Кричківська, В.В. Хренова, Н.П. Гончар. *Наука і техніка сьогодні*. Київ : Наукові перспективи, 2022. № 6 (6). С. 188–198. URL: https://elar.khmnu.edu.ua/items/1c9cd5f9-c73a-4ce0-9b83-bbb14f80d14a (дата звернення: 10.03.2025).

5. Прохоренко Л., Стойка В., Йовдій В. Інклюзивно-ресурсні центри в умовах війни: окремі питання освіти дітей з особливими потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 2 (23). С. 115–130. DOI: https://doi.org/10.33189/epsn.v2i23.234 (дата звернення: 10.03.2025).

6. Прохоренко Л. (2024). Інклюзивність та безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами в умовах війни: експериментальне дослідження. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. № 116 (4). С. 193–210. URL: https://doi.org/10.33189/ectu.v116i4.205 (дата звернення: 10.03.2025).

ПРАВОВІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОБОТИ СЛІДЧИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ФІКСАЦІЇ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У ЗОНІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Тимчишин П.А.
курсант,
Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ.
Науковий керівник: Тимчишин А.М., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9591-8273

Правові та організаційні аспекти діяльності слідчих Національної поліції України під час документування фактів воєнних злочинів у прифронтових районах сьогодні мають особливе значення. Військовий конфлікт створив нові виклики, що поставили перед слідчими завдання, з якими раніше вони практично не стикалися. Масові руйнування, загибель цивільних осіб, мародерство, викрадення людей та катування — лише невелика частина злочинів, які вимагають ретельного документування та подальшого розслідування. В умовах бойових дій робота слідчих суттєво ускладнюється через обмежений доступ до місць подій, постійну загрозу життю та необхідність швидко і точно фіксувати докази, які можуть бути втрачені чи знищені.

У цих умовах чітка правова база та продумані організаційні механізми є запорукою ефективної роботи слідчих підрозділів.

Правовий аспект діяльності слідчих у прифронтових зонах визначається насамперед нормами міжнародного гуманітарного права та національного кримінального і кримінально-процесуального законодавства. Женевські конвенції 1949 року та додаткові протоколи до них, які ратифіковані Україною, містять чіткі визначення воєнних злочинів та зобов'язання держав здійснювати їх документування та переслідування. Український Кримінальний кодекс також містить окремі статті, які передбачають відповідальність за воєнні злочини, зокрема стаття 438 («Порушення законів і звичаїв війни») [1]. Крім того, важливими є положення Кримінального процесуального кодексу України, які регулюють порядок фіксації доказів, проведення слідчих дій та забезпечення прав учасників процесу. Проте застосування цих норм на практиці не завжди є простим, оскільки законодавство не повністю адаптоване до умов активних бойових дій, що часто створює юридичні прогалини та проблеми кваліфікації злочинів.

Однією з основних організаційних проблем слідчих Національної поліції у прифронтових районах є безпека та обмежений доступ до місць злочинів. Робота слідчих здійснюється під постійним ризиком обстрілів, мінних загороджень і диверсійних дій. Це ускладнює огляд місця події, проведення експертиз та збір речових доказів. Важливу роль у забезпеченні безпеки слідчих відіграє співпраця з військовими та службами безпеки, які забезпечують охорону периметра, проводять попередню розвідку та визначають безпечні маршрути для слідчих груп. Часто слідчі змушені здійснювати огляди та фіксацію доказів у максимально короткі строки, використовуючи сучасні засоби фото- і відеофіксації, з подальшим детальним дослідженням вже у безпечних умовах [2, с. 78–79]. Такий підхід дозволяє зменшити ризик для життя, хоча створює додаткове навантаження щодо збереження і передачі цифрових доказів.

Ще одним важливим аспектом організації діяльності слідчих є їх підготовка та технічне забезпечення. Оскільки слідчі Національної поліції, як правило, не мали достатнього досвіду розслідування саме воєнних злочинів, виникла потреба у спеціалізованій підготовці. Сьогодні активно проводяться тренінги та семінари за участю міжнародних експертів, які діляться досвідом документування воєнних злочинів в інших конфліктах, наприклад у країнах колишньої Югославії чи Сирії. Це сприяє підвищенню кваліфікації слідчих, ознайомленню з сучасними методиками збору доказів та використання між-

народних стандартів їх фіксації. Крім того, слідчі підрозділи поступово забезпечуються сучасними технічними засобами, такими як дрони, цифрові камери високої роздільної здатності, GPS-трекери, портативні криміналістичні лабораторії. Втім, цей процес потребує постійної уваги та додаткового фінансування, що залишається серйозним викликом для держави, особливо в умовах воєнних витрат.

Суттєвим викликом залишається координація роботи різних правоохоронних та військових органів. Ефективне документування воєнних злочинів можливе лише за умови оперативної взаємодії поліції з прокуратурою, СБУ, Збройними силами України та міжнародними партнерами. Іноді різні структури працюють паралельно, що призводить до дублювання зусиль або втрати важливої інформації. Налагодження чіткої міжвідомчої координації з використанням єдиних баз даних і цифрових платформ, де можна оперативно обмінюватися інформацією, є одним із пріоритетних завдань на найближчий період [3, с. 115–124]. Особливої уваги потребує співпраця з міжнародними слідчими органами, такими як Міжнародний кримінальний суд, який вже зараз активно збирає докази воєнних злочинів на території України. Це дозволяє уникнути помилок у документуванні, забезпечити міжнародну легітимність доказів та сприяти їх подальшому використанню у міжнародних судах.

Вирішення окреслених проблем має бути комплексним. На законодавчому рівні доцільно вдосконалити правову базу щодо розслідування воєнних злочинів, запровадивши чіткі процедури, адаптовані до воєнних умов. На організаційному рівні потрібно посилити матеріально-технічне забезпечення слідчих підрозділів, активізувати підготовку кадрів та міжнародну співпрацю. Особливо важливим є створення мобільних слідчо-оперативних груп, які зможуть швидко виїжджати у прифронтові райони для документування злочинів у максимально безпечний спосіб. Перспективним також є залучення сучасних цифрових технологій, зокрема систем штучного інтелекту для аналізу великих масивів доказів та автоматизованого створення баз даних воєнних злочинів.

Таким чином, ефективне документування воєнних злочинів у прифронтових районах України є складним, але цілком реальним завданням. Його успішне вирішення залежить від комплексного підходу, що поєднує правові зміни, організаційні інновації та міжнародну співпрацю. Подолання наявних проблем дозволить Україні забезпечити не тільки притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах, але й створити дієву систему превенції таких злочинів у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26, ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 25.03.2025).

2. Агакова О.І. Виявлення та фіксування порушення законів та звичаїв війни як напрям діяльності правоохоронних органів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2024. № 68. С. 78–79. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc68/68_2024.pdf#pa ge=78 (дата звернення: 25.03.2025).

3. Воєнні злочини : навч. посібник / І.В. Авдошин, О.І. Заболотній, О.Ю. Звонарьов та ін. Київ : 7БЦ, 2023. 280 с.

НАЛЕЖНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ ЗА ДОГОВОРОМ ЕМФІТЕВЗИСУ

Товста С.П.
старший викладач кафедри правознавства та фінансів,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Несен Д.В.
3 курс, група ПЗ-22-2-pl, спеціальність «Право»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

У тезах досліджується правова природа емфітевзису як речового права та актуальні аспекти судового захисту у випадках порушення умов договору емфітевзису, зокрема несплати за користування земельною ділянкою. Особливу увагу приділено аналізу судової практики, зокрема правовій позиції Верховного Суду щодо належного способу захисту у таких справах. Обґрунтовується, що стягнення заборгованості є належним і ефективним механізмом захисту прав власника земельної ділянки, на відміну від розірвання договору, яке не тягне припинення самого речового права емфітевзису. У роботі акцентується на необхідності чіткого розмежування договірних і речових підстав припинення емфітевзису відповідно до чинного законодавства.

Метою тез є з'ясування правової природи емфітевзису як окремого речового права, а також визначення належного способу захисту прав сторін у разі порушення зобов'язань за договором емфітевзису. Особливу увагу приділено аналізу судової практики та встановленню меж застосування договірних механізмів у питанні припинення емфітевзису.

Належним способом судового захисту прав особи у разі невиконання грошового зобов'язання за договором емфітевзису є не розірвання такого договору, а стягнення заборгованості.

У разі, коли має місце порушення умов договору про встановлення емфітевзису — зокрема несплата коштів за користування земельною

ділянкою, — сторона, чиє право порушене, має обирати відповідний спосіб захисту свого права, який би відповідав обставинам порушення, був би ефективним та забезпечував реальне відновлення її прав.

Згідно з позицією, сформованою Об'єднаною палатою Касаційного цивільного суду Верховного Суду, правовий механізм розірвання договорів у зв'язку з істотним порушенням (відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК України) або підстави припинення права користування земельною ділянкою (передбачені ст. 141 Земельного кодексу України) не можуть бути автоматично застосовані до емфітевзису як до речового права — якщо це прямо не передбачено законодавством.

У справі, що розглядалася, позивачі аргументували свої вимоги порушенням умов договору з боку відповідача протягом 2014–2021 років, а саме — невиплатою 3% від нормативної грошової оцінки земельної ділянки як щорічної премії, що передбачена умовами договору емфітевзису. Вони просили суд припинити дію договору та анулювати державну реєстрацію речового права. Однак Верховний Суд наголосив, що порушене майнове зобов'язання слід захищати через інструмент стягнення боргу, а не шляхом припинення речового права користування.

У цивільному праві захист суб'єктивного права здійснюється шляхом застосування чітко визначених у законодавстві заходів — це матеріально-правові примусові механізми, які слугують як для поновлення порушеного права, так і для впливу на правопорушника. Застосований спосіб захисту повинен бути належним, тобто відповідати суті порушення та забезпечувати ефективне поновлення прав позивача.

Емфітевзис, як окремий вид речового права, наділений особливою правовою природою. Відповідно до ст. 412 ЦК України та ч. 9 ст. 102–1 ЗК України, це довгострокове, відчужуване, незалежне, речове право на чужу земельну ділянку, встановлене виключно для сільськогосподарських потреб. Водночас закон чітко встановлює вичерпний перелік підстав для припинення емфітевзису, які не можуть бути змінені чи доповнені положеннями договору або підзаконного акту.

Таким чином, звичайні правила припинення зобов'язань чи розірвання договорів не поширюються на емфітевзис, оскільки останній не залежить від договору, на підставі якого він виник. Сам по собі факт розірвання договору не тягне за собою припинення емфітевзису, якщо інше прямо не встановлено законом.

Отже, у разі невиконання умов договору емфітевзису, пов'язаних із грошовими виплатами, єдиним правильним способом захис-

ту порушеного права є стягнення заборгованості в судовому порядку, що прямо відповідає положенням п. 5 ч. 2 ст. 16 ЦК України щодо примусового виконання обов'язку в натурі.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.

3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 553.

4. Постанова Верховного Суду від 20 січня 2025 року у справі № 390/25/22 (провадження № 61–6776сво23). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/124596 533.

5. Діденко Л.І. Емфітевзис у системі речових прав на землю: проблеми та перспективи розвитку. *Право України*. 2021. № 5. С. 64–71.

6. Лісовська А.О. Особливості правового регулювання емфітевзису в аграрному секторі. *Юридична Україна*. 2022. № 2. С. 24–30.

7. Гринько І.В. Правова природа емфітевзису як речового права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 45–49.

8. Нікітюк В.Є. Захист речових прав на земельні ділянки: проблеми теорії та практики. *Вісник господарського судочинства*. 2022. № 3. С. 55–61.

УТВЕРДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД, ДВА ШЛЯХИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ

Трунілін М.О.
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-5956-9874
Ізуїта П.О.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»,
Заслужений юрист України.
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9851-3434

У статті 3 Основного закону встановлено: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх

гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Дослідження результатів розгляду конституційних скарг у Конституційному Суді України, дають підстави зробити висновок, що звернення з конституційною скаргою з метою захисту порушеного права може надати лише проміжний, а не остаточний результат, з огляду на наявні процесуальні недоліки.

У статті 8 Конституції України, визначено: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.» [1].

Відстежимо можливості захисту прав у Європейському та Конституційному суді, порівняємо результати та ефективність їх рішень.

У статті 55 Основного закону встановлено: «Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [1].

У 2016 році цю статтю 55 Основного закону доповнено частиною четвертою згідно із Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII [2] та гарантовано право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Проаналізувавши деякі ухвали про прийняття до розгляду конституційних скарг Конституційним Судом України виявлено, що

суб'єктами таких скарг були громадяни, юридичні особи та фізична особа — підприємець (Ухвала від 19 жовтня 2022 року № 151–2(II)/2022 [3]).

Розглянемо особливості практичного застосування цієї норми Конституції України на прикладі Рішення Конституційного Суду України № 12-р(II)/2024 від 18 грудня 2024 року за конституційною скаргою Бурми Кирила Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів статті 51 Цивільного кодексу України (щодо конституційних гарантій прав фізичних осіб — підприємців) [4].

Конституційну скаргу Бурми Кирила Андрійовича прийнято до розгляду згідно зі статтею 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі — Закон), зокрема, відповідності її вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього Закону, та якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців [5].

Відстежимо, що остаточним судовим рішенням у справі Бурми К.А. є постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 15 грудня 2021 року.

Строк конституційного провадження згідно частини 2 статті 75 Закону не повинен перевищувати шість місяців.

За конституційною скаргою Бурми Кирила Андрійовича прийнято Рішення Конституційного Суду України № 12-р(II)/2024 від 18 грудня 2024 року (далі –Рішення).

Тобто, між остаточним судовим рішенням (Верховного суду) та Рішенням (Конституційного Суду України) минуло повні три роки.

Головне при цьому, що разом із Рішенням Суддя Конституційного Суду України Олег Первомайський виклав Окрему думку (частково розбіжну), на підставі статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 74 Регламенту Конституційного Суду (далі — Окрема думка).

Важливими є доводи Судді Олега Первомайського у тексті Окремої думки.

У контексті розгляду конституційної скарги Бурми К.А., у Рішенні Конституційний Суд змінив юридичну позицію, сформульовану Конституційним Судом у Рішенні № 1-рп/99 та зазначив: «*Конституційний Суд України дійшов висновку, що навіть у тих випадках, коли законодавець передбачає застосовність до фізичних осіб — підприємців нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку*

діяльність юридичних осіб, до фізичних осіб — підприємців безпосередньо застосовні гарантії, установлені частиною першою статті 58 Конституції України» (абзац четвертий підпункту 6.2 пункту 6 мотивувальної частини Рішення та п. 14 Окремої думки).

Безсумнівно такий висновок Конституційного суду у Рішенні, з одного боку змінює юридичну позицію, сформульовану у Рішенні № 1-рп/99, яка в свою чергу була покладена Верховним судом в основу мотивації для скасування рішень судів першої та другої інстанцій та ухвалення нового рішення у справі Бурми К.А. про відмову в задоволенні його позовних вимог.

З іншого боку, згідно статті 68 Закону, для забезпечення принципу верховенства права (правовладдя), Сенат Конституційного Суду не повинен був приймати Рішення, що змінює юридичну позицію викладену раніше, а повинен був відмовитись від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду.

Конституційний Суд України у Рішенні від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012 вказував, що виконання судового рішення охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012).

Загальновідомо, що рішення Європейського суду з прав людини на практиці виконуються в строк та підлягають не тільки виконанню, але й контролю щодо їх виконання відповідно до приписів Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [6].

Уявляється вірогідним, що Окрему думку Суддя Олег Первомайський виклав, саме для аналізу фактичного стану справ у розділі «Загальні висновки та міркування», де у пункті 17 зазначив:

«З моменту закріплення в 2016 році в Основному Законі України інституту конституційної скарги Конституційний Суд за цим видом конституційних звернень ухвалив 60 (шістдесят) рішень.

Пошук відповіді на питання «чи є наразі національний інститут конституційної скарги ефективним засобом захисту конституційних прав та свобод» є все більш актуальним, оскільки практичними та дійовими мають бути не лише конституційні права, гарантії їх реалізації та захисту, а й загалом весь механізм захисту людських та громадянських прав та свобод.

Сумніви щодо ефективності національного інституту конституційної скарги пов'язані також з тим, що з моменту ухвалення

Конституційним Судом рішення у справі за конституційною скаргою особи, така особа, залежно від змісту рішення, отримує не поновлення свого конституційного права або свободи як доконаний факт, а лише юридичну можливість для подальшого захисту цих прав та свобод. При цьому успішність реалізації такої можливості залежить не лише від суб'єкта права на конституційну скаргу, а й від дій та рішень цілої низки осіб та органів влади.» (пункт 17 Окремої думки).

Саме тому, особи після використання всіх національних засобів юридичного захисту обирають не національний інститут конституційної скарги, а звернення до Європейського суду з прав людини.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (з останніми змінами та доповненнями, станом на 14.04.2025). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL:https://ips.ligazakon.net/document/view/Z960254K?an= 1&q=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України № 1401-VIII від 02.06.2016 р. (з останніми змінами та доповненнями, станом на 14.04.2025). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2016. № 28. Ст. 532. URL: https://zakon-pro.ligazakon.net/document/T161401?ed=2016_06_02& land=UA&context=UA&an=201.

3. Ухвала другої колегії суддів другого сенату Конституційного суду України «Про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бурми Кирила Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 3 розділу I Закону України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України» від 12 грудня 2019 року № 378-IX, частини другої статті 265 Кодексу законів про працю України, статті 51 Цивільного кодексу України» від 19 жовтня 2022 року № 151-2(II)/2022 (Справа № 3-39/2022(80/22)). URL:https://zakon-pro.ligazakon. net/document/KS22048?land=UA&context=UA.

4. Рішення Конституційного суду України другий сенат «У справі за конституційною скаргою Бурми Кирила Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів статті 51 Цивільного кодексу України (щодо конституційних гарантій прав фізичних осіб — підприємців)» від 18 грудня 2024 року № 12-р(II)/2024 (Справа № 3-39/2022 (80/22)). URL: https://zakon-pro.ligazakon.net/document/KS24066?land=UA&context=UA.

5. Про Конституційний Суд України : Закон України № 2136-VIII 13 липня 2017 року (з останніми змінами та доповненнями, станом на 14.04.2025). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 35. Ст. 376. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/2136-19#Text.

6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України № 3477-IV від 23 лютого 2006 року (з останніми змінами та доповненнями, станом на 14.04.2025). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 30. Ст. 260. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 3477-15#Text.

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ

Федоренко Т.В.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

В умовах повномасштабної війни, що розв'язала росія проти України, питання відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії, набуло гострої уваги. Мільйони українських громадян зазнали фізичних, моральних та матеріальних втрат, знищено або пошкоджено критичну інфраструктуру, житловий фонд, промислові об'єкти, а також завдано значної шкоди довкіллю. Водночас постає низка правових викликів — від визначення відповідального суб'єкта до механізмів фіксації збитків та фактичного отримання компенсації.

Сучасне міжнародне право передбачає низку норм, що регламентують відповідальність держав за порушення міжнародних зобов'язань, однак практична реалізація права на відшкодування в умовах війни залишається проблематичною. У зв'язку з цим зростає потреба в дослідженні міжнародно-правових та національних механізмів компенсації, розробці дієвих інструментів відновлення справедливості, а також вивченні успішного міжнародного досвіду щодо притягнення агресора до відповідальності та забезпечення прав постраждалих осіб.

У 2023 році був прийнятий Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна...» (ВВР, 2023, № 60, ст.191), цей закон є важливим нормативним актом, що визначає механізм надання компенсації громадянам України за втрачене чи пошкоджене житло внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією РФ [3].

Згідно з цим законом компенсація надається у вигляді грошових коштів або житлового сертифіката; виплати здійснюються на підставі

подання заяви через Дію або ЦНАП; створено Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок війни, який фіксує об'єкти, щодо яких можлива компенсація; закон стосується житлової нерухомості, зокрема квартир, приватних будинків, садиб тощо; компенсацію надають тільки за об'єкти, які не підлягають відновленню або суттєво зруйновані.

Закон є першим кроком до системного відшкодування шкоди громадянам, із подальшою перспективою стягнення коштів з держави-агресора.

Що стосується питання відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії, то воно потребує правового вирішення саме зараз з кількох нагальних причин:

По-перше, масштаби руйнувань і втрат в Україні безпрецедентні в Європі з часів Другої світової війни: мільйони постраждалих громадян, знищене майно, зруйнована інфраструктура, екологічна шкода, культурні втрати тощо. Без чіткої правової підтримки постраждалі залишаються без реального механізму захисту своїх прав і відновлення справедливості.

По-друге, саме зараз формується міжнародна правова та політична позиція щодо відповідальності держави-агресора. Україна має унікальне вікно можливостей для ініціювання і впливу на створення міжнародного компенсаційного механізму, залучення заарештованих активів росії за кордоном, а також впровадження національних інструментів фіксації та обліку збитків. Зволікання з вирішенням цього питання може призвести до втрати доказової бази, ускладнення відновлення майнових прав, а також до зниження довіри до міжнародного правопорядку. У контексті відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії, одним із ключових практичних інструментів захисту прав постраждалих є можливість використання різних юридичних механізмів звернення за компенсацією [1].

Індивідуальні позови дозволяють окремим громадянам або юридичним особам звертатися до судів — як національних, так і міжнародних — з вимогою про відшкодування конкретної шкоди. Такий механізм вже використовується українцями в Європейському суді з прав людини, зокрема щодо порушення права на мирне володіння майном чи права на життя.

Групові (колективні) позови є ефективною формою юридичного захисту в ситуаціях, коли постраждали великі групи осіб з подібними обставинами. Це дозволяє зменшити судові витрати, об'єднати докази та посилити юридичну позицію.

Міжнародні компенсаційні фонди, які можуть створюватися під егідою ООН, Європейської комісії чи за ініціативою держав, слугують централізованими механізмами для акумулювання коштів і виплат компенсацій постраждалим. Україна вже підтримує створення Міжнародного компенсаційного механізму, до якого має входити Реєстр збитків, Комісія з розгляду вимог і Фонд виплат, що потенційно фінансуватиметься з конфіскованих активів РФ. Це дозволяє забезпечити масовий, системний і прозорий підхід до компенсації наслідків війни.

Притягнення держави-агресора до максимальної відповідальності є неминучим, тому вже зараз необхідно зосереджувати зусилля на розробці механізмів, пов'язаних із цим процесом. Зокрема, важливим завданням є створення системи відшкодування шкоди, заподіяної фізичним і юридичним особам внаслідок збройної агресії рф проти України, а також нормативно-правове врегулювання цього механізму. Вирішення цих питань має ключове значення, адже наявність дієвого правового механізму відшкодування збитків сприятиме відновленню та захисту прав постраждалих фізичних і юридичних осіб [2].

Список використаних джерел

1. Блага А.Б., Мартиненко О.А. Жертви збройного конфлікту в Україні: проблеми компенсації та відшкодування за спричинені збитки. *Право і суспільство*. 2019. № 3. Ч. 2. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-2-23.

2. Відшкодування шкоди, завданої збройною агресією рф юридичним особам: виклики та перспективи. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/vid shkoduvannya-shkodi-zavdanoyi-zbroynoyu-agresieyu-rf-yuridichnim-osobam-vikli ki-ta-perspektivi.html.

3. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 60. Ст. 191.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ЗНАЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Хізанов О.Д.
курсант,
Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ.
Науковий керівник: Тимчишин А.М., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».

Питання фіксації та забезпечення доказів воєнних злочинів, вчинених на деокупованих територіях України, сьогодні є надзвичайно актуальним з огляду на масовий характер та особливу суспільну небезпечність таких правопорушень. Від початку повномасштабного вторгнення значна частина українських земель перебувала під тимчасовою окупацією, де фіксувалися численні факти порушень норм міжнародного гуманітарного права. Після деокупації міст і сіл перед правоохоронними органами постають складні завдання: швидко та ефективно зібрати докази злочинів, зафіксувати матеріальні сліди й опитати свідків та постраждалих. Саме підрозділи Національної поліції України стали ключовими учасниками цього процесу, адже саме вони першими після військових заходять на деокуповані території, здійснюють первинний огляд місць злочинів, забезпечують охорону речових доказів і створюють основу для подальших слідчих дій.

Важливим викликом для слідчих та оперативних працівників поліції є специфічні умови роботи на деокупованих територіях. Території, які тривалий час перебували під окупацією, зазвичай зазнали значних руйнувань: пошкоджені адміністративні будівлі, житлові будинки, відсутня або пошкоджена критична інфраструктура, зокрема електромережі, зв'язок та дороги. У таких умовах вкрай складно забезпечити оперативний і безпечний доступ слідчо-оперативних груп до місць злочинів, ефективно проводити огляди місць подій і вилучати докази. Нерідко слідчі поліції стикаються з фізичною небезпекою: мінування територій, залишки вибухонебезпечних пристроїв, загроза раптових обстрілів — усе це вимагає посилених заходів безпеки й залучення вибухотехніків та військових інженерів [1, с. 266–270].

Не менш гостро стоїть проблема збереження та якісного документування доказової бази, яка у складних умовах може бути пошкоджена чи втрачена. Тому поліцейські застосовують різні засоби: цифрову фіксацію, використання безпілотників для огляду великих територій, фотодокументування та відеофіксацію з прив'язкою до геолокації та часу, що підвищує якість зібраних матеріалів.

Окремою проблемою є взаємодія з населенням на деокупованих територіях. Люди, які пережили окупацію, часто перебувають у складному психологічному стані, відчувають страх і недовіру, що ускладнює отримання правдивих та повних свідчень. Крім того, значна частина мешканців може бути евакуйована або покинула територію самостійно, тому свідки розпорошені по інших регіонах України або навіть за її межами. Слідчим і оперативникам поліції доводиться оперативно встановлювати зв'язок з місцевими громадами, психологічно підтримувати потерпілих, залучати до співпраці спеціалістів — психологів та представників громадських організацій. Вкрай важливим є забезпечення конфіденційності свідків, які можуть побоюватися помсти з боку агресора чи місцевих колаборантів. З огляду на ці фактори, ефективна взаємодія поліції з населенням є ключовою умовою успішної фіксації доказів воєнних злочинів.

Також слід підкреслити складність доказування воєнних злочинів через специфіку самого складу злочину. Для кваліфікації таких злочинів, зокрема за статтею 438 Кримінального кодексу України («Порушення законів та звичаїв війни»), необхідно доводити не лише факт руйнувань чи завдання шкоди, але й встановлювати умисел злочинців на порушення міжнародних норм ведення війни. Це вимагає глибокого аналізу не тільки безпосередніх речових доказів (сліди обстрілів, катувань, масові поховання), але й документів, наказів окупаційних адміністрацій, інформації зі ЗМІ та соціальних мереж [2, с. 78–79]. Тому поліція активно взаємодіє з іншими правоохоронними органами, зокрема зі Службою безпеки України, прокуратурою, Державним бюро розслідувань, а також міжнародними структурами, такими як Міжнародний кримінальний суд (МКС). Подібна співпраця дозволяє комплексно підходити до розслідування злочинів, координувати зусилля з міжнародними експертами, які допомагають встановлювати зв'язок між конкретними злочинами і широкомасштабною агресією.

Перспективи вирішення зазначених проблем полягають насамперед у подальшому вдосконаленні організаційних і технічних засад роботи поліції. Доцільно створити постійні мобільні слідчо-оператив-

ні групи, які б мали можливість оперативно реагувати на повідомлення про воєнні злочини, оснащені спеціалізованою технікою для швидкої фіксації доказів [3,с. 125–131]. Не менш важливим є впровадження цифрових технологій: платформ для автоматичного збору і систематизації інформації про злочини, спеціальних баз даних доказів, доступних усім правоохоронним органам, що розслідують ці злочини. Також необхідно розширити навчання слідчих і оперативників із документування саме воєнних злочинів, залучаючи міжнародних фахівців та досвід інших держав, які мали подібний досвід у конфліктах.

Отже, діяльність підрозділів Національної поліції України з фіксації та забезпечення доказів воєнних злочинів на деокупованих територіях є надзвичайно відповідальною та складною місією. Попри численні перешкоди, саме професійність, оперативність і відданість своїй справі поліцейських дозволяють зібрати якісну доказову базу для майбутнього покарання винних. Подальше зміцнення кадрового та матеріально-технічного потенціалу поліції, удосконалення організаційної взаємодії і впровадження сучасних цифрових технологій створюють необхідні передумови для ефективної протидії безкарності агресора та встановлення справедливості на національному й міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Грига М.А., Бурнос О. Документування жорстокого поводження з військовополоненими та цивільним населенням: ускладнення та виклики. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. 2024. № 1. С. 266–279. DOI: https://doi.org/10.33766/2786-9156.105.266-279 (дата звернення: 25.03.2025).

2. Агакова О.І. Виявлення та фіксування порушення законів та звичаїв війни як напрям діяльності правоохоронних органів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2024. № 68. С. 78–79. URL: https://www.vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc68/68_2024.pdf#page=78 (дата звернення: 25.03.2025).

3. Кваліфікація та розслідування порушення законів та звичаїв війни : наук.-практ. посібник / А.А. Вознюк, І.В. Жук, О.В. Таран, С.С. Чернявський та ін.; за заг. ред. М.С. Цуцкіридзе, В.В. Чернєя, А.А. Вознюка. Київ : Норма права, 2023. 320 с.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ. ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Челядин А.Ю.
2 курс, група ПЗ-24.2-1-if, спеціальність «Право»,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: Важинський В.М., д.ю.н., доцент,
професор кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4081-2954

Повномасштабне вторгнення поставило перед економікою нашої держави нові виклики, Державний борг України вже сьогодні досяг рекордного рівня. Сьогодні економіка України повністю залежить від зовнішньої допомоги, а тому негативні економічні наслідки збройної агресії можуть проявитись у вигляді інфляції, девальвації гривні, нестабільності інвестиційних ринків у майбутньому. Темпи зростання глобальної торгівлі залишатимуться низькими. Економіка України залишається вразливою до безпекових ризиків, споживча інфляція знижується швидше, ніж очікувалося. Сьогодні важко спрогнозувати часові межі закінчення воєнних дій, а також час, необхідний для відбудови та відновлення України. Крім того, досі близько 9 млн. українців, які виїхали з початком збройної агресії, дотепер не повернулись, і невідомо, чи повернуться, що теж суттєво може вплинути на економічну ситуацію в Україні.

Проте в майбутньому саме населення України може стати тим рушійним інструментом, який через інституційних інвесторів буде підтримувати економіку нашої держави. Тому вже сьогодні дуже важливо під час формування державної економічної політики приділяти інституційним інвесторам окрему увагу.

Інвестиційна діяльність в Україні є об'єктом дослідження вчених різних галузей юридичних знань: господарського, фінансового, податкового, земельного, екологічного, адміністративного, кримінального права тощо. Значна увага питанням правого регулювання інвестицій приділяється і в економічній науці. При цьому, досі немає єдності щодо місця правового регулювання інвестицій та інвестиційної діяльності в системі права України.

Питання протидії правопорушенням у сфері інвестування як ризикового виду діяльності з погляду публічного інтересу досі взагалі не розглядались у вітчизняній правовій доктрині. А питання адміністративно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні залишаються недостатньо дослідженими.

Так, мова йде не про приватноправові інтереси, коли центральним питанням є залучення інвестицій, створення інвестиційної привабливості певного бізнесу, надання стимулів чи регулювання діяльності господарюючих суб'єктів щодо залучення ним та використання інвестицій.

Виходячи з доктрини нового адміністративного права — діяльність держави спрямована на забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів кожного громадянина і на забезпечення реалізації суспільного інтересу, суспільних цінностей в цілому. Тобто зміст і спрямованість держави з точки зору публічного права, публічного управління є забезпечення суспільних інтересів при врегулюванні різних сфер суспільного життя [1].

Кримінальні правопорушення у сфері діяльності інституційних інвесторів відносяться до фінансових, а тому вимагають спеціальних підходів до організації і планування їх розслідування — фінансового розслідування. Як слушно вказує С.С. Чернявський, завдання державних органів, які проводять фінансові розслідування, повинні включати не лише забезпечення економічної безпеки держави, профілактику, виявлення й попередження злочинів та адміністративних правопорушень, учинених в економічній сфері, у тому числі корупційних правопорушень, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму тощо, а й охоплювати значно ширше коло завдань у сфері боротьби із злочинністю [2].

Наше законодавство хоча і прямо не передбачає фінансові розслідування, як окремий вид досудового розслідування, але надає для цього достатньо правових інструментів, визначених в КПК України та КК України, а також окремих законах [3].

Публічне управління є консенсусом між державою і суспільством, результатом певного суспільного договору між ними, коли суспільство погоджується на певні правила (наприклад, дозвіл грального бізнесу як суспільно шкідливого виду діяльності) і наділяє владними повноваженнями відповідні державні органи діяти від імені і в інтересах суспільства. У питаннях інвестиційної діяльності роль публічного управління в тому, щоб не просто залучати максимальну кількість коштів в державу, а враховувати інтереси суспільства таким

чином, щоб залучені інвестиції і інвестиційні проекти не принесли суспільству шкоди [4].

Ми пропонуємо в контексті розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з діяльністю інституційних інвесторів говорити про фінансові розслідування не як паралельні до класичних розслідування, а саме як окремий самостійний вид досудового розслідування, який вимагає окремої підготовки, організації та планування розслідування групою слідчих.

Початковим етапом фінансового розслідування кримінальних проваджень у сфері діяльності інституційних інвесторів є так зване спрощене фінансове розслідування, спрямоване на виявлення розбіжностей у майновому стані осіб, пов'язаних зі злочинною діяльністю чи об'єкта дослідження, нехарактерних (підозрілих) фінансових операцій, додаткових обставин справи чи джерел інформації. Для спрощеного фінансового розслідування достатньо використовувати наявні чи доступні внутрішні бази даних для аналізу — профілю осіб, причетних до скоєння злочину чи фінансової складової злочину. Також, для проведення спрощеного фінансового розслідування доцільно враховувати інформацію, доступну у відкритих джерелах та реєстрах державних органів, у тому числі через запити на отримання певної інформації та документів.

Наявна фінансова складова зіставляється з профілем особи, що здійснювала або під контролем якої здійснювалась фінансова операція з активами або, за відсутності операцій, здійснюється аналіз майнового стану суб'єкта та пов'язаних з ним осіб у порівнянні з офіційно задекларованими доходами. Після цього слід переходити до поглибленого фінансового розслідування, орієнтованого на отримання доказів злочинної діяльності. В плані розслідування повинно бути відведено першочергову роль слідчим та процесуальним діям, спрямованим на отримання та збереження документів. Комплексна оцінка ризиків повинна бути постійною ознакою всіх фінансових розслідувань не тільки для запобігання розосередженню та приховуванню активів, але й гарантування безпеки документів, свідків, слідчих та захисту репутації правоохоронних органів.

Поглиблене фінансове розслідування також передбачає здійснення запитів до банківських установ, підприємств, організацій, АРМА, ДПС України, НБУ, НКЦПФР [5] тощо, з метою проведення більш складного фінансового аналізу даних та фінансових потоків у справі і їх учасників, що включає детальний економічний аналіз в т.ч. фінансових потоків, а також потребує проведення експертиз.

Список використаних джерел

1. Важинськйи В.М. Охорона суспільних цінностєи у сфері інвестиційної діяльності: теоретичний аспект. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 113–123. DOI: 10.17721/2413–5372.2022.3–4/113–123.

2. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. рек. / С.С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.

3. Важинський В.М. Організація й тактика досудового розслідування кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері діяльності інституційних інвесторів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. № 2 (55). С. 122–127.

4. Топорецька З.М. Система публічного управління гральним бізнесом в Україні та її елементи. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 215–221.

5. Важинський В.М. Взаємодія органів досудового розслідування з оперативним підрозділами під час розслідування злочинів, що вчиняються у сфері діяльності інституційних інвесторів. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лютого 2020 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 289–293.

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В ІНТЕРНЕТІ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Шапочка О.О.
аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Федоренко Т.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Розвиток цифрових технологій і зростання популярності Інтернету значно змінили способи створення, розповсюдження та використання творчих матеріалів. Цифровізація суспільства призвела до того, що автори контенту все частіше стикаються з проблемами порушення авторських прав в онлайн-середовищі. Інтернет, з одного боку, створює нові можливості для поширення творчих робіт, а з іншого — відкриває шляхи для масового плагіату, нелегального копіювання та піратства.

Сучасне правове регулювання авторських прав в Інтернеті стикається з численними викликами, серед яких: важкість виявлення порушень, необхідність адаптації традиційних механізмів захисту прав до специфіки цифрових технологій, а також питання балансу між правами авторів та правом на вільний доступ до інформації.

Авторське право — це правовий інструмент, який надає авторам чи іншим правовласникам права на використання та контроль за їхніми творами чи винаходами. Його основною метою є захист творців, які витратили безліч ресурсів на створення продукту, хочуть прослідкувати за його належним використанням та отримати винагороду за свою працю [1]. Порушення авторських прав в мережі «Інтернет» — серйозна проблема, яка включає незаконне копіювання, розповсюдження чи модифікацію захищених праць. Такі дії в Україні можуть призвести до значних юридичних наслідків, наголошуючи на важливості дотримання авторських прав у епоху цифровізації.

У Законі України «Про інформацію» зазначено, що інформаційна продукція, яка є об'єктом авторського права, підлягає спеціальному правовому регулюванню. Наприклад, інформація, що містить твори літератури, мистецтва, науки, також підлягає особливому захисту, і її використання потребує дозволу власника авторських прав [2].

Закон передбачає, що будь-яке розповсюдження авторських творів, яке не відповідає вимогам авторського права (наприклад, без дозволу автора чи без ліцензії), є порушенням закону. Це охоплює як традиційні способи поширення (публікації), так і цифрові формати (розповсюдження через Інтернет, бази даних, соцмережі тощо).

Захист інтелектуальних прав у мережі Інтернет охоплює як юридичні, так і технологічні аспекти. Сюди ми можемо віднести застосування законодавства для запобігання порушенням і використання технологій, таких як цифрові водяні знаки і DRM-системи, для захисту і контролю за поширення праць.

Захист авторських прав у цифровому середовищі є багатоаспектним завданням, яке потребує уваги як з боку авторів, так і юридичних та технологічних професіоналів. Ефективні способи захисту авторського права включають:

1. Юридичну реєстрацію твору для доказу авторства та спрощення процесу захисту.

2. Використання технологій захисту, таких як DRM, для контролю над поширенням творів.

3. Правові дії проти порушників, включаючи судові позови.

4. Освітні ініціативи для підвищення обізнаності про авторські права та їх значення.

Дослідження питань авторського права в мережі «Інтернет» є надзвичайно актуальним, оскільки потребує розробки нових правових підходів та інструментів для ефективного захисту інтелектуальної власності в умовах цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Авторські права в інтернеті: як захистити свій контент та як самому не стати порушником. URL: https://cityhost.ua/uk/blog/avtorski-prava-v-interneti-yak-zahistiti-sviy-kontent-ta-yak-samomu-ne-stati-porushnikom.html.

2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 48. Ст. 650.

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЕТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шкварок Л.В.
викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

В умовах повномасштабної війни в Україні професійна правнича спільнота постала перед надзвичайними викликами. Адвокатура, як гарант захисту прав і свобод людини, виконує надзвичайно важливу роль у підтримці правової рівноваги, доступу до правосуддя, а також у збереженні принципу верховенства права. Водночас війна не лише загострила суспільно-політичну ситуацію, а й поставила адвокатів у ситуацію професійної та особистої небезпеки, моральної дилеми, обмеженого доступу до інформації та правових механізмів захисту. У таких обставинах особливої ваги набувають етичні стандарти адвокатської діяльності, питання відповідальності, а також законодавчі прогалини, що потребують оперативного реагування з боку держави.

Незважаючи на нормативну врегульованість діяльності адвокатури в Україні (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кодекс професійної етики адвоката), чинне законодавство не містить чітких алгоритмів дій адвокатів у період воєнного стану. Виникають складнощі у захисті прав військовослужбовців, цивільних осіб, внутрішньо переміщених осіб, осіб, які утримуються під вартою. Адвокатам складно забезпечити належну комунікацію з клієнтами, зібрати докази або реалізувати право на справедливий розгляд справи. Нерідко адвокати зазнають психологічного тиску, фізичних загроз, працюють у стресових умовах, що може впливати на якість правової допомоги та призводити до морально-етичних конфліктів.

Воєнний стан передбачає можливість тимчасового обмеження певних прав, однак згідно зі статтею 64 Конституції України права на правову допомогу, захист від катувань, право на життя — не можуть бути обмежені за жодних обставин. Проте, на практиці фік-

суються випадки недопуску адвокатів до військових частин, місць утримання, а також проблеми з виконанням судових рішень або затягування судового розгляду через воєнну ситуацію.

Крім того, Кодекс професійної етики адвоката вимагає дотримання принципів незалежності, добросовісності, професійної таємниці. В умовах війни ці стандарти зазнають випробування: адвокат може перебувати в конфлікті між своїм моральним обов'язком і юридичною реальністю, а також між безпекою власною і клієнтською. Окрему проблему становить недосконаліть механізмів захисту самих адвокатів: відсутність евакуаційних програм, психологічної допомоги, ризики професійного вигорання.

Отже, що можна запропонувати для покращення ситуації? На мою думку, доцільно:

1. Розробити спеціальні протоколи адвокатської діяльності у період воєнного стану, які б забезпечували дієві алгоритми дій у кризових умовах (мобільна правова допомога, дистанційні консультації, онлайн-доступ до судів).

2. Посилити гарантії захисту професійної діяльності адвокатів, зокрема забезпечення правового захисту у випадках перешкоджання їхній діяльності або загроз.

3. Створити платформи психологічної підтримки адвокатів, які постійно працюють у прифронтових і прифронтових регіонах.

4. Внести зміни до Кодексу професійної етики, доповнивши його розділом, що регламентує специфіку етичної поведінки адвоката в умовах війни.

5. Розробити рекомендації Ради адвокатів України щодо належної професійної поведінки, захисту професійної таємниці, а також реагування у випадках порушення прав адвокатів під час воєнного стану.

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що адвокатура є критично важливим елементом демократичного правового порядку, особливо у воєнний час. Саме вона стоїть на передовій захисту прав людини. Водночас воєнні реалії вимагають переосмислення професійних стандартів, законодавчих механізмів, а також гарантій діяльності адвокатів. Необхідне запровадження спеціальних протоколів, програм етичної підтримки та психологічної стійкості, підвищення рівня безпеки, що мають стати фундаментом нової моделі адвокатської діяльності в умовах тривалої кризи. Лише за умови ефективного реагування держави та адвокатського самоврядування на нові виклики можливе збереження довіри громадян до інституту адвокатури.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами). URL: https://www.president.gov.ua/documents/constitution.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України № 5076-VI від 05.07.2012. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T125076.

3. Кодекс професійної етики адвоката, затв. Вищою радою адвокатів України 09.06.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17.

4. Рішення Європейського суду з прав людини: «Салов проти України». URL: https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-12 5167&filename=CASE%20OF%20SALOV%20v.%20UKRAINE%20-%20%5BUk rainian%20Translation%5D%20summary%20by%20the%20Lviv%20Laboratory%20of%20Human%20Rights.pdf&logEvent=False. «Шабельник проти України». URL: https://oc.mk.court.gov.ua/userfiles/file_117.pdf.

5. Рекомендації Ради адвокатських і правничих товариств Європи (CCBE) щодо ролі адвокатів у період збройних конфліктів. 2022. URL: https://advokatpost.com/rady-advokatskykh-ta-pravnychykh-tovarystv-ievropy-ta-naau-hotuiut-rekomendatsii-shchodo-ukrainskykh-advokativ/.

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ФАКТІВ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ящур П.О.
курсант,
Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ.
Науковий керівник: Тимчишин А.М., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».

Особливості здійснення досудового розслідування Національною поліцією України за фактами незаконного обігу зброї в умовах воєнного стану визначаються особливою ситуацією, що склалася внаслідок широкомасштабних воєнних дій. В умовах війни різко загострюється проблема неконтрольованого розповсюдження зброї серед цивільного населення. Значна кількість зброї, боєприпасів та вибухівки надходить до мирних територій як наслідок бойових дій, мародерства, викрадення зі складів військових частин, або через корупційні канали. Поширення такого явища створює додаткові ризики терористичних актів, диверсій, насильницьких злочинів і загальної

криміналізації суспільства. Це ставить перед правоохоронними органами, зокрема Національною поліцією, завдання з оперативного виявлення, фіксації та ефективного розслідування таких злочинів.

У досудовому розслідуванні таких злочинів поліція стикається з низкою специфічних проблем, пов'язаних з воєнним станом. Однією з таких проблем є складність збору доказів у прифронтових або щойно звільнених районах. Зважаючи на ризики для життя та здоров'я слідчих, огляд місць події, вилучення речових доказів або допит свідків можуть бути значно ускладненими. Часто вилучена зброя має знищені або пошкоджені серійні номери, що ускладнює процес ідентифікації та встановлення шляхів її надходження. Водночас чинне законодавство України, зокрема стаття 263 Кримінального кодексу України, чітко визначає санкції за незаконне поводження зі зброєю та боєприпасами [1]. Законодавчі зміни, запроваджені після початку повномасштабного вторгнення, передбачають також механізми добровільної здачі зброї, що певною мірою зменшує обсяг нелегальної зброї на руках громадян.

Ще однією важливою особливістю досудового розслідування є тісна міжвідомча співпраця. В умовах воєнного стану Національна поліція активно взаємодіє з військовими формуваннями, Службою безпеки України та Державною прикордонною службою. Ця взаємодія є необхідною для перекриття каналів надходження зброї, а також для здійснення ефективних оперативно-розшукових заходів [2, с. 38–41]. Практикується створення спільних слідчо-оперативних груп, які займаються розкриттям складних схем незаконного постачання зброї, в тому числі й контрабандних. Застосування комплексних заходів, таких як цільові перевірки на блокпостах, обшуки та оперативне документування злочинних схем, значно підвищує результативність досудового розслідування в цій сфері.

Проте досудове розслідування стикається із серйозними перешкодами. Зокрема, кадровий дефіцит, недостатнє технічне забезпечення слідчих підрозділів, нестача висококваліфікованих експертів-балістів та спеціалістів з вибухової техніки негативно впливають на швидкість та якість розслідувань. Переобтяженість поліції через збільшення обсягів кримінальних проваджень, пов'язаних з незаконним обігом зброї, призводить до затягування слідчих дій, що може дозволити злочинцям уникати відповідальності. Окрім того, в деяких випадках існує проблема корупції та зловживань серед посадових осіб, які можуть сприяти незаконному обігу зброї, що додатково ускладнює розслідування та притягнення винних до відповідальності [3, с. 31–36].

Перспективи подолання цих проблем пов'язані насамперед з удосконаленням нормативно-правової бази, подальшим розвитком міжвідомчої координації та покращенням технічного оснащення поліції. Зокрема, прийняття комплексного закону «Про обіг цивільної зброї», створення єдиного загальнонаціонального реєстру зброї, а також посилення контролю за її обігом значно підвищать ефективність діяльності поліції. Важливою також є активізація міжнародного співробітництва в сфері протидії незаконному розповсюдженню зброї, що дозволить спільно з іноземними правоохоронними структурами перекривати міжнародні канали постачання. Крім того, потрібно розширювати програму навчання поліцейських, спрямовану на формування навичок ефективного розслідування злочинів зі зброєю в умовах воєнного стану.

Таким чином, специфіка здійснення досудового розслідування Національною поліцією за фактами незаконного обігу зброї в умовах воєнного стану полягає у високому ступені складності й ризиків, необхідності інтенсивної міжвідомчої співпраці та адаптації до надзвичайних умов. Вирішення цієї проблеми потребує системного підходу: законодавчих змін, технічного і кадрового зміцнення правоохоронних органів, розширення профілактичних заходів і розвитку міжнародного партнерства. Саме така комплексність дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з незаконним обігом зброї, та забезпечить сталу безпеку громадян в умовах воєнного стану та у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 25.03.2025).

2. Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї : навч.-практ. посібник / А.Є. Фоменко, К.В. Бахчев, О.О. Дудоров, О.Ю. Камишанський, О.В. Бочковий та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 112 с. (дата звернення: 25.03.2025).

3. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями : метод. реком. / Д.М. Тичина, О.С. Тарасенко, А.О. Антощук та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 50 с. (дата звернення: 25.03.2025).

СЕКЦІЯ 6

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Дудецький Д.В.
аспірантура, 2 курс, група 281-ПУ,
Інститут права та суспільних відносин Університету «України».
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-1750-2984
Науковий керівник: Коваль Я.С., к.держ.упр., доцент,
доцент кафедри міжнародного менеджменту,
Державний торговельно-економічний університет.
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6578-2996

Інноваційна діяльність є важливим фактором розвитку будь-якої національної економіки, і її ефективне управління вимагає постійної адаптації державних підходів до сучасних глобальних і технологічних змін. У цьому контексті державне управління інноваційною діяльністю відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Зокрема, сучасні методи управління включають застосування новітніх технологій, таких як цифрові платформи, блокчейн, а також підходи, які передбачають активне залучення громадян та бізнесу через краудсорсинг та краудфандинг. Це дозволяє не лише оптимізувати процеси, а й значно підвищити рівень прозорості та ефективності в управлінні інноваціями.

В останні десятиліття державне управління інноваціями зазнає суттєвих змін через інтеграцію технологій і принципів відкритих інновацій. Традиційні методи управління, що ґрунтуються на центральному плануванні і контролі, поступово змінюються на більш гнучкі й адаптивні підходи, що включають активну співпрацю з іншими

секторами суспільства: бізнесом, науковими установами, громадськими організаціями. Така модель дозволяє державі не лише стимулювати інновації, а й оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, сприяючи ефективному розвитку технологічних процесів і збереженню економічної стабільності.

Одним з ключових інструментів сучасного управління інноваціями є краудсорсинг. Цей метод дозволяє залучати широкі кола громадян до обговорення та вирішення проблем у сфері інноваційної політики. Краудсорсинг активно використовується в розробці державних стратегій та політик, а також для виявлення потенційних інноваційних ідей. Наприклад, у Великій Британії було запущено ініціативу Innovation in Government, що включала використання платформ для залучення громадян до пошуку нових технологічних рішень для державних проблем. Такий підхід дозволяє враховувати потреби та бачення широкого кола людей, що підвищує ефективність розроблених інноваційних рішень.

Краудфандинг є ще одним важливим інструментом, який активно використовує держава для фінансування інноваційних проєктів. Це метод залучення коштів на реалізацію проектів від великої кількості малих інвесторів, що дозволяє уникнути надмірної залежності від державного бюджету чи великих фінансових інститутів. В Україні вже реалізовано кілька успішних краудфандингових ініціатив, спрямованих на фінансування стартапів і науково-дослідних розробок у сфері високих технологій. Такий підхід не тільки забезпечує фінансування, а й створює потужну спільноту підтримки інновацій, що важливо для їхнього подальшого розвитку.

Однією з найбільш перспективних технологій, що змінюють підходи до управління інноваціями, є блокчейн. Ця технологія забезпечує високу прозорість та захищеність усіх транзакцій, що є важливим аспектом у сфері управлінської діяльності. Використання блокчейн-технології дозволяє державі знизити рівень корупції, забезпечити контроль за використанням бюджетних коштів і підвищити підзвітність органів влади перед громадянами. Відкриті реєстри на основі блокчейну можуть використовуватися для моніторингу ефективності державних програм підтримки інновацій і перевірки їхніх результатів. Наприклад, у деяких країнах ЄС вже успішно тестуються платформи для публічного звітування про використання грантів на інноваційні розробки.

Важливу роль у сучасному державному управлінні відіграє концепція відкритих інновацій. Вона полягає в інтеграції різних учасни-

ків інноваційного процесу — держави, бізнесу, науки, громадських організацій та навіть громадян. Відкриті інновації дозволяють залучати зовнішні ресурси, що сприяють не лише розвитку технологій, але й створенню нових бізнес-моделей. В Україні така концепція вже активно реалізується через створення національних кластерів і інкубаторів, що об'єднують наукові, виробничі та інвестиційні структури для ефективної реалізації інноваційних ідей.

Цифровізація є ще одним важливим фактором, що зміцнює ефективність державного управління інноваціями. Створення національних цифрових платформ і інформаційних систем дозволяє покращити взаємодію між усіма учасниками інноваційної діяльності. Це дає змогу обмінюватися інформацією про новітні розробки, впроваджувати нові технології та швидше впроваджувати інновації в різні сфери економіки. В Україні розвиваються платформи, що дозволяють підприємствам та інвесторам знаходити партнерів для спільних проєктів, а також моніторити прогрес реалізації науково-технічних розробок. Одним із таких проєктів є створення національної платформи для трансферу технологій, що забезпечує інтеграцію наукових інновацій із промисловістю.

Водночас, існують і деякі проблеми, які супроводжують впровадження сучасних методів управління інноваціями. Однією з них є відсутність достатнього рівня цифрової грамотності серед керівників державних органів, що ускладнює прийняття ефективних рішень щодо впровадження інноваційних технологій. Іншою проблемою є нестабільність законодавчого середовища, що може стати бар'єром для розвитку нових інновацій. Для подолання цих викликів необхідно посилити навчання і підготовку державних службовців до роботи з новими технологіями та розробити стабільне регуляторне середовище для підтримки інновацій.

Загалом, сучасні методи державного управління інноваційною діяльністю сприяють створенню динамічного та відкритого інноваційного середовища. Вони включають використання новітніх технологій, залучення широких верств населення до процесу прийняття рішень, а також активну співпрацю між державою, бізнесом і наукою. Це дозволяє не тільки підвищити ефективність інноваційних процесів, а й забезпечити сталий розвиток економіки, інтегруючи країну в глобальну економіку інновацій. Впровадження цих методів надає можливість досягти значних результатів у розвитку технологій, бізнесу та підвищенні якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Білик О.С. Управління інноваційною діяльністю підприємства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 6. С. 115–120.

2. Святохор В. Трансформація інноваційних процесів в умовах глобалізації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 134. С. 115–120.

3. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та перспективи. *Economics.net.ua*. 2015. URL: https://economics.net.ua/files/science/ipreed/2015/66. pdf.

ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВА

Загородня А.С.
доктор філософії, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

В умовах загострення глобальної конкуренції, кібератак, інформаційного тероризму та гібридних загроз, фіксація інформації стає не лише технічною та правовою категорією, а й критичним інструментом забезпечення міжнародної безпеки. Факти, задокументовані належним чином, стають основою для притягнення до відповідальності за воєнні злочини, кібератаки, інформаційні маніпуляції, а також відіграють роль у доказовій базі міжнародних судових процесів [1].

Фіксація інформації в інформаційній інфраструктурі потребує визначення засобів і методів, закономірностей збирання та документування інформації. Існує певний взаємозв'язок між формами фіксації інформації та використовуваними методами фіксації (при цьому можливе поєднання зазначених форм):

– вербальна (словесна) — протоколювання та звукозапис;

– графічна — графічне відображення;

– предметна — вилучення предмета та його консервація, виготовлення матеріальних моделей (реконструкція), зокрема макетування, копіювання, одержання злитків і відбитків;

– наочна — фотографування, кіно- і відеозйомка.

Оскільки інформація являє собою відображення об'єкта, предмета або явища в навколишньому середовищі, результат фіксації слід розглядати як відображення зображення, тобто як похідне відображення. У матеріальному аспекті йдеться про перенесення інформації з одного об'єкта на інший (матеріальний засіб фіксації).

Інформаційна сутність фіксації інформації може бути визначена таким чином:

– здійснення перекодування інформації, що міститься в її матеріальному носії, з урахуванням потреб і можливостей перенесення її на засіб фіксації;

– забезпечення збереження та захисту інформації для неодноразового використання;

– здійснення накопичення інформації в межах, що визначаються фізичними можливостями носія, достатністю інформації для розв'язання завдань, які стоять перед дослідником, можливостями опрацювання і сприйняття інформації;

– фіксування лише інформації, що відноситься до предмета дослідження (відносна інформація), допускається законом (допустима інформація), достовірна та суттєва з точки зору інформативності;

– особливе значення має фіксація не тільки інформації, а й відомостей про способи, засоби та шляхи її отримання.

При цьому чітко простежується паралель між документуванням інформації як методом інформаційного права та фіксацією доказів у процесуальній теорії доказів. Водночас із гносеологічного погляду під фіксацією доказу розуміють отримання максимально повного уявлення про нього, адекватне передання його властивостей і ознак, які, власне, і роблять його доказом. Повнота зазначеного процесу залежить від умов і засобів відображення.

Вимога законності методу передбачає, що застосовуваний допустимий метод не повинен суперечити закону, а також підзаконним нормативним правовим актам.

Безсумнівно, важливою вимогою до методу є його наукова достовірність, пов'язана зі значним опрацюванням або очевидними закономірностями. Слід також враховувати відповідність методу завданням, для яких його обрано.

Слід обмежувати обсяг інформації, пов'язуючи її лише з тими зміненими характеристиками навколишнього світу, які дають найчіткіше уявлення про об'єкти, процеси і явища, що цікавлять.

Сучасна фіксація інформації — це синтез технічних, правових і наукових підходів, що забезпечують надійність, допустимість і ефективність використання даних у сфері міжнародної та національної безпеки. Її розвиток прямо пов'язаний із викликами цифрової епохи та потребує вдосконалення на законодавчому та практичному рівнях.

Список використаних джерел

1. Бурячок В.Л. Інформаційний та кіберпростори: проблеми безпеки, методи та засоби боротьби. Київ : ДУТ, 2015. 449 с.

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Комаров М.А.
аспірантура, 2 курс,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Давиденко В.В., д.політ.н., професор,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3921-5098

Сьогодні Україна переживає суттєві зміни як всередині країни, так і на міжнародній арені, що вимагає нових підходів до політичних і суспільних процесів. Сучасний суспільно-політичний розвиток України є надзвичайно багатогранним процесом, що охоплює як масштабні внутрішні реформи, так і активну інтеграцію у світову спільноту. Цей процес включає трансформації не лише на рівні державних інститутів, але й у свідомості громадян, змінюючи політичну культуру, системи управління та механізми участі населення у прийнятті рішень.

З середини країни відбуваються глибокі реформи, спрямовані на модернізацію системи управління, що стає фундаментом для стійкого соціального розвитку. Впровадження цифрових технологій і електронного врядування відкриває нові можливості для прозорості роботи державних органів. Сучасні електронні сервіси дозволяють громадянам не лише контролювати діяльність інституцій, але й брати активну участь у формуванні політичних процесів. Завдяки відкритості інформаційного простору з'являється можливість оперативно реагувати на виклики, знижувати рівень корупції та забезпечувати більш ефективний зворотний зв'язок між владою і суспільством. Технологічні інновації сприяють автоматизації адміністративних процесів, що дозволяє оптимізувати роботу чиновників і зменшити бюрократичні перешкоди.

На фоні реформ відчувається також активізація демократичних процесів. Сучасна політична культура в Україні зазнає змін завдяки широкому використанню соціальних медіа, онлайн-форумів та інших інформаційних платформ, що слугують майданчиком для публічних дискусій і формування суспільного консенсусу. Ця цифрова трансформація створює умови, за яких кожен голос важливий і має шанс бути почутим, незалежно від соціального чи регіонального походження. Залучення молодих людей, студентів, представників недержавних організацій до політичного процесу стає рушійною силою

змін, сприяючи появі нових лідерів та інноваційних ідей, які можуть змінити традиційні підходи до управління.

Активна участь громадян у суспільно-політичних процесах є ключовим чинником на шляху до формування відкритої демократії. Громадські ініціативи, волонтерські організації та недержавні структури активно беруть участь у вирішенні соціальних проблем, будуючи міст між людьми і владними структурами. Така участь сприяє формуванню почуття спільності і національної єдності, особливо в умовах, коли країна переживає кризові моменти. Люди відчувають, що їхня думка має значення, а політична система реагує на їхні потреби, що підвищує рівень довіри до державних інститутів і стимулює громадянську активність.

Окрім внутрішніх процесів, значну роль у суспільно-політичному розвитку відіграє зовнішня політика. Інтеграція з Європейським Союзом, активна співпраця з НАТО та участь у міжнародних форумах є важливими факторами, що сприяють зміцненню іміджу України як надійного партнера у глобальному контексті. Налагодження контактів з провідними західними країнами дозволяє отримувати цінний досвід в управлінні, впровадженні інноваційних технологій та розбудові демократії. Цей обмін досвідом сприяє адаптації кращих світових практик до місцевих умов, що в результаті сприяє формуванню сучасної, конкурентоспроможної та згуртованої держави.

Проте сучасний суспільно-політичний розвиток України не обходиться без нових викликів. Інформаційні та кібератаки, цілеспрямована дезінформація і маніпуляції в медіа-сфері створюють потенційні загрози як для окремих громадян, так і для державних інститутів. Для протидії цим загрозам створюються спеціалізовані центри кібербезпеки, впроваджуються комплексні програми захисту інформаційного простору, проводяться регулярні навчання для фахівців. Така системна робота дозволяє оперативно виявляти й нейтралізувати потенційні атаки, що в свою чергу зміцнює стабільність політичної системи і підтримує довіру населення до державних структур.

Соціально-політичний розвиток тісно пов'язаний із економічними реформами та створенням сприятливого клімату для бізнесу. Проведені економічні реформи, спрямовані на залучення іноземних інвестицій і модернізацію виробництва, сприяють не лише економічній стабільності, але й соціальному підйому. Відкриття нових кредитних ліній, переговори з міжнародними фінансовими установами і впровадження сучасних технологій стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу, що безпосередньо впливає на створення нових робочих місць і підвищення якості життя населення. Водночас за-

конодавчі ініціативи в цій сфері сприяють зниженню адміністративних бар'єрів та створенню умов для інновацій, що стають передумовою подальшого зростання країни.

Особливу увагу приділяють також соціальній справедливості, що включає заходи підтримки вразливих верств населення, молоді, людей похилого віку та представників малозабезпечених сімей. Державні та місцеві програми соціальної підтримки, які активно реалізуються спільно з міжнародними партнерами, допомагають знизити соціальну напругу та забезпечують базові гарантії для всіх громадян. Такий підхід сприяє формуванню справедливого суспільства, де кожен має змогу отримати необхідну допомогу та можливості для самореалізації.

Насамкінець, важливо підкреслити, що суспільно-політичний розвиток України є взаємопов'язаним і складним процесом, що базується на поєднанні внутрішніх реформ, громадянської активності та стратегічної зовнішньої політики. Сучасні реформи спрямовані на відкритість, прозорість та ефективність управління, що разом з активною участю громадян і інтеграцією з провідними міжнародними структурами створює міцну основу для подальшого процвітання країни. Україна, використовуючи сучасні технології, інноваційні підходи і величезний потенціал свого народу, має всі шанси не лише долати сучасні виклики, а й стати прикладом успішної трансформації в глобальному масштабі, де соціальна справедливість, демократія та розвиток йдуть пліч-о-пліч із економічним успіхом та культурною самобутністю.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ СУЧАСНОСТІ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Луцюк А.В.
здобувач третього освітнього рівня (аспірант),
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-3566-4714
Яровой Т.С.
доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний Науково-технічний університет
ім. академіка Юрія Бугая».
ORCID: https//orcid.org/0000-0002-7266-3829

Соціальні проєкти сучасності у глобалізованому просторі розглядаються як багатовекторні ініціативи, спрямовані на системне пом'якшення соціальних диспропорцій та формування нових мож-

ливостей для вразливих категорій населення. Одним із ключових аспектів їх існування є широка міжсекторальна взаємодія, що вимагає узгодження з міжнародними стандартами, залучення ресурсів різного рівня та адаптації до місцевих культурних особливостей. У межах глобалізованого контексту соціальна діяльність набуває ознак мережевої динаміки, оскільки проєкти, спрямовані на вирішення суспільно значущих проблем, все частіше підпорядковуються принципам відкритості та партнерства, а також враховують транснаціональні виклики та рекомендації провідних світових організацій.

Сутність соціального проєкту традиційно визначається як цілеспрямована сукупність заходів, що здатна забезпечити стале розв'язання або принаймні суттєве пом'якшення актуальних соціальних проблем. Соціальні ініціативи цього типу поділяють на кілька основних категорій, де кожна з них відображає специфічний зміст та методи впровадження. Зустрічаються медичні проєкти, орієнтовані на забезпечення охорони здоров'я, популяризацію профілактики захворювань і покращення доступу до якісних медичних послуг. Виокремлюються освітні програми, покликані підвищувати рівень грамотності та компетентностей, а також долати соціальну відчуженість через формування інтеграційних можливостей для різних верств населення. Значною мірою розвиваються екологічні проєкти, покликані стимулювати свідоме використання ресурсів, захист навколишнього середовища та формування екологічної культури в суспільстві [1]. Не варто оминати культурні та мистецькі ініціативи, які посилюють креативний потенціал громад та сприяють розвитку національної ідентичності в полікультурному середовищі.

Глобальна природа сучасних соціальних проєктів нерідко детермінується активним залученням міжнародних фондів, серед яких особливо помітні такі структури, як Всесвітній банк, що надає фінансові ресурси для макропроєктів з реорганізації соціальної сфери, а також UNICEF і UNESCO, орієнтовані на розвиток інтелектуального потенціалу та захист прав дитини. Інколи можна спостерігати позитивний вплив програм, що реалізуються під егідою ООН та ЄС, де великі інвестиції сприяють вирішенню нагальних проблем бідності, соціальної ізоляції чи гендерної нерівності. У глобальному вимірі помітне розширення різноманітних регіональних партнерств, завдяки чому транскордонна співпраця стимулює обмін досвідом і спонукає до уніфікації стандартів у соціальній політиці. Потенціал таких ініціатив збільшується, коли уряди мають можливість використовувати міжнародні платформи, що дають шанс розгорнути

масштабні програми підтримки у сферах охорони здоров'я, освіти та соціального захисту.

Специфіка реалізації соціальних проєктів значною мірою залежить від політичного режиму, рівня стабільності управлінських інститутів та економічної спроможності конкретної країни. У державах з демократичною формою правління високою залишається імовірність відкритого діалогу між різними секторами, тоді як авторитарні режими нерідко спричиняють обмеження громадської ініціативи або застосування однобічних інструментів контролю. Рівень економічного розвитку визначає, наскільки вагомий ресурс може бути спрямований на підтримку населення, а також чи існують гарантії безперервного фінансування в довгостроковій перспективі [2]. Скандинавська модель соціального забезпечення вважається однією з найуспішніших завдяки комплексному підходу до страхування, пенсійного забезпечення та соціальних послуг, що ґрунтується на принципах загальної доступності та рівності. У державах, що розвиваються, нерідко застосовується комбінована стратегія міжнародної допомоги та локальних ініціатив, де громадські організації і приватний сектор об'єднують ресурси задля забезпечення базових потреб тих, хто потрапляє в зону ризику маргіналізації.

Роль державних інституцій у розробці та впровадженні соціальної політики неможливо переоцінити, оскільки центральні органи влади, представницькі зібрання та місцеве самоврядування формують стратегічні пріоритети, приймають бюджети та контролюють цільове використання ресурсів. Одночасно міждержавна взаємодія з громадськими організаціями створює додаткову можливість для утвердження прозорих і підзвітних механізмів ухвалення рішень, що сприяють належному втіленню соціальних ініціатив [3]. Активна участь неурядових організацій та професійних асоціацій у дорадчих платформах зміцнює зв'язок між формальними структурами та реальними потребами громадян, що уможливлює коректне врахування інтересів найуразливіших верств населення.

Нормативно-правова база, яка регламентує реалізацію соціальних проєктів, зазвичай охоплює низку міжнародних документів, зокрема Загальну декларацію прав людини та Конвенцію про права дитини. Такі акти встановлюють фундаментальні принципи, дотримання яких перетворюється на обов'язкову передумову будь-яких масштабних соціальних заходів [4]. Національне законодавство кожної держави містить спеціальні закони та підзаконні акти, що деталізують порядки фінансування, функції виконавчих органів та права

громадян у процесі розподілу соціальних виплат. Значна увага приділяється гармонізації норм з міжнародними стандартами, що мотивує державні інституції постійно уточнювати власні законодавчі ініціативи та узгоджувати їх із рекомендаціями авторитетних наднаціональних організацій.

Інструменти державного регулювання у сфері впровадження соціальних проєктів охоплюють різноманітні форми партнерства, включаючи державно-приватні альянси, здатні мобілізувати додаткові фінансові та організаційні ресурси для вирішення гострих суспільних проблем. У даному контексті важливими залишаються механізми суспільного контролю, що реалізуються шляхом залучення громадських рад та проведення слухань, де представники інститутів громадянського суспільства мають право безпосередньо впливати на рішення профільних відомств. Останнім часом розвиваються електронні платформи, здатні забезпечувати прозорість управлінських дій, спрощувати процедуру подання петицій і підвищувати загальний рівень довіри до державних рішень. Співпраця з бізнесом полягає не тільки у фінансуванні соціально орієнтованих заходів, а й у впровадженні корпоративної відповідальності, що формує стійке підґрунтя для інноваційних підходів у реалізації нагальних суспільних проєктів.

Список використаних джерел

1. Мішина С.В., Мішин О.Ю. Науково-практичні засади соціального проектування. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nay ka.com.ua/?op=1&z=7620.

2. Луцюк А.В. Перспективи публічного управління соціальними проєктами в світі в умовах глобалізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2024. Вип. 41. С. 196–202. URL: https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/41-2024/29.pdf.

3. Богуцький С. Сутність та структура проєкту як ключового об'єкта проєктного менеджменту в публічному управлінні: теоретичні засади. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. № 1 (13). С. 86–101. DOI: https://doi.org/10.33 269/2618-0065-2023-1(13)-86-101.

4. Кошовий Б.П. Проєктний підхід як ключовий соціально-економічний інструмент досягнення цілей інтелектуальної безпеки нації у парадигмі сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: https://doi.org/10.32782/ 2524-0072/2024-65-65.

МОВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Макєєв Д.В.
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Гаврилечко А.В., к.держ.упр., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

У сучасних умовах гібридної війни, інформаційної агресії та цифрової глобалізації мова відіграє ключову роль як засіб комунікації, ідентифікації, культурної безпеки та інформаційного впливу. Для України мовне питання є не лише гуманітарною, а й стратегічною складовою державної інформаційної політики, зокрема в умовах боротьби з дезінформацією, пропагандою та культурною експансією з боку держави-агресора.

Війна в Україні, що розпочалася у 2014 році та загострилася у 2022 році з повномасштабним вторгненням росії, стала не тільки військовим та політичним випробуванням, але й серйозним культурним та соціальним викликом для населення країни. Одним із важливих і помітних аспектів цієї війни є перехід значної частини українців на українську мову, що стало своєрідним актом національної самоідентифікації та боротьби з агресором.

Мова — не лише засіб передачі інформації, але й інструмент формування національної свідомості. Через мову держава здійснює вплив на суспільні настрої, формує цінності та культурні орієнтири.

Прийняття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» стало важливим кроком у захисті інформаційного суверенітету держави. Українська мова виступає як бар'єр проти пропагандистських наративів, що просуваються іноземними ЗМІ [1].

Державна підтримка україномовного контенту, квоти на телебаченні й радіо, розвиток цифрової української мови (у тому числі в інтерфейсах, штучному інтелекті тощо) є необхідними заходами для забезпечення медійної незалежності.

Науковець М. Степик у своїх працях зазначає «визначальною засадою формування загальноукраїнської ідентичності є консолідація суспільства довкола цінностей українства» [2].

На нашу думку цей вираз можна розглядати у контексті того, що національна єдність (ідентичність) не формується лише за адмі-

ністративними межами чи за фактом громадянства. Вона формується через спільні цінності, мову, культуру, історичну пам'ять, символи, наративи, які утворюють ядро українства. Консолідація — тобто об'єднання людей — відбувається навколо цих спільних маркерів.

Таким чином, теза М. Степика тісно пов'язана з мовною інформаційною політикою, оскільки мова є основним каналом формування, поширення й утвердження цінностей українства. Ефективна інформаційна політика, що базується на підтримці державної мови, сприяє консолідації суспільства, захисту національного культурного простору та формуванню стійкої загальноукраїнської ідентичності.

Державна мова — це інструмент злагоди, єднання всіх громадян держави навколо загальнодержавних проблем, це інструмент добробуту й захисту інтересів громадян держави. Якщо суспільство повним обсягом не послуговується державною мовою, на нього чекають колосальні екологічні, політичні, духовні й інтелектуальні втрати.

В державній інформаційній політиці важливо створювати стратегії, які не лише захищають мову, але й активно просувають її у різних сферах суспільного життя: медіа, освіта, державні органи, бізнес. Це дозволить створити середовище, де мова буде не тільки засобом комунікації, але й символом національної єдності та гідності.

Мова — не лише символ національної ідентичності, а й потужний інструмент інформаційного впливу. Системна, послідовна та толерантна мовна політика сприяє консолідації суспільства, протидії зовнішнім інформаційним загрозам та зміцненню державності. Формування україномовного інформаційного простору є стратегічним пріоритетом державної інформаційної політики України.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 21. Ст. 81.

2. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с.

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Мельник С.О.
3 курс, група ЗАП, спеціальність «Право»,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського.
Науковий керівник: Дзевелюк А.В., к.ю.н., доцент кафедри
фундаментальних і приватно-правових дисциплін,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського.

Одним із основних внутрішньодержавних елементів, що впливають на суспільно-політичний розвиток України є політична система держави [5]. До проголошення незалежності, Україна як країна, пройшла всі щаблі суспільно-політичного розвитку: проголошення незалежності, визнання міжнародним співтовариством суверенітету, країна стала членом багатьох міжнародних організацій в тому числі й Ради Європи, уклала безліч міжнародних угод про співробітництво з тими чи іншими міжнародними об'єднаннями зокрема ЄС та НАТО, відмовилась від ядерної зброї та обрала бути демократичною країною.

Після завершення початкового етапу розвитку — проголошення незалежності й набуття атрибутів державності. Україна перейшла до процесу розвитку демократичних цінностей та ідеалів, політичного та економічного розвитку. Після прийняття Конституції 28 червня 1996 року, Україна прагне стати сучасною, цивілізованою, європейською країною.

В XX ст. реалізувався на практиці механізм поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, які здійснюються різними інститутами, але водночас лише узгодженість трьох гілок влади забезпечує належне функціонування та стабільний розвиток держави.

Відповідно до Конституції України систему органів влади становлять: Президент України як Глава держави; Верховина Рада України — орган законодавчої влади; Кабінет Міністрів, обласні та районні державні адміністрації і органи судової влади — органи виконавчої влади [4, с. 64–65]. Розділ 5 Конституції України визначає механізми обрання Президента, його повноваження та підстави для припинення повноважень.

Відповідно до статті 102 Конституції України — Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісноc-

ті України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Тоді як стаття 106 визначає повноваження Президента згідно до якої, Президент України: 1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; 2) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України; 3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України; 4) приймає рішення про визнання іноземних держав; 5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав; 6) призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до статті 156 цієї Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою; 7) призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією; 8) припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених цією Конституцією; 9) вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції; 10) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України; 11) Здійснює інші повноваження визначені Конституцією [1].

Тоді як Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом в Україні, який складається з 450 народних депутатів, які обираються на принципах загального, рівного і прямого виборчого права за змішаною системою на строк 5 років та працює у форматі чергових і позачергових сесій на засадах Конституції та прийнятого Верховною Радою — Регламентом.

Найвищим у системі органів виконавчої влади є Кабінет міністрів України, який відповідальний перед Президентом України, підконтрольний та підзвітний Верховній Раді. До складу Кабінету міністрів входить Прем'єр міністр, віце-прем'єр міністри, міністри. Кабмін виконує Програму уряду, яка затверджена Верховною Радою [4, с. 65].

Згідно до статті 116 Конституції України Кабінет Міністрів України: 1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність

України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України; 1–1) забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; 2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина; 3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; 4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; 5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону; 6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання; 7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю; 8) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи; 9) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади; 9–1) утворює, реорганізовує та ліквідовує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади; 9–2) призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України; 10) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України [1].

В областях і районах, містах Києві та Севастополі виконавчу владу реалізують місцеві державні адміністрації.

Третьою гілкою влади є судова гілка влади. Згідно до частини 3 статті 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» систему судоустрою складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд. Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Також є важливим інструментом для створення соціальної держави є функціонування місцевого самоврядування. Згідно чинного законодавства України місцеве самоврядування — це право територіальних громад (жителів сіл, селищ, міст) самостійно вирішувати

питання місцевого значення в межах Конституції України та законів України [3].

Спочатку була ідея створення соціально-політичних інституцій за європейським зразком, але через численні кризи та відсутність системного підходу мала наслідок протистояння між трьома гілками влади [4, с. 67].

Повномасштабне вторгнення росії на територію України значно вплинула на політичні процеси нашої країни, зокрема з'явилися нові політичні інститути, нові обмеження, міжнародне співробітництво, ЗМІ та загалом суспільство. Так відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» обмеженнями для політичних інституцій є: призупинення виборів до органів влади всіх рівнів в тому числі Президента України; заборона на проведення референдумів, демонстрацій, мітингів тощо; утворення військових адміністрацій. До того ж початком війни зросла значна кількість політичних експертів, які змінюються що найменша кожні 2–3 тижні, оскільки інформаційне поле швидко змінюється, і те, що було актуальним вчора, сьогодні вже не важливе. Також зростає вплив телебачення і спостерігається значна активність на інтернет платформах таких як: Facebook, YouTube, Instagram, Telegram, TikTok і тому подібне, які виконують роль ЗМІ, хоча це не є добре, оскільки власники акаунтів в соцмережах не несуть відповідальність за достовірність інформації, а також не відповідають демократичних засадам. Хоча вже сьогодні серед експертів існує думка, що все ж після війни необхідно буде повертати традиційну форму ЗМІ, оскільки вони є менш затратними порівняно з блогерською діяльністю, до того ж традиційні ЗМІ легше контролювати на дотримання демократичних принципів. Хоча громадськість мало зацікавлена в розвитку традиційних ЗМІ. Особливо молоді люди, які щодня використовують мережу Інтернет в повсякденному житті.

В Україні як і раніше продовжують діяти головні гілки влади згідно з демократичним розподілом повноважень. Навіть створення військових адміністрацій як тимчасових органів влади не змінило ситуацію на місцях. На думку експертки Вікторії Подгорної за час війни в нас значно знизилася довіра до народних депутатів, що є одним із викликів для демократії в Україні враховуючи те, що це сталося на фоні зростання довіри суспільства до силових структур.

Існує думка, що внаслідок поляризації політичного простору з'являться дві основні групи політичних партій, «цивільні» і «військові». Вже під час війни українці найбільше довіряють ЗСУ, ДСНС,

Національної гвардії та волонтерів, і інша частина впливових інституцій, якій довіряють українці — це громадські організації, які зокрема працюють на дипломатичному фронті. Або ці суб'єкти об'єднавшись у партію, підуть іншим шляхом і подолають 5% бар'єр на виборах та пройдуть до Верховної Ради України, але як короткостроковий проєкт, а не політична партія в класичному розумінні, так вважає експертка Ірина Павленко.

Інший експерт — Олексій Розумний вважає, що політичні партії будуть залучати до своїх лав військових, рівень довіри до яких становить сьогодні 95%. Так, і для самих військових такий варіант розвитку подій є більш позитивним, оскільки сприятиме ухваленню рішень щодо оборони і безпеки України.

Після завершення війни найімовірніше відбудеться розподіл суспільства, а точніше більш україноцентричне та більш політично активне — це переважно населення зі східних областей України, аніж населення з західних областей України [2].

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.4.

2. Павленко І. Політична система України в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/politychna-systema-ukrayiny-v-umovakh-viyny.

3. Про судоустрій і статус суддів. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text.

4. Рудич Ф. Становлення суспільно-політичного устрою в сучасній Україні: політологічний аналіз. Шляхи виходу із кризи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2016. № 5–6. С. 63–88.

5. Саламаха О.І. Національні та міжнародні аспекти суспільно-політичного розвитку україни. *Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти* : матеріали XII Міжнародної науково-практ. конференції, м. Львів (19–20 червня 2024 року). Львів : Львівський науковий форум, 2024. 163 с.

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОЛІТИЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Новаченко Т.В.
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7306-0712
Саламаха О.І.
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Як відомо, глобалізація — це сучасна форма міжнародних відносин, яка характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в усіх вимірах — економічному, політичному, соціальному, військовому, культурному. Феномен глобалізації постає багатогранним і суперечливим. Політична глобалізація — це явище, у процесі якого виникають міжнародні механізми та інститути, до яких приєднуються все більше і більше країн. Головною умовою приєднання визначається вимога щодо дотримання певних норм і визнання однакових прав до всіх людей на планеті. Політична глобалізація має як переваги так і недоліки. Позитивними окреслюються наступні можливості:

– дипломатичне вирішення конфліктів між країнами, оскільки можна шукати через міжнародні організації;

– зменшення ризику авторитаризму;

– звернення громадян до міжнародних органів, у разі порушення їхніх прав тощо.

Недоліками політичної глобалізації є такими:

– приймаючи міжнародні угоди, країни можуть постати перед вірогідністю відмови від частини свого суверенітету;

– невдоволення певної частини населення може відбуватися, переважно, в контексті економічної чи політичної кризи, що спричиняє вірогідність появи націоналістичних рухів;

– країни з більшою економічною та політичною владою досягають вагомого впливу в міжнародних організаціях, нав'язуючи порядок денний та умови.

Водночас, всі країни, які належать до наднаціонального утворення, повинні мати представництво і голос у ньому [1].

В обставинах сучасного стану політичної глобалізації більшість країн світу, зокрема й України, стикаються з економічними пробле-

мами. Відомо, що економіка України формування в контексті сировино орієнтованої експортної моделі розвитку, що спиралася на конкурентні переваги, які значною мірою виникали завдяки дешевизні енергетичних і трудових ресурсів. Це створювало певну ілюзію конкурентоспроможності національної економіки й успішності відповідної моделі конкуренції, зумовлюючи зволікання з подоланням ключових системних диспропорцій та здійсненням структурних перетворень.

Суттєвою проблемою розвитку української економіки в умовах глобалізації окреслюється відсутність адекватної позиції у міжнародному розподілі праці, що посилює залежність України від коливань міжнародної економічної кон'юнктури. На динаміку економічного зростання негативно впливала також нераціональна структура експорту — переважно сировинного характеру та з низькою часткою доданої вартості.

Співвідносно наведеного, актуалізується думка низки молодих українських дослідників, які наголошують, що «з метою адаптації національної економіки до глобалізованого світу держава повинна розробляти ефективні політики та стратегії, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності, соціальної справедливості, захисту прав та інтересів громадян» [2, с. 354]. Як бачимо акцентується увага на ролі і значущості держави, а відтак вироблення та впровадження відповідної політики в умовах глобалізаційного світу.

Розгортання повномасштабної війни в Україні негативно вплинуло на експорт товарів в країни світу. Разом із тим спостерігається позитивна тенденція, що підтверджується підсумками зовнішньої торгівлі України товарами у 2024 році. Так, зовнішньоторговельний оборот товарів продемонстрував зростання на 13% і становив 112,3 млрд. дол. США. Це змінило тенденцію попередніх двох років, коли спостерігалося зменшення зовнішньоторговельного обороту (на 4% — у 2023 р. та на 27% — у 2022 р.). Водночас, фізичні обсяги зовнішньої торгівлі засвідчили порівняно вищі (на 26%) темпи зростання, випереджаючи майже вдесятеро прогнозоване загальносвітове зростання [3]. Однак Президент США — Д. Трамп, як політик транзакційного типу, для якого торгівля, у першу чергу, бартер сили та вигоди, а не співпраця і партнерство. Прикладом такої політики є введення США додаткових мит на імпорт. Тому непередбачуваність політики Д. Трампа, зокрема й глобалізаційної — це передовсім реалізація власної позиції в глобальному світі. Чи сприятиме це впровадження економічному розвитку? Чи не стануть українці головними донорами національних інтересів США — питання часу.

Ще однією проблемою щодо розвитку економіки України є проблема біженців, що знайшли прихисток від війни на території Європейського Союзу. Разом із тим, на ринку праці переважно в країнах Європейського Союзу. Чи повернуться мільйони біженців після закінчення війни в Україні? Вочевидь, що проблема повернення українців та відновлення трудових ресурсів у воєнний та післявоєнний періоди окреслюється як одна із першочергових та складних, яка вимагає вироблення та впровадження зваженої внутрішньої та зовнішньої політики.

Отже, в умовах сучасного стану глобалізації, політика уряду України має спрямовуватися на підготовку реформ щодо стимулювання бізнесу країни, залучення іноземних інвесторів, а також пошуку комплексних заходів та балансу між збереженням національної специфіки та глобальними тенденціями.

Список використаних джерел

1. Політична глобалізація — що це таке, визначення та поняття. URL: https://uk.economy-pedia.com/11040211-political-globalization (дата звернення: 08.04.2025).

2. Павук В.М., Фляк Р.І., Осадець В.-І.М., Андрієвський В.І. Бережницький В.Я. Вплив глобалізації на національну економіку: суспільно-політичний аспект. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. Вип. 37. С. 349–354.

3. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. URL: https://niss. gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovara my-pidsumky-2024-roku (дата звернення: 09.04.2025).

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ЛІДЕРА ЯК АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖЕРА

Новаченко Т.В.
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7306-0712
Шулепа Л.М.
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Складний період становлення та розвитку суспільного життя за демократичними стандартами, що були сфокусовані в усіх його сферах, Україна переживала з самого початку військової агресії росії. Водночас, для українського суспільства, повномасштабна війна, що

ведеться в усіх вимірах — на полі бою, у людському розумі, у віртуальному, інформаційному просторах тощо, постала абсолютно новим феноменом, який ще у більшій мірі посилив кризу, призводячи до інверсії, яка суттєво вплинула і продовжує впливати на «соціальне самопочуття» громадян України.

В окреслених умовах ще більшої ваги набирає лідерство сучасних керівників та командирів, які свідомо і несвідомо однак раніше за інших, змогли зрозуміти ту чи іншу кризову ситуацію та негайно «побачити» можливості віднаходження правильного варіанту виходу із неї.

Тож, викристалізовується роль особистості лідерів як антикризових менеджерів з високим рівнем компетентності — професіоналізму, авторитетності, умінню взаємодіяти з громадянами, що забезпечуватиме адаптивність, гнучкість, узгодженість і координацію дій.

Щодо структури особистості зауважимо, що існує низка концепцій — діяльнісна, індивідуальна, трудова, психологічна, однак усі вони ґрунтуються на трьох «китах» — спрямованості, здібностях і характері.

У контексті вищенаведеного актуалізується думка К.Г. Юнга, який наголошує, що особистість розвивається протягом усього життя, проте вона має свідомо вибрати особистісний шлях. Учений зауважує, що стати особистістю — це зовсім не прерогатива геніальної людини. Так, людина може бути геніальною, проте вона не обов'язково стає особистістю, хоча теоретична можливість слідувати закону життя, досягаючи цілісності є у кожного [1].

Таким чином, особистість — це конкретна людина, взята в системі її стійких соціально зумовлених психологічних характеристик, які виявляються в суспільних зв'язках і відношеннях, визначають її моральні вчинки і мають суттєве значення для неї самої і для оточуючих. структура особистості включає соціальні, психічні та біологічні особливості людини та характеризує її взаємодію з дійсністю. Тож, сильне прагнення здійснитися, утвердитися, реалізуватися перетворюючи надзвичайно яскравий і деталізований образ світу є найбільш сильним мотивом участі особистості лідера в процесі пошуку виходу із кризи. Відповідно вищенаведеного, актуалізується думка В. Залужного, який наголошує, що криза — це коли не працюють стандартні процедури, відповідно застосовуючи нестандартні процедури керівник бере на себе безумовну відповідальність, яку не може перенести на когось іншого [2].

Отже, антикризовий менеджер — це лідер який розуміє роль нестандартних процедур в умовах кризи, а також приймає рішення щодо їх впровадження, беручи на себе одноосібну відповідальність.

В умовах кризи, перед лідером, постає задача одночасного вирішення множинних завдань — виконання багатьох функцій та обов'язків, що породжує такий фактор стресу, як поліфокусність. Відповідно, окреслюється психологічний феномен інтерференції — накладання виконання завдань і функцій, що є одним із сильних джерел високої напруженості. Цей факт, дозволяє стверджувати про те, що стресори в антикризовому менеджменті є постійним «компаньйоном» як в тилу так і на фронті. Тож, як для керівника-лідера органу державної влади, так і для командира-лідера Збройних Сил України — військової озброєної організації держави, що включає її регулярні й нерегулярні військові формування, безкінечність ситуацій невизначених у часі, вимагають невідкладного прийняття нестандартних управлінських рішень. Як наголошує О.Ф. Хміляр, командир-лідер — це воїн, у якого прагнення пройти випробування боєм є найсильнішим інтенційним регулятором поведінки, а палке бажання відчути цей найвищий прояв мужності — його сутнісною властивістю [3]. Співвідносно наведеного окреслюється значущість поняття «готовність до екстремальних дій», що передбачає прогнозування найближчих перспектив виникнення й розвитку нових ситуацій та завчасне розуміння й усвідомлення установки на поведінку в них. Водночас, готовність до екстремальних дій означає здатність швидкого і дієвого реагування на ситуації, що виникають несподівано й екстрено та здатність командира-лідера швидко «включитися» в нові обставини. Вочевидь, командир-лідер постає тією особистістю, яка володіє високою готовністю до екстремальних дій, а виникнення нових і непередбачених ситуацій інтерпретує не як стресовий фактор, а як нормальний розвиток подій, що спрямовує його на пошук конструктивних способів виходу із ситуацій, що складаються.

Черевичним С. було проведено експериментальне дослідження, відповідно якого вдалося визначити дві групи командирів. Так, до першої групи увійшли командири, які схильні до прийняття раціональних рішень. Вони довго співставляють, аналізують, проявляють неабияку пильність перед здійсненням вибору. Вочевидь, що такий підхід є доцільним в детермінованих умовах. Однак індетерміновані умови (умови невизначеності), вимагають від командирів, яким легко вдається адаптуватися до нових незвичних умов, прийняття швидких і почасти ризикованих рішень, для яких невластивими є довгі процеси ухвалення, детальний та пильний розгляд варіантів альтернатив тощо. Для такого командира характерною перевагою визначається емоційно-вольовий компонент [4].

Отже, особистість лідера як антикризового менеджера, який не тільки готовий до прийняття та реалізації нестандартних управлінських процедур, а й нести за них особистісну відповідальність.

Список використаних джерел

1. Юнг Карл Густав. Про архепити. Персону. Его і самість. URL: https://www.youtube.com/watch?v=KrUjbUorcrs.

2. Залужний В. Як вижити, коли все валиться. Що означає бути лідером у важкі часи. URL: https://www.youtube.com/@ZaluzhnyiLIVE/videos.

3. Хміляр О. Психологія символічної регуляції дій і вчинків особистості : монографія. Київ : ТОВ «Контекст Україна», 2016. 380 с.

4. Черевичний С. Компоненти та показники прийняття рішення командиром в умовах невизначеності. *Вісник Національного університету оборони України* : зб. наук. праць. Київ : НУОУ, 2020. Вип. 2 (55). С. 130–136.

УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ

Радюк Б.С.
4 курс, група МІ-21-1, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Загородня А.С., доктор філософії,
доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Україна протягом останніх десятиліть демонструє стійке прагнення до європейської інтеграції, розглядаючи Європейський Союз як головного політичного, економічного та цивілізаційного партнера. Шлях до повноправного членства в ЄС є водночас викликом і історичною можливістю для нашої держави, адже він вимагає глибоких реформ, зміцнення інституцій та відповідності високим стандартам спільноти. Проте сучасні геополітичні обставини, особливо в умовах повномасштабної війни з Росією, роблять європейську інтеграцію не лише питанням розвитку, а й безпеки для всієї Європи.

Історично Україна почала активно просувати євроінтеграційний курс з початку 2000-х років. Угода про асоціацію, підписана в 2014 році, стала одним з ключових кроків на шляху зближення з Європейським Союзом. Вона відкрила нові можливості для українського бізнесу, стимулювала реформи в сфері правосуддя, боротьби з корупцією, децентралізації, енергетики та екології. Водночас вона ви-

значила й амбітний порядок денний, виконання якого вимагає політичної волі та широкої суспільної підтримки.

Революція Гідності 2013–2014 років продемонструвала європейському співтовариству, що український народ свідомо обрав шлях демократичного розвитку та вільного суспільства. Війна, що триває з 2014 року і особливо загострилася після вторгнення Росії в 2022 році, перетворила європейський курс України з геополітичного вибору на питання виживання. Після початку повномасштабної агресії Україна подала заявку на вступ до ЄС і вже у 2022 році отримала статус кандидата. Це стало безпрецедентно швидким кроком з боку Європейського Союзу, який визнав історичну роль України як щита демократії на східних рубежах Європи.

На сьогоднішньому етапі перед Україною стоїть завдання виконання Копенгагенських критеріїв, що включають стабільність інституцій, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини, функціонуючу ринкову економіку та здатність взяти на себе зобов'язання членства. Особливу увагу приділяють реформі судової системи, боротьбі з корупцією, реформі державного управління та створенню прозорого економічного середовища. ЄС, у свою чергу, надає технічну, фінансову та політичну підтримку, супроводжуючи процес реформ і поглиблюючи секторальну інтеграцію в багатьох сферах.

Інтеграція України до ЄС не обмежується формальним членством. Уже зараз українські компанії активно працюють на європейському ринку, стандарти поступово уніфікуються, а студенти та науковці користуються перевагами європейських програм. Військово-політична співпраця також набирає обертів: Україна бере участь у місіях і програмах спільної безпеки, обмінюється досвідом і зміцнює зв'язки з державами-членами. Українська армія довела свою здатність ефективно протистояти одній з найбільших загроз європейській безпеці, що робить її важливим фактором стабільності на континенті.

Європейський Союз також виграє від майбутнього членства України. Україна — це велика держава з розвиненим сільським господарством, промисловим потенціалом, високим рівнем освіти та кваліфікованою робочою силою. Її інтеграція зміцнить внутрішній ринок ЄС, посилить енергетичну безпеку, а також сприятиме розширенню транспортної та цифрової інфраструктури. Крім того, Україна має ключове геостратегічне розташування, що робить її містком між Сходом і Заходом. У контексті глобальної конкуренції та протистояння

авторитаризму європейська перспектива України є сигналом про відкритість ЄС до нових членів, які поділяють його цінності.

Попри всі переваги, шлях до членства буде непростим. Потрібні роки послідовних реформ, консолідація зусиль влади і суспільства, подолання внутрішніх опорів і зовнішніх викликів. Важливо, щоб процес інтеграції не перетворився на формальність, а став справжнім інструментом трансформації української державності. Лише у такий спосіб Україна зможе повною мірою скористатися потенціалом членства в ЄС, а Європейський Союз — отримати сильного, надійного партнера та спільно формувати майбутнє континенту.

Таким чином, перспективи вступу України до Європейського Союзу є реальними, хоч і потребують значної роботи. Україна вже довела свою відданість європейським цінностям, стала символом стійкості й боротьби за свободу. В умовах нових викликів ЄС отримує історичний шанс не лише завершити об'єднання Європи, а й зміцнити власну єдність і безпеку. Україна ж, інтегруючись до ЄС, утвердить себе як повноцінний суб'єкт європейської політики з унікальною стратегічною роллю.

Разом із наближенням України до ЄС зростає й потреба в посиленні інституційної спроможності держави. Особливо актуальним стає питання модернізації управлінських структур, підвищення ефективності публічної служби, прозорості ухвалення рішень та забезпечення справедливого правосуддя. Ці зміни повинні бути не лише реакцією на вимоги Брюсселя, а внутрішнім переконанням і запитом українського суспільства. Лише за такої умови реформування не буде поверхневим, а призведе до реального покращення життя громадян.

Європейська інтеграція також створює потужний імпульс для розвитку українських регіонів. Впровадження принципів європейської регіональної політики — зокрема, децентралізації, підвищення автономії місцевої влади, підтримки малих громад — дозволяє ефективніше розвивати економіку на місцях. Доступ до фондів ЄС у перспективі відкриває широкі можливості для модернізації інфраструктури, енергоефективності, цифровізації, освіти й охорони здоров'я. Таким чином, євроінтеграція сприяє подоланню нерівності між регіонами, стимулює інвестиції та посилює соціальну згуртованість.

Окрему роль у цьому процесі відіграє молодь. Саме вона є рушієм змін, відкритим до нових ідей, досвіду та способів мислення. Програми на кшталт Erasmus+, участь у молодіжних обмінах, стажуваннях та освітніх проєктах ЄС формують нове покоління українців, що мислить у європейських координатах. Важливо, щоб держава

підтримувала цю динаміку, створюючи можливості для реалізації молоді в Україні, зменшуючи відтік талантів та зміцнюючи кадровий потенціал.

Інтеграція до ЄС також вимагає адаптації законодавства України до acquis communautaire — спільного права ЄС. Це один з найбільш технічно складних, але необхідних етапів. Йдеться не лише про гармонізацію норм, але й про створення дієвих механізмів їхнього застосування. У цьому контексті особливо важливо забезпечити незалежність антикорупційних органів, реальну підзвітність влади та недопущення політичного втручання в правосуддя. Саме ці елементи становлять основу довіри як з боку громадян України, так і з боку європейських партнерів.

Нарешті, варто визнати, що європейська інтеграція України має не лише прагматичне, а й символічне значення. Вона підтверджує приналежність нашої держави до спільноти демократичних, вільних і відкритих суспільств, що ґрунтуються на повазі до прав людини та гідності. Вступ України до ЄС стане завершенням довгого шляху, сповненого випробувань, і водночас початком нового етапу — спільного будівництва майбутнього Європи.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ НА ЗМІНУ РОЛІ ДЕРЖАВИ

Савич В.О.
кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5262-5833

В умовах загострення світових політичних та соціально-економічних відносин потенційною є загроза, що держави можуть перекласти власні обов'язки на міжнародні інституції різного рівня. Геополітична ситуація в світі стала більш нестабільною, динамічною, нелінійною, конфліктною, і як наслідок формування поліцентричної системи міжнародних відносин. Глобальна система перебуває в стані трансформації з новими викликами та ризиками, залучає нових гравців до політичної системи суспільного функціонування. «Всеохоплюючий характер процесів глобалізації вирішальним чином вплинув на зміну співвідношення між економічною і політичною складовими частинами у взаємодії міжнародних акторів та,

власне, на вихід політики й економіки на рівноцінний за значенням. Це підтверджується ще й тим, що більшу вагу мають політичні рішення, які формують зацікавлені актори міжнародних відносин, що володіють більшою економічною потужністю. Зростання політичної ваги суб'єктів міжнародних відносин, які мають більший економічний потенціал, сприяло виходу на світову арену, крім міжурядових, ще й неурядових акторів, серед яких особливо слід вказати на глобальні компанії чи транснаціональні корпорації, що володіють активами, порівнюваними із ВВП середніх країн» [1, с. 236].

Для вивчення сучасних викликів та змін дослідницький аналіз має міждисциплінарний підхід. Це дозволяє узагальнити різні геополітичні, економічні, глобалізаційні концепції для визначення змісту та динаміки світових змін, в тому числі і ролі держави. Гіперглобалісти на чолі з К. Омае [2] стверджують, що глобалізація є новою епохою, для якої характерне збільшення впливу економічних інститутів; фірм, ринків, — та подальше зменшення ролі держави, тобто глобальний ринковий простір підкорив всі процеси в сучасному світі. Люди все більше стають залежними від законів світового ринку. «Традиційні національні держави стають неприродними і навіть неможливими комерційними одиницями світової економіки» [2, с. 5].

Представники гіперглобалізаційного напрямку наголошують на пріоритетність становлення єдиного світового ринку і домінування законів економічної конкуренції, визначаючи, що процес глобалізації має результатом процес денаціоналізації економіки шляхом створення транснаціональної сітки виробництва, торгівлі та фінансів. Звертаємо увагу, що ідеологія гіперглобалістів реалізується через неоліберальну доктрину, коли глобалізація аналізується як різновид інтернаціоналізації політичного, соціо-економічного та культурного життя людства, якому характерне ігнорування наявних національних утворень, культурно-цивілізаційних та природничо-екологічних факторів.

Представники трансформаціоналістського підходу (Дж. Розенау, Е. Гідденс, М. Кастельс та ін.) вважають, що держави та суспільства повинні адаптуватися до проявів нестабільності в світі, в якому вже не існує поділу між зовнішньою та внутрішньою політикою, міжнародними та локальними проблемами. На думку Дж. Розенау, утворюється новий політичний, економічний, соціальний простір, в межах якого вирішуються справи держав, суспільств, спільнот, людей, враховуючи, що глобалізація зображується як трансформуюча сила, відповідальна за наявні зміни.

Скептики вважають, що сучасні держави на противагу будь-яким викликам зможуть зберегти власний силовий і економічний потенціал, національну, етнічну та релігійну самоідентифікацію, тому не слід перебільшувати вплив транснаціональних акторів. Професор Біркбекського коледжу Лондонського університету П. Гірст и головний редактор журналу «Economy and Society» Г. Томпсон підкреслюють, що більшість ТНК мають частку в національних економіках і тому напряму залежать від національних держав. Наскільки глобальними б не були їхні операції, всередині держави ці корпорації не в змозі створити всі необхідні умови. До того ж, чим більша експансія ТНК в інші суверенні держави, тим сильніше корпорації залежать від згоди зацікавлених держав у питаннях про принципи, процеси, цілі, норми і механізми управління міжнародним бізнесом. Японські менеджери і робітники, наприклад, є прихильниками традиції зберігати у своїх фірмах мононаціональне соціальне середовище, що неможливо без регулюючої ролі держави на території Японії [3, с. 430].

Суперництво великих держав, імперських амбіцій та змінного глобального розподілу влади повертає роль державі як головного арбітра політичного впливу. В той же час геополітична конкуренція загрожує перспективам співробітництва, об'єднанню зусиль у пошуках колективної відповіді на глобальні політичні виклики та вирішенню глобальних проблем, створенню гнучких механізмів реагування на такі виклики. Проте винятком із правил можуть стати рівноправні партнерські відносини між країнами союзниками, які переймаються необхідністю вирішення спільних завдань, що дозволяють їм більш ефективно працювати та створювати гнучкі механізми реагування на такі виклики.

Список використаних джерел

1. Бурдяк О. Зростання ролі ТНК у міжнародних політичних відносинах в умовах глобалізації. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2013. Т. 25–26. С. 233–238.

2. Ohmae K. The End of the National State. New York : Free Press, 1995. 214 p.

3. Hirst P. Thompson G. Globalization and the Future of the Nation State. *Economy and Society*. L., 1995. Vol. 24, № 3. P. 408–442.

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Сороченко М.В.
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-9542-9817
Науковий керівник: Новаченко Т.В., д.держ.упр., професор,
професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7306-0712

Громадські організації відіграють важливу роль у суспільно-політичному розвитку України, сприяючи змінам у політичному ландшафті, соціальних процесах, розвитку демократії та формуванню громадянського суспільства.

Процес формування громадянського суспільства залежить від багатьох чинників, зокрема історичних, соціальних, економічних та політичних.

Україна має довгу історію боротьби за незалежність тому на процеси формування громадянського суспільства значний вплив мали національний досвід та усталені національні традиції.

Здобуття незалежності у 1991 році сприяло формуванню демократичних політичних та соціальних інститутів, які обумовили становлення громадянського суспільства в Україні.

Одним із найбільш значущих моментів у розвитку громадянського суспільства стали 2013–2014 роки, період Євромайдану. Євромайдан показав зрілість українського громадянського суспільства, здатного організуватися та висловити свою позицію на вулицях.

У сучасних умовах спостерігається зростання громадського супротиву посяганням на територіальну цілісність та незалежність держави, що проявляється через організацію територіальної оборони, волонтерську діяльність та підтримку ЗСУ [1].

Серед сфер впливу громадянського суспільства доцільно виокремити освітню та інформаційну, соціальну, політичну, правову, економічну (табл. 1).

Важливим напрямом діяльності громадських організацій є захист навколишнього середовища шляхом здійснення екологічної просвіти, створення програм для залучення громадян до захисту навколишнього середовища.

Таблиця 1

Вплив громадянського суспільства на суспільно-політичний розвиток

Напрям	Характеристика
Освітня та інформаційна діяльність:	Громадські організації проводять інформаційні кампанії, тренінги, семінари та дискусії, які допомагають громадянам розуміти свої права, політичні процеси та соціальні проблеми.
Підтримка прав людини та соціальна справедливість	Громадські організації опікуються питаннями дотримання гендерних прав, прав національних меншин і біженців. Вони сприяють інтеграції соціально вразливих груп, таких як люди з обмеженими можливостями, ветерани, внутрішньо переміщені особи.
Сприяння децентралізації	Однією з важливих реформ в Україні є децентралізація, яку підтримують численні громадські організації, які працюють над зміцненням місцевих громад, покращенням управління на місцевому рівні та збільшенням участі громадян у прийнятті рішень.
Законодавчі ініціативи	Громадські організації активно впливають на формування та зміну законодавства в Україні, вони опікуються лобіюванням інтересів різних соціальних груп, піднімають важливі питання, такі як права людини, екологія, корупція тощо.
Моніторинг та боротьба з корупцією	Незважаючи на реформи, корупція залишалася та залишається однією з головних проблем для України. Громадянське суспільство активно бореться з цим явищем через антикорупційні ініціативи.
Підтримка демократії та участь у виборах	Громадські організації здійснюють моніторинг виборчих процесів, надають інформацію про порушення чи фальсифікації, чим нівелюють можливість фальсифікації.
Громадянська мобілізація	В сучасних умовах правового режиму воєнного стану в Україні громадські організації стали центром мобілізації громадян для активної підтримки волонтерства та допомоги ЗСУ [2].

Інтернет та нові технології стали важливими інструментами для розвитку громадянського суспільства. Програми електронного урядування та доступ до публічної інформації сприяють прозорості діяльності державних органів і дозволяють громадянам активно впливати на процеси прийняття рішень.

Молодь відіграє важливу роль у розвитку громадянського суспільства. Молодіжні організації, волонтерські ініціативи та активна

життєва позиція молоді стали ключовими чинниками в підтримці демократичних змін у країні.

Серед основних пріоритетів діяльності громадських організацій необхідно виділити:

– підтримку ЗСУ, як базову складову забезпечення національної єдності;

– посилення громадського контролю, ключового концептуального елементу розвитку громадянського суспільства, його інститутів, а також окремих громадян, як одного з базових елементів розбудови демократичного правового простору [3];

– розробку заходів впливу громадських організацій на реалізацію Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року [4].

Формування громадянського суспільства в Україні є тривалим процесом, що потребує постійної підтримки та розвитку демократичних інститутів, боротьби з корупцією та створення ефективних механізмів взаємодії громадян і влади. Незважаючи на труднощі, цей процес має величезний потенціал для подальшого розвитку країни та її інтеграції в європейське співтовариство.

Список використаних джерел

1. Сороченко М.В. Нормативно-правове забезпечення участі громадськості в публічному управлінні України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 24. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.24.193.

2. Новаченко Т., Дяченко Н. (2023). Українське громадянське суспільство та влада в умовах війни: формування нових смислів взаємодії. *Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів : збірник матеріалів XXIII Міжнародного наукового конгресу*. ННІ Публічного управління ХНУ ім. В. Казаріна. 27 квітня 2023 року. С. 259–261.

3. Сороченко М.В. Громадський контроль як чинник демократичного розвитку України. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 3. DOI: https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.1.

4. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text.

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сосюра О.М.
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-2920-0703
Науковий керівник: Коваль Я.С., к.держ.упр., доцент,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Вивчення такого феномену організаційної культури сягає ще 1970–80-тих років. Проте, зрозуміло, що поява організаційної культури з'явилась набагато раніше — коли й будь-які суспільні організації.

Організаційну культуру можна розглядати як ідеологію, систему принципів, правил поведінки. У будь-якій суспільній організації існують зовнішні та внутрішні зв'язки. Зовнішні — у спілкуванні з іншими особами, організаціями осіб, а внутрішні — як частина колективних відносин всередині такої організації.

Формується організаційна культура й у сфері державного управління. Вона є мотиватором та регулятором відносин. Культура завжди поєднана із цінностями. Культуру формує людина, яка виявляє лідерство, рух вперед, мислить прогресивно, чітко бачить мету діяльності. Організаційна культура здатна підвищити кадровий потенціал державного органу, вивести його на якісно новий рівень. Вона є системоутворюючим фактором, адже здатна удосконалити відносини у колективі, створити спільні ідеї.

Актуальність досліджень організаційної культури тісно пов'язана із темпами розвитку державної служби в Україні. В умовах сьогодення перед державним управлінням стоять нові виклики. Проєвропейський прогресивний шлях даної сфери вимагає нових цінностей та підходів. Важливо розуміти, яку роль має організаційна культура, які її сильні та слабкі сторони. Науково-медологічні основи націлені на продуктивне формування та планування організаційної культури задля досягнення стратегічних цілей органів державної влади.

На мою думку, організаційна культура у колективі виконує такі функції:

– системоутворюючу (створює систему знань, налагоджує внутрішні та зовнішніх зв'язки у колективі);

– виховну (забезпечує дисциплінованість, культуру комунікації);

– превентивну (попереджає виникненню конфліктних ситуацій, непорозумінь);

– мотиваційну (підвищує імідж, налаштовує на розвиток та удосконалення).

На думку деяких дослідників, саме формування ключових цінностей і принципів діяльності державної служби «має своєю головною метою створення в навколишньому середовищі і в очах державних службовців позитивного іміджу державної служби» [2, с. 170].

Таке твердження виправдане часом й актуальне на сьогоднішній день. Адже державна служба потребує підвищення іміджу, популяризації серед молоді.

Закони України «Про державну службу», «Про запобігання корупції» регламентують основоположні засади реалізації повноважень державними службовцями.

Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені наказом Національного агентства України з питань державної служби 05 серпня 2016 року № 158 (далі — Правила), є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог щодо правил поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, діяльність яких спрямована на служіння народу України і територіальній громаді шляхом забезпечення охорони та сприяння у реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина.

Зокрема, Правилами встановлені вимоги до доброчесності державного службовця, використання службового становища, ресурсів та інформації, обміну інформації [3].

Беззаперечно ціннісним здобутком державного управління України є видання «Посібник з формування організаційної культури на публічній службі або Як скласти пазл вашої організаційної культури».

Мета посібника — на прикладах розібрати історії з життя публічних службовців та запропонувати алгоритми дій, які можливо застосувати у кожному органі публічної влади. Зокрема, у посібнику висвітлені такі теми: загальне бачення та аналіз організаційної культури; інструменти розвитку організаційної культури; організаційна культура, як підґрунтя для управління діяльністю органу публічної влади.

Методи аналізу організаційної культури можуть бути різними: спостереження, опитування (анкетування, фокус-групи за участю незалежних модераторів, інші форми групових дискусій) тощо [1].

На мою думку, конструктивне критичне мислення, аналіз досвіду, відкритість, належна комунікація — основні компоненти для побудови в колективі здорового психологічного мікроклімату.

Важливо з'ясувати, як появляється організаційна культура, хто її започатковує та мотивує у колективі. На моє глибоке переконання, першоджерелом ціннісних ідей є лідер — керівник. Саме він, володіючи організаційними, морально-ідейними орієнтирами, здатний донести до колективу кейс організаційної культури.

Державні службовці переймають і започатковують вже загальну організаційну культуру в колективі, у якому працюють. Звісно, беззаперечним є той факт, що кожен у колектив приносить власні погляди та принципи, цінності та бачення. Проте, важливо налагодити єдиний механізм побудови загальної моделі поведінки. Адже вона є відправною точкою у побудові і розвитку прогресивного державного органу, реформуванні, досягненні успіху.

Отже, організаційна культура державного управління — це система ідей, принципів, правил поведінки, що регулюють відносини державних службовців при здійсненні ними повноважень.

Основними функціями такої культури є наступні: системоутворююча, виховна, превентивна, мотиваційна.

Ядром організаційної культури виступає керівник як основний лідер.

Важливо, щоб організаційна культура вивела на якісно новий рівень сферу державного управління, підвищила імідж державного службовця, популяризувала дану сферу як в державі, так і у міжнародних відносинах.

Список використаних джерел

1. Посібник з формування організаційної культури на публічній службі, або Як скласти пазл вашої організаційної культури. URL: https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/human%20resourses//Посібник_з_формування_організаційної_культури_1.pdf (дата звернення: 07.04.2015).

2. Пашко Л.А. Організаційна культура як передумова ефективності управління людськими ресурсами. *Вісник НАДУ*. 2003. № 3. С. 170–176.

3. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 р. № 158 (у редакції від 28.04.2021 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text (дата звернення: 07.04.2025).

ДОСТУПНІСТЬ ЛІКІВ ЯК ФАРМАЦЕВТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Судак Д.В.
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-4233-4987
Науковий керівник: Новаченко Т.В., д.держ.упр., професор,
професор кафедри міжнародних відносин і політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7306-0712

Пошук шляхів виходу України з кризи, що охопила усі сфери суспільного життя, набуває все більш комплексного характеру, охоплюючи не лише традиційні сфери оборони та енергетичної незалежності, а й доступність критично важливих ресурсів для населення, зокрема лікарських засобів. В умовах політичної нестабільності, викликаної як внутрішніми реформами, так і зовнішніми загрозами, держава стикається з необхідністю переосмислення своєї фармацевтичної стратегії. Забезпечення доступності медикаментів стало стратегічним завданням на рівні національної політики, адже мова йде не лише про здоров'я громадян, а й про стійкість системи охорони здоров'я в цілому.

Відповідно до даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, кожна п'ята особа в Україні має проблеми з доступом до основних лікарських засобів, тоді як у зонах окупації та активного конфлікту ця цифра зростає до кожної третьої особи [1]. Високі ціни на медичні препарати спричиняють перешкоду для отримання, що призводить до їхньої недоступності багатьом верствам населення.

Водночас, в регіонах, що безпосередньо постраждали від бойових дій, попри вжиті заходи, проблема з доступністю медикаментів залишаються актуальними [1; 3; 4]. Порушення логістичних ланцюгів, зростанням собівартості виробництва, коливанням валютного курсу та залежність від імпорту компонентів для виготовлення лікарських засобів, демонструє вразливість системи забезпечення лікарськими засобами під час політичної нестабільності, що розгорнулася як в Україні так і в цілому світі.

В умовах політичної нестабільності фармацевтична галузь України стикається з численними викликами, проте держава активно формує стратегічні напрями розвитку фармацевтичного сектору,

орієнтуючись на забезпечення доступності медикаментів для населення та інтеграцію до європейського ринку [2; 3]. Одним із ключових пріоритетів стратегії є зниження цін на основні категорії лікарських засобів, особливо на препарати життєво необхідного асортименту. Планується розширення програм реімбурсації (відшкодування вартості лікарських засобів), запровадження системи державного регулювання цін та стимулювання локального виробництва генеричних препаратів. Такі заходи мають на меті зменшити фінансове навантаження на населення, особливо на соціально вразливі групи, а також знизити залежність від імпорту.

Окрім цього, у процесі наближення до членства в Європейському Союзі Україна має здійснити глибоку реформу фармацевтичного регулювання. Важливим кроком на цьому шляху є створення нового фармацевтичного регуляторного органу, який відповідатиме за видачу ліцензій на виробництво та реалізацію лікарських засобів відповідно до стандартів ЄС. Основні функції цього органу включатимуть контроль за якістю продукції, гармонізацію національного законодавства з європейським, забезпечення прозорості процедур реєстрації медикаментів та дотримання принципів належної виробничої практики (GMP).

Важливо зазначити, що інтеграція в європейський фармацевтичний простір відкриває для України нові можливості, а саме: розширення експортного потенціалу, участь у спільних дослідницьких програмах, залучення іноземних інвестицій у фармацевтичне виробництво. Водночас, це потребує значних інституційних та кадрових зусиль, модернізації виробничих потужностей та вдосконалення системи фармацевтичної освіти.

Загалом, незважаючи на складнощі, фармацевтична стратегія України в умовах політичної нестабільності демонструє прагнення до стійкого розвитку, забезпечення доступності лікарських засобів для населення та гармонізації з європейськими нормами якості та безпеки.

Отже, фармацевтична стратегія України в умовах політичної нестабільності є комплексною відповіддю на сучасні виклики у сфері охорони здоров'я. Зниження цін на основні категорії лікарських засобів сприятиме підвищенню доступності медичної допомоги для населення, що особливо важливо для пацієнтів похилого віку, які часто потребують регулярного прийому нейротропних препаратів. Водночас створення нового фармацевтичного регуляторного органу та гармонізація національних стандартів із вимогами ЄС дозволять забезпечити високу якість і безпеку лікарських засобів, зменшити

ризики фальсифікації та підвищити довіру споживачів до української фармацевтичної продукції. Це закладає передумови не лише для стабілізації внутрішнього ринку, а й для розширення експортних можливостей українських виробників.

Таким чином, стратегія розвитку фармацевтичного сектору поєднує в собі соціальну орієнтацію та прагнення до європейської інтеграції, що в умовах політичної нестабільності є критично важливим для забезпечення стійкості системи охорони здоров'я та поліпшення якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Кожна п'ята людина в Україні має проблеми з доступом до основних лікарських засобів. *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-health/374 0494-doktor-arno-habiht-predstavnik-vooz-v-ukraini.html (дата звернення: 06.04.2025).

2. Попова І., Демченко Н., Швед А. Тенденції розвитку фармацевтичного ринку України в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 203–209.

3. Шмалько О. Особливості забезпечення населення лікарськими засобами під час надзвичайних ситуацій та воєнного стану: аналіз та перспективи. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2022. № 1 (91). С. 35–39.

4. Юськів К. Особливості забезпечення ліками в Україні в умовах війни. URL: https://ua.korrespondent.net/ukraine/4468625-osoblyvosti-zabezpechennia-lika my-v-ukraini-v-umovakh-viiny?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.04.2025).

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ ВИКЛИКІВ

Тетера Д.К.
3 курс, група МІ-22-1, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: Загородня А.С., доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».

Національні аспекти суспільно-політичного розвитку України є надзвичайно важливими у формуванні сучасної держави, її політичної культури, суспільної свідомості та ідентичності. Україна, як молода незалежна держава, зазнала впливу багатовікової історії, в якій

переважала відсутність власної державності та постійна боротьба за свободу. Це зумовило формування різноманітних регіональних особливостей, мовних і культурних традицій, які й нині відіграють значну роль у політичному та суспільному житті країни.

Одним із ключових національних чинників є мова. Українська мова є не лише засобом спілкування, а й символом національної єдності та самобутності. Проте мовне питання в Україні часто ставало предметом політичних маніпуляцій і конфліктів, особливо в регіонах, де історично була поширена російська мова. З прийняттям низки законів на підтримку державної мови спостерігається поступова українізація публічного простору, що сприяє зміцненню національної ідентичності.

Історична пам'ять також є важливим аспектом. Рух за незалежність, зокрема події Української революції 1917–1921 років, діяльність ОУН-УПА, а пізніше — Революція на граніті, Помаранчева революція та Революція Гідності стали символами прагнення українського народу до свободи та справедливості. Ці події сприяли активізації громадянського суспільства, підвищенню політичної свідомості та зростанню національної солідарності.

Зовнішня агресія, зокрема анексія Криму та збройна агресія Росії на сході України в 2014 році, а потім повномасштабне вторгнення у 2022 році, стала серйозним викликом, але водночас і фактором консолідації українського суспільства. У відповідь на загрозу сформувався потужний волонтерський рух, активізувалися патріотичні настрої, посилилася потреба в єдності, а також зросла підтримка євроінтеграційного та євроатлантичного курсу. Прагнення до інтеграції в Європейський Союз і НАТО відображає національний вибір українського народу, спрямований на створення демократичної, правової та соціальної держави.

Політична культура в Україні ще перебуває в процесі становлення. Протягом останніх десятиліть країна пройшла шлях від авторитарних практик до багатопартійної демократії, хоча й з певними труднощами. Популізм, політична нестабільність, корупція залишаються викликами, однак громадянське суспільство дедалі активніше впливає на процеси державотворення.

Окрім національних чинників, важливу роль у суспільно-політичному розвитку України відіграють міжнародні аспекти, які істотно впливають на формування зовнішньої політики, безпекової стратегії та внутрішньої політичної стабільності. Геополітичне положення України між Сходом і Заходом обумовило її стратегічне значення

для глобальних і регіональних гравців, що, у свою чергу, створило як нові можливості, так і серйозні виклики.

Одним із ключових міжнародних векторів для України є європейська інтеграція. Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році стало не лише політичним кроком, а й символом цивілізаційного вибору України. ЄС надає Україні значну політичну, фінансову та технічну підтримку, сприяючи проведенню реформ у сферах боротьби з корупцією, судочинства, децентралізації та економіки. Перспектива повноправного членства в ЄС виступає потужним стимулом для демократичних перетворень і модернізації країни.

Іншим важливим міжнародним напрямом є співпраця з НАТО. Хоча Україна офіційно не є членом Альянсу, вона активно бере участь у спільних навчаннях, програмах безпеки та оборони. Після 2014 року значно зросла кількість партнерських ініціатив, а співпраця з НАТО сприяє реформуванню Збройних сил України за стандартами Альянсу. Це також підвищує обороноздатність держави у контексті триваючої збройної агресії з боку Росії.

Російське вторгнення в Україну у 2014 році, а особливо повномасштабна війна, яка почалася у 2022 році, стали найгострішими міжнародними викликами для України. Ця агресія суттєво змінила міжнародну систему безпеки і змусила світову спільноту переглянути підходи до забезпечення миру в Європі. Україна отримала широку підтримку з боку західних країн, зокрема США, Великобританії, країн ЄС, а також міжнародних організацій. Допомога охоплює військову, фінансову, гуманітарну та дипломатичну сфери. Крім того, міжнародні санкції проти Росії стали інструментом тиску на агресора.

Окремо варто відзначити роль міжнародних організацій — ООН, ОБСЄ, Ради Європи, Міжнародного кримінального суду та інших. Вони сприяють захисту прав людини, фіксують воєнні злочини, надають гуманітарну допомогу та беруть участь у врегулюванні конфліктів. Міжнародне визнання територіальної цілісності України та засудження російської агресії стало важливим морально-правовим чинником у міжнародному дискурсі.

Отже, національні та міжнародні аспекти є взаємопов'язаними складовими суспільно-політичного розвитку України. Формування національної ідентичності, підтримка державної мови, збереження історичної пам'яті, активізація громадянського суспільства, а також орієнтація на європейські та демократичні цінності створюють підґрунтя для внутрішньої стабільності та державного поступу. Водночас міжнародна підтримка, інтеграція до європейських і безпекових

структур, а також захист суверенітету в умовах зовнішньої агресії мають вирішальне значення для зміцнення позицій України на світовій арені. Саме поєднання національної єдності та міжнародної солідарності забезпечує сталий розвиток, безпеку та перспективне майбутнє української держави.

Список використаних джерел

1. Дорожня карта європейської інтеграції України : аналітична доповідь / Центр Разумкова. Київ : Заповіт, 2023. 42 с.

2. Україна у 2023 році: виклики, досягнення, перспективи : аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2023. 128 с.

3. Розумний М. Національна доктрина. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2021. 264 с.

РОЛЬ КАПЕЛАНА У ВІДСТОЮВАННІ ПОНЯТТЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ

Цимбалістий Н.Т.
студент, 3 курс, Богословський факультет,
Київська Трьохсвятительська духовна семінарія УГКЦ,
м. Київ — с. Княжичі;
Женжера С.В.
кандидат філософських наук, доцент кафедри
міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-8154-1164

Питання перспектив подальшого розвитку України нерозривно пов'язане із питанням завершення війни на справедливих засадах та із майбутнім захистом ролі українського народу у світовій історії саме як носія справедливості. Це не лише проблема отримання репарацій чи покарання конкретних воєнних злочинців, але одна із засад становлення духовності, ментальності, цивілізаційно-культурної самоповаги нас, наших дітей та онуків.

Одним із аспектів позитивного вирішення такого питання є відстоювання адекватного розуміння категорії справедливості, особливо на стику релігії, морально-етичного виміру, та свідомості людей, занурених у безпосередні бойові дії. Роль капелана в цьому процесі важко переоцінити. Її традиційно підкреслюють у західних [1] та вітчизняних [2] військово-методичних посібниках, роблячи значний акцент на психологічній підтримці у стресовій, кризовій ситуації. Але не завжди піднімаються на рівень богословсько-філософської

рефлексії. Тоді як подібний аналіз є досить нагальним і має далеко не відсторонено-теоретично значення.

По-перше, існує проблема активного використання російською стороною ідеї справедливої війни нібито на їх користь. Йдеться про працю Майкла Вальцера (Уолцера) «Справедливі та несправедливі війни» [3]. Підтримка ним воєнних операцій Ізраїлю, США, НАТО на територіях інших країн трактується росіянами в якості права застосовувати силу на території іншої держави, якщо там відбувається щось жахливе. До цієї думки намагаються звести всю філософію Майкла Вальцера на російськомовній сторінці Вікіпедії, в черговий раз використовуючи її в якості майданчику для пропаганди [4]. В даному випадку, жахливе для росіян прозріння українців та усвідомлення ними власної національної ідентичності.

По-друге, росіяни посилаються на працю Генріка Сюсе [5] з приводу моральної рівності комбатантів, що являє собою вже загальносвітову етичну колізію. Створюється враження, наче наявність зброї у руках, зобов'язання підкорятись наказам та небезпека загинути від ворожої зброї апріорі змиває із солдатів країни-агресора бруд несправедливої війни.

Не претендуючи на фундаментальне вирішення зазначених проблем, варто запропонувати певні креативні підходи, базуючись на місії капеланського служіння, яка активно розвивається в сучасному українському війську. Логіка може бути наступною:

1. Війна може припускатись із нашого боку (з точки зору сумлінного християнина та, конкретно в нашому випадку, свідомого громадянина України) виключно в якості справедливої.

2. Завершення війни також має поєднуватися зі звершенням справедливості. І хоча природним бажанням адекватної людини є якомога швидше завершення конфлікту, тим більше збройного, справжньою крапкою у протистоянні стає тріумф справедливості. На загально-філософському рівні можна, навіть, протиставити категорії війни і справедливості. Повнота другої зводить нанівець першу (або в довшій перспективі: справедливі підсумки війни, покарання воєнних злочинців, репарації, врегулювання територіальних суперечок, що зрештою нівелює підстави для поновлення конфлікту).

3. Тому на війні на всіх рівнях мають бути безпосередні носії справедливості, які є взірцями дотримання її, роз'яснення, посилення, розповсюдження. А отже безпосередньо сприяють не збройним успіхам як таким, не конкретній перемозі, але завершенню війни в комплексі.

4. Через особливості, на яких наголошує Генрік Сюсе (і за які відразу схопились лукаві теоретики країни-агресора), комбатант фактично не може бути носієм справедливості:

– досить часто він теоретично не підготовлений, некомпетентний;

– він майже завжди емоційно заангажований, психологічно травмований, у нього на руках кров ворогів, перед його очима приклади поранених та загиблих товаришів, що кличуть душу до помсти;

– він може бути під ідеологічним впливом, що викривляє морально-етичні настанови, відволікає від вчення церкви;

– зрештою він певною мірою рівний перед обличчям смерті із комбатантами протилежної сторони, що проявляється у ситуаціях конкретного вибору та відсуває ідею справедливості до примарної стратегічної перспективи.

5. Таким носієм справедливості може і має бути некомбатант в якості капелана, який здатен (і покликаний) вирішувати наступні задачі:

– духовного супроводу;

– психологічної допомоги, зняття стресу;

– утримання товаришів та підопічних в межах ведення справедливої війни шляхом роз'яснення та особистого прикладу;

– наближення справедливого завершення бойових дій у перспективі відповідного вичерпання всієї конфліктної ситуації;

– посилення, розповсюдження справедливості, наближення її тріумфу.

Список використаних джерел

1. Роберт Майкл Хікс. Морська піхота / Переклад: О. Могілевська. Духовна міць. Посібник. Духовно міцний. Готовий служити. Підготовлений до боротьби. Християнський світогляд для військовослужбовців. UFC Військове служіння. 56 с.

2. Калениченко Т., Коханчук Р. Бути поруч. Основи військового капеланства для військових і волонтерів. «Київське Богоявленське Ставропігійне Братство». 2016. 44 с.

3. Michael Walzer. Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations. *Basic Books*. 2015. 416 p.

4. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Уол цер,_Майкл.

5. Henrik Syse. The Moral Equality of Combatants. The Ashgate Research Companion to Military Ethics. *Routledge*, 2015.

СЕКЦІЯ 7

ЦИФРОВІ НАУКИ ТА ІТ-ІНЖЕНЕРІЯ

АЛГОРИТМИ ШИФРУВАННЯ НА ЕЛІПТИЧНИХ КРИВИХ: ПРИНЦИПИ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Авдалов Г.В.
1 курс, група КІ-24-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-7728-6659
Науковий керівник: Самарай В.П., к.т.н, с.н.с., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4419-1366

За сучасних умов шифрування на еліптичних кривих (ECC) є одним із найперспективніших методів криптографічного захисту завдяки високій ефективності та безпеці при меншій довжині ключа порівняно з традиційними алгоритмами, такими як RSA та Diffie-Hellman. Розглядаються математичні основи ECC, принципи його роботи, операції з точками еліптичної кривої, а також складність задачі дискретного логарифму (ECDLP), що забезпечує криптостійкість алгоритмів.

Так, в даних тезах досліджуються переваги ECC, зокрема криптографічна продуктивність, енергоефективність та адаптованість до обмежених обчислювальних ресурсів, що робить його оптимальним для використання в мобільних пристроях, IoT, блокчейнах та захищених комунікаційних протоколах (TLS, VPN). Проведено порівняння ECC із класичними криптографічними методами, а також розглянуто його вразливості до квантових атак і можливі методи захисту.

Основні принципи ECC. Алгоритми шифрування на еліптичних кривих (ECC) засновані на складних математичних структурах, що забезпечують високу криптостійкість за відносно невеликих довжин ключів. Основу ECC складають операції з точками еліптичної кривої, що виконуються в кінцевому полі. Безпека ECC базується

на складності задачі дискретного логарифмування на еліптичних кривих (Elliptic Curve Discrete Logarithm Problem, ECDLP). Визначальні параметри еліптичної кривої включають вибір основного поля, рівняння кривої та генераторної точки.

Рівняння еліптичної кривої над скінченним полем має вигляд:

$y^2 = x^3 + ax + b \mod p$

де — коефіцієнти, які визначають форму кривої.

Використання групових операцій на точках кривої дозволяє реалізувати криптографічні протоколи, зокрема додавання та множення точки на скаляр.

Переваги ECC

Вища криптографічна стійкість: ECC забезпечує той самий рівень безпеки, що й RSA, але з набагато коротшими ключами (наприклад, ECC-256 еквівалентний RSA-3072).

Менше використання ресурсів: Операції ECC швидші та потребують менше обчислювальних потужностей, що робить її ідеальною для мобільних пристроїв та IoT.

Енергоефективність: Менші вимоги до ресурсів означають нижче енергоспоживання, що є важливим для автономних систем та блокчейнів.

Стійкість до атак: ECC є стійкою до багатьох відомих атак, таких як атака на факторизацію великих чисел, що робить її надійною для сучасних застосувань.

Застосування ECC

Захищений обмін ключами (ECDH — Elliptic Curve Diffie-Hellman): Використовується для встановлення безпечних з'єднань, зокрема в TLS/SSL.

Цифрові підписи (ECDSA — Elliptic Curve Digital Signature Algorithm): Широко застосовується у фінансових системах та блокчейн-технологіях.

Криптовалюти та блокчейн: Біткоїн та інші криптовалюти використовують ECC для створення цифрових підписів та захисту транзакцій.

IoT та мобільні пристрої: Завдяки своїй ефективності ECC використовується в бездротових сенсорних мережах, смарт-картах та мобільних додатках.

Безпека державного рівня: ECC використовується у військових та урядових системах для захисту конфіденційної інформації.

Перспективи розвитку ECC

Постквантова криптографія: Попри високий рівень безпеки ECC, квантові комп'ютери потенційно можуть зламати ECC через

алгоритм Шора. Розробка постквантових альтернатив є актуальним напрямком досліджень.

Оптимізація алгоритмів: Вдосконалення апаратних і програмних реалізацій ECC для підвищення швидкодії та зменшення енергоспоживання.

Інтеграція ECC в нові сфери: Подальше розширення застосування ECC у кібербезпеці, розподілених системах та квантовій криптографії.

Розробка нових стандартів: Організації, такі як NIST, працюють над удосконаленням стандартів ECC для підвищення стійкості алгоритмів у майбутніх застосуваннях.

Висновок: Таким чином, шифрування на еліптичних кривих (ECC) забезпечує високий рівень безпеки при коротших ключах, що робить його ефективнішим за традиційні методи, як-от RSA чи Diffie-Hellman. Завдяки низьким вимогам до обчислювальних ресурсів ECC широко застосовується в мобільних пристроях, IoT, блокчейнах та захищених протоколах зв'язку. Його криптостійкість ґрунтується на складності задачі дискретного логарифму на еліптичних кривих, яка наразі не має ефективного розв'язку на класичних комп'ютерах. Однак з розвитком квантових обчислень, зокрема алгоритму Шора, зростає потреба у гібридних чи постквантових криптосистемах. Подальший розвиток ECC зосереджується на підвищенні стійкості до квантових загроз і адаптації до малопотужних пристроїв. Отже, ECC залишається одним із найперспективніших методів криптозахисту, але потребує адаптації до майбутніх викликів. Таким чином ECC залишається одним із найперспективніших методів криптографічного захисту, проте для довготривалої безпеки необхідно враховувати майбутні загрози та адаптувати його до змін у сфері квантових технологій.

Список використаних джерел

1. Koblitz N. *Elliptic Curve Cryptosystems. Mathematics of Computation*. 1987. № 48 (177). P. 203–209.

2. Smart N.P. *Cryptography: An Introduction*. *McGraw-Hill*. 2003.

3. Йона Л.Г., Онацький О.В., Швець О.В. Системи банківської безпеки: навч. посібник. Одеса : ДУІТЗ, 2022. 192 с.

4. Stavroulakis P., Stamp M. Handbook of Information and Communication Security. Berlin : Springer-Verlag, 2015. 863 p.

5. Stallings W. Cryptography and Network Security: Principles and Practice. Global Edition. 8th edition. Published by Pearson, 2023. 832 p.

РОЗУМНИЙ АНАЛІЗАТОР ЛОГІВ

Андрущенко М.В.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Дуднік А.С., д.т.н., професор,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1339-7820

Сучасні інформаційні системи генерують величезні обсяги логданих, які є ключовим джерелом інформації для діагностики проблем, моніторингу безпеки та оптимізації продуктивності. Однак ручний аналіз таких даних стає все складнішим через їхній обсяг і різноманітність. Проект «Розумний Аналізатор Логів» — це веб-платформа, яка автоматизує процес аналізу за допомогою регулярних виразів (regex) та надає зручні інструменти для візуалізації результатів. Це рішення спрямоване на спрощення роботи з логами для користувачів будь-якого рівня підготовки, від DevOps-інженерів до менеджерів проектів.

Актуальність теми. Зростання складності ІТ-систем, поява розподілених середовищ та кіберзагроз зумовлюють потребу в ефективних інструментах аналізу логів. Традиційні методи (наприклад, ручний перегляд або прості скрипти) неефективні через обмежену масштабованість, відсутність інтерактивності та складність інтеграції з сучасними технологіями. Розробка веб-платформи з regex-пошуком і графіками дозволить оптимізувати моніторинг систем, швидко виявляти помилки та аналізувати дані в режимі реального часу, що особливо актуально для DevOps-інженерів, аналітиків та кібербезпеки.

Значення аналізу логів у сучасних системах. Логи є основним джерелом інформації для діагностики проблем, аудиту безпеки та аналізу продуктивності. Вони містять як структуровані, так і неструктуровані дані, обробка яких вручну вимагає значних ресурсів. Наприклад, пошук конкретних помилок у тисячах записів без автоматизації займає години, що робить такі методи неефективними для сучасних швидкодинамічних систем.

Недоліки існуючих рішень. Більшість доступних інструментів, таких як ELK Stack або Splunk, вимагають значних ресурсів для налаштування та підтримки, що робить їх недоступними для малих компаній або окремих розробників. Крім того, багато з цих рішень не інтегрують regex-пошук з інтерактивною візуалізацією, що ускладнює оперативний аналіз даних.

Архітектура та функціонал «Розумного Аналізатора Логів». Платформа базується на трьох ключових компонентах: regex-фільтрації для точного пошуку шаблонів (наприклад, виявлення помилок типу «500 Internal Server Error»), інтерактивній візуалізації даних (гістограми, теплові карти) та веб-інтерфейсі, що працює без необхідності встановлення додаткового ПЗ. Це дозволяє користувачам швидко аналізувати логи, виявляти аномалії та візуалізувати результати в зручному форматі.

Переваги проекту. Головними перевагами є економія часу завдяки автоматизації, гнучкість у роботі з різними типами логів (серверні, мережеві, додатків) та доступність для нетехнічних користувачів. Наприклад, менеджери проектів можуть аналізувати активність користувачів через графіки без необхідності вивчати складні запити.

Застосування в практичних сценаріях. Платформа може використовуватися в кібербезпеці для виявлення підозрілих IP-адрес, у DevOps — для діагностики серверних збоїв, а також у бізнес-аналітиці для відстеження тенденцій у поведінці користувачів. Наприклад, аналіз логів веб-сервера може показати піки навантаження, що допоможе оптимізувати ресурси.

Висновки. Проект «Розумний Аналізатор Логів» є сучасним рішенням для автоматизації та візуалізації аналізу лог-даних. Він усуває недоліки традиційних інструментів, такі як висока вартість, складність налаштування та обмежена інтерактивність. Завдяки regex-пошуку та графічному інтерфейсу платформа робить аналіз логів доступним, швидким і ефективним для користувачів з різним досвідом. Подальший розвиток проекту може включати інтеграцію штучного інтелекту для передбачення аномалій, що розширить його застосування в нових сферах.

Список використаних джерел

1. ELK Stack (Elasticsearch, Logstash, Kibana) Documentation. URL: https://www. elastic.co/docs/.

2. RegEx101: Interactive Regular Expressions Tool. URL: https:// regex101.com/.

3. Splunk: Best Practices for Log Management. URL: https://www.splunk. com/en_ us/blog/learn/log-management.html.

4. D3.js Data Visualization Library. URL: https://d3js.org/.

5. OWASP Logging Cheat Sheet. URL: https://cheatsheetseries.owasp.org/ cheat sheets/Logging_Cheat_Sheet.html.

6. Grafana: Creating Dashboards. URL: https://grafana.com/docs/grafana/ latest/dash boards/.

РОЗРОБКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВЕБ-ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ ЗБОРУ, АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НОВИН

Багатий А.М.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-6071-3954
Науковий керівник: Дуднік А.С., д.т.н., професор,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1339-7820

У дослідженні розроблено інтелектуальний веб-застосунок, що автоматизує збір новин із відкритих джерел (API, RSS-стрічки, веб-скрапінг), аналізує їх за допомогою трансформерних моделей NLP (BERT, RoBERTa) та прогнозує вплив на фінансові ринки й соціальні тренди. Система включає модуль візуалізації даних та Telegram-бота для сповіщень. Експерименти на наборі з 25 000 новинних статей (2018–2023 рр.) показали точність класифікації 92.1% (F1-score), середню абсолютну похибку прогнозів (MAE) 0.38 та зниження часу обробки до 0.5 с/стаття.

Вступ: Інформаційний шум, дезінформація та необхідність оперативного аналізу новин висувають вимоги до автоматизованих рішень. Мета роботи — створення веб-застосунку, який:

1. Збирає новини з 100+ джерел (наприклад, The Guardian, Reuters, соцмережі) через API та власні скрапери.
2. Класифікує контент за 10+ категоріями (політика, економіка, технології тощо) з використанням BERT.
3. Виявляє фейкові новини через аналіз джерел та стилю тексту (модель Grover).
4. Прогнозує вплив подій на фондові індекси (наприклад, S&P 500) за допомогою LSTM-мереж.

Методологія:

– *Збір даних:*

Використання NewsAPI, RSS-парсерів та Scrapy для скрапінгу.

Очищення даних (видалення дублікатів, стоп-слів) та зберігання в PostgreSQL.

– *NLP-аналіз:*

Класифікація: Fine-tuning BERT-base на датасеті Reuters-21578.

Аналіз тональності: RoBERTa-large, навчений на Yelp Review Dataset.

Визначення фейків: Модель Grover з пороговим значенням ймовірності *0.85*.

– *Прогнозування:*

LSTM з 128 шарами, навчена на історичних даних Yahoo Finance (2015–2023).

Вхідні дані: Векторизовані новини + технічні індикатори (RSI, MACD).

– *Інтерфейс:*

Веб-додаток на React з графіками Plotly.

Telegram-бот з персоналізованими фільтрами (наприклад, «економічні кризи»).

2. Навчання моделей

BERT для класифікації:

Точність на валідації: *92.1%* (F1-score), час тренування — 4 години на NVIDIA A100.

Використано бібліотеку Hugging Face Transformers.

LSTM для прогнозування:

MAE = *0.38* (на тестовому наборі), R^2 = *0.89*.

Оптимізація через AdamW, learning rate = 0.001.

Результати

Таблиця 1

Порівняння з аналогами

Параметр	Традиційні методи [4]	Наш підхід
Точність класифікації	78.3%	92.1%
MAE прогнозу	0.65	0.38
Час обробки	2.8 с/стаття	0.5 с/стаття
Вибірковість фейків	72%	88% (Grover)

Тренди новин vs. динаміка S&P 500.

Теплокарта кореляції між категоріями новин та ринковими змінами.

Висновки

1. Запропонована архітектура знизила MAE прогнозів на 41.5% порівняно зі стандартними підходами.

2. Використання BERT та Grover підвищило точність аналізу контенту та виявлення дезінформації.

3. Інтеграція з Telegram-ботом забезпечила зменшення часу реагування користувачів на критичні події до 5 хвилин.

4. Обмеження: Залежність від доступності API, ризики скрапінгу.

Список використаних джерел

1. Devlin J. et al. BERT: Pre-training of Deep Bidirectional Transformers for Language Understanding. *NAACL-HLT*. 2019.
2. Zellers R. et al. Defending Against Neural Fake News. *NeurIPS*. 2019.
3. Hochreiter S., Schmidhuber J. Long Short-Term Memory. *Neural Computation*. 1997.
4. Loper E., Bird S. NLTK: The Natural Language Toolkit. *ACL*. 2002.

ХМАРНІ ОБЧИСЛЕННЯ ТА РОЗПОДІЛЕНІ СИСТЕМИ

Бадицький Д.І.
1 курс, група ІПЗ-24-1-if,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: Саган Н.З., ст. викладач,
Івано-Франківська філія Університету «Україна».

У сучасному світі інформаційних технологій величезне значення мають хмарні обчислення та розподілені системи. Ці технології стали основою для побудови масштабованих, надійних і ефективних цифрових сервісів, які ми використовуємо щодня — від соцмереж до банкінгу і онлайн-освіти.

Хмарні обчислення (Cloud computing) і грід-обчислення (Grid computing) часто помилково приймають як одну й туж саму систему обчислення. Але вони такими не являються. У 1994 році Девідом Джида була запропонована ідея з організації масового проекту розподілених обчислень, який використовує комп'ютери добровольців — SETI@home. Науковий план проекту який розробили Девід Джида і Крейг Каснофф з Сіетла був представлений на п'ятій міжнародній конференції з біоастрономії в липні 1996 року. У січні 1996 року стартував проект GIMPS з пошуку простих чисел Мерсенна.

28 січня 1997 стартував конкурс RSA Data Security на розв'язання задачі злому методом простого перебору 56-бітного ключа шифрування інформації RC5. Завдяки хорошій технічній і організаційній підготовці проект, організований некомерційним співтовариством distributed.net, швидко здобув широку популярність. 17 травня 1999 стартував SETI@home на базі Grid, а на початку 2002 року завершилася розробка Каліфорнійського університету в Берклі відкритої платформи BOINC (Berkeley Open Infrastructure for Network Computing), що розробляється з квітня 2000 року спочатку для SETI@Home, але лідуючим на платформі BOINC став проект Predictor@home

запущений 9 червня 2004. Хмарні обчислення (Cloud computing) Хмарні обчислення дозволяють користувачам використовувати ресурси за допомогою будь-якого веб-підключеного пристрою. Хмарні обчислення дозволяють користувачам спільно використовувати ресурси, програмне забезпечення і доступ до особистих файлів з будь-якого комп'ютера, що має доступ в Інтернет. Це відбувається в основному з Unix парадигми про наявність кількох елементів, кожен з яких винятково реалізує одне конкретне завдання, на відміну від великих елементів, робота яких вже не така ефективна. Є чотири типи хмарних обчислень: 1. Громадський: ресурси пропонуються через Інтернет для широкої публіки на основі самообслуговування. 2. Спільнота: ресурси від конкретного співтовариства розподіляються між різними організаціями. 3. Територія: працює для однієї організації. 4. Гібридний: складається з двох або більше хмар (приватні, державні, громадські), які залишаються унікальними та незалежними одна від одної, але пов'язані одна з одною для забезпечення переваги від різних моделей розгортання. Є також три основні послуги, що хмарні обчислення можуть надати: 1. Інфраструктура як послуга (Infrastructure-as-a-Service, IaaS) — забезпечує віртуальний сервер для запуску, зупинки, доступу та налаштування мережевого зберігання. Це дозволяє компанії платити лише за використані потужності за необхідністю. Первинні розробники в основному використовують цю можливість для додаткових, не критично важливих потреб, але деякі з них починають використовувати тільки такий підхід так, що ця послуга може в кінцевому підсумку замістити собою всі частини центрів обробки даних. 2. Платформа як послуга (Platform-as-a-Service, PaaS). Хост представляє набір програмного забезпечення і продуктів, засоби розробки на основі мережевої інфраструктури, що дає розробникам можливість створювати додатки на платформі. 3. Програмне забезпечення як послуга (Software-as-a-Service, SaaS) — надає користувачеві різні інфраструктури та продукти для задоволення потреб. На стороні клієнта це означає відсутність інвеситцій в ліцензування серверів або програмного забезпечення, на стороні постачальника, за допомогою всього одного додатку реалізувати потрібне обслуговування, що обумовлює нижчі витрати, ніж звичайний хостинг. Технологія хмарних обчислень Є дві секції для хмарних обчислень: передня (публічна частина і задня (закрита) частина). Передня частина — комп'ютер користувача (або комп'ютерна мережа) та програмний інтерфейс. Задня частина складається з різних комп'ютерів, серверів і систем зберігання даних, які створюють «хмару»

обчислювальних послуг. Архітектура включає в себе декілька компонентів спілкування один з одним вільним механізмом зв'язку. Це, як правило, черги повідомлень проміжного програмного забезпечення. Центральний сервер управляє системою, відстежує трафік, вимоги клієнта, і переконується, що все проходить гладко.

Хмарні обчислення та розподілені системи — це фундамент сучасних IT-технологій. Вони змінюють уявлення про зберігання, обробку та доступ до даних. З кожним роком їх значення тільки зростає, а знання в цій сфері відкриває широкі можливості для навчання, роботи та розвитку.

Список використаних джерел

1. Таненбаум Е., Стин М. Розподілені системи: принципи та парадигми. Київ : Видавництво «Діалектика», 2015. 672 с.

2. Гупта А. Хмарні обчислення. Повне керівництво. Київ : Видавництво «Форум», 2018. 432 с.

3. Erl T., Mahmood Z., Puttini R. Cloud Computing: Concepts, Technology & Architecture. Prentice Hall, 2013.

4. Coulouris G., Dollimore J., Kindberg T., Blair G. Distributed Systems: Concepts and Design. Pearson Education, 2012.

СУЧАСНІ ВЕБ-РЕСУРСНІ АГРЕГАТОРИ НОВИН, ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПЕРЕД РЕГУЛЯРНИМИ НОВИННИМИ СЕРВІСАМИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Бараш А.С.
1 курс, група ЗІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Одрібець Н.В., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0176-1211

У дослідженні розглянуто сучасні веб-ресурсні агрегатори новин та їхнє місце в інформаційному середовищі України. Розглянуто ключові переваги агрегаторів, зокрема доступ до широкого спектра джерел, персоналізацію контенту та швидке оновлення інформації. Водночас проаналізовано їхні недоліки, такі як відсутність редакційного контролю, ризики дезінформації та складність перевірки фактів. Окрему увагу приділено порівнянню агрегаторів із традиційними новинними сервісами, що мають верифіковану інформацію

та редакційну політику. Висвітлено перспективи розвитку новинних агрегаторів в Україні в умовах цифрової трансформації.

Вступ. У сучасному інформаційному середовищі веб-ресурсні агрегатори новин стали потужним інструментом для отримання оперативної та різноманітної інформації. Вони забезпечують доступ до новин із різних джерел, використовуючи алгоритми для персоналізації контенту та фільтрації інформаційних потоків [2]. У цій статті розглядаються переваги та недоліки новинних агрегаторів у порівнянні з традиційними медіа на прикладі України.

Переваги новинних агрегаторів

– Оперативність та широкий доступ: Агрегатори об'єднують новини з різних ресурсів у режимі реального часу, що дозволяє користувачам швидко отримувати актуальну інформацію [1].

– Персоналізація контенту: Завдяки алгоритмам машинного навчання агрегатори формують новинну стрічку відповідно до інтересів користувача [3].

– Різноманітність джерел: Користувачі можуть ознайомлюватися з новинами з різних точок зору, що сприяє формуванню більш об'єктивної картини подій [4].

– Зручність використання: Агрегатори дозволяють отримувати новини через мобільні додатки або веб-інтерфейс, що підвищує доступність інформації.

Недоліки новинних агрегаторів

– Відсутність редакційного контролю: Через автоматичне агрегування новин є ризик поширення неперевіреної або маніпулятивної інформації [5].

– Алгоритмічні бульбашки: Системи персоналізації можуть обмежувати доступ до альтернативних точок зору, створюючи інформаційні «бульбашки» [3].

– Ризики дезінформації: Відсутність чіткої модерації може сприяти поширенню фейкових новин або спотворених фактів [6].

– Залежність від першоджерел: Агрегатори не створюють власного контенту, а тому залежать від редакційних політик традиційних ЗМІ.

– Замовні статті та їх перевірка: Традиційні медіа часто публікують статті, написані на замовлення, що може впливати на їхню об'єктивність. У новинних агрегаторах важливо мати можливість перевіряти такі публікації, щоб уникнути поширення матеріалів з упередженими або рекламними цілями. Агрегатори повинні застосовувати алгоритми для виявлення потенційно замовних статей та інформувати користувачів про джерела та характер контенту.

Порівняння з традиційними новинними сервісами

Традиційні медіа, такі як телеканали, друковані видання та офіційні новинні портали, мають чітку редакційну політику, що зменшує ймовірність публікації недостовірної інформації [2]. Вони також часто використовують професійних журналістів і перевіряють факти перед публікацією. Водночас такі медіа поступаються агрегаторам у швидкості оновлення новин та персоналізації контенту. Однак, з огляду на існування замовних статей у традиційних медіа, важливість забезпечення прозорості та перевірки контенту в агрегаторах стає ще більш актуальною.

Висновки. Новинні агрегатори є важливим інструментом сучасного медіа простору, проте вони мають як переваги, так і недоліки. В Україні їхня популярність зростає, оскільки вони надають зручний доступ до інформації. Водночас необхідно враховувати ризики дезінформації, алгоритмічних упереджень та поширення замовних статей, що може впливати на формування суспільної думки. Баланс між швидкістю отримання новин та їх достовірністю залишається ключовим викликом для цифрової журналістики.

Список використаних джерел

1. Anderson J., Rainie L. The Future of Digital Spaces and Their Role in Democracy. *Pew Research Center*. 2021.

2. Newman N., Fletcher R., Schulz A., Andı S., Robertson C.T., Nielsen R.K. Reuters Institute Digital News Report. *University of Oxford*. 2023.

3. Pariser E. The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You. *Penguin Press*. 2011.

4. Sunstein C.R. Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. *Princeton University Press*. 2017.

5. Vosoughi S., Roy D., Aral S. The Spread of True and False News Online. 2018. *Science*, № 359 (6380). P. 1146–1151.

6. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. *Council of Europe*. 2017.

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЯВЛЕННЯ ВИТОКІВ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДАНИМИ DLP-СИСТЕМ

Близнюк А.В.
2 курс, група КІ-23, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-4461-5823
Науковий керівник: Писарчук О.О., д.т.н., професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5271-0248

У роботі запропоновано багатофакторну математичну модель, яка поєднує алгоритми машинного навчання з оцінкою поведінкових, технічних і політичних індикаторів інцидентів. Модель дозволяє виявляти потенційні загрози витоку інформації та класифікувати рівень ризику інцидентів з урахуванням контексту дій користувачів і характеристик каналів передачі. Отримані результати можуть бути використані як основа для побудови систем підтримки прийняття рішень у сфері кібербезпеки.

Інформаційно-телекомунікаційні системи (ІТС) державного сектору оперують значними обсягами критично важливої інформації, яка належить до категорій службового, конфіденційного та стратегічного рівня. Будь-який несанкціонований витік такої інформації не лише порушує чинне законодавство, а й створює загрози національній безпеці. DLP-системи (Data Loss Prevention) впроваджуються для забезпечення контролю над інформаційними потоками, моніторингу дій користувачів і фіксації потенційних інцидентів витоку.

Однак на практиці DLP-системи зіштовхуються з рядом обмежень: висока кількість помилкових спрацювань, відсутність адаптивної поведінки до нових загроз, складність пріоритизації інцидентів. У цьому контексті виникає потреба у створенні аналітичного шару, здатного інтерпретувати DLP-індикатори в динамічному середовищі. Інтеграція підходів машинного навчання дозволяє реалізувати прогностичну функцію на основі багатофакторного аналізу ризиків, виявляючи як типові, так і нетипові канали витоку інформації. Це особливо актуально у випадках інсайдерських загроз, коли класичні правила контролю не спрацьовують.

Математична модель передбачає формалізацію кожної події (інциденту або дії користувача) у вигляді векторного представлення:

$X = \{x_{context}, x_{behavior}, x_{channel}, x_{document}, x_{policy}\}$

Кожен елемент описує відповідний фактор ризику. Збір значень здійснюється з DLP-систем (наприклад, Symantec, Fortinet, Zecurion) або через централізовані лог-системи SIEM.

– Контекстні ознаки ($x_{context}$) охоплюють часовий інтервал дії, середовище доступу (локальна мережа, VPN, хмара), тип пристрою (робоча станція, смартфон), та належність користувача до організаційної структури.

– Поведінкові ознаки ($x_{behavior}$) ґрунтуються на моделі профілю користувача, виявленні аномалій (наприклад, раптове підвищення активності), частотності операцій з конфіденційними файлами, спробах обходу політик (Fbypass).

– Канальні ознаки ($x_{channel}$) враховують спосіб передачі: електронна пошта (Femail), зовнішні носії (Fusb), хмарні сервіси (Fcloudx), нестандартні протоколи (FprotoDLP).

– Контентні ознаки ($x_{document}$) визначають чутливість об'єкта доступу (класифікація на публічний, службовий, конфіденційний, критичний).

– Політичні ознаки (x_{policy}) включають правильність налаштувань доступу, регулярність аудиту, наявність класифікаційної політики.

Навчання моделі здійснюється за допомогою ансамблевих алгоритмів класифікації (Random Forest, XGBoost) на попередньо валідованих даних з історії інцидентів. Для виявлення невідомих шаблонів витоку використовуються unsupervised-алгоритми — зокрема, Isolation Forest та DBSCAN. Модель має вихід у вигляді оцінки ризику: $f(X)=P_{leakage} \in [0;1]$, $R=RiskLevel(P_{leakage})$
де R — класифікатор ризику (низький, середній, високий), а $P_{leakage}$ — ймовірність витоку на основі наявного вектору ознак.

Для інтеграції з ІТС державного сектору модель може реалізуватися у складі системи підтримки прийняття рішень (СППР), яка функціонує як розширення класичної DLP-архітектури. Основні модулі СППР:

– Модуль збору та нормалізації даних, який агрегує журнали з DLP, SIEM, EDR систем і приводить їх до уніфікованого формату;

– Модуль попередньої обробки, який здійснює фільтрацію, очищення, виявлення аномалій та виділення індикаторів;

– Модуль оцінки ризику, де розміщено ML-модель, що оцінює ймовірність витоку за вхідними ознаками;

– Інтерфейс адміністратора, який надає звіти, графіки індикаторів, візуалізацію кластерів загроз;

– Модуль реагування, що надає рекомендації або автоматично ініціює дії (блокування користувача, ініціація аудиту, сповіщення).

Така архітектура може бути побудована за принципами мікросервісності з використанням REST API для взаємодії з іншими компонентами безпеки. Також варто передбачити підтримку динамічного оновлення моделі в результаті накопичення нових інцидентів та експертних оцінок — тобто реалізацію концепції self-training system.

Запропонована багатофакторна математична модель демонструє високу ефективність у виявленні інцидентів витоку інформації, які залишаються поза межами виявлення традиційними rule-based підходами. Вона здатна адаптуватися до нових типів загроз за рахунок динамічного коригування вагових коефіцієнтів ознак відповідно до змін у поведінці користувачів та інформаційному середовищі.

Список використаних джерел

1. Писарчук О.О. Методика багатокритеріальної оцінки ефективності процесів функціонування та використання складних інформаційних систем. *Захист інформації : зб. наук. праць НАУ*. 2009. Вип. 16. С. 284–289.

2. Писарчук О.О. Оцінювання ефективності інформаційних систем за вектором критеріїв. *Збірник наукових праць ЖВІ НАУ*. 2010. Вип. 3. С. 117–123.

ХМАРНІ РІШЕННЯ ДЛЯ РОЗГОРТАННЯ МІКРОСЕРВІСНИХ ЗАСТОСУНКІВ: RENDER TA RAILWAY

Богуцький А.І.
2 курс, група КІ-23, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-9458-8838
Науковий керівник: Тимошенко О.М., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

Розгортання мікросервісних застосунків є ключовим етапом розробки програмного забезпечення. Це процес передачі оновлень, модулів, функціоналу безпосередньо до кінцевого користувача. Методи, які використовують розробники для розгортання нового коду, впливають на те, як швидко продукт може реагувати на зміни у вподобаннях чи вимогах клієнтів, а також на якість кожної зміни. Вибір оптимального інструменту для розгортання впливає на його швидкість, присутність часу простою та масштабування застосунку. Популярними інструментами для хмарного розгортання та хостин-

гу є Render та Railway. Обидві системи надають безплатний доступ та можливість автоматичного розгортання при мінімальній участі людини. Крім того, вони дозволяють створювати додаткові оточення для тестування програмного забезпечення. Такі інструменти є корисними для науковців для тестування та впровадження програмного забезпечення у їхніх дослідженнях.

Загальний процес розгортання складається з декількох взаємопов'язаних дій з можливими переходами між ними. Оскільки кожен застосунок є унікальним, навряд чи можна визначити точні процеси або процедури в рамках одної сфери застосування. Тому «розгортання» слід трактувати як загальний процес, який має бути адаптований відповідно до конкретних вимог або характеристик.

Обидві системи легко інтегруються з GitHub. Достатньо авторизуватись та надати доступ до списку репозиторіїв. Важливо, що користувач надає вичерпний список доступу до приватних репозиторіїв. То ж приватність надійно забезпечена та ймовірність витоку конфіденційних даних майже неможлива.

Важливо, щоб система працювала чітко зі сторонніми API. Наприклад, при роботі з системою генерації озвучки з тексту з використанням штучного інтелекту Elevelnabs з домену Render неможливо отримати успішну відповідь. Будь-який запит саме на цю адресу повертає помилку автентифікації. При чому локально запити працюють справно. Крім того, запити на будь-яку іншу адресу Elevenlabs не повертають помилки автентифікації.

Це є серйозною проблемою, оскільки у вас може бути налаштована доволі складна структура розгортання, підв'язані десятки змінних оточення та встановлені залежності до інших застосунків, які підв'язані до адреси на хостингу Render. Розв'язанням цієї проблеми є перехід на іншу систему розгортання, наприклад, Railway у якій такої проблеми немає. Проте, вам доведеться перенести всі налаштування розгортання у нову систему. Ці налаштування часто переносяться вручну, що збільшує ймовірність помилки. Також потрібно буде провести регресійне тестування, щоб пересвідчитись, чи весь функціонал працює справно.

Користування сторонніми API сервісами відбувається шляхом отримання від цих сервісів секретних ключів. Зазвичай це 2 поля: ім'я користувача та секретний ключ. Іноді це може бути лише секретний ключ. Формат даних ключа є простим рядком обмеженої довжини не більшої за 32 760 символів. Обидві системи підтримують зберігання конфігураційного файлу (.env) для кожного з оточень.

Проте, існують випадки, коли API надає секретні ключі у форматі .json. Причому ключ містить поля, які можуть бути зашифровані RSA алгоритмом. Згенеровані за допомогою стандартних криптографічних бібліотек (наприклад, OpenSSL), поля часто мають перенесення рядків у своєму текстовому представленні. Це зроблено для забезпечення зручності читання, зберігання та передачі ключів. Перенесення рядків — це лише частина текстового представлення ключа в форматі PEM (Privacy Enhanced Mail) та кодування Base64. Вони не впливають на сам ключ чи алгоритм RSA. Одним з API, який використовує такий формат ключів є Firebase.

Використання такого ключа напряму в .env файлі не є можливим, тому що перенесення рядків не підтримується програмами для розгортання. Потрібно напряму використовувати цей файл, поруч зі стандартним .env. Render підтримує використання додаткових секретних файлів, а Railway цього не підтримує.

Для розв'язання цієї проблеми потрібно використати обхідний шлях. Спочатку закодувати ключ кодуванням Base64, потім завантажити його у .env файл. Після цього, створити з нього двійковий текстовий буфер, та перетворити в UTF-8-кодований рядок.

Тепер такий ключ можна використовувати як звичайний. Таким способом можна обійти обмеження перенесення рядків у секретних ключах у системах для розгортання застосунків.

Обидві системи надають можливість безплатного розгортання та хостингу застосунків. Кожен з них є хорошим інструментом для науковців та викладачів для тестування, демонстрації та впровадження ними програмного забезпечення у своїх працях.

ПОКРАЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ZERO TRUST МОДЕЛІ

Борисенко О.С.
аспірантура, 3 курс, група КІ-22-1,
спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Тимошенко А.Г., к.т.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0954-3186

У доповіді розглядається впровадження концепції Zero Trust у хмарному середовищі Amazon Web Services (AWS) з технічної точки зору. Аналізується набір сервісів і архітектурних патернів, які дозво-

ляють реалізувати принцип «нікому не довіряй, завжди перевіряй». Розглянуто механізми управління ідентичністю, мікросегментації мережі, обмеження доступу до ресурсів, постійного моніторингу активностей, автоматичного реагування на інциденти та забезпечення відповідності вимогам безпеки.

1. Принципи Zero Trust в AWS базується на гіпотезі, що всі запити, незалежно від джерела (внутрішнього або зовнішнього), повинні бути автентифіковані, авторизовані та постійно перевірятись на відповідність політикам. Відмова від perimeter-based моделі означає застосування контролів безпеки на кожному рівні: ідентичності, мережі, ресурсу, поведінки.

2. Управління ідентичністю та доступом (AWS IAM, IAM Identity Center)

– Реалізація принципу Least Privilege Access через IAM Policies з granular access controls.

– Використання IAM Conditions для створення контекстно-залежних політик (наприклад, доступ дозволено лише з корпоративної IP-адреси та з MFA).

– IAM Identity Center (ex SSO) інтегрується з зовнішніми IdP та дозволяє централізовано керувати доступом до багатьох облікових записів.

– Додатково: permission boundaries обмежує повноваження навіть суперкористувачів.

3. Сегментація мережі та контроль трафіку

– AWS дозволяє створювати ізольовані VPC із окремими ACLs та Security Groups.

– Security Groups застосовуються до EC2, RDS, Lambda, підтримують стейтфул фільтрацію.

– AWS Network Firewall дозволяє фільтрацію DPI

– Впровадження «deny by default» для трафіку між службами.

4. Захист ресурсів та міжобліковий контроль

– Ресурси AWS мають явно визначені політики доступу, включно з aws:PrincipalOrgID.

– Service Control Policies (SCP) у AWS Organizations запроваджують глобальні обмеження.

5. Моніторинг, аудит та виявлення загроз

– AWS CloudTrail відслідковує фіксує кожну дію користувача.

– AWS Config всі зміни конфігурацій ресурсів.

– Amazon GuardDuty виконує ML-аналіз логів, інтеграція з Amazon Detective для форензічного аналізу.

6. Автоматизація реакції на інциденти

– Події можуть запускати AWS Lambda через EventBridge.

– Реакції: відкликання токенів, блокування доступу, quarantine EC2.

– AWS Systems Manager Automation для складних сценаріїв.

7. Відповідність стандартам безпеки

– Відповідність NIST SP 800–207, CIS Benchmarks, ISO/IEC 27001, SOC 2, GDPR.

– AWS Security Hub агрегує результати зі всіх безпекових сервісів.

Висновки. Реалізація Zero Trust у хмарному середовищі AWS значно підвищує рівень безпеки за рахунок контролю доступу, моніторингу, автоматизації та сегментації. Це дозволяє зменшити ризики компрометації та відповідати сучасним стандартам безпеки.

ГІБРИДНИЙ БЛОКЧЕЙН ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ НА МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЯХ

Бровченко Є.М.
3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Самарай В. П., к.т.н., с.н.с., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

У публікації розглянуто проблему захисту інформації на мобільних пристроях у контексті сучасних кіберзагроз. Запропоновано використання гібридного блокчейну, який поєднує переваги приватного та публічного блокчейнів для забезпечення конфіденційності, цілісності та автентичності даних. Розроблена методика включає механізми розподіленого зберігання, цифрових підписів, смарт-контрактів та аналізу поведінкових характеристик користувачів. Проведено експериментальні дослідження ефективності запропонованого підходу, які підтвердили його здатність підвищувати рівень безпеки мобільних пристроїв.

Вступ. З поширенням мобільних технологій та хмарних сервісів постає питання захисту конфіденційної інформації. Традиційні методи безпеки мають низку обмежень, зокрема вразливість до атак та недостатню масштабованість. Гібридний блокчейн, що поєднує приватний та публічний реєстри, пропонує ефективне рішення для забезпечення безпеки даних на мобільних пристроях.

Методологія. Гібридний блокчейн комбінує приватний блокчейн для зберігання конфіденційних даних та публічний блокчейн для перевірки їхньої цілісності. Основні компоненти запропонова-

ного підходу: Механізм розподіленого зберігання — критично важливі дані користувача зберігаються у приватному блокчейні, доступ до якого обмежений та контрольований. Цифрові підписи та шифрування — реалізація алгоритмів асиметричного шифрування для підтвердження автентичності користувачів. Контроль доступу на основі смарт-контрактів — управління правами доступу до інформації через автоматизовані політики. Аналіз поведінкових характеристик — інтеграція алгоритмів машинного навчання для виявлення аномальної активності користувачів та потенційних атак. Запропонована архітектура дозволяє знизити навантаження на мобільні пристрої, оскільки складні операції верифікації виконуються на вузлах приватного блокчейну, а не безпосередньо на пристроях користувачів.

Результати дослідження. Апробація методики проводилася на тестовому середовищі, що включало мобільні пристрої з ОС Android та iOS. Основні результати: Ефективність захисту даних підвищилася на 35% у порівнянні з традиційними методами аутентифікації. Середній час перевірки автентичності користувача знизився до 0,8 с. Використання ресурсів мобільного пристрою не перевищувало 45% при виконанні операцій шифрування та перевірки цілісності даних. Виявлення аномальної активності досягло точності 92% завдяки інтеграції алгоритмів машинного навчання.

Висновки. Запропонована модель гібридного блокчейну дозволяє ефективно захистити інформацію на мобільних пристроях, забезпечуючи баланс між продуктивністю, безпекою та зручністю використання. Інтеграція технологій розподіленого зберігання, шифрування та аналізу поведінкових характеристик сприяє підвищенню рівня безпеки та зниженню ризиків кібератак. Подальші дослідження будуть спрямовані на оптимізацію алгоритмів обробки транзакцій та підвищення енергоефективності мобільних пристроїв.

Список використаних джерел

1. Бабенко В.Г., Миронюк Т.В., Кривоус Г.В. Алгоритми застосування операцій перестановок, керованих інформацією, для реалізації криптоперетворення інформації. *Вісник Черкаського державного технологічного університету*. 2021. № 3. С. 44–58.

2. Бровченко Є.М., Самарай В.П., Даценко І.П., Павленко В.І., Середа А.В. Захист неструктурованої інформації на мобільному пристрої. *Інфокомунікаційні та комп'ютерні технології*. № 1 (05). Київ, 2023. С. 194–200.

3. Tolupa S., Parkhomenko I., Kyrylenko A., Vadis K. Protection of corporate information on mobile devices. *Modeling and Information Systems in Economics*. 2020. № 99. P. 150–160.

4. James Jose C., M.S. Rajasree. Implicit continuous user authentication for mobile devices based on deep reinforcement learning. *Computer Systems Science and Engineering*. 2023. № 44 (2). P. 1357–1372.

5. Ugochukwu E.E.K., Jusoh Y.Y., Yasin S.M., Abdullah A., Abdullah S. Graphical user authentication algorithm for mobile banking user. *Advanced Science Letters*. 2018. № 24 (7). P. 5182–5186.

СТВОРЕННЯ ТЕЛЕГРАМ-БОТУ ДЛЯ КОНВЕРТАЦІЇ ВАЛЮТ

Бродович Р.Б.
1 курс, група ІПЗ-24-1м,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Одрібець Н.В., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0176-1211

У цій роботі розглядається процес створення телеграм-боту для конвертації валют. Описано архітектуру бота, використані технології, а також алгоритми обробки запитів користувачів. Реалізація здійснюється на Python з використанням бібліотеки python-telegram-bot. Бот отримує актуальні курси валют з API та забезпечує швидке конвертування. Розглянуто аспекти безпеки, оптимізації та масштабованості бота, що робить його ефективним фінансовим інструментом для користувачів Telegram.

Вступ. Сучасні технології фінансових послуг стрімко розвиваються, і автоматизація обмінних операцій стає необхідністю. Використання чат-ботів у месенджерах дозволяє користувачам швидко отримувати інформацію про курси валют та здійснювати обмінні операції без зайвих зусиль. Telegram є однією з найпопулярніших платформ для розробки ботів, що пояснюється відкритим API та широкими можливостями налаштування. У цій роботі розглядається створення телеграм-боту для конвертації валют, який забезпечує зручний та швидкий доступ до актуальних обмінних курсів.

Архітектура бота

Бот реалізований на мові Python із використанням бібліотеки python-telegram-bot. Основні компоненти бота:

1. Обробник команд — відповідає за взаємодію з користувачем через текстові команди.

2. Модуль отримання даних — отримує актуальні курси валют із зовнішнього API.

3. Система відповідей — формує та надсилає користувачеві відповідь з результатами обчислень.

Завдяки подібному підходу, бот є легким у підтримці, масштабованим та ефективним.

API та отримання даних

Для отримання актуальних курсів валют бот використовує API, наприклад, OpenExchangeRates або PrivatBank API. Дані отримуються у форматі JSON та обробляються у реальному часі. Важливим аспектом є кешування отриманих курсів, щоб уникнути перевантаження API та покращити швидкість відповіді бота.

Алгоритм роботи

Основні кроки взаємодії користувача з ботом:

1. Користувач надсилає запит на конвертацію, вказуючи суму та валюту.

2. Бот надсилає запит до API для отримання актуальних курсів.

3. Обчислюється еквівалент у запитуваній валюті.

4. Результат надсилається користувачеві у вигляді повідомлення. Такий підхід забезпечує швидку обробку запитів та зручність використання бота.

Безпека та масштабованість

Одним із ключових аспектів роботи бота є безпека. Для захисту від зловмисних атак використовується обмеження запитів, аутентифікація API-ключів та механізми захисту від DDoS-атак. Для забезпечення стабільної роботи бот може бути розгорнутий на хмарних платформах, таких як AWS або Heroku, що дозволяє ефективно розподіляти навантаження та забезпечувати безперебійну роботу.

Висновки. Створення телеграм-боту для конвертації валют є ефективним рішенням для автоматизації фінансових операцій. Завдяки використанню сучасних API та методів обробки даних бот забезпечує швидкість та точність конвертації валют. У майбутньому можливі доповнення, такі як підтримка криптовалют, інтеграція з банківськими сервісами та впровадження алгоритмів прогнозування курсів.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ЗАПИСУ КЛІЄНТІВ

Вініченко О.В.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict-if,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Одрібець С.П., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

Сьогодні багато сфер послуг стикаються з проблемою ефективного управління записами клієнтів. Звичні методи, як-от телефонні дзвінки або особисте звернення, не завжди зручні, адже можуть займати багато часу, а також призводити до помилок або дублювань у розкладі. Ця робота присвячена розробці автоматизованої системи онлайн-запису, яка дозволяє клієнтам самостійно обирати доступні часові слоти, отримувати нагадування про прийом і керувати бронюваннями без участі адміністратора. Система також надає можливість провайдерам послуг організовувати свій графік, змінювати час прийому та аналізувати завантаженість. Завдяки інтеграції з Google Maps клієнти можуть швидко знаходити місце надання послуг. Очікується, що впровадження цієї системи зробить процес запису швидшим і зручнішим як для бізнесу, так і для його клієнтів.

Вступ. Організація запису клієнтів є важливим аспектом роботи багатьох компаній, особливо у сфері послуг. Чимало підприємств досі використовують телефонні дзвінки або особисте відвідування, що не завжди ефективно. Це не тільки витрачає час клієнтів, але й ускладнює роботу адміністраторів, які змушені вручну вести запис і слідкувати за змінами в розкладі.

Автоматизація цього процесу дозволяє значно спростити взаємодію між бізнесом і його клієнтами, зменшити кількість помилок та оптимізувати робочий час. Основною метою роботи є створення універсальної веб-системи для запису, яка забезпечить зручність користування, спростить управління розкладом та допоможе підприємствам ефективніше розподіляти ресурси.

Методи та засоби реалізації. Розробка системи базується на сучасних веб-технологіях, що забезпечують стабільну роботу та зручний інтерфейс. Для реалізації були обрані такі інструменти:

– Серверна частина: Python (Django) або Node.js (Express).
– Клієнтська частина: React.js або Vue.js.
– База даних: PostgreSQL або MongoDB.

– Аутентифікація користувачів: JWT або OAuth 2.0.

– Додаткові можливості: Google Maps API для відображення місцезнаходження провайдерів послуг.

– Сповіщення: Twilio API або SMTP для надсилання повідомлень про бронювання.

Головним завданням є створення інтуїтивно зрозумілого інтерфейсу, де клієнти зможуть швидко знайти потрібну послугу, вибрати зручний час і підтвердити запис.

Основний функціонал системи. Система пропонує такі можливості:

1. Онлайн-запис клієнтів через веб-інтерфейс.

2. Налаштування робочого графіка.

3. Автоматичні нагадування про прийоми.

4. Інтеграція з Google Maps для зручного пошуку місць надання послуг.

5. Панель адміністратора для керування записами та перегляду статистики.

Користувачі можуть записуватись на прийом у кілька кліків, що значно спрощує процес взаємодії між клієнтом і бізнесом.

Очікувані результати. Очікується, що система дозволить:

1. Зменшити адміністративне навантаження та кількість ручних записів.

2. Скоротити час обробки бронювань.

3. Покращити точність записів і уникнути накладок у розкладі.

4. Забезпечити зручний доступ до записів через веб-інтерфейс.

5. Підвищити рівень задоволеності клієнтів та ефективність бізнесу.

Завдяки автоматизації значно скоротиться кількість пропущених записів, що позитивно вплине на фінансові показники підприємств.

Висновки. Розробка та впровадження автоматизованої системи запису клієнтів дозволить значно покращити якість обслуговування та оптимізувати роботу компаній у сфері послуг. Така система мінімізує витрати часу, зменшує вплив людського фактора та забезпечує комфорт як для клієнтів, так і для провайдерів послуг.

Подальші можливості розвитку включають розширення функціоналу, розробку мобільного застосунку та використання штучного інтелекту для аналізу записів і прогнозування завантаженості.

Список використаних джерел

1. Agile-методології в розробці програмного забезпечення. URL: https://www.atlassian.com/agile.

2. PostgreSQL — Основи роботи. URL: https://w3schoolsua.github.io/postgres ql/index.html?utm_source=chatgpt.com.
3. REST API та GraphQL. URL: https://graphql.org/.
4. Аналіз безпеки веб-додатків. URL: https://owasp.org/www-project-top-ten/.
5. Інтеграція Stripe для онлайн-платежів. URL: https://stripe.com/docs.
6. Використання Redis для кешування. URL: https://redis.io/docs/.

INTEGRATING AI INTO DATABASE MANAGEMENT AND OPTIMISATION

Вінтоняк В.М.
2 курс, група ІП-23-2,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.
Науковий керівник: Книш Л.О., викладач,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.

In today's era of big data, the volume and complexity of information that organisations work with is growing exponentially. Traditional database management and optimisation methods are struggling to adapt to these changes. Artificial intelligence (AI), particularly machine learning (ML) techniques, is a catalyst for change in database optimisation, offering improved performance, efficiency and scalability. Integrating AI into database systems helps improve query optimisation and resource allocation, providing solutions that can adapt to dynamic workloads and changing data structures.

Traditional database systems rely on rule-based or cost-based optimisation algorithms to ensure efficient query execution. These methods analyse possible query execution plans (QEPs) and select the lowest expected resource cost, considering CPU usage, input/output (I/O) operations and network latency. While these approaches have been effective, they face significant challenges as data complexity increases. Static optimisation rules are not always flexible enough to manage modern databases with dynamic datasets and real-time processing requirements. Manual tuning, often performed by database administrators (DBAs), is time-consuming and requires deep expert knowledge, which makes it difficult in a fast-paced environment where real-time information relevance is critical. This creates a need for more intelligent and adaptive methods that can adjust themselves without manual intervention [1; 2].

AIM. The aim of this paper is to investigate the role of AI in database optimization, focusing on its ability to enhance query execution, resource allocation, and workload management. This research explores AI-driven approaches such as machine learning and reinforcement learning to overcome the limitations of traditional optimization methods. Additionally, it examines the potential of self-adjusting databases and cross-platform optimization to improve scalability and efficiency.

MATERIALS AND METHODS. Modern database optimization techniques integrate AI to enhance performance. Unlike traditional cost-based and rule-based methods, AI employs data-driven learning to enable dynamic adaptation. Accordingly, the research methodology includes machine learning models that analyze historical query performance to predict optimal execution plans. Reinforcement learning techniques dynamically adjust indexing, join order, and workload distribution based on system feedback. Deep learning approaches, such as recurrent neural networks, improve query cost estimation and execution strategies. Additionally, automated workload and indexing management leverage AI to analyze query logs and resource usage, optimizing indexing and forecasting resource needs.

RESULTS AND DISCUSSION. AI-based optimisation significantly enhances database performance by leveraging machine learning (ML) models to predict optimal query execution plans. As a result, systems learn from historical data and continuously improve query processing. In particular, decision trees and random forests efficiently analyse query characteristics, including complexity and data distribution, to develop better execution strategies. Consequently, this approach enables databases to adapt dynamically to new data patterns and workload fluctuations, outperforming traditional methods [3].

Moreover, reinforcement learning (RL) methods allow real-time optimisation by adjusting strategies based on system feedback. For instance, Q-learning and Deep Reinforcement Learning (DRL) dynamically refine join order selection and indexing, leading to reduced query latency. Similarly, deep learning models, such as recurrent neural networks (RNNs), predict query costs and improve execution plans in highly dynamic environments. Therefore, AI-driven methods significantly enhance efficiency when processing complex queries with large datasets.

In addition to performance improvements, AI plays a crucial role in workload management and indexing. Notably, machine learning models predict resource demands, enabling optimal allocation of CPU time, RAM, and I/O operations. Furthermore, AI-powered indexing systems autonomously determine when to create, modify, or delete indexes, leading to

better data retrieval and reduced computational overhead. By analysing access history and query logs, AI automates resource management, ensuring adaptive performance under varying workloads. Thus, these techniques contribute to real-time query execution, lower processing times, and increased overall system efficiency [4].

Another significant advantage is AI's role in data quality assurance. Since large datasets often contain inconsistencies and errors, AI-driven clustering and classification algorithms help detect anomalies and suggest corrections. By doing so, databases maintain higher reliability and accuracy in data-driven decision-making.

Looking ahead, AI is expected to drive the development of autonomous, self-adjusting databases. As AI models evolve, systems will optimise execution strategies with minimal human intervention. Additionally, cross-platform optimisation will facilitate seamless data integration between SQL, NoSQL, and cloud environments. This, in turn, will reduce costs, improve scalability, and enhance data processing capabilities [5].

CONCLUSIONS. Thus, the integration of artificial intelligence into database management and optimisation has significant potential to improve system performance and scalability. The application of artificial intelligence to database optimisation represents a paradigm shift from traditional approaches, providing significant improvements in query speed, workload management, and data quality. Through the use of machine learning models, AI enables real-time query optimisation, efficient resource allocation, and high data quality. While there are challenges associated with the complexity of the models and their integration into systems, the benefits are clear: increased scalability, performance and autonomy. AI's ability to adapt to changing workloads and continuous learning makes it a powerful tool for modern database systems. The development of AI technologies in the future will facilitate the creation of fully autonomous databases with the ability to self-configure, detect anomalies and support cross-platform optimisation, which minimises the need for human intervention.

References

1. Guoliang Li. AI Meets Databases: AI4DB and DB4AI / Xuanhe Zhou, Lei Cao. *Proceedings of the 2021 International Conference on Management of Data*. June 2021. P. 2859–2866. URL: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3448016.3457542 (date of access: 01.03.2025).

2. Vijay Panwar. AI-Driven Query Optimization: Revolutionizing Database Performance and Efficiency. *International Journal of Computer Trends and Technology*. 2024. Vol. 72. URL: https://ijcttjournal.org/archives/ijctt-v72i3p103 (date of access: 01.03.2025).

3. M.M.F. Fahima Machine Learning for Database Management and Query Optimization / A.H. Sahna Sreen, S.L. Fathima Ruksana, D.T.E. Weihena, M.H.M. Majid. *Elementaria: Journal of Educational Research*. August 2024. Vol. 2. № 1. P. 96–108 URL: https://elementaria.my.id/index.php/e/article/view/66/23 (date of access: 01.03.2025).

4. Duggal N. Top advantages and disadvantages of artificial intelligence. 2023. *Simplilearn.com*. URL: https://www.simplilearn.com/advantages-and-disadvantages-of-artificial-intelligence-article (date of access: 01.03.2025).

5. Jacob T. The rise of AI like ChatGPT and other chatbots could lead to mass unemployment | hackernoon. *HackerNoon — read, write and learn about any technology*. URL: https://hackernoon.com/the-rise-of-ai-like-chatgpt-and-other-chatbots-could-lead-to-mass-unemployment (date of access: 01.03.2025).

СИМУЛЯЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ НА ОСНОВІ МУЛЬТИАГЕНТНОГО НАВЧАННЯ З ПІДКРІПЛЕННЯМ

Войтех Д.В.
2 курс, група КІ-23-1 phd, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-8997-5495
Науковий керівник: Тимошенко А.Г., к.т.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0954-3186

Зростання частки нестабільних і важкопрогнозованих відновлюваних джерел енергії, а також тенденція до збільшення варіативності та обсягів споживання у приватному секторі (електротранспорт, електрифікація систем опалення тощо) створюють значні виклики для сучасних розподільчих електромереж [1]. Мінливість генерації та споживання часто призводить до нестабільності мережі, коливань напруги та перевантажень, що значно ускладнює керування такими мережами. У зв'язку з цим значний інтерес викликають дослідження щодо застосування механізмів автоматизованого керування попитом (англ. Demand Response, DR) та координації розподілених енергетичних ресурсів (англ. Distributed Energy Resources, DER) [2].

Мультиагентне навчання з підкріпленням (англ. Multi-Agent Reinforcement Learning, MARL) є сучасним і перспективним підходом до вирішення цих завдань [3], оскільки дозволяє реалізувати розподілене, масштабоване та адаптивне управління групою агентів, у даному випадку — домогосподарств, які споживають електроенергію

і можуть потенційно її генерувати (за умови наявності локальних джерел живлення). Такі системи можуть навчатися і тестуватися в межах симуляційних оточень на основі як реальних історичних даних, так і штучно згенерованих (синтетичних), що значно пришвидшує процес розробки та робить його ефективнішим. Водночас існуючі симуляційні середовища мають обмеження, які суттєво впливають на можливість їх застосування для вирішення саме цієї задачі: одні моделюють лише побутове споживання без урахування параметрів мережі, інші — тільки фізику загальної електромережі, без агентів на рівні окремих домогосподарств.

У рамках цієї роботи пропонується адаптоване модульне симуляційне середовище, що об'єднує моделювання енергоспоживання домогосподарств із симуляцією електромережі. Це дозволяє досліджувати MARL-підходи до управління попитом у невеликих групах домогосподарств, аналізувати поведінку агентів з точки зору оптимізації локального споживання, оцінювати гнучкість системи та підтримувати стабільні параметри мережі, зокрема напругу та пікове навантаження.

Існує низка симуляційних середовищ, призначених для дослідження задач управління енергетикою та електромережами. Середовище CityLearn є популярним для моделювання динаміки споживання будівель [4] і підтримує MARL-сценарії, де кожна будівля є окремим агентом. Проте у ньому не передбачено моделювання параметрів електромережі, таких як напруга чи навантаження ліній, що обмежує застосування подібних задач.

Платформи Grid2Op [5] та Gym-ANM [6] моделюють переважно операційні аспекти роботи електромереж, включаючи потоки потужності, напругу та надійність. Вони орієнтовані здебільшого на централізоване управління або операторів мережі, і хоча є цінними для аналізу задач системного рівня, ці середовища не придатні для моделювання окремих домогосподарств як агентів.

Pandapower — відкрите програмне забезпечення для аналізу потоків потужності, що широко застосовується для моделювання розподільчих мереж [7]. Воно забезпечує точні розрахунки режимів роботи як радіальних, так і кільцевих мереж. Попередні дослідження використовували Pandapower для задач керування напругою та диспетчеризації, але не інтегрували цю систему з агентами пов'язаними з побутовими споживачами в мультиагентному форматі.

Об'єднання CityLearn та Pandapower дозволяє поєднати моделювання споживання та взаємодії між собою приватних спожива-

чів електроенергії а також вплив та стан загальної мережі, забезпечуючи повноцінне середовище для тестування MARL-алгоритмів з урахуванням як локальних, так і мережевих обмежень. Запропоноване середовище моделює групу домогосподарств, оснащених гнучким навантаженням та локальними генераторами (системи опалення, акумулятори, сонячні панелі, тощо). Кожне домогосподарство є окремим агентом мета якого — балансувати три основні цілі: мінімізацію витрат на електроенергію, підтримку комфорту мешканців відповідно до заданих критеріїв та підтримку стабільності електромережі.

Середовище CityLearn у даній архітектурі моделює динаміку споживання на рівні домогосподарств, зокрема теплову динаміку будівель, поведінку накопичувачів та вплив користувачів на енергоспоживання [4]. Pandapower розраховує поточні параметри електромережі, визначаючи профілі напруг, навантаження ліній та стан трансформаторів після кожного кроку агентів [7].

На кожному кроці агенти отримують спостереження, які містять стан будівлі (температура, заряд акумулятора тощо) та мережеві сигнали (напруга у точці підключення). Дії агентів — це зміна налаштувань системи опалення та заряд/розряд акумулятора. Функція винагороди поєднує локальні критерії комфорту та витрат із глобальними цілями (зниження відхилень напруги та піків навантаження) і може бути адаптована до конкретних задач.

Мультиагентна система, інтегрована з цим симуляційним середовищем, реалізується за алгоритмом Soft Actor-Critic (SAC) [8], який підходить для середовищ із частковою спостережуваністю. Навчання відбувається за парадигмою централізованого навчання з децентралізованим виконанням (CTDE) [3]. Окремий модуль постобробки валідує дії агентів, запобігаючи аварійним ситуаціям, а додатковий модуль ранжування оцінює внесок кожного домогосподарства у досягнення вищеописаних цілей.

Запропоноване симуляційне середовище, на відміну від існуючих, дозволяє враховувати як стан агентів, так і їхній зв'язок з мережею, та є практичним інструментом для подальших досліджень оптимізації локальних енергомереж, тестування на реальних даних та масштабування для більших груп споживачів.

Список використаних джерел

1. Farhangi H. The path of the smart grid. *IEEE Power and Energy Magazine*. 2010. Vol. 8. № 1. P. 18–28.

2. Fang X., Misra S., Xue G., Yang D. Smart grid — The new and improved power grid: A survey. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*. 2012. Vol. 14. № 4. P. 944–980.

3. Zhang K., Yang Z., Basar T. Multi-agent reinforcement learning: A selective overview of theories and algorithms. *Handbook of Reinforcement Learning and Control*. 2019. P. 321–384.

4. Vázquez-Canteli J.R., Nagy Z. Reinforcement learning for demand response: A review of algorithms and modeling techniques. *Applied Energy*. 2019. Vol. 235. P. 1072–1089.

5. Marot A. Grid2Op: A realistic environment for reinforcement learning in power systems. *Journal of Machine Learning Research*. 2020. Vol. 21. № 231. P. 1–6.

6. Busseti E. Gym-ANM: Reinforcement Learning Environments for Active Network Management Tasks. *Electric Power Systems Research*. 2019. Vol. 189. Article 106927.

7. Thurner L. Pandapower — An Open-Source Python Tool for Convenient Modeling, Analysis, and Optimization of Electric Power Systems. *IEEE Transactions on Power Systems*. 2018. Vol. 33. № 6. P. 6510–6521.

8. Haarnoja T. Soft Actor-Critic Algorithms and Applications. arXiv preprint. 2018. URL: https://arxiv.org/abs/1812.05905 (дата звернення: 06.04.2025).

БЕЗПЕКА ХМАРНИХ ІНФРАСТРУКТУР: КОНФІГУРАЦІЯ, МОНІТОРИНГ ТА РЕАГУВАННЯ НА ІНЦИДЕНТИ

Гранчак І.А.
викладач циклової комісії загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін,
Дубенський фаховий коледж Університету «Україна».

Хмарні обчислення стали основою сучасної цифрової інфраструктури, надаючи масштабовані ресурси, доступність та економічну ефективність. Проте широке впровадження хмарних сервісів супроводжується зростанням загроз безпеці, що вимагає розробки надійних стратегій конфігурації, постійного моніторингу та ефективного реагування на інциденти.

У сучасному цифровому середовищі хмарні технології стали основою багатьох IT-рішень, надаючи бізнесу масштабованість, гнучкість та доступність. Разом із цими перевагами зростає потреба у забезпеченні надійного захисту хмарної інфраструктури, адже уразливості та атаки в хмарних середовищах можуть мати серйозні наслідки як для даних, так і для репутації компаній. Безпека хмарних рішень повинна розглядатися як комплекс заходів, що включають

правильну конфігурацію, постійний моніторинг та ефективне реагування на інциденти [1].

Конфігурація хмарної інфраструктури є першим і ключовим етапом у забезпеченні її безпеки. Неправильні налаштування можуть призвести до витоків даних, відкритих портів, несанкціонованого доступу та інших кіберінцидентів. З метою запобігання цим ризикам рекомендується застосовувати принцип найменших привілеїв, впроваджувати багатофакторну автентифікацію для адміністраторів та користувачів, використовувати шаблони інфраструктури як коду (Infrastructure as Code), які забезпечують контроль версій та відстеження змін у конфігурації.

Окрім правильного налаштування, надзвичайно важливим є постійний моніторинг хмарного середовища. Моніторингові системи дозволяють виявляти аномалії в реальному часі, аналізувати поведінку користувачів, слідкувати за змінами у конфігурації та контролювати доступ до даних. Найпоширенішими інструментами є рішення класу SIEM (Security Information and Event Management), які збирають, корелюють і аналізують журнали подій. Додатково застосовуються системи CSPM (Cloud Security Posture Management), що дозволяють автоматизовано виявляти помилки у налаштуваннях згідно з галузевими стандартами.

Коли йдеться про інциденти безпеки, ключову роль відіграє здатність організації оперативно реагувати на загрози. План реагування повинен включати класифікацію інцидентів, сценарії дій для типових ситуацій, засоби журналювання подій, аналіз логів, відновлення систем після збоїв та формування висновків для уникнення повторення подібних інцидентів у майбутньому. Особливу увагу слід приділяти автоматизації реакції за допомогою скриптів, штучного інтелекту або спеціалізованих платформ для обробки інцидентів [2].

Постійний моніторинг дозволяє виявляти аномальну активність і потенційні порушення. Системи типу SIEM (Security Information and Event Management) інтегрують журнали подій, сповіщення про підозрілу поведінку користувачів, мережевий трафік та взаємодії з API. Особливої уваги потребує моніторинг конфігурацій (Cloud Security Posture Management — CSPM) і контроль за доступом.

Таким чином, безпека хмарної інфраструктури не може обмежуватись лише одним напрямком. Лише комплексний підхід, який поєднує правильну початкову конфігурацію, постійний моніторинг стану безпеки та чітке реагування на інциденти, здатен забезпечити ефективний захист даних та сервісів у хмарному середовищі. У кон-

тексті динамічного розвитку цифрових загроз актуальність таких заходів зростає, що вимагає від організацій гнучкості, технічної обізнаності та готовності до постійного вдосконалення систем безпеки [3].

Безпека хмарної інфраструктури вимагає системного підходу до конфігурації, моніторингу та реагування. Інтеграція автоматизованих інструментів та дотримання кращих практик забезпечують захист даних і мінімізують ризики.

Список використаних джерел

1. Cloud Security Alliance. Security Guidance for Critical Areas of Focus in Cloud Computing v4.0. URL: https://cloudsecurityalliance.org.

2. NIST Special Publication 800–144: Guidelines on Security and Privacy in Public Cloud Computing.

3. D. Ruan. Cloud Security: A Comprehensive Guide. Springer, 2022.

СМАРТ-КОНТРАКТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТРАНЗАКЦІЙ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ

Григор'єв К.С.
3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»; ORCID: https://orcid.org/0009-0004-4212-6661
Грищенко В.Ю.
3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна». ORCID: https://orcid.org/0009-0004-4212-6661
Науковий керівник: Павленко В.І., к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна». ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3958-0415

У роботі розглянуто застосування смарт-контрактів на базі технології блокчейн як перспективного інструменту забезпечення безпеки інформаційних транзакцій у корпоративному секторі.

У сучасних умовах цифровізації бізнесу питання інформаційної безпеки є особливо гострим через зростання кількості транзакцій та пов'язаних із ними ризиків, включаючи помилки, шахрайство та зовнішні кіберзагрози. Смарт-контракти, що являють собою автономні програмні алгоритми на блокчейні, дозволяють автоматизувати та захищати транзакції завдяки криптографічному підтвердженню виконання умов угоди.

Ключовими перевагами смарт-контрактів є прозорість, незмінність, а також автоматичність виконання умов без участі третьої сторони. Кожен смарт-контракт складається з набору умов, які автоматично виконуються при настанні заздалегідь визначених подій, що значно знижує ризики людського фактору.

Безпека інформаційних транзакцій через смарт-контракти досягається завдяки використанню криптографічних алгоритмів, таких як асиметричне шифрування та криптографічні хеш-функції. Ймовірність помилки або підробки транзакції суттєво зменшується і може бути описана наступною формулою:

P_error = (1 – P_valid)^n,

де P_error — ймовірність помилки транзакції, P_valid — ймовірність коректного виконання кожного з етапів, n — кількість етапів виконання транзакції.

Крім того, ефективність застосування смарт-контрактів у корпоративному секторі можна оцінити за допомогою коефіцієнта безпеки транзакцій, який визначається за формулою:

K_security = 1 – (V_compromise / V_total),

де V_compromise — кількість скомпрометованих транзакцій, V_total — загальна кількість виконаних транзакцій.

У світі вже реалізовано ряд успішних проєктів на базі смарт-контрактів, зокрема, у фінансовому секторі (J.P. Morgan, HSBC), логістиці (Maersk) та сфері страхування (AXA). Впровадження цієї технології дозволило значно знизити ризики та підвищити ефективність бізнес-процесів.

В Україні, де питання інформаційної безпеки корпоративного сектору стоїть особливо гостро, впровадження смарт-контрактів може суттєво підвищити рівень захисту транзакцій, зменшити витрати на безпеку та прискорити цифрову трансформацію бізнесу.

Таким чином, використання смарт-контрактів є доцільним та перспективним рішенням для посилення інформаційної безпеки корпоративних транзакцій.

Список використаних джерел

1. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. 2008. URL: https://bitcoin.org/bitcoin.pdf.

2. Buterin V. Ethereum White Paper. 2014. URL: https://ethereum.org/en/white paper/.

3. Swan M. Blockchain: Blueprint for a New Economy. O'Reilly Media, Inc. 2015.

САМОСУВЕРЕННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ (SSI) НА ОСНОВІ БЛОКЧЕЙНУ ЯК НОВИЙ РІВЕНЬ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Грищенко В.Ю.
3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»; ORCID: https://orcid.org/0009-0004-4212-6661
Григор'єв К.С.
3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна». ORCID: https://orcid.org/0009-0004-4212-6661
Науковий керівник: Павленко В.І., к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна». ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3958-0415

У роботі розглядаються можливості технології самосуверенної ідентифікації (SSI) на базі блокчейн-технологій для забезпечення захисту персональних даних.

Сучасні виклики цифрового середовища, такі як масові витоки даних, шахрайство та несанкціонований доступ до персональних відомостей, потребують нових та ефективних підходів до захисту інформації. Одним із таких перспективних напрямів є технологія самосуверенної ідентифікації (SSI — Self-Sovereign Identity) на базі блокчейн-технологій, яка дозволяє користувачам отримати повний контроль над своєю цифровою ідентичністю та персональними даними.

SSI використовує криптографічні методи, завдяки яким інформація про користувачів зберігається не в єдиній централізованій базі даних, а розподіляється між численними вузлами блокчейн-мережі. Це дозволяє значно зменшити ризики витоку інформації та підвищити її безпеку, оскільки для успішної атаки потрібно скомпрометувати одночасно значну кількість вузлів.

Загальна ймовірність компрометації вузлів мережі визначається за формулою:

$$P_compromise = (k/n)^m,$$

де k — кількість скомпрометованих вузлів, n — загальна кількість вузлів у мережі, m — кількість вузлів, необхідних для доступу до інформації.

Головною перевагою SSI є можливість вибіркового надання доступу до власних персональних даних лише тим суб'єктам, яким це необхідно, за допомогою підтвердження автентичності без пере-

дачі зайвих відомостей. Таким чином досягається принцип мінімізації даних та максимальний рівень конфіденційності.

Кількість наданих даних користувачем можна описати формулою: D_provided = Σ(d_i · a_i), де d_i — обсяг даних категорії i, a_i — коефіцієнт доступності цієї категорії для сторонніх осіб.

У світі вже існують успішні приклади реалізації SSI, зокрема, міжнародний проєкт «Sovrin Foundation» і європейська ініціатива «European Self-Sovereign Identity Framework (ESSIF)». Вони показують високу ефективність у сферах, таких як медицина, фінансові послуги та електронне урядування.

В Україні впровадження SSI може значно підвищити безпеку персональних даних громадян і сприяти цифровізації державних послуг з урахуванням вимог GDPR. Це актуально з огляду на процеси цифрової трансформації суспільства та необхідність приведення українського законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

Отже, застосування самосуверенної ідентифікації на основі блокчейну є перспективним і необхідним кроком для підвищення рівня захисту персональних даних у сучасному цифровому просторі України.

Список використаних джерел

1. Sovrin Foundation. URL: https://sovrin.org (дата звернення: 04.04.2025).

2. European Self-Sovereign Identity Framework (ESSIF). URL: https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/wikis/display/EBSI (дата звернення: 04.04.2025).

3. ISO/IEC 29115:2013 Інформаційні технології. Управління ідентифікацією суб'єктів. Настанови щодо забезпечення верифікації та автентифікації суб'єктів (ISO/IEC 29115:2013, IDT). Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2019. 48 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОШУКУ ТА ФОРМУВАННЯ КОНТЕКСТУ В СИСТЕМАХ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Денисюк О.М.
3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Павленко В.І., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3958-0415

Системи генеративного штучного інтелекту (ГШІ) демонструють стрімкий розвиток та активно впроваджуються в різні галузі, від обробки природних мов до автоматизації бізнес-процесів. Одним із

ключових факторів успішної роботи таких систем є забезпечення високої релевантності та точності результатів. Проблема полягає у тому, що великі мовні моделі (LLM), хоч і мають потужні генеративні можливості, часто обмежені контекстним вікном та схильні до генерації недостовірних або нерелевантних відповідей [1; 2].

У сучасних дослідженнях акцент зміщується на інтеграцію механізмів комбінованого пошуку з генеративними моделями. Одним із найбільш перспективних підходів є Retrieval-Augmented Generation (RAG) [1], що дозволяє підвищити релевантність відповідей шляхом залучення зовнішніх джерел даних. У межах цієї архітектури на етапі пошуку здійснюється семантична векторизація запиту за допомогою моделей типу Sentence-BERT [4] або аналогічних трансформерів, що дозволяє знаходити найбільш релевантні документи у векторній базі даних [3].

З метою вирішення проблеми ефективності пошуку запропоновано поєднання класичних методів лексичного пошуку (BM25) із векторним пошуком на базі алгоритмів Approximate Nearest Neighbors (ANN) у системах Faiss [3], Chroma та Qdrant. Такий підхід забезпечує баланс між швидкістю первинного фільтрування документів та глибиною семантичного аналізу.

Особливу увагу в дослідженні приділено проблемі динамічного формування контексту. Було розроблено метод адаптивного управління контекстним вікном, що дозволяє оптимізувати обсяг інформації, яка передається на вхід генеративної моделі [5]. Це дозволяє не лише зменшити обчислювальні витрати, але й покращити якість відповідей за рахунок врахування як глобального контексту (статичної бази знань), так і динамічного — сформованого в реальному часі для кожного запиту.

У рамках реалізованого прототипу системи було інтегровано зовнішні API для отримання структурованих даних із верифікованих джерел. Це дозволило розширити базу знань та забезпечити додаткову перевірку інформації, що використовується для побудови контексту. Система забезпечує багатошарове ранжування знайдених документів із застосуванням мультифакторної функції, яка враховує семантичну подібність, контекстуальну релевантність та додаткові метадані (час, джерело, тип документу) [2; 4].

У ході експериментального дослідження проведено тестування прототипу на реальних наборах даних, включаючи новинні стрічки, технічну документацію та FAQ-бази знань. Оцінювання проводилось за метриками Precision@k, Recall@k, F1-score, MRR та BERTScore [4].

Згідно з результатами тестування, реалізований підхід дозволив досягти збільшення точності відповідей у середньому на 18–22% порівняно з класичними генеративними моделями без застосування RAG-архітектури.

Додатково було проаналізовано ефективність застосування гібридної архітектури із залученням Edge Computing для обробки частини даних на периферії мережі. Це дозволило значно зменшити затримки при обробці запитів та підвищити стійкість системи до навантаження у розподіленому середовищі.

Запропонований підхід має високу адаптивність та може бути використаний для розробки інтелектуальних чат-ботів, систем автоматизованої підтримки клієнтів, інформаційно-пошукових рішень та віртуальних асистентів, де критичним є забезпечення точності, релевантності та швидкості генерації відповідей.

Висновки. Запропоновані методи оптимізації комбінованого пошуку та формування контексту в системах генеративного ШІ забезпечують значне підвищення ефективності генеративних систем у реальних умовах. Використання гібридної архітектури та динамічного управління контекстом дозволяє зменшити навантаження на ресурси системи та покращити якість обробки запитів користувачів. Подальші дослідження зосереджено на вдосконаленні алгоритмів ранжування, інтеграції з зовнішніми знання-орієнтованими API та розширенні сфери практичного застосування розробленої системи.

Список використаних джерел

1. Lewis P., Perez E., Piktus A., Petroni F., Karpukhin V., Goyal N., Yih W.T., Rocktäschel T., Riedel S., Kiela D. Retrieval-Augmented Generation for Knowledge-Intensive NLP Tasks. arXiv preprint arXiv:2005.11401. 2020.

2. Izacard G., Grave E. Leveraging Passage Retrieval with Generative Models for Open Domain Question Answering. arXiv preprint arXiv:2007.01282. 2020.

3. Johnson J., Douze M., Jégou H. Billion-scale similarity search with GPUs. IEEE Transactions on Big Data. 2019. Vol. 7. № 3. P. 535–547.

4. Reimers N., Gswurevych I. Sentence-BERT: Sentence Embeddings using Siamese BERT-Networks. arXiv preprint arXiv:1908.10084. 2019.

5. Guu K., Lee K., Tung Z., Pasupat P., Chang M. REALM: Retrieval-Augmented Language Model Pre-Training. arXiv preprint arXiv:2002.08909. 2020.

РОЗРОБКА ІНФОРМАТИВНОГО TELEGRAM-БОТА ДЛЯ ОПОВІЩЕННЯ ПРО ПОДІЇ

Доронін С.О.
1 курс, група ІПЗ-24-1м ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Самарай В.П., к.т.н, с.н.с., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4419-1366

У дослідженні розглянуто розробку інформативного Telegram-бота для автоматичного оповіщення про події. Визначено актуальність питання швидкого поширення інформації в цифровому середовищі. Описано методологію дослідження, що включає аналіз Telegram Bot API, розробку прототипу за допомогою Python та бібліотеки python-telegram-bot, а також тестування бота в реальних умовах. Представлено основні результати, серед яких створення ефективного механізму розсилки повідомлень, оптимізація користувацького інтерфейсу та визначення технічних обмежень. Висвітлено перспективи подальшого розвитку, включаючи інтеграцію планування розсилок, аналітику ефективності та використання штучного інтелекту для персоналізації контенту.

1. Актуальність дослідження

Сучасне суспільство характеризується високою швидкістю обміну інформацією, тому своєчасне інформування користувачів про важливі події набуває особливого значення. Telegram як популярний месенджер із відкритим API пропонує широкі можливості для автоматизації процесів комунікації. Розробка Telegram-бота для оповіщення про події сприятиме оперативному розповсюдженню інформації, що є актуальним як для бізнесу, так і для соціальних ініціатив.

2. Мета дослідження

Метою даного дослідження є створення інформативного Telegram-бота, який дозволить користувачам за допомогою одного натискання кнопки надсилати заздалегідь підготовлене повідомлення до всіх доступних чатів, що забезпечить ефективну автоматизацію процесу інформування.

3. Завдання дослідження

– Аналіз можливостей Telegram Bot API: вивчення офіційної документації та можливостей для розробки бота.

– Розробка прототипу: створення програмного забезпечення з використанням мови Python та бібліотеки python-telegram-bot.

– Впровадження механізму розсилки: розробка логіки, що дозволяє користувачу підготувати повідомлення та ініціювати його автоматичну розсилку по чатах.

– Оцінка ефективності: тестування бота у реальних умовах та аналіз отриманих результатів.

4. Методологія дослідження

У роботі використано методи аналізу технічної документації, практичної розробки програмного забезпечення та експериментального тестування. Розробка реалізована за допомогою Python із застосуванням бібліотеки python-telegram-bot. Тестування проводилося шляхом інтеграції бота у декілька чатів та оцінки часу доставки повідомлень і зручності користування.

5. Основні результати

– Розроблено працюючий прототип Telegram-бота, що забезпечує автоматизовану розсилку повідомлень у всі доступні чати.

– Оптимізовано інтерфейс користувача, що дозволяє швидко формувати та відправляти повідомлення.

– Визначено технічні обмеження та способи їх обходу, що сприяє підвищенню надійності роботи бота у відповідності до політики Telegram щодо спаму.

– Проведено тестування, результати якого підтвердили ефективність та зручність запропонованого рішення.

6. Висновки та перспективи подальших досліджень

Розроблений Telegram-бот дозволяє значно скоротити час на інформування аудиторії та спрощує комунікацію між організаторами подій та користувачами. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на:

– інтеграцію функціоналу планування розсилок за розкладом;

– впровадження додаткової аналітики для оцінки ефективності повідомлень;

– розширення можливостей бота через використання штучного інтелекту для персоналізації контенту.

Список використаних джерел

1. Офіційна документація Telegram Bot API. *Telegram*. 2025. URL: https://core.telegram.org/bots/api.

2. Python-telegram-bot: документація бібліотеки. *Python-telegram-bot team*. 2025. URL: https://python-telegram-bot.readthedocs.io/.

ПРОГРАМНО-АПАРАТНИЙ ПІДХІД ЩОДО ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ, АНАЛІЗУ ТА ДІАГНОСТИКИ КАБЕЛІВ ЛІНІЙ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧ

Дробіт Б.В.
2 курс, група КІ-23-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Тимошенко А.Н., к.т.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0954-3186

Оптимізація роботи повітряних ліній високої напруги та забезпечення безпеки їх експлуатації має важливе значення незалежно від того, старі вони чи нові та незалежно від погодних умов. Найсучасніше рішення для управління та оптимізації роботи повітряних ліній електропередачі вимагає використання інтелектуальних мереж на основі систем оперативного моніторингу параметрів і умов роботи. У контексті інтелектуальних мереж енергоефективність означає зменшення перевантажень і експлуатаційних втрат на повітряних лініях високої напруги, підвищення безпеки їх експлуатації та зменшення потреби в інвестиціях у нові повітряні лінії. Для максимізації енергоефективності необхідно забезпечити керовану та ефективну роботу ПЛ різної напруги [1].

Інтелектуальна мережа передачі електроенергії повинна мати, окрім енергоефективних ліній електропередач, системи оперативного контролю та моніторингу, необхідні для досягнення ефективного програмування роботи та координації потреб у передачі електроенергії щодо технічного стану ліній електропередач та первинного електрообладнання високовольтних електростанцій, а також умов навколишнього середовища. У процесі транспортування електроенергії електричними мережами якість кабелю істотно визначає межу навантажувальної здатності. Для запобігання перевантаженням проектна номінальна навантажувальна здатність ЛЕП встановлюється як фіксована величина, що враховує найбільш несприятливі метеорологічні умови. Однак, як правило, такі несприятливі погодні умови трапляються рідко, тому потенціал передачі потужності кабелю в більшості випадків не використовується максимально.

Необхідність якомога точнішого моніторингу та оцінки стану ліній електропередачі в режимі реального часу є очевидною.

Реалізація апаратної системи та програмних додатків для збору та передачі даних для системи онлайн-моніторингу кабелів ЛЕП базується на протоколах ModBUS та ZigBee. Протокол ModBUS — це

протокол зв'язку, заснований на архітектурі головний-підлеглий або клієнт-сервер, і головна мета протоколу ModBUS — сприяти стабільному та швидкому зв'язку між підсистемою підлеглого апаратного забезпечення в бездротовій мережі ZigBee та датчиками в апаратному забезпеченні моніторингу кабелю ЛЕП компонента підсистеми. ZigBee, як описано в стандарті IEEE 802.15.4 [2], є протоколом передачі даних з низькою швидкістю передачі даних для бездротових персональних мереж (WPAN). Він призначений для легкого підключення між пристроями, зберігаючи споживання електроенергії на оптимальному мінімумі. Мережа ZigBee самоорганізується, вимагаючи мінімального втручання користувача або адміністратора під час початкового налаштування. Подальше втручання потрібне лише в серйозних проблемних ситуаціях, коли дуже велика кількість вузлів виходить з ладу, або коли запущені конфігурації видаляються та скидаються.

Конфігурація апаратного/програмного забезпечення для передачі даних для моніторингу, аналізу та діагностики кабелів ЛЕП представлена на рисунку. Крім того, запропоновані та реалізовані варіанти архітектур зв'язку для «ступені Modbus RTU аналогового значення» та для «Modbus RTU-ZigBee» не є повністю надлишковими, а мета введеного резервування також базується на вивченні вимог потенційних бенефіціарів (електропередавальних компаній).

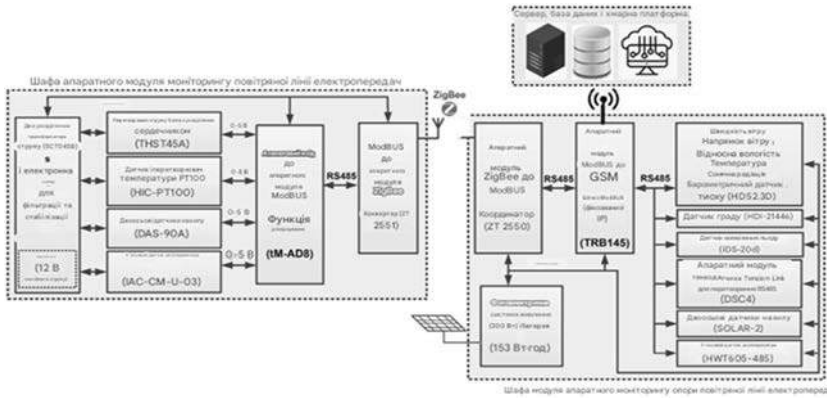

Рис. 1. Загальна апаратна архітектура системи моніторингу кабелю ЛЕП

Кожен датчик можна параметризувати за допомогою апаратно-програмного модуля, який взаємодіє між датчиком і загальною програмою за допомогою протоколу зв'язку ModBUS. Таким чином, кожному датчику присвоюється ідентифікатор, а функції читання/запису, специфічні для протоколу зв'язку ModBUS, дозволяють зчитувати

дані, що надаються датчиками, у режимі реального часу, а також їх параметризацію. Згідно з рисунком, дані, отримані мережею датчиків, збираються уніфікованим способом за протоколом ModBUS у локальному шлюзі типу Teltonika TRB 145, який передаватиме їх на сервер додатків системи моніторингу кабелю ЛЕП за протоколом 3G/4G.

Список використаних джерел

1. Купчак В.Р., Павлова О.М., Павлов К.В., Лагодієнко В.В. Формування та регулювання регіональних енергетичних систем: теорія, методологія та практика : монографія. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2019. 346 с.

2. IEEE 802.15 WPAN™ Task Group 4 (TG4). URL: https://www.ieee802.org/ 15/pub/TG4.html.

ПРИСТРІЙ ДЛЯ ПОШУКУ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ НА БАЗІ МІКРОКОНТРОЛЕРА ARDUINO В СКЛАДІ МОБІЛЬНОГО ГУСЕНИЧНОГО РОБОТА З КЕРУВАННЯМ З КВАДРОКОПТЕРА ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО ЗОРУ

Дуднік А.С.
д.т.н., доцент, професор кафедри мережевих та інтернет технологій,
Київський національний університет імені тараса Шевченка;
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;
Фесенко А.О.
к.т.н., доцент, декан факультету комп'ютерних наук та технологій,
Київський авіаційний інститут;
Торошанко О.С.
к.т.н., асистент кафедри кібербезпеки та захисту інформації,
Київський національний університет імені тараса Шевченка;
Миколайчук В.Р.
доктор філософії,
асистент кафедри мережевих та інтернет технологій,
Київський національний університет імені тараса Шевченка;
Батрак О.Г.
аспірант кафедри інформаційних технологій та програмування,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;
Виговський С.А.
аспірант кафедри комп'ютерних
інформаційних систем та технологій,
Міжрегіональна академія управління персоналом.

Вступ. У роботі розглянуто систему виявлення вибухонебезпечних предметів на базі імпульсного металошукача К158 та мікроконтролера Arduino, інтегровану з гусеничним мобільним роботом

Keyestudio Mini Tank V3.0. Описано принцип роботи, взаємодію з бортовою платформою, керування з квадрокоптера з машинним зором, математичну модель, а також графіки електричних сигналів і блок-схему роботи системи.

Сучасні військові та пошуково-рятувальні операції потребують безпечного дистанційного виявлення вибухонебезпечних об'єктів (ВНО). Інтеграція доступних сенсорів на базі Arduino у склад мобільних платформ дозволяє створювати автоматизовані рішення. Використання квадрокоптера як системи огляду з машинним зором надає змогу точно координувати робота на місцевості.

Будова та принцип роботи. Система побудована на основі імпульсного металошукача К158, що складається з генератора імпульсів (NE555), транзисторних ключів VT1/VT3, котушки L1 та приймального каскаду на LM393. Виявлення металевих об'єктів відбувається шляхом аналізу зворотних імпульсів у присутності металу. Без металу: напруга на SP1 близька до 0 В, струм відсутній. З металом: імпульси 3–5 В, частота бл. 140 Гц, піковий струм до 625 мА. Ця система вмонтована в корпус гусеничного робота Keyestudio Tank, що забезпечує автономне переміщення місцевістю (рис. 1).

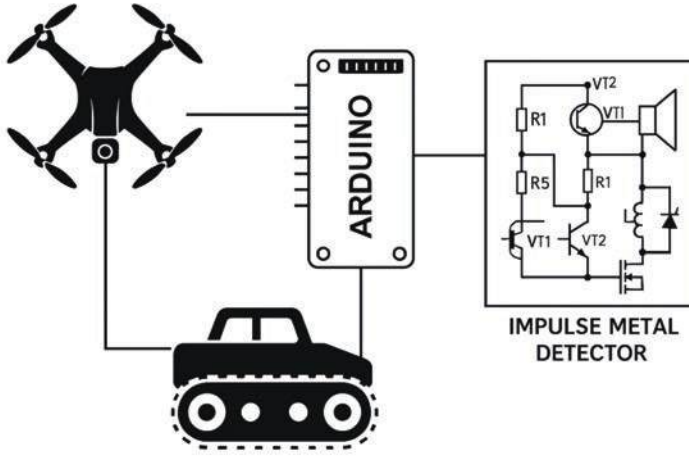

Рис. 1. Загальна структура досліджуваної системи

Металошукач підключено до мікроконтролера Arduino, встановленого на мобільному шасі. Сигнал з точки SP1 (вихід компаратора) зчитується на аналоговий вхід Arduino, який визначає наявність об'єкта за параметрами сигналу. Пристрій виконує роль виконавчого

елемента: при виявленні ВНО передає координати та команду зупинки або об'їзду через бездротовий модуль. Платформа керується квадрокоптером, оснащеним камерою з комп'ютерним зором, який визначає маршрут і контролює зону огляду.

Математична модель. Розроблено моделі для всіх основних підсистем: сенсорна частина (затухаючі коливання у котушці), цифрова обробка сигналу Arduino (порогова фільтрація), динаміка руху робота (в системі координат XY), передача координат з дрона (машинний зір), та автомат переходів станів (рух → сканування → виявлення). Для кожної моделі побудовано графіки, що демонструють поведінку сигналів та зміни станів у часі (рис. 2).

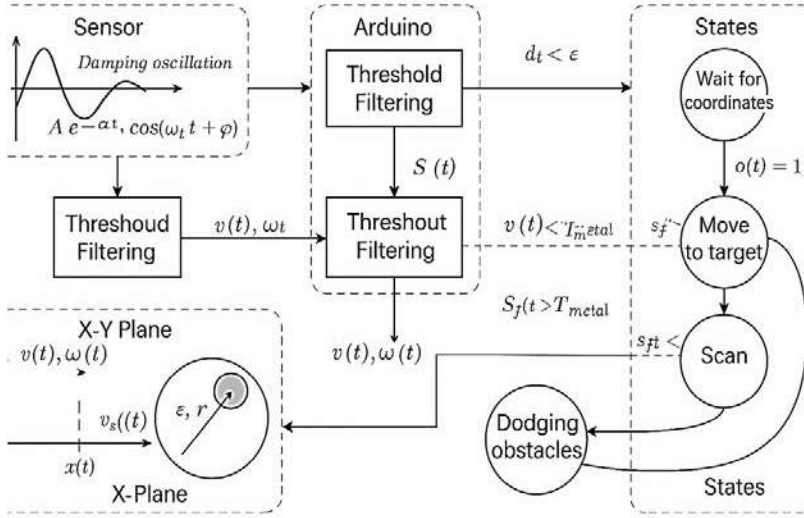

Рис. 2. Математична модель системи

Блок-схема керуючого автомата. Сформовано блок-схему, яка ілюструє логіку роботи всієї системи: отримання координат з дрона, навігація робота, активація металошукача, обробка сигналу, прийняття рішення. Також додано гілки для реакції на перешкоди (зміна напряму руху) та логіку повернення до траєкторії після обходу. Це забезпечує адаптивність системи у реальних умовах місцевості (рис. 3).

Висновок. Запропонована система є безпечною автоматизованою платформою для дистанційного пошуку вибухонебезпечних предметів. Вона поєднує простоту аналогового сенсора, гнучкість Arduino, мобільність гусеничного шасі та координацію з дрона з комп'ютерним

зором. Такий підхід дає змогу автоматизувати процес дослідження потенційно небезпечних зон без участі оператора в зоні ризику.

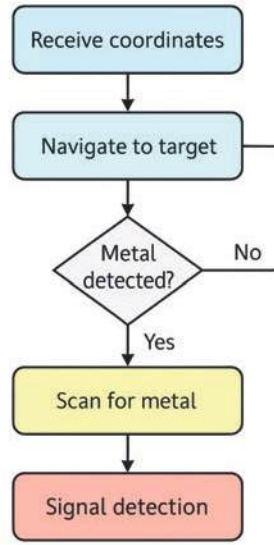

Рис. 3. Блок-схема керуючого автомата

Список використаних джерел

1. Parsusah M.B., Sambas A., Haerudin I. Design of Arduino-Based Metal Detector Robot. *ResearchGate*. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/ 355840656_Design_of_Arduino-Based_Metal_Detector_Robot.

2. Jeyagopi R., Chan C.K., Ma'arof M.I.N. Design Metal Detecting Arduino Remote Control Robot Vehicle Controlled via Bluetooth. *Journal of Information Technology*. 2022. № 1 (2). URL: https://iuojs.intimal.edu.my/index.php/joit/article/view/287.

3. Abed A.A., Mohammed A.A., Ali A.A. Factors Effect on Metal Detecting System using Mobile Robot. *ResearchGate*. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/282778410_Factors_Effect_on_Metal_Detecting_System_using_Mobile_Robot.

4. Ravi Kiran B., Padmini Rani S., Venkatesh S., Chandra Kanth Y., Sasank Sai Krishna M., Siva Prasad B. Metal Detector Robot Using Surveillance Camera. *International Journal of Research Publication and Reviews*. 2024. Vol. 5 (5). URL: https://ijrpr.com/uploads/V5ISSUE5/IJRPR27963.pdf.

АРХІТЕКТУРА ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО МЕТАВСЕСВІТУ: КОМПОНЕНТИ, ФУНКЦІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ

Ємець М.І.
3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-6111-9672
Науковий керівник: Даценко І.П., к.т.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій університету «Україна».

У роботі розглядається проєктування функціональної моделі освітнього метавсесвіту на основі модульної архітектури. Метою є створення гнучкого та масштабованого віртуального освітнього середовища з використанням технологій віртуальної реальності, блокчейну та Web3. Виокремлено ключові функціональні модулі: візуалізація, контент-менеджмент, взаємодія, аналітика та децентралізоване управління.

Вступ. Розвиток цифрових технологій, зокрема VR, AR, Web3 та блокчейну, радикально змінює підходи до організації освіти. Метавсесвіт стає інноваційною формою навчального середовища, що забезпечує інтерактивність, персоналізацію та інклюзивність. Однак відсутність чітко визначених архітектурних моделей для освітніх метавсесвітів обмежує ефективність їх впровадження. Актуальним є створення модульних систем, які поєднують технологічну складність з педагогічною доцільністю та забезпечують масштабованість і адаптивність. Метою роботи є розробка функціональної моделі освітнього метавсесвіту на основі модульної архітектури, визначення ключових компонентів, таких як візуалізація, контент-менеджмент, взаємодія, аналітика і децентралізоване управління.

Модульна архітектура як основа для побудови метавсесвітів. Модульна архітектура є провідною концепцією в проєктуванні складних інформаційних систем, оскільки забезпечує гнучкість, масштабованість і стійкість до змін. У контексті освітніх метавсесвітів модульність означає розподіл функціональних компонентів системи на незалежні, але взаємопов'язані блоки, які можна модифікувати, оновлювати або замінювати без потреби втручання в загальну архітектуру. Кожен модуль у структурі освітнього метавсесвіту виконує специфічну роль, формуючи в сукупності цілісну екосистему. Основними функціональними модулями виступають:

– Модуль візуалізації — відповідає за створення віртуального простору, використовуючи VR/AR технології, і забезпечує реалістичне або стилізоване середовище для взаємодії.

– Модуль взаємодії — дозволяє користувачам (студентам, викладачам, адміністраторам) комунікувати між собою через аватари, голосові чати, жести та інтерактивні об'єкти.

– Модуль керування контентом — забезпечує динамічне завантаження навчального контенту, інтеграцію з LMS (Learning Management System), тестування та мультимедійні матеріали.

– Модуль аналітики — відповідає за збір, обробку та візуалізацію статистичних даних щодо прогресу навчання, активності учасників, ефективності курсів.

– Модуль децентралізованого управління — реалізується за допомогою смарт-контрактів та токенізації, дозволяє здійснювати голосування, розподіл ресурсів та прийняття рішень учасниками екосистеми.

Ключовою перевагою модульного підходу є можливість створення гетерогенних навчальних середовищ, де кожен заклад освіти або користувач може адаптувати платформу до своїх потреб. Наприклад, один заклад може інтегрувати додатковий модуль STEM-лабораторій, інший — психологічної підтримки або інклюзивної адаптації. З технологічної точки зору модульна архітектура найчастіше реалізується через мікросервісні підходи, контейнеризацію (Docker, Kubernetes) та інтероперабельні API, що дозволяє забезпечити високу продуктивність і стабільність системи навіть при великому навантаженні.

Функціональна модель освітнього метавсесвіту. Освітній метавсесвіт — це багаторівнева система, що поєднує інтероперабельні компоненти для забезпечення персоналізованої та інклюзивної взаємодії в цифровому середовищі. Його архітектура включає п'ять основних елементів:

– VR/AR-середовище — просторове середовище для симуляцій і колаборацій, створене на базі ігрових рушіїв (Unity, Unreal Engine) і підтримує пристрої змішаної реальності (Meta Quest, HTC Vive, Apple Vision Pro).

– Аватари користувачів — цифрові представлення учасників, які зберігають персоніфікацію, міміку та соціальні ролі, забезпечуючи інтерактивність та соціальну присутність.

– Навчальний контент — інтерактивні об'єкти та гейміфіковані симуляції, зберігаються в децентралізованих системах (IPFS) для доступності та незмінності.

– Аналітичний модуль — збір та обробка даних про прогрес і активність студентів, з інтеграцією AI для адаптивного навчання.

– Механізми управління — інструменти для модерації та адміністрування середовища, що реалізуються через DAO, де учасники приймають рішення за допомогою токенів.

Технологічна архітектура системи. Архітектура освітнього метавсесвіту базується на чотирьох основних рівнях, що поєднують XR-технології, Web3 та штучний інтелект:

– Інтерфейс користувача (UI/UX) — кросплатформенний доступ через 3D-інтерфейси, голосову навігацію та мультимодальні засоби зворотного зв'язку, оптимізовані для різних пристроїв (WebXR).

– Середовище візуалізації — рушій простору на основі Unity або Unreal Engine, з інтеграцією фізики та симуляцій, оптимізований для мережевої синхронізації (WebRTC, Photon).

– База даних та зберігання контенту — гібридна структура (SQL/NoSQL + IPFS), що забезпечує доступ до навчальних матеріалів і профілів через смартконтракти.

– Блокчейн-модуль і DAO — застосування смартконтрактів (Ethereum, Polkadot) для управління доступом, розподілу токенів і організації голосувань, де кожен користувач може впливати на ухвалення рішень.

Висновок. Модульна архітектура освітнього метавсесвіту забезпечує гнучкість та масштабованість, що дозволяє створювати адаптивні та інклюзивні навчальні середовища. Комбінація VR/AR технологій, Web3 та блокчейну дозволяє інтегрувати різні функціональні компоненти, забезпечуючи ефективну взаємодію та управління. Перспективи подальших досліджень включають тестування прототипів та вдосконалення систем адаптивного навчання для покращення результатів навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Lee L.-H. et al. All One Needs to Know about Metaverse: A Complete Survey on Technological Singularity, Virtual Ecosystem, and Research Agenda. arXiv preprint arXiv:2110.05352. 2021. 34 p.

2. Dionisio J.D.N. et al. 3D Virtual Worlds and the Metaverse: Current Status and Future Possibilities. *ACM Computing Surveys*. 2013. Vol. 45. № 3. P. 1–38.

3. Zhang X. et al. Blockchain-Based Decentralized Learning Systems for Education 4.0. *IEEE Transactions on Learning Technologies*. 2022. Vol. 15, № 1. P. 112–125.

ПРИНЦИП ГЕНЕРАЦІЇ ВИКОНУВАНОГО КОДУ ТРАНСЛЯТОРОМ МОВИ С

Жиритовський О.А.
аспірант,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

Однією з передових мов починаючи з 1980-х до 2000-х років є мова С. За допомогою цієї мови були розроблені операційні системи Windows, Linux та MacOS. Її перевагою є формування машинного коду, що дає велику швидкодію виконання програм центральним процесором. На сьогоднішній день ця мова є невід'ємною базовою складовою сучасного програмного забезпечення. На ній було написано досить багато програм — мережевих протоколів, форматів зображень, алгоритмів стиснення, відео та аудіо декодерів. Мова С є повністю кросплатформеною, відповідно використовуючи цю мову можна написати програмне забезпечення під будь-яку операційну систему.

Задачею, яку вирішує мова С, є запис машинних інструкцій на більш зрозумілій для людини мові програмування високого рівня. А саме, усі адреси пам'яті у цій мові іменуються певними назвами. Тобто, звернення до змінної чи функції виконується по певному, зрозумілому для людини імені, а не по цифровій адресі в пам'яті.

Як приклад, наведемо команди на мові С та інструкції, у які вони транслюються на мові асемблер та машинному коді:

На мові С	На мові асемблер	На машинному коді
`a = 1;`	`mov [ebp-змінна_a], 1`	`C7 45 -змінна_a` `01 00 00 00`
`b = 2;`	`mov [ebp-змінна_b], 2`	`C7 45 -змінна_b` `02 00 00 00`

`c = a + b;`	`mov eax, [ebp-змінна_a]`
	`add eax, [ebp-змінна_b]`
	`mov [ebp-змінна_c], eax`
		`8B 45 -змінна_a`
		`03 45 -змінна_b`
		`89 45 -змінна_c`

`print(c);`	`push [ebp-змінна_c]` `call адреса_print`	`FF 75 -змінна_c` `E8 адреса_print`

Для використання локальних змінних спочатку треба зберегти базову адресу функції у стеку. По завершенню цієї функції необхідно відкотити стан стеку та регістру базової адреси до тих значень, які були до виклику даної функції. Ці конструкції називаються «прологом» та «епілогом» функції:

Опис	На мові асемблер	На машинному коді
Пролог функції	push ebpmov ebp, esp	5589 E5
Епілог функції	mov esp, ebp pop ebp	89 EC 5D

Оскільки транслятор мови С є однопрохідним, то генерація виконуваного коду відбувається зразу ж на етапі зчитування тексту програми. Як наслідок, перед використанням кожної змінної її потрібно оголошувати. Розглянемо як на мову асемблер транслюється оголошення локальної змінної:

На мові С	На мові асемблер	На машинному коді
int a;	sub esp, 4	83 EC 04

Оскільки кожна змінна займає по 4 байти, то при кожному оголошенні локальної змінної типу int у стеку потрібно резервувати по 4 байти під кожну таку змінну. Адреси цих змінних будуть зміщеннями відносно регістру ebp. Покажемо як змінні конвертуються у байт-код у вигляді наступної таблиці:

Змінна	Відносна адреса змінної	Представлення у вигляді байт-коду
-змінна_a	-4	FC
-змінна_b	-8	F8
-змінна_c	-12	F4

Байт код тут є сумою числа 256 та відносної адреси змінної. Результат цієї суми в подальшому представляється у шістнадцятковій системі числення.

Знаючи, як транслюються окремі команди, можемо повністю відтранслювати увесь текст програми. Виглядатиме це наступним чином:

На мові С	На мові асемблер	На машинному коді
void main() {	push ebpmov ebp, esp	5589 E5
int a;	sub esp, 4	83 EC 04
int b;	sub esp, 4	83 EC 04
int c;	sub esp, 4	83 EC 04
a = 1;	mov [ebp-змінна_a], 1	C7 45 FC 01 00 00 00
b = 2;	mov [ebp-змінна_b], 2	C7 45 F8 02 00 00 00
c = a + b;	mov eax, [ebp-змінна_a]add eax, [ebp-змінна_b]mov [ebp-змінна_c], eax	8B 45 FC03 45 F889 45 F4
print(c);	push [ebp-змінна_c] call адреса_print	FF 75 F4 E8 адреса_print
}	mov esp, ebppop ebp	89 EC5D

Етап компіляції відбувся, далі виконається етап лінкування. На цьому етапі у місце виклику функції адреса_print буде підставлена реальна адреса знаходження цієї функції в пам'яті. Після чого програма буде готова до виконання.

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ SDLC: ЯК ДАНІ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ РОЗРОБКИ ДОЗВОЛЯЮТЬ ПОКРАЩИТИ ЯКІСТЬ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Загорулько А.В.
2 курс, група КІ-23-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»,
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-9478-5642.
Науковий керівник: Павленко В.І., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3958-0415.

Вступ. Життєвий цикл розробки програмного забезпечення (SDLC) є основним процесом створення програмних продуктів. Він складається з кількох етапів:

– Планування.
– Аналіз вимог.
– Проєктування.
– Розробка.
– Тестування.
– Розгортання.
– Обслуговування.

Кожен з етапів генерує значну кількість даних, які можуть бути використані для збору статистики, аналізу ефективності, передбачення ризиків та прогнозування майбутніх подій у процесі розробки.

Взаємозв'язок даних у процесі SDLC

Розглянемо ключові показники для кожного етапу SDLC та їхній взаємозв'язок:

– *Планування* — оцінка ресурсів, визначення ризиків, прогнозування часу виконання.

– *Аналіз вимог* — визначення змін у специфікації, оцінка їхнього впливу на розклад випусків програмного забезпечення.

– *Проєктування* — аналіз архітектурних рішень, складність реалізації.

– *Розробка* — метрики коду (кількість рядків, складність, продуктивність), ефективність команди розробки.

– *Тестування* — частота виникнення дефектів, критичність помилок, час на їх усунення, відсоток покриття тест-сценаріями функціоналу продукту відповідно до вимог.

– *Розгортання* — оцінка стабільності релізу, кількість відкочених оновлень.

– *Обслуговування* — запити користувачів, аналіз частоти оновлень та виправлення помилок, продуктивність роботи програмного забезпечення.

Взаємозв'язок між цими показниками дозволяє створювати комплексні моделі прогнозування, що надають можливість знаходити фактори, що найбільше впливають на ефективність процесу розробки, беручи до уваги всі етапи процесу розробки та враховуючи прямі та опосередковані залежності.

Приклади аналізу та прогнозування SDLC на основі зібраних даних

– Прогнозування строків виконання, може корелювати з частотою змін вимог, для прикладу, якщо вимоги змінювалися більше ніж на 20%, строки проєкту збільшувалися на 15–30%.

– Виявлення дефектів на ранніх етапах, може залежати від складності коду та рівня тестового покриття, для прикладу, модулі з високою цикломатичною складністю мають на 40% більше дефектів.

– Оцінка стабільності релізів та продуктивність програмного забезпечення може залежати від кількісті виправлених помилок у тестуванні, наприклад, релізи, де 70% дефектів було виправлено, мають вдвічі менше відкатів.

– Аналіз підтримки користувачів, а саме кількість звернень до технічної підтримки та середній час відповіді, наприклад випуски, що включають радикальні зміни у функціоналі, призводять до зростання звернень користувачів на 50%.

Висновки. Агрегація та аналіз даних всіх семи етапів SDLC не тільки допомагають керувати процесом розробки, а й дозволяють:

– Збирати детальну статистику про кожен етап розробки.

– Виявляти закономірності, які впливають на якість та стабільність продукту.

– Будувати прогнози щодо ризиків, витрат, часу розробки та якості коду.

– Оптимізувати процеси та ухвалювати рішення на основі даних.

Завдяки аналізу зібраної інформації можна підвищити ефективність розробки, знизити кількість помилок і зробити систему більш стабільною та передбачуваною.

Список використаних джерел

1. Martens B., Petho P., Holm T., Franke J. Towards identifying and linking data silos along the software life cycle. *International Conference on Computer Science and Education*. 2021. P. 138–143. DOI: https://doi.org/10.1109/ICCSE51940.2021.9569317

2. Загорулько А.В., Павленко В.І. Архітектура ефективної CI/CD-системи для програмних рішень, заснованих на MSA. *Інфокомунікаційні та комп'ютерні технології*. 2024. № 1 (07). С. 56–60. DOI: https://doi.org/10.36994/2788-5518-2024-01-07-07

3. Friedman A. The Atlassian Data Lake: consolidating enriched software development data in a single, queryable system. *IEEE Working Conference on Mining Software Repositories*. 2023. P. 265–266. DOI: https://doi.org/10.1109/MSR59073.2023.00045

4. Kalliamvakou E., Gousios G., Blincoe K., Singer L., German D.M., Damian D. The promises and perils of mining GitHub. *Mining Software Repositories*. 2009. P. 92–101. DOI: https://doi.org/10.1145/2597073.2597074

5. Ruvimova A., Sill A.D., Gugler J., Howe L., Huang E.A., Murphy G.C., Fritz T. An Exploratory Study of Productivity Perceptions in Software Teams. *Proceedings of the 44th International Conference on Software Engineering*. 2022. P. 99–111. DOI: https://doi.org/10.1145/3510003.3510081

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДИФІКОВАНОГО МЕТОДУ ФРАКТАЛЬНОГО СТИСНЕННЯ ПІВТОНОВИХ ЗОБРАЖЕНЬ

Зубко Р.А.
кандидат технічних наук, доцент кафедри інформаційних технологій та програмування,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

Застосувавши модифікований метод підвищення часової ефективності для вхідного зображення отримаємо перелік доменних блоків з близькими контурами. Це і є завданням фрактального пошуку — знайти найбільш близькі доменні блоки до заданого рангового. Тоді постає задача впорядкувати ці доменні блоки та забезпечити швидкий пошук необхідного блоку.

Експериментальне дослідження модифікованого методу на півтонових зображеннях показало, що його застосування для обробки таких зображень, дозволяє підвищити швидкість стиснення в 10–20 разів.

Зобразимо графічно процес стиснення та декомпресії зображення.

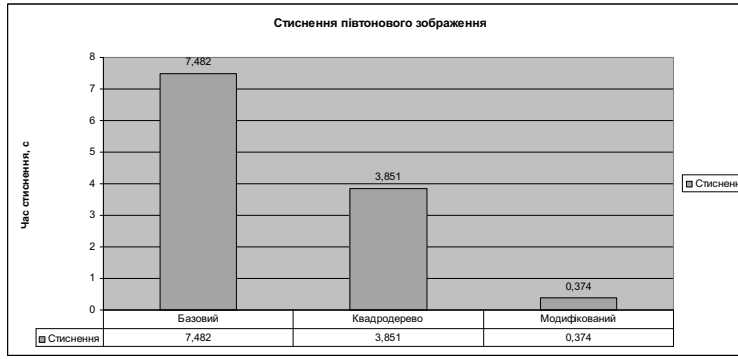

Рис. 1. Стиснення півтонового зображення

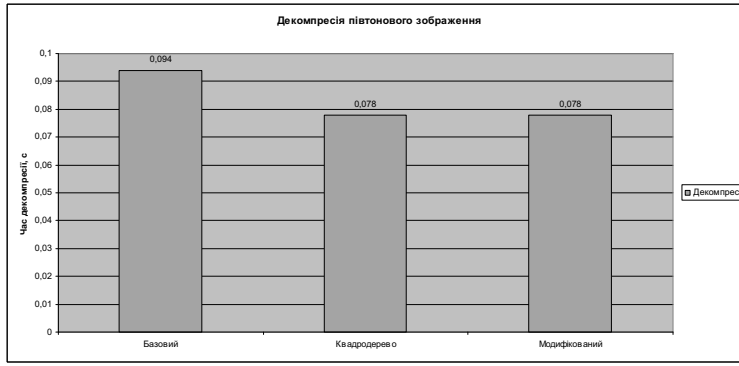

Рис. 2. Декомпресія півтонового зображення

Зобразимо графічно відношення «Час стиснення — PSNR»:

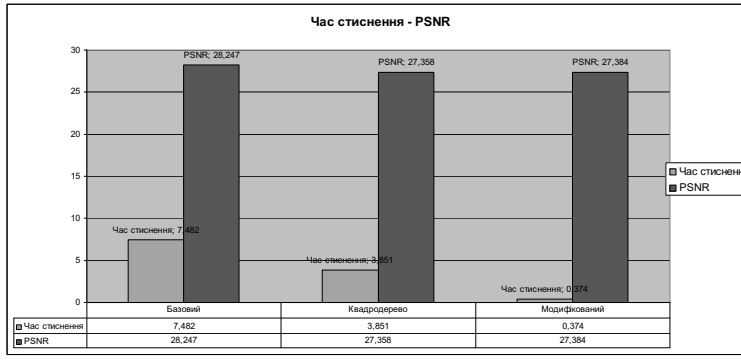

Рис. 3. Час стиснення — PSNR

Зобразимо графічно відношення «Час стиснення — SSIM»

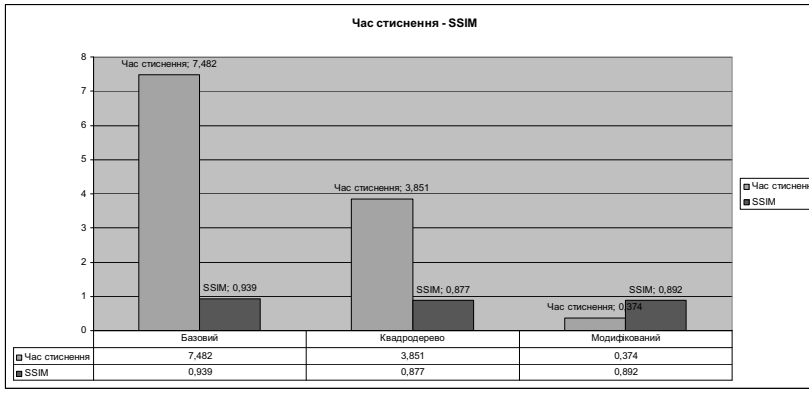

Рис. 4. Час стиснення — SSIM

Рис. 5. Залежність часу стиснення від кроку домену для різних розмірів рангового блоку півтонового зображення (4x4, 8x8, 16x16)

МОРФОЛОГІЧНА ТАБЛИЦЯ ДЛЯ АРХІТЕКТУРНОГО СИНТЕЗУ РІС — СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ КОРПОРАТИВНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Касілов Д.В.
2 курс, група КІ-23-2а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-9314-5019
Науковий керівник: Писарчук О.О., д.т.н., професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5271-0248

Розглянуто підхід до багатофакторного архітектурного синтезу розподіленої інформаційної системи соціального типу — корпоративної соціальної мережі. Представлено класифікацію параметрів та критеріїв синтезу, які включають як функціональні, так і нефункціональні аспекти. Наведено приклад морфологічної таблиці для архітектурного синтезу РІС, що дозволяє здійснити структурний і параметричний вибір архітектурного рішення залежно від масштабу та специфіки системи.

Сучасні корпоративні інформаційні системи, зокрема спеціалізовані соціальні мережі, потребують гнучкої та адаптивної архітектури. Зі зростанням складності вимог користувачів та розподіленої природи сервісів виникає необхідність у формалізованому багатофакторному архітектурному синтезі. Такий підхід дозволяє автоматизовано проєктувати структуру системи, враховуючи функціональні, нефункціональні, середовищні та поведінкові параметри [1].

Багатофакторний архітектурний синтез об'єднує два ключові підходи: структурний (визначення складу та зв'язків компонентів) та параметричний (вибір оптимальних значень характеристик системи). Формалізація вибору досягається через створення ієрархії критеріїв, які оцінюються за шкалою пріоритетності. Наприклад, у процесі вибору між монолітною та мікросервісною архітектурою враховуються такі критерії, як масштабованість, надійність та простота розгортання [2].

Основу автоматизованого синтезу становить морфологічна матриця, яка відображає всі можливі варіанти архітектурних рішень та дозволяє генерувати конфігурації шляхом комбінування сумісних альтернатив. Нижче представлено приклад структури такої таблиці, де під «Тип» розуміється класифікація параметра як функціонального (Ф) або нефункціонального (НФ):

Таблиця 1

Морфологічна таблиця для архітектурного синтезу PIC

Критерій	Підкритерій	Параметри (варіанти)	Тип	Оцінка для систем різного масштабу
Безпека	Авторизація	JWT, OAuth2, LDAP, SAML	НФ	Мала: JWT/OAuth2; Велика: LDAP/SAML
Безпека	Шифрування даних	TLS, AES-256, RSA, E2EE	НФ	Усі масштаби: TLS + AES-256 рекомендовано
Безпека	Контроль доступу	RBAC, ABAC, ACL	НФ	Велика: ABAC; Середня: RBAC
Масштабованість	Архітектура	Моноліт, Мікросервіси, Serverless, Модульний моноліт	НФ	Велика: Мікросервіси; Середня: Модульний моноліт
Масштабованість	Оркестрація	Docker Compose, Kubernetes, OpenShift	НФ	Велика: Kubernetes; Мала: Docker Compose
Надійність	Бекап	Повний, Диференціальний, Інкрементальний	НФ	Велика: Інкрементальний + хмарне резервування
Надійність	Збереження даних	SQL, NoSQL, Time-Series DB, Кешування	НФ	Велика: NoSQL + Кеш; Мала: SQL
Продуктивність	Тип бази даних	PostgreSQL, MongoDB, Cassandra, Redis	НФ	Велика: Cassandra + Redis; Середня: MongoDB
Продуктивність	CDN	Cloudflare, Akamai, Fastly, Google CDN	НФ	Велика: Akamai / Google CDN
Функціональність	Комунікації	Чат, Відеозв'язок, Голос, Push-нотифікації	Ф	Велика: усі; Мала: Чат, Push
Функціональність	Групи користувачів	Публічні, Приватні, Закриті, Автоматичне членство	Ф	Велика: Усі типи; Мала: Публічні / Приватні
Функціональність	Стрічка новин	Хронологічна, Алгоритмічна, Тематична	Ф	Велика: Алгоритмічна; Середня: Тематична
Геодоступність	Локалізація інфраструктури	Один датацентр, Декілька, Розподілені сервіси	НФ	Велика: Розподілені сервіси; Середня: декілька центрів
UX / UI	Тип інтерфейсу	SPA, MPA, Mobile First, PWA	НФ	Велика: SPA + PWA; Мала: MPA
Інтеграція	Тип API	REST, GraphQL, gRPC	НФ	Велика: GraphQL/ gRPC; Мала: REST

Відповідно до визначених вимог і масштабу передбачається автоматичний підбір архітектурних рішень: від мікросервісного рівня до вибору моделі авторизації та кешування. Такий підхід забезпечує гнучкість, високу продуктивність та надійність системи [3]. Застосування формалізованих критеріїв та параметрів у рамках багатофакторного синтезу дозволяє значно підвищити ефективність та адаптивність розподілених інформаційних систем з урахуванням специфічних вимог та обмежень [4].

Список використаних джерел

1. Medvidović H., Тейлор P. Класифікація та порівняння мов опису архітектури ПЗ. *IEEE Transactions on Software Engineering*. 2000. Т. 26. № 1. С. 70–93.

2. Raza M., Usman M. A Decision Support System Model for Designing Software Architecture. *Frontiers in Artificial Intelligence and Applications*. 2015. С. 247–252.

3. Magableh A., Alzoubi A., Almajali M.S., Al-Ayyoub M. Systematic Review of Software Engineering Uses of MCDM Methods. *Applied Soft Computing*. 2024. № 152. С. 111859.

4. Tang A., Han J., Chen P. A comparative analysis of architecture frameworks. *Proceedings of the 11th IEEE International Enterprise Distributed Object Computing Conference (EDOC 2007)*. 2007. P. 64–75.

ВИБІР ПАНЕЛІ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ VPS/VDS СЕРВЕРІВ

Ковальов А.Е.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict-if,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Одрібець Н.В., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0176-1211

У статті розглядається вибір панелей управління для VPS/VDS серверів. Аналізуються чотири популярні панелі управління: cPanel, Plesk, DirectAdmin, Webmin. Оцінюються основні функціональні можливості, переваги та недоліки кожної панелі, що допоможе користувачам обрати найбільш підходящий варіант для їхніх потреб та вимог до серверного управління.

Актуальність дослідження:

Управління VPS/VDS серверами є важливим завданням для веб-хостинг-провайдерів, бізнесів та окремих користувачів, які по-

требують ефективного контролю над своїми серверами. Вибір панелі управління значною мірою впливає на зручність користування, продуктивність системи та ефективність адміністрування. Оскільки існує широкий вибір панелей управління, важливо порівняти та оцінити їх для прийняття обґрунтованого рішення на основі таких факторів, як вартість, зручність використання, функціональність та вимоги до ресурсів. Це дослідження має на меті порівняти найпопулярніші панелі управління: cPanel, Plesk, DirectAdmin та Webmin, щоб допомогти користувачам вибрати найбільш підходящий варіант для їхніх потреб.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є порівняння найбільш популярних панелей управління для VPS/VDS серверів, визначення їх переваг і недоліків.

Завданнями є:

1. Огляд основних характеристик панелей: cPanel, Plesk, DirectAdmin та Webmin.

2. Оцінка переваг і недоліків кожної панелі.

3. Надання рекомендацій щодо вибору панелі управління на основі різних потреб користувачів.

Методологія дослідження

Методологія передбачає порівняльний аналіз чотирьох панелей управління, з акцентом на їх функціональність, зручність використання, вимоги до ресурсів системи та підтримку різних операційних систем. Панелі будуть оцінюватися на основі реальних випадків використання, ефективності витрат та гнучкості, яку вони пропонують для управління серверами.

Основна частина

У цьому розділі здійснено порівняння популярних панелей управління для VPS/VDS серверів. Розглянуто такі панелі як cPanel, Plesk, DirectAdmin, Webmin.

cPanel

Переваги: зручний інтерфейс, потужний функціонал для управління вебсайтами, базами даних, поштовими сервісами, широкий вибір додаткових інструментів і плагінів, хороша підтримка та документація.

Недоліки: висока вартість, великі вимоги до ресурсів сервера.

Plesk

Переваги: підтримка різних операційних систем (Linux, Windows), інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, потужні інструменти для управління базами даних, безпекою та поштою.

Недоліки: висока вартість ліцензії, обмежений функціонал у базовій версії.

DirectAdmin

Переваги: простота використання, легкість у налаштуванні, хороша продуктивність, підтримка багатьох операційних систем.

Недоліки: обмежений функціонал порівняно з іншими панелями, менше можливостей для розширення.

Webmin

Переваги: безкоштовна, відкритий вихідний код, дуже гнучка та налаштовувана панель, велика підтримка спільноти.

Недоліки: інтерфейс може здатися складним для новачків, відсутність деяких сучасних інтеграцій і автоматизацій.

Висновки

Вибір панелі управління для VPS/VDS серверів залежить від багатьох факторів, таких як зручність використання, вартість, функціональність і ресурси, що необхідні для її роботи. Аналіз чотирьох популярних панелей: cPanel, Plesk, DirectAdmin та Webmin — дозволяє зробити наступні висновки:

cPanel є одним з найбільш популярних рішень на ринку завдяки зручному інтерфейсу та потужному функціоналу. Однак її висока вартість і великі вимоги до ресурсів можуть бути суттєвими недоліками для деяких користувачів.

Plesk забезпечує підтримку обох основних операційних систем — Linux та Windows, що робить її універсальним рішенням для різноманітних середовищ. Проте її вартість також може бути значною, особливо для базових користувачів.

DirectAdmin є легким і швидким рішенням для користувачів, які не потребують великої кількості додаткових функцій. Це дозволяє знизити витрати на ресурси сервера, але обмежений функціонал може бути недоліком для більш складних потреб.

Webmin є безкоштовним, відкритим рішенням, яке дозволяє отримати повний контроль над сервером. Водночас його інтерфейс може здатися складним для новачків, а відсутність деяких сучасних функцій обмежує його використання в певних сценаріях.

У результаті, вибір панелі управління залежить від специфічних потреб користувача: для великих хостинг-платформ і комерційних проектів підходять cPanel та Plesk, тоді як для менш вимогливих проектів або тих, хто шукає безкоштовне рішення, може бути достатньо DirectAdmin або Webmin.

Список використаних джерел

1. cPanel Documentation. Документація. URL: https://docs.cpanel.net/.
2. Plesk Documentation. Документація. URL: https://docs.plesk.com/en-US/obsidian/.
3. DirectAdmin Documentation. Документація. URL: https://docs.directadmin. com/.
4. Webmin Documentation. Документація. URL: https://webmin.com/docs/.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ КІБЕРЗАГРОЗ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ІТС НА ОСНОВІ ДАНИХ SIEM-СИСТЕМ

Кошара А.В.
2 курс, група КІ-23-2, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-8468-2704
Науковий керівник: Писарчук О.О., д.т.н., професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5271-0248

Розглядається проблема оцінювання стану захищеності інформаційно-телекомунікаційних систем (ІТС) державного сектору на основі даних SIEM-систем. Зростання кількості та складності кіберзагроз, спрямованих на державні органи та критичну інфраструктуру, обумовлює необхідність удосконалення методів виявлення та нейтралізації атак. Основною проблемою існуючих систем моніторингу є значний обсяг хибнопозитивних спрацьовувань та залежність від експертного аналізу. Метою дослідження є створення математичної моделі багатофакторного оцінювання стану захищеності ІТС, що дозволяє автоматизувати процес ідентифікації загроз та підвищити точність аналізу за рахунок інтеграції різних типів даних. Запропоновано застосування багатофакторного scoring для класифікації загроз з урахуванням факторів мережевого рівня, соціальної інженерії та кінцевих точок. Інтеграція машинного навчання дозволила зменшити кількість хибнопозитивних спрацьовувань на 30% та скоротити час реагування на 20%. Практична значущість дослідження полягає у можливості інтеграції розробленої моделі в сучасні SIEM-системи з метою підвищення ефективності моніторингу та оперативного виявлення загроз. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення процесів забезпечення інформаційної безпеки у державному секторі.

Розвиток ІТС критичної інфраструктури (державне управління, енергетика, банківська сфера) супроводжується зростанням кількості та складності кіберзагроз. Сучасні атаки стають складнішими, використовуючи соціальну інженерію, мережеві вразливості, штучний інтелект та компрометацію кінцевих пристроїв. Це підкреслює потребу вдосконалення методів ІБ в ІТС.

Ризики інформаційної безпеки — непросте поняття, що визначається різними показниками та контекстом. Ступінь серйозності (severity) ризиків оцінюється на основі поєднання фактів та потенційних загроз. SIEM-системи залишаються основними інструментами моніторингу безпекових подій у реальному часі, забезпечуючи збір та кореляцію даних з різних компонентів ІТС. Проте їх аналіз залежить від людського фактору, що може спричинити затримки та помилки.

Для підвищення результативності виявлення та реагування на кіберзагрози пропонується створення автоматизованої системи підтримки прийняття рішень класу smart ERP. Така система буде імітувати аналітичну діяльність фахівців з інформаційної безпеки, використовуючи дані, що надходять від SIEM-систем, а також додатково застосовувати методи машинного навчання, зокрема багатофакторний скоринговий аналіз на основі зважених показників ризиків. Такий підхід забезпечить комплексний аналіз подій безпеки з урахуванням кореляції між індикаторами та контекстом, що дозволить суттєво підвищити точність виявлення аномалій.

Автоматизована система буде включати механізми попереднього оброблення даних з джерел різного формату (лог-файли, журнали подій, телеметрія), їх нормалізацію та уніфікацію. Це дозволить оптимізувати процес збору інформації та зменшити навантаження на обчислювальні ресурси. Основою прийняття рішень стануть алгоритми машинного навчання, які навчаються на вибірках реальних подій, зокрема на даних про відомі інциденти безпеки та типові атаки.

Особливістю smart ERP є можливість динамічної адаптації моделей під нові загрози шляхом автоматичного оновлення з використанням найсвіжіших даних. Інтелектуальні алгоритми аналізуватимуть вхідні сигнали на предмет аномалій, а скоринговий аналіз дозволить розподілити виявлені події за рівнями критичності. Це допоможе скоротити час на прийняття рішень та швидше ідентифікувати події, що потребують негайного втручання.

Застосування такого підходу дозволить автоматизувати процес ідентифікації загроз, мінімізувати вплив людського фактору, усу-

нути ризик помилок через втому або емоційний стан аналітика та суттєво збільшити швидкість реагування на інциденти безпеки.

Основним елементом підходу є інфологічна модель, що відображає зв'язки між чинниками та критеріями кіберзагроз. Виділяються три категорії індикаторів: атаки соціальної інженерії (фішинг, інсайдерські загрози), мережеві загрози (аномальний трафік, підозрілі IP та URL, експлойти) та загрози кінцевих точок (брутфорс, уразливості ПЗ, шкідливе ПЗ, аномальна активність). Індикатори виявляються SIEM-системами та додатковими сервісами, як-от IBM X-Force Exchange та VirusTotal. Для кожної категорії визначаються індикатори, які можуть автоматично виявлятися SIEM-системами та сервісами на кшталт IBM X-Force Exchange та VirusTotal. Наприклад, коли SIEM-система фіксує невідповідність SPF, DKIM і DMARC у вхідному листі (отриманому від поштового сервера), це може свідчити про фішингову атаку. Автоматизована система визначає такий індикатор як високоризиковий і сповіщає фахівця для реагування.

Подальші дослідження слід спрямувати на деталізацію інфологічної моделі, створення часткових показників та встановлення чітких критеріїв для кожного індикатора. Це дозволить створити скорингову систему, де кожен індикатор має вагу відповідно до рівня загрози.

Розробка автоматизованої системи на основі багатофакторного скорингового аналізу сприятиме більш швидкому та точному виявленню загроз, знижуючи ризик людських помилок та забезпечуючи надійний захист ІТС від сучасних кіберзагроз.

Список використаних джерел

1. Писарчук О.О., Кошара А.В. Аналіз індикаторів загроз інформаційній безпеці в інформаційно-телекомунікаційних системах за результатами застосування SIEM-систем. *Інфокомунікаційні та комп'ютерні технології*. 2024. № 1 (07). С. 79–84.

2. Писарчук О.О. Оцінювання ефективності інформаційних систем за вектором критеріїв. *Збірник наукових праць ЖВІ НАУ*. 2010. Вип. 3. С. 117–123.

РОЗУМНИЙ БУДИНОК: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Крижевський І.О.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-6894-9644
Науковий керівник Дуднік А.С., д.т.н., професор,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1339-7820

Сучасний світ активно рухається в напрямку автоматизації житлових та комерційних будівель. Концепція «Розумного будинку» є одним із найперспективніших напрямів розвитку цифрових технологій, адже дозволяє забезпечити комфорт, безпеку та енергоефективність завдяки інтелектуальному управлінню всіма процесами в приміщенні.

Актуальність дослідження полягає у необхідності впровадження інтелектуальних систем управління, які не лише підвищують рівень життя, а й оптимізують споживання ресурсів, що є важливим у контексті глобального розвитку енергозбереження [1].

Метою дослідження є аналіз сучасних підходів до автоматизації систем «Розумного будинку», вивчення їхніх компонентів, можливостей інтеграції штучного інтелекту та методів оптимізації ресурсів.

Технологічні виклики та майбутнє автоматизованих систем

Основними компонентами системи є:

– Сенсорні мережі — пристрої для збору інформації про стан приміщень (температура, вологість, рівень освітлення, витік води тощо).

– Система автоматичного управління — алгоритми та модулі штучного інтелекту, які приймають рішення на основі зібраних даних.

– Засоби зв'язку — протоколи обміну даними, що дозволяють комунікувати між собою різним пристроям (Wi-Fi, ZigBee, Bluetooth, MQTT, HTTP).

– Інтерфейси користувача — мобільні додатки, веб-інтерфейси або голосові асистенти, через які користувач може взаємодіяти із системою.

Штучний інтелект відіграє ключову роль у розвитку систем «Розумного будинку». Його застосування включає:

– Машинне навчання для прогнозування споживання енергії та адаптації роботи систем відповідно до поведінки користувачів [2].

– Нейронні мережі для аналізу великих масивів даних і ухвалення рішень у режимі реального часу.

– Експертні системи для управління різними аспектами будинку — від безпеки до клімат-контролю.

Одним із ключових викликів для «Розумного будинку» є зменшення енергетичних витрат. Основні підходи включають:

– Використання датчиків присутності та освітленості для оптимізації використання електроенергії.

– Інтелектуальне керування кліматичними системами на основі аналізу погодних умов та уподобань користувача.

– Інтеграція з відновлюваними джерелами енергії, такими як сонячні панелі та акумуляторні системи зберігання енергії.

Системи «Розумного будинку» вимагають підвищеної уваги до питань кібербезпеки, оскільки велика кількість пристроїв підключена до мережі. У цьому контексті використовуються методи:

– Шифрування даних під час передачі між пристроями.

– Використання блокчейн-технологій для захисту даних про дії користувачів.

– Системи біометричної автентифікації для керування доступом.

Розробка програмного забезпечення

Сучасні системи «Розумного будинку» базуються на інтеграції апаратного забезпечення та програмного коду, що дозволяє автоматизувати керування пристроями, аналізувати дані з сенсорів і забезпечувати зручну взаємодію користувача із системою. Програмне забезпечення для таких систем розробляється з урахуванням архітектурних особливостей пристроїв та специфіки протоколів передачі даних.

Програмне забезпечення для системи «Розумний будинок» включає кілька ключових компонентів:

– *Мікроконтролери та вбудоване програмування:* Основними платформами для розробки є Arduino, ESP8266, ESP32, Raspberry Pi.

– *Мережеві протоколи:* Для обміну даними використовуються MQTT, HTTP, WebSockets, що дозволяє ефективно керувати пристроями через локальну мережу чи Інтернет.

– *Хмарні сервіси та бази даних:* Використання Firebase, AWS IoT, ThingsBoard або власних серверів для збереження та аналізу інформації.

Програмна частина «Розумного будинку» включає мобільні додатки (Blynk, Home Assistant), веб-інтерфейси, голосових помічників (Google Assistant, Alexa). Це дозволяє користувачам керувати пристроями дистанційно.

Таким чином, розробка програмного забезпечення для «Розумного будинку» передбачає використання вбудованого програмування, IoT-протоколів, хмарних сервісів та мобільних застосунків для створення ефективної та зручної системи автоматизації.

Висновки та перспективи

Сучасні технології дозволяють створювати ефективні та гнучкі системи «Розумного будинку», що здатні не лише підвищити комфорт мешканців, але й забезпечити ефективне використання ресурсів та підвищену безпеку.

Перспективними напрямками подальших досліджень є:

– Інтеграція штучного інтелекту для ще точнішого прогнозування споживання ресурсів.

– Розвиток автономних систем управління будинками, що зможуть адаптуватися до змін довкілля без втручання користувачів.

Таким чином, розвиток інтелектуальних систем автоматизації відкриває нові можливості для створення енергоефективного, безпечного та комфортного житлового середовища.

Додатково, значний розвиток отримує програмування мікроконтролерів та інтеграція IoT-пристроїв у розумні системи. Подальші дослідження можуть зосередитися на оптимізації коду для зменшення енергоспоживання, підвищення швидкодії пристроїв та розширення можливостей автоматизації через використання машинного навчання. Це дозволить створювати ще більш адаптивні та автономні системи управління розумним будинком.

Список використаних джерел

1. Hähnle R., Mileo A., O'Hare M.P. Uncertain Information Management for ADL Monitoring in Smart Homes. *Ambient Intelligence: Impact on Embedded System Design*. 2001. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S004016 2517315676.

2. Eivazzadeh S. A systematic review of the smart home literature: A user perspective / S. Eivazzadeh, M. af Segerstad, M. Lindqvist, H. Anderberg, H. Kjellström, M. Faxvaag. *Futures*. 2016. URL: https://www.zhaw.ch/en/about-us/person/bauf.

КЛЮЧОВІ ПРОЦЕСИ ТЕСТУВАННЯ

Матюшенко Д.О.
4 курс, група КІ-21-а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Мельник І.В., д.т.н., професор,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

«Ключові процеси тестування» націлена на глибоке погруження в процеси тестування від збору вимог і до підтримки вже працюючого продукту.

У сучасних умовах стрімкого розвитку IT-сфери, методологій розробки програмного забезпечення та зростаючих вимог до якості продукту, роль тестування як окремої дисципліни невпинно зростає. Процеси тестування вже давно перестали бути лише перевіркою функціоналу — це повноцінна частина життєвого циклу розробки, яка починається ще з етапу збору вимог і триває навіть після релізу продукту.

Будь-який ключовий процес тестування залежить від контексту, в якому він впроваджується. Контекст визначається типом продукту, командою, компанією, технологіями, рівнем автоматизації, методологією розробки тощо.

Приклад: процес надання звітів про помилки — це універсальний механізм взаємодії між тестувальниками та розробниками, який має бути адаптований під конкретну команду для досягнення максимального ефекту.

Для оцінки ефективності процесів тестування використовуються різноманітні метрики, серед яких: ефективність тест-кейсів та покриття вимог, відсоток дефектів, виявлених після релізу (Defect Leakage), час реакції на інциденти (Time to Detect / Time to Resolve), точність оцінки тривалості тестування, співвідношення автоматизованих і ручних тестів.

Серед ключових проблем на шляху впровадження якісних процесів тестування: обмежений бюджет або дефіцит часу; відсутність підтримки з боку менеджменту; нереалістичні очікування замовників; спротив змін з боку працівників; низький рівень зрілості процесів у компанії.

Впровадження удосконалень повинно починатися з комплексного аудиту: аналіз поточних процесів (Process Assessment); навчання персоналу (QA Training); вибір оптимальних інструментів (Test Management Tools, Automation Frameworks); побудова гнучких,

адаптивних процесів (Agile Testing, DevTestOps); врахування психологічного аспекту — готовності людей до змін.

Автоматизація тестування сьогодні є не лише трендом, а й необхідністю. Використання фреймворків (Selenium, Cypress, Playwright), CI/CD інтеграцій, а також інструментів на базі штучного інтелекту (наприклад, тест-генерація на основі моделей або аналіз логів) дозволяє значно прискорити процес і підвищити його якість.

Надмірна формалізація призводить до бюрократії, а недостатня — до хаосу. Успішні процеси — це ті, що побудовані з урахуванням реальних потреб команди і бізнесу. Важливо знайти оптимальний баланс між структурованістю та гнучкістю.

Ключові процеси тестування не можуть існувати поза контекстом і мають бути динамічними, адаптивними та орієнтованими на результат. Їхня успішна реалізація напряму впливає на якість продукту, стабільність бізнесу і задоволеність користувачів.

Список використаних джерел

1. Биковець. Фундаментальний процес тестування. URL: https://qalight.ua/ru/ba za-znaniy/fundamentalnyiy-protsess-testirovaniya/.

2. Войтенко. Найважливіші метрики QA. URL: https://doitsmartly.ru/all-articles/sw-testing/133-the-most-important-metrics-in-qa.html.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ SERVERLESS ПІДХОДУ В ХМАРНИХ СХОВИЩАХ

Михайленко О.О.
3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-9320-8292
Науковий керівник: Павленко В.І., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3958-0415

Serverless підхід — це модель обчислень, в якій розробники можуть розгортати та виконувати код без необхідності управління фізичними серверами або інфраструктурою. У serverless середовищі хмарний провайдер (наприклад, AWS, Google Cloud або Azure) автоматично керує ресурсами, такими як сервери, зберігання, балансування навантаження і масштабування. Використання serverless підходу в хмарних сховищах дозволяє розробникам зосередитися на створенні функціональності. Проте цей підхід має як переваги,

так і недоліки, особливо в контексті зберігання даних у хмарі. Давайте розглянемо основні з них.

Переваги використання serverless підходу в хмарному зберіганні

Зниження витрат. Оскільки ви платите лише за фактичне використання ресурсів (наприклад, за кількість запитів до бази даних або обсяг збережених даних), серверлес підхід може значно знизити витрати в порівнянні з традиційним моделлю з виділеними серверами.

Автоматичне масштабування. Одна з ключових переваг serverless — автоматичне масштабування. Це означає, що ресурси зберігання або обчислювальні потужності автоматично підлаштовуються під поточне навантаження. Якщо ваш трафік або запити до зберігання даних збільшуються, система автоматично збільшить ресурси, а якщо навантаження зменшується — зменшить їх.

Простота у використанні та швидкість розгортання. Без необхідності управляти серверами або інфраструктурою, розробники можуть швидко розгортати нові функції або оновлення. Вони можуть просто написати код і викликати функції, без потреби налаштовувати середовище чи ресурси.

Економія на обслуговуванні. У serverless середовищах більшість адміністративних завдань, таких як оновлення, безпека та резервне копіювання, автоматизовані і керуються хмарним провайдером. Це дозволяє заощадити час і ресурси на обслуговування інфраструктури.

Гнучкість і швидка адаптація. Оскільки serverless дозволяє розробляти функціональність без прив'язки до фізичних серверів, це дозволяє легше змінювати архітектуру додатків, додавати нові можливості або адаптуватися до змінних умов.

Простота для інтеграцій та мікросервісів. Serverless підхід чудово підходить для побудови мікросервісних архітектур, де кожна функція відповідає за конкретну задачу або сервіс. Це дозволяє легко інтегрувати різні сервіси для зберігання даних, що підвищує гнучкість і спрощує розробку.

Недоліки використання serverless підходу в хмарному зберіганні

Затримки при запуску («Cold Start). Оскільки serverless функції часто мають певні затримки при першому виклику або після бездіяльності (це явище називається «cold start»), це може бути проблемою для додатків, що вимагають миттєвого відгуку, наприклад, у високопродуктивних або в системах реального часу.

Обмеження на ресурси та час виконання. Хмарні провайдери часто накладають обмеження на час виконання функцій або обсяг пам'яті, які можуть бути використані в serverless середовищах. Це може бути

проблемою для застосунків, що потребують довготривалих обчислень або значних обсягів даних для зберігання та обробки.

Невизначені витрати. Оскільки витрати залежать від обсягу використаних ресурсів (запитів до бази даних, кількості виконаних операцій тощо), складно точно прогнозувати витрати на серверлес платформі. У випадку, якщо навантаження різко зростає, витрати можуть швидко збільшитися.

Обмеження контролю над інфраструктурою. Використання serverless означає, що ви маєте обмежений контроль над серверною інфраструктурою. Ви не можете налаштовувати сервери або змінювати їх конфігурацію, що може бути обмеженням для певних випадків, коли необхідні специфічні параметри або індивідуальні налаштування.

Проблеми з довготривалими або складними обчисленнями. Оскільки serverless підходи часто мають обмеження за часом виконання або обсягом пам'яті, їх не завжди можна використовувати для тривалих або складних обчислень. Також, для великих обсягів даних можуть виникнути проблеми з ефективною обробкою.

Безпека та залежність від постачальника. Використовуючи serverless підхід, ви покладаєтесь на безпеку та управління даними постачальника хмарних послуг. Це створює певні ризики у разі вразливостей в інфраструктурі або порушень безпеки у хмарного провайдера. Також може виникнути проблема з переносом даних або міграцією на іншу платформу через сильну залежність від одного постачальника.

Моніторинг і налагодження. Оскільки серверлес-функції зазвичай виконуються в ізольованому середовищі, моніторинг і налагодження можуть бути складнішими. Додатково може виникнути проблема з відстеженням помилок і забезпеченням видимості в реальному часі для систем, що працюють в serverless середовищі.

Висновок. Serverless підхід в хмарному зберіганні пропонує значні переваги, такі як економія на інфраструктурі, автоматичне масштабування, простота у використанні та швидкість розгортання. Однак він також має і кілька обмежень, зокрема в плані контролю над інфраструктурою, обмежень за ресурсами та складнощах з прогнозуванням витрат. Вибір serverless підходу має сенс, коли ваші додатки мають змінне або непередбачуване навантаження і коли немає потреби в тривалих, ресурсоємних операціях з даними.

ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ІТ-ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Носирєва О.В.
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Харківський національний університет внутрішніх справ.
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-5094-496X
Науковий керівник: Федоренко О.І., д.пед.н., професор,
завідувачка кафедри психології, соціології та педагогіки,
Харківський національний університет внутрішніх справ

Велика Британія, у порівнянні з багатьма іншими європейськими країнами, найбільш ефективно вирішує проблему нестачі кадрових ресурсів, традиційно зосереджуючи значну увагу на розвитку людського потенціалу. Система забезпечення різних галузей економіки висококваліфікованими фахівцями завдяки високому рівню їхньої професійної підготовки та постійному вдосконаленню кадрів стала інструментом економічної стратегії країни на національному рівні. Безумовним галузевим лідером серед представників сучасних професій у Великій Британії виступає сфера інформаційних і комп'ютерних технологій, що пов'язано насамперед з такими специфічними її ознаками, як надзвичайна динаміка розвитку та інноваційне еволюціонування. Ці ознаки в свою чергу вимагають створення на освітньому рівні відповідних умов для реалізації якісної та ефективної підготовки майбутніх фахівців комп'ютерних спеціальностей.

Здатність сучасної ІТ-освіти до швидких перетворень у системі підготовки спеціалістів відповідно до світових вимог в ІТ-індустрії відображає її випереджально-інноваційний характер. Британський досвід використання механізмів стандартизації задля забезпечення функціонування системи професійної підготовки фахівців є зразком досконалості та дієвості управління якістю вищої освіти. Успіхи британської системи вищої освіти, зокрема у провідній галузі інформаційних та комп'ютерних технологій, багато в чому зумовлені гнучкою системою діючих стандартів, які, забезпечуючи широкі академічні свободи та не перешкоджаючи творчій активності університетів, водночас створюють певне спільне законодавче поле, що дозволяє підтримувати високий рівень освітніх професійних програм.

На державному рівні процес освітньої стандартизації у Великій Британії розробляється Агенцією забезпечення якості вищої освіти (англ. Quality Assurance Agency for Higher Education — QAA) та ко-

ординується чинною законодавчо-нормативною базою, до переліку якої входять документи, що містять кваліфікаційні вимоги до ІТ-фахівців та рекомендації щодо проєктування профільних освітніх ІТ-програм, як-от:

– єдиний Стандарт (або код) якості вищої освіти Великої Британії (англ. UK Quality Code for Higher Education) [3], який містить загальні вимоги до академічних стандартів для різних рівнів освіти, зокрема висуває вимоги щодо структури типових освітніх програм, а також виступає основою для розробки закладами вищої освіти своїх власних освітніх програм за напрямами підготовки;

– Предметний (або дисциплінарний) стандарт (англ. QAA Subject Benchmark Statement) [4], який є складовою Стандарту якості та містить вимоги щодо змісту освітніх програм за напрямами професійної підготовки у певній предметній галузі знань. Зокрема, у якості освітнього стандарту для програм підготовки майбутніх ІТ-спеціалістів виступає Дисциплінарний стандарт у галузі комп'ютерних технологій (англ. QAA Subject Benchmark Statement for Computing) [5];

– Комп'ютерні стандарти куррикулумів 2020: Парадигми глобальної комп'ютерної освіти (англ. Computing Curricula 2020: Paradigms for Global Computing Education) [2], які виступають міжнародним стандартом типових навчальних програм ІТ-підготовки, що містить кваліфікаційні вимоги до ІТ-фахівців та рекомендації щодо проєктування профільних ІТ-програм.

Освітній стандарт виступає форматом вимог до змісту та результатів діяльності закладів вищої освіти та є обов'язковим під час реалізації основних освітніх програм для кожного рівня вищої освіти (бакалавр, магістр) в межах кожної окремої спеціальності, відповідно до мети освіти, сформульованої в форматі компетенцій [1]. Освітня програма виступає, серед інших, обов'язковим об'єктом стандартизації вищої професійної освіти у Великобританії та є одним з основних компонентів, за допомогою якого визначається зміст освітньої діяльності в закладах вищої освіти.

Проблема якості й фундаментальності підготовки фахівців комп'ютерних спеціальностей у вищій школі безпосередньо пов'язана зі змістом освіти та технологією реалізації освітніх програм. Приклад Великої Британії переконливо засвідчує, що практичне втілення досвіду формування та реалізації освітніх програм підготовки фахівців ІТ-спеціальностей накладає відповідні вимоги щодо їхньої змістовної складової. Ці вимоги безпосередньо пов'язані з необхідністю постійного оновлення актуального змісту та модернізації структури

таких освітніх програм, що спричинено надзвичайною динамічністю розвитку галузі інформаційних та комп'ютерних технологій.

Аналіз наведених вище нормативних документів, таким чином, засвідчує, що стандартизація освітньої діяльності є дієвим інструментом функціонування ефективної системи підготовки висококваліфікованих фахівців у Великій Британії, зокрема у передовій галузі IT-технологій. Звернення до британського досвіду є доцільним з метою підвищення ефективності та вдосконалення освітніх стандартів програм підготовки вітчизняних IT-фахівців.

Список використаних джерел

1. Захарченко В.М., Міюсов М.В., Парменова Д.Г. Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі : навч.-метод. посібник. Одеса : НУ «ОМА», 2017. 88 с.

2. Computing Curricula (CC2020). Paradigms for Global Computing Education: A Computing Curricula Series Report (December 2020). URL: https://www.acm.org/binaries/content/assets/education/curricula-recommendations/cc2020.pdf

3. Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA). Quality Code: Advice and Guidance. URL: https://www.qaa.ac.uk./quality-code.

4. Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA). Subject Benchmark Statement. URL: https://www.qaa.ac.uk/quality-code/subject-benchmark-statements.

5. Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA). Subject Benchmark Statement: Computing (March 2022). URL: https://www.qaa.ac.uk./quality-code/ subject-benchmark-statements/computing

SELF-HOSTED СИСТЕМА ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОНОВЛЕНЬ ЗАСТОСУНКІВ ANDROID

Олійник П.В.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Одрібець Н.В., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0176-1211

У цій роботі проведено дослідження можливостей self-hosted системи для автоматизації оновлень Android-застосунків, спрямоване на забезпечення незалежного керування розповсюдженням оновлень без використання Google Play або сторонніх сервісів. Виконано

аналіз існуючих рішень, зокрема Google Play In-App Updates, Firebase App Distribution та MDM систем, та виявлено їхні обмеження щодо корпоративного використання та автономності. На основі аналізу сформовано вимоги до self-hosted системи, яка включає серверний компонент для керування версіями, клієнтську бібліотеку для перевірки та автоматичного встановлення оновлень, а також інтеграцію з CI/CD пайплайнами для автоматизації випуску. Результати дослідження демонструють, що такий підхід може забезпечити ефективне керування оновленнями у закритих екосистемах та промислових середовищах, усуваючи обмеження традиційних механізмів розповсюдження.

Вступ. Сучасні мобільні застосунки потребують регулярних оновлень для покращення функціональності, виправлення вразливостей і забезпечення безпеки користувачів. Основні платформи, такі як Google Play, пропонують централізовані механізми оновлення, проте вони не завжди підходять для корпоративних або спеціалізованих рішень. Впровадження self-hosted системи оновлень дозволяє зменшити залежність від зовнішніх сервісів та забезпечити більший контроль над процесом розгортання нових версій.

Актуальність теми. Автоматизація оновлень критично важлива для багатьох категорій застосунків, особливо тих, які використовуються в корпоративному середовищі або не можуть розповсюджуватися через Google Play. Існуючі альтернативи, такі як Firebase App Distribution або MDM-системи, мають свої обмеження щодо вартості, складності налаштування або залежності від хмарних сервісів. Розробка автономної self-hosted системи дозволяє реалізувати незалежний механізм оновлень із гнучкими можливостями керування версіями.

Наукові методи. У процесі дослідження застосовуються методи оглядового аналізу, порівняння та експериментального впровадження. Аналіз існуючих рішень (Google Play In-App Updates, Firebase, MDM-системи) дозволяє визначити їхні обмеження. Порівняння самостійного розгортання оновлень із централізованими сервісами допомагає оцінити переваги та недоліки обраного підходу.

Результати дослідження. Першим кроком дослідження є аналіз існуючих альтернатив, які вже використовуються для розповсюдження оновлень Android-застосунків. На ринку доступні кілька підходів, зокрема централізовані рішення, інтегровані в Google Play (In-App Updates), сервіси для розповсюдження тестових версій (Firebase App Distribution) та корпоративні MDM-системи (наприклад, Knox MDM).

Firebase App Distribution є популярним інструментом для розповсюдження Android та iOS-застосунків серед тестувальників. Він інтегрується з CI/CD системами та дозволяє легко надсилати нові версії додатків користувачам через Firebase Console, CLI або API. Проте, у даного інструменту відсутня клієнтська бібліотека, яка дозволяє застосунку самостійно перевіряти наявність оновлень у рантаймі.

Google Play In-App Updates — це офіційне рішення від Google для розповсюдження оновлень у межах Play Market. Використовуючи Play Core API, розробники можуть впровадити два режими оновлень: гнучке оновлення (Flexible) та примусове оновлення (Immediate). Однак, головним недоліком цього рішення є те, що застосунок має бути опублікований у Play Market, що не підходить для закритих екосистем. Цей інструмент не може бути використаний для корпоративних програм, які працюють у приватних мережах, наприклад, для ТЗД (терміналів збору даних). Крім того, дане рішення є залежним від Google Play Services, які можуть бути недоступними на певних пристроях.

Mobile Device Management (MDM) — це комплексна система керування мобільними пристроями для корпоративного середовища. Вона дозволяє адміністраторам централізовано контролювати безпеку, керувати програмним забезпеченням, налаштовувати пристрої та автоматизувати оновлення. Але дане рішення є занадто громіздким, адже воно включає не тільки оновлення застосунків, а й повний контроль над пристроями, включаючи управління доступами, моніторинг активності та встановлення корпоративних політик, що вимагає глибокої інтеграції та додаткових налаштувань на рівні операційної системи пристроїв.

На основі аналізу існуючих рішень було сформовано ключові складові власної self-hosted системи, яка дозволяє гнучко керувати оновленнями Android-застосунків без зовнішніх обмежень.

Серверний рівень (Back-end компонент). Серверна частина системи має відповідати за керування версіями застосунків, збереження APK/AAB файлів та забезпечення API для клієнтів. API дозволяє застосункам отримувати інформацію про останню доступну версію та завантажувати оновлення. Також, система має включати механізм автентифікації для захисту доступу до оновлень.

Клієнтська бібліотека для Android. Android-застосунки інтегрують спеціальну бібліотеку, яка перевіряє наявність оновлень у рантаймі та дозволяє автоматично встановлювати їх. Має бути присутня автоматична перевірка оновлень під час запуску або за розкладом. Також,

має бути можливість налаштування режиму оновлень: примусове оновлення (користувач не може працювати без оновлення) та *гнучке оновлення* (оновлення завантажується у фоновому режимі, користувач вирішує, коли його встановити).

Автоматизація процесу випуску оновлень. Важливою складовою системи є її інтеграція з CI/CD пайплайнами, що дозволяє спростити розгортання оновлень. Доречною буде «out-of-the-box» інтеграція з GitHub Actions, Jenkins, GitLab CI/CD для автоматичного завантаження нових версій на сервер.

Висновки. Аналіз існуючих рішень показав, що жодне з них не є універсальним для всіх сценаріїв. Google Play In-App Updates вимагає публікації застосунку у Play Store, що робить його непридатним для закритих корпоративних систем. Firebase App Distribution спрощує тестування, але не містить клієнтської бібліотеки для автоматичної перевірки оновлень у рантаймі. MDM, хоча й забезпечує централізоване управління пристроями, є надмірно складним для випадків, коли потрібно лише автоматизація оновлень.

Запропонована self-hosted система оновлень усуває ці обмеження, забезпечуючи повну незалежність від Google Play та даючи розробникам контроль над процесом розгортання оновлень. Завдяки інтеграції з CI/CD пайплайнами, система автоматизує процес оновлення, мінімізуючи ручне втручання. Додатковий рівень безпеки забезпечує цифрова підписка APK-файлів, що унеможливлює встановлення несанкціонованих оновлень. Таким чином, self-hosted підхід поєднує гнучкість, безпеку та незалежність, роблячи його ефективним рішенням для корпоративних, промислових та IoT-застосунків, де стандартні методи оновлення є непридатними або обмеженими.

Список використаних джерел

1. In-app updates — документація Google: Android Development. URL: https://developer.android.com/guide/playcore/in-app-updates.

2. Firebase App Distribution — офіційна документація Firebase (FAD). URL: https://firebase.google.com/docs/app-distribution.

3. Стаття на IT-ресурсі «10 Best Android MDM Solutions». 2025. URL: https://www.ninjaone.com/blog/best-android-mdm-solutions.

4. Mobile Device Management Guide 2022: AOSP for custom MDM. URL: https://medium.com/codex/mobile-device-management-guide-2022-aosp-for-custom-mdm-6b9758aee4a8.

ВИКОРИСТАННЯ ОБРОБКИ ПРИРОДНОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Павлик В.Ю.
аспірантура, 3 курс, група КІ-22-1,
спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3473-6812
Науковий керівник: Самарай В.П., к.т.н, с.н.с., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4419-1366

Тези доповіді присвячені дослідженню потенціалу використання обробки природної мови (ОПМ) на основі штучного інтелекту (ШІ) для покращення доступності складного інженерного програмного забезпечення для користувачів з обмеженими технічними навичками або когнітивними порушеннями. Розглядаються переваги та виклики застосування голосових команд та запитів природною мовою як альтернативних методів взаємодії з інженерними програмами, що сприяє розширенню кола користувачів та підвищенню ефективності їхньої роботи.

Актуальність проблеми: Складні інтерфейси та робочі процеси інженерного програмного забезпечення часто створюють значні перешкоди для користувачів з обмеженими технічними навичками або когнітивними порушеннями. Застосування обробки природної мови (ОПМ) на основі штучного інтелекту (ШІ) може стати ефективним рішенням для спрощення взаємодії та розширення доступу до цих інструментів [1; 2].

Переваги використання ОПМ та ШІ: Використання ОПМ та ШІ в інженерному програмному забезпеченні відкриває нові можливості для покращення доступності. Голосові інтерфейси користувача (VUI) стають все більш популярними як важливий інструмент доступності, особливо для користувачів з обмеженими руховими можливостями. Завдяки здатності ШІ аналізувати поведінку користувачів у реальному часі, інтерфейси можуть бути персоналізовані та динамічно адаптовані до потреб користувачів з когнітивними труднощами або порушеннями навчання. Наприклад, ШІ може спростити складні меню або надати альтернативні способи представлення даних [3; 4; 5].

Реалізація ОПМ в інженерному програмному забезпеченні: Інтеграція ОПМ в інженерне програмне забезпечення може відбуватися

різними способами. Голосове керування командами дозволить користувачам виконувати основні функції програмного забезпечення за допомогою простих голосових команд. Запити природною мовою можуть бути використані для отримання інформації про інженерні дані та моделі, надаючи миттєві відповіді та аналітику. Крім того, ШІ може бути залучений до автоматизованої генерації звітів та документації на основі інженерних даних та голосових запитів [6; 7].

Дослідження та дані: Згідно з дослідженнями, 85% нейровідмінних співробітників вважають генеративний ШІ позитивним фактором для створення більш інклюзивного робочого середовища, зокрема завдяки покращенню комунікації, пам'яті та концентрації [8]. Такі інструменти, як Microsoft Copilot, допомагають користувачам з обмеженими можливостями брати повноцінну участь у зустрічах завдяки функції нотаток у реальному часі. Проект Speech Accessibility Project, очолюваний Університетом Іллінойсу в Урбана-Шампейн, досяг значного прогресу у покращенні точності розпізнавання нестандартної мови [9].

Виклики та перспективи:

– Точність розпізнавання голосу та розуміння природної мови: Забезпечення високої точності розпізнавання голосу в умовах різних акцентів та шумів, а також коректне розуміння складних інженерних запитів є важливими завданнями.

– Інтеграція з існуючим програмним забезпеченням: Необхідність розробки ефективних методів інтеграції ОПМ та ШІ з існуючими інженерними програмами без порушення їхньої функціональності.

– Навчання та адаптація користувачів: Розробка навчальних матеріалів та інструкцій, які допоможуть користувачам ефективно використовувати нові методи взаємодії.

– Етичні аспекти та безпека даних: Забезпечення конфіденційності та безпеки даних при використанні голосових команд та ШІ.

Висновки: Використання ОПМ на основі ШІ має значний потенціал для покращення доступності складного інженерного програмного забезпечення для користувачів з обмеженими технічними навичками або когнітивними порушеннями. Подальші дослідження в цій галузі сприятимуть створенню більш інклюзивних та ефективних інженерних інструментів.

Список використаних джерел

1. Top 10 Software Development Trends for 2025. URL: https://www.ciklum.com/resources/blog/top-10-software-development-trends-for-2025.

2. UI Design Trends 2025: What's Next for User Interfaces? URL: https://medium.com/@uidesign0005/ui-design-trends-2025-whats-next-for-user-interfaces-18eb9934 ea1d.

3. The Web for Everyone: A Brief Software Engineering View on Inclusion and Accessibility. URL: https://medium.com/@shinecita/the-web-for-everyone-brief-en gineering-view-of-inclusion-and-accessibility-b7fc1179fdee.

4. Definition of inclusive design. URL: https://fiveable.me/design-strategy-and-software/unit-11/inclusive-design/study-guide/cTU7jlN6ctsh94SV.

5. Product Design Trends 2025. URL: https://www.transcenda.com/insights/game-changing-product-design-whats-hot-in-2025.

6. Top 15 Product Design Trends to Watch in 2025. URL: https://www.jaycon. com/top-15-product-design-trends-to-watch-in-2025/.

7. Transforming Digital Accessibility: AI's Impact on Inclusion. URL: https://bina riks.com/blog/transforming-accessibility-ai-impact-on-inclusion/.

8. Advancing AI for axe: The next leap in digital accessibility. URL: https://www.deque.com/blog/advancing-ai-for-axe-the-next-leap-in-digital-accessibility/.

9. Microsoft Ability Summit 2025: Accessibility in the AI era. URL: https://blogs.microsoft.com/blog/2025/03/18/microsoft-ability-summit-2025-ac cessibility-in-the-ai-era/.

АВТОМАТИЗОВАНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ АВТОМОБІЛІВ ЗАСОБАМИ TELEGRAM-БОТА ТА КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ

Рачишен М.О.
1 курс, група ІПЗ-24-1м, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Самарай В.П., к.т.н, с.н.с., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4419-1366

У роботі представлено Telegram-бота для автоматизованої ідентифікації транспортних засобів за номерними знаками з використанням методів комп'ютерного зору. Розглянуто архітектуру системи, застосовані технології та результати експериментального тестування.

Цифровізація процесів у сфері безпеки та контролю доступу вимагає впровадження автоматизованих рішень, що здатні працювати в мобільному середовищі та не потребують значних обчислювальних ресурсів. Одним із таких рішень є розробка Telegram-бота, який виконує ідентифікацію транспортних засобів на основі зображень, що надсилаються користувачами.

У запропонованій системі використано мову програмування Python, бібліотеку OpenCV для комп'ютерного зору, а також фреймворк aiogram для взаємодії з Telegram API. Бот обробляє зображення, визначає місцезнаходження номерного знака, здійснює його попередню обробку та розпізнає символи.

Перевагами такого підходу є простота використання, відсутність потреби у складній інфраструктурі та можливість оперативного аналізу даних у реальному часі. Система здатна працювати на звичайних мобільних пристроях і не потребує встановлення спеціалізованого програмного забезпечення.

У ході тестування було досягнуто точності розпізнавання понад 90% на вибірці зі 100 зображень. Це свідчить про ефективність обраного підходу та доцільність його подальшого впровадження у сферах безпеки, логістики та муніципального управління.

Запропоноване рішення може бути масштабованим і адаптованим до різних умов використання, включаючи інтеграцію з базами даних, IoT-пристроями або системами відеоспостереження.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 4178:2003. Знаки номерні транспортних засобів. Загальні технічні вимоги, правила застосування, вимоги безпеки (чинний від 2004-01-01).

2. OpenCV Documentation — Open Source Computer Vision Library. URL: https://docs.opencv.org/.

3. aiogram 3.6 Documentation. URL: https://docs.aiogram.dev/en/latest/.

4. Python Software Foundation. Python Language Reference, version 3.11. URL: https://www.python.org/.

5. Silva S., Jung C.R. License Plate Detection and Recognition in Unconstrained Scenarios. In: *Machine Vision and Applications*. 2018. Vol. 29. P. 1429–1447.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАТРИМОК У ХМАРНИХ СЕРВІСАХ ЗБЕРІГАННЯ ДАНИХ: ПІДХОДИ ДО ЗМЕНШЕННЯ LATENCY ПРИ РОБОТІ ІЗ СУБД

Рожков С.М.

3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

ORCID: https://orcid.org/0009-0004-2972-7163

Науковий керівник: Павленко В.І., к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3958-0415

У роботі досліджено проблематику затримок (latency) при обробці даних у високонавантажених хмарних системах фінансового сектору. Проаналізовано архітектурні рішення, що дозволяють мі-

німізувати час відповіді системи, зокрема використання read-replicas, кешування (Redis/Memcached) та CDN. Наведено результати експериментів, які демонструють зменшення затримки до 35% при впровадженні оптимізованої структури доступу до даних. Запропоновано практичні рекомендації щодо географічної оптимізації запитів та побудови масштабованої інфраструктури з урахуванням особливостей фінансових транзакцій.

У системах з високим навантаженням, особливо у фінансових застосунках реального часу, ключовим показником ефективності є затримка (latency) при зчитуванні та записі даних у базах даних. Високі затримки можуть призвести до критичних збоїв у виконанні транзакцій, втрати клієнтів або порушення регуляторних норм.

Метою даної роботи є аналіз підходів до зменшення latency у хмарних середовищах, зокрема при використанні баз даних PostgreSQL, MySQL, та NoSQL-рішень (MongoDB, Redis). Розглянуто особливості розгортання інфраструктури у різних регіонах, використання edge-ресурсів, кешування, read-replicas, а також підключення через приватні канали (AWS Direct Connect).

У результаті експериментів встановлено, що поєднання кешування на рівні застосунку (наприклад, Redis або Memcached) із географічно оптимізованими read-replicas дозволяє зменшити latency на 35%. Середній час відповіді у базовому сценарії (без кешу та реплік) становив 220 мс. Після впровадження оптимізованої архітектури час відповіді зменшився до 143 мс. Заміри проводились за допомогою pg_stat_statements у PostgreSQL, AWS CloudWatch та JMeter при навантаженні в 100 паралельних клієнтів, 1000 запитів. Тестування виконувалось у трьох регіонах AWS (eu-central-1, us-east-1, ap-south-1).

Топологія стандартна:
Користувач (моб. застосунок)
↓
CDN (для статичних даних)
↓
Backend/API
↓
Primary DB (основна база даних)
Запропонована топологія:
Користувач (моб. застосунок)
↓
CDN (для статичних даних)
↓
Backend/API
├── Читання:
│ ├ Redis (кеш)
│ └ Read Replica (локальна)
└── Запис:
└ Primary DB (основна база даних)

Також проаналізовано особливості архітектури фінансових сервісів, що обробляють транзакції із мінімально допустимою затримкою. Розроблено рекомендації щодо вибору розташування серверів, побудови логіки обробки запитів та впровадження моніторингу затримок у реальному часі.

Отримані результати дозволяють створювати більш ефективні та стійкі до навантажень хмарні рішення, адаптовані під вимоги фінансових компаній, банків та інших установ, що працюють із критичними даними.

Список використаних джерел

1. Офіційна документація Amazon Web Services: Amazon RDS for PostgreSQL. URL: https://docs.aws.amazon.com/AmazonRDS/latest/UserGuide/CHAP_PostgreSQL.html.

2. Gajbhiye P., Meshram B. Latency Issues and Performance Improvement in Cloud Database. *International Journal of Computer Applications*. 2020. Vol. 175 (23). С. 25–28.

3. Li Y. et al. Geo-distributed Database Systems: A Review. *IEEE Access*. 2021. Vol. 9. С. 14883–14900.

ДВОФАКТОРНА АВТЕНТИФІКАЦІЯ (2FA). ВАЖЛИВІСТЬ БЕЗПЕКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Сафронов А.М.
асистент,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна»

Розуміння важливості захисту персональних даних на сьогодні грає велику роль в цифровому світі. Кожна людина на сьогодні використовує комп'ютер чи гаджет за допомогою якого входить на свій кабінет банку чи обліковий запис соціальної мережі або месенджер. В даній темі показано як можна елементарно та просто захистити свої дані або, принаймні, зробити так, щоб зловмиснику було важко отримати доступ до ваших персональних даних.

Більшість користувачів не знають що таке двофакторна автентифікація, як її увімкнути та користуватися. Двофакторна автентифікація (2FA) — це спосіб забезпечення безпеки для керування ідентифікацією та доступом, при якому для доступу до ресурсів і даних, таких як, наприклад, аккаунт в соціальні мережі, потрібно пройти два види ідентифікації. Організації використовують 2FA для контролю та захисту найбільш уразливої інформації та мереж.

Двофакторна перевірка дозволяє захистити особисті та робочі ресурси людини, щоб хакери не змогли викрасти або знищити ваші внутрішні записи даних, або скористатися ними в своїх цілях. Переваги двофакторної автентичності можна перераховувати нескінченно. Наприклад, користувачам не потрібно підтримувати або завантажувати генератор паролів або пов'язану з генератором паролів програму. Більшість веб-сайтів використовують мобільний пристрій, щоб відправити SMS або зробити дзвінок аби перевірити особистість відвідувача за допомогою персоналізованої двофакторної автентифікації. Ось неповний перечень інших переваг 2FA:

– Немає необхідності в апаратному генераторі паролів. SMS з кодом надходить напряму на смартфон. Завдяки використанню просунутої технології способи двофакторної автентифікації в даний час виключно зручні.

– Генератори кодів доступу ефективніші за традиційні паролі, які користувач придумає сам. Використання генераторів — найбільш безпечний варіант, оскільки коди доступу ніколи не повторюються.

– Завдяки обмеженню на кількість вводів коду доступу, зловмисники не можуть взломати систему та отримати доступ до конфіденційних даних.

– Процес зручний для користувача і ним легко керувати.

Генератор кодів — це спеціальний застосунок, який встановлюється на смартфон і генерує випадковий код. За допомогою такого генератора кодів код можна переглянути в і, в залежності від налаштувань веб-ресурсу (наприклад, Facebook, Telegram) код діє 30 секунд і як тільки проходить цей час формуєтсья новий код. Як це працює? Простими словами після того як користувач веб-ресурсу ввів свій логін та пароль необхідно зайти в додаток, обрати необхідний веб-ресурс і звідти вже ввести код або ввести код, який надійшов в sms повідомленні. Цим користувач веб-ресурса підтверджує свою особистість і користується своїм особистим кабінетом. Актуальність зумовлена тим, що кожного дня все більше користувачів стикаються з кібершахраями, а ось 2FA створює додатковий бар'єр для них, що забепечує захист витоку особистих даних шахраям, наприклад, банківських реквізитів, адресу електронної пошти та номер телефону. Також можна спостерігати даний метод при здійсненні інтернет проплати за послугу або купівлю товару, коли перед тим, щоб кошти були зняті з рахунку потрібно ввести код з такого генератора паролів, яке весь час змінюється на смартфоні.

Налаштовується 2FA в налаштуваннях профілю у потрібному сервісі. Зазвичай потрібно перейти в «налаштування» і там обрати «безпека або обліковий запис», далі обрати пункт «двофакторна автентифікація» або ще може мати назву «двоетапна перевірка». Обрати цей цю опцію і далі вже обрати зручний метод перевірки. Наприклад, як налаштовується двофакторна автентифікація в Telegram — в самому застосунку та смартфоні натиснути на піктограму у вигляді трьох смужок та у відкритому меню налаштувань обрати «приватність та безпека» і «двоетапна перевірка». Якщо їх декілька, то обрати необхідний обліковий запис. Далі веб-ресурс пропонує обрати метод отримання коду захисту — через sms, або через електрону пошту, або через застосунок генератор кодів. Це можуть бути такі відомі застосунки на смартфоні Google Authenticator, Microsoft Authenticator. За допомогою цих генераторів кодів можна вводити код на вебресурсі без застосування мобільного оператора, тобто, тільки щоб було інтернет з'єднання на смартфоні.

Отже, варто розуміти, що двофакторна автентифікація — це одна з основ кібергігієни, що посилює захист персональних даних та облікових записів, який дає додатковий рівень захисту, окрім пароля, який може складатися з дати якоїсь події, або пароль пов'язаний з прізвищем чи ім'ям користувача, датою його народження тощо. Ця опція дійсно посилює безпеку особистих даних, але, нажаль, не на 100%. Хакери все одно можуть отримати доступ до персональних даних із-за необачності самого користувача, який, наприклад, може перейти за хибним посиланням.

ВІРТУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ПОЛІГОНИ: ОГЛЯД КРАЩИХ СИМУЛЯТОРІВ ДЛЯ ОПЕРАТОРІВ ДРОНІВ

Середа А.В.
3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4779-5475
Науковий керівник: Даценко І.П., к.т.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0047-413X

У статті розглядаються сучасні віртуальні симулятори для підготовки операторів безпілотних літальних апаратів (БПЛА), які дозволяють навчатися без ризику для техніки та безпеки. Оцінка си-

муляторів проводилась за допомогою методології — метод аналізу ієрархій (AHP), включаючи критерії реалістичності, адаптивності, інтерфейсу та інтеграції з реальним обладнанням. На основі експертних оцінок були проаналізовані популярні симулятори, такі як FPV SkyDive, Uncrashed, Liftoff, AI Drone Simulator та інші. В результаті дослідження визначено, що The Drone Racing League Simulator є найкращим варіантом для професійної підготовки операторів, завдяки високій реалістичності та адаптивності.

У сучасних умовах активного розвитку безпілотних технологій важливою складовою ефективної підготовки операторів дронів є впровадження віртуальних навчальних полігонів. Це спеціалізовані програмні платформи (симулятори), які моделюють різноманітні умови керування безпілотними літальними апаратами (БПЛА), що дозволяє проводити підготовку без ризику пошкодження техніки або загрози для безпеки людей. Аналогічно до мобільної освіти, яка забезпечує доступність і гнучкість навчання, симулятори дронів забезпечують безпечне та адаптивне середовище для навчання, що дає змогу якісніше засвоювати матеріал у стислі терміни.

Методологія аналізу симуляторів — експертне оцінювання за низкою ключових критеріїв ефективності: реалістичність моделювання, адаптивність до різних сценаріїв, інтерфейс користувача, можливість інтеграції з реальним обладнанням, а також доступність програмного забезпечення. За кожним критерієм оцінювалися популярні на ринку симулятори: FPV SkyDive, Uncrashed, Liftoff, FPV Freerider, AI Drone Simulator, The Drone Racing League Simulator. У рамках дослідження було проведено опитування 10 експертів з трьох категорій: викладачі навчальних центрів із підготовки операторів БПЛА, технічні інженери БПЛА-платформ, сертифіковані оператори дронів. Кожному було запропоновано оцінити важливість п'яти критеріїв на шкалі від 1 до 10. Після нормалізації отримали таблицю критеріїв, середніх значень та нормалізована вага.

FPV SkyDive — безкоштовний симулятор від компанії ORQA, орієнтований на початківців. Експерти високо оцінили інтерфейс користувача (9/10) — він інтуїтивний, з мінімальним навантаженням для новачків. Модель польоту досить спрощена (7/10), тому симулятор краще підходить для базового навчання, а не професійного тренування. Сценарії — обмежені (6/10), проте симулятор відмінно справляється з імітацією стартових умов. FPV SkyDive підтримує стандартні геймпади та джойстики (6/10) і має головну перевагу — повну безкоштовність (10/10).

Uncrashed FPV Drone Simulator був високо оцінений за реалістичність моделі польоту (9/10), що робить його придатним для просунутих тренувань. Адаптивність сценаріїв (8/10) дозволяє створювати треки, що відповідають різним умовам польотів, зокрема в закритих приміщеннях та на вулиці. Інтерфейс — простий, але функціональний (8/10). Важливою перевагою є гарна інтеграція з більшістю FPV-контролерів (9/10). Ціна помірна (7/10), що робить цей симулятор збалансованим варіантом для індивідуального і навчального використання.

Liftoff — один із найвідоміших FPV-симуляторів, який активно використовують як любителі, так і професіонали. Він отримав найвищу оцінку за адаптивність сценаріїв (10/10) — у грі доступна велика кількість трас, редактор треків, режим кар'єри та мультиплеєр. Реалістичність польоту (8/10) також високо оцінена, хоча деякі пілоти відзначають незначні спрощення в аеродинаміці. Інтерфейс — зручний (8/10), а підтримка обладнання — майже повна (9/10). Недоліком є вартість (6/10), проте вона виправдана широким функціоналом.

FPV Freerider — один із найперших симуляторів FPV-дронів. Він вирізняється своєю простотою та доступністю, має низькі системні вимоги та безкоштовну демо-версію. Але реалістичність польоту — на базовому рівні (6/10), що обмежує можливості професійної підготовки. Адаптивність (5/10) — мінімальна, всього кілька треків без гнучкого редагування. Інтерфейс — простий, але застарілий (7/10). Підтримка контролерів не завжди стабільна (5/10). Основна перевага — повна доступність (10/10), що робить його хорошим стартом для новачків.

AI Drone Simulator — симулятор з відкритим кодом, орієнтований не лише на FPV, але й на дослідження в галузі штучного інтелекту. Його фізика польоту оцінена на рівні 8/10, оскільки базується на реалістичному рушії. Гнучкість сценаріїв — висока (9/10), включаючи підтримку кастомних сцен та симуляцію сенсорів. Інтерфейс дещо технічний (7/10), тому новачкам може бути складно. Інтеграція з реальним обладнанням — добра (8/10), особливо через API. Ціна — безкоштовний (7/10), хоча потрібно більше часу для налаштування.

The Drone Racing League (DRL) Simulator — офіційний симулятор Ліги перегонів дронів, розроблений спеціально для професійного FPV-тренування. Він лідирує в усіх категоріях: реалістичність — 9/10 (польоти майже ідентичні реальним трасам DRL), адаптивність — 10/10 (великий вибір треків, щотижневі змагання, тренувальні місії), інтерфейс — 9/10 (професійний, але інтуїтивний). Підтримка контролерів — повна (10/10), особливо фірмового пульта DRL.

Вартість — не найнижча (6/10), але виправдана якістю. Ідеально підходить для серйозної підготовки гонщиків-дронів..

За результатами AHP-аналізу, The DRL Simulator є найкращим FPV-симулятором для підготовки операторів дронів. Його переваги: виняткова реалістичність, кастомні треки, інтеграція з реальними пультами та актуальна підтримка індустрії. Liftoff — відмінний вибір для тренувань у середовищі симуляції з відкритими треками та мультиплеєром. Uncrashed займає третє місце завдяки балансу між реалістичністю і ціною. Також хочеться відмітити FPV Freerider за низькі системні вимоги та легкий поріг входу для новачків.

Список використаних джерел

1. Hall J., Brown M. FPV Drone Flight Simulation: A Technical Guide. *DroneTech Publishing*. 2020.

2. Liftoff Dev Team. Liftoff: FPV Drone Racing Simulator — Official User Manual. *LuGus Studios*. 2023.

3. Chen K., Zhao H. Evaluation of UAV Simulators for Pilot Training Based on Real-Time Physics Engines. *Journal of Unmanned Systems*. 2022. № 10 (3). P. 115–127.

4. ORQA Team. FPV.SkyDive: Development Notes and Simulation Principles. *ORQA Ltd*. 2021.

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сичевський Б.М.
4 курс, група 22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Янченко І.О., к.філол.н., доцент,
Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».

Вступ. Штучний інтелект (ШІ) стає невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, трансформуючи традиційні методи навчання. У контексті вивчення іноземних мов (ІМ), технології на основі ШІ, такі як нейромережеві чат-боти (зокрема ChatGPT), персоналізовані навчальні додатки та системи автоматичного оцінювання, відкривають нові можливості для студентів і викладачів. Проте інтеграція цих технологій ставить перед освітянами ряд викликів, зокрема: як ефективно і етично впровадити ШІ в навчальний процес?

Актуальність даного дослідження зумовлена стрімким зростанням популярності ШІ, зокрема ChatGPT, який лише за два місяці

після запуску у 2022 році досяг 100 мільйонів користувачів. Це свідчить про готовність суспільства експериментувати з новими технологіями в навчанні, але водночас ставить питання про їхню належну інтеграцію.

Метою даної роботи є аналіз наукової літератури (2020–2025 рр.) стосовно використання ШІ у мовній освіті, вивчення популярних інструментів для вивчення мов з використанням ШІ, а також окреслення основних переваг, проблем та етичних викликів, пов'язаних із інтеграцією ШІ у навчання іноземних мов.

Останні дослідження підтверджують, що ШІ має значний вплив на процес вивчення ІМ. Наприклад, команда дослідників [3] проаналізувала 70 емпіричних досліджень про використання ChatGPT у навчанні англійської і узагальнила основні плюси та мінуси. До плюсів віднесли: розширення можливостей навчання (додаткові вправи, симуляції носія мови), персоналізацію під потреби студента та допомогу викладачам (генерація матеріалів, перевірка робіт). Серед мінусів дослідники назвали: можливі неточності відповідей ШІ, ризики приватності даних та зловживання студентами для шахрайства (списування).

Інтеграція технологій ШІ у мовну освіту дозволяє значно зменшити навантаження на викладачів. Автоматизація рутинних завдань, таких як перевірка домашніх робіт і редагування текстів, дає можливість викладачам зосередитися на творчих та комунікативних аспектах викладання, що є надзвичайно важливим для формування високого рівня мовних компетенцій. Усе свідчить про те, що ШІ стає важливим інструментом для підвищення якості освіти.

Основними інструментами ШІ для вивчення іноземних мов сьогодні є ChatGPT, Duolingo, Grammarly, DeepL, Speechify, LingQ, Mondly та ELSA Speak. *ChatGPT* від OpenAI, спочатку сприйнятий як розвага, швидко довів свою ефективність у навчанні. Наприклад, можливість отримувати миттєвий фідбек на письмові роботи та практикувати мовлення у діалогах з ботом значно підвищує якість навчання. Дослідження відзначають, що студенти, які використовують ChatGPT, демонструють покращення у письмових навичках.

Duolingo, з інтеграцією GPT-4, пропонує інноваційні функції, такі як рольові ігри та пояснення відповідей, що дозволяє підвищити ефективність навчання. Дослідження свідчать про те, що користувачі Duolingo, які використовують нові функції, засвоюють матеріал краще, ніж ті, хто користується традиційними вправами. *Grammarly* автоматично перевіряє тексти на граматичні та стилістичні помилки.

Дослідження і набутий досвід показують, що регулярне використання Grammarly сприяє зниженню кількості помилок у письмових роботах, підвищує впевненість студентів. *DeepL* пропонує більш природний переклад, ніж інші сервіси. Це особливо цінно для студентів, які працюють з науковими матеріалами. *Speechify* допомагає студентам покращити навички аудіювання, а *LingQ* — розширити словниковий запас через читання автентичних текстів з інтегрованим словником. *Mondly* та *ELSA Speak* сприяють розвитку усного мовлення, пропонуючи унікальні можливості для практики розмовної мови за допомогою віртуальних співрозмовників і аналізу вимови.

Підсумовуючи проведений аналіз і власний досвід використання додатків ШІ, стверджуємо, що результати особистої інтеграції штучного інтелекту (ШІ) у вивчення ІМ узгоджуються з висновками, представленими в науковій літературі. ШІ значно поліпшує мовні та мовленнєві навички, а також підвищує мотивацію до навчання. Водночас виникають нові ризики: надмірна залежність від підказок може знизити рівень самостійності, існує спокуса списати, а також ймовірність отримання неправильної поради від автоматизованих систем. Таким чином, важливо поєднувати ШІ з традиційними методами навчання, щоб забезпечити оптимальний баланс. У зведеній таблиці узагальнено основні переваги та виклики, що виникають внаслідок інтеграції ШІ у процес підготовки до занять.

Переваги використання ШІ:	**Персоналізація навчання:** ШІ адаптується до рівня та потреб студента, пропонуючи індивідуальні вправи.
	Цілодобовий доступ: можливість тренувати мову у будь-який час, без обмежень.
	Миттєвий зворотний зв'язок: перевірка помилок відбувається швидко, а їх виправлення підвищує ефективність навчання.
	Різноманітність форматів: великий спектр активностей, у т.ч. рольові ігри та інтерактивні діалоги, роблять навчання більш цікавим.
	Розвантаження викладачів: автоматизація рутинних завдань дозволяє викладачам зосередитися на творчих аспектах навчання.
Виклики інтеграції ШІ:	**Ризик залежності:** вимагає високого рівня свідомості у студентів, студенти ризикують стати пасивними, якщо повсякчас покладаються на підказки ШІ.
	Академічна доброчесність: доступ до легкого виконання завдань спокушає студентів до шахрайства, наприклад, при написанні робіт.
	Якість інформації: ШІ може генерувати помилкові дані, тому важливо критично оцінювати отриману інформацію.
	Приватність даних: варто пам'ятати, що використання онлайн-сервісів вимагає обережності щодо конфіденційності.
	Технічна нерівність: доступ до ШІ-інструментів часто не безкоштовний, а це створює нерівність у навчанні.

Висновки. Інтеграція штучного інтелекту у навчальний процес має потенціал значно покращити якість вивчення ІМ. З одного боку, ШІ забезпечує персоналізацію навчання, миттєвий зворотний зв'язок та різноманітність навчальних активностей. З іншого боку, виникають ризики залежності, питання академічної доброчесності та якості інформації.

Найкращим підходом до інтеграції ШІ в навчання є поєднання технологій з традиційними методами викладання. Важливо, щоб викладачі залишалися центральною фігурою в освітньому процесі, а ШІ виступав як допоміжний інструмент для підвищення ефективності навчання. Таким чином, ШІ може стати потужним ресурсом для освіти майбутнього, якщо його використовувати етично та відповідально.

Список використаних джерел

1. Athanassopoulos S., Manoli P., Gouvi M., Lavidas K., Komis V. The use of ChatGPT as a learning tool to improve foreign language writing. *Advances in Mobile Learning Educational Research*. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/373537447_The_use_of_ChatGPT_as_a_learning_tool_to_improve_foreign_language_writing_in_a_multilingual_and_multicultural_classroom (дата звернення: 01.04.2025).

2. Huang W., Hew K.F., Fryer L.K. Chatbots for language learning — Are they really useful? A systematic review of chatbot-supported language learning. *Journal of Computer Assisted Learning*. 2022. DOI: https://doi.org/10.1111/jcal.12610 (дата звернення: 01.04.2025).

3. Lo C.K., Yu P.L.H., Xu S., Ng D.T.K., Jong M.S.Y. Exploratory study on ChatGPT in ESL/EFL education. *Smart Learning Environments*. 2024. URL: https://slejournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40561-024-00342-5 (дата звернення: 01.04.2025).

АРХІТЕКТУРА РІШЕНЬ ДЛЯ РОЗРОБКИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ФРЕЙМВОРКУ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРИЙМАЛЬНОГО ТЕСТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ BEHAVIOR-DRIVEN DEVELOPMENT ПІДХОДУ

Трамон А.О.
1 курс, магістратура, група 24м-01,
спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-0122-1679
Науковий керівник: Одрібець С.П., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».

В умовах сучасного розвитку програмного забезпечення автоматизація приймального тестування є ключовим фактором забезпечення якості, якщо ми говоримо про довгострокові проекти. Одним із

найбільш ефективних і сучасних підходів у цьому контексті є Behavior-Driven Development (BDD), який сприяє покращенню комунікації між технічними та бізнес-користувачами. У роботі розглядається архітектура рішень для створення універсального фреймворку автоматизації тестування, що забезпечує масштабованість, гнучкість та інтеграцію з сучасними DevOps процесами. Описуються ключові компоненти фреймворку, такі як модульне тестування, інтеграція з CI/CD та використання патернів проектування. Запропонована архітектура дозволяє покращити ефективність тестування, зменшити витрати на підтримку та забезпечити відповідність специфікаціям програмного забезпечення.

Автоматизація тестування відіграє важливу роль у процесі забезпечення якості програмного забезпечення за умови довготривалого проекту розробки програмного забезпечення. Приймальне тестування (Acceptance Testing) дозволяє перевірити відповідність функціональності заявленим вимогам на рівні системи, забезпечуючи стабільність системи перед її релізом. У цьому контексті підхід Behavior-Driven Development (BDD) є ефективним рішенням, оскільки дозволяє формалізувати бізнес-вимоги у вигляді тестових сценаріїв, організовувати взаємодію між розробниками та аналітиками, пере-використовувати сценарії від аналітиків інженерами з тестування, мати документацію, яка постійно оновлюється та підтримується.

1. Основи Behavior-Driven Development у приймальному тестуванні

BDD базується на принципах Specification by Example, де сценарії тестування пишуться мовою, зрозумілою як для розробників, так і для бізнес-аналітиків. Основними інструментами є Cucumber, JBehave, Serenity BDD, які забезпечують виконання тестів у природній мовній формі Gherkin.

2. Архітектура рішень для тестового фреймворку

Запропонована архітектура складається з:

– Рівня специфікації (опис сценаріїв у Gherkin);

– Рівня виконання (інтеграція з тестовими фреймворками);

– Рівня звітності (генерація звітів про проходження тестів).

Рівень виконання нерідко, додатково, поділяється на багато під-рівнів, рівень прив'язки текстової частини та коду, рівень відображення та рівні логіки.

3. Інтеграція з DevOps-процесами

Фреймворк підтримує безперервну інтеграцію та доставку (CI/CD), що дозволяє автоматично запускати тести після кожної зміни в коді. Використання CI/CD серверів, таких як Jenkins Ci, Team-City,

Bamboo, Azure-DevOps допомагає централізовано мати можливість запуску та звітності тестів.

4. Використання патернів проектування

Використання Page Object Model (POM) та Page Factory сприяє зменшенню дуплікації коду та покращенню підтримуваності тестів на рівні відображення. Builder Pattern — допомагає підтримувати гарну можливість прочитати код, Singleton — допомагає тримати фокус в рамках однієї сесії, проте обмежений для багато-потоковості.

Висновки. Запропонована архітектура рішень для універсального фреймворку автоматизації приймального тестування на основі BDD забезпечує гнучкість, ефективність та простоту масштабування тестових сценаріїв, їх підтримки та розширення. Інтеграція з DevOps та використання передових патернів проектування дозволяє суттєво підвищити якість розробки та тестування програмного забезпечення.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОГО АЛГОРИТМУ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС РІШЕНЬ

Шкітов А.А.
3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-4600-8467
Науковий керівник: Тимошенко А.Г., к.т.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0954-3186

В роботі описано поняття «генетичний алгоритм», його характеристики та можливості. Розглянуто найпоширеніші приклади та динамічні можливості використання ГА в різних сферах бізнесу, а саме: оптимізація логістичних процесів, оптимізація цінових стратегій та розподілу рекламних ресурсів, оптимізація виробничих процесів та управління капіталом або інвестиційними портфелями.

Визначено переваги та недоліки використання генетичного алгоритму бізнесі.

У сучасному світі бізнес стикається з необхідністю прийняття складних рішень, що стосуються різних аспектів його діяльності, таких як: управління ресурсами, стратегічне планування, маркетинг, фінансова оптимізація тощо. Для вирішення цих проблем важливо використовувати ефективні методи, що дозволяють знаходити оптимальні або дотичні до оптимальних рішень. Одним із таких мето-

дів є *генетичний алгоритм (ГА)* — потужний інструмент для оптимізації, який має широке застосування в різних сферах.

Генети́чний алгори́тм (англ. genetic algorithm) — це еволюційний алгоритм пошуку, що використовується як прокрокова процедура для вирішення задач оптимізації і моделювання шляхом послідовного підбору, комбінування і варіації відслідкованих параметрів з використанням механізмів, подібних до біологічної еволюції [5]. Іншими словами, ГА має циклічну обумовленніть що до селективного методу відбору в оптимізації бізнес рішень.

Як зазначає дослідник В.Годлюк, основною характеристикою генетичних алгоритмів в економіці є те, що вони можуть ефективно вирішувати задачі оптимізації в умовах складності та багатопараметричних базових даних. У цьому змісті прикладом є оптимізація портфеля інвестицій, прогнозування цін, планування виробництва тощо. При цьому, варто акцентувати що універсальність дає можливість застосовування для широкого спектру економічних задач, а саме: від управління ресурсами та прогнозування до оптимізації процесів виробництва до маркетингових стратегій. Тому, генетичні алгоритми можуть швидко адаптуватися щодо докорінних змін у вихідних даних або умовах задачі. На наш погляд, це є важливою умовою для вирішення економічних проблем у випадках, коли «інші методи оптимізації можуть застрягати в локальних мінімумах або максимумах» [2, с. 3].

Іншими словами, генетичні алгоритми дозволяють знаходити рішення практичних завдань шляхом генерації різних варіантів і вибору найбільш ефективного Завдяки цьому генетичні алгоритми можна використовувати для ефективного пошуку великих і дуже складних наборів даних, а отримані рішення даної проблеми оцінюються за критеріями якості. Варто, однак, зазначити, що генетичний алгоритм не працюватиме там, де потрібне одне правильне рішення, а не те, що визначається як прийнятне, бажане та достатньо добре [6].

Важливим та ефективним є використання генетичних алгоритмів в бізнесі, з метою спрощені деяких процесів. Розглянемо найпоширеніші приклади та можливості використання ГА в різних сферах бізнесу.

Одним з найбільш популярних застосувань генетичних алгоритмів є *оптимізація логістичних процесів*. Як приклад використання ГА в логістиці: — маршрутизація вантажів, знаходження найбільш ефективні маршрути для автотранспорту, що скорочує витрати на паливо та час доставки;

– управління запасами, оптимізації управління запасами на складах за допомогою ГА, щоб мінімізувати витрати, пов'язані з перенасиченням складів або дефіцитом товарів.

Ще один приклад використання ГА в бізнесі, це *оптимізація цінових стратегій* та *розподілу рекламних ресурсів*. Генетичні алгоритми можуть допомогти визначити оптимальну цінову політику, враховуючи попит, конкурентні ціни та інші фактори. Що стосується маркетингових компаній, то алгоритм може допомогти оптимізувати розподіл бюджету між різними каналами реклами для максимізації ефективності рекламних кампаній.

Оптимізація виробничих процесів за допомогою генетичних алгоритмів містить у собі:

– управління виробничими лініями — допомога в знаходженні найкращого розташування обладнання на виробничих лініях для мінімізації часу простоїв і максимізації ефективності.

– планування виробництва — оптимізація розподілу виробничих потужностей для максимального використання ресурсів і зниження витрат.

Ще одним результативний прикладом використання ГА в бізнесі є *управління капіталом* або *інвестиційними портфелями*. А саме:

– оптимізації портфеля активів — допомога розподілу інвестиції між різними активами з метою максимізації доходу при мінімізації ризику.

– управління ризиками — оцінка та оптимізація стратегії для зменшення фінансових ризиків.

Отже, зважаючи на вищеозначені приклади може стверджувати, що специфіка використання генетичного алгоритму в бізнесі є досить перспективним та може значно спростити управління деякими бізнес-процесами. Але варто відзначити, що існують і недоліки, тому пропонуємо розглянути переваги і недоліки використання генетичних алгоритмів у бізнесі

Переваги:

1. Універсальність, оскільки можна застосувати до широкого спектру задач, включаючи складні багатовимірні проблеми.

2. Мінімальні вимоги до функції, що не вимагають точного математичного опису задачі, а лише потребують функції оцінки.

3. Гнучкість — це ті алгоритми, що мають специфіку адаптивного характеру до змінних умов і складних реальних ситуацій.

Недоліки:

1. Якісно діюча обчислювальна складність: Для значних популяцій або складних задач ГА може вимагати специфічно відповідних обчислювальних ресурсів.

2. Ризик відсутності глобального оптимуму, що генетичні алгоритми не завжди «гарантують знаходження глобального оптимуму, особливо в дуже складних задачах» [3, с. 9].

Тауим чином, генетичні алгоритми являють собою потужний інструмент для вирішення складних задач оптимізації в бізнесі. Їх здатність ефективно знаходити оптимальні рішення в умовах значної кількості змінних і складних взаємозв'язків робить їх незамінними в таких сферах, як: логістика, фінансове планування, маркетинг і стратегічне управління. Хоча цей метод не є бездоганним і має певні обмеження, його переваги в умовах реального бізнесу є очевидними.

Список використаних джерел

1. Пиріг Я. та ін. Генетичний алгоритм як засіб розв'язання оптимізаційних задач. *Інфокомунікаційні технології та електронна інженерія*. 2023. Т. 3. № 2. С. 95–107. DOI: https://doi.org/10.23939/ictee2023.02.095.

2. Годлюк В. Еволюційні обчислення в економіці та їх застосування. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a926d4b2-9760-4fa8-86 06-574f73f4758e/content.

3. Гулаєва Н.М., Шило В.П., Глибовець М.М. Генетичні алгоритми як обчислювальні методи скінченновимірної оптимізації. *Кібернетика та комп'ютерні технології* : зб. наук. праць. 2021. № 3. С. 5–14.

4. Іващенко Г.С., Скляров А.С., Барковська О.Ю. Гібридний метод рішення задачі маршрутизації транспорту з урахуванням додаткових обмежень. *Системи управління, навігації та зв'язку* : зб. наук. праць. 2023. Т. 1. № 71. С. 31–35. DOI: https://doi.org/10.- 26906/sunz.2023.1.031.

5. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Генетичнийалгоритм.

6. Додаток зі штучним інтелектом для зміни статі та старіння. URL: https://aibusiness.pl/uk/ генетичні-алгоритми-штучного-інтелекту/.

АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ CI/CD ПАЙПЛАЙНАМИ ДЛЯ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ JENKINS ТА DOCKER

Щербина І.В.
1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Одрібець Н.В., к.ф.-м.н., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-0176-1211

У статті розглянуто підходи до автоматизації управління CI/CD пайплайнами у сфері освіти за допомогою Jenkins та Docker. Впровадження таких технологій дозволяє зменшити часові витрати на розгортання навчальних застосунків, підвищити якість коду та забезпечити стабільність програмних рішень. Запропонований підхід передбачає використання контейнеризації для спрощення налаштувань середовища та автоматизації тестування, що сприяє швидшому впровадженню змін у навчальні платформи. Досліджено основні виклики та перспективи інтеграції автоматизованих CI/CD пайплайнів у навчальні процеси.

Вступ. Сучасні освітні проєкти активно використовують програмне забезпечення для організації навчального процесу, зберігання даних студентів та забезпечення інтерактивного навчання. Впровадження автоматизованих процесів розробки та розгортання (CI/CD) значно спрощує підтримку таких застосунків. CI/CD (Continuous Integration / Continuous Deployment) дозволяє автоматично перевіряти зміни в коді, тестувати його та розгортати нові версії без значного втручання розробників.

Основними інструментами для реалізації CI/CD є Jenkins та Docker. Jenkins — це система автоматизації, яка дозволяє створювати складні пайплайни для розробки програмного забезпечення, а Docker використовується для контейнеризації застосунків, що забезпечує їхню сумісність у різних середовищах.

Також важливим елементом є інтеграція з хмарними платформами, такими як AWS, Google Cloud або Azure. Вони дозволяють ефективно керувати ресурсами, масштабувати обчислювальні потужності та мінімізувати витрати на інфраструктуру. Використання Kubernetes у поєднанні з Docker дозволяє автоматизувати розгортання, балансування навантаження та відновлення системи у разі збою.

Історія розвитку CI/CD

Концепція CI/CD виникла у відповідь на потребу автоматизації розробки та впровадження програмного забезпечення. Витоки CI/CD можна простежити до методології Agile, яка передбачала швидку ітерацію та впровадження змін у коді. З часом DevOps-підхід сприяв розвитку CI/CD як окремої дисципліни, що поєднує безперервну інтеграцію, тестування та автоматизоване розгортання застосунків.

Порівняння підходів до CI/CD

Розглянемо три основні підходи до CI/CD:

1. *Традиційний підхід* — ручне тестування, відсутність автоматизації розгортання, залежність від розробників.

2. *Часткова автоматизація* — використання скриптів для автоматизації тестів і деплою, що зменшує кількість людських помилок.

3. *Повністю автоматизований CI/CD* — використання Jenkins, Docker та Kubernetes для повного контролю над процесом розгортання.

Практичне застосування CI/CD в освіті

Автоматизація CI/CD у навчальних проєктах дозволяє викладачам і студентам ефективно працювати над спільними програмними рішеннями. Наприклад, у межах курсів програмування студенти можуть розробляти застосунки, які автоматично перевіряються на коректність за допомогою тестів у Jenkins. Це зменшує навантаження на викладачів, оскільки перевірка завдань відбувається автоматично.

Docker дозволяє створювати однакові середовища для всіх студентів, незалежно від їхньої операційної системи. Це особливо корисно при розгортанні лабораторних робіт, де потрібно забезпечити стабільність роботи програмного забезпечення на різних пристроях.

Ще одним прикладом використання CI/CD у навчальних закладах є автоматизоване тестування у проєктах із розробки програмного забезпечення. Викладачі можуть налаштовувати середовище так, щоб код студентів перевірявся автоматично через тестові сценарії та аналіз якості коду. Це допомагає не тільки економити час, але й підвищувати рівень підготовки студентів до реальної роботи в IT-галузі.

Додаткові виклики впровадження

Попри значні переваги, є певні труднощі у впровадженні CI/CD в освіті:

– *Складність налаштування*. Потрібно значний час і ресурси для розгортання ефективного пайплайну.

– *Обмеженість інфраструктури*. Університетам може бракувати серверних потужностей для підтримки складних CI/CD процесів.

– *Потреба в навчанні.* Викладачі та студенти мають оволодіти новими технологіями, що потребує додаткового навчання.

Майбутні перспективи розвитку

Подальший розвиток CI/CD у навчальному процесі передбачає:

– Використання штучного інтелекту для автоматизації оцінювання студентських проєктів.

– Розширення використання GitOps-підходу для покращення розгортання застосунків.

– Інтеграцію із сучасними DevOps-інструментами для оптимізації навчальних процесів.

Висновки. Автоматизація управління CI/CD пайплайнами за допомогою Jenkins та Docker у сфері освіти сприяє підвищенню ефективності розробки, зменшенню часу на розгортання застосунків та покращенню якості коду. Запровадження таких підходів дозволяє не лише оптимізувати робочі процеси, а й підготувати студентів до сучасних вимог IT-індустрії.

Список використаних джерел

1. Fowler M. Continuous Integration. Addison-Wesley, 2018.
2. Burns B. Designing Distributed Systems. O'Reilly Media, 2018.
3. Docker Documentation. URL: https://docs.docker.com/.
4. Jenkins User Documentation. URL: https://www.jenkins.io/doc/
5. Kubernetes Documentation. URL: https://kubernetes.io/docs/
6. Grafana Monitoring. URL: https://grafana.com/docs/.
7. Prometheus Documentation. URL: https://prometheus.io/docs/.
8. Kim H., Lee S. DevOps Practices and Continuous Deployment Strategies. Springer, 2020.
9. Bass L., Weber I., Zhu L. DevOps: A Software Architect's Perspective. Addison-Wesley, 2015.
10. OpenGitOps Documentation. URL: https://opengitops.dev/.
11. Humble J., Farley D. Continuous Delivery: Reliable Software Releases through Build, Test, and Deployment Automation. Pearson Education, 2010.
12. Feitelson D.G. Workload Modeling for Computer Systems Performance Evaluation. Cambridge University Press, 2015.
13. Open Source Jenkins Plugins. URL: https://plugins.jenkins.io/.
14. Hashimoto M. The DevOps Handbook: How to Create World-Class Agility, Reliability, & Security in Technology Organizations. IT Revolution Press, 2016.
15. Microsoft Azure DevOps Documentation. URL: https://learn.microsoft.com/ en-us/azure/devops/.

ПЕРЕТВОРЕННЯ RGB-ЗОБРАЖЕНЬ В IR: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК

Юшко О.В.
2 курс, група КІ-23-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-7686-3503
Науковий керівник: Самарай В.П., к.т.н., с.н.с., доцент,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4419-1366

Інфрачервоні (IR) зображення відіграють ключову роль у сфері комп'ютерного зору, зокрема в завданнях безпеки, автономної навігації, військових розробках та медичній діагностиці. Однак, через високу вартість IR-камер та обмежений доступ до IR-даних, виникає потреба у перетворенні звичайних RGB-зображень у синтетичні IR-зображення. Завдання такої трансформації є складним, оскільки RGB та IR представляють різні спектральні області, і пряме перетворення вимагає врахування фізичних, семантичних і теплових характеристик сцени.

Основні виклики при перетворенні RGB-зображень у IR полягають у:

– різній фізичній природі відображення спектрів: RGB базується на відбитому світлі, а IR — на власному тепловому випромінюванні;

– недостатній кількості парних RGB/IR наборів даних для навчання моделей;

– відсутності явної відповідності між кольоровою текстурою і тепловими характеристиками об'єктів;

– вплив часу доби, погоди, тіней і штучного освітлення на RGB-зображення;

– необхідність високої точності вихідного результату, для застосування у більшості сфер.

В роботі досліджено декілька підходів до генерації IR-зображень з RGB, основні з них наведенні нижче:

– традиційні методи трансформації кольору (наприклад, на основі візуального спектру та емпіричних температурних карт);

– глибокі згорткові нейронні мережі (CNN), які використовують пари RGB/IR для навчання перетворення (наприклад, pix2pix, U-Net);

– Generative Adversarial Networks (GAN), зокрема модифікації CycleGAN, що дозволяють трансформувати зображення без точного піксельного відповідника IR;

– фізично-обґрунтовані моделі з урахуванням моделей теплового випромінювання та матеріалів об'єктів сцени.

Для оцінки якості перетворення проведено порівняння моделей на наборах даних FLIR ADAS, KAIST Multispectral та власному симульованому наборі, де RGB зображення зіставлялися з відповідними тепловими. Результати оцінювалися за метриками SSIM, LPIPS та візуальною інспекцією. Також виконано застосування перетворених зображень у задачі детекції об'єктів, що продемонструвало практичну придатність методів, та говорить про можливий потенціал у використанні задач навігації та виявлення об'єктів на перетворених знімках.

GAN-моделі, зокрема CycleGAN з адаптованою втратою стилю та вмісту, забезпечили найкращу візуальну якість та збереження семантичної структури. Проте фізично-орієнтовані підходи виявилися точнішими в термінах температурного відображення. Визначено компроміс між візуальною переконливістю та відповідністю IR-реальності.

Метод	SSIM	LPIPS	Візуальна	Використання в задачах CV
U-Net	0.72	0.24	Середня	Обмежене
pix2pix	0.78	0.18	Добра	Придатне
CycleGAN	0.81	0.15	Висока	Висока
Фіз. модель	0.69	0.27	Об'єктивна	Стабільна

Перетворення RGB у IR є складною міждисциплінарною задачею, що поєднує комп'ютерний зір, фізику тепла та глибинне навчання. Через відсутність великих наборів даних для навчання та дороговизни їх виготовлення, розвиток методів вирішення цієї задачі, відбувається повільно.

Особливо перспективними виявилися моделі на основі GAN-архітектур (зокрема CycleGAN), які дозволяють адаптуватися до відсутності парних RGB/IR-зображень, що значно розширює можливості практичного застосування в умовах обмежених даних. Водночас, врахування фізичних характеристик матеріалів у сцені дозволяє досягти кращої відповідності температурному профілю об'єктів, що є критично важливим для задач теплового аналізу та виявлення аномалій.

У прикладних аспектах, синтетично згенеровані IR зображення можуть бути ефективно використані у задачах детекції, сегментації, відстеження об'єктів, зокрема в безпілотних системах, системах відеоспостереження, та медичних візуалізаціях. Подальші дослідже-

ня можуть бути зосереджені на вдосконаленні точності температурного прогнозування, створенні мультимодальних датасетів та адаптації моделей для роботи в реальному часі на мобільних пристроях.

Таким чином, область перетворення RGB-зображень у IR відкриває широкі перспективи для розвитку інтелектуальних систем бачення, водночас формуючи нові виклики, пов'язані з необхідністю глибшої інтерпретації фізичних процесів та підвищенням узагальненості нейронних моделей.

Найбільш перспективним є комбінований підхід, де глибока нейронна мережа підкріплюється знаннями про фізику сцени (тіні, температура поверхні і таке інше). У майбутньому, з розвитком технологій, можлива реалізація високоточних IR-предикторів, які будуть працювати на мобільних пристроях, зокрема для дронів, автомобілів та мобільних тепловізорів, що дозволить впровадити це у різних сферах, зокрема військовій для підвищення точності навігації на основі розпізнавання зображень.

Список використаних джерел

1. Isola P., Zhu J., Zhou T., Efros A.A. Image-to-Image Translation with Conditional Adversarial Networks. *Proc. IEEE CVPR*. 2017. P. 5967–5976. DOI: 10.1109/CVPR.2017.632.

2. Zhu J.Y., Park T., Isola P., Efros A.A. Unpaired Image-to-Image Translation using Cycle-Consistent Adversarial Networks. *Proc. IEEE ICCV*. 2017. P. 2242–2251. DOI: 10.1109/ICCV.2017.244.

3. Wadsworth E., Mahajan A., Prasad R., Menon R. Deep learning for thermal-RGB image-to-image translation. *Infrared Physics & Technology*. 2024. Vol. 141. P. 105442. DOI: 10.1016/j.infrared.2023.105442.

4. Chen Y., Chen P., Zhou X., et al. Implicit Multi-Spectral Transformer: A Lightweight and Effective Visible to Infrared Image Translation Model. arXiv preprint arXiv:2404.07072. 2024. 12 p.

5. Lu Y., Lu G. Bridging the Invisible and Visible World: Translation between RGB and IR Images through Contour Cycle GAN. *Proc. 17th IEEE Int. Conf. Advanced Video and Signal Based Surveillance (AVSS)*. 2021. P. 1–8. DOI: 10.1109/AVSS52988.2021.9663750.

6. Aslahishahri M., Stanley K., Duddu H., et al. From RGB to NIR: Predicting Near Infrared Reflectance from Visible Spectrum Aerial Images of Crops. *Proc. ICCV Workshops (CVPPA)*. 2021. P. 1312–1321.

7. Ronneberger O., Fischer P., Brox T. U-Net: Convolutional Networks for Biomedical Image Segmentation. *Proc. MICCAI*. 2015. LNCS 9351. P. 234–241. DOI: 10.1007/978-3-319-24574-4_28.

8. He K., Zhang X., Ren S., Sun J. Deep Residual Learning for Image Recognition. *Proc. IEEE CVPR*. 2016. P. 770–778. DOI: 10.1109/CVPR.2016.90.

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ВЕБ-ДОДАТКІВ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ БЕЗПЕКИ

Яновський А.М.
1 курс, група ІПЗ-24-1 м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення»
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-7084-4518
Науковий керівник: Дуднік А.С., д.т.н., професор,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1339-7820

У тезах розглянуто розробку програмного забезпечення для автоматизованого виявлення вразливостей веб-додатків з метою підвищення рівня кібербезпеки. Запропоновано концепцію та архітектуру системи, що дозволяє ефективно ідентифікувати поширені типи вразливостей на основі існуючих стандартів OWASP та методів автоматизованого тестування.

Актуальність теми. Сучасні веб-додатки стають основними об'єктами атак з боку кіберзлочинців. Відсутність належного захисту призводить до витоку конфіденційної інформації, фінансових збитків та втрати репутації організацій. У зв'язку з цим автоматизація процесу виявлення вразливостей стає важливим завданням для фахівців з інформаційної безпеки.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи — розробити програмний засіб для автоматичного виявлення типових вразливостей у веб-додатках та реалізувати модулі тестування безпеки.

Завдання:

– аналіз типових вразливостей згідно з OWASP Top 10;
– проектування архітектури програмного забезпечення;
– реалізація модулів для тестування безпеки веб-додатків;
– автоматизація процесів сканування та генерації звітів.

Основна частина. Розроблена система складається з таких основних компонентів:

– модуль збору та аналізу інформації про веб-додаток (enumeration);
– модуль тестування на наявність поширених вразливостей (SQL Injection, XSS, CSRF, LFI, RFI тощо);
– модуль автоматизації процесу тестування;
– генератор звітів з результатами перевірок.

Для реалізації програмного засобу використовувались мови програмування Python та бібліотеки:

– requests, BeautifulSoup — для роботи з HTTP-запитами;

– Selenium — для автоматизації взаємодії з веб-додатком;

– SQLMap API — для тестування SQL Injection;

– OWASP ZAP API — для інтеграції з існуючими інструментами тестування безпеки.

Було розроблено прототип системи та проведено тестування на декількох тестових веб-додатках з метою перевірки працездатності та ефективності запропонованого рішення.

Висновки. Запропонований програмний засіб дозволяє автоматизувати процес виявлення вразливостей у веб-додатках та підвищити якість тестування безпеки. Перспективами подальших досліджень є розширення функціоналу системи, інтеграція з системами безперервної інтеграції (CI/CD) та розробка інтелектуальних механізмів для виявлення нових типів атак.

Список використаних джерел

1. Cherdantseva Y., Hilton J. A Reference Model of Information Assurance & Security. *International Conference on Availability, Reliability and Security*. 2013. С. 546–555.

2. OWASP Foundation. OWASP Top Ten Web Application Security Risks. URL: https://owasp.org/www-project-top-ten/.

3. Шнайер Б. Прикладна криптографія. Протоколи, алгоритми та програмне забезпечення на мові С. Київ : Діалектика, 2002. 816 с.

СЕКЦІЯ 8

СУЧАСНІ ІНЖЕНЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПОШУК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

АНАЛІЗ РИНКУ БРОНЬОВАНИХ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОЇ ГАЛУЗІ

Баранецький Д.В.
4 курс, група АТ-23-3-1, спеціальність «Автомобільний транспорт», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Петренко Т.В., ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4733-4035

Ринок броньованих машин та спеціалізованих військових транспортних засобів є стратегічно важливим сегментом оборонної промисловості, що динамічно розвивається у зв'язку зі зростаючими геополітичними викликами та технологічним прогресом. У дослідженні розглянуто ключових виробників та географічну структуру ринку, визначено основні тенденції розвитку, а також проаналізовано сучасні вимоги до бронетехніки, включаючи мобільність, рівень захисту та технологічні можливості. Окрему увагу приділено ролі броньованих машин у сучасних військових операціях, їх впливу на безпеку та ефективність бойових дій. Також оцінено перспективи розвитку галузі в умовах змін глобальної безпекової ситуації, підвищеного попиту на високотехнологічні рішення та адаптації військової техніки до сучасних викликів. Результати аналізу можуть бути корисними для фахівців оборонного сектору, виробників військової техніки, а також для дослідників, які вивчають питання безпеки та стратегічного розвитку військової індустрії.

Броньовані машини відіграють критично важливу роль у сучасних військових операціях, забезпечуючи мобільність, захист особового

складу, вогневу підтримку та можливість ведення бойових дій у складних умовах. Військові конфлікти останніх десятиліть підтвердили необхідність використання сучасних бронетанкових сил, які можуть ефективно діяти в умовах як традиційної війни, так і асиметричних загроз.

Однією з головних функцій броньованих машин є забезпечення захисту військових від стрілецької зброї, осколків артилерійських снарядів, мін, саморобних вибухових пристроїв (IED) та атак безпілотних літальних апаратів. Сучасні бойові машини оснащуються: Броньованим корпусом з композитних матеріалів і сталі, що витримує удари бронебійних боєприпасів. Активними системами захисту (наприклад, Trophy або Arena), які виявляють та знищують протитанкові ракети перед ударом. Посиленими днищами для захисту від мін та вибухових пристроїв. Броньовані машини поєднують високу швидкість пересування з можливістю долати складні ландшафти — від міських забудов до пустельних чи лісистих територій. Завдяки сучасним ходовим характеристикам вони можуть: швидко змінювати позиції, ухиляючись від артилерійського вогню, використовувати спеціальні підвіски для руху в екстремальних умовах, підтримувати темп наступальних і оборонних операцій.

Сучасні броньовані машини активно модернізуються з урахуванням новітніх технологій: дрони та системи дистанційного управління — безпілотні бойові машини (наприклад, російський «Маркер» або американський RCV) можуть виконувати завдання без участі екіпажу, системи штучного інтелекту та автоматизації — аналіз поля бою та рекомендації екіпажу щодо найкращих тактичних рішень, мережоцентрична війна — бронетехніка стає частиною єдиної системи управління військами, де всі дані передаються в реальному часі.

Броньовані машини залишаються ключовим компонентом сучасних армій. Вони забезпечують захист, мобільність і вогневу підтримку, дозволяючи ефективно діяти у складних бойових умовах. Використання передових технологій та вдосконалення бронетехніки роблять її незамінною в конфліктах XXI століття. Сучасні військові конфлікти та зміни у веденні бойових дій висувають нові вимоги до броньованої техніки. Висока мобільність, надійний захист та використання передових технологій стають ключовими факторами ефективності бойових машин на полі бою.

Військові операції в сучасних умовах вимагають швидкого реагування та маневреності. Армії прагнуть використовувати броньовані машини, які можуть: долати складні ландшафти, включаючи пустелі, гори та міські зони, мати високу швидкість пересування для оператив-

ного виконання бойових завдань, використовувати модульні конструкції, що дозволяють адаптувати техніку до різних умов та завдань.

Сучасні розробки, такі як німецька БМП Puma, американський Stryker та французький Griffon, демонструють зростаючу тенденцію до покращення мобільності шляхом зменшення ваги, використання потужних двигунів та вдосконаленої ходової частини. Сучасна броньована техніка активно інтегрує новітні технології, що робить її ще більш ефективною на полі бою. Прикладом інноваційної техніки є американський M1A2 Abrams SEP v3, який отримав новітні електронні системи та поліпшену броню, а також перспективний європейський танк MGCS (Main Ground Combat System), розроблений спільно Францією та Німеччиною.

Зміни у світовій безпековій ситуації сприяють збільшенню попиту на броньовану техніку. Посилення напруженості між країнами, військові конфлікти та необхідність модернізації армій призводять до активного розвитку ринку бронетехніки. Бюджети на оборону зростають у багатьох країнах НАТО, Європі, США, Індії та Китаї, що сприяє збільшенню попиту на бронетанкову техніку.

Російсько-українська війна продемонструвала ключову роль сучасних бойових машин у веденні бойових дій. З початку повномасштабного вторгнення 2022 року бронетехніка стала невід'ємною частиною як оборонних, так і наступальних операцій. Українські Сили оборони активно використовують різні типи броньованих машин, зокрема танки, бойові машини піхоти (БМП), бронетранспортери (БТР) та колісну бронетехніку, що значно підвищує ефективність ведення бойових дій. Одним із ключових факторів обороноздатності України стало постачання сучасної бронетехніки від партнерів: танки Leopard 2, Challenger 2, Abrams, бойові машини піхоти Bradley, Marder, колісна техніка Stryker, AMX-10RC. Ця техніка значно підвищила боєздатність ЗСУ, дозволяючи ефективно протистояти російським військам.

Зростання мобільності, захисту та технологічного потенціалу бронетехніки визначає нові вимоги до її розробки та експлуатації. Геополітичні виклики, збройні конфлікти та розвиток технологій стимулюють активне оновлення парку броньованих машин у провідних країнах світу. Це робить ринок бронетехніки стратегічно важливим та динамічно зростаючим сектором оборонної промисловості.

Список використаних джерел

1. Субота В.К., Колесніков В.О. Броньовані автомобілі. *Проблеми і перспективи розвитку автомобільного транспорту* : матеріали XIII науково-практичної конференції (16–18 квітня 2024 р.). Вінниця : ВНТУ, 2024. С. 326–329.

2. Крайник Л.В., Грубель М.Г. Проблема оновлення автопарку Збройних Сил України та формування перспективного типажу військової автомобільної техніки в аспекті сучасних тенденцій. *Озброєння та військова техніка*. 2018. № 17 (1). С. 24–31.

3. Аналіз світових технологічних трендів у військовій сфері. Міністерство освіти і науки України, 2021.

4. Грубель М.Г., Крайник Л.В., Хоменко В.П. Дослідження конструктивних особливостей та тактико-технічних характеристик бойових бронньованих машин типу MRAP. *Системи озброєння і військова техніка*. 2018. № 1 (53). С. 7–19.

5. Бегма В.М. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах : аналітична доповідь. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. 112 с.

6. Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ : збірник тез доповідей Міжнародної науково-технічної конференції (Львів, 14–15 травня 2020 р.). Львів : НАСВ, 2020. 365 с.

7. Національна безпека України: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали Всеукраїнської курсантсько-студентської науково-практичної конференції. Військова академія (м. Одеса), 2024.

8. Дослідження особливостей економічного суперництва на світових ринках зброї. Західноукраїнський національний університет, 2024.

9. Аналіз парку військової автомобільної техніки, яка експлуатується у Збройних Силах України. Наукова стаття, 2024.

10. Національна безпека України: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : збірник тез доповідей науково-практичної конференції. Національна академія Національної гвардії України, 2024.

STANDARDIZATION OF RATIONAL PARAMETERS FOR THE RESTORATION OF REINFORCED CONCRETE BRIDGES

Buhaievskyi V.O.
postgraduate of the Department of Technology and Organization in Construction,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2861-0268
Scientific advisor: Shumakov I.V., doctor of technical sciences,
Head of the Department of Technology and Organization in Construction,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Currently, the main documents for the inspection and testing of bridges are DBN V.2.3-6:2009, DSTU 9123:2021; for the assessment and prediction of the technical condition of road bridges, DSTU 9181:2022.

As a result of processing information on the classification of types of inspections, we have developed a comparative table (Table 1) according to the data of the two mentioned standards.

Table 1

Classification of types of examinations and data on special examinations

№	According to DBN V.2.3-6:2009	According to DSTU 9123:2021
1	Types of inspections	
	– inspections preceding commissioning after the completion of the construction of a new structure or after the reconstruction of an existing one; – scheduled (consisting of preliminary and detailed inspections); – special; – route; – certification	– scheduled (consisting of preliminary and detailed inspections); – scheduled continuous; – unscheduled special; – unscheduled route; – certification
2	Data on special inspections	
	– after a traffic accident or other man-made accident that caused damage to bridge elements with signs of imminent destruction of a defining element of the structure; – with signs of imminent destruction of the element/elements as a result of a natural disaster or other unforeseen events that significantly worsen the technical condition of the structure; – in all other cases when preliminary inspections are insufficient to make a decision on the technical condition of the bridge; – to obtain data necessary for drawing up technical specifications for a major repair or reconstruction project	– during commissioning/commissioning; – after a traffic accident, damage and destruction of bridge elements or structures in natural and man-made emergencies that significantly worsen the technical condition of the structure; – to obtain data for drawing up a design task for major repairs or reconstruction of the structure; – to obtain data for design after drawing up a design task (except in the case of reconstruction involving the construction of a new bridge) in an amount sufficient to make design decisions; – for structures whose defining elements are in an inoperable state

The appearance in DSTU 9123:2021 of the division of planned inspections into preliminary and detailed, as well as the corresponding lists of works, allows you to define tasks and makes it possible to perform preliminary inspections to determine the condition of bridge structures. This

may apply to the need to determine the condition of bridges that are in the possession of balance holders who do not have the appropriate specialists to assess the need for a detailed inspection (for example, united territorial communities) and funds to immediately order a detailed inspection. The periodicity of planned inspections is a very important standardized parameter and the following requirements are provided in the mentioned standards for reinforced concrete bridges (Table 2).

Table 2

Periodicity of scheduled bridge inspections according to various standards

№	Normative	Indicators				
1	DBN B.2.3-6:2009	Age of the bridge, years				
		1–20	21–40	41–60	61–80	більше 80
		Inspection frequency, years				
		7	6	5	3	1
2	DSTU 9123:2021	Age of the bridge, years				
		1–20	21–40	41–60	більше 60	
		Inspection frequency, years				
		10	5	4	3	

DSTU 9123:2021 divides the age of bridges into 4 age groups and insists on increasing the duration of breaks between scheduled inspections (by 3 years for ages up to 20 years) and reducing such breaks (by 1 year for ages 20–60 years). According to DBN V.2.3-22:2009, the classification of road bridges by the length of the structure, the length of individual spans and the features of their structures distinguishes four categories: small (up to 25 m); medium (25–100 m); large (over 100 m; this category includes bridges less than 100 m long, but with spans over 60 m); extracurricular.

It is relevant that since medium, large and non-class bridges in operation have a greater risk of losing their bearing capacity, and the consequences of their failure cause significant damage to the road network as a whole, their maintenance should be given more attention and funding. The absolute majority of bridges are small bridges, their share in the total volume reaches 75.5%; for medium — 21.4%; for large and non-class — 3.2%. The largest number of large bridges are operated in Ivano-Frankivsk, Kharkiv and Poltava regions. This work also provides a classification of bridges by age and material. According to this classification, bridges are divided into reinforced concrete, metal, steel-reinforced concrete, stone, and wooden. If the bridge consists of spans of different materials, it is customary to consider the material of the bridge as a whole according to the largest

span. Most bridges are reinforced concrete — 15,165 structures, or 94%. Taking into account such data, the dissertation selected reinforced concrete bridges as research objects, since, taking into account their number, the proposed effective solutions for the restoration of reinforced concrete structures can be scaled within this class of bridges. Such bridges need to be inspected, their actual operational condition determined, projects for eliminating defects developed, and necessary repair work carried out.

At the same time, the European standard EN 1504 was examined. The main objective of the standard is to provide a valid tool for optimizing repair solutions. It was particularly noted that there is an overly common simplistic approach based on the false belief that if the material with lost properties is removed and replaced with any other, then this problem is solved.

According to EN 1504-9, the main possible phases of restoration processes are defined: collection and generalization of information about the bridge structure; evaluation of the information obtained: determination of the residual resource, determination of types and identification of defects and damage (mechanical, chemical, physical influences); strategic directions of action.

Decision parameters should take into account the assessed condition of the bridge, therefore it is recommended to plan step-by-step options for future actions:

– reducing the load on the bridge structure without its restoration;
– preventing or reducing further damage without restoration;
– restoring the bridge structures or part of it;
– reconstructing the bridge or part of it;
– demolishing.

Important factors are: estimated service life after restoration; safety of the structure during restoration; prospects for further restoration; probability and consequences of complex and partial failures of bridge structures.

Restoration, repair of structures is considered in conjunction with measures for their long-term protection. The accumulated data on the repair and protection of concrete structures in these standards are summarized and presented as 11 principles, of which principles 1–6 relate to concrete damage, principles 7–11 — damage due to reinforcement corrosion.

The perspective in this issue is to determine the main criteria and parameters necessary for effective assessment of the technical condition of bridges during their long-term monitoring. The result of research in this direction should be methods for selecting criteria and parameters for assessing the technical condition of bridges when developing automated monitoring systems.

References

1. DBN V.2.3-6:2009. Sporudy transportu. Mosty i truby. Obstezhennia i vyprobuvannia. Kyiv : Ministerstvo rehionalnoho rozvytku ta budivnytstva Ukrainy. 2009. 42 p. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/document.html?id_doc=25402.

2. DSTU 9123:2021. Nastanova z obstezhennia ta vyprobuvannia mostiv i trub. Kyiv : DP «UkrNDNTs». 2021. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/document.html?id_doc=96224.

3. EN 1504. Products and systems for the protection and repair of concrete structures — Definitions, requirements, quality control and evaluation of conformity. Part 1–9. 2005–2008. URL: https://standards.iteh.ai/catalog/standards/cen/7c30072f-1bf9-4034-9bcc-71f4ff44da7a/en-1504-1-2005.

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО РИНКУ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК ТА СТАВЛЕННЯ СУЧАСНОГО МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ДО НИХ

Гущіна Я.Є.
2 курс, група ТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Любенок О.Б.
старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-1351-9999

У сучасному світі, де харчова промисловість демонструє шалений попит, харчові добавки стали невід'ємною частиною нашого раціону. Їх використовують з метою покращення смаку, барвника, структури та терміну придатності продуктів. Однак, не всі ці добавки є безпечними для здоров'я, і деякі можуть мати негативний вплив на організм людини, особливо на молодь.

Молоде покоління, як найбільш діяльна верства суспільства, що найбільше піддається стороннім впливам, потребує особливої уваги до свого раціону. Вони часто стають мішенню для нав'язливої реклами та маркетингових ходів, що мають на меті просування продуктів із завищеним вмістом харчових домішок. Відтак, усвідомлення впливу харчових добавок на стан здоров'я та вироблення здорових харчових звичок є надзвичайно важливим для молодого покоління.

В результаті проведення дослідження та опитування серед студентів, були отримані дані. В опитуванні прийняло участь 100 здобувачів освіти з різних університетів. Анкета опитування містить такі

питання: Чи знаєте ви, що таке харчова добавка? Які харчові добавки вам відомі? Чи харчові добавки можуть бути шкідливими або корисними? Де і для чого їх використовують? Питання були сформульовані з метою оцінити загальне розуміння здобувачів освіти щодо зазначеної теми.

Рис. 1. Результат анкетування

У результаті ми отримали такі данні, із 100 опитаних здобувачів освіти, 30 (30% обізнані) надали вичерпні відповіді на всі питання без виключення. Інші 30 (30% поверхнево обізнані) надали лише часткові відповіді на питання. Решта 40 (40% не обізнані) не змогли відповісти на поставлені питання, так як не цікавляться складом харчових продуктів.

Харчові добавки — це природні чи синтетичні сполуки, котрі навмисно додають до харчових продуктів з метою надання необхідних властивостей. До них зараховують барвники, антиоксиданти, емульгатори, коригувальні агенти, речовини, що модифікують органолептику, але не мають біологічної дії (на відміну від БАДів). У процесі промислового виробництва продуктів харчування застосовують велику кількість харчових добавок, аби поліпшити споживчі характеристики готового продукту, збільшити термін придатності та поліпшення зовнішнього вигляду. Для класифікації харчових добавок використовують літерно-цифрові коди згідно із затвердженою класифікатором «Codex Alimentarius»

Таблиця 1

Коди харчових добавок

Позначення	Найменування
Е100 — Е182	Барвники
Е200 — Е299	Консерванти
Е300 — Е399	Антиоксиданти
Е400 — Е449	Стабілізатори консистенції
Е450 — Е499	Емульгатори
Е500 — Е599	Регулятори кислотності розпушувачі
Е600 — Е699	Підсилювачі смаку та аромату
Е900 — Е999	Піногасники, поліпшувачі тіста, синтетичні глазурі, замінники цукру...

На сьогоднішній день світові виробники продуктів харчування використовують близько 500 харчових добавок. З них, в країнах Східної Європи, дозволено застосовувати у харчовій промисловості та зустрічається їх наявність в імпортних продуктах 250 харчових добавок. Три харчові добавки є забороненими: Е121, Е123 та Е240. До того ж, існує велика категорія харчових добавок, які не сертифіковані у країнах Східної Європи та мають середній рівень небезпечності.

Важливо розумітися на харчових добавках та розглянемо приклад на Е 950. Е 950, або ацесульфам калію — замінник цукру. Якщо не перевищувати дозування у 15 мг на кілограм маси тіла людини, організм не засвоює цю добавку, вона не бере участі в обміні речовин, а швидко виводиться нирками в незміненому стані. Речовина не має алергенних або канцерогенних властивостей.

Однак, якщо перевищити рекомендовану кількість, негативні наслідки, такі як нудота, головний біль, відчуття слабкості та дратівливість, проявляться доволі швидко. Присутність у складі метилового ефіру може негативно вплинути на функціонування серця та судин, а аспарагінова кислота здатна призвести до збудження нервової системи та викликати залежність від продуктів з цією харчовою добавкою. Переважно ця добавка часто зустрічається в розчинній каві «Jacobs», солодких напоях «Dr Pepper» та «Sprite», в жувальних гумках «Dirol» та «Mentos» та інших. З огляду на досвід, молоде покоління схильне до зловживання саме такими продуктами, що вказує на ймовірність перевищення допустимої дози, не лише за рахунок харчових добавок.

Отже, можна констатувати, що сучасне молоде покоління загалом обізнане з тим, що харчові добавки існують та знають їхнє застосування. Водночас, потенційний шкідливий вплив цих речовин на організм часто лишається поза увагою, що призводить до неконтрольованого споживання продуктів харчування, які можуть бути небезпечними та шкідливими для молодого організму.

Список використаних джерел

1. Харчові та дієтичні добавки : методичні рекомендації щодо виконання лабораторних робіт / уклад. В.В. Соколенко, Н.В. Болгова. Суми : СНАУ, 2022. 114 с.

2. Нутріціологія: історія, якість, технологія, харчові добавки : навч. посібник / укл. С.Д. Мельничук, М.М. Самілик, Н.В. Болгова, В.В. Цигура. Суми : СНАУ, 2020. 200 с.

3. Харчові та дієтичні добавки, прянощі та приправи у продукції ресторанного господарства : підручник / В.Ф. Доценко, Л.Ю. Арсеньева, Н.П. Бондар та ін.; за ред. В.Ф. Доценка. Київ : НУХТ, 2014. 379 с.

4. Харчова біотехнологія : підручник / Т.П. Пирог та ін.; НУХТ. Київ : Вид-во Ліра-К, 2019. 408 с.

5. Іванова В.Д. Технологія природних вітамінів : навч. посібник / В.Д. Іванова, Г.О. Сімахіна. Київ : НУХТ, 2016. 343 с

6. Визначення Е-добавок (синтетичних барвників). *ОТАВА*. URL: https:// ota va.ua/products/viznachennya-e-dobavok-sintetichnih-barvnikiv.

7. Харчова добавка Е121 (Citrus Red) URL: https://www.wbmind.com/ uk/ nutrition/additives/392-food-additive-e121.

8. Громадська організація «Асоціація виробників амаранту та амарантової продукції». *АМАРАНТ*. URL: https://amaranth-association.com.

СИСТЕМА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКО МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ТА МОДЕЛЕЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Жигар Н.М.
кандидат економічних наук, доцент,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Система викладання економіко-математичних методів у вищих навчальних закладах спрямована на підготовку спеціалістів, які володіють не лише економічними знаннями, а й здатні застосовувати математичні та статистичні методи для розв'язання складних економічних задач. Розглянемо основні аспекти цієї системи.

Економіко-математичні методи поєднують теорії економіки з математичними інструментами, зокрема теорією оптимізації, ма-

тематичним моделюванням, теорією ймовірностей та статистикою. Це дозволяє студентам розв'язувати практичні економічні задачі, використовуючи строгі математичні підходи.

До основних дисциплін, що включають економіко-математичні методи, зазвичай належать:

– математичний аналіз;
– лінійне програмування;
– теорія ймовірностей і математична статистика;
– економічне моделювання;
– теорія оптимізації;
– методи обробки даних та аналізу економічних систем.

Ці курси надають базові знання з математичних методів, необхідних для вирішення економічних задач, зокрема в таких сферах, як прогнозування, оптимізація витрат, управління ризиками тощо.

Особлива увага в системі викладання надається практичному застосуванню теоретичних знань. Це досягається через:

– курсові роботи та практичні заняття, на яких студенти розв'язують реальні економічні задачі;
– використання спеціалізованого програмного забезпечення для математичного моделювання та аналізу (наприклад, MATLAB, Excel, Mathematica, R);
– проекти та дослідження, які дозволяють студентам працювати з реальними економічними даними.

Викладання економіко-математичних методів передбачає інтеграцію знань з різних наук:

– економіка: для розуміння основних економічних процесів та побудови моделей економічних систем;
– математика: для забезпечення строгості та точності в аналізі та моделюванні економічних явищ;
– інформаційні технології: для використання сучасних програмних засобів для аналізу даних та моделювання.

Оцінювання результатів навчання у цій галузі базується на поєднанні теоретичних і практичних завдань:

– тести з теоретичних знань;
– аналіз реальних кейсів та економічних ситуацій;
– розв'язання задач за допомогою математичних методів.

Оскільки економіка постійно змінюється, важливою частиною системи викладання є впровадження нових підходів та технологій, зокрема:

– використання великих даних (big data) для економічного аналізу;

– машинне навчання та штучний інтелект у прогнозуванні та аналізі економічних процесів;

– інтердисциплінарні курси з програмування та аналітики для економістів.

Зважаючи на глобалізацію та інтеграцію економік, важливо враховувати міжнародні стандарти викладання економіко-математичних методів. Багато університетів використовують міжнародні підходи та розробляють курси, орієнтуючись на світові тенденції у галузі економічного аналізу та математичного моделювання.

Таким чином, система викладання економіко-математичних методів є комплексною і спрямована на підготовку фахівців, здатних використовувати сучасні математичні методи для вирішення актуальних економічних проблем.

Список використаних джерел

1. Економіко-математичні методи та моделі / Під ред. В.М. Бойка, В.В. Кравця, І.М. Лупенка. Київ : КНЕУ, 2005. 567 с.

2. Ковальчук О.В. Математичні методи в економіці. Тернопіль : Лібра Терра, 2007. 345 с.

3. Дубінін В.М. Економіка. Математичне моделювання. Київ : Академія, 2003. 387 с.

4. Шевчук Т.А. Математична статистика та економічні дослідження. Київ : Вища школа, 2011. 435 с.

5. Бенеш Ю.М. Методи математичного моделювання в економіці. Київ : Наукова думка, 2000. 234 с.

SYNTHESIS OF THE SPATIAL EIGHT-LINK MECHANISM OF THE BARRELING MACHINE

Zalyubovskyi M.G.
Professor of the Department of Automotive Transport and Modern Engineering,
DrSc (Technical Sciences), Docent,
HEI «Open International University of Human Development «Ukraine»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9183-2771
Koshel G.V.
Docent of the Department of Automotive Transport and Modern Engineering,
PhD (Technical Sciences), Docent,
HEI «Open International University of Human Development «Ukraine».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1862-1553

Spatial mechanisms are widely applied in technological equipment that is used in various industries (chemical and pharmaceutical [1; 2], mining and automotive industry [3], machine building [4; 5], etc.). It's known [3]

that the formation of passive connections is possible in the great majority of spatial mechanisms, specifically with rotational kinematic pairs. The presence of a passive connection in the kinematic chain of the spatial mechanism has an extremely negative effect on the operational properties of the corresponding technological equipment in other cases it makes it impossible to design it in compliance with the necessary technological requirements.

A vivid example of such technological equipment is the design of the industrial mixer of bulk fine-dispersed substances «Turbula» [6], which has been put into mass production by the Swiss company «Willy A. Bachofen AG».

Based on the six-link spatial mechanism with the rotating kinematic pairs of the «basic» construction of the industrial mixer of bulk fine-dispersed substances «Turbula», the authors of the article synthesized several «rational» statically determined spatial mechanisms that allowed to expand significantly the functional purpose of the «basic» construction of the machine like «Turbula significantly».

Taking into account the above, today, an urgent issue is the development of new statically defined spatial mechanisms of the barreling machine, which will simultaneously create conditions for increasing their reliability during operation, increasing the productivity of the relevant barreling technological operations, as well as expanding the sphere of use of such equipment.

Taking into account the need to eliminate the passive connection from the kinematic chain of the machine, as well as to create conditions for expanding the sphere of its use by adjusting the intensity of movement of the workpiece inside the container, it was synthesized an eight-link statically defined spatial mechanism.

A kinematic diagram of barreling machine that contains a spatial eight-link mechanism, as well as a model of the corresponding barreling machine (without representation of the drive) are shown in Fig. 1 and Fig. 2, respectively.

The spatial mechanism of the machine includes a frame 1, drive 2 located in the frame 1, which consists of an electric motor 3 and a drive shaft 4, as well as an additional drive 5 located in the frame 1, which contains an electric motor 6 and a drive shaft 7. The drive shaft 4 by means of the clutch 8 is rigidly connected to the crank 9, which is mounted in the bearing support 10. The driven shaft 11 is kinematically connected to the crank 9 with the possibility of additional rotation in the vertical plane. The drive shaft 7 by means of the clutch 12 is rigidly connected to the drive fork 13 of the Hook hinge 14. The driven fork 15 of the Hook hinge 14 is rigidly connected to the drive shaft 16, which is kinematically connected

to the rocker arm 17 with the possibility of additional oscillatory movement in the horizontal plane. The drive shaft 16 and the driven shaft 11 are pivotally connected to each other by the other ends with the drive fork 18 and the driven fork 19 of the machine, respectively, the diametrically mutually perpendicular axes of which 20 and 21 (Fig. 2) are the axes of fastening of the working container 22. To ensure the functioning of the machine, the vertical axis of rotation of the rocker arm 17 must coincide with the axis of the center of the Hook hinge 14.

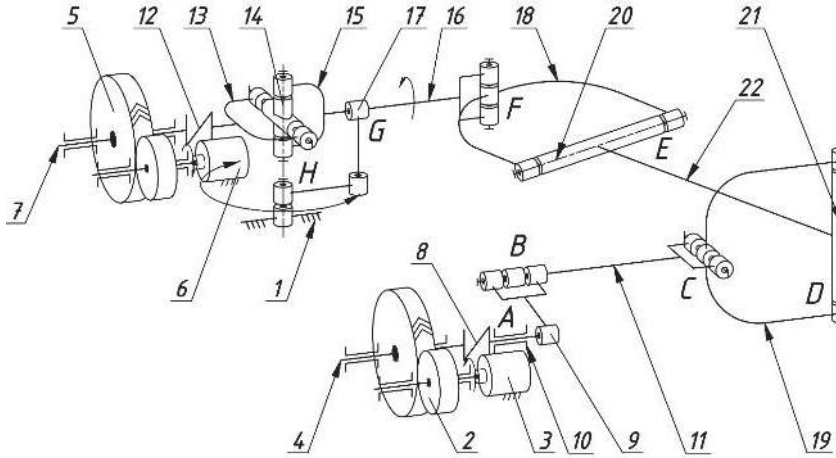

Fig. 1. Kinematic diagram of a barreling machine containing spatial eight-link mechanism

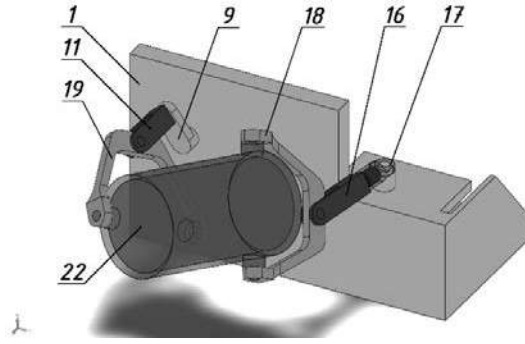

Fig. 2. A model of a barreling machine with two driving links

Using the Somov-Malyshev formula [3–5], it was found that, for a given synthesized mechanism, the degree of mobility will be equal to two:

$$W = 6n - \sum_{s=1}^{s=5} (6-s)\, p_s = 2,$$

where n is the number of movable links (7 links: drive 16 and driven 11 shafts, drive 18 and driven 19 forks, working container 22, crank 9, rocker arm 17), ps is the number of movable kinematic pairs of s class (8 rotating kinematic pairs: A, B, C, D, E, F, G, H).

In a spatial mechanism with a degree of mobility equal to two, it is necessary to use two driving links, which will allow to adjust the intensity of movement of the workpiece when moving it between the ends of the container in opposite directions, as well as the formation of one mode of movement throughout the entire process of machining parts. The driving links of this mechanism will be the drive shaft 16 and the crank 9.

Conclusions. The synthesis of a statically defined spatial eight-link hinge mechanism with rotating kinematic pairs was performed. Based on the synthesis of the mechanism, a design of a barreling machine is proposed, in which the container performs a complex spatial movement. Such a machine is used for volumetric processing of parts with an abrasive in the form of free granules and mixing of bulk fine-dispersed substances. The developed design of the barreling machine creates conditions for increasing its reliability during operation with a simultaneous increase in the productivity of the corresponding barreling technological operations, and allows to regulate their intensity.

References

1. Antonyuk E.Ya., Sakharnov V.A., Koval' N.I. Dynamic System of an Engine with Spatially Rocking Links: a Mathematical Model. *Int. Appl. Mech*. 2010. Vol. 46, No. 9. P. 1039–1049.

2. Koshel S., Dvorzhak V., Koshel H., Zalyubovskii M., Panasiuk I. Analysis of the third class mechanism using the modeling method in the Mathcad software environment. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. Issue 5. P. 51–58.

3. Zalyubovskyi M.G., Panasyuk I.V., Koshel S.O., Koshel G.V. Synthesis and analysis of redundant-free seven-link spatial mechanisms of part processing machine. *International Applied Mechanics*. 2021. Vol. 57, No. 4. P. 466–476.

4. Zalyubovskyi M.G., Panasyuk I.V., Koshel S.O., Koshel G.V. Modeling and designing the barreling machine drive with complex spatial motion of the container. *International Applied Mechanics*. 2022. Vol. 58, No. 4. P. 472–480.

5. Zalyubovskyi M.G., Panasyuk I.V., Koshel S.O., Lychov D.O. Design parameters of the four-link hinged mechanism of barreling machine drive. *International Applied Mechanics*. 2022. Vol. 58, No. 6. P. 725–731.

6. Zalyubovskyi M., Koshel S., Koshel O., Akimova L. Synthesis and research of the spatial eight-link mechanism of the barreling machine. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. Issue 4. P. 42–49.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Калакура В.В.
старший викладач кафедри технології харчування,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9183-2771

Індустрія харчових продуктів розвивається під впливом змін споживчих уподобань і глобальних тенденцій. Основний вплив на ці тенденції мають рушійні сили мегатрендів: політичні, економічні, соціологічні, екологічні та технологічні чинники. Прикладом рушійних сил мегітрендів є технологічні зрушення, демографічні та соціальні зміни, економічна та політична нестабільність, зосередженість на здоров'ї та добробуті.

На формування трендів харчової промисловості впливають макротенденції споживачів, які все більше узгоджують вибір продуктів харчування за своїми особистими цінностями і прагненнями: оздоровлення, інтерес до нових інгредієнтів багатих біологічно-активними речовинами, культура харчування, попит на більш цікаву повсякденну їжу.

У харчовій промисловості все більшого значення набуває тренд виробництва збагачених продуктів харчування. Для збагачення обирають традиційні продукти щоденного вжитку. У нашій країні визначилась певна тенденція щодо створення і виробництва харчових продуктів спеціального призначення, збагачених білками, вітамінами, мінеральними речовинами, поліненасиченими жирними кислотами (ПНЖК). Ці продукти не лише забезпечують базову потребу в харчуванні, але й допомагають покращити самопочуття, знизити рівень стресу та зміцнити імунітет.

Перспективним джерелом ПНЖК є стевія. Компонентний склад стевії представлений 17 амінокислотами, вітамінами А, В, С, Е, К, флавоноїдами, ПНЖК. Поліненасичені жирні кислоти стевії (ліноленова, ліноленвона, арахідонова) необхідні для нормалізації жирового обміну, сприяють зниженню рівня холестерину, тобто знижують ризик розвитку атеросклерозу, інфарктів, інсультів. Вони також необхідні для нормального функціонування печінки, нирок, нервової та серцево-судинної систем, головного мозку. Ці жирні кислоти підтримують гідротацію шкіри, регулюють її жирність та зменшують запалення, уповільнюють процеси її старіння, знижують ризик випадіння волосся [1]. Для повноцінного харчування потрібно чітко

дотримуватись співвідношення жирних кислот. Згідно рекомендацій інституту харчування співвідношення омега-6:омега-3 у харчування здорової людини повинно бути на рівні 10:1, а для лікування 3:1 або 5:1. При збільшенні у раціоні ПНЖК класу омега-3 необхідно додатково вводити 5 мг вітаміну Е. Стевія має співвідношення омега-6 до омега 3, як 3:1 і містить значну кількість вітаміну Е. Сьогодні застосування стевії та продуктів її переробки у харчових продуктах спеціального призначення обмежено йогуртами, морозивом, безалкогольними напоями, хлібобулочними та кондитерськими виробами.

Одним із трендів є збільшення інтересу до пробіотиків та пребіотиків. Пробіотики — це живі мікробіологічні харчові добавки, які уражають шкідливі мікроорганізми, відновлюючи мікробний баланс кишківника. Пребіотики — це неперетравлювані компоненти харчових продуктів, які вибірково стимулюють активність захисної мікрофлори кишківника людини та поліпшують тим самим стан здоров'я. Вони підтримують мікробіоту, що покращує травлення, імунітет та психічне здоров'я. В Україні все більше з'являються функціональних продуктів із пробіотиками:

– Ферментовані молочні продукти (йогурти, кефіри).

– Кімчі та квашені овочі — традиційні ферментовані продукти.

– Пробіотичні напої — додатковий варіант для підтримки травлення.

Окремим трендом харчової промисловості є відмова від виробництва продуктів, що викликають алергію, або непереносимість організмом людини (білки, глютен, лактоза). Виробники харчових продуктів та нопоїв враховують таку тенденцію і відповідно корегують асортимент своєї продукції. Споживачам запропоновані низько калорійні, безглютенові, безлактозні, безбілкові продукти.

Зростає попит на органічне та екологічне харчування. Відповідно харчова промисловість відгукнулася на цей тренд і для виробництва харчових продуктів використовуються інгредієнти, отримані із відновлювального сільського господарства, із стародавніх сортів пшениць (полба, спельта, пророщені продукти). Із сировинних інгредієнтів виключені біоінженерні продукти, генетично модифіковані організмами (ГМО). Понад 60% українських споживачів схильні підтримувати бренди з прозорими та екологічними практиками. Тому харчова промисловість України фокусується на місцевих продуктах. Локальна продукція популярна через її доступність, одночасно здійснюється підтримка місцевих виробників. Тренд екологічних продуктів систематично зростає завдяки збільшенню обізнаності українських

споживачів. Підприємства харчової промисловості освоюють також виробництво продуктів харчування для вегетаріанців та веганів.

Вегетаріанство — це система рослинного харчування, яка дозволяє не використовувати продукти тваринного походження. На сьогодні це досить самостійний напрямок у харчуванні. Вже не є новинкою рослинне м'ясо, білок, отриманий із комах, або рослин. Білки з комах вважаються перспективними завдяки:

– Високі поживні цінності — комахи містять крім білків, жири, мінерали у високій концентрації.

– Завдяки економічній ефективності — розведення комах потребує менше води, корми, площ.

– Перспективне масштабування. Технології дозволяють отримувати великі обсяги продукції при відносно низьких витратах.

Інноваційні білкові продукти мають низку переваг як для здоров'я людини так і для екології:

– Зниження ризику серцево-судинних захворювань завдяки низькому вмісту насичених жирів.

– Підтримка збереження біорізноманіття.

– Вплив на екологію — зменшення викидів парникових газів, використання води, землі.

Тренди, що формують сучасну харчову індустрію є відображеннями зміни потреб споживачів і технологічних досягнень. Українським підприємцям відкривається значний потенціал для розвитку, особливо у нішевих напрямках, таких як екологічно чисті продукти, персоналізоване харчування та функціональні продукти. Інвестуючи у новітні технології та адаптуючи бізнес до світових трендів, виробники харчових продуктів можуть зміцнювати свої позиції на ринку, задовольняючи попит на якісні і корисні продукти

Список використаних джерел

1. Кузнецова І.В. Стевія в харчовій промисловості. Київ : Аграрна наука, 2015. 136 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТОПІНАМБУРУ ЯК ЗАМІННИК ТРАДИЦІЙНИМ ДЖЕРЕЛАМ ЦУКРУ

Ковтун В.А.
1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-9776-1137
Науковий керівник: Калакура М.М., к.т.н.,
професор кафедри технології харчування,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4483-5013

Останнім часом значну увагу приділяють природним замінникам цукру як альтернативі рафінованим цукрами, що зумовлено зростанням занепокоєння з приводу таких проблем зі здоров'ям, як діабет, ожиріння та метаболічні порушення. У цій роботі представлено всебічне дослідження потенціалу *Helianthus tuberosus* (загальновідомої як топінамбур) як життєздатного замінника цукру з акцентом на її біохімічний склад, поживні переваги та практичне застосування. Основною метою є оцінка багатого на інулін бульбоплоду як низькоглікемічного підсолоджувача та його впливу на здоров'я людини у порівнянні з традиційними джерелами цукру.

Метод дослідження включав комплексний підхід, зокрема біохімічний аналіз *Helianthus tuberosus* для визначення вмісту інуліну — полісахариду, відомого своїми пребіотичними властивостями та низькою калорійністю. Проводилися екстракція інуліну та його перетворення на фруктозний сироп, після чого здійснювалися сенсорні оцінювання та тестування глікемічного індексу (ГІ) у контрольній групі з 50 учасників. Порівнювалися два зразки — фруктозний сироп з *Helianthus tuberosus* та комерційний тростинний цукор — за рівнем солодкості, післясмаком та метаболічним впливом. Результати чітко демонструють, що сироп, отриманий з інуліну, має глікемічний індекс 42, що суттєво нижче за ГІ тростинного цукру, який становить 65, що свідчить про знижений вплив на рівень глюкози в крові. Крім того, учасники відзначили порівняльний рівень солодкості з мінімальним післясмаком, що підтверджує придатність сиропу як замінника цукру в харчових продуктах.

Порівняння всіх результатів підтверджує, що *Helianthus tuberosus* є перспективною альтернативою рафінованим цукрами з додатковими перевагами у вигляді пребіотичної дії, яка сприяє здоров'ю кишечника. Досягнуто прогресу в розумінні можливостей його масштабного

комерційного застосування, хоча залишаються певні труднощі з великим обсягом екстракції інуліну та витратами на його обробку. Тим не менш, необхідний глибший аналіз для оптимізації методів вирощування та видобування. Таким чином, можна зробити висновок, що *Helianthus tuberosus* має значний потенціал як сталий, корисний для здоров'я замінник цукру, який заслуговує на подальші дослідження та розвиток для ширшого використання в харчовій промисловості.

Властивості та хімічний склад. Топінамбур, також відомий як сонячний корінь або сунчоук, є бульбою, багатою на інулін — полісахарид, складений з фруктозних одиниць. Інулін можна екстрагувати та конвертувати в фруктозний сироп, що пропонує низькоглікемічний замінник рафінованого цукру. Нижче наведено порівняння з комерційним тростинним цукром:

Властивість	Сироп на основі інуліну	Комерційний тростинний цукор
Основний вуглевод	Фруктоза	Сахароза
Солодкість	Подібна до тростинного цукру	Стандартна
Глікемічний індекс (ГІ)	42	65
Калорійна цінність	Нижча	Висока
Пребіотичні властивості	Є	Немає
Інші поживні речовини	Може містити деякі	Мінімальні

Переваги:

Низький глікемічний індекс (42 проти 65 для тростинного цукру) свідчить про зменшення впливу на рівень цукру в крові, що корисно для людей із діабетом або метаболічними розладами.

Пребіотичні властивості інуліну сприяють здоров'ю кишечника, стимулюючи корисні бактерії, такі як біфідобактерії та лактобактерії.

Містить вітаміни (наприклад, С, В1, В2) та мінерали (наприклад, калій, залізо), додаючи поживну цінність порівняно з рафінованим.

Як низьковитратна культура, потребує менше добрив і пестицидів, може рости на маргінальних землях, зменшуючи екологічний вплив.

Недоліки:

Інулін може викликати газоутворення, здуття та дискомфорт через ферментацію кишковими бактеріями, що дало йому прізвисько «газоутворювач».

Смак може дещо відрізнятися від традиційного цукру, що може вплинути на прийняття споживачами.

Обробка, включаючи екстракцію та гідроліз інуліну, є складною, що може підвищити витрати порівняно з обробкою тростинного цукру.

Масштабування виробництва залишається складним через високі витрати на екстракцію та обробку.

Екологічні аспекти. Топінамбур пропонує кілька екологічних переваг:

Низькі вимоги до ресурсів: Потребує мінімальних добрив і пестицидів, зменшуючи хімічне забруднення.

Використання маргінальних земель: Може рости на землях, непридатних для інших культур, потенційно зменшуючи конкуренцію з виробництвом їжі та вплив на зміну використання земель.

Висока ефективність врожаю: Забезпечує високі врожаї бульб (до 51,1 т/га для ранніх сортів), що робить його ефективним у використанні землі.

Порівняно з тростинним цукром, який часто потребує високого використання води, ерозії ґрунту та застосування пестицидів, топінамбур здається більш стійким. Однак енергія, необхідна для обробки інуліну, може створювати виклики, і потрібен подальший аналіз для оптимізації вирощування та екстракції з мінімальним екологічним впливом.

Експерименти та тести. Дослідження з 50 учасниками проводили сенсорні оцінки та тестування глікемічного індексу (ГІ), порівнюючи сироп на основі інуліну з топінамбуру з комерційним тростинним цукром. Сироп показав ГІ 42, значно нижчий, ніж 65 для тростинного цукру, що вказує на зменшений вплив на рівень глюкози в крові. Учасники повідомили про порівнянну солодкість із мінімальним післясмаком, що свідчить про його придатність як замінника цукру.

Додаткові лабораторні експерименти зосереджувалися на оптимізації екстракції інуліну, із оптимальними умовами при 74°C протягом 65 хвилин, досягнувши врожаю 85,4%. Дослідження на тваринах також показали, що інулін з топінамбуру покращує мікробіоту кишечника та зменшує гіперглікемію у мишей.

Застосування в харчовій промисловості та дієтичному харчуванні. Сироп на основі інуліну має різноманітні застосування в харчовій промисловості:

Напої: Може підсолоджувати напої, додаючи пребіотичні переваги, придатний для функціональних напоїв.

Випічка: Використовується як замінник цукру в хлібі, тістечках і печив, покращуючи текстуру та вологість, придатний для продуктів для діабетиків.

Молочні продукти: Підсилює солодкість у йогуртах та морозиві, із пребіотичними ефектами, що підтримують пробіотичні культури.

Кондитерські вироби: Замінює цукор у цукерках і батончиках, пропонуючи низькоглікемічний варіант для свідомих споживачів.

Функціональні продукти: Включається до продуктів, що підвищують здоров'я, використовуючи його пребіотичні та поживні властивості.

У дієтичному харчуванні він особливо цінний для людей із діабетом або тих, хто шукає низькоглікемічні, дружні до кишечника варіанти, хоча слід бути обережними з розмірами порцій, щоб уникнути травних проблем.

Висновок: Топінамбур є перспективною альтернативою рафінованим цукрам, із сиропом на основі інуліну, що пропонує низькоглікемічний, багатий пребіотиками підсолоджувач. Його стійкість, переваги для здоров'я та різноманітні застосування в харчовій промисловості потребують подальших досліджень та розробок. Однак виклики, такі як витрати на обробку, масштабування та потенційні травні проблеми для деяких споживачів, потрібно вирішити для ширшого впровадження.

Список використаних джерел

1. Călinoiu L.F., Vodnar D.C. Fermented plant-based beverages as functional foods. *Microorganisms*. 2018. № 6 (4), 113. DOI: https://doi.org/10.3390/microorganisms60 40113.

2. Catalytic conversion of inulin and fructose into 5-hydroxymethylfurfural by lignosulfonic acid in ionic liquids. *PubMed*. 2012. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih. gov/22359390.

3. Dietary Fructose and Metabolic Syndrome and Diabetes. *PubMed Central (PMC)*. URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4422986.

4. Fructose. *Calorie Control Council*. URL: https://caloriecontrol.org/fructose.

5. Fructose: Glycemic Index (GI), glycemic load (GL) and calories per 100g. *Glycemic-Index.net*. URL: https://glycemic-index.net/fructose.

6. Fructose: the poison index | Robert Lustig. *The Guardian*. URL: https://www.the guardian.com/commentisfree/2013/aug/26/fructose-poison-obesity-robert-lustig.

7. Glycemic Index and Glycemic Load. *Linus Pauling Institute, Oregon State University*. URL: https://lpi.oregonstate.edu/mic/food-beverages/glycemic-index.

8. Heteropolyacid catalyzed conversion of fructose, sucrose, and inulin to 5-ethoxymethylfurfural, a liquid biofuel candidate. *ScienceDirect*. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0960852412016426.

9. Inulin — an overview. *ScienceDirect Topics*. URL: https://www.sciencedirect.com/topics/agricultural-and-biological-sciences/inulin.

10. Inulin and Oligofructose: What Are They? *The Journal of Nutrition*. URL: https://academic.oup.com/jn/article/129/7/1402S/4722575.

11. Inulin and oligofructose: what are they? *PubMed*. URL: https://pubmed.ncbi. nlm.nih.gov/10867022.

12. Chicory Root Fiber, Inulin, Oligofructose And Fructooligosaccharides (FOS) — Fiber Facts. *Fiberfacts.org*. URL: https://www.fiberfacts.org/fiber-facts/chicory-root-fiber-inulin-oligofructose-and-fructooligosaccharides-fos/.

КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ЗАМОРОЖЕНИХ ТІСТОВИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

Комар В.Я.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-іті-hm, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

У сучасних умовах зростаючого попиту на якісні та зручні у використанні продукти харчування крафтове виробництво набуває нових форм, зокрема у виготовленні заморожених тістових напівфабрикатів. Цей сегмент є перспективним через можливість поєднання ручної майстерності, натуральних інгредієнтів і інноваційних технологій зберігання.

Особливості крафтових заморожених тістових напівфабрикатів полягають у використанні:

– живих заквасок замість дріжджів;

– натуральних начинок (м'ясо, овочі, ягоди без консервантів);

– технологій шокового заморожування, що зберігають структуру та смак;

– мінімального застосування харчових добавок.

Такі вироби мають підвищену харчову цінність, довший термін зберігання, зручні в реалізації та приготуванні, що робить їх привабливими для малого бізнесу, HoReCa та споживачів.

Інтеграція цифрових рішень — автоматизований контроль температурних режимів, облік партій, онлайн-замовлення, просування в соцмережах — дозволяє крафтовим виробникам розширювати ринки збуту та забезпечувати стабільну якість продукції.

Виготовлення заморожених тістових напівфабрикатів — це технологічний процес, який дозволяє зберігати свіжість продуктів, зберігаючи їх смакові якості та текстуру. Ось основні етапи, методи та технології, що використовуються при виготовленні таких напівфабрикатів:

1. Вибір сировини:

– використовують борошно високої якості, яке підходить для конкретного типу напівфабрикатів (пиріжків, вареників тощо);

– важливо вибрати правильні дріжджі або закваски, якщо напівфабрикати виготовляються на їх основі;

– додаткові інгредієнти, а саме цукор, сіль, яйця, молоко, олія та інші компоненти для вибору рецепту.

2. Приготування тіста:

– Замішування: інгредієнти змішуються із застосуванням механічних замішувачів до отримання однорідної маси.

– Ферментація (для дріжджового тіста): якщо використовуються дріжджі, тісто має пройти процес бродіння, що надає об'єму та покращує текстуру.

3. Формування:

– Кроїти та формувати: тісто розкатується та формується в бажану форму — це можуть бути кружечки для вареників, форми для пиріжків тощо.

– Заповнення (при необхідності): у випадку приготування напівфабрикатів з начинкою (наприклад, вареників, пиріжків), начинка укладається в середину.

4. Попереднє заморожування:

– Шокове заморожування, а саме щоб зберегти текстуру та смакові якості, тістові напівфабрикати часто підлягають шоковому заморожуванню. Це означає, що температура швидко знижується, що зменшує формування великих кристалів льоду і зберігає клітинну структуру.

– Ступенева заморозка — використовується, щоб уникнути втрати вологи та текстури напівфабрикатів.

5. Упаковка:

– Вакуумна упаковка — напівфабрикати зазвичай запаковуються у вакуумні пакети або контейнері, що запобігає утворенню морозильних опіків і зберігає свіжість.

– Етикетування — упаковка має бути належним чином промаркована з інформацією про склад, дату виготовлення та терміни зберігання.

6. Зберігання відбувається у формі заморожування. Оптимальні умови зберігання для заморожених тістових напівфабрикатів — температура –18°С та нижче. Це дозволяє зберегти якість продуктів на тривалий час.

7. Розморожування та приготування. Технології розморожування — перед приготуванням напівфабрикати можна розморожувати в холодильнику, при кімнатній температурі або в мікрохвильовій печі. Приготування — вони можуть бути смажені, запечені або варені, залежно від типу страви. Технології виготовлення заморожених тістових напівфабрикатів дозволяють забезпечити швидкість, зручність та якість при приготуванні страв.

Таким чином, виготовлення заморожених тістових напівфабрикатів у форматі крафтового виробництва є інноваційним напрямом, що поєднує традиційні кулінарні практики з сучасними технологіями та сприяє економічному розвитку регіонів.

Список використаних джерел

1. Іжевська О. Технологія продукції ресторанного господарства : навч. посібник. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 380 с.

2. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.

3. Мазаракі А.А., Шаповал С.Л., Григоренко О.М., та ін. Проектування закладів ресторанного господарства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2017. 357 с.

4. Технології крафтових виробництв : метод. вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Технології крафтових виробництв» студентам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання спеціальності 181 Харчові технології / Державний біотехнологічний університет; уклад.: А.М. Діхтярь, Т.В. Черемська, С.С. Андрєєва. Харків : ДБТУ, 2022. 44 с.

5. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 1 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б. Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2019. 288 с.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ПАКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Коробкін Д.І.
1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Ратушенко А.Т., к.т.н., доцент, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7998-1080

У дослідженні розглядаються сучасні інноваційні підходи до пакування харчових продуктів, що сприяють збереженню їхньої якості, подовженню терміну придатності та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Проаналізовано такі технології як вакуумне пакування, пакування у модифікованій атмосфері, активні пакувальні системи, біорозкладне та екологічно чисте пакування. Досліджено особливості розумного пакування з використанням QR-кодів, NFC-міток та індикаторів свіжості. Розглянуто перспективи автоматизації процесів пакування та впровадження інноваційних матеріалів. Запропоновано концептуальну модель оптимізації пакувальних процесів для підприємств харчової промисловості. Окреслено перспективи подальшого розвитку технологій пакування в контексті забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку.

Сучасна харчова промисловість стикається з багатьма проблемами: як зберегти якість продуктів, зменшити харчові відходи та не зашкодити природі. Нові технології пакування допомагають захистити продукти, зберегти їхню свіжість і подовжити термін придатності. Дослідження нових рішень у цій сфері важливе для успіху українських виробників як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Проблеми в пакуванні продуктів

Головні труднощі, з якими стикається харчова промисловість:

– Продукти швидко псуються через неякісне пакування, що веде до значних втрат.

– Традиційні пакувальні матеріали, особливо пластик, забруднюють довкілля.

– Споживачі хочуть зручне, безпечне та екологічне пакування.

– Важливо, щоб пакування містило повну інформацію про продукт.

– Необхідно зменшити витрати на пакування, не втрачаючи його якості.

Фізико-хімічні методи збереження продуктів

– *Вакуумне пакування* — видаляє повітря, що уповільнює псування їжі. Дає змогу зберігати продукти у 2–4 рази довше, зберігає їхній смак і аромат.

– *Пакування в модифікованій атмосфері (MAP)* — замінює повітря в упаковці спеціальною газовою сумішшю, що запобігає розмноженню мікробів та продовжує свіжість продуктів.

Активні пакувальні системи

Такі системи не лише захищають продукти, а й взаємодіють із ними:

– Поглиначі кисню запобігають псуванню жирів і вітамінів.

– Вологопоглиначі не дають продуктам пліснявіти.

– Антимікробні плівки захищають від бактерій.

– Спеціальні індикатори показують, чи правильно зберігався продукт.

Екологічні інновації в пакуванні

Через екологічні проблеми все більше компаній переходять на безпечніші матеріали:

– Біорозкладні пакувальні матеріали з рослинної сировини.

– Їстівні пакування, наприклад, з морських водоростей.

– Плівки, які можна компостувати.

– Менше використання зайвих матеріалів у пакуванні.

Пластикове пакування: нові рішення

Пластик залишається популярним, але технології його виробництва вдосконалюються:

– *IML-етикетування* робить упаковку повністю придатною для переробки.

– Нові технології друку покращують зовнішній вигляд пакування.

– Легкі та міцні пластикові контейнери забезпечують зручне транспортування.

Розумне пакування та цифрові технології

Сучасне пакування може містити:

– *QR-коди* для отримання інформації про продукт.

– *Індикатори свіжості*, що змінюють колір, якщо їжа псується.

– Прозорі матеріали, щоб споживач бачив вміст упаковки.

Автоматизація пакування

Нові автоматизовані системи пакування дають такі переваги:

– Менше помилок через людський фактор.

– Швидше виробництво.

– Менше витрат та відходів.

– Кращий контроль якості.

Як впровадити інновації в пакування

1. Організаційні кроки:

– Визначити, яке пакування найкраще для конкретних продуктів.

– Оцінити, наскільки воно економічно вигідне та безпечне для природи.

– Розробити план поступового впровадження.

2. Технічні заходи:

– Налаштувати обладнання під нові матеріали.

– Використовувати системи контролю якості.

– Інтегрувати цифрові технології.

3. Маркетинг:

– Розповідати споживачам про переваги нового пакування.

– Використовувати екологічність як конкурентну перевагу.

Висновки. Сучасні технології пакування дозволяють зберегти якість продуктів, подовжити термін придатності та зменшити шкоду для природи. Інновації, такі як вакуумне пакування, пакування в зміненій атмосфері та екологічні матеріали, сприяють кращому збереженню продуктів. Автоматизація та цифрові технології допомагають зменшити витрати і покращити контроль якості. Впровадження таких рішень робить українські компанії конкурентоспроможними на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Майбутнє пакування в харчовій промисловості. Інноваційні рішення для збереження якості продуктів. *GVP*. 2024. URL: https://gvp.com.ua/ua/news/ maybutnye-pakuvannya-v-harchoviy-promyslovosti-innovaciyni-rishennya-dlya-zbere zhennya-yakosti-produktiv.

2. Інновації в харчовій упаковці з пластика: як галузь реагує на потреби сучасних споживачів. *Незламні*. 2024. URL: https://nezlamni.city/articles/356588/innovacii-v-harchovij-upakovci-z-plastika-yak-galuz-reaguye-na-potrebi-suchasnih-spozhivachiv.

3. Suppakul P., Miltz J., Sonneveld K., Bigger S.W. Active food packaging technologies. *PubMed*. 2003. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15239372/.

4. Повний посібник зі сталого та інноваційного пакування харчових продуктів. *DIY Eco Box*. 2025. URL: https://diyecobox.com/uk/ultimate-guide-to-sustainable-innovative-food-packaging/.

5. Інновації в пакуванні процвітають у боротьбі з харчовими відходами. *Viravix*. 2024. URL: https://viravix.com/ua/blog/innovacziyi-v-pakuvanni-proczvitayut-u-borot bi-z-harchovymy-vidhodamy/.

МАШИНА НОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ ДЛЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ОБРОБКИ ДЕТАЛЕЙ

Кошель С.О.
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри машинобудування,
Київський національний університет технологій та дизайну;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7481-0186
Кошель Г.В.
кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри
автомобільного транспорту та сучасної інженерії,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1862-1553

В машинах галузевого машинобудування використовуються багатоланкові плоскі [1–3] та просторові [4; 5] механічні системи з складними переміщеннями ланок, що забезпечують необхідні рухи робочих органів технологічного обладнання за траєкторіями та законами руху.

Зазначимо, що в відомих машинах для обробки деталей [6] окрім зміни частоти обертання ведучого валу відсутні параметри регулювання, які б впливали на кінематичні та динамічні параметри руху робочого середовища в робочий ємності та дозволяли б підбирати режими обробки деталей в залежності від їх асортименту. Крім цього, слід зауважити, що подвійний просторовий шарнір, який є основою просторового механізму машини такої конструкції можна геометрично синтезувати в розмірах ланок певного інтервалу довжин: зміна геометричних розмірів ланок подвійного просторового шарніру може впливати на рухомість його деталей, а в деяких випадках призвести до аварійного виходу машини з ладу під час її роботи. На підставі цього існуючі машини для обробки деталей в ємностях, що рухаються в просторі за складною траєкторією мають обмежені асортиментні можливості застосування.

На рис. 1 представлено кінематичну схему машини для поверхневої обробки деталей нової конструкції. Машина для обробки деталей має корпус 1, в якому розташовані два незалежних привода, що складаються з електродвигунів 1 та 2 з двома співвісними редукторами, відповідно, 15 та 16, за допомогою яких приводяться до обертального руху два ведучих вали 5 та 3, які встановлені в підшипникових опорах 7 та 6. На ведучому валу 5 жорстко закріплено кривошип 8, який задає обертальний рух підшипниковому вузлу «А» подвійного

просторового шарніру 9. Конструкція просторового шарніру включає в себе дві вилки 12 та 10 і дві взаємно перпендикулярні осі 13 та 11, за допомогою яких в машині закріплено робочу ємність 14. З іншого боку вилка 12 з'єднана з ведучим валом 3, який підтримується підшипниковою опорою 6 співвісно до іншого ведучого валу 5.

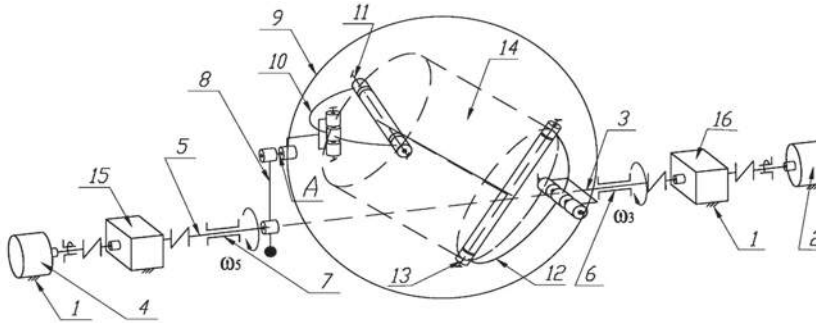

Рис. 1. Кінематична схема машини нової конструкції для поверхневої обробки деталей

Така конструкція машини за цикл свого руху забезпечує однакову інтенсивність обробки деталей по всьому внутрішньому об'єму ємкості за рахунок складання двох рухів: рух робочого масиву деталей відносно робочої ємності в радіальному напрямку задається відносним просторовим обертальним рухом робочої ємкості навколо своєї геометричної вісі, а рух в осьовому напрямку масиву деталей задається переносним рухом робочої ємності за допомогою обертального руху кривошипа.

Висновки. Машина нової конструкції має широкий спектр можливостей що до параметрів регулювання роботи, які впливають на режими руху масиву деталей в робочої ємності та дозволяє розширити асортиментні можливості технологічного обладнання. До таких параметрів відносяться: частота та напрямок обертання двох ведучих валів машини, величина лінійного розміру кривошипу та інші геометричні розміри деталей машини.

Список використаних джерел

1. Koshel' S., Dvorzhak V., Koshel' G., Zalyubovskyi M. Kinematic Analysis of Complex Planar Mechanisms of Higher Classes. *Int. Appl. Mech.* 2022. Vol. 58 (1). P. 111–122.

2. Koshel S., Dvorzhak V., Koshel H., Zalyubovskii M., Panasiuk I. Analysis of the third class mechanism using the modeling method in the Mathcad soft-

ware environment. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. Issue 5. P. 51–58.

3. Matsiuk I., Fedoskina O., Sokolov I. Substantiation of rational design parameters of a crusher with two movable jaws. *Natsionalnyi Hirnychyi University. Naukovyi visnyk*. 2024. Vol. 5. P. 45–50.

4. Zalyubovskyi M., Panasyuk I., Koshel S., Koshel G. Modeling and designing the barreling machine drive with complex spatial motion of the container. *International Applied Mechanics*. 2022. Vol. 58, No. 4. P. 472–480.

5. Zalyubovskyi M., Koshel S., Koshel O., Akimova L. Synthesis and research of the spatial eight-link mechanism of the barreling machine. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2024. Issue 4. P. 42–49.

6. Zalyubovskyi M., Panasyuk I., Koshel S., Koshel G. Synthesis and analysis of redundant-free seven-link spatial mechanisms of part processing machine. *International Applied Mechanics.* 2021. Vol. 57, No. 4. P. 466–476.

КРАФТОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФРУКТОВО-ЯГІДНОЇ ТА ОВОЧЕВОЇ СИРОВИНИ

Кравчук С.А.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

У сучасних умовах крафтове виробництво харчових продуктів набуває особливого значення як інноваційна та економічно перспективна форма переробки сільськогосподарської продукції. Використання фруктово-ягідної та овочевої сировини у невеликих переробних господарствах дозволяє не лише зберігати сезонну продукцію, а й створювати продукти з високою доданою вартістю.

Серед основних технологій, що активно впроваджуються у крафтовому виробництві, варто виділити: низькотемпературне сушіння, вакуумне варіння, ферментацію, використання натуральних консервантів, пастеризацію із збереженням поживної цінності. Такі підходи забезпечують високу якість готової продукції, екологічність та збереження смакових властивостей.

Крафтове виробництво сприяє зростанню зайнятості у сільській місцевості, розвитку локальних брендів, підвищенню туристичної привабливості регіонів та формуванню нових ринкових ніш. Крім того, інтеграція цифрових технологій у процеси виробництва (марку-

вання, онлайн-продаж, QR-коди з історією продукту) відкриває нові можливості для ефективного просування продукції.

Крафтові технології переробки та використання фруктово-ягідної та овочевої сировини — це інноваційні та нестандартні методи, які дозволяють обробляти та перетворювати ці сировини в нові продукти, часто з акцентом на якість, натуральність та унікальність. Такі технології можуть включати виготовлення органічних соків, джемів, консервів, а також використання сировини для створення нових видів харчових продуктів, наприклад, снеків чи здорових десертів. Крафтові методи зазвичай передбачають ручну працю, використання традиційних рецептів та інгредієнтів без додаткових консервантів, що робить продукцію більш екологічною та здоровою.

Ось кілька популярних крафтових технологій переробки фруктово-ягідної та овочевої сировини:

1. Дегідратація — ця технологія передбачає видалення вологи з фруктів і овочів, що дозволяє зберегти їх на тривалий час. Дегідратовані продукти можна використовувати як снек або інгредієнти для інших страв.

2. Ферментація — це процес, при якому натуральні бактерії розкладають цукри в сировині, створюючи нові смаки та підвищуючи термін придатності. Приклади — квашені овочі, кисломолочні продукти або ферментовані соки.

3. Соковижимання — виготовлення свіжих соків з фруктів та овочів, без додавання цукру або консервантів. Використання холодного віджиму дозволяє зберегти усі корисні речовини.

4. Консервування — традиційний метод збереження продуктів шляхом їх термічної обробки та герметичного пакування. Це можуть бути варення, джеми, мариновані овочі.

5. Технологія вакуумної упаковки — використовується для зберігання свіжих продуктів, запобігаючи окисленню і збільшуючи термін зберігання. Це забезпечує збереження смаку та корисних властивостей.

6. Виготовлення паст — фрукти і ягоди подрібнюють і перетворюють у пасту, яка може використовуватися в десертах, соусах чи приготуванні напоїв. Ці технології дозволяють не лише зберегти сировину, а й покращити її смакові якості та створити унікальні продукти.

Таким чином, розвиток крафтових технологій переробки овочевої та фруктово-ягідної сировини є важливим чинником економічного зростання, формування здорової харчової культури та зміцнення продовольчої безпеки України.

Список використаних джерел

1. Іжевська О. Технологія продукції ресторанного господарства : навч. посібник. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 380 с.
2. Інноваційні технології харчової продукції функціонального призначення : монографія. У 2-х ч. Ч. 1 / О.І. Черевко, М.І. Пересічний, С.М. Пересічна та ін.; за ред. О.І. Черевка, М.І. Пересічного; Харк. держ. ун-т харч. та торгівлі. Харків : ХДУХТ, 2017. 962 с.
3. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.
4. Мазаракі А.А., Шаповал С.Л., Григоренко О.М., та ін. Проектування закладів ресторанного господарства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2017. 357 с.
5. Петришин Н.З. Сучасні напрямки розвитку технології харчових виробництв / Р.О. Бліщ, Н.З. Петришин, І.М. Бабич. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія : Технічні науки.* Львів : видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2021. Вип 25. С. 31–37.
6. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 1 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б. Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2019. 288 с.

КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Кукуруза Т.В.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm,
спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університет «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Нині в Україні спостерігається справжній розквіт крафтового виробництва. Завдяки багатству природних ресурсів, творчому підходу підприємців та зростаючому попиту на унікальні продукти, цей сектор демонструє великий потенціал для розвитку. Проте шлях до успіху не позбавлений труднощів — від конкуренції з великими корпораціями до подолання адміністративних бар'єрів.

Термін «крафтовий» може охоплювати як харчові продукти та напої (наприклад, крафтове пиво чи випічка), так і різноманітні вироби (крафтові пакети, посуд та інші речі). Саме слово «крафт» походить з англійського «craft», яке має багато значень, серед яких «ремесло», «майстерність», «промисел», а також дієслова на кшталт «створювати» чи «виготовляти». Ці слова асоціюються із чимось майстерно виконаним і авторським. І це справедливо: крафтове — це те, що

створюється невеликими партіями за унікальною технологією й завжди вирізняється вищою якістю порівняно з серійним виробництвом.

Крафтове виробництво передбачає виготовлення продукції в невеликих обсягах, зосереджуючись на високій якості, унікальних характеристиках та ручній роботі. Сама назва походить від англійського слова craft, що означає ремесло, і точно передає суть цього методу. Кожен виріб створюється завдяки поєднанню майстерності, творчого підходу та ретельної уваги до деталей.

На відміну від масового виробництва, де пріоритетами є швидкість та зниження собівартості, крафтове виробництво спирається на:

1. Індивідуальність — кожна річ чи продукт має свою історію, унікальні особливості та нерідко неповторний дизайн.

2. Якість — основна увага приділяється вибору матеріалів, технологіям та ретельній перевірці на всіх етапах створення.

3. Ручна робота — значна частина процесів виконується вручну, що дозволяє досягти високого ступеня деталізації.

4. Екологічність — крафтове виробництво часто використовує натуральні та екологічно чисті матеріали, що робить продукцію безпечною для довкілля.

Основні відмінності крафтового виробництва від інших типів:

1. Масштаб. Якщо великі заводи випускають продукцію мільйонами одиниць, крафтові виробники обмежуються невеликими партіями.

2. Гнучкість. Крафтові майстри можуть швидко адаптуватися до нових трендів та переваг споживачів, створюючи унікальні товари.

3. Емоційна цінність. Купівля крафтового виробу — це не просто придбання речі, а підтримка локальних майстрів та участь в їхній історії.

Прикладом крафтового підходу можуть слугувати авторські сири, пиво, одяг, меблі чи косметика, створені з любов'ю і турботою про кінцевого споживача. Такий формат дедалі більше привертає увагу тих, хто прагне уникнути однотипності й стандартності.

Крафтове виробництво поєднує в собі традиції та інновації, зберігаючи культурну спадщину та водночас запроваджуючи нові цінності й сенси. Ця унікальність робить даний підхід особливо привабливим і перспективним у сучасних реаліях.

Крафтовий бізнес — це невеликі підприємства, які спеціалізуються на створенні та продажі неповторних речей ручної роботи. Його продукцію виробляють невеликими партіями, використовуючи натуральні матеріали й автентичні або авторські технології.

Здебільшого товари таких виробників користуються попитом серед тих, хто цінує оригінальність і дбайливе ставлення до навколишнього середовища. Водночас ціна на крафтові вироби значно перевищує вартість продукції масового виробництва.

Список використаних джерел

1. Іжевська О. Технологія продукції ресторанного господарства : навч. посібник. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 380 с.

2. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.

3. Мазаракі А.А. Проектування закладів ресторанного господарства : підручник / А.А. Мазакарі, С.Л. Шаповал, О.М. Григоренко та ін. Київ : КНТЕУ 2017. 357 с.

4. Технології крафтових виробництв : метод. вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Технології крафтових виробництв» студентам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання спеціальності 181 Харчові технології / Державний біотехнологічний університет; уклад.: А.М. Діхтярь, Т.В. Черемська, С.С. Андрєєва. Харків : ДБТУ, 2022. 44 с.

5. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 1 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б. Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2019. 288 с.

СТАН СЕКТОРУ РИНКУ ШТУЧНОГО М'ЯСА НА ПОЧАТОК 2025 РОКУ

Лещенко В.С.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-vs, спеціальність «Харчові технології», Васильківський фаховий коледж Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Світовий ринок культивованого м'яса переживає період спаду, незважаючи на амбітні прогнози та значні інвестиції попередніх років. Спочатку здавалося, що цей сектор стане революційним рішенням для продовольчої індустрії, пропонуючи стійку альтернативу традиційному м'ясу. Однак на практиці галузь зіткнулася з низкою серйозних проблем.

Висока вартість виробництва залишається ключовою перешкодою. Незважаючи на технологічний прогрес, собівартість штучного м'яса залишається значно вищою за традиційну. Масове виробництво, поки що, не досягло необхідного рівня рентабельності.

Споживчій скептицизм також залишається серйозною перешкодою, бо багато хто сприймає штучне м'ясо як новинку, а не як повноцінну заміну традиційним продуктам на кожен день. Крім того, висока вартість продукції відштовхує покупців, особливо в умовах економічної нестабільності.

Провідні компанії на ринку культивованого м'яса стикаються з серйозними труднощами, що підтверджуються конкретними прикладами і останніми новинами:

– Beyond Meat: Першопроходець у галузі рослинних замінників м'яса, Beyond Meat, 2019 року привернула увагу інвесторів, включно з Леонардо Ді Капріо і Біллом Гейтсом [1]. Однак уже до кінця 2019 року акції компанії помітно знизилися. Пандемія COVID-19 погіршила ситуацію: у четвертому кварталі 2020 року виручка від громадського харчування впала на 54%. У 2021 році виручка зросла лише на 14,2%, а у 2022 році знизилася на 20,6%. У 2023 році продажі альтернативного м'яса в США скоротилися на 12% у грошовому вираженні та на 19% у натуральному.

– Impossible Foods: Компанія, що конкурує з Beyond Meat, також зіткнулася з труднощами. Зниження інтересу споживачів до рослинних замінників м'яса призвело до скорочення продажів і зниження виручки [2].

Регуляторні обмеження також значно уповільнюють процес. Ось тільки гучні приклади:

– Італія: У листопаді 2023 року парламент Італії ухвалив закон, що забороняє виробництво і продаж штучного м'яса, вирощеного в лабораторних умовах. Порушникам загрожують штрафи до 150000 євро і позбавлення державних субсидій [3].

– США: У травні 2024 року губернатор Флориди Рон ДеСантіс підписав закон, що забороняє продаж штучно вирощеного м'яса в штаті. Це рішення спрямоване на захист традиційного сільського господарства і фермерів [4].

На цьому фоні інвестори (приватні та інституціонали) втрачають інтерес до сектора. Після початкового ажіотажу багато венчурних фондів і великих компаній почали згортати фінансування стартапів, усвідомлюючи, що окупність інвестицій розтягнута на десятиліття. Закриття компаній і скорочення співробітників у галузі стали частим явищем.

Незважаючи на труднощі, у галузі спостерігаються технологічні досягнення. У червні 2024 року ізраїльська компанія Ever After Foods представила біореактори для виробництва штучного м'яса,

що дають змогу збільшити обсяг випуску та знизити витрати [5]. Однак, незважаючи на ці інновації, масове виробництво залишається економічно невигідним, що стримує розвиток сектора.

Як висновок, ми можемо констатувати — наразі сектор штучного м'яса стикається з безліччю викликів: від економічних і технологічних до регуляторних і споживчих. Незважаючи на окремі успіхи та інновації, галузь перебуває у стані спаду, і без суттєвих змін перспективи її розвитку залишаються невизначеними.

Список використаних джерел

1. IPO Beyond Meat: виробник альтернативного м'яса. *Kursiv.media*. URL: https://kz.kursiv.media/2019-04-24/ipo-beyond-meat-proizvoditel-alternativnogo-myasa-kotoroe-prishlos-po-vkusu/ (дата звернення: 01.04.2025).

2. Impossible Foods to Cut 20% of Staff, Plans to Launch Major Marketing Campaign in '23. *Vegconomist*. URL: https://vegconomist.com/company-news/impossible-cuts-marketing-campaign/ (дата звернення: 01.04.2025).

3. Парламент Італії ухвалив закон, що забороняє виробництво і продаж штучного м'яса. *Ecosphere*. URL: https://ecosphere.press/2023/11/21/italiya-zapreshhaet-proizvodstvo-i-prodazhu-iskusstvennogo-myasa-vyrashhennogo-v-laboratorii-iz-kletok-zhivotnyh/ (дата звернення: 01.04.2025).

4. «Штучне м'ясо» заборонено в США. *EDNews*. URL: https://ednews.net/ru/news/world/660057-iskusstvennoe-myaso-zapresheno-v-ssha (дата звернення: 01.04.2025).

5. Ever After Foods and Bühler Collaborate to Scale Cultivated Meat Production and Distribution. *GlobeNewswire*. URL: https://www.globenewswire.com/news-release/2025/02/19/3028849/0/en/Ever-After-Foods-and-Bühler-Collaborate-to-Sca le-Cultivated-Meat-Production-and-Distribution.html (дата звернення: 01.04.2025).

ЗБАГАЧЕННЯ ВИРОБІВ ІЗ БІСКВІТНОГО ТІСТА ПЕКТИНОВМІСНИМИ КОМПОНЕНТАМИ

Литвин Є.В.
4 курс, група ТХ-22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Пектин — це природний високомолекулярний вуглевод (полісахарид), що міститься в клітинних стінках багатьох рослин, зокрема у фруктах та овочах. Найбільш багатими на пектинові речовини

є яблука, цитрусові (особливо шкірка), абрикоси, слива, смородина, айва. Завдяки своїй природній гелеутворюючій здатності пектин широко використовується у харчовій промисловості, особливо у виробництві желейних, фруктових і кондитерських виробів [1].

Для отримання пектину промисловим способом використовують пектиновмісну сировину, яку екстрагують гарячою водою (часто з додаванням кислот), потім фільтрують, очищають, осаджують, сушать і подрібнюють до порошкоподібного стану. У такому вигляді пектин надходить у виробництво як харчова добавка, позначена кодом Е440 [1].

Жовтий пектин. Його отримують з яблука або цитрусів. При використанні враховуйте, що пектин з яблук буде темніше, а з цитрусів — більш яскравий і світлий. Отримують речовину з вичавок відповідних фруктівВідрізняються вони між собою лише кольором. Необхідно враховувати, що після повторного нагрівання він уже не загущується. Для кращого загустіння, в продукт додають цукор і (при необхідності) кислоту. Вона додається, якщо її немає в достатній кількості в оброблюваних фруктах або ягодах [1].

Пектин NH. Здатнай застигати після повторного нагрівання. Входячи в певні склади, вона здатна надавати їм унікальну текстуру і щільність що змінює текстуру і це треба враховувати [2].

Пектин FX58. Найрідкісніший у використанні вид. Вимагає присутності кальцію для забезпечення застигання [1].

Пектин не лише виконує функцію згущувача і стабілізатора, а й має значні переваги з точки зору здоров'я: сприяє зниженню рівня холестерину; покращує роботу шлунково-кишкового тракту; виводить токсини та важкі метали з організму; має легкий пребіотичний ефект.

У бісквітному тісті використання пектиновмісних компонентів дає багато переваг:

– покращення структури виробу краща пористість, м'якість;

– підвищення вологозатримувальної здатності, що подовжує свіжість виробів;

– збільшення об'єму та пружності;

– збагачення виробу корисними харчовими волокнами, що підвищує його біологічну цінність;

– надання легкого фруктового присмаку та аромату — за умови використання натуральних джерел пектину, таких як фруктові пюре [1; 3].

Пектин можна додавати до тіста у вигляді:

– чистого порошкоподібного пектину (зазвичай змішують з цукром для рівномірного розподілу);

– фруктових пюре або паст (яблучне, абрикосове, айвове), які вже містять природний пектин;

– концентрований пектиновий сироп — використовується у деяких професійних рецептурах.

Важливо правильно визначити дозування: надмірне введення пектину може призвести до надмірної щільності, крихкості виробу або навіть гіркуватого присмаку. Зазвичай рекомендована доза — від 0,2 до 1,0% від маси тіста в залежності від типу пектину та рецептури [3].

Наведемо технологічні рекомендації: для кращого використання пектин попередньо змішують із цукром для запобігання утворенню грудок; розчиняють у теплій воді або фруктовому пюре; водять у тісто після емульгування або наприкінці замішування, щоб не зруйнувати структуру гелю [3].

Наукові дослідження, підтверджують доцільність використання пектиновмісних компонентів у складі бісквітних виробів. Позитивний ефект відзначається як у смаку, консистенції, ароматі, так і вологості, кислотності, поживності, та покращенні структури м'якуша.

Список використаних джерел

1. Кращий магазин для кондитерів. URL: https://kondishop.com.ua/ua/blog-ua/pektin-sho-ce-i-yak-iogo-vikoristovuvati?srsltid=AfmBOorg6d6Zpe4Zz8oeCcO0 GoJxzbzepBz2tjFGB8X60CbLqdxOgbqF (дата звернення: 7.04.2025).

2. Світлана Калимовська: кулінариний блог. URL: https://klymovska.com/?s=%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BD&lang=uk (дата звернення: 7.04.2025).

3. Кондитерська Laduree. URL: https://anastasianastya.wordpress.com (дата звернення: 7.04.2025).

КУПАЖУВАННЯ ПРЯНОЩІВ ТА НАТУРАЛЬНИХ АНТИОКСИДАНТІВ ДЛЯ ФЕРМЕНТУВАННЯ М'ЯСА

Мельниченко В.Л.
4 курс, група ТХ-22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-0958-644X
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

У сучасних умовах виробництва харчових продуктів особлива увага приділяється розробці безпечних та функціональних рецептур, які зберігають високу якість продукції без використання синтетичних

добавок. Ферментовані м'ясні вироби є складною біохімічною системою, схильною до мікробіологічного псування, окиснення жирів та білків. У зв'язку з цим купажування прянощів та натуральних антиоксидантів розглядається як перспективний напрям для подовження терміну зберігання, покращення органолептичних характеристик та збереження поживної цінності м'ясних продуктів [1].

Згідно з даними наукових досліджень, найбільш ефективним виявилося поєднання прянощів з високим вмістом фенольних сполук та екстрактів із потужною антиоксидантною дією. Нижче наведено приклад узагальненої таблиці з деякими популярними прянощами та натуральними антиоксидантами, що використовуються у ферментованих м'ясних виробах (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика прянощів та антиоксидантів для ферментування м'яса

Компонент	Основна активна речовина	Властивості	Потенційне застосування
Розмарин	Карнозол, карнозова кислота	Антиоксидант, стабілізація кольору	Сирокопчені ковбаси, бастурма
Часник	Аліцин	Антимікробний, антибактеріальний	Ковбаси, мариноване м'ясо
Куркума	Куркумін	Протизапальний, покращення кольору	Паштети, м'ясні намазки
Гвоздика	Евгенол	Антиоксидант, інгібування окислення жирів	В'ялене м'ясо, сиров'ялені вироби
Зелений чай	Катехіни	Потужний антиоксидант	Обробка поверхні м'яса перед ферментацією
Прополіс	Флавоноїди, фенольні кислоти	Антимікробна активність	У рецептурах пробіотичних м'ясних виробів

Джерело: складено автором за [1].

Результати досліджень свідчать, що ферментовані ковбаси з додаванням екстракту розмарину та прополісу демонструють зниження показників перекисного окиснення жирів на 30–40% порівняно з контролем. Окрім того, спостерігалося підвищення стабільності кольору за шкалою Lab*, що позитивно позначилося на споживчому сприйнятті [6].

Механізм дії натуральних антиоксидантів полягає в інактивації вільних радикалів та припиненні ланцюгових реакцій окиснення, що

є основною причиною псування жирів. Наприклад, фенольні сполуки з екстракту зеленого чаю здатні зв'язувати пероксиди і запобігати утворенню альдегідів, які є відповідальними за прогірклий присмак [4].

Окрім антиоксидантного ефекту, деякі пряноші сприяють зростанню корисної мікрофлори. Зокрема, у дослідженнях з використанням молочнокислих бактерій (Lactobacillus plantarum) виявлено, що додавання екстрактів імбиру та кориці не лише не пригнічує їх активність, а навпаки — пришвидшує молочнокисле бродіння, скорочуючи тривалість ферментації на 8–12 годин [3].

Умови купажування мають важливе значення для досягнення синергетичного ефекту. Занадто високі концентрації деяких компонентів можуть спричинити надмірну гіркоту або пригнічення корисної мікрофлори. Тому технологічна розробка купажів потребує точного балансу кількісного складу інгредієнтів та врахування їх взаємодії у конкретному рецептурному середовищі [2].

Сучасні розробки у галузі «чистої етикетки» (clean label) активно впроваджуються у малих м'ясопереробних підприємствах України. Наприклад, фермерські виробники використовують купажі, що включають сушені ягоди обліпихи, чорної смородини та дикого часнику, які демонструють високу антиоксидантну активність та водночас створюють унікальний регіональний смаковий профіль [5].

Таким чином, застосування купажів пряноші та натуральних антиоксидантів у ферментованому м'ясному виробництві не лише забезпечує безпечність і стабільність продукції, а й відкриває нові горизонти для створення функціональних продуктів із покращеним смаковим профілем. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на оптимізацію кількісного складу купажів, їхню сумісність із пробіотичними культурами, а також вивчення сенсорного сприйняття з боку споживачів [7].

Список використаних джерел

1. Ефективність використання рослинних антиоксидантів у м'ясопереробній промисловості. *Наукові горизонти*. 2022. URL: https://sciencehorizon.com.ua/uk/ journals/tom-25-9-2022/yefektivnist-vikoris tannya-roslinnikh-antioksidantiv-u-m-yasopererobniy-promislovosti.

2. Особливості формування купажів пряноші у ковбасному виробництві. *Наукові праці НУХТ*. 2021. URL:https://dspace.nuft.edu.ua/items/ba4157ad-bd5d-4693-9864-7e4570ed4e11.

3. Застосування продуктів бджільництва у технології сирокопчених ковбас. *Науковий вісник «Animal Science»*. 2023. URL:https://animalscience.com.ua/uk/journals/tom-14-3-2023/zastosuvannya-produktiv-bdzhilnitstva-u-tekhnologiyi-siro kopchenikh-kovbas.

4. Перспективи використання зеленого чаю як антиоксиданта у м'ясній галузі. *Наукові праці НУХТ*. 2020. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/items/0a673daf-b32e-4361-9f15-a0799329dff2.

5. Інновації у м'ясопереробній промисловості малого бізнесу України. *Науковий вісник НУХТ*. 2022. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/items/840e5152-8a2a-44fd-8efa-e6973bccbf19.

6. Застосування розмарину та прополісу у ферментованих м'ясних виробах. *Science Horizon*. 2022. URL: https://sciencehorizon.com.ua/uk/journals/tom-25-9-2022.

7. Технологічна роль натуральних екстрактів у формуванні якості ковбасних виробів. *Вісник Одеської національної академії харчових технологій*. 2021. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/items/ba4157ad-bd5d-4693-9864-7e4570ed4e11.

ЇЖА ШВИДКОГО ПРИГОТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Монастирецький О.М.
1 курс, група ТХ-24.1м-іті, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Калакура М.М., к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4483-5013

У статті досліджується роль їжі швидкого приготування в сучасному світі, її переваги та недоліки, а також вплив на здоров'я людини. Надаються рекомендації щодо споживання, а також перспективи розвитку з урахуванням інноваційних технологій.

Актуальність теми: У сучасному світі, де темп життя постійно зростає, їжа швидкого приготування стала невід'ємною частиною раціону багатьох людей. Розуміння її впливу на здоров'я та можливостей покращення якості за допомогою інженерних технологій є надзвичайно важливим.

Мета дослідження: Дослідити роль сучасних інженерних технологій у розвитку їжі швидкого приготування, оцінити її вплив на здоров'я та визначити перспективи розвитку.

Завдання дослідження:

– Проаналізувати переваги та недоліки їжі швидкого приготування.

– Дослідити вплив їжі швидкого приготування на здоров'я людини.

– Дослідити вплив сучасних інженерних технологій на виробництво та якість їжі швидкого приготування.

– Розробити рекомендації щодо споживання їжі швидкого приготування.

– Наслідки регулярного вживання їжі швидкого приготування

Переваги:

– Швидкість та зручність: Головна перевага їжі швидкого приготування — це економія часу. Вона дозволяє швидко вгамувати голод, не витрачаючи години на приготування складних страв.

– Доступність: Широкий асортимент та низькі ціни роблять цю їжу доступною для широкого кола споживачів.

– Різноманітність: Сучасні виробники пропонують величезний вибір страв швидкого приготування, від традиційних супів та каш до екзотичних азійських страв.

– Тривалий термін зберігання: Це робить таку їжу незамінною в умовах, коли свіжі продукти недоступні.

Недоліки:

– Низька харчова цінність: Фаст-фуд, як правило, містить мало вітамінів, мінералів, клітковини та інших корисних поживних речовин, необхідних для нормального функціонування організму

– Високий вміст калорій: Регулярне вживання такої їжі може призвести до набору зайвої ваги та ожиріння.

– Звикання: Підсилювачі смаку, що містяться в такій їжі, можуть викликати звикання та бажання їсти її знову і знову.

– Високий вміст насичених трансжирів: Багато страв швидкого приготування містять значну кількість шкідливих жирів, які підвищують рівень «поганого» холестерину (ЛПНЩ) в крові.

– Надмірна кількість солі: Високий вміст натрію в фаст-фуді може призвести до підвищення кров'яного тиску.

– Штучні добавки: Для покращення смаку, запаху та терміну зберігання в їжу швидкого приготування часто додають штучні підсилювачі смаку, ароматизатори, консерванти та барвники

Наслідки регулярного вживання їжі швидкого приготування можуть включати:

– Ожиріння та пов'язані з ним захворювання.

– Серцево-судинні захворювання.

– Діабет 2 типу.

– Проблеми з травленням.

– Дефіцит вітамінів та мінералів.

– Підвищений ризик деяких видів раку.

– Погіршення стану шкіри, волосся та нігтів.

– Зниження енергії та працездатності.

Сучасні інженерні технології в харчовій промисловості:

1. Автоматизація та роботизація:

– Роботизовані системи використовуються для виконання рутинних завдань.

– Автоматизовані лінії виробництва забезпечують точний контроль.

2. Технології пакування:

– Інноваційні матеріали та методи пакування дозволяють подовжити термін зберігання продуктів, зберегти їхню свіжість та поживні властивості.

– Розумне пакування з датчиками та індикаторами

3. Контроль якості та безпеки:

– Сенсорні технології та штучний інтелект використовуються для моніторингу та контролю якості продуктів на кожному етапі виробництва.

– Системи відстеження дозволяють швидко виявляти та усувати проблеми

4. Інноваційні методи обробки:

– Високотемпературна обробка під тиском (HPP) дозволяє зберегти поживні речовини та смакові якості продуктів без використання консервантів.

– 3D-друк їжі відкриває нові можливості для створення індивідуальних страв з заданим складом та формою.

Перспективи розвитку:

– Здоровіша їжа: Зниження вмісту шкідливих речовин.

– Більша різноманітність: Створення нових страв за допомогою 3D-друку.

– Більша доступність: Зниження цін завдяки автоматизації.

– Екологічність: Використання екологічно чистих матеріалів.

Список використаних джерел

1. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.

2. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 2 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2020, 208 с.

ВПЛИВ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК НА СТРУКТУРУ ФАРШІВ ДЛЯ ВАРЕНИКІВ

Муляренко Д.С.
4 курс, група ТХ-22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-7467-0799
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Традиційне приготування фаршів для вареників базується на перевірених кулінарних підходах, що гарантують класичний смак і текстуру начинки. Основні етапи приготування начинки: підготовка сировини включає ретельне миття та очищення основних інгредієнтів (м'ясо, картопля, гриби, сир, капуста, цибуля); відбір якісної сировини для запобігання потраплянню сторонніх домішок; теплова обробка (за потреби) попереднє обсмажування, тушкування або варіння деяких продуктів для покращення їхніх смакових якостей; подрібнення сировини (використання м'ясорубки, блендера або ручне подрібнення, залежно від рецептури); змішування компонентів — додавання спецій, солі, перцю та інших компонентів для формування гармонійного смаку; ретельне перемішування для рівномірного розподілу всіх інгредієнтів [1–3].

Хоча традиційний метод дозволяє отримати начинку з автентичним смаком, він має певні недоліки, зокрема втрату соковитості після варіння м'яса або овочів та складність у тривалому зберіганні [3; 4].

Сучасні підходи до виробництва фаршів для вареників орієнтовані на зростаючі вимоги до якості продуктів харчування. Традиційні методи доповнюються інноваційними технологіями. Одним із таких рішень є використання гідроколоїдних добавок, що дозволяє покращити текстуру та зберегти соковитість начинки [5].

Гідроколоїди (агар-агар, ксантанова камедь, гуарова камедь, пектин) мають здатність утримувати вологу та стабілізувати структуру фаршу [4], що забезпечує ряд переваг: покращення текстури — начинка стає більш щільною та рівномірною; збереження соковитості — під час варіння вареники залишаються ніжними; зменшення втрат сировини — фарш краще утримує форму; дієтичні властивості — можливість зменшення вмісту жиру завдяки додаванню білкових замінників; подовження терміну зберігання — зменшується ризик втрати вологи та окислення.

Технологічний процес інноваційного виробництва, окрім традиційної первинної обробки інгредієнтів, містить етап створення гідроколоїдного розчину — добавка розчиняється у теплій воді для утворення гелю. Після подрібнення основних компонентів до фаршу додаємо гель та ретельно перемішуємо [5].

Отриманий фарш легше використовувати при ліпленні вареників, органолептичні властивості начинки покращуються — вона стає соковитішою та ніжнішою. Економічність — зниження відходів сировини [4–7].

Застосування гідроколоїдів у фаршах для вареників значно розширює асортимент — можливість створення нових варіацій фаршів, зокрема фруктових або низькокалорійних, адаптує борошняні кулінарні вироби до сучасного ринку — розширюється діапазон виготовлення продуктів для спеціальних груп споживачів (вегетаріанців, спортсменів) [6].

Підсумовуючи вище зазначений матеріал, можна впевнено стверджувати, що поєднання традиційних підходів із сучасними технологіями дозволяє покращити якість вареників та задовольнити потреби широкого кола споживачів. Використання гідроколоїдів відкриває нові можливості у виробництві начинок, підвищуючи їхню соковитість, стабільність та термін придатності. Це не лише зберігає традиційні смакові властивості, а й робить продукт більш конкурентоспроможним на ринку.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 4281:2004. Напівфабрикати заморожені м’ясні. Загальні технічні умови.

2. ДСТУ 4518:2008. Страви та кулінарні вироби. Загальні вимоги.

3. Гаврилюк О.А. Технологія приготування страв української кухні. Київ : Центр учбової літератури, 2020.

4. Барановський А.І. Харчові технології та інновації у громадському харчуванні. Харків : ХДУХТ, 2019.

5. Петрова І.В. Використання гідроколоїдів у харчовій промисловості. *Вісник харчових технологій*. 2021. № 3.

6. Сидоренко Л.П. Оптимізація рецептур начинок для напівфабрикатів. *Наукові праці НУХТ*. 2022.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК НА ОСНОВІ ПРЕБІОТИКІВ У ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Оліферчук О.Г.
старший викладач кафедри технології харчування,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609
Лясковський В.Я.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-vs,
спеціальність «Харчові технології»,
Васильківський фаховий коледж Університету «Україна».

У XXI столітті споживачі все більше звертають увагу на якість продуктів, що не лише задовольняють голод, але й позитивно впливають на здоров'я. У цьому контексті дієтичні добавки, зокрема пребіотики, набувають вагомого значення як перспективний інгредієнт для харчової промисловості.

Пребіотики — це інгредієнти, що не перетравлюються в шлунково-кишковому тракті, але стимулюють ріст і активність корисної мікрофлори, насамперед біфідо- та лактобактерій. На відміну від пробіотиків, пребіотики мають триваліший термін зберігання і не залежать від життєздатності клітин [1; 3].

У виробництві хлібобулочних, молочних і безалкогольних напоїв пребіотики використовуються як функціональні компоненти, що покращують не лише харчову цінність, але й органолептичні властивості продуктів. Наприклад, додавання інуліну до йогуртів дозволяє зменшити вміст цукру та жиру, водночас підвищуючи кремову текстуру [2]. У хлібопекарській галузі пребіотики можуть подовжити термін придатності продукції завдяки утворенню вологоутримуючих зв'язків [1].

Незважаючи на очевидні переваги, широке впровадження пребіотиків стримується високою собівартістю, недостатньою обізнаністю населення та відсутністю державної підтримки для виробників функціональних харчових продуктів. Однак тренд на здорове харчування та зростання попиту на функціональні продукти створює значний потенціал для розвитку цього сегменту [4; 5]. Поширені види пребіотиків, що застосовуються у виробництві харчових добавок наведено у табл. 1. Використовуючи їх ми можемо значно покращити стан здоров'я.

Для розширення раціону страв, напоїв, кондитерських виробів з додаванням пребіотиків рекомендуємо активно застосовувати не лише харчові добавки, що містять пребіотики, а також і сирцеву сировину. Українці з давніх-давен використовували у харчуванні цілющі

трави, коріння, цвіт, плоди, овочі тощо. Відтворюючи традиції поколінь, варто відновити практику споживання в їжу топінамбура (як природного джерела інуліну), цикорію (петрів батіг), а також часнику, зеленої цибулі, спаржі, кульбаби, порею, буряка, хрону, квашених овочів та пророщених зерен.

Таблиця 1

Популярні дієтичні добавки з пребіотиками (міжнародні й українські бренди)

Найменування (ДД, БАД, БАР)	Пребіотик, що використовується в складі БАД	Рекомендації по застосуванню в харчових технологіях
Українське виробництво		
Топінамбур	Інулін	Соки, пюре, цукерки, пасти, цукрозамінники
Цикорій (корінь)	Інулін, ФОС	Кавові замінники, добавки до хліба, батончики
Часник	Інулін, ФОС	Ферментовані овочі, соуси, маринади
Цибуля (порей, зелена)	Інулін, ФОС	Супи, креми, ферментовані суміші
Кульбаба (корінь)	Інулін	Чайні суміші, добавки до кавових замінників
Буряк	ФОС, бетаїн	Соки, пастила, ферментовані овочі
Хрон	Інулін	Маринади, гострі приправи, овочеві мікси
Квашені овочі	Органічні кислоти, клітковина	Закуски, гарніри з пребіотичною дією
Пророщені зерна	ГОС, ФОС	Хліб, батончики, пластівці
Закордонна продукція		
Банани (недозрілі)	Резистентний крохмаль	Смузі, пюре, дитяче харчування
Спаржа	Інулін	Салати, крем-супи, овочеві заморожені набори
Артишок	Інулін	Овочеві пюре, гарніри, консерви
Овес	Бета-глюкани	Каші, хлібці, печиво, гранола
Ячмінь	Бета-глюкани	Функціональні напої, хліб, пластівці
Модрина	(арабіногалактан) Арабіногалактан	Дієтичні добавки, порошки

Ці продукти не лише збагачують раціон природними пребіотичними волокнами, а й сприяють підтриманню здорової мікрофлори кишечника, зміцненню імунітету та загальному оздоровленню організму. Введення такої сировини в рецептуру сучасних страв — це крок до відновлення національних харчових традицій та формування культури функціонального харчування.

Висновки. Пребіотики — перспективна група дієтичних добавок, що можуть стати ключовим чинником у формуванні харчової продукції нового покоління. Їхнє активне впровадження у виробництво дозволить поєднати гастрономічну привабливість із користю для здоров'я, відповідаючи сучасним вимогам споживачів. Нами досліджено та запропоновано асортиментний ряд дієтичних добавок, що містять пребіотики, українських і закордонних виробників. Розроблені рекомендації щодо застосування цих харчових добавок з пребіотиками для широкого кола споживачів.

Застосування інуліновмісної сировини (топінамбур, цикорій) при створенні дієтичних та функціональних напоїв, пюре, паст та кондитерських виробів для підтримки мікрофлори кишечника.

Використання овочів і рослин із пребіотичною дією (часник, цибуля, буряк, кульбаба, хрон) при розробці ферментованих та консервованих продуктів із оздоровчим ефектом.

Введення резистентного крохмалю з бананів або пророщених зерен у рецептури дитячого та спеціалізованого харчування.

Збагачення хлібобулочних, круп'яних та снекових виробів за рахунок додавання вівса, ячменю, джерел бета-глюканів, інуліну чи ГОС/ФОС.

Використання квашених овочів та натуральних ферментованих продуктів як природних джерел пребіотиків у щоденному раціоні.

Комбінування пребіотичних добавок з пробіотичними культурами при створенні симбіотичних продуктів нового покоління.

Ці рекомендації можуть бути основою для впровадження інновацій у харчову промисловість, розширення асортименту функціональних продуктів, а також адаптації дієтичного харчування до потреб різних груп населення.

Список використаних джерел

1. Барабой В.А. Біологічно активні речовини у харчових технологіях. Київ : Вища школа, 2021. 212 с.

2. Гуліч О.Г. Пребіотики у функціональних продуктах: сучасні підходи. *Харчова промисловість*. 2022. № 4. С. 17–21.

3. Gibson G.R., Roberfroid M.B. Dietary modulation of the human colonic microbiota: Introducing the concept of prebiotics. J. *Nutr.* 1995. Vol. 125 (6). P. 1401–1412.

4. Prebiotics and Gut Health. URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC 3705355/ (дата звернення: 01.04.2025).

5. Functional food trends 2025. URL: https://www.foodnavigator.com/Article/2025/ 01/18/prebiotics-market-analysis (дата звернення: 01.04.2025).

«КОСМІЧНЕ САЛО» — ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ

Оліферчук О.Г.
старший викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університет «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609
Міщук Л.А.
2 курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti-db,
спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».

У тезах представлено результати дослідження з розробки технології виробництва перемеленого сала зі спеціями «Космічне сало», призначеного для харчування військовослужбовців. Визначено оптимальний склад спецій та їх сукупність, досліджено вплив технологічних процесів на якість продукту, проведено аналіз харчової цінності та розроблено рекомендації щодо упаковки та зберігання.

Актуальність. В умовах сучасних військових конфліктів та гуманітарних криз забезпечення військовослужбовців якісним, калорійним та зручним у споживанні харчування є надзвичайно високим. Традиційні сухпайки часто не відповідають потребам військових, особливо в умовах тривалих бойових дій та обмежених можливостей для приготування їжі. Сало, як традиційний український продукт, знає своїми високими енергетичними властивостями та тривалим терміном зберігання. Однак, його вживання у вигляді твердого шматка не завжди зручно в польових умовах. Тому, призначенням даного дослідження є розробка технології виробництва перемеленого сала зі спеціями «Космічне сало», яке відповідало потребам військових та малому ряду переваг перед традиційними продуктами.

Мета дослідження: Розробити технологію високоенергетичного продукту «Космічне сало».

Завдання:

1. Оптимізувати склад спецій та їх якість для покращення смакових якостей та поживних властивостей продукту.

2. Дослідити вплив різних технологічних процесів на якість та термін зберігання «Космічного сала».

3. Провести аналіз харчової цінності та енергетичної цінності продукту.

4. Здійснити органолептичну оцінку якості «Космічного сала».

5. Розробити рекомендації щодо упаковки та зберігання «Космічного сала» для забезпечення його зручного використання в польових умовах.

Методи дослідження: Аналіз наукової літератури та нормативних документів; експериментальні дослідження з використанням різних технологічних процесів.

Технологічна схема виробництва «Космічного сала» зображена на рис. 1.

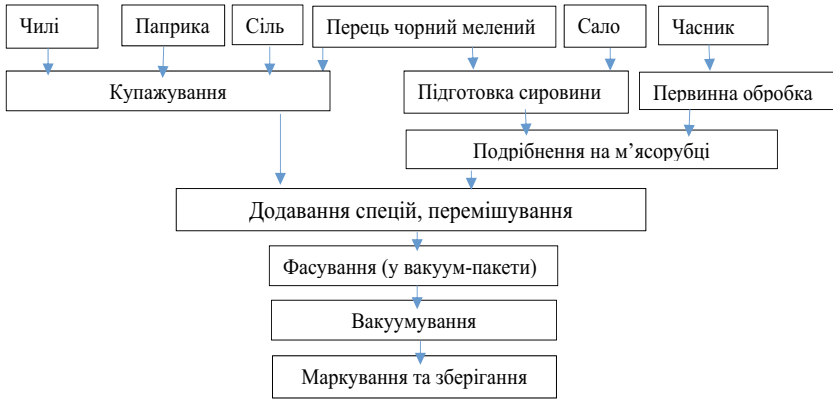

Рис. 1. Технологічна схема приготування «Космічного сала» (власна розробка)

Технологічний процес приготування сала проводиться в кілька стадій.

Підготовка сировини: Сало очищають від шкіри та м'яса, нарізають на шматки.

Додавання спецій: До подрібненого сала додають спеції згідно з рецептурою (сіль, перець, часник, паприка, чилі).

Подрібнення: Сало подрібнюють за допомогою м'ясорубки або блендера до однорідної маси.

Таблиця 1

Склад обсипки зі спецій

№	Назва спеції	Кількість (г) на 1 кг сала	Примітки
1	Часник свіжий (подрібнений)	20–30	Можна використовувати сушений гранульований часник (10–15 г)
2	Сіль (дрібна)	15–20	Регулюється за смаком
3	Перець чорний мелений	5–7	Додає гостроту та аромат
4	Перець чилі мелений	1–2	Регулюється за смаком, залежно від бажаної гостроти
5	Паприка мелена (солодка)	8–10	Додає колір та солодкуватий присмак
	Всього:	50–70	

Таблиця 2

Результати органолептичної оцінки

№ зразка	Зовнішній вигляд	Колір	Консистенція	Запах	Смак	Загальна оцінка (бали)
1 (контрольний)	Однорідна маса, без сторонніх включень	Світло-рожевий	М'яка, пастоподібна	Сало, спеції	Солоний, злегка гострий	4.2
2 (з часником)	Однорідна маса, видимі частини часника	Світло-рожевий з жовтуватим відтінком	М'яка, пастоподібна	Сало, часник, спеції	Солоний, гострий, часниковий	4.5
3 (з чилі)	Однорідна маса	Рожевий з червоним відтінком	М'яка, пастоподібна	Сало, спеції, чилі	Солоний, дуже гострий	4.0
4 (з паприкою)	Однорідна маса	Насичений рожевий	М'яка, пастоподібна	Сало, спеції, паприка	Солоний, злегка солодкуватий	4.4
5 (оптимальний склад)	Однорідна маса, дрібні частини спецій	Рожевий з червоним відтінком	М'яка, пастоподібна	Сало, спеції, збалансований аромат	Збалансований солоний, гострий, пряний	4.8

Проведено органолептичну оцінку якості готового продукту. Результати наведено у табл. 2.

Перемішування: Суміш ретельно перемішують до рівномірного розподілу спецій.

Фасування: Суміш фасують у герметичні пакети, залишаючи невеликий простір для розширення.

Герметизація: Пакети герметизують за допомогою вакуумного пакувальника або іншого способу.

Маркування: На пакети наносять маркування з назвою продукту, складом, терміном придатності та іншою необхідною інформацією.

Зберігання: Запаковані пакети зберігають у прохолодному, сухому місці.

Таблиця 3

Фізико-хімічні показники «Космічного сала»

№ показника	Назва показника	Одиниця виміру	Нормативні значення	Результати дослідження
1	Вміст жиру	%	Не менше 85	88.5
2	Вміст вологи	%	Не більше 5	3.8
3	Вміст солі	%	1,5–2,5	2.0
4	Кислотне число	мг KOH/г	Не більше 2.0	1.5
5	Пероксидне число	ммоль/кг	Не більше 5.0	3.2
6	Йодне число	г йоду/100 г	50–70	62
7	Температура плавлення	°C	28–36	32
8	Мікробіологічні показники	КУО/г	відповідно до нормативів	Відповідає нормам

Висновки: «Космічне сало» є перспективним, якісним, енергетичним та зручним у споживанні продуктом для забезпечення військовослужбовців. Розроблена технологія виробництва дозволяє отримати продукт з високими смаковими та поживними властивостями, а також з тривалим терміном зберігання, що дуже важливо в польових умовах харчування військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Про якість та безпеку харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР.

2. ДСТУ 4589:2006. Сало-шпик. Технічні умови.

3. Методичні рекомендації з організації харчування військовослужбовців Збройних Сил України в польових умовах. Затверджено наказом Міністерства оборони України від 15.03.2016 № 134.

4. Міжнародні стандарти ISO 22000:2018. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-якої організації в харчовому ланцюжку.

5. Сало: традиції, рецепти, властивості / упоряд. Л.В. Старовойтова. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. 192 с.

6. Тихонов С.А., Тихонова В.А. Технологія м'яса та м'ясопродуктів: навч. посібник. Київ : Кондор, 2009. 448 с.

ХАРЧОВІ ДОБАВКИ У ТЕХНОЛОГІЇ МАКАРОННИХ ВИРОБІВ

Оліферчук О.Г.
старший викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609
Оліферчук Л.Г.
викладач,
Відокремлений структурний підрозділ «Волинський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»;
Давидченко Д.О.
1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».

У роботі розглянуто роль харчових добавок у технології макаронних виробів. Проаналізовано основні класи добавок, їх функціональне призначення та вплив на якість продукції. Окреслено перспективи застосування натуральних та функціональних інгредієнтів для покращення харчової цінності, структури і зовнішнього вигляду макаронних виробів.

Вступ. Макаронні вироби є одним із найпоширеніших харчових продуктів, що користуються великим попитом завдяки своїй поживності, тривалому терміну зберігання та зручності приготування. У сучасних умовах підвищеної уваги до здорового харчування виробники прагнуть не лише підтримувати якість макаронів, але й покращувати їхню харчову цінність і органолептичні властивості. Харчові добавки відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи необхідні технологічні та функціональні властивості.

Мета дослідження — систематизація інформації щодо видів і ролі харчових добавок у виробництві макароних виробів, а також визначення їхнього впливу на якість кнцевої продукції.

Завдання:

– класифікувати харчові добавки для макаронних виробів за функціональним призначенням;

– описати вплив кожної групи добавок на технологію та характеристики макаронних виробів;

– окреслити перспективи застосування натуральних і функціональних добавок.

Виконано огляд літературних джерел, стандартів та наукових досліджень, присвячених харчовим добавкам у макаронній промисловості. Аналізувалися фізико-хімічні, технологічні та органолептичні властивості виробів із різними видами добавок.

В процесі дослідження прокласифіковано харчові добави для макаронних виробів. Нижче наведено 5 основних груп харчових добавок за технологічним призначенням:

*Структуроутворювачі (*ячний порошок, соєвий білок, глютен, крохмаль) — покращують еластичність і міцність тіста, сприяють кращому формуванню виробів і знижують ламкість після варіння.

Білкові добавки (соєві, молочні) — підвищують поживну цінність та щільність виробів.

Вітамінно-мінеральні добавки. Збагачують макарони важливими нутрієнтами: залізом, кальцієм, вітамінами групи В, що відповідає вимогам функціонального харчування та дозволяє розширювати споживчий сегмент.

Барвники. Для надання привабливого вигляду макаронним виробам застосовують натуральні барвники (екстракти овочів, буряка, моркви, шпинату, кропиви) і синтетичні. Натуральні барвники користуються попитом через екологічність і безпечність.

Підкислювачі та регулятори кислотності. Компоненти, що оптимізують pH тіста, покращують смак і технологічні властивості, а також подовжують термін зберігання. Використовують лимонну, молочну кислоти та інші безпечні підкислювачі.

Антиокисники та консерванти. Захищають продукт від окислення, псування, забезпечують стабільність кольору і аромату протягом тривалого зберігання. До них належать аскорбінова кислота, токофероли, сорбінова кислота тощо.

Встановлено вплив харчових добавок на якість макаронних виробів, що відображається в наступних технологічних та фізико-хімічних показниках:

– додавання білкових структуроутворювачів покращує міцність і еластичність тіста, зменшує крихкість, що позитивно впливає на технологічний процес та якість кінцевого продукту;

– вітамінно-мінеральні добавки дозволяють створювати функціональні продукти, які відповідають сучасним вимогам здорового харчування;

– барвники підвищують естетичну привабливість, що впливає на вибір споживача;

– підкислювачі і консерванти збільшують термін придатності макаронів, запобігаючи псуванню і збереженню органолептичних властивостей.

Впродовж останніх десятиліть науковцями активно розробляються технології макаронних виробів із додаванням різноманітних рослинних збагачувачів, кріопорошків тощо. У сучасній харчовій промисловості спостерігається зростання зацікавленості до використання натуральних харчових добавок із функціональними властивостями. Одним із перспективних компонентів є порошок сушеного листя кропиви (Urtica dioica), який поєднує в собі властивості природного барвника та підкислювача.

На кафедрі технології харчування Університету «Україна» під час лабораторних робіт із дисципліни «Технологія виробництва харчової продукції» були проведені дослідження із додавання порошку сушеної кропиви як харчової добавки у рецептури макаронних виробів. У таблиці 1 подано порівняння показників для контрольного зразка і дослідних варіантів.

Таблиця 1

Показники контрольного і дослідних зразків

Показник	Контроль	Зразок з 2 % кропиви	Зразок з 3 % кропиви
pH тіста	6,1	5,7	5,6
Колір	Світло-жовтий	Світло-зелений	Зеленуватий
Смак і запах	Нейтральний	Легкий трав'янистий	Помітний рослинний
Текстура після варіння	Нормальна	Пружна, еластична	Щільна, без розварювання

Додавання кропив'яного порошку у рецептуру макаронних виробів надає продукту привабливого зеленуватого відтінку завдяки вмісту хлорофілу, що дозволяє відмовитися від синтетичних барвників. Крім того, органічні кислоти, присутні в складі листя кропиви (зокрема мурашина, оцтова та лимонна), сприяють незначному підкисленню тіста, що позитивно впливають на мікробіологічну стабільність та подовжують термін зберігання готової продукції.

Порошок кропиви також збагачує макаронні вироби на вітаміни (особливо вітамін С і К), мінерали (залізо, кальцій, магній) і біологічно активні речовини з антиоксидантною дією.

У роботі використовували пшеничне борошно вищого сорту, воду, порошок листя кропиви (попередньо висушене при температурі 40–45°С і подрібнене до порошкоподібного стану). Досліджено зразки з додаванням 2% та 3% порошку кропиви до маси борошна.

Визначали: pH тіста за допомогою лабораторного pH-метра; органолептичні характеристики; візуальні зміни кольору; орієнтовне збагачення вітамінами та мінералами. Використання порошку кропиви дозволило знизити pH тіста від 6,1 (контроль) до 5,6 (при 3% добавки), що є позитивним фактором для мікробіологічної стабільності.

Хлорофіл, що міститься в кропиві, надав виробам природного зеленого кольору без застосування синтетичних барвників. Збагачення макаронів вітамінами С, К, групи В, а також мікроелементами (залізо, кальцій, магній) дозволяє вважати продукт функціональним.

Встановлено, що, використання порошку сушеної кропиви у технології макаронних виробів сприяє підвищенню їх харчової цінності, поліпшенню зовнішнього вигляду, а також покращенню мікробіологічних показників завдяки легкому підкисленню середовища.

Висновки. Харчові добавки є невід'ємною частиною технології макаронних виробів, що забезпечує покращення структурних, смакових, поживних та зберігаючих характеристик продукції. Використання натуральних і функціональних добавок є перспективним напрямом, що відповідає тенденціям здорового харчування та підвищення безпеки харчових продуктів. Подальші дослідження варто спрямувати на вдосконалення технології з метою досягнення високих органолептичних показників якості макаронних виробів.

Список використаних джерел

1. Ahmad R. et al. Nutritional and functional aspects of food additives in pasta production. *Food Science & Technology.* 2021. Vol. 15 (4). P. 210–220.

2. ДСТУ 7044:2009. Макаронні вироби. Загальні технічні умови.

3. Коваленко Н.М., Пономарьова О.О. Функціональні добавки в технології макаронних виробів. *Харчова наука і технологія.* 2020. № 3 (52). С. 42–48.

4. Мельник С.О., Данильченко Г.М. Застосування харчових добавок у хлібопекарській і макаронній промисловості. *Наукові праці НУХТ.* 2021. № 27. С. 89–95.

ДІЄТИЧНІ ДОБАВКИ, ЩО СПРИЯЮТЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ В УМОВАХ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Оліферчук О.Г.
старший викладач кафедри технології харчування,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609
Якименко Д.Ю.
1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Якименко М.Ю.
1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».

Війна в Україні спричинила безпрецедентний рівень стресу для населення, що вимагає пошуку ефективних методів підтримки психологічного здоров'я. Як відомо, психологічна підтримка [4,5,7] передбачає: *консультування та терапію* (звернення до психологів та психотерапевтів для індивідуальних або групових сеансів, використання онлайн-платформ для психологічної допомоги тощо); *групи підтримки* (участь у групах підтримки для обміну досвідом та отримання емоційної підтримки від інших людей, які переживають схожі ситуації, самосвідомість та самодопомога, практикування технік релаксації, таких як медитація, глибоке дихання та йога, ведення щоденника для вираження емоцій та думок, використання додатків для медитації та управління стресом тощо); *соціальну підтримку* (підтримання соціальних зв'язків — проведення часу з родиною та друзями, участь у громадських заходах та волонтерських програмах, пошук підтримки в громаді — звернення до місцевих організацій та громадських центрів для отримання підтримки та допомоги тощо); *інформаційну гігієну* (обмеження впливу негативної інформації через обмеження часу, проведеного за переглядом новин та соціальних мереж та вибір надійних джерел інформації тощо); фокусування на позитивних аспектах (пошук позитивних життєвих або родинних новин та історій, фокус на особистих досягненнях та позитивних моментах життя): *звернення до фахівців* (медична допомога — звернення до лікарів для отримання медичної допомоги при фізичних та психічних проблемах, психіатрична допомога — звернення до психіатрів для отримання допомоги при серйозних психічних розладах тощо) [4, 5, 7] і, звичайно ж — здоровий спосіб життя!

Усі перераховані умови мають комплексну дію на організм, проте, на нашу думку, здоровий спосіб життя є основою фізичного та ментального здоров'я. Три основні складові здорового способу життя: *збалансоване харчування* (вживання різноманітних продуктів, багатих на вітаміни та мінерали, дотримуватись рекомендованих норм споживання основних нутрієнтів — білків, жирів, вуглеводів та режим пиття чистої води) [3]; *фізична активність* (регулярні фізичні вправи для зниження рівня стресу та покращення настрою); *достатній сон* (забезпечення 6–8 год. сну для відновлення організму та підтримки психічного здоров'я з обов'язковим відпочинком у повній темряві з 22.00 год. до 2.00 год. — період утворення мелатоніну [6]).

Дієтичні добавки та адаптогени можуть відігравати важливу роль у підвищенні стресостійкості, особливо в умовах хронічного стресу (табл. 1).

Магній відіграє ключову роль у регуляції нервової системи та зниженні рівня кортизолу (гормону стресу). Дефіцит магнію посилює тривожність і депресію. Магній позиціонується як основа стресостійкості, корекція магнієвого дефіциту як невід'ємний елемент психосоціальної реабілітації [1,2].

Вітаміни групи В — необхідні для нормального функціонування нервової системи та вироблення нейромедіаторів. Вітаміни В6, В9 і В12 особливо важливі для підтримки психологічного здоров'я [7].

Омега-3 жирні ненасичені кислоти: Мають протизапальні властивості та можуть покращувати настрій і знижувати тривожність. Важливі для здоров'я мозку та нервової системи [5].

Адаптогени: рослинні екстракти, які допомагають організму адаптуватися до стресу, такі, як родіола рожева, ашваганда та елеутерокок покращують стресостійкість і знижують втому.

Огляд інформаційних джерел дає підстави стверджувати, що дієтичні добавки діючим компонентом яких є магній, омега-3 жирні ненасичені кислоти, вітаміни групи Б та адаптогени можуть бути ефективним інструментом для підвищення стресостійкості населення в умовах війни. Дієтичні добавки слід використовувати комплексно: в поєднанні зі здоровим способом життя, включаючи збалансоване харчування разом із питним режимом, фізичну активність і достатній сон. Необхідні подальші дослідження для визначення оптимальних доз і комбінацій дієтичних добавок для підтримки психологічного здоров'я українців.

Таблиця 1

Найбільш поширені дієтичні добавки, що знижують стрес

Найменування харчової або дієтичної добавки	Найменування виробника	Стандарт або сертифікат	Вплив на організм людини
1	2	3	4
Родіола Рожева (екстракт)	Now Foods, Swanson, Nature's Bounty	GMP Certified, Non-GMO, Third-Party Tested	Підтримка при фізичній та розумовій втомі, стресі, покращення концентрації (як допоміжний засіб).
Магній (різні форми: гліцинат, треонат, цитрат)	Doctor's Best, Thorne Research, Natural Vitality	USP Verified, NSF Certified, GMP Certified	Підтримка нервової системи, покращення сну, зменшення м'язових спазмів (як допоміжний засіб).
Омега-3 жирні кислоти (риб'ячий жир, олія криля)	Nordic Naturals, Carlson Labs, Life Extension	Third-Party Tested, IFOS Certified, Non-GMO	Підтримка серцево-судинної системи, покращення настрою, зменшення запалення (як допоміжний засіб).
L-Теанін	Suntheanine, Now Foods, Doctor's Best	Suntheanine trademark, GMP Certified, Non-GMO	Релаксація, зменшення тривожності, покращення концентрації (як допоміжний засіб).
Ашваганда (екстракт)	Solgar, Now Foods, Gaia Herbs	USP Verified, Certified Organic, GMP Certified	Підтримка при стресі, тривожності, покращення сну (як допоміжний засіб).
Вітаміни групи В (комплекс)	Thorne Research, Garden of Life, Seeking Health	NSF Certified, Non-GMO, GMP Certified	Підтримка нервової системи, покращення енергії, зменшення наслідків стресу, підтримка когнітивних функцій (як допоміжний засіб). Дефіцит вітамінів групи В.
Елеутерокок (екстракт кореня)	Nature's Answer	Alcohol-Free Extract	Підтримка при фізичній та розумовій втомі, стресі, покращення імунітету, підвищення витривалості (як допоміжний засіб). Періоди великих навантажень, відновлення після хвороби.

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Елеутерокок (корінь)	Gaia Herbs	Certified Organic	Адаптогенна підтримка при стресі, підвищення енергії, підтримка імунної системи (як допоміжний засіб). Сезонні захворювання, перевтома.
Елеутерокок рідкий екстракт	Herb Pharm	Certified Organic	Швидка підтримка при стресі, зручний для регулювання дози (як допоміжний засіб). Потреба в швидкому ефекті, індивідуальне дозування.
Пробіотики з пребіотиками	Seed	Third-Party Tested	Підтримка загального здоров'я кишківника, імунітету, та, можливо, покращення настрою через вісь "кишківник-мозок" (як допоміжний засіб). Для покращення травлення, підтримки імунітету.
Пробіотики широкого спектру дії	Culturelle	Contains Lactobacillus rhamnosus GG	Підтримка здорового травлення, імунітету, та потенційний вплив на настрій через мікробіом кишківника (як допоміжний засіб). При дисбактеріозі, після прийому антибіотиків.
GABA (гамма-аміномасляна кислота)	Now Foods, Thorne Research, Natural Factors	GMP Certified, Non-GMO, Third-Party Tested	Заспокійливий ефект, зменшення тривожності (як допоміжний засіб).

Список використаних джерел

1. Babienko V.V., Mokiyenko A.V., Goroshkov O.V., Koboliev E.V., Seikh A.D.H., Suvorova A.S. Characteristics of magnesium content in food products and levels of its supply into the body. Характеристика вмісту магнію в продуктах харчування та рівнів його надходження в організм. 2022. DOI: https://doi.org/ 10.5281/zenodo.7188174 (дата звернення: 09.04.2025).

2. Магній як основа стресостійкості, корекція магнієвого дефіциту як невід'ємний елемент психосоціальної реабілітації (огляд літератури та результатів власних досліджень). URL: https://ujoh.org/upload-files/doc/vydav/24-02/9.pdf (дата звернення: 09.04.2025).

3. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#n10 (дата звернення: 09.04.2025).

4. Психологічне дослідження фізіологічного стану стресу українців в умовах воєнного часу. URL: http://sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/3/47.pdf (дата звернення: 09.04.2025).

5. Тривожність та стреси війни: що робити. URL: https://www.enableme. com.ua/ua/article/trivoznist-ta-stresi-vijni-so-robiti-9263 (дата звернення: 09.04.2025).

6. Що таке мелатонін. Коли виробляється і чи можна приймати щодня гормон сну? URL: https://liki24.com/uk/articles/chto-takoe-melatonin-kogda-vyrabatyvaetsja-i-mozhno-li-prinimat-ezhednevno-gormon-sna (дата звернення: 09.04.2025).

7. Як протистояти перевтомі, тривожності та стресу, і уникнути психічних травм війни. URL: https://belok.ua/blog/ua/yak-protistoyati-perevtomi-trivozhnosti-ta-stresu-i-uniknuti-psihichnih-travm-vijni (дата звернення: 09.04.2025).

ЛІКУВАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ЧОРНИЦІ

Оліферчук О.Г.
старший викладач кафедри технології харчування,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609
Якобчук О.В.
2 курс, група ТХ-24.2-1фмб-db,
спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».

Не лише овочі чи фрукти, але й ягоди корисні для здоров'я людини. Вони є цінним дієтичним харчовим продуктом, джерелом органічних кислот, цукрів, ароматичних речовин. Проте найбільше цінують ягоди за значний уміст вітамінів, що мають лікувальне значення.

Будь-які ягоди, а особливо лісові — це чудове джерело антиоксидантів, що зберігають наші судини, шкіру та навіть пам'ять, а деякі ягоди містять корисні речовини, які захищають організм від ризику появи та розвитку пухлин. Ягоди містять потрібну для мікрофлори нашого кишківника клітковину, низку вітамінів, зокрема вітамін С, мікроелементів та інших біологічно активних речовин. Антиоксиданти, що містяться в ягодах, знижують оксидантний стрес у клітинах. А тому сьогодні поговоримо про таку корисну ягоду як чорниця.

Чорниця звичайна — Vaccinium myrtillus L. (лат. baccinium — ягідний кущ + myrtus — мирт, миртовий кущ, за схожістю листків) — з родини Вересових (Ericaceae); нар. назви: чорниця, яфіра, боровиця. Широко розповсюджена в Євразії та Північній Америці в лісовій і тундровій зонах, а також на високогір'ї, утворює особливі типи лісу — чорничники. Напівчагарник заввишки 15–40 см, рідше — 60 см, з повзучим кореневищем [5].

Листки чергові, короткочерешкові, яйцеподібні, еліптичні або яйцеподібно-еліптичні, зі загостреною верхівкою та дрібнопильчастим краєм, з обох боків світло-зелені, зісподу — зі сітчастими жилками, на зиму опадають. Квітки двостатеві, правильні, дрібні на пониклих квітконіжках, розташовані на молодих пагонах поодиноко в пазухах нижніх листків. Плід — соковита куляста ягода близько 10 мм у діаметрі, чорного кольору, з сизуватим нальотом, з плескатою верхівкою та невеликою кільцевою облямівкою, у центрі із залишком стовпчика або невеликим заглибленням після його відпадання. В Україні росте у Карпатах, на Поліссі, на заході лісостепу, зрідка — у східній частині лівобережного лісостепу [5].

На Дубенщині чорницю, зокрема в колишньому Дубенському районі, можна зустріти не всюди. Росте вона переважно у хвойних та змішаних лісах. Заготовляють достиглі плоди без плодоніжок, зриваючи їх руками або спеціальними совками — гребінками.

Багато наукових досліджень свідчить, що чорниці сприяють зниженню запального процесу. Деякі дослідження вказують на зв'язок між споживанням чорниць та збільшенням рівня «доброго» холестерину, зменшенням «поганого» холестерину. Ягоди чорниці позитивно впливають на зниження ризику серцево-судинних хвороб та цукрового діабету [1]. Чорниця корисна насамперед своїми бактерицидними властивостями, добре лікує запалення ясен і горла [6].

Чорниця давно відома як ягода, що покращує зір. Пілоти під час Другої світової війни вживали джем із чорниці з метою покращення зору вночі. Звісно, що джем не містить такої кількості корисних речовин, як самі ягоди.

Дослідження, опубліковане в Американському журналі клінічної нутриціології (*American Journal of Clinical Nutrition*), показало, що споживання принаймні 1 склянки суміші різних ягід протягом 8 тижнів супроводжувалося збільшенням рівня «доброго» холестерину (ЛПВГ, HDL cholesterol) і зниженням артеріального тиску серед осіб від 45 до 65 років — ефекти, що допомагають запобігти серцево-судинним хворобам. Дослідження було проведено в Фінляндії. До суміші ягід входила полуниця, малина, чорниця, чорна смородина, брусниця, чорна горобина. Вважається, що поліфеноли в складі ягід здатні сприяти збільшенню оксиду азоту — речовини, що розширює судини, знижуючи в такий спосіб артеріальний тиск [1].

Як писали Михайло та Іван Носалі, народна медицина вживає також ягоди чорниці в суміші з ягодами суниці. Для цього весь суничний період, що триває зазвичай близько 3 тижнів, хворі хронічним розладом кишечника, катаром шлунка й зниженою кислотністю шлункового соку та хворі недокрів'ям разом із прийманнями чорниці їдять і суницю. Ці ж ягоди окремо, у суміші та чергуючи рекомендується їсти при каменях нирок, у тому числі й при дуже хворобливих нападах. В останньому випадку рекомендують робити гарячі ванни з відвару вівсяної соломи, змішаної (навпіл) із травою хвоща [4, с. 146]. Варто вживати чорниці, як і інші ягоди, свіжими або замороженими шляхом швидкої (шокової) заморозки. Якщо ж сушити в сушарці, то слід сушити ягоди при 50–60 °С. У народній медицині сушену чорницю використовують, як ефективний засіб для припинення діареї [4].

В Україні чорницю переробляють на напівфабрикати, зокрема на порошок. Перевага чорничного порошку над іншими напівфабрикатами (концентровані соки, екстракти, сиропи, пюре) полягає в тому, що вони зручні в транспортуванні, добре зберігаються, містять більше поживних речовин на одиницю ваги. Порошки з чорниці можна використовувати при виробництві настоянок, чаїв, різного роду напоїв, їх можна купажувати з іншими порошками і використовувати як наповнювачі для виробництва продукції лікувально-профілактичного профілактичного призначення, а також як сировину для випуску окремих лікарських засобів [2].

Популярною чорниця є й вдома на кухні. Її використовують у ролі начинки для вареників, млинців, солодкої випічки, зокрема запіканок, сирників, пудингів. Ягоди чорниці можна додавати в крем для тістечок, використовувати для приготування соусу до м'ясних страв. Крім того, сік чорниці можна застосувати в ролі натурального барвника для харчових продуктів.

100 г чорниці містить близько 37 калорій і 85–90% води. Окрім того, в невеликих кількостях ця ж порція містить вітамін С (3 мг), кверцетин (3 мг) і катехіни (20 мг). Однак найбільш цінна чорниця за високий вміст антиоксидантів антоціанів. Добова норма для дорослого — 200 мг, а в 100 г свіжої чорниці містить від 300 до 700 мг залежно від факторів зростання [3].

А ще в Україні чорницю можна зустріти як смакову добавку до молочної продукції, найчастіше в йогуртах, начинку до випічки чи солодощів. Також в аптеках її продають як харчову або ж дієтичну добавку. Сублімовану чорницю додають до вівсянки, граноли. Виробники крафтової продукції додають чорницю у свої творіння. Наприклад, українське сімейне виробництво натуральної, екологічно чистої продукції з меду та воску із власної пасіки «Медові історії» виготовляє крем-мед «Чорниця», а сімейне виробництво «Мама-пастила» додає чорницю, як добавку до пастили.

Підсумовуючи сказане, радимо обов'язково споживати чорницю. Ця ягода цілюща, попри те, що її важко збирати, варто її купувати, хоча б по 1 склянці на день у період дозрівання (середина червня — майже до вересня). Бажано мати заготовлені на зиму свіжозаморожені, або сушені ягоди та джем. Адже корисні властивості чорниці переважають над грошима — вона зміцнює імунітет, покращує роботу мозку, підтримує зір і здоров'я серця та нирок, регулює роботу шлунково-кишкового тракту.

Список використаних джерел

1. Аптека D.S. Ягоди: користь та шкода для здоров'я. URL: https://apteka-ds.com.ua/blog-item/yahody-koryst-ta-shkoda-dlia-zdorovia.

2. Касіянчук В.Д., Ковач М.М., Касіянчук М.В. Перспективи використання дикоростучих плодів, ягід і грибів в умовах Прикарпаття для виготовлення продукції лікувально-профілактичного призначення. *Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць*. Львів : РВВ НЛТУ України. 2013. Вип. 23.7. С. 152–155.

3. Котова А. Не проґавте сезон. Чим корисна чорниця та чому її варто їсти. Klopotenko, 22, Червень 2024. URL: https://klopotenko.com/ne-progavte-sezon-chym-korysna-chornyczya-ta-chomu-yiyi-varto-yisty.

4. Носаль М.А., Носаль І.М. Лікарські рослини і способи їх застосування в народі. Київ : Електронна книжка, 2013. 324 с.

5. Фармацевтична енциклопедія. Чорниця звичайна: лікувальні властивості рослини. *Фармацевтична енциклопедія*. URL: https://www.pharmencyclopedia. com.ua/article/89/chornicya-zvichajna.

6. Чим корисні ягоди? *Львівський обласний центр громадського здоров'я*. URL: https://lvivphc.org.ua/health-care/articles/berries.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНЖЕНЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Омельчук А.Ю.
1 курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti-db,
спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Омельчук В.Ю.
1 курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti-db,
спеціальність «Харчові технології»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Штучний інтелект (ШІ) став одним із ключових напрямів розвитку сучасної науки і техніки. Його впровадження в інженерні технології забезпечує нові можливості для автоматизації, оптимізації виробничих процесів та створення інноваційних продуктів. Використання ШІ дозволяє розв'язувати складні інженерні завдання, скорочувати витрати часу та ресурсів, підвищувати ефективність і точність процесів.

Одним із основних напрямів застосування штучного інтелекту в інженерії є автоматизація проєктування. Використовуючи алгоритми машинного навчання, інженери можуть швидко створювати й тестувати різноманітні конструкції, визначаючи оптимальні рішення. Завдяки цьому процес проєктування стає менш трудомістким і більш гнучким.

Штучний інтелект відіграє важливу роль у виробничих процесах, дозволяючи створювати так звані «розумні фабрики». Системи, що базуються на ШІ, здатні моніторити стан обладнання, передбачати поломки, оптимізувати витрати енергії та матеріалів. Це сприяє підвищенню продуктивності та зменшенню простоїв у роботі підприємств.

Важливим аспектом є також застосування ШІ у сфері прогнозування. Завдяки аналізу великих обсягів даних, алгоритми штучного інтелекту можуть передбачати майбутні тенденції, оцінювати ризики, розробляти стратегії розвитку. Це особливо актуально для галузей, які потребують високої точності та адаптивності до змін, наприклад, у будівництві, енергетиці чи транспорті.

Не менш значущим є вплив ШІ на розвиток робототехніки. Інтелектуальні роботи здатні виконувати завдання, що раніше потре-

бували людського втручання, наприклад, зварювання, складання деталей, фарбування тощо. Завдяки цьому зменшується ризик помилок і підвищується якість продукції.

У сфері харчових технологій штучний інтелект використовується для підвищення ефективності виробництва та забезпечення якості продукції. Наприклад, у виробництві молочних продуктів ШІ-системи застосовуються для моніторингу умов ферментації. Алгоритми аналізують показники температури, вологості та pH, щоб автоматично коригувати процеси, забезпечуючи стабільний смак і текстуру готового продукту.

Ще одним прикладом є використання комп'ютерного зору для сортування фруктів і овочів. Інтелектуальні системи здатні розпізнавати дефекти на поверхні продуктів, сортувати їх за розміром, формою та ступенем зрілості, що значно підвищує швидкість і точність обробки.

Крім того, ШІ активно використовується у прогнозуванні термінів придатності продуктів харчування. Застосовуючи дані про склад інгредієнтів, умови зберігання та логістичні параметри, алгоритми можуть передбачити оптимальні терміни використання продуктів, що зменшує втрати та сприяє раціональному використанню ресурсів.

Ці приклади ілюструють, як штучний інтелект трансформує харчову промисловість, роблячи її більш технологічною, ефективною та екологічно свідомою.

Перспективи використання штучного інтелекту в інженерних технологіях відкривають нові горизонти для розвитку науки та техніки. Проте, впровадження ШІ супроводжується викликами, такими як необхідність навчання фахівців, питання безпеки даних, а також етичні аспекти використання новітніх технологій. Попри це, ШІ має потенціал стати рушійною силою інженерних інновацій у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Bertolini M., Mezzogori D., Neroni M., Zammori F. Machine Learning for industrial applications: A comprehensive literature review, Expert Systems with Applications. 2021.

2. Красношапка Н.С., Малієнко С.Є., Гуда А.І., Селіверстова Т.В. Застосування штучного інтелекту для розв'язання інженерних задач. Переваги та виклики. 2024. URL: https://journals.nmetau.edu.ua/index.php/itmm/article/view/18 13/1099.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ

Помазун О.О.
старший викладач,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0003-0803-6307

Сучасні інформаційні технології відкривають широкі можливості для створення інтелектуальних систем управління (ІСУ), які дозволяють підвищити ефективність процесів у різних галузях, таких як промисловість, транспорт, медицина та енергетика. Впровадження штучного інтелекту (ШІ), машинного навчання (ML) та Інтернету речей (IoT) дає змогу розробляти адаптивні та автономні системи, здатні до самостійного прийняття рішень на основі аналізу великих обсягів даних.

Одним із ключових підходів є використання нейронних мереж та алгоритмів машинного навчання, що дозволяють системам навчатися на основі накопичених даних та підлаштовуватися до змінних умов. Використання хмарних технологій та IoT забезпечує збір, обробку та аналіз великих масивів даних у реальному часі, що сприяє підвищенню швидкості та точності управлінських рішень. Крім того, застосування мультиагентних систем сприяє розподіленому прийняттю рішень, що підвищує гнучкість і стійкість управління, дозволяючи різним модулям системи ефективно взаємодіяти один з одним без централізованого контролю.

Сучасні підходи також включають використання цифрових двійників (Digital Twins) — віртуальних моделей фізичних об'єктів, які дозволяють відстежувати їхній стан у режимі реального часу та прогнозувати можливі відмови або оптимальні сценарії роботи. Завдяки поєднанню цифрових двійників із системами прогнозної аналітики можна значно покращити експлуатаційні характеристики обладнання та мінімізувати простої.

Розглянемо впровадження інтелектуальної системи управління на підприємстві. Використання сенсорних мереж дозволяє контролювати виробничі процеси, а алгоритми ШІ аналізують зібрані дані та пропонують оптимальні сценарії керування. Наприклад, система може автоматично коригувати параметри обладнання залежно від змін у зовнішньому середовищі, що значно підвищує ефективність виробництва, зменшує витрати на електроенергію та мінімізує людський фактор. Крім того, впровадження таких технологій дозволяє

підвищити рівень безпеки працівників шляхом автоматичного моніторингу небезпечних ситуацій та попередження аварій.

Інтелектуальні системи управління також мають широке застосування у сфері транспорту та логістики. Автоматизовані системи моніторингу та прогнозування дорожнього трафіку сприяють зменшенню заторів, оптимізації транспортних потоків і підвищенню безпеки дорожнього руху. Інтеграція ШІ та IoT у транспортні системи дозволяє створювати «розумні» міста (smart cities), де інфраструктура адаптується до поточного стану навантаження, прогнозує аварійні ситуації та оптимізує витрати ресурсів.

У медичній галузі використання ШІ та великих даних допомагає у точній діагностиці, персоналізованому лікуванні та прогнозуванні розвитку захворювань. Роботизовані хірургічні системи, віртуальні помічники для лікарів, автоматизовані медичні реєстри та аналіз пацієнтських даних сприяють значному підвищенню рівня медичного обслуговування.

Подальший розвиток ІСУ пов'язаний із вдосконаленням алгоритмів самонавчання, інтеграцією квантових обчислень та підвищенням безпеки даних. Очікується, що у майбутньому такі системи зможуть повністю автоматизувати виробничі процеси, мінімізуючи необхідність втручання людини. Розвиток технологій блокчейн може стати ще одним важливим напрямом, що сприятиме підвищенню рівня безпеки обміну даними та захисту інформації від несанкціонованого доступу.

Крім того, впровадження адаптивних систем управління на базі квантових алгоритмів дозволить значно підвищити продуктивність обчислень, особливо у випадках, коли необхідно швидко аналізувати великі обсяги інформації. Зростання потужності обчислювальних систем та розширення можливостей використання штучного інтелекту відкриває нові перспективи для глибшої інтеграції інтелектуальних технологій у повсякденне життя.

Інноваційні підходи до проєктування інтелектуальних систем управління дозволяють значно покращити ефективність роботи підприємств, знизити витрати та підвищити рівень автоматизації. Використання сучасних технологій, таких як ШІ, IoT, машинне навчання та цифрові двійники, сприяє створенню більш гнучких, адаптивних та безпечних систем управління. Подальші дослідження в цій галузі відкривають нові можливості для розвитку автоматизованих систем у різних сферах промисловості та бізнесу. Інтеграція інтелектуальних технологій у повсякденне управління виробничими процесами

дозволить не тільки підвищити ефективність, а й створити нові моделі організації виробництва, що відповідають вимогам цифрової епохи.

Таким чином, розвиток інтелектуальних систем управління є важливим етапом цифрової трансформації суспільства, який сприяє підвищенню продуктивності, безпеки та адаптивності у різних сферах діяльності. Інтеграція передових технологій та алгоритмів ШІ дозволить створювати ефективні, автономні та самонавчальні системи, що відповідатимуть викликам сучасного технологічного середовища.

Список використаних джерел

1. Величко О.М., Гордієнко Т.Б. Інтелектуальні інформаційні системи: структура і застосування. Харків : Олді+, 2022. 728 с.

2. Єремєєв І.С., Гуйда О.Г. Інтелектуальні системи підготовки рішень. Одеса : Гельветика, 2021. 376 с.

3. Коцовський В.М. Інтелектуальні інформаційні системи : конспект лекцій. 2019. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25833/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf (дата звернення: 31.03.2025).

4. Пасічник В.В. Інтелектуальні системи. Львів : Новий світ-2000, 2025. 406 с.

КРАФТОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ХЛІБОБУЛОЧНИХ, КОНДИТЕРСЬКИХ ТА КУЛІНАРНИХ ВИРОБІВ

Процюк М.А.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-ht, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

У контексті розвитку локальної економіки та зміцнення продовольчої безпеки України важливу роль відіграє мале підприємництво, зокрема у сфері виробництва харчових продуктів. Однією з його форм є крафтове виробництво хлібобулочних, кондитерських та кулінарних виробів, яке поєднує традиційні рецептури з інноваційними технологіями.

Сучасні крафтові підприємства використовують низку інновацій, зокрема: ферментовані закваски для хліба, натуральні барвники й ароматизатори, технології повільного бродіння тіста, випікання у печах з кам'яною основою, локальну органічну сировину. В кондитер-

ській справі зростає популярність виробів з альтернативними видами цукру, безглютенових продуктів, а також натурального декору.

Такі підходи дозволяють виробляти продукцію високої якості, підкреслюють її унікальність і формують нову гастрономічну культуру. У свою чергу, цифровізація виробничих і маркетингових процесів (онлайн-замовлення, соціальні мережі, персоналізовані QR-коди) сприяє ефективному просуванню крафтової продукції на ринку.

Ось основні аспекти цих технологій для кожної категорії хлібобулочних виробів:

1. Вибір інгредієнтів — використання органічного борошна, натуральних заквасок, без консервантів та штучних добавок. Це не лише підвищує якість хліба, але й робить його більш здоровим.

2. Натуральна закваска — використання закваски замість промислових дріжджів для бродіння. Це надає хлібу особливий смак, аромат та текстуру. Закваска також покращує засвоєння вуглеводів.

3. Багатоступенева ферментація — процес, що включає тривалішій період бродіння (до 12–24 годин) для покращення смакових якостей та збереження аромату.

4. Ручна обробка — часто крафтові виробники віддають перевагу ручному замішуванню тіста, що усуває необхідність у великих механізмах і надає продукту індивідуальності.

Кондитерські вироби:

1. Вибір натуральних інгредієнтів — використання натуральних цукрів, фруктів, горіхів, спецій, без штучних ароматизаторів та консервантів.

2. Незаймана рецептура — власні рецепти, які можуть включати локальні інгредієнти або особливі методи приготування, наприклад, нові страви з традиційної кухні.

3. Ручне оформлення — багато крафтових кондитерських виробів мають ручне оформлення, що робить кожен продукт унікальним.

4. Потужність технологій — застосування таких методів, як екстракція смаку з натуральних компонентів для отримання інтенсивних смакових відтінків.

Кулінарні вироби:

1. Натуральні приправи: — використання локальних трав, спецій та олій для додавання смаку. Часто використовуються ферментовані продукти.

2. Малосерійне виробництво — крафтові кулінарні вироби, як правило, виробляються невеликими обсягами, що дозволяє зберігати високу якість та контроль за процесом.

3. Традиційні методи приготування. Наприклад, використання димлення, сушки або засолювання для досягнення унікального смаку.

4. Експерименти зі смаками — кулінарні вироби можуть бути не тільки традиційними, але й інноваційними, з поєднанням різних кухонь та новими рецептурами. Крафтовий підхід до виробництва хлібобулочних, кондитерських та кулінарних виробів дозволяє забезпечити високу якість та оригінальність, а також забезпечити більш стійке та етичне виробництво у порівнянні з масовим.

Таким чином, розвиток крафтових технологій у хлібопекарській, кондитерській та кулінарній сферах — це не лише тренд, а й стратегічний напрям для підтримки національного виробника, розширення зайнятості, збереження кулінарної спадщини та задоволення попиту на якісну натуральну продукцію.

Список використаних джерел

1. Іжевська О. Технологія продукції ресторанного господарства : навч. посібник. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 380 с.

2. Інноваційні технології харчової продукції функціонального призначення : монографія. У 2-х ч. Ч. 1. / О.І. Черевко, М.І. Пересічний, С.М. Пересічна та ін.; за ред. О.І. Черевка, М.І. Пересічного; Харк. держ. ун-т харч. та торгівлі. Харків : ХДУХТ, 2017. 962 с.

3. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.

4. Мазаракі А.А., Шаповал С.Л., Григоренко О.М. та ін. Проектування закладів ресторанного господарства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2017. 357 с.

5. Бліщ Р.О., Петришин Н.З., Бабич І.М. Сучасні напрямки розвитку технології харчових виробництв. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія : Технічні науки.* Львів : видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2021. Вип. 25. С. 31–37.

6. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 1 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б. Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2019. 288 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА РОСЛИННИХ ОЛІЙ

Рекун Н.М.
2 курс, група ЗТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Расулов Р.А., к.т.н., доцент кафедри дизайну, інжинірингу та землеустрою, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»

1. Актуальність та значення рослинних олій. У XXI столітті попит на рослинні олії стрімко зростає. За даними OECD-FAO Agricultural Outlook (2023–2032), обсяг глобального виробництва рослинних олій перевищив 240 млн тонн, з чого значна частка припадає на соняшникову, соєву та пальмову олії. Ці олії застосовуються не лише у харчовій промисловості, а й в енергетиці (біодизель), фармацевтиці, косметології та виробництві біоматеріалів.

Оптимізація технологій виробництва є критично важливою для:

– забезпечення якості та безпечності харчових продуктів;

– сталого розвитку галузі (зниження енергоспоживання та впливу на довкілля);

– зміцнення національної продовольчої безпеки та експортного потенціалу. Україна посідає лідируючі позиції у світі з виробництва та експорту соняшникової олії, забезпечуючи понад 30% світового ринку (Мінагрополітики, 2023).

2. Традиційні методи виробництва рослинних олій: аналіз та сучасні виклики

Найбільш поширеними методами виробництва є:

– Механічне пресування — з використанням шнекових пресів, переважно для первинного вилучення олії.

– Екстракція розчинниками (гексаном) — для максимально повного вилучення олії з макухи.

Переваги: висока продуктивність, простота масштабування.

Недоліки:

– Висока енергоємність (особливо при нагріванні).

– Втрати біологічно активних речовин при високих температурах.

– Утворення побічних продуктів (окислені ліпіди, фосфатиди).

– Потреба у рафінації через залишки розчинників.

Це зумовлює потребу у впровадженні інноваційних екологічно безпечних технологій.

3. Інноваційні технології виробництва рослинних олій

3.1. Холодне пресування з оптимізацією параметрів

Дозволяє підвищити вихід на 10–15% без погіршення якості.

3.2. Екстракція надкритичним CO_2

– Не потребує органічних розчинників.

– Забезпечує чисту, ароматну, насичену олію без залишків токсинів.

3.3. Ферментативна екстракція

– Дає змогу вилучити на 8–12% більше олії зі збереженням антиоксидантів.

3.4. Ультразвукова та мікрохвильова обробка

– Підвищують швидкість екстракції на 30–40%.

3.5. Мембранні технології

– Застосовуються для фільтрації, концентрування та очищення олій.

4. Вплив технологій виробництва на якість та безпеку рослинних олій

Кожна технологія впливає на фізико-хімічні параметри, зокрема:

– Кислотне число (КЧ) — показник гідролізу жирів.

– Пероксидне число (ПЧ) — рівень окиснення.

– Йодне число — ступінь ненасиченості жирних кислот.

Холодне пресування зберігає більше токоферолів і поліфенолів. Екстракція гексаном потребує повного видалення залишкового розчинника.

Також впроваджуються автоматизовані системи онлайн-контролю якості.

5. Сталий розвиток та екологічні аспекти виробництва рослинних олій

– Енергоефективність: новітні технології знижують енергоспоживання на 20–35%.

– Утилізація відходів: шрот і макуха використовуються як білкові корми або біопаливо.

– Вуглецевий слід: методи холодного пресування та CO_2-екстракції мають нижчий вуглецевий слід.

– Циркулярна економіка: використання лушпиння як палива, а відпрацьованих олій — для біодизелю.

6. Перспективи розвитку та впровадження новітніх технологій в Україні

– Поточний стан: більшість підприємств використовують традиційні методи.

– Бар'єри: висока вартість обладнання, нестача кадрів.

– Стимули: підтримка експорту, екологічне законодавство, модернізація.

– Пропозиції: держпідтримка досліджень, пільги, створення технологічних кластерів.

Висновки. Розвиток технологій виробництва рослинних олій — це не лише шлях до підвищення якості продукції, але й важлива складова сталого розвитку та енергетичної безпеки. Україні слід активно впроваджувати сучасні, енергоефективні, екологічні методи з підтримкою з боку держави, науки та бізнесу.

Список використаних джерел

1. Перспективи сільського господарства ОЕСР-ФАО на 2023–2032 роки.
2. Звіти ФАО, Food Outlook.
3. Ковальчук С.М. Вісник ХНТУСГ. 2021.
4. Wang та ін. Надкритична екстракція CO_2 харчових олій. 2022.
5. Zhang et al. Технологія мембранного розділення харчових олій. 2021.
6. Мінагрополітики України. Офіційна статистика, 2023.
7. Національний університет харчових технологій. Технологія олійно-жирової продукції : посібник, 2020.

КРАФТОВІ ТЕХНОЛОГІ ОЗДОБЛЮВАЛЬНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

Сайко С.М.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університет «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

У сучасному харчовому виробництві все більшої популярності набуває крафтовий підхід до виготовлення продукції — з акцентом на натуральність, унікальність та ручну працю. Однією з ключових ланок технологічного процесу в кондитерській та кулінарній галузі є оздоблювальні напівфабрикати — елементи, які надають готовим виробам естетичного вигляду та смакової довершеності.

Крафтові оздоблювальні напівфабрикати включають:

– ручної роботи креми, мастику, помади;

– декор з натуральних фруктів, ягід, горіхів;

– глазурі та сиропи на основі природних барвників і загусників;

– їстівні елементи дизайну (квіткові мотиви, мікрозелені тощо).

Технологічний процес їх виготовлення передбачає мінімальну механізацію та використання екологічної сировини, що забезпечує високу якість і можливість персоналізації продукту.

Крім того, важливим аспектом є застосування цифрових технологій у проектуванні декору, розробці рецептур, плануванні партій та маркетинговій презентації (фуд-фото, соцмережі, онлайн-продажі). Такий симбіоз традицій та інновацій сприяє розвитку малого бізнесу та формуванню креативної економіки в регіонах.

Технологія виробництва оздоблювальних напівфабрикатів передбачає створення різноманітних елементів, які використовуються для оздоблення основних страв або як самостійні закуски. Оздоблювальні напівфабрикати можуть включати соуси, приправи, сушені та консервовані овочі, фрукти, горіхи та багато іншого. Ось основні етапи та методи, пов'язані з їх виробництвом:

1. Вибір сировини:

– Якісні інгредієнти. Важливо використовувати свіжі, натуральні та якісні інгредієнти. Наприклад, овочі та фрукти повинні бути свіжими, без дефектів.

– Спеції та приправи. Використання натуральних спецій та приправ, без штучних добавок.

2. Підготовка сировини:

– Очищення і нарізка — овочі та фрукти очищуються, миються і нарізаються на шматки або скибки.

– Бланшування — деякі овочі можуть проходити процес бланшування (короткочасного кип'ятіння) для збереження кольору, аромату та текстури, а також для знищення мікробів.

3. Обробка:

– Сушіння. Для виробництва сушених напівфабрикатів використовується метод сушіння (повітряне, термічне або за допомогою дегідраторів), що дозволяє зберегти поживні речовини.

– Консервація. Овочі та фрукти можуть бути консервовані в соляному, маринованому або цукровому розчині для тривалого зберігання.

– Виготовлення соусів та паст. Соуси можуть виготовлятися шляхом з'єднання інгредієнтів (наприклад, томатів, спецій, олії) з подальшим уварюванням до отримання потрібної консистенції.

4. Упаковка:

– Вакуумна або герметична упаковка. Оздоблювальні напівфабрикати, як правило, пакуються у вакуумні пакети або банки, що забезпечує тривалу свіжість та запобігає розвитку бактерій.

– Етикетування. Упаковка повинна мати належне маркування з інформацією про склад, терміни зберігання та дату виготовлення.

5. Зберігання має відбуватися при оптимальних умовах. Зберігання оздоблювальних напівфабрикатів має проводитися в сухих, прохолодних місцях, щоб забезпечити тривале збереження якості та свіжості.

6. Використання. При приготуванні страв оздоблювальні напівфабрикати можуть використовуватися як інгредієнти в приготуванні страв, наприклад, як соуси для пасти, добавки до салатів чи закусок.

Переваги використання оздоблювальних напівфабрикатів:

– Зручність — дозволяють економити час на приготування, оскільки частина процесів вже виконана.

– Смак — додають неповторні аромати та смаки до страв.

– Універсальність. Можуть використовуватися в багатьох кухнях світу. Технологія виробництва оздоблювальних напівфабрикатів дозволяє забезпечити широкий асортимент продуктів, здатних покращити смакові якості страв.

Таким чином, крафтове виробництво оздоблювальних напівфабрикатів є актуальним трендом, що поєднує технологічну грамотність із художнім підходом, сприяючи як задоволенню споживчого попиту, так і стратегічному розвитку харчової галузі України.

Список використаних джерел

1. Іжевська О. Технологія продукції ресторанного господарства : навч. посібник. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 380 с.

2. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.

3. Мазаракі А.А., Шаповал С.Л., Григоренко О.М., та ін. Проектування закладів ресторанного господарства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2017. 357 с.

4. Технології крафтових виробництв: метод. вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Технології крафтових виробництв» студентам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання спеціальності 181 Харчові технології / Державний біотехнологічний університет; уклад.: А.М. Діхтярь, Т.В. Черемська, С.С. Андрєєва Харків : ДБТУ, 2022. 44 с.

5. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 1 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б. Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2019. 288 с.

ПОГОНАЖНІ ВИРОБИ З ПОЛІМЕРНИХ КОМПОЗИЦІЙ

Сириця С.В.
1 курс ЗХТ-24-1м-iti,
спеціальність «Хімічні технології та інженерія»,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Мірошин С.М.
викладач кафедри автомобільного транспорту та сучасної інженерії,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/ 0009-0005-4602-7633
Науковий керівник: Смачило О.В., к.т.н., доцент,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-9875-901X

Погонаж відноситься до самих затребуваних будматеріалів. Така актуальність пояснюється його екологічною чистотою, міцністю і функціональністю. Сучасну людину оточують всілякі погонажні вироби з термопластів. Для їх отримання вихідні матеріали можуть піддаватися окисленню повітрям, механічному тиску, впливу високих температур і світла. Для збереження міцної структури всі ці фактори повинні регулюватися і дозувати, щоб не відбувалося розривів хімічних зв'язків. Тому до складу пластмас часто вводяться стабілізатори для збільшення опору зносу і старіння, пластифікатори для отримання більш гнучких молекулярних ланцюгів, наповнювачі, що створюють різноманітність матеріалів і властивостей.

Для виготовлення численних видів погонажних виробів використовують полівінілхлоридні (ПВХ) композиції. Вініпласт, що виготовляють на основі ПВХ, використовують для виготовлення жорстких труб, фітингів, сайдингів, вікон і дверей, профілів, парканів, перил, різних апаратів, вентилів, корпусів оглядових ліхтарів, вентиляційних повітрепроводів, вентиляторів, теплообмінної апаратури, деталей хімічної апаратури, лабораторних приладів та інших виробів. Плівковий вініпласт застосовують для упакування ліків та харчових продуктів, для виготовлення обкладинок книг та папок, для електричних цілей. Розширення ринку виробництва пластмас і їх поширення, в багатьох галузях народного господарства є наслідком науково-технічного прогресу. Інтерес до пластмас викликаний не лише їх своєрідними технічно вигідними властивостями, але й технологіями виготовлення виробів з пластмасс, оскільки вони відзначаються низькою трудомісткістю, енергомісткістю, доступністю вихідної сировини.

В даній роботі охарактеризовані основні методи отримання погонажних виробів. Більш детально зосереджено на технології виго-

товлення плівки з полівінілхлориду. Проведені дослідження зразків полімеру, отриманих з композиційних пластмас, та охарактеризовані їх основні експлуатаційні характеристики.

Проаналізувавши отримані показники текучості розплаву прийшли висновку, що найбільш вдалим співвідношенням масових частин крейди та полімеру стосовно реологічних властивостей композиції є 25 м.ч./100 м.ч.

Результати залежності міцності на розрив композиції на основі ПВХ для температури 180 °С та 190 °С від масової частки крейди в композиції показали, що введення дисперсного наповнювача призводить до зниження міцності полімеру. Але різниця показників при вмісті крейди та полімеру 10 м.ч./100 м.ч. та 25 м.ч./100 м.ч. не велика, тому для формування складу композиції рекомендовано брати 25 м.ч. крейди.

Модуль пружності при згинанні, що характеризує жорсткість полімеру, при збільшенні вмісту крейди, збільшується. З отриманих даних показує, що необроблений зразок та опромінений зразок з вмістом крейди до 25 м.ч. відзначається більш повільним збільшенням показника жорсткості, а подальше збільшення характеризує різке підвищення модуля пружності. Отже, при отриманні ПВХ композиції для погонажних виробів доцільно використовувати в якості наповнювача крейду в співвідношенні 25 м.ч./100 м.ч.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АВТОМОБІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Слободенко О.О.
4 курс, група АТ-23-3-1, спеціальність «Автомобільний транспорт», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Петренко Т.В., ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4733-4035

Сучасна автомобільна галузь переживає стрімку цифрову трансформацію, що сприяє вдосконаленню транспортних засобів, їх ефективності, безпеки та екологічності. Одним із прикладів такого прогресу є модель Fiat Doblo, яка відповідає найвищим міжнародним стандартам у сфері автомобілебудування та активно використовує інноваційні рішення.

Впровадження цифрових технологій є визначальним фактором у розвитку сучасного транспорту. Fiat Doblo оснащений передовими електронними системами, зокрема адаптивними системами контролю двигуна, системою допомоги водієві (ADAS), інтелектуальними сенсорами та телеметрією, що забезпечує ефективний контроль технічного стану автомобіля в реальному часі. Ці технології значно знижують ризик аварійності, підвищують рівень безпеки пасажирів та дозволяють автоматизувати управління транспортними процесами.

Сучасні вимоги до енергоефективність та екологічність автомобільної промисловості вимагають екологічно безпечних рішень. Fiat Doblo використовує вдосконалені двигуни MultiJet II, які відповідають екологічним стандартам Euro 6, що дозволяє знизити викиди CO_2 та покращити паливну економічність. Крім того, електрична версія Fiat e-Doblo забезпечує запас ходу до 280 км і підтримує швидку зарядку завдяки акумуляторній системі ємністю 50 кВт год. Подібні рішення значно впливають на рівень викидів шкідливих речовин та сприяють переходу на екологічно чистий транспорт.

Для підвищення безпеки та надійності автомобілів у Fiat Doblo застосовуються високоміцні сталі та алюмінієві сплави, що знижують загальну масу автомобіля, не поступаючись при цьому міцності конструкції. Це забезпечує кращу керованість, підвищену довговічність кузова та зменшення впливу корозійних процесів. Застосування легких композитних матеріалів також сприяє покращенню аеродинамічних характеристик автомобіля, що в комплексі підвищує загальну продуктивність транспорту. Використання інтелектуальних транспортних систем (ITS) дозволяє оптимізувати логістику, покращити ефективність перевезень та знизити витрати на експлуатацію транспорту. Застосування технологій штучного інтелекту та IoT у Fiat Doblo дозволяє прогнозувати маршрути, аналізувати дорожні умови та своєчасно виявляти потенційні несправності. ITS допомагають не тільки покращити роботу комерційного транспорту, а й значно підвищують загальну ефективність міських та міжміських перевезень.

Впровадження інноваційних технологій у транспортній галузі сприяє інтеграції України до європейської економічної системи, підвищенню рівня безпеки дорожнього руху та вдосконаленню інфраструктури. Відповідність міжнародним стандартам сприяє залученню інвестицій, що дозволяє покращити технологічний рівень вітчизняного автомобілебудування. Використання сучасних цифрових рішень сприяє підвищенню конкурентоспроможності України у сфері транспорту та логістики.

Інноваційні технології в автомобільній галузі, такі як ті, що впроваджені у Fiat Doblo, дозволяють не тільки відповідати міжнародним стандартам, але й забезпечують розвиток транспортної інфраструктури, підвищують безпеку на дорогах та сприяють екологічній сталості. Ці рішення сприяють покращенню умов експлуатації автомобілів, підвищенню їх довговічності та зниженню експлуатаційних витрат.

Список використаних джерел

1. Алгоритм впровадження нових матеріалів та технологій в дорожній галузі Державне підприємство «Національний інститут розвитку інфраструктури». *Головна Державне підприємство «Національний інститут розвитку інфраструктури»*. URL: https://nidi.org.ua/ua/algoritm-vprovadghennya-novih-materialiv-ta-tehnologiy-v-doroghniy-galuzi?utm_source=chatgpt.com.

2. Алгоритм впровадження нових матеріалів та технологій в дорожній галузі Державне підприємство «Національний інститут розвитку інфраструктури». *Головна Державне підприємство «Національний інститут розвитку інфраструктури»*. URL: https://nidi.org.ua/ua/algoritm-vprovadghennya-novih-materialiv-ta-tehnologiy-v-doroghniy-galuzi?utm_source=chatgpt.com.

3. Інноваційні перетворення на транспорті як чинник модернізації транспортно-дорожнього комплексу України. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/innovaciyni-peretvorennya-na-transporti-yak-chinnik-modernizacii? utm_source=chatgpt.com.

4. Українське рішення або парадокс запровадження інновацій для декарбонізації транспортної галузі. *Рубрика*. URL: https://rubryka.com/blog/dekar bonizatsiya-transportnoyi-galuzi/?utm_source=chatgpt.com.

5. Fiat. *Інструкції з експлуатації*. URL: https://fiat-avto.com.ua/manual/fiat_ doblo_manual_ua.pdf.

СУЧАСНІ ІНЖЕНЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПОШУК ТА ПЕРСПЕКТИВИ В ПРОТЕЗУВАННІ

Сюрха Д.О.
1 курс, група ФТ-24-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Холодова О.С., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Розвиток сучасних інженерних технологій значно змінив підходи до виготовлення та застосування протезів. Використання інноваційних матеріалів, адитивного виробництва (3D-друку) та біонічних технологій дозволяє створювати функціональніші, зручніші та естетично привабливіші протези. Ця робота розглядає основні тех-

нологічні досягнення в галузі протезування, перспективи їхнього подальшого розвитку та вплив на якість життя пацієнтів.

1. *Роль інженерних технологій у сучасному протезуванні*

Сучасні інженерні технології відіграють ключову роль у вдосконаленні протезування, дозволяючи створювати пристрої, які максимально наближені до природних кінцівок. Використання комп'ютерного моделювання та автоматизованого проєктування сприяє точному підбору форми та функціональності протезів відповідно до потреб пацієнта [1].

2. *Застосування 3D-друку у виготовленні протезів*

Технологія 3D-друку дозволяє виготовляти протези індивідуального дизайну, значно скорочуючи час і витрати виробництва. Висока точність цього методу забезпечує ідеальне прилягання до анатомічних особливостей пацієнта. Використання полімерів та композитних матеріалів покращує міцність і комфорт експлуатації [3].

3. *Біонічні протези та їхні можливості*

Біонічні протези оснащуються сенсорами, які аналізують електричні сигнали м'язів, дозволяючи користувачам природно керувати штучною кінцівкою. Деякі сучасні моделі включають сенсорний зворотний зв'язок, що допомагає користувачам відчувати тиск та текстуру предметів [2].

4. *Нейроінтерфейси в управлінні протезами*

Завдяки розвитку нейроінтерфейсів з'явилася можливість керувати протезами силою думки. Це досягається за допомогою імплантованих електродів, які передають нервові імпульси до мікропроцесора протеза, забезпечуючи точні та природні рухи [2].

5. *Нові матеріали у протезуванні*

Інноваційні матеріали, такі як вуглецеві волокна, титанові сплави та біосумісні полімери, роблять протези легшими, міцнішими та більш комфортними у використанні. Крім того, застосування нанотехнологій дозволяє створювати самооновлювані поверхні, що зменшують знос деталей [5].

6. *Роль штучного інтелекту в удосконаленні протезів*

Штучний інтелект використовується для аналізу ходи та адаптації протеза до рухових характеристик користувача. Це дозволяє зменшити енергозатрати при ходьбі та підвищити стабільність рухів. Також розробляються алгоритми машинного навчання, що допомагають прогнозувати майбутні рухи користувача [6].

7. *Розвиток екзопротезів та їхня взаємодія з тілом*

Сучасні екзопротези не лише компенсують втрату кінцівок, а й можуть посилювати фізичні можливості користувачів. Вони ін-

тегруються з нервовою системою, що дозволяє їм реагувати на рухові сигнали мозку [4].

8. *Біоінженерія та вирощування тканин у протезуванні*

Біоінженерні технології дозволяють створювати протези, які містять живі тканини, що інтегруються з тілом пацієнта. Це сприяє покращенню приживлення та зменшенню ризику відторгнення [5].

9. *Доступність сучасних протезів та соціальні аспекти*

Попри значний технологічний прогрес, вартість високотехнологічних протезів залишається високою. Тому важливо розробляти доступніші моделі та впроваджувати державні програми з підтримки протезування для малозабезпечених пацієнтів [4].

10. *Перспективи розвитку протезування*

Майбутнє протезування включає поєднання механічних та біологічних компонентів, що створюватиме максимально природні та функціональні пристрої. Також очікується розширення використання штучного інтелекту для покращення контролю над протезами та збільшення рівня їх автономності [6].

Список використаних джерел

1. Smith J. *Advancements in Prosthetic Engineering. Springer*. 2023.
2. Brown A., Wilson K. *Neurointerfaces and Bionic Limbs. IEEE Transactions*. 2022.
3. Johnson L. *3D Printing in Medicine and Prosthetics. Elsevier*. 2021.
4. World Health Organization. *Prosthetic Technologies and Accessibility*. WHO Report. 2023.
5. Kim H. et al. *Smart Materials for Prosthetic Devices. Nature Materials*. 2022.
6. American Society of Biomechanics. *Recent Trends in Prosthetic Development*. 2023.

КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО НАПОЇВ ЖИВОГО БРОДІННЯ

Філіпчук С.О.
1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

У контексті глобальних тенденцій до натуральних і місцевих продуктів, крафтове виробництво напоїв живого бродіння, — пива та квасу, набирає популярності, перетворюючи їх із традиційних

напоїв на гастрономічні інновації, що задовольняють високі вимоги споживачів до якості та смаку.

Основною відмінністю крафтового виробництва є використання місцевих, екологічних інгредієнтів та ручної праці на кожному етапі виробництва. Для пива це може бути застосування різних сортів хмелю, ячменю та інших зернових, для квасу — використання натуральних заквасок, без штучних добавок. Таким чином, крафтове пиво та квас відрізняються не тільки смаковими характеристиками, а й унікальними рецептами, які відображають культуру та традиції виробника [3; 5].

Особливості крафтового виробництва пива та квасу включають:

– Використання місцевих сировинних матеріалів (завдяки чому продукція набуває неповторного смаку та аромату).

– Малий обсяг виробництва, що дозволяє виробникам контролювати кожну партію, забезпечуючи стабільну якість.

– Висока креативність та інноваційність в рецептурах, створення нових варіантів пива та квасу, з урахуванням сучасних гастрономічних трендів (безглютенове пиво, пиво з різними фруктовими та трав'яними додатками).

Крафтове пивоваріння активно використовує цифрові технології, зокрема для моніторингу виробничих процесів (температурні режими, бродіння), а також для просування продукції через соціальні мережі та спеціалізовані платформи для малих виробників. Це дозволяє крафтовим виробникам налагоджувати безпосередній контакт з клієнтами та збільшувати свою аудиторію [1; 2].

Крафтове виробництво пива та квасу — це процес, що відрізняється від масового виробництва завдяки використанню натуральних інгредієнтів, традиційних рецептів і уваги до деталей. Як пиво так і квас з давніх давен виготовляються в різних країнах світу і за різними технологіями, що забезпечує різний смак обох напоїв [1; 2; 5]. Розглянемо їх окремо.

Крафтове виробництво пива включає основні ключові елементи:

1. Сировина. До якої відноситься:

– Якісне зерно, а саме використання солоду (зазвичай ячмінного, але можуть бути й інші види, наприклад, пшеничного).

– Хміль. Різні сорти хмелю надають пиву аромат і гіркоту.

– Дріжджі. Використання різних штамів дріжджів відіграє ключову роль у формуванні смаку та аромату пива.

– Вода. Смакові характеристики пива великою мірою залежать від якості води, її технічних характеристик.

2. Процес варіння:

– за допомогою машини для помолу зерно розтирається для підготовки до затирання.

– затирання, а саме мелене зерно змішується з водою та нагрівається. Цей етап сприяє вибору цукрів.

– фільтрація, яка полягає у відокремленні сусла від зернових залишків.

– варіння — додання хмелю в сусло та тривале кип'ятіння. Цей етап формується аромат та гіркота.

– охолодження, яке полягає в тому, що сусло охолоджується для запобігання розвитку і небажаних бактерій.

– ферментація — дріжджі додаються до охолодженого сусла, де вони перетворюють цукри в алкоголь і вуглекислий газ.

3. Витримка та розлив. Пиво може витримуватися для поліпшення смаку, після чого воно розливається у пляшки або бочки. Часто застосовується вторинна ферментація (у пляшці).

4. Упаковка і зберігання. Пакування пива у герметичні ємності необхідне для збереження аромату, смаку, кольору. Світло та тепло спричиняють зміну органолептичних властивостей пива.

Переваги крафтового виробництва пива та квасу:

1. Унікальність смаку. Крафтове пиво та квас виробляються за авторськими рецептами, що дає змогу створювати унікальні смаки та аромати, які відрізняються від масового виробництва. Кожен виробник може експериментувати з інгредієнтами, такими як різні види хмелю, фруктові добавки, мед, спеції тощо.

2. Висока якість інгредієнтів. У крафтовому пивоварінні використовуються натуральні та екологічно чисті інгредієнти, без використання штучних добавок, консервантів або ароматизаторів, що забезпечує високу якість продукту.

3. Мале виробництво і контроль якості. Крафтове виробництво передбачає малі обсяги продукції, що дає можливість ретельно контролювати кожну партію, забезпечуючи стабільну якість пива чи квасу.

4. Підтримка місцевих виробників. Багато крафтових пивоварів та квасників використовують місцеву сировину, що підтримує економіку регіону та зменшує екологічний слід виробництва завдяки зменшенню транспортування інгредієнтів.

5. Традиції та інновації. Крафтове пиво та квас часто виготовляються з урахуванням традиційних методів виробництва, але також включають інноваційні підходи — від використання нових сортів

хмелю до впровадження сучасних технологій для контролю якості і процесів ферментації.

6. Залучення спільноти та маркетинг. Крафтове виробництво пива та квасу часто підтримується локальними спільнотами, що дозволяє виробникам тісно взаємодіяти з клієнтами, створюючи довіру та залучаючи їх до процесу виробництва. Власні маркетингові стратегії, як-от участь у фестивалях або відкритих дегустаціях, дозволяють створювати сильний бренд.

7. Креативність і експерименти. Крафтові пивовари активно експериментують з різними додатковими інгредієнтами, такими як фрукти, трави, мед, а також розробляють нові стилі пива або варіації на класичні рецепти. Це дозволяє задовольняти різноманітні смакові вподобання споживачів.

8. Лояльність до клієнтів. Крафтові пивоварні та виробники квасу часто пропонують персоналізовані продукти або серії обмеженого випуску, що підвищує інтерес споживачів до певних видів продукції та сприяє створенню лояльної клієнтської бази.

Ознайомившись із інформаційними джерелами щодо технологій варіння пива та квасу, ми дійшли висновку про те, що крафтове виробництво пива та квасу є важливим аспектом для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, сприяє відродженню традицій та інноваційних підходів в харчовій промисловості і потребує заохочення та підтримки держави.

Список використаних джерел

1. Іжевська О. Технологія продукції ресторанного господарства : навч. посібник. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 380 с.

2. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Сучасні технології харчової науки : навч. посібник. Суми : Олді Плюс, 2022. 352 с.

3. Мазаракі А.А., Шаповал С.Л., Григоренко О.М., та ін. Проектування закладів ресторанного господарства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2017. 357 с.

4. Технології крафтових виробництв : метод. вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Технології крафтових виробництв» студентам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної (заочної) форми навчання спеціальності 181 Харчові технології / Державний біотехнологічний університет; уклад.: А.М. Діхтярь, Т.В. Черемська, С.С. Андрєєва Харків : ДБТУ, 2022. 44 с.

5. Харчові технології : навч. посібник у 2-х ч. Ч. 1 / Ф.В. Перцевий, Н.В. Камсуліна, О.Б. Дроменко, А.М. Діхтярь, О.В. Котляр, С.Б. Омельченко; за заг. ред. Ф.В. Перцевого. Харків-Суми, 2019. 288 с.

БІОЛОГІЧНО-АКТИВНІ РЕЧОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ПРЕМІУМ-СЕГМЕНТУ ТА ПРОДУКТІВ НИЗЬКОГО ЦІНОВОГО СЕГМЕНТУ

Чумак Я.О.
1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Калакура М.М., к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4483-5013

У статті досліджується вплив біологічно активних речовин (БАР) на якість і поживну цінність харчових продуктів як преміум-сегменту, так і продуктів низького цінового сегменту. Розглядаються технологічні аспекти впровадження БАР, їх роль у покращенні органолептичних показників і забезпеченні профілактичного ефекту для здоров'я споживачів.

*Вступ***.** Біологічно активні речовини (БАР) — це природні або синтетичні сполуки, які впливають на функціонування організму та сприяють поліпшенню якості харчових продуктів. Сучасні тенденції в харчовій промисловості демонструють зростаюче використання БАР як у виробництві елітних, так і доступних за ціною продуктів. Зростання попиту на здорові продукти сприяє активному впровадженню БАР у харчові технології [1].

БАР у преміум-сегменті. У виробництві харчових продуктів преміум-класу застосовують високоякісну сировину з високим вмістом БАР, що забезпечує їх оздоровчі властивості. Наприклад, використання дикорослої рослинної сировини дозволяє збагачувати продукти натуральними антиоксидантами та мікроелементами. Дослідження показують, що преміальні продукти часто містять поліфеноли, які мають потужні антиоксидантні властивості. Вони знижують ризик серцево-судинних захворювань, уповільнюють старіння клітин і сприяють покращенню обміну речовин. Також у преміум-сегменті використовуються пребіотики та пробіотики, які покращують мікрофлору кишечника, зміцнюють імунітет і покращують засвоєння поживних речовин. Ще одним популярним напрямом є використання суперфудів, таких як спіруліна, ягоди годжі та насіння чіа. Вони багаті на вітаміни, мінерали та амінокислоти, що робить їх важливими компонентами функціональних продуктів. Виробники преміальної продукції впроваджують органічні та екологічно чисті інгредієнти, що також сприяє їхньому успіху на ринку. Такий підхід формує високу довіру споживачів до продукта [1].

БАР в продуктах низького цінового сегменту. Для продуктів, орієнтованих на широку аудиторію за доступною ціною, важливо підвищити поживну цінність без значного збільшення витрат на виробництво. Один із поширених методів — збагачення традиційних продуктів вітамінами та мікроелементами. Наприклад, йодована сіль, збагачений залізом хліб або молочні продукти з додаванням кальцію. Це дозволяє покращити стан здоров'я населення без суттєвого підвищення вартості товарів. Також активно застосовуються натуральні рослинні екстракти. Наприклад, додавання екстракту зеленого чаю або граната в напої дозволяє підвищити їхню антиоксидантну активність. Харчові волокна, отримані з фруктів, овочів і злакових, також широко використовуються для покращення травлення. Окрім цього, важливу роль у цьому сегменті відіграє технологічна оптимізація виробництва. Наприклад, завдяки сучасним технологіям можна отримувати рослинний білок із сої, гороху або картоплі, що дозволяє створювати доступні за ціною, але водночас поживні альтернативи тваринним продуктам. Це відкриває нові можливості для зниження харчової нерівності в суспільстві [3].

Технологічні аспекти впровадження БАР. Для успішного впровадження БАР необхідно використовувати сучасні технології збагачення, які зберігають їх біологічну активність. Одним із важливих напрямів є мікрокапсуляція, яка дозволяє захищати БАР від зовнішніх впливів (температури, кисню, світла) і забезпечувати контрольоване вивільнення активних компонентів. Це особливо актуально для вітамінів та омега-3 жирних кислот, які швидко окислюються при контакті з повітрям. Ще одна сучасна технологія — ферментація. Вона дозволяє підвищувати біодоступність поживних речовин, знижувати рівень антипоживних факторів у рослинній сировині та створювати нові корисні сполуки. Наприклад, ферментовані напої містять більше пробіотиків, що робить їх кориснішими для здоров'я. Також активно впроваджується екструзійна технологія, що використовується для створення продуктів із високим вмістом білка та харчових волокон. Вона дозволяє зменшити кількість штучних добавок та підвищити якість кінцевого продукту. Застосування інновацій забезпечує стабільність і ефективність використання БАР [2].

Висновки. Використання біологічно активних речовин у виробництві харчових продуктів дозволяє значно підвищити їх якість та поживну цінність. У преміум-сегменті інтеграція БАР сприяє створенню продуктів з унікальними властивостями, тоді як у низькому ціновому сегменті — забезпечує доступність високоякісного харчу-

вання для широкого кола споживачів. Успішне впровадження БАР потребує комплексного підходу, що включає наукові дослідження, розробку інноваційних технологій та ефективні маркетингові стратегії. Подальші дослідження дозволять покращити адаптацію БАР у різні типи продукції та забезпечити здорове харчування для всіх верств населення.

Список використаних джерел

1. Сімахіна Г.О., Стеценко Н.О., Науменко Н.В. Біологічно активні речовини в харчових технологіях : навч. посібник. Київ : НУХТ, 2016. 204 с.

2. Білецька О.В., Білецький В.М. Застосування біологічно активних добавок для приготування харчових продуктів з покращеними властивостями. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2021. № 1 (1). С. 45–52.

3. Литвин І.П., Мельник І.В. Застосування біотехнологічних процесів у харчових виробництвах. *Харчова промисловість України*. 2019. № 3 (1). С. 12–18.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИСОКОГО ТИСКУ (HPP) У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Щавінський І.В.
1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: Калакура М.М., к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4483-5013

Високогідростатична обробка (High Pressure Processing, HPP) є однією з інноваційних нетермічних технологій у харчовій промисловості. Вона передбачає використання високого тиску (300–600 МПа) для інактивації мікроорганізмів, збереження поживної цінності та покращення безпеки харчових продуктів. Даний метод особливо актуальний для обробки м'ясних, молочних, фруктово-овочевих та готових продуктів. У тезах розглянуто принцип дії HPP, її вплив на якість харчових продуктів, переваги, недоліки та перспективи розвитку.

1. Актуальність теми

Впровадження інноваційних технологій у харчовій промисловості є ключовим напрямом забезпечення якості, безпеки та подовження терміну зберігання продуктів. Технологія HPP набуває все більшої популярності через її здатність зберігати органолептичні

властивості харчових продуктів, зменшувати використання хімічних консервантів та покращувати мікробіологічну безпеку. Сучасні споживачі демонструють зростаючий попит на натуральні, мінімально оброблені продукти без шкідливих добавок, що спонукає виробників до впровадження альтернативних методів обробки. Крім того, HPP сприяє розвитку екологічно відповідального виробництва, оскільки знижує потребу в термічній обробці та енергоспоживанні. Таким чином, технологія високого тиску є перспективним напрямком у розвитку харчової промисловості та забезпеченні здорового харчування.

2. Принцип дії HPP

– Основою технології є рівномірний розподіл ізостатичного тиску у рідкому середовищі, що дозволяє руйнувати клітинні стінки мікроорганізмів без впливу на ковалентні зв'язки у харчових компонентах [1; 2].

– Високий тиск призводить до денатурації білків мікроорганізмів, порушення клітинних мембран та інактивації ферментів, що сприяє подовженню терміну зберігання продуктів.

– Процес зазвичай здійснюється при кімнатній або злегка зниженій температурі, що дозволяє зберегти термочутливі сполуки, такі як вітаміни, поліфеноли та ароматичні речовини.

3. Вплив HPP на харчові продукти

– Органолептичні властивості: завдяки відсутності термічного впливу продукти зберігають свій природний смак, аромат, текстуру та колір.

– Харчова цінність: технологія дозволяє зберігати вітаміни та інші біологічно активні сполуки.

– Мікробіологічна безпека: високий тиск ефективно інактивує патогенні мікроорганізми, такі як Listeria, Salmonella, E. coli.

4. Переваги технології HPP

Збереження корисних речовин, подовження терміну зберігання, можливість обробки упакованих продуктів, зниження потреби у хімічних консервантах

5. Недоліки та обмеження

Висока вартість обладнання, обмеження у застосуванні, можливі структурні зміни

6. Перспективи розвитку HPP

– Розширення застосування

– Зниження вартості процесу

– Поєднання з іншими технологіями.

Висновки. Технологія НРР є перспективною альтернативою традиційним методам обробки харчових продуктів. Вона забезпечує високу мікробіологічну безпеку без негативного впливу на органолептичні властивості та харчову цінність. Незважаючи на високі капіталовкладення, розвиток технології НРР сприятиме її широкому впровадженню в харчовій промисловості.

Список використаних джерел

1. Семенов С.О., Коваленко О.В. Високогідростатична обробка харчових продуктів: сучасний стан і перспективи. *Технології та якість харчових продуктів*. 2019. № 12. С. 45–52.

2. Іваненко Л.М. Вплив високого тиску на мікробіологічні характеристики харчових продуктів. *Вісник харчових технологій*. 2020. № 3 (50). С. 77–85.

КОПЧЕНІ ПРОДУКТИ: АЛЬТЕРНАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Юзик В.О.
2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-db,
спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач,
Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Копчені продукти мають стійкий попит завдяки смаковим властивостям і тривалому терміну зберігання. Однак традиційні методи копчення пов'язані з утворенням канцерогенних речовин, негативним впливом на довкілля та високим енергоспоживанням. Це стимулює пошук альтернативних технологій копчення, які є безпечнішими, екологічними та енергоефективними.

Копчені продукти здавна посідають важливе місце в раціоні людини завдяки своїм органолептичним властивостям, подовженому терміну зберігання та унікальному смаку. Традиційні методи копчення, хоча й ефективні з точки зору смакоутворення, викликають низку занепокоєнь, пов'язаних із безпекою харчових продуктів, забрудненням навколишнього середовища та енерговитратністю процесу. У зв'язку з цим актуальним є пошук альтернативних, більш безпечних та екологічних технологій копчення, що відповідають сучасним вимогам споживачів та харчової промисловості [1].

Одним із найпоширеніших альтернативних методів є рідке копчення, яке передбачає застосування димового конденсату, що утворю-

ється шляхом охолодження натурального диму та очищення його від канцерогенних і смолистих речовин. Така технологія дозволяє отримувати продукти з класичним копченим ароматом без прямих процесів горіння. Рідке копчення може реалізовуватись через занурення продукту у димову рідину, обробку методом обприскування або ін'єктування. До його переваг належать точність дозування, можливість стандартизації смаку, скорочення часу обробки та зменшення впливу на довкілля. Наприклад, обробка сирів або м'ясопродуктів рідким димом дозволяє отримати рівномірну насиченість аромату при збереженні м'якої текстури.

Іншим перспективним напрямом є електростатичне копчення, при якому частинки диму під високою напругою притягуються до поверхні продукту, що має протилежний заряд. Завдяки цьому забезпечується висока ефективність осадження димових компонентів, зменшується витрата деревини або димогенератора, а сам процес стає значно швидшим — до 60% часу в порівнянні з традиційним копченням. Така технологія особливо ефективна при виробництві ковбас, шинок та рибних виробів, де важливо зберегти товарний вигляд, не пересушуючи продукт [2].

У сучасній харчовій інженерії зростає інтерес до інноваційних методів комбінованого копчення, що передбачають інтеграцію кількох технологічних впливів. Серед них можна виділити інфрачервоне копчення, яке поєднує теплодію з ароматизацією димом, або мікрохвильове копчення, яке дозволяє рівномірно прогрівати продукт зсередини, скорочуючи час і втрати маси. Важливо, що ці методи дозволяють краще контролювати мікробіологічні показники та запобігати окисленню жирів.

Ще один цікавий напрям — ультразвукова обробка в поєднанні з копченням. Ультразвук сприяє проникненню ароматичних сполук у товщу продукту, підвищуючи глибину насичення смаком. Зокрема, такі дослідження проводяться в країнах ЄС у контексті створення копчених рибних делікатесів з мінімальною обробкою [2].

Також варто звернути увагу на біотехнологічні підходи, де застосовуються ферменти, бактеріальні закваски або пробіотичні культури. Вони дозволяють формувати копчений аромат у результаті природної ферментації або додавання попередньо ферментованих ароматичних компонентів. Такий підхід особливо актуальний при виробництві вегетаріанських або функціональних копчених продуктів, що не містять м'яса, але мають властивості, подібні до традиційних виробів. Біотехнології дозволяють не тільки зменшити вміст

шкідливих речовин, але й підвищити корисні характеристики — наприклад, заселення продукту живими лактобактеріями.

Незважаючи на велику кількість переваг, альтернативні технології мають і певні виклики. Наприклад, споживачі можуть недовірливо ставитись до продуктів, де застосовані «непрямі» методи копчення, вважаючи їх менш «автентичними». Тому важливим залишається завдання роз'яснення технологічної безпеки, сертифікації таких методів та просування культури свідомого споживання [3].

Крім того, необхідне технічне переоснащення підприємств, адаптація до нових стандартів якості, а також навчання персоналу. Проте світова практика показує, що у довгостроковій перспективі інвестиції в альтернативні методи копчення виправдовують себе завдяки зменшенню витрат на енергію, мінімізації ризиків штрафів за екологічні порушення та покращенню іміджу виробника.

У сучасних умовах розвитку харчової промисловості альтернативні технології копчення відіграють дедалі важливішу роль, забезпечуючи поєднання традиційних смакових характеристик із високими стандартами безпеки та екологічності. Застосування рідкого копчення, електростатичних методів, а також інноваційних комбінованих підходів дозволяє значно зменшити вміст шкідливих речовин, скоротити тривалість виробничого циклу та підвищити енергоефективність процесів [3].

Біотехнологічні розробки у сфері формування копченого аромату відкривають нові можливості для створення функціональних продуктів, зокрема рослинного походження, які відповідають актуальним запитам ринку. Попри певні виклики, пов'язані з необхідністю модернізації виробництва та подоланням бар'єрів сприйняття серед споживачів, впровадження альтернативних методів копчення є перспективним напрямом розвитку харчової галузі.

Таким чином, модернізація технологій копчення сприяє як підвищенню якості кінцевої продукції, так і збереженню здоров'я споживачів та захисту навколишнього середовища, що є стратегічно важливим для сталого розвитку харчової промисловості в Україні та світі.

Список використаних джерел

1. Воронцов В.А. Технологія копчення м'ясних продуктів. Київ : Аграрна наука, 2021.

2. Smith J. Modern Smoking Techniques in Food Industry. Elsevier, 2020.

3. Європейська комісія. Рекомендації щодо ПАВ у харчових продуктах. 2023.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПРОДУКТІВ

Ясиняцька Я.С.
2 курс, група ЗТХ -23-1-iti- ch, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Любенок О.Б.
старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-1351-9999

Фальсифікація товару — це дії щодо погіршення споживчих властивостей товару чи зменшення його кількості при збереженні найхарактерніших, але неважливих для використання за призначенням властивостей. Наприклад, харчові продукти найчастіше підробляють, надаючи їм або упаковці зовнішнього вигляду товарів відомих фірм.

Найпоширеніші три способи фальсифікації: часткова заміна харчового продукту водою; додавання до нього замінника із нижчою якістю, який імітує натуральний харчовий продукт; заміна натурального продукту імітатором

Види фальсифікації:

– Розведення — змішування дорогих рідких інгредієнтів з більш дешевою рідиною.

– Підміна — підміна одного дорогого інгредієнта або компонента продукту іншими, більш дешевими.

– Маскування — маскування низькоякісних харчових інгредієнтів або продуктів.

– Хибне маркування — розміщення на упаковці неправдивої інформації про продукт для отримання економічної вигоди.

– Несанкціоноване поліпшення продукції — додавання в харчові продукти невідомих компонентів для поліпшення якісних характеристик продуктів.

– Фальсифікація — копіювання фірмового знака, концепції упаковки, рецептури, способу обробки та інших характеристик харчової продукції з метою отримання економічної вигоди.

– «Сірий» ринок, нелегальні операції — реалізація нелегально отриманих надлишків продукції.

Мотиви фальсифікації — отримання економічної вигоди, підвищення своєї конкурентоспроможності, переконаність у безкарності та обхід регуляторних норм.

Основні способи фальсифікації через добавки та замінники:

Дешеві замінники натуральних інгредієнтів, штучні барвники, підсилювачі смаку та аромату, згущувачі та стабілізатори.

Фальсифікація м'ясних продуктів — додаванням соєвих білкових компонентів, порушенням рецептурного складу, використанням м'яса механічного обвалювання, введенням чужорідних добавок, штучних ароматизаторів м'яса, білків пшеничної муки або манної крупи, продаж «знежиреної текстурованою яловичини» = «рожевий слиз» з подальшою обробкою аміаком під виглядом натуральної яловичини, додавання конини замість 100% натуральної яловичини, м'ясо загиблих тварин.

Фальсифікація молочних продуктів — додавання рослинних жирів, води, крохмалю, консервантів, меламіну (хімікат, який використовують у виробництві клеїв і пластмас).

Фальсифікація алкогольних напоїв — використання технічного спирту, барвників та ароматизаторів для імітації справжнього продукту.

Фальсифікація безалкогольних напоїв — введення добавок, не передбачених рецептурою, розбавлення водою, заміна одного типу напою іншим, заміна цукру на цукрозамінники без відповідного напису на етикетці, ароматизатори, барвники.

Фальсифікація меду та олії — розведення натурального меду цукровим сиропом, додавання сторонніх масел, пташиного жиру до оливкової та соняшникової олії.

Фальсифікація кави, чаю та спецій — підмішування відходів, домішок, дешевших аналогів та пересортування. Для створення смаженим кавовим зернам блискучої поверхні додають при смаженні невелику кількість вершкового масла або маргарину.

Фальсифікація хліба і хлібобулочних виробів — додавання поліпшувачів борошна, заміна борошна вищого сорту на борошно І-го сорту, недовкладення вартісних компонентів, додавання консерванти або антибіотики.

Маркування та етикетування — підробка інформації про склад, термін придатності та країну виробництва.

Сучасні методи виявлення фальсифікації:

Лабораторний аналіз — дозволяє перевірити фізико-хімічні параметри продуктів (вміст білків, жирів, вуглеводів, мікроелементів).

ДНК-тестування — визначає справжній склад продуктів та ідентифікує походження сировини та можливі підміни.

Спектроскопія — аналізує молекулярний склад продуктів, виявляє синтетичні домішки, барвники, консерванти або сліди важких металів у продуктах.

Хімічні методи контролю — виявляє підробки за допомогою спеціальних реактивів.

Правові аспекти боротьби з фальсифікацією:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 155 ч. 2 Обман покупця чи замовника.

Обмірювання, обважування, обраховування, перевищення встановлених цін і тарифів або інший обман покупця чи замовника працівниками торгівлі, громадського харчування і сфери послуг та громадянами — суб'єктами підприємницької діяльності під час реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг — тягне за собою накладення штрафу від двох до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 167. Введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів.

Введення в обіг (випуск на ринок України, в тому числі з ремонту) або реалізація продукції (крім харчових продуктів), яка не відповідає вимогам стандартів, норм, правил і зразків (еталонів) щодо безпечності, якості, комплектності та упаковки (за винятком випадків, передбачених законодавством України), — тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадян — власників підприємств чи уповноважених ними осіб від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III

Стаття 227 Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції.

Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, — караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Як споживачам уникати підроблених продуктів:

– уважно читати етикетки;
– купувати у перевірених місцях;
– звертати увагу на зовнішній вигляд продукту;

– остерігатися надто низьких цін;

– використовувати прості домашні тести.

Фальсифікація харчових продуктів є серйозною проблемою, що впливає на здоров'я споживачів та економічну безпеку ринку. Основні способи підробки включають заміну натуральних компонентів дешевшими аналогами, використання штучних добавок та введення в оману через неправдиве маркування. Виявлення фальсифікації здійснюється сучасними лабораторними методами, такими як ДНК-тестування, спектроскопія та хімічний аналіз.

Законодавство передбачає покарання за обман споживачів, але важливу роль у запобіганні підробкам відіграє самостійна обізнаність покупців.

СЕКЦІЯ 9

ПРИРОДА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

ГАРДЕНОТЕРАПІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЧЕРЕЗ ДІТЕЙ

Бойко Н.В.
1 курс, група ЕК-24-1м, спеціальність «Екологія»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Мовчан В.О., к.б.н., доцент,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».

Для вчителів та людей інших професій, що працюють з дітьми у різних умовах, дуже важливо мати відновлюючі методи, що не потребують багато витрат часу та матеріалів, щоб мати можливість швидко допомагати великій кількості дітей одночасно. Адже за час воєнного стану, навіть ті діти, що фізично знаходяться у відносно безпечних зонах, теж піддаються впливу стресових та травмуючих подій. Тому фактично сьогодні ми знаходимося у ситуації, коли всі українські діти незалежно від регіони чи країни перебування потребують додаткової психологічної підтримки, що звісно неможливо надати звичайними методами психоконсультацій, адже ми просто не маємо такої кількості спеціалістів, які можуть працювати з дітьми, що потребують підтримки внаслідок стресу чи травми.

Водночас дуже важливо враховувати, що ця допомога що потребують діти внаслідок травми не може бути відкладено на руки тому що одним з проявів травми є те, що дитина втрачає можливість навчатися через те що її лімбічна система, а саме амігдала бере на себе керування, тож вища розумова діяльність пригнічується або майже повністю зупиняється. Саме тому так можливо у короткі строки почати виводити дитину стану стресу аби максимально знизити рівень стресу, щоб дитина могла продовжити навчання і відповідний її віку розвиток. Іншою характеристикою розумової діяльності дитини, що перебуває у стані стресу чи пережила травму є те, що відбувається роз'єднання на тілесних відчуттів та розуму: тобто тіло передає сигнали, але розум не здатний їх опрацьовувати. Іншими сло-

вами дитина не відчуває свого тіла, знижується чутливість усіх чуттів, і дитині стає важко робити усвідомленні дії, натомість часто можуть з'являтися якісь одноманітні неусвідомлені рухи. Саме через це дуже корисним у подоланні наслідків стресу і травми є створення умов, у яких відбувається стимуляція усіх органів чуттів у поєднанні з простими діями, і таким чином об'єднуються знов тіло та розум. Відбувається так зване заземлення.

І виходячи з цього можна побачити, що методи гарденотерапії у маломасштабному форматі можуть дати дуже гарні результати у роботі з великими групами дітей, тому що вони стимулюють дитину поглянути на оточуючий світ і таким чином відвернути думки від травматичних спогадів, а також відбувається залучення органів чуттів через природні запахи, через взаємодію з різними природними матеріалами. І ще одним дуже важливим фактором, який займає особливо важливе місце для дітей, що вимушені були залишити свої домівки, є те, що взаємодія з рослинами повертає відчуття контролю, тобто дитина може знов щось контролювати у оточуючому її світі. Адже всі інші аспекти свого життя вона у цей момент не може контролювати: ні де вона живе, бо власну домівку вона змушена була полишити; часто вона не може обирати, що вона їсть, адже у нових умовах не завжди є власна кухня, і не завжди батьки мають змогу забезпечити харчування, до якого дитина звикла.

Тож що може запропонувати гарденотерапія у цих умовах для зниження стресу та подолання травми у дітей?

По-перше це можуть бути усвідомленні прогулянки у будь-якому парку чи лісі, де є змога дітям прогулятися, навіть якщо це просто маленька ділянка з декількома деревами чи кущами. Під усвідомленою мається на увазі те, що діти не просто гуляють, а мають певне завдання. Наприклад, зібрати матеріали для створення мандали, тобто їм потрібно не величезні гілки чи елементи побачити, а маленькі однотипні елементи природи, як маленькі листочки певної форми, різні квіточки, чи, в залежності від сезону, різні види плодів: як жолуді, каштани, ягоди чи інше. Після збору достатньої кількості матеріалу діти можуть невеличкими групами чи всією групою почати створювати свої власні елементи декору, наприклад, мандали. Таким чином вони створюють щось красиве та ритмічне. Чому так важливо саме ритмічність: тому що на збереження чи повернення ритму у життя дитини є дуже важливим пунктом. Саме ритм дає передбачуваність життя, і таким чином привносить спокій у життя дитини. Створення мандали дає можливість додати ритму у життя. Спостереження за

природою можна також поєднати з якимось рухами чи музикою для об'єднання усіх органів чуттів. А робота у групі повертає відчуття, що тебе бачить інші люди, що ти можеш впливати на інших людей, відчувати можливість відчути підтримку від оточуючих. Адже одним з проявів стресу та травми є відчуття від'єднаності від інших людей. Наче між собою та іншими людьми з'являється стіна, тому так важливо року організація спільної колективної діяльності дітей.

Перевагу у таких проектах слід віддавати простим у догляді пряно-ароматичним рослинам, які дають змогу миттєво отримати хоча б невеличкий врожай у кілька листочків для чаю собі чи родині, який для дитини буде відчуватися як власний вклад у піклування про себе та свою родину. Якщо є можливість, то можна робити у індивідуальних горшечках сумісні посадки, де будуть поєднуватися рослини з різними строками «плодоношення», але треба враховувати, що особливо для молодших школярів може бути складно витримати режим поливу та іншого догляду за рослинами, тож краще починати з мікрозелені, салатних рослин та їстівних квітів, які гарантовано дадуть можливість «успіху», а не ще однієї невдачі. Також ще однією гарною освітньою складовою може стати використання замість купленого насіння матеріалу, отриманого із їжі: верхівки моркви, петрушки, селери, буряків та інших коренеплодів як основу для вирощування свіжої зеленини; різні види необроблених круп, сочевиці тощо — на мікрозелень та можливо врожай; мандарини, апельсини та інше — які мають їстівні листочки. Тож це дасть додаткову освітню та заспокійливу дію, адже для покаже дитині, що в неї вже є у доступі усе необхідне для «виживання» та самостійного повторення цього проекту з вирощування власної їжі.

Усі викладені вищі ідеї застосування гарденотерапії у роботі з дітьми були випробуванні навесні-влітку 2022 з декількома класами дітей віком від 6 до 12 років, які на той момент вимушені були переїхати до нових міст та проживали у дуже тісних умовах разом зі своїми родинами, тобто вони не мали свого власного простору, де б вони могли усамітнитися та яке б вони могли самі контролювати, тож єдиною зоною їхнього контролю на той момент ставали декілька горщиків з рослинами на підвіконні кімнати, де вони жили разом із своєю родиною. Результати були дуже позитивні. Батьки відмічали, як діти, піклуючись про рослини, ставали самі більше «живими»: більше рухались, частіше посміхались, починали розмовляти голосніше (на початок експерименту більшість дітей розмовляли досить тихо і з поганою артикуляцією). В родині з'явилась додаткова

тема для спільного обговорення, і збір врожаю листя пряно-ароматичних трав давав привід не для простого сімейного чаювання, а спеціальної події, де дитина отримувала визнання її досягнення, що також є важливою складовою роботи з дітьми, які разом зі своєю родиною пережили травмуючу подію, адже у більшості випадків, дитина може лише спостерігати за боротьбою батьків з наслідками цих подій, а саме у цей момент відчуває свою безпорадність, а часто ще й як додатковий тягар для родини. Тому так важливо давати можливість робити дітям свій внесок у покращення життя всієї родини. З точки зору поведінки дитини у школі також відбувалися позитивні зміни. Поєднання діяльності у школі з отримання результатів вдома, підвищувало зацікавленність дитини у навчанні та в цілому у відвідуванні школи.

Але, як видно з цього експерименту, ще одним важливим аспектом роботи з дітьми є те, що така робота має наслідки не тільки для самих дітей, а й впливає позитивно на всю родину. По-перше для батьків є великим полегшенням, коли вони бачать позитивні зміни у своїх дітях, це знімає відчуття провини та стресу, що вони не змогли «захистити» дитину від переживання травматичної події. По-друге підвищує рівень довіри батьків до організації, яка працює з їхньою дитиною, тож вони отримують більше ресурсів для подолання власного травматичного досвіду. І ще одним важливим наслідком роботи з дітьми стає те, що батьки самі стають відкритішими до гарденотерапії як в домашніх умовах, так у спільних проектах, з якими вони можуть ознайомлюватися також через дітей.

ВПЛИВ СПАЙК-БІЛКА SARS-COV-2 НА ІМУНОФЕНОТИП ТА РАДІОЧУТЛИВІСТЬ КЛІТИН РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ IN VITRO

Бриченко В.В.
аспірант, відділ клінічної імунології,
Інститут клінічної радіології ННЦРМГО НАМН України;
фахівець лабораторії,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Абраменко І.В., д.мед.н., професор,
Інститут клінічної радіології ННЦРМГО НАМН України.

Мета дослідження. Оцінити вплив спайк-білка SARS-CoV-2 на імунофенотип клітинних ліній MDA-MB-231 та MCF-7 раку молочної залози, а також на їх чутливість до апоптозу, індукованого іонізуючим опроміненням.

Матеріали і методи. Клітинні лінії MDA-MB-231 (триразово негативний підтип) та MCF-7 (люмінальний А підтип) культивувалися у середовищі DMEM із додаванням 10% FBS. Обробка здійснювалася за допомогою спайк-білка SARS-CoV-2 у концентрації 60 пмоль/мл протягом 48 годин. Радіаційне опромінення проводилося в дозах 5, 10 і 15 Гр. Апоптоз оцінювали методом протокової цитофлуориметрії за допомогою фарбування 7-AAD і пропідієм йодидом а також визначали рівень експресії CD133, CD44, CD105, CD90, Ki-67, p53, CD10. Проліферацію оцінювали кристалічним фіолетовим та трипановим синім.

Результати. Обробка клітин спайк-білком не призвела до значного підвищення проліферації. У клітинах MDA-MB-231 зафіксовано зменшення CD90+CD105+ та CD90–CD105+ субпопуляцій, що може свідчити про зниження агресивності фенотипу. Експресія p53 зросла в обох лініях після обробки білком. Після опромінення спостерігалося посилення апоптозу, зокрема у клітинах MCF-7 при 15 Гр. В обох лініях спостерігалося накопичення клітин в S-фазі клітинного циклу.

Висновки. Спайк-білок SARS-CoV-2 модифікує імунофенотип клітин раку молочної залози, посилює апоптоз після опромінення та сприяє підвищенню експресії p53. Отримані дані свідчать про потенційну роль спайк-білка у підвищенні радіочутливості, що може бути використано для оптимізації стратегії радіотерапії. Питання впливу вакцин, що базуються на експресії цього білка, на пухлинні процеси потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Johnson B.D., Zhu Z., Lequio M., et al. SARS-CoV-2 spike protein inhibits growth of prostate cancer: a potential role of the COVID-19 vaccine. *Med Oncol.* 2022. № 39 (3):32. DOI: 10.1007/s12032-021-01628-1.

2. Zhang S., El-Deiry W.S. Transfected SARS-CoV-2 spike DNA inhibits p53 activation of apoptosis mediators in cancer cells. *Oncotarget.* 2024. № 15:275–84. DOI: 10.18632/oncotarget.28582.

3. Willson C.M., Lequio M., Zhu Z., et al. The Role of SARS-CoV-2 Spike Protein in the Growth of Cervical Cancer Cells. *Anticancer Res.* 2024. № 44 (5): 1807–1815. DOI: 10.21873/anticanres.16982.

ОЦІНКА МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ ЧИСТОТИ СМАРТФОНІВ

Буценко Д.С.
9 клас,
Центр позашкільної роботи Святошинського району.
Педагогічний керівник: Величко А.М., керівник гуртка-методист,
Центр позашкільної роботи Святошинського району.
Науковий керівник: Гнатюк Т.Т., к.б.н.,
Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України.

Актуальність дослідження. Школярі постійно користуються смартфонами не задумуючись про їх гігієни. Саме тому не вживають санітарних заходів щодо їх очищення. Тому актуальним є вивчення мікроорганізмів на поверхні смартфону задля оцінки його гігієнічної чистоти.

Мета роботи. Оцінити рівень мікробіологічної забрудненості поверхні смартфонів.

Нам необхідно було виконати такі завдання:

– З'ясувати обізнаність школярів щодо проведення санітарних заходів стосовно смартфонів шляхом проведення опитування;

– Визначити наявність санітарно значимих мікроорганізмів на смартфонах здобувачів освіти;

– Сформулювати рекомендації для молоді щодо санітарних заходів.

Матеріали і методи. Для здійснення дослідження зразки були відібрані з частини екрану смартфона, що знаходиться біля кнопок навігації. У відібраних зразках визначали 3 показники: МАФАМ (мезофільні аеробні та факультативно анаеробні мікроорганізми), БГКП (бактерії групи кишкової палички), мікроміцети. Для цього здійснювали висів десятиразових розведень у фізіологічному розчині на наступні середовища МПА, Ендо, Сабуро. Висіви на середовища МПА та Ендо культивували 24 години при температурі 37^0С, на середовище Сабуро — 4 доби при температурі 28 °С.

При оцінці результатів дослідження ми вважали смартфони, на поверхні яких міститься до 1000 КУО на 1 $см^2$ — чистими. Відповідно смартфони, на поверхні яких міститься 10000 КУО на 1 $см^2$ та більше — мікробно забрудненими.

Результати. Кількість МАФАМ на поверхні досліджених смартфонів становила від 100 КУО/$см^2$ до 10^8 КУО/$см^2$. При цьому 45% смартфонів мали показники в $1*10^4$/см. 30% смартфонів мали нижчі показники $1*10^2$/см. 15% смартфонів мали показники $1*10^6$/см. 5%

смартфонів мали показники $1*10^5$/см та $1*10^8$/см. Переважаючими бактеріями на поверхні досліджуваних смартфонів були ті, що утворюють непрозорі білі або сіруваті колонії з нерівними краями. При вивченні таких бактерій під мікроскопом ми встановили що переважно на поверхні смартфонів ми спостерігали наявність бактерій роду Bacillus.

При вивченні другого показника кількості БГКП нами встановлено наявність кишкової палички лише на одному із досліджених смартфонів.

Також, 20% смартфонів містять на поверхі клітини мікроміцетів.

Аналізуючи видовий склад мікроміцетів колонії зеленуватого кольору з білою облямівкою які належать до роду Penicillium. Колонії світло сірого кольору з радіальними колами належать до роду Alternaria, колонії темно коричневого кольору належать до роду Aspergillus. Мікроміцети останніх двох родів часто є забруднювачами приміщень та предметів побуту і можуть спричинювати алергічні реакції.

Висновки. Таким чином, третина (30%) досліджених смартфонів виявилася гігієнічно чистими. А дві третини — забрудненими. При цьому 20% смартфонів здобувачів освіти були критично брудними і містили мільйон та більше клітин бактерій на своїй поверхні.

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ҐРУНТІВ НА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ФЕЛЬДМАН ЕКОПАРК» ЗА ДОПОМОГОЮ ВИДІВ РОСЛИН ФІТОІНДИКАТОРІВ

Важинська Т.С.
10 клас,
КЗ «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради.
Науковий керівник: Важинська Ю.Г., учитель географії,
спеціаліст першої категорії,
КЗ «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради.

Регіональний ландшафтний парк «Фельдман Екопарк» загальною площею 140,5 га що розташований на Харківщині, слугує важливим об'єктом охорони природи, характеризуючись високим рекреаційним і науковим значенням. Дослідження фітоіндикаційних властивостей рослин парку дає змогу оцінити рівень забруднення ґрунтів, їхній екологічний стан, що є критично важливим для збереження біорізноманіття та екосистем в цілому. Фітоіндикація — це

метод, який використовує рослини для виявлення наявності токсичних речовин, важких металів та інших забруднювачів у ґрунті [2].

Загальна характеристика ґрунтів у Фельдман Екопарк

Ґрунтовий покрив парку представлений різними типами ґрунтів, які визначаються їхніми фізико-хімічними властивостями:

1. Дерново-підзолисті ґрунти: зустрічаються на лісових ділянках, характеризуються слабокислою реакцією (pH 5.5–6.5) та низьким вмістом гумусу (до 3–5%).

2. Лучні ґрунти: розміщені у низинних частинах парку, мають підвищений вміст гумусу (до 8–10%), що сприяє розвитку різноманітної рослинності.

3. Чорноземи: поширені на відкритих територіях, збагачені органічною речовиною (вміст гумусу до 12–15%), що забезпечує добрі умови для росту рослин.

4. Техногенні ґрунти: утворилися під впливом антропогенної діяльності, містять забруднювачі, зокрема важкі метали (свинцю, кадмію, нікелю) та хімічні сполуки, що негативно впливають на екосистему [6].

Фітоіндикація, її роль в оцінці довкілля

Фітоіндикація є потужним інструментом для вивчення навколишнього середовища через спостереження за рослинами та їхніми реакціями на різні умови. Цей метод дозволяє не лише оцінити стан навколишнього середовища, але й виявити динамічні зміни в природних процесах та вплив антропогенних факторів. Фітоіндикатори, або рослинні індикатори, є рослинами, які демонструють певні особливості в залежності від умов середовища. Наприклад, деякі види можуть бути чутливі до забруднення повітря або ґрунту, та показати це через зміни у фізичних ознаках, рості чи розвитку. Інші можуть бути показниками вологості, обґрунтованості pH, наявності певних мікроелементів тощо. Використання фітоіндикаторів дозволяє проводити моніторинг екологічного стану на великих територіях. Це особливо важливо для виявлення екологічних проблем і розробки стратегій їх вирішення [5].

Рослинність Фельдман Екопарку як показник забруднення ґрунтів

У ході дослідження території парку були виявлені види, які можуть свідчити про рівень забруднення ґрунтів:

1. Біоакумулятори важких металів. На території Триозер'я виявлені чистець болотний (Stachys palustris) та аїр звичайний (Acorus calamus), які накопичують токсичні елементи, як — от ртуть та мідь. Ці рослини можуть накопичувати важкі метали у концентраціях, що в 3–4 рази перевищують показники навколишніх ґрунтів [4].

2. Рослини-індикатори кислотності. В межах Данилівського лісового господарства зафіксовані грушанка круглолиста (Pyrola rotundifolia), журавлина болотна (Vaccinium oxycoccos) та сфагнові мохи (Sphagnum squarrosum), що свідчать про підвищену кислотність ґрунту (pH < 5.0). Ці види переважають на ділянках з підвищеною кислотністю, що викликано забрудненням [3].

3. Видові комплекси антропогенно-порушених ділянок. Осот городній (Sonchus oleraceus), нетреба звичайна (Xanthium strumarium) та конюшина лучна (Trifolium pratense) сигналізують про забруднення ґрунтів нітратами та іншими органічними забруднювачами на тих ділянках парку, де ці види зустрічалися в ході дослідження [1].

4. Рослини, чутливі до забруднення. Дзвоники розлогі (Campanula patula) та костриця червона (Festuca rubra) зникають при підвищеному рівні важких металів, що може свідчити про значний екологічний стрес. Дослідження показало, що їхня чисельність зменшується на забруднених ділянках [2].

Вплив антропогенних факторів на рослинний покрив і ґрунти

Діяльність людини суттєво впливає на стан ґрунтів Екопарку. Розглянемо основні впливи:

– Рекреаційне навантаження. Ущільнення ґрунту погіршує його аерацію та призводить до зміни видового складу рослинності. Спостереження виявили, що в районах з високою відвідуваністю спостерігається зменшення рослинного різноманіття.

– Забруднення важкими металами. Накопичення свинцю, кадмію, нікелю відбувається внаслідок продуктів горіння, що осідають на ґрунт з повітря, і токсин від вибухових речовин та пригнічую ріст і розвитку рослин [7].

– Викиди та органічні залишки. Накопичення біогенних елементів, що змінює баланс поживних речовин у ґрунтах, сприяючи поширенню рудеральних видів. Спостереження вказує на зростання чисельності рудеральних видів на забруднених ділянках.

– Інвазивні види. Борщівник Сосновського (Heracleum sosnowskyi), клен ясенелистий (Acer negundo) та амброзія полинолиста (Ambrosia artemisiifolia) поширюються в порушених екосистемах, витісняючи місцеву флору. Дослідження показує, що інвазивні види можуть зменшувати біорізноманіття та погіршувати якість ґрунту [7].

Висновки. Фітоіндикація дала змогу ефективно оцінити стан ґрунтів у Фельдман Екопарк, допомагаючи виявляти рівень забруднення та його причини. Використання рослин-індикаторів дозволило швидко та недорого здійснити моніторинг змін у стані ґрунтів, що

є важливим для збереження природного середовища парку. Оцінка зміни кількості видів рослин певної території пов'язана з тим, що найбільш чутливі до певних забруднюючих речовин види рослин узагалі зникають з біоценозу, наприклад, дзвоники розлогі (Campanula patula), а чистець болотний (Stachys palustris) навпаки, збільшує свою чисельність та накопичує токсичні елементи та важкі метали.

Отримані результи можуть слугувати для оцінки рівня забруднення окремих районів парку та плануванні природоохоронних заходів, спрямованих на оптимізацію навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел

1. Дегтярьов В.В., Крохін С.В., Дегтярьов Ю.В., Гавва Д.В. Охорона ґрунтів : навч. посібник / за ред. д-ра с.-г. н., проф. В.В. Дегтярьова. Харків, 2023. 276 с.

2. Дідух Я.П., Плюта П.Г. Фітоіндикація екологічних факторів. Київ : Вид-во «Наука», 1994. 278 с.

3. Кондратюк С.Я. Індикація стану навколишнього середовища України за допомогою лишайників. Київ : Наук. думка, 2008. 336 с.

4. Лисиця А.В. Біоіндикація і біотестування забруднених територій : методичні рекомендації до самостійного вивчення дисципліни. Рівне : Докацентр, 2018. 94 с.

5. Никифоров В.В., Дігтяр С.В., Мазницька О.В., Козловська Т.Ф. Біоіндикація та біотестування : навч. посібник. Кременчук : Видавництво ПП Щенбатих О.В., 2016. 76 с.

6. Приседський Ю.Г., Лихолат Ю.В. Адаптація рослин до антропогенних чинників : підручник для студентів спеціальностей біологія, екологія та середня освіта вищих навчальних закладів. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 98 с.

7. Скок С.В. Оцінка якісного стану ґрунтів Харківської області в умовах антропогенного навантаження. *Сучасна наука: стан та перспективи розвитку*: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практ. конференції молодих вчених з нагоди Дня науки (м. Херсон, 19 травня 2021 р.). Херсон, 2021. С. 145–148.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ВПЛИВ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА БІОЛОГІЧНІ, ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Демченко Я.В.
1курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету Україна.
Науковий керівник: Оліферчук О.Г., ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5762-9609

Сьогоднішня доповідь присвячена критично важливій та багатогранній проблемі — інтегративному впливу природного середовища на здоров'я людини в контексті сучасних глобальних змін. У епоху безпрецедентної урбанізації, технологічного прогресу та зростаючих екологічних викликів, розуміння глибоких взаємозв'язків між людиною та природою набуває особливої актуальності для забезпечення сталого розвитку та збереження людського потенціалу.

1. Теоретико-методологічні засади дослідження взаємозв'язку природи та здоров'я:

– Еволюційна перспектива: Розгляд біофілії як вродженої схильності людини до зв'язку з живими системами та природними процесами (E.O. Wilson).

– Екологічна валідність: Підкреслення важливості дослідження впливу реальних природних середовищ на здоров'я людини, а не лише лабораторних симуляцій.

– Системний підхід: Аналіз складних взаємодій між біологічними, психологічними та соціальними факторами під впливом природного середовища.

– Міждисциплінарність: Інтеграція знань з екології, медицини, психології, соціології, нейронаук та урбаністики для комплексного розуміння проблеми.

2. Біологічні механізми впливу природного середовища на здоров'я:

– Вплив якості атмосферного повітря та гідросфери: Детальний аналіз молекулярних та клітинних механізмів впливу забруднюючих речовин на респіраторну, серцево-судинну, імунну та нервову системи (посилання на актуальні епідеміологічні та токсикологічні дослідження).

– Роль фітонцидів та інших біологічно активних речовин рослин: Обґрунтування їхнього впливу на імунну систему, мікробіом та психофізіологічний стан людини (цитування досліджень з фітотерапії та імунології).

– Значення сонячного випромінювання та вітаміну D: Аналіз їхньої ролі в регуляції метаболізму, імунної функції та психічного здоров'я (посилання на ендокринологічні та імунологічні дослідження).

– Вплив біорізноманіття на мікробіом людини: Розгляд гіпотези «старого друга» та її значення для розвитку імунної толерантності та профілактики алергічних та аутоімунних захворювань (цитування досліджень мікробіоти).

3. Психофізіологічні ефекти взаємодії з природним середовищем:

– Нейрофізіологічні кореляти впливу природних ландшафтів: Аналіз змін у мозковій активності (ЕЕГ, фМРТ) під час перебування в природному середовищі, пов'язаних зі зниженням стресу, покращенням уваги та когнітивних функцій (посилання на дослідження з нейроекології).

– Роль сенсорної стимуляції природним середовищем: Обґрунтування впливу візуальних, аудіальних, тактильних та ольфакторних стимулів природи на емоційний стан та когнітивні процеси (цитування досліджень з перцептивної психології).

– Відновлююча теорія уваги (Attention Restoration Theory, ART) та теорія стресового відновлення (Stress Reduction Theory, SRT): Детальний розгляд їхніх положень та емпіричних підтверджень (посилання на класичні та сучасні дослідження Kaplan & Kaplan, Ulrich et al.).

– Вплив «зеленої інфраструктури» міст на ментальне здоров'я: Аналіз результатів досліджень щодо зв'язку між доступністю парків, скверів та інших зелених зон з рівнем стресу, тривожності та депресії серед міського населення (цитування досліджень з урбаністичної психології).

4. Соціальні аспекти впливу природи на здоров'я:

– Природні простори як платформи для соціальної взаємодії та формування соціального капіталу: Аналіз впливу спільних активностей на природі на міжособистісні стосунки, відчуття спільноти та соціальну підтримку (посилання на дослідження з соціальної психології та соціології).

– Роль екологічних рухів та громадських ініціатив у зміцненні здоров'я та добробуту: Розгляд впливу залучення до природоохоронної діяльності на психологічне благополуччя та соціальну інтеграцію.

– Екологічна справедливість та нерівномірність доступу до якісного природного середовища: Аналіз соціальних детермінант здоров'я, пов'язаних з нерівним розподілом зелених зон та екологічних ризиків (посилання на дослідження з екологічної справедливості та громадського здоров'я).

5. Виклики сучасності та стратегії інтеграції природного середовища в системи охорони здоров'я та міського планування:

– Негативні наслідки деградації екосистем та втрати біорізноманіття для здоров'я людини: Детальний аналіз зв'язку між екологічними кризами (зміна клімату, пандемії, забруднення) та зростанням захворюваності.

– Необхідність розробки та впровадження науково обґрунтованих стратегій «зеленої» охорони здоров'я: Інтеграція природних рішень у профілактику, лікування та реабілітацію різних захворювань.

– Важливість створення «здорових міст» через розвиток «зеленої інфраструктури»: Планування міського простору з урахуванням потреб людини у контакті з природою, створення доступних та якісних парків, скверів, зелених коридорів.

– Роль освіти та підвищення екологічної грамотності населення: Формування відповідального ставлення до природи як важливого чинника власного здоров'я та сталого розвитку суспільства.

Висновок: Інтегративний вплив природного середовища є фундаментальним детермінантом здоров'я людини на біологічному, психофізіологічному та соціальному рівнях. У контексті глобальних змін та зростаючих екологічних викликів, науково обґрунтоване розуміння цих взаємозв'язків є критично важливим для розробки ефективних стратегій охорони здоров'я, сталого міського планування та забезпечення якісного життя для майбутніх поколінь. Подальші міждисциплінарні дослідження в цій галузі є необхідними для поглиблення нашого розуміння та розробки інноваційних підходів до зміцнення здоров'я людини через гармонійну взаємодію з природним світом.

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ РОЗПОДІЛ ХАРАКТЕРИСТИК ВІТРОВОГО РЕЖИМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Захарова О.М.
здобувач освіти 10 класу,
Кошелівський ліцей імені В.Ф. Ковальчука.
Науковий керівник: Кононюк О.О., вчитель біології та географії
Кошелівський ліцей імені В.Ф. Ковальчука.

Розподіл показників вітру в межах регіону залежить від характеру атмосферної циркуляції та фізико-географічних особливостей конкретної місцевості. Показники швидкості та напрямку вітру змінюються протягом року, місяця та доби, що зумовлено певними закономірностями. Однак сезонна та добова варіативність може змінюватися під впливом синоптичних процесів, таких як циклони і антициклони.

Для дослідження просторово-часової динаміки показників вітрового режиму території Хмельницької області використано дані із «Глобальної карти вітрів» [1] для 6 населених пунктів. У ході дослідження були проаналізовані основні характеристики швидкості вітру: середня швидкість ($\upsilon_{сер.}$) та максимальна швидкість ($\upsilon_{max.}$), а також переважаючі напрями вітру.

Найвища середня швидкість вітру спостерігається в Ямполі (4,9 м/с) і Хмельницькому (4,7 м/с), найнижча — в Кам'янці-Подільському (4,0 м/с). В цілому, середня швидкість вітру коливається в межах 4,0–4,9 м/с, що свідчить про порівняно рівномірний розподіл вітрової активності. Найвища максимальна швидкість вітру зафіксована в Новій Ушиці (12,3 м/с), найнижча — в Ямполі (9,9 м/с). Максимальна швидкість вітру, як правило, не має прямого зв'язку із середньою швидкістю, оскільки залежить від екстремальних погодних умов.

У більшості населених пунктів області переважає північно-західний напрям вітру (Кам'янець-Подільський, Нова Ушиця, Шепетівка), у Городку переважає південний, а в Хмельницькому — західний. Це може свідчити про вплив місцевих географічних умов на формування напрямів вітру. Найбільший відсоток днів зі штилем спостерігається в Ямполі (9,1%) і Шепетівці (7%), найменше — у Новій Ушиці (1%), що вказує на стабільну вітрову активність у цьому регіоні. Загалом кількість днів зі штилем демонструє залежність з орографічними особливостями території. Вітер змінюється як протягом дня, так і з дня на день. Зазвичай для аналізу використовуються середньомісячні швидкості вітру, оскільки вважається, що протягом місяця його характеристики залишаються відносно стабільними

й однорідними. Проаналізувавши середньомісячну швидкість вітру в Хмельницькій області за сезонами з'ясовано наступні особливості сезонних змін швидкості вітру:

– зима (грудень — лютий): у цей період середньомісячна швидкість вітру є найвищою у більшості населених пунктів (наприклад, у Городку та Хмельницькому 5,6 м/с у грудні);

– літо (червень — серпень): літні місяці характеризуються найнижчою швидкістю вітру, наприклад: у Кам'янці-Подільському в серпні — 2,6 м/с, у Шепетівці — 2,7 м/с;

– весна (березень — травень): швидкість вітру навесні поступово знижується після пікових значень зимового періоду, наприклад: у Новій Ушиці середня швидкість у березні становить 5,4 м/с, а в травні — 5 м/с;

– осінь (вересень — листопад): у цей період швидкість вітру знову зростає після літа. Наприклад, у Ямполі у вересні вона становить 5,7 м/с, у листопаді — 5,5 м/с.

Однак слід зауважити, що середньомісячна швидкість вітру не завжди точно відображає реальну картину. Окрім швидкості, важливу роль у вивчені вітрового режиму відіграє інформація про домінуючі напрямки вітру. Їх враховують під час складання прогнозу погоди, вибору місця для розташування промислових об'єктів, які впливають на навколишнє середовище, у цивільному будівництві та вітровій енергетиці.

Розглянувши динаміку по роках виявлено наступне:

– 2014 рік — найбільш поширені напрямки вітру: південний, східний, західний. Частота штилю низька або відсутня в більшості міст.

– 2016 рік — чітке зростання частоти західних та північно-західних вітрів.

– 2018 рік — зменшення частки східних та зростання північно-західних вітрів.

– 2020 рік — різке зростання західних вітрів, особливо у Шепетівці, Ямполі та Хмельницькому та падіння частоти південних вітрів у більшості міст.

– 2022 рік — пік частоти західних вітрів у багатьох містах (Шепетівка, Ямпіль, Хмельницький), також північні вітри починають зростати. Натомість східні та південно-східні вітри майже зникають у більшості міст.

– 2024 рік — домінують західні і північно-західні напрямки вітру. Зростає частота повторюваності південних вітрів у Городку та Новій Ушиці.

Для галузей господарства, екології важливо слідкувати за кількістю днів зі штилем. Штиль у січні має загалом низькі значення з помітними коливаннями залежно від року та міста. Найвищі показники спостерігалися у Кам'янці-Подільському та Новій Ушиці у 2018–2020 роках, а також у Ямполі у 2024 році, де кількість днів зі штилем зросла до 7. У Городку, Хмельницькому та Шепетівці штиль залишається рідкісним явищем, що не перевищує 2 днів у будь-який рік.

Найбільше випадків штилю у липні спостерігається у Кам'янці-Подільському та Ямполі, з піками у 2014, 2016 та 2020 роках, тоді як у Новій Ушиці та Хмельницькому його частота стабільно низька. У 2024 році штиль зменшився у більшості міст.

Отже, вітровий режим Хмельницької області є частиною загального вітрового режиму України, оскільки він формується під впливом загальних атмосферних процесів, характерних для території країни. Він характеризується середньою річною швидкістю вітру від 4,0 до 4,9 м/с залежно від місцевості, з найбільшими значеннями в зимові місяці та найменшими влітку. Переважаючими напрямками є північно-західний і західний, що відзначаються стабільністю у всіх районах, тоді як частота інших напрямків варіюється залежно від міста, впливаючи на локальні кліматичні умови та природні процеси.

Список використаних джерел

1. Глобальна карта вітрів. URL: https://earth.nullschool.net/ru/#2024/12/31/1000Z/wind/surface/level/orthographic=-333.05,52.40,3917/loc=27.061,50.111 (дата звернення: 10.03.2025).

ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНОГО КАНАБІСУ

Зварич Г.В.
3 курс, спеціальність «Педіатрія»,
Івано-Франківський національний медичний університет;
Живчин М.С.
3 курс, спеціальність «Медицина»,
Івано-Франківський національний медичний університет.
Науковий керівник: Гайнюк М.Б., к.б.н., доцент,
кафедра фармакології,
Івано-Франківський національний медичний університет.

Актуальність. Використання медичного канабісу є важливим для забезпечення доступу до інноваційних методів лікування, підвищення якості життя пацієнтів і розвитку галузі охорони здоров'я

в цілому. Щоб це стало реальністю, необхідно пройти через законодавчі, соціальні та освітні зміни, які дозволять створити ефективну систему контролю та використання медичного канабісу.

Мета. Розглянути основні фармакологічні впливи медичного канабісу на організм, покази до застосування та побічні ефекти.

Матеріали та методи. Для дослідження проведено систематичний аналіз наукових джерел у базах даних PubMed, Scopus, охоплюючи період останніх 10 років. До аналізу включено рецензовані статті, систематичні огляди. Окрему увагу приділено побічним ефектам а також оцінці ефективності застосування канабісу в онкології.

Результати. Медичний канабіс має широкий спектр використання як лікарський засіб для полегшення болю та судом. Він містить фітоканабіноїди з переважаючим психотропним компонентом Δ^9-тетрагідроканабінолом (Δ^9-THC), та основним непсихоактивним інгредієнтом канабідіолом (CBD). Терапевтичні дії Δ^9-THC і CBD включають здатність діяти як анальгетики, протиблювотні, протизапальні агенти, протисудомні сполуки.

Однією з терапевтичних областей, для якої медичні канабіноїди можуть мати найбільший потенціал, є полегшення та зменшення інтенсивності хронічного болю. Ефективність каннабіноїдного лікування нейропатії було оцінено в мета-аналізі одинадцяти контрольованих досліджень, у яких використовувався дронабінол (2,5–10 мг/день), набілон (1–4 мг/день) і набіксімол із сативексом (у середньому 22,4). мг: 20,8 мг Δ^9-THC:CBD/день). З отриманих даних було зроблено висновок, що канабіноїди викликають значне зменшення болю у пацієнтів з нейропатією.

Медичний канабіс широко вивчався на предмет його потенційного використання для лікування болю, численні дослідження продемонстрували його ефективність при різних типах болю, включаючи хронічний і невропатичний біль.

Медичний канабіс може забезпечити значне полегшення для пацієнтів, які страждають від хронічного болю, включно з такими захворюваннями, як фіброміалгія, артрит і біль у спині; показав перспективу в лікуванні невропатичного болю, спричиненого такими станами, як діабетична нейропатія, постгерпетична невралгія та травма спинного мозку.

Окрім болю, дослідженя показало покращення таких показників як: якість життя, сон, тривога та сенсорні профілі.

Гострі побічні ефекти включають синдром підвищеної блювоти, порушення координації та працездатності, тривогу, суїцидальні ідеї.

Хронічні наслідки вживання канабісу включають розлади настрою, загострення психотичних розладів у вразливих людей, синдром відміни, нейрокогнітивні порушення, серцево-судинні та інші захворювання.

Висновки. Використання медичного канабісу в лікувальних цілях є перспективним методом для зменшення хронічного болю, клінічні дослідження також доводять про покращення якості життя. Перспективи даного методу лікування є ефективним рішенням для усунення проблем болю, що покращить умови життя для великої кількості хворих.

Список використаних джерел

1. Colin R Martin, Vinood B Patel, Victor R Preedy. Cannabis Use, Neurobiology, Psychology, and Treatment. London : Academic Press, Elsevier, 2023. ISBN 0-323-89862-9.

2. Melis Miriam, Manzoni Olivier. Cannabis and the developing brain. London, United Kingdom, 2022. ISBN 978-0-12-823641-3.

3. Liebmann-Smith Joan. Medical marijuana: Dr. Kogan's evidence-based guide to the health benefits of cannabis and CBD. New York, 2021. ISBN 978-0-593-19023-4.

4. Murillo-Rodriguez Eric. The endocannabinoid system: genetics, biochemistry, brain disorders, and therapy. London : Academic Press, Elsevier, 2022. ISBN 978-0-12-809667-3.

ВПЛИВ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПСИХІЧНЕ ТА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Коваль А.А.
старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Розсоха А.О.
магістратура, 1 курс, спеціальність «Спеціальна освіта»,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».

У сучасному світі молодь стикається з численними викликами, серед яких особливу загрозу становлять психоемоційне виснаження, відчуження, девіантна поведінка та втрата життєвих орієнтирів. У цих умовах значно зростає актуальність вивчення впливу духовних цінностей як внутрішнього ресурсу підтримки психофізичного здоров'я особистості.

Духовність — це складова структури особистості, яка інтегрує моральні переконання, життєві смисли, етичні орієнтири та екзис-

тенційне переживання. Вона виступає важливим чинником загального благополуччя, адже формує базисну установку на внутрішню гармонію, прийняття, самореалізацію та служіння іншим [1; 5].

Духовність розглядається як багатокомпонентне явище, яке включає такі аспекти:

– екзистенційний — пошук сенсу життя, переживання цілісності та мети [1];

– етичний — дотримання моральних норм, співчуття, відповідальність [2];

– поведінковий — втілення духовних переконань у діях [7].

Світова організація охорони здоров'я визнає духовність як складову добробуту, підкреслюючи, що гармонійний розвиток особистості неможливий без її внутрішнього етичного фундамент [11]. У вітчизняній науці духовність розглядається як основа формування свідомої особистості, здатної до рефлексії, любові, самопожертви та цілісного бачення світу [12]. Окрім класичних підходів до розуміння духовності, сучасні українські науковці також наголошують на її значущості в становленні особистості. Так, доктор педагогічних наук Олена Василівна Сухомлинська, дослідниця спадщини В.О. Сухомлинського, підкреслює, що: «Духовні цінності — це не просто моральні настанови, а глибинна основа самопізнання й самоактуалізації молодої людини в умовах швидкозмінного світу» [13].

На її думку, сучасна освіта повинна не лише передавати знання, а й формувати внутрішній моральний стрижень особистості, здатної до критичного мислення, емпатії та дії за совістю.

Результати численних досліджень вказують на наявність позитивного зв'язку між рівнем духовності та психічним здоров'ям:

– люди з вираженими духовними переконаннями демонструють нижчий рівень тривожності та депресивності [3];

– віра в вищі цінності та наявність сенсу життя підвищує стресостійкість та сприяє емоційній стабільності [10];

– практики духовного самовираження — медитація, молитва, щоденна рефлексія — позитивно впливають на когнітивні процеси та зменшують симптоми емоційного вигорання серед студентів [8].

У контексті сучасної молоді, яка переживає період інтенсивної ідентифікації та пошуку себе, духовні орієнтири можуть слугувати важливим фактором психологічної стабілізації.

Хоча духовність часто асоціюється з психічною сферою, вона також має прямий і опосередкований вплив на фізичне здоров'я:

– дослідження свідчать, що молодь, орієнтована на моральні цінності та внутрішню гармонію, рідше схильна до шкідливих звичок — куріння, вживання алкоголю, наркотиків [6];

– духовна практика сприяє зниженню артеріального тиску, нормалізації сну, зменшенню рівня кортизолу в крові [4];

– люди з високим рівнем духовності частіше займаються фізичною активністю, дотримуються режиму харчування та сну [9].

Система освіти має великий потенціал у формуванні духовності молоді. Освітнє середовище, яке підтримує розвиток етичних норм, критичне мислення, відкритість до діалогу, сприяє становленню здорової, цілісної особистості. Зокрема, ефективними є:

– інтеграція духовно-моральних тем у навчальні дисципліни (наприклад, етика, філософія, культурологія);

– створення волонтерських та соціальних проєктів, що сприяють альтруїстичному світогляду;

– організація неформальної освіти — тренінгів, духовних бесід, таборів тощо.

Отже, духовні цінності є важливим ресурсом для підтримки психічного та фізичного здоров'я сучасної молоді. Вони формують орієнтацію на внутрішню гармонію, сенс життя, відповідальність, що сприяє збереженню здоров'я у складних умовах сучасного життя. Освітній простір, інтегрований із духовно-моральним компонентом, має потенціал бути ефективним інструментом у формуванні свідомої та здорової особистості.

Список використаних джерел

1. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Бостон : Beacon Press, 1985. 221 с.

2. Фромм Е. Мистецтво любити. Нью-Йорк : Harper Perennial, 1995. 123 с.

3. Koenig H.G. Religion, Spirituality, and Health: The Research and Clinical Implications. *ISRN Psychiatry*. 2012. Vol. 2012. P. 1–33.

4. Levin J. God, Faith, and Health: Exploring the Spirituality-Healing Connection. New York : Wiley, 2001. 276 p.

5. Маслоу А. Напрям до психології буття. Нью-Йорк : Wiley, 1999. 320 с.

6. Miller W.R. Spirituality, religion, and health: An emerging research field. *American Psychologist*. 2003. Vol. 58, No. 1. P. 24–35.

7. Pargament K.I. The Bitter and the Sweet: An Evaluation of the Costs and Benefits of Religiousness. *Psychological Inquiry*. 2002. Vol. 13, No. 3. P. 168–181.

8. Park C.L. Religion and meaning. In: Paloutzian R.F., Park C.L. (Eds.). *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*. 2nd ed. New York : Guilford Press, 2013. P. 357–379.

9. Seeman T.E. Religiosity/spirituality and health: A critical review of the evidence for biological pathways. *American Psychologist*. 2003. Vol. 58, No. 1. P. 53–63.

10. Steger M.F. Meaning in Life: One Link in the Chain From Religiousness to Well-Being. *Journal of Counseling Psychology*. 2005. Vol. 52, No. 4. P. 574–582.

11. Constitution of the World Health Organization: Basic Documents. 45th ed. Geneva : World Health Organization, 2006. 34 p.

12. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа. Київ : Радянська школа, 1977. 287 с.

13. Сухомлинська О.В. Духовний розвиток особистості в контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 38–45.

ЗАБРУДНЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ *ESCHERICHIA COLI:* ДЖЕРЕЛА, РИЗИКИ ТА МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ

Кузнецова Л.І.
3 курс, група МБ-22-1, спеціальність «Біологія та біохімія»,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».
Науковий керівник: Тугай Т.І., д.б.н., професор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7660-9582

Кишкова паличка Escherichia coli є одним з головних бактеріальних патогенів, пов'язаних із харчовими інфекціями. У цих тезах представлено аналіз джерел забруднення харчових продуктів E. coli, типів патогенних штамів, ризиків для здоров'я та сучасних методів профілактики контамінації.

Поширення харчових інфекцій, зокрема викликаних Escherichia coli, становить глобальну загрозу здоров'ю. Особливо небезпечними є патогенні штами, які передаються через воду, продукти харчування та контакт з інфікованими особами або тваринами.

Патогенні штами E. coli, зокрема EPEC, ETEC, STEC та EAEC, здатні викликати тяжкі кишкові інфекції, включаючи діарею, гемолітико-уремічний синдром та інші ускладнення. Основними джерелами зараження є фекально-оральний шлях, контакт з тваринами, вживання зараженої води або їжі.

До найбільш ризикових продуктів відносяться: сире або недостатньо термічно оброблене м'ясо, молочні продукти, салати, фрукти, вода. Поширеними факторами передачі є антисанітарні умови на бойнях, фермах, під час зберігання та транспортування продуктів.

Методи профілактики включають:

– дотримання санітарно-гігієнічних норм при виробництві та обробці продуктів;

– термічну обробку їжі;

– впровадження системи НАССР;

– контроль якості водопостачання;

– інформування населення про небезпеки.

Висновки. Профілактика зараження харчових продуктів Escherichia coli потребує комплексного підходу, що включає державний контроль, освіту населення та дотримання технологічних стандартів у харчовій промисловості. Запобігання контамінації зменшує ризики розвитку захворювань і зберігає громадське здоров'я.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

2. Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO).

МОЛОЧНОКИСЛІ БАКТЕРІЇ

Овечкін В.О.
4 курс, група мб 21-1, спеціальність «Біологія»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Тугай Т.І., д.б.н., професор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».

Гомоферментативні бактерії. Гомоферментативні бактерії при бродінні цукрів утворюють в основному молочну кислоту і незначні кількості фумарової та бурштинової, летких кислот, етилового спирту і діоксиду вуглецю.

Гетероферментативні бактерії. Гетероферментативні, поряд з молочною кислотою, утворюють значно більші кількості оцтової кислоти, етилового спирту, вуглекислого газу та інших продуктів, використовуючи на це 50% цукрів.

Найчастіше при класифікації беруть до уваги форму клітин за умови, що культури вивчаються в певному віці і середовищі. В основі поділу на види лежать також ознаки зброджування вуглеводів, потреби в джерелах живлення, враховується оптичне обертання молочної кислоти. Першу наукову класифікацію молочнокислих бактерій розробив голландський вчений Орла-Єнсен в 1919 році. Молочнокислі бактерії об'єднані в родину Lactobacillaceae, яка ділиться

на підродини Lactobacilleae (рід Lactobacillus) і Streptococceae (роди Streptococcus, Pediococcus, Leuconostoc). У виноробстві широко поширені молочнокислі бактерії пов'язані з трьома родами: Lactobacillus, Pediococcus, Leuconostoc.

Firmicutes — відділ бактерій, більшість з яких грам-позитивні. Деякі (клас Mollicutes), зовсім не мають клітинної стінки і не фарбуються за Грамом, але не мають і зовнішньої мембрани, знайденої в інших грам-негативних формах. Спочатку до Firmicutes включали всіх грам-позитивних бактерій, але зараз вони обмежуються основною групою пов'язаних форм, так званою групою низького вмісту G+C, на відміну від Actinobacteria. Вони мають круглі клітини, які називають коками (хоча деякі представники мають паличкоподібні та спіральні форми).

Багато Firmicutes утворюють ендоспори, які є дуже стійкими до висушування і можуть витримувати екстремальні умови. Вони знайдені в різних навколишніх середовищах, деякі з них — відомі патогени. Члени однієї родини, Heliobacteriaceae, отримують енергію через фотосинтез.

Біфідобактерії — рід облігатно анаеробних грам-позитивних бактерій, які не утворюють спор і відрізняються гіллястою морфологією.

Це сахаролітичні бактерії товстої кишки, є представниками нормальної мікрофлори кишки, кількісно складають більшу частину бактерій товстої кишки. У дітей в 1 г фекалій міститься 10^{10}–10^{11} біфідобактерій, у дорослих — 10^{9}–10^{10}. Клітини біфідобактерій являють собою зігнуті палички, поліморфні на кінцях (роздвоєні, потовщені), довжиною 2–5 мкм. Спори не утворюють.

Біфідобактерії мають стійкість до жовчі та кислого середовища, тому потрапляючи до кишки не гинуть, а починають розмножуватись. Потрапляють у організм людини з перших годин життя та можуть становити до 80–90 % бактерій кишки новонародженого. Отримують енергію шляхом зброджування олігоцукрів, зокрема тих, що містять у своєму складі фруктозу. Такі сполуки, які називають фруктоолігоцукрами, не засвоюються організмом людини, бо вона не має ферментів для їх розщеплення.

АНТИБАКТЕРІАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕФІРНИХ ОЛІЙ

Олійник Н.М.
магістратура, 1 курс, група ЗМБ-24-1м,
спеціальність «Біологія та біохімія»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Тугай Т.І., д.б.н., професор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

В У XXI столітті людство зіштовхується з новими викликами в галузі охорони здоров'я, зокрема зростаючою стійкістю мікроорганізмів до традиційних антибактеріальних препаратів. Швидкість, з якою бактерії набувають стійкості до антибіотиків, вражає та зростає щороку. На даний час маємо проблеми з масових зловживанням антибіотиків серед населення через це спостерігається зростаюча резистентність мікроорганізмі тим самим зменшується ефективність лікування небезпечних інфекцій. Ефірні олії, які проявляють антимікробну, протигрибкову властивість без звикання і дають найефективніший ефект через природні компоненти, тому і робить найпривабливішим в виготовлення препаратів на їх основі.

Ефірні олії це непросто ароматичні сполуки а важливий компонент в галузі медицини та фармакології і є непоганим замінником антибіотиків. Фітохімічні речовини проявляють потенційну антибактеріальну дію проти чутливих і стійких патогенів за допомогою різних механізмів дії. Завдяки наявності біологічно активних сполук, таких як терпени, феноли та альдегіди, ефірні олії здатні пригнічувати ріст бактерій, грибків і навіть вірусів. Вони діють на клітинну мембрану мікроорганізмів, порушують її проникність, що призводить до загибелі клітини і не дають побічних реакцій. Сама реакція ефірних олій залежить від типу рослинної компонентів та на який штамп мікроогранізма. В порівняння в грам-негативних бактерії маючи зовнішню мембрану, яка ще є жорстока, багата на ліпополісахариди, що обмежує дифузію гідрофобних сполук тим самим знищується клітина стінка, даючи доступ до бактерії. В грам позитивних реакція йде швидше, цілісність клітинної мембрани порушується їх накопиченням, що може згубно вплинути на клітинний метаболізм, викликаючи загибель клітин.

На сьогодні відомо понад 2,5 тисячі видів вищих рослин, які здатні накопичувати складні вторинні метаболіти, зокрема ефірні олії. Найбільш поширеними джерелами цих біоактивних речовин є представники родин *Lamiaceae* (губоцвіті), *Apiaceae* (селерові), *Cupressaceae*

(кипарисові), *Asteraceae* (айстрові) та *Rosaceae* (розові), які характеризуються високим вмістом ефірних олій з потужним терапевтичним потенціалом.

Наприклад, лавандова ефірна олія відома не лише своїми заспокійливими властивостями, а й здатністю зміцнювати імунну систему, прискорювати загоєння ран, зменшувати запалення, полегшувати стан при опіках, а також ефективно боротися з лупою. Олія чайного дерева, завдяки своїй високій антисептичній та протимікробній активності, широко застосовується в косметології та стоматології для зняття запалення і боротьби з бактеріями. Її вважають однією з найефективніших природних речовин проти патогенних мікроорганізмів. З розових ефірна олія якої демонструє значну антимікробну активність. Вона ефективно пригнічує ріст грампозитивних та грамнегативних бактерій, а також деяких грибків. Крім того, трояндова олія має протизапальну, антиоксидантну та ранозагоювальну дію, що робить її цінним компонентом у фармацевтичній та косметичній промисловості.

Серед ефірних олій, що вирізняються потужною протимікробною активністю, важливе місце займає евкаліптова олія, отримана з листя рослин роду *Eucalyptus* (родина *Myrtaceae*). Вона містить цинеол активну сполуку, що ефективно діє проти широкого спектру бактерій, зокрема *Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli* та *Pseudomonas aeruginosa*. Евкаліптова олія також має противірусні, протизапальні й імуностимулюючі властивості, завдяки чому її часто застосовують у лікуванні респіраторних інфекцій та запальних процесів.

За даними фактами можна дійти висновку що в зрівняні з антибіотиками ефірні олії мають перевагу в запобіганні резистентності мікроорганізмів, не даючи змогу їм звикнути до компонентів олій які мають складніший склад і роблячи їх чутливими. Перспективи використання ефірних олій виходять за межі лише фармакології та лікування інфекцій, вони успішно застосовуються в косметології для боротьби з акне, запальними процесами шкіри, а також як засоби з вираженим ранозагоювальним ефектом. Таким чином, ефірні олії становлять цінний ресурс для створення багатофункціональних природних засобів, безпечних та ефективних у різних галузях.

Список використаних джерел

1. Салманов А.Г. План дій України з антимікробної резистентності. *International journal of antiibiotics and probiotics*. 2017. № 1 (1). С. 10–28.

2. Зябкіна Л.П., Кенез Д.М. Антибактеріальні властивості деяких вищих рослин. *Актуальні проблеми біологічних та агроекологічних досліджень*

у Карпатському регіоні : матеріали VI міжнародної конференції молодих учених та студентів. Т. ІІ. Ужгород : УжНУ, 2022. С. 75–76.

3. Ефірні олії: корисні властивості та застосування. «D.S.» мережа аптек. URL: https://apteka-ds.com.ua/blog-item/efirni-olii-korysni-vlastyvosti-ta-zastosuvan nia.

4. Ефірні олії. URL: https:/cnc.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Ефірні-олії.pdf.

ВЕРМИКОМПОСТУВАННЯ ЯК МЕТОД ПЕРЕРОБКИ ОРГАНІЧНИХ ВІДХОДІВ

Прохорова О.В.
1 курс, група ЗМБ-24, спеціальність «Мікробіологія, сучасні біотехнології та імунологія»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Тугай Т.І., д.б.н., професор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».

Світова проблема органічних відходів: виклики та можливості сталого розвитку. Щорічно у світі утворюється понад *1,3 мільярда тонн харчових відходів* (за даними FAO), що становить близько третини всієї виробленої їжі. Значна частина цих відходів — органічного походження. Розкладання органіки на сміттєзвалищах супроводжується виділенням метану — парникового газу, у 25 разів потужнішого за CO_2. Це прискорює зміну клімату та створює додаткове навантаження на екосистеми. Разом з харчовими відходами втрачаються вода, енергія, добрива, праця та інші ресурси, вкладені у виробництво їжі. Це ставить під сумнів ефективність глобальних аграрних систем. Органічні відходи є цінною сировиною для виробництва компосту, біогазу, органічних добрив і навіть біопластику. Розвиток циклічної економіки дозволяє зменшити обсяги сміття й відновити родючість ґрунтів. Брак регуляторних механізмів, економічних стимулів, свідомості населення та інноваційних технологій стримує розвиток ефективних систем переробки органіки. Для вирішення проблеми органічних відходів необхідна координація між урядами, науковцями, бізнесом, громадами та міжнародними організаціями.

Щороку в Україні утворюється майже 450 млн тон відходів. Органічні відходи складають близько 40% від загального обсягу побутових відходів в Україні.

Розподіл органічних відходів між секторами в Україні.

Загальна кількість: 177,5 млн. тонн

Сільське господарство — 50% (88,75 млн тон)

Домогосподарства — 30% (53,25 млн тон)

Інші джерела (харчова промисловість, лісове господарство та ін.) — 20% (35,5 млн тон).

Викиди парникових газів від органічних відходів, без втручання. Метод розкладання анаеробний. *Основні відходи:* Харчові відходи, залишки рослинного походження, папір і картон.

Гази	Частка (%)	Вплив
Метан (CH_4)	50–60%	У 28 разів потужніший за CO_2
Вуглекислий газ (CO_2)	30–40%	Основний газ парникового ефекту
Закис азоту (N_2O)	1–5%	У 268 разів потужніший за CO_2

Біологічні методи переробки органічних решток — найприродніший і сталий спосіб утилізації органічних решток. Вони зменшують об'єм сміття, генерують корисну продукцію (добрива, кормові добавки, енергію), відновлюють родючість ґрунтів і біоценозів.

Порівняння біологічних методів розкладання органічних відходів

Метод	Метан (CH_4), млн тон	Вуглекислий газ (CO_2), млн тон	Закис азоту (N_2O), млн тон	Загальні викиди, млн тон
Анаеробне	88,75 (~2 485)	62,13	8,88 (~2 351,88)	4 899
Аеробне	1,78 (~49,7)	170,4	5,33 (~1 411,1)	1 631,2
Вермикомпостування	<0,1 (~1,4)	85,2	0,9 (~238,5)	240

Вермикультура як ефективний біологічний метод переробки органічних решток. У контексті зміни клімату, деградації ґрунтів та зростання обсягів органічних відходів вермикультура постає як ефективна та екологічно безпечна технологія. Вона дозволяє замкнути органічні цикли, перетворюючи відходи на цінну агрономічну продукцію. В Італії, Нідерландах, США широко вивчається застосування вермикультури для утилізації побутового сміття, ОСВ очисних споруд. В країнах ЄС щорічно утворюється біля 6 000 000 т ОСВ (за сухою речовиною), причому до 30% застосовується у якості добрив у сільському господарстві. вермикомпост містить в середньому 65–75% органічних речовин у перерахунку на суху масу, до 70% гумусу, азоту — 2–6%, фосфору — 0,9–6,5%, калію — 0,2–0,5% і ряд мікроелементів.

Мета дослідження. Проаналізувати потенціал та ефективність використання вермикультури для переробки харчових та біоорганічних решток із подальшим використання продуктів життєдіяльності вермикультури як біодобрива та деструкторів органічних решток.

Об'єкт і предмет дослідження

– *Об'єкт* — органічні відходи харчового та рослинного походження.

– *Предмет* — процес біопереробки органіки за участю черв'яків *Eisenia fetida*.

Дослідження здійснено шляхом організації багатоярусної системи вермикомпостування та реактора з контрольованим мікрокліматом. Аналізувались: швидкість деградації органіки, вихід біогумусу, мікробіологічні та агрохімічні показники кінцевого продукту.

Результати. Переробка 1 тони органічних відходів дала в середньому до 400 кг вермикомпосту. Вміст гумінових речовин у біогумусу в 3–5 разів перевищував аналогічні показники традиційного компосту. Вермикомпост покращує структуру ґрунту, мікробіоту, здатність до утримання вологи.

Практичне значення. Вермикультура є перспективною технологією для: фермерських господарств, міських систем переробки харчових решток, приватного сектору (домогосподарств). Цей метод не потребує складного обладнання, а кінцева продукція має високу комерційну вартість.

Список використаних джерел

1. Біоконверсія органічних відходів. Теорія і практика / М.С. Слободяник та ін. Ніжин-Київ, 2015.

2. Жук П.В. Екологічна політика та природокористування. Львів, 2022. (Стаття в межах виконання відомчої науково-дослідної теми «Структурно-функціональне й інституційне забезпечення регіональної системи управління відходами в умовах децентралізації»).

3.Кліматична конференція COP28 в Дубаї та роль України в ній. URL: https://ua.boell.org/uk/2023/11/23/klimatychna-konferentsiya-cop28-v-dubayi-ta-rol-ukrayiny-v-niy.

4. FIBL. Earthworms — architects of fertile soils. URL: https://www.fibl.org/ fileadmin/documents/shop/1629-earthworms.pdf.

ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ПРОЖИВАННЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ТРИВАЛІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

Скляренко В.Є.
1 курс, група ФТ-24-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Вакуленко В.В., к.мед.н.,
доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

На сьогоднішній день питання умов проживання набуває все більшої актуальності у зв'язку з глобальною тенденцією до ведення здорового способу життя та зростаючим екологічним трендом. Екологічна ситуація безпосередньо впливає не лише на повсякденне життя людей, а й на ефективність та загальну тривалість реабілітаційних програм. Оптимальні умови довкілля є невід'ємними складовими успішної та швидкої реабілітації пацієнтів.

З огляду на це, дослідження впливу екологічних умов проживання на ефективність і тривалість реабілітаційних заходів є не лише актуальним, але й необхідним для розробки стратегій, що сприяють покращенню якості життя та прискоренню процесів відновлення здоров'я населення.

Економічні та соціальні фактори є вагомими умовами ефективності реабілітації. Дослідження підтверджують, що соціально-економічний статус регіону значно впливає на результати реабілітації пацієнтів, особливо з важкими формами інвалідності, такими як травми спинного мозку. У розвинених регіонах з високим рівнем економіки пацієнти мають кращий доступ до якісних медичних послуг, сучасних технологій і необхідної інфраструктури, що сприяє швидшому фізичному та психоемоційному відновленню. Натомість проживання в менш розвинених регіонах створює додаткові труднощі, погіршує здоров'я пацієнтів і знижує їхні шанси на повноцінну реабілітацію та працевлаштування [1].

Важливим чинником успішної реабілітації є також архітектурне середовище медичних закладів. Науково підтверджено, що наявність природного освітлення, відкритих просторів та привабливих краєвидів позитивно впливає на психологічний стан пацієнтів, знижує рівень тривожності й депресії, що прискорює фізичне відновлення та скорочує терміни госпіталізації. Особливо значущим є якісний дизайн для пацієнтів після інсультів, де зручні простори для відпочинку та фізич-

ної активності стимулюють їхню соціальну й фізичну активність, покращуючи клінічні показники та загальну задоволеність лікуванням [2].

Не менш вагомим аспектом є наявність зелених зон у лікарняних комплексах. Ландшафтні елементи, такі як сади та парки, створюють заспокійливу атмосферу, зменшують стрес та покращують психоемоційне здоров'я пацієнтів. Зелені простори також активізують фізичну активність і сприяють соціалізації, що важливо для прискорення реабілітаційних процесів. Сучасні методи оцінювання придатності таких зон, зокрема метод ентропійної ваги та сірої реляційної оцінки (Grey Relational Analysis), підтверджують, що ключовими критеріями є доступність і зручність для пацієнтів з різними потребами [3].

Якість атмосферного повітря має вагомий вплив на ефективність реабілітації, особливо для пацієнтів з кардіологічними захворюваннями. Наукові дослідження свідчать, що забруднення повітря, зокрема високі концентрації діоксиду азоту (NO_2), негативно впливають на фізичні показники пацієнтів після серцевих нападів. В умовах забрудненого повітря погіршується максимальне споживання кисню та фізична витривалість, що знижує результативність кардіореабілітації й збільшує ризик повторних ускладнень. Тому врахування екологічної ситуації є критично важливим для ефективного лікування [4].

Санаторно-курортна терапія, яка базується на природних ресурсах (мінеральні води, лікувальні грязі, кліматотерапія), є одним із найефективніших способів реабілітації. В умовах зростання популярності здорового способу життя та екологічної безпеки, такі природні фактори набувають особливого значення [5]. Перебування у курортних зонах із високими екологічними стандартами, чистим повітрям та сприятливим кліматом забезпечує комплексне фізичне та психологічне відновлення. Наукові дослідження підтверджують, що саме природні умови значно покращують адаптаційні можливості організму, знижують стрес і сприяють ефективному оздоровленню [6].

Екологічний підхід у реабілітації інтегрує традиційні методи лікування з природоорієнтованими методиками, що є особливо ефективним при лікуванні міофасціального больового синдрому та посттравматичних станів. Використання візуально-метафоричних моделей, таких як модель стрічки Мебіуса, дозволяє поєднати фізичний і психологічний аспекти, посилюючи мотивацію пацієнтів. Практичне значення цього підходу полягає в комплексних програмах, що не тільки сприяють швидкому фізичному відновленню, але й формують екологічну свідомість, стимулюють здоровий спосіб життя та активують внутрішні ресурси організму для стабільного одужання [7].

Шумове забруднення є важливим екологічним фактором, який негативно впливає на реабілітацію пацієнтів у медичних закладах. Дослідження свідчать, що високий рівень шуму погіршує сон, збільшує рівень стресу та тривожності, знижує ефективність лікування і уповільнює фізичне й психічне відновлення. Тому контроль шуму є пріоритетним для створення сприятливих умов реабілітації, особливо в умовах стаціонарного лікування. Поєднання методів шумозахисту з релаксаційними техніками дозволяє суттєво покращити психоемоційний стан пацієнтів, зменшити фізіологічні негативні реакції та підвищити ефективність лікування [8].

Екологічні фактори мають значний вплив на ефективність і тривалість реабілітації. Ключовими є соціально-економічні умови, архітектурні характеристики лікарень, якість повітря, шумове забруднення та наявність природних ресурсів і зелених зон. Комплексний екологічний підхід, який інтегрує фізичні вправи, релаксаційні техніки та природні лікувальні чинники, є особливо перспективним.

Список використаних джерел

1. Botticello A.L., Murphy L., Lequerica A. Development of composite measures of neighborhood economic factors for use in spinal cord injury outcomes studies: A Spinal Cord Injury Model Systems Database Study. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*. 2024. Vol. 105, № 11. P. 2118–2126. URL: https://www.archives-pmr.org/article/S0003-9993(24)01115-8/fulltext.

2. Gibbon B., Hill J. Impact of the built environment on stroke inpatient rehabilitation. *British Journal of Neuroscience Nursing.* 2023. Vol. 19, No. Sup2. P. 19–22. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7615920/.

3. Yuan W., Yang M., Liu D., Fu X., Yu L., Wang K. Evaluation of the applicability of hospital-affiliated green spaces to patient recovery using the entropy weight method and grey relational analysis. *Frontiers in Public Health*. 2024. Vol. 12. Article № 1362884. URL: 10.3389/fpubh.2024.1362884.

4. Bañeras J., Berenguel-Senén A., Pleguezuelos E., Alarcón J.A., Vallejo J., Sanz-Ayán P., et al. Effects of prior air pollution exposure on functional recovery after a myocardial infarction. *Heliyon*. 2024. Vol. 11, № 1. Article e40929. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39758365/.

5. Тертишний С.В. Розробка системи реабілітації військовослужбовців з різними травмами та захворюваннями в санаторно-курортних умовах із використанням природних лікувальних чинників. *Санаторно-курортне лікування та реабілітація: сучасні тенденції розвитку.* Одеса : ДуНДІ, 2021. С. 123–126. URL: https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12979.

6. Бутов Р., Совтисік Д., Кузан М. Особливості організації реабілітаційного процесу в санаторно-курортних умовах. *Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи:* матеріали V Всеукр.

наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Полтава, 2019. С. 21–24. URL: http://nbuv. gov.ua/UJRN/Vkpnui_fv_2019_15_6.

7. Strashko Y.Y. Effectiveness of the rehabilitation approach based on the visual model of Mobius tape in the treatment of myofascial pain syndrome of the cervical region in combatants. *The Medical and Ecological Problems*. 2022. Vol. 26, № 5–6. P. 11–15. URL: https://ecomed-journal.org/index.php/journal/article/view/258.

8. Wang M., Bi H., Ma Q. Application of noise control combined with relaxation training in patients with skin laser cosmetology: A single-center retrospective study. *Noise & Health*. 2023. Vol. 25, № 120 (Oct–Dec). URL: https:// ecomed-journal.org/ index.php/journal/article/view/258.

ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ ТА БІОРІЗНОМАНІТТЯ У ПОЛОНІ ВІЙНИ: ЕКОЛОГІЧНІ ВТРАТИ, ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ

Сурядна Н.М.
кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та інформаційних технологій,
Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0681-4465

Природоохоронні території в Україні відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття, підтримці екологічного балансу та забезпеченні екосистемних послуг. Багате біорізноманіття та природна спадщина України охоплені розгалуженою мережею природоохоронних територій. Вони мають важливе значення для збереження екосистем та унікальних видів і є життєво важливими ресурсами для наукових досліджень, екологічної освіти та сталої рекреації.

Наслідки широкомасштабного вторгнення рф завдали значної шкоди цим унікальним природним об'єктам. Бойові дії, вибухи, Каховська катастрофа, масштабні пожежі, забруднення ґрунту та води, видобуток корисних копалин спричинили безпрецедентний негативний вплив з довгостроковими наслідками [1–4]. Головною метою на сьогодні є всебічний огляд викликів, наслідків та системних недоліків в управлінні природоохоронними територіями України в контексті впливу війни, що потребує комплексної оцінки та обговорення.

Природоохоронні території в Україні — це не просто ділянки незайманої природи, вони мають ключове значення для збереження біорізноманіття. Ці території охоплюють найцінніші природні та

напівприродні ландшафти та оселища, забезпечуючи притулок для типових, рідкісних, ендемічних, зникаючих, та інших раритетних видів. Вони мають вирішальне значення для надання екосистемних послуг, які підвищують добробут людини. Серед інших переваг, вони підтримують екологічний баланс, сприяють регулюванню клімату та пропонують рекреаційні та освітні можливості [5–6].

Географія та клімат України наділили її приголомшливим багатством флори та фауни. Біорізноманіття України налічує близько 70 000 видів, що становить 35% біорізноманіття Європи. Включає 8 біосферних резерватів ЮНЕСКО, 4 з яких є транскордонними; 15 компонентів Стародавніх та Прадавніх Букових пралісів, 142 ключові території біорізноманіття, що охоплюють 255 900 гектарів; 9002 заповідні території, що охоплюють 4,6 мільйона гектарів, разом з морськими заповідними територіями складають близько 7% від загальної площі України; 50 Рамсарських угідь — понад 930 000 гектарів (1,3% території країни); 377 офіційно оголошених територій Смарагдової мережі — 8098200 га (13,42%) [2].

Військові дії торкнулися 900 об'єктів природно-заповідного фонду, що становить 29,7% від загальної площі України. Зачепили 160 об'єктів Смарагдової мережі (35,8% території країни, або 2,9 млн га). Постраждали понад 1 970 природоохоронних територій в Україні. Окупованими залишаються 514 територій (площею 0,80 млн га). Близько 100 000 гектарів лісу постраждали від пожеж, спричинених агресією. 16 Рамсарських угідь (67%, 620 000 га). Війна загрожує 900 видам тварин та 750 видам рослин і грибів, занесених до Червоної книги України. Через руйнування Каховської греблі під загрозою опинилося 160 000 птахів, понад 20 000 диких тварин, 71 вид тварин і 32 види рослин раритетного значення. Постраждали 43 типи природних оселищ, що охороняються відповідно до Резолюції 4 Бернської конвенції та 42 природоохоронні території, 9 об'єктів Смарагдової мережі загальною площею 367 624 га, 5 Рамсарських угідь загальною площею 76 000 га. Тимчасово окупованими залишаються 20 природоохоронних територій найвищих категорій. Цей перелік і масштаби втрат можуть збільшитися, оскільки на частині територій України досі тривають бойові дії, а решта перебуває під окупацією або чекає на розмінування [2–3; 5–6]. На сьогодні спостерігається явище спонтанного відновлення в акваторії колишнього Каховського водосховища. Прогнозується, що він стане найбільшим лісом у степовій зоні України та найбільшим вербово-тополевим лісом серед європейських річкових долин.

Планування відбудови природоохоронних територій має бути збалансованим водночас і в управлінському розумінні, і в часовому та просторовому та дотримуватись європейських екологічних норм. Перегляд законодавства має бути спрямований на виконання вимог ЄС щодо встановлення природоохоронного статусу для 30% території України та забезпечення суворої охорони щонайменше 10% території, як це передбачено Стратегією ЄС з біорізноманіття до 2030 року. Наразі площа природоохоронних територій в Україні становить лише третину від середнього показника по ЄС, що свідчить про недостатню підтримку біорізноманіття [1].

Повоєнне відновлення природоохоронних територій в Україні відкриває можливості для реформ, спрямованих на досягнення кліматично нейтрального та природоорієнтованого майбутнього. Ключові напрямки: реформа управління шляхом оновлення нормативно-правової бази, вдосконалення планів та механізмів реалізації на природоохоронних територіях для захисту біорізноманіття та забезпечення дотримання природоохоронного законодавства, а також включення меж природоохоронних територій до земельного кадастру; оцінку екологічної шкоди та визначення пріоритетів відновлення постраждалих територіях; розбудова спроможностей і забезпечення ресурсами, зокрема з підготовки працівників і волонтерів та залучення фінансування; розвиток партнерства між державою, громадянським суспільством і міжнародними структурами, активне включення місцевих громад; вдосконалення управління даними та забезпечення відкритого доступу до них; створення цифрової системи моніторингу біорізноманіття та впровадження адаптивного управління. Для забезпечення сталості слід використовувати міжнародні фінансові інструменти, державно-приватне партнерство та механізми плати за екосистемні послуги [1]. Впровадження інноваційних моделей фінансування, заснованих на платежах за екосистемні послуги, може забезпечити більш стійку та ефективну фінансову основу для природоохоронних територій.

Отже, в умовах війни збереження природоохоронних територій вимагає адаптації управлінських підходів, міжнародної підтримки та консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін. Серед ключових напрямів — розробка стратегій збереження біорізноманіття в умовах обмеженого доступу, впровадження дистанційного моніторингу, кризове планування, активне залучення міжнародних партнерів і використання міжнародного екологічного законодавства. Важливо системно документувати екологічні збитки для подальших судових

процесів, впроваджувати тимчасові заходи охорони видів у зоні ризику, проводити розмінування з урахуванням екологічної чутливості територій та готувати національні програми довгострокового відновлення. Освітня робота з громадськістю й військовими має посилювати розуміння важливості природоохоронних територій. Такі дії сприятимуть збереженню екосистем навіть у кризових умовах і стануть основою для майбутнього сталого відновлення.

Розвиток природоохоронних територій та збереження біологічного різноманіття слід починати з регіонального рівня, адже саме тут управлінські рішення можуть бути найбільш ефективними та результативними. Територіальні громади повинні інтегрувати екологічні пріоритети у свої регіональні плани та програми. Таким чином, громади мають стати активними учасниками відновлення та збереження природної спадщини, забезпечуючи її сталий розвиток навіть в умовах викликів, спричинених війною.

Список використаних джерел

1. Петрович О., Ямелинець Т., Люцій І., Янц К. Майбутнє природоохоронних територій в Україні документ для обговорення щодо відновлення та реформування природоохоронних територій. *WWF*. 40 с. URL: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_a4_the_future_of_protected_areas_in_ukraine_ukrainian_version.pdf.

2. Охорона природи під час війни: український досвід. Українська природоохоронна група (UNCG) URL: https://uncg.org.ua/ohorona-pryrody-pid-chas-vijny-ukrayinskyj-dosvid/.

3. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. *Екодія*. URL: https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html.

4. Сурядна Н.М. Біогеографічні наслідки впливу каховської катастрофи на фауну півдня України. *Наукове сьогодення: перспективи розвитку регіональної науки :* матеріали всеукраїнської науково-практ. конференції (м. Запоріжжя, 17 листопада 2023 р.), 2023. С. 146–151.

5. Вплив війни на природоохоронні території України URL: https://www.wwf. mg/?12163316/The-impact-of-war-on-protected-areas-in-Ukraine.

6. Гриник Є., Гарбарчук К., Тєстов П. Біорізноманіття у тилу України Що змінилося в охороні природи у 2022–23 роках? *Громадська організація «Українська природоохоронна група»*. 25 с. URL: https://uncg.org.ua/wp-content/ uploads/2023/11/ua_compressed.pdf.

7. Екосистемні послуги і війна: що ми втрачаємо, коли зникає природа? URL: https://uncg.org.ua/ekosystemni-posluhy-i-vijna-shcho-my-vtrachaiemo-koly-znykaie-pryroda/.

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ ЗМІН ПРООКСИДАНТНО-АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ У ЧОТИРЬОХ ПОСТРАДІАЦІЙНИХ ГЕНЕРАЦІЯХ CLADOSPORIUM CLADOSPORIODES З ОЗНАКОЮ ПОЗИТИВНОГО РАДИТРОПІЗМУ ТА БЕЗ НЕЇ

Тугай А.В.
кандидат біологічних наук, доцент,
Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України;
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7131-5574
Бриченко В.В.
фахівець лабораторії,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Тугай Т.І.
доктор біологічних наук, професор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7660-9582

Дослідження впливу хронічного іонізуючого опромінення на мікробіоту набуває пріоритетної ваги, оскільки вона, як відомо, є первинною ланкою багатьох трофічних ланцюгів, є постійною і активною компонентою біогеоценозу та відіграє значну роль у переміщуванні різного роду поживних речовин та деяких мікроелементів у ґрунті, включаючи радіонукліди. Для мікроміцетів характерна швидка зміна генерацій, що робить їх зручною моделлю для вивчення ефектів хронічного опромінення у низці генерацій, встановлення прямих та віддалених ефектів хронічного іонізуючого опромінення. Внаслідок Чорнобильської катастрофи у ґрунтах Зони відчуження ЧАЕС досі дозоутворюючими залишаються такі радіонукліди як ^{137}Cs, ^{90}Sr, $^{238-240}Pu$ та ^{241}Am, що перетворило її на один із найбільших у світі полігонів для дослідження наслідків дії хронічного опромінення на біоту.

Незважаючи на значний обсяг цих досліджень, ще не з'ясовано наступні питання: які адаптаційні процеси сформувались у пострадіаційних генерацій мікроміцетів та можливі механізми реалізації їх завдяки особливостям функціонування ферментативного складника їхньої антиоксидантної системи.

Таким чином, актуальність досліджень віддалених наслідків дії опромінення у наступних генераціях, а саме реакції перекисного

окислення ліпідів обумовлена важливою патогенетичною роллю вільно-радикального окислення як потужного фактора мембранодеструкції, а значить — більшості патологічних процесів. Окрім того, вивчення механізмів функціонування системи антиоксидантного захисту надає можливості регулювати перекисне окислення шляхом адекватної антиоксидантної терапії.

Метою даної роботи була оцінка впливу низьких доз опромінення, які імітували радіаційний фон в зоні відчуження, на фізіолого-біохімічні зміни у пост-радіаційних генерацій *Cladosporium cladosporioides* з радіо-адаптивними властивостями та без таких властивостей.

Встановлено, що за умов оптимальної концентрації джерела вуглецю в ряді генерацій (2, 3, 4) штаму *C. Cladosporioides* 4061, що не проявляв ознаки позитивного радіотропізму було виявлено збільшення, як первинних продуктів (дієнові коньюгати, малоновий діальдегід) так і проміжних (трієнові коньюгати) та кінцевих продуктів (основи Шифа) перекисного окиснення ліпідів.

Виявлено, що супероксиддисмутазна активність жодної з генерацій в умовах опромінення не виявила змін. Максимальне збільшення каталазної активності не перевищувало 20%, яке було зареєстровано в третій генерації.

Показано, що за умов оптимальної концентрації джерела вуглецю в усіх чотирьох досліджуваних генерацій штаму *C. Cladosporioides* 4, що мав ознаку позитивного радіотропізму було виявлено суттєве в порівнянні з *C. Cladosporioides* 4061 збільшення всіх продуктів перекисного окиснення ліпідів.

Антиоксидантна система генерацій штаму *C. Cladosporioides* 4, які вирощували в оптимальних умовах, реагувала неоднаково. Так, зміни активності ферментів АОЗ пов'язані переважно з супероксиддисмутазою, максимальні значення активності якої сягали 240% в першій генерації). Рівень каталазної активності не перевищував 132%.

Отримані дані свідчать, що одним з механізмів, який забезпечує адаптацію до умов хронічного опромінення як у батьківського штаму *C. cladosporioides з* радіоадаптивними властивостями так і у пострадіаційних генерацій цього штаму є певний алгоритм швидкого підтримання окисно-відновного балансу, можливо, це прояв епігенетичного механізму адаптації.

ДОСЛІДЖЕННЯ АНТАГОНІСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ШТАМІВ РОДУ TRICHODERMA, ВИДІЛЕНИХ З ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ

Тугай Т.І.
доктор біологічних наук, професор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України;
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7660-9582
Глінка В.В.
фахівець лабораторії,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Тугай А.В.
кандидат біологічних наук, доцент,
Інститут мікробіології і вірусології
ім. Д.К. Заболотного НАН України;
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7131-5574

У сільському господарстві розвиваються як нові інноваційні підходи так і традиційні підходи до підвищення врожайності сільськогосподарської продукції. На жаль, деякі з цих звичайних методів руйнівно впливають на навколишнє середовище. Завдання, з яким стикається сучасне сільське господарство, полягає в тому, щоб отримати велику кількість врожаїв екологічно чистим способом. Отже, необхідно вжити швидких дій щодо пошуку екологічних рішень.

Trichoderma sp. має значний потенціал як стимулятор росту рослин, агент біоконтролю хвороб рослин, біологічний агент для біоремедіації та агент природного розкладання.

Актуальним є пошук антагоністів фітопатогенних грибів, особливо серед грибів, виділених з техногенно забруднених територій, які, як відомо є джерелом найбільш активних штамів з широким спектром дії.

Метою даної роботи було дослідження антагоністичної активності штамів роду *Trichoderma*, виділених з Зони відчуження, по відношенню до фітопагенних грибів.

Для виконання роботи були відібрані зразки ґрунту з постійних досліджуваних стаціонарів у зоні відчуження. Охарактеризований їх радіонуклідний склад. Проведено виділення мікроміцетів з цих зразків. Виділені у чисту культури штами роду *Trichoderma*. Досліджена їх швидкість радіального росту на картопляно-агарозному агарі. Визначена антагоністична активність цих штамів по відношенню

до тест культур фітопагенних грибів, які отримані з колекції культур Інституту мікробіології і вірусології НАН України.

Актуальним є проведення скрінінгу біологічної активності штамів *Trichoderma* з метою потенційного створення на їх основі біопрепаратів, які будуть використані в сільському господарстві.

Для проведення досліджень було відібрано ряд штамів грибів роду *Trichoderma* і визначену їх антагоністичної активності по відношенню до фітопагенних грібів, які відрізнялися за об'єктом впливу (вид рослини, певний орган та ін.) та механізмом впливу. Були використані наступні фітопатогенні гриби з колекції культур ІМВ НАН України: *Nigrospora oryzoe 15996, Fusarium solani 50718, Alternaria alternate 3043, Nectria inventa 3041, Botrytis cinerea 16884, Bipolaris sorokiniana 16868, Sclerotinia sclerotiorum 16883, Rhizoctonia solani 16036.*

При аналізі отриманих даних всі досліджувані штами *Trichoderma* за антагоністичною активністю були умовно поділені на три групи.

До першої групи були віднесені штами, що проявляли високу (80–100%) антагоністичну активність проти одного або декількох фітопатогенних грибів.

Було виявлено, що штами № 1, № 4 та № 9 проявляли високу антогоністичну активність проти одного чи декількох фітопатогенних грибів, а саме проти одного фітопатогена: *Sclerotinia sclerotiorum* — 82% та *Nectria inventa* — 90% для № 1 та № 4 відповідно. Також було виявлено високу активність проти цих двох фітопатогенів у штаму № 9 (86% та 95% відповідно).

До другої групи були віднесені штами, що проявляли середню (50–79%) антагоністичну активність проти декількох фітопатогенних грибів.

При вивченні антагоністичної активності у штаму № 2 проти фітопатогенів його середній діапазон коливався в межах від 54 до 71%.

У результаті вивчення антагоністичної активності штаму № 6 було виявлено, що діапазон середньої активності проти досліджуваних фітопатогенів становив: 54–63%.

До третьої групи були віднесені ті штами, що не впливали (±5%) та навіть стимулювали (до — 75%) антагоністичну активність проти досліджуваних фітопатогенних грибів.

У результаті вивчення антагоністичної активності штамів № 8 та № 10 було виявлено, що ці два штами призводили до стимуляції росту деяких фітопатогенних грибів, зокрема таких як *Nectria inventa* (–71%) для № 8 та *Fusarium solani* (–12%) і *Bipolaris sorokiniana* (–10%) для № 10.

Отримані дані добре узгоджуються з даними літератури, які свідчать, що певні види, зокрема, *T. viride* призводять до зниження росту у 30–80% саджанців сосни австрійської Li Destri Nicosia та ін. (2015), через прояв патогенних властивостей.

Порівняльний аналіз отриманих даних по антагоністичній активності досліджуваних штамів *Trichoderma* по відношенню до ряду фітопатогенних грибів показав, що серед досліджуваних штамів були виявлені як штами, що проявляли високу та середню антагоністичну активність, проте у результаті аналізу було виявлено, що декілька штамів стимулювали ріст деяких фітопатогенів, а саме *Nectria inventa*.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження було виявлено декілька перспективних штамів, що можуть надалі бути використані як компоненти біологічних препаратів.

МІСЬКЕ САДІВНИЦТВО ЯК ТЕРАПІЯ ДЛЯ МІСТА ТА ЛЮДИНИ

Федько М.Ю.
1 курс, група ЕК-24-1м, спеціальність «Екологія»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Мовчан В.О., к.б.н., доцент, директор,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».

1. Вступ. Міста стають все більш заповненими щільною забудовою, де зелень і природа часто відступають на задній план. Велика кількість людей живе в урбанізованих умовах, де природні простори відсутні або обмежені. У таких містах ми стикаємося з багатьма проблемами — від погіршення екології, якості води та повітря, високого рівня шуму, до емоційного вигорання мешканців. Особливо це відчувається в часи криз, воєн чи соціальних потрясінь, коли люди переживають стрес і почуття безпорадності.

Але є спосіб змінити ситуацію, хоч і поступово. Міське садівництво може стати одним з ефективних рішень цих проблем, не тільки покращуючи екологічний стан, а й даючи можливість людям відчути себе частиною процесу змін. Це маленькі кроки, які можуть призвести до великих змін як в навколишньому середовищі, так і в нашому емоційному стані.

2. Міське садівництво як інструмент змін. Міське садівництво стало популярним трендом у багатьох великих містах світу, де навіть у межах обмежених земельних ресурсів можна створювати зелені оази.

Ось кілька способів, як можна займатись садівництвом в міському середовищі:

– Підвіконня і балкони — це найбільш доступні кожному варіанти, де можна вирощувати не лише квіти, а й трави, овочі, навіть фрукти, використовуючи підвісні горщики або контейнери.

– Прибудинкові території — багато людей можуть організувати маленькі городи або квітники прямо біля своїх багатоквартирних будинків, тим самим додаючи зелені в свій двір і на територію навколо.

– Зелені дахи будинків, лікарень, торгових центрів — це нова і цікава ідея для міських просторів. Тут можна не тільки вирощувати квіти, але й їстівні рослини, знижуючи рівень шуму та поглинаючи забруднення.

– Громадські сади — ці простори дозволяють людям з різних районів міста об'єднуватися навколо спільної справи, вирощуючи рослини разом. Вони служать не лише місцем для роботи, а й точкою зустрічі для сусідів або членів спільнот, що сприяє їх розвитку.

Міське садівництво створює маленькі острівці природи в середовищі бетону. Кожен такий проект, хоч і здається малим, додає важливу частинку зелені до міського ландшафту, сприяє поліпшенню екологічної ситуації та допомагає людям відчути себе важливими учасниками змін.

3. Терапевтичний ефект. Окрім очевидних екологічних переваг, взаємодія з рослинами має величезний терапевтичний потенціал. Вона допомагає людям справлятися зі стресами та тривогами, знижувати рівень депресії та сприяє загальному емоційному відновленню. Піклування про рослини, їхній ріст і розвиток створюють унікальну можливість відчути зв'язок з природою, сповнитись життєвими силами, навіть перебуваючи в місті.

Важливою особливістю є те, що догляд за рослинами, спостереження за їх ростом і розвитком дає людям відчуття контролю та стабільності, що особливо важливо під час кризових періодів, коли зовнішні обставини здаються надзвичайно важкими. Це допомагає зберегти психоемоційну рівновагу, дає людям відчуття підтримки та надає можливість зосередитись на чомусь позитивному в обставинах, коли зовнішній світ здається хаотичним. Досвід показує, що люди, які мали можливість піклуватися про рослину або інший живий об'єкт, навіть під час важких часів, зазвичай почувалися психологічно стабільнішими. Міські сади можуть стати таким об'єктом піклування для багатьох — можливістю знайти відпочинок для душі та зробити щось корисне не тільки для себе, а й для громади.

4. Екологія та біорізноманіття. Садівництво в містах має ще й важливу екологічну складову. Однією з головних проблем великих міст є втрата природних просторів та зниження рівня біорізноманіття. Створюючи невеликі сади, клумби, висаджуючи рослини в тих місцях, де ми є — ми можемо вирішити частково ці проблеми, допомагаючи відновити природні екосистеми в урбанізованих умовах.

Зелені простори не тільки прикрашають місто, але й сприяють покращенню якості повітря, знижують температуру навколо, допомагають зберігати біорізноманіття, дають притулок для комах, птахів і дрібних ссавців. Крім того, вирощування їжі на місці допомагає зменшити залежність від транспортування продуктів, що зменшує кількість парникових газів і поліпшує якість харчування.

Міські сади також відіграють важливу роль у боротьбі з тепловими острівцями. У містах, де велика частина території покрита асфальтом та бетонними плитами, температура може бути значно вищою за околиці. Рослини на дахах чи в громадських садах знижують цю температуру, уловлюють вологу, створюючи комфортніші умови для життя.

5. Садівництво як просвітницький інструмент. Садівництво здатне не лише покращити екологічний стан, а й виконувати просвітницьку роль. Кожен проект міського саду або городика стає можливістю для навчання — про екологію, пермакультуру, органічне землеробство, піклування про навколишнє середовище та один про одного. Участь у таких проектах допомагає людям зрозуміти, як можна вирощувати їжу без використання хімічних добрив та пестицидів, як працює природний цикл росту та розвитку рослин. Оскільки все більше людей прагне до екологічного способу життя, важливо починати цю освіту з раннього віку.

Діти, які з малих років займаються садівництвом у школах чи садочках, мають можливість зрозуміти важливість збереження природи, піклуватися про рослини і розвивати екологічну свідомість. Це дозволяє формувати нове покоління, яке буде більш відповідально ставитись до навколишнього середовища.

6. Висновок. Садівництво в умовах великого міста — це не лише можливість зробити наші міста красивішими та здоровішими, але й потужний інструмент для поліпшення психічного стану людей. Піклування про рослини, навіть у маленьких масштабах, дає людям відчуття власної важливості, стійкості та спроможності змінювати навколишній світ. Міські сади — це терапія для душі та тіла, можливість для кожного стати частиною великої зміни, зробити свою частину світу кращим і здоровішим.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАБОЛІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ

Юрецький В.В.
магістратура, 1 курс, група МБ-24-1м-ibmt,
спеціальність «Біологія та біохімія»,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Беспалова О.Я., к.б.н., доцент,
Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

Актуальність теми. Цукровий діабет (ЦД) є однією з найбільших медико-соціальних проблем у світі. Згідно з даними ВООЗ, захворювання набуває епідемічного характеру і вже має серйозний вплив на здоров'я населення, зокрема на серцево-судинну систему, нирки, зір та нервову систему.

В Україні цукровий діабет вражає близько 2 мільйонів осіб, що становить 7–8% населення, а кількість хворих продовжує зростати. Це потребує значних витрат на лікування та профілактику ускладнень, таких як інсульти, інфаркти та ампутації [1].

Основними факторами ризику є ожиріння, малорухливий спосіб життя, неправильне харчування та генетична схильність. Однак, діабет можна попередити за допомогою зміни способу життя, фізичної активності та здорового харчування.

На сьогодні активно розробляються нові методи лікування та профілактики, включаючи інсулінові помпи та інші інноваційні технології. Зважаючи на серйозні наслідки для здоров'я і економіки, цукровий діабет залишається актуальною проблемою, що потребує постійної уваги та зусиль у боротьбі з цим захворюванням.

Мета роботи: підвищити розуміння цукрового діабету та сприяти покращенню здоров'я через кращу діагностику і лікування захворювання.

Результати досліджень. Загалом, в Україні офіційно зареєстровано близько 1,2 мільйона людей з цим діагнозом, але реальна кількість може бути більшою. Для підтримки пацієнтів з діабетом держава реалізує програму «Доступні ліки», в рамках якої доступні 72 препарати інсуліну. У 2023 році було виписано понад 1,1 мільйона рецептів на інсуліни, з яких понад 1 мільйон було погашено. Національна служба здоров'я України виплатила аптекам понад 1,5 мільярда гривень за відпущені інсуліни [2].

Цукровий діабет в Україні є серйозною медичною та соціально-економічною проблемою, що відображається в динаміці захво-

рюваності та поширеності цього захворювання протягом останніх десятиліть.

Динаміка захворюваності та поширеності:

– 2000–2004 роки: Спостерігалося щорічне зростання захворюваності на цукровий діабет. Зокрема, у 2004 році було зареєстровано 10,8 випадків на 100 тисяч дитячого населення, що свідчить про тенденцію до збільшення випадків серед дітей. Здоров'я України [3].

– 2015 рік: Станом на 1 січня 2015 року в Україні було зареєстровано 1 198 047 хворих на цукровий діабет, що становило близько 2,9% від усього населення. При цьому реальна кількість хворих могла бути вдвічі-втричі вищою через недіагностовані випадки.

– 2018 рік: За даними Міністерства охорони здоров'я, майже 1,3 мільйона українців жили з діагнозом цукрового діабету, з яких 195 896 мали діабет I типу, що потребує щоденної інсулінотерапії.

– 2019 рік: Економічні втрати України від цукрового діабету становили близько 104 млрд грн, або 2,5% ВВП. Недостатній рівень діагностики та неефективне лікування були основними причинами таких втрат [4].

– 2023 рік: У 2023 році було діагностовано 531 200 нових випадків цукрового діабету, що перевищує показник попереднього року (489 934 випадки) [5].

Висновок. Аналізуючи отримані результати досліджень, зростання кількості хворих на цукровий діабет в Україні вимагає посилення заходів з профілактики, ранньої діагностики та ефективного лікування цього захворювання. Важливо підвищувати обізнаність населення про фактори ризику та симптоми діабету, а також забезпечувати доступність сучасних методів лікування та моніторингу для пацієнтів.

Список використаних джерел

1. Новини про статистику та програми лікування діабету в Україні. *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3786670-cogoric-u-piv-miljona-ukrainciv-diagnostuvali-cukrovij-diabet.html.

2. Офіційна інформація про державні програми підтримки хворих на діабет. *МОЗ України*. URL: https://moz.gov.ua.

3. Глобальні дані про діабет. *Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)*. URL: https://www.who.int/diabetes.

4. Аналітика щодо кількості хворих. *РБК-Україна*. URL: https://www.rbc.ua.

5. Офіційна інформація про державні програми підтримки хворих на діабет. *МОЗ України*. URL: https://moz.gov.ua.

СЕКЦІЯ 10

КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВЛИВ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Байдецька Л.В.
викладач,
Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна».

Впродовж існування всієї людської цивілізація, релігія виступає найважливішою складовою людського існування. Вона завжди була в центрі соціальних і політичних подій, визначала духовну атмосферу в суспільстві та позначалася на всіх сферах його життєдіяльності. Саме релігія виконує роль провідного керманича суспільних відносин, оскільки несе в собі ціннісні орієнтації та морально-етичні норми поведінки.

В житті українського народу релігія та духовність посідали важливе місце, саме завдяки релігії розроблялися та збагачувалися загальнолюдські моральні цінності та істини, зберігалися та примножувалися визначення добра, любові до ближнього, милосердя, співчуття, поваги. Духовність завжди проявлялася через роздуми про етичні принципи, розвиток моральних якостей, пошук істини та вдосконалення власного «я».

Релігійність є однією з форм вираження духовності. Вона полягає у вірі в Бога чи вищу силу, дотриманні релігійних традицій і виконанні обрядів. Релігійність надає людині моральні орієнтири, допомагає знайти підтримку у складні моменти життя та відчути себе частиною

спільноти. Саме релігія проголошує ідеї, що сприяють моральному розвитку не лише особистості, але і суспільства загалом [1, с. 216].

Головною ознакою українського народу завжди була релігійність, яка бере свій початок з моменту хрещення Київської Русі князем Володимиром у Дніпрі та глибоко шанується і дотримується запорізьким козацтвом. Адже головною метою свого життя запорожці вважали утвердження православної віри. Вони, влаштовуючись на новому місці, відразу ж підшукували мальовниче місце для спорудження церкви. Також було прийнято, особливо серед старшин і курінних отаманів, щоденну присутність у церкві на заутрені, літургії та вечірні. Будь-яке порушення канонів православної церкви козаками рішуче відкидалось. Кожен, хто прибував на Запорізьку Січ, повинен був сповідати символ віри запорожців, що складався з п'яти пунктів: православне віросповідання; присяга на вірність православному государю; спілкування українською мовою; безшлюбність; проходження курсу військового навчання протягом семи років [2].

Глибоко релігійними були І. Мазепа і П. Могила, Б. Хмельницький та всі козаки. У них висока релігійність поєднувалася з жертовним патріотизмом і мужністю. А духовне життя козацтва визначалося кодексом честі, що містив в собі наступні правила: любов до Бога та ближнього, яка виражалась у боротьбі за встановлення православної віри, проти язичництва та уніатства; в обстоюванні волі та незалежності народу, збереженні його вікових традицій, культури та мистецтва; у вірності, дружбі, любові, товаристві, побратимстві; у допомозі всім стражденним і знедоленим; у турботі про молоде покоління. Така ідейна спрямованість козацького виховання отримала, в наш час, назву «козацької педагогіки». Цей термін позначає систему народнопедагогічних і наукових знань, ідей та інших цінностей, які більше 500 років займають чільне місце в національній системі виховання.

Після проголошення Незалежності в Україні почалося відродження національних інститутів державної влади, традицій, культури, духовності. Християнська проблематика та релігійне виховання стало на порядок денний. Відновлення храмів, духовності, введення християнської етики в школах, зацікавлення церковним життям пересічних громадян показує «ренесанс віри» та необхідність релігійного виховання серед молоді. Адже саме молодь — це майбутнє! Які основи виховання закладуться в ранньому дитинстві, такі і будуть

реалізовуватися в подальшому житті. Саме зараз, в умовах воєнного стану, молоде покоління потрібно виховувати орієнтуючись на вироблені віками та апробовані часом традиції виховання та духовні цінності. У ціннісних пріоритетах закодовані минуле народу, особливості його менталітету, перипетії історичного розвитку. Потреба звернення до свого ціннісного багатства завжди з'являється в часи, коли народ встає з колін, виходить на дорогу національної незалежності, будує нове життя, знаходячи в ціннісних пріоритетах орієнтири на теперішнє і майбутнє.

Не легкі часи переживає зараз український народ, і звернення до його духовних цінностей випливає із завдань розвитку національної державності, побудови цивілізованого суспільства, національного й духовного відродження України. Вирішення цих завдань неможливе без опори на сформовані впродовж століть ціннісні пріоритети нашого народу, завдяки яким він зберіг свою ідентичність, розвинув свою національну культуру та зайняв гідне місце на світовій арені. Адже широко практиковані методи навчання і виховання, мали дуже багато національно самобутнього (в цілях, завданнях, традиціях, засобах впливу на особистість тощо).

Орієнтуючись на досвід минулого, першим ступенем виховання сучасної молоді має бути релігійне виховання в колі сім'ї. Воно полягає не в примушуванні своїх дітей вірити в Бога, а на власному прикладі показувати шанобливе ставлення до релігії і віруючих людей, чітке виконання заповідей та догматів. Воно повинно стати основою морально-етичного виховання молоді, бо релігія та церква завжди виступали важливою частиною нашого життя та історії.

Другим ступенем виховання молоді має бути релігійне виховання у школах та вищих навчальних закладах. Воно мусить бути пронизане християнським духом: «ми маємо виховати християнський світогляд і риси характеру, що відповідають євангельським заповітам» [3].

Саме через виховання у релігійному дусі, на заповідях Христових, дає можливість розвинути у молоді моральні, етичні та життєві цінності. Релігія є основою виховання, тобто школа повинна виховувати глибоко віруючих християн. Виховання «Людини» (з великої літери) передбачає розвиток розумових, фізичних, естетичних, етичних, патріотичних та саме головне духовних рис дитини. Без гармонійного розвитку усіх сторін особистості не можна говорити про цілісне виховання молоді. Кожен із цих складових має бути присутнім та займати своє місце у виховному процесі.

Яскравим прикладом такого є виховання є козацька педагогіка, яка сприяла створенню однієї із найкращих державних організацій того часу. А патріотизм, хоробрість та рівень національної культури українського козака ввійшли у легенду та дають можливість виховувати патріота, свідомого захисника незалежної держави і в наш час [4, с. 36].

З огляду на це, держава, останнім часом, приділяє велику увагу духовному вихованню молодого покоління, у навчальних закладах читаються курси духовності та моралі, етики віри та релігієзнавства, які є міцним фундаментом для національно-патріотичного виховання, що в час воєнної загрози стає особливим пріоритетом. Військово-патріотичне виховання орієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечувати активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози.

Список використаних джерел

1. Річинський А.В. Проблеми української релігійної свідомості / Упоряд. А. Колодний, О. Саган. Тернопіль : Укрмедкнига, 2002. 448 с.

2. Руденко Ю. Козацька педагогіка: національні пріоритети українського козацтва. *Освіта*. 2006. № 31 (9–16 серпня). С. 1.

3. Макогончук Н.В. Витоки та специфіка козацької педагогіки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. № 3.

4. Салій А.В. Пізнання вірою. Мартін Бубер і Лев Шестов : монографія. Полтава : видавець Шевченко Р.В., 2012. 182 с.

НОВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ МАРШРУТ «КОЗАЦЬКИМИ ШЛЯХАМИ КИЇВЩИНИ»

Бойко М.О.
1 курс, група ТУ-24, спеціальність «Туризм та рекреація»,
Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: Доценко А.І., д.географ.н., професор кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій,
Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».

Київщина-колиска українського козацтва. Саме тут у 1490 р. був створений перший в Україні козацький загін на чолі з Семеном Полозом. Кияни мають пишатися тим що саме на Київщині виникло

козацтво невідомо в якому місці. Отже, Київщина — козацький край з багатою історією козацького руху, яку, на жаль, мало знають пересічні кияни, особливо діти та молодь. Однією з важливих форм пізнавальної та виховної роботи з дітьми та молоддю є залучення їх до туристичних подорожей по місцях козацької слави. Побутує хибна думка, що туристичний потенціал козацтва на Київщині малий і не вартий уваги туристів. Ми не можемо погодитися з цим і вважаємо, що Київщина багата на пам'ятки українського козацтва, але пересічні кияни та й взагалі українці майже нічого про них не знають і не відвідують.

Слід зазначити, що нами зібрано матеріали про всі пам'ятки козацтва на території України і проведено їх аналіз, який дав підстави зробити висновок. За роки незалежності в Україні створена густа мережа пам'яток козацтва, які ще мало використовуються в туризмі переважно як окремі об'єкти культурного, спортивного та інших видів спеціалізованого туризму. Ми вважаємо, що в сучасний період відбувається становлення козацького туризму. Для нього ми розробили новий туристичний маршрут «козацькими шляхами Київщини», який пропонуємо вашій увазі.

Маршрут починається у Києві, де туристи знайомляться з музеєм гетьманства, пам'ятниками гетьманів П. Сагайдачного, Б. Хмельницького, П. Орлика, козака — Мамая та козака — захисника кордонів України.

Далі маршрут спрямований в селище Гостомель, де туристи на Алеї козацької слави оглядають пам'ятний знак козакам гостомельської сотні. Вони брали участь у визвольній війні українського народу проти польської шляхти у 1648–1654 рр. Під час війни Гостомель був козацьким сотенним містечком на чолі з сотником Єрмулою Басаренком. Наприкінці XVII Гостомель переходить під управління фастівського полковника Семена Палія, який підняв повстання проти Речі Посполитої.

З Гостомеля туристи направляються в Ірпінь, де на центральний площі Тараса Шевченка оглядають пам'ятники-бюсти козацьких гетьманів Богдана Хмельницького та Пилипа Орлика.

З Ірпеня туристи направляються в козацьке село Білогородка, де оглядають на центральній площі високий гранітний козацький хрест. На ньому викарбувані прізвища козаків Білогородської сотні, які загинули в боях під час визвольної війни українського народу проти польської шляхи у 1649–1654 рр.

Наступна зупинка туристів м. Боярка, де вони оглядають старий Будаївський цвинтар. На ньому було перепоховано останки січових стрільців та козаків Армії УНР, які у листопаді 1918 р. загинули у боях з гетьмансько-московським військом. На кожній могилі споруджено пам'ятник з прізвищем загиблого козака, чи стрільця. У 2018 р. на приміщенні залізничного вокзалу Боярки відкрито пам'ятну дошку видатному військовому діячеві командиру 1-го дивізіону козачого Лубенського полку, полковнику Армії УНР Юрію Отмарштайну. У грудні 1918 р. він провів у Боярці парад українських військ на честь перемоги січових стрільців у бою під Мотовилівкою.

Далі туристи направляються до Фастова, де оглядають відкритий у 2012 р. пам'ятник козацького полковника Семена Палія, який у 1700 р. організував повстання проти польської шляхти.

Далі туристичний маршрут спрямований до Білої Церкви. На цьому шляху туристи зупиняються у селі Мазепинці, розташованому поблизу села Дрозди. Мазепинці — це мала батьківщина видатного українського гетьмана Івана Мазепи. Туристи оглядають музей гетьмана, створений у відновленій хаті, в якій гетьман народився у 1639 р. Поруч пам'ятник — бюст Івана Мазепи.

Наступна зупинка у місті Біла Церква, з якою пов'язана історія раннього козацтва. На Замковій горі біля костелу Іоанна Хрестителя стоїть пам'ятна стела на честь козаків, які під проводом гетьмана Криштофа Косинського, у 1591 р. підняв повстання проти польської шляхти.

В центрі міста туристи оглядають пам'ятник гетьмана Богдана Хмельницького, який неодноразово бував у цьому місті. Зокрема після поразки у Берестецькій битві Хмельницький підписав 28 вересня 1651 р. Білоцерківський мирний договір, яким обмежувалися права козаків.

Третьою пам'яткою, пов'язаною з козацтвом, у Білій Церкві є розташована поблизу р. Рось у дендропарку «Олександрія» кам'яна вежа з барельєфами козаків та грамотою, споруджена у 1980 р. на честь козаків, які на чолі з фастівським козацьким полковником Семеном Палієм у 1704 р. визволили місто від польського поневолення. На вершині височіє 350-річний дуб, названий «дубом Палія».

Козаки Білоцерківського полку брали участь у визвольній війні українського народу проти польської шляхти у 1618–7654 рр. та у придушенні більшовицького повстання на київському заводі «Арсенал» у січні 1918 р. На жаль, ці героїні звитяги козаків не увічнені пам'ятками.

Від Білої Церкви маршрут «козацького» туризму направляється через Узин на Обухівщину. Першим селом, яке приверне увагу туристів, є Германівка. В селі туристи знайомляться з музеєм історії козацтва. Пам'ятний знак на місці битви війська Б. Хмельницького з польським військом. Пам'ятний знак козакам Германівської сотні, які брали участь у визвольній війні українського народу проти польської шляхти. Пам'ятник — погруддя гетьмана Івана Виговського. Вдячні нащадки високо оцінили заслуги гетьмана перед Україною. У липні 1659 р козацьке військо на чолі з Виговським вщент розбило московське військо в битві під Конотопом. Але промосковська частина козацької старшини примусила провести у жовтні того ж року так звану «Чорну раду» у с. Германівці, де під тиском промосковської старшини Виговського було позбавлено посади гетьмана. Германівські козаки були обурені таким рішенням козацької ради. Вони підтримали політичні та військові звитяги Виговського і поставили в селі йому пам'ятник.

Далі туристи направляються вздовж річки Красна, що впадає у Дніпро. У цьому місці знаходиться село Трипілля, відоме в історії трипільською культурою. Проте мало відомо, що в цьому селі у 90-х роках XX ст. споруджено пам'ятник видатного українського командира Данила Терпила (відомого як отаман Зелений). Його Дніпровська повстанська козацька дивізія протягом 1918–1919 років громила білогвардійців та червоних на території Київської, Полтавської та Чернігівської областей.

Від Трипілля туристи вздовж Дніпра через Ржищев направляються до Канева де, переїхавши греблю Канівської гес. рушають до Переяслава, стародавнього міста, заснованого у 907 р. У місті пам'ятник гетьмана Тараса Трясило (Федоровича), керівника козацького повстання проти поляків у 1630 р.

У середині XVII ст. у місті було сформовано Переяславський козацький полк, який брав участь у національно-визвольній війні українського народу проти польської шляхти у 1649–1654 рр. і героїчно боровся за волю України.

На жаль, у місті не увінчена пам'ять про героїчні звитяги полку. Зараз про козацтво у місті нагадує лише два пам'ятники гетьмана Богдана Хмельницького.

З Переяслава туристи направляються на північ до селища Баришівки де знайомляться з пам'ятками пізнього козацтва (поч. XX ст.) Спочатку туристи оглядають пам'ятний знак поблизу села Коржі,

розташованим на березі. р. Трубіж біля залізничного мосту. Тут 4–5 лютого 1919 р. козаки Вороньківської сотні під командуванням сотника Івана Черпака прийняли бій з червоними і ціною власного життя на дві доби зупинили бронепотяг червоних.

Цей героїчний подвиг козаків увічнено також пам'ятним знаком, що стоїть на пероні залізничної станції Баришівки. Біля гранітної брили на флагштоках висять два прапори: жовто-блакитний та червоно-чорний. На брилі такий напис: «Вічна слава героям-козакам, які віддали своє життя за волю і честь України в бою з московсько-більшовицькими загарбниками на берегах р. Трубіж, поблизу Баришівки 4–5 лютого 1919 року». З Баришівки маршрут козацького туризму спрямовується до с. Кучаків, що неподалік Борисполя, де туристи знайомляться з чудовим музеєм історій українського козацтва. Після цього туристи повертаються до Києва. Туристична подорож по маршруту «Козацькими шляхами Київщини» на цьому закінчується.

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Кравцова Н.О.
аспірантура, 2 курс, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.
Науковий керівник: Мовчан В.І., к.п.н., доцент,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

У складних умовах сьогодення, коли національна ідентичність та патріотичні почуття набувають особливого значення, освіта покликана відігравати ключову роль у формуванні свідомого громадянина. Молодший шкільний вік є надзвичайно важливим етапом для закладання фундаменту патріотизму та національної свідомості [8, с. 15]. Звернення до історико-педагогічного досвіду українського народу, зокрема до мудрості козацької педагогіки, може стати потужним інструментом у вихованні молодого покоління.

Козацтво — це не лише героїчна сторінка нашої історії, а й унікальна система цінностей, традицій та методів виховання, спрямованих на формування мужніх, волелюбних, відданих своїй землі особистостей. Козацька педагогіка, хоч і не мала чітко окреслених теоретичних засад, проте ефективно передавала з покоління в поко-

ління любов до Батьківщини, повагу до минулого та готовність до захисту рідної землі. Дослідження та адаптація цих виховних принципів до потреб сучасної початкової школи є актуальним завданням педагогічної науки та практики [1, с. 238].

Козацька педагогіка базувалася на кількох фундаментальних принципах, які є релевантними й сьогодні:

Виховання на героїчному прикладі: Образи славетних козацьких ватажків, їхня мужність, відвага, жертовність у боротьбі за волю України є потужним джерелом натхнення для молодших школярів. Розповіді про їхні подвиги, вивчення історичних фактів формують почуття гордості за свій народ та бажання наслідувати кращі риси героїв [3, с. 176].

Плекання національної ідентичності через фольклор та традиції: Козацькі пісні, думи, легенди, казки, прислів'я відображають душу народу, його світогляд, моральні цінності. Залучення цих елементів до навчально-виховного процесу допомагає молодшим школярам глибше пізнати свою культуру, відчути зв'язок з минулим та усвідомити свою приналежність до української нації [6, с. 567].

Фізичне та військово-патріотичне виховання: Козаки були вправними воїнами, тому фізична підготовка та військова майстерність займали важливе місце в їхньому житті. Впровадження елементів козацьких ігор, рухливих забав, спортивних змагань у початковій школі сприяє не лише фізичному розвитку дітей, але й виховує сміливість, рішучість, дисциплінованість та готовність до захисту своєї Батьківщини [2, с. 272].

Морально-етичне виховання на засадах козацької моралі: Козацька спільнота характеризувалася високими моральними якостями: товариськістю, взаємодопомогою, честю, гідністю, справедливістю, повагою до старших. Ознайомлення молодших школярів з цими цінностями через літературні твори, бесіди, моделювання життєвих ситуацій сприяє формуванню їхньої моральної свідомості та громадянської відповідальності.

Виховання працелюбності та господарської майстерності: Козаки були не лише воїнами, а й вмілими господарями. Залучення дітей до посильної праці, виховання поваги до праці та працьовитих людей є важливим аспектом патріотичного виховання, адже любов до рідної землі проявляється і в турботі про її добробут [4, с. 416].

Реалізація принципів козацької педагогіки в сучасній початковій школі може здійснюватися через різноманітні методи та форми роботи:

Інтеграція в навчальні предмети: Включення тем, пов'язаних з історією козацтва, козацьким фольклором, традиціями до уроків історії, літературного читання, музичного мистецтва, образотворчого мистецтва, фізичної культури, предмету «Я досліджую світ».

Організація тематичних заходів: Проведення козацьких свят, ігор, змагань, вікторин, конкурсів малюнків та творчих робіт, присвячених козацькій тематиці.

Використання наочності та мультимедійних засобів: Демонстрація ілюстрацій, портретів козацьких гетьманів, відеофрагментів, документальних фільмів про козацтво [5, с. 103].

Залучення інтерактивних методів: Проведення рольових ігор, інсценівок, моделювання історичних подій, створення проєктів на козацьку тематику.

Співпраця з музеями, бібліотеками, громадськими організаціями: Організація екскурсій, зустрічей з істориками, краєзнавцями, представниками козацьких об'єднань.

Створення розвивального середовища: Оформлення класних кімнат та шкільних приміщень елементами козацької символіки, організація куточків козацької слави.

Застосування засад козацької педагогіки в початковій школі є ефективним шляхом формування патріотизму та національної свідомості молодших школярів. Героїчний приклад, багатство фольклору, акцент на фізичному та морально-етичному вихованні, притаманні козацькій виховній системі, мають значний потенціал для виховання в дітей любові до Батьківщини, гордості за її історію та культуру [7, с. 288]. Системне та творче впровадження методів козацької педагогіки в освітній процес сприятиме зростанню свідомих, відповідальних та патріотично налаштованих громадян України.

Список використаних джерел

1. Антонович В.Б. Про козацькі часи на Україні. Київ : Дніпро, 1991. 238 с.

2. Борисенко В.К. Національне виховання в контексті української культури. Суми : ВТД «Унів. кн.», 2007. 272 с.

3. Виноградова Н.М. Патріотичне виховання молодших школярів: теоретико-методичний аспект. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2010. 176 с.

4. Гнатюк М.Д. Українська народна педагогіка. Київ : Знання, 1993. 416 с.

5. Ковальчук О.В. Українська козацька педагогіка як джерело національного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Пед. науки*. 2013. № 105. С. 103–107.

6. Кузьмінський А.І. Історія української педагогіки. Київ : Знання, 2006. 565 с.

7. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІСДО, 1993. 288 с.

8. Чорна К.Л. Формування національної свідомості молодших школярів засобами народознавства. *Початкова школа*. 2016. № 7. С. 15–18.

НАСТАВНИЦТВО В КОЗАЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Кузнецова А.О.
1 курс, група Ф-11, спеціальність «Медсестринство»,
КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж» ХОР.
Науковий керівник: Миронова Т.Б., викладач,
КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж» ХОР.

На ідеях і принципах козацької педагогіки виховувалися багато поколінь українських патріотів. Сьогодні в боротьбі з російським агресором усе більше актуальності набуває виховання в молоді патріотизму і готовності захищати рідну землю. Нам потрібні воїни професіонали для захисту нашого дому. В давні часи цими захисниками були козаки, а сьогодні їхні нащадки — воїни ЗСУ. Тільки вони змінили козацькі обладунки на бронік та тепловізор, шаблі і мушкети на автомати і джевеліни, сокола змінив дрон, а коня позашляховик. Натомість виховання, передача досвіду важливі як ніколи. І тут велике значення має багатовіковий досвід козацького наставництва.

Наставник — це людина яка передає свої знання, досвід і життєву мудрість молодшому або менш досвідченому учневі (підопічному). Він не просто навчає, а стає орієнтиром у житті, допомагаючи у професійному, моральному та особистому розвитку.

Основні риси наставництва:

1. Передача знань і досвіду — навчання не тільки теорії, а й практичних навичок.

2. Підтримка та виховання — наставник допомагає в розвитку характеру, моральних принципів.

3. Індивідуальний підхід — наставник знаходить сильні сторони учня і розвиває їх.

4. Довготривалий вплив — учень отримує знання, які можуть визначити його подальше життя.

Наставництво в добу козацтва було важливою складовою виховання молодого покоління, спрямованого на формування духовних,

моральних та фізичних якостей майбутніх захисників рідної землі. Ця система виховання базувалася на передачі досвіду від старших козаків до молодших, що забезпечувало спадкоємність традицій та цінностей.

Однією з ключових форм наставництва була інститут джур. Слово «джура» походить від турецького слова, що означає «тимчасово залежний» або «товариш по зброї». На Запорозькій Січі існував порядок, за яким кожен досвідчений козак мав передати свої найкращі якості щонайменше чотирьом хлопчикам протягом року. При кожному козакові був хлопчик або декілька, які переймали твердість духу, вміння долати життєві труднощі, мужній характер, витривалість, орієнтацію на здоровий спосіб життя та гуманні якості поведінки козака-лицаря.

Крім того, козацьке виховання передбачало розвиток фізичної підготовки, формування непримиренного ставлення до пороку в усіх його проявах, виховання високих людських якостей, заснованих на любові до Бога та ближнього, а також готовність до самопожертви заради досягнення вищих цілей.

Таким чином, наставництво в козацьку добу було комплексним процесом, що поєднував духовний, моральний та фізичний розвиток молоді, забезпечуючи спадкоємність традицій та підготовку гідних захисників рідної землі.

Наставник — це:

– провідник — допомагає знайти правильний шлях, підтримує в ухваленні рішень;

– приклад для наслідування — демонструє не тільки слова, а й дії, на яких можна вчитися;

– мотиватор — надихає підопічного розвиватися та ставати кращим;

– Захисник і порадник — підтримує у складні моменти, допомагає долати труднощі.

Військове командування провідних країн-членів НАТО давно визнало наставництво важливим процесом формування військових лідерів, низка молодих талановитих офіцерів яких вже становлять значний відсоток корпоративного військового керівництва. Програми з наставництва у збройних силах та їх навчальних підрозділах, як правило, зорієнтовані на всіх членів служби, але деякі можуть бути спрямовані на певні групи. Для прикладу можна привести програми наставництва армії США: Програма наставництва повітряної освіти та навчання — AETC (The Air Education and Training Command)

та програма дій наставника офіцера ВПС — AFCOMAP (The Air Force Cadet Officer Mentor Action Program). Уміння керувати людьми є найважливішою рисою офіцера, тому головною особливістю військового керівництва НАТО стало прагнення виховувати серед військовослужбовців більше лідерів, а не послідовників [1, с. 253–254].

Наставництво — це не просто навчання, а формування особистості через передачу знань, підтримку та особистий приклад. За роки війни ми отримали чимало ветеранів бойових дій, досвідчених воїнів, що міцні духом та мають багатий життєвий та бойовий досвід. Саме з цих воїнів вийдуть чудові наставники, які допоможуть збройним силам і всьому суспільству розвиватися, забезпечуючи безперервність знань і досвіду між поколіннями.

Список використаних джерел

1. Романишина Л., Крищук Б. Наставництво як процес формування військових лідерів — майбутніх офіцерів запасу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2020. № 9. С. 248–256. URL: https://www.reposi tory.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c8f0bd8b-241e-4ffb-8668-f467bc14130a/ content (дата звернення: 06.04.2025).

2. Фігурний Ю.С. Історичні витоки українського лицарства: розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. Київ : Стилос, 2004. 308 с.

3. Ягупов В.В. Військове виховання: історія, теорія і методика : навч. посібник. Київ : Psyhobook, 2023. 560 с.

ТВОРЧІСТЬ БАНДУРИСТІВ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОЗАЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Остапчук Л.О.
заслужена артистка України, старший викладач,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського.
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1538-4919

Козацька педагогіка — це сукупність виховних традицій, що формували особистість на основі національних ідеалів, мужності, любові до рідної землі та готовності її захищати. Особливе місце в цій педагогіці займала творчість — пісенна, поетична, духовна.

Кобзарство — унікальне явище не лише української національної, а й світової культури, витоки якого сягають глибин історії Дав-

ньої Русі. Його поява була зумовлена не стільки особистими духовними потребами виконавців, скільки суспільним запитом — кобзарське мистецтво передбачало слухача, було глибоко соціально орієнтованим.

На Запорізькій Січі кобза, а згодом і бандура, користувалися великою пошаною. Козаків навчали не лише військової справи, а й гри на цих інструментах. Для цього на Січі існувала кобзарська школа. Сам гетьман України Богдан Хмельницький любив співати й грати на кобзі, добре усвідомлював агітаційний вплив кобзарського мистецтва і активно залучав народних співців до підтримки селянських повстань проти польської шляхти.

Кобзарі були поетами, співцями народу, його істориками та публіцистами. У створених і виконуваних ними історичних піснях і думах відображалися визвольна боротьба українського народу, визначні суспільні події, побут і світогляд простих людей.

Класичний кобзар був носієм національної ідеї, вихователем через пісню. Його думи і балади містили моральні настанови, героїчні приклади, вчили дітей і молодь любити Україну, пам'ятати своїх предків, боротися за свободу. У цьому — глибинна педагогічна місія, що гармонійно вписується в концепт козацького виховання. Прикладом можуть служити дума «Про Самійла Кішку», «Про Морозенка», героїчні образи яких навчають мужності, стійкості, гідності.

Бандуристи, як продовжувачі традицій кобзарства, виконували функцію не лише музикантів, а й вчителів, вихователів, літописців. Їхня творчість є невід'ємною частиною патріотичного виховання в історичному й сучасному контекстах.

Наприкінці 1970-х років, з метою відродження традиції кобзарства, у Києві об'єдналися дослідники, реконструктори та ентузіасти, створивши Київський Кобзарський Цех. Його учасники не лише виконують кобзарські пісні, а й проводять майстер-класи зі створення традиційних інструментів, навчають грі на кобзі й бандурі, передаючи автентичні знання новим поколінням.

У 1996 році була заснована Національна спілка кобзарів України, яка об'єднала представників бандурного мистецтва різних напрямів і жанрів, сприяючи збереженню й розвитку цієї унікальної культурної спадщини.

Сьогодні мистецтво бандури активно трансформується: з'являються молодіжні гурти, які поєднують традиційне звучання з сучасними формами подачі. Такі виконавці, як «Шпилясті кобзарі», «Хорея

Козацька», Сашко Лірник, створюють своєрідний культурний міст між минулим і сучасністю. Завдяки їхній творчості молодь сприймає патріотичні ідеї як живі, близькі та актуальні.

Бандуристи передають цінності через художнє слово й музику. У вихованні школярів і студентів важливо створювати простір, де традиційне мистецтво живе й актуалізується. Пісенна творчість пробуджує емоції, сприяє усвідомленню національної приналежності, надихає на активну громадянську позицію.

У сучасних умовах творчість бандуристів є потужним чинником духовного опору агресії. Пісня здатна мобілізувати, зцілювати, надихати. Діти й молодь, залучені до вивчення бандурного мистецтва, не лише знайомляться з національними традиціями, а й навчаються протистояти розпачу, зберігати віру й гідність. Бандуристи виступають не лише на сцені, а й на передовій, у шпиталях, таборах для переселенців, стаючи живими носіями сили духу.

Творчість бандуристів є важливим чинником патріотичного виховання в системі козацької педагогіки. Вона сприяє формуванню морального стрижня, історичної свідомості та емоційної стійкості у молодого покоління. Сьогодні це не лише мистецтво — це форма громадянського служіння, культурного спротиву та духовної мобілізації нації. Мистецькі години, живі зустрічі з бандуристами, вивчення дум на уроках історії, інтегровані виховні заходи будуть дієвими засобами патріотичного виховання молоді та юнацтва.

Список використаних джерел

1. Гуржій О. Історія козацтва України. Київ : Наукова думка, 2006. 290 с.

2. Ігнатенко Г. Козацька педагогіка як складова національного виховання. *Педагогіка і психологія*. Дніпро, 2015. № 1. С. 23–28.

3. Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти : науково-методичний збірник / Укладачі: В.Є. Берека, І.К. Гіджеліцький, Н.М. Орловська. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2018. 472 с.

4. Омельченко Н. Виховний потенціал творчості українських кобзарів і бандуристів. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія: Педагогічні науки*. Херсон, 2018. Вип. 81. С. 112–117.

5. Дубас О. Кобзарство в середовищі запорізької Січі. *Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*. 2002. Вип. 1 (8). С. 60–64.

СТАВЛЕННЯ ДО ЖІНКИ У КОЗАЦЬКОМУ ВИХОВАННІ

Яценко Т.Ю.
1 курс, група Ф-10, спеціальність «Медсестринство»,
КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж», ХОР.
Науковий керівник: Миронова Т.Б., викладач,
КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж», ХОР.

Козацька педагогіка — система принципів, методів роботи та осередків виховання за козацької доби. Козацька педагогіка формувала у молодого покоління синівську любов до рідної землі, готовність захищати її від чужоземних загарбників, глибоку духовність. Велику роль у вихованні козаків відігравало сімейне виховання. Мета моєї роботи проаналізувати відношення козаків до жінки, роль жінки в житті українського козацтва.

Козацтво як історичне явище було не лише військовим і політичним утворенням, а й своєрідною субкультурою зі своїми традиціями, мораллю та поглядами на життя. Одним із важливих аспектів життя козаків було їхнє ставлення до жінок. Це питання має кілька граней: соціальну, моральну та особисту.

Традиційно Запорозька Січ була чоловічим товариством, де не дозволялося проживання жінок. Це пояснювалося військовим характером життя козаків, їхньою мобільністю та необхідністю бути завжди готовими до бойових дій. Вважалося, що присутність жінок може відволікати козаків від служби, а також сприяти розколу в середовищі вільних воїнів.

Однак за межами Січі, в селах та містах, козаки були не лише воїнами, а й господарями, чоловіками та батьками. Вони одружувалися, мали сім'ї, виховували дітей та передавали їм свої традиції. Козацька жінка виконувала важливу роль у господарстві, займалася землеробством, доглядала за худобою, виховувала дітей та вела домашні справи. Багато козаків мали міцні родини та цінували вірність і чесність дружини. Особливо важливим було передання дітям традицій, військового духу та національної самосвідомості.

Козаки високо цінували жінку як берегиню роду, символ сімейного затишку та традицій. Жінка вважалася уособленням моральності, честі та витримки. Вона повинна була бути не лише гарною господинею, а й мудрою, доброю та вірною. Народні пісні та перекази часто зображують козачок як відданих дружин, які чекали своїх чоловіків із походів і підтримували їх у важкі часи.

Проте історія знає і випадки, коли жінки самі ставали воїнами. Наприклад, Маруся Богуславка стала символом жіночої відваги й розуму, а Анастасія Марченко воювала разом із чоловіками, не поступаючись їм у військовій майстерності. Існують свідчення про козачок, які брали участь у битвах, обороняли свої міста та навіть командували загонами.

Козаки були відомі своєю повагою до жінок. Вони не терпіли образ жінкам і завжди захищали їхню честь. Якщо хтось наважувався скривдити жінку, то міг зіткнутися з суворим покаранням. Козацьке товариство вважало насильство над жінками ганебним явищем, яке несумісне з честю воїна.

Окрім цього, козаки дотримувалися давніх традицій сватання та шлюбу. Весілля було важливою подією, що супроводжувалася обрядами, піснями та ритуалами. Шлюб для козака означав не лише створення родини, а й взяття на себе відповідальності за дружину та дітей.

У різних козацьких регіонах України могли існувати певні відмінності у ставленні до жінок. Наприклад, на Лівобережжі, де козаки частіше вели осілий спосіб життя, жінки мали більше впливу на родинні справи та господарство. На Правобережжі, де частіше відбувалися воєнні сутички, роль жінки могла бути більшою в обороні домівки та підтримці чоловіків. Донські козаки, які мали спільне походження з українськими, також з великою шаною ставилися до жінок, вважаючи їх моральним осердям родини.

Порівняно з іншими військовими товариствами, такими як лицарі Західної Європи або самураї Японії, козаки мали більш демократичне ставлення до жінок. У той час як у середньовічній Європі жінки часто сприймалися як другорядні особи в суспільстві, а в Японії існували жорсткі соціальні обмеження, в українському козацькому середовищі жінки мали важливу роль у житті родини та громади. Вони були не лише дружинами та матерями, а й могли впливати на рішення громади, займатися господарством і навіть захищати свої домівки у разі війни.

Висновок. Ставлення козаків до жінок було багатогранним. З одного боку, Запорозька Січ була виключно чоловічою спільнотою, де жінки не мали місця. З іншого боку, у цивільному житті козаки шанували жінок, дбали про них і захищали їх. Вони бачили в жінках берегинь роду, господинь і матерів майбутніх воїнів. Ця повага відобразилася в українському фольклорі, історичних джерелах та тради-

ціях, що збереглися до сьогодні. Крім того, порівняно з іншими військовими спільнотами того часу, козаки виявляли більше поваги та рівноправності до жінок, що є важливою частиною української культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Сас П.М. Козацтво в історії України. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2000. 344 с.
2. Сергійчук В.І. Історія українського війська. Київ : Арій, 2008. 463 с.
3. Слабєєв І.М. Жінки в історії козацтва. Київ : Либідь, 2004. 220 с.

СЕКЦІЯ 11

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІСЛЯ СПОРТИВНИХ ТРАВМ: ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА АДАПТАЦІЯ

Бабяр І.О.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Шамич О.М., д.психол.н., професор, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Спортивні травми є поширеним явищем серед спортсменів різного рівня підготовки — від аматорів до професіоналів. Вони можуть суттєво впливати на функціональний стан організму, знижувати рівень фізичної активності, а в деяких випадках призводити до передчасного завершення спортивної кар'єри. Відновлення після травм є не лише медичною, а й соціальною та психологічною проблемою, оскільки процес реабілітації включає не лише фізичне, але й психологічне відновлення спортсмена.

Спортивні травми складають від 10 до 17% від загальної кількості всіх пошкоджень. Через професійні захворювання та отримані травми спортсмени змушені пропускати від 7 до 45% тренувань і від 5 до 35% змагальних виступів. Приблизно 10% постраждалих унаслідок спортивних травм потребують стаціонарного лікування, а від 5 до 10% спортсменів — хірургічного втручання.

Актуальність теми зумовлена необхідністю розробки ефективних програм реабілітації, які враховують комплексний підхід до відновлення після травм, що є особливо важливим у професійному спорті та спортивній медицині.

Автори Приступа Є.Н., Магльований А.В., Аветіков Д.С., Панькевич В.В., Уштан С.В. визначили, що кожен вид спорту має свої характерні травми з типовою локалізацією та специфічним механізмом пошкоджень. Наприклад, черепно-мозкова травма є звичайною для

футболу, хокею на льоду та боксу, а в інших видах спорту вона трапляється рідше. У боксі типовою є травма у вигляді розсічень м'яких тканин обличчя, деякі з яких вимагають негайного припинення бою. Якщо пошкоджено м'які тканини в області вилиці, поєдинок може продовжуватись. Розсічення в області надбрівної ділянки може вплинути на функцію надочноямкового нерва, а в інфраорбітальній зоні — на підочноямковий нерв або носослізну протоку; рвані рани губ можуть призвести до розривів, а травми носа часто є ознакою перелому кісток носа. Пошкодження тканин над верхньою повікою може зачепити хрящ повіки, що обов'язково призведе до припинення поєдинку. У футболі травми опорно-рухового апарату складають 80% усіх травм, що значно більше, ніж у інших видах спорту, і це пов'язано з популярністю та технічною специфікою цього виду спорту. Найпоширеніші пошкодження — це травми голови, шиї, грудної та поперекової ділянок, живота. Згідно з міжнародною статистикою, частота травм голови та обличчя у футболі становить 13%, а вітчизняна статистика — 4,5%. Травми голови часто супроводжуються переломами виличної кістки, суглобового відростка нижньої щелепи, кісток носа з зміщенням уламків та ранами надбрівної ділянки. Зазвичай травми виникають при ударах ліктем, плечовим суглобом, ногою або футбольним м'ячем, вага якого досягає 0,5 кг, а швидкість — до 80 км/год. У літературі також зафіксовано випадок смерті футболіста від інфаркту міокарда через дві години після того, як він отримав сильний удар м'ячем у голову [3, с. 70].

Пошкодження голови у велосипедному спорті складають близько 60% серед усіх випадків госпіталізації та 85% смертельних наслідків травм, за даними міжнародної статистики, а за вітчизняними даними — 13,5%. У регбі рвані рани найчастіше трапляються в області обличчя та шиї. Якщо рана невелика і кровотеча зупинена, гравець може продовжити гру. У гірськолижному спорті рвані рани складають 85% пошкоджень в області голови та обличчя, хоча більшість з них не є серйозними, і їх частота зменшилася завдяки використанню лижних гальм. Згідно з вітчизняною статистикою, частота травм у лижному та ковзанярському спорті становить 11,8% та 9,02% відповідно.

Автори Подоляка П.С., Ногас А.О., Гуцман С.В., Андреєва О.Б. визначили, що більша частина травм (54%) виникає під час офіційних змагань. Найбільше травм отримують досвідчені спортсмени, які мають понад 10 років виступів на високому рівні. Це зумовлено двома факторами: по-перше, високим рівнем майстерності та авторитету цих гравців, що змушує суперників діяти надмірно жорстко, часто

порушуючи правила, і по-друге, наявністю у таких спортсменів наслідків попередніх травм, що робить їх більш вразливими [2, с. 220].

Сучасні методи реабілітації спрямовані на якнайшвидше відновлення рухових функцій, запобігання ускладненням і повторним травмам, а також на психологічну адаптацію спортсмена до фізичних навантажень. Однак ефективність відновлення залежить від правильно підібраної програми реабілітації, яка має враховувати індивідуальні особливості організму, характер травми та вид спорту.

Автори Єжова О.О., Бабенко Я.А. визначили, що для профілактики та фізичної терапії травм плечового суглобу рекомендується використовувати такі терапевтичні вправи: пропріоцептивні, вправи з опором, ізометричні, пліометричні, а також вправи для верхніх кінцівок з закритими та відкритими кінематичними ланцюгами, пасивні вправи та спеціалізовані спортивні вправи (залежно від виду спорту) [1, с. 126].

Автори Рибак Л., Мельніков А. визначили, що для запобігання травмам важливу роль відіграє розминка перед тренуваннями чи змаганнями, яка проводиться за будь-яких погодних умов. Розминку не слід сприймати лише як «розігрів м'язів», оскільки це лише одна складова більш комплексного процесу підготовки організму до фізичних навантажень. Вона сприяє загальному підвищенню активності, стимулюючи нервові центри, які координують роботу органів під час фізичних вправ. Також розминка покращує роботу рухового апарату, збільшує газообмін, дихання та кровообіг, створюючи оптимальні умови для ефективного виконання спортивних вправ [4, с. 185].

Автори Ніколенко І.М., Ніколенко О.І., Островська Т.О. визначили, що один з інноваційних методів не тільки лікування, але й профілактики травм — це кінезіотейпування. Цей метод використовується для запобігання травм у спортсменів, зменшуючи ризик травм і підвищуючи функціональні можливості слабких ланок опорно-рухового апарату. Кінезіотейпування допомагає розслабити напружені м'язи та підвищити тонус ослаблених, що покращує ефективність спортивних рухів. Це дозволяє виконувати рухи більше разів і з кращою якістю.

Автори Ніканоров О., Заєць В., визначили, що комплексне використання засобів фізичної реабілітації має більші переваги, ніж окреме застосування різних методів відновлення. Лише систематичне та раціональне поєднання цих засобів дозволяє ефективно усунути негативні наслідки травм і покращити рухову активність. Успішне проведення лікувально-відновних заходів вимагає участі широкого

кола фахівців, об'єднаних у мультидисциплінарну команду, де чітка узгодженість і координація дій є ключем до реалізації реабілітаційних завдань. Основною метою фізичної реабілітації є відновлення втрачених функцій і забезпечення безпечного повернення до фізичних навантажень, що передували травмі, що вимагає розробки та впровадження ефективної концепції реабілітації з використанням сучасних підходів до відновлювального процесу [5, с. 27].

Автор Ніканоров О. визначив, що фізична реабілітація спортсменів з травмами нижніх кінцівок є складним і багатогранним завданням, оскільки потребує, з одного боку, максимально швидкого повернення до тренувального та змагального процесу, а з іншого — ефективного і повного відновлення рухової функції з урахуванням високих професійних вимог до роботи опорно-рухового апарату [5, с. 28].

Дослідження в галузі спортивної медицини та реабілітації демонструють, що поєднання фізіотерапевтичних методів, кінезіотерапії, ерготерапії та психоемоційної підтримки сприяє швидшому відновленню функцій та поверненню до активної спортивної діяльності. Отже, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, питання, пов'язані з особливостями реабілітації після спортивних травм: відновлення функцій та адаптаці, залишаються недостатньо дослідженими.

Список використаних джерел

1. Єжова О.О., Бабенко Я.А. Засоби фізичної реабілітації у профілактиці спортивних травм плеча. *Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики* : матеріали IV Міжнародної науково-практ. онлайн-конференції, 16–17 травня, 2023 р. Київ : Київський Університет ім. Б. Грінченка, 2023. С. 126–129.

2. Подоляка П.С., Ногас А.О., Гуцман С.В., Андреєва О.Б. Спортивний травматизм у сучасному спорті. *Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини*. 2022. № 11. С. 220–226.

3. Приступа Є.Н., Магльований А.В., Аветіков Д.С., Панькевич В.В., Уштан С.В. Частота травми голови та обличчя залежно від виду спорту, механізм та профілактика. *Клінічна хірургія*. 2017. № 10. С. 70–73.

4. Рибак Л., Мельніков А. Попередження травматизму на заняттях з легкої атлетики. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 3. С. 185–194.

5. Ніканоров О., Заєць В. Особливості застосування засобів фізичної терапії у осіб з пошкодженням Ахіллового сухожилля у передопераційному періоді. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2020. № 2. С. 26–30.

6. Ніколенко І.М., Ніколенко О.І., Островська Т.О. Кінезіотейпування як засіб запобігання виникненню травм нижніх кінцівок у баскетболістів. *Public Health Journal*. 2024. № 1. С. 109–114.

ПОЕТАПНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПІСЛЯ ІНФАРКТУ МІОКАРДУ

Бадіон Т.С.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Пономаренко В.І., д.мед.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Згідно матеріалів статистичних даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, в усьому світі від серцево-судинних хвороб помирає понад 17 мільйонів людей. Смертність від гострого інфаркту міокарда в Україні за даними, поданими на Національному конгресі кардіологів України 21 вересня 2017 року, одна з найвищих у світі: щороку в країні реєструється 40 тисяч інфарктів, а 9 мільйонів дорослого населення мають симптоми ішемічної хвороби серця. В Асоціації кардіологів України наголошують на високій смертності від гострого інфаркту міокарда в Україні, від якого помирає 30% українських пацієнтів. Така статистика є досить високою порівняно з показниками смертності за кордоном, для порівняння: в країнах Заходу від аналогічних проблем помирає 5% пацієнтів.

Незважаючи на великий обсяг спеціальної, медичної і наукової літератури на сьогодні відкритим та актуальним є питання вибору та удосконалення методів фізичної реабілітації інфарктних та постінфарктних пацієнтів, зокрема, за допомогою лікувальної фізичної культури (ЛФК).

Тренувальний ефект ЛФК в хворих з інфарктом міокарда досягається використовуванням різних видів фізичних вправ: гімнастичних, спортивно-прикладних, ігрових. Головне завдання ЛФК — попередження рецидиву хвороби, закріплення досягнутих результатів та повернення до повсякденного життя. Загалом фізична реабілітація хворих на інфаркт міокарду покликана розв'язати низку таких завдань: створення умов, що зменшують гемодинамічне навантаження на серце; корекція психоемоційного стану пацієнта; профілактика тромбозу дрібних гілок легеневої артерії; нормалізація функцій вегетативної нервової системи; навчання хворого правильного типу дихання; підвищення кисневої ємності крові; нормалізація білкового й азотистого обміну, профілактика м'язової гіпотрофії; поліпшення центральної гемодинаміки; помірна стимуляція кровообігу. Під час

занять лікувальною фізкультурою реабілітолог має враховувати суб'єктивні відчуття пацієнта, аналізувати зміни пульсу, артеріального тиску, дихання під час виконання вправ, на піку навантаження, безпосередньо після закінчення заняття і через 3–10 хв. після нього.

Розроблена нами програма фізичній реабілітації хворих на інфаркт міокарда без зубця Q містить комплекс вправ фізичної реабілітації спрямованих на покращення коронарного кровообігу та живлення серцевого м'язу; активізацію екстракардіальних чинників кровообігу, скорочувальної здатності міокарда і покращення функціонального стану серцево-судинної системи; загальне зміцнення організму та відновлення емоційного стану хворого.

У програмі фізичної реабілітаціїхворих на інфаркт міокарда без зубця Q особлива увага приділялась ходьбі, оскільки при цьому виді активності відбувається системна адаптація організму до фізичних навантажень — поліпшується кровопостачання органів і систем за рахунок активації дихальної системи, покращуються показники роботи серцевого м'яза, зміцнюється скелетна мускулатура.

Критеріями визначення ефективності програми фізичної реабілітації для хворих на інфаркт міокарда без зубця Q на санаторному етапі ми визначили: індекс маси тіла, частоту серцевих скорочень, артеріальний тиск, ударний або систолічнийоб'єм, хвилинний об'єм кровообігу, ударний індекс, серцевий індекс.

У експерементальній групі частота серцевих скорочень при повторному обстеженні в порівняні з первинним зменшилась на 19,8%, рівень систолічного артеріального тиску зменшився 9,1%, рівень діастолічного артеріального тиску зменшився на 11,0%. Крім того, в експерементальній групі зменшилась кількість хворих з наявністю зниженого систолічного тиску з 10 осіб при первинному обстеженні до 1 особи після застосування авторської програми фізичної реабілітації, підвищений діастолічний тиск реєструвався в 10 осіб при первинному обстеженні, при повторному — осіб з підвищеним діастолічним тиском зареєстровано не було.

Інфаркт міокарда — це форма гострої ішемічної хвороби серця (гострий ішемічний некроз м'язової стінки серця, який виникає через припинення кровопостачання внаслідок закупорки чи звуження судин); це захворювання завжди гостре. Після перенесеного інфаркту міокарда хворі перебувають у депресії, через це уможливлюються подальші психічні та фізичні розлади, тому таким пацієнтам необхідно забезпечити спокій та позитивні емоції. Але, разом з цим, необхідно пам'ятати і про необхідність помірних фізичних

навантажень у вигляді лікувальної фізкультури, адже надмірна пасивність із відмовою від лікувальної гімнастики посилює небезпеку тромбоемболічних ускладнень.

Список використаних джерел

1. Вєрєжнікова Г.П. Електрокардіографічна діагностика інфаркту міокарда. *Мистецтво лікування*. 2016. № 3–4. С. 26–38.

2. Іванов В.П. Вплив діуретичної терапії на толерантність до фізичного навантаження, структурно-функціональний стан серця і якість життя пацієнтів із хронічною систолічною серцевою недостатністю. *Український кардіологічний журнал*. 2016. № 1. С. 96–104.

3. Ковалевська Л.А., Вороніна Т.В. Хронічна серцева недостатність: де зволікали, де не поспішали і чи доведеться прискорювати темп? *Одеський медичний журнал*. 2014. № 3. С. 68–72.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ ПІСЛЯ ЧЕРЕПНО-МОЗГОВОЇ ТРАВМИ

Бідненко К.Є.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Колядич О.І., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Черепно-мозкова травма (ЧМТ) у дітей та підлітків є серйозною медичною та соціальною проблемою, що потребує комплексного підходу до лікування та подальшої реабілітації. Дитячий організм має значно більшу пластичність нервової системи, ніж дорослий, однак незрілість психоемоційної сфери, активні процеси росту та розвитку вимагають спеціального підходу до допомоги. Після травми можуть виникати порушення рухових, когнітивних, мовленнєвих, емоційно-вольових та поведінкових функцій. Робота з такими дітьми має бути не лише медичною, а й педагогічною, психологічною та соціальною.

У дітей частіше, ніж у дорослих, трапляються легкі форми ЧМТ, однак навіть незначні травми можуть мати відстрочені наслідки. Основні симптоми: головний біль, запаморочення, нудота, дратівливість, емоційна лабільність, зниження концентрації уваги. У дітей молодшого віку можуть спостерігатися проблеми з сном, поведінкові розлади, затримка мовного або моторного розвитку. Важливим є раннє виявлення навіть незначних змін, адже з віком симптоми можуть посилюватися.

Реабілітація дітей після ЧМТ потребує команди фахівців: невролога, психотерапевта, ерготерапевта, фізіотерапевта, логопеда, психолога, соціального педагога. Кожен з них виконує свою роль у поверненні дитини до звичного життя. Важливо починати реабілітацію якомога раніше, одразу після стабілізації стану.

Ерготерапія має велике значення для відновлення навичок самообслуговування, організації повсякденного життя, ігор, шкільної діяльності. Психологи працюють з подоланням страхів, тривожності, змін у самооцінці. Фізіотерапевти допомагають покращити м'язовий тонус, координацію, рівновагу.

Після ЧМТ у дітей можуть з'явитися труднощі у навчанні, порушення пам'яті, уваги, мовлення, уповільнене сприйняття інформації. Такі учні потребують адаптації освітнього процесу: зменшення обсягу завдань, збільшення часу на виконання, індивідуальний супровід педагога-асистента. Також важливо створити емоційно безпечне середовище, уникаючи надмірного тиску з боку вчителів і однокласників.

Психоемоційний стан дитини може суттєво змінитися: з'являється дратівливість, тривожність, іноді агресія чи, навпаки, замкнутість. Тому надзвичайно важливу роль відіграє психологічна підтримка та робота з родиною дитини. Батьки мають бути проінформовані про особливості стану дитини і отримати рекомендації щодо взаємодії з нею.

Особливості підліткового віку в умовах післятравматичної адаптації

У підлітків ЧМТ може поєднуватися з особистісними кризами, порушенням самоідентифікації, депресивними або тривожними станами. Важливо, щоб спеціалісти не лише орієнтувались на фізичне відновлення, а й враховували соціальні потреби підлітка: потребу в самовираженні, спілкуванні, автономності.

Робота з підлітками повинна бути делікатною, із залученням мотиваційних методів, елементів арт-терапії, групової роботи. Слід враховувати схильність до протестної поведінки та нестійкість емоцій. Підлітки повинні мати можливість відновлювати свою участь у звичних видах діяльності — навчанні, спорті, хобі, соціальних контактах — у комфортному для них темпі.

Адаптація підлітків після черепно-мозкової травми — це складний, багатоаспектний процес, що вимагає розуміння вікової специфіки, вміння працювати з ідентичністю, емоціями, мотивацією та соціальним середовищем. Успішне відновлення — це не лише про

фізичне здоров'я, а й про психологічну зрілість, почуття прийняття, віру в себе та бачення майбутнього.

Підлітковий вік — це період, коли особливо гостро проявляється потреба в соціальній приналежності, самостійності та визнанні з боку однолітків. Після черепно-мозкової травми ці потреби можуть виявлятися ще сильніше, адже підліток нерідко стикається з обмеженнями у фізичній активності, змінами у зовнішності, поведінці чи мовленні, що спричиняє внутрішню невпевненість і страх відторгнення.

Робота з дітьми та підлітками після черепно-мозкової травми потребує цілісного, чуйного та комплексного підходу. Необхідно враховувати вікові та індивідуальні особливості, взаємодіяти з родиною, освітнім середовищем та медичними структурами. Лише так можна створити умови для повноцінного відновлення та розвитку дитини після травми. Успішна реабілітація — це не тільки відновлення втрачених функцій, а й повернення до життя з відчуттям гідності, впевненості та щастя.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ПОШКОДЖЕННЯМ СПИННОГО МОЗКУ НА РІВНІ ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА

Вейна Л.К.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Пономаренко В.І., д.мед.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Фізична реабілітація постраждалих із порушеннями функцій спинного мозку вирішує найважливіше завдання — відновлення життєво важливих рухових навичок та умінь, формування функціональних компенсаторних механізмів. Тривалість та інтенсивність реабілітаційного процесу залежать від тяжкості травми, індивідуального прогресу, конкретних цілей відновного лікування. Все це потребує розробки ефективної реабілітаційної програми.

В ході дослідження нами було обстежено 16 хворих у ранній та проміжний період спінальної травми на рівні поперекового відділу хребта. Їх прооперовано в гострий період (1–3 доби), з усуненою комп-

ресією спинного мозку та стабільною фіксацією хребта, за результатами післяопераційних рентгенівських знімків. Пацієнти мали рухові, чутливі порушення, больові відчуття та прояви дисфункції тазових органів. Індивідуальна програма реабілітації спрямована на відновлення фізіологічних функцій хребта, покращення самопочуття, відновлення працездатності.

Оцінку динаміки стану пацієнтів під впливом комплексної реабілітації проводили тестовим методом за допомогою визначення рухової активності у згиначах, розгиначах та відвідних м'язах стегна, згиначах та розгиначах гомілки з обох боків; визначали характеристику ходи (мобільність пацієнта, його потребу в допоміжних підтримуючих засобах); інтенсивність больового синдрому.

Пацієнти, поділені на дві групи (I — з повним порушенням провідності спинного мозку; II — з частковим порушенням провідності спинного мозку), отримували комплексне лікування за авторською програмою: ЛФК, масаж, медикаментозні засоби, фізіотерапія в умовах стаціонарного відділення. Відновлення рухової активності здійснювалося шляхом досягнення та підтримки повного об'єму рухів у суглобах нижніх кінцівок, збільшення сили м'язів нижніх кінцівок, оволодіння новими рухами, поліпшення мобільності пацієнта з допомогою використання допоміжних засобів.

Оцінку результатів використання методики ЛФК в поєднанні з фізіотерапією та масажем проводили тестовим методом. Пацієнтів обстежували перед початком реабілітації та через 50–60 діб лікування.

У результаті проведеного лікування сила м'язів нижніх кінцівок збільшилася в різній мірі в обох групах пацієнтів: на 15,5% у пацієнтів з частковим порушенням провідності спинного мозку; на 3,5% у пацієнтів з повним порушенням провідності спинного мозку.

Аналіз результатів сумарної біоелектричної активності м'язів показав, що під впливом лікувальної фізкультури і механотерапії зростають м'язова сила та обсяг рухів, з'являються втрачені внаслідок травми рухи, виникають нові локомоції компенсаторного характеру, поліпшується біоелектрична активність м'язів, нормалізується м'язовий тонус.

У хворих II групи з частковим порушенням провідності спинного мозку хода достовірно покращилася через 50–60 діб лікування у середньому по групі від 3,45 до 4,8 балів. Усі пацієнти з повним порушенням провідності спинного мозку через 8 місяців після травми цілком самостійно пересуваються з допомогою інвалідного візка, включаючи пересідання з візка та в нього, пересування в межах

житла, долання порогів. З пацієнтів II групи (з частковим порушенням провідності спинного мозку) 50,0% вільно пересуваються з двобічною опорою, 20,0% — пересуваються з однобічною опорою, 30,0% хворих повернулися до ходи без допоміжних засобів.

У всіх пацієнтів у різному ступені вдалося покращити функцію сечовипускання: у 100% хворих з синдромом затримки сечі відновлено самостійне сечовипускання.

В результаті використання запропонованої програми знизилася інтенсивність больового синдрому в обох групах. У пацієнтів I-ї групи з повним порушенням провідності спинного мозку з 3,35 до 1,94 бала в цілому по групі; у хворих з локалізацією болю на рівні травми з 3,65 до 2,06 бала; з болем нижче рівня травми з 2,2 до 1,6 балів. У пацієнтів II ї групи з частковим порушенням провідності спинного мозку інтенсивність больового синдрому знизилася з 4,26 до 2,42 бала в цілому по групі, при локалізації болю вище рівня травми з 4,60 до 2,1 бала, на рівні травми з 4,53 до 1,76 бала, нижче рівня травми з 4,56 до 3,64 бала.

Зниження було значно суттєвішим у пацієнтів, які скаржилися на біль у травмованій ділянці, що можна пояснити тим, що ноцицептивний біль зник чи зменшився при загоєнні тканин, пошкоджених під час травми. У пацієнтів з локалізацією болю переважно нижче рівня травми, інтенсивність болю також знизилася, але менш суттєво.

Отже, програма фізичної реабілітації, що включає ЛФК, масаж, фізіотерапевтичні методи (електростимуляцію м'язів), є дієвим методом відновлення пацієнтів з спінальною травмою на рівні попереково-крижового відділу хребта. Компоненти програми спрямовані на розслаблення м'язів, зменшення запалення та покращання кровообігу. Вправи та методи для підвищення силових характеристик м'язів пацієнтів сприяють покращанню їх функціональності. Під впливом лікувальної фізкультури і механотерапії зростають м'язова сила та обсяг рухів, з'являються втрачені внаслідок травми рухи, виникають нові локомоції компенсаторного характеру, поліпшується біоелектрична активність м'язів, нормалізується м'язовий тонус.

Впровадження розробленої програми фізичної реабілітації призвело до поліпшення функціонального стану пацієнтів, зменшенню неврологічного дефіциту, збільшення їх незалежності від оточення; сприяло покращанню рухової функції: збільшенню сили м'язів у нижніх кінцівках у хворих обох груп, покращанню ходи у пацієнтів з частковим порушенням провідності спинного мозку; спостерігається зниження інтенсивності больового синдрому.

Список використаних джерел

1. Дзяк Л.А. Можливості комплексної реабілітації пацієнтів, які перенесли хребетно-спинномозкову травму. *Травма*. 2015. Т. 16. № 6. С. 20–26.
2. Кобелєв С. Фізична реабілітація осіб з травмою грудного та поперекового відділів хребта і спинного мозку : метод. посібник. Львів : Сорока Т.Б., 2005. 88 с.

МЕТОДИ ЕРГОТЕРАПІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЗМОМ

Геваргізова А.В.
1 курс, група ФТ-24-1м-ип,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-452

Термін «розлад аутистичного спектра» (РАС) був запроваджений для узагальнення кількох різних видів аутистичних розладів через їх гетерогенність. Так, РАС охоплює комплекс психологічних особливостей, що виявляються у порушеннях соціальної взаємодії, спілкування та прояві виразної, часто повторюваної поведінки. Цей стан характеризується замкненістю на внутрішньому світі людини та помітним відстороненням від зовнішньої дійсності. Як підкреслює В. Чабан, аутизм може виступати як окремим психічним розладом, так і проявом інших захворювань, зокрема шизофренії. Якщо такі ознаки з'являються у дитини на ранньому етапі розвитку, мова йде про ранній дитячий аутизм. Загалом, аутизм сприймається як спектральний розлад, оскільки він включає широкий спектр симптомів та рівнів [4, с. 198].

Типовими проявами аутизму у дітей дошкільного віку є: відсутність розумової активності, швидка стомлюваність та перевтома від будь-якої системної діяльності, порушення розвитку соціальних і комунікативних функцій [3, с. 338].

У зв'язку з цим, надзвичайно важливо впроваджувати методи корекційної підтримки, які сприяють розвитку адаптивних навичок та самостійності дітей дошкільного віку з аутизмом. Одним із таких ефективних підходів є ерготерапія, яка складається з різних стратегій та комплексів вправ, допомагає підібрати для дитини-аутиста

найбільш підходящий протокол лікування з урахуванням її чутливих емоційних, соціальних, фізичних здібностей та персональних потреб.

Н. Анастасова зазначає, що мета ерготерапії — сформувати життєві компетенції дитини для покращення її становлення у майбутньому житті, для правильної підготовки дитини до життя й, надалі, для допомоги їй стати самостійнішою [1, с. 285]. Серед основних стратегій ерготерапії для дітей з аутизмом виокремлюють наступні: проведення заходів, моделювання ситуацій, у яких дитина навчається адекватно реагувати на зовнішні подразники за допомогою своїх органів чуття; полегшення процесу спілкування та ігрової діяльності за допомогою активного долучення дитини до спільної взаємодії з іншими дітьми; полегшення індивідуального переходу до нових видів діяльності чи сфер — різні курси для дорослих та навчальні творчі заняття для дітей; адаптивні заняття для прищеплення побутових навичок: вміння зав'язати шнурки, використовувати клавіатуру, розігріти їжу, заправити ліжко та ін. [2, с. 142].

З огляду на наведені стратегії ерготерапії для дітей з аутизмом, можна виокремити також певні методи, які найчастіше застосовуються для розвитку навичок самообслуговування, комунікації та сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом.

Серед таких методів варто акцентувати увагу на наступних:

1. Метод тренування соціально-побутових навичок дітей дошкільного віку, яке сприяє оволодінню прийомами самообслуговування, результатом чого є навчання подальшому соціально-побутовому орієнтуванню дитини. Тренування соціально-побутових навичок включає опанування та закріплення умінь, необхідних у повсякденному житті. До них належить навчання одяганню та роздяганню, удосконалення навичок користування ґудзиками, блискавками, липучками, шнурівками [2, с. 143]. Також важливими є формування вмінь самостійного прийому їжі, навичок вмивання та дотримання особистої гігієни для підтримання чистоти тіла.

2. Метод «дзеркальної терапії» — це активізація візуальних та моторних ділянок мозку. «Дзеркальна терапія» – це метод, спрямований на активізацію нейронів у візуальній та моторній ділянках мозку для досягнення покращення функцій кінцівок. Дитина бачить виконувані нею рухи у відображенні дзеркала, що призводить до візуальної ілюзії. Цей метод ерготерапії сприяє посиленню стимуляції моторних функцій кінцівок дитини, що розвиває їх рухомі навички.

3. Метод сенсорної інтеграції в ерготерапії включає м'які контакти з різними сенсорними стимулами. Мета цього методу – посилити,

збалансувати та розвинути обробку сенсорних стимулів центральною нервовою системою дитиною. Передбачається створення рольових ситуацій, до яких залучаються різноманітні підручні інструменти та прилади. Ерготерапевт дає шанс дитині самій обрати гру. Такі заняття сприяють розвитку потенціалу, який не повною мірою розкритий у дитини. Через деякий час дитина вибирає іншу, вже складнішу гру, яка ставить перед нею нові завдання. Домагаючись свого успіху таким природним шляхом, дитина поступово розвивається.

4. Метод терапії індукованим обмеженням у відновленні рухової функції. Цей метод допомагає відновити рухову та інші види дисфункцій у дітей дошкільного віку з аутизмом [1, с. 285]. Він передбачає виконання наступних трьох принципів: обмеження – необхідно запобігти діям дитини щодо заміщення втраченої функції; примус – для дитини потрібно створити таку ситуацію, в якій вона буде змушена застосувати втрачену функцію; інтенсивність – лише завдяки постійним та тривалим заняттям вдається досягти суттєвих результатів.

5. Метод агротерапії — це одна з сучасних соціальних технологій трудової терапії, реабілітаційний процес, спрямований на формування, відновлення, компенсацію, корекцію та розвиток соціальних, інтелектуальних, емоційних і фізичних навичок та здібностей дитини. Основою цього процесу є активна або пасивна взаємодія з рослинами та навколишнім середовищем, що сприяє успішній адаптації та інтеграції дитини в суспільство, підвищуючи її впевненість у власних силах і забезпечуючи позитивні результати. Беручи участь у цій праці, діти набувають певних знань про життя рослинного світу, опановують навичками догляду за рослинами, виявляють турботу, акуратність, вміння долати труднощі. Разом з цим, вдосконалюється і емоційно-вольова сфера дитини, і її настрій.

6. Метод арт-терапії, який не має ні обмежень, ні протипоказань, будучи безпечним методом зняття напруги. Завдання ерготерапевта в тому, щоб створити таку ситуацію, в якій дитина самостійно може зрозуміти зміст своїх проблем і знайти шлях виходу з них, по-новому поглянути на проблему завдяки долученню до мистецтва [3, с. 339].

Таким чином, головна мета ерготерапії у роботі з дітьми дошкільного віку з аутизмом – навчання їх повсякденних навичок, розвиток дрібної моторики, корекція сенсорної обробки сигналів, адаптація до зовнішнього середовища, розвиток соціальних та комунікативних навичок. Призначення методів ерготерапії — покращити якість життя дитини, дозволити їй повернутися до нормальної життєдіяльності, дати їй можливість не лише самостійно обслуговувати себе, але й урізноманітнити дозвілля, і навіть почати працювати.

Список використаних джерел

1. Анастасова Н.М. Формування життєвих компетенцій у дітей з розладами аутистичного спектру засобами ерготерапії: теоретичний аспект. *5th International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects»* (February 6–8, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022. С. 284–287.

2. Вітомська М.В. Роль ерготерапії у розвитку дітей з розладами аутистичного спектра. *Молодь та олімпійський рух :* збірник тез доповідей XVII Міжнародної конференції молодих вчених, 7 травня 2024 року. С. 142–143.

3. Грицай О.С. Альтернативні засоби комунікації для дітей з РАС. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. пр.; за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. С. 337–341.

4. Чабан В.О. Вплив стресових ситуацій на розвиток ознак аутизму у дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми юриспруденції та психології :* матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 грудня 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 197–200.

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЛІКУВАННІ ОЖИРІННЯ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛФК ТА КІНЕЗОТЕРАПІЇ

Горна В.А.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Шамич О.М., д.психол.н., професор,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Ожиріння є глобальною медичною та соціальною проблемою, що супроводжується порушеннями обміну речовин, підвищеним ризиком серцево-судинних захворювань, цукрового діабету та інших ускладнень. Фізична реабілітація відіграє ключову роль у лікуванні ожиріння, сприяючи нормалізації маси тіла, покращенню метаболізму та загального стану здоров'я. Лікувальна фізична культура (ЛФК) та кінезотерапія є ефективними методами боротьби з надлишковою вагою, адже вони забезпечують поступове підвищення фізичної активності, стимулюють витрати енергії та сприяють зміцненню опорно-рухового апарату.

Ожиріння — це серйозна проблема сучасного суспільства, яка зачіпає не лише естетичний аспект, а й безпосередньо впливає на здоров'я людини. Надлишкова маса тіла супроводжується порушенням

обміну речовин, підвищеним ризиком розвитку серцево-судинних захворювань, цукрового діабету, патологій опорно-рухового апарату. В останні роки вчені та медичні фахівці приділяють значну увагу не лише медикаментозним методам лікування ожиріння, але й немедикаментозним, зокрема фізичній реабілітації.

Фізична реабілітація є важливою складовою комплексного підходу до боротьби з ожирінням. Основними її напрямами є лікувальна фізична культура (ЛФК) та кінезотерапія. ЛФК включає спеціально підібрані фізичні вправи, які спрямовані на нормалізацію ваги, зміцнення м'язів, покращення кровообігу та обміну речовин. Регулярні тренування сприяють зниженню рівня підшкірного жиру та активізації процесів метаболізму.

Кінезотерапія, в свою чергу, є методом лікування за допомогою руху. Вона використовується для покращення функціонального стану організму, підвищення витривалості та зниження навантаження на серцево-судинну систему. Для людей із значним надлишком маси тіла кінезотерапія є ефективним і безпечним способом поступового підвищення фізичної активності без ризику травм.

Важливим фактором ефективності фізичної реабілітації є правильний підбір вправ та їх індивідуальне коригування відповідно до стану здоров'я пацієнта. Занадто інтенсивні навантаження можуть призвести до перевтоми або травм, тому необхідно починати з легких вправ, поступово збільшуючи рівень складності. Найкращими варіантами фізичної активності для людей із ожирінням є плавання, ходьба, заняття на велотренажері, аеробіка та спеціальні комплекси ЛФК.

Одним із головних переваг ЛФК та кінезотерапії є їхній позитивний вплив не лише на фізичний, а й на психоемоційний стан людини. Ожиріння часто супроводжується депресією, зниженням самооцінки, тривожністю. Регулярні фізичні навантаження сприяють виробленню ендорфінів — так званих «гормонів щастя», що покращують настрій і допомагають боротися зі стресом.

Дослідження показують, що комплексний підхід до лікування ожиріння, який включає фізичну активність, збалансоване харчування та психологічну підтримку, є найефективнішим. Важливу роль у цьому процесі відіграє партнерство між лікарем, реабілітологом та пацієнтом. Самоконтроль, мотивація та регулярність занять є запорукою успішного результату.

Отже, фізична реабілітація, зокрема ЛФК та кінезотерапія, є важливим інструментом у лікуванні ожиріння. Вони сприяють покращенню обміну речовин, нормалізації ваги, зміцненню серцево-судинної

та опорно-рухової системи. Регулярні фізичні вправи допомагають не лише схуднути, а й покращити загальний стан здоров'я та якість життя пацієнта.

Список використаних джерел

1. Боярський Г.Ф., Боярська О.Я. Ожиріння: запобігання та лікування. Київ, 2003. 74 с.

2. Мицик А. *Фізична самостійна робота студентів як засіб профілактики ожиріння : м*атеріали конференції. Миколаїв : МНАУ, 2014.

3. Копочинська Ю.В. Значення фізичних вправ в попередженні та профілактиці надлишкової маси тіла та ожиріння. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : збірник наукових праць. Вінниця, 2011. С. 198–202.

4. Шамич О.М. Фізична культура і спорт як основа здоров'я і благополуччя особистості : навч. посібник / О.М. Шамич, Л.З. Сердюк, Г.В. Іваннікова. Київ : Талком, 2023. 131 с. URL: https://repositary.knuba.edu.ua/items/0556ed25-7d1e-40cd-bfd3-0b908aefa24d.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ ВОГНЕПАЛЬНИХ УШКОДЖЕННЯХ ВЕРХНІХ КІНЦІВОК

Кардаш М.В.
2 курс, група ФТ-23-1м-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н, професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

Слід зазначити, що стан психічної стійкості організму людини під час конфліктів, які можуть супроводжуватися вогнепальними ушкодженнями, зокрема, і верхніх кінцівок, її поведінка безпосередньо під час поранення та після екстремального випадку є важливими аспектами для оцінки психологічного стану потерпілого, його здатності до адаптації в умовах стресу та подолання травмуючих ситуацій.

Як доводять Н. Борзих та С. Барабаш, з огляду на використання Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ), для осіб після поранення верхньої кінцівки особливого значення набуває оцінювання якості життя, яке включає складові фізичного, психологічного, емоційного та соціального функціонування людини [1, с. 173].

При вогнепальних ушкодженнях верхніх кінцівок у переважної кількості поранених розвивається адаптаційний синдром, який характеризується активацією симпатичної нервової системи, який, при його несвоєчасній діагностиці та корекції, переростає у стійкі дезадаптивні розлади з дисфункцією діенцефальної ділянки мозку змішаного типу та гіперактивацією ендокринної системи. Разом з тим, у постраждалих в періоді шоку спостерігаються афективні та психопатоподібні розлади, а також окремі психотичні включення, апатична форма гострої реакції на стрес, рідше — істероформна реакція. У подальшому, психопатологічні розлади вичерпуються непсихотичними розладами невротичного рівня, що проявляються як депресивні розлади у вигляді млявості, адинамії, байдужості до того, що сталося і оточуючих, сонливістю, страхом втрати певної життєво важливої функції тощо. Психологічна терапія, зокрема, і при вогнепальних ушкодженнях верхніх кінцівок, спрямована на допомогу пацієнтам у розвитку механізмів подолання болю, вивченні релаксації, теплового біологічного зворотного зв'язку та градуйованої експозиційної терапії [1, с. 174].

Також слід зазначити, що стрес та дезадаптація, спричинені вогнепальними ушкодженнями верхніх кінцівок, є головними етіологічними факторами психосоматичної патології у постраждалих у віддаленому періоді. Крім того, варто звернути увагу і на той факт, що ознаки психічної дезадаптації, якщо вони не виявлені своєчасно і не компенсовані, під впливом соціального середовища посилюються, переростаючи у глибокі посттравматичні прояви у психіці. Це, зрештою, негативно позначається не тільки на житті таких пацієнтів, але й на їх оточенні. У значної частини пацієнтів із вогнепальними ушкодженнями верхніх кінцівок під впливом чинників, що становлять реальну загрозу життю, здоров'ю та благополуччю, можуть розвиватися гострі, затяжні та відкладені посттравматичні стресові розлади (ПТСР). О. Павлюк зазначає, що подолання посттравматичних стресових розладів (ПТСР) потребує комплексного підходу, який включає різні психологічні засоби та інструменти [4, с. 221].

Недостатня ефективність лікування ПТСР призводить до значних негативних соціальних наслідків, зокрема, до алкоголізму, наркоманії, кримінальної, агресивної, саморуйнівної та суїцидальної поведінки, дисгармонії сімейних та службових відносин, а також до зростання кількості помилкових вчинків, які спричиняють моральні та матеріальні втрати, як у мирний, так і у воєнний час.

В. Коширець та К. Шкарлатюк вказують на те, що, у психологічному аспекті, для дорослої людини внутрішня зона безпеки — це

можливість бути автентичною, розслабитися, не наслідувати нав'язливі стереотипи, не боятися зовнішніх оцінок [2, с. 130].

Наразі, в практиці психотерапії існують методи, спрямовані на підтримку психічного здоров'я таких пацієнтів, зокрема, спеціалізовані підходи до психологічної реабілітації. Психологічні особливості реабілітації при вогнепальних ушкодженнях верхніх кінцівок передбачають комплексний підхід до відновлення психічного стану пацієнтів, який поєднує психологічну підтримку, корекцію стресових реакцій та адаптацію до змін у житті.

Найбільш широко застосовуваними поведінковими релаксаційними методиками є нервово-м'язова релаксація, контроль дихання та медитація. Також, часто використовуваними формами психотерапії в лікуванні та реабілітації ПТСР є когнітивно-біхевіоральна та експозиційна психотерапія, зокрема, навчання управлінню тривогою, методика десенсибілізації та переробки рухом очей (англ. EMDR — Eye Movement Desensitization and Reprocessing). Психотерапевтичні втручання, орієнтовані на роботу з травмою, мають значні переваги порівняно з ізольованим медикаментозним лікуванням ПТСР, і можуть використовуватися як основні засоби психотерапії [3, с. 79].

Окрім традиційних форм психотерапевтичних втручань, при реабілітації пацієнтів з вогнепальними ушкодженнями верхніх кінцівок зі стресозалежними розладами нині використовуються нові високотехнологічні комбіновані методи, що поєднують декілька форм терапії.

До таких методів належать градуйована експозиційна психотерапія в середовищі віртуальної реальності (Virtual Reality Grade) на основі біологічного зворотного зв'язку (Brain-Computer Interface — BCI), методики на основі біологічного зворотного зв'язку з варіабельностю серцевого ритму (Heart Rhythm Variability Coherence — HRVC), транскраніальна серійна магнітна стимуляція (Repetitive Transcranial Magne), світлозвукова нейростимуляція (Light & Sound Neurotherapy — LSN). Крім того, перспективним реабілітаційним напрямом є використання тілесно-орієнтованої психотерапевтичної техніки емоційного звільнення (Clinical EFT — Emotional Freedom Techniques). Серед додаткових методів реабілітації можна назвати використання голкорефлексотерапії, енергетичної терапії та техніки усвідомлених сновидінь [3, с. 83].

Отже, доречно зазначити, що важливість психічної стійкості людей, які зазнали вогнепальних ушкоджень верхніх кінцівок, не можна недооцінювати, оскільки вона безпосередньо впливає на їх здатність адаптуватися до стресу та подолати травмуючі ситуації. Адаптаційні

розлади, що виникають після поранень, потребують своєчасної діагностики та корекції для запобігання розвитку стійких психопатологічних порушень, таких як ПТСР. Психотерапевтичні втручання, зокрема, когнітивно-біхевіоральна та експозиційна терапія, є важливими елементами реабілітації постраждалих. Новітні методи, такі як терапія у віртуальній реальності та біологічний зворотний зв'язок, відкривають додаткові можливості для ефективного лікування стресових розладів. Успішна психологічна реабілітація не тільки зменшує психічні симптоми, але й покращує загальний стан пацієнтів, допомагаючи їм повернутися до нормального життя.

Список використаних джерел

1. Борзих Н., Барабаш С. Сучасний стан питання відновного лікування пацієнтів із поліструктурними вогнепальними пораненнями верхніх кінцівок. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2024. № 1. С. 169–176.

2. Коширець В., Шкарлатюк К. Особливості організації особистісного простору військовослужбовців з ознаками ПТСР. *Psychological Prospects Journal*. 2020. № 36. С. 124–143.

3. Кошова І.В., Литовченко Н.Ф. Психотерапія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 113 с.

4. Павлюк О. Посттравматичні стресові розлади (ПТСР): психологічна допомога, супровід та інструменти подолання. *Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи*, 25–26 жовтня 2024 р.

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІСЛЯ СПОРТИВНИХ ТРАВМ: ПОРІВНЯННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА СУЧАСНИХ МЕТОДИК

Ковальчук В.В.
2 курс, група ФТ-24-1,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

Актуальність теми. У сучасному світі фізична активність є важливою складовою здорового способу життя. Збільшення кількості людей, які займаються спортом як на аматорському, так і на професійному рівні, призводить до зростання частоти спортивних травм.

Реабілітація після таких травм відіграє ключову роль у поверненні до активної діяльності, зниженні ризику ускладнень та підвищенні якості життя.

Мета дослідження: порівняти ефективність традиційних і сучасних методів реабілітації після спортивних травм, визначити їхні переваги, недоліки та можливості інтеграції.

Традиційні методи реабілітації включають фізіотерапію, масаж, лікувальну фізкультуру, мануальну терапію. Вони базуються на багаторічному клінічному досвіді та застосовуються переважно у державних медичних установах. Ці методи довели свою ефективність у зменшенні болю, відновленні обсягу рухів, підвищенні функціональної активності. Наприклад, масаж покращує мікроциркуляцію, зменшує набряк та м'язове напруження [1].

Сучасні методики передбачають застосування новітніх технологій — кінезіотейпування, ударно-хвильової терапії, використання тренажерів з біофідбеком, віртуальної реабілітації, роботизованих комплексів. Ці методи дозволяють більш точно адаптувати терапію до індивідуальних потреб пацієнта. Зокрема, електроміостимуляція активізує м'язи при частковій іммобілізації, а телереабілітація дає змогу проводити заняття дистанційно, що є актуальним під час пандемій або у віддалених регіонах [2].

Спортивні травми за своєю природою можуть бути як гострими, так і хронічними. Найпоширенішими є розтягнення зв'язок, розриви сухожиль, ушкодження менісків, вивихи, переломи, м'язові надриви. У багатьох видах спорту, зокрема у футболі, легкій атлетиці, гімнастиці, велика частка травм припадає на нижні кінцівки. У контактних видах спорту часто фіксуються травми плечового пояса, голови та хребта.

Реабілітація у спорті відрізняється високими вимогами до термінів відновлення і функціональної готовності спортсмена. Тому застосовуються спеціалізовані програми з урахуванням виду спорту, фази змагального циклу та індивідуальних цілей. Значну роль відіграє спортивний лікар та мультидисциплінарна команда фахівців.

Серед сучасних методик, які активно інтегруються в спортивну реабілітацію, можна виокремити:

– кінезіотейпування — еластичні стрічки для підтримки м'язів і суглобів;

– TRX та функціональні тренування — для відновлення стабільності та сили;

– інноваційні тренажери з біологічним зворотним зв'язком (biofeedback);

– віртуальна реальність для моторного відновлення та мотивації;

– телемедичні платформи для моніторингу домашніх занять.

Можливості вдосконалення реабілітаційного процесу включають:

– створення персоналізованих цифрових реабілітаційних маршрутів із використанням штучного інтелекту;

– впровадження систем оцінки функціонального стану з допомогою сенсорів та мобільних додатків;

– розробка нових методів швидкої діагностики стану тканин у динаміці;

– підвищення кваліфікації фахівців шляхом міждисциплінарного навчання.

Системний підхід до реабілітації передбачає мультидисциплінарну команду фахівців: лікаря, фізичного терапевта, реабілітолога, психолога. Важливим є залучення самого пацієнта до процесу відновлення. При цьому поєднання традиційних методів з сучасними забезпечує найкращі результати. Наприклад, після артроскопії колінного суглоба доцільно спочатку застосовувати фізіотерапевтичні процедури, а потім переходити до активної реабілітації з використанням тренажерів.

Результати клінічних досліджень підтверджують, що комбіновані програми скорочують терміни відновлення на 25–30%, знижують ризик рецидиву травм, покращують мотивацію спортсмена. Водночас важливо враховувати індивідуальні особливості — вік, стать, характер травми, рівень фізичної підготовки.

Висновки: Оптимізація реабілітаційного процесу вимагає інтеграції перевірених традиційних методів з інноваційними підходами. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність відновлення, зменшити навантаження на систему охорони здоров'я та покращити довготривалі результати лікування. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку персоналізованих реабілітаційних програм із використанням сучасних технологій.

Отже, сучасна спортивна реабілітація — це синтез науки, технологій і клінічного досвіду, що має на меті не лише відновити фізичний стан спортсмена, а й запобігти повторним травмам, забезпечити психологічну готовність і підвищити загальний рівень здоров'я.

Список використаних джерел

1. Овчаренко О.О. Медична реабілітація : навч. посібник. Київ : Медицина, 2018. 312 с.

2. Литвиненко С.П., Демченко І.В. Сучасні технології фізичної реабілітації спортсменів. *Фізична реабілітація та рекреація*. 2020. № 1. С. 45–50.

3. Степаненко А.М. Основи спортивної медицини. Харків : ХНМУ, 2019. 198 с.

4. Трофименко І.П. Фізіотерапія в реабілітації: сучасні методи. Львів : Новий Світ, 2021. 240 с.

МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ СКОЛІОЗІ І–ІІ СТУПЕНЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ковальчук В.О.
1 курс, група ФТ-24-1м,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

Проблема корекції постави в дітей середнього шкільного віку має важливе значення, адже нині можна спостерігати збільшення кількості школярів із її порушеннями. Найбільше випадків деформацій постави відзначається у віці дитини понад сім років (34,9%). У школярів віком від 10 років порушення постави проявляються у 94,0% випадків [3, с. 110].

Передусім, це пов'язано із навчанням у школі, під час якого відбувається перевантажень дитячого організму через збільшення тривалості сидіння за партою (у більшості випадків, воно неправильне), та обсягу освітнього матеріалу. Адже, як свідчить практика, тривале перебування в сидячому положенні без достатньої фізичної активності призводить до ослаблення м'язів спини та порушення постави. Т. Гамма зазначає, що згідно до тлумачення Міжнародного наукового товариства з ортопедичного і реабілітаційного лікування сколіозу (SOSORT) сколіоз — це загальний термін, що об'єднує гетерогенну групу станів, які полягають в змінах форми і положення хребта, грудної клітини і тулуба [1, с. 11].

Сколіоз хребта І ступеня можна виявити за такими ознаками: помітний перекіс тазових кісток, опущені та зведені плечі, постійно нахилена вперед або вниз голова, різниця у висоті надплічь, початковий поворот хребців навколо вертикальної осі, а також асиметрія лінії талії [1, с. 12].

Для сколіозу ІІ ступеня характерні такі прояви: помітний поворот хребців навколо їхньої вертикальної осі, асиметрія обрисів шиї та

талії, утворення м'язового валика з боку викривлення в поперековому відділі, а також випинання в ділянці грудної клітки [1, с. 12].

Отже, сколіоз — це захворювання опорно-рухового апарату людини, яке характеризується триплощинною деформацією хребта у фронтальній та сагітальній площинах, що супроводжується скручуванням хребців. Зокрема, слід зазначити, що деформації хребта у фронтальній площині у дітей — найпоширеніша патологія опорно-рухового апарату. Цей вид патології призводить до розвитку морфофункціональних змін у хребетному стовпі, відбувається деформація хребта, погіршується біомеханіка суглобів. Зміни біомеханіки хребта спричиняють дегенеративно-дистрофічні перетворення у міжхребцевих дисках, формування гриж та порушення у суглобово-зв'язковому апараті. Порушення постави призводять до різних захворювань внутрішніх органів.

Крім деформації хребта, при сколіозі спостерігається деформація тазу та грудної клітки. Це призводить до порушення в діяльності кардіореспіраторної системи, а також до патологічного процесу залучаються й інші життєво важливі системи організму.

Л. Голеніщева доводить, що лікування сколіотичної хвороби – комплексне. Разом із загально-терапевтичними гігієнічними засобами, ортопедичними методами лікування застосовують засоби фізичної терапії, лікувальної фізичної культури, лікувальний масаж, фізіотерапію [2, с. 20].

Лікування сколіозу при сколіозі I–II ступеня у дітей середнього шкільного віку зводиться до трьох основних методів: мобілізація хребта, корекція деформації та дотримання корекції. Все це досягається за допомогою методів лікувальної фізичної культури або шляхом використання методів пасивної корекції — застосування корсетів, гіпсових ліжечок, спеціальних тяг, метод масажу, фізіотерапевтичних та загартовуваних процедур.

Серед найпопулярніших методів терапії при сколіозі I-II ступеня у дітей середнього шкільного віку є фізичні вправи. Заняття лікувальною фізичною культурою (ЛФК) включають як активні, так і пасивні методи, які можна адаптувати в залежності від стану пацієнта. Безпосередньо, засобами ЛФК при сколіотичній хворобі є: вправи для формування та тренування загальної та вибіркової силової витривалості, для збільшення або зменшення рухливості хребта, для формування загальної координації рухів та закріплення правильної постави, навичок правильного дихання.

Також, варто приділити увагу й таким методам, як корекційні вправи, що включають вправи на розтяжку та зміцнення м'язів спини — вони покликані допомагати виправити поставу та зменшити навантаження на хребет; вправи на розтяжку грудних і поперекових м'язів, особливо тих, які ускладнюють нормальну поставу; вправи для зміцнення м'язів кора, такі як планки та містки, щоб покращити стабілізацію хребта.

Правильне дихання допомагає покращити циркуляцію крові та постачання тканин киснем, що сприяє відновленню та зменшенню больових відчуттів. В. Гуменний зазначає, що оскільки сколіоз I–II ступеня негативно позначається, в основному, на дихальні функції, то в цілях зміцнення лікувального результату, треба використовувати дихальні техніки [3, с. 112].

Масаж спини та інших проблемних ділянок допомагає розслабити м'язи, покращити кровообіг та зменшити больовий синдром. Масаж слід проводити з обережністю, особливо якщо є ознаки больового синдрому.

Як вже зазначалося, у деяких випадках для корекції постави можуть бути використані корсети, які підтримують хребет у правильному положенні. Однак їх використання має бути строго обмеженим і призначатися тільки лікарем.

Плавання та вправи у воді також можуть бути корисними, оскільки вода знижує навантаження на хребет і допомагає зміцнювати м'язи без надмірного навантаження. Окрім того, для підвищення ефективності реабілітаційних заходів при порушеннях постави, зокрема, і при сколіозі I–II ступенів у дітей середнього шкільного віку, останнім часом застосовуються сучасні технології, включаючи елементи фітнесу. При цьому, реабілітація буде ефективною у разі застосування комплексного підходу.

Отже, методи фізичної терапії при сколіозі I–II ступенів у дітей середнього шкільного віку спрямовані на корекцію постави, зміцнення м'язового корсету та запобігання подальшому прогресу захворювання. Вони включають лікувальну фізичну культуру, масаж, дихальні вправи, а також використання ортопедичних засобів, зокрема, таких як корсети. Заняття ЛФК сприяють зміцненню м'язів спини, покращенню рухливості хребта та правильній координації рухів. Плавання та вправи у воді також ефективні завдяки зниженню навантаження на хребет тощо. Загалом, доречно зазначити, що комплексний підхід, включаючи сучасні технології, дозволяє значно покращити результати реабілітації та запобігти прогресуванню захворювання.

Список використаних джерел

1. Гамма Т.В. Фізична терапія дітей віком 10–12 років зі сколіозом II ступеня. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 11. С. 10–17.

2. Голеніщева Л.В. Фізична терапія при сколіотичній хворобі I ступеня на поліклінічному етапі. *Physical rehabilitation and recreational health technologies* 2020. № 5 (2). С. 18–24.

3. Гуменний В.С. Корекція сколіозу I-II ступенів у дітей середнього шкільного віку фізичними вправами. *Актуальні проблеми і перспективи розвитку фізичного виховання та спорту в закладах освіти :* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка, 25 квітня 2019 року). С. 110–113.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ОРГАНІВ ДИХАННЯ ВНАСЛІДОК ВОГНЕПАЛЬНИХ ПОРАНЕНЬ

Коломієць Д.В.
4 курс, група ФТ-22.2-1-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

Фізична терапія є важливою складовою комплексного лікування та реабілітації пацієнтів з вогнепальними пораненнями органів дихання, сприяючи відновленню функцій дихальних шляхів, покращенню вентиляції легенів і профілактиці ускладнень. Вона включає індивідуально підібрані програми дихальних вправ, застосування дихальних тренажерів та кисневої терапії, а також моніторинг і корекцію дихальної недостатності. Важливим є також поєднання фізичної терапії з іншими методами лікування та реабілітації, що забезпечує інтегроване відновлення фізичних функцій пацієнтів.

Вогнепальні поранення органів дихання є складними травмами, що можуть призвести до серйозних порушень у роботі органів дихання, таких як колапс легені, пневмотораксі [3, с. 45].

Фізична терапія при таких пораненнях передбачає комплекс вправ, спрямованих на покращення вентиляції легенів, відновлення нормальної функції дихальних шляхів і запобігання ателектазам.

Крім того, важливим елементом є дихальні тренажери, які дозволяють стимулювати роботу легеневих альвеол, підвищувати ефективність оксигенації крові та знижувати ризик інфекційних ускладнень.

Одним із пріоритетних напрямків є раннє початок реабілітаційних заходів після стабілізації стану пацієнта. Програма реабілітації має бути розроблена індивідуально, враховуючи тяжкість травм, загальний стан хворого та супутні патології. Використання інструментальних методів, таких як пульсоксиметрія та рентгенографія, дозволяє коригувати план лікування в залежності від динаміки процесу загоєння [6, с. 308].

Вогнепальні поранення органів дихання є однією з найсерйозніших травм, що значно ускладнює функціонування дихальної системи. Реабілітація пацієнтів, що перенесли такі травми, включає застосування спеціалізованих методик фізичної терапії, зокрема використання дихальних тренажерів.

Дихальні тренажери є незамінним елементом відновлювальної терапії при захворюваннях органів дихання після вогнепальних поранень. Вони допомагають пацієнтам відновити ефективність дихання, знижуючи ризик розвитку пневмонії.

Тренажери для глибокого дихання — пристрої дозволяють пацієнту здійснювати контрольовані вдихи та видихи, що сприяє покращенню альвеолярної вентиляції та запобігає розвитку ателектазу.

Дихальні тренажери з опором — використовуються для тренування легеневої вентиляції, створюючи додатковий опір під час вдиху чи видиху. Це сприяє збільшенню об'єму легенів, зміцненню дихальних м'язів і покращенню еластичності легеневої тканини.

Портативні тренажери для виведення секрету — ці пристрої допомагають пацієнтам позбуватися надлишкового секрету з дихальних шляхів, що є важливою складовою реабілітації після травм органів дихання [1, с. 430].

Окрім використання дихальних тренажерів, ефективною методикою для відновлення функцій дихальної системи є комплекс спеціалізованих фізичних вправ, що включають техніки дихальної гімнастики та бронхолітичні процедури.

Дихальна гімнастика включає в себе вправи, які сприяють розширенню грудної клітки, покращенню вентиляції легень та зміцненню м'язів, що беруть участь у дихальному процесі. Вправи включають повільні глибокі вдихи з затримкою дихання на кілька секунд, що сприяє розширенню альвеол і запобігає їх обваленню.

Вправи на покращення мускулатури грудної клітки — використання активних вправ, спрямованих на зміцнення міжреброві м'язів і діафрагми, допомагає відновити нормальну амплітуду рухів грудної клітки, що є важливим аспектом відновлення дихальної функції [4, с. 112].

Позиційна терапія та техніки дренажу — під час реабілітації використовуються методи, що сприяють полегшенню дренажу бронхів, що особливо актуально після вогнепальних поранень. За допомогою зміни положення тіла пацієнта можна покращити відтік мокротиння, що полегшує дихання та зменшує ризик розвитку інфекційних захворювань.

Фізична терапія, що застосовується в посттравматичний період при вогнепальних пораненнях грудної клітки, має кілька основних завдань:

– Відновлення функції дихальних шляхів.

– Профілактика пневмонії та інших інфекційних ускладнень.

– Зменшення болю та спазмів. Вогнепальні поранення можуть спричиняти сильний біль через ушкодження тканин грудної клітки та м'язів дихальних шляхів.

– Реабілітація після важких травм вимагає поступового відновлення сили, витривалості та функціональних можливостей.

– Психологічна підтримка [5, с. 218].

Технологічні досягнення в галузі фізичної терапії, такі як використання віртуальної реальності (VR) для тренування дихальних м'язів або роботизованих тренажерів для стимуляції рухової активності, вже починають застосовуватися для лікування пацієнтів з важкими вогнепальними пораненнями. Це дозволяє значно покращити ефективність реабілітації, прискорюючи відновлення функцій органів дихання та знижуючи ризик розвитку ускладнень.

Також розробка нових методів діагностики, таких як 3D-сканування грудної клітки та легень, дозволяє більш точно оцінювати рівень ушкодження та визначати оптимальні методи лікування. Це дає можливість створювати персоналізовані програми фізичної терапії, адаптовані під конкретні потреби пацієнта, що значно покращує результативність реабілітації [2, с. 56].

Отже, фізична терапія є необхідною складовою комплексного лікування при вогнепальних пораненнях грудної клітки, яка суттєво покращує процес відновлення, знижує ризики ускладнень та покращує якість життя пацієнтів. Раннє застосування методів фізичної терапії, індивідуально підібрані програми, а також використання новітніх

технологій дають можливість досягти максимальних результатів у реабілітації пацієнтів. Відтак, фізична терапія є не лише методом лікування, але й важливою складовою попередження респіраторних ускладнень та повернення пацієнта до активного життя.

Список використаних джерел

1. Барчук О.С. Фізична терапія в реабілітації пацієнтів з травмами органів дихання. Київ : Наукова думка, 2020. 430 с.

2. Грекул О.О., Шевченко Т.С. Основи фізичної терапії при хворобах дихальної системи. Київ : Здоров'я, 2018. 56 с.

3. Лук'яненко М.В. Фізична терапія при бронхо-легеневих захворюваннях у післяопераційному періоді. *Журнал реабілітації*. 2019. № 12 (3). С. 45–49.

4. Макарова О.І., Іванов С.В. Сучасні підходи до реабілітації пацієнтів після травм органів дихання. *Медична реабілітація та фізична терапія*. 2017. № 35 (2). С. 100–112.

5. Степанова І.В. Вогнепальні поранення органів дихання: клініка, лікування та реабілітація. Харків : ХНМУ, 2021. 218 с.

6. Kamel M.H. Respiratory Rehabilitation: An Evidence-Based Approach. New York : Springer, 2016. 308 p.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ЗМІНИ КУЛЬШОВОГО СУГЛОБУ ПРИ КОКСАРТРОЗІ

Колядич О.І.
старший викладач кафедри фізичної терапії,
ерготерапії та фізичного виховання,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Корнійчук Д.Г.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Закладка кульшового суглоба здійснюється на п'ятому тижні розвитку зародка. Процес формування суглоба повторює еволюційне формування скелета. У п'яти-тижневого ембріона скелет представлений хордою і згущенням ембріональної сполучної тканини (мезенхіми). Поступово утворюються хрящові моделі кістки і закладаються центри окостеніння. Первинні точки окостеніння утворюються у внутрішньоутробному періоді, вторинні — після народження дитини, а додаткові в пубертатному періоді.

До складу кульшового зчленування входять: вертлюжна западина та голівка стегнової кістки. Вертлюжна западина має півмісяцеву

форму і утворена з: клубової кістки — 40%, сідничної кістки — 40%, лобкової кістки — 20% від площі западини.

До вертлюжної западини входить голівка стегнової кістки. Форма стегнового суглоба куляста, багатоосьова. За фронтальною віссю обертання відбувається вгору та вниз, навколо сагітальної — вбік, за вертикальною — всередину і назовні та по колу. У дорослих кульшове зчленування простіше — сформовано з 2 кісток.

Кульшовий суглоб має додаткові компоненти, що забезпечують його стабільність і рухливість:

1. Суглобова сумка, що складається з 2 шарів — зовнішнього, представленого сполучною (фіброзною) тканиною, і внутрішнього — синовіального. Капсула прикріплюється по всьому колу до вертлюжної западини і охоплює шийку стегнової кістки.

2. Суглобова губа — ободок з волокнисто-хрящової тканини, що прикріплюється по всьому краю ямки і збільшує її площу. Над вирізкою западини губа утворює внутрішню поперечну зв'язку.

3. Жирове тіло — «подушка» з жирової тканини, що займає ямку кульшової западини і пом'якшує вертикальні удари головки стегнової кістки.

4. Внутрішньо-суглобова зв'язка головки стегна. Вона покрита синовіальною оболонкою і пронизана кровоносними судинами, що постачають у тканини поживні елементи. Зв'язка починається від суглобової вирізки і поперечної зв'язки. Також кульшовий суглоб укріплений позасуглобовими зв'язками трьома поздовжніми та однією круглою, також він укріплений відповідними м'язами. Головка і шийка утворюють з віссю стегнової кістки кут, який називається шийково-діафізарний. У нормі він становить 125±5°. Якщо кут перевищує 130°, то відзначається підвищена рухливість стегна (вальгусне положення), якщо не перевищує 120°, то рухи в суглобі обмежені (варусне положення). Формування шийково-діафізарного кута — динамічний процес. У дитини він становить 150° і з віком зменшується в зв'язку з ремоделюванням зчленування в процесі навантаження під час ходьби.

Рухливість кульшового суглоба забезпечують м'язи, які об'єднують в 3 групи: передню, задню, медіальну.

Завершення процесу окостеніння кісток тазостегнового суглоба відбувається близько 20 років.

Деформуючий коксартроз кульшових суглобів — хронічне дегенеративно-дистрофічне захворювання, яке уражає кульшові суглоби, обмежуючи їх рухомість та спричиняючи стійкий біль. На ранніх

етапах захворювання пацієнти можуть відчувати лише періодичний дискомфорт, проте з часом патологічні процеси у суглобах прогресують, потребуючи комплексного лікування. МРТ кульшових суглобів — один з ключових методів виявлення змін у кістковій та хрящовій тканині на різних стадіях коксартрозу. Далі наведено детальний аналіз основних пунктів діагнозу та їх роз'яснення. Кульшові суглоби виконують важливу роль у підтриманні нашої рухливості та стабільності, забезпечуючи основне навантаження при ходьбі, бігу та інших фізичних навантаженнях. Проте через вікові зміни, фізичні навантаження або травми можуть виникати дегенеративні захворювання, які знижують якість життя людини, викликаючи біль та обмеження в рухах. Одним із найпоширеніших таких захворювань є коксартроз — дегенеративно-дистрофічне ураження кульшового суглоба, яке потребує своєчасної діагностики та лікування. За статистикою, рівень патологій кульшового суглоба високий через кількість травм, оскільки зчленування оточене великим масивом м'язів і зв'язок та піддається значному навантаженню.

У жінок захворювання кульшового суглоба зустрічаються частіше, що обумовлено особливостями будови зчленування. У них: ширшим є таз; слабкішими м'язи-абдуктори; менша глибина вертлюжної западини; менше значення кутів шийково-діафізарного і Віберга (кут між осями, одна з яких проходить через латеральну точку верхньої частини купола западини, а друга — поздовжня вісь тіла).

Гендерні анатомічні особливості суглоба обумовлюють скручування кістки, яке призводить до більшої поширеності переломів шийки стегна і диспластичного коксартрозу.

У чоловіків травми кульшового зчленування зустрічаються частіше через високу фізичну активність (заняття спортом, екстремальні види відпочинку), аварії, заняття важкою фізичною працею.

У дітей переважно відзначається уроджений чи набутий вивих кульшового суглоба. Єдине захворювання, викликане бактеріальною інфекцією — це хвороба Рейтера. Найпоширенішим захворюванням тазостегнового суглоба є остеоартроз. Причинами його розвитку стають такі чинники:

– диспластичні зміни суглоба;
– варусні або вальгусні деформації шийки стегна;
– вроджені вивихи голівки стегна;
– травми різної складності;
– запальні захворювання.

При коксартрозі кульшовий суглоб поступово руйнується, що призводить до болю, обмеження рухів і втрати функціональної активності. Вчасна діагностика, лікування та реабілітація допомагають уповільнити процес і зберегти якість життя.

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ АСПЕКТИ ДИТЯЧОГО ЦЕРЕБРАЛЬНОГО ПАРАЛІЧУ ТА ОСОБЛИВОСТІ АНТИСПАСТИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Колядич О.І.
старший викладач кафедри фізичної терапії,
ерготерапії та фізичного виховання,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Федоренко Д.Р.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Дитячий церебральний параліч (ДЦП) є однією з найчастіших причин дитячої інвалідності. Поширеність ДЦП в світі коливається від 1,5 до 3–5% (в Україні — 2,5%). Станом на 1 січня 2023 року захворюваність на ДЦП на 1000 дітей склала 0,11% (рівень 2014 року). Діагноз найчастіше реєструється у дітей, які народилися недоношеними. Найчастішим типом є спастичний, який зустрічається у 70–85% дітей, включно зі спастичною диплегією та спастичною геміплегію.

Церебральні паралічі проявляються через підвищення чи пониження м'язового тонусу, неконтрольовані мимовільні рухи, порушення рівноваги, координації, утримання положення тіла, що часто ускладнює розвиток мовлення, ковтання, ходи, та багато інших фізіологічних функцій.

Моторні порушення достатньо часто супроводжуються судомами, порушенням дихання, порушенням біохімічних процесів травлення, обміну речовин та нейро-гуморальної регуляції фізіологічних функцій, анатомічними деформаціями скелету, проблемами зі слухом та зором, затримкою розумового розвитку, шо в майбутньому може призводити до розладів поведінки та труднощів у навчанні.

Вираженість цих порушень коливається в широких межах від дуже незначних, майже непомітних проявів до чітко виражених тяжких порушень моторних функцій.

Спастичність є проявом, що найчастіше виявляється у дітей з органічним ураженням нервової системи. Характеризується підвищенням м'язового тонусу, високими рефлексами із сухожилків, найчасті-

шою ознакою пошкодження центрального моторного нейрона. Спастичність у дітей і підлітків часто може поєднуватися з іншими хворобами головного мозку, як непрогресуючими, так і прогресуючими.

Порушення руху у дітей і підлітків із ДЦП мають анатомічне поширення, зміни тонусу м'язів тонусу переважно за спастичним, дискінетичним чи атактичним типом, ускладнення через порушення тонусу м'язів і рухів є вторинними. Рівень функціональної активності руху виявляється при застосуванні двох класифікацій — великих моторних функцій (Gross Motor Function Classification System) і оцінки функції рук (Manual Ability Classification System). У 80 % дітей є спастичний варіант ДЦП. Інші варіанти ДЦП мають варіанти дискінетичній (з хореоатетозом і дистонією) та атактичний (зі змінами координації і рівноваги). Часто у дітей зі спастичним варіантом ДЦП також відзначаються дистонічні та атактичні порушення руху. Геміпарез найчастіше відбувається у дітей, у яких мав місце ішемічний інсульт.

Мета антиспастичної терапії дітей із порушеннями руху: зменшення клінічних проявів, болю, підвищення рівня функціональної активності рухів, поліпшення догляду за дитиною, попередження ускладнень. У поєднанні з іншими втручаннями, що спрямовані на корекцію асоціативних порушень руху і супутніх симптомів, посприяти незалежності, досягненню найповнішої соціальної інтеграції дітей.

Значна кількість методів лікування, фізичної терапії та ерготерапії застосовується в процесі реабілітації дітей з порушеннями руху, з варіативним використанням в клінічній практиці. Багато фізіотерапевтичних способів застосовується у дітей і підлітків із порушеннями руху. Це: лікувальна фізкультура (пасивні та активні вправи), накладання шин, етапне гіпсування, профілактика формування патологічних рухів, поз, установок, які призводять до обмеження функціональних можливостей активності руху та виникнення деформацій.

Важливо розрізняти динамічне порушення пози (через підвищення тонусу м'язів) від сформованих контрактур (м'язи в постійному скороченні внаслідок довготривалого спазму). Функціональні можливості хворих на ДЦП із часом можуть гіршати. Можуть наростати слабкість, зміни положення тулуба і постави, контрактури, дистонія, атаксія та інші порушення руху. Невірний діагноз і великі надії здатні стати факторами погіршення функціонального стану руху дитини з ДЦП. Ефективне лікування порушень руху, запобігання ортопедичних ускладнень є значними складовими профілактики зниження функціональної активності.

Порушення рівноваги є частим проявом у дітей із ДЦП і нерідко призводить до утворення неприродних поз, порушень постави. Поліпшення рівноваги і поз залежить від вправного лікування спастичності. Певною мірою неприродна поза може стати постійною через утворення сталих контрактур і деформацій суглобів. Деформації, що не піддаються корекції, є чинником болю, зменшення функціональної активності та мобільності, що створює труднощі для догляду за дитиною. Підвивихи чи вивихи суглобів найчастіше спостерігаються в кульшових суглобах, рідше в плечовому і ліктьовому суглобах. Значні деформації кісток можуть утворювати кіфози і сколіози. Ці ураження здатні значно погіршити функціональні можливості дитини, здатність сидіти та ходити. Створення фізіологічної пози, додаткове обладнання можуть знадобитися для забезпечення нормального руху дитини. Діти з порушеннями руху уникають ходити, якщо хода стає для них небезпечною та незручною чи потребує великих зусиль. Патологічна постава плеча, ліктів або рук взагалі здатна значно обмежити функціональність активності верхньої кінцівки. Погіршення функцій може спричинити проблеми в незалежності індивідуума та адаптації в побуті, зокрема, при одяганні, навчанні під час ігрової та трудової діяльності.

Ефективне лікування спастичних проблем може покращити розвиток руху дитини, зменшити та попередити утворення контрактур чи інших кістково-суглобових деформацій, поліпшити функціональний стан і незалежність, й зрештою, покращити якість життя дитини з ДЦП.

Дітей зі значною спастичністю, яка перешкоджає функціональній активності, має оглянути мультидисциплінарна команда фахівців. Головною метою боротьби зі спастичними порушеннями є не тільки їх зниження, але й запобігання контрактурам, покращення функцій дитини, зменшення больових відчуттів, поліпшення щоденної діяльності, одягання, купання, туалету дитини. Визнано, що вплив на спастичність іноді шкідливо впливає на функціональну активність дитини.

Надмірна тактика зниження спастичності призводить до проблем, тому що як спастичність зменшується, м'язи не здатні забезпечити протистояння гравітації, через що м'язова слабість м'язів стає очевиднішою і зменшується функціональна активність дитини. Заходи зі зниження спастичності: застосування ботулотоксину, міорелаксантів, селективної дорзальної різотомії, баклофену тощо. Вони можуть застосовуватися в поєднанні чи послідовно. Перед початком заходів зі зниженню спастичності, слід провести оцінювання тонусу

м'язів (зокрема згідно зі шкалою Ашворса), загального рівня функціональності розвитку руху за великих моторних функцій, аналізу постави і ходи. Слід провести таке оцінювання й після лікування.

Важливим є контроль вживання хімічних речовин, зокрема пероральних міорелаксантів у дітей раннього віку з розладами руху через ризик появи побічних ефектів.

Рідним та близьким варто пам'ятали, що дитина вживає пероральні міорелаксанти, вони мають бути ознайомлені з потенційним побічною дією застосування цих препаратів. Слід поєднувати відповідні хімічні препарати з фізіотерапією та ерготерапією з метою максимальної ефективності їх дії. Реабілітаційні методики, що спрямовані на покращення розвитку дрібної моторики, сили м'язів, повинні бути застосовані для запобігання чи зворотного розвитку контрактур, поліпшення функціональної активності.

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ ПІСЛЯ АМПУТАЦІЇ НИЖНІХ КІНЦІВОК

Колядич О.І.
старший викладач кафедри фізичної терапії,
ерготерапії та фізичного виховання,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Яремчук В.В.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Ампутація нижніх кінцівок є хірургічним втручанням, яке здійснюється у випадках, коли без радикальної операції пацієнт не має шансів на виживання. Цей процес полягає у видаленні частини кінцівки з перерізанням кістки. Якщо ампутація відбувається в межах суглоба або через суглоб, така операція називається екзартикуляцією.

Ампутація нижньої кінцівки або її частини є крайнім заходом лікування для пацієнтів із серйозними судинними захворюваннями на пізніх стадіях. У випадках гангрени та інших важких ускладнень ця операція є єдиним способом врятувати життя пацієнта та зупинити подальший розвиток хвороби. Однак ампутація не означає кінець можливостей для пацієнта. Після операції багато людей адаптуються до нових умов життя і відновлюють свою працездатність, частково або повністю.

Операцію з ампутації кінцівки або її частини здійснюють тільки в тому випадку, якщо захворювання серйозно загрожує життю

пацієнта і не може бути усунуте іншими методами лікування. Іноді необхідність у такій операції виникає через пізнє звернення пацієнта до судинного хірурга.

До основних показань для ампутації кінцівок належать: гангрена, яка виникає внаслідок сильних опіків, обмороження, ускладнень цукрового діабету, порушень судинної системи чи інфекційних уражень; повний або частковий відрив кінцівки через травму (травматична ампутація); сильне пошкодження нервів, м'яких тканин, кровоносних судин та кісток.

Рішення про проведення ампутації приймається індивідуально, залежно від стадії хвороби та загального стану пацієнта. До відносних показань для ампутації стопи, гомілки, стегна, пальця або всієї кінцівки можуть належати: трофічні зміни на ногах; інфекційне ураження через рани; значні травми кінцівки; злоякісні новоутворення.

Найчастіше ампутація кінцівок здійснюється через судинні захворювання, що призводять до гангрени та ішемії. Операція часто стає необхідною при ускладненнях цукрового діабету. У 25–50% пацієнтів з діагнозом ішемія гангрена розвивається через кілька місяців, що є основою для ампутації. Особливо високий ризик видалення кінцівки спостерігається у діабетиків, які не контролюють рівень глюкози в крові. Після ампутації пацієнти зазнають значних фізіологічних та анатомічних змін, що впливають на їхнє загальне здоров'я та функціональні можливості. Вивчення анатомо-фізіологічних особливостей після ампутації нижніх кінцівок є важливим для визначення найефективніших підходів до реабілітації пацієнтів та адаптації до нового способу життя.

Після ампутації нижньої кінцівки відбуваються значні зміни в структурі та функціональності організму. Основним наслідком ампутації є втрата функціональності ампутованої кінцівки. Це не тільки фізіологічна зміна, але й психологічна, оскільки пацієнт має адаптуватися до нових умов. Окрім того, важливою проблемою є адаптація інших частин тіла до нових навантажень, зокрема через зміни у статичному та динамічному положенні тіла.

Після ампутації основні анатомічні зміни стосуються м'язів, кісток, нервів і судин. Залишкова частина кінцівки зазнає значної зміни в структурі м'яких тканин і піддається реорганізації. Перш за все, важливою є форма залишкового кінця — правильна форма допомагає уникнути ускладнень при виготовленні протезів та забезпечує зручність при ходьбі. У випадку неправильного загоєння або формування занадто великих рубців можуть виникнути додаткові ускладнення.

Крім того, через ампутацію пацієнт втрачає не тільки кінцівку, але й важливі функціональні елементи, як зв'язки та сухожилля, які мали важливе значення для ходьби, підтримки та рівноваги. Після ампутації вони заміщуються сполучною тканиною, що може призвести до деяких обмежень у подальшій реабілітації. М'язи, які підтримували кінцівку, після ампутації зазнають атрофії або спазмів.

З фізіологічного боку, ампутація нижньої кінцівки спричиняє низку змін у функціонуванні організму. Оскільки втрата кінцівки впливає на механіку ходьби, організм повинен компенсувати втрату м'язів та кісток, перерозподіляючи навантаження на інші частини тіла. Через це часто спостерігаються зміни в поставі та ході, що може призвести до виникнення болів у спині та суглобах.

Зміни в кровообігу є ще однією важливою фізіологічною особливістю. Після ампутації залишковий кінцівка вимагає ретельного догляду, щоб запобігти інфекціям, затримці рідини або виникненню тромбів у кровоносних судинах. Через втрату однієї з кінцівок навантаження на інші кінцівки збільшується, що також може привести до болю та дискомфорту.

Неврологічні зміни після ампутації є однією з найбільш складних і важливих фізіологічних особливостей, оскільки ампутація призводить до порушення нормальної взаємодії між мозком та кінцівкою. Коли частина тіла втрачається, мозок більше не отримує інформацію від сенсорних рецепторів ампутованої кінцівки, але в деяких випадках він продовжує «очікувати» ці сигнали. Це явище часто призводить до виникнення так званих «фантомних болів», коли пацієнти відчувають болі або інші сенсорні відчуття в тій частині тіла, якої вже немає. Фантомний біль може бути інтенсивним і супроводжуватися відчуттями поколювання, свербіжу або навіть рухів у відсутній кінцівці.

При цьому, такі фантомні болі можуть виникати через те, що мозок продовжує отримувати нервові імпульси з нервових закінчень, що залишилися в залишковій частині кінцівки, або через перебудову нервових шляхів в головному мозку. Такі болі можуть бути спричинені фізіологічними змінами в нервовій системі, зокрема, через нейропластичність — здатність нервових клітин мозку адаптуватися до нових умов, іноді створюючи ненормальні сигнали болю.

Психологічні зміни після ампутації також відіграють значну роль у процесі реабілітації. Ампутація, особливо в молодому віці, може викликати стрес, депресію, тривогу, а також впливати на самооцінку пацієнта. Важливою частиною реабілітації є психологічна під-

тримка, яка допомагає пацієнту прийняти змінений стан і навчитися жити в нових умовах.

У процесі адаптації важливу роль відіграють протези, які забезпечують механічну функцію втрачених кінцівок. Протези можуть значно полегшити життя пацієнтів, але також потребують тривалого періоду навчання та адаптації.

Реабілітація після ампутації є багатокомпонентним процесом, який включає фізичні вправи, використання протезів, психологічну підтримку та медичний догляд. Важливою частиною реабілітації є фізіотерапія, яка сприяє відновленню м'язів і покращенню кровообігу в залишковій частині кінцівки.

Протези, які застосовуються після ампутації, повинні бути виготовлені індивідуально, враховуючи анатомічні особливості пацієнта. Вони допомагають пацієнту відновити деякі функції кінцівки, зокрема здатність до ходьби та підтримки рівноваги. Важливою складовою реабілітації є навчання пацієнтів правильній техніці ходьби та використанню протезів для уникнення перевантаження інших частин тіла.

Отже, ампутація нижніх кінцівок є серйозним фізіологічним і психологічним викликом, але при правильному підході до лікування та реабілітації пацієнти можуть значно покращити свою якість життя. Важливо забезпечити належну медичну, фізіотерапевтичну та психологічну допомогу для ефективного адаптаційного процесу.

РОЛЬ ПОСТІЗОМЕТРИЧНОЇ РЕЛАКСАЦІЇ ТА ФІЗІОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРОЦЕДУР У КОМПЛЕКСІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ КОНТРАКТУРИ КОЛІННОГО СУГЛОБА

Корнєєва А.А.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Крупа В.В., к.пед.н., доцент,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Порушення рухливості суглобів є частим наслідком лікування різних травм або ортопедичних захворювань, коли у процесі лікування застосовується метод іммобілізації. Пацієнти з іммобілізацією кінцівок, особливо якщо іммобілізація довготривала, мають великий ризик розвитку контрактур суглобів, які впливають на кінцеві результати лікування травм та ортопедичних захворювань [5].

Контрактура — це обмеження нормальної амплітуди руху у суглобі. Таке обмеження переважно зумовлене механічними перешкодами, які виникли в межах суглоба (суглобова капсула, суглобові поверхні), або навколосуглобовими патологічними змінами у фасціях, зв'язках, м'язах, сухожиллях [1].

Своєчасне та індивідуальне призначення засобів фізичної реабілітації може сприяти компенсації порушених функцій ураженої системи й запобіганню дистрофічних ускладнень у гострому періоді захворювання [2].

На початковому етапі реабілітації головне завдання фізичного терапевта пасивним та пасивно-активним методом покращувати функцію колінного суглоба, долучаючи до цього процесу технічні засоби, які більш плавно виконують рухи в суглобі та значно зменшують больові відчуття під час терапії [1].

Озокеритотерапія — метод теплолікування із застосування аплікацій з озокериту, мінералу нафтового походження з групи нафтових бітумів, нафтова частина яких складається з твердих вуглеводнів, переважно парафінового ряду (церезин, мінеральні олії, парафін, нафтові смоли, асфальтени).

Температурний чинник озокеритової аплікації є домінуючим в лікувальному впливі. Під час процедури відбувається глибоке прогрівання тканин, що викликає певний аналгетичний ефект, який сприяє розслабленню спастичних поперечносмугастих та гладких м'язів. Завдяки усуненню внутрішньо-тканинного судинного спазму, інтенсифікується периферичний кровообіг та покращується обмін речовин, що обумовлює розсмоктувальну, протизапальну та антиспастичну дію.

Дія озокериту і парафіну на організм здійснюється через шкірні покриви, що трансформують теплові, хімічні і механічні ефекти через відповідні рецептори. Під впливом такого комплексного подразнення в організмі настає ряд складних функціональних перебудов, які проявляються загальною (терморегуляторні механізми, спрямовані на адаптацію) і місцевою реакцією (розширення капілярної мережі, посилення місцевого кровообігу і тканинного обміну), спостерігається розсмоктування інфільтратів, посилення регенераторних процесів і фагоцитозу. Активні речовини озокериту здатні проникати через шкіру в організм і, потрапляючи в кровоносне русло, викликають ефект, подібний до активації парасимпатичної нервової системи [3].

Постізометрична релаксація — методика збільшення рухливості зв'язок та м'язів, при якій фізичний терапевт проводить помірне

розтягнення м'язів і зв'язок після їх попередньої напруги пацієнтом. Постізометрична релаксація — це форма техніки м'язової енергії, за якої м'язи пацієнта рухаються в певному напрямку проти протидії терапевта, що опосередковується сухожильним органом Гольджі, коли м'яз скорочується ізометрично. Орган Гольджі активується та реагує рефлекторним гальмуванням і скороченням м'язів-антагоністів (субмаксимальним скороченням м'язів з наступним розтягуванням тих самих м'язів) [4].

Цей метод працює на основі принципів відновлення біомеханіки та зменшення болю та обмеженої рухливості, та застосовується в лікуванні різних станів ОРА. У маніпуляціях проводиться поєднання дозованого розтягування м'язів та зв'язок після узгодження їх напруги пацієнтом. Після такої маніпуляції рефлекторно спрацьовує фізіологічний механізм зниження м'язового гіпертонусу. Khan ZK, Ahmed SI, Baig AAM, Farooqui WA вважають, що вправи ПІР посилюють кровоток та зменшують м'язове та нервове напруження, збільшують діапазон рухів, еластичність, зменшують інтенсивність болю в м'язах [4].

Ефект від цих вправ настає відразу, напруга в м'язі зменшується, зменшується скутість та больові відчуття, м'яз стає легким та розслабленим, збільшується рухливість суглобів, відновлюється еластичність зв'язок та м'язів, знімається спазматична напруга м'язів, ліквідується больовий синдром [4].

Список використаних джерел

1. Артикова Д.Г. Фізична терапія при розгинальних контрактурах при переломах колінного суглобу. *Мультидисциплінарний підхід у фізичній реабілітаційній медицині* : збірник наукових праць. Харків, 2023. Вип. 2. 120 с. С. 49–53.

2. Марченко О.К. Фізична реабілітація хворих із травмами і захворюваннями нервової системи. Київ : Олімпійська література, 2006. 196 с.

3. Фізична, реабілітаційна та спортивна медицина : підручник для студентів і лікарів / За заг. ред. В.М. Сокрута. Краматорськ : Каштан, 2019. 480 с.

4. Шевець В.П., Атаман Ю.О., Кореньков О.В., Бумейстер В.І., Івахнюк Т.В., Бріжата І.А. Застосування комплексу вправ постізометричної релаксації у якості фізіотерапевтичного методу післянавантажувального відновлення у легкоатлетів. *Rehabilitation & Recreation*. 2023. № 15. С. 134–142.

5. Games K.E., Sefton J.E.M., Wilson A.E. Whole-Body Vibration and Blood Flow and Muscle Oxygenation: A Meta-Analysis. *J Athl Train*. 2015. № 50 (5). P. 542–549. DOI: 10.4085/1062-6050-50.2.09.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ БОЙОВІЙ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВІЙ ТРАВМІ

Корчинський В.С.
доктор медичних наук, професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»;
Яцько А.В.
магістратура, 1 курс, група ФТ-24-1м-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».

З 2014 року Україна невпинно бореться за незалежність, територіальну цілісність і свободу, і це стало можливим завдяки невтомній самовідданості українських військових, які постійно захищають нашу Батьківщину. Згідно з дослідженням Міжнародної ради з досліджень та обміну (IREX), 72% ветеранів звернулися за медичною допомогою для фізичного здоров'я після закінчення військової служби (з 2014 року). Велика кількість ветеранів отримали черепно-мозкові травми та стикнулись з такими порушеннями як, порушення рухових та когнітивних функцій, втрата рівноваги, координації, м'язова слабкість та інші проблеми. Відомо, що близько 10–15% військовослужбовців повертаються зі служби, маючи легку черепно-мозкову травму. Критичним є те, що легка черепно-мозкова травма важка в діагностуванні порівняно з важкою черепно-мозковою травмою. Тому фізична терапія є невід'ємною частиною реабілітації військових після будь-якої черепно-мозкової травми та і взагалі після будь-яких травм, вона допомагає повернутися людині до нормального функціонування та до звичних дій повсякденної активності. Без належної реабілітації можуть розвинутись ускладнення, такі як м'язова атрофія або обмеження рухливості суглобів, що лише ускладнить процес відновлення. Крім фізичних аспектів, фізична терапія має великий вплив на психологічне відновлення військових. Оскільки бойові черепно-мозкові травми зазвичай можуть супроводжуватися серйозними психологічними розладами, такі як посттравматичний стресовий розлад. Заняття фізичними вправами позитивно впливають на емоційний стан, зменшують рівень тривожності та депресії, які можуть виникнути після травми або внаслідок пережитого стресу. Це допомагає військовим відчувати себе краще як фізично, так і психічно.

Реабілітація пацієнтів має бути комплексною і включати в себе не лише фізичних терапевтів, ай інших спеціалістів таких як ерго-

терапевти, психологи за потреби терапевти мови та мовлення, обов'язково лікар фізичної та реабілітаційної медицини, реабілітаційні медсестри ці всі фахівці в складі являють собою мультидисциплінарну команду. Де всі спеціаліст комунікують між собою та разом з пацієнтом визначають цілі реабілітації. Формуючи індивідуальний план реабілітації команда спілкується між собою та визначає які вправи та втручання з точки доказової медицини будуть коректними для того чи іншого пацієнта.

Якщо говорити за фізичну терапію то основні етапи реабілітації пацієнтів з черепно-мозковою травмою є:

– Рання мобілізація. У перші дні після стабілізації стану пацієнта проводяться легкі пасивні та активні рухи кінцівками для запобігання м'язовій атрофії та контрактурам. Особлива увага приділяється дихальній гімнастиці для покращення оксигенації мозку.

– Навчання стояння та ходьби. Важливим етапом реабілітації є відновлення здатності до самостійного пересування. Пацієнт вчиться рівномірно розподіляти масу тіла на обидві ноги, переносити вагу з однієї ноги на іншу, а також координувати рухи рук і ніг під час ходьби.

– Робота над складнішими рухами. Крім базової ходьби, проводяться тренування, спрямовані на виконання складніших рухових актів, таких як повороти на місці та в русі, пересування по пересіченій місцевості, підйом та спуск по сходах, виконання побутових та трудових дій.

– Вестибулярні тренування. Для поліпшення рівноваги та просторової орієнтації виконуються повороти та нахили голови, вправи на увагу, орієнтація в часі та просторі.

– Психологічна підтримка. Взаємодія з психологами для адаптації до змін у житті та покращення мотивації до реабілітації.

– Гідротерапія може бути одним з методів терапії. Заняття у воді допомагають зменшити навантаження на суглоби, покращують координацію рухів.

Наукове дослідження, проведене Національним центром нейрореабілітації у 2022 р., показало, що комплексна фізична терапія значно покращує відновлення рухових функцій у пацієнтів із черепно-мозковою травмою. У дослідженні взяли участь 120 військовослужбовців, які проходили реабілітацію протягом 6 місяців. Результати продемонстрували, що 78% пацієнтів відновили здатність до самостійного пересування, а 64% значно покращили координацію та рівновагу.

Висновок. Варто зазначити, що російська агресія проти України спричинила значне зростання випадків бойової черепно-мозкової

травми серед українських військовослужбовців. Масштабні обстріли, вибухові поранення та удари сприяють виникненню важких уражень, що потребують довготривалої реабілітації. У цьому контексті розвиток реабілітаційних центрів та впровадження новітніх методів лікування є надзвичайно важливими для відновлення здоров'я захисників України.

Фізична терапія після бойової черепно-мозкової травми є багатокомпонентним процесом, що включає поступове відновлення рухової активності, рівноваги та координації. Комплексний підхід та індивідуальний підбір вправ сприяють якнайшвидшому відновленню та поверненню пацієнта до активного життя. Окрім, фізичних аспектів відновлення слід зазначити, що виконання терапевтичних вправ покращує психологічний стан пацієнта, оскільки відновлення ментального здоров'я безпосередньо впливає на успішність загального одужання.

Список використаних джерел

1. Атамас А.В., Забенько Є.Ю., Півнева Т.А. Легка черепно-мозкова травма: загальна характеристика, нейродегенаритивні наслідки та моделювання. *Інститут фізіології імені О.О. Богомольця НАН України*. Київ, 2017.

2. Глушко І.В. Реабілітація пацієнтів після черепно-мозкових травм: теорія і практика. Київ : Наукова думка, 2018.

3. Дідух Т.І., Мальцева Л.Г. Програма фізичної реабілітації військових після черепно-мозкових травм. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2019.

4. Ляховська О.С. Основи нейрореабілітації в контексті черепно-мозкових травм. Київ : Медицина, 2020.

5. Шиян Р.М. Легка черепно-мозкова травма. Реабілітаційний інструментарій : Наш форум. Київ, 2020.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КІНЕЗІТЕРАПІЇ В ОСІБ З ХВОРОБОЮ ШЕЙЄРМАНА — МАУ

Крайнік А.Ю.
1 курс, група ФТ-24-1м-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

Дегенеративно-дистрофічні захворювання хребта, які виникають у молодому і середньому віці, за статистичними даними, призводять до тривалої тимчасової або й постійної непрацездатності [1; 3].

Раннє комплексне лікування дозволяє зберегти працездатність та попередити інвалідність. За статистикою, 5% населення хворіють кіфозом Шеєрмана — Мау, з яких, 2% становлять діти незалежно від статі. Більшість авторів відзначають позитивний вплив дозованого фізичного навантаження на перебіг захворювання і відновлення функціональних резервів у осіб з захворюваннями опорно-рухового апарату. При наявності захворювання заняття фізичними вправами справляють лікувальний ефект і припиняють подальший його розвиток [1; 3; 4].

Мета нашої роботи полягала в розробці диференційованих програм кінезітерапії для пацієнтів з хворобою Шейермана — Мау з різними сагітальними контурами хребта.

Матеріалом досліджень були протоколи клініко-рентгенологічного обстеження 37 пацієнтів з хворобою Шейермана-Мау (всі чоловічої статі) віком 16–26 років (середній вік 21,6±0,3 роки). Критеріями включення в дослідження були типові рентгенологічні ознаки класичної форми хвороби Шейермана — Мау клиноподібна деформація тіл хребців, критерій Sorenson [1964] (клиноподібна деформація не менше 5° трьох центральних хребців на верхівці кіфозу), порушення контура замикальних пластин тіл хребців із інтраспогіозними килами Шморля, збільшення передньо-заднього розміру тіл хребців, зниження висоти міжхребцевих дисків. Всіх пацієнтів розділили на дві групи: I (n=17) та II (n=20).

При вивченні ортопедичного статусу вимірювали загальну рухомість хребтового стовбуру при нахилах вперед із використанням тесту «пальці-підлога» (П-П), рухомість поперекового відділу хребта при згинанні за методом Schober, обсяг рухів у кульшових суглобах. Реєстрували інтенсивність вертеброгенного болю за візуальною аналоговою шкалою (VAS); індекс дисабілітації Oswestry, версія 2.0. На оглядових спондилограмах грудного і поперекового відділів хребта, виконаних у двох стандартних проекціях, в вертикальному положенні, вимірювали величини грудного кіфозу і поперекового лордозу за методом Cobb.

Програми реабілітації для пацієнтів I та II груп виконувались щоденно протягом 14 діб в амбулаторних умовах і включали одну щоденну сесію з 14 вправ. В групі I пацієнти застосовували розроблені нами програми кінезотерапії з диференційованими лікувальними вправами для усунення м'язового дисбалансу при різних сагітальних контурах хребта. В групі II використовувалась стандартна програма лікувальної гімнастики — вправи для редресації кіфозу,

а також вправи для розтягнення м'язів задньої поверхні стегна і грудних м'язів [4; 5]. Всі дослідження виконувались двічі — при первинному огляді до лікування та після лікування

При проведенні статистичних досліджень оцінювали t-критерій за методом Ст'юдента, проводили кореляційний аналіз за методом Пірсона.

Результати та обговорення. При первинному огляді загальна рухливість хребта при нахилах вперед за результатами тесту «пальці — підлога» була статистично значно краща у пацієнтів II групи, тоді як рухомість поперекового відділу хребта, виміряна за методом Schober, суттєво не відрізнялась між I та II групами. Отримані данні відображують відомий факт про існування ригідності хребта при існуванні грудного гіперкіфозу внаслідок ретракції м'язів — розгиначів.

Обсяг рухів в кульшових суглобах в сагітальній площині виявився суттєво зменшеним в II групі із урахуванням того, що згинання в I групі було обмеженим. У фронтальній площині виявлено деяке обмеження відведення у пацієнтів всіх груп, приведення і ротаційні рухи — в межах норми.

За даними рентгенометричних досліджень середня величина грудного кіфозу в I групі (56,5°±0,7) була статистично більше значима ($p<0,01$) в порівнянні з II групою (31,6°±0,4). Середня величина поперекового лордозу не мала достовірних відмінностей між групами. Таким чином, у пацієнтів обох груп спостерігався сагітальний хребтово-тазовий дисбаланс із некомпенсованою кіфотичною деформацією грудного відділу хребта (в групі I), а також сплощення сагітального контуру хребта по типу деформації «flatback» (в групі II). Утримування вертикальної пози при таких різних варіантах сагітального хребтово-тазового дисбалансу потребує різних компенсаторних установок в суглобах нижніх кінцівок і, відповідно, постуральної активності різних м'язових груп.

Враховуючи вище сказане, для пацієнтів групи I були розроблені диференційовані програми кінезотерапії. Останні включали вправи, направлені на постізометричну релаксацію постуральних м'язів із одночасною ізометричною стабілізацією їх антагоністів.

Результати контрольних досліджень, проведених після закінчення лікування, продемонстрували ефективність запропонованої програми кінезотерапії для пацієнтів з хворобою Шейермана — Мау із різними сагітальними контурами хребта. В групі I відмічено достовірне зменшення інтенсивності больового синдрому по VAS, дисабілітації по ODI. Загальна рухливість хребта при нахилах вперед при

тесті «пальці — підлога» збільшилась в групі І. Також спостерігалось збільшення об'єму рухів у кульшових суглобах в сагітальній площині за рахунок згинання ($p<0,05$), і розгинання ($p<0,05$). В групі ІІ суттєвих змін даних параметрів не виявлено.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що розроблена програма кінезотерапії більш ефективно покращує функціональний стан м'язів в порівнянні зі звичайними вправами для редресації кіфозу, розтягнення м'язів задньої поверхні стегна і грудних м'язів. Оптимальне поєднання різних режимів (постізометричної релаксації і ізометричної стабілізації) у вправах програми кінезотерапії дозволило зменшити м'язовий дисбаланс і збільшити рухомість хребта і кульшових суглобів.

Висновки. В представленому дослідженні був проведений аналіз короткого курсу програм кінезотерапії для пацієнтів з хворобою Шейермана-Мау з різними сагітальними контурами хребта. Ефективність даних програм кінезотерапії ми пов'язуємо з диференційованим підходом до призначення вправ залежно від варіанту сагітальної центрації хребта, а також із використанням вправ у різних режимах (постізометричної релаксації і ізометричної стабілізації) під час виконання однієї лікувальної сесії.

Список використаних джерел

1. Горяча В.М. Немедикаментозна терапія сколіотичної хвороби у дітей і підлітків. *Сучасні досягнення валеології та спортивної медицини* : VI Міжнародна науково-практична конференція. Одеса, 2000. С. 147–148.

2. Кліменко Ю. Актуальні аспекти фізичної реабілітації дітей зі сколіотичними вадами хребта. *Молода спортивна наука України : зб. науково-практичних робіт*. Львів, 2005. Вип. 9. Т. 2. С. 57–62.

3. Травматологія та ортопедія : збірник нормативних документів / Гол. ред. В.М. Заболотько. Київ : МНІАУ мед. статистики; МВУ. *Медінформ*, 2004. С. 640.

4. A Model of Movement Dysfunction Provides a Classification System Guiding Diagnosis and Therapeutic Care in Spinal Pain and Related Musculoskeletal Syndromes: A Paradigm Shift-Part 2 / Key J., Clift A., Condie F., Harley C.J. *Bodywork and Movement Therapies*. 2008. Vol. 12, № 1. P. 105–120.

5. Mansuy J. Évaluation d'un programme de rééducation intensive, après hernie discale lombaire opérée / J. Mansuy, J.-L. Meier, K. Kerkour. *Annales de Kinésithérapie*. 2001. Vol. 25, № 3. 98 p.

ВПЛИВ СТРЕСУ ВІЙНИ НА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ: АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ЇХ ЛІКУВАННІ

Лапко О.Ю.
1 курс, група ФТ-24-1м-ist,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Холодова О.С., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

У зв'язку з повномасштабною війною в Україні, питання впливу стресових факторів на фізичне здоров'я населення набуло особливої актуальності. У даній тезі розглядається взаємозв'язок між психологічним стресом війни та розвитком психосоматичних захворювань серед цивільного населення. Проведено аналіз основних симптомів, які найчастіше проявляються в умовах хронічного стресу, зокрема серцево-судинних, шлунково-кишкових та м'язово-скелетних розладів. Окрема увага приділена ролі фізичної терапії як одному з ключових напрямів у відновленні фізичного та психоемоційного стану людини. Визначено ефективність комплексного підходу до лікування психосоматичних проявів, що включає фізичну активність, тілесно-орієнтовану терапію та психотерапевтичну підтримку.

Війна є одним із найбільших стресових факторів, які негативно впливають на фізичне та психічне здоров'я населення. В умовах тривалого конфлікту спостерігається зростання психосоматичних захворювань, які потребують комплексного підходу до лікування, включаючи фізичну терапію [1–10].

Психосоматичні захворювання в умовах війни. Психосоматичні прояви — це захворювання, фізіологічні симптоми яких тісно пов'язані з психологічними чинниками. У контексті воєнного часу серед найпоширеніших проявів виділяють: порушення сну, серцево-судинні захворювання (гіпертонія, тахікардія, аритмія), захворювання шлунково-кишкового тракту (гастрит, синдром подразненого кишківника), дихальні розлади, м'язову напругу, хронічну втому, фіброміалгію, головні болі, а також загальне ослаблення імунітету [2–4].

Психосоматичні захворювання — це фізичні розлади, обумовлені психологічними факторами. У воєнний час спостерігається збільшення таких захворювань, як:

– Серцево-судинні захворювання: підвищення артеріального тиску, тахікардія, ішемічна хвороба серця.

– Шлунково-кишкові розлади: гастрит, синдром подразненого кишківника, виразкова хвороба.

– М'язово-скелетні порушення: міалгії, фіброміалгія, хронічна втома [2–7].

За даними досліджень, проведених в Україні під час війни, спостерігається значне погіршення як фізичного, так і психічного здоров'я населення. Симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та депресії частіше проявляються у жінок. Після початку повномасштабної війни більше половини українців відзначили проблеми зі сном, збільшення кількості панічних атак та болей у різних частинах тіла [2–5].

Роль фізичної терапії у лікуванні психосоматичних захворювань. Військові дії впливають як на безпосередніх учасників (військових, волонтерів), так і на цивільне населення, включаючи дітей, людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб. Особливе занепокоєння викликає ситуація в прифронтових регіонах, де рівень тривожності, страху та безсилля досягає критичних показників [1].

У зв'язку з цим зростає потреба у впровадженні системного підходу до подолання наслідків психосоматичних порушень. Одним із ключових елементів цього підходу є фізична терапія — напрям, що поєднує активні рухові методики, дихальні техніки, релаксаційні практики, а також елементи тілесно-орієнтованої терапії. В умовах стресу тіло перебуває у стані постійного напруження, що знижує адаптаційні можливості організму, погіршує циркуляцію крові, дихання та обмін речовин. Регулярне залучення до фізичної активності сприяє нормалізації вегетативної нервової системи, зниженню рівня кортизолу (гормону стресу) та поліпшенню загального самопочуття [1; 5–10].

Фізична терапія є невід'ємною частиною комплексного підходу до лікування психосоматичних розладів. Вона включає:

– Фізичні вправи: сприяють покращенню кровообігу, зменшенню м'язової напруги та підвищенню загального тонусу організму.

– Дихальні техніки: допомагають регулювати емоційний стан, знижувати рівень тривожності та стресу.

– Релаксаційні практики: зменшують рівень кортизолу, покращують якість сну та загальне самопочуття [1; 5–10].

Дослідження показують, що регулярне застосування фізичної терапії позитивно впливає на психічне та фізичне здоров'я, знижуючи симптоми депресії, тривоги та ПТСР [1; 5–10].

Мультидисциплінарний підхід до лікування. Важливим чинником ефективного лікування є мультидисциплінарний підхід, який об'єднує зусилля медичних працівників, фізичних терапевтів, психологів, психіатрів та соціальних працівників. Така координація дозволяє не лише усунути симптоми, а й працювати з першопричинами захворювань, формуючи стійкість до стресу та підтримуючи загальне здоров'я пацієнтів [1; 5–10].

Ефективне лікування психосоматичних захворювань вимагає інтеграції різних спеціалістів:

– Психологи та психіатри: проводять психотерапію, діагностику та медикаментозне лікування.

– Фізичні терапевти: розробляють індивідуальні програми фізичних вправ та реабілітації.

– Соціальні працівники: надають підтримку в адаптації до змінених умов життя та соціальному відновленні [1; 5–10].

Таким чином, вплив стресу війни на фізичне здоров'я є складним і багаторівневим процесом, що потребує комплексного та чутливого підходу. Фізична терапія, як частина ширшої реабілітаційної системи, відіграє важливу роль у стабілізації фізичного та психоемоційного стану населення, допомагаючи долати наслідки психосоматичних порушень, спричинених воєнними подіями [1–10].

Список використаних джерел

1. Співак Л.В., Головченко М.В., Бєлоусова О.В. Вплив стресу на стан м'язової системи пацієнтів з ушкодженнями опорно-рухового апарату. *Східноєвропейський журнал внутрішньої та сімейної медицини*. 2024. № 1. С. 79–83. URL: https://www.internalmed-journal.in.ua/archives/4034.

2. Ментальне здоров'я в Україні під час війни та після: системний підхід до прогнозу непередбачуваних змін. *Health*-ua. 2022. URL: https://www.health-ua.com/neurology/porusennia-snu/79120-mentalne-zdorovia-v-ukrayini-pid-cas-viini -ta-pislia-sistemnii-pidxid-do-prognozu-neperedbacuvanix-zmin.

3. Панько Т.В. Проблеми психічного здоров'я українців у часи війни. *Наукові записки НаУКМА. Психологія і педагогіка*. 2023. Т. 5. С. 45–52. DOI: https://doi.org/10.18523/2617-7064.2023.5.45-52.

4. Стан психічного здоров'я населення України під час воєнного конфлікту. *Центр громадського здоров'я МОЗ України*. 2023. URL: https://phc.org.ua/news/ mental-health-2023 (дата звернення: 10.04.2025).

5. Гуменюк Т.І. Психосоматичні розлади в умовах війни: сучасний погляд. *Практична медицина*. 2023. № 4 (106). С. 89–92. URL: https://practicalmedicine. com.ua.

6. Ярошенко Л.А. Фізична реабілітація при посттравматичних стресових розладах: актуальність та підходи. *Фізична реабілітація та рекреаційно-*

оздоровчі технології. 2022. № 2. С. 37–41. URL: https://recreational-rehabilitation. com.ua/archive/2022/2_2022/9.pdf.

7. Українці та ментальне здоров'я: статистика, потреби та виклики воєнного часу. *Слово і діло*. 2024. 17 вересня. URL: https://www.slovoidilo.ua/2024/09/17/infografika/suspilstvo/yak-vijna-vplyvaye-mentalne-zdorovya-ukrayinciv.

8. World Health Organization. Ukraine emergency: Mental health and psychosocial support. *WHO*. 2023. URL: https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/ukraine-emergency-mental-health-and-psychosocial-support.

9. Вдовиченко О.С., Дячук Т.О. Фізична терапія як засіб відновлення психофізіологічного стану в умовах війни. *Фізична реабілітація та спорт*. 2023. № 3. С. 22–27.

10. Літвінова Н.М. Особливості тілесно-орієнтованої терапії у роботі з психосоматикою у період кризових подій. *Актуальні питання психології*. 2023. № 1 (32). С. 15–19.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ДЦП

Лукаш Т.К.
2 курс, група ФТ-23-2ь-ml-pl,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій
Університету «Україна»;
Вишар Є.В.
старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0937-7042

Дитячий церебральний параліч або ДЦП — це комплекс порушень, що впливають на здатність людини рухатися, підтримувати рівновагу та поставу. Слово «церебральний» вказує на стан, що стосується головного мозку, а «параліч» означає «слабкість», труднощі з контролем м'язів. У всіх випадках ДЦП проявляється руховими порушеннями. У багатьох також розвиваються супутні патологічні стани: судоми, проблеми зі слухом, зором, вимовою, розумова відсталість тощо.

Варто зауважити, що в дітей, хворих на церебральний параліч, затримано та порушено формування всіх рухових функцій: навички сидіння, стояння, ходьби, маніпулятивної діяльності. Одним із найважливіших методів відновлення при ДЦП є лікувальна гімнастика. Вона починається ще в перші роки життя дитини, відразу після встановлення діагнозу, та продовжується все її життя. При цьому застосовувані засоби спрямовані на те, щоб не допустити ослаблення

та атрофії м'язів унаслідок недостатнього їх використання, уникнути контрактур, сприяти моторному розвитку дитини.

Лікувальну гімнастику необхідно починати якомога раніше, з перших місяців життя дитини, тому що відчуття дитиною у цей період тільки некоординованих рухів затримує її психологічний розвиток. На заняттях лікувальною гімнастикою треба стежити, щоб рухи виконувалися точно й правильно. Особливу увагу слід приділяти розвитку побутових навичок, елементів самообслуговування, опорної функції й ходьби.

Правильність виконання рухів повинна бути суворо фіксована спеціальними пристосуваннями або руками методиста. Розвиток функції у дітей з ДЦП залежить від формування просторових орієнтирів, які пов'язані з м'язово-суглобовим відчуттям (виникає при скороченні скелетних м'язів). Розвитку рухів і просторових відчуттів сприяють вправи на розвиток координації рухів, рівноваги, ігри.

Позитивний вплив на розвиток рухових функцій має використання комплексних стимулів: аферентних (привідних): зорові, тактильні, ходьба босоніж по піску, різні прийоми масажу, температурні; пропріоцептивних (спеціальні вправи з опором, чергування вправ із заплющеними й розплющеними очима).

На всіх заняттях лікувальної гімнастики необхідно формувати здатність сприймати пози й напрями рухів, а також предмети на дотик (стереогнозія). Велике значення має розвиток відчуття частин тіла. Широко використовуються звукові й мовленнєві стимули, вправи можна виконувати під музику. Особливо важливе значення має чітка мовленнєва інструкція, що нормалізує психічну діяльність дитини, розвиває цілеспрямованість, поліпшує розуміння мови, збагачує словниковий запас.

У процесі лікувальної гімнастики нормалізуються пози й положення кінцівок, знижується м'язовий тонус, зменшуються або переборюються насильницькі рухи. У результаті фізичних вправ дитина починає правильно відчувати пози й рухи, що є потужним стимулом до розвитку й удосконалювання її рухових функцій і навичок.

Список використаних джерел

1. Метод Козявкіна (Система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації): офіційний сайт. URL: https://kozyavkin.com/uk/science/blog/dcp-korotko-pro-vse/.

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ ІЗ ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Марченко І.С.
1 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: Борцевич С.В., к.мед.н., доцент кафедри
фізичної терапії та корекційної діяльності,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Дитячий церебральний параліч (ДЦП) являє собою одну з найскладніших та найтриваліших проблем сучасної медицини, оскільки супроводжується порушеннями рухової діяльності, координації, м'язового тонусу та зниженням якості життя дітей і їх родин. Сучасна фізична терапія, що є ключовим компонентом комплексної реабілітації, спрямована на корекцію патологічних рухових патернів, зменшення ступеня спастичності та формування нових адаптивних механізмів руху. Практичне застосування фізичної терапії в умовах сучасної реабілітації дозволяє забезпечити поліпшення функціональної незалежності дітей із ДЦП, сприяє їхній соціальній адаптації та інтеграції в суспільство.

У даному дослідженні розглядаються сучасні підходи до застосування фізичної терапії, їхня практична реалізація у клінічній практиці та результати впливу на відновлення рухової активності у дітей із ДЦП. Основна увага приділяється індивідуалізації реабілітаційних програм, комбінуванню різних методик (NDT, Войта, PNF), використанню тренажерних та роботизованих засобів, а також міждисциплінарній взаємодії під час ведення реабілітаційного процесу.

ДЦП характеризується гетерогенністю клінічних проявів, що зумовлює потребу застосування індивідуальних підходів у реабілітації. Сучасна наука підтверджує, що своєчасне виявлення та корекція порушень рухової активності дають змогу знизити ризик вторинних ускладнень, уникнути розвитку контрактур та деформацій, а також сприяти розвитку нових нейропластичних процесів у центральній нервовій системі.

За даними багатьох дослідницьких груп, комплексна фізична терапія може виступати каталізатором для відновлення функцій, оскільки вона не лише впливає на м'язовий апарат, а й стимулює сенсомоторну інтеграцію, поліпшує координацію та баланс. Таким чином, впровадження сучасних методик фізичної терапії є актуальним зав-

данням як для клінічної практики, так і для подальших наукових досліджень [1].

Практична значущість теми підтверджується статистичними даними: приблизно у 2–3 випадках на 1000 новонароджених дітей спостерігається ДЦП, що свідчить про високий рівень поширеності цього захворювання. Рання діагностика та негайне впровадження реабілітаційних заходів є запорукою кращого прогнозу для дітей із ДЦП, а фізична терапія — невід'ємна складова цього процесу.

Метод NDT, або Bobath-концепція, є одним із найпоширеніших підходів у фізичній терапії дітей із ДЦП. Основна ідея методу полягає у корекції рефлексів і формуванні нових адекватних рухових патернів через стимуляцію центральної нервової системи. Суть методу — вплив на так звані «ключові точки» тіла, що сприяє нормалізації рухових функцій та зменшенню м'язової спастичності [2].

Метод Войта базується на впливі на спеціальні чутливі зони тіла, що активує вроджені рефлекторні програми руху. Завдяки цим впливам відбувається формування більш адекватних м'язових відповідей, що дозволяє поступово коригувати патологічні патерни руху. Практичне застосування методу Войта в умовах реабілітації сприяє як фізичному, так і нейропсихологічному розвитку дитини.

PNF (Proprioceptive Neuromuscular Facilitation) — це система вправ, що використовує пропріоцептивні стимули для підвищення м'язової активності, координації та сили. Цей метод дає змогу поліпшити зв'язок між центральною нервовою системою та м'язовою системою, сприяючи таким чином більш ефективній активації м'язів при виконанні рухових дій [2].

Сучасний розвиток технологій дав змогу впровадити в реабілітаційний процес роботизовані тренажери (локомати, екзоскелети) та інтерактивні системи, що стимулюють дитину до активної участі у заняттях. Такі пристрої забезпечують більш точне контролювання параметрів руху, дають змогу відстежувати динаміку змін у функціональних показниках та виявляти тонкі аспекти рухової активності.

На основі отриманих даних формується індивідуальна реабілітаційна програма. При розробці програми враховуються не лише клінічні показники, а й психологічний стан дитини, її мотивація до занять та соціальні умови. Обрана програма повинна включати як пасивні, так і активні вправи, а також інтегрувати використання спеціалізованих допоміжних засобів (ортези, вертикалізатори).

Комплексне застосування фізичної терапії у дітей із дитячим церебральним паралічем свідчить про високу ефективність як у ко-

рекції неправильних рухових патернів, так і у стимулюванні нових нейропластичних процесів [5]. Ретельна індивідуалізація реабілітаційної програми, використання сучасних технологій та міждисциплінарний підхід створюють найкращі умови для поступового поліпшення рухових функцій, що згодом сприяє покращенню якості життя дітей та їх соціальній інтеграції.

Майбутні дослідження у цій галузі мають бути зосереджені на розширенні переліку методів, впровадженні інноваційних технологій та вдосконаленні систем відстеження динаміки змін. Це дасть змогу розробити стандартизовані протоколи, які гарантуватимуть максимально ефективну та безпечну реабілітацію дітей з ДЦП.

Список використаних джерел

1. Усачов Ю., Коваленко І. Фізична реабілітація при дитячому церебральному паралічі. *Збірник наукових праць*. 2020. № 3. С. 45–48.

2. Bobath B. A Study of Cerebral Palsy. London : William Heinemann Medical Books, 2018. 256 p.

3. Войта В. Основи рефлекторного повороту і повзання : методичні рекомендації. Київ : Медицина, 2019. 112 с.

4. Martens A., Lampe R. Virtual Reality Applications in Cerebral Palsy Rehabilitation. *Disability and Rehabilitation*. 2021. Vol. 43, № 15. P. 2212–2218.

5. Купрієнко Т. Міждисциплінарний підхід у реабілітації дітей з ДЦП. *Практична медицина*. 2019. № 4. С. 27–32.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМПЛЕКСНОЇ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ВІДНОВЛЕННІ РУХОВИХ ФУНКЦІЙ ПІСЛЯ ГЕМОРАГІЧНОГО ІНСУЛЬТУ

Михальченко Т.М.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Колядич О.І., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Інсульт є найчастішою причиною інвалідності та смертності в усьому світі. Реабілітація після інсульту є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу для ефективного відновлення функцій та покращення якості життя пацієнтів. Реабілітація після інсульту не повинна обмежуватися лише фізичним відновленням. Вона має охоплювати цілісний підхід, який враховує психологічні, когнітивні та соціальні потреби пацієнтів.

Геморагічний інсульт виникає через розрив кровоносних судин у мозку, що призводить до кровотечі в просторі між мозковою тканиною або оболонками мозку. Це викликає набряк мозку і підвищення тиску, що призводить до пошкодження його структури. Геморагічний інсульт зазвичай має більш серйозні наслідки, ніж ішемічний інсульт. Геморагічний інсульт відбувається у двох основних формах:

1. Внутрішньомозковий крововилив — кров потрапляє в мозкову тканину, що пошкоджує нейрони та порушує функцію уражених ділянок.

2. Субарахноїдальний крововилив — кров потрапляє у простір між мозком і його оболонками. Часто причиною є розрив аневризми.

Причини геморагічного інсульту:

1. Гіпертонія: тривала гіпертонія призводить до ослаблення стінок кровоносних судин, що збільшує ризик їх розриву.

2. Аневризма — це патологічне розширення стінки судини, яке може розірватися під тиском.

3. Вади розвитку артеріальних вен: це вроджені або набуті аномалії судинної системи, які можуть викликати кровотечу через надмірний тиск.

4. Черепно-мозкова травма: удар або інші пошкодження можуть спричинити розрив судин головного мозку та спричинити внутрішньочерепну кровотечу.

5. Порушення згортання крові: прийом антикоагулянтів або захворювань, що порушують здатність крові до згортання крові, збільшує ризик кровотечі.

6. Зловживання алкоголем і наркотиками: надмірне вживання алкоголю і наркотиків може підвищити кров'яний тиск і зламати кровоносні судини.

Геморагічний інсульт, що виникає внаслідок розриву кровоносної судини і крововиливу в мозок, зазвичай спричиняє серйозніші наслідки, ніж ішемічний. Оскільки він викликає різке підвищення внутрішньочерепного тиску, набряк мозку та компресію його структур, геморагічний інсульт частіше впливає на такі аспекти:

1. Рухові функції. Геморагічний інсульт часто викликає раптовий параліч або геміпарез (параліч однієї половини тіла), оскільки крововилив здавлює та пошкоджує моторні центри. Можуть виникати спастичність і неконтрольоване скорочення м'язів, що робить рухи некоординованими або повністю неможливими.

2. Сенсорні функції та чутливість Ураження може спричинити втрату або зниження чутливості з одного боку тіла, що супроводжу-

ється відчуттям оніміння, поколювання або навіть болю. Часто спостерігаються порушення в розрізненні температури та інших тактильних відчуттів, особливо на кінцівках.

3. Когнітивні та психічні функції. Геморагічний інсульт часто призводить до глибоких когнітивних порушень — проблем із пам'яттю, увагою, сприйняттям і когнітивною гнучкістю. Пацієнти можуть втратити здатність до логічного мислення і прийняття рішень, що ускладнює їхнє повсякденне життя і вимагає постійної сторонньої допомоги.

4. Мовні функції. Як і при ішемічному інсульті, ураження лівої півкулі мозку може призвести до афазії — розладу мовлення, що може вплинути на здатність говорити, розуміти мову, читати чи писати. Через набряк мозку мовні порушення часто є глибшими та потребують тривалої реабілітації.

5. Зір та інші сенсорні органи Геморагічний інсульт у потиличній частці або в структурах, пов'язаних із зором, може викликати втрату частини поля зору (геміанопсія) або повну втрату зору на одне око. Також можливі порушення координації очей або подвійний зір.

6. Емоційні розлади. Через сильний вплив геморагічного інсульту на мозкові структури часто спостерігаються емоційна лабільність, депресія та тривожність. Пацієнти можуть мати неконтрольовані спалахи емоцій, плакати або сміятися без видимої причини, а також мати труднощі з контролем настрою.

7. Головний біль і біль унаслідок підвищеного тиску. Геморагічний інсульт супроводжується різким і сильним головним болем через крововилив і підвищений внутрішньочерепний тиск, що є серйозним симптомом цього типу інсульту. Часто виникає нудота і блювання, пов'язані з тиском на мозкові структури.

8. Порушення свідомості та кома. Через різке підвищення тиску на мозок геморагічний інсульт часто викликає втрату свідомості або навіть кому. У важких випадках пацієнт може впасти в кому на тривалий період, що потребує інтенсивної терапії. Навіть після відновлення свідомості багато пацієнтів страждають від порушень орієнтації в просторі та часі.

Етапи реабілітації:

1. Ранній період (перший тиждень після інсульту).

У цей період важливо запобігти таким ускладненням, як пролежні, контрактури та застійні процеси в легенях. Лікар призначає пасивні рухи (переміщення кінцівок пацієнта з допомогою реабілітолога), за якими поступово додаються активні рухи. Масаж і фізіотерапія

використовуються для стимуляції кровообігу і запобігання атрофії м'язів. Завдання: мінімальна мобілізація, запобігання ускладненням.

2. Стабілізація стану (через кілька тижнів або місяців).

Коли пацієнт стабілізується, до реабілітації додаються більш активні вправи, особливо ЛФК (лікувальна фізкультура) і вправи на м'язову силу, щоб відновити рухову функцію. Починається тренування навичок ходьби і рівноваги, використовуються спеціальні тренажери або допоміжні пристосування, наприклад, пішоходи. Додатково використовуються міостимуляція, яка позитивно впливає на відновлення рухових навичок. Завдання: відновлення рухових функцій, розвиток м'язової сили, покращення координації.

3. Середній реабілітаційний період (1–6 місяців після інсульту).

Цей період характеризується більшою інтенсивністю фізичних вправ і комплексним підходом до відновлення функцій. Включаються вправи для відновлення мовлення, координації та дрібної моторики, а також психотерапевтичні методи. Важливо підтримувати мотивацію пацієнта та активізувати його участь у реабілітації. Завдання: відновлення функціональності, покращення координації та мовлення, психоемоційна підтримка.

4. Пізній реабілітаційний період (6–12 місяців після інсульту).

На цьому етапі пацієнт, як правило, досягає більшого відновлення функцій. Тренування з фокусом на відновлення дрібної моторики, ходьби без допомоги та вербальних навичок. Також розпочинаються заходи для соціальної адаптації, повернення до роботи або нових соціальних ролей. Завдання: відновлення максимальної кількості втрачених функцій, покращення якості життя.

Реабілітація після геморагічного інсульту вимагає комплексного підходу, що включає фізичну, когнітивну й емоційну складові. Чим раніше розпочато відновлення, тим більші шанси на успішне повернення до повноцінного життя.

ПРОФІЛАКТИКА ВИНИКНЕННЯ ГАСТРИТІВ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Молодший В.М.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Шамич О.М., д.психол.н., професор,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

Профілактика гастриту у дітей шкільного віку є актуальною проблемою, що вимагає комплексного підходу. Дослідження розглядає вплив різноманітних чинників, таких як раціональне харчування, дотримання режиму дня, фізична активність, психоемоційний стан та особиста гігієна, а також роль інфекційних агентів, зокрема Helicobacter pylori. Комплекс заходів профілактики сприяє зниженню ризику розвитку гастриту та формує основи здорового способу життя з раннього віку.

Гастрит — патологічний стан, що характеризується запальними процесами у слизовій оболонці шлунка, у дітей шкільного віку є актуальною медико-соціальною проблемою, яка потребує комплексного підходу до профілактики та лікування. Дане запальне захворювання слизової оболонки шлунка, виникає внаслідок різноманітних чинників, серед яких виділяють порушення режиму та якості харчування, вплив стресових ситуацій, інфекційні агенти та шкідливі звички, тощо. Враховуючи високий рівень поширеності гастриту серед дітей шкільного віку, доцільно акцентувати увагу на профілактичних заходах, які сприятимуть зниженню ризику розвитку даної патології.

Одним із основоположних елементів профілактики гастриту є раціональне харчування, забезпечення дітей збалансованим раціоном, що містить необхідні білки, жири, вуглеводи, вітаміни та мінерали, вживання високоякісної їжі сприяє нормальному функціонуванню шлунково-кишкового тракту та запобігає виникненню гастриту. Особливу увагу слід приділяти регулярності прийомів їжі, оскільки довгі перерви між споживанням їжі призводять до підвищеної секреції шлункового соку, що негативно впливає на стан слизової оболонки шлунка. Слід обмежити споживання продуктів, які можуть спричиняти подразнення слизової, таких як гострі, смажені, копчені страви, а також газовані напої та продукти з високим вмістом штучних консервантів [1–3].

Важливе значення має забезпечення повноцінного сну, який сприяє нормалізації обмінних процесів в організмі, також, крім режиму сну

потрібно звернути увагу на фізичну активність, вона позитивно впливає на роботу шлунково-кишкового тракту, сприяючи його стабільному функціонуванню, регулярні заняття фізкультурою, активні ігри на свіжому повітрі, плавання та інші види спорту сприяють зміцненню імунної системи та покращенню загального самопочуття дитини [1].

Вищезгадані пункти це така ж основа як і психологічні чинники, діти шкільного віку часто піддаються психоемоційним навантаженням, які впливають на функціональний стан шлунково-кишкового тракту, до прикладу наявність тривожності, емоційного перевантаження або хронічного стресу спричиняє порушення секреції шлункового соку та порушення моторики шлунка. Отже необхідно створювати сприятливі умови для навчання, підтримувати дружню ат- мосферу в родині та школі, а також навчати дітей методам релаксації та управління стресом, таким як дихальні вправи, медитація або арт-терапія.

Варто згадати інфекційний чинник, адже він є дуже частою причиною розвитку гастриту, найбільш поширеним збудником інфекційного гастриту є бактерія Helicobacter pylori, яка може передаватися через заражену їжу, воду або при контакті з інфікованими особами, у зв'язку з цим слід акцентувати увагу на дотриманні правил особистої гігієни, зокрема митті рук перед їжею, використанні індивідуального посуду та ретельному митті овочів і фруктів перед споживанням [4].

Шкідливі звички, зокрема куріння та вживання алкоголю, також сприяють розвитку гастриту, попри те, що ці звички більш характерні для підліткового віку, профілактика їхнього розвитку повинна розпочинатися ще в молодшому шкільному віці, освітні програми щодо здорового способу життя та негативного впливу тютюну й алкоголю є надзвичайно ефективним інструментом у запобіганні гастриту та інших захворювань шлунково-кишкового тракту.

Підсумовуючи вищесказане, гастрит у дітей шкільного віку виступає як складний патологічний процес, що формується під впливом численних чинників. Серед причин захворювання на гастрит у дітей є гіподинамію (недостатню фізичну активність), стрес, шкідливі звички (алкоголь, куріння) у підлітків, спадкову схильність. Комплексний підхід до профілактики, який включає формування збалансованого раціону, регулярного прийому їжі, забезпечення повноцінного сну та активного способу життя, є ключовим чинником для збереження нормального функціонування шлунково-кишкового тракту. Додатково, ретельне дотримання правил особистої гігієни та своєчасне управління психоемоційним станом дітей сприяють зниженню ризику зараження інфекційними агентами, зокрема бактерії Helicobacter

pylori, і запобігають розвитку хронічних процесів. Таким чином, своєчасне впровадження профілактичних заходів допомагає уникнути гастриту та сприяє загальному зміцненню здоров'я та формуванню здорового способу життя з раннього віку.

Гастрит — це захворювання, якого можна уникнути, дотримуючись простих правил здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Профілактика гастриту у дітей. Які продукти включити в раціон школяра. *Агенція інформації та аналітики «Гал-інфо»*. URL: https://galinfo.com.ua/news/ profilaktyka_gastrytu_u_ditey_yaki_produkty_vklyuchyty_v_ratsion_shkolyara_374473.html (дата звернення: 03.04.2025).

2. Сокольник С.О. Прогнозування, профілактика та лікування шлунково-кишкових кровотеч у дітей, хворих на виразкову хворобу : дис. ... д-ра мед. наук : 14.01.09. Чернівці, 2015. 333 с.

3. Чуйко В. Порушення правил гігієни харчування як фактор ризику виникнення гастриту. *Актуальні проблеми та перспективи медицини граничних станів* : матеріали науково-практ. конф. студентів та молодих вчен. «Актуальні проблеми та перспективи медицини гран. станів», м. Харків, 15 травня 2018 р.

4. Нехаєнко М.І. Сучасні уявлення про хронічні захворювання гастродуоденальної зони у дітей підліткового віку. *Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П.Л. Шупика*. 2016. № 25. С. 638–644.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ЗДАВЛЕННІ НЕРВОВОГО КОРІНЦЯ В ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОМУ ВІДДІЛІ ХРЕБТА

Моренко А.О.
2 курс, група ФТ-23-2м-ml-pl,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій
Університету «Україна»;
Клеценко Л.В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0092-381X

Здавлення нервового корінця, переважно спричинене грижею диска або спондильозом, призводить до локальних набряків, ішемії та запалення. Ці фактори зумовлюють вироблення больових імпульсів. Біль, як наслідок грижі диска відображає поєднання болю, що

формується у самому нервовому корінці та больової імпульсації від сусідніх тканин, внаслідок впливу грижі диска на тверду мозкову оболонку, зв'язки та судини.

Наш практичний досвід містив такий випадок: чоловік 25 років під час підняття вантажу відчув різкий біль в попереково-крижовому відділі хребта, після чого майже не міг вільно пересуватися без відчуття больового синдрому.

Провівши МРТ діагностику, отримали таке заключення:

– ознаки гриж міжхребцевих дисків в сегментах L4-L5, L5-S1 з відносним стенозом хребетного каналу за рахунок грижі;

– дифузне вибухання міжхребцевого диска в сегменті L3-L4;

– остеохондроз міжхребцевих дисків в сегментах поперекового відділу хребта, деформуючого спондильозу, спондилоартрозу, радикуліту.

Після даного дослідження хворий пройшов консультацію з невропатологом, відповідно до даних МРТ та перебігу захворювання було прийнято план лікування, що включав, зокрема, фізичну терапію. Оглядово охарактеризуємо розроблену нами програму фізичної терапії за періодами.

Перший період — гострий, тривав 15 днів. Пацієнт відчував біль, який часто обмежував його рухи. На цій стадії з вираженим больовим синдромом не дозволялося будь-яке не дозоване силове навантаження по осі хребетного стовпа на поперековий відділ. Даному пацієнту в гострий період було призначене консервативне лікування, що складалося зі знеболювальних та протизапальних препаратів. Призначено ін'єкції вітамінів групи В, Диклофенак, Мускомед. Застосовувалося медикаментозне лікування тільки для полегшення при загостренні болю, а не як постійне лікування.

На початковому етапі масаж та терапевтичні вправи були під забороною, але проводилися фізіотерапевтичні процедури — електрофорез (неокарипазим в області хребта поздовжньо або поперечно на вогнище ураження, 20 хв, щоденно або через день, при гострій болі).

Другий період «підгострий» тривав 25 днів. Мета цього періоду — позбавити набряку у поперековому відділі та кінцівках, допомога у регенерації м'язів та тканин, розтягнення паравертебральних м'язів, збільшення висоти між хребцями, покращення тонусу м'язів. Проводилося витягання хребта різними методами і в різних умовах, в цей період всі вправи виконували у вихідних положеннях, що розвантажують хребет — лежачи на спині, животі, боці і в упорі стоячи на колінах. Разом з цим було включено вправи на розслаблення

м'язів тулуба і кінцівок, витягання хребта по його осі, що сприяло збільшенню міжхребцевих проміжків і діаметру міжхребцевих отворів, зменшенню компресії на нервові корінці та оточуючі судини.

Третій період — відновний котрий тривав до повного відновлення, та був профілактикою рецидиву захворювання. Ми відновили рівень тонусу та сили у м'язах, підготували пацієнта до занять у домашніх умовах, зміцнили та покращили функціональний стан організму, усунули координаційні порушення, підготували хребет та організм в цілому до довготривалих статико-динамічних навантажень. При цьому використовували лікувальну і ранкову гігієнічну гімнастику, самостійні заняття, плавання брасом, на спині, ходьбу, прогулянки.

В цьому періоді були протипоказані прикладні і спортивні асиметричні вправи, наприклад: кидання, штовхання медболу однією рукою, кидання диска, а також вправи зі штангою, веслування та ін. Не рекомендували різкі, ривкові рухи, вібрації, нахили вперед і піднімання важких речей в неправильних позах.

Загалом, розроблена нами програми фізичної терапії включала: ранкову гігієнічну гімнастику; плавання; масаж; витяжіння хребта; знеболюючі терапевтичні вправи; індивідуально адаптовані заняття в тренажерному залі на всі групи м'язів.

Спираючись на результати нашого дослідження, ми дійшли висновку, що впровадження розробленої нами програми фізичної терапії для пацієнта, при здавленні нервового корінця викликаного грижею міжхребцевого диска, внаслідок остеохондрозу поперекового відділу хребта, дало значні позитивні результати. Засоби і методи, застосовані в авторській програмі з фізичної терапії достовірно вплинули на покращення гнучкості та рухливості хребтового стовпа за рахунок зміцнення м'язового корсету.

Список використаних джерел

1. Козьолкін О.А. Вертеброгенні ураження нервової системи (діагностика, лікування) : навч. посібник для лікарів-інтернів за спеціальностями «Неврологія», «Психіатрія», «Загальна практика — сімейна медицина» / О.А. Козьолкін, С.О. Мєдвєдкова, А.В. Ревенько, О.О. Лісова, А.О. Дронова. Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. 106 с.

ПРИРОДА У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ ПІСЛЯ ІНСУЛЬТУ

Назарчук О.С.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Холодова О.С., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Природа є потужним ресурсом не тільки для підтримки здоров'я людини, а також для реабілітації після інсульту. Її вплив охоплює фізичний, психологічний і соціальний аспекти, що робить її незамінною частиною комплексного підходу до лікування.

Гостре порушення мозкового кровообігу, або інсульт — захворювання, яке викликане ішемією або геморагією судин, що живлять частини головного мозку, або крововиливом в оболонках мозку.

Інсульт — це одна з основних причин інвалідності у світі. Реабілітація є критично важливим етапом для повернення пацієнтів до повноцінного життя. Сучасні методики відновлення після інсульту дозволяють значно покращити якість життя постраждалих та мінімізувати ускладнення.

Щороку в Україні від 100 до 120 тис. населення вперше переносять гостре порушення мозкового кровообігу(ГПМК), тобто захворюваність становить 280–290 випадків на 100 тис. населення і перевищує середній показник захворюваності на ГПМК в економічно розвинених країнах Європи (200 на 100 тис. населення).

Ефективність природної реабілітації після інсульту підтверджується низкою методів, які сприяють фізичному, когнітивному та емоційному відновленню.

1. Фізіотерапія та вправи на природі

– Фізіотерапія, яка включає вправи для зміцнення м'язів, покращення координації та рівноваги, є ключовою частиною реабілітації. Вправи на природі, такі як прогулянки чи легкі фізичні навантаження в зелених зонах, сприяють зниженню стресу та покращенню кровообігу.

– Електростимуляція м'язів у поєднанні з активністю на свіжому повітрі підсилює відновлення рухових функцій і стимулює нейропластичність мозку.

2. Сенсорна стимуляція в природному середовищі.

– Природне середовище забезпечує багатий сенсорний досвід (звуки, запахи, візуальні стимули), що може бути корисним для ког-

нітивного відновлення. Методи, такі як арт-терапія або снузелен-терапія (мультисенсорна стимуляція), сприяють активації пошкоджених ділянок мозку.

3. Соціальна взаємодія та емоційна підтримка

– Прогулянки чи групові заняття на природі допомагають пацієнтам уникнути ізоляції, що часто виникає після інсульту. Соціальна активність у природному середовищі позитивно впливає на психічний стан і мотивацію до реабілітації.

4. Когнітивна терапія

– Заняття на природі можуть включати вправи для відновлення пам'яті та концентрації уваги. Наприклад, розгадування головоломок або ментальна практика рухів у зелених зонах сприяють нейропластичності мозку.

5. Дзеркальна терапія

– Цей метод, який часто застосовується для відновлення рухливості паралізованих кінцівок, може бути ефективним у спокійній атмосфері природи, де пацієнт менше відчуває стрес і більше зосереджується на терапії.

Рекомендації щодо використання природи в реабілітації:

1. Прогулянки та «лісові ванни» — навіть дві години на тиждень у парку чи лісі можуть суттєво покращити стан здоров'я.

2. Створення спеціальних садів для реабілітації — лікувальні сади чи природні зони в лікарнях сприяють швидшому одужанню пацієнтів.

3. Підтримка доступу до зелених зон — забезпечення легкого доступу до парків і лісів має бути частиною політики охорони здоров'я.

Наприклад, *лісова терапія* має значний вплив на рівень гормонів стресу, зокрема кортизолу. Перебування в лісовому середовищі сприяє зниженню рівня кортизолу, що є одним з основних гормонів стресу в організмі людини. Коли рівень кортизолу знижується, це допомагає зменшити загальний рівень стресу і покращити загальний стан здоров'я. Це особливо важливо для пацієнтів після інсульту, які часто стикаються з підвищеним рівнем стресу через фізичні та емоційні зміни.

Зниження рівня кортизолу також позитивно впливає на якість сну. Високий рівень цього гормону може порушувати сон, тому його зниження сприяє покращенню якості сну. Хороша якість сну є важливою для відновлення організму після інсульту, оскільки вона сприяє відновленню фізичних і психічних сил.

Крім того, лісова терапія має антидепресивний і антитривожний ефект. Зниження рівня кортизолу і загальне зниження рівня стресу

допомагають зменшити симптоми депресії та тривожності, які часто супроводжують пацієнтів після інсульту. Це особливо важливо, оскільки депресія і тривожність можуть суттєво уповільнити процес реабілітації.

Покращення когнітивних функцій також є одним з ефектів зниження рівня стресових гормонів під час лісової терапії. Зниження рівня кортизолу позитивно впливає на концентрацію уваги, пам'ять і інші когнітивні функції, які можуть бути порушені після інсульту. Таким чином, лісова терапія не тільки знижує рівень стресу, але й сприяє загальному відновленню когнітивних можливостей пацієнтів.

У цілому, лісова терапія є цінним інструментом для зниження рівня гормонів стресу і покращення психоемоційного стану пацієнтів після інсульту. Її застосування може бути частиною комплексної програми реабілітації, спрямованої на відновлення фізичних і психічних функцій.

Список використаних джерел

1. Воронін Д.М. Фізична реабілітація при захворюваннях нервової системи : навч. посібник / Д.М. Воронін, Є.О. Павлюк. Хмельницький : ХНУ, 2011. 143 с.

2. Неврологія : нац. підруч. для студ. вищ. мед. нав. закл. IV рівня акредитації / І.А. Григорова та ін.; за ред. І.А. Григорової, Л.І. Соколової. Київ : Медицина, 2015. 640 с.

3. Реабілітація після інсульту: кроки до повного відновлення. *MedicaSano*. URL: https://medicasano.com.ua/blog/reabilitatsiia-pislia-insultu-kroky-do-povnoho-vidnovlennia/.

4. Рекомендації щодо нейрореабілітації пацієнтів після інсульту. *НЕЙРОNEWS*. URL: https://cerebrolysin.com.ua/fileadmin/user_upload/materials/ protocols/Austria-Clin-Prot.pdf.

5. Factors influencing brain recovery from stroke via possible epigenetic changes. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11497982/.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ У ПОПЕРЕДЖЕННІ УСКЛАДНЕНЬ ПРИ ПЕРИНАТАЛЬНИХ УРАЖЕННЯХ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

Ніколаєва Д.В.
2 курс, група ФТ-23-1м,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Холодова О.С., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Проблема перинатальних уражень центральної нервової системи постає надзвичайно складним та багатогранним науковим викликом сучасної медичної науки. Статистичні дослідження демонструють невтішну динаміку збільшення питомої ваги дітей з перинатальною патологією нервової системи, що детермінує нагальну необхідність розробки інноваційних підходів до ранньої діагностики, профілактики та реабілітації.

Етіопатогенетичні механізми формування перинатальних уражень нервової системи характеризуються надзвичайною складністю та поліфакторністю. Біологічні чинники створюють комплексне середовище патологічного впливу на нервову систему новонародженого. Хронічні захворювання матері виступають потужним етіологічним чинником, що включає цукровий діабет, гіпотиреоз, серцево-судинні патології. Порушення матково-плацентарного кровотоку становлять окрему групу ризику, що безпосередньо впливає на формування неврологічних дисфункцій.

Генетичні передумови та імунологічна несумісність матері та плоду створюють додаткові ризики виникнення перинатальних уражень. Метаболічні порушення та ендокринні дисфункції посилюють патогенетичний вплив на нервову систему новонародженого. Спадкові захворювання та інфекційні ураження додатково ускладнюють клінічну картину перинатальних уражень нервової системи.

Інтранатальні фактори становлять не менш складну групу ризику. Ускладнення під час пологів, асфіксія, родові травми створюють безпосередню загрозу формування неврологічних порушень. Передчасні пологи, клінічно вузький таз, тазове передлежання плоду, слабкість пологової діяльності, обвиття пуповини, стрімкі або затяжні пологи — кожен з наведених чинників потенційно спроможний зумовити розвиток перинатального ураження нервової системи.

Патогенез перинатальних уражень центральної нервової системи являє собою складний каскад патологічних змін. Гіпоксично-ішемічне ушкодження мозку виступає провідним механізмом пошкодження нервової системи. Порушення мікроциркуляції та метаболічні розлади створюють додаткове навантаження на функціональні системи новонародженого. Запальні процеси, мітохондріальна дисфункція, імунозапальні реакції формують комплексне середовище патологічних змін.

Окислювальний стрес та порушення нейромедіаторного обміну додатково ускладнюють перебіг неврологічних порушень. Ендотеліальна дисфункція та порушення нейропластичності становлять складний патогенетичний механізм, що потребує комплексного підходу до діагностики та реабілітації.

Клінічна картина перинатальних уражень нервової системи демонструє надзвичайно складну та варіативну симптоматику. Мінімальна церебральна дисфункція характеризується тонкими неврологічними порушеннями, які можуть бути непомітними для неспеціаліста. Синдроми рухових порушень проявляються через нестабільність м'язового тонусу, порушення координації та труднощі формування рухових навичок. Судомний синдром становить особливу небезпеку, оскільки здатен призводити до значних порушень нормального розвитку нервової системи.

Діагностика перинатальних уражень нервової системи потребує надзвичайно прискіпливого та комплексного підходу. Лікар-невролог послуговується широким спектром діагностичних методик, серед яких особливе місце посідають інструментальні дослідження. Нейровізуалізаційні методики дозволяють отримати детальну картину структурних змін у головному мозку новонародженого. Електроенцефалографія надає унікальну інформацію про функціональну активність нервової системи.

Фізична терапія при перинатальних ураженнях нервової системи розглядається як багатовекторна стратегія відновлення та корекції неврологічних порушень. Принципи індивідуального підходу набувають першочергового значення, оскільки кожен випадок має унікальні патогенетичні особливості. Раннє втручання виступає критичним чинником успішності реабілітаційного процесу.

Методологія фізичної терапії формується на основі глибокого розуміння патофізіологічних механізмів пошкодження нервової системи. Лікувальний масаж виступає потужним інструментом впливу на периферичну та центральну нервову систему. Кінезотерапія дозволяє

цілеспрямовано впливати на рухові функції, сприяючи формуванню правильних рухових патернів. Нейророзвиткова терапія становить особливий напрямок реабілітаційного впливу. Її методологія базується на принципах нейропластичності, що дозволяє активізувати компенсаторні механізми нервової системи. Мануальна терапія забезпечує додатковий вплив на м'язово-скелетну систему, сприяючи нормалізації м'язового тонусу та покращенню провідності нервових імпульсів.

Психологічний супровід реабілітаційного процесу набуває Critical значення. Робота з батьками, створення сприятливого реабілітаційного середовища, подолання психоемоційних бар'єрів становить важливий аспект комплексної терапії. Батьки перетворюються на активних учасників реабілітаційного процесу, що суттєво підвищує його ефективність. Прогнозування результатів фізичної терапії потребує системного підходу. Враховуються не лише безпосередні неврологічні показники, але й віддалені наслідки перинатального ураження. Моніторинг динаміки розвитку дитини здійснюється мультидисциплінарною командою фахівців, що включає неврологів, реабілітологів, психологів, ортопедів.

Сучасні інноваційні технології розширюють можливості фізичної терапії. Біологічний зворотний зв'язок, нейрореабілітаційні комплекси, комп'ютерні реабілітаційні технології створюють принципово нові можливості впливу на нервову систему. Персоналізована медицина дозволяє розробляти унікальні реабілітаційні траєкторії для кожного пацієнта.

Перинатальні ураження нервової системи становлять складну медико-соціальну проблему, що вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу. Фізична терапія виступає ключовим інструментом попередження та мінімізації неврологічних ускладнень. Своєчасність, індивідуальність та науковість реабілітаційних заходів детермінують успішність відновлення неврологічних функцій новонародженого.

Список використаних джерел

1. Афанасьєв С.М. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації осіб з функціональними порушеннями і дегенеративно-дистрофічними захворюваннями опорно-рухового апарату. Київ, 2018. 505 с.

2. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я: МКФ. *Дані каталогізації публікацій бібліотечної служби ВОЗ*. 2018. 256 с.

3. Фізична, реабілітаційна та спортивна медицина : підручник для студентів і лікарів / за заг. ред. В.М. Сокрута. Краматорск : «Каштан», 2019. Т. 1. 478 с.

ПРИНЦИПИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ АМПУТАЦІЯХ КІНЦІВОК ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ТРАВМ

Парфенюк В.В.
2 курс, група ФТ-23-1м-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

У дослідженні висвітлюється ефективність спеціальної програми реабілітації для військовослужбовців з ампутацією нижніх кінцівок. Доведено, що комплексний підхід (гімнастика, масаж, фізична терапія) покращує рухові функції, зменшує біль і підвищує якість життя, особливо у молодших пацієнтів. Результати підтверджують важливість ранньої та індивідуалізованої реабілітації.

Сучасні бойові дії супроводжуються значним зростанням кількості важких травм, що призводять до ампутацій кінцівок. В Україні щорічно реєструється понад 10 тисяч таких випадків, з яких 70 відсотків пов'язані з бойовими ушкодженнями. Це обумовлює потребу у вдосконаленні методів фізичної реабілітації для повернення пацієнтів до функціональної незалежності [5].

Метою дослідження було вивчення ефективності спеціально розробленої програми фізичної реабілітації для військовослужбовців з ампутацією нижніх кінцівок на рівні стегна. Дослідження проводилося на базі Науково-дослідного інституту реабілітації осіб з інвалідністю у місті Вінниця.

У дослідженні взяли участь 30 пацієнтів чоловічої статі віком від 27 до 55 років, які були розподілені на дві групи з урахуванням вікового фактору. Основну групу склали особи віком 27–35 років, другу групу — особи віком 37–49 років. Усі пацієнти перебували на етапі первинного протезування.

Для оцінки ефективності реабілітаційних заходів було використано комплекс клініко-інструментальних методів дослідження, включаючи гоніометрію для вимірювання амплітуди рухів у суглобах, мануально-м'язове тестування за шкалою Ловетта для оцінки сили м'язів, тест Боханнона для визначення рівня балансу, а також стан-

дартизовані опитувальники SF-36 для оцінки якості життя та Індекс Бартела для визначення рівня функціональної самостійності [2; 4].

Розроблена програма фізичної реабілітації включала комплекс заходів, що базувалися на принципах етапності, систематичності та індивідуалізації. Основними компонентами програми були: лікувальна гімнастика, спрямована на зміцнення м'язового корсету та покращення координації; лімфодренажний масаж для профілактики набряків; фізіотерапевтичні процедури; кінезіотейпування; а також спеціальні тренування з навчання ходьби з протезом [1]. Середня тривалість курсу реабілітації склала 3 місяці.

Отримані результати демонструють значне покращення клініко-функціональних показників у обох групах. Так, за даними гоніометрії спостерігалося збільшення амплітуди рухів у кульшовому суглобі: показники згинання зросли з 95,5° до 105,5° у основній групі та з 94,5° до 102,6° у контрольній групі. Аналогічна позитивна динаміка зафіксована і для інших видів рухів (розгинання, приведення, відведення).

Оцінка м'язової сили за методом ММТ показала зростання показників з середнього рівня 3–3,2 бала до 4–4,6 балів за шкалою Ловетта, що свідчить про значне зміцнення м'язового апарату. Особливо важливим є те, що найбільш виражені результати спостерігалися у молодшій віковій групі (ЕГ 1), що підтверджує вплив вікового фактора на ефективність реабілітації.

Дані опитувальника SF-36 показали суттєве покращення якості життя пацієнтів. Так, показник фізичного функціонування зріс з 54,1 до 62,3 балів у основній групі, а рівень больового синдрому знизився в середньому на 15–20%. Оцінка функціональної самостійності за Індексом Бартела продемонструвала зростання з 80 до 95 балів у молодшій групі та з 70 до 85 балів у старшій групі.

Важливим результатом є також зменшення частоти ускладнень: якщо на початку дослідження фантомний біль спостерігався у 57% пацієнтів, то після курсу реабілітації цей показник знизився до 30%. Аналогічна позитивна динаміка зафіксована і для інших ускладнень, таких як біль у куксі, контрактури суглобів та ін.

Таким чином, проведене дослідження довело високу ефективність розробленої програми фізичної реабілітації для військовослужбовців після ампутації нижніх кінцівок. Отримані результати свідчать про те, що комплексний підхід, що включає терапевтичні вправи, масаж, фізіотерапію та функціональне тренування, дозволяє досягти значних результатів у відновленні рухової активності, зміцненні м'язового корсету та покращенні якості життя пацієнтів.

Особливо варто відзначити, що найкращі результати спостерігалися у молодших пацієнтів, що підкреслює важливість раннього початку реабілітаційних заходів. Отримані дані можуть бути використані для подальшого вдосконалення реабілітаційних програм та розробки індивідуальних підходів до відновлення військовослужбовців після ампутацій кінцівок.

Список використаних джерел

1. Беспаленко А.А., Щеглюк О.І., Кіх А.Ю., Бур'янов О.А., Волянський О.М., Корченок В.В., Михайловська М.М. Алгоритм реабілітації військовослужбовців з ампутацією кінцівок на основі мультипрофесійного та індивідуального підходу. URL: file:///C:/Users/Lenovo_i5/Downloads/14-Article%20Text-47-2-10-20200624.pdf

2. Кіреєв І.В., Жаботинська Н.В., Штриголь С.Ю., Бакуменко М.Г., Хижняк В.М. Алгоритм реабілітації пацієнтів після ампутації нижньої кінцівки. URL: http://surl.li/zhkwpg.

3. Коробко Л., Маркович О., Чижишин Б. Фахова медична допомога фізичного терапевта з профілактики контрактур після ампутації нижніх кінцівок. URL: file:///C:/Users/Lenovo_i5/Downloads/PCS-2022-N2+(2)+81-84.pdf.

4. Пасенко М.В. Фізична реабілітація осіб працездатного віку після ампутації нижньої кінцівки на рівні гомілки. Магістерська дисертація. URL: https://ela.kpi.ua/bitstreams/98786563-cf12-4ba1-b837-903446645241/download.

5. Салєєва А.Д., Аврунін О.Г., Чернишова І.М., Кабаненко І.В., Дацок О.М., Трофименко Т.О., Дондорева І.С., Мірошнікова Ж.В., Ковальова С.В. Основи комплексної реабілітації пацієнтів з патологіями опорно-рухового апарату : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2023. С. 329.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ НА НЕВРИТ ЛИЦЕВОГО НЕРВА

Пер'ян Н.А.
2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Холодова О.С., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Неврит лицевого нерва, або параліч Белла, — це запальне ураження нерва, що іннервує мімічні м'язи однієї половини обличчя. В результаті в цих м'язах розвивається слабкість, яка веде до зниження (парез) або повної відсутності (параліч) мімічних рухів і появи асиметрії обличчя. Ураження лицевого нерва зустрічаються найчастіше серед патології черепних нервів. Вони складають від 2-х до 5-ти %

усіх захворювань периферійної нервової системи запально-дегенеративного характеру і посідають перше місце за частотою серед мононевритів та мононейропатій. У різних регіонах світу захворюваність на невропатію лицевого нерва становить від 16,0 до 30,1 на 100 тис. населення.

Хворіють на дану недугу люди різного віку, але частіше — молодого та середнього, причому жінки хворіють частіше, ніж чоловіки, що, можливо, пов'язано із більшою вегетосудинною та емоційною лабільністю у жінок. Невропатії лицевого нерву виникають внаслідок дії багатьох чинників: переохолодження, інфекцій, судинних захворювань, алергічних реакцій, травм, інтоксикацій; серед інших причин слід вказати: закриті черепно-мозкові травми, новоутворення скроневої кістки.

Лицевий нерв має ряд особливостей анатомічної та функціональної організації, що можуть за певних умов сприяти виникненню патологічного процесу у нерві та приводити до паралічу мімічних м'язів. Їх можна охарактеризувати як базіс, що сприяє виникненню та розвитку патологій лицевого нерву. Серед таких особливостей слід відзначити вузькість фаллопієвого каналу, по якому проходить нерв у товщі скроневої кістки; звуження діаметру каналу, починаючи від зовнішнього коліна до місця виходу нерва з черепа, з самою вузькою частиною у ділянці шилососкоподібного отвору; скопичення лімфатичних вузлів у місці виходу нерва з шилососкоподібного отвору; найгірше кровопостачання нерва проксимальніше колінчастого вузла та у ділянці щлососкоподібного отвору. Всі вказані особливості можуть сприяти порушенню кровопостачання лицевого нерву, виникненню у ньому ішемії та набряку, що приводить до порушення його функції.

Кровопостачання більшої частини стовбура лицевого нерву за рахунок судин басейна зовнішньої сонної артерії, для яких притаманне часте виникнення нейросудинних реакцій під впливом холодових подразників, наводить на думку, що у розвитку патології лицевого нерва значну роль відіграє такий чинник, як переохолодження.

Клініка невропатії лицевого нерва. Основним синдромом ураження лицевого нерва є слабкість мімічної мускулатури (прозопарез або прозоплегія) на всій іпсілатеральній половині обличчя. Обличчя стає асиметричним, шкірні складки на боці ураження згладжуються, кут рота опущено. Хворий не може підняти брову, наморщити лоб, надути щоку, свиснути. При вищирюванні зубів ротова щілина перетягується в здоровий бік. При спробі заплющити очі, повіки на боці ураження лицевого нерву не змикається, очне яблуко залишається неприкритим і видно, як воно відхиляється вгору і назовні (симптом Белла), при

цьому через неприкриту очну щілину видно лише білу смужку склери (лагофтальм). Внаслідок парезу мімічних м'язів може стати нечіткою мова, під час жування хворий може інколи прикусувати щоку, їжа може застрягати між щокою та ясном. Має місце зниження надбрівного та рогівкового рефлексів з боку ураження лицевого нерву.

Сучасне консервативне лікування уражень лицевого нерва умовно можна поділити на такі види: медикаментозне, фізіотерапія, рефлексотерапія.

Одним з важливих компонентів патогенетичного та симптоматичного лікування при ураженнях лицевого нерва є фізична терапія. Основна мета: підсилити протизапальний, дегідратуючий ефект комплексної терапії, покращити крово- та лімфоциркуляцію у зоні обличчя, сприяти покращенню провідності лицевого нерва, попередити розвиток вторинної контрактури мімічних м'язів.

У гострому періоді призначаються інфрачервоні промені у слабо тепловому дозуванні на уражений бік обличчя (тривалість впливу 10–15 хв. 3–4 рази на день протягом 8–10 днів). Є повідомлення про благоприємний ефект УВЧ-терапії при лікуванні гострих невропатій лицевого нерва. УВЧ призначається на соскоподібний відросток та зону розгалуження лицевого нерву у нетепловому та слабкотепловому дозуванні (з вихідною потужністю 15–20 Вт, тривалістю впливу 15–20 хв, щоденно, протягом 8–10 днів). Також рекомендовано магніто-терапія перемінним синусоїдальним магнітним полем (ПеМП) апаратом «Полюс-1» на ділянку проекції соскоподібного відростка (індуктор прямокутний, магнітна індукція 19–25 мТл, тривалість впливу — 15–20 хв., щоденно, протягом 8–10 днів); магніто-терапія постійним магнітним полем за допомогою магнітофонів або магнітопластів, які фіксуються пов'язкою на соскоподібний відросток та на зону розгалуження лицевого нерва (магнітна індукція — 20–30 мТл, протягом 10–15 днів).

СМС (синусоїдальні модульовані струми) — перемінні синусоїдальні струми частотою 5000 Гц, що модульовані низькою частотою від 10 до 150 Гц — використовують за допомогою апаратів «Амплипульс-3», «Амплипульс-4» на ділянку проекції верхніх шийних симпатичних гангліїв по боковим поверхням шиї або на шийний відділ хребта паравертебрально у перемінному режимі роботи I (постійні модуляції, серії імпульсів довільно встановленої частоти), частотою 100–120 Гц, глибиною модуляції 50–75%, тривалістю 3–5 хв., та з родом роботи III (посилки модульованих і не модульованих коливань — серія імпульсів довільно встановленої частоти, що чередуючи

ються з не модульованими коливаннями) частотою 70–1000 Гц, глибиною модуляції 50–75%, тривалістю посилок — 1, 1,5 с, 3–5 хв. Зазвичай лікування проводять по схемі з двома родами роботи (режимами), щоденно, протягом 8–10 днів, що сприяє послабленню спазму судин, які живлять лицевий нерв.

У разі вираженої асиметрії мімічних м'язів і без ознак підвищення їх електрозбудливості призначають електрофорез кальцію хлориду, натрію саліцилату, магнію сульфату, калію йодиду, галантаміну, прозерину, мумійо, лідази, гідрокортизону методом напівмаски Бергон'є на уражений бік обличчя (сила струму 1–5 мА, тривалість впливу — 20 хв., 10–15 процедур щоденно), при цьому для електрофорезу замість постійного струму можна застосовувати імпульсні (прямокутні, експоненціальні, діадинамічні, синусоїдальні модульовані). У разі отогенного генезу захворювання електрофорез проводять методом напівмаски Бергон'є з модифікацією по Греченіну (ватну турунду, що змочена лікарською речовиною, вводять у зовнішній слуховий прохід, а інший її кінець виводять на щоку під напівмаску), застосовуючи силу струму 1–3 мА, тривалість впливу 20–30 хв. і 10–12 процедур на курс лікування. Відмічається, що електрофорез слід проводити під контролем електрофізіологічних методів дослідження і не раніше, ніж через 3–5 тижнів від початку захворювання, тому що раннє призначення електричних методів лікування, за рахунок зайвої стимуляції лімбічної системи, сприяє контрактуроутворенню.

У разі важких уражень лицевого нерва, з вираженим степенем парезу або плегією мімічних м'язів, застосовують їх електричну стимуляцію.

Застосування ультразвуку. Зазвичай застосовують дві основні методики (інтенсивну та полегшену). У разі невропатій лицевого нерва без яких небуть ознак контрактури мімічних м'язів, не залежно від давності захворювання застосовується інтенсивна методика УЗ-терапії (УЗ –головка площею 4 см2, режим імпульсний або безперервний, інтенсивність 0,2–0,4 Вт/см2, тривалість процедури — 5–8 хв., щоденно або через день, 12–15 процедур на курс), коли ж мають місце клінічні або електрофізіологічні ознаки контрактури, застосовується полегшена методика (УЗ — головка площею 1 $см^2$, режим озвучування імпульсний, тривалість процедури 3–5 хв., вплив проводиться через день або 2 рази на тиждень, на курс лікування 5–8 процедур). У гострій та підгострій стадіях захворювання рекомендовано використовувати ультрафонофорез трилону Б (який здатний сприяти усуненню деструктивно-дегенеративних змін у нерві), а при інфек-

ційно-алергологічному генезі захворювання перевага віддається застосувнню фонофорезу гідрокортизону.

Лікування теплом застосовують у вигляді парафінових та озокеритових аплікацій.

Методи рефлексотерапії у складі комплексного лікування невропатії лицевого нерву та її ускладнень. Механізм рефлексотерапевтичного впливу полягає, передусім, у тому, що дія на точки акупунктури різними методами дозволяє створити потужний потік аферентних імпульсів, які розповсюджуються по всіх рівнях нервової системи, блокують або різко знижують передачу патологічних сигналів у вищі структури мозку, сприяють відновленню функції різних відділів лімбічної системи та нової кори, ліквідації патологічних домінантних центрів на всіх рівнях нервової системи та відновленню нормального функціонування вищих адаптаційних систем організму. При дії голкою на точки акупунктури виникає стимуляція центрів спинного і головного мозку, які продукують мікропептиди енкефалін, бета-ендорфін та дінорфін, а також стимуляція гіпоталамо-гіпофізарних структур, що проявляється клінічно протибольовим, протизапальним, протинабряковим, десенсибілізуючим ефектами.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТРАВМ У СПОРТСМЕНІВ

Рогульчик С.Ф.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Пономаренко В.І., д.мед.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Будь-який вид спорту може бути корисним для здоров'я на певному етапі, але деякі види спорту, особливо в дитинстві та підлітковому віці, можуть бути травматичними, а інші — потребують значної фізичної активності, що з часом може негативно впливати на здоров'я. В екстремальних видах спорту ризик травм зростає в рази.

Реабілітація спортсменів після травм — це необхідність для швидкого повернення до спортивних занять. Жоден окремий метод лікування не може повністю вирішити проблему відновлення, але комплексне використання фізичної терапії є ефективним у створенні індивідуальних реабілітаційних програм для спортсменів.

Відновлення спортсменів після травм передбачає ряд заходів, що допомагають швидко повернути фізичне та емоційне здоров'я, а також спортивну форму. На відміну від загальних реабілітаційних програм, для спортсменів застосовуються складні методики, які впливають на весь організм, усуваючи наслідки травм і відновлюючи обмінні процеси, тим самим маючи не лише лікувальний, а й профілактичний ефект. Крім того, важливо враховувати моральний, соціальний та фінансовий аспекти впровадження фізичної терапії при відновленні після спортивних травм.

Завдання фізичної терапії можуть змінюватися на різних етапах відновлення спортсменів після травм. На ранньому етапі основною метою є зменшення больового синдрому, в той час як на наступних етапах основні акценти зміщуються на усунення запалення, відновлення нормального обсягу рухів, підвищення м'язового тонусу, відновлення балансу, координації, точності та витривалості. Ці кроки сприяють поверненню спортсмена до стабільної функціональності.

Одним із головних завдань фізичної терапії є створення програми, яка допоможе запобігти травмам у майбутньому. Відновлення після травм є відповідальністю кваліфікованого фізичного терапевта. У спортивній практиці, зокрема при роботі з висококласними спортсменами, сучасні принципи фізичної терапії повинні втілюватися в безперервній послідовності етапів: надання невідкладної допомоги, рання активація та індивідуальні тренування.

На кожному етапі відновлення визначаються завдання, які формують подальшу програму фізичної терапії. Ці завдання коригуються в процесі постійного моніторингу. Програма фізичної терапії базується на детальному огляді, що включає обстеження, пальпацію, оцінку м'язового тонусу, температури шкіри, об'єму рухів, чутливості, а також вивчення механізму травми та особливостей виду спорту, яким займається пацієнт. Після цього складається індивідуальний план фізичної терапії.

Реабілітація в спорті розпочинається з моменту отримання травми і триває до тих пір, поки спортсмен не повернеться до нормальної функціональної активності.

Список використаних джерел

1. Пустовойт Б.А. Основні принципи фізичної терапії у спортсменів після травм опорно-рухового апарату. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2021. № 6 (1). С. 26–29.

2. Спортивна травма: новітні методи діагностики, лікування та реабілітації. URL: https://health-ua.com/article/78322-sportivna-travma-novitni-metodi-diagnosti ki-likuvannia-ta-reabilitaciyi.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІСЛЯ ОПЕРАЦІЙ НА ХРЕБТІ

Ступак Р.О.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Колядич О.І., ст. викладач,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Реабілітація після операцій на хребті є складним і тривалим процесом, який потребує системного підходу. Важливо не лише відновити фізичний стан пацієнта, а й враховувати його психологічний стан та адаптацію до повсякденного життя. Ефективність реабілітаційних заходів оцінюється різними методами, серед яких суб'єктивні опитування, клінічні тести та інструментальні дослідження. Актуальними є сучасні підходи до аналізу ефективності реабілітації, їх особливості та практичне застосування.

Після хірургічного втручання на хребті пацієнти часто стикаються з обмеженою рухливістю, болем, втратою рівноваги та загальним погіршенням якості життя. Процес реабілітації спрямований на поступове відновлення функцій організму та покращення фізичного стану. Однак для того, щоб оцінити ефективність реабілітації, необхідно використовувати різні методи дослідження. Найпоширенішим підходом є спостереження за пацієнтом. Лікарі аналізують, як змінюється його рухливість, наскільки зменшується біль і як швидко відновлюються м'язові функції. Крім цього, застосовуються клінічні тести, які допомагають об'єктивно оцінити рівень покращення. Наприклад, тест Шобера дозволяє визначити, наскільки добре пацієнт може нахилятися вперед, що є важливим показником гнучкості хребта.

Оцінка болю є важливим елементом реабілітації, оскільки біль може обмежувати рухову активність і впливати на загальний стан людини. Найчастіше використовують візуальну аналогову шкалу болю, де пацієнт сам оцінює інтенсивність болю за шкалою від 0 до 10. Також застосовуються спеціальні анкети, які допомагають зрозуміти, як біль впливає на повсякденне життя людини, її здатність виконувати звичні справи, займатися фізичною активністю та працювати.

Крім клінічних тестів, існують інструментальні методи дослідження, які дозволяють отримати більш точну інформацію про стан пацієнта. Магнітно-резонансна томографія (МРТ) допомагає побачити, чи немає запальних процесів у тканинах, як відбувається загоєння

післяопераційної області та чи немає ускладнень. Комп'ютерна томографія (КТ) дозволяє оцінити стан кісткових структур хребта, а електроміографія допомагає перевірити, наскільки ефективно працюють м'язи після операції.

Одним із важливих аспектів реабілітації є відновлення рівноваги та координації рухів. Для цього використовується стабілографія — метод, який дозволяє оцінити стійкість пацієнта та його здатність утримувати рівновагу в різних положеннях. Це особливо важливо для людей, які перенесли складні операції на хребті та можуть мати порушення координації рухів.

Психологічний стан пацієнта також відіграє важливу роль у процесі реабілітації. Людина, яка пережила складне хірургічне втручання, може відчувати страх, невпевненість у власних силах, депресивний стан. Якщо такі фактори ігнорувати, процес відновлення може затягнутися. Тому лікарі часто застосовують спеціальні опитувальники для оцінки психологічного стану пацієнта. Вони допомагають визначити рівень тривожності, депресії, мотивації до реабілітації.

Сучасні технології також активно впроваджуються у реабілітаційний процес. Використання віртуальної реальності, наприклад, дозволяє пацієнтам тренувати рухи в безпечному середовищі, що допомагає поступово відновлювати моторні функції. Роботизовані системи можуть допомагати пацієнтам виконувати вправи, коригуючи їхні рухи та надаючи необхідну підтримку. Це особливо корисно для людей з важкими порушеннями рухової функції, які потребують поступового нарощування навантаження.

Оцінка ефективності реабілітації є важливим етапом у лікуванні пацієнтів після операцій на хребті. Використання комплексного підходу, що включає спостереження, клінічні тести, інструментальні методи діагностики та аналіз психологічного стану, дозволяє отримати найбільш об'єктивну картину прогресу пацієнта. Новітні технології відкривають додаткові можливості для вдосконалення реабілітаційних програм та покращення якості життя пацієнтів. Тому подальші дослідження в цій сфері є надзвичайно важливими для вдосконалення підходів до відновлення людей після операцій на хребті.

Велике значення у відновленні після операції має фізіотерапія. Вона включає різні методи, зокрема масаж, електростимуляцію м'язів, магнітотерапію, гідротерапію та лазеротерапію. Масаж сприяє покращенню кровообігу, зменшенню набряків та напруги у м'язах. Електростимуляція допомагає відновити м'язову силу та запобігти атрофії, що особливо важливо для пацієнтів, які довгий час перебували

у нерухомому стані. Гідротерапія, зокрема заняття в басейні, зменшує навантаження на хребет і дозволяє пацієнтам виконувати рухи без відчуття болю.

Окремо варто виділити роль лікувальної фізкультури (ЛФК) у процесі реабілітації. Це комплекс спеціально розроблених вправ, які спрямовані на зміцнення м'язового корсета, покращення гнучкості хребта та відновлення нормальної постави. Заняття ЛФК проходять під наглядом фахівців, які слідкують за технікою виконання вправ та коригують навантаження залежно від стану пацієнта. Дуже важливо, щоб пацієнт виконував вправи регулярно, адже тільки систематичний підхід дозволить досягти позитивних результатів у відновленні.

Не менш важливим є харчування у період реабілітації. Правильно збалансований раціон допомагає організму швидше відновлюватися, зміцнює кісткову тканину та покращує загальний стан здоров'я. У післяопераційний період особливу увагу слід приділяти продуктам, багатим на білки, кальцій та вітамін D, оскільки вони сприяють зміцненню кісток та м'язів. Також важливо вживати достатню кількість рідини, щоб підтримувати нормальний водно-сольовий баланс в організмі.

Таким чином, реабілітація після операцій на хребті — це багатокомпонентний процес, що включає фізичну активність, фізіотерапію, правильне харчування, психологічну підтримку та використання сучасних медичних технологій. Всі ці методи у комплексі дозволяють не тільки відновити втрачені функції організму, а й повернути людину до звичного життя без обмежень у русі. Подальші дослідження у цій сфері сприятимуть розробці ще більш ефективних програм реабілітації та допоможуть багатьом пацієнтам швидше повернутися до активного життя.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ГІПЕРТОНІЧНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ В АМБУЛАТОРНИХ УМОВАХ

Тертична Т.С.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Шамич О.М., д.психол.н., професор,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

У дослідженні розглянуто особливості фізичної реабілітації пацієнтів із гіпертонічною хворобою в амбулаторних умовах. Проаналізовано основні методи немедикаментозного контролю артеріального

тиску, зокрема лікувальну фізкультуру, дихальну гімнастику, фізіотерапевтичні процедури та психоемоційну корекцію. Описано позитивний вплив фізичної активності на стан серцево-судинної системи, рівень стресу та загальне самопочуття пацієнтів. Наголошено на важливості індивідуального підходу та поступового підвищення фізичних навантажень. Дослідження підтверджують, що комплексна реабілітація сприяє нормалізації артеріального тиску, зменшенню ризику ускладнень і покращенню якості життя пацієнтів.

Гіпертонічна хвороба є однією з найпоширеніших патологій серцево-судинної системи, яка суттєво впливає на якість життя пацієнтів і може призводити до серйозних ускладнень, таких як інфаркт міокарда, інсульт, серцева та ниркова недостатність. Сучасні підходи до лікування артеріальної гіпертензії включають не лише медикаментозну терапію, а й зміну способу життя, в тому числі фізичну реабілітацію. В амбулаторних умовах реабілітація пацієнтів із гіпертонією є важливим компонентом комплексної терапії, спрямованої на нормалізацію артеріального тиску та профілактику ускладнень.

Значення фізичної активності при гіпертонічній хворобі

Фізична активність сприяє зміцненню серцево-судинної системи, покращує кровообіг та зменшує навантаження на серце. Регулярні фізичні вправи допомагають:

– знизити артеріальний тиск за рахунок покращення судинного тонусу;

– зменшити рівень стресу, що є одним із провокуючих факторів гіпертонії;

– покращити обмін речовин та зменшити ризик ожиріння, яке часто супроводжує гіпертонічну хворобу;

– підвищити загальну витривалість організму.

Важливим аспектом реабілітації є індивідуальний підхід до кожного пацієнта, врахування рівня фізичної підготовки, супутніх захворювань та загального стану здоров'я.

Методи фізичної реабілітації в амбулаторних умовах

1. Лікувальна фізкультура (ЛФК)

– Помірні аеробні навантаження (ходьба, плавання, їзда на велосипеді) рекомендовані для покращення серцево-судинної витривалості.

– Вправи середньої інтенсивності виконуються 3–5 разів на тиждень по 30–40 хвилин.

– Динамічні вправи на розтягнення та зміцнення м'язів покращують еластичність судин.

2. Дихальна гімнастика

– Діафрагмальне дихання сприяє зниженню рівня стресу та покращенню оксигенації тканин.

– Дихальні техніки за методом Бутейка або йогічне дихання допомагають регулювати тонус судин.

3. Фізіотерапевтичні методи

– Масаж шийно-комірцевої зони покращує кровообіг і зменшує спазм судин.

– Водні процедури (контрастний душ, гідромасаж) нормалізують судинний тонус.

– Електротерапія та магнітотерапія сприяють покращенню кровопостачання тканин.

4. Психоемоційна корекція

– Практики релаксації, йога, медитація допомагають зменшити рівень стресу, який негативно впливає на серцево-судинну систему.

– Психологічна підтримка пацієнта сприяє підвищенню мотивації до ведення здорового способу життя.

5. Корекція способу життя

– Обмеження споживання солі та насичених жирів допомагає уникнути затримки рідини в організмі.

– Зниження маси тіла та контроль рівня холестерину покращують стан судинної системи.

– Відмова від шкідливих звичок, таких як куріння та надмірне вживання алкоголю, є важливим фактором профілактики гіпертонії.

Ефективність фізичної реабілітації. Дослідження показують, що регулярні фізичні вправи знижують артеріальний тиск у пацієнтів із легкою та помірною гіпертонією на 5–10 мм рт. ст. без додаткової медикаментозної терапії. Крім того, фізична активність покращує загальну якість життя, зменшує рівень тривожності та стресу, що є важливим компонентом у профілактиці серцево-судинних захворювань.

Список використаних джерел

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. Гіпертонія: профілактика, діагностика та лікування. Женева : ВООЗ, 2023.

2. Міністерство охорони здоров'я України. Клінічні протоколи надання медичної допомоги при артеріальній гіпертензії. Київ, 2021.

3. Кардіологічне товариство України. Фізична активність у профілактиці та лікуванні серцево-судинних захворювань. *Український журнал кардіології*. 2022. № 5. С. 18–30.

4. Сіренко Ю.М., Пархоменко О.М. Роль фізичної реабілітації в управлінні артеріальною гіпертензією. *Сучасна кардіологія*. 2021. № 7. С. 40–52.

ПРОФІЛАКТИКА ГІПЕРТОНІЧНОЇ ХВОРОБИ

Тімошик Д.О.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Пономаренко В.І., д.мед.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Гіпертонічна хвороба (гіпертонія) або артеріальна гіпертензія — це захворювання серцево-судинної системи, яке характеризується стійким підвищенням артеріального тиску. Чим вищий рівень кров'яного тиску, тим більше навантаження на серце. Якщо гіпертонія не контролюється, це може призвести до серцевих нападів, гіпертрофії серця та, в кінцевому підсумку, до серцевої недостатності. Високий тиск може також викликати утворення аневризм — випинань стінок судин, що збільшує ризик тромбозу та їх розриву.

Основною метою лікування гіпертонічної хвороби є зниження рівня смертності від серцево-судинних захворювань. Чим вищий артеріальний тиск, тим вищий ризик розвитку мозкового інсульту, ішемічної хвороби серця та передчасної смерті. Хронічна артеріальна гіпертензія може призвести до ураження органів-мішеней, зокрема до гіпертрофії лівого шлуночка, серцевої недостатності, пошкодження нирок і розвитку ниркової недостатності.

Реабілітація пацієнтів із гіпертонічною хворобою повинна бути індивідуально адаптованою, і в основі фізичних вправ лежить спрямована активізація моторно-вісцеральних рефлексів, зокрема моторико-серцевих, легеневих та інших. Такий вплив фізичних вправ дозволяє оптимізувати перерозподіл крові по органах і тканинах організму через зміни тонусу не лише м'язів, але й судин. В залежності від інтенсивності навантаження, збільшується кровопостачання працюючих м'язів, водночас посилюється кровообіг серця, зберігаючи кровопостачання головного мозку.

При виконанні динамічних вправ, що включають маломасштабні м'язові групи та невелику інтенсивність навантаження, загальний підвищений тонус судин в неактивних м'язах може перевищувати функціональну дилатацію судин робочих м'язів, що призводить до збільшення периферичного судинного опору, підвищення артеріального тиску і збільшення навантаження на лівий шлуночок серця.

У лікуванні цього захворювання важливу роль відіграє фізична реабілітація. Вона включає відновлювальну терапію в медичних закла-

дах, що використовує різноманітні методи активного впливу на функціональні системи організму: лікувальну фізичну культуру (ЛФК), фізіотерапію, трудотерапію, лікувальний масаж та фітотерапію. Своєчасне застосування дозованих тренувальних режимів, які безпосередньо або опосередковано впливають на серцево-судинну систему, сприяє зміцненню органів кровообігу, підвищенню витривалості до фізичних навантажень і відновленню працездатності пацієнтів з гіпертонічною хворобою. Оскільки гіпертонія вимагає тривалого лікування та профілактики, важливо активно використовувати методи фізичної реабілітації для поліпшення стану хворих.

Гіпертонічна хвороба є складним захворюванням, що має різні патогенетичні механізми, які сприяють підвищенню артеріального тиску, що ускладнює вибір методів лікування. Попри широкий спектр антигіпертензивних препаратів, ефективність лікування пацієнтів з артеріальною гіпертензією часто залишається недостатньою.

Зважаючи на високий рівень артеріальної гіпертензії серед населення світу та України зокрема, важливий комплексний підхід до покращення функціонального стану цієї групи пацієнтів.

Список використаних джерел

1. Калмикова Ю.С., Калмиков С.А., Садат К.Н. Застосування засобів фізичної терапії у відновному лікуванні гіпертонічної хвороби. *Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології*. 2017. № 1. С. 16–26.

2. Іванов Д.А., Корчинський В.С. Особливості реабілітації при гіпертонічній хворобі. URL: https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/52-dvadtsyat-dru ga-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/530-osoblivosti-reabi litatsiji-pri-gipertonichnij-khorobi.

РОЛЬ КІНЕЗІОТЕРАПІЇ ТА ПРИРОДНИХ РУХІВ У РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІСЛЯ ПРОТЕЗУВАННЯ

Троцик А.В.
1 курс, група ФТ-24-1м-ist,
спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Бирко Н.М., к.пед.н.,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Кінезіотерапія відіграє важливу роль у процесі реабілітації осіб після протезування, сприяючи відновленню рухових функцій, покращенню координації та пристосуванню до використання протеза.

Залучення природних рухів у реабілітаційні заходи допомагає знизити рівень стресу, зміцнити фізичну витривалість та покращити якість життя пацієнтів. У даній статті висвітлено основні методи кінезіотерапії та їхній вплив на функціональне відновлення опорно-рухового апарату після ампутації.

Процес реабілітації після протезування є складним і потребує комплексного підходу. Важливу роль у цьому процесі відіграє кінезіотерапія — методика, що базується на лікуванні рухом, спрямована на покращення функціонального стану опорно-рухового апарату. Використання природних рухів у реабілітаційних заходах сприяє швидшій адаптації пацієнтів до нових умов і підвищенню якості їхнього життя.

Сучасна реабілітація після протезування включає різноманітні методики фізичної терапії, серед яких кінезіотерапія займає ключове місце. Вона ґрунтується на застосуванні природних рухів і вправ, які сприяють адаптації до протезу, відновленню функціональних можливостей і покращенню загального самопочуття пацієнта.

Головною метою кінезіотерапії є відновлення рухової активності через виконання спеціальних вправ, які зміцнюють м'язи, покращують рівновагу та координацію. У цей процес включаються пасивні та активні вправи, тренування балансу, а також навчання ходьбі з використанням протеза. Значущим етапом є біомеханічний аналіз рухів, що дозволяє оптимально підібрати навантаження для кожного пацієнта.

Природні рухи, такі як ходьба, присідання та інші базові рухові патерни, відіграють вирішальну роль у реабілітаційному процесі. Вони сприяють адаптації пацієнтів до нових умов пересування, допомагають сформувати правильні рухові навички та знижують ризик виникнення вторинних ускладнень, таких як контрактури чи атрофія м'язів.

Комплексний реабілітаційний підхід включає також співпрацю з ерготерапевтами, які допомагають інтегрувати нові рухові навички в повсякденне життя пацієнтів. Наукові дослідження підтверджують, що поєднання кінезіотерапії з природними рухами сприяє швидшому поверненню до активного життя та підвищує мотивацію до занять.

Таким чином, кінезіотерапія та природні рухи є невід'ємними компонентами реабілітаційного процесу після протезування, оскільки вони забезпечують ефективну адаптацію до змін у русі, сприяють відновленню функцій опорно-рухового апарату та покращують загальний рівень життя пацієнтів.

Список використаних джерел

1. Беспала О.Я. Кінезіотерапія в реабілітації пацієнтів після протезування нижніх кінцівок : навч. посібник. Київ : Університет «Україна», 2017. 182 с.
2. Іваненко О.М. Природні рухи в процесі реабілітації: методика і практичні аспекти. Львів : ЛНМУ, 2020. 148 с.
3. Шамич О.М., Боярський Г.Ф. Фізична терапія та кінезіотерапія після ампутацій: теорія і практика. Київ : Медицина, 2018. 254 с.
4 Чуприна Л.М. Відновлення рухової функції після ампутацій з використанням природних рухів. Тернопіль : Укрмедкнига, 2019. 200 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ІНФАРКТІ МІОКАРДА У ПІДГОСТРОМУ ПЕРІОДІ

Ус Я.В.
1 курс, група ФТ-24-1м-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».

Інфаркт міокарда (ІМ) є однією з найпоширеніших форм ішемічної хвороби серця та провідною причиною інвалідизації населення. Після завершення гострої фази ключову роль у подальшому відновленні відіграє фізична терапія. У підгострому періоді відновлювальні заходи мають бути строго індивідуалізованими, враховувати особливості перебігу захворювання, функціональний стан серцево-судинної системи, а також психоемоційний стан пацієнта.

Мета дослідження. Визначити ефективність фізичної терапії у пацієнтів з інфарктом міокарда у підгострому періоді, оцінити зміни функціонального стану серцево-судинної системи та якості життя після проведення реабілітаційних заходів.

Методи. У дослідженні взяли участь 30 пацієнтів віком від 45 до 70 років (середній вік — 58,4 ± 3,2 роки), які знаходились на стаціонарному лікуванні у кардіологічному відділенні та пройшли курс фізичної терапії в підгострому періоді інфаркту міокарда. Комплекс реабілітаційних заходів включав:

– контрольовану ходьбу з поступовим нарощуванням дистанції;
– вправи на покращення дихання;
– загальнорозвивальні ізометричні та ізотонічні вправи;

– навчання самоконтролю ЧСС, АТ та виявлення ознак перенавантаження;

– психоемоційне консультування;

– освітні заняття щодо модифікації способу життя.

Пацієнти були розподілені на дві групи: основну (n=20), яка проходила повний курс фізичної терапії, та контрольну (n=10), яка отримувала лише стандартне медикаментозне лікування. Тривалість курсу — 14 днів. Основні критерії оцінки: ЧСС у спокої, АТ, дистанція у 6-хвилинному тесті ходьби, показники шкали якості життя SF-36.

Результати. У пацієнтів основної групи спостерігалося достовірне зниження ЧСС у спокої (з 82 ± 5 до 74 ± 4 уд./хв), покращення толерантності до фізичних навантажень (збільшення середньої дистанції у тесті 6-хвилинної ходьби з 280 ± 20 м до 360 ± 25 м), покращення показників за шкалою SF-36 у доменах «фізичне функціонування», «загальне самопочуття» та «емоційне здоров'я». У контрольній групі суттєвих змін не виявлено. Жодного випадку клінічно значущих ускладнень не зафіксовано.

Висновки. Фізична терапія у підгострому періоді після інфаркту міокарда є ефективною, безпечною та науково обґрунтованою складовою процесу реабілітації. Застосування індивідуалізованих фізичних навантажень дозволяє підвищити функціональні можливості пацієнтів, покращити адаптацію до повсякденного життя та знизити ризик повторних серцево-судинних подій. Фізичні вправи слід поєднувати з освітньою та психоемоційною підтримкою, що підвищує загальну ефективність лікування.

Список використаних джерел

1. Дяченко В.М., Губа А.М. Реабілітація хворих після інфаркту міокарда. Київ : Медицина, 2020. 128 с.

2. Guidelines on cardiac rehabilitation and exercise testing. Eur Heart J. 2021. № 42 (2). P. 101–121.

3. Piepoli M.F., et al. Secondary prevention in the clinical management of patients with cardiovascular diseases. *Eur J Prev Cardiol*. 2020. № 27 (2). P. 214–224.

4. WHO. Cardiovascular diseases. 2023. URL: https://www.who.int/health-topics/ cardiovascular-diseases.

5. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при ІХС : Наказ МОЗ України № 120 від 23.02.2016.

РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ ІЗ ФІБРОМІАЛГІЄЮ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Усач Д.В.
2 курс, група ФТ-23-1м-vn,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна».
Науковий керівник: Корчинський В.С., д.мед.н., професор,
Вінницький соціально-економічний інститут
Університету «Україна»
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3460-4526

Реабілітація осіб із фіброміалгією в освітньому середовищі є важливою темою, яка потребує комплексного підходу, що враховує фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти. Фіброміалгія супроводжується хронічним болем, втомою, порушеннями сну та когнітивними розладами, що значно впливає на здатність осіб до навчання. Для ефективної підтримки таких студентів необхідно створити умови, які знижують рівень стресу та сприяють комфортному засвоєнню знань [1]. Тому важливо розробити адаптовані методи навчання, що дозволяють зберегти навчальну мотивацію та підвищити якість життя.

Важливою складовою реабілітації є фізична активність, зокрема фізіотерапія та рухова активність. Регулярні, помірні фізичні навантаження допомагають зменшити біль, поліпшити загальний стан здоров'я та підвищити витривалість студентів. Потрібно створювати умови для активного відпочинку та зниження рівня стресу, оскільки емоційне напруження сприяє загостренню симптомів фіброміалгії. Крім того, застосування методів релаксації, таких як йога, медитація та дихальні практики, дозволяє зменшити стрес та поліпшити концентрацію уваги [3].

Психологічна підтримка є невід'ємною частиною комплексної реабілітації. Постійна втома і біль можуть спричиняти тривожність і депресивні стани, що ускладнює процес навчання. Залучення кваліфікованих психологів дозволяє студентам справлятися з емоційними труднощами, а також навчатися стратегіям саморегуляції та подолання стресу. Психологічна допомога є особливо важливою для студентів, які переживають труднощі через постійну відсутність енергії та мотивації.

Адаптація навчального процесу є ключовою для забезпечення рівних можливостей студентам з фіброміалгією. Це включає розробку

індивідуальних навчальних планів, зниження когнітивного навантаження, надання додаткового часу на виконання завдань та можливість працювати за допомогою аудіо- та відеоматеріалів. Важливо також запропонувати студентам гнучкий графік відвідування занять, що дозволить їм навчатися у зручному темпі без зайвих фізичних навантажень. Важливим елементом є також підвищення обізнаності викладачів і студентів про особливості перебігу фіброміалгії, що допомагає створити толерантну атмосферу для навчання [2].

Досвід інших країн у реабілітації осіб із фіброміалгією може бути корисним для вдосконалення підходів у нашій країні. У США та Канаді давно застосовуються програми підтримки студентів із хронічними болями та іншими захворюваннями, зокрема фіброміалгією. Університети цих країн пропонують індивідуалізовані навчальні плани, що включають знижене навантаження, гнучкі графіки та консультації з фахівцями, що допомагають студентам адаптуватися до вимог навчального процесу. Важливим аспектом є також використання сучасних технологій для забезпечення доступу до навчальних матеріалів у зручний час, що знижує стрес та покращує навчальний процес. Такі інклюзивні платформи для онлайн-навчання дозволяють студентам працювати у власному темпі [4].

Власні дослідження демонструють ефективність комплексного підходу, що поєднує адаптацію навчального процесу, психологічну підтримку, фізичну активність та методи зниження стресу. Спостерігається покращення якості життя студентів із фіброміалгією, зниження рівня втоми та болю, а також підвищення мотивації до навчання. Важливо продовжувати дослідження та розробляти нові стратегії, які сприятимуть соціальній інтеграції таких студентів, покращать їхній освітній досвід та забезпечать рівні можливості для навчання.

Список використаних джерел

1. Krakov A., Finestone A.S., Rinsky-Halivni L., Alperovitch, Najenson D., Lagrissi R., Moshe S. The correlation between the ACR questionnaire and fitness for work of fibromyalgia patients. *Clinical and experimental rheumatology*. 2021. № 130 (3). P. 61–65.

2. Macfarlane G.J., Kronisch C., Dean L.E., Atzeni F., Häuser W., et al. EULAR revised recommendations for the management of fibromyalgia. *Ann. Rheum. Dis*. 2017. № 76 (2). P. 318–328.

3. Sarzi-Puttini P., Giorgi V., Marotto D., Atzeni F. Fibromyalgia: an update on clinical characteristics, aetiopathogenesis and treatment. *Nature reviews. Rheumatology*. 2020. № 16 (11). P. 645–660.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА РОЗВИТОК ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Холодова О.С.
старший викладач кафедри фізичної терапії,
ерготерапії та фізичного виховання,
в.о. директора Інституту соціальних технологій
Університету «Україна»,
аспірант українського державного університету
імені М.П. Драгоманова

У дослідженні розглядаються пріоритетні напрями формування здоров'я людини та розвиток її працездатності засобами фізичної культури. Аналізується вплив фізичної активності на фізичне, психічне та соціальне благополуччя особистості. Визначено основні методи та засоби фізичної культури, що сприяють підвищенню життєвої активності, профілактиці захворювань та зниженню рівня стресу. Окрему увагу приділено ролі раціонального рухового режиму, здорового способу життя та адаптивної фізичної активності у підвищенні працездатності населення.

Вступ. Здоров'я є найважливішим компонентом якості життя людини, а фізична культура виступає одним із ключових засобів його зміцнення. Регулярна рухова активність позитивно впливає на фізичний та психоемоційний стан людини, сприяє підвищенню працездатності та стресостійкості. У сучасному суспільстві, де поширені малорухливий спосіб життя та високі рівні стресу, фізична культура набуває особливого значення для підтримки активного довголіття та ефективної трудової діяльності.

Основні напрями формування здоров'я людини засобами фізичної культури

1. Регулярна рухова активність. Фізичні вправи сприяють покращенню роботи серцево-судинної системи, зміцненню опорно-рухового апарату, підвищенню рівня енергії та витривалості. Регулярні заняття спортом допомагають запобігти розвитку таких захворювань, як гіпертонія, діабет, ожиріння та остеопороз.

2. Формування культури здорового способу життя. Поєднання фізичної активності з правильним харчуванням, дотриманням режиму сну та відмовою від шкідливих звичок забезпечує комплексне зміцнення організму. Освітні програми та пропаганда здорового способу життя є важливими складовими цього процесу.

3. Психоемоційний вплив фізичної культури. Фізична активність допомагає знизити рівень стресу, покращує настрій та когнітивні функції мозку. Особливе місце в цьому аспекті займають йога, медитація та аеробні тренування, які сприяють розслабленню та емоційній стабільності.

Розвиток працездатності через фізичну активність

1. Підвищення витривалості та працездатності. Регулярні фізичні вправи сприяють підвищенню загальної витривалості організму, що дозволяє довше підтримувати високу працездатність та знижує ризик професійного вигорання.

2. Поліпшення концентрації та розумової діяльності. Фізична активність стимулює кровообіг мозку, що сприяє кращій концентрації уваги, пам'яті та швидкості прийняття рішень. Це особливо важливо для людей, зайнятих розумовою працею.

3. Використання фізичних вправ у робочому середовищі. Корпоративні спортивні програми, активні перерви та виробнича гімнастика допомагають знизити рівень втоми, підвищити мотивацію працівників і зменшити ризик професійних захворювань.

Власна методика покращення здоров'я

Розроблена методика включає індивідуальний підхід до формування здорового способу життя, враховуючи антропометричні дані, фізичні особливості та специфічні медичні показання. Основні компоненти методики:

1. Комплекси фізичних вправ за нозологіями. Розроблено спеціалізовані програми фізичних вправ для різних категорій осіб, включаючи людей із серцево-судинними захворюваннями, порушеннями опорно-рухового апарату, метаболічними розладами та іншими нозологічними групами.

2. Індивідуальні рекомендації з харчування. Методика містить персоналізовані рекомендації щодо здорового харчування, враховуючи стан здоров'я, рівень фізичної активності та індивідуальні потреби організму.

3. Оцінка фізичних показників. Включає проведення тестування для визначення рівня фізичної підготовленості та адаптацію фізичних навантажень відповідно до отриманих результатів.

Досягнення інноваційних терапевтичних вправ для реабілітації пацієнтів є визначальними для сучасної медицини, адже вони покращують функціональне самопочуття пацієнтів під час одужання. Ці новітні методи допомагають відновити фізичні можливості, покращити якість життя та знизити рівень болю пацієнтів з проблемами

опорно-рухового апарату та іншими захворюваннями. За даними Chehade *et al.* (2020), інноваційні підходи, зокрема адаптовані фізичні вправи, відіграють значну роль у поліпшенні доступності реабілітації та результатів лікування пацієнтів з захворюваннями опорно-рухового апарату [1]. Сучасні способи відновлення, особливо ті, що мають вплив на нервові механізми, такі як центр-периферійна система закритого циклу, є вважливими для покращення фізичної форми хворих після травм або операцій. Jia (2022) у своїй роботі говорить про потребу впровадження лікарських методів для вдосконалення результатів відновлення у хворих з гострим порушенням мозкового кровообігу, пошкодженням частини головного мозку і хронічними захворюваннями ЦНС [2].

Висновки. Фізична культура є важливим інструментом для формування здоров'я людини та підвищення її працездатності. Регулярна рухова активність сприяє зміцненню фізичного та психічного здоров'я, покращенню розумової діяльності та загальному підвищенню якості життя.

Запропонована методика дозволяє індивідуалізувати підхід до фізичної активності та харчування, що сприяє ефективному покращенню здоров'я та працездатності. Впровадження фізичних вправ у повсякденне життя є необхідною умовою для активного довголіття, ефективної професійної діяльності та гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Chehade M.J., Yadav L., Kopansky-Giles D., Merolli M., Palmer E., Jayatilaka A., et al. Innovations to improve access to musculoskeletal care. *Best Pract Res Clin Rheumatol*. 2020. № 34 (6):101559. DOI: https://doi.org/10.1016/j.berh.2020. 101559.

2. Jia J. Exploration on neurobiological mechanisms of the central–peripheral–central closed-loop rehabilitation. *Front Cell Neurosci*. 2022. 16:982881. DOI: https://doi.org/10.3389/fncel.2022.982881.

3. Шамич О.М Фізична культура і спорт як основа здоров'я і благополуччя особистості : навч. посібник / О.М. Шамич, Л.З. Сердюк, Г.В. Іванніков. Київ : Талком, 2023. 131 с. URL: https://repositary.knuba.edu.ua/items/0556ed25-7d1e-40cd-bfd3-0b908aefa24d

ГІДРОКІНЕЗИТЕРАПІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ СКОЛІОЗУ

Шкуратівський В.В.
2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh,
спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: Пономаренко В.І., д.мед.н., професор,
Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Університету «Україна».

Гідрокінезитерапія займає провідне місце в загальному лікувально-оздоровчому процесі. Сам термін «гідрокінезитерапія» відображає основну ідею методу, що полягає в застосуванні фізичних вправ у воді з лікувальною метою, у поєднанні з підводним масажем та ортопедичними приладами, які використовуються у водному середовищі.

Це високоефективний метод лікування, який сприяє покращенню результатів терапії при різних захворюваннях, зокрема травматичних та ортопедичних, допомагає скоротити час реабілітації та попередити розвиток інвалідності.

Гідрокінезитерапія включає фізичні вправи у воді, плавання, аквааеробіку, витяжку хребта та кінцівок у воді, різноманітні види підводного масажу та корекцію положення тіла у воді. Сучасне, науково обґрунтоване застосування цього методу, враховуючи динаміку процесів відновлення та клінічні особливості захворювання, може бути досягнуто при правильному застосуванні методики лікування.

Сколіоз — це серйозне системне захворювання, яке прогресує з часом і супроводжується порушеннями у роботі кістково-м'язової та нервової систем. Для ефективної боротьби з ним необхідне своєчасне й адекватне лікування. Основне завдання науковців полягає у визначенні найбільш ефективних поєднань методів впливу на людей із порушеннями постави, які здатні зупинити розвиток патологічних змін і покращити функціональний стан організму.

За результатами досліджень, кожна четверта дитина має порушення постави, а у 5–6 осіб з тисячі виявляється сколіоз. Це захворювання найчастіше розвивається в період з 5 до 15 років. Основною характеристикою цієї деформації є схильність до прогресування, що тісно пов'язано з ростом дитини. Попри досягнуті успіхи в діагностиці та лікуванні сколіозу, рівень прогресування захворювання залишається досить високим.

Покращити програму корекції постави у дітей зі сколіозом можна за допомогою гідрокінезитерапії. Коригуючий ефект вправ цієї терапії ґрунтується на відсутності впливу гравітаційних сил, що призводить до рефлекторного розслаблення м'язово-зв'язкового апарату. Загальнозміцнювальний ефект досягається завдяки виконанню вправ з опором, який створює водне середовище, що сприяє розвитку сили м'язів спини, черевного преса та плечового пояса. Оздоровчий ефект гідрокінезитерапії проявляється у покращенні функціонального стану серцево-судинної та дихальної систем, а також у загартовуючому впливі води на організм.

У гідрокінезитерапії використовують різноманітні фізичні вправи, що виконуються на різних глибинах занурення (від пояса до плечей чи підборіддя). Заняття включають як активні, так і пасивні вправи з елементами полегшення та обтяження, наприклад, із водними гантелями або пінопластовими плотиками. Вправи можуть виконуватись біля бортика басейну, на сходинках, поручнях або стінках басейну, з використанням різноманітних предметів та пристосувань (гімнастичні палиці, м'ячі, підвісні стільці, кільця, трапеції, надувні гумові вироби, ласти для ніг та ін.).

Також застосовуються вправи, що імітують «чисті» або змішані виси, вправи для м'язової релаксації та розтягнення хребта, а також вправи з механотерапевтичними апаратами, дихальні вправи, варіанти ходьби у воді. Окремим видом фізичних вправ у воді є плавання — вільне або з полегшенням (за допомогою ласт, пінопластових та пластикових дисків, плотиків, надувних гумових предметів), а також з імітацією спортивних стилів плавання (кроль, брас і ін.). Крім того, використовуються ігри у воді (рухливі та малорухливі), зокрема імітація елементів водного поло та ігри з пересуванням по дну басейну.

Сколіоз є одним з найбільш поширених ортопедичних захворювань серед дітей та підлітків. Характер його перебігу залежить від віку пацієнта та кута викривлення хребта. Це захворювання часто призводить до високого рівня інвалідизації, оскільки прогресуюче порушення функцій життєво важливих органів і систем негативно впливає на якість життя хворого. За результатами літературних досліджень, одним з найбільш ефективних методів профілактики та корекції викривлень хребта є гідрокінезитерапія.

Основними цілями гідрокінезитерапії є формування правильної постави, підвищення м'язової витривалості, покращення координації рухів, що сприяє відновленню правильного положення тіла, корек-

ції існуючих дефектів, а також поліпшенню функціонування серцево-судинної та дихальної систем, загальному оздоровленню організму.

Список використаних джерел

1. Шевчук Т.Я., Усова О.В., Гайдучик П.Д., Захожа Н.Я., Апончук Л.С., Усова А.О. Оцінка впливу гідрокінезітерапії на фізичний стан організму при сколіозі I–II ступенів у підлітків. *Public Health Journal*. 2023. № 3. С. 119–125. URL: https://journals.ostroh-academy.rv.ua/index.php/publichealth/article/view/31/30.

2. Мироненко С.Г., Шостак Є.Ю. Гідрокінезитерапія як засіб фізичної реабілітації дітей зі сколіозом. *Scientific Researchas a Mechanism of Effective Human Development* : VIII International scientific and practical conference (January 31-February 2, 2024). Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. С. 292–295. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24063/1/%d0%93%d1%96%d0%b4%d1%80%d0%be%d0%ba%d1%96%d0%bd%d0%b5%d0%b7%d0%b8%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b0%d0%bf%d1%96%d1%8f.pdf
.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДІДЖІТАЛІЗАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ — СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Айріянц А.С.
Цифровий маркетинг для малого бізнесу: стратегії успіху в умовах діджиталізації 4
Артеменко С.П.
Формування туристичного потенціалу регіону в контексті сучасних економічних процесів в Україні 7
Байрамзаде Д.Р.
Осучаснені підходи до ухвалення споживчих рішень у цифрову епоху 9
Бацман В.А.
Перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні 12
Бісик Л.М.
Основні тенденції в системі управління персоналом 15
Бобровський М.О.
Інноваційні аспекти використання відновлювальної енергії у контексті стратегічного та економічного розвитку України 17
Бориско Ф.О.
Поняття інноваційного потенціалу й інноваційних можливостей будівельної галузі 20
Буяло С.О.
Особливості розвитку ринку цінних паперів територіальних громад 22
Вакулюк А.В.
Фінансові інструменти мотивації персоналу в управлінській практиці 25
Василенко Д.К.
Система управління персоналом та командотворення в умовах вітчизняних підприємств 28
Ващенко О.Г.
Сутність та значення стратегічного планування в логістичному менеджменті 30

Великий Р.Є.
Становлення банківської системи України 33
Верголяс Н.М.
Креативна нація: нинішній стан і майбутнє відновлення українського ринку праці 36
Верголяс Н.М.
Облік операцій із електронними грошовими коштами на підприємстві 39
Волошиненко В.М.
Інноваційні підходи до управління фінансовими активами підприємств в умовах глобальної невизначеності 42
Гаврилюк О.Л.
Удосконалення організаційної структури управління господарською діяльністю підприємства 44
Гевчук І.І.
Штучний інтелект трансформує освіту 45
Гончарук Р.С.
Досвід економічно розвинутих країн у регулюванні банківської діяльності під час кризових періодів та можливості його адаптації для України 49
Грущенко О.А., Залюбовська С.С.
Інноваційне інвестування логістичної екосистеми та підвищення конкурентоспроможності економіки України 53
Гудзь Д.І.
Специфіка комунікативної взаємодії органів публічного управління з громадськістю 56
Гуменюк В.І.
Основні поняття месенджер-маркетингу 59
Дацюк-Томчук М.Б.
Стратегії комерціалізації стартапів: від ідеї до прибутку 61
Деркач І.М.
Стратегія діяльності підприємства на ринку 64
Дивинська Ю.А.
Інноваційні технології як інструмент підвищення ефективності управління туристичним потенціалом регіонів . . . 66
Допілко І.А.
Особливості діяльності державних банків України 69
Єремеєв О.С.
Роль цифровізації для підприємств машинобудування 72

Жукова О.А., Кубіцька Л.В.
Доходи місцевих бюджетів та шляхи їх збільшення
в сучасних умовах 76
Засипко Г.О.
Переваги електронної комерції 79
Зобов А.Ю.
Впровадження діджиталізації в бізнес процеси підприємств . . . 82
Зощак Л.М.
Математичне моделювання економічних процесів
як інструмент стратегічного розвитку України в умовах
цифрової трансформації 83
Зубков І.О.
Майбутнє штучного інтелекту в освіті 87
Ільков О.В.
Вплив нематеріальної мотивації на розвиток корпоративної
культури 89
Карімбетов О.А.
Стратегії управління персоналом в умовах нестачі
досвідчених управлінців 92
Клюйко С.В.
Розширення доступу до знань та подолання цифрової
нерівності в умовах поширення штучного інтелекту 94
Козаченко Г.С.
Вплив мотивації на ефективність менеджменту 98
Koldovskyi A.
Strategic implications of AI, 5G, and big data integration in financial
digital infrastructure for Ukraine's economic resilience 100
Кононюк О.О.
ГІС-технології як інструмент цифрової трансформації
управління територіями в Україні 104
Кузьменко А.Ф.
Сучасна система управління персоналом: функції, методи
та роль мотивації 106
Купрійчук А.Д.
Перспективи розвитку очного та дистанційного навчання
для студентів виконавських профілізацій мистецьких
закладів вищої освіти України 109
Курка В.О.
FINTECH як одна зі складових післявоєнного відновлення еконо-
міки України: юридичні аспекти 115

Курнаков С.О.
Система фінансового менеджменту підприємства в умовах економічної нестабільності 119
Лавриненко Л.М.
Франчайзинг як інноваційна форма міжнародного бізнесу . . . 121
Левчук М.Ю., Прокопчук Б.С.
Розвиток фінансової грамотності населення в епоху цифрових технологій 124
Лесик В.П.
Роль фінансової та психологічної мотивації у відновленні трудового потенціалу України після війни 127
Лець А.А.
Цифрова трансформація бізнесу: роль соціальних мереж у формуванні нових бізнес-моделей 129
Литвин Н.В.
Вплив цифрової економіки на ринок праці 133
Мартинюк І.А.
Інтеграція цифрових рішень у сферу оподаткування 136
Маслюк С.В.
Переваги цифрової трансформації для бізнесу 139
Матвійчук А.Л.
Проблеми розвитку ринку перестрахування в Україні та можливі шляхи їх подолання 142
Миколаюк Ю.О.
Роль освіти, науки та духовних цінностей у формуванні сучасного маркетолога 145
Михайленко О.В.
Використання Big Date та аналітики в українському маркетингу 147
Міхнюк Д.С.
Оцінка ефективності системи управління лісовим господарством України 150
Надьон І.А.
Інноваційне ціноутворення як стратегічний інструмент розвитку підприємств в умовах глобалізації: європейський досвід 152
Неділько С.М.
Фінансове стимулювання в системі менеджменту: шлях до ефективності персоналу 155

Німенко Д.В.
Інноваційні підходи до забезпечення стратегічного розвитку підприємств 157
Норік Д.С.
Інновації та міжнародна інтеграція: сучасність України 160
Осадчук А.В.
Розвиток високотехнологічного сектора Швеції 163
Оселедько Д.М.
Оптимізація структури кредитного портфеля як інструмент підвищення фінансової стійкості 166
Паламаренко Ж.І.
Вплив інновацій на економічний розвиток України 169
Паламаренко Ж.І.
Психологія кольору в digital-рекламі: як візуальні тренди формують вибір споживачів 171
Перстюк А.В.
Сучасні технології в роздрібній торгівлі 174
Петрученко Р.М.
Формування ефективної системи управління лісовим господарством України 176
Писаренко М.С.
Вплив державних цифрових ініціатив на трансформацію бізнес-процесів в Україні 178
Погребняк А.В.
Особливості трудової активності та мобільності робочої сили в умовах війни 181
Попович Ю.Ю.
Цифровізація реклами 183
Рошак В.В.
Цифровізація сільського господарства в Україні 186
Сєрих Х.М.
Впровадження інклюзивних стратегій в систему менеджменту вітчизняних підприємств 188
Скаженник М.В.
Етичні особливості використання персоналізованих даних у маркетингових стратегіях 189
Смик В.І.
Сутність системи мотивації в менеджменті 192
Стефанишин С.І.
Особливості функціонування ринку страхових послуг 194

Супрун В.І.
Роль цифрової інфраструктури в міжнародній торгівлі 197
Сурмило Б.Б.
Мотивація як визначальний чинник в діяльності підприємства 201
Сучков Д.О.
Цифрова трансформація страхового ринку України в умовах глобалізації 203
Сушич А.О.
Сучасні проблеми та напрямки розвитку ІТР 205
Танцюра Д.В.
Сучасні підходи до розуміння нефінансової корпоративної звітності 208
Тітарчук Д.А.
Лідерство в системі менеджменту 211
Троценко Н.В.
Зміни потреб споживачів в умовах війни 212
Тунік О.С.
Фінансові інструменти мотивації персоналу в управлінській практиці 215
Фринюк І.В.
Фінансовий левередж як інструмент підвищення рентабельності підприємства 217
Хоменюк О.М.
Вплив цифрового маркетингу на ефективність торгівельного підприємства 219
Цимбалій П.А.
Цифровізація, діджиталізація та інновації як складові стратегічного та економічного розвитку України в контексті розподілу трудових ресурсів 223
Цуп А.В.
Культурна ідентичність у цифровому живописі: локальні мотиви у глобальному світі 225
Черниш Д.О.
Сучасні моделі та стратегії роздрібної торгівлі: загальний огляд 227
Черняк М.А.
Дистанційна робота як стратегічний інструмент управління персоналом 230

Черняк Н.С.
Актуальність запровадження інноваційної соціальної послуги підтриманого проживання в умовах воєнного стану 233
Чечель О.М.
Стратегії економічного розвитку національних економік в умовах цифрової трансформації та сталих змін глобальних ринків . . . 235
Чікалкін С.М.
Стратегічне управління та корпоративне управління: інтеграція підходів для ефективного розвитку організацій 239
Шафранова К.В.
Бренд-менеджмент в системі господарської діяльності вітчизняних підприємств 241
Шикітка А.В.
Цифрові технології як ключовий елемент розвитку логістичного сектору сучасного бізнесу 243
Шикітка А.В.
Цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту 246
Шишко О.Г.
Вирішення соціально-психологічних конфліктів в організації як складова економічного розвитку України 248
Шпак Д.В.
Вплив автоматизації виробничих процесів на економічні показники підприємства 251
Шутько М.С.
Розробка алгоритмів штучного інтелекту для автоматизації маркетингових кампаній 254
Яровой Т.С., Старовойтов Д.Ф.
Лобіювання у публічному управлінні як інструмент впливу на національну та державну безпеку країн Азії 257
Яценко Д.Є.
Використання цифрового маркетингу для просування бренду на українському ринку 260
Яценко Д.Є.
Роль венчурного капіталу в інноваційному процесі 263

СЕКЦІЯ 2
«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА»

Бундак О.А.
Специфіка викладання ОК «Управління інноваційними документно-інформаційними проєктами» для здобувачів другого рівня вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» 266
Григоревська С.М.
AI та англійська мова: технології, що формують сучасне навчання 269
Гросевич Т.В.
Типологія персонажів детективного жанру 271
Домніч Л.М.
Від історії мови до літератури: World Englishes як необхідний компонент у підготовці філологів-перекладачів 275
Zavorotna V.A.
The impact of artificial intelligence on interlanguage communication: advantages and risks 279
Калинюк Н.В.
Мовні зміни в умовах глобалізації: як глобалізація впливає на розвиток англійської мови та її варіантів 281
Кононенко Б.О.
Перекладознавство в епоху технологічних інновацій 283
Майструк В.М.
Штучний інтелект (ШІ) як новий підхід до корекційної логопедичної роботи: розширення можливостей фахівця 285
Махлай Н.Л.
Динаміка словникового складу англійської мови в умовах соціокультурних змін 288
Мелешко Б.В.
Проблеми та перспективи розвитку сучасного мовознавства та документознавства 290
Мошківська А.С.
Теоретичні аспекти інформаційного обслуговування користувачів бібліотеки 291
Олексюк О.В., Бундак О.А.
Хаб: поняття та різновиди 295

Пашко С.В., Кійло Е.О.
Етнокультурні перешкоди при перекладі 298
Пашко С.В.
Канадський діалект української мови 301
Письменна М.О.
Інноваційні технології у викладанні перекладу: виклики
та перспективи для сучасних фахівців 303
Погрібна Л.С.
Інноваційні дослідження у сфері перекладу 306
Рябокінь Н.О., Дяченко Н.В., Винник К.О.
Проблеми та перспективи розвитку сучасного мовознавства . . . 309
Рябокінь Н.О., Голик В.В., Канащук В.А.
Практика перекладу з третьої (іспанської) іноземної мови
у ЗВО 311
Рябокінь Н.О., Дьомін С.В., Швед Б.Ю.
Дискурс науково-технічного спілкування, його класифікація
та особливості 313
Рябокінь Н.О., Корницький Д.О., Єфімов К.В.
Специфіка практичного курсу третьої (іспанської) іноземної
мови для здобувачів першого рівня вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія» 315
Рябокінь Н.О., Ткаченко В.В.
Особливості усного та письмового перекладу 317
Сметанюк Д.П., Бундак О.А.
Комунікація в античні часи: риторика та усна традиція 319

СЕКЦІЯ 3
«КУЛЬТУРНІ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СЬОГОДЕННЯ»

Боденчук Б.І.
Креативні практики в сучасних медіа: виклики та можливості
для культурної трансформації 322
Бондарчук А.О.
Медіаконтент як культурний продукт: трансформація
журналістської практики 324
Вдовін П.П.
Цифрова спадщина: збереження української ідентичності
20–21 століть в епоху смарт-технологій 326

Веслоух М.С.
Переклад як культурний міст: роль перекладача у створенні діалогу між культурами в епоху глобалізації 329
Гаврось В.В.
Бібліотека: напрям діяльності — волонтерство 331
Громов Р.С.
Cognitive linguistics and neurolinguistics: new approaches 335
Дудченко А.Д.
Використання ігрових технологій в сучасних практиках подієвої культури 338
Єфімов К.В., Ночовна Н.В.
Естетика природи в метафорах поетичного слова 341
Кнодель Л.В.
Крос-культурні комунікації в цифрову епоху 344
Коваленко А.О.
Інтеграція української народної пісні в освітній процес початкової школи через сучасні медіа-платформи 347
Коркушко А.Л.
Етнодизайн моди в сучасній українській креативній індустрії 350
Лялевський Ю.В.
PR-інструменти для розвитку медіа: стратегія довіри та залучення аудиторії до інтернет-видань 353
Масло Л.В.
Механізм реалізації державної політики у сфері інклюзивної освіти в умовах війни 356
Мельник Х.П.
Медіаграмотність як складова сучасної освіти: креативні методи викладання 361
Мельничук А.С., Барановська А.А., Сідорова І.С.
Використання креативних мультимедійних практик у розвиткові творчого потенціалу учнівської та студентської молоді 363
Мокрій Д.Т.
Роль ЗМІ у популяризації нематеріальної культурної спадщини 367
Олексюк О.В., Бундак О.А.
Проблеми та перспективи розвитку соціальної реклами в Україні 369

П'ятницький Н.М.
Комп'ютерний сленг та міжкультурна комунікація: проблеми розуміння 372
Попович О.В.
Професійна підготовка фахівців в контексті кроскультурної освіти 375
Ракуцький А.С., Бундак О.А.
Історична ретроспектива становлення електронного обслуговування користувачів Волинської обласної бібліотеки для юнацтва 378
Ухтомський А.О.
Фейкові новини як нова пандемія. Південнокорейський досвід захисту 382
Чайка А.Ю.
Формування загальнокультурної компетентності здобувачів освіти в умовах крос-культурних комунікацій 385

СЕКЦІЯ 4
«СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ»

Батаєва К.В., Артеменко А.Б.
Транзит українських ветеранів з армійського до цивільного середовища через вищу освіту 388
Бацман О.С., Мякушко Н.С., Криштофяк В.П.
Використання штучного інтелекту у сфері соціальної підтримки людей літнього віку 391
Берладин К.О.
Доступ до вищої освіти як умова соціальної інтеграції осіб з інвалідністю 394
Бородіна О.С.
Валеологічні аспекти екологічної свідомості: формування культури здорового життя в інклюзивному суспільстві 396
Бриндецький Д.С.
Вплив соціальних мереж на самооцінку та психічне здоров'я молоді 399
Булах Б.В.
Внутрішньоособистісні конфлікти студентів у період навчання у вищому навчальному закладі 402
Вертелецька В.А.
Посттравматичне зростання: поняття та чинники розвитку . . . 404

Високос Д.О.
Депресія під час війни. Роль харчових продуктів в лікуванні депресії 407
Вишар Є.В.
Навчальна мотивація як чинник професійного становлення майбутніх фахівців 410
Галицька О.В.
Духовність як антисуїцидальний чинник поведінки в юнацькому віці 412
Гордійчук В.І.
Роль інклюзивного освітнього середовища у соціалізації та розвитку молоді з особливими освітніми потребами 415
Горонгозов В.І.
Кібербулінг як чинник девіацій у підлітків 419
Деркач Д.О.
Комплексна соціальна реабілітація дітей із симптомами ПТСР . . . 421
Дублякова М.Л.
Оптимізація стосунків сімейних пар зрілого віку в умовах військового стану в контексті сімейної згуртованості та адаптації 425
Дума М.В.
Соціально-психологічна система підтримки для подолання наслідків війни 427
Дяковська О.О.
Емоційне вигорання медичних працівників в онкології під час війни: фактори ризику, наслідки та стратегії подолання 431
Жукова О.А., Дермanська Л.С.
Соціальні гарантії та підтримка безробітних в Україні 434
Заіка В.М., Ніжинська О.В.
Особливості когнітивного розвитку дітей старшого дошкільного віку, які мають порушення зору 437
Заіка В.М., Середа Т.В.
Психолого-педагогічний супровід та соціалізація дітей з порушенням зору 439
Закалюжна О.А.
Резильєнтність як чинник здоров'я української молоді 441
Закладній Є.М.
Психологічні аспекти соціальної допомоги військовослужбовцям – учасникам бойових дій 443

Закладній О.А.
Оцінка психологічного та соціального стану дітей в умовах вимушеного переселення 446
Іванова К.Р.
Міжкультурні відмінності в невербальній комунікації та їхній вплив на переклад 448
Іванюк І.Я., Кушпетюк О.І.
Психологічні детермінанти професійної компетентності як складової педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти 450
Ільченко Н.В., Кущенко І.В.
Особливості роботи практичного психолога з внутрішньо переміщеними особами в умовах війни 454
Канівець Н.В.
Психічне здоров'я молоді 457
Клеценко Л.В.
До питання діагностики мотивації навчальної діяльності студентів ЗВО 459
Коломієць Н.О.
Психологічний аналіз чинників виникнення конфліктів у жіночому колективі 461
Корпесьо М.І.
Принципи та методи здійснення психотерапевтичної роботи за методом символдрами, для вирішення проблеми переживань підлітків через неприйняття однолітками 466
Кудлаєнко О.О.
Емоційний інтелект як ресурс адаптації та стресостійкості студентів технічних спеціальностей: теоретичні основи 469
Кудрікова К.Р.
Інноваційні підходи до психологічної реабілітації через використання технологій та віртуальної реальності 473
Кузьменко В.Й.
Волонтерство в системі соціальної роботи 475
Кучерява М.В.
Особливості викладання соціальної роботи волонтерам, членам громадських організацій 478
Ларченко Н.Р., Маслянікова І.В.
Психологічні особливості роботи з дітьми в умовах сучасного кіберспортивного простору 482

Литовченко В.П.
Інклюзивне навчання у медичних закладах вищої освіти 486
Литовченко О.В.
Соціальна робота з дітьми та молоддю у Великій Британії:
актуальні аспекти 489
Луференко М.В.
Основні завдання соціальної роботи з членами сімей
військовослужбовців 492
Малорошвіло О.І., Бацман О.С.
Технології ресоціалізації неповнолітніх, звільнених з місць
позбавлення волі 495
Марченко О.В., Петріченко С.С.
Формування духовно-моральних цінностей у здобувачів
вищої освіти України 497
Мегедь А.Р.
Феномен невизначеної втрати в контексті досвіду сімей
безвісно зниклих 499
Melnyk T.H.
The use of fairy tale therapy as a means of correcting fears
in preschool children 501
Мигалко В.Ю.
Право на освіту: від закону до реальності для осіб
з інвалідністю в Україні 503
Моісеєнко М.М.
Нейропсихологічна діагностика та корекція готовності
дітей до школи 504
Морозюк В.І.
Соціальна допомога особам, які пережили психологічну
травму внаслідок війни 507
Мякушко Н.С., Бацман О.С., Столяр І.В.
Особливості надання соціальних послуг населенню 509
Некипіла О.Д.
Визначення, види та прояви відділів з управління персоналом.
Значення та визначення резюме 512
Ничипорук О.А.
Трансформація соціальних цінностей молоді в умовах війни:
виклики, адаптація та державна підтримка 515
Ніколюк Н.В.
Особливості соціальної роботи в центрах соціальної реабілітації
для дітей з функціональними обмеженнями 518

Омельченко О.В.
Психологічні потреби підлітків з ООП: особливості віку та діагнозу 521
Отенко С.А.
Психосоціальні ресурси особистості та їх розкриття через позитивну психотерапію 525
Павленко В.Є.
Про деякі аспекти психологічної роботи з батьками, що виховують дітей з інвалідністю 528
Павленко Л.О.
Стрес як чинник емоційного вигорання особистості 531
Пастух М.В.
Психологічні особливості асоціальної поведінки молодших школярів 534
Письмак О.С.
Сутність HR-менеджменту та його роль в управлінні сучасною організацією 536
Піхлик В.М.
Трансформація самоставлення особистості в умовах війни . . . 540
Полєщук А.П.
Особливості професійної міжособистісної взаємодії у соціальній роботі 542
Присяжнюк О.О.
Особливості соціальної роботи з профілактики соціального сирітства 544
Проць В.Я.
Ставлення до смерті як фактор стійкості студентської молоді в умовах війни 547
Расцвєтова Н.Я.
Психологічні чинники реалізації життєвих планів особистості . . . 551
Рачинський В.П.
Профілактика та корекція посттравматичних стресових розладів: соціально-психологічний аспект 555
Ренькас Ю.Б.
Вільний доступ до здобуття вищої освіти особами з інвалідністю в Україні 558
Романський Р.В.
Бар'єри в суспільній свідомості: стереотипи щодо людей з інвалідністю 561

Рощина М.М.
Психологічні детермінанти волонтерської діяльності 564
Рябіщук В.А.
Соціально-психологічні проблеми сучасної сім'ї,
яка опинилась у складних життєвих обставинах 567
Рябчук А.Л., Поджинська О.О.
Особистісна саморегуляція дорослих у сім'ях з дітьми
з особливими потребами 569
Савицька А.Ю.
Розвиток сімейних форм виховання як пріоритетний
напрямок сучасної України 573
Сачковська В.В.
Корекція інтелектуальних порушень у дітей: теоретичні
та практичні аспекти 576
Суховецька Г.А.
Соціальна робота з дітьми, які зазнали насильства в сім'ї 579
Таран М.О.
Соціальні права в умовах війни 582
Тиршолян А.С.
Функції театрального мистецтва в умовах воєнного стану
(на прикладі роботи Миколаївського академічного
художнього драматичного театру) 584
Ткач К.Є.
Психологічні аспекти адаптації дитини в прийомній сім'ї 588
Ткаченко С.М.
Характеристика сімей з дітьми, які опинилися в складних
життєвих ситуаціях як напрям соціальної роботи 590
Фарадж С.І.
Психологічні чинники професійної самоактуалізації
особистості в умовах невизначеності 593
Харченко О.М.
Сутність поняття «емоційний інтелект» у класичній
психологічній науці: теоретичний дискурс 595
Червак Г.Б.
Медіаосвіта як засіб формування критичного мислення
молоді 597
Чернецька І.В., Письмак О.С.
Вплив стресу на продуктивність працівників та методи
його подолання 601

СЕКЦІЯ 5
«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Аванесян Г.М., Замчій Д.С.
Питання правової природи господарсько-правової відповідальності 605
Боровик А.В.
Впровадження концепції community policing у світі: правові та інституційні підходи 608
Братасюк Д.В., Кравченко А.П.
Права людини в медіації 611
Гевчук А.І.
Право на відпустку: гарантії і правові підстави 613
Горбенко О.В., Іванисик О.М.
Свобода слова та цензура: правовий баланс між правом на вільне висловлювання та захистом суспільства 616
Дума З.Є.
Земельний ринок України: виклики та ризики 618
Кисіль В.С.
Перспективи розвитку «зеленого» банкінгу в Україні 621
Коваленко В.Ф., Чирва С.М.
Особливості кримінального переслідування військовополонених 624
Колибаб'юк С.П.
Вплив римського права на національну та міжнародно-правову систему 627
Малишев В.Ю.
Реалізація проєкту «поліція громади / community policing» в Україні 631
Масленніков В.О.
Актуальні питання банківського права 634
Неділько Б.В.
Роль штучного інтелекту в трансформації судової системи . . . 636
Несен Д.В.
Особливості регулювання сімейних відносин 638
Пікалюк С.С.
Етичні норми в професійній діяльності адвоката 640

Подольська О.І.
Особливості виникнення, поняття та види прав на чужі речі у римському приватному праві 643
Рачинський Р.Ю.
Шлюбний договір в Україні: проблеми правозастосування та перспективи розвитку 645
Рязанцев О.Є., Пікалюк С.С.
Поняття легітимації юридичних осіб відповідно до законодавства України 647
Садковський С.П.
Деякі особливості правової природи цифрового контенту 650
Сердюк В.П.
Законне затримання у кримінальному провадженні України . . . 652
Сердюк Є.В.
Уповноважена на затримання службова особа у кримінальному провадженні України 654
Скільська М.І.
Правові аспекти розвитку малого підприємництва 658
Слободян І.Ю.
Порушення трудового законодавства під час воєнного стану 661
Стохальська Ю.В.
Вплив мас-медіа на формування громадської думки 633
Стрілко Д.Л., Трьомка О.В.
Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання 665
Тимчишин А.М., Тимчишин К.В.
Виклики та перспективи інклюзивної освіти в умовах воєнного стану 669
Тимчишин П.А.
Правові й організаційні засади роботи слідчих національної поліції України щодо фіксації та розслідування воєнних злочинів у зоні ведення бойових дій 673
Товста С.П., Несен Д.В.
Належний спосіб захисту прав особи за договором емфітевзису 676
Трунілін М.О., Ізуїта П.О.
Утвердження принципу верховенства права: Конституційний суд та Європейський суд, два шляхи для забезпечення захисту та відновлення права людини 678

Федоренко Т.В.
Відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії росії проти України: правові виклики та міжнародно-правові механізми 683
Хізанов О.Д.
Проблемні аспекти документування та збереження доказової бази воєнних злочинів на деокупованих територіях: значення підрозділів національної поліції України 686
Челядин А.Ю.
Інвестиційна діяльність, як джерело відбудови та відновлення України. Проблематика правового регулювання інвестицій та інвестиційної діяльності в системі права України 689
Шапочка О.О.
Авторське право в інтернеті: виклики цифрової епохи 692
Шкварок Л.В.
Права людини та етика адвокатської діяльності в умовах воєнного стану 694
Ящур П.О.
Специфіка проведення досудового розслідування підрозділами національної поліції України щодо фактів незаконного обігу зброї в умовах воєнного стану 696

СЕКЦІЯ 6
«НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

Дудецький Д.В.
Сучасні методи державного управління інноваційною діяльністю 699
Загородня А.С.
Засоби та методи фіксації інформації: значення для міжнародної безпеки та права 702
Комаров М.А.
Національні та міжнародні аспекти суспільно-політичного розвитку України 704
Луцюк А.В., Яровой Т.С.
Глобалізація та соціальні проєкти сучасності: публічно-управлінський аспект 706

Макєєв Д.В.
Мова як важливий інструмент інформаційної політики держави 710
Мельник С.О.
Національні та міжнародні аспекти суспільно-політичного розвитку України 712
Новаченко Т.В., Саламаха О.І.
Проблеми економічного розвитку України в умовах сучасного стану політичної глобалізації 717
Новаченко Т.В., Шулепа Л.М.
Роль особистості лідера як антикризового менеджера 719
Радюк Б.С.
Україна в Європейському Союзі: перспективи інтеграції та стратегічна роль 722
Савич В.О.
Вплив сучасних геополітичних викликів на зміну ролі держави 725
Сороченко М.В.
Вплив громадських організацій на суспільно-політичний розвиток України 728
Сосюра О.М.
Організаційна культура державного управління 731
Судак Д.В.
Доступність ліків як фармацевтична стратегія України в умовах політичної нестабільності 734
Тетера Д.К.
Суспільно-політичний розвиток України в контексті національних та міжнародних викликів 736
Цимбалістий Н.Т., Женжера С.В.
Роль капелана у відстоюванні поняття справедливої війни . . . 739

СЕКЦІЯ 7
«ЦИФРОВІ НАУКИ ТА ІТ-ІНЖЕНЕРІЯ»

Авдалов Г.В.
Алгоритми шифрування на еліптичних кривих: принципи, переваги та перспективи 742
Андрущенко М.В.
Розумний аналізатор логів 745

Багатий А.М.
Розробка інтелектуального веб-застосунку для збору, аналізу та прогнозування новин 747
Бадицький Д.І.
Хмарні обчислення та розподілені системи 749
Бараш А.С.
Сучасні веб-ресурсні агрегатори новин, їх переваги та недоліки перед регулярними новинними сервісами на прикладі України . . . 751
Близнюк А.В.
Математична модель для забезпечення виявлення витоків інформації за даними DLP-систем 754
Богуцький А.І.
Хмарні рішення для розгортання мікросервісних застосунків: Render та Railway 756
Борисенко О.С.
Покращення безпеки хмарних сервісів за допомогою Zero Trust моделі 758
Бровченко Є.М.
Гібридний блокчейн для захисту інформації на мобільних пристроях 760
Бродович Р.Б.
Створення телеграм-боту для конвертації валют 762
Вініченко О.В.
Розробка системи автоматизації процесу запису клієнтів 764
Вінтоняк В.М.
Integrating ai into database management and optimisation 766
Войтех Д.В.
Симуляційне середовище для оптимізації електроспоживання домогосподарств на основі мультиагентного навчання з підкріпленням 769
Гранчак І.А.
Безпека хмарних інфраструктур: конфігурація, моніторинг та реагування на інциденти 772
Григор'єв К.С., Грищенко В.Ю.
Смарт-контракти як засіб підвищення безпеки інформаційних транзакцій у корпоративному секторі 774
Грищенко В.Ю., Григор'єв К.С.
Самосуверенна ідентифікація (SSI) на основі блокчейну як новий рівень захисту персональних даних 776

Денисюк О.М.
Сучасні методи оптимізації пошуку та формування контексту в системах генеративного штучного інтелекту 777
Доронін С.О.
Розробка інформативного Telegram-бота для оповіщення про події 780
Дробіт Б.В.
Програмно-апаратний підхід щодо передачі даних для моніторингу, аналізу та діагностики кабелів ліній електропередач 782
Дуднік А.С., Фесенко А.О., Торошанко О.С., Миколайчук В.Р., Батрак О.Г., Виговський С.А.
Пристрій для пошуку вибухонебезпечних предметів на базі мікроконтролера Arduino в складі мобільного гусеничного робота з керуванням з квадрокоптера за допомогою машинного зору 784
Ємець М.І.
Архітектура віртуального освітнього метавсесвіту: компоненти, функції, технології 788
Жиритовський О.А.
Принцип генерації виконуваного коду транслятором мови С . . . 791
Загорулько А.В.
Аналіз та прогнозування SDLC: як дані життєвого циклу розробки дозволяють покращити якість програмного забезпечення 793
Зубко Р.А.
Оцінка ефективності модифікованого методу фрактального стиснення півтонових зображень 795
Касілов Д.В.
Морфологічна таблиця для архітектурного синтезу PIC – соціальної мережі корпоративного призначення 798
Ковальов А.Е.
Вибір панелі управління для VPS/VDS серверів 800
Кошара А.В.
Ідентифікація показників кіберзагроз для інформаційної безпеки ІТС на основі даних SIEM-систем 803
Крижевський І.О.
Розумний будинок: сучасні тенденції та перспективи впровадження 806

Матюшенко Д.О.
Ключові процеси тестування 809
Михайленко О.О.
Переваги та недоліки використання serverless підходу
в хмарних сховищах 810
Носирєва О.В.
Освітні стандарти програм підготовки ІТ-фахівців
у Великій Британії 813
Олійник П.В.
Self-hosted система для автоматизації оновлень застосунків
Android 815
Павлик В.Ю.
Використання обробки природної мови на основі штучного
інтелекту для покращення доступності інженерного
програмного забезпечення 819
Рачишен М.О.
Автоматизована ідентифікація автомобілів засобами
Telegram-бота та комп'ютерного зору 821
Рожков С.М.
Оптимізація затримок у хмарних сервісах зберігання даних:
підходи до зменшення latency при роботі із СУБД 822
Сафронов А.М.
Двофакторна автентифікація (2FA). Важливість безпеки
персональних даних 824
Середа А.В.
Віртуальні навчальні полігони: огляд кращих симуляторів
для операторів дронів 826
Сичевський Б.М.
Інтеграція штучного інтелекту у підготовку студентів
до занять з іноземної мови 829
Трамон А.О.
Архітектура рішень для розробки універсального фреймворку
автоматизації приймального тестування із застосуванням
Behavior-Driven Development підходу 832
Шкітов А.А.
Специфіка використання генетичного алгоритму щодо
оптимізації бізнес рішень 834
Щербина І.В.
Автоматизація управління CI/CD пайплайнами для освітніх
проєктів за допомогою Jenkins та Docker 838

Юшко О.В.
Перетворення RGB-зображень в IR: проблеми, перспективи, розвиток 841
Яновський А.М.
Розробка та впровадження програмного засобу для виявлення вразливостей веб-додатків та автоматизації тестування безпеки 844

СЕКЦІЯ 8
«СУЧАСНІ ІНЖЕНЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПОШУК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Баранецький Д.В.
Аналіз ринку броньованих та спеціалізованих транспортних засобів для військової галузі 846
Buhaievskyi V.O.
Standardization of rational parameters for the restoration of reinforced concrete bridges 849
Гущіна Я.Є., Любенок О.Б.
Дослідження сучасного ринку харчових добавок та ставлення сучасного молодого покоління до них 853
Жигар Н.М.
Система викладання економіко-математичних методів та моделей у вищих навчальних закладах 856
Zalyubovskyi M.G., Koshel G.V.
Synthesis of the spatial eight-link mechanism of the barreling machine 858
Калакура В.В.
Сучасні тренди та тенденції у харчовій промисловості 862
Ковтун В.А.
Використання топінамбуру як замінник традиційним джерелам цукру 865
Комар В.Я.
Крафтове виробництво харчових продуктів: технології виготовлення заморожених тістових напівфабрикатів 869
Коробкін Д.І.
Нові підходи до пакування харчових продуктів 872
Кошель С.О., Кошель Г.В.
Машина нової конструкції для поверхневої обробки деталей . . . 875

Кравчук С.А.
Крафтові технології переробки та використання фруктово-ягідної та овочевої сировини 877
Кукуруза Т.В.
Крафтове виробництво харчових продуктів 879
Лещенко В.С.
Стан сектору ринку штучного м'яса на початок 2025 року 881
Литвин Є.В.
Збагачення виробів із бісквітного тіста пектиновмісними компонентами 883
Мельниченко В.Л.
Купажування прянощів та натуральних антиоксидантів для ферментування м'яса 885
Монастирецький О.М.
Їжа швидкого приготування в сучасному світі 888
Муляренко Д.С.
Вплив харчових добавок на структуру фаршів для вареників . . . 891
Оліферчук О.Г., Лясковський В.Я.
Перспективи використання дієтичних добавок на основі пребіотиків у харчових технологіях 893
Оліферчук О.Г., Міщук Л.А.
«Космічне сало» – інноваційний продукт для військових 896
Оліферчук О.Г., Оліферчук Л.Г., Давидченко Д.О.
Харчові добавки у технології макаронних виробів 900
Оліферчук О.Г., Якименко Д.Ю., Якименко М.Ю.
Дієтичні добавки, що сприяють стрессостійкості в умовах агресії проти України 904
Оліферчук О.Г., Якобчук О.В.
Лікувальні властивості чорниці 908
Омельчук А.Ю., Омельчук В.Ю.
Перспективи використання штучного інтелекту в інженерних технологіях 912
Помазун О.О.
Інноваційні підходи до проєктування інтелектуальних систем управління 914
Процюк М.А.
Крафтові технології виробництва хлібобулочних, кондитерських та кулінарних виробів 916
Рекун Н.М.
Дослідження технологій виробництва рослинних олій 919

Сайко С.М.
Крафтові технології оздоблювальних напівфабрикатів 921
Сириця С.В., Мірошин С.М.
Погонажні вироби з полімерних композицій 924
Слободенко О.О.
Впровадження інноваційних технологій в автомобільній
галузі відповідно до міжнародних стандартів 925
Сюрха Д.О.
Сучасні інженерні технології, пошук та перспективи
в протезуванні 927
Філіпчук С.О.
Крафтове виробництво напоїв живого бродіння 929
Чумак Я.О.
Біологічно-активні речовини для виробництва харчових продуктів
преміум-сегменту та продуктів низького цінового сегменту . . . 933
Щавінський І.В.
Технологія високого тиску (HPP) у харчовій промисловості . . . 935
Юзик В.О.
Копчені продукти: альтернативні технології 937
Ясиняцька Я.С., Любенок О.Б.
Сучасні методи фальсифікації продуктів 940

СЕКЦІЯ 9
«ПРИРОДА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Бойко Н.В.
Гарденотерапія для дітей та через дітей 944
Бриченко В.В.
Вплив спайк-білка SARS-CoV-2 на імунофенотип
та радіочутливість клітин раку молочної залози in vitro 947
Буценко Д.С.
Оцінка мікробіологічної чистоти смартфонів 949
Важинська Т.С.
Визначення стану грунтів на території регіонального
ландшафтного парку «Фельдман Екопарк» за допомогою
видів рослин фітоіндикаторів 950
Демченко Я.В.
Інтегративний вплив природного середовища на біологічні,
психофізіологічні та соціальні аспекти здоров'я людини
в умовах глобальних змін 954

Захарова О.М.
Просторово-часовий розподіл характеристик вітрового режиму Хмельницької області 957
Зварич Г.В., Живчин М.С.
Використання медичного канабісу 959
Коваль А.А., Розсоха А.О.
Вплив духовних цінностей на психічне та фізичне здоров'я сучасної молоді 961
Кузнецова Л.І.
Забруднення харчових продуктів Escherichia coli: джерела, ризики та методи профілактики 964
Овечкін В.О.
Молочнокислі бактерії 965
Олійник Н.М.
Антибактеріальні властивості ефірних олій 967
Прохорова О.В.
Вермикомпостування як метод переробки органічних відходів 969
Скляренко В.Є.
Екологічні умови проживання та їхній вплив на тривалість та ефективність реабілітаційних програм 972
Сурядна Н.М.
Природоохоронні території та біорізноманіття у полоні війни: екологічні втрати, виклики управління та можливості відновлення 975
Тугай А.В., Бриченко В.В., Тугай Т.І.
Вивчення рівня змін прооксидантно-антиоксидантного захисту у чотирьох пострадіаційних генераціях Cladosporium cladosporiodes з ознакою позитивного радитропізму та без неї 979
Тугай Т.І., Глінка В.В., Тугай А.В.
Дослідження антагоністичної активності штамів роду Trichoderma, виділених з зони відчуження 981
Федько М.Ю.
Міське садівництво як терапія для міста та людини 983
Юрецький В.В.
Особливості метаболічних показників цукрового діабету 986

СЕКЦІЯ 10
«КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВЛИВ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

Байдецька Л.В.
Релігійне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану . . . 988
Бойко М.О.
Історичне краєзнавство: туристський маршрут
«Козацькими шляхами Київщини» 991
Кравцова Н.О.
Формування патріотизму та національної свідомості
в молодших школярів на засадах козацької педагогіки 995
Кузнецова А.О.
Наставництво в козацькій педагогіці 998
Остапчук Л.О.
Творчість бандуристів як чинник патріотичного виховання
в козацькій педагогіці 1000
Яценко Т.Ю.
Ставлення до жінки у козацькому вихованні 1003

СЕКЦІЯ 11
«СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Бабяр І.О.
Реабілітація після спортивних травм: відновлення функцій
та адаптація 1006
Бадіон Т.С.
Поетапна реабілітація фізичної працездатності після
інфаркту міокарду 1010
Бідненко К.Є.
Особливості роботи з дітьми та підлітками після
черепно-мозгової травми 1012
Вейна Л.К.
Дослідження ефективності програми фізичної реабілітації
пацієнтів з пошкодженням спинного мозку на рівні
попереково-крижового відділу хребта 1014

Геваргізова А.В.
Методи ерготерапії у дітей дошкільного віку з аутизмом 1017
Горна В.А.
Роль фізичної реабілітації в лікуванні ожиріння:
ефективність ЛФК та кінезотерапії 1020
Кардаш М.В.
Психологічні особливості реабілітації при вогнепальних
ушкодженнях верхніх кінцівок 1022
Ковальчук В.В.
Реабілітація після спортивних травм: порівняння
традиційних та сучасних методик 1025
Ковальчук В.О.
Методи фізичної терапії при сколіозі I–II ступеня
у дітей середнього шкільного віку 1028
Коломієць Д.В.
Фізична терапія при захворюваннях органів дихання
внаслідок вогнепальних поранень 1031
Колядич О.І., Корнійчук Д.Г.
Вікові особливості та анатомо-фізіологічні зміни кульшового
суглобу при коксартрозі 1034
Колядич О.І., Федоренко Д.Р.
Анатомо-фізіологічні та біохімічні аспекти дитячого
церебрального паралічу та особливості антиспастичної
терапії 1037
Колядич О.І., Яремчук В.В.
Анатомо-фізіологічні особливості організму людини
після ампутації нижніх кінцівок 1040
Корнєєва А.А.
Роль постізометричної релаксації та фізіотерапевтичних
процедур у комплексі фізичної терапії контрактури
колінного суглоба 1043
Корчинський В.С., Яцько А.В.
Фізична терапія при бойовій черепно-мозковій травмі 1046
Крайнік А.Ю.
Ефективність кінезітерапії в осіб з хворобою Шейєрмана — Мау 1048
Лапко О.Ю.
Вплив стресу війни на фізичне здоров'я населення: аналіз
поширення психосоматичних захворювань та роль фізичної
терапії у їх лікуванні 1052

Лукаш Т.К., Вишар Є.В.
Особливості фізичної терапії при ДЦП 1055
Марченко І.С.
Вплив фізичної терапії на формування рухової активності у дітей із дитячим церебральним паралічем 1057
Михальченко Т.М.
Ефективність комплексної фізичної терапії у відновленні рухових функцій після геморагічного інсульту 1059
Молодший В.М.
Профілактика виникнення гастритів у дітей шкільного віку 1063
Моренко А.О., Клеценко Л.В.
Фізична терапія при здавленні нервового корінця в попереково-крижовому відділі хребта 1065
Назарчук О.С.
Природа у процесі відновлення людей після інсульту 1068
Ніколаєва Д.В.
Фізична терапія у попередженні ускладнень при перинатальних ураженнях нервової системи 1071
Парфенюк В.В.
Принципи фізичної реабілітації при ампутаціях кінцівок внаслідок бойових травм 1074
Пер'ян Н.А.
Фізична реабілітація хворих на неврит лицевого нерва 1076
Рогульчик С.Ф.
Основні напрямки реабілітації травм у спортсменів 1080
Ступак Р.О.
Методи дослідження ефективності реабілітації після операцій на хребті 1082
Тертична Т.С.
Фізична реабілітація при гіпертонічних захворюваннях в амбулаторних умовах 1084
Тімошик Д.О.
Профілактика гіпертонічної хвороби 1087
Троцик А.В.
Роль кінезіотерапії та природних рухів у реабілітації після протезування 1088

Ус Я.В.
Ефективність фізичної терапії при інфаркті міокарда
у підгострому періоді 1090
Усач Д.В.
Реабілітація осіб із фіброміалгією в освітньому середовищі:
власні дослідження та практичні підходи 1092
Холодова О.С.
Пріоритетні напрями формування здоров'я людини
та розвиток працездатності засобами фізичної культури 1094
Шкуратівський В.В.
Гідрокінезитерапія як один із ефективних методів лікування
сколіозу 1097

XXII

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МОЛОДЬ: ОСВІТА НАУКА ДУХОВНІСТЬ

ПРОГРАМА

16-18 квітня 2025 року

м. Київ
вул. Львівська, 23

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ВМГО СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ «ГАУДЕАМУС»
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Таланчук П.М. – *Президент Університету «Україна», д.т.н., професор, Голова організаційного комітету;*

Ольшанська О.В. – *проректорка з наукової та міжнародної діяльності університету, д.е.н., професорка;*

Коляда О.П. – *проректорка з освітньої діяльності, к.т.н.;*

Таланчук І.В. – *начальниця служби президента-юрисконсульт, голова всеукраїнської молодіжної громадської організації студентів з інвалідністю «ГАУДЕАМУС», доцентка кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності;*

Лопоносова Н.П. – *начальниця центру внутрішнього аудиту;*

Омельченко О.В. – *начальниця управління наукової та міжнародної діяльності;*

Закладній О.А. – *фахівчиня відділу аспірантури;*

Базиленко А.К. – *начальниця управління освітньої діяльності, к.психол.н., доцентка;*

Йілмаз І.М. – *в.о. начальника Центру технічного забезпечення навчального процесу;*

Холодова О.С. – *директорка Інституту соціальних технологій;*

Залюбовський М.Г. – *директор Інженерно-технологічного інституту, д.т.н., доцент;*

Нестеренко С.С. – *директорка Інституту економіки та менеджменту, д.е.н., професор;*

Одрібець Н.В. – *директорка Інституту комп'ютерних технологій, к.ф.-м.н.;*

Мовчан В.О. – *директорка Інституту біомедичних технологій, к.б.н., доцентка;*

Танська Л.В. – *завідувачка кафедрою туризму, документних та міжкультурних комунікацій, кандидат культурології;*

Фаст О.О. – *завідувач кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, к.ю.н, доцент;*

Кадлубович Т.І. – *завідувачка кафедрою міжнародних відносин та політичного консалтингу, к.політ.н., доцентка;*

Кущенко І.В. – *к.психол.н., доцентка, завідувачка кафедрою соціальної роботи та педагогіки;*

Домніч Л.М. – *завідувачка кафедри української мови та літератури, іноземних мов та перекладу;*

Мельнічук Ю.Л. – *директор науково-освітнього центру патріотичного виховання молоді Університету «Україна»;*

Руденко В.Ю. – *науковий співробітник лабораторії козацької педагогіки НДІ козацтва Інституту історії України НАН України;*

Дубовський О.С. – *директор видавничо-друкарського комплексу;*

Басенко Р.О. – *Голова Ради молодих вчених, к.пед.н., доцент;*

Мацюк О.Л. – *начальник відділу організації виховної роботи;*

Болдусєва А.О. – *перекладач жестової мови.*

Відкриття конференції

16 квітня 2025 року

ПОСИЛАННЯ ДЛЯ ПІДКЛЮЧЕННЯ:
https://us02web.zoom.us/j/81548440417?pwd=geNR4so7CUIqehAldfTbgxXYR2kWbR.1
ІДЕНТИФІКАТОР: 815 4844 0417 **КОД ДОСТУПУ:** 699791

09:45 – 10:00	**ПІДКЛЮЧЕННЯ**
10:00 – 11:00	**ВІДКРИТТЯ КОНФЕРЕНЦІЇ. ВІТАННЯ УЧАСНИКІВ.** ***Модератор:*** **Олена Омельченко**, *начальниця управління наукової та міжнародної діяльності Університету «Україна»;* **Петро Таланчук**, *доктор технічних наук, професор, дійсний член Академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, Президент Університету «Україна»;* **Сергій Єрохін,** *доктор економічних наук, професор, Почесний доктор (Honoris Causa) Брюссельського Вільного університету підприємницьких наук і технологій, ректор ВНЗ «Національна академія управління»;* **Богдан Данилишин,** *доктор економічних наук, професор, академік Національної академії наук України, завідувач кафедри регіоналістики та туризму Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, міністр економіки України (2007-2010 рр.);* **Олександра Ольшанська**, *докторка економічних наук, професорка, проректорка з наукової та міжнародної діяльності Університету «Україна».*

РЕГЛАМЕНТ РОБОТИ СЕКЦІЙНИХ ЗАСІДАНЬ

16 квітня 2025 року
за розкладом онлайн-засідань секцій:

10^{00}: *Відкриття конференції*
11^{00}: *Початок роботи секційних засідань*
11^{00}-13^{00}: Засідання Секції 1
13^{00}-15^{00}: Засідання Секції 8
15^{00}-17^{00}: Засідання Секції 7

17 квітня 2025 року **за розкладом онлайн-засідань секцій:**	**18 квітня 2025 року** **за розкладом онлайн-засідань секцій:**
10^{00}– *Початок роботи секційних засідань*	**10^{00}**– *Початок роботи секційних засідань*
10^{00}-12^{00}: Засідання Секції 4 **12^{00}-14^{00}:** Засідання Секції 10 **14^{00}-16^{00}:** Засідання Секції 11 **16^{00}-18^{00}:** Спільне засідання Секцій 5 і 6	**10^{00}-12^{00}:** Засідання Секції 9 **12^{00}-14^{00}:** Спільне засідання Секцій 2 і 3
ОГОЛОШЕННЯ **Рекомендуємо Вам ознайомитись з додатком ZOOM і налаштувати його, якщо Ви ніколи в ньому не працювали раніше. Обов'язково протестуйте програму завчасно для уникнення на Конференції проблем зі звуком і відео.**	**ОГОЛОШЕННЯ** **Увага!** **Під час онлайн-трансляції Конференції працюватиме перекладач жестової мови.** **За потребою, просимо ознайомитись з інструкцією (сторінка 1238) для закріплення відео-трансляції перекладача у додатку ZOOM.**

Ви можете переглядати відео-записи засідань на **YouTube,** на офіційному каналі Університету «Україна»
Назва каналу: University Ukraine https://www.youtube.com/c/UniversityUkraine

Молодь: освіта, наука, духовність

ГРАФІК РОБОТИ СЕКЦІЙ

16-18 квітня, 2025 р.

Вітальне слово 16.04.2025 10.00-11.00

Підключитись до конференції Zoom

https://us02web.zoom.us/j/81548440417?pwd=geNR4so7CUIqehAldfTbgxXYR2kWbR.1

Ідентифікатор конференції: 815 4844 0417 Пароль: 699791

№ п/п	НАЗВА СЕКЦІЇ	Дата проведення	Час проведення	ДАНІ ДЛЯ ПІДКЛЮЧЕННЯ ДО ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ ZOOM
1.	Секція 1. Цифровізація, діджиталізація, інновації – складові стратегічного та економічного розвитку України	16.04	11^{00}-13^{00}	**Вітальне слово.** **Інститут економіки та менеджменту,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/81548440417?pwd=geNR4so7CUIqehAldfTbgxXYR2kWbR.1 Ідентифікатор конференції: 815 4844 0417 Пароль: 699791
2.	Секція 8. Сучасні інженерні технології: пошук та перспективи	16.04	13^{00}-15^{00}	**Інженерно-технологічний інститут,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/87912135441?pwd=F6KykeUXRibGV2r7s8zqu3g8q3ZTCZ.1 Ідентифікатор конференції: 879 1213 5441 Пароль: 030859
3.	Секція 7. Цифрові науки та IT-інженерія	16.04	15^{00}-17^{00}	**Інститут комп'ютерних технологій,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/85079401609?pwd=I8s7fR38zZWlzvinFmW57JnOQChkrU.1 Ідентифікатор конференції: 850 7940 1609 Пароль: 763218
4.	Секція 4. Соціально-психологічні проблеми особистості	17.04	10^{00}-12^{00}	**Інститут соціальних технологій,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/83092437784?pwd=ICxINK9CR17VG7xBslcGQzEO0FhcPW.1

				Ідентифікатор конференції: 830 9243 7784 Пароль: 104665
5.	Секція 10. Козацька педагогіка в освітньому просторі України та її влив на виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України	17.04	12^{00}-14^{00}	**Науково-освітній центр патріотичного виховання молоді** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/84759924953?pwd=zhCqNB6PVeiMyIFVEJPmUaoLZZjCDA.1 Ідентифікатор конференції: 847 5992 4953 Пароль: 527740
6.	Секція 11. Сучасні технології зміцнення здоров'я людини	17.04	14^{00}-16^{00}	**Інститут соціальних технологій,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/81591475668?pwd=wRHbw1k2QLDjGhobHDg3AM5cYKIXF0.1 Ідентифікатор конференції: 815 9147 5668 Пароль: 513335
7.	Секція 5. Правове регулювання суспільних відносин: проблеми та перспективи	17.04	16^{00}-18^{00}	**Інститут права та суспільних відносин,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/83433822855?pwd=fkxQF9PplgywSyuIoUgaas59ubvZmQ.1 Ідентифікатор конференції: 834 3382 2855 Пароль: 183422
8.	Секція 6. Національні та міжнародні аспекти суспільно-політичного розвитку України			
9.	Секція 9. Природа та здоров'я людини	18.04	10^{00}-12^{00}	**Інститут біомедичних технологій,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/87517863452?pwd=KbDX62WolEndiHbqmkaC3dhEW1mzhS.1 Ідентифікатор конференції: 875 1786 3452 Пароль: 989265
10.	Секція 2. Проблеми та перспективи розвитку сучасного мовознавства та документознавства	18.04	12^{00}-14^{00}	**Інститут філології та масових комунікацій,** Підключитись до конференції Zoom https://us02web.zoom.us/j/81641548096?pwd=iapbx1jlavzh4db5mbQl3rtMYrZ4po.1 Ідентифікатор конференції: 816 4154 8096 Пароль: 584820
11.	Секція 3. Культурні та креативні практики в засобах масової комунікації крізь призму сьогодення			

ГРАФІК РОБОТИ СЕКЦІЙ

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

СЕКЦІЯ 1
«ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ — СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

Керівник секції: ***Нестеренко Світлана Сергіївна****, директорка Інституту економіки та менеджменту, д.е.н., професорка.*

Айріянц А.С., 3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.***, ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: СТРАТЕГІЇ УСПІХУ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Артеменко С.П., 2 курс, група ЗМН 24.2-1-zh, спеціальність «Маркетинг», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Байрамзаде Д.Р., 3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.***, ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ОСУЧАСНЕНІ ПІДХОДИ ДО УХВАЛЕННЯ СПОЖИВЧИХ РІШЕНЬ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Бацман В.А., 4 курс, група ФН-21-1-lk, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Жигар Н.М.***, к.е.н., доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Бісик Л.М., 4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колдовський А.В.***, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Бобровський М.О., 4 курс, група Мен_бд_1, спеціальність «Менеджмент», Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету.
Науковий керівник: ***Собчишин В.М.***, доцент кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, к.е.н., Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГІЇ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Бориско Ф.О., аспірантура, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бєлов О.В.***, к.е.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ Й ІННОВАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Буяло С.О., здобувач освіти, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кучмєєв О.О.***, д.е.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Вакулюк А.В., 1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дивинська Ю.А.***, старший викладач кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Василенко Д.К., 4 курс, група МН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колдовський А.В.***, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА КОМАНДОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ващенко О.Г., магістратура, 1 курс, група МК-24-1м, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Грущенко О.А.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ЛОГІСТИЧНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Великий Р.Є., 4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету Україна.
Науковий керівник: ***Дацюк-Томчук М.Б.,*** к.е.н., доцентка, професорка, Луцький інститут розвитку людини Університету Україна

СТАНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Верголяс Н.М., 4 курс, група ЗОО-21-1, спеціальність «Облік і оподаткування», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Лавриненко Л.М.***, к.е.н., с.н.с., Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

КРЕАТИВНА НАЦІЯ: НИНІШНІЙ СТАН І МАЙБУТНЄ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ

Верголяс Н.М., 4 курс, група ЗОО-21-1, спеціальність «Облік і оподаткування», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Юрченко О.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ІЗ ЕЛЕКТРОННИМИ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Волошиненко В.М., 4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пшенична М.В.,*** к.е.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Гаврилюк О.Л., 4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Гевчук І.І., 3 курс, група ІС-22-1-ifmc, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скільська М.І.***, викладачка, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТРАНСФОРМУЄ ОСВІТУ

Гончарук Р.С., 4 курс, група ФН-21-1-lk, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Жигар Н.М.***, к.е.н., доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ДОСВІД ЕКОНОМІЧНО РОЗВИНУТИХ КРАЇН У РЕГУЛЮВАННІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ ПЕРІОДІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Грущенко О.А., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»;
Залюбовська С.С., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та публічного управління, Національна академія статистики, обліку та аудиту

ІННОВАЦІЙНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ЕКОСИСТЕМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Гудзь Д.І., 4 курс, група ІС-21-1-lk, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Ляшук Н.В.***, к.філол.н, доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Гуменюк В.І., аспірантура 2 року навчання, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дробязко С.І.***, д.е.н., професор, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МЕСЕНДЖЕР-МАРКЕТИНГУ

Дацюк-Томчук М.Б., кандидат економічних наук, доцентка, професорка кафедри права та фінансів, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРТАПІВ: ВІД ІДЕЇ ДО ПРИБУТКУ

Деркач І.М., 4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бабенко К.Є.,*** д.е.н., доцентка, професорка кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарного інститут Університету «Україна»
СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ

Дивинська Ю.А., 4 курс, спеціальність «Економіка», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНІВ

Допілко І.А., 4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету Україна.
Науковий керівник: ***Дацюк-Томчук М.Б.,*** к.е.н., доцентка, професорка, Луцький інститут розвитку людини Університету Україна
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Єремеєв О.С., аспірантура 2 року навчання, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самофалова М.О.***, к.е.н., доцентка кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Жукова О.А., старший викладач кафедри бізнесу і права, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Кубіцька Л.В., 4 курс, група ЗФН-21-4, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗБІЛЬШЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Засипко Г.О., 4 курс, група МК-21-1, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кутліна І.Ю.***, к.т.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ПЕРЕВАГИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Зобов А.Ю., аспірантура 2 року навчання, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В БІЗНЕС ПРОЦЕСИ ПІДПРИЄМСТВ

Зощак Л.М., старший викладач кафедри інформаційних технологій та програмування, Івано-Франківська філія Університету «Україна»
МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Зубков І.О., викладач циклової комісії з соціальної роботи, Полтавський фаховий коледж Університету «Україна»
МАЙБУТНЄ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

Ільков О.В., 1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бабенко К.Є.***, д.е.н., доцент, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ВПЛИВ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Карімбетов О.А., 2 курс, група МН-24.2-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колдовський А.В.***, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ НЕСТАЧІ ДОСВІДЧЕНИХ УПРАВЛІНЦІВ

Клюйко С.В., викладач циклової комісії правознавства, Дубенський фаховий коледж Університету «Україна»

РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЗНАНЬ ТА ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Козаченко Г.С., 4 курс, група ЗМН 21-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колдовський А.В.***, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ

Koldovskyi A., PhD in Economics, Associate Professor, Zhytomyr Economic and Humanitarian Institute of the University «Ukraine»

STRATEGIC IMPLICATIONS OF AI, 5G, AND BIG DATA INTEGRATION IN FINANCIAL DIGITAL INFRASTRUCTURE FOR UKRAINE'S ECONOMIC RESILIENCE

Кононюк О.О., вчитель біології та географії, Кошелівський ліцей ім. В.Ф. Ковальчука

ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ В УКРАЇНІ

Кузьменко А.Ф., 1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дивинська Ю.А.***, ст. викладач кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

СУЧАСНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ: ФУНКЦІЇ, МЕТОДИ ТА РОЛЬ МОТИВАЦІЇ

Купрійчук А.Д., 2 курс, факультет виконавського мистецтва та музикознавства, кафедра історії музики, Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра.
Науковий керівник: ***Гуменюк Т.К.***, проректор з науково-педагогічної роботи, інноваційно-методичного забезпечення освітнього та науко-

вого процесів, д.філос.н., професор, заслужений працівник освіти України, Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЧНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИКОНАВСЬКИХ ПРОФІЛІЗАЦІЙ МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Курка В.О., магістратура, 2 курс, вибірковий блок «Комерційне право», КНУ ім. Шевченка.

Науковий керівник: ***Скаженник М.В.,*** ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

FINTECH ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Курнаков С.О., 3 курс, група МН 22-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».

Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Кушніренко В.О., аспірант, 2 рік навчання, спеціальність «Економіка», ВНЗ «Національна академія управління».

Науковий керівник: ***Костинець Ю.В.***, д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування, проректор з міжнародного співробітництва, ВНЗ «Національна академія управління»

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КЛЮЧОВИХ СЕКТОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Лавриненко Л.М., кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Левчук М.Ю., 6 курс, спеціальність «Професійна освіта (Фінансова грамотність)», Західноукраїнський національний університет;
Прокопчук Б.С., 6 курс, спеціальність «Професійна освіта (Фінансова грамотність)», Західноукраїнський національний університет.
Науковий керівник: ***Брик М.М.***, к.е.н., доцент, Західноукраїнський національний університет.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Лесик В.П., 1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дивинська Ю.А.***, ст. викладач кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ У ВІДНОВЛЕННІ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Лець А.А., 4 курс, група ІС-21-1-lk, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Подолюк С.М.***, к.філол.н., Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ НОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Литвин Н.В., 4 курс, група ЗОО-22-1, спеціальність «Облік і оподаткування», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Лавриненко Л.М.***, к.е.н., с.н.с., Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РИНОК ПРАЦІ

Мартинюк І.А., 4 курс, група ФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пшенична М.В.,*** к.е.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У СФЕРУ ОПОДАТКУВАННЯ

Маслюк С.В., здобувач освіти, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кучмєєв О.О.***, д.е.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ПЕРЕВАГИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Матвійчук А.Л., 4 курс, група ФН-21-1-lk, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий кервник: ***Жигар Н.М.***, к.е.н., доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Миколаюк Ю.О., 2 курс, група 3МК-24-1ФМБ, спеціальність «Маркетинг», Фаховий коледж бізнесу та аналітики
РОЛЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО МАРКЕТОЛОГА

Михайленко О.В., 2 курс, група МК-24-1ФМБ, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.,*** ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ВИКОРИСТАННЯ BIG DATE ТА АНАЛІТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ МАРКЕТИНГУ

Міхнюк Д.С., аспірантура, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дубас Р.Г.,*** д.е.н., професор, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Надьон І.А., 4 курс, група ЗФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пшенична М.В.,*** к.е.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ІННОВАЦІЙНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Неділько С.М., 1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дивинська Ю.А.***, ст. викладач кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ: ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Німенко Д.В., аспірантура 2 року навчання, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пшенична М.В.,*** к.е.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Норік Д.С., 2 курс, група БУ-21, спеціальність «Економіка», Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія».
Науковий керівник: ***Васюренко Л.В.***, к.е.н., доцент, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

ІННОВАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ: СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНИ

Ольшанська Я.О., аспірантка 2 року навчання, кафедра маркетингу та комунікаційного дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну.
Науковий керівник: ***Євсейцева О. С.,*** к.е.н., доцент, завідувач кафедри маркетингу та комунікаційного дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПОПИТУ

Ольшанський Г.В., аспірант 3 року навчання, кафедра управління та смарт-інновацій, спеціальність «Менеджмент», Київський національний університет технологій та дизану.
Науковий керівник: ***Вартанова О.В.,*** д.е.н., професор, Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Осадчук А.В., аспірантура, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дубас Р.Г.,*** д.е.н., професор, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
РОЗВИТОК ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕКТОРА ШВЕЦІЇ

Оселедько Д.М., 4 курс, група 072-21б-01, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Державний біотехнологічний університет.
Науковий керівник: ***Малій О.Г.***, к.е.н., доцент, Державний біотехнологічний університет
ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Паламаренко Ж.І., 3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Грущенко О.А.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Паламаренко Ж.І., 3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.***, ст. викладач, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ПСИХОЛОГІЯ КОЛЬОРУ В DIGITAL-РЕКЛАМІ: ЯК ВІЗУАЛЬНІ ТРЕНДИ ФОРМУЮТЬ ВИБІР СПОЖИВАЧІВ

Перстюк А.В., 3 курс, група МК-23.2-1фмб спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кутліна І.Ю.***, к.т.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Петрученко Р.М., аспірант, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Писаренко М.С., аспірантура 2 року навчання, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пшенична М.В.,*** к.е.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ВПЛИВ ДЕРЖАВНИХ ЦИФРОВИХ ІНІЦІАТИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Письмак О.С., викладач кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій, Дубенська філія Університету «Україна»
СУТНІСТЬ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЙОГО РОЛЬ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Погребняк А.В., 4 курс, група ОО-21-1, спеціальність «Облік і оподаткування», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Лавриненко Л.М.***, к.е.н., с.н.с., Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА МОБІЛЬНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Попович Ю.Ю., 3 курс, група ЗМК-23.2-1, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кутліна І.Ю.***, к.т.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЦИФРОВІЗАЦІЯ РЕКЛАМИ

Рошак В.В., 4 курс, група МН-21-4, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самофалова М.О.***, к.е.н., доцентка кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЦИФРОВІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Саковець А.О., аспірант, 3 рік навчання, спеціальність «Економіка», ВНЗ «Національна академія управління».
Науковий керівник: ***Костинець Ю.В.***, д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування, проректор з міжнародного співробітництва, ВНЗ «Національна академія управління»
ЦИФРОВИЙ ФРОНТ: ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК ІТ-РИНКУ УКРАЇНИ

Сєрих Х.М., 3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ СТРАТЕГІЙ В СИСТЕМУ МЕНЕДЖМЕНТУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Скаженник М.В., старший викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНИХ ДАНИХ У МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЯХ

Смик В.І., 3 курс, група МН-22-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
СУТНІСТЬ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Стефанишин С.І., 4 курс, група ФН-21-1 спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Луцький інститут розвитку людини Університету Україна.
Науковий керівник: ***Дацюк-Томчук М.Б.,*** к.е.н., доцентка, професорка, Луцький інститут розвитку людини Університету Україна
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Супрун В.І., магістратура, 1 курс, спеціальність «Менеджмент», група МН-24-1м,
Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самофалова М.О.***, к.е.н., доцентка кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Сурмило Б.Б., 3 курс, група ЗМН 22-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
МОТИВАЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучков Д.О., 4 курс, група ЗФН-21-1, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пшенична М.В.,*** к.е.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сушич А.О., 4 курс, група МК-21, спеціальність «Маркетинг», ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет».
Науковий керівник: ***Коростова І.О.***, к.е.н., в. о. доцента, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІТР

Танцюра Д.В., 2 курс, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Гаврилечко Ю.В.***, к.держ.упр., доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ НЕФІНАНСОВОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ

Тітарчук Д.А., 3 курс, група МН 22-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ЛІДЕРСТВО В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Троценко Н.В., 3 курс, група МК-23.2-1, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кутліна І. Ю.***, к.т.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЗМІНИ ПОТРЕБ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тунік О.С., 1 курс, група МН-24-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дивинська Ю.А.***, ст. викладач кафедри менеджменту та туризму, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Фринюк І.В., 2 курс, група ОО-23-1, спеціальність «Облік і оподаткування», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Грущенко О.А.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ФІНАНСОВИЙ ЛЕВЕРИДЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Хоменюк О.М., 3 курс, група МК-22-1- фмб, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.***, ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТОРГІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Хом'як В.М., 4 курс, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
МОДЕЛІ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Цимбалій П.А., 2 курс, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Нестеренко С.С.,*** д.е.н., професор, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ ЯК СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗПОДІЛУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Цуп А.В., викладач, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ ЖИВОПИСІ: ЛОКАЛЬНІ МОТИВИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Черниш Д.О., 3 курс, група МК-22-1фмб, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.***, ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Черняк М.А., 3 курс, група МН 22-1-zh, спеціальність «Менеджмент», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шафранова К.В.***, к.е.н., доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Черняк Н.С., старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ ПІДТРИМАНОГО ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Чечель О.М., доктор наук з державного управління, доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СТАЛИХ ЗМІН ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

Чікалкін С.М., аспірант кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Думанська К.С.***, д.е.н. професорка, професорка кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ІНТЕГРАЦІЯ ПІДХОДІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Шафранова К.В., кандидат економічних наук, доцентка, доцентка кафедри управління та адміністрування, директорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шикітка А.В., 4 курс, група МН-21-1, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Грущенко О.А.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОГО СЕКТОРУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Шикітка А.В., 4 курс, група МН-21-1, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самофалова М.О.***, к.е.н., доцентка кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ

Шишко О.Г., 1 курс, група МН-24-1м, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Грущенко О.А.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Шпак Д.В., аспірант, спеціальність «Економіка», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Думанська К.С.,*** д.е.н, професорка кафедри економіки та менеджменту, Університет економіки і підприємництва

ВПЛИВ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шутько М.С., 1 курс, група МК-24-1фмб-iem-zh, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скаженник М.В.***, ст. викладач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

РОЗРОБКА АЛГОРИТМІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВИХ КАМПАНІЙ

Яровой Т.С., доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Чернігівський інститут Інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний Науково-технічний університет ім. академіка Юрія Бугая»;
Старовойтов Д.Ф., здобувач третього освітнього рівня (аспірант), Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ЛОБІЮВАННЯ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ТА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ КРАЇН АЗІЇ

Яценко Д.Є., 1 курс, група МК-24-1м, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кутліна І.Ю.***, к.т.н., доцентка, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

Яценко Д.Є., 1 курс, група МК-24-1м, спеціальність «Маркетинг», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Грущенко О.А.***, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

РОЛЬ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

СЕКЦІЯ 2
«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА»

Керівник секції: ***Домніч Леся Миколаївна****, завідувачка кафедри української мови та літератури, іноземних мов та перекладу.*

Бундак О.А., кандидат історичних наук, доцентка, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ОК «УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Григоревська С.М., 4 курс, група ЗМН-21-1, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Янченко І.О.***, к.філол.н., доцент, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
АІ ТА АНГЛІЙСЬКА МОВА: ТЕХНОЛОГІЇ, ЩО ФОРМУЮТЬ СУЧАСНЕ НАВЧАННЯ

Гросевич Т.В., кандидат філологічних наук, викладач циклової комісії журналістики, Івано-Франківська філія Університету «Україна»
ТИПОЛОГІЯ ПЕРСОНАЖІВ ДЕТЕКТИВНОГО ЖАНРУ

Домніч Л.М., старший викладач кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ВІД ІСТОРІЇ МОВИ ДО ЛІТЕРАТУРИ: WORLD ENGLISHES ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ У ПІДГОТОВЦІ ФІЛОЛОГІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Zavorotna V.A., 4 year, group ПР-21-1, Institute of Philology and Mass Communications University «Ukraine».
Scientific advisor: ***Medvedenko S.V.***, senior lecturer, Institute of Philology and Mass Communications University «Ukraine»
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON INTERLANGUAGE COMMUNICATION: ADVANTAGES AND RISKS

Калинюк Н.В., доцент кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
МОВНІ ЗМІНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ЯК ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ВПЛИВАЄ НА РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ВАРІАНТІВ

Кононенко Б.О., 4 курс, група ПР-21-1, спеціальність «Філологія (переклад)», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Медведенко С.В.***, ст. викладач, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО В ЕПОХУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Майструк В.М., кандидат психологічних наук, доцент кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ (ШІ) ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО КОРЕКЦІЙНОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ: РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ФАХІВЦЯ

Махлай Н.Л., старший викладач кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ДИНАМІКА СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

Мелешко Б.В., 2 курс, група ТХ-23.1-фмб.se-cl, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Домніч Л.М.***, завідувачка кафедрою української мови та літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Мошківська А.С., 4 курс, група ЗІС-21-1-vn, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Жукова О.А.***, ст. викладач, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ

Олексюк О.В., 3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А., кандидат історичних наук, доцентка, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ХАБ: ПОНЯТТЯ ТА РІЗНОВИДИ

Пашко С.В., старший викладач кафедри філології та соціально-гуманітарних дисциплін, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

КАНАДСЬКИЙ ДІАЛЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Пашко С.В., старший викладач кафедри філології та соціально-гуманітарних дисциплін, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Кійло Е.О., 3 курс, група ПР-23.2-2-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕШКОДИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Письменна М.О., 1 курс, група ПР-24-1М, спеціальність «Філологія (переклад)», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кнодель Л.В.***, д.філол.н., професорка, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ПЕРЕКЛАДУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Погрібна Л.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови і літератури, іноземних мов та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»

ІННОВАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцентка, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Голик В.В., 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Канащук В.А., 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ З ТРЕТЬОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцентка, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Дьомін С.В., 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Швед Б.Ю., 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ДИСКУРС НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ, ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцентка, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Дяченко Н.В., старший викладач, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Винник К.О., 1 курс, група ЗПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцентка, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Корницький Д.О., 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Єфімов К.В., магістратура, 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

СПЕЦИФІКА ПРАКТИЧНОГО КУРСУ ТРЕТЬОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 035 «ФІЛОЛОГІЯ»

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцентка, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Ткаченко В.В., 1 курс, група ПР-24-1м-pl, спеціальність «Філологія», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ТА ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Сметанюк Д.П., 3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А., кандидат історичних наук, доцентка, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

КОМУНІКАЦІЯ В АНТИЧНІ ЧАСИ: РИТОРИКА ТА УСНА ТРАДИЦІЯ

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

СЕКЦІЯ 3
«КУЛЬТУРНІ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СЬОГОДЕННЯ»

Керівник секції: ***Танська Людмила Вацлавівна****, к.культ., завідувачка кафедрою туризму, документних та міжкультурних комунікацій;*

Боденчук Б.І., викладач, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»
КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В СУЧАСНИХ МЕДІА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Бондарчук А.О., викладач циклової комісії журналістики, Івано-Франківська філія Університету «Україна»
МЕДІАКОНТЕНТ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ПРОДУКТ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Веслоух М.С., 3 курс, група ПР-22-1, спеціальність «Філологія (переклад)», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Медведенко С.В.***, ст. викладач, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ПЕРЕКЛАД ЯК КУЛЬТУРНИЙ МІСТ: РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У СТВОРЕННІ ДІАЛОГУ МІЖ КУЛЬТУРАМИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вдовін П.П., аспірант 2 курсу, група КЛ-23, спеціальність «Культурологія», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Палієнко С.В.,*** к.і.н., доцент кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ЦИФРОВА СПАДЩИНА: ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ 20-21 СТОЛІТЬ В ЕПОХУ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Гаврось В.В., 3 курс, група ЗІС-22-1, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Конон Н.Г.***, ст. викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
БІБЛІОТЕКА: НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ – ВОЛОНТЕРСТВО

Громов Р.С., 4 курс, група ПР-21-1, спеціальність «Філологія (переклад)», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кнодель Л.В.***, д.пед.н., професор, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
COGNITIVE LINGUISTICS AND NEUROLINGUISTICS: NEW APPROACHES

Дудченко А.Д., 4 курс, група ІМ-11**,** спеціальність «Культурологія», Київський національний університет культури і мистецтв.
Науковий керівник: **Кабанець О.С.**, к.ю.н., ст. викладач, Київський національний університет культури і мистецтв
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ ПРАКТИКАХ ПОДІЄВОЇ КУЛЬТУРИ

Єфімов К.В., магістратура, 1 курс, група Пр-24-1м, спеціальність «Філологія (переклад)», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Ночовна Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»
ЕСТЕТИКА ПРИРОДИ В МЕТАФОРАХ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

Кнодель Л.В., доктор педагогічних наук, професорка, професорка кафедри української мови і літератури, іноземної філології та перекладу, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Коваленко А.О., аспірантура, 3 курс, група 83-013, спеціальність «Початкова освіта», Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра Довженка.
Науковий керівник: ***Бірюк Л.Я.***, д.пед.н., професор, Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра Довженка
ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ СУЧАСНІ МЕДІА-ПЛАТФОРМИ

Коркушко А.Л., аспірант третього року навчання, кафедра професійної освіти у сфері технологій та дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну.
Науковий керівник: ***Семенова А.В.***, д.пед.н., професорка, завідувачка кафедрою професійної освіти у сфері технологій та дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну

ЕТНОДИЗАЙН МОДИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КРЕАТИВНІЙ ІНДУСТРІЇ

Лялевський Ю.В., 4 курс, група ІС-21-1-lk, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Васюра Р.В.***, ст. викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

PR-ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕДІА: СТРАТЕГІЯ ДОВІРИ ТА ЗАЛУЧЕННЯ АУДИТОРІЇ ДО ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

Масло Л.В., головний спеціаліст відділу з питань загальної середньої освіти управління освіти Святошинської районної в м. Києві державної адміністрації

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мельник Х.П., 2 курс, група OPN-DF23, спеціальність «Освітні, педагогічні науки», Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка.
Науковий керівник: ***Бахмат Н.В.***, д.пед.н., професор, Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: КРЕАТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ

Мельничук А.С., 2 курс, група БСОМСз, спеціальність «Середня освіта. Музичне мистецтво», Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського;
Барановська А.А., викладач кафедри вокально-хорової підготовки теорії та методики музичної освіти ім. Віталія Газінського, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського;

Сідорова І.С., кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри вокально-хорової підготовки теорії та методики музичної освіти ім. Віталія Газінського, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРАКТИК У РОЗВИТКОВІ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Мокрій Д.Т., аспірант 2 курсу, кафедра туризму, документних та міжкультурних комунікацій, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Палієнко С.В.***, к.і.н., доцент кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»

РОЛЬ ЗМІ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Науменко І.В., концертмейстер, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

МУЗИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Олексюк О.В., 3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А., кандидат історичних наук, доцентка, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

Попович О.В., 3 курс, група ПТБ1/с-2023, спеціальність «Підприємництво та торгівля», Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу.
Науковий керівник: ***Олійник Т.М.***, ст. викладач, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»; викладач, Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В КОНТЕКСТІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

П'ятницький Н.М., 3 курс, група ПР-22-1, спеціальність «Філологія (переклад)», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Медведенко С.В.***, ст. викладач, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»

КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ

Ракуцький А.С., 3 курс, група ЗІС-22, спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Бундак О.А., кандидат історичних наук, доцентка, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ЮНАЦТВА

Ухтомський А.О., кандидат богослов'я, доцент, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»

ФЕЙКОВІ НОВИНИ ЯК НОВА ПАНДЕМІЯ. ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ.

Чайка А.Ю., 3 курс, група ПТБ1/нс-2022, спеціальність «Підприємництво та торгівля», Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу.
Науковий керівник: ***Олійник Т.М.***, ст. викладач, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»; викладач, Полтавський фаховий коледж підприємництва і ресторанного бізнесу

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ КРОС-КУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

СЕКЦІЯ 4
«СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ»

Керівник секції: ***Кущенко Ірина Вікторівна***, *к.психол.н., доцентка, завідувачка кафедрою соціальної роботи та педагогіки.*

Батаєва К.В., доктор філософських наук, професорка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»;
Артеменко А.Б., PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ТРАНЗИТ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ З АРМІЙСЬКОГО ДО ЦИВІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРЕЗ ВИЩУ ОСВІТУ

Бацман О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Мякушко Н.С., кандидат політичних наук, завідувач, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Криштофяк В.П., 1 курс, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Соціальна робота», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ

Берладин К.О., 3 курс, група СР-22-1-zh, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бородіна О.С.***, к.пед.н., доцент, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ДОСТУП ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Бородіна О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ВАЛЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ: ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Бриндецький Д.С., 1 курс, група КІ-24-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Дубенська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кондицька І.М.***, викладач, Дубенська філія Університету «Україна»
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Булах Б.В., магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Поджинська О.О.,*** к.психол.н., доцентка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Буханчук І.А., магістратура, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота»,, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Артеменко А.Б.***, PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ТА ПІДТРИМКА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Вертелецька В.А., 1 курс, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник***: Співак Л.М.***, д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університет «Україна»
ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ

Високос Д.О., 1 курс, група ТХ-24.1м-іті, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Калакура М.М.,*** к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»

ДЕПРЕСІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ. РОЛЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В ЛІКУВАННІ ДЕПРЕСІЇ

Вишар Є.В., старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Галицька О.В., старший викладач, Рівненський інститут Університету «Україна»,
здобувачка PhD, Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля

ДУХОВНІСТЬ ЯК АНТИСУЇЦИДАЛЬНИЙ ЧИННИК ПОВЕДІНКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Горбаченко О.М., магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Островська К.О.,*** д.психол.н., професорка, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КОНСТРУКТИВНОЇ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ЖІНОК У ВИМУШЕНІЙ ЕМІГРАЦІЇ

Гордійчук В.І., кандидат наук з фізичної культури та спорту, доцент кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Горонгозов В.І., 1 курс, група ПЛ-24-1-м, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Поджинська О.О.,*** к.психол.н., доцентка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
КІБЕРБУЛІНГ ЯК ЧИННИК ДЕВІАЦІЙ У ПІДЛІТКІВ

Деркач Д.О., 4 курс, група СР-21-4, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Жукова О.А.***, ст. викладач, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
КОМПЛЕКСНА СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ СИМПТОМАМИ ПТСР

Дублякова М.Л., 1 курс, група 1-МКПР, спеціальність «Клінічна психологія та реабілітація», Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького.
Науковий керівник: ***Біла О.Г.***, к.п.н., доцентка, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
ОПТИМІЗАЦІЯ СТОСУНКІВ СІМЕЙНИХ ПАР ЗРІЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ ТА АДАПТАЦІЇ

Дума М.В., старший викладач, Івано-Франківська філія Університету «Україна»
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Дяковська О.О., 1 курс, група 1-МКПР, спеціальність «Психологія», Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
Науковий керівник: ***Куліш О.В.***, к.пед.н., доцент, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ОНКОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ФАКТОРИ РИЗИКУ, НАСЛІДКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ

Жукова О.А., старший викладач кафедри реабілітаційних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Дерманська Л.С., 4 курс, група СР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ТА ПІДТРИМКА БЕЗРОБІТНИХ В УКРАЇНІ

Заіка В.М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Ніжинська О.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Спеціальна освіта», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРУ

Заіка В.М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Середа Т.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Спеціальна освіта», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Закалюжна О.А., 1 курс, магістратура, група ЗПЛ-24-1м_ist, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Мілютіна К.Л.***, д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Закладній Є.М., магістратура, 1 курс, група ЗСР-24-1м-vn, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко Г.В.***, д.пед.н., професорка, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ – УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ

Закладній О.А., магістратура, 1 курс, група ЗСР-24-1м-vn, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко Г.В.***, д.пед.н., професорка, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

ОЦІНКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Зарицький Р.М., магістратура, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Артеменко А.Б.***, PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Іванова К.Р., 3 курс, група ЗПЛ-22-1, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Домніч Л.М.***, ст. викладач, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»

МІЖКУЛЬТУРНІ ВІДМІННОСТІ В НЕВЕРБАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ПЕРЕКЛАД

Іванюк І.Я., старший викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Кушпетюк О.І., к.і.н., доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ільченко Н.В., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Кущенко І.В., кандидат психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедрою психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Канівець Н.В., викладач-методист, Тернопільський коледж Університету «Україна»
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Клеценко Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»
ДО ПИТАННЯ ДІАГНОСТИКИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗВО

Коломієць Н.О., 4 курс, спеціальність «Психологія», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Лєснічєнко Н.П.***, PhD з психології, доцентка, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ЖІНОЧОМУ КОЛЕКТИВІ

Корпесьо М.І., 3 курс, група ЗПЛ-23.2, спеціальність «Психологія», Рівненський інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Вронська В.М.,*** ст. викладач кафедри психології, соціальної роботи та гуманітарних дисциплін, Рівненський інститут Університету «Україна»
ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ РОБОТИ ЗА МЕТОДОМ СИМВОЛДРАМИ, ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕЖИВАНЬ ПІДЛІТКІВ ЧЕРЕЗ НЕПРИЙНЯТТЯ ОДНОЛІТКАМИ

Кудрікова К.Р., 2 курс, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»; асистент фізичного терапевта, Краматорська міська лікарня №2.
Науковий керівник: ***Холодова О.С.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Кузьменко В.Й., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ВОЛОНТЕРСТВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кучерява М.В., 1 курс, група СР-24-1м, спеціальність «Соціальна робота», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Базиленко А.К.***, к.психол.н., доцентка, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ВОЛОНТЕРАМ, ЧЛЕНАМ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Ларченко Н.Р., магістратура, група ЗПЛ-24-1м, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Маслянікова І.В., кандидат психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедрою соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ДІТЬМИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО КІБЕРСПОРТИВНОГО ПРОСТОРУ

Литовченко В.П., старший викладач кафедри психології, Приватний вищий навчальний заклад «Медико-Природничий Університет», член Молодіжної ради при Міністерстві охорони здоров'я України, PhD з психології

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Литовченко О.В., аспірант, Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Луференко М.В., 3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Савицька А.Ю.***, ст. викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Малорошвіло О.І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Бацман О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ТЕХНОЛОГІЇ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Марченко О.В., кандидат економічних наук, доцент, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Петріченко С.С., 2 курс, група ФН-24-1м-pl, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мегедь А.Р., 1 курс, група ПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Поджинська О.О.,*** к.психол.н., доцентка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ФЕНОМЕН НЕВИЗНАЧЕНОЇ ВТРАТИ В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СІМЕЙ БЕЗВІСНО ЗНИКЛИХ

Melnyk T.H., 4 year, Group ZPL-21-4vn, Specialty «Psychology», Open International University of Human Development «Ukraine» Vinnytsia Institute of Economics and Social Sciences.
Scientific advisor: ***Lesnichenko N.P.***, Doctor of Philosophy in Psychology, Associate Professor of the Department of Social Technologies, Open International University of Human Development «Ukraine» Vinnytsia Institute of Economics and Social Sciences

THE USE OF FAIRY TALE THERAPY AS A MEANS OF CORRECTING FEARS IN PRESCHOOL CHILDREN

Мигалко В.Ю., 3 курс, група СР-22-1-zh, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бородіна О.С.***, к.пед.н., доцент, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ПРАВО НА ОСВІТУ: ВІД ЗАКОНУ ДО РЕАЛЬНОСТІ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Моісеєнко М.М., 1 курс, група 1-МКПР, спеціальність «Клінічна психологія», Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького.
Науковий керівник: ***Чистовська Ю.Ю.***, д.психол.н., професорка, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Морозюк В.І., 1 курс, група СР-24-1М zh, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Батаєва К.В.***, д.філос.н., професорка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ОСОБАМ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ПСИХОЛОГІЧНУ ТРАВМУ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Мякушко Н.С., кандидат політичних наук, завідувач, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Бацман О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Столяр І.В., 1 курс, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Соціальна робота», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

Некипіла О.Д., 1 курс, група ЗПЛ-24-1PhD-ist, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник***: Співак Л.М.***, д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університет «Україна»
ВИЗНАЧЕННЯ, ВИДИ ТА ПРОЯВИ ВІДДІЛІВ З УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ. ЗНАЧЕННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЮМЕ

Ничипорук О.А., завідувачка навчально-методичним відділом, викладачка кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій, Дубенська філія Університету «Україна»
ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЯ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

Ніколюк Н.В., 3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Савицька А.Ю.,*** ст. викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Омельченко О.В., магістратура, 1 курс, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія», старший викладач кафедри бізнесу і права, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ПСИХОЛОГІЧНІ ПОТРЕБИ ПІДЛІТКІВ З ООП: ОСОБЛИВОСТІ ВІКУ ТА ДІАГНОЗУ

Отенко С.А., PhD з психології, доцентка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ПСИХОСОЦІАЛЬНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇХ РОЗКРИТТЯ ЧЕРЕЗ ПОЗИТИВНУ ПСИХОТЕРАПІЮ

Павленко В.Є., магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кущенко І.В.***, к.психол.н., доцентка, завідувачка кафедрою психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Павленко Л.О., магістратура, 1 курс, група ЗПЛ-24-13-зМ, спеціальність «Психологія», Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.
Науковий керівник: ***Сидоренко В.В.***, д.пед.н., доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
СТРЕС ЯК ЧИННИК ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Пальгуй І.В., аспірант, Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра Довженка
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Пастух М.В., 4 курс, група ЗПЛ-21-4-vn, спеціальність «Психологія», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Котик І.О.***, к.психол.н., доцентка, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Піхлик В.М., аспірант 2 курсу, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Островська К.О.***, д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ТРАНСФОРМАЦІЯ САМОСТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Полєщук А.П., 3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Савицька А.Ю.,*** ст. викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Поляновський Б.В., магістратура, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Артеменко А.Б.***, PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ З ВЕТЕРАНАМИ ТА ЧЛЕНАМИ ЇХ РОДИНИ

Присяжнюк О.О., 4 курс, група СР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко Г.В.***, д.пед.н., професорка, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА

Проць В.Я., магістратура, 1 курс, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кущенко І.В.***, к.психол.н., доцентка, завідувачка кафедрою психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
СТАВЛЕННЯ ДО СМЕРТІ ЯК ФАКТОР СТІЙКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Расцвєтова Н.Я., 1 курс, група ЗПЛ-24-1м, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Базиленко А. К.,*** к.психол.н., доцентка, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЖИТТЄВИХ ПЛАНІВ ОСОБИСТОСТІ

Рачинський В.П., 3 курс, група ср-22мк-1, спеціальність «Соціальна робота», Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Султанова Н.В.***, д.п.н, Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна»

ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ренькас Ю.Б., 3 курс, група СР-22-1-zh, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бородіна О.С.***, к.пед.н., доцентка, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ВІЛЬНИЙ ДОСТУП ДО ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Романський Р.В., магістратура, 1 курс, група СР-24-1м-ist, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко Г.В.***, д.пед.н., професорка, директорка, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».

БАР'ЄРИ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ: СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Рощина М.М., магістерка психології, арт-терапевтка, волонтерка, голова правління ГО «Янгол на долоні»

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рябіщук В.А., 4 курс, група ЗСР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко В.В.***, д.політ.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї, ЯКА ОПИНИЛАСЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Рябчук А.Л., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Поджинська О.О., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ОСОБИСТІСНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ДОРОСЛИХ У СІМ'ЯХ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Савицька А.Ю., соціальний менеджер, Комунальна установа «Центр надання соціальних послуг» Брусилівської селищної ради; старший викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
РОЗВИТОК СІМЕЙНИХ ФОРМ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Сачковська В.В., 2 курс, група ЗСПО-23-1, спеціальність «Спеціальна освіта», Луцький інститут розвитку людини університету «Україна».
Науковий керівник: ***Закусило О.Ю.***, ст. викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
КОРЕКЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Суховецька Г.А., 4 курс, група СР-21-1-vn, спеціальність «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко В.В.***, д.політ.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Тиршолян А.С., 3 курс, група ЗПЛ-22-1-mk, спеціальність «Психологія», Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Олексюк О.Є.,*** к.пед.н., доцент, Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна»
ФУНКЦІЇ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ МИКОЛАЇВСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ХУДОЖНЬОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ)

Тімченко Л.С., 9 клас, Комунальний заклад Березівської сільської ради «Янівський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад «Бджілка».
Науковий керівник: ***Маслюк І.К.***, вчитель біології, Комунальний заклад Березівської сільської ради «Янівський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад «Бджілка»

ПОШИРЕННЯ СУБКУЛЬТУРИ КВАДРОБІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Ткач К.Є., 3 курс, спеціальність «Соціальна робота», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Черняк Н.С.***, ст. викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ В ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї

Ткаченко С.М., 3 курс, група ЗСР-22-1, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Савицька А.Ю.,*** ст. викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ХАРАКТЕРИСТИКА СІМЕЙ З ДІТЬМИ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ ЯК НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Фарадж С.І., 1 курс, група ЗПЛ-24-1М, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Співак Л.М.***, д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університет «Україна»

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Харченко О.М., магістратура, 1 курс, група ПЛ-24-1М, спеціальність «Психологія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник***: Співак Л.М.***, д.психол.н., професорка, професорка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки, Інститут соціальних технологій Університет «Україна»

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ» У КЛАСИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

Чадюк М.М., магістратура, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кузьменко В.Й.***, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Червак Г.Б., старший викладач циклової комісії з права та інформаційних технологій, Миколаївський фаховий коледж Університету «Україна»; здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Психологія», група ЗПЛ-23-1м-mk, Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Старєва А.М.,*** к.пед.н., доцентка, Миколаївський інститут розвитку людини Університету «Україна»

МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДІ

Чернецька І.В., здобувачка спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Дубенська філія Університету «Україна»;
Письмак О.С., викладачка кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій, Дубенська філія Університету «Україна»

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ТА МЕТОДИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Юрковський Д.В., 2 курс, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Артеменко А.Б.***, PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ АРТ-ТЕРАПІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ященко П.О., магістратура, 1 курс, спеціальність «Соціальна робота», Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Артеменко А.Б.***, PhD з соціології, доцентка кафедри соціально-реабілітаційних технологій, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ

ІНСТИТУТ ПРАВА ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

СЕКЦІЯ 5
«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Керівник секції: ***Фаст Олексій Олександрович,*** *директор Інституту права та суспільних відносин, к.ю.н., доцент.*

Аванесян Г.М., доцент кафедри правознавства та фінансів, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Замчій Д.С., 4 курс, група ПЗ-21-2-pl, спеціальність «Право», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»
ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Боровик А.В., магістратура, 1 курс, група 501/24-ПД-М-К, спеціальність «Правоохоронна діяльність», Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник: ***Веселов М.Ю.***, д.ю.н., професор, професор кафедри державно-правових дисциплін та безпеки життєдіяльності, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ
ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ COMMUNITY POLICING У СВІТІ: ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ПІДХОДИ

Братасюк Д.В., 1 курс, група ПЗ-24-1м-pl, спеціальність «Право», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Кравченко А.П., кандидат юридичних наук, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»
ПРАВА ЛЮДИНИ В МЕДІАЦІЇ

Гевчук А.І., 2 курс, група ПЗ-22-1фмб-tr, спеціальність «Право», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Скільська М.І.***, викладач, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»
ПРАВО НА ВІДПУСТКУ: ГАРАНТІЇ І ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Горбенко О.В., здобувач фахової передвищої освіти, 1 курс, спеціальність «Журналістика», Миколаївський фаховий коледж Університету «Україна»;
Іванисик О.М., викладач, Васильківський фаховий коледж Університету «Україна»

СВОБОДА СЛОВА ТА ЦЕНЗУРА: ПРАВОВИЙ БАЛАНС МІЖ ПРАВОМ НА ВІЛЬНЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТОМ СУСПІЛЬСТВА

Дума З.Є., старший викладач, Івано-Франківська філія Університету «Україна»

ЗЕМЕЛЬНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ

Кисіль В.С., 2 курс, спеціальність «Менеджмент», Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Кучмєєв О.О.***, д.е.н., доцент, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Коваленко В.Ф., старший викладач кафедри правознавства та фінансів, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Чирва С.М., 1 курс, група ЗПЗ-24-1м-pl, спеціальність «Право», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Колибаб'юк С.П., кандидат історичних наук, доцентка кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА НАЦІОНАЛЬНУ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВУ СИСТЕМУ

Малишев В.Ю., 4 курс, група ПЗ-21-1- if, спеціальність «Право», Івано-Франківська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пилипів Р.М.***, к.ю.н., доцент, доцент кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТУ «ПОЛІЦІЯ ГРОМАДИ / COMMUNITY POLICING» В УКРАЇНІ

Маліннікова Д.К., старший викладач, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»
КРОКИ ДО ЕФЕКТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ПРИВАТНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ

Масленніков. В.О., 3 курс, група ПЗ-22-1-мк, спеціальність «Право», Миколаївський міжрегіональний інститут.
Науковий керівник: ***Половченя А.Б.***, к.ю.н., Миколаївський міжрегіональний інститут
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА

Неділько Б.В., аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Федоренко Т.В.***, к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРАНСФОРМАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Несен Д.В., 3 курс, група 23-1-mk, спеціальність «Право», Миколаївський міжрегіональний інститут.
Науковий керівник: ***Половченя А.Б.***, к.ю.н., Миколаївський міжрегіональний інститут
ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Пікалюк С.С., старший викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ЕТИЧНІ НОРМИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Подольська О.І., 1 курс, група ПЗ-24-2-фмб-pl, спеціальність «Право», Полтавський фаховий коледж Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Лісний І.А.***, викладач циклової комісії правознавства, Полтавський фаховий коледж Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ, ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРАВ НА ЧУЖІ РЕЧІ У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Рачинський Р.Ю., аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Федоренко Т.В.***, к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Рязанцев О.Є., кандидат юридичних наук, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»;
Пікалюк С.С., старший викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ПОНЯТТЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Садковський С.П., аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Федоренко Т.В.***, к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ

Сердюк В.П., кандидат юридичних наук, доцент, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ЗАКОННЕ ЗАТРИМАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Сердюк Є.В., кандидат юридичних наук, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
УПОВНОВАЖЕНА НА ЗАТРИМАННЯ СЛУЖБОВА ОСОБА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Скільська М.І., викладач, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»
ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Слободян І.Ю., старший викладач кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університет «Україна»
ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Стохальська Ю.В., 1 курс, група ПЗ-24-1фмб-db, спеціальність «Право», Дубенський фаховий коледж Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Ничипорук О.А.***, викладач циклової комісії загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін, Дубенський фаховий коледж Університету «Україна»
ВПЛИВ МАС-МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Стрілко Д.Л., викладач циклової комісії правознавства, Полтавський фаховий коледж Університету «Україна»;
Трьомка О.В., 1 курс, група ПЗ-24-2фмб-pl, спеціальність «Право», Полтавський фаховий коледж Університету «Україна»
ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Тимчишин П.А., курсант, Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ.
Науковий керівник: ***Тимчишин А.М.***, д.ю.н., професор, завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»
ПРАВОВІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОБОТИ СЛІДЧИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ФІКСАЦІЇ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ У ЗОНІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Тимчишин А.М., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»;
Тимчишин К.В., викладач, Івано-Франківський фаховий коледж Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Товста С.П., старший викладач кафедри правознавства та фінансів, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»;
Несен Д.В., 3 курс, група ПЗ-22-2-pl, спеціальність «Право», Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

НАЛЕЖНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ ЗА ДОГОВОРОМ ЕМФІТЕВЗИСУ

Федоренко Т.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ

Хізанов О.Д., курсант, Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ.
Науковий керівник: ***Тимчишин А.М.***, д.ю.н., професор, завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: ЗНАЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Челядин А.Ю., 2 курс, група ПЗ-24.2-1-if, спеціальність «Право», Івано-Франківська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Важинський В.М.***, д.ю.н., доцент, професор кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ. ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ.

Шапочка О.О., аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Федоренко Т.В.***, к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В ІНТЕРНЕТІ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Шкварок Л.В., викладач, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЕТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ящур П.О., курсант, Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ.
Науковий керівник: ***Тимчишин А.М.***, д.ю.н., професор, завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін, Івано-Франківська філія Університету «Україна»

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ФАКТІВ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ІНСТИТУТ ПРАВА ТА СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

СЕКЦІЯ 6
«НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

Керівник секції: ***Кадлубович Тетяна Іванівна,*** *к.політ.н., доцентка, завідувачка кафедрою міжнародних відносин та політичного консалтингу.*

Дудецький Д.В., аспірантура, 2 курс, група 281-ПУ, Інститут права та суспільних відносин Університету «України».
Науковий керівник: ***Коваль Я.С.***, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри міжнародного менеджменту, Державний торговельно-економічний університет
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Загородня А.С., доктор філософії, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ ФІКСАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВА

Комаров М.А., аспірантура, 2 курс, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко В.В.***, д.політ.н., професор, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Луцюк А.В., здобувач третього освітнього рівня (аспірант), Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
Яровой Т.С., доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування, Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний Науково-технічний університет ім. академіка Юрія Бугая»
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ СУЧАСНОСТІ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Макєєв Д.В., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Гаврилечко А.В.***, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»

МОВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Новаченко Т.В., доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
Саламаха О.І., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОЛІТИЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Новаченко Т.В., доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»;
Шулепа Л.М., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ЛІДЕРА ЯК АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖЕРА

Радюк Б.С., 4 курс, група МІ-21-1, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Загородня А.С.***, PhD, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»

УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ

Савич В.О., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ НА ЗМІНУ РОЛІ ДЕРЖАВИ

Сороченко М.В., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Новаченко Т.В.***, д.держ.упр., професор, професор кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Сосюра О.М., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Коваль Я.С.***, к.держ.упр., доцент, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Судак Д.В., аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Новаченко Т.В.***, д.держ.упр., професор, професор кафедри міжнародних відносин і політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
ДОСТУПНІСТЬ ЛІКІВ ЯК ФАРМАЦЕВТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Тетера Д.К., 3 курс, група МІ-22-1, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Загородня А.С.***, доцентка кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна»
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ ВИКЛИКІВ

ІНСТИТУТ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

СЕКЦІЯ 7
«ЦИФРОВІ НАУКИ ТА ІТ-ІНЖЕНЕРІЯ»

Керівник секції: ***Одрібець Наталія Василівна,*** *директорка Інституту комп'ютерних технологій, к.фіз.-мат.н.*

Авдалов Г.В., 1 курс, група КІ-24-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самарай В.П.***, к.т.н, с.н.с., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
АЛГОРИТМИ ШИФРУВАННЯ НА ЕЛІПТИЧНИХ КРИВИХ: ПРИНЦИПИ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Андрущенко М.В., 1 курс, група ІПЗ-24-1м ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дуднік А.С.***, д.т.н., професор, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
РОЗУМНИЙ АНАЛІЗАТОР ЛОГІВ

Багатий А.М., 1 курс, група ІПЗ-24-1 м ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дуднік А.С.***, д.т.н., професор, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
РОЗРОБКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВЕБ-ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ ЗБОРУ, АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НОВИН

Бадицький Д.І., 1 курс, група ІПЗ-24-1-if, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Івано-Франківська філія Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Саган Н.З.***, ст. викладач, Івано-Франківська філія Університету «Україна»
ХМАРНІ ОБЧИСЛЕННЯ ТА РОЗПОДІЛЕНІ СИСТЕМИ

Бараш А.С., 1 курс, група ЗІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець Н.В.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
СУЧАСНІ ВЕБ-РЕСУРСНІ АГРЕГАТОРИ НОВИН, ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПЕРЕД РЕГУЛЯРНИМИ НОВИННИМИ СЕРВІСАМИ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Близнюк А.В., 2 курс, група КІ-23, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Писарчук О.О.***, д.т.н., професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЯВЛЕННЯ ВИТОКІВ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДАНИМИ DLP-СИСТЕМ

Богуцький А.І., 2 курс, група КІ-23, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тимошенко О.М.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
ХМАРНІ РІШЕННЯ ДЛЯ РОЗГОРТАННЯ МІКРОСЕРВІСНИХ ЗАСТОСУНКІВ: RENDER TA RAILWAY

Борисенко О.С., аспірантура, 3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тимошенко А.Г.***, к.т.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
ПОКРАЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ZERO TRUST МОДЕЛІ

Бровченко Є.М., 3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самарай В.П.***, к.т.н, с.н.с., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
ГІБРИДНИЙ БЛОКЧЕЙН ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ НА МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЯХ

Бродович Р.Б., 1 курс, група ІПЗ-24-1м, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець Н.В.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
СТВОРЕННЯ ТЕЛЕГРАМ-БОТУ ДЛЯ КОНВЕРТАЦІЇ ВАЛЮТ

Вініченко О.В., 1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict-if, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець С.П.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
РОЗРОБКА СИСТЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ЗАПИСУ КЛІЄНТІВ

Вінтоняк В.М., 2 курс, група ІП-23-2, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.
Науковий керівник: ***Книш Л.О.***, викладач, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
INTEGRATING AI INTO DATABASE MANAGEMENT AND OPTIMISATION

Войтех Д.В., 2 курс, група КІ-23-1 phd, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тимошенко А.Г.***, к.т.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
СИМУЛЯЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОСПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ НА ОСНОВІ МУЛЬТИАГЕНТНОГО НАВЧАННЯ З ПІДКРІПЛЕННЯМ

Гордіна М.Р., 4 курс, спеціальність «Дизайн», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Гервас О.Г.***, завідувачка циклової комісії, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЇ У ВЕБ-ДИЗАЙНІ: СТВОРЕННЯ СТОРІНКИ РЕСТОРАНУ TRAVELER'S KITCHEN

Гранчак І.А., викладач циклової комісії загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін, Дубенський фаховий коледж Університету «Україна»

БЕЗПЕКА ХМАРНИХ ІНФРАСТРУКТУР: КОНФІГУРАЦІЯ, МОНІТОРИНГ ТА РЕАГУВАННЯ НА ІНЦИДЕНТИ

Григор'єв К.С., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»;
Грищенко В.Ю., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Павленко В.І.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

СМАРТ-КОНТРАКТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТРАНЗАКЦІЙ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ

Грищенко В.Ю., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»;
Григор'єв К.С., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Павленко В.І.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

САМОСУВЕРЕННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ (SSI) НА ОСНОВІ БЛОКЧЕЙНУ ЯК НОВИЙ РІВЕНЬ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Денисюк О.М., 3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Павленко В.І.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОШУКУ ТА ФОРМУВАННЯ КОНТЕКСТУ В СИСТЕМАХ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Доронін С.О., 1 курс, група ІПЗ-24-1м ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самарай В.П.***, к.т.н, с.н.с., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

РОЗРОБКА ІНФОРМАТИВНОГО TELEGRAM-БОТА ДЛЯ ОПОВІЩЕННЯ ПРО ПОДІЇ

Дробіт Б.В., 2 курс, група КІ-23-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тимошенко А.Н.***, к.т.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ПРОГРАМНО-АПАРАТНИЙ ПІДХІД ЩОДО ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ, АНАЛІЗУ ТА ДІАГНОСТИКИ КАБЕЛІВ ЛІНІЙ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧ

Дуднік А.С., д.т.н., доцент, професор кафедри мережевих та інтернет технологій, Київський національний університет імені тараса Шевченка; Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;
Фесенко А.О., к.т.н., доцент, декан факультету комп'ютерних наук та технологій, Київський авіаційний інститут;
Торошанко О.С., к.т.н., асистент кафедри кібербезпеки та захисту інформації, Київський національний університет імені тараса Шевченка;
Миколайчук В.Р., доктор філософії, асистент кафедри мережевих та інтернет технологій, Київський національний університет імені тараса Шевченка;
Батрак О.Г., аспірант кафедри інформаційних технологій та програмування, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;
Виговський С.А., аспірант кафедри комп'ютерних інформаційних систем та технологій, Міжрегіональна академія управління персоналом

ПРИСТРІЙ ДЛЯ ПОШУКУ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ НА БАЗІ МІКРОКОНТРОЛЕРА ARDUINO В СКЛАДІ МОБІЛЬНОГО ГУСЕНИЧНОГО РОБОТА З КЕРУВАННЯМ З КВАДРОКОПТЕРА ЗА ДОПОМОГОЮ МАШИННОГО ЗОРУ

Ємець М.І., 3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна». Науковий керівник: ***Даценко І.П.***, к.т.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій університету «Україна»

АРХІТЕКТУРА ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО МЕТАВСЕСВІТУ: КОМПОНЕНТИ, ФУНКЦІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ

Жиритовський О.А., аспірант, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ПРИНЦИП ГЕНЕРАЦІЇ ВИКОНУВАНОГО КОДУ ТРАНСЛЯТОРОМ МОВИ С

Загорулько А.В., 2 курс, група КІ-23-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна». Науковий керівник: ***Павленко В.І.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ SDLC: ЯК ДАНІ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ РОЗРОБКИ ДОЗВОЛЯЮТЬ ПОКРАЩИТИ ЯКІСТЬ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Касілов Д.В., 2 курс, група КІ-23-2а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Писарчук О.О.***, д.т.н., професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

МОРФОЛОГІЧНА ТАБЛИЦЯ ДЛЯ АРХІТЕКТУРНОГО СИНТЕЗУ РІС – СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ КОРПОРАТИВНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Ковальов А.Е., 1 курс, група ІПЗ-24-1м ict if, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець Н.В.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ВИБІР ПАНЕЛІ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ VPS/VDS СЕРВЕРІВ

Кошара А.В., 2 курс, група КІ-23-2, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Писарчук О.О.***, д.т.н., професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ КІБЕРЗАГРОЗ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ІТС НА ОСНОВІ ДАНИХ SIEM-СИСТЕМ

Крижевський І.О., 1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дудник А.С.***, д.т.н., професор, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

РОЗУМНИЙ БУДИНОК: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Матюшенко Д.О., 4 курс, група КІ-21-а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Мельник І.В.***, д.т.н., професор, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

КЛЮЧОВІ ПРОЦЕСИ ТЕСТУВАННЯ

Михайленко О.О., 3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія»,
Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Павленко В.І.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ SERVERLESS ПІДХОДУ В ХМАРНИХ СХОВИЩАХ

Носирєва О.В., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність «Освітні, педагогічні науки», Харківський національний університет внутрішніх справ.
Науковий керівник: ***Федоренко О.І.***, д.пед.н., професорка, завідувачка кафедри психології, соціології та педагогіки, Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ІТ-ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Олійник П.В., 1 курс, група ІПЗ -24-1м ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець Н.В.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

SELF-HOSTED СИСТЕМА ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОНОВЛЕНЬ ЗАСТОСУНКІВ ANDROID

Павлик В.Ю., аспірантура, 3 курс, група КІ-22-1, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самарай В.П.***, к.т.н, с.н.с., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ВИКОРИСТАННЯ ОБРОБКИ ПРИРОДНОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Рачишен М.О., 1 курс, група ІПЗ-24-1м, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самарай В.П.***, к.т.н, с.н.с., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

АВТОМАТИЗОВАНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ АВТОМОБІЛІВ ЗАСОБАМИ TELEGRAM-БОТА ТА КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ

Рожков С.М., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Павленко В.І.***, к.ф.-м.н, доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАТРИМОК У ХМАРНИХ СЕРВІСАХ ЗБЕРІГАННЯ ДАНИХ: ПІДХОДИ ДО ЗМЕНШЕННЯ LATENCY ПРИ РОБОТІ ІЗ СУБД

Сафронов А.М., асистент, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ДВОФАКТОРНА АВТЕНТИФІКАЦІЯ (2FA). ВАЖЛИВІСТЬ БЕЗПЕКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Середа А.В., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій університету «Україна».
Науковий керівник: ***Даценко І.П.***, к.т.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій університету «Україна»
ВІРТУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ПОЛІГОНИ: ОГЛЯД КРАЩИХ СИМУЛЯТОРІВ ДЛЯ ОПЕРАТОРІВ ДРОНІВ.

Сичевський Б.М., 4 курс, група 22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Янченко І.О.***, к.філол.н., доцент, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Трамон А.О., магістратура, 1 курс, група 24м-01, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець С.П.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
АРХІТЕКТУРА РІШЕНЬ ДЛЯ РОЗРОБКИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ФРЕЙМВОРКУ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРИЙМАЛЬНОГО ТЕСТУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ BEHAVIOR-DRIVEN DEVELOPMENT ПІДХОДУ

Шкітов А.А., 3 курс, група КІ-22-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тимошенко А.Г.***, к.т.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНОГО АЛГОРИТМУ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС РІШЕНЬ

Щербина І.В., 1 курс, група ІПЗ -24-1м ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Одрібець Н.В.***, к.ф.-м.н., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»
АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ CI/CD ПАЙПЛАЙНАМИ ДЛЯ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ JENKINS ТА DOCKER

Юшко О.В., 2 курс, група КІ-23-1а, спеціальність «Комп'ютерна інженерія», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Самарай В.П.***, к.т.н, с.н.с., доцент, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

ПЕРЕТВОРЕННЯ RGB ЗОБРАЖЕНЬ В IR: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК

Яновський А.М., 1 курс, група ІПЗ-24-1м-ict, спеціальність «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Дуднік А.С.***, д.т.н., професор, Інститут комп'ютерних технологій Університету «Україна»

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ВЕБ-ДОДАТКІВ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ БЕЗПЕКИ

ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

СЕКЦІЯ 8
«СУЧАСНІ ІНЖЕНЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПОШУК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Керівник секції: ***Залюбовський Марк Геннадійович,*** *директор Інженерно-технологічного інституту, д.т.н., доцент.*

Баранецький Д.В., 4 курс, група АТ-23-3-1, спеціальність «Автомобільний транспорт», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Петренко Т.В.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
АНАЛІЗ РИНКУ БРОНЬОВАНИХ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОЇ ГАЛУЗІ

Buhaievskyi V.O., postgraduate of the Department of Technology and Organization in Construction, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv.
Scientific advisor: ***Shumakov I.V.***, doctor of technical sciences, Head of the Department of Technology and Organization in Construction, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
STANDARDIZATION OF RATIONAL PARAMETERS FOR THE RESTORATION OF REINFORCED CONCRETE BRIDGES

Гущіна Я.Є., 2 курс, група ТХ-23-1-іті, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Любенок О.Б., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО РИНКУ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК ТА СТАВЛЕННЯ СУЧАСНОГО МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ ДО НИХ

Дендюк О.І., 2 курс, група ТХ-23-1-іті, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ТЕНДЕНЦІЇ КРАФТОВОГО ПИВОВАРІННЯ В УКРАЇНІ

Дробіняк М.В., 3 курс, група ТХ-24.3-1-фмб-iti, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна». Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПШЕНИЧНОГО БОРОШНА

Жигар Н.М., кандидат економічних наук, доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
СИСТЕМА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ТА МОДЕЛЕЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Zalyubovskyi M.G., Professor of the Department of Automotive Transport and Modern Engineering, DrSc (Technical Sciences), Docent, HEI «Open International University of Human Development «Ukraine»;
Koshel G.V., Docent of the Department of Automotive Transport and Modern Engineering, PhD (Technical Sciences), Docent, HEI «Open International University of Human Development «Ukraine»
SYNTHESIS OF THE SPATIAL EIGHT-LINK MECHANISM OF THE BARRELING MACHINE

Єлсуков Ю., 2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-db, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна». Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАЩІ ТРАДИЦІЇ ВИРОБНИЦТВА КРАФТОВОГО СИРУ В УКРАЇНІ

Калакура В.В., старший викладач кафедри технології харчування, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Ковтун В.А., 1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна». Науковий керівник: ***Калакура М.М.***, к.т.н., професор кафедри технології харчування, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ВИКОРИСТАННЯ ТОПІНАМБУРУ ЯК ЗАМІННИК ТРАДИЦІЙНИМ ДЖЕРЕЛАМ ЦУКРУ

Комар В.Я., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ЗАМОРОЖЕНИХ ТІСТОВИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

Коробкін Д.І., 1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Ратушенко А.Т.,*** к.т.н., доцент, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
НОВІ ПІДХОДИ ДО ПАКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Кошель С.О., кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри машинобудування, Київський національний університет технологій та дизайну;
Кошель Г.В., кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри автомобільного транспорту та сучасної інженерії, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
МАШИНА НОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ ДЛЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ОБРОБКИ ДЕТАЛЕЙ

Кравчук С.А., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАФТОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФРУКТОВО-ЯГІДНОЇ ТА ОВОЧЕВОЇ СИРОВИНИ

Кукуруза Т.В., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університет «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Лещенко В.С., 2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-vs, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
СТАН СЕКТОРУ РИНКУ ШТУЧНОГО М'ЯСА НА ПОЧАТОК 2025 РОКУ

Литвин Є.В., 4 курс, група ТХ-22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічного інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ЗБАГАЧЕННЯ ВИРОБІВ ІЗ БІСКВІТНОГО ТІСТА ПЕКТИНОВМІСНИМИ КОМПОНЕНТАМИ

Мельниченко В.Л., 4 курс, група ТХ-22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КУПАЖУВАННЯ ПРЯНОЩІВ ТА НАТУРАЛЬНИХ АНТИОКСИДАНТІВ ДЛЯ ФЕРМЕНТУВАННЯ М'ЯСА

Монастирецький О.М., 1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Калакура М.М.,*** к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ЇЖА ШВИДКОГО ПРИГОТУВАННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Муляренко Д.С., 4 курс, група ТХ-22.2-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ВПЛИВ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК НА СТРУКТУРУ ФАРШІВ ДЛЯ ВАРЕНИКІВ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КОМПЛЕКСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ХАРЧУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ ПОСЛУГ У ЦЕНТРІ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ «БЛАГО-ДАР» МІСТА СЛАВУТИЧ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Байда М.М., 1 курс, група ТХ-24.2-2-фмб-iti, спеціальність «Харчові технології»,
Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»
АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ КРАФТОВОГО СИРУ В УКРАЇНІ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Бишовець Л.Г., старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Черкаський державний технологічний університет
СУЧАСНЕ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Богданов Д.П., 2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»
СУЧАСНЕ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ТА КОНДИТЕРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Ковальов О.О., 2 курс, група ТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ДІЄТИЧНОМУ ХАРЧУВАННІ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Косач О.М., 2 курс, група ТХ-24.2-2-фмб-iti-ch, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»
ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ПАСТИЛИ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Лясковський В.Я., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-vs, спеціальність «Харчові технології», Васильківський фаховий коледж Університету «Україна»

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК НА ОСНОВІ ПРЕБІОТИКІВ У ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Міщук Л.А., 2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-db, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»

«КОСМІЧНЕ САЛО» — ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Оліферчук Л.Г., викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Волинський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»;
Давидченко Д.О., 1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»

ХАРЧОВІ ДОБАВКИ У ТЕХНОЛОГІЇ МАКАРОННИХ ВИРОБІВ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Петликівський Т.Ю., 2 курс, група ТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»

ХАРЧОВІ ДОБАВКИ, ЩО ГАЛЬМУЮТЬ ПРОЦЕСИ ЧЕРСТВІННЯ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Рекун Н.М., 2 курс, група ТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»

ЗАСТОСУВАННЯ БАРВНИКІВ ДЛЯ ХЛІБОПЕКАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Сірик Ю.М., 1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ПРИНЦИПИ ОЗДОРОВЧОГО ХАРЧУВАННЯ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Соболєв А.А., 4 курс, група ТХ-21-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ КИЗИЛОВОГО СОУСУ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Філіпов О.Є., 2 курс, група ТХ-24.2-2-фмб-iti-ch, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»
КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО БАСТУРМИ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Якименко Д.Ю., 1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Якименко М.Ю., 1 курс, група ТХ-24-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ДІЄТИЧНІ ДОБАВКИ, ЩО СПРИЯЮТЬ СТРЕССОСТІЙКОСТІ В УМОВАХ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Якобчук О.В., 2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-db, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»
ЛІКУВАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ЧОРНИЦІ

Оліферчук О.Г., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;
Якубець В.Г. 2 курс, група ТХ-24.2-2-фмб-iti-ch, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна»
НІТРАТИ ТА НІТРИТИ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Омельчук А.Ю., 1 курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti-db, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»; **Омельчук В.Ю.**, 1 курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti-db, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНЖЕНЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Помазун О.О., старший викладач, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ

Процюк М.А., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університет «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАФТОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ХЛІБОБУЛОЧНИХ, КОНДИТЕРСЬКИХ ТА КУЛІНАРНИХ ВИРОБІВ

Рекун Н.М., 2 курс, група ЗТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Расулов Р.А.***, к.т.н., доцент кафедри дизайну, інжинірингу та землеустрою, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА РОСЛИННИХ ОЛІЙ

Сайко С.М., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університет «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАФТОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ОЗДОБЛЮВАЛЬНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

Сириця С.В., 1 курс, група ЗХТ-24-1м-iti, спеціальність «Хімічні технології та інженерія», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;

Мірошин С.М., викладач кафедри автомобільного транспорту та сучасної інженерії, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Смачило О.В.***, к.т.н., доцент, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ПОГОНАЖНІ ВИРОБИ З ПОЛІМЕРНИХ КОМПОЗИЦІЙ

Слободенко О.О., 4 курс, група АТ-23-3-1, спеціальність «Автомобільний транспорт», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Петренко Т.В.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АВТОМОБІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Стеценко А., 3 курс, група ТХ-24.3-1-фмб-iti, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ХЛІБА ЗІ СПЕЛЬТОЮ

Сюрха Д.О., 1 курс, група ФТ-24-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Холодова О.С.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
СУЧАСНІ ІНЖЕНЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПОШУК ТА ПЕРСПЕКТИВИ В ПРОТЕЗУВАННІ

Ткаченко В.В., 3 курс, група ТХ-24.3-1-фмб-iti, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРЯНО-АРОМАТИЧНИХ РОСЛИН УКРАЇНИ В КУЛІНАРІЇ

Філіпов О.Є., 2 курс, група ТХ-24.2-2-фмб-iti-ch, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Філіпчук С.О., 1 курс, група ТХ-24-1фмб-iti-hm, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна». Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО ПИВА ТА КВАСУ

Цвік С.М., 2 курс, група ТХ-23-1-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна». Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ КРАФТОВОГО ПИВОВАРІННЯ

Чумак Я.О., 1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна». Науковий керівник: ***Калакура М.М.,*** к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
БІОЛОГІЧНО-АКТИВНІ РЕЧОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ПРЕМІУМ-СЕГМЕНТУ ТА ПРОДУКТІВ НИЗЬКОГО ЦІНОВОГО СЕГМЕНТУ

Щавінський І.В., 1 курс, група ТХ-24.1м-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна». Науковий керівник: ***Калакура М.М.,*** к.т.н., професор, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ТЕХНОЛОГІЯ ВИСОКОГО ТИСКУ (HPP) У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Юзик В.О., 2 курс, група ТХ-24.2-1-фмб-iti-db, спеціальність «Харчові технології», Фаховий коледж «Освіта» Університету «Україна». Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
КОПЧЕНІ ПРОДУКТИ: АЛЬТЕРНАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ
Ясиняцька Я.С., 2 курс, група ЗТХ -23-1-iti- ch, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»;

Любенок О.Б., старший викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
СУЧАСНІ МЕТОДИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПРОДУКТІВ

ІНСТИТУТ БІОМЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

СЕКЦІЯ 9
«ПРИРОДА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Керівник секції: ***Мовчан Валентина Олексіївна,*** *директорка Інституту біомедичних технологій, к.б.н., доцентка.*

Бойко Н.В., 1 курс, група ЕК-24-1м, спеціальність «Екологія», Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Мовчан В.О.,*** к.б.н., доцентка, директорка, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»
ГАРДЕНОТЕРАПІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЧЕРЕЗ ДІТЕЙ

Бриченко В.В., аспірант денної форми навчання, відділ клінічної імунології, Інститут клінічної радіології ННЦРМГО НАМН України; фахівець лабораторії, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Абраменко І.В.***, д.мед.н., професор, Інститут клінічної радіології ННЦРМГО НАМН України
ВПЛИВ СПАЙК-БІЛКА SARS-COV-2 НА ІМУНОФЕНОТИП ТА РАДІОЧУТЛИВІСТЬ КЛІТИН РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ IN VITRO

Буценко Д.С., 9 клас, Центр позашкільної роботи Святошинського району.
Педагогічний керівник: ***Величко А.М.***, керівник гуртка-методист, Центр позашкільної роботи Святошинського району.
Науковий керівник: ***Гнатюк Т.Т.***, к.б.н., Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України
ОЦІНКА МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ ЧИСТОТИ СМАРТФОНІВ

Важинська Т.С., 10 клас, КЗ «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради.
Науковий керівник: ***Важинська Ю.Г.***, учитель географії, спеціаліст першої категорії, КЗ «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради
ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ГРУНТІВ НА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ФЕЛЬДМАН ЕКОПАРК» ЗА ДОПОМОГОЮ ВИДІВ РОСЛИН ФІТОІНДИКАТОРІВ

Демченко Я.В., 1 курс, група ТХ-24.2-1фмб-iti, спеціальність «Харчові технології», Інженерно-технологічний інститут Університету Україна.
Науковий керівник: ***Оліферчук О.Г.***, ст. викладач, Інженерно-технологічний інститут Університету «Україна»
ІНТЕГРАТИВНИЙ ВПЛИВ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА БІОЛОГІЧНІ, ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Захарова О.М., здобувач освіти 10 класу, Кошелівський ліцей ім. В.Ф. Ковальчука.
Науковий керівник: ***Кононюк О.О.***, вчитель біології та географії, Кошелівський ліцей ім. В.Ф. Ковальчука
ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ РОЗПОДІЛ ХАРАКТЕРИСТИК ВІТРОВОГО РЕЖИМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зварич Г.В., 3 курс, спеціальність «Педіатрія», Івано-Франківський національний медичний університет;
Живчин М.С., 3 курс, спеціальність «Медицина», Івано-Франківський національний медичний університет.
Науковий керівник: ***Гайнюк М.Б.***, к.б.н., доцент, кафедра фармакології, Івано-Франківський національний медичний університет
ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНОГО КАНАБІСУ

Кузнецова Л.І., 3 курс, група МБ-22-1, спеціальність «Біологія та біохімія», Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».
Науковий керівник: ***Тугай Т.І.,*** д.б.н., професор, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»
ЗАБРУДНЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ESCHERICHIA COLI: ДЖЕРЕЛА, РИЗИКИ ТА МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ

Овечкін В.О., 4 курс, група мб 21-1, спеціальність «Біологія», Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тугай Т.І.,*** д.б.н., професор, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»
МОЛОЧНОКИСЛІ БАКТЕРІЇ

Олійник Н.М., магістратура, 1 курс, група ЗМБ-24-1м, спеціальність «Біологія та біохімія», Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тугай Т.І.,*** д.б.н., професор, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

АНТИБАКТЕРІАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕФІРНИХ ОЛІЙ

Прохорова О.В., 1 курс, група ЗМБ-24, спеціальність «Мікробіологія сучасні біотехнологія та імунологія», Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Тугай Т.І.,*** д.б.н., професор, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

ВЕРМИКОМПОСТУВАННЯ, ЯК МЕТОД ПЕРЕРОБКИ ОРГАНІЧНИХ ВІДХОДІВ

Скляренко В.Є., 1 курс, група ФТ-24-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Вакуленко В.В.***, к.мед.н., доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ ПРОЖИВАННЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ТРИВАЛІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

Сурядна Н.М., кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та інформаційних технологій, Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій Університету «Україна»

ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ ТА БІОРІЗНОМАНІТТЯ У ПОЛОНІ ВІЙНИ: ЕКОЛОГІЧНІ ВТРАТИ, ВИКЛИКИ УПРАВЛІННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ

Тугай А.В., кандидат біологічних наук, доцент, Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України; Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Бриченко В.В., фахівець лабораторії, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Тугай Т.І., доктор біологічних наук, професорка, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»; Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ ЗМІН ПРООКСИДАНТНО-АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ У ЧОТИРЬОХ ПОСТРАДІАЦІЙНИХ ГЕНЕРАЦІЯХ CLADOSPORIUM CLADOSPORIODES З ОЗНАКОЮ ПОЗИТИВНОГО РАДИТРОПІЗМУ ТА БЕЗ НЕЇ

Тугай Т.І., доктор біологічних наук, професорка, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»; Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України;
Глінка В.В., фахівець лабораторії, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»;
Тугай А.В., кандидат біологічних наук, доцент, Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України; Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

ДОСЛІДЖЕННЯ АНТАГОНІСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ШТАМІВ РОДУ TRICHODERMA, ВИДІЛЕНИХ З ЗОНИ ВІДЧУЖЕННЯ

Федько М.Ю., 1 курс, група ЕК-24-1м, спеціальність «Екологія», Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Мовчан В.О.,*** к.б.н., доцентка, директорка, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

МІСЬКЕ САДІВНИЦТВО ЯК ТЕРАПІЯ ДЛЯ МІСТА ТА ЛЮДИНИ

Юрецький В.В., магістратура, 1 курс, група МБ-24-1м-ibmt, спеціальність «Біологія та біохімія», Інститут біомедичних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Беспалова О.Я.***, к.б.н., доцент, Інститут біомедичних технологій Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАБОЛІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ЦЕНТР ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

СЕКЦІЯ 10

«КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВЛИВ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ»

Керівник секції: ***Мельничук Юрій Леонідович,*** *директор Науково-освітнього центру патріотичного виховання молоді Університету «Україна», член Національної спілки краєзнавців України, генерал-отаман Українського козацтва;*

Секретар: ***Руденко Василь Юрійович,*** *науковий співробітник лабораторії козацької педагогіки Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України, осавул Українського козацтва.*

Байдецька Л.В., викладач, Тернопільський фаховий коледж Університету «Україна»
РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Баланчук Ю.В., поет-перекладач, голова літературної референтури Молодіжного крила ОУН (державників)
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

Баранський Д., **Кутній А.**, **Грибок Б.**, **Обущак К.**, учні 11 класу Заруднецької ЗОШ І-ІІІ ст. Бердичівського району Житомирської області. Науковий керівник: ***Джум Б.М.***, вчитель інформатики, хорунжий Українського козацтва
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ГРИ «СОКІЛ» («ДЖУРА»)

Бей М., **Братасюк А.**, учні Гімназії «Троєщина» ІІ-ІІІ ст. Деснянського району м. Києва.
Науковий керівник: ***Перегуда В.Е.***, вчитель історії та «Захисту України» Гімназії «Троєщина» ІІ-ІІІ ст. Деснянського району м. Києва
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Бойко М.О., 1 курс, група ТУ-24, спеціальність «Туризм та рекреація», Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Доценко А.І.***, д.географ.н., професор кафедри туризму, документних та міжкультурних комунікацій, Інститут філології та масових комунікацій Університету «Україна»
ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО: ТУРИСТСЬКИЙ МАРШРУТ «КОЗАЦЬКИМИ ШЛЯХАМИ КИЇВЩИНИ»

Бондар Л.І., директор Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STEM- (STEAM- ЧИ STREAM-) ОСВІТИ ТА КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ

Вовк М.В., вчитель зарубіжної літератури Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ВПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВ ТА ЕЛЕМЕНТІВ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІД ЧАС УРОКІВ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Головко С.Л., вчителька початкових класів Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
УПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЧЕРЕЗ РІЗНОМАНІТНІ ІГРИ

Довготелес Є., **Сіневич А.**, учні 11 класу Михайлівсько-Рубежівського ліцею Ірпінської ОТГ Бучанського району Київської області.
Науковий керівник: ***Савчук Я.М.***, учитель історії
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА ГЕРОЇЧНИХ ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ТА ЛИЦАРСЬКОГО ЧИНУ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Долгая М.М., вихователь-методист дошкільного навчального закладу ясел-садка № 18 «Росинка» Управління освіти Бахмутської міської ради.
Науковий керівник: ***Мельничук Ю.Л.***, директор Науково-освітнього центру патріотичного виховання молоді Університету «Україна»
КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛІТЕТУ СУЧАСНОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Заїка Н.І., вчителька початкових класів Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ВПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Єщенко Г.А., директор дошкільного навчального закладу ясел-садка № 18 «Росинка» Управління освіти Бахмутської міської ради.
Науковий керівник: ***Мельничук Ю.Л.***, директор Науково-освітнього центру патріотичного виховання молоді Університету «Україна»
КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В ОНЛАЙН-ПРОСТОРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Казачук І.В., вчителька української мови та літератури Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
УПРОВАДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР ТА КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Клименко Т.В., вчителька історії Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ВПРОВАДЖЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Коваль О.І., голова Тиврівської районної організації ГО «Молода Подільськ Січ», полковник Українського козацтва, історик, краєзнавець, вчитель-методист вищої категорії Ліцею № 2 Гніванської міської ради
ОСОБЛИВОСТІ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ковальчук М., учень 10 класу Славутського ліцею Хмельницької обл.
Науковий керівник: ***Труфанова О.І.***, вчителька історії та правознавства ліцею
ГЕТЬМАН ДЕМ'ЯН МНОГОГРІШНИЙ — ПЕРШИЙ КАТОРЖНИК СИБІРУ

Котлярова А., **Колда К.**, студенти Фахового коледжу «Освіта» Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Володько Л.О.***, заступник директора Фахового коледжу «Освіта» Університету «Україна», козацька Берегиня
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ «ОСВІТА»

Кравцова Н.О., аспірантка 2 курсу, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького.
Науковий керівник: ***Мовчан В.І.,*** к.п.н., доцент, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Кузнецова А.О., 1 курс, група Ф-11, спеціальність 223 «Медсестринство», КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж» ХОР.
Науковий керівник: ***Миронова Т.Б.***, викладач, КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж» ХОР
НАСТАВНИЦТВО В КОЗАЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Кузьмич І.М., вчителька початкових класів Опорного закладу ЗСО І–ІІІ ст., наставник Тиврівського куреня ім. Данила Нечая ГО «Молода Подільська Січ» смт Тиврів Вінницького району Вінницької області
ФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПАТРІОТИЗМУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Купець Н., **Мельниченко В.**, учні 11 класу Славутського ліцею м. Славута Хмельницької області
ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ, ДУХОВНЕ ЗАГАРТУВАННЯ УЧНІВ НА КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКИХ ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ТА ВОЯКІВ УПА

Кураш С.В., студент Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Фаст О.О.***, директор Інституту права та суспільних відносин, к.ю.н., доцент Університету «Україна»
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ

Ліщенко І.Л., вихователь-методист дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу «Намистинка» Вишневої міської ради Київської області
СИСТЕМА ВИХОВНОЇ РОБОТИ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ГЕРОЇЧНИХ ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ТА СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Лозна Н.Д., голова Літинської районної організації ГО «Молода Подільська Січ», вчителька історії філії І-ІІ ст. с. Селище Літинського ліцею
ТРИ ЯКОВИ

Наумченко М.Ю., вчителька англійської мови Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Новодворська С.Б., вчителька початкових класів Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ПОЄДНАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГРИ З ЕЛЕМЕНТАМИ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ГІМНАЗІЇ

Ольховенко І.А., вихователька ГПД Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ГРУПІ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ

Остапчук Л.О., заслужена артистка України, ст. викладач Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського
ТВОРЧІСТЬ БАНДУРИСТІВ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОЗАЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Павлик Л.М., вчителька географії Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ІНТЕГРАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ STEM-ОСВІТИ ТА КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Пагурець Л.Є., кандидат педагогічних наук, доцент, голова ГО «Соціально-психологічний центр святого Володимира»
ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ КОЗАЦЬКОЇ ПСИХОЛОГІЇ І ХАРАКТЕРНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Пасько С.П., вчитель фізичної культури Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Пашинський М., учень 9 класу, Славутський ліцей Хмельницької області. Науковий керівник: ***Труфанова О.І.***, вчителька історії та правознавства ліцею
ПРОВІДНІ ІДЕЇ КОЗАЦЬКОГО РУХУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Прахніцька В.В., вчителька біології та хімії Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
ЕЛЕМЕНТИ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА ХІМІЇ

Ракитнянський С.О., директор Охматівської гімназії Баштечківської ОТГ Черкаської області;
Кравченко А.В., радник гетьмана МГО «Чорноморське козацьке військо», генерал-осавул козацтва
СИСТЕМА КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКОГО ГАРТУ КОЗАЧАТ, ДЖУР, МОЛОДИХ КОЗАКІВ В ОСЕРЕДКУ «ОХМАТІВСЬКИЙ КУРІНЬ»

Руденко В.Ю., секретар секції № 10, науковий співробітник лабораторії козацької педагогіки НДІ козацтва Інституту історії України НАН України, осавул Українського козацтва
КОЗАЦЬКІ ТРАДИЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ «СІЧЕЙ» КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО

Руденко Ю.Д., доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії козацької педагогіки НДІ козацтва Інституту історії України НАН України
ВИДАТНІ ПЕРЕМОГИ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЯК ФЕНОМЕН ФОРМУВАННЯ В ДІТЕЙ І МОЛОДІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ СВІТОГЛЯДНИХ ЗАСАД

Терещенко О.В., вчитель Вишнівського академічного ліцею «Основа»
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ: ФОРМИ, МЕТОДИ, ЗАСОБИ І ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ВПЛИВОМ СЬОГОДЕННЯ

Тимошенко М., учениця 9 класу Пилиповицької гімназії Бородянської селищної ради Бучанського району Київської області.
Науковий керівник: ***Підлісна Н.А.***, керівник гуртка Бородянського центру дитячої та юнацької творчості
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ

Тимощук Д., учениця 11 класу, Славутський ліцей Хмельницької області.
Науковий керівник: ***Труфанова О.І.***, вчителька історії та правознавства ліцею
КОНОТОПСЬКА БИТВА — ГЕРОЇЧНА СТОРІНКА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Товстенко Т.А., студентка Інженерно-технологічного інституту Університету «Україна», отаман «Молодої Січі».
Науковий керівник: ***Товстенко М.К.***, завідувачка центру національно-патріотичного виховання та спортивної роботи відділу освіти Бучанської міської ради Київської області
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКИЙ ГАРТ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ГРИ «СОКІЛ» («ДЖУРА»)

Толста Л.М., вчителька математики Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Троценко Н., **Нальотов Ю.**, студенти Інституту економіки та менеджменту. Науковий керівник: ***Дубас Р.Г.***, д.е.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
КОЗАЦЬКІ БРАТСТВА І ПОБРАТИМСТВА ЯК ПОТУЖНІ ЧИННИКИ ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Фаріон Р., студент Інституту економіки та менеджменту.
Науковий керівник: ***Дубас Р.Г.***, д.е.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування, Інститут економіки та менеджменту Університету «Україна»
ПРИРОДНІ ТА ІСТОРИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОЗАЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ І СВІТОГЛЯДУ

Фаст Є., учениця 9 класу Ліцею № 172 «Нивки» м. Києва.
Науковий керівник: ***Фаст О.О.***, директор Інституту права та суспільних відносин, к.ю.н., доцент Університету «Україна»
КОЗАЦТВО У КОБЗАРСЬКО-ЛІРНИЦЬКІЙ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ

Харламова Ю.В., педагог-організатор Малютянської гімназії Боярської міської ради Фастівського району Київської області
КВЕСТ-ЗМАГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Шадюк А.О., поет, боєць Добровольчого батальйону ОУН, хорунжий Українського козацтва
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА

Шорохова Т.В., музичний керівник дошкільного навчального закладу ясел-садка № 18 «Росинка» Управління освіти Бахмутської міської ради.
Науковий керівник: ***Мельничук Ю.Л.***, директор Науково-освітнього центру патріотичного виховання молоді Університету «Україна»
КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА ЯК ОСНОВА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ, СВЯТАХ ТА РОЗВАГАХ У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Шпак-Мельник В.Х., громадська діячка, голова ГО «Вінницьке крайове козацьке молодіжне об'єднання «Молода Подільська Січ», козацька Берегиня
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФЕСТИВАЛЮ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ «СУРМИ ЗВИТЯГИ»

Штовбонько А.М., заступник директора з навчально-виховної роботи Кальницького ліцею ім. Ярослава Івашкевича, наставник учнівського козацького куреня ім. Михайла Баніта ГО «Молода Подільська Січ», сотник Кальницького козацького полку ім. Івана Богуна
КОЗАЦЬКО-ЛИЦАРСЬКЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА ГЕРОЇЧНИХ ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Яценко Т.Ю., 1 курс, група Ф-10, спеціальність 223 «Медсестринство», КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж», ХОР.
Науковий керівник: ***Миронова Т.Б.***, викладач, КЗОЗ «Харківський обласний медичний фаховий коледж», ХОР.
СТАВЛЕННЯ ДО ЖІНКИ У КОЗАЦЬКОМУ ВИХОВАННІ

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

СЕКЦІЯ 11
«СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Керівник секції: ***Холодова Олеся Сергіївна,*** *директорка Інституту соціальних технологій.*

Бабяр І.О., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шамич О.М.***, д.психол.н., професор, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІСЛЯ СПОРТИВНИХ ТРАВМ: ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА АДАПТАЦІЯ

Бадіон Т.С., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пономаренко В.І.***, д.мед.н., професор, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ПОЕТАПНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПІСЛЯ ІНФАРКТУ МІОКАРДУ

Бідненко К.Є., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колядич О.І.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ ПІСЛЯ ЧЕРЕПНО-МОЗГОВОЇ ТРАВМИ

Вейна Л.К., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пономаренко В.І.***, д.мед.н., професор, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ПОШКОДЖЕННЯМ СПИННОГО МОЗКУ НА РІВНІ ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА

Геваргізова А.В., 1 курс, група ФТ-24-1м-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
МЕТОДИ ЕРГОТЕРАПІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЗМОМ

Горна В.А., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шамич О.М.***, д.психол.н., професор, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЛІКУВАННІ ОЖИРІННЯ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛФК ТА КІНЕЗОТЕРАПІЇ

Кардаш М.В., 2 курс, група ФТ-23-1м-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація»,
Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ ВОГНЕПАЛЬНИХ УШКОДЖЕННЯХ ВЕРХНІХ КІНЦІВОК

Ковальчук В.В., 2 курс, група ФТ-24-1, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІСЛЯ СПОРТИВНИХ ТРАВМ: ПОРІВНЯННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА СУЧАСНИХ МЕТОДИК

Ковальчук В.О., 1 курс, група ФТ-24-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ СКОЛІОЗІ І-ІІ СТУПЕНЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Коломієць Д.В., 4 курс, група ФТ-22.2-1-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ ОРГАНІВ ДИХАННЯ ВНАСЛІДОК ВОГНЕПАЛЬНИХ ПОРАНЕНЬ

Колядич О.І., старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Яремчук В.В., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ ПІСЛЯ АМПУТАЦІЇ НИЖНІХ КІНЦІВОК

Корнєєва А.А., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Крупа В.В.***, к.пед.н., доцент, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

РОЛЬ ПОСТІЗОМЕТРИЧНОЇ РЕЛАКСАЦІЇ ТА ФІЗІОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРОЦЕДУР У КОМПЛЕКСІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ КОНТРАКТУРИ КОЛІННОГО СУГЛОБА

Колядич О.І., старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Корнійчук Д.Г., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ЗМІНИ КУЛЬШОВОГО СУГЛОБУ ПРИ КОКСАРТРОЗІ

Колядич О.І., старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»;
Федоренко Д.Р., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ АСПЕКТИ ДИТЯЧОГО ЦЕРЕБРАЛЬНОГО ПАРАЛІЧУ ТА ОСОБЛИВОСТІ АНТИСПАСТИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Корчинський В.С., доктор медичних наук, професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Яцько А.В., магістратура, 1 курс, група ФТ-24-1м-vn, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ БОЙОВІЙ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВІЙ ТРАВМІ

Крайнік А.Ю., 1 курс, група ФТ-24-1м-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»

ЕФЕКТИВНІСТЬ КІНЕЗІТЕРАПІЇ В ОСІБ З ХВОРОБОЮ ШЕЙЄРМАНА — МАУ

Лапко О.Ю., 1 курс, група ФТ-24-1м-ist, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Холодова О.С.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ВПЛИВ СТРЕСУ ВІЙНИ НА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ: АНАЛІЗ ПОШИРЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ЇХ ЛІКУВАННІ.

Лукаш Т.К., 2 курс, група ФТ-23-2ь-ml-pl, спеціальність «Терапія та реабілітація», Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій Університету «Україна»;
Вишар Є.В., старший викладач кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти,
Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ДЦП

Марченко І.С., 1 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Борцевич С.В.***, к.мед.н., доцент кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ ІЗ ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

Михальченко Т.М., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колядич О.І.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМПЛЕКСНОЇ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ВІДНОВЛЕННІ РУХОВИХ ФУНКЦІЙ ПІСЛЯ ГЕМОРАГІЧНОГО ІНСУЛЬТУ

Молодший В.М., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шамич О.М.***, д.психол.н., професор, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ПРОФІЛАКТИКА ВИНИКНЕННЯ ГАСТРИТІВ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Моренко А.О., 2 курс, група ФТ-23-2м-ml-pl, спеціальність «Терапія та реабілітація», Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій Університету «Україна»;
Клеценко Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти, Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна»

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ЗДАВЛЕННІ НЕРВОВОГО КОРІНЦЯ В ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОМУ ВІДДІЛІ ХРЕБТА

Назарчук О.С., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Холодова О.С.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ПРИРОДА У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ ПІСЛЯ ІНСУЛЬТУ

Ніколаєва Д.В., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Холодова О.С.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ У ПОПЕРЕДЖЕННІ УСКЛАДНЕНЬ ПРИ ПЕРИНАТАЛЬНИХ УРАЖЕННЯХ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

Парфенюк В.В., 2 курс, група ФТ-23-1м-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ПРИНЦИПИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ АМПУТАЦІЯХ КІНЦІВОК ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ТРАВМ

Пер'ян Н.А., 2 курс, група ФТ-23-1м, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Холодова О.С.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ НА НЕВРИТ ЛИЦЕВОГО НЕРВА

Рогульчик С.Ф., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пономаренко В.І.***, д.мед.н., професор, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТРАВМ У СПОРТСМЕНІВ

Ступак Р.О., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Колядич О.І.***, ст. викладач, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІСЛЯ ОПЕРАЦІЙ НА ХРЕБТІ

Тертична Т.С., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Шамич О.М.***, д.психол.н., професор, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ГІПЕРТОНІЧНИХ ЗАХВОРЮВАННЯХ В АМБУЛАТОРНИХ УМОВАХ

Тімошик Д.О., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Пономаренко В.І.***, д.мед.н., професор, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»
ПРОФІЛАКТИКА ГІПЕРТОНІЧНОЇ ХВОРОБИ

Троцик А.В., 1 курс, група ФТ-24-1м-ist, спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія», Інститут соціальних технологій Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Бирко Н.М.***, к.пед.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи, Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
РОЛЬ КІНЕЗІОТЕРАПІЇ ТА ПРИРОДНИХ РУХІВ У РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІСЛЯ ПРОТЕЗУВАННЯ

Ус Я.В., 1 курс, група ФТ-24-1м-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ ІНФАРКТІ МІОКАРДА У ПІДГОСТРОМУ ПЕРІОДІ

Усач Д.В., 2 курс, група ФТ-23-1м-vn, спеціальність «Терапія та реабілітація», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Корчинський В.С.***, д.мед.н., професор, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»
РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ ІЗ ФІБРОМІАЛГІЄЮ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Холодова О.С., старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання, в.о. директора Інституту соціальних технологій Університету «Україна», аспірант українського державного університету ім. М.П. Драгоманова
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА РОЗВИТОК ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Шкуратівський В.В., 2 курс, група ФТ-23-1м-ist-zh, спеціальність «Терапія та реабілітація», Інститут соціальних технологій Університету «Україна»
Науковий керівник: ***Пономаренко В.І.***, д.мед.н., професор, Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна»

ГІДРОКІНЕЗИТЕРАПІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ СКОЛІОЗУ

ЗМІСТ

Секція 1. ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ, ІННОВАЦІЇ — СКЛАДОВІ СТРАТЕГІЧНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 1137

Секція 2. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА 1158

Секція 3. КУЛЬТУРНІ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СЬОГОДЕННЯ 1163

Секція 4. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ 1168

Секція 5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 1186

Секція 6. НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 1193

Секція 7. ЦИФРОВІ НАУКИ ТА ІТ ІНЖЕНЕРІЯ 1196

Секція 8. СУЧАСНІ ІНЖЕНЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПОШУК ТА ПЕРСПЕКТИВИ 1206

Секція 9. ПРИРОДА ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ 1216

Секція 10. КОЗАЦЬКА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВЛИВ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 1220

Секція 11. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ 1229

*Під час Конференції Ви можете використовувати функцію закріплення **(Pin)** в Zoom, щоб міні-вікно з відео перекладача залишалася закріпленим на екрані, коли він працює. Просимо завчасно протестувати дану функцію до початку Конференції.*

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ КОМП'ЮТЕРІВ І НОУТБУКІВ:

1. Наведіть курсор миші на вікно конференції, щоб викликати елементи управління.
2. У верхній частині екрану відобразяться всі її учасники. Перемістіть мишку на потрібну людину, вона буде підписана: **Перекладач.**
3. Тепер клацніть по кнопці з трьома крапками, що з'явилася.

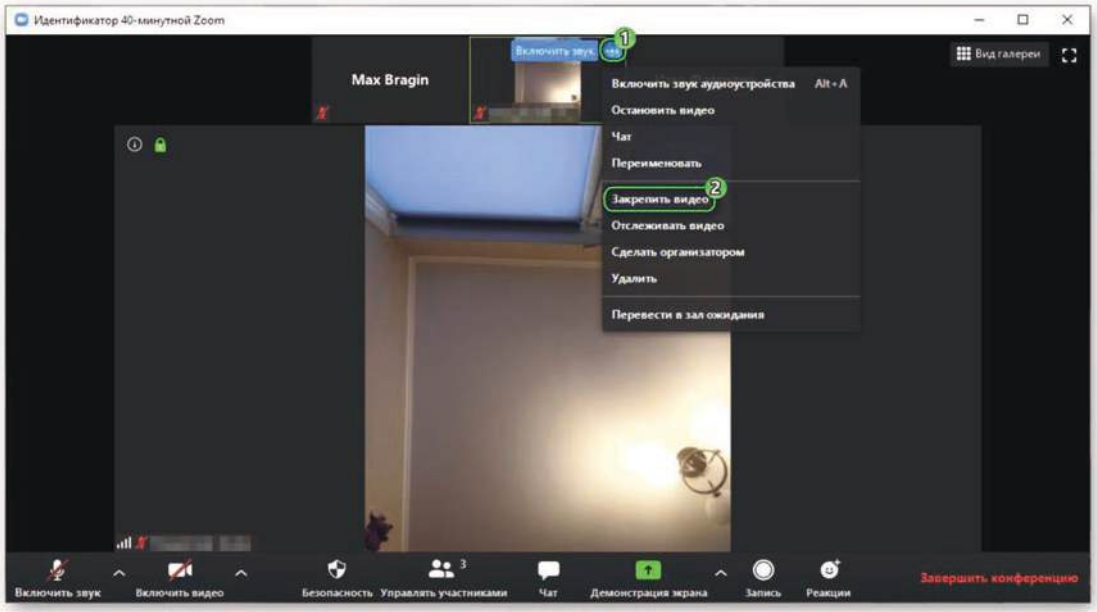

4. В результаті відкриється контекстне меню. У ньому і буде потрібна опція «Закріпити відео»:

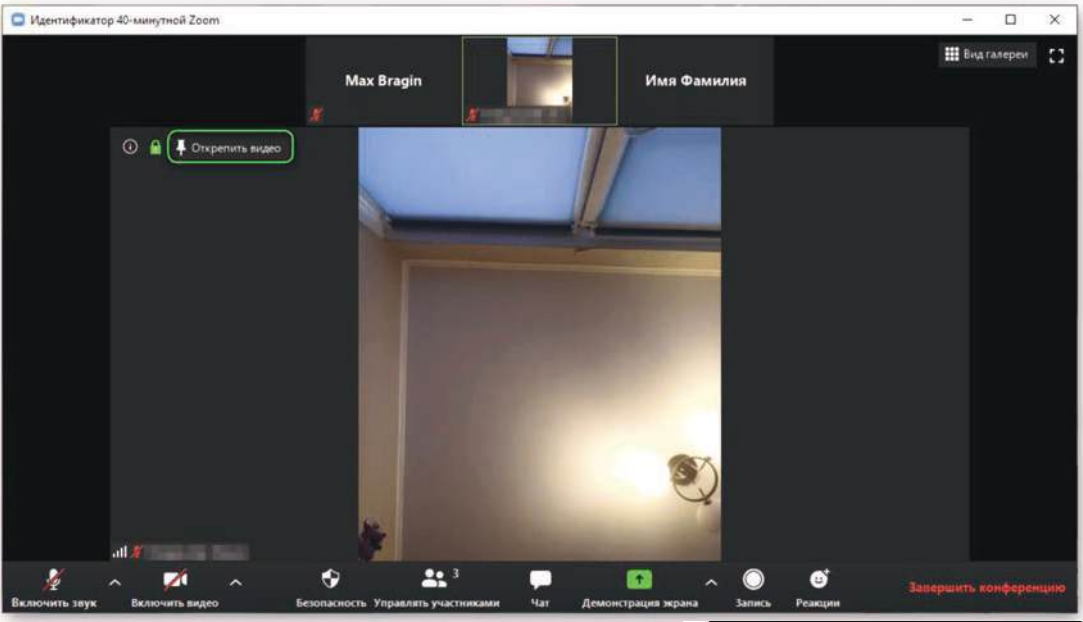

Щоб відкріпити користувача, натисніть на відповідну кнопку «Відкріпити відео»:

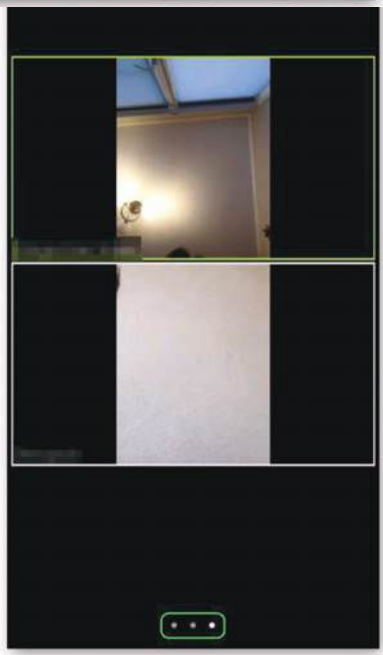

АЛГОРИТМ ДЛЯ СМАРТФОНІВ І ПЛАНШЕТІВ:

Для початку зробіть свайп по екрану вліво декілька разів, щоб відкрити вкладку з галереєю учасників. Виглядає вона приблизно так: →→→→→→→→→

Тепер швидко два рази натисніть на того учасника, чию камеру ви хочете закріпити.

Дочекайтеся відповідного оповіщення у вікні програми.

Щоб повернути все назад, знову натисніть два рази на екран.

**ПРИЄДНУЙТЕСЬ ДО УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»
У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ, ЩОБ ПЕРШИМИ ДІЗНАВАТИСЬ
ПРО НАШІ НОВІ ЗАХОДИ:**

Університет "Україна" УУ University "Ukraine" UU
@uu_university
https://www.facebook.com/UUkraine/

@uu_university
https://www.instagram.com/uu_university/

YouTube
University Ukraine
https://www.youtube.com/UniversityUkraine

Офіційний сайт:
https://uu.edu.ua/

Наукове видання

МОЛОДЬ: ОСВІТА, НАУКА, ДУХОВНІСТЬ

Тези доповідей
XXII Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів і молодих вчених

(м. Київ, 16–18 квітня 2025 р.)

Автори несуть особисту відповідальність за повноту висвітлення досліджуваного питання, системність викладу матеріалів, достовірність наведених фактів та їхню автентичність, правильне цитування, академічну доброчесність.

Матеріали подано в авторській редакції

Електронне видання

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Львівська, 23, корп. 3, кімната 207,
Відповідальний редактор — Омельченко Олена Валеріївна
Тел. (044) 423-08-27; E-mail: nikulina-ndd@ukr.net

Формат 60×84/16. Умовн. друк. арк. 72,13.
Верстання — *Думанецька С. С.*

Виготовлювач: Університет «Україна»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraina.vdk@email.ua